JOHN CARTER BROWN
LIBRARY

Purchased from the
Trust Fund of
Lathrop Colgate Harper
LITT. D.

NPS/2

975 —

A193/3
26066

REV. PATRIS

FR. ALPHONSI

A VERA CRVCE

HISPANI

Ordinis Eremitarum S. Auguſtini.

Et in primaria cathedra mexicanæ vniuerſitatis S. Theologiæ Doctoris.

SPECVLVM CONIVGIORVM,

CVM APPENDICE.

Nunc primum in Italia Typis excuſum.

DE CONSENSV SVPERIORVM.

MEDIOLANI,

Ex Officina Typographica quon. Pacifici Pontij.

M. D. XCIX.

ILLVSTRISSIMO,
AC REVERENDISSIMO D.
D. FLAMINIO PLATO
S. R. E. CARDINALI.

PRODIT in Italiæ lucem, Flamini Card. Illustrißime, typis quidem & labore meo, ampliſſimi vero nominis tui protectum clypeo Speculum coniugiorum. Qui liber dignus eſt, propter exquiſitam doctrinam cartis incluſam, ſplendore dignitatis tuæ: Tu dignus es libro doctiſſimi viri, propter ſapientiam abditam pectore tuo ſingularem. Nam ſiue Te ſpectem in hoc nobiliſſimo Iuriſconſultorum tuæ patriæ Collegio, in quod nonniſi ſpectatæ probatæq; ſcientiæ viri cooptantur, Doctorem: ſiue in illo grauiſſimo romanæ Rotæ cœtu, vbi iuris vtriuſq; totius orbis peritiſſimi iudices definiendis controuerſijs chriſtianorum reſidere ſolent, Auditorem: ſiue in ſummo Eccleſiæ chriſtianæ lxx. virum purpuratorum conſilio, vbi tanto cum delectu doctrinæ adſcribuntur, Senatorem: quocunque in-

quam oculos conuerto, video Te sapientiæ laude flore-
scentem, & inter doctissimos collegas doctrina insigni-
ter eminere. Quare in doctissimi Cardinalis tutelam
liber doctrina, etiam iuris canonici, refertus, & à per-
erudito viro conscriptus tradẽdus videbatur. Eius enim
Auctor fuit Alphonsus, seu Illephonsus à vera cruce,
quem primum Hispania genuit virorum ingeniosorum
ferax; educauit deinde religiosa familia Eremitarum
S. Augustini, quæ cum superioribus seculis insignes theo-
logos edidit, tum vero hoc nostro scientissimos theologiæ
viros, in eadem præsertim regione, suo complectitur sinu:
exercuit postremo ad christianorum tum veterum tum
recentium vtilitatem publica schola mexicana in orbe
nouo, vbi ex primaria cathedra diu fundens eloquia
sapientiæ suæ, doctrina theologica multos erudijt.
Mitto cætera quæ interpretatus est voce, quæ scripsit
manus, tam in theologica, quam in philosophica disciplina. Hoc vnum commemoro, laudo, & offero tibi opus,
Cardinalis Amplissime, merito Speculum appellatum;
in quod congessit, quidquid de matrimonio potest dispu-
tari; vt enim vno oculorum coniectu in speculo cerni-
mus quascunque species refert imagines; ita lectio-
ne huius vnius libri, quæstiones de matrimonio enoda-
tas obuias habemus vniuersas. Hoc opus acri ingenio
elaboratum non semel edidit Auctor, sed iterum re-
censuit, sed tertio emendatum excudi iussit reuectus ex
occidente, ante triginta circiter annos Compluti in His-
pania.

ſpania. cui tertiæ editioni, quam ego recudo, adiecit magno auſu primus omnium theologorum appendicem commentationes eorum continentem, quæ de Matrimonio contrahendo ſacroſanctum Tridentinum concilium decreuit, & alijs theologis ad eadem decreta enucleanda timidioribus aperuit viam. Hunc virum tanti fecerunt eius æquales docti, viri vt eius auctoritate in firmandis opinionibus ſuis ſæpe vtantur; Martinus ab Azpilcueta Doctor Nauarrus; Petrus Ledeſma ordinis Prædicatorum qui nuperrime de Matrimonio ſcripſit; Henricus Henriquez Societatis IESV in tomo primo Theologiæ Moralis, & alij non pauci. cum igitur animaduerterem hunc auctorem nondum extra Hiſpaniam editum expeti à doctis qui eius eruditionem ſubodorati fuerant; & ab ijs præſertim deſiderari Iuris ac Theologiæ Doctoribus qui explicandis conſcientiæ difficultatibus in Archiepiſcopio præſunt; cumq; ſperarem magno vſui fore Clero Mediolanenſi, perquiſiui eum magna diligentia, & inuentum non parua pecunia emi, recogniſci emptum per viros non ineruditos curaui; ac tandem volui ſub nomine tuo in Italiam è prælo meo Typographico apparere; vt lumine purpuræ tuæ illuſtratus, illuſtret mentes Parochorum patriæ noſtræ in difficultatibus ſoluendis, quæ quotidie in contrahendis matrimonijs exiſtunt; illuſtret & Typographicam noſtram Officinam; quæ hac ratione, ſi probaueris hoc officium meum, vt ſpero, Patronum ac vindicem beneuo-

lentissimum videtur adepta. Vt enim cum in speculum è christallo politum accurate, atque extersum sol radios iaculatur recta, vehementior è speculo regeritur lux, quæ & illuminat, & inflammat quæ speculo obijciuntur; ita spero fore, vt cum sol dignitatis sapientiæ atque humanitatis tuæ, Card. Illustrissime, Speculum coniugiorum à me excusum oculis benignis intuens, ac radijs fauoris & patrocinij perfundens illuminauerit, reflectat inde sese maius lumen quo maleuolorum atque inuidorũ oculi præstringantur, & labor meus hic qualiscunque reddatur illustrior. Vale viueq; diutissime Tibi, Patriæ, & Ecclesiæ Dei. Mediolani Idibus Septembris. 1599.

Illustriss. ac Reuerendiss. amplitudinis tuæ.

Humillimus famulus

Io. Baptista Piccaia.

PRAE-

PRAEFATIO
ADMODVM R. PATRIS
F. ALPHONSI A VERA CRVCE
AVGVSTINIANI, THEOLOGI,

Et primarij cathedratici in Academia Mexicana, in ſuum Speculum Coniugiorum.

CVM nihil magis inſitũ debeat eſſe Chriſtiano pectori, quàm quæ Chriſti, & aliorũ, & non quæ ſua ſunt, quærere, animum ſubijt cauſam matrimonialem tractare, vt noui orbis, noui homines, nouiter inuenti maximè iuuarentur. In hoc enim argumento, & materia periculoſiſsimè erratur. An non error grauiſsimus, ſi ex ignorantia, quos diſiungere oportet, cõiungere contingat? Vel quos coniungere, diſiungere eueniat? Conſideraui enim quàm frequentiſsimè inter miniſtros huius Eccleſiæ de re matrimoniali verſetur cauſa: quanq; ſit omnibus obuium contractus matrimoniales audire, iudicare, & diffinire. Sed ſicut non omnibus (vt aiunt) datum eſt adire Corinthum: non cuilibet ſcientia neceſſaria de negotio eſt conceſſa: quia & Iuris peritiam, & Theologiæ ſapientiam expoſtulat. Rei arduitas, & quæſtionum difficilium difficultas, & doctorum in diuino, & humano iure peritorũ varia opinio deterrebat, deprimebatq; animum. Sed tamẽ Chriſtus ipſe Ieſus (cuius res agitur) ſic vires appoſuit, & per amicos ſolicitauit, & per prælatorum obedientiam coegit, vt calamo manum admouerim. Per gratiam Dei opus inceptũ, & perfectè abſoluimus, theoricam praxi coniungentes: & Pontificum determinationes ad conſuetudinem, & mores neophytorum ſic adaptando, vt nullus remaneat poſthàc locus remorandi in ipſis iudicandis caſibus occurrentibus. Atq; cùm ante decem annos fuerit opus elaboratum, prælo committere diſtuli, potiſsimè vt experimentum ſumerem, qua fronte ab alijs iſtæ noſtræ lucubrationes reciperentur. Atq; ſpes mea non cedit ad irritum, ſed video ab omnibus (maxime doctis) deſiderari. Quapropter differre ampliùs non licuit. Scripſerunt multi (fateor) eleganter, grauiter, & doctè. Si tamen de Iuris Pontificij doctoribus doctis prius fiat ſermo, ſuorum textuum ſola habita ratione, allegationibus innumeris contenti (ſicco pede tranſeuntes) ipſas Pontificum determinationes nobis tradiderunt dũtaxat. At Theologi noſtri, qui latiùs, & ex intimis, & à primo lapide (vt aiunt) exordiri ſolẽt, non-

Intẽtio, & inſtitutũ authoris.

Tractans matrimoniales cauſas & theologiæ, & iuris peritiã requiritur habere.

nonnulla desideranda reliquerunt, quæ ab illis inconsiderata, quia nō obuia, à nobis tractata in præsenti sunt, & enucleata, vt certa ab incertis distinguentes, iura nō confunderemus, sed seorsum, quid iure naturæ, & quid Diuino, & tandem quid humano cōstitutum sit exponeremus. Matrimonium enim etsi sacramentis Ecclesiæ connumeretur, contractus quidam humanus est. Quocirca cùm diuersimodè in diuersis contingat nationibus: hanc hominum consuetudinem, qui illorum hominum linguam vernaculam ignorant, exacte cognoscere minime valent. Qua de re cùm alias ab hinc duodeuiginti annos barbarā eorum linguam didicerim: familiaritate tam longa (quæ ad opus hoc spectat) intelligere potui: atque in vnum redigere sic curaui, vt dispē satores ministeriorum Dei, & sapientes, & insipientes pariter iuuētur omnes. Isti quidem, quia ob oculos, quæ diffinienda in omni occurrēte casu proponimus. Illi, quia quæ sparsim legerunt in libris, in hoc vno congregata deprehendant. Atque consilium fuit in tradendo aliquantulum materiam extendere, & latiùs vagari, vt cuilibet pateat aditus quantumuis rudi, & agresti homini. Poteramus quidem (non eo inficias) breuius comprehendere, sed tamen forte Delio indigeret natatore. Et stylo infimo, & non affectato tradere eò fuit in animo, vt etiam si non latinus, cùm aliquātulum Grammatices degustauerit, fructum possit reportare.

Conc. Floren. & Trident.

Paulus 1. Corin. 4.

Diuisio operis.

¶ Argumentumq; operis in tres diuisimus partes: in quarum prima, omnia quæ de matrimonio in generali, atque de impedimētis omnibus, dirimentibus, & non dirimentibus, apposita sunt. In secūda, de illis, quæ ad infideles conuertendos spectant, fit sermo. Atque in tertia modum diuortij declarauimus. Et quæ ad vsum matrimonij licitum spectant. & quia sacrum Concilium Tridentinum nostris diebus celebratum post secundam editionem nonnulla quæ ad coniugale fœdus pertinent limitauit declarauit, & mutauit hanc tertiam editionem parare curaui, in fine per modum appendicis quæ noua sunt adducēdo, nouas proponendo considerationes, & scitu dignas quæstiones differendo. Opus ad vmbilicum perducere, per Dei gratiam datum est, quæ in appendice de nouo sunt addita iuxta materiam vbi merito esset reponendum signum videbit diligens lector, vt facile inuenire quæ desiderat, & aliquot proprij motus Pontifici 5. Pij quinti ad literam sunt appositi in 3. par. in arti. 18. & in fine in peroratione.

INDEX
ARTICVLORVM
TOTIVS OPERIS.

In prima Parte.

Art. 1. Vtrum sit matrimonium, & quid illud sit. pag. 1
2. De consensu requisito ad matrimonium. 6
3. Vtrum necesse sit consensum verbis exprimi. 9
4. Vtrũ consensus expressus per verba de futuro faciat matrimoniũ ratum. 12
5. An consensus vnius sufficiat altero non contradicente. 15
6. Vtrum filijs ignorãtibus sufficiat consensus parentum ad matrimonium. 19
7. Vtrum sufficiat consensus Gubernatoris. 20
8. Vtrum ad matrimonium sufficiat coactus consensus. 23
9. Vtrum si quis metu cadente in cõstantẽ virũ matrimoniũ promisit, postea per copulã subsecutam fiat matrimoniũ de præsenti. 33
10. De clandestino matrimonio. 34
11. Vtrum etiã apud infideles hoc teneat verum, quod vsus clãdestini matrimonij sit peccatum mortale. 39
12. De benedictionibus nuptiarũ. 42
13. Vtrum secundæ nuptiæ sint benedicendæ. 44
14. De tempore feriarum, quibus interdictæ sunt nuptiæ. pag. 45
15. De voto simplici, vtrum impediat. 48
16. De sponsalibus. 53
17. De verbis quibus sponsalia contrahuntur. 57
18. De contractu sub conditione impossibili. 61
19. De conditionibus appositis. 64
20 Vtrum sponsalia de futuro per consummationem copulæ transeant in matrimoniũ de præsenti, vel per traductionem in domũ, vel aliquid simile. 67
21. Quæritur quot modis sponsalia de futuro dissolui possint. 69
22. De impedimento catechismi. 71
23. De impedimento incestus. 76
24. De impedimento vxoricidij. 79
25. De impedimento Raptus. 80
26. De impedimento cognationis spiritualis per leuationẽ à sacro fonte. 81
27. De impedimento presbytericidij. pag. 82
28. De impedimentis impedientibus contrahendum, & dirimentibus con-

INDEX

contractum . 83
29. De impedimento conditionis seruilis . 85
30. An possit seruus contrahere matrimonium contra voluntatem domini , & si cum voluntate eius vtrum fiat liber . pag. 87
31. De voto solenni . 89
32. De disparitate cultus . 89
33. De impedimento criminis . 94
34. De impedimẽto criminis propter adulterium . 96
35. De eodem impedimento criminis quando est dubium, an fuerit legitimus vir . 103
36. Quando de facto quis adulteram ducit . 106
37. De impedimento ordinis . 108
38. De impotentia . 110
39. De matrimonio impuberũ . 115
40. De impedimento maleficij . 117
41. De furia & amentia . 118
42. De impedimento ligaminis . 120
43. De impedimento consanguinitatis . 121
44. De prohibitione graduũ cõsanguinitatis, iure positiuo facta . 128
45. De cõputatione graduum . 132
46. Vtrum summus Pontifex valeat dispensare in omnibus gradibus consanguinitatis . 134
47. De impedimẽto affinitatis . 135
48. In quo declaratur, quo iure affinitatis gradus sint prohibiti . 137
49. De dispensatione in gradibus affinitatis . 141
50. Vtrum tempore infidelitatis contrahatur affinitas . 143
51. De impedimento publicæ honestatis . 146
52. An hoc impedimẽtum oriatur ex sponsalibus quomodolibet cõtractis . 148
53. Vtrum oriatur publica honestas quando parentes loquuntur pro filijs . 150
54. Vtrum oriatur publica honestas, ex sponsalibus cõditionatis . 154
55. De cognatione spirituali . 156
56. Inter quos huiusmodi impedimentũ, i. cognatio spiritualis . 159
57. Quo cõpaternitas oriatur . 162
58. Quo cõtrahatur fraternitas . 164
59. De vltimo impedimento quod dicitur cognatio legalis, quæ est adoptio . 167
60. De impedimento cognationis legalis . 169

In secunda Parte .

Ar. 1. Vtrum inter infideles sit verũ matrimonium . 172
2. Vtrum inter infideles noui orbis sit matrimonium . 174
3. Vtrum quando in modo contrahẽdi secundum mores suos non exprimebatur consensus, erat matrimonium . 178
4. Vtrum si plures quis duxit, sit matrimonio,

trimonium cum omnibus an solum cum vna. 184
5. *De libello repudij apud Indos Maris Oceani, & de primo repudio Michoacanorum.* 185
6. *De indissolubilitate in matrimonio, vtrum sit de iure naturæ. pag.* 187
7. *Quare indissolubilitas non sit apud omnes gentes.* 193
8. *Quisnam est qui in iure naturæ potest dispensare.* 196
9. *Vtrum repudium fuerit aliquando in vsu.* 200
10. *Vtrum Iudæi repudiantes peccabant.* 201
11. *An per repudiũ dissoluebatur matrimoniũ apud hebræos.* 204
12. *Vtrum apud gentes fuerit repudium.* 206
13. *Vtrum per repudium inter gẽtes dissolueretur matrimoniũ.* 211
14. *Vtrum repugnet matrimonio pluralitas vxorum, ita quod sit contra ius naturæ cum pluribus contrahere.* 215
15. *An fuerit requisita dispensatio ad pluralitatem vxorum.* 218
16. *An licuit habere plures vxores tẽpore legis scriptæ.* 222
17. *Vtrũ Gentilibus licuit habere plures vxores.* 223
18. *An cum pluribus sit matrimoniũ. pag.* 229
19. *Vtrũ liceat habere cõcubinã.* 233
20. *Quid est concubina secundũ legẽ humanam ciuilem.* 235
21. *An plus standum Pontificis sententiæ quam doctorum.* 239
22. *De gradibus consanguinitatis, & affinitatibus prohibitis.* 243
23. *An lex vetus obligabat gentiles, sicut & hebræos.* 247
24. *An modo lex illa Leuit. 18. obliget.* 249
25. *An gradus prohibiti in leuitico sint de iure naturæ.* 250
26. *An gradus qui modo sunt ab ecclesia prohibiti habeant vim ex iure diuino.* 258
27. *An Papa dispensẽt in omni gradu affinitatis, & consanguinitatis. pag.* 259
28. *An matrimonium ratum inter infideles sit indissolubile.* 267
29. *In quibus casibus dissoluitur matrimonium infidelium.* 274
30. *Quid intelligatur per contumeliam creatoris.* 276
31. *Quid de casu quando infidelis pertrahit ad mortale fidelem.* 279
32. *An si infidelis vult cohabitare, teneatur fidelis cohabitare.* 281
33. *An in tribus casibus Apostoli statim soluatur matrimoniũ.* 284
34. *Vtrum infideli liceat post conuersionem alterius transire ad secũda vota.* 287
35. *Vtrum matrimonium inter infideles sit sacramentum.* 288

An

INDEX ARTICVLORVM.

36. An ſtatim vt conuertuntur infideles matrimonium ſit ſacramentum ſtrictè. 290

In tertia Parte.

Art. 1. De cauſis diuortij. 292
2. Vtrum vir teneatur vxorem fornicariam eijcere per diuortium ſi quod etiam ſi nolit ad id tenea tur. pag. 297
3. Vtrum mulier poſſit virum de adulterio accuſare. 299
4. De diuortio quoad pœnas legis, ſcilicet capitalis ſententiæ. 301
5. Vtrum requiratur ſententia Eccleſiæ ad diuortium. 302
6. An facto diuortio poſſit innocens reconciliare ſibi nocentem. 305
7. Vtrum poſt diuortium poſſit vir aliam ducere, & vxor alteri nubere. 308
8. Quis modus ſeruandus in cauſa matrimoniali. 311
9. An ſi inter aliquos coniunctos ob impedimentum non potuit ſtare matrimonium, ſit neceſſaria ſententia iudicis ad diuortiũ. 318
10. Quid debent ſeruare iudices eccleſiaſtici in diuortio. 321
11. An liceat religioſis agere ad diuortium. 327
12. Vtrum ſola cohabitatio ſine conſenſu faciat matrimonium vbi fuit impedimentum illo ceſſante. pag. 334
13. Quid agendum in matrimonio, quando alter coniugum negat conſenſum. 338
14. Quid conſulendum, quando alter negat conſenſiſſe. 341
15. De actu coniugum quantum ad modum coeundi. 345
16. De actibus coniugatorum propter delectationem vel propter aliã cauſam. 347
17. Vtrum ratione circunſtantiæ loci vel temporis actus coniugũ poſſit eſſe peccatum. 351
18. An liceat in dubio ſicut reddere debitum, ita etiam petere. 353
19. An qui fictè alicui promittit teneatur eam ducere. 362
20. An pater licite poſſit filium aut filiã exheredare, qñ contraxerũt contra eius voluntatem. 365

PRIMA

PRIMA PARS
SPECVLI CONIVGIORVM

Admodum R. P. F. Alphonsi à Vera Cruce instituti Eremitarum S. Augustini, Theologi, Cathedratici Primarij in Academia Mexicana in partibus Indiarum Maris Oceani.

ARTICVLVS PRIMVS.

An sit matrimonium: & quid sit illud.

Arist.2. Poste. tex. co. 8. c. 9.

QVIA (teste Arist) an est, prio est, quã quid est, frustra, & incassum in quæstione poneretur quid sit matrimonium, nisi prius intellexerimus an sit. Qua de re tanquam fundamentum, & primum lapidem in hac nostra matrimoniali structura, & Coniugiorum Speculo constituentes, matrimonium à Deo ipso omnium formatore esse institutum affirmamus: in officium quidem, in illo deliciarũ paradiso ante peccatũ protoplastorum: quando Adæ datum est adiutorium simile sibi. Ex quo quidem soporato Eua educta, & formata fuit, vt os ex ossibus, & caro ex carne, duo in carne vna essent. Post peccatum autem in remedium constabilitum, & firmatum: & tandem in lege gratiæ à Christo omnium redemptore, & seruatore, non solum confirmatum, & roboratum esse cognoscitur: verùm etiam ad illam primæuam faciem vnius ad vnam, cum indissolubilitate, omnibus suis numeris delinitum est, ipso dicente: Quod Deus coniungit, homo non separet. & si cõiugium constet adeo institutum fuisse in officium, in innocentiæ statu: tamen inter catholicos quando fuerit constitutum, & quibus verbis vel signis, est controuersum. Sententiarum magister, illis verbis à primo parente prolatis: hoc nunc os ex ossibus meis &c. putat fuisse institutum. cui & doctor Subt. subscribit in 26. dist. 4. vbi & magister suam declarat mentem.

Magist. sen. in 4. d. 26.

Augu. 9. li. super Gen. ad lite. c. 7. Vgo de sacramentis. lib. 2. p. 11. Gene. 2. Gene. 9.

Iam ergò quid sit, inquiramus oportet. Et primò, vtrũ sit naturale. Quãplurimum enim iuuat hoc prænoscere. Nam si naturale est (cum naturalia non sint propter peccatum abolita, licèt remanserint sauciata) non negabimus matrimonium esse etiam in peccatoribus.

Matth. 19. Magist. in. 4. d. 26. & ibi. S. Tho. Dioni. 4. c. de Diui. no.

Item. Quia cum infideles naturalia integra retineant, licèt obtenebrata, omnino & constanter affirmare necesse erit, apud infideles etiam matrimonium esse. Pro dubij solutione notanda est Arist. doctrina dicentis, q̃ necessitas in naturalibus sumenda ex fine est: ac si diceret. Dedit homini natura, oculos ad videndum, ad tuendum se, & ad cauendum à periculis imminentibus: necesse est ergò, q̃ oculi sint positi in capite, & non in pedibus: quia non posset homo commodè finẽ præoptatum consequi, si in pedibus essent. Hoc supposito, sit conclusio

Arist. 1. phi. tex. co 75. necessitas in naturalibus ex fine est.

Conclusio.

Matrimonium: coniunctio scilicet maris, & fœminæ, est de iure naturæ. Probatur ex Arist. Homo est naturaliter magis animal cõiugale, quam politicum. Et ideo loquendo de hac cõiunctione dicit. Est societas naturalis: vt natura adimpleat suam sempiternatẽ. Et tamen homo naturaliter est animal politicum, vt ipse ibidem

Arist. 8 ethi. c. 12 & 1 œco. ca. 3 & 1. Politi c. 2. Arist. 1. Ethi. c. 9. & 3. Poli. c. 4.

dicit,& primo Politic. Cùm enim homo non ſibi ſufficiẽs ſit ad omnia quæ pertinent ad neceſſitatem eius, indiget communitate ad viuendum. Natura enim cæteris animãtibus prouidet in neceſſarijs ad vitam conſeruãdam, miniſtrando eis cibum, & pilos præbendo ad defenſionem à frigore,& cornua ad pugnandum: ſed homini ſolùm dedit rationem, per quam poteſt ſibi hæc arte præparare. Et quod ex inſtinctu naturali habent alia animalia, vt nociua fugiant, & ipſa cognoſcant, homo habet per rationem. Cùm tamen vnus homo non poſſit hæc omnia cognoſcere, maximè cum ſint particularia quædam, oportuit ex inclinatione naturali homines conuenire, vt vn⁹ adiumentum eſſet alteri: quandoquidem vnus ſolus ſibi in omnibus ſufficere non poterat. Si ergo homo naturaliter eſt animal politicum ſeu ſociale, & eſt magis coniugale: conſequẽs eſt matrimonij coniunctionẽ eſſe quid naturale, ad quod natura hominis inclinat. Et hac de cauſa idem Ariſto. primam ſocietatem dicit eſſe combinationem maris, & fœminæ: ac ſi diceret, quòd politica Societas, vel Oeconomica, aut quæuis alia ab iſta dependeat. Igitur ſi natura ad politicã ſocietatem inclinat, quanto magis cõcedendum eſt, q̃ ad viri, & mulieris per matrimonium, inclinet coniunctionem? Sicq; iura humana matrimonium definiunt: vt in principio. ff. dicitur. Ius naturale eſt, maris,& fœminæ coniunctio, quam nos matrimoniũ appellamus.

Ari. 1. Po. c. 1. & 1. Oeco. c. 3.

Quid matrimonium.

Pro perfecta intelligentia eſt notandum, q̃ naturale dicitur dupliciter. Vno modo, quod cauſã habet ex principijs naturæ ex neceſſitate, ſicut neceſſarium eſt lapidem deſcendere, propter ſuam grauitatem, & ignem aſcẽdere, propter ſuam leuitatem. Et iſto modo matrimonium non eſt naturale: quia non ex neceſſitate cauſatur, ſed ex voluntate per liberum conſenſum.

Quot modis aliquid dicatur naturale.

S. Th. 1. 2. q. 51. arti. 1. & q. 63. ar. 1. & q. 71. art. 2.

Secundo modo id dicitur eſſe naturale, ad quod natura inclinat, tamen complementum accipit à libero arbitrio: ſicut dicuntur virtutes naturaliter ineſſe homini, non q̃ inueniantur in nobis aliqui habitus perfecti per naturam, ſed ineſt nobis à natura ſuſcipere illas per operationes noſtras, ſicut Ariſt. docet: inclinari ad eas innatum eſſe homini, tamen habere eas perfectè genitas, non competit alicui homini naturaliter, ſed per aſſuefactionem ad operationes. Iſto modo capiendo naturale: matrimoniũ dicitur naturale, ſiue de iure naturali, in quantum homo per naturam inclinatur ad matrimoniũ, licet eius perfectio dependeat ex libero arbitrio: ex conſenſu. Sic. n. S. Tho. ait. Duplex eſt appetitus naturalis. Vnus, qui ſequitur apprẽhenſionem. Alius, qui non ſequitur apprẽhẽſionem. Et iſte ſecundus non eſt aliud, q̃ natura ipſius rei cum qualitatibus naturalib⁹, vt inclinatio lapidis ad deſcendendum. Primus verò eſt quædã potentia rei, vt eſt in animalibus. Ex hac differentia Ariſt. dicit. q̃ animalia mouent ſe: inanimata vero mouentur à generante: ideſt à Deo dante illã inclinationem. Sic in propoſito, licèt homo per liberum arbitrium ad matrimonium moueatur, naturale quidem eſt: quia ad illud eſt inclinatio naturalis, licet compleatur per voluntatẽ.

Ari. 2. ethi. ca. 1.

S. Th. 1. 2. q. 26. art. 1.

Ariſt. 8, phi. tex. co. 29. & 33.

Præterea notandum eſt, duplicẽ eſſe finem matrimonij. Primus eſt propagatio, & continuatio ſpeciei, quod eſt bonum commune. Alius eſt mutuũ obſequium, & communicatio operũ. De quo Ariſt. lib. 2. polit. c. 3. & lib. 3. c. 3. & œco. lib. 1. c. 3. & Xeno. in œco. Cùm ergo natura neceſſitatẽ ſumat à fine, & finis naturalis ſit ſpeciei conſeruatio, etiam erit neceſſarium, & naturale matrimonium, cuius finis eſt ſpeciei conſeruatio. Non enim vocamus matrimonium ipſam ſexuum cõmixtionem, quia hæc etiam reperitur in pecoribus, in quibus non eſt matrimonium: ſed habitudo certa, quæ eſt inter eos qui conueniunt neceſſaria. Nõ enim quomodocunque conueniendũ eſt inter homines, ſed certo modo, tã ſecundùm naturæ deſignationẽ, quàm ſecundùm rationis iudicium. Non. n.

3. notan.

Primus finis matrimonij. 2. phyſi. tex. co. 75.

debet esse commixtio, nisi maris ad fœminam, quod & natura docet: quia finis commixtionis est generatio, quæ non inuenitur nisi fuerit sexuum diuersitas. Secundò. Ad istum primum finem requiritur, ꝙ non sit commixtio ad plures fœminas, sed ad vnam solam: quod natura docet, & ratio: vt infra dicemus.

Tertiò. Non debet esse commixtio ad quamlibet mulierem, sed aliquæ debent excludi à cõmixtione, quibus natura (ratione reuerentiæ) non patitur commisceri. Et hoc specialiter in hominibus, qui merita personarum cognoscunt.

Pecora autem: quia huiusmodi attinentiam ignorant, non excludunt aliquam fœmellam à commixtione. Licèt aliqua, in quibus est cognitio parentum, abstinent ab eorum commixtione. Vnde Arist. dicit, ꝙ quidam equus per deceptionem matri commixtus cũ hoc cognouit, præcipitauit se: quasi si in lege naturæ peccauerit. Etiam fertur, quòd cùm quidam artifex ingenium faceret quo Elephas matri commisceretur inscius postquàm deprehendit se illusum, ingenij actorem interfecit.

Arist. 9. hist. animali. c. 47. & S. Th. 2.2.q.15. ar. 9. ad 3.

Quartò. Ad istum primum finem non debet esse habitudo viri & fœminæ solùm tempore commixtionis carnalis; sed tempore toto educationis fœtus: quia natura magis intẽdit educationem, & perfectionem genitorũ, ꝙ generationem ipsam: quia propter quod vnumquodq; tale, & illud magis. Si ergò generationem vult propter prolem: plus vult prolem. Sic natura inclinat marem, & fœminam ad commixtionem, ad sibi simile generandum. Inclinat etiam ad se habendum certo modo, vt natos possint benè educare. Quæ habitudo matrimonium vocatur. At quia teste Arist. dubia contingentia de re aliqua ex diffinitione soluenda sunt, & ea quæ sunt propter finem, optimè diffiniuntur per finem: dubia de matrimonio ex fine soluenda sunt, & explicanda, sicq; ad matrimonij substantiam, non satis est ius cõueniendi in vnum, quia vagus concubitus non sufficit: talis enim coniunctio frustraretur vtroque fine matrimonij. Nam si quilibet concubitus esset licitus, cuiuslibet viri ad quamlibet fœminam, primus finis matrimonij non posset haberi: cùm ex concubitu tali, rarò soleat proles generari, nec posset proles commodè aut procreari, aut educari incerto patre, non solùm quò ad ciuilem, sed etiam quantum ad naturalem vitam: cum fœmina infirmior sit, & imprudentior viro: vt totam filiorum curam sustinere non possit. Et si concubitus est promiscuus, certus pater esse non potest. Et posito esset vna vnius sine mutua obligatione, vt est in concubinarijs: ad huc nec procreatio prolis esset certa ex libera coniunctione, nec educatio à parẽtibus, qui inuicẽ cõuenire nõ tenerentur. Et instructio moralis vix esset: cùm oporteret filiũ apud matrẽ educari propter naturales necessitates: & rursus à patre instrui, qui tamen cum matre non habitaret, quod est primus finis matrimonij. Sic Aristote. ait. A parentibus tria recipimus. Esse, nutrimentum, & doctrinam. Filius autem non posset educari, nisi haberet determinatos parentes. Sic videtur, quòd de inclinatione naturæ sit, quòd matrimonium sit vnius ad vnam, & non vnius ad plures (sicut in politia Socratica, & Platonica vt Aristotel. refert.) Et requiritur quòd isti determinati parentes sunt astricti, & ligati, vt conuenienter efficiatur educatio prolis. Quia etiam si status ille duraret innocentiæ, cum ius paternum & vxorium viguisset, stare non posset cum coniunctione incerta. Quapropter adhuc in illo statu etiam si rerum communitas & possessio esse posset, absque meo, & tuo: quantum ad matrimonium tamen natura ipsa refugit.

Arist. 8. ethi. ca. 11.

Arist. 2. pol. quasi per totum.

Arist. 1. post tex. com. 5.

Arist. lib. de anima.

Secundus finis matrimonij est mutuum obsequium à coniugibus sibi inuicem in rebus domesticis impendendum: ad quod ratio naturalis inclinat. Nã sicut ratio naturalis docet vt

2. finis mutuum obsequium.

homines cohabitent in politia: quia nemo sibi sufficit in omnibus quæ sunt ad vitam: ita hominem animal politicum vocamus naturaliter, quia adiacet vnicuiq; particula boni alterius, vt dicitur tertio politicorũ. at in operibus quę pertinent ad conseruationẽ vitæ, quædã sunt opera, quæ conueniẽter fiunt per viros, quædã per mulieres: ideò associatio vtriusq; & quantũ ad mutuam communicationẽ operũ, est de inclinatione naturali. Et idem Aristo. 1. Oeconomicæ dicit distinctas esse curas, viri & fœminæ. In domo siquidem, fœminæ respectu prolis, est educare, & viri erudire: & viro, incumbit exterioribus occupari, & fœminæ dominari omnibus quæ sunt intus. Et loquens in lumine naturali, ponit duas causas, seu duos fines matrimonij, scilicet procreationẽ filiorum, & operum communicationem: ad quæ duo, inclinat natura in omnibus. Et Plato in Menone dicit, vxoriã esse virtutem, domum rectè gubernare: dum custodit domestica, viroque obedire.

Aristot. lib. 3. poli. c. 3.
Gab. ī 4. di. 15. q. 3. ar. 3. du. 2.
Io. And. Pa. in c. lite. de rest. expoli. cap. 3.
Arist. lib. 1. Oeco. c. 3.
Arist. 1. Oeco c 3. & 8. ethi. cap. 12.
Plato.

3. obiectio. Contra ista obijci potest. Quia quę naturalia sunt, eadem sunt apud omnes: sed matrimonium non est eodem modo apud omnes: quia secundum diuersas conditiones hominum, diuersimodè contrahitur, & diuersi sunt ritus & cæremoniæ in matrimonio contrahendo, vt patet extra, de sponsali. c. De Francia. ergò non est matrimonium naturale.

Solutio. 1. Solutio. Natura humana non est immobilis sicut diuina. vt Arist. dicit. Et ob id, aliqua quę sunt homini conuenientia secundum naturam rationalem, non reperiuntur eadem apud omnes cùm non sint prima principia iuris naturæ: sicut, Quod tibi nõ vis, alteri non facias, & similia. ob id in his quæ ex istis principijs deducuntur (quale est matrimonij vinculum indissolubile) potest cõtingere variatio, secundum diuersa tempora, vel circa diuersas nationes, quod in primis ipsis principijs per se notis, non potest contingere. Si quidem q; ista coniunctio indissolubilis, sit necessaria ad plem generandam: non est ita manifestum, sed ex manifestis deducitur: quia si nulli malum est faciendum: & ex hoc q; parentes non mutuo obligãtur, malum prolis sequitur, quia nõ debitè educatur, vt dictum est. ergò matrimonij indissolubilitas, est necessaria. Et ob hoc non est inconueniens, q; secundum diuersos status & conditiones gentium varietur matrimoniũ, non solum quantum ad cæremonialia (sicut dicitur extra. de sponsalibus. c. de Francia) sed etiam quantum ad substantialia, vt q; aliqua gens ponat in matrimonio pluralitatem: & alia vnitatem, & quidam indissolubilitatem: alij concedant repudium.

Matth. 7.
S. Th. 1. 2. q. 94 ar. 4. & 5. Abulẽ. sup. Matth. c. 19 q. 30. insol. ad 3. & q. 33. ad 1.
Abulẽ c. 19 Mat. q. 28.

2. Solutio. Secundò. In matrimonio duo sunt considerandа; scilicet contractus seu mutua obligatio, quod est essentiale in matrimonio. Et potest considerari modus, quo iste contractus celebratur, quod quidem accidentale est. Quantum ad primum, inuariabile, & immutabile manet: quia per matrimonium omnes intelligunt illum contractum mutuò se obligandi, licèt postea contingat, q; vir aliam recipiat: vel q; primæ, det libellum repudij. Nam si omnia essent & persæuerarent eodẽ modo sicut in principio, non contingeret dissolutio. Ob id per accidẽs contingit discessio. Nam si in pactum ducerent discessum pro libito: vel repudium, post Christi aduentum, non esset matrimonium. vt patet, extra. De conditionibus appositis. c. fina. sed quantum ad modũ contrahendi (quia accidentale est) variatio potest contingere. Neque hoc cadit sub regula, vel arte: quia vt dicit Arist. Illorum quæ sunt per accidens, non est scientia: quia sunt infinita. põt fieri alio, & alio modo apud hos, vel illos. Sic in nouo orbe in vnaquaque prouincia erat alius & alius modus contrahendi. Imò in vna & eadem secundùm diuersitatem personarum. De quibus erit sermo in secunda parte. art. 3. matrimonium sit naturale sic vt de iure gentium dici debeat, forte de nomine quæ-

Arist. 2. phy.
Diuers' modus contrahendi.

quæstio est. nã cõmunis opinio de iure naturali dicit ad sensum declaratũ. Sed aliam considerationem habendo, Michael de Medina in suo de cœlibatu, de iure gentium esse probat. lib. 4. controuersia pri. c. 9.

2. obiectio. Secundò potest obijci contra determinationem. Ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit: sed matrimonium non est in omnibus animalibus, cum inquibusdam sit coniunctio maris & fœminæ sine matrimonio, ergo non est de iure naturali.

Solutio. Solutio. Matrimonium licèt sit de iure naturæ, non tamen de iure communi omnibus animalibus: sed prout est commune hominibus.

Pro cuius explicatione notandum, q̃ natura hominis inclinat ad aliquid dupliciter. Vno modo, quia est conueniens naturæ generis. Et hoc est commune omnibus animalibus: quia omnia animalia participant in genere: sicut est nutrimentum capere ex inclinatione naturali prouenit, tanquam commune ratione generis. Alio modo natura inclinat, ad id quod est conueniens naturæ differentiæ, vel speciei: sicut est homini naturale habere actũ prudentiæ, vel temperantiæ in quantum homo, non inquantũ animal est. Sic natura inclinat hominem ad propagationem per matrimonium, quod est secundùm rationem. Nam etsi omnibus animalibus insit inclinatio ad propagationem, non eodem modo in omnibus. Nam in homine, in quo est ratio, competit propagatio, secundũ rationem. Et vt taliter iungantur, qualiter ad conuenientem educationem prolis, & ipsorum conuenientiũ bonum statum, competat: & quia ad hoc requiritur coniunctio viri & vxoris, & q̃ personæ legitimæ sint, & commanentes longo tempore, secundum aliquam obligationem ad commanendum: debuit esse talis modus conuentionis maris & fœminæ: quam conuentionem vocamus matrimonium. Ideò matrimonium est de inclinatione naturali, consequente naturam humanã: & nõ naturam communem animaliũ.

S. Th. 1. 2. q. 51. ar. 1. & q. 63. ar. 1.

Inclinatio ad propagationem nõ est in omnibus animãtibus eodẽ modo.

Et hoc est loquendo de totali inclinatione ad matrimonium. Nam ad aliquid matrimoniale, est inclinatio ex natura communi, scilicet quantum ad primum finem matrimonij, quod est procreare filios: cùm in omnibus perfectis animalibus sit ista inclinatio. Educatio autem non reperitur eadẽ in omnibus, cùm in quibusdam sufficiat, sola fœmella: in alijs filij nati possunt statim cibum quærere: & sic non indigent aliqua educatione parẽtum. Alia sunt in quibus etsi masculorum cura sit necessaria, tamen paruo tempore. In hominibus verò est necessaria cura vtriusque parentis: educando longo tempore. Ideò est maior determinatio necessaria ad commanẽdum. Et ista cohabitatio non solùm competit homini ex parte differentiæ: in quantum est ratione vtens, sed etiã ex natura generis: cùm sit commune omnibus animalibus: q̃ tandiu conueniant, quandiu est necessaria ad educationem filiorum, commoratio. Vnde, quantum ad aliquid, est matrimonium de inclinatione naturali consequente omne animal, completè tamẽ est de inclinatione humana, in quantũ homo est vtens ratione.

Ari. 8. ethi. ca. 12.

Vide. Alti. in 4 par. tracta. 9 cap. 3. q. 2.

Quod fuerit de matrimonio præceptum ad genus propagandum humanum, non est qui dubitet. Atque Adã filios docuisse, sicut & Noe post diluuium fecit: non est negandum. Atque cum semper maneat, ad semper non obligat sicut & cętera affirmatiua præcepta, si occurrat necessitas adimplẽda veniunt. Neque aliquem de communitate obligat: sed in ipsa republica obligatio est. atque ad diuinã hæc prouidentiam spectant: vt non desint qui coniungio vtantur sicut non deficient qui cęlibem agant vitam. atque illo durante statu, propagatio & generis humani multiplicatio per cõmistionem coniugatorum esset: in quo armenos errasse Guido Carmelita referente probatur. dicebant enim, per creationem singulorum hominum genus humanum multiplicandũ: & alijs hereticis tribuitur. quem errorem tem-

tempore. Inno. tertij, quidam Parisiensis doctor Almericus nomine, defendit: quem idem pontifex in cap. damnamus de summa trinitate, & fide catholica damnauit. Et quidem sub silentio transeundum non est: olim, orthodoxorum aliquorum fuisse dogma. Gregorius Nyssenus lib. de creatione hominis cap. 28. ait. Si Adam non peccasset, propagatio non per coitum: sed quodam perfectissimo modo fieret. Subscribit Damascenus lib. 4. fidei orthodoxæ. cap. 25. & Chrysost. & Procopius gene. 1. idem atque Euthemius Psal. 50. & inter modernos. Isidorus Clarus Episcopus Fulginas. Tom. 2. suarum orationum. oratione 73: sed tamen plane hoc reiectũ est à catholicis. de quo S. Thom. p. p. q. 98. art. 2.

Vnum etiam ad propositum consideratione dignum existimo, q̃ doctissimus & magnæ lectionis doctor Michael de Medina, in suo illo præclaro opere in lucem nunc emisso de cœlibatu. lib. 4. contro. 4. per nonnulla capitula cum de matrimonij præcepto in illo statu multa suo fœcundissimo ingenio disputet in c. 6. citatæ contro. ex scriptura ipsa & ex probatissimis hebræorum ex vera intelligentia illorũ verborum. crescite & multiplicamini &c. contendit probare imo probasse existimat nullum fuisse datum Adæ præceptum de matrimonio illis verbis: sed potius benedictionem fuisse. & ex neotericis interpretes Pagninum oleastrum, vatablum, Benedictũ adducit ad suam confirmandam sententiam multaq; ibi egregie disputat sed à communi opinione recedere modo non est in animo. nam etsi exacte probetur illis verbis non fuisse iniunctum præceptum (q̃ & fatemur) negandum non est naturæ præceptum illis verbis fuisse ostensum, in quibus quidam impulsus ad propagationem, sicut & cæteris animantibus inest. Sed tamen contra illud quod diximus de præcepto matrimonij quòd in communitate sit. vt docet S. Tho. in additio. quæst. 42. art. 2. & 22. q. 152. art. 2. Ad pri. sese offert dubium. cum sit præceptum affirmatiuum de actu singulari, requirit singulare subiectum. ergo particularem respicit personam. Item transgressio præcepti non potest esse subiectiuè in tota cõmunitate, sed in singulari supposito. Solutio quòd obligatur illo præcepto publica potestas: quia eius est ad bonum cõmune respicere. ob id potestas publica, suis legibus tenetur matrimonium fouere, & fauoribus coniunctos prosequi: imo si necessarium esset, ad id compellere. Quæ potestas, etsi nullam modo adhibeat diligentiam: excusatur, etiam si adhuc maneat præceptum. vt Scotus & duran. & Palude, bene notant; quia sufficienter adimpletur per liberam voluntatem multorum sicut à præcepto dandi eleemosynam excusor, quia alius indigentiã pauperis subleuauit: & singulares homines tenerẽtur, si tã ta eueniret necessitas propagandi.

ARTICVLVS secundus.

De consensu requisito ad matrimonium.

VTRVM ad matrimonium sit consensus necessarius tanquam de essentia eius, sic quod secluso eo, non possit esse matrimonium.

Pro solutione notandum, q̃ per cõsensum nil aliud intelligimus, quàm applicationem appetitus ad aliquid agendum, sicut dicit S. Thom. Consensus importat applicationem sensus ad aliquid. Est autem proprium sensus, vt sit cognoscitiuus præsentiũ. Et ex hoc tractum est hoc nomen consensus. Est enim applicatio sensus ad rem, secundum quod ei inhæret, quasi experientiã quandã sumens de ea, inquantũ complacet sibi in ea. Et hoc cõtingit quando apprehenso fine, & desiderato,

1. 2. q. 15. Ari. Deme. & re. c. 1. & 1. Rhe. c. 11.

derato, consultamus de medijs, & per consilium iudicat hoc vel illud mediũ esse conuẽniens: & consentit illi medio. sicque consensus est tanquam finalis sententia intellectus & voluntatis, qui non potest esse in brutis: quia non habent suorum actuum dominium. Et non possunt appetitum applicare quò voluerint, sed solum est

S.Th.12.q.1 art. 1. & q. 15.art. vlt.

hominis, quia proposito fine, consultat, vel consiliatur de medijs de quibus iudicat, applicat consensum. Vt si alicui proponatur bonum esse procreare filios, vel bonum esse prouidere sibi de remedio contra libidinem: & consultat de medio, & inuenit ducere vxorem, & in particulari ducere istã: consultando. vtrum ista ad finem expediat, iudicat & dat sententiam: est cõsensus. His suppositis sit prima conclusio.

2.Concl.

Ad matrimoniũ necessario requiritur cõsensus: sic q; ſtãtibus oĩbus alijs, & hoc solo deficiente, nõ est matrimonium. Hæc conclusio probatur, extra de spon. duorum, c. fi. vbi dicitur. Consensus legitimus, inter personas habiles, sufficit ad matrimonium secundũ canonicas sanctiones. Et si solus defuerit, cætera etiam cum coitu celebrata,

1. Ratio.

frustrantur. Ratio, Potestas corporis hominis liberi, non transfertur in aliũ sine eius consensu: sed in matrimonio transfertur corpus hominis liberi, in

1.Corin.7.

potestatẽ alterius: dicente Paulo, vir non habet potestatẽ sui corporis, sed mulier. ergo oportet sit consensus.

2. Ratio.

Præterea omnis contractus requirit consensum, cum pactum quoddam sit, vt habetur. ff. de pact. l. 1. sed matrimonium est contractus quidam, ergo consensus est requisitus.

3.Ratio.

Sed fortius probatur cõsensum esse necessarium, ex principali fine matrimonij. Procreatio enim, & educatio prolis, nullo modo posset stare, nisi esset consensus. ergo necessarius est. Si-

Math.19. c. his qui fidẽ de spons. & ibi hosti. & Abb. Sylue. ver. matr. 2. q. 15.

quidem illa indissolubilitas non esset in inuitos, & non consentientes: nam (parentibus non bene inter se conuenientibus) nõ possunt filij optimè procreari, nec educari. Item. Nec esset secundus finis matrimonij. s. operũ communicatio. Non enim in operibus aliquo modo communicarent, cum animo dissentirent: ipsa. n. cõicatio operum præsupponit amorem.

Victo. in relec. de matrimonio.

Item. Si non esset necessarius consensus, posset ergo Papa obligare aliquem ad matrimoniũ etiam inuitum, vel princeps: sed hoc non. ergo ob id quod cõsensus est necessarius. Probat. q; Papa non possit, nec imperator. Omne. n. vinculum, q; potestas humana potest constituere, potest & dissoluere. Sed ecclesia nõ potest dissoluere vinculum matrimonij legitimè cõtracti, saltim consumari: ergo nec poterit aliquo modo constituere. Quod nõ possit dissoluere, patet ex illo Matth. 19. Quos Deus coniungit, homo non separet. Sed in alijs translationibus rerum, sicut potest Princeps rem transferre inuito domino: ita post translationem, potest iterum priori domino restituere: non obstante quacunque possessione. Posset nihilominus Deus vtroque renitente aliquos coniungere: quia Deus cautalitatem, effectiuæ causæ, põt supplere: vt dicitur Ose. 1. Et potest sine proprio consensu, duos copulare, sicut de Adam & Eua probabile putat Palu. in 4. dist. 26. q. 2. art. 2. secunda conclusio.

Matrimonium legitime contrac. est indissol.

Matth.19.

Palude. 2. concl.

Consensus sic est necessarius contrahentium: vt ipse sufficiat, & nullus alius sit necessario requisitus. Probatur. Quia illorum, quorum est corporum translatio, & ad commanendum perpetuò obligatio: requiritur consensus. sed tales sunt qui contrahunt. Et quòd iste sufficiat, patet ex eo, quòd iure naturæ potest quis inire talem contractum matrimonij.

1.Ratio.

Secundò. Si alius esset requisitus, maximè parentum respectu filiorum, sed iste non est requisitus de necessitate, sed solùm de honestate: vt patet in c. Veniens. de sponsa. & in c. Sufficiat. 27. q. 2. sic doctores intelligunt, quod leges, quę exigunt parentum cõsensum, de honestate sit, & non de necessitate: vt in l. Ea quæ patris. ff. de sponsal. Et in l. Viduæ. Et in l. In con-

2. Ratio.

iun-

iunctione. C. de nuptijs, & l. 2. ff. de ritu nup. & Institu. de nupt. Et glo. in c. Sufficiat. & c. Cùm virum. de regula. Et c. vlt. 32. q. 2.

Catalogus. Gloriæ mũdi. Coraſi'.

Ex hoc ſequitur Caſſanæum in ſuo de gloria mundi. P. 12. conſi. 36. malè dixiſſe: matrimonium à filia contractũ ſine patris conſenſu nullum eſſe. Et ſimiliter aberrat Coraſ. li. 1. miſce. c. 17. quando dicit matrimonium abſq; parentum conſenſu contractum reſcindi poſſe, modò carnalis copula nõ ſit ſequuta. Similiter reprobanda venit

Ioan Oldẽdorpij.

opinio Io. Oldendorpij. qui in 4. claſſe actionum, actione 26. multis rationibus nititur probare matrimonium à filijs abſque parentum conſenſu cõtractum, nullum eſſe.

Dubium 1.

Dubium eſt tamen, qualis debeat eſſe iſte conſenſus. Vtrum ſit neceſſarius, & ſi ſufficit conſenſus in carnalẽ copulam, vel in matrimonij vinculũ, vel in donationem, poteſtatis corporis.

Solutio.

Reſpon. q; requiritur conſenſus explicitus, vel implicitus, in donationem poteſtatis corporum in vinculũ matrimonij. Vnde ſi explicitè non intendunt mutuò dare poteſtatem ſuorum corporum, vel contrahere indiſſolubilè vinculum matrimonij, debẽt ad minus velle illum contractum inire, quem faciunt illi, qui volunt eſſe maritus & vxor. Et talis conſenſus

Nota in fauorem neophyto. Adria. in 4. de con.

ſufficit ad ſubſtantiam matrimonij. Sicut in baptizante, qui ignorat quid ſit baptiſma, ſufficit intendere vt velit circa paruulũ id facere, quod Chriſtus inſtituit, vel eccleſia catholica circa paruulos baptizandos facit. Hæc Adrianus. Ex quo manifeſtè elicitur verum eſſe matrimoniom inter rudes homines, qui vix intelligunt quid ſit iſte contractus, aut quæ ſit iſta obligatio: quod vinculum matrimonij, quo modo indiſſolubile ſit: dummodo in contrahendo id intendant facere, quod contrahentes faciunt: & ſicut eſt vſus contrahentium.

Dubium 2.

Sed an ſit matrimonium verum, ſi vnus conſentiat hodie in alium, & alter non conſentiat ſtatim ſed craſtina die. Reſpon. ex communi opinione Theologorum, & Canoniſtarum, q; illud erit matrimonium, dummodo qui primo conſentit, non reuocauerit conſenſum, antequam alius conſentiret. Sic Præpoſ. in cap. Dilectus. de ſponſ. Idem in cap. penult. eod. tit. ibi. Hoſti. & Cardin. Et Zaſius 2. volu. conſili. conſi. 2. 3 & 5. Et Pariſi. 4. vol. conſi. 45. Et eſt communis opinio. Et

Solutio.

In 4. d. 27. Præpo. Hoſtien. Cardinal. Zaſius.

ſi Abb. in d. cap. Dilectus. contrariam opini. eſſe iure veriorem dicat. Et idẽ ſentit Antoni. conſi. 64. Quia hoc intelligendum venit, quando tantum fuit interuallum inter vnius & alterius conſenſum, vt habeatur ac ſi non fuiſſet. De quo quando de matrimonio contracto per procuratores agemus in hac pri. p. ar. 16. dubio 6.

Et aduerte adeo cõſenſum interiorem neceſſarium ad matrimonium vt ſit de intrinſeca ratione eius, & in quãtum contractus, & in quantum ſacramentum: inquantum cõtractus, quia cum ſit actus humanus, oportet procedat à deliberata voluntate vt docet S. Thom. 1. 2. q. 1. artic. 1. & in quantũ ſacramentum, quia intentio miniſtri eſt de eſſentia ſacramenti: ſed conſenſus interior contrahẽtium eſt velut intentio miniſtri quia efficaciam habet ſacramentum ex hoc. nec obſtat quod ſit cauſa efficiens contractum. quia & ſi ſit efficiẽs in quantum præceſſit: eſt intrinſeca & formalis, in quantum cõcomitatur. neque obſtat quia quod eſt principiũ formale reſpectu vnius, poteſt eſſe efficiens, reſpectu alterius. Sicut in naturalibus forma ſubſtãtialis, dat eſſe formale & eſt cauſa efficiens diſpoſitionum quæ concomitantur neceſſario. ſi tamen matrimoniũ conſideretur in quantum coniunctio duorum eſt, non ſic de intrinſeca ratione eſt conſenſus interior, quia hæc mutua tranſlatio, fieri poteſt per diuinum conſenſum abſque proprio, quia Deus magis dominus eſt mei corporis, quam ego ſim. vt inferius erit notum. ſed tamen nullus, niſi Deus imo neque etiam facere poſſet matrimonium ſine conſenſu vt ex noſtris doctiſſimus olim magiſter meus Victo-

ria

ria in sua relectione de matrimonio,& Episcopus Segouiésis Cobarrubias super 4. decretalium p.p. c.4.nu.4.vt in principio diximus.

ARTICVLVS tertius.

Vtrum necesse sit consensum verbis exprimi.

VTRVM ad legitimum matrimonium,sit necessarium,consensum mutuum verbis exprimi, vel signis, vel factis. Nam cùm ista traditio mutua, sit per voluntatem, poterit quis volens interius consentire,& esse matrimonium. Prima conclusio.

S.Thom.in 4.d.27. q 1. ar.2. q.2. Sco.d.29.q. vnica. 1.Conclus. Abu. super gen.c 29.q. 11. Vual.d. 5a.c. 132.

Consensus per verba, vel facta, vel signa æquiualentia est necessarius: ita q; interior non sufficit.

Hæc est sententia omnium Theologorum. Sanctus Tho. Palude d.28. in 4. Idem glossa super capitulum. Tuæ fraternitati. extra de sponsalibus. Et tandem hoc videtur determinatum in cap. Cùm autem, extra de sponsalibus. Et Innocentius in c. Tuæ fraterni. de sponsalibus.dicit: q; in valentibus loqui, sunt necessaria verba: quia Ecclesia sic ordinauit in isto c.Alioqui sequeretur absurditas, videlicet, q; vir & fœmina videntes se inuicem, & consentientes, matrimonium celebrarent.

Inno. Hugo in sũma sent. tracta.7.c.6.29 q.1. c. consensus. c.licet de sponsa.duarum.

Probatur conclu. Nam in matrimonio,confertur (virtute talis contractus) viro,potestas ad petendum debitum ab vxore,& è contrario, vxori, ad petendũ debitum à viro: sed viro non potest constare per actum interiorem vxoris, q; habeat potestatem supra corpus ipsius, ergo vtendo eo.s. petendo debitũ, peccat. Idem de vxore.Sicut ego re aliena, quam noui alienam, non possum pro libito vti.

Ratio con. 1. Cor.7.

Secundò. Quia si aliquid sine consensu expresso verbis, vel signis suffice ret ad matrimoniũ, maximè esset traductio in domum, sed non sufficit. Probatur. extra de restitutione spoliatorum. c. Ex parte: vbi determinatur, q; si fœmina, propria authoritate recesserit de domo viri, non debeat restitui,viro petenti, etiam si probauerit, q; eam in domum suã traduxerit, nisi probauerit sponsalia præcessisse, illam traductionem. Etiam probatur autho. Euaristi Papæ in decreto suo c.2. Et adducitur.30.q.5.c. Aliter. Cuius verba sunt hæc. Similiter (inquit) custoditum, & traditum habemus, vt vxor legitimè viro iungãtur, aliter.n. legitimum (vt à patribus accepimus, & à sanctis apostolis, eorumq; successoribus traditum inuenimus) non fit coniungiũ,nisi ab his, qui super ipsam fœminam dominationem habere vidétur,& à quibus custoditur,vxor petatur, & à parentibus propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tépore sacerdotaliter (vt mos est) cũ precibus, & oblationibus à sacerdote benedicatur,& à paranymphis(vt consuetudo docet) custodita, & sociata à proximis,tépore congruo petita,legibus dotetur,& solemniter accipiatur, & biduo, vel triduo &c. Quapropter filij chariſſimi, & merito illustres, fide catholica suffragante, ita peracta, legitima scitote esse coniugia. Aliter verò præsumpta, non coniugia, sed aut adulterina cõtubernia,vel stupra, aut fornicationes, potius quàm legitima esse coniugia non dubitate, nisi voluntas propria suffragata fuerit, & vota succurrerint legitima. Et propter hoc dictũ putat Hugo.li.2.de sacra.p.11.c.6.q; huiusmodi consensus, qui in occulto fiunt, coniugium non faciunt, nisi idem ipsi qui sibi in occulto consenserunt, eundem consensum vtriusq; in manifesto profiteantur &c. Ecce Hugo de san.Victore istis verbis, licèt non neget posse esse coniugium, si adsit consensus expressus,tamen insinuat quam necessariũ sit exprimere consensum. Et q; nõ sufficiat interior solum, idẽ Hugo in li.de sacramentis probat, inquiens. Hæc ergo societas

Euaristus.

Hugo.

Hug de sa. lib.2. p. 11.

Secundo.

coniugium est, quæ fœdere sponsionis mutuæ consecratur, quando vterque voluntaria promissione debitorē se facit alteri, vt deinde neque ad alienam altero viuente societatem transeat, neque se ab illa, quæ adinuicem

S. Tho. 1. p. q. 57. ar. 4. constat, societate disiungat. Apertissime affirmat non posse esse matrimonium, nisi voluntaria promissione, qua vnus alteri facit se debitorem, & obligat se alteri, sed non est talis promissio nisi per actum expressum exterius, ergò ille est necessarius quia homo non potest secreta cordis alterius cognoscere, imò neque Angelus, quicquid insinuet Scotus. Ob id non po-

Sco in 2. d. 9 q. 2 & Gabr. & Ma. eadem dist. Ric. 4. d 27. ar. 1 q. 3. & suppl. Gab. d. 27. q. 1. test alium sibi habere obligatum, nisi illud fuerit expressum. Hanc eandem opinionem tenet Ricardus, q̄ expressus consensus requiratur. Sed q̄ sufficiant signa, vbi signis vtuntur, & non verbis, idem Hugo ibidem affirmat, dicens. Cùm ille dicit, Ego te accipio in meam, vt deinceps tu vxor mea sis, & ego maritus tuus: & illa similiter dicit, Ego te accipio in meum, vt deinceps ego vxor tua sim, & tu maritus meus. Aut scilicet hoc dicunt, aut aliud quodcunque simile illi, in quo & si non hoc dicunt, hoc tamen intelligunt: aut si non hoc dicunt quia fortassis alicubi verba non exprimuntur, tamen hoc faciunt, ducit illam, accipit illam. Cùm igitur hoc (sicut mos

Nota pro neophytis. est) dicunt, vel faciunt, in hoc sibi cōsentiunt. Hæc Hugo. Manifestè apparet, vel verba necessaria, vel vbi nō possunt esse verba, vel non est vsus ipsorum, sufficere signa, quæ cōsensum explicent matrimonij. Quòd si ista

Si signa defuerint ad exprimendū consensum quantūcunq; sit cohabitatio, non est matrimo. defuerint, non tanquam matrimoniū, sed tanquam stuprum habendum, & fornicationem, etiam si adsit animus interior. Et ob id si aliquando casus contingat (sicut apud indigenas noui orbis contingere solet) q̄ mutuò habitent, & cōmunicent in mutuis operibus vir & fœmina: item conueniant ad filiorum procreationem, si tamen coniuncti fuerint absque aliqua promissione, absque aliquo signo exprimente consensum, iuxta mores suos: sine hoc q̄ ipsorum parentes tale tractauerint matrimonium, non est præsumendum pro matrimonio, nec sunt tanquam coniuges legitimi iudicandi, nisi denouo adinuicem promittant, si aliud non obstet, etiam si in animo sēper habuerint se tanquam coniuges.

Ratio. Ratio quę ad id me mouet, præter illa, quæ superiùs allata sunt, est quia vel negandum est matrimonium esse apud incolas noui orbis, vel si concedimus aliquod esse (sicut verè concedendum est, quando erant sponsiones adinuicem, & dona, sicut solebat contingere) negare est necesse huiusmodi furtiuos concubitus, & has coniunctiones sine promissione, & sine sponsione, esse legitimū matrimoniū. Non enim video, quomodo per hoc, q̄ vir obuius sit fœminæ, & solum quia placet ei, ducit in domum, & ipsa non resistat, præsumendum est pro matrimonio. cum in isto contractu nulla interueniat pactio, & nulla promissio. Nam si pro matrimonio esset præsumendū. ex eo esset, quia forte talis esset vsus matrimonij apud eos, sed non est talis: imo est modus spondendi, & donandi adinuicem inter sponsum & spō sam', ergo non est vnde contractus iste sine signo, vel verbo præcedenti, pro matrimonio sit iudicandus. Nam si cō tingat aliquem ipsorum etiam declinare in alium & signis, vel verbis iuxta morem suum contrahere, nullus se parabit, & non ob aliud, nisi quia secū dum cōtractum legitimum iudicabit, & non primum: quia in secundo præcesserunt verba vel signa iuxta mores suos, & in primo nihil tale, ex quo p̄ cōtractu matrimonij prę sumi posset. Sequitur ergo primum contractū esse irritum, & nullum, nec habere vim coniugij, sed concubinatus, cum non possit solum per actum interiorem viro constare, quod habeat potestatem supra corpus fœminæ ad exigendum, & reddendum debitum. Nec similiter fœminæ supra corpus viri. Licet fortè possent excusari à peccato propter ignorantiam inuincibilem. Nam cum noui orbis indigenæ tam sint debilis in-

ingenij, potuerunt fortasse ignorare inuincibiliter hãc veritatem naturalem: ad matrimonium esse necessariã promissionem præcedere traditionem corporum, vel signis vel verbis. Quia dato natura insinuet necessarium in tali contractu, non tamen hoc est tanquam primum principiũ notum in lumine naturali, sicut est. Quod tibi nõ vis alteri non facias: Vel, Omne malũ est fugiendum. Omne bonum est prosequendum. Et ob id quod non tam notum est, fortè inuincibiliter potuit ignorari, sicque excusare à peccato. Tamen etiam si excusentur, non matrimonium iudicandum est, vsq; dum de nouo exprimant suam voluntatẽ. Pro ista veritate (etiam si nulla alia esset probabilis ratio) sufficeret omnium doctorum, (quos ego viderim) concors sententia dicentium, non esse matrimonium, vbi non præcesserunt verba, vel signa exprimentia consensum in matrimonio.

Math. 7.

Obiectio. Nec obstare videtur qđ obijci posset. s. q̃ ad probandum tale esse matrimonium, sufficit quod vicini cohabitãtes talem coniunctionẽ reputant matrimonium. Esset satis ridiculum, quod aliquis videns, affirmet hanc esse albedinem, cum tamen ipse iudicet esse nigredinem. Vel quia cœcus dicit hæc est albedo: ipse idem affirmet. Malè enim cœcus iudicat de coloribus. Imo non iudicat teste Arist. Sic in proposito, noui orbis indigenæ in re matrimoniali iudicandi erant tãquam cœci, & solum erant videntes quantum ad hoc, quod cognoscerent, ad procreationem necessarium esse cõuenire virum & fœminam. Sed quod esset ista corporum traditio, & obligatio ad perpetuo manendum, quod non liberè liceret alicui alium inire contractum, nec intellexerunt quidem aliquo modo. Cum paruulos nec ad plenum instruerent, nec eis thesaurizarent, ob id non iudicandum pro matrimonio quia vicini credant matrimonium. sic Hostiens. in cap. Aliter 30. quæst. 5. dicit, quod non præsumitur matrimonium etiam probata cohabitatione, sed potius stuprum. Et idem Abbas in cap. Consultationi. de sponsa. Et idem in c. Illud. de præsumptionibus. Et dicere quod sufficit solus interior consensus ad matrimonium, est error damnatus Vuitcleff. Non tamen improbabile puto quod Maio. ait in 4. quod si constaret per Dei reuelationem interior consensus, ipsis contrahentibus, non essent verba, vel signa necessaria, quamuis alij putent esse falsum. * Sed contra diffinita in isto articulo sese offert quod interior consensus sufficiat. 1. Innoc. in cap. citato tuæ fraternitatis. videtur dicere, cum ait solum per ecclesiam requisitum. ergo alias stando in iure diuino sufficit, & sic saltim noui orbis incolę ante baptismum contrahentes per solum interiorem actũ vere contraherent. Et Panor. c. Cum locum, de sponsalibus, videtur idem dicere. Item per solum actum interiorem possum ego transferre dominium, etsi interius alicui dem, vere alius est dominus, quia de peraccidẽs exterius verba vel signa sunt requisita. Et quidem de donatione quod per solum actum interiorem sufficiat, tenent probati autores inter modernos Soto de iustitia & iure, lib. 4. q. 5. art. 1. Ledesimius in 2. par. 4. quæst. 18. art. 1. & alij, ergo videtur quod vir sui corporis possit dominium transferre per solum interiorem consensum. Respondetur in matrimonio stare non posse, vt rationes probant, atque ecclesia legem apposuit, vt patet in citatis capitulis, ad quam spectat disponere de huiusmodi contractu & in quantum contractus, & in quantum sacramentum est, & Innocen. citatus, & Panor. si recte legantur, idem affirmant, & ius diuinum id exigit & naturale, vt ad vsum corporis alterius de traditione constet mutua, aliàs via daretur ad multa perpetranda peccata. quia etsi donatio interius sufficiat, id tum reuocari potest, antequã alius acceptet etiam sine causa iusta, vt docte probat Soto de iustitia & iure, lib. 3. quæst. 5. art. 3. sed in matri-

Abbas. Vual. de sacra. c. 112. Vuitcleff maior dist. 26. q. 1. ad 3.

Solutio.

Aristote. 2. physi. text. co. 6.

2. Cor. 12.

Hostien.

monio ſemel peracto, talis reuocatio admitti non debet: neceſſarium ergo eſt vt alia pars acceptet, quæ ſine expreſſione conſenſus non fit, & ſcite docet S.Thom.22. quæſt. 88. art.1. & in 4. diſtinct.38. q. 1.art. 1. q.2. dicens. Obligatio quæ ab homine fit, homini nõ poteſt fieri niſi per verba, ſecus eſt de obligatione quæ Deo fit, & ſic ſolutum eſt dubium.Eſt tñ adhuc dubium an verba exprimentia conſenſum,etiã ſi de neceſſitate ſacramenti non ſint, quia ſufficiunt ſigna æquiualentia, quibus exprimitur conſenſus, an ſaltim in valentibus loqui, ſaltim ſit de neceſſitate præcepti expreſſio conſenſus per verba, & quidem doctor ſub. in 4. diſtinct. 26. dicit verba eſſe de neceſſitate, non declarando de qua neceſſitate loquatur, & cum non ſint de neceſſitate ſacramenti, videtur dicere quod ſint de neceſſitate præcepti. Dubium eſt dubium, probabilius tamen eſt quod non ſint de neceſſitate præcepti, & maximum eſt argumentum quod in Concilio Tridentino, cũ de modo contrahendi ponatur regula non eſt mentio de verbis, ſed dicit,cognito conſenſu, presbyter proferat verba. &c. ſed conſenſus cognoſcitur ſignis, ergo ſufficiunt, verum ſi quis potẽs vti verbis ex propoſito nollet, videretur in dubium ponere conſenſum, quem præſtat, & ex hac parte peccare poſſet, non proferendo verba, niſi hoc eſſet ex honeſtate in fœmina, ex maxima verecundia, & vide infra in articulis appendicis dubio 3. vbi declaratur Concilium Tridentinũ circa expreſſionem conſenſus, quia quæ hic diffinita ſunt, quæ olim in eccleſia circa matrimonium declarant,quæ tamen de nouo in Concilio Tridentino ſunt animaduerſa infra ſingulariter diſputantur.

ARTICVLVS quartus.

Vtrum iſte conſenſus expreſſus per verba de futuro faciat matrimonium ratum.

HOC quæritur, quia in aliquibus locis, vt in prouincia Michoacanẽſi in noua Hiſpania eſt expreſſio conſenſus in matrimonio per verba de futuro. Eſt ergo quęſtio, ſuppoſito qđ non ſit conſummatio ſubſecuta. Vtrũ ſit iudicandũ pro matrimonio de præſenti ante talem conſummationẽ, vel ſolum pro ſponſalibus. Hoc dubium eſt, mihi dubium. Et videtur quod ſit iudicandum pro matrimonio rato. Quia verba(teſte Ariſt.) ſunt explicãtia conceptus interiores animæ. Ea (inquit)quę ſunt in voce,ſunt paſſionum notæ, eorum quæ ſunt in anima. Et verba non naturaliter ſignificant, ſed ad placitum ex hominum impoſitione, quia non idem apud omnes,ergo in illo ſenſu debent capi,in quo ſumuntur à communiter loquentibus; ſed communiter proferentes talia verba de futuro, explicant conſenſum de præſenti ſicut contingit in illis,qui in momẽto poſt prolationem verborum coniunguntur, imo ſunt iam coniuncti, & illa eadem verba proferunt, ſequitur ergo quod ſunt ſumenda pro de præſenti,& non de futuro, quando quidẽ cõſenſum de præſenti explicãt.

1. Argum. Ariſt.1. peri. c.1.

Et confirmatur hoc extra de ſponſalibus.c.Ex literis.vbi expreſſe determinatur, quod in verbis matrimonij dubijs, recurratur ad communem verborum intelligentiam,& cogatur vterque verba prolata in eo ſenſu retinere. quem ſolent recte intelligentibus generare: ſed verba iſta de futuro communiter intelliguntur ab ipſis contrahentibus tanquam de preſenti, ergo videtur quod ſint de præſenti, & matrimonium & non ſponſalia. & idẽ

Confir.

in

in c. Intelligentia verborum. de verbo. significatione.

In contra. In contrarium tamen est, quia verba de futuro non faciunt matrimoniũ de præsenti, vt patet extra de sponsalibus, & matrimonijs. c. Sicut ex litteris, cum ergo verba quibus tales vtũtur sint de futuro, sequitur quod non faciant matrimonium, sed solùm sponsalia.

1. notan. Pro declaratione huiꝰ dubij est primò notandum: q̃ verba in matrimonio contrahendo ad hoc solùm sunt necessaria, vt explicetur consensus, sic q̃ si de interiori consensu posset constare absq; signo, vel verbis, frustra apponerentur. Si enim vir posset cognoscere conceptum interiorem fœminæ, & similiter fœmina viri, sicut Angeli mutuò se cognoscunt, & loquuntur: non opus esset verbis, sed sufficeret interior consensus de quo alteri constaret, vt probabile putat Maio.

S. Tho. par. 1. q. 170.

Maio. 4. d. 26. q. 1. ad 3.

2. notan. Secundo est notandum: quod iste cõsensus in matrimonio nil aliud est, quam transferre potestatem sui corporis in alium, vt. s. non sit sui iuris, ita quod quoties alter voluerit, poterit vti ad copulam carnalem, & similiter non poterit alteri sua opera communicare, nisi ipsi adinuicem conueniant. Itaque virtualiter consensus & fertur in copulam ad procreationem filiorum, & ad operum communicationem, quod totum est futurum, & non est in præsens, quãdo fit talis cõtractus. His suppositis sit. 1. conclusio.

1. Cor. 7.

Ad quæs. 1. con.

1. Ratio. Verba de futuro contrahendo matrimonium, sola ipsa per se non faciunt matrimonium, nec hucusq; fecerunt; sed solum sponsalia. Probatur extra de sponsalibus & matrimonijs. c. Sicut ex litteris. Verba ista erant de futuro, ergo solùm faciebant sponsalia, & non matrimonium.

2. Ratio. ex Arist. 2. de gen. tex. cõ. 56. Item ex Aristote. Idem inquantum idem semper facit idem, vt ignis inquãtum ignis semper calefacit, sed illa eadem verba prolata in quocunque proposito extra matrimonium faciũt sensum de futuro: ergo cum semper debeant facere eundem sensum, cùm sint eadem, etiam prolata circa materiam matrimonij, facient eundem sensum de futuro.

3 Si talia verba facerent sensum de præsenti, cùm tunc sint de futuro: ex hoc esset, quia non essent alia verba de præsenti, quibus posset consensus de præsenti explicari: sed vtendũ esset illis eisdem verbis æquiuoce: sed sunt verba de preȩsenti, quibus ipsi vtũtur distincta, à verbis de futuro, in omnibus alijs rebus. ergo etiam in matrimonio.

4 Illis eisdem verbis quibus adinuicem de futuro vir & fœmina explicãt consensum: eisdem parentes & cognati vtuntur, quando tractant sponsalia pro filijs: sed non est talis vsus, q̃ illa intelligantur in sensu de præsenti, cum sint verba de futuro, ergo nullo modo debent capi in sensu de præsenti. non enim est consuetum dicere: filius meus assumit in vxorem Mariam. sed de futuro, assumet. sequitur ergo q̃ cum verba parentum de futuro, semper remaneant in sensu de futuro, quod etiam ipsorum coniugatorũ, intelligenda sunt de futuro, secundũ se.

5 Si aliqui impuberes inter se contrahant ante ætatem legitimam, contrahunt per ista eadem verba de futuro, sed talia non possunt intelligi de præsenti, quia non coniungebantur, nec talis erat intentio ipsorũ, sed promittebant pro futuro, ergo eadem ratione quando adulti verbis de futuro contrahunt.

6 Si vir habens legitimam ætatem, & habens vxorem (sicut solebant facere) vellet ducere puellam nondum ætatis legitimæ, petebat eam à parentibus, & dicebat eadem illa verba de futuro, certum est, q̃ illa non poterãt capi in sensu de præsenti. Primò. Quia habebat tunc quando promisit, vxorẽ verã. Secundò. Quia illam puellã, cui promittebat, non poterat tũc habere propter defectum ætatis; ergo semper per verba illa de futuro, explicabant sensum de futuro, & non de præsenti.

7 Si verba illa de futuro essent iudicanda de præsenti, cùm non sint nisi

ista

ista eadem, quibus omnes vtuntur in matrimonio, sequitur quòd inter eos non essent sponsalia, sed omnis contractus esset matrimonium de præsenti, hoc autem est absurdum dicere: cum experiẽtia contrarium ostendat in parentibus, qui filios sponsant ante legitimam ætatem. Etiam de ipsis qui etiam adinuicem sese promitebãt cum non haberẽt perfectam ætatem, ergo sequitur q̃ verba intelligenda sunt in sensu de futuro.

Si verba ipsa de futuro essent intelligenda de præsenti, sequeretur quòd si aliquis ætatis legitimæ promiserit alicui, nec tamen habuerit accessum, vel in domum suam duxerit, si alteri promisisset, & consummasset matrimonium, & essent simul. q̃ esset compellendus relinquere istã secundam, & redire ad primam, sed hoc est falsum. Probatur assumptum. Nam si illa verba fecerunt sensum de præsenti, quamuis non consummauerit matrimonium, illa est sua legitima vxor, & non ista secunda, & sic necessario esset compellendus ducere primam, vt patet extra de sponsalibus & matrimonijs.c. Si inter virũ. Et q̃ non sit compellendus, ibidem determinatur, ergo verba ista de futuro in sensu de futuro sunt intelligenda.

Nono. In rebus dubijs tutior pars est eligẽda.c. Iuuenis. ext. de sponsalibus. sequitur ergo posito sit dubium, vtrum habeant sensum de præsenti, vel de futuro, q̃ tutior pars est eligenda, sed iudicando de futuro est tutior pars, præcipuè in causa matrimoniali, vbi debet esse tã liberum matrimonium. Et q̃ hæc sit pars tutior, & securior, probatur. Quia capiẽdo omnia verba in sensu de futuro, nullum sequitur inconueniens. Si tamen capiantur de præsenti, maxima sequuntur. Quia si verba ista de futuro proferantur, & cõsummetur matrimonium per copulã (dummodo non sit contraria voluntas) sit matrimonium de præsenti, & perinde est, ac si de præsenti fuerit verba prolata. Hoc patet ext. de sponsalibus. ca. Is qui fidem dedit. Ecce ex hac parte nullum sequitur inconueniens. Et si contingat quòd ante copulam promittat, alteri, & consummet: intelligendo primum fuisse de futuro, nullum sequitur inconueniens: quia non habuit accessum, & nihil perijt illi, cui facta est promissio.

In dubijs tutior pars est eligẽda.

Si tamen verba ipsa de futuro, capiantur in sensu de præsenti, sequuntur maxima inconuenientia. Primum, q̃ qui post verba illa (posito quòd nõ habuit copulæ consummationem) si alteri promitteret, & consummaret, esset separandus ab vxore, quam legitimè possidet: & cum qua consummauit & habet filios. Hoc enim est maximum inconueniens, & nulla ratione firmatum. Quo iure, qua ratione priuabitur vxore propria? & quare per illa quæ sunt dubia, auferemus illa quæ sunt certa? Nam dubium est vtrũ illa verba faciant sensum de præsenti. Et est certum, quòd licèt fecerint sensum de futuro cum ista secunda, quia tamen cõsummauit cum ea, est sua vera & legitima vxor, ergo iniustè priuatur ista, de quà, certo constat esse veram vxorem, propter dubium quod habemus: vtrùm verba cum prima, habeant sensum de præsenti. Et illo inconuenienti dato (quod est maximũ) multa alia sequuntur. Primum quòd .s. illa, cui facta est promissio, si postea cum alio contraxit: cum quo cõsummauit, & habitat, debeat compelli redire ad primum virum, cum quo non consummauit, & vir qui eam possidet, iniustè erit spoliandus propria vxore.

Aristote. 2. physi. text. co. 21.

Omnia quæ sunt in matrimonio salua consistunt, posito q̃ verba de futuro, intelligantur de futuro: ergo non est necessarium intelligi de præsenti. quia iste consensus in matrimoniũ est ad id q̃ nondum est, sed futurum est, vt est carnalis commixtio ad procreationem, & communicatio operum. cùm ergo tempore contractus ista futura sint: sequitur q̃ non est necesse verba de futuro exprimentia talem cõsensum, retorquere vt faciant sensum de præsenti. Et idem dici potest de illis,

lis, qui habitantes in vna domo mutuò fidem dabant, quia adhuc erat illa copula futura, & cõmunicatio operum. Ob id (iudicio meo) verba quibus Michoacanenses vtebantur in suis matrimonijs, cùm essent de futuro, nõ est quare necesse sit intelligere de præsenti, sed remanentibus eisdem in sua primaria, & propria significatione de futuro, omnia rectè saluantur: & est verum & legitimũ matrimonium post consummationem.

Adde. Quia cũ neophiti ante bapt. essent carnales nimis, non probè intelligebant vim vinculi istius, & traditionis corporis, sed solùm carnaliter sentientes, ad copulam carnalem referebant. Ob quod cum illud esset futurum, promittebant de futuro.

Item. Quia iam vtuntur & de futuro, & de præsenti, quia sunt instructi à religiosis de differentia promissionis in præsenti, vel in futuro. Signum ergo est, q̃ antè non proferebant verbà de futuro pro de præsenti, alioqui quorsum modò verba mutarent: si idé esset consensus antè, qui & modò?

2.conclusio Si verba de futuro, quæ in alijs cõtractibus verè sunt de futuro, intelligerentur de præsenti: & talis esset cõmunis modus intelligendi, matrimonium efficerent, & non sponsalia. Hæc patet. Quia verba sumenda sunt secundùm communem sensum, vt patet ex supra citato. c. Ex litteris. de sponsalibus.

Ad argum. Sed nunc restat argumentis satisfacere. Ad primum concedimus verba ad placitum ex impositione hominum significare animi conceptus. Et quando dicitis, q̃ per ipsa verba volebant explicare traditionem de præsenti: negamus, quia semper intendebant aliquid post futurum. s. consummationem copulæ, & operum communicationem. Et ob id non faciebant nisi sensum de futuro.

Ad. 2. Ad. 2. Iam ex dictis patet, quomodo illi textus non contra nos, sed propter nos: quia cum verba sumenda sint secundùm communem intelligentiam, & ista sit communis illorũ verborum in omni contractu alio à matrimonio: sequitur, q̃ in re matrimoniali prolata, non alium habet sensum, q̃ illum, quem talia verba solent facere apud omnes. Certè voluntariè diceretur, q̃ eadem verba eodem modo prolata, in omnibus alijs à matrimonio intelligantur de futuro: & q̃ solũ in contractu matrimoniali sint intelligenda de præsenti. siquidem verba illa æquiuoca essent, quibus maximum esset inconueniens vti in matrimonio. nam posset sibi facilè quilibet fingere, q̃ verba sua essent sumenda nũc in sensu de præsenti, & interdum in sensu de futuro, daretur occasio dimittendi proprios viros: vel proprias vxores. quod est valde cauendum. * Verum hæc olim difficultatem afferebãt modo autem post Concilium Tridentinum non remanet locus dubitandi cum ad matrimoniũ sit requisita præsentia ministri, qui & intelligat expressum consensum vtriusque. vt infra in appendice disputatur.

ARTICVLVS quintus.

An consensus vnius sufficiat altero non contradicente.

QVANDO QVIDEM requiritur cõsensus expressus ad matrimoniũ, Vtrùm sufficiat quando vnus ipsorum exprimit, & alius non contradicit. Et videtur esse dubiũ. Quia cum in matrimonio verè transferatur potestas corporum, non videtur q̃ ille qui exprimit consensum, possit vti corpore alterius non exprimentis, qa cùm non constet ei de consensu, illicite vteretur re aliena, & peccaret.

Si sufficeret cõsẽsus expressio vni⁹, etiam sufficeret ad matrimonium q̃ nullus exprimeret. quod supra probauimus falsum. Probatur sequela. Quia si iste potest licitè vti corpore alterius,

terius, quia ipso exprimente, alius non contradicit: etiam nullo ipsorum adinuicem contradicente, possent mutuò sibi exigere debitum, & reddere: quod est falsissimum.

Pro solutione notan.

Pro quo notandum: q̃ multipliciter potest contingere, q̃ vno exprimente consensum alius non exprimat. Vel quia vnus exprimit, & alius non dissentit, neq; consentit, nec nomine ipsius aliquis dat consensum. Vel contingit, q̃ vno loquente, alius pro se, non loquitur præbens assensum: sed tamen parentes, vel cognati, qui illius curam gerunt, præbent assensum nomine ipsius: & talis non contradicit: cum tamen posset. Vel potest contingere, q̃ alter non exprimit cõsensum, sed alij, ad quos non spectat cura, exprimunt consensum. His suppositis sit conclusio prima.

1. conclu.

Si vnus exprimat consensum, altero non exprimente. nec verbo, nec signo, nec facto aliquo, nullo modo est matrimonium. Probatur ex textu, Cùm apud. de spon. Ibi determinatur matrimoniũ effici ex consensu illorũ duorũ, q̃a cõiungũtur, sed nõ loq̃tur de cõsensu interiori, q̃a (vt supra pbauimus) ille nõ sufficit, ergo loquitur de expresso consensu vtriusq;. Et ibidem Abbas adducit Hostiensem dicentem de muto, surdo, cæco, vtrum possit contrahere matrimonium. Et respondet. Aduertendũ est, vtrum possit exprimere suum consensum in contrahendo. & tunc debet admitti, alias autem repelli. Ex isto doctore sumitur argumentum pro conclusione. Quia si sufficeret expressio consensus in vno, alter qui non potest exprimere, non esset repellendus à matrimonio. Et conclusio probatur autho. Nicolai Papæ 27. q. 2. cap. Sufficiat solus secũdum leges consensus, de quorum quarunq; consensu, & cõiunctionibus agitur, qui solus si defuerit, cætera ét cũ ipso coitu celebrata, frustrãtur. Ecce requiritur vtriusq; cõsensus. Et nõ debet intelligi interior solũ, q̃a iste nõ sufficit. ergo est necessarius exterior vtriusq: Hoc etiam patet autho. Hugo. de sacram. lib. 2. par. 11. Vbi dicit ad matrimoniũ esse requisitam expressam promissionẽ vtriusq;. S. Tho. in 4. d. 27. art. 2. ad. 3. q. 1. Matrimonium fit ad modum aliorum contractuum, sed in talibus necesse est (si debent tenere) vt sibi inuicem volũtatem suam promant aliquo signo exteriori. Idem Scot. Et probatur textu illo, Consultationi tuæ. de sponsalibus. Ibidem ponitur casus cuiusdam mulieris, quę ad valuas ecclesiæ veniens cum sponso suo, negauit se in eum consensisse, & determinat Papa q̃ si sponsus legitimè probauerit consensum mulieris, non credatur fœminæ, alioqui nõ cõpellatur contrahere. Summus Pontifex determinat matrimonium fuisse, si consensus vxoris probetur, & eo secluso, non: sequitur ergo, q̃ ad matrimonium non sufficit expressus consensus vnius. Nam certum est, q̃ vir expresit consensum suum. & non probatur matrimonium, si fœminæ non probatur consensus, & non ob aliud, nisi quia Ecclesia præsumit, si consensum non expresit, q̃ non consensit: ergo requiritur expressio consensus, ex parte vtriusque, vel per se, vel per alium.

Abbas.

Hugo. li. 2. de sa. p. 11.

S. Tho. 22. q. 88. art. 1.

Sco. in 4. d. 26. & 27. d. 38. q. 1. ar. 1. q. 2.

Et adhuc probatur. Si esset matrimonium vno solo exprimente consensum, altero tacente, & non contradicẽte: ex hoc esset, quia qui tacet consentire videtur, sed non ob hoc: quia quando agitur de obligatione personali, tacens habetur pro contradicente. ff. De procuratoribus. l. filiusfamilias. §. inuitus. vbi dicitur, q̃ si is qui constituitur procurator, est præsens, & tacet, non videtur consentire. Si ergo in tam leui obligatione personali, qui tacet non videtur consentire, quanto magis in tanta & tali obligatione personali matrimonij, in qua totaliter corpus transfert suum in alterius potestatem, non est præsumendũ de consensu, quando est taciturnitas? Imò præsumendum est, quòd contradicat.

2. Ratio.

Quãdo qui tacet nõ videtur consentire. 1. Cor. 7.

Matrimonium & est sacramentum, & est contractus, & inquantum est sacramentum

cramentum, non sufficit expressio cõsensus vnius, nec in quantum contractus, ergo nullo modo sufficit. Primum patet .c. Tuæ fraternitati. de spõsalibus, vbi dicitur verba requisita experimentia vtriusque consensum. Itẽ. Quia in sacramẽtis est requisitum aliquod sensibile signum; & non videtur q̃ aliud, nisi expressio consensus. Itẽ. Inquantum est contractus quidam, est necessaria expressio consensus ex parte vtriusque, quia contractus ciuilis; quo obligantur mutuò contrahentes, oportet cuilibet contrahentium innotescat consensus, alioqui non obligaret: sequitur ergo q̃ in matrimonio, cum quidam contractus sit, ad hoc quod teneat, & quòd verè obliget, requiritur expressio consensus ex parte contrahentium, & nõ sufficit quòd vnus exprimat, & alter non contradicat. Hæc est ratio Duran. qua probat, quòd in matrimonio (virtute contractus, qui fit inter duo) transfertur potestas corporum, vt. s. vir non sit dominus sui corporis, sed vxor, nec vxor sui corporis, sed vir, sed si vir solum exprimat consensum, & non fœmina: vir non acquirit potestatem supra corpus fœminæ: ergo non verè est contractus mutuus, nec matrimonium. Patet. Quia si acquireret potestatem ex hoc solo q̃ alius non contradicit, sequeretur q̃ aliquis sine peccato posset vti re aliena domino vidente, & non contradicẽte. sed hoc est falsum, ergo nec poterit vti vir corpore mulieris, nisi consensum cognouerit. Vt supra dictum est.

Duran.

1. Cor. 7.

Confirma. Confirmatur. Si iste licitè vteretur vxore: eò esset, quia illud credit esse suum, sed non est vnde nisi per consensum exteriorem, ergo secluso isto, nullo modo poterit vti absque peccato ipsa vxore. Nam si solùm ob id quod ipse expressit liceret: sequeretur quòd si diceret vir, vel vxor, Cõueniamus simul in vnum tanquam vir & vxor, & alter non contradiceret, quòd ibi esset matrimonium verum: sed hoc est alienum à veritate, quia istis verbis non transfertur potestas corporum adinuicem. Hæc etiam Maio. Maximè oportet ista notare. Contingit enim apud incolas noui orbis, saltim apud Michoacanenses non rarò, quod vnus promittat, & consensum exprimat, alio tamen tacente, neque contradicente: & postea contrahunt cum alia. Istam sententiam affirmat Guil. dicens. Si ante nulla essent indicia de consensu eius, nisi q̃ alter protulit verba, non credo præsumendum pro matrimonio.

Maio. in 4. d. 28. q. 1. in 1. argum.

Guillel.

2. Conclusio. Licèt ita sit q̃ nõ sufficiat ad matrimonium consensus expressus vnius, tamen si vno exprimente, mutuò se recipiant, & consũment, & in operibus se communicent antequam cum alijs contrahant, præsumendum est matrimonium, & in foro conscientiæ est verum, si non adsit dissensus. Quia in isto contractu matrimonij nõ potest alter ipsorum possessionem corporis super alterum accipere, nisi altero tradente liberè. Sequitur ergo, q̃ si viro exprimente consensum: alter exhibeat seipsum in possessionem, sine expressione aliqua: q̃ est habendum tanquam verum matrimonium, & sicut legitimus contractus. De hoc est textus, q̃ post sponsalia de futuro, interueniente copula, præsumitur matrimonium cõsummatum. cap. His qui fidem dedit. De sponsa. Et non ob aliud, nisi quia præsumitur q̃ mutuò introduxerint se in corporum possessionem, ergo à simili in proposito. Hoc expressè probatur in c. Litteras. de despon. impub. iuncta glo. Et clarius in c. primo. de matrimonio contracto contra interdic. Ecclesiæ. Et c. Ad id. de spons. Et glo. suprà pen. c. de sponsalibus.

2. conclu.

1. Ratio.

Cum matrimonium sit contractus, sequitur iudicium aliorum contractuum, sed si aliqui ciuiliter contrahant de aliquo mutuo, & vno loquente alter statim reddat, habetur tanq̃ legitimus contractus, ergo & in præsenti. vt si Petrus dicat Ioanni, do tibi vestem, & tu da mihi tunicam: & Ioannes statim det tunicam, & recipiat vestem: dato non loquatur. habetur

Secundo.

betur tanquam legitimus contractus. ergo similiter in matrimonio, si vno exprimente, alter statim consummet matrimonium, & tradat se in potestatem alterius.

Præterea. Si ego peterem à Petro rem suam, & ipse statim mihi daret, licèt nõ exprimeret consensum, possem licitè vti illa re, & esset vere mea: ergo à simili, si vir exprimat consensum, & mulier non exprimat: sed statim communicat viro, & se tradit ei, poterit licitè vir vti muliere tanquã vera vxore. sed non posset, nisi verum esset matrimonium. ergo tale est legitimum etiam vno non exprimente: si statim sequatur copula, & operum communicatio.

Item si vir exprimẽs consensum dicit, ego accipio te in meam, & ipsa intelligens, statim se tradit viro: etiam si aliqua non proferat verba, nec faciat signa, erit matrimonium, cùm nullum aliud signum expressius ad consensum possit esse quam traditio, qua tradens se viro, in ipsum accipit potestatem. Et pro hoc nota q̃ dicit Panormi. in c. litteras. de desponsat. impube. Nec ista secunda conclusio primæ contrariatur: nam prima loquitur secundum se solum ex virtute expressionis consensus vnius, quod non est verum matrimonium nisi aliquid aliud sequantur, quod tamen esset verum vtroque exprimente, & si nunquam amplius conuenirent. Sed ista secunda conclusio loquitur quando post expressionem consensus ex parte vnius, sequitur traditio ex parte alterius, quia præsumitur pro matrimonio. Et est texus ad hoc cap. Ad id. de sponsalibus. vbi illa, quæ per metum consentit, post, per solam cohabitationem præsumitur liberè consensisse. Sic in pręsentiarum. Ergo per solam cohabitationem liberam probatur matrimonium. Nam si ibidem Papa iudicat pro matrimonio ex cohabitatione libera quando præcesserunt signa dissensus (sicut est metus) quantò magis hic iudicandum est pro matrimonio per cohabitationem, vbi nullus præcesserit mètus, & nulla coactio, nulla violentia, sed est voluntaria cohabitatio, & copulæ consummatio, & operum viri & vxoris mutua communicatio? Sic Archiepiscopus Florẽtinus dicit, q̃ altero proferente solum, si alia animo consentiat, & permittat se subarrhari, vel dotari, & ex verecundia tacet, ipsa taciturnitate exprimitur consensus. Hoc notat Hugutius. 27. q. 2. c. vlt. * Hoc confirmatur ex glo. in cap. penul. de sponsalibus quam Abba. dicit singularem si fœmina exprimat consensum, & vir anulum tradiderit sufficit, & communiter sequuntur docto. vt bene adnotauit Episcopus Segouiensis Couarru. in 4. Decretalium in 2. p. c. 4. anulus enim traditur in pignus matrimonij, signum enim est corda maris & fœminæ coniungi ob idq; quarto digito man⁹ infertur q̃ ibi sit vena ad cor tendens testatur Isidorus, 30. q. 5. c. fœminæ, & Gellius in suis noctibus atticis. lib. 10. c. 10. & Macrobius. 7. Saturnalium notauerunt, & Plinius lib. 33. c. 1.

3. par. ti. 2. c. 19. par. 2.

Nota. Panor.

Tertia conclusio. Vno exprimente cõsensum, & alio nõ exprimẽte, si pro tacente parentes exprimant consensum: tenet matrimoniũ. siue ille, pro quo consensus præbetur sit pubes, vel impubis. Hæc est determinatio. c. vnici. de desponsat. impuberum. lib. 6. Vbi dicitur. Porrò ex sponsalibus quæ parentes pro filijs puberibus, vel impuberibus plerunq; contrahunt ipsi filij, si expresse cõsenserint, vel tacitè. vt si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur, & ex eis oritur iustitia publicæ honestatis. Idem dicit glo. super c. Tuæ fraternitati. de spõsalibus. Et 23. q. 2. c. Honoratur. Et probatur. Quia patri incumbit prouidere filio, quandiu est sub eius potestate. Sequitur ergo q̃ potest pro ipso promittere, & filio non contradicente tenebit. Quia expressè videtur approbare decretum patris. Ex hoc determinari potest dubium, quod sæpe contingit apud indigenas noui orbis, q̃ vno ipsorum coniugum exprimente,

3. conclu.

Couarru. in 4. 2. par. c. 4. nu. 4.

mente, parentes exprimunt pro alio. quia tunc si alter non reclamauit, vel non contradixit, est matrimonium. Hanc tamen cõclusionem intellige veram, dummodò filius non tacuit, aut filia, propter metum reuerentialem patris, alias nõ taciturus, quia sic non esset validum matrimonium, nec intelligeretur consensus liber. Et similiter tenere verum in parentibus quia in extraneis non tenet, patet extra cap. ex parte. de restitutione spoliatorũ: vbi Abb. & Ioan. Andre. Henricus in c. 1. de despon. impub. Vide Siluestrũ verbo matrimo. 2. q. 7. & episcopum Segouiensem in loco proximè citato, Et Prępositus in c. tuę fraternitatis dicit hanc esse communem opinio. Modo tamen post Concilij Tridentini diffinitionem hæc omnia supra dicta locum non habẽt cum ad essentiam matrimonij sit requisitus minister qui & cognoscat de consensu vtriusq;, vt in appendice in fine disputatur vide ibi.

Nota pro istis neophytis.

do, quando iam coniuncti sunt: parẽtes talem ordinasse coniunctionem cognouerunt. de quo sit. 1. conclu.

1. conclusio. Parentibus loquentibus de matrimonio, & filijs non intelligentibus: licèt conueniant in vnum, ipsis non exprimentibus inter se consensum, nullum est matrimoniũ; sed potiùs stuprum, & fornicatio. Probatur ex c. vnico de despõsatione impu. lib. 6. Vbi dicitur, q; si filij ignorantes, cùm sciuerint, ratificauerint, tenet matrimonium. Ipsis tamen ignorantibus, nequaquam valet. Et probatur. Si tale matrimoniũ teneret, esset ob cõsensum expressũ, vel tacitũ ipsorũ filiorũ, sed non est expressus, nec tacitus, ergo nullum est matrimonium. Quia cõsensus, est applicatio voluntatis ad aliquod medium ostensum per intellectum, sed illud quod omnino est ignoratum, non est cognitum, & sic nec respectu illius potest esse consensus. sed sic est q; filij omnino ignorauerũt, contractum matrimonij præcessisse, ergo quãdiu ignorauerunt, nullo modo potuerunt habere consensum nec expressum, explicando: nec tacitum, cõsentiendo, sic nullo modo fuit matrimonium.

1. Concl.

Ratio conclusionis.

S. Tho. 1. 2. q. 15.

Nullus obligatur alicui contractui, ignorans contractum, sed tales ignorauerunt contractum: ergo nullo modo tenentur ex tali coniunctione.

Item. Quia si esset matrimonium, sequeretur q; etiam si cõuenirent duo sine aliquo consensu esset matrimonium: quod tamen est falsum. Si enim non adsit consensus expressus (vt superius determinatum est) nõ valet cõtractus. At cùm ipsi ignorant factum, perinde est, ac si mutuò conuenirent sine expressione consensus.

2. Argu. Extra de spon sa c. Si inter Et de spon sa. duorum c. finali. Et 27. q. 2. c. Sufficiat.

2. con. Si filii puberes priùs intellexerunt de matrimonio agi à parentibus: & iussu ipsorum parentũ, conueniant, & consumment matrimonium: ipsis non contradicentibus interiùs vel exterius, signo, vel verbo, est verum matrimonium. Hæc est expressa determinatio de despõsatione impub. c. vnico. lib 6. Ibidem quidem determinatur

2. conclu.

Hugo summæ sent. tract. 7. cap. 6.

ARTICVLVS sextus.

Vtrùm (filijs ignorantibus) sufficiat consensus parentum ad matrimonium.

QVIA interdum contingit, quòd parentes viri & fœminæ, inter se loquuntur de matrimonio, & promittunt pro filijs, & vtroq; ignorante, vel altero, iunguntur carnaliter, Vtrùm illud sit habendum tanquam verum matrimonium.

Pro solutione notandum, q; contingere potest hoc tribus modis. s. q; ipsi iussu parentum conuenerunt adinuicẽ, ignorantes quidem de matrimonio priùs ne actum esset. Secundo modo, q; antequam in vnum cõuenerunt, intellexerunt, quomodo parentes matrimonium promiserunt, & scienter iussu parentum conuenerunt. Et tertio mo

minatur, quòd parentibus promittentibus, filijs intelligentibus & non contradicentibus, filij obligantur. Est etiam determinatio, extra eodem titulo. cap. 1. Vbi dicitur, quòd pater non potest filium obligare ad matrimonium si sit adultus, si filius aliquo modo non consentiat: ergo cùm à contrario sensu in iure sit validum argumentum. si filius consentiat, obligari potest à patre, sed qui non contradicit, consentit, vt in textu prælegato dicitur, ergo erit ratum. Quia licet filij sint puberes, tamen semper sunt sub cura parentum, ergo incumbit ipsis parentibus hoc procurare filijs, ergo ipsis intelligentibus, & non contradicentibus, erit matrimonium.

Vigueri' li. insti. Theo. c. 16. par. 7. ver. 6. Vnica rō.

3. Conclu. 3. conclusio. Si filij puberes conuenerunt in vnum iussu parentum, si tempore quo cōuenerunt ignorabāt, post tamen cohabitantes simul cognouerunt matrimonium esse à parentibus contractum, si libere maneant, & interius consentiant, est matrimoniū: & pro tali præsumendum in foro exteriori: nisi aliud obstet. Hoc probatur ex eisdem capitulis prælegatis. Quia si à principio ipsi cognouerunt, & non contradixerunt, matrimonium tenet: ergo si à principio non cognouerunt, & postea scientes, non contradixerunt, erit matrimonium. Non.n. diuersa est ratio. Nam si in tempore, quo primo cognoscunt contractū præcessisse conuenirent, teneret: ergo etiā si antè mutuo iuncti fuerint, & post scientes, non contradixerunt, tenebit. Quia quòd antè fuerint iuncti, vel non, non obstat. Et tandem, quia ibidem lib. 6. expressa est determinatio, non est opus alia probatione. Hoc debent maximè notare ministri, præcipuè in Michoacanensi prouincia. Quia non raro contingit casus, quòd mutuo conuenerunt duo, & parentes de matrimonio locuti sunt, & ipsi ignorantes habitant simul, & post discursu temporis cognouerunt, & perseuerant, & non contradicunt, & deinde casu aliquo mutuo discedunt, & contrahunt cum alijs: Si ita est, primum iudicandum tanquam verum, & legitimum matrimonium, nec facilè est credendum eis asserentibus non cō sensisse. Quia existimabant consensum esse necessarium per totam vitā: & illam voluntatem bonam, semper duraturam & cùm incipiunt odio habere se mutuo: fingunt non voluisse contrahere, licet à principio voluerunt, post tamen retrocesserunt. Ob id cautela vtendum est, vt ab eis exigatur non simpliciter de voluntate, vtrùm consenserunt: sed vtrùm tempore coniunctionis voluerunt. Vel vtrùm voluerunt aliquo modo, licèt non multum voluerint. Quia solent explicare quomodo à principio voluerunt, licèt postea non. Si tamen postquam cognouerint parentes celebrasse contractum, dissentiunt vterq;, vel alter, nullum est matrimonium.* Sed tamen & si hæc iuridicè sint dicta iuxta ecclesiæ determinationem olim, modo tamen post Concilij Tridentini determinationem prædicta ad matrimonium validum non sufficiunt si non sit minister præsens, & testes de quo in fine in appendice.

Notandū.

Cautela ministrorum.

ARTICVLVS septimus.

Vtrum sufficiat consensus Gubernatoris.

SED adhuc circa cōsensum expressum est alia quæstio grauis. Vtrùm sufficiat consensus expressus ab illo qui gubernat. Verbi gratia, quàm frequentissime contingebat, & modo sic euenit, inter incolas noui orbis quod Dux ipsorum, siue Rex, vel Rector, tandem dominus ipsorum: cui ipsi erant subditi, pro libito suo, vel quia iudicabant expedire, dicebant fœminæ: accipe in virum. N. & similiter dicebant viro, accipe in vxorem. N. Et conueniebant mutuo sine aliqua expressione

pressione consensus adinuicem. Et aliquando non fiebat à superiori domino, sed ab alijs inferioribus, qui tanquam Decani, seu Centuriones nominari possunt, qui vni familiæ solum præsidere solent.

1. argumentum. Videtur quòd nullo modo sufficiat ad matrimonium consensus talis. Nã quando iura disponũt consensum aliorum sufficere, intelligunt consensum parentum pro filijs, vt patet in cap. vnico libro 6. De de sponsa. impube. Et extra. eodem titulo. cap. 1. sed tales non sunt parentes, ergo non sufficit quòd dicat. N. accipe Mariam in vxorem tuam. Et hoc patet authoritate doctorum dicentium, q̃ in his qui sunt sui iuris, requiritur consensus per eos expressus: sed in his qui sunt iuris alieni, vt in filijs familias. sufficit tacitus cum expressione eorũ, in quorum sunt potestate. vt patet. 32. quæstio. 2. cap. Honoratur: Hæc S. Thom. Innocentius, Guiliel. & Petrus de Palude, Et Ioannes Andreas in Nouella dicit, quòd solum in parentibus loquentibus, & promittentibus pro filio familias tenet verum, quòd qui tacet, consentire videtur, non autem in alijs consanguineis. Si ergo non in alijs consanguineis à parentibus, multò minus erit verum, si solum sit consensus rectoris.

S. Tho. d. 27 Innocent. Guilielm⁹. Palud. d. 27. Io. Andr.

Dubium. Pro solutione est prius dubium determinandum. Vtrùm Ecclesia habeat potestatem ad compellendum ad matrimonium aliquos inuitos. Et idẽ de domino temporali, ad conseruationem suæ reipubl. Nam si hoc est verum, quòd etiam inuitum potest obligare, quanto magis obligatur qui non inuitus, sed libere consentit, non tamen exprimit consensum? Et videtur quod Deus reliquerit hanc potestatem reip. Nam Imperator, in omnib⁹ alijs negotijs, omne ius quod alicui competit ex pacto, vel cõsensu, potest ordinare q̃ conueniat ei ex lege: ergo cùm ex mutuo consensu vir & fœmina habeant adinuicem ius, poterit Imperator ordinare, q̃ per legem talem ius ei conueniat sine consensu.

Ratio dubitan,

3. argum.

Adr. in 4. q. de præscr.

Nam habet potestas secularis, facultatem transferendi dominium vnius in alterum ex causis certis, vt in præscriptionibus, & in multis alijs, ergo in matrimonio etiam poterit.

Item Aristoteles docet, quòd homo pl⁹ est reipublicæ, quàm sui ipsius: ergo respublica habet maius dominiũ supra istum, quàm ipsemet supra seipsum, ergo poterit eum obligare, si ad vsum matrimonij indiguerit isto homine. Si posset eum morti exponere propter bonum reipu. quare non posset, & ad matrimonium obligare? Sed tamen, his non obstantibus, sit prima conclusio.

Aristotel. 2. Ratio.

1. conclu. Nulla potestas humana potest aliquem inuitum cogere ad matrimonium contrahendum. Probatur. Quia ex tali coniunctione frustraretur matrimonium fine suo. Non .n. esset procreatio, seu educatio prolis debita, inter eos, qui violenter conuenirent. Similiter non esset operum communicatio. Ob id quicquid sit de argumento, quia matrimonium Deus voluit libere fieri, nullo modo aliquis inuitus ad hoc cogendus. Et dato habeat Rex potestatem circa alios contractus inuitos obligandi, vel transferendi dominium in alium: non tamen in matrimonio. Quia esset maximum periculum, si cogerentur, quod nõ sic in alijs. Et hoc est verum non solùm de seculari, sed etiã de Ecclesiastica potestate: ita vt nec Episcopus, nec Papa id possit. Nec obstat argumẽtum sumptum ex Arist. Nam verè ita est, q̃ posset respublica morti exponere hominem pro tota republica: sed ad matrimonium non posset cogere. Quia omnino frustraretur fine suo, & si necessarium esset, hoc spectaret ad Dei prouidentiam: quòd talem inclinaret ad matrimonium contrahendum.

1. Conclu. Nulla humana potestas cogere ad matrimonium.

Solutio. 2. argument. ex Arist.

2. conclusio. Licèt potestas secularis non possit aliquem compellere ad matrimonium, potest tamen persuasionibus ad id mouere, & pro ipso promittere, & eo non contradicente, erit verum matrimonium. Probatur cõclusio ex parte qua non probata est. s. q̃

2. conclu.

1. Ratio.

possit

posſit perſua dere. Nam nos ſuperiùs diximus in articulo primo, matrimonium eſſe naturale, quia eſt neceſſaria filiorum procreatio, & operum communicatio: quia alia ad virum, alia ad fœminam ſpectant, ſequitur ergo, q; Reſpub. vel qui eius vicem gerit, poterit (non excedendo limites ſuos) perſuadere, & monere ad huiuſmodi coniunctionē. * (Imo pręceptum de coniugio à principio poſitum, in poteſtate publica poſitum eſt ſubiectiue: vt ſuprà diximus.) Et dictis eorum aſſentientes, tenentur adimplere, & verum eſſet matrimonium poſt conſummationem.

Art. 1.

2. Ratio. Secundò. Verum eſt matrimonium parentibus loquentibus pro filijs, ipſis non contradicentibus, vt patet ex. c. præallegato lib. 6. Ergo etiam erit verum Principe, vel rectore promittente, ſi non adſit contradictio. Nam ſicut ſe habet pater in ordine ad ſuam familiam: ſic Rector, vel Prætor in ordine ad ſuā rempublicam, & ſic ſunt ſui ſubditi velut filij patris, ergo etiā poterit ipſis prouidere de neceſſarijs, ſed non aliud magis neceſſarium eſt ad ſuæ reipublicæ cōſeruationem, quàm ſit matrimonialis coniunctio, ergo de ipſa poterit prouidere. Nō enim poſſet diu ſtare reſpublica, ſi tale matrimonium defuiſſet. Dicit enim Ariſt. q; Rex gubernandi regulam debet ſumere à fine: cùm ergo ſinis ſit, temporalis ſuæ reipublicæ conſeruatio, iſto ſuppoſito fine debet gubernare: ſed maximè ad iſtum finem, neceſſaria eſt mariti & vxoris coniunctio: ergo ad ipſum pertinebit huiuſmodi coniunctiones procurare, & ipſo pro eis promittente, illis non contradicentibus erit verum matrimonium.

Arg. a ſimili

Ariſt. in polit.

3. Ratio. Tertio. Si Prætore loquente pro matrimonio inter alias legitimas perſonas, & ipſis non cōtradicentibus non eſſet verum matrimonium: eſſet eò, quia ad ipſos non ſpectat cura, ſicut ſpectat ad parentes, ſed ad ipſos Prætores ſpectat tanquam ſi eſſent parentes. Conſtat enim ex Ariſt. q; naturaliter illi qui prudentia pollent dominī ſunt illorum, qui ſunt rudiores, & tardioris ingenij. Quia prudentes agunt, & alij potius aguntur, quam agūt, & tales ab alijs in ordine ad ſuos fines diriguntur. Et qui dirigunt, habent ſe ad modum parentis, cuius officium eſt ducere ad perfectum prolem. Cùm ergo indigenæ noui orbis ſubditi (pro quibus hoc dubium poſitū eſt) ſic ſe habeant, ignorantes quid eis conueniat, poterunt à Prætore in ſuos dirigi fines. Et ſequitur verum eſſe matrimonium, ſi poſtquàm de matrimonio locutum eſt cōueniunt in vnū, non contradicentes, nec verbo, nec ſigno. Et ſic contrahentes non minùs obligantur ad ſimul manēdum, quàm ſi ipſi per ſe celebraſſent contractum.

Ariſt. 1. pol. cap. 3.

4. Ratio. De procur. in 6. ca. procur. Matrimonium poteſt contrahi per procuratorem, & per nuntium, ergo à ſimili etiam poteſt contrahi per Rectorem, vel Principem non contradicentibus ſubditis. Neq; obſtat, quòd Princeps, non habeat ſpeciale mandatum ad id. Quia modo loquimur omni ſecluſo iure poſitiuo.

Quinto. extra de ſpō ſa. c. cum apud ſedem. Quintò. Muti, & non valentes aliquo modo loqui contrahunt per hoc, q; ab alijs coniuncti, non contradicūt, ergo ſimiliter quando incolæ noui orbis coniungebātur monitu ſui Rectoris, erat matrimonium, niſi aliud obſtaret.

6. ratio. Sextò. Per illa quæ ſunt cæremonialia in matrimonio (vt eſt modus cō trahendi) non variatur matrimoniū, manente eo quod eſſentiale eſt: quòd patet ex hoc, q; fermè in qualibet prouincia eſt modus ſpecialis contrahendi certis quibuſdam ſignis, ſed quomodocunque exprimatur conſenſus, eſt matrimonium, quia hoc eſt de eſſentia vt ſupra dictum eſt: ergo cum apud indigenas noui orbis vt in plurimum hic eſſet vſus, vt Rector prouideret in matrimoniali coniunctione: ſi ipſo loquente conuenirent, neque contradicerent: eſſet verum matrimonium. Quia iſte erat modus huiuſmodi naturalis coniunctionis.

7. ratio. Septimò. Quia cùm naturali conditione ſint noui orbis incolæ velut ſerui,

ſerui, pùſillanimes, meticuloſi, erant ſic dominis ſuis ſubditi, vt neque mouere poſſent pedem abſque præſidentis conſenſu, ob id in omnibus expectabatur eius conſenſus, & eo adhibito, fiebant tales matrimonij coniunctiones, ergo ſi ipſo loquente libẽter cõuenirent vir & fœmina, intus nõ repugnantes in animo: videtur habendum tanquam verum matrimonium.

Optimum argumẽtũ.

Et re vera, ſi hoc non eſſet verum matrimonium, maior pars illorum, qui modo coniuncti ſunt matrimonialiter, eſſent in ſtatu damnationis æternæ: cùm non aliunde matrimonialiter ſint coniuncti, niſi quia domino, ſeu Rectore conſulente conuenerunt in vnum, abſque aliqua alia expreſſione. * Et ſi eadem eſſet ratio in aliqua gente vel prouincia in antiquo orbe, idem etiam eſſet ius ſtatuendum.

Ad argumenta. Ad 1. Cõcedimus ita eſſe, q̃ in potentibus loqui: & habẽtibus liberum arbitrium, requiritur conſenſus, vel expreſſus, vel tacitus: & quia quando domino loquente pro matrimonio, conueniunt inter ſe, eſt conſenſus in matrimonio, tacitus tamen, erit verum matrimoniũ. Et ſic eſt verum quod iura diſponunt .ſ.q̃ patres ſpõdeant pro filijs, ſed Rectores, vel dominos, nos exiſtimamus tãquam ipſorum patres, quia ferè omnes parentes naturales vix habebant curam inſtruendi filios, vel prouidendi eis. Non theſaurizabant filijs, nec ſibi ipſis, ob id inſtinctu quodam naturali Rectores mouebantur ad prouidendum de matrimonio quod neceſſarium eſſe iudicabant: quibus merito obaudiendum erat. Et ſic patet ſolutio ad aliud ex doctoribns, q̃.ſ. parentes ſoli pro filijs poterunt promittere. Nam verum eſt, quando naturales parentes poſſunt, & volunt de filijs prouidere, ſed in defectu iſtorum, qui tanquam parentes ſunt (vt Rectores) poterunt vrgente neceſſitate, prouidere ſuæ reipublicæ de remedio ad conſeruationem. Sicut ad indiuidui conſeruationem poteſt prouidere vel prohibendo certũ genus cibo. ũ, vel cõſulendo, & monendo ad aliquem cibũ bonum, quod iuuat ad ſanitatẽ. Nec minus parentibus, non naturalibus, ſed legalibus adhibẽdum eſt fidei, quã naturalibus: qui in defectum naturaliũ introducti ſunt præcipue inter noui orbis indigenas, inter quos vix aliquid agunt. niſi à prudentioribus diriganturEt ipſi huiuſmodi coniunctiones tanquam matrimoniales reputant: ſi fiant per hoc quòd ipſi qui præſunt primo loquuti ſunt de matrimonio.

Ad 1.

Notandũ.

2. Cor. 12.

Ad 2.

* Dictis nõ obſtat quæ ſuprà allata ſunt, quando de conſenſu parentum pro filijs loquebamur, dicentes non tenere verum in extraneis, vt communiter notant doctores iuris periti, & Theologi, vt etiam adducit Couarru. in epitome 4. Decretaliũ. p. 2. c. 4. nu. 4. Non obſtant inquam, quia apud noui orbis incolas, vt ex longa mora triginta annorum, apud eos didicimus eorum gubernatores ſeu Rectores in tẽporalibus, non habendos eſſe velut extraneos, ſed tanquam parentes, & talis modus gubernandi iuxta cõditionem ipſorum, non ſolum proficuus, ſed neceſſarius videtur: & doctores qui contrarium aſſerunt nobiſcum ſentirent cognita eorum conditione, hæc etiam in iſtis tẽporibus iuxta Tridentini Concilij determinationem ſunt interpretanda ad hoc q̃ matrimonium teneat.

ARTICVLVS octauus.

Vtrum ad matrimonium ſufficiat coactus conſenſus.

ET videtur q̃ ſic. Nam illud quod ſufficit ad peccatũ mortale, quo aliquis dęmoni, & inferno obligatur: videtur ſufficere ad obligandum ſe pro matrimonio, ſed ad primũ ſuffi-

1. Argum.

sufficit consensus quantumcunq; coactus, ergo & ad secundum.

Secundo. Causa effectiua matrimonij est consensus, ergo eo posito, ponitur effectus, sed etiam si consensus sit coactus, est consensus, ergo sufficiens erit ad matrimonium,

Tertio. Electio per metum facta si sit iuramento firmata est obligatoria. extra de his quæ vi metus cau.fi.c.Ad aures.ergo & matrimonium erit obligatorium quantuncunq; metu fuerit contractum.

In contra. In contrarium tamen est. Quia coactio impedit vinculum maius.s.professionem religionis, vt habetur.20.q.3.c.Præsens.ergo impedit & minus.s.matrimonij coniunctionem.

Notan. Pro solutione notandum duplicem esse metum, vel coactionem. Quidam qui potest cadere in virum cõstantem. Alius qui non cadit in constantem,sed bene in inconstãtẽ. Vir constans ille dicitur, qui semper inter duo bona eligit quod melius, & propositis duobus malis: vitat quod maiꝰ, & eligit quod minus. Cõstans enim semper sequitur rectam rationem, secundum quam iudicat quid: pro quo.s.vtrùm maius vitandum sit malum, & ob id, quod minus est subire, quod inconstans non facit,sed leui quodam metu terretur: & subit quod maius est. Sicut si alicui proponantur ista duo mala pœnæ, vel quod perdet paruam pecuniam: vel q̃ consentiat in istam: quam tamẽ nullo modo vult ducere in vxorem. Cõstans vir secũdum rationem rectam iudicat minus malum esse perdere pecuniam illam: quàm in talem consentire, eligit minus malum, vt vitet maius. Inconstans tamen, & menticulosus non sic se habet: sed si proponatur ei: consentias in istam, & nisi consenseris, omnino percutiam te alapa, vel non eris mihi amicus, vel expellam te è domo mea,vel non tibi amplius bene faciam: ob vitãdum ista, quæ minora sunt, eligit quod maius est: consentire.s.in matrimonium, quod ante nolebat. Talis dicitur inconstans, quia nõ secundum rectam rationem iudicat.

Quis sit vir constans. S.Tho.in 4. d. 29.art. 2. Et Ricar. & alij.

Fortuni. in tract. de vlti.fine.illati 22.

Quis inconstans vir.

Si verò alicui viro forti, vel mulieri (quia pro eodẽ capitur hic) proponatur: consentias in matrimoniũ,sinautẽ, mortẽ patieris,vel verbera,vel seruitutẽ,vel q̃d simile, quia ista nimis grauia sunt,secundum rectam rationem eligit potius consentire inuitus in matrimonium, quàm tãtum malum,vt est mortem subire, vel verbera.

Secundò notandum est: q̃ voluntas à nullo potest cogi, propriè. Potest quidem aliquis cogi ad hoc,ut inuitus moueat manum, vel pedem, vel alia membra, quod est quantum ad actus imperatos:sed ad hoc q̃ interius velit, nullo modo: quod est quantum ad actus elicitos. Quia nihil est tam in voluntate, sicut ipsa voluntas. Deus tamen potest mouere voluntatem, & cogere vt velit:quod ante odio habebat, vt sæpe contingit in illis qui ad ipsum conuertuntur. Sed licèt ita sit,q̃ volũtas directè nullo possit cogi ab aliquo nisi à Deo: potest tamẽ indirectè cogi, vt si modò nolit eijcere merces in mari, potest occurrere magna tempestas, ita vt sit necessarium ad mortem euitandam omnes merces proijcere. Tũc voluntas potest cogi ad proijciendum. non q̃ si ipsa nolit, cogatur: sed quia existente periculo, quodam modo cogitur vt velit,quod nullo modo vellet secluso periculo. Et tale vocatur ab Aristo. Voluntarium simpliciter, licèt habeat admixtum, aliquid de inuoluntario. Simpliciter quidem est voluntarium:quia de facto vult proijcere, qui alioqui non proijceret, ergo si proijcit, sine dubio vult: sed dicitur inuoluntarium aliquo modo, quia si posset periculum euitare, non proijceret. Ob id dicitur mixtum de voluntario, & inuoluntario, licet simpliciter tale. De quo latius suo loco dicemus.

Aug. de ciu. & S. Thom. 1.2.q.6.ar.4 Alma super Holcoth. q. 3.Marsil. in 2,q. 16. Duran.in 2. d.24.& 25.

Aristotel.3. Ethi. c. 1.& S.Tho. 1. 2. q.6. ar. 6. & 7.

3. Nota. Tertiò est notandum: q̃ loquentes de viro constante, vel in constante, nõ excludimus mulierem. Dicitur constans illa,quæ maiora mala vitat,& minora eligit, & maiora bona eligit, & minora relinquit.

4. Nota. Quartò notandum est: quod mala

quæ

Quæ sunt illa quæ virũ constantem possunt mouere. Vide Soto ĩ 4 d.29. q.1. art.3.

quæ possunt mouere virum constantẽ, sunt, mors, & cruciatus: vt patet. c. Cum dilec. De his quæ vi me. caus. fi. Item. Stuprum, & seruitus. ff. quod metus caus. fi. l. Isti quidem. Et Institu ta, eodem titulo. §. 1. 2. & 3. Similter & vincula. ff. eodem titulo. l. Nec timo rem. & additur. Et quæcunq; alia mala quæ istis æquiparantur, vt perdere statum, aut infamia grauis. Et si de alijs dubitetur, vtrum sint talia, quæ possent virum constantem mouere, stã dum est iudicis arbitrio, quod notat glo. in l. interpositas. C. de transac. Et in c. cùm dilect. de his quæ vi. vbi Abb. & Deci. in l. in omnibus causis. ff. de regul. iuris.

5. nota. Quintò. Ad hoc, quòd contractus valeat, vel non valeat, non eodem modo iudicandum est in foro conscientię, & in foro exteriori. Nam in foro conscientiæ stat quòd non teneat, cùm tamen valeat in foro exteriori Ecclesiæ, quæ iudicat de exterioribus solùm.

Contra Adria. quodlib. 8.

6. nota. Sextò. Ista quæ diximus mouere virum constantem, non sunt ex natura rei. Nam aliqua istis leuiora poterunt mouere virum vnum, sicut grauiora virum alium: vt auarus potest tantum timere iacturam pecunię, quantum cõstans, & fortis mortem.

7. nota. Septimò est notandum: quòd aliud est loqui, Vtrum consensus coactus iure diuino, & naturali annullet matrimonium. Aliud, Vtrum solum iure positiuo. Potest enim esse, q; iure positiuo nullum sit, & tamen intra limites iuris naturalis teneat. Sicut testamentum defectu testium, vbi nõ interuenit fraus, neque dolus, est nullum iure positiuo, & tenet iure naturali. Vt alibi est a nobis disputatum. Vel è contrario, potest tenere iure positiuo, & non iure diuino, nec naturali. Sicut si quis sine consensu interiori verba protulit, in foro exteriori iudicatur pro matrimonio, extra de sponsal. c. consul. & non in conscientia. His supp positis, sit. 1. conclusio.

Adria. quoli. 6. Panor. ext. de proba. c. Quando.

1. conclu. Metus cadens in constantem virum, iure diuino, & naturali, simul & positiuo annullat matrimonium tali timore contractum. Et q; sit de iure naturæ nullum, probatur. Quia cõtractus matrimonialis est libera datio. s. do vt des, ergo requirit libertatem secundum suam naturam, sed ista deficit quando est coactio, vel quando est metus, ergo erit nullum.

Sco d. 29 Gabri. q. 1 d. 39 q. 1. conclu. 8

2. Ratio. Item secundo. Ante legem scriptã solum in lege naturæ dictum est. Gene. 2. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ, sed non adhærebit ille qui consentit tali metu, ergo est nullum.

3. ex. Gen. 24. Tertio. Dixit Abraham seruo suo, qui ibat quęrere vxorẽ filio suo Isaac. Si mulier noluerit tecum venire, tunc liber eris a iuramento. Et cum seruus peteret Rebeccam, parẽtes dixerunt. Vocemus puellam, & quæramus voluntatem eius. Ista fuerunt in lege naturæ facta, ergo eò factum: quia natura inclinabat, vt ad matrimoniũ summa esset requisita libertas. Nam si parentes noluerunt eam tradere, nisi ipsa respondisset, consequens est, q; id faciebant, quia erat contrarium naturę, tradere inuitam viro.

Summa libertas requisita ad matrimonium Scotus in 4. d. 29. & Gabri. in 3. d. 39.

Probatur idem ex fine matrimonij. Quia si sit consensus coactus, impeditur finis matrimonij, ergo libertas sũma est necessaria ad matrimonium: necessitas enim in rebus (teste Aristo.) ex fine sumenda est. sequitur ergo q; cùm finis matrimonij impediatur, nisi adsit libertas, quòd ipsa naturaliter necessaria est. Et probatur, Quia si non sit libertas plena, facilè adinuicem discedent coniuges: & non erit prolis educatio: nec erit operum communicatio: quæ est finis secundarius matrimonij. Ex isto patet, quomodo sit de iure naturæ, quòd martimonium metu contractum non teneat, vt Panor. cap. Cùm locum de sponsa. Quia in matrimonio reperiuntur tria bona, fides, proles, & sacramentum, vt in cap. finali, de conditio. apposit. Et 27. quæstio. 2. cap. Omnem. Quæ omnia metus intercedens habet excludere. Nam primo matrimonium est sacramentum, quia significat vnionem inter Christũ & Ecclesiam, vt in c.

Aristote. 2. phy tex. co. 75. Altisio. 4. p. tract. 9. c. 6. q. 6.

Panor.

D. de-

ad Ephe. 5. Coloni. q. 252.

debitum. de biga. Vnde ſicut Chriſtus voluntarie aſſumpſit carnem humanam, ita & matrimonium illam vnionem deſignans, debet eſſe voluntariũ: vt ſignum cor reſpondeat ſignato.

Secundo. Metus impedit procreationem prolis, quæ eſt ſecundum bonum matrimonij, quia propter diſpli centiam non intenditur procreationi prolis.

Tertio. Eſt contra bonum fidei, nã fides eſt vnum ex bonis matrimonij, vt nullum ſit adulterium, ſed propter metum, ſeu inuitas nuptias, de facili coniuges labuntur in adulteriũ, quia quod quis non diligit, facile cõtemnit, vt in c. Preſens. 20. q. 6. Hæc ibi Abbas. Ecce habes ex iſtis quàm ſit contra ius naturæ, & diuinum, coactio, ſeu violentia in matrimonio. Et propter iſta in iure poſitiuo determinatũ eſt, q; talis matrimonij cõtractus ſit nullus: & eas declarat illegitimas perſonas fuiſſe etiam de iure naturali, & diuino. Quia eſt ſumma requiſita libertas, vt patet in c. Veniens. Et c. Conſultationi. de ſponſa. Hæc concluſio prima eſt contra Palu. in 4. d. 29. q. 1. & Ricar. ea. d. ar. 2. & Maio. ibi. q. 1. Duran. q. 2.

Abbas. S. Tho. d. 29 q. 4. art. 3. Sco. eadem d. & ſupple. Gab. ibidẽ.

2. concl. ob declarationem primę ſolum poſita.

2. conclu. Si quis timore mortis, vel ſtupri, vel carceris, vel verberum, vel ſeruitutis, vel grauis infamiæ ſui, vel ſuorum, vel amiſſionis ſtatus, vel maioris partis bonorum ſuorum, vel vinculationis, conſenſerit in matrimonium: tale matrimonium eſt nullum iure poſitiuo, & iure diuino, & naturali. Hæc concluſio patet.

Ratio concluſionis.

Quia illa quæ metum inducunt cadentem in conſtantem virum, annullant matrimonium, ſed iſta ſunt, mors, & cruciatus, in c. Cùm dilect. De his quę vi metus cauſa fiunt. De ſtupro, & ſeruitute. ff. eodem titulo. l. Iſti quidem. Inſtitut. eodem ti. §. 1. 2. & 3. Vincula. In l. Neq; timorem. eodem ti. Et de infamia iuris, vt in l. finali. ff. eodem titulo. Et de amiſsione ſtatus, vel partis maioris bonorum expreſſe Panor. in c. Abbas. extra. eodem titulo. ſi non poteſt quis ſuſtentari ſine illis bonis, quæ perdere timet. Et idem glo. in l. Aduocati. C. de aduoca. diuer. iudi. Et facit pro hoc c. Presbyteros. d. 50 & l. pen. C. eodem titulo. Et ibidẽ Panor. ait non ſolum hoc eſſe verum, quando ſine illis rebus viuere non poteſt, ſed etiam quando grauem patitur iacturam. Et ſic patet, quòd quicunq; metu alicuius ſignatorum contraheret matrimonium. non teneret. Et non ſolum quando iſta in propriam perſonam, ſed etiam quãdo in coniunctam, vt in patre reſpectu filij, & è conuerſo. Nec opus eſt hic alia probatione, quã iuris determinatione. Et de vinculatione. ff. eodem ti. l. Neq; timorem. c. Veniens. in 1. & 2. Et c. Cum locum. de ſponſ. Hoc ſit contra Cardinal. qui in c. Abbas. eodem ti. dicit, matrimonium quocunq; metu contractum eſſe rerum, ſed reſcinditur ab Eccleſia. Imò ſecluſo Eccleſiæ p̃cepto, eſſet nullũ.

Panor.

Ricar. in d. 29. ar. 1. q. 1.

Tertia concluſio. Quicunq; ob vitandum maius malum (quodcunq; illud ſit) eligit quod minus eſt, dicitur id agere metu cadenti in conſtantem virum. Ille dicitur eſſe conſtans vir, qui eligit minora mala, vt vitet maiora, vt patet ex 3. notabili: ſequitur ergo quod vbicunq; ſimul duo occurrunt mala, quorum alterum ſubire neceſſe eſt, ſubeundo minus, ad maius vitandum, dicitur illud ſubijſſe timore cadente in conſtantem virum.

3. concluſio S. Tho. 4. d. 29. Sylue. ī verbo metus. q. 1. Almain. in mo. c. 3.

Secundò. Quia iſte, qui ad vitandum maius malum, in minorem conſentit: timore & metu operatur, ergo vel timore iuſto, & viri conſtantis, vel inconſtantis: ſed non inconſtantis: cũ minus eligat, vt vitet maius, ergo eſt viri conſtantis.

Quarta cõcluſio. Maius malum, vel minus malum, quod cauſa eſt iſtius timoris non conſiderandum eſt ex natura rei, ſed ex parte eius, cui infertur. Quia ſi verum eſſet, q; ex parte rei eſſet conſiderandum, timor in omnibus eſſet æqualis, & ſic ſi in vno eſſet talis qui caderet in conſtantem virum, ſimiliter in omnibus, ſed hoc eſt falſum. Nam vna res poteſt mouere vnum, maximè: vt eſt verberatio, quę tamẽ aliũ non mouebit: quia non omnes ſunt eiuſ-

4 concluſio

Ratio.

Panor. Gloſſa.

Nō eadem æqualiter monēt omnes.

eiuſdem virtutis. Item. Aliquis poterit exiſtimare, datis duobus malis, vnū eſſe minus alio, & illud ſubire: & diceretur cōſtans. Et alius poteſt illud exiſtimare maiꝰ, & illud ſubire & erit inconſtans, vt ſuprà diximus.

Coroll.

Ex quo infertur: quòd ſi vni eſſet maius malum percuti colapho, vel verberari parū, vel victu ad aliquos dies priuari: vel ex terra propria aufugere, aut iacturam in bonis temporalibus pati: quàm ſit matrimonium ducere, quòd qui tali timore matrimonium duceret: non eſſet obligatus ob timorem cadentem in conſtantem virum. Et iſta concluſio eſt notanda propter noui orbis incolas, qui eo ꝙ meticuloſi ex leui metu maximè mouebantur.

Nota ꝙ noui orbis hominibus.

5. concluſio

5. conclu. Matrimonium contractū imperio, vel precibus regis, vel cuiuſcunque; domini circà ſubditos (qui tyrannicè tractare ſolet ſuos, non obtē perantes) eſt ipſo iure nullum. Et dicitur cadens in cōſtantem virum. Hoc aſſerit Panor. in c. vltimo. Qui clerici, vel vouentes. Et idem Ioan. Andrea. ibidem & Bar. in tractatu de tyranno. Et probatur. Ille metus dicitur matrimonium inualidare, qui virum conſtātem mouere poteſt: ſed preces, vel imperium tyranni, virum conſtantem mouere poſſunt: vt conſtat, ergo talis dicetur metus cadens in conſtantem, virum, & per conſequens annullans matrimonium.

Panor. Io. Andre. Bart. 1. Ratio.

Ille dicitur conſtans vir, qui ſubit minus malum ad vitandum maius, ſed minus eſt in matrimonium conſentire, quàm in manus tyranni incidere, ergo qui iſto timore matrimonium contraheret, liber eſſet à matrimonio. Ex quo ſequitur: quòd cum apud noui orbis incolas olim domini eſſent ſic ſæui, & impetuoſi: quòd qui imperio ipſorum, vel precibus agerent, & matrimonium inirent nō eſſent obligati. De quo infrà clariùs.

Corolla.

Nota.

6. concluſio

6. concluſio. Quis metus ſit cadens in conſtantem virum, vel quis non ſit, ſi non ſit expreſſum in iure: arbitrio boni viri in foro conſcientiæ & iudicis in foro iudiciali ſtādum eſt. Probatur prima pars ex iam dictis. Nam cum extra illa ꝙ expreſſa ſunt in iure, alia ſint quæ virum cōſtantem poſſint mouere: & non poſſit ex iure conſtare, aliunde quærenda eſt veritas. Et non videtur niſi ex arbitrio boni viri.

Ratio 1. partis.

Item. Quia quædam ſunt quæ mouerent virum vnum conſtantem, quæ alium non mouerent: ergo cùm determinatio quæ ſint illa, non poſſit pendere ex re ipſa, ſequitur ꝙ aliunde pendet: & non videtur vnde, niſi ex arbitrio boni viri, ergo ab eo iudicandū eſt. Iſta eſt determinatio Sylueſtri in verbo, metus. q. 1. Et ſumma Tabiena eodem verbo allegat Panor. in cap. Cùm locum. de ſponſalibus. idem dicentem, licet ego non inuenerim in Panormi. ſed ſolum hæc verba, quæ faciunt ſatis ad propoſitum. Minor metus in muliere ſufficit, quàm in viro. Et quo ſequitur, ꝙ arbitrio boni viri in conſcientia ſtandum eſſet.

Sylueſt. Tabiena. Panor.

Alia pars, ꝙ in foro iudiciali arbitrio iudicis eſt ſtādū: patet ex expreſſa determinatione Abb. in c. Contineba tur, de ſpōſ. impub. vbi ponit hanc determinationē. In his quæ nō ſunt expreſſa in iure, ſtandū eſt arbitrio iudicis. Et vt recitat ſumma Roſela ex cō municatione. 19. §. 10. Petr. de Ancha. ait: quòd iudicis arbitrio relinquitur, quis timor ſit intus cadens in conſtantem virum, quantum ad ea quæ non ſunt in iure expreſſa. Et probant adducta in principio in notabilibus. Et ratio ſit. Ad ipſum ſpectat de dubijs iudicare, ad quē ſpectat finaliter ſententiā dare: ſed ad iudicem ſpectat finaliter ſententiam dare: ergo ad ipſum ſpectat in tali iudicio & interpretari. De quo vide Couarru. in epitome 4. Decre. p. 2. c. 3. §. 4. nu. 8.

2. Pars. probatur Abba.

Roſela. Ancha.

S. Tho. 1 2. q. 96. ar. 6.

Ex iſta concluſione infertur, ꝙ in foro cōſcientiæ licebit iudicare confeſſori circa noui orbis incolas nouiter conuerſos, de metu eis illato ad matrimonium, ſiue fuerit ante fidem, vel poſt. Vtrùm fuerit cadens in virum cōſtantem, & excuſans, vel non fuerit, ſed leuis.

Corolla.

Notandum

7. concluſio

7. conclu. Matrimonium contractū

ex metu leui, sed tamen timore: licet it validum,& firmum in foro exteriori, in foro conscientiæ non tenet, sed est nullum, stando solùm in iure naturali. Probatur primum, q̃ in foro exteriori sit validum ex capitulis suprà allegatis: in quibus determinatur, q̃ si matrimonium fuerit metu iusto cadente in constantem virum contractũ: sit nullum Et à contrario sensu in iure est validum argumẽtum. Et si leui metu, est firmum, & ratum.

Hugo in sũma sen. tracta. 7. c. 6. Viguerius de institut. theo. c. 16. §. 7. ver. 6.

Secunda tamẽ pars, quę difficultatẽ habet, probatur. Matrimonium contractum metu cadente in constantem virum est nullum iure naturæ & diuino: quia non est plena libertas, quæ in tali contractu requiritur, ergo etiam matrimonium contractum ex leui metu erit iure naturæ, & diuinum nullum. Consequentia est bona. Quia sicut constans cogitur à graui malo, vt in minus consentiat inuitus: sic inconstans mouetur à minori malo, vt in maius cadat. Ex conditione enim diuersa vtriusque prouenit, q̃ res diuersa æqualiter moueat vnum, & alium. Sicut enim vir fortis posito timore mortis, timet iustè, & aliud minus malum subit inuitus, vir inconstans timet amissionem, vel pecuniæ, vel alicuius alterius similis, & tanto mouetur ab illo obiecto ad consentiendum alteri malo: quãto mouetur vir fortis à morte. Sequitur ergo, q̃ stando solum in iure naturali tanta sit coactio in vno sicut in alio. Quòd si vnum est inualidũ iure naturali, & aliud erit. Et si primum est nullum, quia plena deficit libertas, ad talem cõtractum requisita: quòd secundum erit etiam nullum, cùm deficiat libertas.

Ratio. 2. p.

Scot. d. 29. Gabr. 3. d. 39. q. 1. Victoria.

2 Item. Panor. dicit in c. Cum locum. de sponsa. Contractus qui requirit liberum consensum ipso iure est nullus, si interueniat coactio quia licet coacta voluntas sit voluntas. 15. quæstio. 1. cap. Merito tamen non est voluntas. libera, & sic quia deficit qualitas libertatis, quæ est de substantia contractus, est nullus.

Panor.

Coacta voluntas non est volũtas libera.

Et quæ requirunt liberum consensum sunt 8. vt assignat idem Panor. in c. Abbas. de his quæ vi. Primo. Omnia quæ sunt meritoria. Secundo. Matrimonium, c. Cùm locum de sponsal. Et c. Veniens. & 33. q. 5. c. Notificasti. Tertio. Voti promissio, vel solutio. ff. eod. tit. l Si mulier. §. si dos. Quarto. Iurisdictio. Quinto. Authoritas tutorum. Sexto. Aosolutio ab excommunicatione. Septimo. Testes testamentorum. Octauo. Votum. Ex isto summo argumentum. Omnia ista metu facta inualida sunt, quia requirunt plenam libertatem, inter quæ matrimonium ponitur: ergo vbi non est plena libertas, non erit matrimonium validũ: sed in coactione (etiam metu leui) non est talis libertas, quia cum sit inconstans vir, maxime mouetur quantumcunque leui metu, ergo in iure naturali stando, tale matrimonium non valet.

Octo sunt q̃ requirũt liberum consensum.

3 Matrimonium contractum timore cadente in constantem virum, est nullum iure naturali. Quia cum tali timore contractum, non potest stare finis, ad quem ordinatur, siquidem ordinatur tanquam ad finem principalem ad prolem, quæ non procreatur ex inuitè coniunctis: vel si procreatur, non debitè fit. Quia non diu manent iuncti. Item. Non est operum cõmunicatio. Quia dissidentes inter se, non communicant in operibus. Hanc rationem assignant omnes doctores, quare irritum sit matrimonium vi cõtractum, tam Theologi, quàm iurisconsulti, vt dictum est. Ex ista ratione probo conclusionem. In illo qui metu (licèt cadenti in inconstantem virum) consentit in matrimonium, concurrũt omnia ista: ergo si ob ista primus contractus iure naturali inualidatur, & secundus similiter. Patet. Quia cum sic inconstans vir, moueatur leui metu: vt coactè consentiat, sicut constãs graui, sequitur vel quòd non erit proles, vel si sic, non debitè educabitur. Quia non mãnebunt diu simul, qui inuiti coniuncti sunt. Sequitur etiam q̃ non erit operum communicatio, ergo iure naturali si vnum matrimonium

In 4. d. 29.

inua-

inualidum est: similiter & aliud erit.

4 Timor maior vel minor non assignatur ex natura rei, quia meticulosus, & auarus potest plus timere iacturam paruæ pecuniæ, quàm vir fortis mortem. Minor enim libertas est in auaro ad contrahendum matrimonium timore amissionis pecuniæ, quàm sit in constanti, timore mortis, sed hoc secundum est nullum iure naturæ, ergo primum. Alioqui metus ex natura rei esset considerandus, quod non apparet.

Panor. Anto. Panor. Cardi. Alexand. Tiraq. l. 9. connub. fo 82. nu. 121.

Argumentum sumitur ex dictis Panor. cap. Cùm locum. de sponsa. vbi dicit, q̃ minor metus sufficit in muliere ad hoc quòd sit iustus, quàm in viro. vt supra diximus. Sic gl. in cap. Cùm locum. de sponsa. Quam sequitur Anton. & Panormi. & Cardinal. Alexand. & Roman. singul. 228. & Socin. consil. 64. volum. 1. & Hostiens. in cap. Veniens. extra de sponsa. De quo vide Tiraquel. de legibus connubial. l. 9. num. 121. Sequitur ergo, quòd ex qualitate personæ met⁹ metiri debet, sed noui orbis incolæ sunt nimis meticulosi, & debiles, ergo metus in eis erit magnus, etiam si leuis videatur secundum naturam rei.

5 Qui dicunt timorem cadentem in constãtem virum inualidare matrimonium, dicunt, quis sit iste timor, & qualis, iudicio, & arbitrio boni viri relinquitur, vt supra dictũ est. Cũ ergo leuem hominẽ, & meticulosum leuia, possint mouere tantum, sicut grauia, virum fortem, sequitur q̃ eadem erit ratio vtriusque.

Corolla.

Ex isto sequitur, si talis conditionis sint homines, vt sunt nimis meticulosi, & inconstantissimi, & seruilis conditionis, si metu contrahant, & consentiant, in foro conscientiæ stando: non est iudicandum pro matrimonio, nisi consensus liber adueniat de nouo, quantumcunque causa, qua mouetur, leuis sit secundum se: quia licet leuis in ordine ad virum fortem, & constantem; est tamen grauis nimium respectu meticulosi, & inconstantis. Ex quo poteris multa dubia absoluere circa Indos, qui sæpe confitentur se timore, contraxisse. Et satis hoc manifestant, quia facilè diuertebant: eo quod mutè contraxerant. Habes etiam, quòd cùm tempore infidelitatis nõ tenerentur legibus Ecclesiæ: matrimonium cõtractum inter eos est iudicandũ secundum ius naturale, & ob id nõ fuit verum matrimonium, si ex illo leui metu valde coactus est talis, ad consentiẽdum. Et probatur vltima ratione. Nã si aliquis metu, etiam leui acquisiuit aliquid, non acquirit ius, sed tenetur restituere illi à quo extorsit per metum: etiam si sit ob timorem reuerentiæ datum, si contra voluntatem fuerit datum. Sic disponunt iura. ff. qua re ac. non da. l. 1. §. Quę honorando. Sequitur ergo, quòd si quis timore acquisiuit ius supra corpus alterius, q̃ tenetur restituere suo domino verò: stando in foro conscientiæ, dato in contentioso non teneretur. Et iniustè possidet quod alterius est ergo non est matrimonium verum in foro cõscientiæ. Quia non est acquisitio iuris quando intercedit metus. Hæc conclusio est contra communem opinio. tamen mihi apparet vera, maximè circa noui orbis incolas. Et sic absque distinctone videtur sentire Viguerius.

Considerandum.

Vltima rõ.

Contra cõmunẽ opi. Institutio. Theologi. cap. 16. § 7. ver. 6. Ad illa quæ in contra.

Nunc restat ad iura respondere, quæ videntur contrarium sonare. Dicendum q̃ intelliguntur in foro exteriori, in quo præsumitur, quòd qui metu leui consensit, plenissimè & liberrimè consensit: siquidem præsumitur quemlibet virum constantem esse, & q̃ non moueretur a re leui, nisi volens. Tamen in iure naturali, & foro conscientiæ, standum est in illo quod fuit de facto, non ad præsumptionem. Exemplũ est in iure satis apertum. Nam. ff. de regu. iur. l. Veniet. Et quod metus causa. l. Metum. determinatur, quòd acquisita per consensum metu extortum, teneant in foro contentioso, sed in foro conscientiæ sunt irrita, vt bene notat Syluester in verbo, Metus. §. vltimo. Sic ergo potest esse, quòd iura determinent matrimonium contractum ex leui metu tenere: quia præsumit liberũ consensum fuisse. Et tamen

Nota.

Syluest.

in

in iure naturali, & foro conscientiæ non teneat, quia non fuit plena libertas ad id requisita: sicut testamentum habens defectum testium, vbi fraus nõ interuenit, nec dolus, in foro iudiciali non tenet, sed in conscientia, & iure naturali, sicut egregiè determinat do. Adria. Et si fortè alicui hæc opinio nouа videatur, rationes tamen quibus hæc fulcitur, non sunt nouæ. Et mihi valde probabile est hoc quòd vnũ istorum duorum necesse sit concedere, vel q; vbi interueniat consensus, siue sit metu cadente in constantem virum, si ue metu leui, est matrimonium iure diuino, & naturali, sed ex Ecclesiæ statuto illud contractum metu cadente in constantem virum, annullatur: & aliud tenet, sicut videtur tenere Duran. & Maio. Vel est dicendum, quòd si iure diuino, & naturali contractum ex timore cadente in constantem virum non tenet: sicut bene tenet b. Bona. & Scotus, & Panor. in loco allegato suprà, etiam nec contractum timore cadente in inconstantem virum tenebit de iure diuino, & naturali, sed solum ex statuto Ecclesiæ, quæ præsumit liberè consensisse. Et ratio est. Quia vtrobiq; de iure naturali est eadem ratio, cùm non sit plena libertas. Istam opinionem videtur tenere. do. de Palud. qui dicit in sententia, quod eo matrimonium contractum ex metu non iusto tenet: quia Ecclesia istum contractum irritat omnino in pœnam malefacientis, & subueniendo oppresso, & contractum ex leui metu non irritat, ergo saltim ex isto docto. (secluso iure positiuo) eadem est ratio vtriusque Pro hac opinio. facit quod Io. Igneus in l. 3. eleganter. ff. ad Syllani. dicebat: quod matrimonium contractum ex solo metu reuerentiali, nullum esset, ac si ex metu cadente in constantem virum, esset contractum: dato alijs non placeat hæc opinio. quæ & Scoti est. * Et stando in hac opinione, oportet cõsiderare differentiam inter votũ & matrimonium, quia in voto hęc obligatio fit Deo cùm adsit consensus deliberatus sufficit. in matrimonio vero, quia hominis ad hominem est contractus, coactio impedit: etiam si sit consensus, ob id irrita sunt matrimonia, sic coacta quando votum obligaret.

Adrian. in quoli. 6.
Duran. d. 29 q. 2.
Maio. d. 29. q. 2.
Ricar. d. 29. q. 2.
Cardi. in c.
Abbas eod. titulo.
Bonauent. in 4.
Scot. in 4. d. 29.
Panor.
Palud. d. 29. 4. q. 1.
Io. Igneus.
Sco. d. 29. in 4.

Dubitatur. Si quis metu iusto contraxit matrimonium, & postea manet cum coniuge, & potens, fugere, non aufugit: sed semper durat. Vtrùm solùm per illam cohabitationem fiat verum matrimonium, quod antè fuit nullum defectu consensus. Respondetur: quod si non interueniat nouus consensus, nullo modo per temporis diuturnitatem fit validũ, quod à principio fuit inualidum. Et hoc probatur. Nam à principio propter metum interuenientem fuit matrimoniũ nullum ex defectu consensus. ergo si non aduenìat de nouo consensus, nullo modo fiet ratum, & validum, quod antè fuit nullum. Quia idem sine aliqua mutatione sui semper facit idem: ergo si ille primus cõsensus semper manet, nullo modo ipso manente, fiet validũ matrimonium, quod inualidum est. Et patet ex. c. Accedens. de conuersione coniuga. vbi mulier metu, viro suo dederat licentiam intrandi religionẽ, & ipsa mansit in domo monialium, nõ accepto habitu: postea vero vir retrocedens, relinquens habitum, petitur ab vxore, & restituitur ei. Ecce quomodo illud quod metu extortũ fuit, per diuturnitatem temporis non sit validum. Et ibidem glo. Alioquì compelleretur ad religionẽ, & non vt vxorem assumeret. Et idem determinatũ est in l. 2. & penul. C. Quod metus causa. Et idem Inno. in c. Super eo. de renunciat. Et Panor. in cap. vltimo. de cõditio. apposi.

1. Dubium.
Solutio.
Quod a prĩcipio fuit inualidũ non fit validum ratione tẽporis.
Aristo. 2. de gener. tex. co. 56.
S. Bonau. d. 29. q. 2.
Vigueriꝰ in suis insti. theo. c. 16. §. 7. ver. bo. 6.
Inno.
Panor.
Instantia.

Contra istam determinationẽ videtur textus apertus. c. Ad id de sponsalibus, vbi est casus, q; puella vndecim annorum metu, cuidam viro consensit in matrimonium: postmodum vero liberè cohabitauit per annum, & dimidium, petebat ipsa diuortium. Respondet summus Pontifex. Quamuis vndecim annos habens, ab initio inuita fuisset ei tradita, & renitens, tamen quia postmodum per annum, & dimidium sibi

sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire, nec de cætero recipiendi sun testes, si quos memorata mulier, ad probandum quòd non consenserit in eundem nominauerit producendos; cùm mota tanti temporis huiusmodi probationem excludat. Mandamus igitur, ut propter hoc nõ omittas quomimus vtrunque compellas, ad alterum maritali affectione tractandum. Ex isto textu videtur sumi argumentum contra determinationem. Quia per solam cohabitationem sine alio cõsensu iudicatur pro matrimonio.

Solutio. Ad hoc respondetur, quòd textus non est contrarius, imo facit multum pro nobis. Ibidem enim determinatio fundatur in præsumptione consensus de nouo. Siquidem ex hoc quòd liberè cohabitauit, præsumit Ecclesia de ea, quòd non manserit in peccato, commiscendo se carnaliter ei, quem non acceperat in virum liberè, sed quòd post consentiens, cohabitauit cum eo absque peccato. sic in foro exteriori iudicandum esset pro matrimonio, stante tali præsumptione consensus: sed in foro conscientiæ si constet non fuisse talem consensum de nouo: nunquam esset tenendum pro matrimonio, quantumcunque per longũ tempus maneant simul. Et ista est communis sententia. De quò vide Oldra. consil. 35. Et Calde. consi. 1. Et Bart. in l. Si ob turpem. ff. de conditi. ob turp. caus.

Oldra. Calde. Barto.

Dubium 2. Dilutio.

Sed an matrimonium blanditijs, vel importunationibus contractũ, teneat?

Respon. quòd tale tenet, tam in foro exteriori, quàm de iure naturali, & diuino. Quia vbi est plena libertas, cõtractus tenet, sed in matrimonio contracto blãditijs, & importunationibus est plena libertas, ergo matrimonium erit validum. Et probatur. Nam ibi minuitur libertas, vnde voluntarium tollitur, & tantum quantum diminuitur de voluntario, tantundem libertatis diminuitur: sed per blãditias nullo modo voluntarium tollitur, quia naturaliter fert in huiusmodi blanditias voluntas, neque refugit. Et nulla tollitur libertas, sed magis crescit: sicut doctor subtilis dicit, q; in inductione per blanditias, & delicias, multum est de voluntario, & parum de inuoluntario, sic q; si voluntas ipsa sibi dimitteretur, prosequeretur ipsas blanditias, q; ei connaturale est, ergo non causant inuoluntarium. Et ob id matrimonium hac ratione contractum, erit omnino validum.

S. Tho. 1. 2. q. 6. art. 6.

Scot. 4. d 29 q. 1. ad. 3.

Eodem modo contractum importunationibus posset probari. Nam importunationes non tollunt liberatem plenam requisitam necessario ad matrimonium, supposito quòd solùm sunt importunitates, & non comminationes. Nam importunationes aliquo modo mouent voluntatẽ, sed non mouẽt, vt aliquid adimant voluntarij: quia illas importunationes non existimant tanquam aliquid verum, quod moueat ipsam, sed tanquam quoddam apparens: quod præbet incentiuum elicien di actum volendi. Non tñ q; omnino moueant ipsam voluntatem ad actum. Sicque ex parte hac (quia quæ minima sunt, pro nihilo reputantur) habet, quòd matrimonium huiusmodi importunationibus contractum, non sit inualidum aliquo iure: dummodo non concurrant minæ. Nam si concurrant, importunationes, & timor reuerentialis, impedirent, vt optimè Matthæus de Afflict. decisio. 69.

Matth. de Afflict.

3. Dubium. Dubium est tertium. Si quis iustè ad supplicium ducatur, & timore mortis, consentiat in matrimonium, vtrùm sit validum. Vt si alicui dicatur, qui ad mortem est damnatus: si in istã consentias, pœnam mortis euades, alioqui suspenderis, & tali metu compulsus, consentit. Vtrum sit inualidum matrimonium. Certum est, quòd si talis metus inferretur extra istum casum (quo iustè ad mortem damnatus est) q; non esset matrimonium validum. Vtrùm ergo sit validum modo, propterea quia nulla ei fit iniuria.

Solutio. Respondetur. Tale matrimonium esse validum. Probatur. Quia sic compulso ob mortis timorem nulla fit iniuria,

iuria, sed ad huc condonatur ei, & pœna remittitur: sequitur ergo quòd cũ sit sine iniuria, & non proprie coactio interueniat, sed beneficium, & libertas, q; tale matrimonium erit validũ, si omnino consensus interior adsit. Et hoc probari potest ex cõsuetudine laudabili aliquarum regionum, vbi meretrices publicæ solent tales, quia ad patibulum ducuntur, petere in maritos: & conceduntur eis, tanquam si inter eos sit verum matrimonium: dato q; ille qui ad suspendium ducitur, nullo modo istam esset accepturus in vxorem, nisi timor mortis, quia certo scit se mortem non euasurum, nisi istam ducat vxorem. Et sic similiter si aliquis rogaret priuatum regis, vt a rege impetraret remissionem criminis capitalis, & filiam suam duceret in vxorem, quàm alioqui non duceret: verum esset matrimonium, quia ibi nulla interuenit iniuria. Sic Iacob. de Bellouiso. in practica crimi. titu. de lenonibus. Et Paris de Puteo, tractatu de syndicatu, in verbo. Pœna. Et Guiliem. Bene dict. in c. Rainut. de testamen. verbo, mortuo testa. Et Cassanæus, de consuetu. Burgun. rubri. 1. §. 5.

Meritrix potest petere illũ qui ad patibulũ ducitur.

Iac. de Bellouiso.
Paris de Puteo.
Guiliel. Cassaneus.
Corolla.

Clarissimè ex hoc sequitur, quòd si aliquis timore mortis, quam debet pati, sed iniustè, tamen consentit in matrimonium, q; non est validum in foro conscientiæ, neque in foro exteriori. Vt si quis iniuste ad mortem sit damnatus, & vt mortem euadat, consentit, non tenet: secus tamen esset, vbi iuste secundum allegata, & probata esset damnatus, dato ipse esset innocens, quia tunc si consentiret, videtur omnino dicendum quòd teneret. Nam dato ipse sit innocens, cùm secundum allegata; & probata reperitur nocens ad mortem: nulla fit ei iniuria, si compellatur ad matrimonium. Et quod diximus de morte, intelligendũ est de alia quacũque graui læsione, vel de graui verberatione.

4. Dubium. Quartum dubium. Si quis tamẽ cõtrahat timore pœnæ pecuniariæ, vel alterius, quæ posita fuit in contractu sponsalium, Vtrum teneat.

Respondetur, Quòd in foro cõscientiæ non tenet: si ita est, q; timore talis pœnæ, fit contractus matrimonialis. Et ratio est. Quia non videtur esse plena libertas necessaria ad matrimonium. Et hoc determinatur extra de sponsa. c. Gemina. vbi pœna apposita non obligat. Quia matrimonium debet habere liberatem: hoc dat pro causa summus Pontifex. Sequitur ergo, q; si ista non adsit, siue, sit parua pecunia, siue multa, q; matrimonium non tenet, saltim in foro conscientiæ, & stando in iure diuino. Licet Panor. ibidem intelligat, quando est amissio omnium bonorum, vel maioris partis, quia si paruæ rei (dicit ipse) est matrimonium.

Dilutio.

Panor.

* Post primam editionem hanc nostram in lucem exiuit; quam magister Soto in 4. sen. præmeditate scripsit, & hoc argumentũ (vt cætera solet) egregiè tractat, & latissime in dist. 29. q. 1. arti. 3. vide quę hic desiderari possunt, quauis non consentiat in illis quæ in 7. conclusione à nobis probabiliter dicta sunt:

Non nulla alia quæ digna sunt cognitu, vide in appendice in fine & modo in Concilio Tridentino, in sessione 24. c. 9. de reformatione sub anathemate, est interdictum, q; nullus cuiuscunque sit conditionis directe vel indirecte, subditum suum, vel alium cõpellat ad matrimonium contrahendũ. Quòd anathema execrationem, seu maledictionem dicit, vt infra in appendice etiam si Nauarro in additione ad Manuale in c. 28. in additione ad c. 27. num. 150. anathema sumat pro excommunicatione.

ARTICVLVS nonus.

Vtrum si aliquis metu cadente in cõstantem virum matrimoniũ promisit, postea per copulam subsequutam fiat matrimoniũ de præsenti. Contingit sæpe hic casus.

Pro

Nota.

PRO solutione notandum est. Quia vel loquimur in foro conscientiæ, vel in foro iudiciali.

Secũdo. Vel copula est extorta vi, vel nõ.

Tertio. Vel qui metu contraxit sponsalia, tempore copulæ habet actũ. Nolo istum vt virum, vel habet affirmatiuum consensum. Vel nullum habet, quia de eo non cogitat. His suppositis, respondetur.

1.conclu. Prima conclusio. Si in sponsalibus fuit metus, ratione cuius non libere consensit: per solam copulam sequutam, in foro conscientiæ, nullum est matrimonium. Probatur. Quia in foro conscientiæ, ille metus inualidauit contractum, ergo qui cquid postea sequatur, nisi sit alius nouus consensus, non fiet validum. Probatur apertissime. Quia quod a principio non valuit, sine aliqua mutatione non potest post valere.

1. ratio. regulę iuris in 6.

2. Ratio. Si copula solum probaretur inter duos, nullum est matrimonium in foro conscientiæ: si nihil præcesit, ergo etiam si sponsalia, violentia contracta præcesserint, quia illa nullam vim habent: sed est ac si non essent. Et probatur. Extra de sponsa. cap. Tua nos. Vbi qui sine metu verba protulit, sed interiùs consensum non habuit, licet copula carnalis interuenerit, in foro conscientiæ, non iudicatur matrimonium: ergo etiam in proposito à fortiori, vbi metus interuenerit, etiam copula superueniente, ex hac solum non est matrimonium. Patet ex.c.De illis. de sponsa. impub. vbi determinatur, ꝙ nisi post violentiam, consensus accesserit, non est matrimonium.

2.conclu. 2.conclusio. Si spõsalia fuerunt metu contracta, & in commixtione carnali nullus fuit actus, vel fuit contrarius, nullum est matrimonium in foro conscientiæ. Probatur quo ad primam partem, quæ habet difficultatem. Nam ad matrimonium in foro conscié tiæ requiritur verus, & legitimus consensus. cap. Tua nos. de sponsalibus. sed ibi non est talis: quia primo non fuit in sponsalibus, cùm metu extortus non sit sufficiens: nec in commixtione fuit, quia supponimus nullum talem habuerit, ergo non est verum matrimonium in foro conscientiæ. Ista conclusio elucidat magis primam.

3. cõclusio. Post sponsalia contracta metu, copula carnali subsequuta, cùm actu interiori consensus, faciunt quo ad Deum, verum matrimonium. Probatur. Matrimonium contrahitur per consensum expressum: sed in tali fœmina fuit verus consensus interior, & expressus verbis in sponsalibus: & post facto, in copula: ergo verè erit matrimonium. Quia videtur libere cõsensisse: dũmodo in copula nulla fuerit violentia.

3.conclu.

Ratio.

4.conclusio. Post sponsalia de futuro contracta, metu cadente in constantem virum: copula carnali subsequuta, etiam non violenta, non fit matrimoniũ in foro iudiciali. Probatur ex c.His qui. de sponsa. vbi determinatur, ꝙ si post sponsalia copula fuerit subsequuta, non violenta, fit matrimoniũ. Si ergo matrimonium præsumitur ex copula, quia præcesserũt legitima spõsalia, vbi non fuerunt talia, per solam copulam etiam non violentam nõ potest matrimonium præsumi. Item probatur. Quia omnino annullat matrimonium contractum per talem metum, ergo a fortiori etiam non iudicabit matrimonium per solam copulam, si talis metus præcessit.

4.conclu.

Ratio.

2. Ratio.

5.conclusio. Post sponsalia de futuro leui metu contracta, copula subsequuta, facit matrimoniũ in foro exteriori, quantũ ad prẽsumptionẽ, si copula non fuerit metu extorta. Probatur. Matrimonium de præsenti cũ tali metu contractũ, est verũ matrimoniũ, ergo spõsalia illo metu cõtracta sunt vera spõsalia, sed vera spõsalia, post copulam subsequutã faciũt matrimonium de p̃senti, ex. de spõs. c. His qui fi. ergo.

5 conclu.

1. Ratio.

Item. Quia qui leui metu contrahit sponsalia, præsumitur liberè consensisse, & quòd consensu maritali consummauerit, & nõ fornicario. * Dixi

2. Ratio.

quo ad præsumptionem quia quo ad veritatē ex consensu pendet. Et de coactione ad matrimonium, in Concilio Tridentino sic diffinitum est: vt nullus sub anathemate cogat, de quo infra in appendice.

De impedimentis, & primo de interdicto Ecclesiæ.

Sed quia de coactione incidit sermo, quæ matrimonio impedimentum infert, libet impediētia matrimonium exactè tractare.

Duplex est impedimentum matrimonij. Vnum quod præcedit, matrimonium. Aliud quod sequitur. Item dupliciter consideratur. Vel quia impedit contrahendū, si præcedat, sed factum tenet, nec dissolui potest. Aliud est impedimentum quod impedit contrahendum, & dirimit iam cōtractum. De primis loquendo, sunt vndecim, quæ quidem impediunt contrahendū, sed cōtractum non dirimunt. Et sunt ista. Primò. Interdictum ecclesiæ. Secundò. Votum simplex castitatis. Tertiò. Sponsalitium cum altera persona. Quartò. Si quis est iunctus alteri cathismo. Quintò. Incestus cum affinibus, hoc est cum consanguineis coniugis. Sextò. Vxoricidum. Septimò. Raptus alienæ sponsæ. Octauò. Proprij filij de fonte, vel ad chrisma susceptio. Nonò. Presbytericidum. Decimò. Solennis pœnitentia. Vndecimò. Coniugium scienter cùm moniali. Hæc omnia sunt impedientia matrimonium, ex statuto Ecclesiæ, vt. s. aliquis habens aliquod istorum, cōtrahere non possit absque peccato, secluſa dispensatione, exceptis duobus. s. sponsalitio, & voto simplici castitatis. Quia ista omnino impediūt, vt licet quis contrahere nō possit ex iure naturali. Et quia intentio, & votum nostrum hoc est, vt præcipuè de matrimonio differamus, quantum ad præsens negotium in nouo orbe maximè spectat, aliqua impedimenta prædictorum declarabimus, quæ contingunt, vt intelligamus, quomodo ministri debeant se habere. Et primò de impedimento, quando contra interdictum, & prohibitionem sanctæ Ecclesiæ, quod est vnum inter cætera recitata, quo existente, nullus licitè potest contrahere, & absque pecato. Per Ecclesiæ p̄ceptū intelligimus, vel Pōtificis interdicentis clādestina sponsalia fieri, vel Episcopi idipsum prohibentis, vel alicuius intercedentis coniugium ex aliqua rationabili causa.

Impedimēta quæ non dirimunt sunt 11. Interdictū Ecclesiæ votū simplex spōsalitium.

Interdictū ecclesiæ.

ARTICVLVS decimus.

De clandestino matrimonio.

PRIMO. Clandestina matrimonia fieri est p̄hibitum. Oportet autē priùs scire, quod dicatur matrimoniū clādestinū. Et omissis sex modis, quos Paludanus assignat, solùm duobus modis capiamus clandestinum, vt capit Panor. & Ioan. Andr. in additio. ad Speculatorem. Et sicut glossa. in c. fina. de clandesti. despons. Hi vero sunt, quādo fit matrimonialis coniunctio sine testibus. Vel quādo fit testibus adhibitis, sed sine solennitatibus fieri assuetis, vel bannis. Istis duobus modis omnino, & proprie contingit clandestinum matrimonium fieri. Et vtroque modo prohibitum est fieri ab ecclesia, vt patet, extra de clandes. despon. Et est peccatum hoc, vēl illo modo contrahere, & si matrimonium tale ante Cōcilium Tridentinum erat ratum, & validum. Et sic pro certo tenendum. In quo quidam (alias vir doctus, & grauis) decipitur, putans sic ab ecclesia olim prohibitum, vt etiam factum sit irritū. Decipitur, inquam, quia ad hoc q̄ illud esset nullum, requiritur personas sic cōtrahentes esse inhabiles per ecclesiam. Quod, licet docti fieri desiderauerint, non tamen ad huc erat determinatum. Ob id matrimonium tenet, vt S. Tho. & cōmuniter Theologi. Et Decius conside. 163. & 231. Et Præpositus. Rubr. De cland. despon. De quo in l. fi. ti. 3. par. 4. Et Conci. Colonienſe tracta. de matri. Et vide Raine. 2. p. ver. matrimonium. c. 6.

Palu. in 4. d. 28. Panor. Io. Andr.

Glo. Hugo. li. 2. de sa. p. 11. cap. 5.

Matrimon. clandes. pro rato & firmo haben.

S. Tho. in 4. d. 28. art. 3. Doct. ibid. Erasmus in ānot 1. co. 7 Conc. Colō.

* Modo tamen in concilio Tridentino de-

determinatum eſt, vt in fine erit notũ.

Quæſt. incidens.

Sed pro maiori declaratione incidẽter quæritur, Vtrùm ſit peccatũ mortale ſemper contrahere primo modo clandeſtine ſine teſtium præſentia. Sit caſus. Sunt duæ legitimæ perſonæ, cõueniunt inter ſe, & matrimonium contrahunt, Vtrùm ſit mortale.

Nota. 1.

Pro ſolutione dubij oportet diſtinguere. Vel quærimus hoc eſſe peccatũ mortale propter eccleſiæ præceptum ſolùm, vel quòd ſit peccatum mortale ſtando in iure naturæ. Quia ſi primo modo, ſequitur quòd infidelis contrahendo haud peccaret, de quo nec tenetur pœnitere, ſi conuerteretur ad fidem. At ſi ſecundo modo, ſequitur infideles contrahendo peccare. cùm ius naturæ ſit idem apud omnes.

Iſido. in lĩ. Etymolo.

Nota. 2.

Eſt etiam 2. conſiderandum, quòd pœnæ quæ apponuntur contra clandeſtine contrahentes, non habent locum in ſponſalibus de futuro, etiam ſi fiant clandeſtine. Sic Gloſſa. in Clementi. vni. de conſang. & affini. Idem Cardi. in c. Cùm inhibitio. & Felin. in rubri. de ſponſa. Quãuis Abb. in dicto c. contrarium dicat, & Didac. Caſtillo. in expoſitione. l. Tauri. l. 49. putet idem in ſpõſalibus de futuro. Ratio ergo quòd non intelligatur eſt: quia ſponſalia de futuro non ſunt clandeſtina matrimonia: licet dicantur clandeſtina ſponſalia. Et qui clandeſtine aliquam deſponſaret de futuro, non eſſet excommunicatus, à iure contra ſupplementum Gabri. His prænotatis, reſpondetur. Prima concluſio.

Gloſſat. Cardinal. Felinus. Abbas. Did. Caſt. Cõtra ſup. in 4. d. 28. q. 2. ar. 2.

1. conclu. & 2a. eius.

Contrahere clandeſtine primo modo citra neceſsitatem vrgentẽ eſt peccatum mortale. Probatur, extra, de clandeſtina deſponſa. c. Cùm inhibitio copu. vbi prohibẽtur iſta fieri, ſed cùm res ſit prohibita, & grauis, ſequitur quòd ſit mortale. Sic Sylueſt. quia materia eſt ponderoſa. Et probatur ratione q̃ ſit mortale. Eſt quidem peccatũ, & non veniale: ergo mortale. Probo antecedens, .ſ. q̃ non ſit veniale. Quia peccatũ iudicatur veniale ex paruitate iniuriæ, vel ex paruitate materiæ, & è contrario, mortale ex magnitudine tali, ſed in matrimonio clandeſtino eſt huiuſmodi grauitas, & notabile nocumentũ, ergo eſt mortale. Probatur ex fine matrimonij. Ordinatur enim matrimonium ad prolem tanquàm ad finem principalem: vt nõ ſolùm ſit procreatio eius, ſed vt optime educetur, & debite: ad quod mutua vtriuſque requiritur cohabitatio. Itẽ. Eſt ſecundario ad operum communicationem viri & fœminæ: quia quædam ſunt propria viri, alia propria fœminæ. Et non poſſet vir ſolus ſibi ſufficere, neque fœmina. Et hac ratione eſt naturalis huiuſmodi coniunctio viri & fœminæ, ſed ex tali clandeſtina cõiunctione iſte finis (imo vterque) impeditur, ergo ſequitur cùm ſit graue nocumentum prolis, quòd erit mortale. Nã ex hoc quòd ſine teſtibus contrahunt: deficit probatio, qua deficiente, tranſeunt ad alia matrimonia: verum matrimonium diſſoluitur, quo diſſoluto. fit maximum nocumentũ proli: quia non poteſt debitè educari. Fit ſimiliter nocumentum volenti cohabitare: quia non eſt operũ communicatio. Fit iniuria Eccleſiæ, quia verum & legitimum matrimonium contemnitur, & diſſoluitur, quia deficiunt probationes ſufficientes. Et non quomodocunque iniuria, ſed grauis ſit, quæ eſt mortale.

Supra. art. 1. Ariſto. 1. Oeco. c. 3. & alibi ſæpe.

Sylueſtr. in ver. matri. 2. §. 17. S. Tho. 1. 2. q. 88.

Secundo. Vbi fornicatio, & adulterium præſumitur, ibi & peccatũ mortale, ſed in clandeſtino matrimonio eſt huiuſmodi: vt patet ex determinatione Euariſti Papæ. 30. q. 5. c. Aliter. vbi dicitur. Aliter legitimum non ſit coniugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam fœminam dominationem habere videntur, & à quibus cuſtoditur, vxor petatur, & à parentibus, & propinquioribus ſponſetur, & legibus dotetur, & ſuo tẽpore à ſacerdote (vt mos eſt) benedicatur. Ita peracta, legitima ſcitote eſſe connubia, aliter verò præſumpta, non coniugia, ſed adulteria, vel ſtupra, vel fornicationes potiùs, quam legitima coniugia non dubitatur, niſi vota ſuccurrerint legitima. Quod Hugo intelligit, id eſt, niſi publice coram

Euariſt.

Hugo. 2. de ſacra. pa. 11. ca 5.

testibus se mutuo consentire profiteã tur. Ecce ex ista Pontificis determinatione constare est manifestum talem clandestinam coniunctionem sine testibus esse peccatum mortale. Quia vel stuprum, vel fornicatio, vel adulteriũ præsumitur.

Hormisda.

3 Idipsum tertio probatur ex decretis Hormisdæ Papæ. c. 6. Et adducitur. 30. q. 5. c. Nullus fidelis vbi dicitur. Nullus fidelis cuiuscunque conditionis sit, occultè nuptias faciat.

4 Item. Pœna grauior pro grauiori infligitur culpa, & pro leui culpa non grauissima infligitur pœna: sed pro tali clandestina coniunctione grauissima pœna excommunicationis infligitur, vt patet. Quia in omnibus diœcesibus communiter sub excommunicatione est interdictum. Imo in Salmantina, in cõstitutionibus, nu. 42. ponitur, quòd talis excommunicatus sit vitandus absque denuntiatione (quod tamen non est tenendum, quia contra constitutionem Martini 5. in Concilio Cõstantien. quæ dicit, oportet esse nominatim excommunicatos vel percussores manifestos clerici.) Ergo sic contrahere nõ est leuis culpa, sed grauis. i. peccatum mortale. Hæc est communis opinio omnium, de quo egregiè Caiet. Si quintam rationem addere velis. Scandalũ scilicet quod generat alijs, quia eos tanquam cõcubinarios habent. Et adhuc philosophi vidétur insinuare esse malum sic contrahere, vt Apuleius libro 6. sui asini aurei, quando adducit. Venerem argumẽtantem non esse legitimas nuptias inter Cupidinem, & Phiscem, cùm res acta sit furtim.

Concilium Cõstan. sub Mar. 5. de quo S. Ant. 3. p tit. 21. cap. 3.

Caiet. in opusc. tom. 1. q. 2.

Apuleius.

2. conclu.

2. conclusio. Cõtrahere clandestinè sine testibus, secluſa necessitate vrgente, secluso iure positiuo, stando in naturali, est peccatum mortale. Quia seclusa Ecclesiæ prohibitione, habet in se malum graue mortale. Nam est graue no cumentum prolis, & vtriusque coniugum, cùm possint liberè alia contrahere matrimonia, ergo etiam sine iure positiuo hoc est malum. Et quia graue est, erit mortale. Est etiam graue nimis, & nociuum reipub. & ad conseruationem quietam eius, eo quòd secretè contrahentes facilè diuertant.

Ratio.

Corollæ. Nota.

Ex quo sequitur, quòd infideles sic contrahentes peccabant mortaliter: quia & si lege positiua humana non obligabantur: tamen iure naturali sunt astricti, & si modo conuersi faciant grauissimum peccatum committunt, & multo grauiùs, quanto facillius adinuicem recedunt, & deficientibus probationibus, & testibus vno negante, alius manet frustratus legitimo coniuge. Et hoc maximè monendum, & eis consulendum omnibus modis, vt non modo clandestino contrahant. Causam tamẽ vrgentem voco, quando posset clandestinè matrimonium fieri absque peccato: vt si puella sub malignis tutoribus degẽs ne tradatur viro insipienti, oblata oportunitate contrahere cum viro sibi grato absque testibus. Vel quando post excidium, & ciuitatis destructionẽ euadunt duæ legitimæ personę, inter eos potest clandestinum celebrari matrimonium absque peccato.

* Et si modo id fieri nõ potest quia in Concilio Tridentino est prohibitum, vt in fine in appendice videbitur. Et quando duo publicè cõtraxerunt existente impedimento, & post ablato, clã destine contrahunt ad vitandũ scandalũ, licet Catharinus lib. 5. cõtra Caie. non putet hoc clandestinum. Istis casibus secluſis, vel similibus, tenet verum esse mortale contrahere clandestine, Et Caiet. in opusculis expresse hanc tenet sententiam. Et præter hos possunt esse alij casus, qui repentine facti clandestine, vt statim publicentur, excusabunt. Etiam si quis in gradu prohibito contraxit, post adducta dispensatione licet secretè contrahunt, vt infra diximus. Dixi infideles contrahendo sic clandestine peccare mortaliter: intelligendo de se, nisi propter ignorãtiam inuincibilem excusentur, quos credo excusari, ante fidem susceptam. Quia dato hoc sit de lege naturæ malum tamen non est de primis principijs legis naturæ, sed est de conclusionibus, quæ eliciuntur ex principijs, quibus

Catha. li. 5. cõtra Caie.

Caie. 1. to. q 2. Henri. c. fi. eodẽ tit. & Præpo. ibi.

Nota.

quibus prohibetur quicquid difficilē facit finem, ad quem natura ordinat, vt eſt pluralitas vxorum, quia non commode eſt communicatio operum, vbi ſunt plures fœminæ. Et ſic clandeſtine contrahere, eſt in malum prolis: non q̄ totaliter eam tollat, ſed quia non facile, imo difficulter educabitur: cùm facile coniuges clandeſtine contrahendo diuertant adinuicem, & quæ facilitas dimittendi non eſſet niſi propter clandeſtinum. Sicque poteſt eſſe de hoc ignorantia, & non exiſtente, eſt mortale. * Et modo inter fideles clandeſtine contractum ſine teſtibus, non valet, quia ſunt inhabiles perſonæ ad ſic contrahendum, vt in fine dicemus.

3. concluſio. Clandeſtine contrahere ſecundo modo, id eſt, coram teſtibus, ſed ſine bannis, vbi conſueta ſunt fieri, & hoc ſine cauſa rationabili, eſt peccatum mortale. Probatur authoritate Innocent. 3. extra de clandeſti. deſponſa. cap. Cùm inhibitio. vbi dicitur. Cùm inhibitio copulæ coniugalis ſit in vltimis tribus gradibus reuocata, eam in alijs volumus diſtricte ſeruari. Vnde prædeceſſoris noſtri veſtigijs inhęrendo, clandeſtina coniugia penitus inhibemus, prohibentes etiam ne quis ſacerdos talibus intereſſe præſumat. Quare ſpecialem quorundam locorum conſuetudinem ad aliam generaliter prorogando ſtatuimus: vt cùm matrimonia fuerint contrahenda, in eccleſijs per presbyteros publice proponantur, competenti termino præfinito, vt infra eum, qui voluerit, & valuerit legitimum impedimentum opponat, & ipſi presbyteri inueſtigent vtrum aliquod impedimentum obſiſtat. Cùm autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expreſſe, donec quid fieri debeat ſuper eo, manifeſtis conſtiterit documentis. Hæc in textu. Et Panormitan. ibidem dicit, Banna ſeruanda: vbi eſt conſuetudo. Et probatur. Hæc eſt iuris determinatio, & præceptum, ergo obligat, niſi per contrariam conſuetudinem ſit derogatum: & non ad veniale, quia grauior videtur ex prohibitione, & ex re ipſa circa quàm eſt, ergo obligat ad mortale. Dixi, ſine cauſa rationabili. Quia poſſet caſus dari, vbi non eſſet neceſſe banna præcedere, vt notat Archiepiſcopus Florentinus, vel quia eſt ſenex, & veretur, vel quia timetur ne aliquis iniuſte obijciat impedimentū, tunc banna poſſunt dimitti, maximè de licentia epiſcopi, ſi commodè haberi poteſt. Sed ait idem Be. Anto. q̄ vbi conſuetum eſt illa ſeruare, eſt peccatum mortale omittere, * Magiſter Soto in 4. d. 28. q. 1. art. 2. conſilium ſalutiferum putat, ſi huiuſmodi banna relinquerentur, exemplo aliquarum eccleſiarū, maximè Toletanæ cùm ſufficiat ſolicitos eſſe miniſtros, ne clā ſine teſtibus, atque ſine diligenti inquiſitione fiant coniungia, vide ibi. Hoc tamen peccatum ſolum eſt ſtando in iure poſitiuo propter iſtud. c. Inhibitio. Nam eo ſecluſo, nullum videtur eſſe peccatum, ſi modo fiat coram teſtibus. Vnde infideles ſine talibus cōtrahentes, nullum pecatum commitebant, excepto ſi ſine teſtibus ipſi ſoli id facerēt, quia tunc peccarent ſecluſo poſitiuo, cùm hoc in damnum prolis naturaliter redundabat. Et hoc patet ex Panor. ſuper. c. Nam concupiſcentiam. extra de conſtitu. vbi dicit, q̄ lex obligat ſub mortali, quando loquitur per verba præceptiua, aut æquipollentia, vt eſt. Inhibemus. Et ſic eſt in præſenti. Licet hæc non ſit potiſſima ratio obligans, quia per verbum præceptiuum (vt bene Caſtro in ſuo de lege pœnali) ſolet non induci obligatio ad mortale. * Modo in Concilio Tridentino ius renouatum eſt de publicatione neceſſaria ante matrimonium, & quando poſſit prætermitti de conſilio epiſcopi, de quo infra in appendice dubio primo.

Conſiderandum tamen eſt matrimonium contractum coram teſtibus ſufficientibus etiam ſi ſine ſolemnitate, quæ in iure poſita eſt fiat, clandeſtinum nō dici propriè, vt notat Abbas ibi,

3. concl.

Ratio conclu.

Innocen. 3.

Panor.

Anton. 3. p. ti. 1. c. 6. §. 5.

Panor.

Caſtro. li. 2. c. 5.

Nota.

Abbas.

ibi,in ca.Cum inhibitio,& idem Ioan.
Ioan. Lup. Lupus.Sego.in tracta.de matrimonio.
Sylueſter. Sic Sylueſter in verbo, matr.2. in fine.
Pala. Ru. & Palatios Rubi.in c. Per veſtras. no-
Palu. tab.3.§.21.& Palu.in 4.d.28.q.2.ar.3.
Bart. conclu.3.quanuis Bar.in l.fi.ff.de ritu
nupt. contrariũ dicat.De quo Couar-
Couarru. ru.in epitome 4.decre.2. p.c.6.nu.10.
Dubium. Dubitatur tamẽ, Vtrùm vſus clan-
deſtini matrimonij ſit peccatũ morta-
le, præter illud quod commiſſum eſt
Solutio. in clandeſtino contractu. Vtrùm tales
ſint in ſtatu damnationis, vſque dum
publicè manifeſtent ſe, & ad inuicem
contrahant. ¶ Reſpondet do. Caie.
in ſuis opuſculis in q. de vſu clandeſti
ni matrimonij, q̃ ſicut & ipſum con-
trahere eſt peccatum mortale, ſic &
vſus eius.

Dilutio. Ad cuius probationem conſiderandum eſt: q̃ in matrimonij coniunctione dupliciter malum reperiri poteſt. Vno modo, quia malum de ſe, ſicut coniugium patris, cum filia, vel filij cum matre, quia hoc contra legem naturalẽ eſt. Secũdo modo malum; quia prohibitũ, vt eſt inter conſanguineos, & affines. Et vtroque modo vſus clandeſtini coniugij eſt malum ſecundum ſibi annexa. Nam licet ſecundum ſe clandeſtinũ coniugium habeat omnia neceſſaria ad matrimonium; tamen ex hominis proprietate naturali, qua eſt animal ſociale, atque politicum, prouenit turpitudo in clandeſtino coniugio, & in actu eius. Ex hoc nãque q̃ animal ſit ſociale, & politicum habet, q̃ eius coniugium, & actus fiant ſine offenſa,& periculo ſocietatis politicæ; ſed vſus clandeſtini coniugij habet annexum offendiculũ vitæ ſocialis, dum vident perſonas commiſceri,quæ non habentur vt coniuges. Atque etiam ſine ſcandalo non apparet mulier grauida. Item habet periculũ offendendi ipſam vitã ſocialẽ. Poſſet enim alter coniugum aliũ ducere; dum ignoratur ligatus altero coniugio. Et quia iſta grauia nimis ſunt habet vſus talis clandeſtini cõiugij malitiã mortalẽ annexam, rõne ſcãdali,& rõne Eccleſiæ prohibitionis.30.q.5. quæ tales coniunctiones

d.Caie.to.1 q.2.Et in sũma. in verbo, matrimonialis vſus peccata. Supra art.1, Ariſt.1.pol. cap.3. Et 3. Pol. cap.4.

fornicatione vocat, & dãnabilem dicit vſus ipſius: q̃d nõ eſſet, niſi vſus mortalis eſſet. Sicq; duplici ex capite dicẽdum eſt vſum clandeſtini coniugij eſſe mortale,& ſecluſa prohibitione Eccleſiæ, eſſet malum mortaliter. Hoc tamen oportet intelligas de clandeſtino primo modo, quando id ſine teſtibus fit, & nullo modo approbari poteſt, quia in eò verè ſunt annexa multa mala. Et quia qui periculum amat peribit in illo: conſequens eſt, ut illos in ſtatu damnationis ſecundum ſe eſſe putemus, niſi ſe prodant, & vt tales cõiuges haberi ſe manifeſtent. Et Caiet. ibidem addit,quòd nõ ſolum vſus, qui frequentia actuum importat, ſed etiam actus vnus eſt mortale, etiã cùm ſterili, ſeu vetula, quæ non poteſt concipere, quantumcunque occultus, eſt mortale peccatum, ſicut & ipſe contractus clandeſtinus, propter damnationem Eccleſiæ damnãtis omnem contractum, & concubitum clandeſtinum in ſua ſpecie. Ac per hoc omnem concubitum, & contractum clandeſtinũ, & conſequenter niſi rationabilis cauſa ſubſit contrahendi clandeſtine, aut clandeſtine conſummandi, damnationem incurrit. Et ibidem Caietan. monet confeſſores dicens. Quo circa caueãt confeſſores viduarum nobilium, ne conſulant fornicari, vt contrahant clandeſtinum matrimonium, quaſi licitè deinceps ſatisfacturæ voluptati ſuæ cum clandeſtino coniuge:tũ quia non ſunt facienda mala, vt veniant bona;& multo minus vt euitentur peiora, tùm quia per hoc non euaditur peccatum mortale in vſu dicti coniugij: tùm quia adiungitur periculum homicidij vtriuſque aut alterius cõiugis, vt pluries vidimus noſtra ætate. Conſanguinei enim multò magis vindicant talia coniugia, quàm ſi fornicatio ſola fuiſſet. Hæc ibi Caiet. * Verum in iſtis tẽporibus vſus clandeſtini matrimonij primo modo, quando ſine teſtibus, non ſolum damnatus eſt, ſed contractus nõ tenet, quia in Concilio Tridentino tales clandeſtine contrahentes ſine teſtibus, inhabiles ſunt, ad

Eccle.3.

Caiet.

Conſilium. Caiet.

Paulus ad Rom.3.

latius

fic contrahendũ, vt diximus, & in fine latius explicandum est, & aduerte in sancto Concilio Tridentino, ita fuisse controuersum de clandestino matrimonio inter patres, vt plusquam quinquaginta episcopi ex ibidem congregatis, dicerent non esse irritanda clandestina matrimonia, tandẽ prævaluit alia pars, & ex consilio omnium diffinitum est. Item, & est aduertendum, q; & si clandestina matrimonia modo sint irrita, & penitus nulla post Cõcilium Tridentinum, si in aliqua diœcesi, vbi sub excommunicatione est prohibitũ contrahere, contrahant: qui impedimentum habẽt, incidunt in excommunicationem quia ratio, quare excommunicatio posita est manet semper. s. ad vitanda scandala & contentiones, quæ oriri solent, ex huiusmodi furtiuis contractibus, sic sentit doctissimus Nauarro, in additionibus ad Manuale in c. 28. in additione ad c. 22. nu. 70.

ARTICVLVS vndecimus.

Vtrum etiam apud infideles hoc teneat verum, quod vsus clandestini matrimonij sit peccatum mortale.

PRO quo est distinguendũ. Quia vel loquimur de clãdestino primo modo sine testibus, vel de secundo sine bannis. Item secundo, vel loquimur de infidelibus tẽpore suæ infidelitatis, vel de ipsis postquàm ad finem sunt cõuersi. Tertio, vel loquimur de ipsis ratione præcepti ecclesiæ, vel solum secundum naturam rei, stando in iure naturæ. De quo sint conclusiones. Prima conclusio.

1. conclu. Infideles clandestine contrahendo sine testibus, licet peccent sic contrahendo (nisi ignorantia inuincibili excusentur) non tamen mortaliter peccant, in vsu talis matrimonij. Prima pars superius probata est. Secũda pro batur. Si tales infideles in vsu talis matrimonij peccarent, esset propter annexam malitiam, scilicet quia est scandalum, & quia est in præiudicium magnum communitatis, cùm de facili possent transire ad alia matrimonia, relicto vero coniuge, sed propter nullum istorum est peccatum vsus in ipsis, ergo non est martale. Probatur. 1. Quia scandalum cessat. Nam non amplius noui orbis incolæ, quos infideles nouimus ante baptismum, commouentur, aut scandalizantur ex huiusmodi clandestino matrimonio, quàm si esset publicum, & coram multitudine quia nullam patiuntur offensionem. Item. Nec alia ratiõe, quia scilicet possent diuertere: quia secluso quòd esset clandestinum, & si esset publicum, habebant in consuetudine repudiare ad libitum proprias vxores: & alias ducere, licet ipsa repudiatio fieret per sententiam iudicis, vt aiunt: vt post dicemus in secunda parte. Nec erat in hoc aliqua querela, nec reclamatio apud derelictum. Ex hoc ergo vsus talis matrimonij clandestini non debet damnari mortaliter. Vel etiam vsus matrimonij publicè contracti deberet damnari, quod non est dicendum: si quidem ex vtraque parte apparet æqualis ratio quantum ad facilitatem dimittendi: licet posset dici differentiam esse: quia si quis publice duxit, repudiatam, poterat probari legitima vxor, non tamen sic de clandestinè coniuncta. Hoc non conuincit, quia nunqàm cogebantur retinere primam: nam indissolubilitatem matrimonij non intelligebant: imò credebant eis licitum, quando uoluissent propriam relinquere, & aliam ducere sicut modò experiẽtia constat de aliquibus: imò vt in plurimum cognoui, q; si vnã habeant solum, licet fuerit secũda (prima viuente, & repudiata) non existimabãt peccatum esse. De quo in 2. p. inferiùs.

2. conclusio. Infideles, qui clandesti ne sine testibus contraxerunt infideli tate, post ad fidem Christi conuersi, in vsu talis clandestini matrimonij, non peccant mortaliter, nisi eis sit præceptum 2. conclu.

ratio. ptum, q; tales veniant ad contrahendum publicè. Probatur primo. In infidelitate manentes, in vſu nõ peccauerunt: licet peccauerint contrahendo, & in tali matrimonio poſt fidem ſuſceptam remanſerunt: ergo ſi peccant in vſu, erit propter eccleſiæ præceptum, vel propter ſcandalũ, vel propter periculum diuertendi ad alia coniugia. Non propter primum. Quia ignorantia inuincibili talis præcepti excuſantur. Nec propter ſcandalum. Quia inter eos nullum eſt. Nec propter aliud periculum.

2 Si tales conuerſi in vſu talis clandeſtini matrimonij peccarẽt mortaliter, ſequeretur quòd ob hoc ſolum eſſent in ſtatu dãnationis, ſed non videtur dicẽdum, quòd tot damnentur propter hoc ſolum, cùm maior pars ipſorum clandeſtine coniuncti fuerint. quando erant infideles.

3 Si ipſi continuò in tali vſu peccarẽt, ſequeretur quòd aliquis faciẽs quod in ſe eſt, damnaretur, ſed hoc eſt falsũ, ergo, Probatur, Demus q; tales conuerſi ad fidem legitimè ſint coniuncti, & nullum aliud peccatum committãt, ſeruent legem Dei & cætera alia eccleſiæ præcepta: tunc tales faciunt quòd in ſe eſt, nec ampliùs tenẽtur, ergo vel damnatur qui facit quòd in ſe eſt, vel ſi non damnatur, non peccat in vſu talis matrimonij.

4 Item ignorant inuincibiliter q; ſit præceptum de publicè contrahendo, & non poſſunt aliter vincere, niſi per miniſtros, qui eos docent, ſed non monentur in hoc, q; qui in infidelitate cõtraxerunt, veniant, vt modo publicè contrahant, ergo inuincibiliter ignorant. Et ſic excuſantur. * Verum eſt tamen, q; in numeri, ex eis qui olim contraxerunt ſecrete poſt baptiſmũ, admoniti publice contrahunt. 3. concluſio.

3 conclu. Neophyti clandeſtine contrahentes ſine teſtibus, quibus Eccleſiæ præceptum ſufficiẽter promulgatum eſt, & peccant mortaliter contrahendo, & in vſu matrimonij non excuſantur à mortali de ſe. Iſta concluſio probatur.

Quia lex Eccleſiæ iuſta & sãcta omnes obligat, & tranſgreſſores non ignorantes culpa reos facit, iuxta illud. Qui vos ſpernit, me ſpernit. Sequitur ergo, q; ſi tales habuerunt notitiam præcepti Eccleſiæ (cũ res ſit tam grauis) eſſe mortale contrahere: & etiã ſecluſa Eccleſiæ prohibitione propter mala annexa. Secũda pars, quòd in vſu ſit peccatum mortale ſecũdum ſe, probatur ex iam dictis. In omnibus chriſtianis eſt mortale, ergo in neophytis noui orbis, qui tanquam chriſtiani habentur, & ſunt. 2. ratio. Luc. 10.

2. Itẽ probatur ex decreto illo Euariſti Papæ. 30. q. 5. c. Aliter. Vbi dicitur, q; clandeſtina coniugia ſunt habẽda tanquam fornicationes, vel adulteria, niſi volũtas propria ſuffragauerit. Quod intelligit Hugo de S. Victore, vt ſuprà dictum eſt, ideſt niſi illi, qui ſecreto contraxerunt, publicè conſentiant. Hugo. li. 2. de ſac. p. 11. cap. 5.

3 Tertio probatur. Ille qui eſt in periculo continuo peccati, peccat iuxta periculum in quo eſt: ſed quilibet ipſorum eſt in periculo peccandi mortaliter, ergo peccat. Quia quilibet eſt in periculo liberè dimittendi aliam, & aliud adire coniugium. Et hoc eſt grauiſsimum. Quòd tale ſit periculũ patet. Quia cùm non ſint teſtes, quibus reus conuinci poteſt, manebit alter cũ damno ſibi illato. Item. ibi eſt maius & clarius peccatum, vbi periculum eſt certiꝰ, ſed inter incolas noui orbis eſt certius q; vnus alium relinquet (quia ſoliti erant) ergo apud eos clandeſtinè contrahere erit grauiſsimũ, & ſemper in tali periculo manere erit mortale, quandoquidem alij chriſtiani damnãtur quantum ad vſum talis clãdeſtini matrimonij: meritò & iſti damnandi ſunt. Dixi tamen de ſe: quia, ex aliqua circunſtantia poſſet eſſe licitũ, vt puta quia non ſunt vbi publicè contrahere poſſint, eo q; in ſolitudine. Vel quia non habent ſufficientem notitiam præcepti Eccleſiæ, vel non commodè poſſunt coram teſtibus conueni re. Iſtis ſecluſis, videtur propter grauitatem rei eſſe mortale, quia ex conditione

ditione ſua facilè diuertebant. Et ob id magis tenétur ad ſeruandum remedium appoſitum ab Eccleſia. ſ. contrahere teſtibus præſentibus. Verùm eſt differentia inter iſtũ neophytum, qui poſt fidem ſuſceptam contraxit clãdeſtine ſine teſtibus, & inter aliũ, qui in infidelitate contraxit, & poſt conuerſus eſt: ſiquidem talis à principio legẽ chriſtianorum ignorauit, nec obligabatur: poſt conuerſus ad huc inuincibiliter ignorat in peccato manere, eo quòd clandeſtinè contraxit, ſed ſi audiat non liceret, intelligi modo nouo, non tamen audit quòd qui in infidelitate cõtraxerunt, neceſſe eſt de nouo contrahant: ſed fidelis audiuit legem antequam duceret vxorem, & ſi non audiuit, ignorans, nunquam peccauit, ſed poſtquàm ſciuit, tenetur publicè coram teſtibus. Et ſic ex hac parte poteſt ſtare, quomodo vſus clãdeſtini matrimonij in illo, qui poſt fidem ſuſceptã contraxit, ſi peccatum, & non in illo, qui in infidelitate contraxit, & poſt baptiſmum manet eodem modo, dato quantum ad cõtractum vterque mortaliter peccauerit. Et re vera licet hoc valde ſit difficilè aſſerere, quòd huiuſmodi ſint ſemper in pecato, tamẽ quia chriſtiani ſunt (ſi ignorantia eos non excuſet inuincibilis, quam quidẽ eſſe credo apud multos) non video propter manifeſtas patrum determinationes, quo alio modo poſsint excuſari. Et fateor verè me timore quodam tẽtum, quando hæc ſcribebam, & bis, vel ter huc ac illuc animus inclinabatur, nunc pro neophytis, quia eos noui fragiles excuſando, nunc contra eos, quia certò ſcio plures diſſolui vno negante matrimonium præceſsiſſe, quia nõ fuerunt teſtes. Et ob id non potui (conſcientia teſte) ad excuſandum eos reperire rationem conuincentem, ſed potius contra eos inueni perſuadentem. Tamen quia forte alius erit, qui meliùs in iſtis dubijs iudicabit, placet pontificum, & doctorum decreta in medium adducere. ¶ Euariſtꝰ Papa in ſuo decreto. c. 2. Et adducitur. 30. q. 5. cap. Aliter legitimum. iam ſuprà allegatum. ¶ Item Hormiſda Papa. cap. 6. ibidem allegatur, qui ait. Nullus fidelis cuiuſcunque cõditionis ſit, occultè nuptias faciat.

Differẽtia.

Euariſtus

Hormiſ.

In concilio Arelatenſi. c. 6. Sine publicis nuptijs quiſquam nubere, vel vxorem ducere non præſumat, c. Nullum. ¶ Nicolaus Papa ibidem. c. Noſtrates. cuius verba (quia prolixa) non recitantur.

Conci. Arelatenſe.

Nicola' 30. q. 5.

Leo Papa ibidem. c. Qualis debeat vxor eſſe: quæ habenda eſt ſecundum legem. Et. c. Si quis, dicitur Coniugia quæ clam contrahunt, non negantur eſſe coniugia neque iubentur diſſolui, ſi vtriuſque cõfeſsione probari potuerunt: veruntamen prohibentur, quia mutata voluntare alterius eorũ, alterius confeſsione fides iudici fieri non poteſt. Vnde publicè cùm alterius vota in alteram partem ſe tranſtulerint, pro priori cõiugio (quod iudici incertum eſt) ſententia ferri non poterit. Incerta enim (vt Sixtus Papa ſcribit Epiſcopis per Hiſpaniam conſtitutis) nemo pontificum iudicare præſumat. Et quanuis vera ſint, non tamen credenda, niſi quæ certis iudicijs comprobantur, niſi quæ manifeſto iudicio conuincuntur, niſi quæ iudiciario ordine publicantur. Alia non adduco, in quibus ſolennitates fieri ſolitæ in nuptijs depinguntur, ne lectorem offendamus. Si tamen vacauerit, in loco allegato. 30. quæſt. 5. per totam, poterũt videri omnia de clãdeſtina deſponſatione. Et in decretalibus, eodem titulo, per totum, certè taliter ſunt prohibita, vt ex ipſo colligere liceat quam graue ſit peccatum huiuſmodi. * Quæ in hac tertia concluſione ſunt poſita, quantum ad id de clandeſtine contrahentibus ſine teſtibus matrimonium locum nõ habet cum poſt fidem ſuſceptam inhabiles ad ſic contrahendum ſint per Concilium Tridentinum declarati, de quo in appendice dubio 1. & 2. & 3.

Leo.

Sixtus.

Extra de clandeſt. deſponſa.

*

ARTICVLVS duodecimus.

De benedictionibus nuptiarum.

De benedictionib⁹ nuptiarum.

SED quia de clãdestino coniugio sermo incidit, nõ erit ab retractare de benedictionibus nuptiarum, vndè ortũ habuerint. Et vtrũ illas omittere sit peccatũ. Et vtrùm omnes neophyti noui orbis teneãtur ad eas, quãdoquidem iam christiani sunt effecti.

B. P. Aug. B. Pater Augustinus in quæstionib⁹ no. & ve. legis cap. 127. ait Benedictiones, quæ fiunt in nuptijs, in paradiso sumpserunt initium, & deinceps in lege seruatæ, & sic transfusæ ad ecclesiã.

Et idem. 14. de ciuitate Dei. cap. 22. Nos autem nullo modo dubitamus secundùm benedictionem Dei crescere, & multiplicati, & implere terram, donum esse nuptiarum, quas Deus ante peccatum hominis ab initio constituit, creando masculum, & fœminam. Cui operi Dei benedictio, subiuncta est.

Gene. 1.

Ambro. B. Ambrosius lib. 7. epistolarum ad Vigilium. Ipsum coniugium velamine sacerdotali, & benedictione sanctificari oportet.

Isidorus. Isidorus lib. 2. De origine officiorum. Nam quòd ipsa coniugia à sacerdote benedicuntur, hoc à Deo in ipsa prima conditione factum est. Sic enim scriptum est. Fecit Deus hominem ad imaginẽ Dei, & fecit eum masculum, & fœminam, & benedixit eis dicens. &c. Hac enim similitudine fit in ecclesia, quod antè factum est in paradiso. Hæc ille. His suppositis, sit prima conclusio.

Gene. 1.

1. conclu. 2 argumentum. Prima conclusio Benedictiones nuptiales in Ecclesia suscipere omnibus fidelibus, qui matrimonialiter coniunguntur, præceptum est. Probatur authoritate. Syricij Papæ in suo decreto. c. 4 dicẽtis. Benedictio illa, quã nupturis sacerdos imponit apud fideles cuiusdam sacrilegij instar est, si vlla transgressione violetur, ergo est præceptum. Alioquì transgredi non esset sacrilegium. Item. Euaristus Papa 30. q 5 cap. Aliter ait. Vxor petatur, &c. Et suo tẽpore sacerdotaliter (vt mos est) cum precibus, & oblationibus à sacerdote benedicatur. Item. Ibidem Hormisda Papa. cap. Nullus fidelis (cuiuscunque conditionis sit) occultè nuptias faciat, sed benedictione accepta à sacerdote, publicè nubat in domino. Ecce quàm clarum præceptum de benedictione.

Euaristus. Hormisdæ.

Nicolaus. Nicolaus Papa. c. Nostrates. ibidem ait. Ambo ad nuptialia fœdera perducuntur. Sic demum benedictionem, & velamen cœleste suscipiunt.

Conci. Carthagi. 4. Item ex concilio Carthaginensi. 4. Et habetur ibidem. c. Sponsus, & sponsa, cùm benedicendi sunt à sacerdote, à parentibus, vel paranymphis offerantur in Ecclesia sacerdoti, qui cũ acceperint benedictionem, eadem nocte pro reuerentia benedictionis in virginitate permaneant. * Et modo in Concilio Tridentino innouatum est, quando de matrimonio clandestino diffinitum est, vt infra in fine.

Nota.

Et ratione probatur. Aliquid fidelibus esse ab Ecclesia præceptum, non potest nobis aliter constare, quam per sacros canones: sed ibidẽ (vt cõstat) reperitur expresse omnibus Christianis præceptum, ergo suscipere benedictiones est præceptum. Et probatur maxime ex vsu Ecclesiæ catholicæ, quæ quidem, si de consilio essent solum nõ compelleret fideles ad publicè contrahendum.

Ratio ad cõclusionem.

2. Ratio. Secundo probatur. Si non esset præceptum coniugibus benedictiones suscipere quorsum esset opus tanto rigore in iure vti contra illum, qui secũdas nuptias scienter benedicit? Nã suspenditur ab officio, & beneficio extra. De. 2. nuptijs. c. Capellanum. & c. Vir autem. Vbi dicitur, quod si alter coniugum est benedictus, non sunt benedicendæ de nouo nuptiæ. Quod Panor. intelligit ibidem hoc esse: quia benedictio fuit communis viro, & vxori, non debet iterari. Quia tunc iteraretur super personam iam benedictam. Licet modò ista derogata sint per cõ-

Panor.

stitutionem

ſtitutionem Ioan.22.de quo infra. Sequitur ergo, cum in iure tanta ſit ſolicitudo circa nuptialem benedictionē: quod illa eſt in præcepto. Et omnes Chriſtianos obligat, qui copulari debent.

2. conclu. Vide Vual. in ſuo de ſacra. c. 133.

2.cōcluſio. Has Eccleſiæ benedictiones contemnere non licet,cùm ſit mortale: ex negligentia tamen non ſuſcipere eas, videtur veniale. Prima pars probatur ex illa determinatione Ciriaci Papæ ſuperiùs adducta,qui dicit, inſtar eſſe ſacrilegij aliquid trāſgredi. Sed alia maiori, clariori, & indubia determinatione probatur concilij Conſtantienſis, contra Vuitcleff hæreticū. Cuius verba ſunt hæc. Quicunque chriſtianus, qui ſolennizationem matrimonij contemnit, peccat mortaliter. Nō ergo opus eſt alia probatione, quàm Eccleſiæ vniuerſalis determinatione. Sed tamen quòd ſecluſo contemptu non ſit mortale, ſed veniale, patet. Nam iſtæ benedictiones nō ſunt ſacramentum, ſed ſacramentalia quædam: ſequitur ergo, q; ſeruatis eſſentialibus ſi alia (ſecluſa contemptu) omittantur, non erit mortale. Item probāt expreſſi determinatione. 30. q.5.c. Noſtrates. Vbi per ordinem expoſitis ſolennitatibus, & ſacramentalibus ad matrimonium cōcurrentibus, ſubinfertur. Peccatum autem eſſe ſi hæc omnia in nuptiali fœdere non interueniant, non dicimus. Vbi glo. dicit,& ſi dos non interueniant, nullum eſt peccatum, vel ſi aliqua alia leuia, vel modica, non nocent: etſi aliquid non leue, ſicut eſt benedictio, omittatur, ſi nocet, non mortaliter nocebit, ſed ſolùm venialiter. Alioqui male determinatum eſſet,quòd ſi ſingula non interueniant, non ſit peccatum.

Ciriacus.

Concilium Conſtan.

Gloſſa.

Sylueſt. in verbo debitum. §. 9. & Ange. eodē verbo. §. 1. pro quo facit tex. in c. noſtrates. 30. q.5. Caiet. in propria. q. c. 5. Tho. in 4.d. 29.ar.2.

Item. Quicunque operatur aliquid cōtra præceptum, peccat, ſed qui ducit vxorem ſine benedictione facit contra præceptum prohibitiuum, vt patet ex allegatis, ergo peccat, & non mortaliter ſecluſo contemptu, ergo venialiter. Et ad hoc probandum ſufficeret vſus eccleſiæ catholicæ per totum orbem diſperſæ, qui ſic habet: vt tales publicæ benedictiones nullo modo omittantur,ergo ſequitur quòd ſit peccatum omittere.

3. concluſio. Infideles, qui in infidelitate contraxerunt, ſi poſt ad Chriſti fidem conuertantur, non obligantur ad benedictiones ſuſcipiendas: nec ſub mortali, nec ſub veniali. Si tamen recipiant,bene fit. Probatur hoc ex capitulis allegatis. Iſtæ benedictiones vidē tur introductæ tanquàm quædā cæremonialia, & ſacramentalia concomitātia ſacramentum matrimonij, ſequitur ergo q; poſtquàm matrimonium eſt celebratum, non obligantur ad hūiuſmodi benedictiones, vel ſi obligantur ad hoc, ſimul & obligantur ad contrahendum de nouo: ſed non obligantur ad contrahendum de nouo: ergo nec ad ſuſcipiendam benedictionem.

3.conclu.

1. Ratio.

2 Iſtæ huiuſmodi benedictiones (vt ex dictis eccleſiæ patet) etiam ſunt præceptæ tanquàm quædā diſpoſitiones ante copulæ conſummationem, ſequitur ergo q; poſtquàm iam matrimonium eſt conſummatum non tenerentur. Quando quidem tunc tempore infidelitatis, non obligabantur.

3 Si tenerentur, erat quia matrimonium talibus ſolennitatibus debebant celebrare, ſed quando celebrauerunt ad tales non tenebantur, ergo nec modo tenentur. Et quidem ſi ad illas modo tenerentur: quia non ſeruatæ ſunt in ſua infidelitate: ſimiliter & tenerentur ad omnia alia requiſita in matrimonio fidelium, ſed hoc nullus dicit, ergo ſequitur quòd non tenentur.

4 Si ad benedictiones tales conuerſi tenerentur, ſequeretur ſimiliter, q; etiam ad contrahendum in facie Eccleſiæ, ſed hoc non, vt conſtat ex.c. Gaudemus. extra de diuortijs. Et.c. De infidelibus. de conſa. g. & affini vbi ſummus Pontifex approbat verum matrimonium inter infideles fuiſſe. Et ſi verum eſt non eſt neceſſe de nouo contrahere. Alioqui non eſſet verum matrimonium, ſi neceſſarium eſſet de nouo contrahere. Hanc ſententiam memini me legiſſe in quodam doctore, licet non probet, dicens quidē infideles

Apud infideles eſt verum matri. De quo latius in 2. p.

si in infidelitate contraxerunt, & post conuertantur, non benedicuntur in Ecclesia. Credo istum doctorem intelligere, ex obligatione præcepti. Alio qui malè loqueretur, cùm apud noui orbis incolas sæpissimè contrarium contingat. Et Archiepisco. Florentinus dicit, quòd post conuersionem infidelium ad fidem ratificatur matrimonium. Non vult dicere, quòd de nouo contrahant, vel benedicantur necessario, sed quòd post conuersionem ad fidem fit indissolubile, vt nullo modo possit amplius dissolui, quod tamen antè poterat: si alter eorum conuerteretur ad fidem, alio nolēte cohabitare cum fideli, vel non sine contumelia creatoris: vel sine eo quòd fidelem pertrahat ad peccatum. In quibus casibus matrimonium dissoluitur infidelium. extra de diuortijs. c. Quanto. Et sic. 2. pars conclusionis remanet probata ex dictis. Quòd si tales conuersi huiusmodi benedictiones recipiant, sanctè recipiunt, & earum sunt capaces, licet non obligentur ad id.

Anton. 3. p. tit. 1. c. 7.

Quãdo dissoluit matr. infidelium S. Anto. vbi supra.

4. conclusio. Noui orbis neophyti, qui post conuersionem matrimonium contraxerunt, sunt benedicendi, si facultas adsit. Probatur ex dictis superiùs. Quia cũ christiani sint, tenentur legem seruare christianorum, nisi cum eis fuerit dispensatum: sed in hoc non videtur cùm eis esse dispensatum, ergo sunt benedicendi, si adsit facultas, secluso aliquo alio impedimento. Hoc dixerim propterea: quia mihi videtur hucusque sanctè factum, vt non facilè admitterentur, nè fictè venirent ad matrimonium cùm non sua, & contractum in facie Ecclesiæ cùm illis solennitatibus esset dissoluendum. * Si fuerit inuentum aliam priorem habuisse, quàm repudiauerat tempore infidelitatis.

4. conclu.

Ratio conclu.

ARTICVLVS Decimustertius.

Vtrum secundæ nuptiæ sint benedicendæ.

SED quia de benedictione nuptiali loquuti sumus, non erit ab re appēdicē apponere. Vtrũ sint secundę nuptiæ benedicendæ. Hoc dixerim propter ius antiquũ ex. de secun. nupt. prohibetur. c. Capellanus. Et c. Vir. ¶ In contrarium tamen est vsus Ecclesiæ propter quandam determinationem, seu reuocationem. Ioan. 22. qui concessit, q; si alter illorum nondũ recepit benedictiones, possint ambo recipere. Et sic dicendum est ob hoc, q; illa extrauagans, quæ Ioan. 22 dicitur esse; non reperitur in corpore iuris. Credibile tamen est sic fuisse. Alioqui contra expressam decretalem non prę ualuisset consuetudo. Et S. Tho. qui fuit temporibus Ioan. 22. dicit, loquens de secundis nuptijs, q; si vir ducat vxorem virginem, licet vir semel fuerit benedictus, poterit de nouo benedici: quia in eo reseruatur significatio ista, quæ est vnio Christi ad animas, quæ sunt multæ. Si tamen secunda vxor benedicta, nubat viro, qui non fuit benedictus, non recipit benedictiones. Quia hic nulla manet repræsentatio, eò quòd duobus viris nupsit, cùm solum Christus sit vnus. Sed adhuc est mihi dubium: quia vel S. Thom. tunc vidit reuocationem factam à Ioann. 22. iuris antiqui, vel non. Si non vidit, quomodo potuit dicere contra textum, vbi expressè prohibetur, quod si alter receperit, nullo modo de nouo benedicantur? Si tamen vidit, ergo si alter non recepit, siue sit vir, vel fœmina, quæ ante recepit, denuo poterunt recipere. Verè videtur quod non viderit. Et tamen quod non sit contra textum, declarat Syluester dicens, textum intelligi, quod

Argumentum.

In contra.

Ioan. 22.

S. Tho. in 4. d. 28. art. 3. q. 4.

Sylueſt. in ver. nupt.

quòd non sint benedicendi coniuges, quando vterque benedictus est. Sed hoc non placet. Panor. nec mihi:

Panor.

Sed melius potest dici, quod tunc erat consuetudo tempore S. Thom. vt sic illa decretalis seruaretur, vt. s. quãdo vterque esset benedictus, non benedicerentur: vel quando vir solum erat benedictus, & ducebat secundam non benedictam. Et mihi relatum est fieri in diœcesi Placentina. Sed in Hispalen. & in partibus Indiarum imitãtes eam sequuntur dispẽsationem Papæ, vt quando alter solùm est benedictus, siue vir, siue fœmina, vterque de nouo benedicantur. Et quod antè dictum erat, quòd scienter benedicentis, casus Papæ reseruatus erat, iã episcopo est commissum, vt dispensare valeat, vt patet in manuali Hispalensi.

2. Solutio.

* Episcopus Segouiensis in epitome. 4. Decretalium. p. 2. c. 8. §. 11. notat cùm ex iure antiquo, vt in c. Capellanus de secundis nuptijs esset suspensus presbyter, qui secundas nuptias scienter benediceret, & ad Papã mittendus per extrauagantem Io. 22. ablatum quòd sit ad Papam mittendus, & dicit suspensionem non fuisse illatam ipso iure, sed inferendã in quo sensu citat Ioan. Bernardum de Lugo, in sua crim. pract. cap. 68. vide ibi.

ARTICVLVS XIIII.

De tempore feriarum, quibus interdictæ sunt nuptiæ.

Circa impedimentũ de tempore feriarũ, quibus interdictæ sunt nuptiæ dicẽdum. Primò ab Aduentu vsq; ad Epipha. prohi. propter communio. quæ fieri solebat in Natiuitate. Et sic post primum diem Epiphaniæ (sicut notat Ioan. And.) possunt celebrari nuptiæ. Similiter sunt interdictæ a septuagesima vsq; ad octauam Paschæ; quia ẽt communicare solebãt fideles. De istis duobus tẽporibus habetur. 33. q. 4. c. Non oportet. Et tribus capitulis sequẽtibus. Et item est interdictum nuptias celebrare à tribus diebus ante Ascensionẽ, vsq; ad 8. Pent. Ex. de fer. c. Capellanus. Et in dominica quæ est 8. Pent. in qua festum sanctiss. Trinitatis celebratur, possunt etiã nuptiæ celebrari. Itẽ asserit Archi. & Petrus de Palude, & Ray. & est tex. clar⁹ in c. Capellanus. Tñ in 8. Paschæ non possent celebrari, qa tex. dicit: post 8. Paschæ. Et in c. Capellanus. dicitur, post 7. dies festi Pẽtecostes. * Modo tamẽ per sanctam synodũ Trid. in sess. 24. de matr. c. 10. restrictio facta est solũ Ab Aduẽtu vsq; ad diẽ Epiph. & a fer. 4. Cinerũ vsq; ad 8. paschatis inclusiuè. in alijs temporibus possunt nuptiæ celebrari, vt in fine in appendice adduximus.

Io. And.

Archi. 3. p. ti. 1. c. 17. Palude. Ray.

Vtrum in istis temporibus à iure assignatis sit peccatum contrahere matrimonium.

Dubium.

Pro solutione oportet distinguere. Quia vel loquimur⁹ desponsalibus de futuro, vel de matrimonio per verba de præsenti coram testibus, sed sine solennitate. Vel loquimur de matrimonio de præsenti, sed cum solennitate consueta fieri alijs temporibus. His suppositis, sit. 1. conclusio.

Nota.

Prima conclusio. Temporibus feriarum sponsalia contrahere, per verba de futuro, est licitũ. Probatur. Si hoc nõ liceret, esset propter prohibitionẽ ecclesiæ factam in illis tẽporibus, sed propter hoc non patet. Quia ibi in c. Non oportet. dicitur. Non oportet in quadragesima nuptias celebrare. Item. In sequentibus loquitur Concilium Ilerdense, vt nuptiæ non celebrentur, sed sponsalia, quæ sunt futurarum nuptiarum promissiones, non sunt nuptiæ, ergo nõ est prohibitum illis temporibus.

1. conclu. Ratio. 1. Viguerius institutio. Theo. c. 16. §. 7. ver. 8.

Concilium Ilerdense.

Vbi cessat ratio legis, debet, & ipsius obligatio cessare (vt latè probauimus alias) sed lex illa data est, vt illis temporibus inordinatæ, & dissolutæ comessationes & dissolutiones euitentur, ergo cessantibus ipsis in sponsalibus, cessabit & legis obligatio.

Ex

1. Cor. 7.

Communis opinio.

2. conclu.

Panor.

Ray. Floren. 3. p. ti. 1. c 17. S. Tho. in 4. d 32.

Caie. in ver. Nup. Sylue. in ver. matri. 7. §. 2.

3 conclu.

Ex lege aliqua scripta, aut naturali, nulli est tempus præfixum, quo nō possit, ꝓmittere alteri quod suū est: sequitur, ergo, quòd homo habens sui corporis potestatem, poterit, si voluerit, alteri promittere. Et tandem hæc est communis opinio.

2. conclusio. Matrimonium contrahere per verba de præsenti tempore feriarum coram testibus, sine tamen solēnitate aliqua, non est peccatum, secluso contemptu. Extra de ferijs. c. Capellanus. Ibidem Panor. dicit posse contrahi omni tempore sine solennitate. Nā extra de matrimonio cōtracto contra interdictum ecclesiæ, repræhenditur & prohibetur hujusmodi solennis contractus: ergo vbi cessaret talis solennitas, non esset peccatum. Et 33. q. 4. in omnibus illis capitulis nuptiæ solēnes prohibentur, & non contractus matrimonialis absque solennitate, ergo cùm fauores sint ampliandi, & odia restringenda (secundū iura) nō erit prohibitum de præsenti contrahere absque solēnitate. Hoc idem affirmat Ray. Et Archiepiscopus Florētinus videtur idē asserere, licet dicat standum consuetudini. Et S. Tho. id videtur dicere, quando affirmat causam prohibitionis in isto tempore nuptias celebrare, esse: quia quando nouæ spōsæ traducuntur, animas coniugum magis ex ipsa nouitate ad curam carnaliū occupatur. Ideoque in nupijs consueuerunt multa signa ostēdi lætitiæ dissolutæ. Propter quod in temporibus illis, in quibus præcipuè debent homines se ad spiritualia eleuare, prohibitum est nuptias celebrare, quę sunt tēpora prædicta. Hæc. S. Tho. Certum est S. Tho. affirmare, prohibitas esse nuptias, vbi talia cōcurrūt dissoluta signa lætitiæ: sed in simplici contractu matrimonij non ista concurrunt, ergo non intelliguntur ista prohibita. Et sic non est peccatum. Hoc affirmat Caietan. Idem Syluester.

3. conclusio. Temporibus feriarum solemniter cōtrahere, videtur esse peccatū, non tamē mortale apud nouiter conuersos in nouo orbe de se, si desit contemptus. Probatur. Hoc non est de se peccatum, sed solum quia prohibitum, ergo in tantum erit malum, inquantum prohibitio tenet, sed causa prohibitionis non tenet, ergo nec ipsa grauiter obligat. Probatur. Quia prohibitio facta est, vt omnes doctores fatentur: propter hoc, quòd illis temporibus consueta erat communio: sed talis consuetudo cessauit: ergo & prohibitio, non tantam vim habet. Et si non tantam vim habet, & non videtur aliquid graue fieri contra Dei honorē, vel Ecclesiæ præceptum, cùm desit cō temptus, simul & scandalum, ergo non videtur esse mortale secūdum se, standō solum in præcepto Ecclesiæ. Sed tamen (vt dicit Caietanus) reputatur mortale peccatum violare hoc Ecclesiæ statum, & meritò, si scienter fiat. Quia cùm deliberatè, ac publicè hæc fiant, & cū scandalo, non videtur posse nisi contemptus interueniente) transgressionem huiusmodi scienter esse. Sequitur ergo, q; vbi non esset scandalum, & vbi non esset contemptus, non esset peccatum mortale. Et quia difficilè est illas solennitates esse absque scandalo, asserit Guiliel. & Ray. esse mortale. Tamen si ista cessassent, sicut circa neophytos in nouo orbe omnino cessat: non video quare standō solum in iure positiuo, secluso alio, sit mortale. Imò fortassis aliquando posset a ministro meritoriè fieri. Vt si in defectu ministrorum contingeret tali tēpore prohibito esse apud aliquos, quibus nimium expediret publicè contrahere: & nō esset spes, alio tempore non interdicto: credo non id fore mortale. Imò nec peccatum, sed potius meritum, cùm apud eos, omnis dissolutio, in talibus nuptijs (cōsueta apud nostrates) cesset.

Ratio concluſ.

Caietan. in ver. Nup.

Guliel. Ray.

4. conclu.

4. Conclusio. Tempore interdicto ab Ecclesia, sponsam traducere in domum, etiam sine solemnitate conuiuij, licet sit peccatum, non tamen apparet de se mortale. Primū patet. 33. q. 4. c. Nec vxorem. Vbi simpliciter dicitur, ne quis vxorem ducat, sed hoc est traducere, ergo est peccatum. Et

sic

S.Tho. 4.d. 32.

Panor. Rosella. impedi.16.

sic tenet S. Tho. dicens, q; etiam cessante conuiuio, ex ipsa nouitate traductionis animus circa carnalia occupatur. Idem tenet Panor. in loco supra citato. Idem summa Rose. Sed quòd non sit mortale de se, patet ex superiùs adductis. Quia cùm solum sit malum quia prohibitum, vbi desineret esse scandalum, vel contemptus, non videtur tanta irreuerentia temporis esse, vt possit talis circunstantia mortaliter aggrauare. Præcipuè incolas noui orbis non condemnarem de mortali: si istis temporibus traducerent sponsas: & consummarent, dato scirent esse prohibitum.

5.conclu.

5 Conclusio. Temporibus ab Ecclesia prohibitis, sicut non est mortale traducere sponsam, nec matrimoniũ consummare. Prima pars iam probata est. ¶ Secunda patet ex hoc, quòd circunstantia temporis, vbi scãdalum, & contemptus desit, non videtur in hac materia aggrauare in infinitum, quicquid dicat Abulen. Matthæ. 5. q. 235. Item. Quia si esset mortale consummare, esset, quia expresse prohibitũm, sed non est hoc expresse, sed solum non ducere vxorem: nec cum illis solennitatibus traducere sponsam. Si ergo traducere, nec ducere de se non est mortale, ergo nec consummare: quod fieri potest absque aliquo scandalo, secrete.

1. Ratio.

Abulen. 2. Ratio.

3 Si cõsummare istis temporibus esset mortale, similiter quicunque accedens ad suam isto tempore peccaret mortaliter, quod S. Thom. negat. Itẽ. Ad hominem, contra contrarium opinantes. s. Angelicã qui dicit licere isto tempore consummare, si non sunt virgines, sed ante contraxerunt. Et idẽ tenet Palu. Archie. & Panor. Si licet ergo cõsummare illis, qui ante fuerunt coniugati, quare non licebit & illis, qui nunquàm fuerunt coniuncti? Re vera ego non intelligo discrimen: quia vel hoc est ratione sacramenti, quod in illis præcessit, vel quia iam sunt corrupti. Non ratione sacramẽti quod præcessit. Quia illud secundum non dependet à primo. Nec propter primum habet maius ius in sponsam suam, quàm si non præcessisset. Cùm ergo si primum esset, nõ liceret, ergo nec si secundum, vel si secundum licet secundum eos, ergo & primum. Item nec propter corruptionem eis licebit. Quia sequeretur, q; si alias illicitè corrupti de nouo, modo cõtraherent: isto tempore interdicto possent cõsummare, & si ipsi possent, quare non & quæ virgines sunt: cum hoc, q; est esse virginem, vel corruptam, nõ aggrauet mortaliter? Et sic (quicquid dicant isti, & Syluester) videtur mihi non esse mortale ratione præcepti ecclesiæ, imo videtur ex dictis. S. Tho. hoc elici, qui ibidem affirmat non esset prohibitum his diebus debitũ exigere. Sequitur ergo, q; si non est prohibitum, q; cùm ista iam sit sua, debitum sibi petens non peccabit mortaliter: siue primo fuerint coniuncti, siue modo de nouo.

S.Tho. in 4. d. 32.

Angelus.

Matri 3. impe. 2.

Anton. 3. p. ti. 1 c. 17.

6.conclu.

6. Conclusio. In nullo tempore, ante benedictiones nuptiarum fieri consuetas, cõsummare matrimonium, est peccatum mortale. Probatur. Quia si esset mortale, vel esset ex natura rei, de se, vel ratione prohibitionis, vel ratione iniuriæ, quę fit benedictionibus, sed nullo istorum modorum est mortale. Non ex natura rei. Quia cũ sint viri vxorati, per legitimũ vtriusq; consensum, habent potestatem corporum adinuicem, & possunt petere, & reddere pro libito: sicut quilibet de se posset vti re sua: vbi, & quando voluerit. Nec est mortale ratione prohibitionis. Quia nec ipsas benedictiones omittere, secluso scandalo, & contemptu, est peccatum mortale, vt suprà declarauimus, ergo à fortiori, nec ante ipsas consummare matrimoniũ. Item. Quia nullibi reperitur prohibitum, q; talis matrimonij consummatio, nõ fiat ante receptam benedictionem à sacerdote, sed prohibitum est, ne aliquis sibi solemniter ducat aliquã sine benedictione sacerdotali, de consummatione verò nihil.

1. Ratio.

3 Nec erit ratione iniuriæ benedictionum. Quia nulla fit iniuria. Primò.

mò. Quia propter hoc non contemnuntur benedictiones, cùm postmodum sumantur post consummationē. Item. Nec quia aliquam falsitatē continerent benedictiones post consummationē, qua carerent, si fierent ante, quia in ipsis nulla fit mētio de virginitate nulla fit mentio, quod ante nō fuerint copulati, ergo sequitur q; nō erit mortale peccatum consummare.

4 Nec erit mortale ratione consuetudinis. Quia non vbique talis consuetudo seruatur. Nam nobiles in Germania, ante benedictionem, nocte præcedenti consummant matrimonium. Et * in nouo orbe etiam est in vsu. * Et quidem hanc nostram sententiam sancta synodus Tridentina demonstrat. nam in sessione 24. vbi de matrimonio agitur in c.1.cùm nō nulla ponat sub præcepto, per modum consilij in hæc verba ait, præterea eadem sancta synodus hortatur, vt coniuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiēdam, in eadem domo non cohabitent. s. ecce cohabitationem denegat ante benedictionem, vt consummationem tollat, sed tamen hortando, de quo in fine in appendice.

Sed tamen à veniali peccato, tam ex parte petentis, quàm reddentis non excusantur. Quia prohibitum est, ergo contra facere, peccatum incurritur. Quòd si non est mortale, necesse est sit veniale. Hanc sententiā tenet Caieta. Et S.Tho. videtur insinuare, nisi sit scādalum. Idem Innocent. & Anton. de * Butrio. c.1. de sponsa. * Neque quo ad veniale obstat Concilium Tridentinū, ex hortando loquutum, quia quo ad illa quæ ibi nō sunt mutata, manet ius antiquum in sua firmitate, & obseruā tiam hortari, non est vim Canonum tollere, & q; non sit mortale, ante benedictionem susceptam consummare, Soto in 4.d.28.q.1.arti.2. & consuetudinem Germanorum adducit, vt pridie ante benedictionem consumment, & hæc vera reputo, etiam si plura à nō nullis adducantur iura, qualia sunt quæ de clandestinis suprà, & Thomas Vualden. in suo de sacramentis. c.133.

Caiet. in opus. S.Tho. in 4. Innocent. Butrio.

mortale esse dicat, & multi ex iuris peritis quos Sylvest. in verbo debitū cō iugale. §. 9. refert, & S.Tho. in 4.d.24. ar.1. dicit non esse mortale.

* Dubiū tamen posset hic esse an sicut Papa dispēsat ut in tēpore interdicto, possint nuptiæ celebrari, possit episcopus dispensare. videtur q; non, quia iura illa in quibus interdicūtur, à Papa emanarunt: ob id videtur q; non possit episcopus dispensare. verū si causa vrgeat dispensandi videtur id per episcopum fieri posse, quia in illis in quibus ei non est interdictum à Pō tifice, videtur habere in sua diœcesi potestatem quam Papa habet in toto orbe. Sic docet Soto in 4.d.32.q.1.ar.3. vt casu quo quis puellam pauperem dotare vellet hac cōditione, vt statim, cùm aliquo solenniter nubant. s. hæc sunt notanda propter illa quæ à nobis adducuntur alibi circa benedictiones conferendas tempore interdicto, neophytis in nouo orbe ob paucitatem ministrorum.

ARTICVLVS XV.

De voto simplici, Vtrum impediat.

VOTVM simplex continentiæ, vel religionis, est impediens matrimonium contrahendum, sed non dirimens contractum. Votum simplex intelligimus, quod non est solennizatum professione tacita, vel expressa, religionis approbatæ, aut sacri ordinis susceptione. Et quòd tale impediat, habetur in decretis. dist.27. per multa capitula. Et glos. specialiter. ca. Quidam nubentes. Et c.Si vir. omnes affirmant doctores, tam Iurisconsulti, quam Theologi. Innocen. in c.Rursus. Et c.Consuluit. Qui cle. vel vouen. Et Theologi in 4.dist.38.

S.Tho. 2.2. q.80. Innocent. Theo. in 4. d.38.

Et primo quæritur, Vtrùm q; votum simplex impediat contrahendum matrimonium, & non dirimat contractū, habeat ex natura rei, vel ex ecclesiæ

statuto

statuto solum. Et omissis opinionibus, videtur dicendum cum S. Thom. & Durando, q; hoc prouenit ex natura rei. Et cum Scoto, quòd etiam prouenit ex statuto ecclesiæ. Ex natura rei siquidem, secluso iure positiuo. Quia in simplici voto est quædam promissio Deo facta, in qua nondum interuenit traditio, seu datio rei promissæ, sed ad huc manet semper in possessione promittentis. * Quanuis Michael de Medina. li. 4. de Celibatu, controuersia 7. c. 37. probet in voto simplici traditionem esse sicut in solemni de quo infrà. Et ideo sicut in alijs rebus est verum, quòd si Petro tunicam promitto, teneor ipsimet dare, si post tradam de facto Ioanni, erit vere Ioannis, & non Petri. Sic, si aliquis voto simplici vouit, promisit se Deo, sed nondum in possessionem traditus est: contrahit matrimonium, non promittit solum, sed dat seipsum in potestatē alterius. Non manet ampliùs sui iuris ad hoc q; possit auferre quod contulit de facto. Et hac de causa videtur istis doctoribus, quòd votum simplex impediat contrahendum, quia talis peccat mortaliter (vt post dicemus) eò quòd frangit fidem: nec seruat promissum, sed tamen datio tenet: quia antè fuerat promissio solum. Similiter etiam ex statuto ecclesiæ hoc habet vim. Quia ecclesia non videtur acceptasse votum simplex, vt illegitimet ad matrimonium: quod tamen in voto solemni fecit acceptando, & recipiendo traditionem vouentis solenniter: ita vt non possit iam alteri dare per matrimonium, quòd in potestate alterius est. Et placet hoc dictum, eò q; dato primum appareat probabile, stando solum in iure naturæ, secluso humano præcepto: tam posset pati calumniam, quandoquidem per simplicem promissionem Deo factam, sic homo est obligatus, & ei dicatus, sicut est in voto solenni. Ob id ratio non concludit, sed apparentiam habet. Et ex hac parte videtur ex natura rei hoc esse, vt simplex votum matrimonium contractum non dissoluat. Et fortius ex ecclesiæ statuto, & ordinatione, quòd illum qui vouit simpliciter, non fecit personam illegitimam ad contrahendum. tamen eum qui solenniter, illegitimauit, vtraque opinionum verum dicit. Nec est contrarietas quantum ad hoc inter doctores. Satis est iam nobis esse certum, votum simplex impedire contrahendum, sed non dirimere contractum. Et cùm iam constat de re ipsa, frustra discruciabimur contendentes argumentis, an sit solum iure humano, vel iure naturali. Quia vtroque modo videtur esse. De quo inferius.

S. Thom. d. 38. ar. 3. q. 3. Sco. d. 38. Abulen. nu. 30 q. 62. Io. And. ca. Vnico de voto & voti redemp. in 6.

Soto de iusti. & iu. lib. 4. q. 5. ar. 5.

1. Cor. 7.

Probatur dictum Scot.

Palu. d. 38. q. 2. Caie. 2, 2. q. 88. ar. 7.

Circa hoc tamē est dubium, Vtrùm post votum simplex contrahens possit exigere debitum vxori. Et si non possit, Vtrum quotiens petit, peccet mortaliter, vel solum quando primo petit. Pro cuius solutione sit. Prima conclusio.

Dubium. Vigueri' institutio. Theo. c. 16. §. 7. ver. 8.

1. Conclusio. Contrahens, post simplex votum continentiæ, mortaliter peccat, sed matrimonium verum existit, quo stante, tenetur petenti reddere debitum. Probatur q; mortaliter peccet. Qui agit contra votum suum, peccat mortaliter, sed talis agit contra votum suum, quia ducēdo vxorem, trāsfert potestatem sui corporis in aliam, & virtualiter consentit in copulam, quod est agere contra votum suum. Item. Si aliquis promisit se daturum centum aureos Petro, & postmodum dat Ioanni, non seruans promissum, mortaliter peccat, quia iniuriam notabilem facit Petro: ergo à fortiori qui promisit seipsum Deo, si postea tradat se vxori, peccat mortaliter. Et hoc asserunt omnes Theologi, & iurisconsulti. * Quanuis Calderinus in c. Rursus qui clerici, vel vouētes dicat contrariū, de quo vide Nauar. in c. 28. in additio. ad Manuale. in c. 16. nu. 30.

1. conclu.

1. Ratio.

Soto de iusti. & iu lib. 7. q. 2. art. 1. Communis opi. d. 38.

Secundo. Qui facit contra iura in re graui, peccat mortaliter: sed talis facit contra iura. dist. 27. c. Si vir. Et c. consuluit. Et c. Rursus, qui clerici, vel vouen. Et similiter facit contra fidem, decipiendo alterum. Sic Archiepiscopus Florent. ¶ Secunda pars conclusionis

Ant.2.p.tit. 11.c.1. §.2. est manifesta ex capitulis allegatis, & rationibus suprà adductis, q̃ sit verum matrimonium: quia est ibi vera datio, & vera commutatio. Ex quo probatur tertia pars conclusionis, quòd tenetur debitum reddere petenti. Quia si

1. Cor.7. verum est matrimoniũ, iam vir (teste Paulo) non est dominus sui corporis, sed vxor, & sic poterit vxor vti re sua quando voluerit. Nec poterit vir negare, quod suum non est, ergo reddere tenetur.

2.conclu. 2. conclusio. Licet post votum simplex cõtrahens mortaliter peccet matrimonium consumando: exigendo debitum, non tamen post, quotiescunque petat, mortaliter peccat. Hæc con-

Nota. clusio probatur. Primo, q̃ si petat ad consummationem matrimonij peccet mortaliter. Talis postquàm contraxit ante consummationem, potest adimplere votũ, ergo ad illud tenetur. Sed

Ratio 1. q̃ possit, est notum. Quia potest intrare religionem ante consummationem, etiam inuita vxore, sed petendo debitum ad consummationem: non potest ampliùs, ergo peccat mortaliter petendo. Quòd non possit post, est manifestum. Quia post consummationem, nolente vxore, nõ poterit religionem ingredi. Et ob id, quia posuit se in statu, in quo non potest votum adimplere, peccauit, sicut si frangeret votum.

2.Ratio. Secunda pars, quæ difficultatem habet, quòd non toties quoties exigit, sed quòd sine peccato poterit deinceps exigere: sicut & reddere, probat. Iste iã est liber à voti executione, ergo non peccat exigendo. Probatur. Post matrimonij cõsummationem, viuente propria vxore: nullo modo potest continentiam seruare, ergo iam est à voto liber, quantum ad hoc. Quia si non est liber, ergo adhuc tenetur. Si ergo adhuc tenetur, ipse non debet similiter reddere. Quia sic videtur facere contra votum reddendo, sicut petendo.

3. Ratio. Votum cõtinentiæ non potest eum aliter obligare, quàm iuxta intentionem vouentis: sed illius qui vouit cõtinentiam hæc est intentio, vt extra matrimonium continentiam seruet, ergo in matrimonio coniunctus ad ipsa continentiam non tenetur. Quòd si ad ipsam non tenetur, ergo non peccat exigendo. Nam vel continentiam vouit matrimonium ducendo, & hoc votum non potest stare, quando in matrimonio non sic castitas, seu continentia seruari potest. Vel vouit extra matrimonium, vt notum est hanc esse intentionem omnium simpliciter vouentium: & non obligat eum extra matrimonium.

3. Ratio. Si peccaret quoties exigeret debitum, esset, quia ad illam partem voti, quàm potest seruare: saluo coniugio teneretur, sed non tenetur ad partem, quando nõ obligatur ad totum, cuius erat pars. Quia qui vouit religionem, in qua includuntur ista tria .s. obedientia, paupertas, & continentia: si non recipiatur in religione: non tenetur ad alia duo, quæ potest extra religionem seruare. Quia non tenetur ad continentiam. Similiter neque ad paupertatem, suppositio sui voti intentio fuit religiosum fieri solum: ergo à simili, qui continetiam vouit, si ipsam seruare non potest, iam coniugatus cùm teneatur reddere debitum, non tenebitur ad hoc quod ipse non exigat, tanquàm iam liberatus ab obligatione voti. Et certè videtur consequentia bona, & antecedens est mihi verisimile valdè, sicut elegantissimè Caietan. in commentarijs probat. Et probatur ista opinio ex dictis iurisconsultorum. Hostiensis in cap. Rursus. qui clc. vel vouentes. Et summa Angelica idem dicit. Communiter doctores ita tenent, maximè Cardinalis in d.c.Rursus. dicens hanc esse veriorem opinionem, q̃ postquam semel peccauit exigendo, nõ peccat amplius. Et vltimo probatur ista sentẽtia. Quia vir, quandoquidem ligatus est vxori tenetur reddere matrimonium non oneroſum: sed si nunquam exigeret, nimis oneroſum redderet, ergo tenetur exigere aliquando. Quod si aliquando tenetur, cùm non sit maior ratio de vna vice quã de alia, semper in-

Caie. 2. 2. q. 88. art. 3.

Caie. vtsup.

Hostiensis.

Angelus.

Cardinalis.

Vltima rõ.

1. Cor. 7.

Ad Rom. 7.

tra

tra limites matrimonij posset petere. Et q; verè esset onerosum si mulier solũ peteret, est in aperto. Imò, S. Tho. contrariam sententiam tenens cum cęteris Theologis dicit in 4. sent. quando nimis onerosum redderet matrimonium, liceret exigere. Si ergo tũc liceret, non video quare non semper liceat petere. Quia si exigere de se ratione voti peccatum est mortale: nullo modo potest bene fieri, vel si bene fit, est quia de obligatus est a voto. Hanc sententiam tenet summa Rosella, quòd si votum præcessit matrimonium, peccat petendo prima vice tantum. Et quia quantum possibile est laquei animarum sunt tollendi, placet hæc opinio. Quia certum est periculosissimum esse, q; duo sint veri coniuges, & q; vir non petat debitum, sicut & mulier. Vel saltim quòd aliquando non petat. Et tunc si petat, mortaliter peccat. Ob quod cum sit (inquantum apparet) talis in continuo periculo peccati mortalis, fortè esse videretur in statu damnationis, quod non est credibile Ecclesiam in tali posuisse statu, obligans eum ad matrimonium, cùm antè esset obligatus ad votum. Et qui istorum doctorum opinionem sequutus fuerit, sine scrupulo conscientiæ poterit post primam vicẽ petere. Mitior hæc videtur, & sanior, & fortè verior, quanuis aliam propter tantorum virorum authoritatem magnifacio. Sed considerata humana fragilitate, optimè iurisconsulti determinant. Fateor tamen argumenta pro ista opinione allata non conuincere alios, nec euidenter probare quod intendunt: persuadent tamen piè affecto ad hanc. * Et hanc opinionem videtur tenere Maio. in 4. d. 32. q. 2. & eandem probabilem reputat, & iuxta doctrinam S. Tho. Ledesmius in 2. par. 4. sent. q. 66. artic. 4. Et considerandum q; summus Pontifex Pius Quintus, viuæ vocis oraculo, die vigesima Octobris, anno 1569. concessit quòd prouinciales Mendicãtium, possint dare confessoribus approbatis, authoritatem dispensandi cùm his qui ante matrimonium vouerunt castitatẽ, vt possint petere debitum, & hoc in foro conscientiæ tantum. Hæc concessio deseruiat pro illis qui cõtrariam habẽt opinionẽ. Sed vtrùm ad hoc q; possit exigere sine peccato, possit episcopus dispensare, inferiùs dicemus. Et dic q; sic, vt asserit Archi. Florent. Et Adria. dicit cõem esse opinionem. & idẽ Maio. in 4. d. 38 q. 2. & Soto eadẽ dist. q. 2. art. 1. quicquid dicat Couarruuias.

S. Thom. d. 38. ar. 3. q. 2. ad 4.

Maio. in 4. d. 32. q. 2.

Rosella in verbo impedimentum. 4. §. 5.

Angel. matr. 3. impe. 5

Nota.

Dubitatur, 2. Vtrùm talis, qui post votum simplex cõtraxit matrimoniũ, postea mortua vxore, teneatur continere, & peccet aliam secundam ducendo. ¶ Respon. secundum omnes doctores, quòd talis post mortem vxoris tenetur ad votum, sicut tenebatur antequàm primum contraheret matrimonium. Et probatur. Quicunque aliquid promittit, tenetur illud adimplere, si commodè potest, sed talis se Deo vouit, ergo tenetur adimplere si potest: sed mortua vxore prima potest adimplere, ergo tenetur, & sic quãdo contrahendo peccat mortaliter, sicut quando primo cõtraxit. Quia alias sequeretur, q; si aliquis sit debitor, & modo non habet vnde soluat, q; post veniens ad pinguiorem fortunam non teneretur reddere alienũ, sed hoc est falsum, nam tenetur reddere quando potest: ergo à simili qui votum fecit Deo, & vxoratus non potuit adimplere, adimplebit quando ab vxore liber erit. * Neq; obstat q; quando erat in matrimonio poterat exigere, vt diximus probabile esse contra communem opinionem: quia pro tempore quo viuebat vxor extincta erat obligatio, qa videbatur tanquàm non habens vnde solueret, sed mortua vxore venit ad pinguẽ fortunã, & soluere tenetur, cõ sequẽter loquendo, hæc sunt dicenda.

Dubium. 2.

3. p. tit. 1. c. 22. §. 2.

2. p. epito. c. 7. §. 2.

Ratio.

Dubitatur tertio. Si sint duo alioqui legitimi ad contrahendum, & vterque ipsorum votum fecit continẽtiæ, Vtrùm matrimonium contractum postea sit validum, vel non. ¶ Respon. q; esset matrimonium verum. Sic communiter tenent iurisconsulti, sed tamen neuter illorum põt absq; peccato

Dubium 3.

Solutio.

exigere debitum ad consummationem matrimonij,bene tñ reddere,& exigere postea,iuxta superiùs dicta. * Ad ꝓ positum nonnulla, vide in appendice.

Dubium 4. Solutio.

Dubitatur 4.Si quis non habens votum simplex continentiæ scienter contrahat cum habente, Vtrùm sit matrimonium & peccet cõtrahendo. ¶ Respond. ꝙ est verè matrimonium,& peccat mortaliter contrahendo cum tali, scienter. Quia socius, & particeps est peccati alterius.Qui fecit votum,non potest sine mortali contrahere. ergo qui adiutor est huius facti, similiter peccabit mortaliter.

Agentes & consentientes par pœna constringit 2. q.1. c. Notum.

5. Dubium.

Vltimò dubitatur circa hoc. Si aliquis voto simplici continentiæ obligatus inquirat à me,vtrùm possit cõtrahere matrimoniũ . Vtrùm debeã ei respondere ꝙ sic. Hostien. dicit ꝙ debeo

Hostien. Abulen. n. 30. q. 63.

respondere ꝙ nõ licet. Et si iterum interroget. Vtrùm si de facto faciat,tenebit matrimoniũ.Dicit ipse Hosti. ꝙ nõ debet respõdere, quia daret occasionẽ peccandi,si diceret ꝙ sic. Sed meliùs videtur dicendum cum Syluestro, quòd nullo modo talis peccaret dicendo veritatem scilicet tu peccabis mortaliter cõtrahendo, sed matrimonium tenebit: quia occasio peccandi non est data, sed accepta. Et tale scandalum non tenemur vitare, quia phariſæorũ est.Nam si illud dicere,peccatum mortale esset, peccarent similiter doctores, qui ista scripta nobis reliquerunt, quod est falsum.Sed adde suprà ipsum Syluestrum, vnum, ꝙ ipse ibi non approbat, ꝙ si aliquis habens votum, nõ seruet ipsum, quia incontinens est, licitè possum consulere quòd ducat vxorem, conditionatè dicendo. Si tu non abstines à mulieribus, nube, melius enim est nubere,quam vri.Nec ob hoc ego do occasionẽ peccandi, vt ipse Syluester dicit. Quia ego nollem aliquod istorum facere, cùm vtrunque peccatum sit,sed parato maius malum facere, consulere minus est bonum, vt nos in expositione epistolæ ad Roma. cap.3.latè exposuimus. Et ne videar fingere hoc, ex scripturis capiam exẽplum,quæ ad nostram doctrinam scriptam esse constat.Dicitur enim in Gene. 19. ꝙ Loth. Sodomitis volentibus contra naturam cognoscere viros, qui in domo sua erant, obtulerit filias dicens. Nolite fratres hoc malũ facere, habeo duas filias nec dum cognouerunt virum,educam eas ad vos,& abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodò viris istis nihil mali faciatis. Istud factum laudat S. Ambro. vt habetur.32.q.7.cap.Offerebat. Vbi dicitur. Offerebat.S.Loth filiarum pudorem: nam & si illa quoque flagitiosa impuritas erat, tamen minus erat secundum naturam coire, quàm aduersus naturam delinquere. Hæc ibi. Ecce sanctus Loth dicitur in hoc facto, & laudatur ex zelo quem habuit, minus malum consulendo illis, qui parati erant maius facere. Item habes exemplum quando fratres Ioseph volebant eum interficere, & Iudas dixit,melius est vt venundetur Hismaelitis, & manus nostræ non polluantur. Certum est doctores omnes Iudam non damnarent, si ipse consulendo minus malum ad venditionem non operatus esset: ergo non peccauit in consilio, sicut doctores fatentur, sed peccauit quia fuit criminis particeps vendendo. Item habes & 3.exemplum Iudicum, vbi quibusdam volentibus vti contra naturam,quidam probatus senex dixit. Nolite fratres, nolite facere malum hoc, cessate ab hac stultitia. habeo filiam virginem,& hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, vt humilietis eas, & vestram libidinem compleatis, tantùm obsecro ne scelus hoc contra naturam operimini in virum. Ecce quomodo iste consulebat minus malum ad maius vitandum,nec peccauit in illo, sed sanctè fecit.

Ambro.

Iudicum 19

Exemplum habes 4.ex Hieremia, quando quidam viri volebant interficere alios,& tales dixerunt.Nolite interficere nos,quia habemus thesauros in agro, frumenti, & olei, & hordei,& mellis, & nõ interfecerunt eos. Certũ est, ꝙ isti consuluerunt minus malum. s.rapere alienum, vt maius vitarent, mortem.s.Propter ista, & similia, quæ

Hier. 41.

Syluester. matri. 7.§.5 Matth.15.

Paulus 1. Cor. 7.

Consulere minus malum ad vitãdum maius licet.

con-

contingere poſſunt, mihi videtur dicendum: q̃ illis, qui votum continentiæ non ſeruant: ſanctè conſulitur vt vxorem ducant, & ad hoc maius malum paratum, moneo, & conſulo minus malum. Nec hoc contra Paulum dicentem. Non ſunt facienda mala, vt inde eueniant bona. Quia nec veniali ter eſt peccandum pro vita hominis, nec pro vita omnium hominum ſeruanda. Placet tamen conſilium B. Antonini, q̃ in his oportet prudenter nos habere, & eludere tales quærentes, vt docet Origenes, & habetur diſt. 43. in c. In mandatis. Vult ibidem dicere Origenes, q̃ talibus quærentibus iſta, vel ſimilia, non oportet nos tacere, ne defectu ſolutionis id eſſe ſuſpicetur, & audientibus noceat. Ob id prudenter reſpondendum.

Ad Ro. 3. Adria. quo lib. 1. ad 1.

Anton. 3. p. tit. 1. ca. 16. §. 1.

Origc.

* Dubitatur vtrũ poſsit epiſcopus diſpenſare in hoc, q̃ eſt exigere debitum cùm illis, qui voto caſtitatis erant obnoxi. Tenendo opinionem communem quòd poſt votum coniugatus, nõ ſolum mortaliter peccat cõlumando, ſed prorſus exigere non poteſt licet reddere teneatur, & videtur q̃ nullo modo epiſcopus poſſit, ſed id ad Papã ſpectet, quia in voto perpetuo ipſe ſolus eſt qui diſpenſat, varie loquuntur doctores, ſed videtur tenendum quòd etiam ſi vera ſit communis opinio, q̃ poſt votum caſtitatis non poſſit exigere, tamen poteſt epiſcopus diſpenſare, vt licite exigat, & reddat. Sic S. Antoni. 3. p. tit. 1. c. 22. §. 2. Maio. in 4. d. 38. q. 2. idem Soto in eadem diſt. 42. art. 1. Et eſt communis opinio, quòd quando coniuges ad tempus certum vouẽt mutuo conſenſu ſeruare caſtitatẽ poſſit diſpenſare epiſcopus, Syluester in verbo votum. 4. §. 4. & Tabiena in verbo diſpenſatio. §. 9. & in caſu quo vterque emiſit votum ex mutuo conſenſu. Imò etiam ſi ante matrimonium, cùm nullus ſecundum communem opinionem poſſet petere, poteſt Papa diſpenſare, & in caſu etiam ſi Syluester in verbo matrimonium. 7. §. 5. dicat q̃ non poſſet etiam reddere alteri petenti, quia illicite petit. Eſt dicendum q̃ etiam ante diſpenſationem poſſet reddere exigẽti, etiam ſi illicite petatur, quia & ſi non tenetur reddere ratione voti, ex obligatione iuſtitiæ tenetur, quia petit ſuum ſicut ſi quis pecuniã apud me depoſitam peteret, etiam ſi ſciam velle prodigè cõſumere, teneor dare, ſic in propoſito. Et notandus eſt caſus, quia ſæpe contingit, vel quando ambo ſimul vouerunt, vel quando alter & alius ſcit votum. verum in quacunque opinione tenendum eſt, q̃ epiſcopus poteſt diſpenſare, de quo infrà redibit ſermo in appendice ad hunc articulum in fine. An miniſter teneatur copulare in matrimonio, eum qui voto ſimplici ligatus eſt, vide in fine in appendice late.

ARTICVLVS XVI.

De Sponſalibus.

Quid ſponſalia.

SPonſalia ſunt futurarũ nuptiarũ promiſſio. Si ergo quis promiſit alicui nuptias de futuro, alio conſentiente, non poteſt aliam ducere, ſed tenetur ſeruare promiſſum. Si tamen de præſenti cõtrahat, tenet matrimonium, & ſoluuntur ſponſalia, vt patet extra de ſponſa. c. Si inter virum. Et cap. 1. de ſponſa duorum.

Quæritur circa hoc. Vtrùm talis poſt ſponſalia de futuro cum alia contrahẽs de præſenti, peccet mortaliter.

Concluſio.

¶ Reſpondetur quòd ſic. Omnes doctores fatentur, quòd ſi poteſt promiſſum adimplere, & non adimplet, contrahendo cum alia peccat mortaliter. Ratio eſt in manifeſto. Quia facit iniuriam, & graue damnum nõ dando promiſſum illi, cui promiſit, ſed graue dãnum, & iniuria non eſt ſine peccato mortali. Hoc tamen intelligẽdum eſt, dummodò non ſit aliqua iuſta cauſa eũm excuſans. De quo infra.

Ratio.

Oportet tamen notare, quòd propriè ſponſalia illa dicuntur, quæ ſunt

Nota.

per

S.Tho. 4.d. 27.q.2. per verba de futuro. Et de istis intendimus loqui.S.Thom. dicit sponsalia propriè trahi à sponsione coniunctionis matrimonialis per verba de futuro: quia sunt tales promissiones velut quædam sacramentalia matrimonij, sicut exorcismus baptismi.Largè tamen capiendo sponsalia, dicuntur illorum, qui per verba de præsenti cõtrahunt. * Et olim quidem solum de futuro cõtractus erat,vsque dum publicè in ecclesia per verba de præsenti fiebat.

De tempore contrahẽdi spõsalia. Viguerius. cap. 16.§.7. ver.7. Primo.Sponsalia possunt contrahi à primo septennio,& non antè.De spon. impub.lib.9.c.Si infantes. Ante istam ætatem si non sint nimis propinqui ad eam, non contrahuntur sponsalia,etiã si parentes inter se fidem dederint pro filijs non valent, nisi ipsi post septennium ratum habeant. Idem in 6.Et licet tales per verba de præsenti sponsentur, semper tenent vim verborum de futuro, quia sunt sponsalia. Extra de sponsa. impub. cap.fi.licet primum septennium sit requisitum ad sponsaliæ in fœmina, & in viro: tamen ad matrimonium contrahendum,tamen nõ, æqualiter in vtroque ætas requisita, quia in viro. 14.annus requiritur, & in fœmina 12.vel propè. Quia quod parum distat, quasi nihil distare videtur. Huius rationem dat.S.Tho.Quia in spõsalibus requiritur vsus rationis qui simul incipit in vtroq;, sed in contractu matrimoniali requiritur dispositio ex parte corporis, vt sit tempus generationi aptũ, quod in puella est in 12.anno,& in masculo in fine 14. secundum Aristo. Hæc S.Tho.

Aristot. S.Tho.d.27 q.2.tic.2. Aristo.9. de animalibus

Dubium 1. Dubitatur. Si ante istam ætatem perfectam, consumment matrimoniũ, an sit iudicandum pro matrimonio.Dicendum ꝙ sic, vt bene.S.Tho. ibidem affirmat. Quia tunc malitiæ supplet ætatem. De quo infrà dicemus.

2. Dubium. Solutio. Dubium est secundum. Quot modis sponsalia contrahi possunt? Dico quòd multis modis contrahi possunt. Primo per verba de futuro. Secundo de præsenti inter impuberes, quæ habeant vim de futuro. Tertio contingit per anuli subarrhationem.27.q.2. Si quis desponsauerit. Quarto per arrharum dationem, putà iocalium, aut pecuniarum. Tamen circa ista duo est notandum, vt notat Panor.in c.fi.de spõ. impub.ꝙ ista possent dici matrimoniũ, sicut spõsalia, vt in c.Fœminæ. 30.q.5. Panor.

Pro cuius clara intelligentia oportet notare, quæ præcesserunt verba. Nam si de præsenti,& post sequuta est subarrhatio: est matrimonium, sed si de futuro, sunt sponsalia. Et si nulla verba præcesserunt,tunc oportet stare consuetudini. Nam si fuerit consuetudo, ꝙ sine verbis præcedentibus huiusmodi donis sponsalia soleant fieri, vel matrimonium de præsenti, sicut apud Mexicanos est solitum fieri apud nonnullos, subarrhatio deberet capi secundum consuetudinem: quia sic illis exprimere solebant huiusmodi sponsalia. Si verò non sit aliqua consuetudo, sola ipsa dona, non probant sponsalia, eò quòd talia signa non sunt determinata ad vnam rem solum significandã: sed ad plura possunt applicari. Nota.

3. Dubium. Dubitatur 3. Si solum vnius verba præcesserũt, vtrùm in missione anuli, & receptionem harum denotetur consensus alterius expressus. licet taceat verbis sed arrhas recipiat. Respon. ꝙ sic. Nam quando verba præcesserunt, & subarrhatio, receptio, habetur pro consensu expresso. Sic notat. Glos.super.c.penul.de sponsalibus. Hoc oportet notare pro declaratione dubij suprà positi:vtrùm vno exprimente consensum, alio non contradicente, sed consentiente in copulam,sit matrimoniũ. Ibi diximus, ꝙ sic, si non sit actus contrarius in animo. Sic contingebat apud incolas noui orbis, quòd vnus solus verba cõsensus exprimeret: & alius taceret, & deinde simul manebant in vnum tanquàm cõiuges. Nam solitum erat apud eos, vt vnus diceret, Ego accipiam te in meam, & tũc alter respondebat, Accipies me, & non ampliùs. Solutio. Glossa. Sup.ar.5.

4. Dubium. Solutio. Dubium 4.Vtrùm fieri possint per procuratorem. Respon. ꝙ possunt sponsalia contrahi per procuratorem: sicut & matrimoniũ de præsenti,& per literas, absentes possunt sponsari, vel con-

Gene.24. contrahere. ff. de ſponſalibus. l. Sufficiet. Et quòd poſſit per abſentes, & per procuratores fieri, ex ſcriptura exemplum ſumitur, quando Iſaac contraxit cum Rebecca per nuncium. 32. q. 2. c. Non omnis mulier.

Dubium 5. Sed vtrùm ſufficiat ad hoc, q; ſit miſſus ad ſponſalia, vel ad matrimonium contrahendum. Reſpon. q; eſt neceſſarium procurator, de hoc habeat ſpecialiſſimum mandatum, & exprimatur perſona, cum qua debent ſpõſalia, vel matrimonium contrahi, vt in l. generali. ff. de ritu nupt. Nec talis poteſt aliũ ſubſtituere, niſi de hoc habeat ſpeciale mandatum.

Dubium 6. Dubitatur adhuc. Si poſtquàm commiſſum eſt procuratori, vt contrahat cum aliqua, vel aliquo, & interim dum vadit exequi mandatum, qui miſit eũ, ductus pœnitentia reuocat mandatũ, antequàm procurator contrahat: tamen ignorante procuratore, & perſona, cum qua fit contractus, contrahũt de facto, vtrùm teneat. Reſpon. quòd non tenet, ſiue ignorauerint, ſiue ſciuerint. Sic eſt determinatum. c. Procurator. de procuratoribus lib. 6. Et

Solutio. Ratio. ratio ad id eſt. Quia matrimoniũ eſſentialiter dependet à legitimo conſenſu, ita vt ipſo deficiente, nullum ſit. Cùm ergo tempore contractus defuit ex parte illius, qui procuratorem miſit: eò q; reuocauit antequàm contractus fieret, ergo dato alia pars conſentiat, nihil fiet. Sic Hoſtienſis tenet in c. ſuprà dicto. * Hæc tamen omnia modo intelligenda ſunt, iuxta diffinita in Concilio Tridentino, vbi ad matrimonium eſt requiſita, & præſentia miniſtri & teſtes.

Hoſtien.

7. Dubium. Sed maius dubium eſt. Si quis conſentiat in abſentem per verba de præſenti, poſteà mittat procuratorem ad illam, & antequàm alia perſona conſentiat, ille qui priùs conſenſit in abſentem diſſentit: vtrũ ſit matrimoniũ ipſa conſentiente, putans q; ſemper duraverit in primo conſenſu. Et videtur q; tale ſit matrimonium. Præceſſit legitimus conſenſus vnius, & poſt ſequutus eſt alterius, ergo erit matrimoniũ. Quia poſtquàm quis conſenſit in aliquẽ, habuit actum voluntatis tranſferendi poteſtatem in alium, & ſic poſt alio acceptante tenebit, quamtuncunque poſtea reuocauerit. Hoc non obſtante, reſpon. q; ſi antequàm illa conſentiat, reuocatio conſenſus veniat ad procuratorem, nihil actum eſt: quia conſenſus deficit. Sed ſi peruenit poſtquàm iam illa conſenſerat, & poteſt Eccleſiæ fieri fides, q; ante ille diſſentit, non tenebit: quia nec verè, nec interpretatiue concurrit conſenſus. Si tamen non cõſtaret de diſſenſu priuato, cogeretur per Eccleſiam vir eam ducere: quia iudicans de exterioribus ſolum, non conſtat ei de diſſenſu. Si tamẽ de diſſenſu conſtaret Eccleſiæ, antequàm alia conſenſerit, licet ipſa ignorans conſentiat, non eſt matrimonium, dato quod reuocatio, ad procuratorẽ non peruenerit. Et hoc eſt ſpeciale in matrimonio, vt dicit Innocen. in cap. Iuuenis. de ſponſa. Et de procuratori. in 6. cap. fi. * Sed modo ex Cõcilio Tridentino, cõſtat non eſſe matrimonium, quia nõ eſt præſens miniſter, cui cõſtare poſsit, vtriuſq; conſenſus nec teſtes.

Solutio. Innocen.

8. Dubium. Sed dubitatur, vtrùm quantum ad Deum in foro cõſcientiæ teneant ſponſalia, vel matrimonium, quando quis conſentit in abſentem, & mittit procuratorẽ, & poſt reuocat antequàm alia conſentiat, & talis reuocatio eſt ſolum interior. Reſpon. non valere. Quia dato ita ſit, quòd talis conſenſerit, talis conſenſus ſolus non facit matrimonium, nec ſponſalia, niſi aduenientе conſenſu alterius. Nam à duabus cauſis ex æquo dependet, & vna exiſtente ſolum, non eſt verus contractus. Nam quando vnus effectus à duabus cauſis dependet ſimul, & æqualiter, vna ſolum concurrente, non fit. Ergo cùm ſolum adſit conſenſus vnius, quia alterius non erit matrimoniũ, nec contractus ſponſalium. Nec obſtat quod ſuperius adducebamus. Quia iam talis per primum cõſenſum, videtur tranſtuliſſe poteſtatem ſui corporis in illum, cui conſenſit. Iſta enim translatio, dependebat ex alterius conſenſu,

Dilutio. 1. Cor. 7.

Argumentum.

su, si acceptaret. Sequitur ergo, quòd effectum non habuit, ante consensum alterius: sed tunc quando alter consentit, iam primus non manet, quia reuocatus est, ergo nullo modo tenet in conscientia. Et adhuc probatur. Si quis in præsentia fœminæ diceret. Accipio te in meam, & ipsa non statim responderet, sed remoraretur parum,& antequàm ipsa responderet, ille rursus diceret. Nolo te accipere in meam: certum est, nullum esset matrimonium,neque sponsalia. Ergo à simili, quando misso nuncio contradicit,antequàm alter consensum adhibeat. Et hoc patet. 27.quæst.2.cap. Sufficiat. * Neque sufficit promissio facta ad hoc quòd obligetur, quia in contractu matrimoniali,do,vt des,ista sic se habent, quòd promissio non tenet quo vsque alius acceptet ob interim, quòd alius non acceptat, liberum est illi qui primo promisit reuocare. Vide Soto de iustitia & iure.lib.4.quæst.5.arti.1.An tamen peccet reuocando promissum absque rationabili causa aliud est.

Simile.

9. Dubium. Sed quid si primo consensit,& nuncium, misit,& post nunquàm dissentit, nec assentit, sed distractus ad alia non aduertit. Vtrùm alio consentiente sit matrimonium. Dicendum,in foro conscientiæ, & Ecclesiæ tenere. In conscientia patet. Quia ibi re vera fuit assensus, & non reperitur dissensus, ergo tenet. Sicut si quis voluit consecrare, & postea ad alia distractus non aduertit,non tamen habet nolitionem, verè consecrat. Ergo similiter in proposito. Idem probatur de baptismo. Si quis voluit recipere baptismũ, & post nõ cogitat, neque habet actum contrarium, est baptizatus. in cap.Maio. de baptismo, & eius effectu. Et in foro Ecclesiæ standum est pro matrimonio in fauorem ipsius. Extra de re iudicata. cap. Duobus. Et in dict.cap. idem Ray. Et si non fuerit interiùs,vel exteriùs facta reuocatio primi consensus, etiam si non aduertat. Post aduenientè expresso consensu alterius partis, est matrimonium verum in vtroque foro: si sit per verba de præsenti factum, & si de futuro, erunt vera, & legitima sponsalia: si aliud non obstat.

Solutio. Ratio.

S.Tho.3. p. q.64. art. 8. & doctor. Theo. in 4.

Raymun.

Dubium 10 Sed de modo, quo matrimonium contrahi potest per nuncios, per literas, est aliud dubium. Si aliquis misit in literis consensum suum,dicens.Ego te accipio in meam.Et ipsa legat,& consentiat. Vtrùm si matrimonium, supposito q; consensum nulli explicet, sed solum interius habeat. Respon. quòd non erit matrimonium. Probatur. Si præsentibus duobus, vnus diceret alteri. Ego te accipio in meam, & illa nihil respõdet, sed interiùs consentit, tamen postea ambo diuerterent, & nõ simul manerent, nec in vnum conuenirent, nullum esset matrimonium, neque in foro Ecclesiæ, nec conscientiæ, vt suprà de consensu loquentes determinauimus: ergo dato per literas promittat quis, & alter consentiat: non erit matrimonium. Quia ad hoc est requisita expressio consensus vtriusque verus: vel vnius verus, & alterius interpretatiuus, vt ibidem probatum est.

Solutio. Ratio.

Supra art.5

Ratio 2. Secundo patet. Per solum interiorem consensum (de quo viro non potest constare) non posset licite vxore vti tanquàm sua, sed peccaret. Hanc sententiam tenet Ray. & dicit,q; tunc solum erit matrimonium, quando exprimat consensum vel illi, à quo missæ sunt literæ,vel alteri.Et facit pro hoc. c. Cùm apud. de sponsa. Et 32.q.2.c. Honorantur. Et idem Roden. & Astẽ. Ista nota ,p illis, quæ suprà dicta sunt: q; interior consensus amborum, nec vnius cum expressione alterius sufficit ad matrimonium. Et idem est de sponsalibus, & matrimonijs.

Roden. Asten.

Dubium 11 Pro complemento dubitatur. Vtrũ si mittens literas vel procuratorem, iurauit non reuocare,& post reuocet, teneat matrimonium. Respon. quòd nõ, sed est periurus. Sic dicit directorium. Probatur. Sic se habet iuramentum de non reuocando, sicut se habet iuramentum de adimplendo:sed iuramentum adhibitum in sponsalibus nõ impedit, quin contrahendo cum alia soluantur sponlalia, vt patet de spon.

Responsio

cap.

c. Sicut ex litteris. Ergo à simili: si qs adhibuit iuramentum de non reuocando, si reuocet, periurus erit, tamen cõ tractus secundus tenebit. * Et patet ex glo. in cap. finali in 6. de procuratoribus, quam sequuntur docto. idem Socinus 3. volum. consiliorum consi. 58. Feli. in c. diligenti de foro compet. & Deci. in c. ad nostram de confirma. vtili, vel inutili. idem Couarru. in 2. p. epito. c. 4. nu. 10.

Modus contrahẽdi per procuratorem de futuro.

De modo contrahendi matrimoniũ vel sponsalia per procuratorem, dicit Ioan. Andre. in cap. Procurator. de procuratoribus, libro sexto, quòd si contrahantur sponsalia: dicendum est sic. Promitto tibi de mandato talis domini mei, & nomine eiusdem, quòd ipse te ducet in vxorem, & hoc in animam suam iuro. Et versa vice puella respondebit. Promitto tibi nomine domini tui recipienti, & sibi per te, quòd ego ducam ipsum in virum, nisi steterit per ipsum. Et hoc iuro. In matrimonio verò de præsenti dicitur, Talis dominus meus mandat tibi, quòd ipse per me, siue mediante me, & tibi nunciante accipit te, & consentit in te tanquam in vxorem suam. Et e contrario respondet puella. Et ego te mediante, dominum tuum recipio in meum virum: cùm ipse te mediante me, in suam recipiat, & in eum consentio tanquam in dominum, & maritum. Hæc sunt verba, quibus oportet vti, quando sponsalia, vel matrimonium per procuratorem contrahũtur. ¶ An sit sacramentum, quando per procutatores contrahitur. Aliqui dubitant, vt Caietan. & alij, quicquid Catharinus. lib. 5. contra Caietan. dicat. De quo, * infrà in fine in appendice, in 5. dubio, vbi disputatur de necessitate ministri in matrimonio. Vide quæ sub compendio adduximus, & hæc omnia variata sunt & aliter constituta per Cõcilium Tridentinum, vt in fine in appendice.

Modus contrahẽdi per procuratorem de præsenti.

Couar. 2. p. Epito. 1. c. & c. 4.

Cano. de locis Theologicis lib. 8. c. 5.

ARTICVLVS XVII.

De verbis, quibus sponsalia contrahuntur.

CIrca verba, quibus sponsalia cõtrahuntur, quęritur, Vtrùm istis verbis, Ego volo te accipere in meam, contrahantur sponsalia, vel matrimonium. Et quidem in prouincia Michoacanensi sic habet frequens vsus.

Nota. 1. Pro solutione dubij notandum est: quòd per hoc verbum, volo, potest solum denotari velle desiderij ineffícax. Vel potest dicere velle eligentis efficax, quod est actu ponere rem antè desideratam, & conceptam.

2. aduertẽ. Oportet aduertere etiam quæ sint illa verba, quæ præcesserint contractum matrimonij: tanquàm quid, de præsenti fiendum, vel si solum de futuro fuerunt illa, quæ de matrimonio tractata sunt. His suppositis, ad dubium respondetur.

1. conclu. Prima conclusio. Si aliquis proferat ista verba, Ego te volo accipere in meam, & constat de intentione, in foro conscientiæ standum est intentioni. Quia ista verba secundum se possunt referri ad desiderium, quod habet capiendi ipsam, quòd nondum exequitur. Vel possunt referri ad exequutionem facti. Sequitur ergo, ꝙ si ipsa æquiuocè ad vtrunque referri possunt, & de intentione constat, ꝙ in foro conscientię standum est intentioni. Sic quòd si per illa verba de præsenti voluit illam sumere, sit matrimonium, & si in fututum, erunt sponsalia solum.

Ratio conclu.

2. conclu. 2. conclusio. Si non constat de intentione, per illa verba secundum se, Volo te accipere in meam, non est iudicandum pro matrimonio, nisi per

Ratio. Palud. in 4. d. 27. q. 2. arti. 4

alia verba accipiatur. Probatur. Quia ipsa verba non dicũt certò actum exequutiuum, sed solùm desiderium. Et ob id solum videntur habere sponsalium vim: & non matrimonij. Sic tenet Paludanus.

Conclu. 3.

3. conclusio. Licet verba ista secundum se non explicent consensum de præsenti magis quàm desiderium de futuro, ex præcedentibus tamen potest præsumi pro matrimonio, vel pro sponsalibus. Nam si præcesserunt verba de matrimonio de præsenti, & ista fuerunt subsequuta, præsumi potest pro matrimonio. Si tamen verba de sponsalibus, pro sponsalibus præsumendum. Et ratio ad hoc non potest alia dari, quàm arbitrium boni viri. Quia si de intentione nõ constat, præsumendũ est, q; vbi contractus de præsenti præcessit, q; per ista verba voluit proferens ea exequutionem manifestare. Istam sententiam tenet do. Adrianus, limitans dictum domini de Palu. Et quidem placet ista præsumptio, vbi non esset aliud obstaculum.

Ratio conclu.

Adria. in 4.

Dubium 1.

Sed est dubium, Vtrùm istis verbis: Volo te esse vxorem meam, & illa respondente, Volo te esse maritũ meũ, contrahatur matrimonium, vel sponsalia. Respond. Aliqui sunt dicentes non esse matrimonium simpliciter. Verũ melius videtur distinguendum, quomodo vtantur illo verbo, Volo. Vel explicat appetitum, seu desiderium quoddam, quod est velle inefficax. Et isto modo, illis verbis nec contrahitur matrimonium, neque sponsalia. Si verò illo verbo, Volo, explicetur velle eligentis, seu velle efficax, quod est actu velle, tunc est matrimonium. Probatur. Verum matrimonium, est, quando est consensus expressus de præsenti mutuus inter personas legitimas: sed istis verbis in isto sensu dicto verè explicatur consensus de præsenti, ergo est matrimonium. Quod verè explicetur, patet. Quia dicens, Volo te esse vxorem meam, nihil aliud est quàm dicere, Capio te in vxorem meam, sed ist s verbis verè explicatur consensus de præsenti,

Solutio.

Ratio.

Adria. in 4. de spons.

ergo & alijs æquiualentibus. Hanc sententiam tenet do. Adrianus in quarto.

Restat inquirendum, Quid agendum est, quando nõ constat de intentione. Ad hoc respondet dominus de Palude, q; in hoc, & in omnibus verbis dubijs an faciant matrimonium, vel sponsalia: attendendum est de quo inter partes actum fuerit, an de sponsalibus tantùm contrahendis, vel de matrimonio, quia secundum intentionem iudicandum est pro sponsalibus tantùm, vel pro matrimonio intelligentia enim dictorum (secundum Hilarium) ex causis est assumenda dicendi, quia non res, sermoni: sed rei, sermo subiectus est. Extra de verbo. sign. cap. Intelligentia. Si dubiũ sit de quo agebatur, si ille, qui primo loquutus est, dixit verba, de quibus constat, cui determinatè deseruiunt, vel spõsalibus, vel matrimonio: secundum intellectũ illorum debent intelligi verba sequentis, qui videtur ad interrogata respõdere. Hæc affirmat Adrianus, Hoc est sanè intelligendum, quando verba sunt æquiuoca, & possunt intelligi pro matrimonio, vel pro sponsalibus: quia si verba essent determinata pro sponsalibus, vno loquente de præsenti, & alio respondente de futuro, non debent intelligi pro præsenti.

Dubium 2. Dilutio.

Palud. 4 d. 27. q. 2. ar. 4. con. 5.

Hilarius 13 de Tri.

Adria. in 4. q. vlt.

Sed an istis verbis, Cõtraho tecum, vel Do tibi fidem si vis, & altero respondente eodem modo, cõtrahantur sponsalia, vel matrimonium. Pro solutione est notandum, quòd hæc conditio, si vis, potest facere duplicem sensum. Vel Do tibi fidem, & Contraho tecum si vis, ideſt, si tu vis vt contraham, vel si tu vis vt dem tibi fidem. Secundo modo potest intelligi, Contraho tecum si vis, ideſt, si tu similiter vis mecum contrahere.

3. Dubium.

Nota.

Respon. q; primo modo intelligendo, est contractus conditionatus: & existente, conditione, stat matrimonium, & ea nõ existente, non stat. Quia contractus emptionis, & venditionis collatus in ementis, vel vendentis voluntatem, non tenet, nisi in euentu cõditionis,

Solutio.

Ratio.

ditionis; vt patet in l. Vendentis. C. de contrahen. empt. Ergo à ſimili, in præſentiarum. Si ego dicam Mariæ, Contraho tecum ſi tu velis vt contraham, non erit matrimonium, etiam ſi ipſa reſpondeat, Contraho tecum ſi tu velis, niſi ipſa Maria habeat actum, quo velit ipſum contrahere. Et probatur clariùs. Nam matrimonium, vel ſponſalia ſub cõditione honeſta, & poſſibili contracta: non habent vim obligandi, niſi in aduentu conditionis: ſed iſte contractus ſic eſt conditionatus, ergo non obligat, niſi conditione aduenĩte. Iſtã ſnĩam tenet do. Adrianus. Si tñ illa conditio, ſi velis, capiatur in ſe cũdo ſenſu. ſ. Cõtraho tecum ſi velis, vel ſi tu mecũ velis contrahere, dico, q; ipſa aduertente & reſpõdente. Contraho tecum, ſi per verba de præſenti, eſt matrimonium: ſi per verba de futuro, ſunt ſponſalia. Hoc in foro exteriori, quia tunc iudicaretur conditio tanquàm adimpleta. Patet ff. de fide inſtru. l. Cùm delanionis. §. Aſinam. Sed tamen in foro conſcientiæ ſtandum eſt intentioni cõtrahentium. Si enim ipſi intendebant ſe obligare mutuò. ſ. q; Ioannes volebat ſe obligare Mariæ, Maria ipſa volente, & Maria ſe obligauit, erit verus contractus. Iſtam intentionem ſolẽt communiter habere, qui huiuſmodi verbis loquũtur. Et ſic dũ aliud de intẽtione nõ cõſtet, in vtroq; foro iudicandum eſt pro matrimonio.

alia ratio.

Adria. in 4. q. pen.

Adrian. vbi ſupra.

Dubium 4. Ad huc eſt dubium, Vtrùm, iſtis verbis, Habebo te in vxorem, & muliere reſpondente, Habebo tẽ in virum, ſit matrimonium vel ſponſalia ſolum.

Nota. Pro cuius explicatione nota, Si iſtis verbis addit aliquid determinatum, vel nõ. Si addit, vt ſi diceret, Habebo te in vxorẽ ab iſto inſtãti in perpetuũ. Vel ſolũ abſolutè profert verba ipſa.

1. conclu. Prima concluſio. Si iſtis verbis de futuro, Habebo te in vxorẽ meam, additur iſta particula: ab iſto tempore, vel ab iſto inſtanti: eſt verum matrimonium, & non ſponſalia. Nam licet ipſa verba de futuro exprimantur, & ſecundum ſe ſponſalia denotent cum tali conditione: iam videtur quòd cõſentiant de præſenti in matrimonium. Hoc eſt expreſſe determinatũ in c. Ex parte. de ſponſa. Quia ibi iudicatur pro matrimonio. Vir enim iurauit, quòd ab eo tempore eam pro coniuge teneret, & ſicut vxori fidem ſeruaret, & illa ſimiliter. Sic omnes iuriſconſulti tenent ibi matrimonium eſſe. Ratione probatur. In illo qui talia verba profert cum intentione, explicatur conſenſus de præſenti, ergo verũ eſt matrimonium. Quia explicatur ab iſto tempore, habebo, ergo ab iſto tempore iam capio, ergo verè capit. Et eſt idem ac ſi diceret, Accipio te in meam, ſed iſtis verbis fit matrimoniũ de præſenti, ergo & ſimili modo alijs verbis, poſita clauſula, ab iſto inſtanti, vel deinceps.

Ratio ad cõcluſionem.

2. concluſio. Illis verbis, Habebo te in vxorem, & ipſa reſpondente. Habebo te in virum, ſolum contrahuntur ſponſalia ſecundum ſe, & non matrimonium, ſicque in foro iudiciali, & conſcientiæ iudicandum. Probatur. Verba quæ denotant exequutionem matrimonij in futurum quanuis inducant obligationem ad ſtatim, non tamen pro tempore prolationis, ſed pro futuro. Alias idem eſſe dictu, Habebo te pro vxore, & Habeo te pro vxore: ergo ex hoc q; ſtatim contrahitur per illa verba obligatio, nõ habetur quod eo ipſo, & per illa verba contrahitur matrimonium. Conſequentia tenet. Quia ſatisfacit utrique obligationi, ſi immediatè poſt hoc incipiat conſentire, & eam habere pro vxore.

2. Concluſ.

1. Ratio.

Eadem penitus ſignificant iſta duo, Aliquo futuro tẽpore habebo te pro vxore, & habebo te pro vxore, ſed ſub prima forma non contrahitur matrimonium, ergo nec ſub ſecunda.

2. Ratio.

3 Per verba exequutiua in præſenti concepta, non contrahitur matrimonium: ſicut nec per actionem facto ſub ſequutam, niſi inter partes agatur de matrimonio contrahendo, & nõ refert quibus verbis exprimant ſuum conſenſum de præſenti, quamuis alias ſint inepta. Patet. Cùm quis contraxit cum ſerua, quam putauit liberam,

Nota.

deinde donata est libertate, quantumcunque vir etiam post libertatem tractet, cognoscat, & habeat pro vxore, siue etiam verbis siue factis exprimat: non iudicatur pro matrimonio, nisi detecta fuerit mutatio status, vel constiterit alias de animo, quòd de nouo contrahere velit, vbi matrimonium non fuerit rectè contractum: nam intelligitur omnia facere ex primo consensu, quem habuit contrahendo cum ea, dum ipsa erat serua per capit. primum. de eo qui duxit in matrimoniũ, quam polluit per adulterium, & per c. 2. de coniugio seruorum. Imò si moueatur vxori quæstio status, si vir cognoscat eam, & tractat vt vxorem ex mandato Ecclesiæ, quo usque lis decisa fuerit, non facit sibi præiudicium, vt de nouo dicatur contraxisse matrimoniũ, vt dicit Hostien. & est communis opinio iuristarum. A simili ergo in proposito. Si ex hoc, q̃ tunc non fuit matrimonium, dato postea tractet eam vt vxorem non est matrimonium, sic dato illis verbis postea obligetur ad contrahendum, cùm tempore prolationis non obligatur, sequitur quòd non est matrimonium. Hæc est opinio Magistri sent. & Palu. ibidem dicentium, q̃ prædictis verbis, Habebo te in vxorem, solum contrahuntur sponsalia, etiam si iuramento firmentur. Et est communis Theologorum. Imò inter Iuristas tenet eam Hugo, Lauren. 20. d. & plures alij. Et Archi. in c. Ex parte. de sponsa. Et tenet dominus Adrianus. Et vt refert ibidem doctor Angelus de Vualdio Perusinus ait. Si quis in Ecclesia, vel alio loco sacra tangens eloquia, iurauit se in vxorem aliquam habiturum, & eam in domum traduxit, vxor legitima efficitur, quam de domo expellere siue iusta causa ei non licet. Consentit ergo, quòd per verba, Habeo te in vxorem. &c. sub iuramento prolata, solum sunt sponsalia, & traductione, præsumitur matrimonium.

Hostiensis cum cõmuni opinione.

Magi. sen. 4 d. 27.
Palu. ibi. q. 2. ar. 4.

Hugo. Lauren. Archi. Adria. in 4. de spon.

Nota.

Dubium 5

Vtrùm. Non capiam aliam in vxorem nisi te. Vel, Non habebo aliam nisi tè, fit matrimonium.

Respondetur, q̃ istis, Non contraham cum aliqua quã tecum. Et istis, Non habebo aliam in vxorem nisi te. Et istis, Non contraham cum aliqua alia muliere à te. Et, Non contraham cum aliqua alia muliere nisi tecum, non ex verborum vi contrahuntur sponsalia. Quia si essent sponsalia, sequitur q̃ ex hoc obligaretur eam ducere aliquando, sed hoc non, vt patet. ff. de act. emp. & ven. l. Si sterilis. §. Si tibi fundum. Est casus ibi, Si tibi fundum vendidero cum pacto, vt nulli alij venderes quàm mihi, actio eo nomine etiam venditio est si alij vendideris, sed secundum omnes obligaris mihi vendere.

Solutio.

3. Ratio.

Item. Si quis diceret. Promitto nihil aliud dare ex bonis meis quam vineam, vel oliuetum: non obligatur dare oliuetum. Sequitur ergo à simili, q̃ istis verbis, Non habebo aliam nisi te solam. Vel, Non accipiam aliam nisi te solam, q̃ non contrahitur obligatio aliqua. Probatur. Quia sicut propositio negatiua nihil ponit in esse, ita promittens factum negatiuum non obligat se ad aliquid positiuè faciendum. Vnde Palud. deducit, sponsalia solum contrahi propositione affirmatiua, non autem negàtiua. Quia si dicat, Promitto tibi quòd nunquã ducam aliam à te non tenetur eam ducere, si velit continere: sed si velit contrahere, non licet aliam ducere. Sicut cum alicui prohibetur alienare seruum, extra familiam, non tenetur alienare, sed si alienet, tenetur in familia. Hæc asserit do. Adria. * Quæ in præsenti articulo dicta sunt, quando sint sponsalia, & quando matrimonium intelligenda veniunt modo vt sæpe dictum est iuxta Concilij Trident. nouam diffinitionem.

2. Ratio.

Palud. d. 27 4. q. 1. art. 1.

Adria. in 4. de spon.

AR-

ARTICVLVS XVIII.

De contractu sub conditione impossibili.

Nota 1. QVæritur, Vtrùm contra ct° matrimonij teneat, si fiat sub cõditione impossibili, vel turpi.

Ex Arist. 1. Vtrum vitietur. Pro cuius solutione oportet primo notare, quòd impossibile capitur dupliciter.

Cœli tex. 20. 111. Vno modo impossibile, quod per nullam potentiam fieri potest, nec ponitur in conditione tanquam faciendum.

Matt. 19. Aliud est Impossibile, quod idé est, quod difficile. Vt impossibile est diuité intrare in regnũ cœlorum, ideſt, difficile. Sicut dicere solemus. Impossibile est q. N. sit summus Pontifex, quia difficulter erit.

2 Notandum etiam, quòd conditio turpis, quæ apponi potest contractui, est duplex. Vel turpis, quæ est cõtra bona matrimonij. Vel turpis, quæ nõ est directè contra illa, sed præter illa.

3 Notandum 3. Contractum esse irritum, vel validum, stat dupliciter. Vno modo in foro conscientiæ. Alio modo in foro exteriori. Et item dupliciter. Vno modo stãdo in iure naturali. Alio

Concl. 1. modo stando in iure positiuo. His notatis, sit prima conclusio.

Supplemen tum. d. 28. q. 2. Prima conclusio. Contractus matrimonij, seu sponsalium, sub conditione impossibili: quod impossibile nõ est factibile, non est validus in foro cõscientiæ: nec stando in iure naturali, vt si quis contrahat sub ista conditione impossibili. Ego accipio te in meam, si Deus non est vel si solem pugno clauserit. Si tales verè voluerunt contrahere, existente conditione, stabit, & non stante, nullũ est matrimonium in foro conscientiæ nec in iure naturali stando. Nam matrimonium de essentia sua requirit consensum liberum. extra de spon. c. Triæ frater.

1. Ratio. sed in tali contractu deficit consensus, ergo nullum est matrimonium. Patet ex hoc, quòd consensus fertur stante conditione, ergo ipsa non stante, non est talis consensus.

Si aliquis diceret, Ego vendo tibi hanc domũ, si Deus nõ est: nullus dicet Doct. d. 27. hunc cõtractũ esse venditionis, ergo à fortiori cũ ad matrimonium magis requiratur: non erit cõtractus matrimonij sub tali conditione impossibili.

Si quis contrahat hac conditione, si pater consenserit. Stante conditione, est verus cõtractus, & nõ stãte, nõ stat, ergo ét si quis contrahat cum hac conditione, si Deus non est, non stante conditione non tenebit secundum se. Probatur. Quia non maior consensus est in vno, quàm in alio contractu: nã totum ex euentu conditionis pendet: ergo quomodocunque apponatur cõditio, non stante, nõ erit matrimoniũ.

Cùm impossibilis conditio adijcitur obligationi, nihil valet stipulatio, vt ex tex. Instit. de inuti. stipu. §. Si impossibilis. Idem l. impossibilis, de de verbo. signific. Et l. impossibilium. ff. de regulis iur. dicitur quòd impossibilium, non est obligatio: ergo sequitur quòd nec in proposito.

2. conclusio. Contractus sponsalium, seu matrimonij, sub conditione impossibili: faciendi quod non est possibile ex natura rei, stando in foro conscientiæ, & in iure naturali, stat stante conditione, & non stante, non stat, vt si aliquis contrahat sic, Ego contraho tecũ, si dederis mihi regnũ, vel si filio meo dederis episcopatũ. Si cõsensus talis cõtractus, feratur in aduentũ conditionis: stãte ipsa, stabit, & non stante, non. Patet ex suprà dictis. Ratio. Quia ad matrimonium est requisitus consensus, qui deficit non stante cõditione, ergo nullo modo tenet.

3. conclusio. In foro ecclesiæ nullo modo est præsumptum matrimonium contractum, sub conditione impossibili ex natura rei, si contrahentes exprimunt, nolle obligari nisi in euentu conditionis. Ecclesia enim non facit quod non est matrimonium, esse matrimonium: ergo cùm ille contractus non sit matrimonium, non facit eũ esse. Sed tamen potest præsumere,

quia

Ecclesia iudicat de exterioribus solum.

quia iudicat de exterioribns, ergo debet ex ipsis contrahentibus, iudicare pro matrimonio, tãquàm præsumens, q̃ liberè se voluerunt obligare, sine euentu cõditionis, & quòd iocosò apposuerunt eam: sed hac non potest, constat conditionem seriò positam, & noluisse obligare nisi conditione stante, ergo non est matrimonium præsumptum. Hanc determinatio, singularem tenet do. Adrianus, vbi ait secundum commu. docto. sententiam. Constito, quòd animus vtriusque vel alterius contrahentium non fuit contrahere nisi sub existentia cõditionis: non esse in foro iudiciali pro matrimonio iudicãdum, vt si exprimant, & nisi conditio euenerit, nolumus inuicem esse obligatos. Vt si diceret: Si est possibile stellam liquescere, & sic ruere in terram, non laqueatur matrimonio propter conditionis impossibilis adiectionem. Hæc Adrianus. Vide ibi.

Adria. in 4. de spons.

2 Et probatur adhuc. Quia adijciens conditionem, non obligat se, nisi in cõditionis euentu. Contractus enim ex conuentione legem accipiunt. c. Contractus. de regulis iur. lib. 6. Ergo cùm euentus conditionis sit impossibilis, non est vnde in iure præsumatur pro matrimonio. Hanc sententiam ponit quidam doctor Stephanus sacramentali Neopolitano. dicens. Si adijciens cõditionem simpliciter impossibilem, addat q̃ aliter contrahere nõ intẽdit, quia mens certa est, non est locus coniecturis. Et sic in neutro foro iudicandum esset pro matrimouio. Istum docto. allegat do. Adria.

Stephanus.

4. conclu.

4. conclusio. Matrimonium contractum sub conditione impossibili faciẽda. Ecclesia reputat, & præsumit esse verum, etiam sine conditionis euentu: quia reputat pro non adiecta, Vt si aliquis dicat sic, Contraho tecum, si regnum mihi dederis, est conditio impossibilis tanquàm faciendà, Ecclesia habet tanquàm si non adiecta, quia præsumit, q̃ consensus ex tali non dependeat conditionis euentu. Item. Quia non vult istum obligari ad talem conditionem ponendam, sed approbat consensum tanquàm si absolutè esset datum. Sicut & in conditione turpi facit: quia non vult Ecclesia istum teneri ad talem ponendam cõditionem, nec facit matrimonium quod non erat matrimonium, sed illud quod erat matrimonium, stante conditione facit, q̃ etiam si non adueniat, sit tanquàm si euenisset. Quia non credit omnino velle astringere aliũ ad tantum onus subeundum. Hoc patet ex. c. vltimo. de condi. appos. vbi determinatur, q̃ impossibilis, & turpis conditio habentur pro non adiectis, & non inualidant matrimonium, sed in fauorem ipsius hoc factum est. Et hoc patet ex hoc, q̃ pro eodem reputatur, q̃ sic cõtractus sub conditione turpi non contraria bonis matrimonij, vel impossibilis. ergo loquitur de impossibili isto modo. Itẽ. Quia Ecclesia nõ vult obligare ad hoc impossibile.

5. conclu.

5. conclusio. Si Ecclesiæ constat de vtroque contrahentium, vel ipsorum altero, quòd consensum suum in conditione posuerint, quòd ipsa stante, esset matrimonium, & ipsa non stante non, nullo modo præsumeret pro matrimonio, sed potiùs è contra. Probatur ea ratione, qua superiùs in 3. dixi mus de contractu facto sub cõditione impossibili, secundum naturam rei. Quia quando constat de voluntate contrahentium, non habetur pro non adiecta, conditio impossibilis. A simili ergo nec quando illud fit sub cõditione. Qui vtrobique par videtur ratio. Hoc expresse affirmat do. Caieta. respondens ad textum illum vlt. de cõditio. appos. vbi dicit: Ad rationes ante oppositum respondeo vnica responsione. Quomodo in foro iudiciali, ob fauorem matrimonij, præsumitur contrahens, omnem conditionem turpem non contrariam substantiæ matrimonij, vel impossibilem, habere pro non adiecta, sicut in testamentis, seu vltimis voluntatibus: nisi colligi possit, & doceri, contrahentium animos, vel eorũ alterius animum fuisse non contrahere, nisi sub conditionis euentu, & aliter non. In alijs autem

Ratio.

Caiet. in opus.

Sic Adri. in 4. & Palud. d. 27. q. 2. con. 5. Et Medina. de contrac. q. 23.

con

contractibus non est talis fauor inducēs ad hoc præsumendum. Et sic procedunt textus ante oppositum inducti. Ecce sententiam istius doctoris, q; quomodocunque constet Ecclesiæ de intentione contrahentium sub conditione impossibili. s. q; secluſa illa noluerint contrahere, nec est matrimonium in foro conscientiæ, nec in foro iudiciali est iudicandum pro tali.

6. conclusio. Sponsalia, vel matrimonium contractum sub conditione turpi, & non contra substantiam matrimonij tenet ante aduentum conditionis. Vt si aliquis dicat, Ego contraham tecum si furtum committas, sunt sponsalia sine aduentu conditionis. Hoc probatur ex. c. vltimo, de condit. appos. vbi Ecclesia determinat verum, & absolutum esse contractum. Quia talem conditionem habet tanquam si non esset adiecta. Ratio est. Quia illa conditio licet de facto sit factibilis, non tñ de iure, quia nulli licet furari: & qui sub tali conditione contrahit, videtur absolutè contrahere, quia non potest aliquem ad peccatum obligare, sicq; Ecclesia habet illā tanquam si adiecta non esset: quia impossibilem reputat.

7. conclusio. Sponsalium, vel matrimonij contractus, sub conditione turpi, contra bona matrimonij, est nullus. Vt si quis dicat, Contraho tecū, si venena sterilitatis procures, vel si generationem prolis euites, vel vsque dū aliam te ditiorem, vel pulchriorem inueniam. Hæc conclusio est expressa determinatio c. supra allegati. Et ratio est. Quia si contractui apponatur conditio talis, q; posita ipsa, cōtractus tollitur: non habet talis contractus vigorem. Vt si diceret aliquis, Vendo tibi hanc rem sub conditione, quòd nō sit tua, non valet contractus: quia cōditionis positio repugnat essentiæ contractus. Ergo à simili, ponere, Contraho tecum si prolem euites, non tenet: quia matrimonij contractus hoc in se necessario includit, q; ad prolem, vel propter prolem sit. Et similiter de alijs bonis.

8. conclusio. Si conditio contra bona matrimonij apposita sit per modū assertionis, & non per modum obligationis, sub tali conditione contractus tenet. Quia habetur pro non adiecta. Vt si dicat aliquis, Contraho tecum, si generationem prolis euitabis, sic vt conditio non apponatur, vt ipsa stante sit obligatio, & ipsa non stante non sit, sed additur in modum assertionis. Huius ratio est. Quia talis conditio cùm sit turpis, habetur pro non adiecta, quando non fuit posita, tanquā ex ipsa dependere obligatio, sed fuit addita. Si ergo turpis est, & non contra bona matrimonij, erit matrimoniū talibus verbis contractum. Sic textus interpretari debet, q; quando apponitur conditio contra bona matrimonij, non valet contractus, intelligitur, quando apponitur conditio per viam obligationis obligantis ad illud. Si tamen ponatur in modum assertionis, tunc valebit matrimonium. Quia conditio turpis quę non est contra essentiam matrimonij, habetur pro non adiecta. Hoc asserit Adria. vb supra.

Circa textum illum, quando apponatur conditio contraria bonis matrimonij, est notanda limitatio Ioan. And. in dict. c. qui ait, quòd intelligitur. c. illud. quando vterque contrahentiū consentit, quia tūc contractus est nullus. Vt si aliquis dicat, Contraho tecum, si prolis generationem euites. Si enim vterque consentiat, non est matrimonium. 32. quæst. 2. cap. Aliquando. Si enim vnus dicat: Contraho tecum, si generationem euites, vel donec aliam ditiorem inueniā, si alius contradicat, est matrimonium, vt in primo c. Idem si taceat, quia præsumitur q; contradicat in fauorem matrimonij, vt supra dictum est. Idem Hostiensis. Et tandem circa conditiones appositas diligens esto: quia vel conditio est possibilis, vel impossibilis. Si possibilis, aut ex natura rei, & tunc nullum est matrimonium, nec ratum, nec præsumptum. Si vero fit conditio impossibilis facienda, & non constat de intentione contrahentis, ha-

8. concl. — Ratio. — Adria. — Io. Andr. limitatio. — Hostien.

habetur pro nõ adiecta tanquàm turpis, propter authoritatem Eccleſiæ irritantis, ac ſi ex natura rei eſſet irrita. Si verò eſt poſſibilis. Aut eſt neceſſaria. Et ſic ſemper contrahitur. Aut eſt contingens. Et ſi eſt turpis, & non contra bonum matrimonij, tenet matrimonium, quia habetur tanquã non adiecta. Si autem eſt honeſta, aut eſt de futuro, aut de præſenti. Si de præſenti, tenet matrimonium, ea ſtãte. Si de futuro, habetur vice ſponſalium. Volo tamen notetur, q̃ Angelus. Angelus in verbo, Matrimonium, impendi. 3. §. 2. dicit, Contraho tecum ſi te adulterandum proſtitueris: licet canoniſtæ communiter teneant quòd non eſt matrimonium, tu tamen dic q̃ ſic, & conditio recipitur: quia nõ eſt contta eſſentialia matrimonij. Iſte doctor non aduertit textum expreſſe dicentem contrarium. De condi. appo. cap. finali. * Etiam hæc ad normam Concilij Trident. ſunt expendenda.

ARTICVLVS XIX.

De conditionibus appoſitis.

1. Dubium. VTrùm ſi aliquis dixit hæc verba, Capiam te in vxorem ſi patri placuerit, & pater primo diſſentit, deinde cõſentit, Vtrũ ſint ſpõſalia.

Solutio.

Reſpon. q̃ poſito ſemel contradixit, verè ſponſalia ſunt ſoluta, & ampliùs non tenetur. Hoc patet ex. c. Per tuas. eodem titul. Vbi ex copula carnali non iudicatur pro matrimonio: ſi probatur patrem aliquando cõtradixiſſe ante copulam carnalem, vt patet ex fine. c. Alias oporteret ſic cõtrahentem expectare ad totam vitam patris, priuſquàm extinguerẽtur ſpõſalia. Vnde ſicut copula carnalis non facit vinculum matrimonij, ſi inuenit extincta ſponſalia, ſic in propoſito, ſu perueniente conſenſu patris, nõ erũt ſponſalia, ſi primo diſſentit, dato poſtea conſentiat. Hoc oportet notare propter publicam honeſtatẽ, quæ ex ſponſalibus oritur.

Ex ſponſalibus oritur publica honeſtas.

Sed poſtquàm ſemel pater diſſentit, & poſt conſentit, vtrùm manentibus ipſis in prima promiſſione, & voluntate priori, ſint ſponſalia, etſi iungantur carnaliter, ſit matrimonium. Dubium 2.

Ad hoc do. Car. in c. Super eo de ſpõ. dicit, tenere matrimonium vel ſponſalia, ſi partes manſerint in eodẽ propoſito, vt refert Angelus. Tamẽ hoc eſt ſanè intelligendũ, i deſt, ſi habeant animum ſe obligandi, vt priùs obligati ſunt. Nam ſi ſolum ſint in propoſito perficiendi id ad quod obligabantur ex primo contractu, non ſunt ſpõſalia, neque matrimonium, cùm illud primum iam inualidum fuit per diſſenſum patris. Nec poteſt validari niſi per nouum conſenſum. Cuius ſimilitudo eſt. Si quis per errorem conditionis contraxit ſponſalia, vel matrimonium cum ſerua, & eo manente eiuſdem propoſiti fit libera, non eſt matrimonium, etiam ſi tractet eam vt vxorem, & eam vocet vxorem, ſi de nouo non conſentiat: quia ex publico contractu nulla obligatio orta eſt, & de nouo non poteſt oriri, niſi adſit nouus conſenſus interior, vel exterior. Sic quidem ſufficeret interior, quando præceſſerunt verba exteriora. Quod probatur per. ca. primum. de eo qui dux. in ma. eam, quàm pol. per adulterium. Et cap. 2. De coniugio ſeruorum. Et ſingulariter Panor. c. vlt. de conditio. appo. Et tene mentihanc determinationem, quia iuuabit multum ad iudicandum de iſto caſu. De quo infrà. Vtrum ſi quis contraxit cum conſanguinea intra quartum gradum, & poſt diſpenſatum eſt à Papa, & mutuò habitant ex primo conſenſu, & poſt contrahit cum alia, debeat redire ad primã. Ex iſta enim determinatione reſpondendum eſt, q̃ ſecundus non eſt diſſoluendus, quia primus nunquàm fuit verus contractus, ex quo à principio non valuit. De quo infrà.

Cardina. Ange. Infra in appendice. Panor. Nota. Victo. in relect. de matri.

¶ Sed quid ſi pater neq; diſſentit, neque conſentit? Dubium 3.

Reſpon. Solutio.

Hostien. Cardin.

Respon. quicquid dicat Angelus: q; sicut dicit Hostiensis, & do. Cardin. in c. Super eo. esse matrimonium, & q; hoc est speciale in matrimonio in fauorem ipsius. Et probatur. Vbi in conditione non fit specificatio de consensu expresso, vel verbis insinuato, videtur sufficere pro conditionis impletione tacitus consensus: sed quando pater non contradicit est tacitus consensus, ergo videtur sufficere. Quod probatur in c. vnico. de sponsa. impub. in 6. Vnde in casu quo parētes contrahunt filio præsente, & non contradicē te, est verum matrimonium, vel vera sponsalia, iuxta modum contrahendi, vt suprà diximus. Ergo à simili in proposito. Si aliquis contrahat sub conditione, si pater consentiat, & ipse nihil loquatur, nec consentiat, neque dissentiat, in fauorem matrimonij est pro matrimonio iudicandum. Sicque patre testificante interius consensisse, iudicandum est pro matrimonio: licet expresse non consenserit exteriùs. do. Adria. vbi suprà.

Ratio.

Adrian. in 4. de spon. salibus.

4. Dubiū. 1. argumē tum.

Quid de isto contractu. Capio te in vxorem, si es virgo: supposito q; non sit virgo, an sponsalia contrahantur. Et videtur q; sic. Quia conditiones impossibiles adiectæ contractibus, & legatis, habentur pro non adiectis. l. Obtinuit. ff. de condit. & demonstr. & præcipuè in fauorem matrimonij, vt patet in c. fi. de condi. appo. sed impossibile est corruptam esse virginē: postquam semel corrupta est, vt dicit D. Hieronymus. Ob hoc dicit Hostien. quòd si quis tali conditione contrahat, erit matrimonium, etiam si non inueniatur virgo, sed corrupta. ar. ff. de contrah. emp. l. Alioqui. Et 29. q. 2. §. 1. Sed melius dicitur, q; talis contractus, non existente conditione, non tenet. Et si non inueniatur virgo, non valet. Quod probatur. Iura enim disponentia, quòd conditiones impossibiles in legatis habentur pro non adiectis, loquuntur de impossibilibus per se, & ex natura rei: hoc autem impossibile, q; virgo sit, quæ fuit corrupta, est impossibile per accidens. Propter hoc tenet contractus adueniente tali conditione. Deficiente verò, minimè. Sic Syluester, & Couarruuias.

Hieron. Hostien. Dilutio. dubij.

1. Ratio.

Sylueſt. in matrimo. 3. q. 8.

Couar. 2. par. epito. c. 8.

2 Præterea. Si cum aliqua contrahã sub hac conditione, Ego contraho tecum, si es nobilis, talis; vel talis generis: sic q; non habeo consensum nisi adueniente conditione, certum est q; si conditio desit, non erit matrimoniũ, si tamen sine cõditione, dato quis absolutè ignoret eam esse ignobilem, sed existimet nobilē, tenet. Tamen si sub conditione id faciat, nõ tenet. Impossibile est enim hanc esse nobilem, cùm ignobilis sit.

3. Ratio. Arist. 6. Ethi. c. 2. S. Tho. p. p. q. 25. arti. 4. & cõiter docto. d. 22.

Item. Si ego lego Bertæ decem, si ante mortem meam fornicata non fuerit, si fornicata est, legatum non tenet, & tamen conditio est impossibilis. s. q; non sit fornicata, cùm fuerit fornicata: quia ad præteritum non est potentia. Sequitur ergo in proposito, q; nõ stante conditione, non erit obligatio contractus. Hãc tuetur Petrus de Palude. & do. Adrianus in 4. qui citat pro ea Stephanum de Caieta. in sacramentali Neapolitano addentem, q; si adijciens conditionem simpliciter impossibilem, addat q; aliter contrahere non intendit, quia mens certa est, nõ est locus coniecturis, & sic in nullo foro, pro matrimonio iudicandum esset secundum eum, vt suprà dixi.

Palu. in 4. d. 36. q. 2. art. 5. Adri. in 4. Pisa. matri. 6.

Ad motiua Hostiẽsis respondet do. Adria. vbi suprà, quia quàm plurima vitiant contractum in modum conditionis, seu ratione erroris. Idem finaliter tenet summa Pisana.

5. Dubiū.

Quòd si quæras. Vtrũ istis verbis, Contraho tecum, si Papa dispẽset, sint sponsalia. Papa dispensante.

Solutio.

Respondetur q; non. Nullum enim vinculum ex cõtractu oritur, qui fuit nullus. Sic Innocen. Abbas. Cardin. ca. Super eo. Ita vt adueniente dispensatione sit requisitus nouus consensus vt ait. S. Thom. Maio. & Adria. & Victor. in relec. de matrim. Quanuis Calderinus, & Anton. & Præpositi. in d. cap. Super eo. teneant contrarium. Existimant enim, q; adueniente conditione nõ requiritur nouus consensus.

Innocen. Abbas. Cardin. S. Tho. 4. d. 29. ar. 3.

Maio. 4.d. 28.q.4. De regulis iur. De quo in 3. p. huius operis latiùs, & diffusiùs agemus Deo dante.

Dub. 6. Dubitatur 6. Vtrùm sponsalia sint istis verbis, vno dicente, Ego accipiã te in vxorem, & alio respondente, Fortè ego accipiam te in virum, vel parentibus loquentibus filio sic, Duc istam in vxorem, ipso respondente, Fortè capiam, & alia absente, dicente, Capiam. Hoc dubium peto non sine causa, eo q̃ apud Michoacanenses sit in vsu iste modus, siquidem vno absente loquente, alius respondere solet per verbum (notero) quod significat, fortè, vel lingua vernacula (por ventura) & contingebat eos statim iungi.

1. conclu. 1. ratio. Prima conclusio. Per ista verba dubitatiua secundum sensum quem vidẽtur facere dubitantis, non est præsumendum matrimonium, neque sponsalia. Quia ad sponsalia requiritur promissio certa de futuro sicut ad matrimonium consensus de præsenti: sed vbi sunt talia verba dubitatiua, nõ est talis promissio, nec cõsensus, ergo nullus est contractus.

Ex sponsalibus oritur obligatio ad matrimonium sub peccato: sed talis qui per verba dubitatiua respondet, non tenetur ad ducendum talem, cui illa verba dixit, ergo nulla fuerunt sponsalia.

2. conclu. 2. conclusio. Ista verba cum alijs absolutè prolatis, si statim sequatur traductio in domum, & copula, nisi aliud obstet, matrimonium verum faciunt. Matrimonium enim stat per mutuum

3. Ratio. sup. art. 3. consensum expressum verbis, vel signis: sed si post illa verba sit traductio, & copula, est talis consensus, ergo est matrimoniũ. Patet. Quia vno pronunciante expresse, alio dicente, fortè ita erit, & tunc de facto qui protulit verba traducit, & consummat, videtur alter in factum consensisse, & ex virtute consensus alterius processisse

Nota. ad opus: ergo est matrimonium. Dico, nisi aliud obstet. Quia si interiùs non haberet consensum consummandi matrimonium, in foro conscientiæ non esset.

Et probatur adhuc. Si vnus loquatur per verba de præsenti exprimens consensum, & alius interiùs non contradicat, & nec exterius dissentiat: si permittat se tractari sicut vxor, est verè vxor: & si consument matrimoniũ, in vtroque foro, præsumitur pro matrimonio iuxta superiùs dicta secundum se: ergo & in casu quãdo ille qui per verba dubitatiua respondit, si consummet, erit iudicandum pro matrimonio. Sup. art. 5

3. conclu. 3. conclusio. Si traductio in domũ, & copulæ consummatio non fiat statim post verba illa expressa vnius, & dubitatiua alteriùs: sed longum tempus, vel saltim aliquod tempus interueniat, vt est mensis, vel annus, non præsumitur pro matrimonio, nec in foro conscientiæ, neque exteriori, ex virtute verborum quæ præcesserunt. Quia cum illa secundum se nõ habeãt vim sponsaliũ, nisi adueniente aliquo exteriori signo: sequitur q̃ postquam non fuit statim sequutũ, vt est traductio in domũ, vel copula, q̃ dato post sequatur, non præsumetur pro matrimonio in virtute verborum præcedentium. Patet. in c. Per tuas. de condi. appo. Vbi per copulam carnalem non iudicatur matrimonium, vbi sponsalia extincta sunt. Si tamen de nouo tunc consenserunt interiùs, virtute illorum verborum præcedentium, licet multum temporis trãsierit, poterit iudicari tanquam verum matrimoniũ. Quando nõ præsumitur pro matrimonio. Ratio.

Et hoc oportet notare propter incolas noui orbis, inter quos contingebat post prolationem vnius, Ego accipiam te: & alio respondente, Fortè capiam te, vel Fortè capies me (quia his duobus modis fiebat aliquando) statim iungi, & consummare matrimonium. Ob quod suspicatus sum, q̃ illa verba, quæ dubitatiua videntur, ibidem non capiantur, sed tanquam affirmatiua. Tamen oportet cautè in istis procedere & ex adiunctis tollere ambiguitatem, & aliquando de ipsis iudicare velut dubitatiuè dicta, aliquãdo velut affirmatiuè. Nota.

Quid de istis verbis. Quando tu Dub. 7.

mo-

morieris ſepeliam te, an contrahantur ſponſalia? Iſtud dubium petimus propterea, quia aliqui ex Michoacanẽſibus ſolent iſtis verbis contrahere.

Solutio. Reſpon. abſque dubio illa eſſe ſponſalia, & cum carnali copula fieri matrimonium. * Olim, modo tamen obſtat Concilium Tridentinum. Quia, vt nouimus, illi per talia verba volũt explicare mutuam cohabitationem futuram inter eos vſque ad mortem, ac ſi vellent dicere ſic, Volo te capere, & quãdo morieris, ego te ſepeliam, quia ſimul erimus, Et ſimiliter ſi ego moriar primo, tu me ſepelies: quia ſimul cohabitabimus in vnum.

Nota.

* An modo liceat contrahere cum hac conditione ſi Papa diſpenſet: quia poſt Concilij Tridentini diffinitionem eſt alia ratio. Vide in appendice.

ARTICVLVS XX.

Vtrum ſponſalia de futuro per conſummationem copulæ tranſeant in matrimonium de præſenti, vel per traductionem in domum, vel per aliquid ſimile.

Nota. PRO ſolutione notandum eſt: q; vel loquimur in foro conſcientiæ, vel in præſumptione Eccleſiæ. Secundo oportet notare, quia vel quærimus, vtrũm per ſolã traductionem, vel per ſolam copulam ſine nouo conſenſu fiat matrimoniũ. Vel, vtrum interiori conſenſu, cum iſtis fiat matrimonium ex ſponſalibus. His conſideratis reſpondetur.

1. conclu. Prima concluſio. Sponſalia de futuro mente, & verbis: non tranſeunt in matrimonium de præſenti per cohabitationem, nec per traductionem ad domum, nec per oſcula, niſi adſit nouus conſenſus. Probatur. Sola cohabitatio, nec in domum traductio, nec oſcula, ſunt ſufficientia ad matrimonium, vt patet: ergo nec ipſa ſi ſequantur poſt ſponſalia de futuro ſunt ſufficientia ad matrimonium ſecundũ ſe. Quia ad matrimonium verum requiritur conſenſus de præſenti, ſed per illa verba ſolum fuit de futuro, ergo ſi non adueniat nouus conſenſus, nõ probatur matrimoniũ in foro conſciẽtiæ. **1. Ratio.** Sup. ar. 4.

2. Si aliquis conſentiat de præſenti in aliquam, cum qua eſt legitimum impedimentum, & maneant poſt, ſimul, ablato impedimento, nullum eſt matrimonium, niſi adſit nouus conſenſus: vt affirmat Panor. c. Super eo. de condit. appo. Et Adrianus, & alij. Et non ob aliud, niſi quia à principio non fuerũt poſita neceſſaria ad matrimoniũ, poſt, quicquid fiat, ſi nouus conſenſus non ſit (qui neceſſarius eſt), non tenet. Sequitur ergo, q; cùm ſponſalia de ſe matrimonium non faciãt ob defectum cõſenſus: q; quãtuncunque ſequatur traductio, & oſcula, nullum erit matrimonium in foro conſcientiæ. Hoc doctores Iuriſtæ in cap. 1. de matrimonio cõtracto contra interdi. Eccleſiæ. Expreſsè Panor. c. fi. de ſponſã. Panor. & Inno. & alij. & aſſerit eſſe cõmunẽ opi. Loazes in tractat. de matrimo. 12. dubio. Panor. 2. conclu.

2. concluſio. Si poſt ſponſalia de futuro, ſequatur traductio in domum, & oſcula, eſt matrimonium præſumptum ab Eccleſia. Probatur determinatione expreſſa. Extra de reſtitutione ſpoliatorum. c. Ex parte. vbi dicitur, Per ſolam traductionem, quam non præceſſerunt ſpõſalia, vel conſenſus legitimus, nec etiam fuerunt ſubſequuta, nullum inter eos eſt obligatorium vinculum: ergo ex textu à cõtrario ſenſu, ſi traductionem in domũ ſponſalia præceſſerunt, faciunt matrimonium quãtum ad Eccleſiæ præſumptionem, quæ iudicat iſtum traducere iſtam, vt ſuam, affectu maritali. Oſcula enim, & alios ſimiles tactus honeſtos ſolum inter coniuges, iudicat ſolitos fieri. Ratio.

3. concluſio. Poſt ſponſalia de futuro verbis, & intentione, copula ſubſequuta, non interueniente alio conſenſu, non fuit in foro conſcientiæ matrimonium: in foro tamen Eccleſiæ facit præſumptum. Prima pars probatur ex ſuprà dictis. Quia conſenſus 3. conclu. 1. p. probatur.

ad matrimonium necessarius non præcesit, & de se copula talem non facit, nullo modo est matrimonium: alioqui copula sola, etiã seclusis sponsalibus, esset sufficiens ad matrimoniũ.

Secundo probatur. Quia iste actus commixtionis, nec ex natura rei, nec ex lege diuina est forma sacramentalis, nec matrimonij, vt constat: sequitur ergo, q̃ ipsa copula per se, etiam si præcesserint sponsalia, non facit in foro

Sco. d.28. S. Tho. in 4.d.28.ar. 2. & quoli.5.ar.15. conscientiæ matrimonium. Scotus tenet istam primam partem conclusionis tanquàm verum. & Theologi omnes, inter quos S. Thom. ponit istam cõclusionem, & probat eam. Carnalis copula in foro conscientiæ, vbi solum sponsalia præcesserunt, non facit matrimonium: quia etiam verba de præsenti vbi consensus mentalis deficit, non faciunt, ergo nec de futuro. Et adducit Nicolaum Papam dicentem. Si consensus in nuptijs defuerit: cætera cum ipso coitu celebrata frustrantur. De quo latè suprà.arti.5. Et doctè val de probat Ioan. Arboreus.

Nicolaus Papa.

Ioã. Arbo. in theoso. li.11.c.15 Corolla.

Ex quo sequitur, q̃ si consensum interiorem nõ habeant consumandi matrimonium, vel solum habeant persistendi in sponsalibus, non est matrimonium in foro conscientiæ.

2.p. probatur.

Secunda pars probatur. Extra de sponsalibus.c.Is qui fidem.determinatur, q̃ si post sponsalia fuerit copula subsequuta, & non constat de dissensu, q̃ præsumendum est matrimonium consummasse, contra Hostien. qui dicit non præsumi pro matrimonio. Cuius ratio est. Quia cùm Ecclesia iudicet de exterioribus, & iudicet in bonã partem, præsumit talem accedere tanquàm ad suam, cùm præsumit eum non velle peccare. Et ob id, stante tali præsumptione, iudicat matrimonium consummasse. Quia ita est, q̃ si tale, quod præsumitur in veritate sit, est matrimonium, cùm sit consensus verus de præsenti. Sed tamen cessante tali præsumptione, quia constat de cõtrario, nõ præsumeret ecclesia pro matrimonio. Quod (vt docet Adrianus) ex circũstantijs cognosci poterit, vtrũ ex animo consumandi conuenerint tales, nec ne. Ex quo patet, q̃ si de consensu non constat, in foro conscientiæ, non iudicandum pro matrimonio, solum ex copula.

Sylue. in verbo. matri.2.§.15.

Maio. dist. 28. q.1.

Adria.

Sed quid si coniuges dubitant, vel ignorant quem habuerunt cõsensum, quando matrimonium consummauerunt? Videtur dicendum: q̃ si non habuerunt expresse intentionem non cõsumandi, vel actum contrarium, sed solum sine actu aliquo formali accesserunt, in vtroque foro esse pro matrimonio præsumendum. Quia dubia sunt interpretanda in meliorem partem. Et sic cùm talis accessit, probabile est accessisse tanquam ad suã, quia non creditur peccare voluisse. Item. Quia omnia quæ fecit post, circa sponsam ex quo nõ reuocauit intentionẽ, videtur egisse in virtute primæ intentionis, & promissionis. Et ob id in dubio pro matrimonio præsumendũ est, quando copula sequuta est, si ignoret, vtrũ habuerit, vel non habuerit. Quia si certò scit nullum habuisse consensum, non est in foro conscientiæ matrimonium, vel si habuit actum non consumandi. Est consideratione dignum quod dicit Albert⁹ Magnus, q̃ si post sponsalia carnaliter conueniunt habẽtes ætatem, & potentiam coeundi, puto q̃ esset matrimoniũ: nisi dissensus ab vtroq;, vel altero exprimatur. Hęc Albertus. Quæ notanda pro neophytis. Noui orbis non enim raro contingit. * Hæc tamen post Concilij Tridẽtini diffinitionem in quo clandestina matrimonia quæ sine testibus & parocho fiunt sunt irrita & nulla locũ non habent: quia quanuis præcedat promissio de matrimonio futuro, & post sequatur copula etiã cum intentione consummandi matrimoniũ, adhuc nec est verum matrimonium, nec præsumptum: & non solum hoc est verũ quãdo solum sponsalia præcesserunt clam sine testibus: sed etiam si essent coram testibus & parocho, dummodo solum de futuro sit promissio per copulam subsecutam non sit validũ, quia à principio non fuit matrimonium: etiã quãdo

Dubiũ 2.

Dilutio. De reg.iu. & S. Tho. 2.2.60.ar. 4. & ibi do. Caiet.

Nota pro neophytis Albertus Mag.d.28. art.2.

4. conclu.

do fuerunt teſtes: ſed ſolũ promiſſio vt ſupponimus, & quãdo ſequitur copula nõ eſt traditio de præſenti, per mutuum conſenſum intellectum à parocho, vt eſt diffinitũ in Cõcilio, ergo nõ eſt matrimoniũ, & hoc eſt conſideratione dignum in hac materia.

4. Concluſio. Sponſalia verbis, & mẽte de præſenti: ſed ſecundum iuris interpretationem de futuro, propter ætatem minorem vtriuſque, vel alterius, poſt legitimam ætatẽ tranſeunt in matrimonium de præſenti, per amplexus, vel oſcula, vel iocalia, vel ſimilia. Probatur. Quia fuerunt antè de præſenti, & ſolum fuit defectus ex ęta te: ergo poſtquàm peruenerunt ad ætatem, & ſe tractant vt coniuges, in vtroque foro eſt matrimonium: niſi interior diſſenſus adſit. Hanc concluſ. ponit Panor. in cap. vlt. de ſponſa. Et eſt determinatio in cap. Si infantes. de ſpon. impub. lib. 6.

Ratio.

Panor.

Dixi, ſecundum iuris interpretationem. Quia poſſet eſſe, q̃ poſt legitimã ætatem eſſet diſſenſus interior, etiam ſi eſſent amplexus, & oſcula, & ſimilia: & tunc non eſſet matrimonium verum. * Modo tamen nõ hæc ſufficiũt, quia deeſt miniſter & teſtes.

ARTICVLVS XXI.

Quæritur quot modis ſponſalia de futuro diſſolui poſſint.

Albertus Mag. in 4. d. 26. ar. 16

Ponſalia legitima diſſolui poſſunt duodecim modis. Primus. Quando alter ipſorũ religionem ingreditur cùm effectu, vt eſt quãdo religionem de approbatis aliquam profitetur. Extra de conuerſio. coniu. c. Verum. & c. Ex publico.

Ex profeſſione 1.

Secundus. Quando contraxit cùm alia per verba de præſenti. Quia minus vinculum ſoluitur per maius. Extra de ſponſa. c. Si inter. Imò etiam ſi ſint ſponſalia de futuro, & ſubſequuta fuerit copula, diſſoluuntur ſponſalia, quæ præceſſerunt, vbi non interuenit copula, cùm in ſponſalibus ſolũ ſit promiſſio, ſed in iſtis duobus caſibus eſt datio, vel exhibitio.

2. ratione matr.

Tertius. Quando alter ſpõſatus trã ſtulit ſe ad loca longinqua ante carnalem copulam, & conuenienti tempore exſpectatus, & debito modo requiſitus non reuertitur. Extra de ſponſ. c. Ex illis. Ratio huius eſt. Quia tũc virtualiter nõ vult recipere promiſſum, quandoquidem non vult venire in patriam, vbi recepturus erat.

3. Quando ad loca longinqua ſe tranſtu.

Quartus. Quando alter ipſorũ incurrit grauem morbum, vt paralyſin, aut lepram, aut aliam enormem læſionem, quæ ipſum nimis debilitant. Extra de iureiur. c. Quemadmodum. §. Quòd ſi. Et in glo. vbi innuitur, q̃ etiam ſi iuraſſet ducere, non tenetur ducere, ſed tamen ductã iam non poſſet dimittere: etiam ſi infirmaretur.

4. Ob graue morbũ.

Quintus. Quando alter ipſorũ fornicatur, eo q̃ talis habetur ſuſpectus de non ſeruanda fide, quæ eſt vnũ ex tribus bonis matrimonij. Et quia tũc iam ductam propter fornicationem liceret quãtum ad thorum dimittere: ergo à fortiori ſi nondum factum eſt, ſoluitur promiſſio, & ſponſalia nõ manent in ſuo vigore.

5. Ob fornicationi.

Sextus. Quando ſuperuenit affinitas, vt ſi cognouit conſanguineã ſponſæ, vel ſponſa, conſanguineum ſponſi. Quia propter illã affinitatẽ ſuperuenientem, ſponſalia tolluntur, nec tales poſſunt de cætero coniungi. Extra de conſang. & affini. c. Super eo. Eſt. n. impedimentũ adimplendi promiſſum, vt ſi quis promiſerit alicui dare certã pecuniam, & poſt, lege præcipiatur ne talis fiat datio, de obligat à ſolutione.

6. ob affi.

Septimus. Quando alter alterũ abſoluit, ne deterius contingat, vt ducat illã quam odio habet. Sicut ſolet accidere: q̃ duo facilè ſpondent, facilè promittunt adinuicẽ: ſed tamen poſt pœnitet facti, & odio habent ſe, tunc ſponſalia per mutuam ipſorum voluntatẽ diſſoluuntur. Extra de ſpon. c. Præterea. §. Si autẽ Nec ob id peccant, quicquid alij dicant, vt docet Celaia.

7. Quia mutuo ſe abſoluũt.

Celaia in 4. diſt. 26. q. 3.

Octauus.

8. Quãdo in ætate legitima reclamatur.

Octauus. Quando impuberes contrahunt ſponſalia, & poſt ad legitimam ætatem peruenientes, non conſentiunt reclamantes, quia conceſſum eſt eis propter defectum ætatis, vt poſſint ſponſalia contrahere, & poſt adultam ætatem reclamare, liberum eſt .n. eis tunc acceptare, vel reclamare.

9. ob famã de impedimento.

Nonus. Si fama ſit, q; inter eos ſit aliquod impedimentum, conſanguinitatis, vel affinitatis, etiam ſi non ſit certum tale eſſe impedimentum ſed aliquod eſt ſcandalum, de huiuſmodi coniunctione, ad tollendum ſcandalum, etiam ſi non conſtet de impedimento, diſſoluntur ſponſalia. Extra de ſponſa. c. Cum in tua. Et de conſan. & affini. c. 2.

10. quãdo non cõſtat condi.

Decimus. Quando quis promiſit contrahere intra certum tempus, vt infra vnum annum, nec ſtetit per eũ, quin illo tempore adimpleſſet promiſſum: ipſo facto tempore tranſacto, ſoluuntur ſponſalia: quia promiſsio, ſolum facta eſt in tali tempore ſignato. Extra de ſponſa. c. Sicut.

11. ob cognationẽ ſpiritualẽ

Vndecimus. Quando ſuperuenit cognatio ſpiritualis, vel legalis, putà adoptio. Ex. de cognit. ſpiri. c. Veniẽs.

12. ob votũ ſimplex

Duodecimus. Vt ait Ricardus, & communiter doct. ſi ſponſalibus ſuperuenit ſimplex votum continentiæ. Nã ſicut votum ſolennizatum in religione, ſoluit matrimonium ratum non conſummatum: ita votum continentiæ ſoluit ſponſalia.

Præter iſtos ſunt alij caſus, in quibus ſponſalia diſſolui poſſunt, & ſit decimuſtertius.

13. ob inimicitiam capitalẽ. Hoſtien.

Decimuſtertius. Si ſuperueniat capitalis inimicitia inter ſponſos, quia alter poteſt petere ſeparationem, ſecundum ſententiam Hoſtien. in ſumma, per rationem cap. 2. Et cap. Requiſiuit. de ſponſal. Meliùs eſt enim tunc diſſolui, quàm q; iungantur, qui odio habent ſe mutuò.

14. ob contractũ ſpõſa. ante annospubert.

Decimuſquartus. Si ſponſalia fuerunt cõtracta ante annos pubertatis, & alter poſt pubertatem petit abſolui ante tacitum conſenſum: vt determinatur in 6. de ſponſa. impub. ca. De illis. Et cap. A nobis. Hoc eſt verum, etiam ſi nulla cauſa ſit reſiliendi. vt bene notat Panor. in c. De illis. Secus tamen eſt, ſi pubes contraxit cum impubere. quia ipſe pubes reſilire non poteſt, ſimiliter neque impubes, ante pubertatem. Panor.

15. ob ſæuitiam.

Decimuſquintus. Propter ſæuitiã ſponſi. Nam tunc merito ſunt ſoluenda ſponſalia, quando timet ſibi ſponſa de dãno futuro. Neque tenetur promiſſum adimplere cùm tali iactura: vt bene notat Panor. in cap. Veniens. qui cle. vel vouen.

16. ob quãcunq; cauſam rationabilem.

Decimuſexstus & vltimus. Poſſunt etiam diſſolui propter quancunque aliam cauſam rationabilem ſuperuenientem: quæ ſi à principio fuiſſet excogitata impedimentum præſtaſſet. Panor.

Verum pro ampliori elucidatione eſt inueſtigandum circa ſeptimum modum. Vtrum ſponſi ſola ſua volũtate poſsint legitime contracta ſponſalia diſſoluere, liberè adinuicem remitendo. Et ſuppono ipſa eſſe iuramento firmata, vt dubium ſit maius. Et videtur q; non. Quia Eccleſia nudum pactum compellit obſeruare. Extra de pact. c. r. ergo matrimonij pactum iuramento firmatum, non poteſt reſcindi voluntate cõtrahentium. De quo ſit prima concluſio. Dubium. Argumentum. 1. conclu.

Prima concluſio. Sponſalia legitimè contracta de futuro, diſſolui poſſunt per ſolam voluntatem cõtrahentium ſine alia cauſa. Quia in ſponſalibus ſolum eſt promiſsio de aliquo faciendo, neque eſt aliqua exhibitio: ergo ſi non eſt exhibitio, adhuc manet in poteſtate, & iure promittẽtis quod promiſſum eſt. Si ergo manet, poterit voluntate alterius, cui debetur, ſibi retinere. Celaia. d. 27. q. 3. Alberrus] Mag. d. 26. ar. 16.

Promiſsio facta alicui, dependet ex voluntate ipſius cui fit. ad hoc quòd transferatur dñium, nam ſi alius non acceptet, non transfertur ſequitur ergo, q; ſi vir promiſsionem fœminæ nõ acceptet, ad huc fœmina poteſt alteri ſuum corpus dare, & ſimiliter ſi fœmina viri promiſsionem. Iſtam ſententiã tenet inter iuriſtas. Ray. Goſ. Spec. & Panor. Spec. Panor. S. Tho. d. 27.

Panor. Et inter Theo. S.Tho. Petrus de Palude.

Palu. ibi. 2. conclu.

2. conclusio. Sponsalia de futuro legitime contracta, etiam iuramento firmata. soluuntur per solam voluntatem contrahentium remittentium sibi promissionem. Quia quanuis quis in aliquo promisso iuret se adimpletu rum, dependet adimpletio ex volũtate ipsius cui fit: ergo ipso remittente, non tenet tale promissum, etiã si fuerit iuramentum adhibitum.

Ratio conclu.

Item. In alijs contractibus ita est, q̃ siue societas, vel quid simile fuerit iuramento firmatum, per voluntatem contrahentium dissoluitur, non obstante iuramento: ergo etiam in præsentiarum nõ obstante iuramento per solam voluntatem contrahentiũ sponsalia poterunt dissolui. Istam sententiam tenet Specula. in tit. de legatis. §. Nunc ostendendum. Et Panor. in cap. Præterea. eod. tit. qui dicit hanc opin. esse communem. Et idem tenet Innocent.

Spec. Panor. Innocen.

Nota. Notandum propter hoc, q̃ inter noui orbis indigenas quàm facilis est promissio nuptiarum, Est etiam libera adinuicem remissio, vt eos non dãnes de mortali, si solum fuit simplex promissio de futuro. Hoc est speciale in matrimonio, vt. s. nõ compellat promissionem de futuro seruare alio remittente, vt sit liberum matrimoniũ.

Innocen. Arg. c. Requisiuit. de spon. & Innoc. in c. Veniens. de iureiuran.

Dubiũ 2. Sed adhuc est dubium. Vtrùm ipso facto existente aliquo casuum suprà positorum dissoluantur sponsalia, vel iudicio Ecclesiæ sint soluenda. Respõ. primo, q̃ quando quis contrahit cùm alia de præsenti, ipso facto soluuntur. Item per ingressum religionis.

Solutio 1 Item si alter fornicatur, & est notorium. Et idem de quacunque alia causa dici posset. Veruntamen quia scãdalum suboriri poterit, loquamur

2. solutio. oportet distinguendo. Vel ipsa publicè sunt contracta q̃ probari possunt: & propter istud scandalum dissolui nõ

Palud. d. 27. q. 1. debent, nisi iudicio Ecclesiæ, quæ habet de omnib⁹ iudicare propter scãda lũ infirmorũ. Si tñ secrete fuerint contracta, in conscientia potest esse remissio adinuicem sine iudicio Ecclesiæ, q̃a ob id requisitum est iudicium Ecclesiæ, quia ob id requisitum est iudiciũ Ecclesiæ, ne scandalizẽtur infirmi. Sed quando secretè, nullum sequitur scandalum.

S. Tho. in 4. d. 27. q. 2. ar. 3.

Ex hoc habes, q̃ cùm noui orbis incolæ sæpissimè secretè contrahebant inter se: si post sponsalia de futuro, remittunt se adinuicem: sunt dissoluta. Istam sententiam apertè insinuat Ricardus in 4. Et sic tenendum. Et (vbi dixi) inter noui orbis incolas non contingit rarò, & quantò faciles sunt in promissione mutua, pro matrimonio, tantò etiam faciliter diuertunt: & recedunt à promissione. Imò & consilium est pro ministris, vt si contingat post hanc de futuro promissionem, q̃ vnus recedat, & alius persistet in promisso, vt consulat persistenti: vt etiã remittat, & maneãt liberi. * Et adhuc consilium pro antiquis christianis videtur esse, & omnia iuxta regulam Tridentini concilij consideranda.

Corolla.

Ricard. d. 27. art. 3. q. 4.

consilium authoris.

ARTICVLVS XXII.

De impedimento catechismi.

per solum catechismum oritur impedi.

IAm sequitur de alio impedimento, quod contrahitur ex hoc, quod tenuit aliquem in catechismo, qui sit ante baptismum: nam tunc videtur contrahi quædam cognatio spiritualis. Et in præsentiarum loquimur solum, quando quis tenet in catechismo, etiam si non teneat in baptismo. Et q̃ per solum catechismum contrahatur: vt q̃ qui tenet in catechismo non possit ducere quam tenuit, neque filij eius, est textus expressus, Extra de cognatione spirituali. c. Cõtracto, ex hoc q̃ ibi Papa determinat quòd matrimonium legitimè contractum nõ dissoluatur, licet vir tenuerit antè, filium vxoris, quam antè habuit

vt

vt concubinam, quia ista res, vix matrimonio contrahendo impedimentũ, affert. Si ergo non affert. ad dissoluendum contractum,& vix affert,aliquod
Panor. impedimentum causat. Panorm. dicit impedimentum contrahi, quod impedit contrahendum, sed non dirimit contractum.

Sed expressius determinatum est in 6. de cognatio. spirituali. ca. Per catechismum cuius verba sunt hæc. Per catechismũ qui præcedit baptismum, sacramentorum fundamentum, & ianuã reliquorum: cognatio spiritualis contrahitur, per quam cõtrahendum matrimonium impeditur: vt ex prædecessoris nostri Clementis Papæ 3. decretali colligitur euidenter, dicendo enim, ꝙ talis res vix contrahendo
Glossa. matrimonio impedimentum afferret, velle videtur ꝙ afferrat. Nam ꝙ vix fit,fieri tamen dubium non existit.Per illam tamen cognationem matrimonium post eam contractum minimè separatur. Hæc in textu. Ibi iuncta glossa. Ex quo apparet esse impedimen-
Dist. 42. tum, vt impediat contrahendum, &
S. Tho. in non dirimat contractum. Hanc senten
4.d.42. tiam tenent omnes Theologi communiter. Et huius S. Tho. rationem assignat. Quia in catechismo sit professio futuri baptismi, ob quod oritur impedimentum aliquod, sicut ex sola promissione nuptiarum, sine aliquo alio, etiam insurgit impedimentum, quod dicitur publica honestas de quo infrà suo modo per solam promissionem, quæ fit in catechismo,oritur ista cognatio spiritualis, quæ impedit contrahendum, sed non dirimit contra-
Dubiũ 1. ctum.

Circa hoc mouentur aliqua dubia. Primum, Vtrùm ista cognatio spiritualis,sic contracta impediat,vt etiam contractum dirimat.

Dubiũ 2. Secundum est,Vtrùm contrahatur verè secluso baptismo,vt si fiat post baptismum.

Dubiũ 3. Tertium est. Si contrahitur solum per catechismum 1.per responsionem de credendis. Vel etiã per omnia alia, quæ baptismum præcedunt: vt est salis impositio,& saliuæ; & aliorum.

Et de primo videtur esse determi- Ad 1.ª pro
natio expressa 30.q.1.c.Peruenit. Vbi affirmati-
decretum est, quòd sit in catechismo ua parte.
impedimentum contractum, vt etiam dissoluatur matrimonium post cõtractum, ex hoc quod ibidem dicitur, quòd tales separentur post matrimonium contractum, & quòd à primo pabulo salis, vsque ad confirmationem per chrisma, oritur tale impedimentum. Videtur ergo determinasse, quod in catechismo est tale
Respon. impedimentum, vt etiã dissoluat iam contractum. Tamen ad dubium dicendum: quod licet sit impedimentum in catechismo, solum est de illis, quæ impediunt cotrahendum, sed non dirimunt contractum. Et ad textum dupliciter respondendum. Vel quod in- Intelligen
telligit tale impedimentum, quod e- tia textus
tiam contractum matrimonium dissol uat ibi ortum, nõ ex solo catechismo, sed ex baptismo. Hoc enim est verum quia per cognationem spiritualem, venientem propter baptismum impedimentum oritur, quod non solùm impedit contrahendum, sed dirimit etiam contractum, vt infrà. Non tamen ibi summus Pontifex intelligit, quod solũ ex catechismo oriatur, sed ex omnibus illis septem ibidem numeratis.

Secundò dici potest, & forte me- 2. Solutio
liùs, ꝙ supposito intelligat impedimentũ ortum ex catechismo, & alijs, quæ baptismum præcedunt,& ꝙ tales separentur, nõ intelligitur ꝙ fiat separatio quantum ad vinculum matrimonij: quia solùm impedit cõtrahendum: sed intelligit,ꝙ separentur quãtum ad thorum vel quantum ad exactionem debiti: cùm talis, qui tenuit in catechismo puerum, non possit debitum exigere à matre filij etiam si sit vxor propria. Et iste est modus loquendi sanctorum patrum. Sic etiam determinatur,quod si quis duxit vnã, & post habuit incestum cum sorore vxoris,quòd nullam habeat. Certum est,ꝙ post contractum matrimonium, per incestum superuenientem,nõ soluitur

uitur matrimonium primum, legitimè contractum: tamen dicitur, q̃ nullam habeat, intelligit quãtum ad exactionem debiti: quia exigere non poterit abſque diſpenſatione. Et ſic manet verum, q̃ per catechiſmum oritur impedimentum, quod impedit contrahendum, ſed non dirimit contractum.

Ad ſecundũ dubiũ. 1. Ratio. contra veritas.

Ad 2. dubium. Vtrùm per ſolũ catechiſmum contrahatur impedimentum. Et videtur quod non. Quia huiuſmodi impedimentum eſt compaternitas quædam, ſed hæc nõ eſt, niſi vbi eſt regeneratio, in ſolo autem catechiſmo nõ eſt talis regeneratio: neq; in aliquo alio ſacramentali, ergo non cõtrahitur huiuſmodi impedimentũ, niſi ſit ſimul cum baptiſmo.

In contrariũ eſt veritas. Solu. ex.

In contrarium tamen ſunt textus allegati, in quibus expreſſe determinatur, quòd per catechiſmum, qui eſt ante baptiſmum contrahitur tale impedimentum.

Albertus Mag. diſt. 42. art. 5. ad 6.

Ad dubium reſpõdet Albertus Magnus, & dicit, quòd catechiſmus non completur niſi in baptiſmo, ob id non impedit niſi cùm baptiſmo exiſtens, & eo ſolo, non contrahitur impedimentum. Sed tamen opinio communis

Opi. com. d. 42.

eſt verior, quòd per catechiſmum ſolum impedimentum contrahitur, tamen debile, eo quòd impedit contrahendum, non dirimens contractum. Sicq; intelligendi ſunt qui id vidẽtur negare, vt illi qui concedunt diſpoſitiue ſolum oriri impedimentum ex catechiſmo. Quia alioqui expreſſe dicerent contra textum ſuprà allegatũ. Et idem Albertus Magnus fortè poſſet intelligi, eò quòd non impedimentum præſtat, ſic vt etiam contractum dirimat.

Ad 3. dubium.

Ad 3. dubium, Vtrùm contrahatur huiuſmodi impedimentum per ſolum catechiſmum, Vel, vtrùm etiam per alia quæ præcedunt. Reſpõdetur vnica concluſione.

Concluſio Ratio concluſ.

Per ſolum catechiſmum, & nõ per alia quæ ipſum præcedunt, inſurgit iſtud impedimentum. Quia ſecundũ regulam iuris, Fautores iunt ampliã di, & odia reſtringenda, ergo tantundem erit impedimenti, quod eſt odioſum, quantum in iure eſt expreſſum: ſed in iure ſolum exprimitur, quòd per catechiſmum contrahitur, ergo non inſurget per aliud, quod nõ eſt catechiſmus: ſed vt conſtat ex ipſo nomine, ſalis pabulum, & ſaliuæ appoſitio, & olei perunctio, & his ſimilia, non ſunt catechiſmus, ſed potiùs exorciſmus, ergo non contrahitur in ipſis, vel ſi contrahitur per aliquod illorum, & per quolibet contrahetur. Et ſic tot inſurgerent impedimenta, quot cæremonialia præcedũt ipſum baptiſmum. Et quidem per catechiſmum ego intelligo inſtructionẽ illam, quæ præcedit baptiſmum, per quam ſolam contrahitur hoc impedimentum. Et licet Pet. de Palu. dicat etiam per exorciſmum, meliùs intelligit S. Tho. & Durandus eadem diſ. De quo nos dicemus inferiùs quando de cognitione ſpirituali.

Quid catechiſmus. Palud. 4. d. 42. S. Thom. quolib. 12 ar. 19. Duran. d. 42.

Sed contra iſtam concluſionem eſt argumentum. 30. q. 1. cap. Peruenit. Vbi ſummus Pontifex determinat cõtrarium, dicens. Scitis quòd quomodo ſunt ſeptem dona Spiritus ſancti, ita ſunt ſeptem dona baptiſmi, A primo ergo pabulo ſacrati ſalis, & ingreſſu Eccleſiæ, vſque ad confirmationem per chriſma, hoc eſt à primo vſque ad ſeptimum nullus chriſtianus ſuam cõmatrem in coniugium ſuſcipere debet. Hæc ſunt verba textus, quæ videntur contraria concluſioni, ſcilicet, quòd contrahantur per omnia quæ præcedunt, quæ ſunt. Primum. Salis collatio. Secundum, aurium, & narium linitio cum ſputo. Tertium, in pectore, & in fronte facta ſignatio. Quartum, olei ſacrati perunctio. Quintum, Baptiſmi ablutio. Sextum, in vertice chriſmatis perunctio. Septimum, in fronte ſignatio.

Obiectio.

Reſpondetur tamen, quòd textus hic non eſt contra concluſionem poſitã. Pro cuius ſolutione maximè oportet notare, vt intelligamus quid ſummus Põtifex, ſeu Eccleſia velit diffinire in ſuis determinationibus, Quæ nã

Solutio.

Nota. fuit q̃ſtio mota. Quia illud quod motũ fuit in quęſtione, illud voluit determinare. Cætera quidem quæ iungun tur, apponuntur tanquam quædam probabilia vera, non tanquam determinationes Eccleſiæ, niſi ibi exprimãtur. Exempli gratia. In cap. Maiores. de baptiſmo, & eius effectu determinatur, q̃ in baptiſmo confertur gratia, & conferuntur virtutes. Et clariùs in Clement. vnica. De ſumma Trini. & fide catho. Non tamen eſt fide tenendum tanquam ſi Eccleſiæ eſſet determinatio, q̃ in baptiſmo ſimul omnes infundantur virtutes, neq; hæreticus eſſet dicẽdus, qui negaret fortitudinem infundi (quæ eſt habitus) puero baptizato, ſicut videtur dubitare. Sco. Tamen eſſet hæreticus, qui negaret gratiam infundi, quia id determinatum eſt ibi. Et ſimiliter qui nunc negaret aliquid infundi, & nobis inhærere, & formaliter in nobis eſſe, eſſet anathema, vt patet ex Concilio Tridentino ſub Paulo 3. celebrato. Hæc dicimus non ob aliud, niſi quia quæſtio ibidem mota fuit, Vtrum gratia infunderetur in baptiſmo. Et reſpondet ſummus Pontifex q̃ ſic, & virtutes. Iſtud q̃ virtutes, apponit tanquam verum, non tanquam determinatè verum, q̃ non liceat contrarium opinari, ſed tamen primùm determinat vt verum, quia illud fuit quæſitum. Sic (& bene) Picus Mirandulanus theoremate 8. de fide. Ita in propoſito. In cap. Peruenit. fuit relatum ſummo Pontifici, quod quidam viri, & mulieres, ex magno concurſu in ſabbato ſancto proprios filios ſuſceperunt ex lauacro ſancto, & conſulitur Papa quid faciendum, & reſpon. quod ſeparentur quantum ad thorum, & concludit: quia à primo pabulo ſalis, vſque ad chriſma, nullus recipiat com matrem in matrimonium. Per iſta verba ſolum determinatur, quod propoſitum erat in quæſtione, ſed in quæſtione ſolũ fuit de illis, qui proprios filios de ſacro fonte leuarunt, & hoc determinat ſummus Pontifex, q̃ fuit ortum impedimentum. Et hoc eſt verum, q̃ in baptiſmo oritur, & in catechiſmo, non tamen ſequitur q̃ ſit determinatum, q̃ in pabulo ſalis ſolum, tale impedimentum oriatur, ſed q̃ incipiat ibi, & perficiatur perfecto catechiſmo, & baptiſmo. Hæc eſt ſententia Durandi.

Scot. in 3. d. 26.

Duran. d. 23. q. 6.

Conc. Trid̃. Seſs. 5. cano. 11.

Mirãdula.

Duran. d. 41. q. 1.

Sed adhuc dubitatur circa hoc impedimentum, Vtrùm oriatur quoties matres, vel patres tenent proprios filios apud neophytos in nouo orbe, propter multitudinem puerorum baptizandorum, & quia aliter commodè fieri non poteſt. Sic tamen tenent quando fiunt iſtæ cerimoniæ: vt ipſi in catechizatione non reſpondeant, ſed illi qui ſunt patrini conſtituti totius multitudinis. Nec etiam parentes de ſacro fonte leuant puerum, ſed ſolum illi patrini. Tamen contingit, q̃ ipſis matribus tenentibus proprios filios, miniſter apponat ſal, & ſaliuam, & oleum, & cætera alia omnia. Vel cõtingit q̃ non apponat niſi ſolum duobus, vel tribus pro omnibus, & iſtos non tenent matres, ſed tales deſtinati patrini. Multum iuuat pro ſcrupuloſis iſta ſcire. Contingit enim magna confuſio aliquando, & ob id nõ cõtemnendus ſcrupulus. Ad hoc reſpõ. per duas concluſiones. 4. Dubiũ,

Prima concluſio. Viri vel fœminæ proprios tenentes filios, in pabulo ſalis, in appoſitione ſputi, & crucis ſigno, imò & in appoſitione olei, nõ contrahunt impedimentum hoc, ſiue ſciẽter, ſiue ignoranter faciant. Probatur. Si oriretur impedimentum, eſſet propter Eccleſiæ determinationem, ſed non eſt talis determinatio, ergo nec tale impedimentum. Quia ſi eſſet, ob hoc eſſet, q̃ dicitur, q̃ propter catechiſmum, ſed nullum iſtorum eſt catechiſmus, vt conſtat ex nomine, ergo non ob id contrahitur. ¶ Secundo. Vel eſſet per decretum. cap. Peruenit. 30. q. 1. iam allegatum, in quo dicitur, quod à primo pabulo ſalis. Sed non ob hoc, vt diximus. Quia ibi ſolùm determinatur iuxta dubium propoſitum de illis, qui tenuerunt in fonte baptiſmatis, ergo verè ex Eccleſiæ de- 1. conclu.

1. Ratio.

determinatione non habetur, quod tales proprios filios tenentes contrahãt
Cõfirma. impedimentum. ¶ Et cõfirmatur ex ſuperius dictis. Quia odia reſtringẽda ſunt, & fauores ampliandi. Neque oportet fingere impedimentum, vbi non eſt expreſſum in iure.

2. conclu. 2. concluſio. Viri, vel fœminæ proprios filios tenentes in catechizatione, quando exigitur ab eis fides, ipſis
Matres tenentes in catechiſmo, ſi non reſpondẽt non incurrunt impedimentũ. S. Tho. in 4. d. 42. ſolum tenentibus, ſed illis, qui patrini ſunt, reſpondentibus pro illis, non contrahunt tale impedimentum, ſed ſolùm patrini reſpondentes in catechizatione. Probatur. Iſtud impedimentum, contrahitur in catechiſmo per hoc ꝙ eſt quædam promiſſio baptiſmi ſuſcipiendi, vt dicit S. Thom. Et eſt quædam regeneratio per fidẽ, quam proteſtatur patrinus pro paruulo, ergo cum illo erit impedimentum contractum, qui promittit baptiſmum ſuſcipere, qui & fidem proteſtatur: ſed hoc non facit parens tenens filium, ſed patrinus, vt ſupponimus: ſequitur ꝙ cum illis non contrahitur aliquod impedimentum.

Cõfirma. Et cõfirmatur. Nam ſicut in baptiſmo ſolùm contrahitur, quia tangit leuando de fonte, & non quia aſſiſtit leuanti: ſic in catechiſmo, quia promittit, & fidem proteſtatur, & nõ quia proprijs manibus tenet. Sequitur ergo, ꝙ cùm in baptiſmo impedimentũ non oriatur inteſtantes, niſi tangant, ꝙ etiam non oritur in catechiſmo inter tenenter, niſi fidem profiteantur pro paruulo, & baptiſmi reſponſionem faciant. Et ſic eſt ſublatus ſcrupulus, qui cruciat nonnullos in nouo orbe, putantes tale oriri impedimentum, ſi ſolum habeant matres filios proprios, ipſis tamen matribus non reſpondentibus: quia ſi non reſpondeant in catechizatione, perinde eſt, ac ſi in terra paruuli iacerent, vel ꝙ aliæ mulieres haberent, quia nec ſic cum illis (ſi non reſpondeant) tale vinculum cõtrahitur, ſed ſolùm cum patrinis profitentibus fidem, per quam
ad heb. 11 ad Roma. eſt quodammodo quædam ſpiritualis regeneratio, quia iuſtus ex fide viuit, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo.

Ex iſtis patet, ꝙ à fortiori nullum erit impedimentum per hoc, ꝙ proprios habeant filios, & cæremoniæ omnes fiant cum duobus, vel tribus pro omnibus, ſicut fit ob Pauli 3. diſpenſa- Diſpenſatio. Paul. 3.
tionem. * Hic oritur dubium modo poſt Concilij Tridentini diffinitionẽ in Seſs. 24. c. 2. De matrimonio ſiquidem ibi reſtrictio graduum in cognatione ſpirituali facta eſt, vt non latè ſe extendat ſicut olim, vt nos in fine in appendice latè diſputamus. Dubium ergo eſt an hoc impedimentum, ꝙ in ſolo catechiſmo contrahitur, modo ſit ablatum per Concil. Trident. quia cùm in diffinitione Concilij quando res facta eſt ſolum de cognatione ſpirituali in baptiſmo fit mentio, & nullũ eſt verbũ de catechiſmo: ob id videtur quod iura citata maneant in ſuo vigore vt erant ante Concilium.

Reſpon. ꝙ per Concilij determinationem totaliter videtur ablatũ, hoc impedimentum catechiſmi, ſolum volo dicere, quòd per hoc ꝙ quis in catechiſmo ſolum ſine baptiſmo, nõ haberet tale impedimentum, probatur, Concilium voluit auferre impedimẽta ad matrimonium contrahendum, & gradus reſtringere cognationis ſpiritualis, ergo & abſtulit impedimentũ, quòd in ſolo catechiſmo, patet quia ibidem docet experiẽtia propter multitudinem prohibitionum multoties in caſibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus, vel non ſine magno peccato perſeueratur, vel ea non ſine magno ſcandalo dirimuntur, volẽs itaque ſancta ſynodus huic in commodo prouidere, & a cognationis ſpiritualis impedimento incipiens, ſtatuit ſcilicet ecce ſancta ſynodus gradus voluit reſtringere cognationis ſpiritualis: & dicit ſolum maneat prohibitus inter tenentem cùm tento, & patre, & matre eius in baptiſmo, & cùm baptizante, & baptizato: & patre, & matre eius: & ꝙ nullus ampliùs ſit gradus. Cũ ergo ſolum in baptiſmo velit eſſe & vltra primum nolit extendi, videtur ꝙ oẽm alium gra-

dum abstulit cognationis spiritualis: & sic per solum catechismum nulla contrahatur: quia si gradus in baptismo primum, & videtur auferre in catechismo etiam quo ad primum: quia in cognatione spirituali ius dicendo solũ de baptismo meminit: & sic quousque aliud per Ecclesiam sit declaratum, videtur mihi hoc dicendum, nam si id quod magis videbatur inesse ablatum est nempe confraternitas, & conpaternitas in baptismo, ergo & ablatum est quid minus videbatur in esse id quòd per solũ catechismum, & hic soluitur argumentum in contrarium adductum, q̃ in sancta synodo non est facta mentio de catechismo: quia ablato id q̃ in baptismum quòd principale erat intelligebatur sublatum, q̃ minus erat, & propter principale introductum. De principali in appendice in fine disputatum est.

ARTICVLVS XXIII.

De impedimento incestus.

COnsequenter agendum de incestu. Pro cuius declaratione aduertendum est, q̃ incestus dupliciter committitur. Primo cum consanguineis proprijs. Secũdo potest committi cum affinibus, qui sunt consanguinei propriæ vxoris, vel viri. Tanta est hæc differentia incestus, vt secundum iura virum impedimentũ sit, & aliud non. Pro cuius recta intelligẽtia sit. 1. cõcl.

1. conclu. Prima conclusio. Incestus commissus cum consanguineis proprijs, non est impedimentum: quominus talis incestuosus possit matrimonium contrahere.

Ratio. Probatur. Si esset impedimentũ, vel esset iure naturæ, vel iure Diuino positiuo, vel iure humano sed nullo istorum ergo nullum est impedimentum. Primo. Non iure naturæ, vt est apertissimum. Nec Diuino iure, quia

Leuit. 18. in Leuitico solum prohibetur matrimonium cum affinibus, & consanguineis, tamen non determinatum est, q̃ incestuosus non possit aliã ducere. Nec est impedimentum iure positiuo.

Caiet. 2.2 q. 154. arti. 9. Probatur. Quia cap. Transmissæ. & ca. Ex literis. de eo qui cog. consan. vxo. suæ. solem ponitur impedimentũ de incestuoso cum affinibus. Item 32. quæstio. 7. in pluribus capitulis solum ponitur de affinibus. Sequitur ergo, q̃ cùm non sit in iure expressum tale impedimentum, q̃ nullo modo est asserendum. Hæc S. Tho. & Ricardus, & Archi. & omnes Theologi, licet contrarium Palu. in 4. dist. 34. q. 1. & Angelus in sua summa in verbo, Incestus. §. 5.

S. Tho. d. 34. q. 1. Ricard. d. 34. Archi. 3. p. ti. 1. c. 16 §. 4.

Sed contra istam cõclusionem sunt valida argumenta ex determinationibus sacrorum Canonum. In primis est illud ex Concilio Agatensi. 35. q. 3. c. De incestis. vbi dicitur. Incestuosos verè nullo cõiugij nomine deputandos. Et nominat qui sint tales, dicens. Si quis consobrinæ, sobrinæq; se sociauerit. Et subdit. Aut quia ex propria consanguinitate aliquam habuerit, vel concubitu polluerit. Sequitur ergo ex huius Concilij determinatione, q̃ prohibitum sit matrimoniũ generaliter omnibus incestuosis.

Cõtra Palud. & Ange. & contra legẽ. 13 ti. 2. p. 4. & contra Abba. c. 1. de eo qui cogno. cõsan. vxo.

Ad hoc dicendum ex ipso textu, in cuius calce subditur. Sanè quibus coniunctio illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris coniugij libertatem. Hæc ibi. Apertè textus insinuat q̃ non interdicatur coniugium omnibus incestuosis: sed quòd interdicatur ex incestu cùm affinibus.

2. Obiectio. Secundum argumentum est ex alio textu 35. q. 6. c. Si duo viri, vbi dicitur, quòd tales incestuosi cum proprijs cõsanguineis si iuuenes fuerint, possint alia inire coniugia. Videtur ergo quòd sit ibi dispensatio cum iuuenibus, & sic saltim quòd senes non poterunt contrahere sine dispensatione, si incestum commiserunt cum consanguineis proprijs.

Solutio. Respon. quòd ex isto textu colligitur solutio expressa. Nam dicens, quòd iuuenibus liceat matrimonio iũ

gi

gi, non interdicit ſenibus. Sicut ſi quis diceret, iuuenes non ieiunent, nõ dicit q̃ ſenes ieiunent.* Quanuis hęc ſolutio inepta iudicetur à viro, alias non vulgariter docto Reuerendo Patre Fratre Antonio de Cordoua Minorita in ſuo quæſtionario. q. 12. quãuis alia quæ hic dicta ſunt probet.

2. conclu. Secunda concluſio, Inceſtus commiſſus cùm conſanguineis vxoris, vel ſi fœmina ſit, cùm conſanguineis viri: eſt impedimentum, vt altero decedente, qui inceſtum commiſit, non poſſit alteri matrimonio coniungi. Iſta concluſio eſt expreſſa determinatio Eccleſiæ. Extra de eo qui cognouit conſanguin. vxor. cap. Tranſmiſſæ. & 32. quæſtio. 7. per multa capitula. Sed tamen contractum tenet, contra glo. cap. 2. de pœniten. & remiſſi. regiam, l. 14. & 13. tit. 2. par.

Ratio concluſionis. 4. Ratio diuerſitatis iſtarum concluſionum hæc poteſt eſſe: quia dato peccatum grauius ſit commiſſum cũ propria conſanguinea, quàm commiſſum cum conſanguinea vxoris: propriè tamen per inceſtum cum conſanguinea vxoris, matrimonio ampliùs contrariatur. Et quia talis inceſtus ex ſua ratione habet, q̃ impediat exactionẽ debiti à proprio coniuge: quia per inceſtum factus eſt affinis.

* Hic poteſt eſſe dubium an etiam inceſtuoſus dicatur ille qui carnaliter cognouit illam, cum qua impedimentum habet publicè honeſtatis, vt ſi aliquam habuit ſponſam cum qua eſt orta publica honeſtas, fuerũt ſoluta ſpõſalia, & contraxit cum alia, quæritur an ſi cognouit, vel illam q̃ habuit ſpõſam, vel conſanguineam intra quartũ gradum, ſit dicendus inceſtuoſus, videtur quod ſic quia eadem videtur ratio, & ſic idem ius, vt. ſ. ſi Petrus ſibi deſponſauit Mariam, & antèquã carnaliter eam cognouit ad conſanguineã eius acceſſit ſit vocandus inceſtuoſus, & abſque diſpenſatione poſt mortem ſponſæ, non poſſit aliam ducere.

Ad dubium reſpondentes, oportet conſiderare, q̃ ſi ſolum fuerunt ſponſalia de futuro per copulam carnalem cum conſanguinea ſponſæ, ſunt ablata, & ſponſam non poterit habere vxorem, ſunt textus expreſſi, vt infrà quãdo de impedimento criminis.

2. Etiam conſiderandum, q̃ poſt diffinitionem Concilij Tridentini in publica honeſtate, ſolum eſt primus gradus prohibitus, & non extenditur amplius, vt in fine in appendice notauimus, & patet in Seſſione 24. c. 3.

3. Etiam notandum, q̃ aliud eſt loqui de pœna inceſtuoſorum, ſecundũ iura ciuilia, & aliud de impedimento iuris canonici. Reſpon. ad dubiũ non eſſe inceſtum carnaliter cognoſcere cõ ſanguineam illius cum qua eſt publica honeſtas patet, quia nullum tale in iure olim. ¶ 2. Dico, q̃ etiam ſi olim fuiſſet modo per Concilium eſt ablatum: quia gradus nullus eſt extra primum in publica honeſtate. ¶ 3. Dico, q̃ quo ad pœnas inceſtuoſorum poſſet ad arbitrium iudicis, de quo vide Couarru. in 2. p. epitome. c. 6. §. 8.

Dubiũ 1. Sed circa iſtud impedimentũ dubitatur, Vtrũ dato ſit impedimentũ hoc in iure, liceat inceſtuoſo cõtrahere abſque diſpenſatione. Et quis eſt qui cũ eo diſpenſare poſſit. Sit prima concluſio.

1. conclu. Prima concluſio. Inceſtuoſus cum affinibus, ſciens impedimentum, contrahens matrimonium abſque expreſſa, vel interpretatiua diſpenſatione, peccat mortaliter. Quia hoc eſt in iure prohibitũ, vt patet ex. c. allegatis.

Ratio concluſio. ergo contra faciens ſcienter, peccat, & non venialiter ſolum, cum ſit res grauis, ergo mortaliter. Ex hoc enim maxime cognoſcitur contrauenire præcepto Eccleſiæ, vtrùm ſit mortale aut veniale. Dixi, ſcienter: quia ſi

S. Tho. 1. 2 q. 76. arti. 13. ignoranter id faciat, neſciens impedimentum expreſſum in iure, contrahens non peccat, nam ignorantia inuincibilis eum excuſat, quam puto in

Palud. diſ. 34. q. 1. uincibilem in illo, qui nunquam audiuit tale eſſe impedimentum. Hæc ſententia eſt Petri de Palu. in 4.

Dixi etiam, ſine diſpenſatione: quia vbi interuenit diſpenſatio nullum eſt peccatũ. Nam qui ſic cõtrahit,

non

non cõtrauenit alicui præcepto. Quia iam cum eo dispensatum est. Dixi etiã expressa, vel interpretatiua. Quia si ille qui potest dispensare, videat incestuosus communiter contrahere, neque prohibet videtur tacitè dispensasse. Et sic vbi talis esset consuetudo: nullum esset peccatum contrahere. Vt patet à simili in alijs Ecclesiæ præceptis, vbi ex hoc solum, q̃ Episcopus permittit, aliquid in quo potest ipse dispensare, videtur dispensasse vt est, q̃ sacerdotes adinuicem se absoluant, quod est contra expressum ius, sed tamen quia ipse videt, & consentit, videtur dispensasse. * Modo per Concilium Tridentinum ius est renouatum, & consuetudo in contrarium nõ sufficit in Sessione 23. cap. 15. Sic S. Thom. Hoc idem Petr. de Palude, & Archiepisc. Floren. Et est Theologorum communis opinio. Et qui talem incestum commisit, non potest exigere debitũ, licet possit reddere. Sed tamẽ Episcopus potest dispẽsare vt infra dicetur. Oportet tamen q̃ scienter cognoscat consanguineam vxoris, nam si ignoranter, potest exigere: De quo Soto. de Iusti. lib. 1. q. 7. ar. vlti.

Doctores in 4. d. 17.

S. Tho. di. 34. ar. vlt. Palud. di. 34. q. 1. Anto. 3. p. tit. 1. c. 16. §. 4.

2. conclu. ratio. opi. cõmunis.

2. conclusio. In huiusmodi impedimento, q̃ incestuosus cum affinibus possit contrahere, potest Episcopus dispensare. Probatur sententia omnium doctorũ, tam Theologorũ, quã Iurisperitorum. Imo & secundùm Veuecensem, sufficit proprij sacerdotis licentia. Et idem Monal. & Roden. Et Ioan. And. in c. In adolescentia. 33. q. 2. ait q̃ iuuenis incestuosus potest contrahere sine dispensatione, sed non senex. Et ita tenet summa Angelica. Huius ratio est. Quia est periculum incontinentiæ in iuuene. Ob id iuueni absque dispensatione conceditur: q̃ negatur seni, vbi nullum imminet periculũ. Et expresse q̃ Episcopus possit dispensare, vide in Palu. Couarru. in Epito. p. 2. cap. 7. nu. 6 & idem Nauarro in manuali confesso. c. 22. nu. 86.

Monal. Ioan. Angelus. S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 16. §. 4. Palud. di. 42. q. 1. & d. 34. q. 1.

3. conclu.

3. conclusio. Noui orbis incolæ incestuosi, contrahentes absque dispensatione, nullum peccatum (saltim mortale) cõmittunt. Probatur. Ignorantia iuuincibilis excusat actũ à toto, qui alias secluſa ignorantia esset peccatum, vt apertè constat in facto Iacob cognoscente Liam, & in multis alijs: sed noui orbis indigenæ incestuosi, contrahentes, inuincibiliter ignorant, ergo dato esset mortale secluſa ignorantia, cùm ipsa adsit, non peccant mortaliter. Maior est nota. Et probatur minor. Quia dicitur inuincibiliter ignorare, qui faciendo quod in se est, adhuc ignorat: sed isti faciunt quod in se est, & audiunt prædicatores, nec eis adhuc est declaratum, ergo ignorant inuincibiliter.

Gene. 24

S. Tho. 1. q. 76. ar. 3. Doct. in 2. d. 22.

Probatur secundo. Iuuenes qui timent de incontinentia, non peccant mortaliter, licèt incestuosi, contrahendo sine dispensatione, sed apud neophytos timetur incontinẽtia, ergo licebit eis contrahere, etiam sine dispensatione. Maior probatur ex capit. In adolescentia. 33. q. 2. vbi dicitur, q̃ solenniter pœnitens, si timens incõtinentiã iuuenilem, copulã vxoris elegerit, videtur rem fecisse venialem. Ex isto probatur. Solennis pœnitentia est impedimentum, sicut incestus, sed tali impedimento non obstante, quando timetur de incontinentia, non est mortale contrahere, ergo nec incestuosus similiter etiam sine dispensatione.

2. Ratio.

Confirmatur ex. c. Antiqui. vbi dicitur. Si continere non potest, redeat ad coniugium. 33. q. 2. Imò hoc expresse determinant doctores Iuristæ suprà allegati. Minor est clarissima, q̃ sit talis timor de incontinentia, cùm in plurimum eos nouerimus tam debiles, quod vitam non possint ducere nisi vxorem habeant apud se. * Et non tantum hæc indigentia pro carnali copula quantum pro communicatione operum. Et considera quòd SS. Papa Pius quintus concesit die 27. Septembris, anno 1569. viuæ vocis oraculo, ad instantiam Reuerẽdi Patris Fratris Ioannis de Aguilera, commissarij Romanæ curiæ ordinis Minorum, quòd prouinciales possint committere viris religiosis & doctis, & iuxta Concilij

Confirmatio.

de-

decretum approbatis, authoritatem dispensandi cum viris seu mulieribus incestuosis. Qui carnaliter peccauerunt cum consanguineis, alterius coniugis intra quartum gradum, ad hoc quòd possint petere debitum, & hoc in foro conscientiæ tantum.

ARTICVLVS XXIIII.

De impedimento vxoricidij.

EST aliud impedimentũ impediens quidem contrahendum, sed non dirimens cõtractum, quãdo quis interficit propriam vxorem. Tunc enim in pœnam huius peccati interdicitur ei, ne secundo ducat vxorem. 33.q.2.c.1.

Sed circa hoc dubitatur. Vtrũ hoc verum sit quotiescunque & quomodocunque vir occidat vxorem. Item si ita verum est, si mulier occidat virũ. Et vt certa ab incertis segregemus, est aduertendum, quòd hic loquimur simpliciter, quando vir occidit vxorem & non quando cum intentione ducendi adulteram quia tunc est impedimẽtum non solùm impediens contrahendum, sed dirimens contractum cum tali: quam voluit habere vxorem, vt infra dicemus. Itaque solùm loquimur quãdo occidit vxorem quia odit eam.

Nota.

Secundo est notandum, quòd vir potest occidere vxorẽ, vel quia adultera est, & in adulterio deprehensa: vel quia alioqui molesta est viro suo. His habitis respondetur.

1. conclu. Prima conclusio. Vir occidens propriam vxorem sine intentione ducendi concubinam (quam non deprehendit in adulterio) peccat mortaliter contrahendo cum alia sine dispensatione expressa, vel interpretatiua. Probatur ex textu. 33.q.2.c.1. vbi interdicitur: ergo sequitur quòd contrà faciens peccat, & non venialiter, quia

Ratio conclusio.

res est grauis, ergo mortaliter.

2. dubio. 2. conclusio. Vir occidens vxorem propriam deprehensam in adulterio, non incurrit tale impedimentum. Patet. d.37. in fine. leges enim dãt authoritatem ad hoc faciendum impunè, Et quam per legem facultas datur. q.1. art.3. * Vt possit de adulterio damnata occidere, nam & si vt possit misericorditer se habere vxori condonando, non facit iniustum occidendo, alias iniquè faceret iudex iustitiæ executionẽ ei committendo, verum differentia notanda est in illo qui vxorem in adulterio deprehensam interficit, & in illo qui occidit vxorem à iudice damnatam de adulterio, quia primus: & si impunè id agat coram Deo homicida est, quia nullus ante condemnationẽ morte plectendus, & sic canon Nicolai Papę. 33. quæst. 2. c. Interfectores. Sed lex ciuilis permittit. l. Grachus. C. ad l. Iuliam. de adulterijs, & l. marito. ff. eod. tit. Secundus tamen qui à iudice vxorem damnatam de adulterio interficit, non solum in foro exteriori, rem damnatam non committit, sed ẽt in foro conscientiæ: quia sine peccato exequitur. vide Soto de iustitia & iure. li. 5. q. 1. ar. 3. in fine Medina de restitutione. q. 3. causa 4. Abulen. Matth. 5. q. 113. & docto. 5. in 4. d. 37. q. 2. ad primum. Et vide Syluestrũ in verbo Homicidium. 1. q. 2. & latissimè disputat doctissimus episcopus Segouiẽsis Couarr. in 4. Decretalium. p. 2. c. 7. § 7. num 8.

Palud. d. 34. q. 1.

Soto de iusti.

3. conclu. 3. conclusio. Vxor occidens propriũ virum, non incurrit talem pœnã. Probatur. Quia non est ponendùm impedimentum, vbi in iure expressum non est: sed non est in iure expressum de muliere sicut de viro, ergo non est asserendum. Quia fauores sunt ampliãdi, & odia restringenda. Et ratio diuersitatis hæc potest esse. Quia magis timetur, quòd vir occidat propriã vxorem, quàm quòd vxor virum, propter debilitatem sexus. Hinc videtur pœnam apposuisse viro ad cohibendũ iram: & non fœminæ, quæ ex natura sua videtur fragilis, nec facilè audaciam

De regul. iur.

ciam habet ad tantum facinus committendum.

De impedimento vxoricidij, vel viricidij, quando fit ob aliud ineundum coniugium, inferiùs ex propoſito tractandum eſt: nam (vt diximus) eſt impedimentum alterius conditionis cũ impediat contrahendum, & dirimat contractum. Ad hoc impedimentum vxoricidij ſic eſt, vt non viricidij, neque dirimat iam contractum: licet cõtrahendum impediat ad ſenſum declaratum: vt non liceat contrahere ſine diſpenſatione expreſſa vel interpretatiua.

ARTICVLVS XXV.

De impedimento raptus.

ALiud impedimẽtnm in iure eſt, quod impedit contrahendum, ſed nõ dirimit contractum, qñ quis rapit alienã ſponſam. 27. q. 2. c. Statutũ.

Sed circa hoc dubitatur. Vtrũ hoc verum ſit de raptore etiã virginis nõ ſponſatæ, vel ſolutæ, vel etiam ſponſatæ, ſed non virginis. Et vtrũ quomodocunque ſit raptor virginis, licet non fuerit deſponſata, poſſit ducere vxorem.

Item, dubium eſt, Vtrùm dato non poſſit ducere vxorem illam ſponſam alterius raptam, poſſit cum alia contrahere. Pro ſolutione horum ſit prima concluſio.

1. conclu. Prima concluſio. Raptor alienæ ſponſæ, ſiue ſit virgo, ſiue corrupta, non poteſt abſque diſpenſatione contrahere cum ipſa, neque cum alia ſine peccato, dummodò non ignoret inuincibiliter. Probatur ex textu ſupra allegato.

Ratio conclu. Nam ibi non eſt determinatum, nec limitatũ quòd ſit corrupta, vel ſit virgo, ſed quod ſit ſponſa alterⁱ°, ergo ſequitur ꝙ talis raptor alienæ ſponſæ, non poteſt eam ducere. Et quòd non poſſit etiam cum alia, patet in c. Statutum. 27 q. 2. vbi dicitur, quòd ſi quis ſponſam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & ſine ſpe coniugij maneat. Si ergo ſine ſpe coniugij debet manere, nullam poteſt ducere. Alioqui maneret cum ſpe coniugij. Item ſequitur, & ſi ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alteri non negetur: ergo ſi ipſa conſenſerit raptori, cum alio non poteſt matrimonio coniungi. Alias ſi poſſet, quorſum ſolum conceditur non cõſentienti? Et ob id cum raptor ſit mali perpetrator, ex ipſo textu apparet non poſſe abſque peccato aliquam ducere. Dixi in concluſione, abſque licentia expreſſa, vel interpretatiua ad ſenſum ſuprà declaratum. Item. Niſi ignoret inuincibiliter tale impedimentum, quia tunc etiam excuſaretur à peccato. S. Tho. 1. 2 q. 77. ar. 4.

2. concluſio. Rapiens virginem ſolutam, licet ſecundum ius ciuile non poſsit contrahere cum ea, poteſt tamen ſecũdum ius canonicum ſine aliqua diſpenſatione. Prima pars probatur. C. de raptoribus virginũ. l. vnica. 2. conclu.

Secunda pars patet. Extra de raptoribus. c. 1. Et de adulte. c. 1. Et in c. Placuit. Et c. de puellis. 6. q. 2. Et quia iſta pœnalia ſunt ſic intelligenda prout iacent, & declaranda vt verba ſonant, ſiquidem tam ius ciuile, quàm canonicum antiquum correctũ eſt per nonum. Palu. d. 34 q. 1.

3. concluſio. Raptor corruptæ ſolutæ, ſecundum omne ius poteſt cum ea contrahere abſque peccato. Probatur ex ſuperiùs dictis. Quia nullo iure videtur interdictum matrimoniũ, inter huiuſmodi perſonas, ergo poterunt contrahere inter ſe abſque aliquo peccato, & à fortiori, cum quacunque alia. Et non ſolum poteſt cum rapta poſtquàm reſtituit, ſed etiam antequàm eam reſtituat. Sic. Maio. in quo Martinus de magiſtris deceptus eſt in ſuo de temperantia. Q. de raptu. qui opinatus eſt contrarium. Et concluſionem tenet Couarruuias. 3. conclu. Ratio conclu. Maio. d. 29. q. 2. Contra Martinũ. Couarru. 2. p. epi. c. 3. §. 9.

* At circa hoc impedimentũ raptus ſcias, nouũ ius conditum in Concilio Tridentino, Seſsione. 24. c. 6. cui ſtandum

dum est, quàm determinationē, & dubia emergentia eam tractauimus in appēdice in fine, vbi de raptore: quia ibi raptorem & raptam non facit inhabiles personas simpliciter, sed quousque rapta sit à raptore separata, & in loco tuto posita. Et raptori, imposita est infamiæ pœna, & est excōmunicatus ipso iure. Multa ad propositum declarata ex Concilio Tridentino, vide in appendice.

ARTICVLVS XXVI.

De impedimento cognationis spiritualis per leuationem à sacro fonte.

ALiud est impedimentū, qñ quis insidians matrimonio, proprium filium leuauit in baptismo, vel in confirmatione. Sic est expressum 30. quæstione 1. cap. De eo.

Sed pro intelligentia istius impedimenti notandum est, quòd vel loquimur de illo qui tenet proprium filiū non malitiosè. vel de illo qui tenet, sed inaduertēter. Et hoc dupliciter, vel necessitate, vel ea secluſa. His sup
1. conclu. positis, sit prima conclusio.

Prima conclusio. Malitiosè tenens filium proprium in baptismo, vel in cō firmatione, vt insidietur matrimonio, & ius exigendi debitum perdit, & non potest matrimonium contrahere absque dispensatione. Probatur expressè in dicto cap. De eo. 30. quæst. 1. vbi dicitur. Si autē coniuges legitimi vnus, aut ambo ex industria fecerint, vt filium suum de fonte susciperent: si innupti permanere voluerint, bonum est: sin autem, grauis pœnitentia insidiatori iniungatur, & simul maneant. Etsi præuaricator coniugij superuixerit, acerrima pœnitentia mulctetur, & sine spe coniugij maneat. Hæc ibi. Ecce quomodo qui filium suscipit, pœna hac mulctatur, vt non ducat aliam. Et q̄ non possit exigere debitum, est manifestum. Quia contracta est spiritualis cognatio inter ipsum, & matrē filij, quem leuauit: quæ est vxor propria, ergo stante tali compaternitate, nullo modo exigere poterit. 2. conclu.

2. conclusio. Qui proprium filium tenuit in baptismo, vel confirmatione, secluſa necessitate, scienter, sed non vt insidietur matrimonio, licet perdat ius exigendi debitum: potest mortua vxore cum alia fine dispensatione aliqua contrahere. Probatur quo ad primā partem, q̄ priuetur iure petendi debitum. Ratio. 1. p.
Quia verè contrahitur compaternitas inter virum & vxorem, & per cōsequens talis, per cuius actum impedimentum ortū est, priuatur iure exigendi. Sic affirmant S. Th. d. 42 doctores S. Tho. Petrus de Palu. & Io. Andr. & Anto. c. Si vir. De cog. spi. & Hostien. & Gose. Palud. ibi. Io. Andr. Gos.

Et generaliter ponitur regula, q̄ regulariter omne impedimentū quod facit matrimonium esse nullum simpliciter, si illud præcedat, facit etiam illud esse nullū secundū quid: ex parte eius qui est in causa, si tale impedimē tū sequatur, in quantum impedit exactionē, debiti licet reddere teneatur.

Secunda pars conclusionis proba- 2. p. pba.
tur, q̄ non priuetur alio matrimonio. Quia in iure non est expressum, ergo non est ponendum. Solum enim oportet ponere in illo, qui malitiosè id fecit ergo sequitur q̄ si simpliciter fecit, dato scienter, q̄ nō erit tale impedimentum quominus mortua prima possit absque dispensatione aliam ducere. Tamen alter coniugum, qui non fuit in causa, poterit vtendo iure suo exigere, quia sine culpa non debet priuari tali iure. Intelligo scienter, scilicet, si sciat tale esse impedimentū, nam licet sciat factū, si tamen ignorat inuincibiliter ius, potest exigere absq; pec- 1. 2. q. 77.
cato. Ignorantia. n. iuris excusat eum. ar. 4.

3. conclusio. Teneas scienter ad ba 3. conclu.
ptismum, vel baptizans propriū filiū, sed in necessitate, quia alias non potest sine periculo saluti paruuli prouidere; nec peccat, neq; perdit ius petendi debitū, nec aliud impedimētū incur-

rit. Ista conclusio est determinata. 30. q. 1. c. Ad limina beati Petri. vbi determinatur, q; talis, qui in necessitate filium baptizauit, bene fecit, & quòd nullo modo debet separari. Et sic doctores intelligunt in nullo contraire matrimonio. * Cætera alia quæ de cognatione spirituali infrà, & in appendice in fine quãdo de limitatione facta in Concilio Tridentino erit sermo.

ARTICVLVS XXVII.

De impedimento presbytericidij.

IN c. presbyterium. De pœni. & remiss. fit mẽtio de presbytericidio. Et l. 14. ti. 2. p. 4. Et de pœnitente solenniter. Et de illo, qui scienter contraxit cum moniali professa. 32 q. 1. & 27. nihil speciale videtur notatu dignum, ad alia difficiliora properemus, intelligentes quòd hæc omnia impedimẽta suprà dicta vndecim, sunt quæ impediunt contrahendum, sed minimè dirimunt contractum. Et omnia præter duo, quæ sunt, votum simplex castitatis, & sponsalitium cum altera persona, Sunt (istis duobus exceptis) impedimenta ex statuto Ecclesiæ. Et tamen ista duo videntur vim habere à iure naturæ, secundum q; seruandum est promissum, & fidelitas alicui data. Et in omnibus (istis duobus exceptis) potest episcopus dispensare. Quia cum non habeant aliud robur, nisi ex iure positiuo, episcopus potest in omnibus dispensare, ad hoc quòd sine peccato possit quis contrahere, in quibus dispensatio reseruata non est. Et hæc est opinio communis. Verùm dominus de Palude in 4. absolutè dicit, quòd episcopus potest dispensare in omnibus criminibus quæ impediunt, & non dirimunt. Idem tenet Nauarro in Manuali confes. cap. 22. num. 86. Et credo idem esse quòd Caiet. dicit, quia sponsalia, & votum non sunt crimina, & ibidem dicit quòd nõ videtur ei, quòd possit dispẽsare in impedimẽto quod oritur ex catechismo. ¶ Sed pro solutione quæritur, Vtrùm sit mortale peccatum contrahere sine dispensatione in omnibus istis impedimentis. Expedit hæc scire propter confessores, vt sciant cognoscere quãdo sit mortale. Nam dictum est, quòd absque expressa dispensatione, vel interpretatiua non licet.

Couarr. 2 p. epit. 4. decr. c. 16. §. 1. nu. 5.

De omnibus impedimentis suprà dictis nota.

Anto. flo. 3. p. tit. 1. c. 16.

In d. 34. 41. & 42.

Nauarro

Caiet.

Dubium.

Prima conclusio. Contrahere post sponsalia cum alia, vel post votum simplex, est peccatum mortale, nisi, cum dispensatione. Quia qui promisit aliquid, si est graue, tenetur reddere ei, cui promittit sub mortali, sed sic est in voto, & in sponsalibus, nam in voto promisit se Deo, & in spõsalibus, sponsæ, ergo tenetur reddere. Sicut qui tenetur aliquid reddere, & se impossibilitat ad illud, peccat mortaliter, si est aliquid graue, quia ponit impedimentum restitutionis. Sed qui cum alia contrahit post votum, vel post sponsalia, quantum in se est, se impossibilitat ad implendũ quod promisit, ergo peccat sic contrahendo. Istã opinionem tenet expressè do. de Palude, & Caie. in summa.

1. conclu. Ratio. Supra artic. 15.

Palud. d. 34. q. 1. Caiet.

2. conclusio. In omnibus alijs impedimentis, vt est Interdictum Ecclesiæ, Incestus, Catechismus, Vxoricium, Raptus alienæ sponsæ, Proprij filij de fonte, vel ad chrisma susceptio Insidiosa matrimonio, Presbytericidium, Solennis pœnitentia, Matrimonium cum moniali, contrahere sine dispensatione: absque contemptu tamen, non videtur esse mortale, nisi consuetum sit petere dispensationẽ. Sed tamen quia non est in vsu hominum hanc petere, videtur quòd non sit mortale. Caieta. in summa, in verbo, Matrimonium.

2. conclu.

Caiet.

Ex istis sequitur, quòd cùm neophyti in nouo orbe, in quibus interuenire solet incestus, ob occasiones quas habent vehementes ex modo cõuiuendi: quòd licet contrahant cùm alijs absque Episcopi dispensatione, vel

Corolla.

vel curatorum, aut religiosorum, qui eorum conuersioni intendunt: nõ peccant mortaliter, maximè ad eorum fragilitatem attendendo.

ARTICVLVS XXVIII.

De impedimentis impendientibus contrahendum, & dirimentibus contractum.

IMpediméta quæ impediunt matrimonium contrahendũ, & dirimunt contractum sunt duodecim. Error personæ. De quo Theologi d.03. Secundũ Conditio seruitutis. d.36. Votum solenne. dist.38. Cognatio carnalis. dist. 40. Cognatio legalis. dist.42. Crimen. dist.55. Cultus disparitas. d. 39. Vis, vel metus. d 29. Ordo sacerd. d.37. Ligamen. 33. Honestas publicæ iustitiæ. d.41. Si sit affinis. Ibi. Si forte nequit coire. dist.34.

De primo impedimento, scilicet, errore personæ, primo dicendum. De quo oportet notare, quia error potest esse, vel circa personam quantum ad substantiam, vel error conditionis. vel fortunæ. Vt si existimat Petrum, & sit Ioannes. De secundo. Vt si sit impotens, vel seruus. De tertio. Vt si quis contrahat cum aliqua, putans quòd sit diues, & est pauper. Sed tamen antequam ad dubium respondeamus, oportet circa omnia ista impedimenta notare, quomodo sufficienter talia sunt, quæ impediant contrahendum, & dirimant contractum. Nam in matrimonio quędam sunt de essentia eius, alia sunt de solennitate, sicut & in alijs sacramentis. Et sicut in alijs sacramentis remoto eo quod est de solennitate, non tollitur quin sit verũ sacramentum, sic erit & in matrimonio. Et huiusmodi sunt impedimenta superiùs allata, quæ impediunt cõtrahendum, sed non dirimunt contractum. Sed impedimenta quæ contrariantur his, quæ sunt de essentia matrimonij, faciunt, vt non sit verum matrimonium, impediunt quidem cõtrahendum, & dirimunt contractum, qualia sunt duodecim assignata, quorum sufficientia, & numerus sic accipi potest. Matrimonium enim potest impedimentum habere, vel ex parte contractus, quia non est legitimus, & deficiunt necessaria in contractu. Vel potest impedire ex parte contrahentium. Potest siquidem esse, quòd cõtractus legitimus sit, & tamen quòd personæ sint inhabiles ad contrahendum. Vt si duo religiosi inter se contractum faciant emptionis, vel venditionis, vel commutationis, sine licentia sui superioris, non valet. Quia personæ inhabiles sunt ad contrahendum. Et potest esse, quòd personæ sint habiles, tamen contractus non valeat. Nam interfuit deceptio, vel aliquid simile.

Sufficientia impedimẽtorum quæ diremunt.

Primo modo ex parte contractus, Cùm matrimonium fiat per voluntarium consensum, si non adsit consensus, impeditur matrimonium. Et voluntarius consensus tollitur, vel per ignorantiam, vel per coactionem, seu metum. Et sic ponuntur duo impedimenta, scilicet, Error, & Violentia. S.Tho.1.2 7.6.

Secundo modo impeditur ex parte contrahentium. Et tunc potest aliquis impediri à matrimonio contrahendo, vel simpliciter, vel respectu alicuius personæ. Simpliciter, vt cum nulla possit matrimonium contrahere. Et non potest esse, nisi quia impeditur à matrimoniali actu. Et hoc contingere solet, vel quia omnino nõ potest. Et ponitur impedimentum, Impotentia coeundi. Siue quia liberè non potest. Et est seruilis conditio. Nam cum seruus sit aliquid domini tanquàm pecunia, velut instrumento animato, potest eo vti ad libitũ, quocirca liberè non poterit exercere actũ matrimonialem cum vxore. Vel est, quia licet possit, non tamen licitè. Et hoc contingit in obligatis ad continẽtiam, quod euenit dupliciter. Vel d.34. Aristo. 1. poli. c.3.

No. circa omnia impedimenta quæ dirimunt.

Differẽtia inter impedimẽta.

quia obligatur ad cõtinentiam ex officio ſuſcepto. Et eſt impedimentum Ordinis. Vel ex voto emiſſo. Et impedit votum ſolenne.

Si autem quis impeditur à matrimonio non ſimpliciter, ſed reſpectu alicuius perſonæ, vel propter obligationem ad aliquam perſonam: ſicut qui vni matrimonialiter iunctus eſt, non poteſt alteri coniungi, & eſt ligamen matrimonij. Vel poteſt impedimentum eſſe, quia deficit proportio, ad aliquam perſonam. Et hoc tripliciter. Vel propter magnam diſtantiam. Et ponitur Diſparitas cultus. Vel propter nimiam propinquitatem. Et ponitur cognatio, & publica honeſtas. Et tertio contingit non eſſe proportionem, propter indebitam coniunctionem factam, & ponitur impedimentum criminis. His ſuppoſitis nunc de primo impedimento, ſcilicet, errore agamus. Et ſi prima concluſio.

1. conclu. Prima cõcluſio. Error perſonæ quãtum ad ſubſtantiam, ſcilicet, q̃ quis putet contrahere cum Ioanne, & ſit Petrus, annullat matrimonium. Quia non eſt matrimonium, vbi deficit conſenſus debitus: ſed vbi eſt error perſonæ deficit conſenſus, ergo non eſt matrimoniũ. Patet. Quia nihil volitum, quin præcognitum, ſed vbi eſt error, perſona non eſt cognita, ergo nec volita: nec eſt conſenſus ſufficiens ad matrimonium. Et hoc quidem apparet verum ex facto Iacob, quando Lyam cognouit, putans Rachelem. De quo dicunt doctores non fuiſſe matrimonium per concubitũ. Quia error præceſſit perſonæ, ſed fuit poſt, per conſenſum ſequutum. Et ſic in l. Non idcirco. C. de iur. & fact. ignor.

Suprà de conſenſu. Ariſt. 3. de anima. com. 39. Gene. 29.

Viguerius in ſuis inſtitu. c. 16. §. 7. ver. 9.

2. conclu. 2. concluſio. Error qualitatis perſonæ non euacuat matrimonium, vt ſi quis contrahit cum hac, quam putat eſſe virginem, vel diuitem, vel admodum nobilem, ſed tamen nec eſt virgo, nec dines, neque nobilis, tenet matrimonium. Quia error qualitatis non variat aliquid quod eſt de eſſentia matrimonij: ergo etiam ſi adſit talis error, erit matrimonium. Nam ſi conſenſus ſit in iſtam perſonã, ſiue ſit virgo, vel non, ſiue pauper, ſiue diues, poteſt nihilominus in matrimonium conſentire, & verum habere conſenſum. Sequitur ergo, quòd verum erit marrimonium, cum nihil deſit, quod eſt de neceſſitate matrimonij. Secùs tamen eſt, quando eſt error perſonæ, quia tunc deeſt conſenſus. Si aliquis conſentiret in filium regis, quia diues eſt, ſi alius apponeretur pro eo, non eſt matrimonium, quia interuenit error: non quidem qualitatis, ſed perſonæ, eo quòd pro filio regis appoſitus ſit alius infimæ ſortis: & ſi contraheret cum eo ſub conditione, ſi eſt nobilis (quia ſi alias non habet animum contrahendi) non exiſtente conditione, nõ valeret, quod eſt notandum.

29. q. 1. §. Non omnibus. Vigue. vbi ſuprà.

Sed circa hoc impedimẽtum eſt difficultas, nam concluſio propoſita vera videtur de errore antecedente, quia euacuat conſenſum. Vt ſi aliquis conſentiat in Mariam, & appoſita ſit Magdalena, eo quòd tunc deficit conſenſus neceſſario requiſitus ad matrimonium. Sed quæro de errore concomitante: vt ſi aliquis conſentiat in Ioannem, & apponitur Petrus: ſed tamen etiam ſi cognoſceret eum eſſe Petrum, conſentiret in eum, tunc eſt error concomitans. Vtrùm eſſet matrimonium. Et videtur quòd ſic, ex eo q̃ tunc non eſt error, qui euacuare dicitur conſenſum. Nam ſi ſciret Petrum, in eum conſentiret, ergo adhuc manet conſenſus. Item ex Ariſtot. 3. Ethicorum. Non eſt ibi inuoluntarium ſimpliciter, cùm eſſet volitum ſi ſciret. Reſpon. non eſſe matrimonium, exiſtente tali errore concomitante. Quia licet non ſit ſimpliciter inuolũtarium non tamen eſt voluntarium: quod requiritur ad matrimonium. Nã nihil volitum quin præcognitum, ſed non eſt ibi cognitio, ergo nec volitio.

Dubiũ 1. Error concomitans euacu. matrimoniũ. Ariſtot. 3. Ethic. c. 1. S. Tho. 1. 2 q. 6. ar. 8. Solutio. Ariſtot. 3. de anima. com. 39.

Ex quo ſequitur, q̃ ſi quis cõtrahat cum ancilla, quam putat liberam, nihilominùs tantum exardeſcit in eius amorem, quòd ſi cognoſceret ancillã, adhuc

Corolla.

adhuc consentiret in eam, non est verum matrimonium, nisi adsit nouus cõsensus, postquam sciuerit eam ancillã, etiam si Palu. in 4. d. 36. q. 1. ar. 2. dicat cõtrariam, & Ricar. d. 36. q. 1. ar. 1.

Ricar.

Dubiũ 2. Adhuc dubitatur, Si mulier contraheret cum Ioanne, quem optimè nouit, sed decepta putat eum esse primogenitum Comitis Beneuentani, vel alteris, Vtrùm teneret matrimonium? Solutio. Respondetur q; sic. Quia ibi nõ est error personæ, cùm optimè nouerit ipsum, sed solum error conditionis, vel qualitatis, quia putat eũ esse primogenitum, & non est. Hoc enim nõ sufficit ad euacuandum matrimonium, nisi contractus esset sub tali conditione, vt in conclu. 2. dictum est.

ARTICVLVS XXIX.

De impedimento conditionis seruilis.

Solutio. VTrum matrimonium cõtractum inter liberũ, & ancillã, ignorata conditione seruitutis teneat, vel sit nullũ. Respondetur esse impedimentum quod impedit contrahendũ, & dirimit contractum: ita q; si conditio seruitutis ignoretur, nõ tenet matrimonium. Hoc patet. Extra de conIugio seruorum. c. Proposuit. &c. Ad

Ratio. nostram. Ratio est. Quia liber, ex tali errore nimis læditur contrahens cùm ancilla. Primo in bono prolis, ex hoc, q; eam non habet in sua potestate. Et in bono fidei. Quia ancilla, non poterit ei debitum reddere, & fortè tunc dñs posset eam alio negotio impedire. Læditur in bono sacramenti. i. in cohabitationis inseparabilitate. Quia dñs ancillæ, posset eam vendere, & ad terras longinquas mittere. Ponit tamen Palu. tres conditiones ad hoc requisitas. Prima, q; qui contrahit sit liber.

d. 36. q. 1. conclu. 3. Secunda, q; ignoret seruitutũ. Tertia, q; ignorantia duret. Quæ declarantur infrà.

Sed anteq; dubia emergẽtis circa impedimentũ absoluamus, oportet non ignorare, vtrùm hoc impedimentum etiã impediat, stando in iure naturali, & Diuino, aut solum sit impedimentũ stando in iure positiuo. Expedit scire ppter noui orbis incolas, qui in infidelitate contraxerũt liber cum ancilla, & fortè conditione ignorata. Nam si hoc impedimentum etiam in iure naturæ impedit, sicut error personæ, inter illos etiam infideles, non teneret matrimoniũ. Si tamen est impedimentum solum in iure positiuo, cùm infideles non teneantur legibus Ecclesiæ, verum est matrimonium, etiam conditione ignorata.

1. conclu. Prima conclusio. Impedimentũ erroris conditionis, solum est impedimẽtũ stando in iure positiuo. Quia de iure naturæ quilibet est liber ad cõtrahendũ matrimoniũ. Neque in hoc est aliqua seruitus, cùm seruus ẽt inuito dño possit contrahere. Sequitur ergo, q; si est impedimentũ, non erit de iure naturali. Item. Neq; est de iure Diuino positiuo. Nullibi.n. reperitur tale ius Diuinum simpliciter vetans seruũ contrahere, ergo sequitur q; solũ est de iure positiuo humano. Quanuis Almayn dicat iure naturali esse.

ad Gal. 4. Vuandel. d. 36. q. 1 art. 2. Ioã. Arbo. li. 11. Theo. c. 15. Viguerius c. 16. §. 7.

2. conclu. 2. conclusio. Si tẽpore infidelitatis liber, cõtraxit cũ ancilla: ẽt conditione ignorata, verè teneret matrimonium. Cõtra Almay. d. 39. Tales.n. non obligantur legibus humanis. At q; istud impedimentum solum iure positiuo impedit, ita vt Ecclesia posset facere, q; non impediret, si tolleret prohibitionem, sic Petrus de Palude in 4. vbi dicit. Aliter impedit error personæ, quàm conditionis, quia ille ex natura matrimonij. Vnde Ecclesia non posset facere, q; error personæ nõ impediret matrimonium, cum desit consensus, sed error conditionis impedit ex statuto Ecclesiæ. Vnde Ecclesia posset statuere quòd non impediret. Posset etiam statuere, quòd error qualitatis, vel fortunę impediret. Hęc ille. Aduertendũ, vt in istis impedimentis sciat quilibet quæ impediunt solum ex statuto Ecclesię, & quę ex iure

Palu. d. 36

Nota.

naturæ,

naturæ, vt circa noui orbis neophytos rectum sit iudicium: circa illa quæ tempore infidelitatis.

1. Dubiũ. Dubitatur. Vtrùm seruus, contrahens cum serua, putans q; sit libera, verè contrahat. Videtur q; non. Eo q; sit error conditionis. Respon. quòd verũ esset matrimonium. Seruus enim supplemẽ. non potest conqueri de conditione ancillæ, cum eiusdem sint conditionis, d. 36. q. 1. ob id nullam patitur iniuriam. Quo- art. 2. circa nullum est impedimentum. Nam Corolla. impedimentum erat in primo casu, propter iniuriam quàm patiebatur liber, contrahendo ignoranter cum serua, sed seruo contrahente cum ser- Doctor. in ua, nulla fit iniuria: ergo tenet ma- 4. d. 36. trimonium. Sic determinant doctores. Idem si liber cum illa quam putat seruam, & est libera, quia non patitur iniuriam.

2. dubium Dubitatur adhuc. Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & post donata libertate, manet cum ea, & habet accessum ad ipsam sicut antè, vtrũ sit verum matrimonium sine consensu Argum. de nouo adueniente. Videtur quòd sic. Eo quòd cessauit impedimentum, quo stante, non tenuit à principio: matrimonium erit verum & firmum, Confirma quando nihil obstat. ¶ Et confirma- tur. tur. Ad verum matrimonium sufficit In contra consensus legitimus ex vtraque parte rium. inter personas legitimas, sed talis fuit inter istos duos, qui iam sunt legitimę personæ, ergo verum est matrimoniũ. ¶ In contrarium tamen est veritas. Pro quo sit prima conclusio.

1. conclu. Prima conclusio. Quando duo cõ- supple. d. traxerunt, & à principio matrimo- 36. q. 1. ar nium non tenuit, quantumcunq; post tic. 3. se tractent tanquam coniuges, & mutuò commisceantur, non erit verum matrimonium, etiam cessante impedi- Vict. in re mento, si non adsit nouus consensus. lec. de ma Hoc probatur. Vbi non est consensus trimo. inter personas legitimas, non est matrimonium, etiam si sit traductio, & copula: sed in casu posito non adest consensus, ergo copula non sufficit. Probatur. Primus consensus fuit nullus: quia fuit inter personas illegitimas, ergo non fecit matrimonium, & sic non erit matrimonium, nisi adsit de nouo. Istam conclusionem expres- Glossa, se ponit glo. in cap. Ad nostram. Ex- Ricar. d. tra de coniugio seruorum. Hæc est 36. q. 2. at- determinatio Ricardi. in 4. Et proba- tic. 2. tur per cap. primum. de eo qui duxit in matrim. quàm pollu. per adult. Et per cap 2. de coniugio seruorum. Ita tenet doctissimus Adrianus in 4. de Adrian. sponsalibus. Et vt Iurisperitos adduPanor. camus, hæc est sententia Panormi. in Innocen. cap. Super eo. de conditio. appo. post Regula. determinationem Innocentij. Quia ex regula iuris, ex contracto irrito alias, nulla nascitur obligatio. Hanc conclusionem maximè commenda memoriæ, propter dubia emergentia inter noui orbis neophytos. Contingit Nota pro enim quòd duo inter se contraxerunt Indis. more solito, & fuit impedimentum, vel disparitas cultus, vel quia viuebat propria vxor, vel primus vir: post verò, ablato impedimento, manent simul sine alio nouo consensu, non est iudicandum pro matrimonio, quamtumcunque simul fuerint per multũ temporis, & se tractauerint vt vir, & vxor, si non fuerit nouus consensus,* In tantum hoc est verum, q; si quis cum aliqua contraxerit, cum qua non tenuit matrimonium: vt si sic contraxit, Contraho tecum, si Papa dispensset: & Papa dispensante, & dicunt ei periti, q; tenetur ducere sine nouo cõsensu: sed ipse alias non vellet, & ex illo errore consentit, & ducit eã, postquàm inuenerit q; non tenebatur ducere, poterit relinquere: quia ille cõtractus in errore fundatus est.

Si tamen post ablatum impedimen- 2. conclu. tum, ob quod ante matrimonium non Ricard. d. tenuit: intus in corde de nouo con- 36. arti. 2. sentiant, verum efficitur matrimo- q. 2. nium, etiam nullo exprimente consensum. Probatur. Matrimonium verè contrahitur per consensum mutuũ inter personas legitimas: sed ablato impedimento interuenit talis consensus, ergo sufficit cum expressione verborum, quæ præcessit. Hæc Ricardus in 4. Eandem sententiam tenet do. de

Tur-

Tur.cre. Turrecremata, & eſt communis opinio doctorum. Cum hoc ponit conſilium: quòd quando alter coniugum non conſenſit in matrimonium, ſi velit manere iunctus matrimonialiter abſque peccato, debet conſentire intus in anima. Vel ſi viuente prima cõ iuge contraxit, putãs quòd eſſet mortuus, poſtquam conſtiterit de morte eius, ſi interiùs conſentiat, verum eſt matrimonium, ſi maneant in matrimonio. Hanc dicit eſſe opi. commu-
Loazes. nem Loazes in tractatu de matrimo-
Ioã. Andr. nio. dubio 12. Idem Ioan. Andre. &
Baldus. Baldus. Nouellus in tractatu de do-
Nouellus. te p. 11. Sed tamẽ requiritur ad hoc,
Hoſtien. quòd ſciat perſona, quæ de nouo cõ-
Panorm. ſentit, impedimentum ablatum, ſicut
Præpo. Hoſtien. & Præpo. & alij explicant in cap. 1. De eo qui duxit in matri. Ad argumentum in contrarium ſolutio patet ex dictis.

ARTICVLVS XXX.

An poſſit ſeruus cõtrahere matrimonium contra voluntatem domini. Et ſi cum voluntate eius, vtrum fiat liber.

Argu. ET videtur quòd non poſſit. Quia quòd eſt alterius, non poteſt quis alienare inuito vero dño: ſed ſeruus eſt aliquid domi
1. Poli. ni, ſicut pecunia (vt ait Ariſto.) ergo non poteſt per matrimonium alteri dare, ſine conſenſu
ad Gal. 3. veri domini.

In contrarium tamen eſt autho. B. Pauli dicentis. In Chriſto Ieſu non eſt ſeruus, neque liber. Ac ſi diceret, q̃ ad ſacramenta ſuſcipienda, nulla impedit ſeruitus. Sicq; determinatum eſt. Extra de coniugio ſeruorum. c. 1.

1. conclu. Prima concluſio. Seruus, vel ancilla, poteſt matrimonium contrahere inuito, vel ignorante, vel ſciente domino. Patet. Matrimonium eſt de iure naturæ, inquantum maris & fœminæ coniunctio ordinatur ad conſeruationem ſpeciei. Et ſeruitus eſt de iure poſitiuo, & non naturali, ſed non poteſt per ius poſitiuum derogari iuri naturali. Nam ſicut non poteſt ſeruitus impedire, quominus ſeruus comedat, vel aliquid aliud ad ſui cõſeruationem operetur, & hoc ex eo, q̃ eſt de iure natura obſeruatio indiuidui: ſequitur à ſimili, quòd nec poterit in poſitiuum tollere, id quod eſt de iure naturæ ad conſeruationẽ ſpeciei: quale eſt matrimonium, eſt expreſſa determinatio in c. ſupra dicto. Et 29. q. 2. c. Omnibus nobis. Et c. Dictum. Et cap. Prudentia. De officio delegati.

Sco. d. 36. artic. 2. q. vni.
ad Gal. 3. ſupra ar. 1
Supplẽ. d. 36. q. 1. artic. 3.
Ioan. Arbo. li. 11. Theoſo. c. 15.

2. conclu. 2. concluſio. Seruo, vel ancilla cõtrahente matrimonium contra voluntatem domini, non priuatur dominus debito ſeruitio, ſed poteſt eo vti, ſicut ante matrimonium vtebatur. Iſta concluſio determinata eſt in c. 1. de cõ Ratio con
iugio ſeruorum. Ratio eſt. Quia ſi verus eſt dominus ſerui, vel ancillę, non clu.
debet ſuo iuſto ſeruitio priuari per aliquid ſuperueniẽs. Ergo ſequitur, quòd poterit eo vti eo modo quo ante vtebatur, etiam ſi per hoc impediatur debitũ maritale: quia qui ſciens cum ſeruo cõtraxit, tali conditione videtur contraxiſſe, ſicq; non fit ei iniuria.

3. conclu. 3. concluſio. Dominus ſerui, contra cuius voluntatem matrimonium contractum eſt, licet poſſit vti ſeruo ſuo ſicut ante, vt impediat interdum Viguerius
debitum coniugale, non tamen poteſt ca. 16. §. 7.
licitè vendere eum in regionẽ longin- ver. 9.
quam, vbi impediretur coniunctio maritalis. Probatur pro. 2. parte, quia pro prima iam patet. Nam ſi ſeruus quantum ad contrahendum, vel non contrahendũ eſt liber: ſequitur quòd dominus nõ poteſt eum impedire, im- Ricard. d.
pediret autem ſi poſt contractum ma- 36. arti. 4.
trimonium, poſſet vendere in longin- q. 2.
quas terras: ergo ſequitur quòd non poteſt vendere. Nam alias ſeruus non eſſet liber quantum ad matrimoniũ pal. ibi. q. 2

Fru-

Supple.d. 36.q.1.ar. tic. 3. Scotus. Almayn. 4. conclu.

Fruſtra enim eſſet talis libertas, ſi non poſſet exequi actum matrimonialem. Hoc Ricardus. idem videtur aſſerere do. de Palude,& eſt contra Scotum,& Almayn. d. 36.

4. concluſio. Si dominus velit, ſeruum,vel ancillam contrahere,licet nõ eo ipſo liberum efficiat, non tamen poteſt eum impedire à redditione de biti, quoties exigatur ab eo. Proba-

Io. Arbo. vbi ſuprà.

tur. Nam eo ipſo, quo conſentit eum ducere vxorem, videtur dediſſe licentiam alteri, vtendi ſeruo ſuo quoties voluerit ad illum actum,& videtur ceſ

1.Cor.7.

ſiſſe iuri ſuo. Quare petenti vxori debitum, plus tenetur ſeruus,quàm do-

Ricar.

mino tunc aliud præcipiẽti. Sic Ricar. in loco ſuprà allegato.

Quòd tamẽ non fiat liber, eo quòd dominus conſentiat,eſt ſententia omnium doctorum. Neque in iure Cano-

Io. Arbo. & Viguer. vbi ſuprà.

nico contrarium habetur. Ob id tanquam certum tenendum. Secùs tamẽ eſt,ſi ſeruus ordinetur,vel religionem profiteatur domino volente, & non contradicente. Quia tunc cùm ipſe poſsit impedire ne ſeruus ſuus ordinetur, vel profiteatur, eo ipſo q̃ conſentiat, videtur eum manumittere. Sed tamen quia matrimonium non poteſt dominus impedire,non eo q̃ conſentiat iure Diuino, aut Canonico manumittit,licet ſecundum ius ciuile videatur manumittere. Hanc concluſionem in ſententia ponit Petrus de Palude in 4.

Palu. d.36 q.2. cõ. 2.

Dubiũ 1.

Sed eſt dubium circa hoc, Si dominus dat ancillam, vel ſeruum in matrimonium alteri libero,& ipſe liber ignorat conditionem ſeruitutis, vtrùm ſit matrimonium. Et videtur q̃ non ex

Argum.

ſuperiùs dictis. Quia conditio ſeruitutis ignorata, ex iura poſitiuo annul

Solutio.

lat matrimonium. Reſpon. Dominus dans ancillam, vel ſeruum, in matrimonium alteri liberæ cõditionis, facit quòd verè teneat matrimonium, ſi ad eſt legitimus conſenſus contrahentiũ. Hæc cõcluſio eſt determinatio Panor.

Panor.

in cap. Ad noſtram. de coniugio ſeruorum. Et iure ciuili. In authentica de nuptijs.§.Si vero. & l.1.titu.5.parti. 4.Et ſic in l.5.titu.22.Cuius ratio eſt. Quia in pœnam illus fraudis lege ſtatutũ eſt, quòd ipſo facto ſit libera illa ſerua. Idem ſi fuerit ſeruus, & dominus tradat alicui liberæ. Et ſufficit ad hoc determinatio iuris ciuilis. Poteſt namque ius ciuile punire volentes de fraudare liberos, conditione. Si tamen ita eſt, quòd dominus ancillam, vel ſeruũ tradit matrimonialiter libero, & manifeſtat ſeruitutem, non ob hoc facit eam liberam,vt ſuprà dictum eſt. Quod bene probat Couarruuias in epitome.

Couar. 2. p.c.3.§.7.

2. Dubiũ.

Dubitatur adhuc. Vtrùm ad hoc q̃ dominus ancillæ incurrat hanc pœnã, ſufficiat quòd dominus taceat, & nolit impedire matrimonium, cùm poſſit. Vel vtrùm requiratur, quòd ipſe actu, det ipſam libero in matrimoniũ. Reſponde. Ad hoc quòd dominus incurrat hanc pœnam iuris,non ſufficit, quòd taceat, vel non prohibeat, cum prohibere poſsit, ſed requiritur q̃ actu eam tradat libero in matrimonium, quicquid dicat Panor. Quia taciturnitas eius, cuius nõ requiritur conſenſus,non debet reputari conſenſus: ſed non requiritur conſenſus, domini ad cõtrahendum matrimonium, ergo eius taciturnitas non debet reputari conſenſus. Item. Quia fauores ampliandi ſunt, & odia reſtringenda, ex regulis iuris, ſed hoc eſt maximè odioſum, ergo non ampliandum eſt, ſed reſtringendum, ſed ſolum dicit de dominis tradentibus ancillas ſuas liberis, ergo de illis ſolum intelligi debet, & non de alijs tacentibus, & non contradicentibus. Iſtam concluſionem tenet Paludan. in loco ſuprà allegato. Sed tamen probabile eſt, quòd ſufficiat, ſit ipſo præſente, & non contradicente. Quod probat Couar. in ſuo epitome.2.p.c.3.§.7.

Solutio dubij.

Supple. d. 63.q.1.ar. 3. con. 2.

Ratio.

Ratio 2.

Couarru.

Dubiũ 3.

Sed quid erit dicendum,ſi dominus præcipit clerico, vel religioſo,vel alteri vt tales coniungat, an tunc habeat locum hæc pœna. Reſpon.quòd ſi dominus conditionem nõ manifeſtet illi, cui præcipit, vel illi, cui vult tradere (eadem enim eſt ratio vtrobique) per

Solutio.

inde

inde eſt, ac ſi ipſe faceret. Et ſic maneret ſeruus liber, & verum eſſet matrimonium.

ARTICVLVS XXXI.

De voto ſolenni.

QVia propoſitum noſtrũ eſt de matrimonio loqui, præcipuè quantũ ſpectat ad incolas noui orbis, ſub breuitate illa quæ non admodum ad eos attinent, tranſcurremus, quale hoc eſt impedimentum de voto ſolenni, quod quidem impedit matrimoniũ contrahere, & contractum dirimit. d. 27. c. Presbyteris. Item. Qui clerici, vel vouentes c. Inſinuante. Nec de hoc aliquod dubium eſt apud catholicos. Cuius ratio eſt. Quia qui alteri eſt obligatus, & non habet in ſua poteſtate, nulli poteſt alteri dare: ſed huiuſmodi eſt qui votum ſolẽne fecit, quia iam obligatur, & datus eſt in poſſeſſionem illi, cui ſe vouit profitendo, ergo non poteſt abſolutè dare alteri ſeipſum in matrimonium.

Ratio quare votũ ſolen. impe. & diri.

Sed circa hoc eſt dubium non contẽnẽdum, vtrùm hoc ſit iure Diuino, vel naturali. Vel ſolum ſit præceptũ Eccleſiæ.

Quòd votum ſolenne matrimoniũ impediat contrahendum, & contractũ dirimat, habetur iure poſitiuo Eccleſiaſtico, & non Diuino, vel naturali. Probatur. Quia ſi ex natura rei votum ſolenne dirimeret iam contractũ, eodẽ modo votum ſimplex dirimeret ſed non dirimit iam contractum, licet impediat contrahendum (vt ſuprà dictum eſt) ergo neque ſolenne ſic dirimeret. Quod ſit idem quoad Deum, patet ex eo, q; illa cæremonia, & modus ſolennizandi ſolum eſt quid de iure poſitiuo introductum. Sequitur ergo, q; cùm primum non impediat de iure Diuino, neq; naturali quominus matrimonium contractum ſit validũ, ſic etiam de voto ſolenni dicendum. Sicq; habes ſolum iſtum impedimentum voti eſſe de iure poſitiuo, eo q; iã videtur trãſtuliſſe corpus ſuum in manus prælati: ita vt nullo modo poſſit alteri dare quod non habet in poſſeſſione. Iſtam ſententiam tenet docto. ſubt. in 4. Idem Caie.* Hãc modo Reuer. P. F. Michael de Medina nititur quàm pluribus in ſuo de Cęlibatu in lucem reducere, & quaſi ob literatam reuocare, locus eſt, lib. 4. Cõtrouerſia. 7. Plura alia dici poſſent de voto, quæ doctores in 4. tractant, de quibus quia non ad propoſitũ, tacendum cenſui.

Conclu.

Ratio conclu.

Votũ ſolẽne ex iure poſitiuo impedit.

Sup. ar. 15

Sco. d. 38. vnica.

Caie. 2. 2. q. 80. diſt. 38. 4.

Non tamen eſt negandum probabilem eſſe opinionẽ illam, quæ tenet, votum ſolenne matrimoniũ dirimere iure Diuino. Quia mutatio eſt ſtatus inferioris in ſuperiorem. Et quidem in voto ſolenni eſt traditio. Et dato ſolennitas ipſa ſit iure poſitiuo, ratione traditionis factæ habet q; nõ poſſit matrimonium contrahere, ſicut Magiſter Soto in ſuo de iuſtit. & iu. probat eſſe à doct. S. A. quo tamen cùm alias eius angelicam potiùs q; humanã ſequamur doctrinam, in præſenti liceat digreſſionẽ momẽ taneã facere, quãuis ab eo in ſcriptis non fiat receſſus. De quo ſup. quando de voto ſimplici agebamus.

Soto de iuſti. & iu. li. 7. q. 2. ar. 5 Vigu. c. 16 §. 7. ver. 9. Doct. in 4. d. 38.

ARTICVLVS XXXII.

De diſparitate cultus.

EST nunc diſſerendum de impedimento diſparitatis cultus, Vtrùm ita ſit q; impediat contrahendum, & dirimat contractum. At vt exactè hoc tractemus, notandum q; hic loqui poſſumus, vtrùm ſit impedimentũ ſtando in iure naturali, vel vtrùm per legem ſcriptam Diuinam, an ſolũ per legem poſitiuam humanam.

Nota 1. Hugo in ſũma ſen. trac. 7. c. 8

Secundo notandum, q; aliud eſt loqui de infidelitate in genere. Aliud de infidelitate, vt dicit priuationẽ ſacramenti fidei. ſ. baptiſmatis.

Tertio notandum, quòd non est idē quærere, vtrùm fidelis possit contrahere cum infideli, & quærere, vtrum illi qui disparis sunt cultus possint contrahere. Potest enim esse quod nullus sit fidelis, & tamen quòd sint disparis cultus.

1. conclu. Prima conclusio. Tempore legis naturalis, ante legem scriptam, licebat fideli contrahere cum infideli. Liceret quidem tunc fideli Abrahæ cōtrahere cum infideli, idest, cum illa quæ non protestabatur fidem venturi aliquo signo, vel aliquo sacrificio. Quia vbi nulla est prohibitio personarum, manet matrimonium in iure naturali: sed in iure naturali non videtur talis prohibitio, quominus possent fidelis, & infidelis, iungi: ergo.

Cont. Viguer. in suis institut. theo. c. 16. §. 7. ver. 9.

2. conclu. S. Tho. in 4. d. 39. Ricar. ibi. q. 1. Palu. ibi. Exo. 23. Deute. 7. Ioā. Arbo. libr. 11. 1. theoso. c. 1 Genes. 41.

2. conclusio. Post legem scriptam datam populo Israeli non licuit fideli coniungi in matrimonio alicui ex Cananeis, bene tamen cum alijs infidelibus. Quia sic lege præceptum est in Exo. Et expresse in Deutero. Imò ꝙ omnes interficerentur. Et ratio huius erat, quia nimium timebatur de euersione fidelis, per infidelem. Et ob id nisi conuerteretur Cananeus, nullo modo licebat inire fœdus matrimonij.

Secunda pars conclusionis probatur. Quia nullibi in lege præceptum est, quod non liceret ex alijs infidelibus capere in matrimonium, imò constat id sanctos fecisse. Ioseph, Moyses,

Hester. 2. & Hester cum infidelibus contraxerunt, quia non erat timor deauersione à vera fide. Hæc dicta sint contra

Viguerius Io. Arbo. Viguerium Granatensem, qui in suis institutionibus Theologicis. cap. 16 §. 7. ver. 9. dicit, iure Diuino esse nullum matrimonium inter fidelem, & infidelem contractum. In hanc etiam sententiam videtur declinare Io. Arboreus. lib. 11. Theosophiæ. cap. 15. quamuis non dicat apertè. Quod ex Paulo nititur probare.

3. conclu. 3. conclusio. Fidelis, cum infideli cuiuscunque ritus sit, dummodo non sit baptizatus, non potest contrahere matrimonium. Et si contrahat, iure humana positiuo est nullum matrimonium. Probatur. 28. q. 1. c. Sic enim. Et ibidem in c. Caue. Quæ sunt verba. B. Ambro. in lib. 1. de Patriarcha Abraham c. 9. Cuius ratio potest esse, quam assignat Ricardus ibidem. Quia non deceret Christianum contrahere matrimonium, in quo non esset ratio sacramenti, sed inter fidelem, & infidelem non esset ratio sacramenti quia nō posset habere rationem sacramenti ex parte coniugis non baptizati: ergo non potest inter eos esse verum sacramentum matrimonij. Sic Canonistæ in c. 1. de spons. Et est conclusio Theologo. in 4. dist. 39. Ibi Palu. q. 1. Et Sco. Et Ioan. Echius Homi. 71. De sacramentis. Et quidem videtur fuisse à tēpore Apostolorum hæc prohibitio. 1. Cor. 6. Noli coniungi cum infidelibus. Et 2. Corinthi. 6. Idem. Et in Concilio Toletano. 3. c. 14. & 4. c. 61.

Cyprian. ser. de lapsis. Ambr. etiā in epist. Theo. 1. corin. 4. Taranta. d. 39. Ray. lib. 2. de matri. c. 21. Palude. Scotus. Echius. 1. Cor. 6.

4. conclu. 4. conclusio. Licet in iure non habeatur expressa determinatio, vel Cōcilij, vel Pontificis, ꝙ fidelis, non possit contrahere cum infideli, habet tamen ista prohibitio, vim iuris positiui expressi. Probatur primo ꝙ non habeatur expresse talis determinatio. Quia solum reperitur authoritas B. Ambr. suprà allegata lib. 1. de patriarcha Abraham. cap. 9. Et D. August. & Hieronymi lib. 1. aduersus Iouinianum. Et Cypria. lib. 3. aduersus Iudæos. c. 62. Nam dato in Concilio Toleta. 3. & 4. fiat mentio ibi tamen solū de Iudæis est sermo.

D. Aug. de adul. coni. c. 23. & de fide & operibus. c. 19

Secunda pars manifestatur, ꝙ habeat vim legis expressæ. Qua vel olim fuit determinatum, & perijt talis determinatio. Et non est dubium, quin modo vim teneat, sicut si scripta esset. Sicut & multa alia sunt in Ecclesia, quæ tamen scripta non apparent, quæ fuerunt determinata. Sicut & multa oretenus habet Ecclesia ab Apostolis, quæ licet scripta non sint, habent tamen eandem vim, sicut si scripta essent, vt catholici fatentur. Vel non fuit facta determinatio, sed solum fuit in Ecclesia in consuetudine, sicut si esset determinatum; quæ consuetudo habet vim legis, & quomodocunque

Damas.

S. Tho. 3. par. q. 25. art. 3. ad 3

sit,

sit, tenet. Et credibile est (quandoquidem omnes doctores, catholici loquuntur de huiusmodi impedimento, tanquam si sit iure positiuo determinatum) sic fuisse determinationem factam, licet nobis nõ constet in scripto, sed solum ex dictis doctorum, quos Deus dedit Ecclesiæ suæ ad illuminandum, & docendum alios. Et hæc consuetudo non est intelligenda esse contra Apostolum. In quo errauit Ioan. Igneus in l. fideicommissum. §. ad Syllani. qui dixit prædictam Ecclesiæ prohibitionem de dispari cultu esse contra Paul. Apost. 1. Cor. 7.

ad Ephe. 4
Celaia. d. 37. q. 1.

5. conclu. 5. conclusio. Secluso isto iure positiuo, stando modo in iure naturali, nulla lex est quæ impediat huiusmodi coniunctionem. Hoc patet ex dictis. Quia lex vetus iam cessauit.

6. conclu. 6. conclusio. Licet in Concilio Toletano 4. & Agathensi sit prohibitum fideli contrahere matrimonium cum hæretico (cùm iuxta Paulum vitandus sit post primam, & secundam admonitionem) si tamen quis attentet cõtrahere, verum erit matrimonium. Probatur. Nam si non teneret, esset propter ius positiuum, sed nullum tale est de hæretico irritans factum, nec talis cõsuetudo, vt asserunt doctores. Sanct. Tho. in locis allegatis, Ricardus, Palude. Nam posito quod sit baptizatus, siue sit apostata, siue hæreticus, tenebit matrimonium. Sicut si quis contraheret cum excommunicato. Licet esset mortale contrahere. Sequitur ergo, q̃ erit verum matrimonium.

Ad T. 3. Hoc contra glo. in c. fi. de cõ. app. & regia. li. 15. ti. 2. p. 4. S. Tho. d. 39. q. 1. arti. 1.

7. conclu. 7. conclusio. Videtur probabile, posse defendi, si non sit prohibitum in iure, sed solum ex consuetudine: inter noui orbis incolas matrimonium tenere, quanuis sint disparis cultus. Cuius probabilitas sic persuadetur. Vbi cessat ratio legis, ibi & obligatio legis. De quo nos alias. Ergo multo magis vbi cessat ratio consuetudinis, & ibi obligatio consuetudinis cessabit. Vt si sit lex, q̃ propter pericula nocturna nullus portet arma noctu. Cessat ista ratio, cessante scandalo, & sic cessat in conscientia legis obligatio. Ita à fortiori de consuetudine. Ratio istius consuetudinis esset timor, quòd vir fidelis subuerteretur ab infideli: sed inter noui orbis indigenas cessat, cùm experientia constet eos sic conuiuere, quorum alter fidelis, & alter infidelis, & q̃ nunquàm fidelis, dicat infideli vt conuertatur: nec è cõtrario, infidelis, fideli vt fidẽ neget, vel quid simile in contrarium fidei agat. Sequitur ergo, q̃ probabiliter posset dici, si non est determinatio iuris, sed solũ consuetudo, q̃ esset matrimonium inter tales.

Ratio 7. conclu.

Adrianus. quolib. 6. Medina.

2. Ratio. Item secundo. Quia consuetudo solum obligat illos, qui eam receperunt: sed isti nunquàm receperunt, neque aliquid audierunt de illa, ergo videtur quòd excusentur.

Ecc. 7. & ad Ro. 12. Sed tamen quicquid sit de hoc, non oportet sapere plusquam oportet sapere, sed teneo cum omnibus doctoribus catholicis, quòd Ecclesia irritat, & annullat tale matrimonium, & fidelem facit personam illegitimam ad contrahendum cum infideli non baptizato, etiam si sit catechumenus. Et si contrahant, quantuncunque ignorauerint ius, licet excusentur à peccato in contrahendo, & simul manendo, quando tamen constiterit de impedimento, separandi sunt, nisi alter iam ad fidem conuersus sit, & de nouo cõtrahant. Et facit ad hanc iustam prohibitionem, q̃ iure ciuili, cautum est, Christianum contrahentem matrimonium cùm Iudæo, vel Iudæum cum Christiano, pœna adulterij mulctari, quæ erat mortis in l. Ne quis. C. De Iudæis. & ibi Salicetus.

Salicet.

8. conclu. 8. conclusio. Infideles inter se, quãtuncunque sint dispares cultu, & religione, possunt contrahere matrimonium, nisi suis legibus prohibitum fuerit. Nam cùm sint extra Ecclesiam, non arctantur legibus humànis: nec Diuinis positiuis veteris testamenti. Quia illis, solum tenebantur Iudæi, qui eam legem receperunt, ergo si lege tenentur, erit naturali: sed lege naturali non est prohibitum inter gentes di-

Ratio conclus.

uersorum ritum, inire fœdus matrimonij: vt suprà probatum est.

ratio. 2.p. Secũda pars, q̃ intelligitur, nisi suis legibus aliter fuerit prouisum, probatur. Quia potest dominus infidelium leges, & edicta ponere (quandoquidẽ verus est dominus) pertinentia ad

Vide relectio. nostrã de dominio infidelium, & iusto bello. suam rempublicam, & bonum communitatis, sed tale edictum ideſt, q̃ infideles, non iungantur alijs alterius ritus, potest pertinere ad bonum suorum ciuium, ergo poterit legem ferre de illo. Et si lex sit lata, tenentur omnes illam seruare. Et contra faciens, nihil facit. Sequitur ergo, q̃ si legibus suis fuisset prouisum, nõ posset infideles diuersi ritus, & cultus cõtrahere, sicut nec modo fidelis, potest cum infideli non baptizata, vel catechumena, ex lege, vel consuetudine approbata Ecclesiæ. Et videtur quòd maximè circa matrimoniũ possent domini infideles has condere leges. Quia est quidam contractus necessarius, sine quo est impossibile rempublicam posse constare. Quod videtur asserere

S. Tho. d. 39. arti. 1. S Anto. 3. p. ti. 1. c. 6. Syluester. verbo. matri. 8. §. 10. post S. Tho. B. Antoni. dicens Possunt infideles vnius ritus, contrahere cùm infidelibus alterius ritus, putà Sarraceni cùm Tartaris, nisi per aliquod ius positiuum prohibeantur. Idem allegat Syluester. Certum est, q̃ non loquitur de iure positiuo Ecclesiastico. Quia non subduntur tales legibus Ecclesiæ, sed loquitur de iure positiuo humano regali, cui subduntur etiam infideles.

Dubium. Sed circa hoc quæritur, Dato ita sit, q̃ matrimonium contractum inter fidelem, & infidelem non baptizatum sit nullum, Vtrùm si post conuersionem infidelis ad fidem maneant simul, verum sit matrimoniũ sine alio nouo consensu, sed solum ex communi cohabitatione. Hoc est vnum dubium dignum profecto scitu, propter neophytos noui orbis. Et quidem in parte in præcedentibus discussum est, sed tamen operæpretium censeo diffinire clariùs.

Nota. Pro solutione dubij priùs oportet distinguere, quòd potest esse, quòd tales post conuersionem infidelis, cohabitent sicut ante, ignorantes ius, & impedimentum quod fuit à principio, vel q̃ scienter. Et adhuc dupliciter. Si scienter. Vel ignoranter, vel de nouo exprimendo consensum verbis, vel signis, vel interiùs consentiendo, vel merè priuatiuè se habendo, id est, neque consentiendo, neque dissentiendo. Quibus prælibatis, respondetur.

1. conclu. Prima conclusio. Si fidelis contraxit cum infideli, ignorans ius, & post conuersionem infidelis cohabitet, & exigat debitum, non de nouo consentiendo, sed eadem fidem sicut priùs, nullum est matrimonium vsque dum adsit nouus consensus. Nam ad matri- Sup. ar. 2. monium requiritur cõsensus mutuus inter legitimas personas: ita q̃ altero istorum deficiente, non est matrimonium: sed quando affuit consensus à principio, non fuit inter legitimas personas, ergo non fuit matrimoniũ tũc, nec modò est. Quia modò solum sunt personæ legitimæ post conuersionem infidelis, sed non adest consensus, qui est adhoc necessarius. Sequitur ergo quòd non est matrimonium.

Secũdo. Si esset matrimonium, per solam cohabitationem, probaretur esse tale, sed non sufficit sola cohabitatio, imò neque traductio sponsæ in domum, vt determinatum est. Extra de restit. spol. c. Ex parte. Panor. in c. Super. co. de condit. appos. Et eandem tenet do. Adria. Et est singularis determinatio glo. in 6. de sponsa. impub. c. vnico dicentis. Solo temporis cursu non firmatur quod à principio non valebat, sed nouo subsequenti consensu, interdum tacito, vt suprà adduximus, Idem Ricardus. Nam vbi semper est iuris ignorantia, & facti, semper videtur conuenisse ex illo priori consensu, qui nõ fuit sufficiens propter personas illegitimas. Sicq; quandoquidẽ à principio suum non est sortitus effectum, neque post poterit: nisi adsit de nouo. Alioqui sequeretur, quòd si quis ducit aliquam de præsenti, & ipsa non consentit, vel est impedimentum, si post successu temporis iungan

Panor. Adria. Sup. art. 3. Ricar. vt s.

tur

tur, sine alio nouo consensu exteriori, vel interiori esset verum matrimonium, quod est falsum, & si conuenirent inde ad decimum annum, deberet iudicari pro matrimonio, quod tamẽ nullus audebit dicere. Ratio huius est. Tunc enim à principio ille consensus viri, nullum habuit effectum. Et ad hoc q̃ post sortiatur effectum, est necessarium, q̃ adsit de nouo. Et hoc in c. Veniens. Extra de eo qui dux. in matrimonio. quam po. per adult. Hoc
Sco. d. 35. q. vnica. tenet doct. sub. in 4. Imò est expressus textus de sponsa. impub. in 6. cap. vnico. vbi dicitur, q̃ si impuberes ipsi, vel parentes pro eis, sponsalia contrahũt: si post ætatem cõpletam ipsi iuuenes non consentiant verbo vel facto, propter mutuam cohabitationem simul solum, nõ est validum, quod antè non
Glossa. Abu. 1. regum. 8. q. 140. fuit validum. Et ibidem glo. dicit solum per cursum temporis non fit validum, quod antè fuit inualidum. Et idẽ determinatur de matrimonio ibidem, vbi fuit contractum inter minores, 14. annorum.

2. conclu. 2. conclusio. Si post conuersionem infidelis, fidelis cõsentiat interiùs actu directo in matrimonium, vel exteriùs exprimendo, etiam ignorando ius, est
Ratio conclus. verum matrimoniũ. Probatur. Quia
Sup. art. 2. ad verum matrimoniũ requiritur consensus inter legitimas personas: sed ista concurrunt in casu, dato sit ignorantia iuris de facto iam præterito, ergo verum erit matrimonium. Nam ad matrimonium nõ requiritur quòd contrahentes sciant se posse contrahere, sed satis est constet eis non posse non contrahere, quod potest facilè cognosci. Imò dato opinentur se non posse, sed decipiuntur. Et tamen de facto si contrahunt, verum est matrimonium, licet ipsi peccent contrahentes. Quia sunt ibi omnia necessaria, & sufficientia ad verum matrimonium.

3. conclu. 3. conclusio. Si post conuersionem infidelis, constet fideli de impedimento quod præcessit: & habitent, & commisceantur, consentiendo interiùs, est
Ratio. verum matrimoniũ. Probatur. Quia est verum, etiam si ignorent impedimentum, vt in proximo articulo probauimus: ergo à fortiori erit verum matrimonium, si post detectam conditionem simul cohabitent interiori consensu. Quia nihil deficit ad rationem matrimonij. Sic affirmant doctores citati, cum quibus & Ricard. & Ricar. suprà in simili diximus.

4. conclu. 4. conclusio. Si fidelis, post conuersionem infidelis cohabitet, & debitum exigat, cognoscẽs impedimentum præteritum: sed tamen neque consentiens, neq; dissentiens, sed indifferenter se habens: non est verum matrimonium, quantum ad Deum in foro conscientiæ. Quia ad matrimonium, Sup. art. 2 requiritur expressus consensus inter personas legitimas: sed in casu non est talis consensus, quia merè priuatiuè se habet, ergo non est matrimonium.

Cõfirma. Confirmatur. Quia si ad aliquam accederet non considerando, neque promittendo, neque exteriùs consentiendo, nec interiùs, non esset verum matrimonium quoad Deum, ergo neque in proposito quoniam nullus est consensus post legitimationem personarum.

5. conclu. 5. conclusio. Si fidelis, post conuersionem infidelis sciens impedimentũ cohabitet sicut antè, etiam si non exprimat consensum exteriùs, vel interiùs, licet quantum ad Deum non iudicetur verum matrimonium, est tamen verum secundum Ecclesiæ præsumptionem. Quia Ecclesia præsumit Ratio. in bonam partem hunc scientem impedimentum præcedens nolle peccasse, & accessit ad vxorem tanquam ad veram, & consensisse interiùs. Hoc videtur expresse determinatum in c. Ad id. Extra de sponsa. Vbi determinatur, q̃ puella quæ ante ætatem legitimam coactè nupsit viro, si post ætatẽ completam non reclamauerit statim, licet post dicat se non consensisse, non est credendum ei, sed simul debet cohabitare. Quia eo quòd potuit contradicere, & non contradixit statim, videtur consensisse. Sicque præsumit Ecclesia, quòd ipsa non voluerit peccare,

care, quæ tamen peccaſſet, ſi coniungeretur viro, non conſentiendo in eum matrimonialiter. Sic in propoſito. Ex quo fidelis nouit impedimentum præteritum, & non diuertit, ſed adhuc manet ſicut priùs, eſt matrimonium præſumptum, & ſi non ſit nouus conſenſus. Quia Eccleſia præſumit eũ non voluiſſe peccare. Pro hoc verò no
Abu.1.re. 8.q.38. tandum, quod Abulen. dicit, q̃ non ſolent de nouo conſentire, qui matrimonialiter coniuncti ſunt, quãdo fuit impedimentum, niſi conſtet poſtea eis de impedimento quod præceſsit. Ex quo patet, q̃ ad præſumptionem matrimonij in foro Eccleſiæ inter illos, qui non poterant coniungi, non ſufficit impedimentum ceſſet, ſed requiritur ſcientia, q̃ à principio præceſsit.

Ab.art.28 vſq; ad 32 Poſſet etiam circa hoc impedimentum hic adduci qualiter per conuerſionem vnius ad fidem diſſoluatur matrimonium, alio nõ volente conuerti. At quia ſpecialis occaſio ſeſe offert, cùm in 2.p.huius Speculi agẽdum erit, ibi reſeruabimus. Tractabimus nãque de matrimonio infidelium. Et ob id̃ lectorem illuc mittendum duximus.* Dicta in proximo dubio per quinque concluſiones intelligantur modo, iuxta ſanctionem Concilij Tridentini, ſiquidem ad matrimonium teſtes, & parochus neceſſarius eſt, vel alius de ei⁹ licentia.

ARTICVLVS XXXIII.

De impedimento criminis.

S.Anto.3. p.tit.1.c.5 SEQVITVR de impedimento criminis, quod etiã impedit contrahendum, & dirimit contractum: eſt expreſſum in iure, per totũ titulum, Extra de eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

Tria crimina in iſto impe. Et quidem tria ſunt crimina. ſ. Homicidium in facto. Secũdum eſt, adulterium cum promiſsione. Tertium, contrahere de facto cum ſecunda, viuente prima. At vt debitè, & clarè procedamus, vnumquodque iſtorum ſeorſum tractãdum ſtatui. Et 1.de homicidio. Illud autem ſic intelligimus eſſe. Vt ſi quis vir occidat virum alterius, vt habeat eius vxorem in matrimonium. Vigue. ca. 16. §.7.

Et pro intelligẽtia huius impedimẽti oĩa dubia ſimul proponamus. Vtrũ ſufficiat ad hoc impedimennum, machinatio ſolum mortis ſine effectu, id-eſt, q̃ non ſequatur mors. Item ſi ſufficit præcepiſſe homicidium fieri. Præterea. Si caſu factum eſt homicidium, vtrùm impediat. Item. Si alius interfecit. ſed qui duxit vxorem ratum habuit. Et vtrùm ſimiliter intelligatur impedimentum ex parte fœminæ, vt ſi machinata eſt in mortem vxoris illius, quem vult in virum: vel ſi machinata eſt in mortem proprij viri. His ſuppoſitis, ad dubium.

1. concln. Angel. in verb. Prima concluſio. Vir qui machinatus in mortem verè occidit, vel propriam vxorem, vt aliam ducat, vel virum alterius, vt vxorem, ducat in matrimonium, poſt tale homicidium, nõ poterit talem fœminam ducere, & ſi duxerit, ſunt ſeparandi. Iſta concluſio habetur in titulo ſupra allegato. cap. Significaſti. Et 31.q.1. c.Si quis viuente. Dixi, ſi verè occidat: quia (quicquid dicant aliqui) ſi non ſequatur homicidiũ, non eſt impedimẽtũ. tenet inter Iuriſtas Vgutius. Quę eſt communis opinio Theologorum, quos contigit videre. Dixi præterea in concluſione, ſi interficiat animo, ducendi vxorem illius: quia ſi non ipſo animo faciat, ſed odio, vel in bello, nullum eſt impedimentum, vt patet. Extra de conuer. infi. in c. Laudabilẽ. vbi determinatum eſt, q̃ illi, qui in bello interfecerũt viros proprios quarundam mulierum, non animo ducendi vxores, q̃ poſſint eas matrimonialiter ſibi copulare. Ad hoc enim crimen incurrẽdum requiritur actualis occiſio, & ſim.liter actualis intentio, ducendi adulteram: ita q̃ ſi id non Matri. 3. impedi. 9. Baſſo.in 4. d.34.ar.2. Vgutius. Nota hæc

inten-

intendat, non erit impedimentũ. 30. q. 1. c. Si quis viuente.

2. conclu. 2. concluſio. Vir non occidens vxorem propriam, vel virum alterius, ſed tamen præcipiens occidere, vt adulteram ducat, non poterit poſt mortem propriæ vxoris, vel alterius viri, eam habere in matrimonio. Quia quod conſilio, & mandato eius factum eſt, ei imputatur ſecundum iura, ita q; eſt impedimentum ad contrahendum, & dirimitur contractum.

S. Anto. 3. p. ti. 1. c. 5. §. vni.

Cõfirma. Confirmatur. Quia in textu dicitur. Si quis fuerit machinatus in mortem viri, ſed talis cuius conſilio fit, machinatus eſt.

3. conclu. 3. concluſio. Vir ratum habens homicidium viri, ab alio perpetratũ non ſuo conſilio, aut fauore, poterit ducere eius vxorem. Quia cùm hoc ſit odioſum, non debet extendi ampliùs, quàm verba textus ſonant. De regu. iuris. lib. 6. At ſolum dicitur in tex. quando eſt machinatus. &c. ſed qui ratum habet factum in nullo eſt machinatus, ergo ſequitur q; non eſt tale impedimentum. Hæc eſt communis opinio Iuriſconſultorum, & Theologorum, & Tur. crema.

Tur. cre. 30. q. 1. c. Si quis.

S. Anton. vbi ſupra.

conclu. 4. 4. cõcluſio. In caſu poſito in prima, & tertia concluſione, vir non poterit ducere vxorẽ, cuius virum interficit, etiam ſi non commiſerit adulterium cum ea. Iſta concluſio poſita eſt propter Ricardum, qui videtur tenere, q; hoc impedimentum debeat intelligi, ſi interueniat adulterium, & alias non. Sed probo concluſionem. Nam hoc impedimentum habet ortum, & vim ex iure poſitiuo, ſic diffiniente: ſed in textibus allegatis ſolum fit mẽtio de homicidio: ergo ſi interueniat homicidium etiam ſi non ſit adulterium erit impedimentum. Sic Innoc. Hoſtien. & Archie. Floren. Verum tamen eſt, q; doct. tenentes contrarium, vt eſt Ioan. Andr. & Panor. & Ricardus intelligunt iura, quando vterque machinati ſunt in mortẽ viri, vel vxoris, tunc enim non eſt neceſſarium interueniat adulterium. Attamen, quãdo alter tantùm machinatus eſt, tunc requiritur adulterium. Secundum eos hoc habet apparentiam. Sed dicendũ videtur nullo modo requiri adulterium, ſed ſufficeret mortem. S. Tho. tamen vtrumq; recitat requiri.

Cõtra Ricard. d. 35.

Ratio conclusio.

Innocen. Hoſtien. S. Anto. 3. p. tit. 1. c. 5 Ioã. Andr. Panor. Ricard.

S. Tho. d. 35. in expoſite.

5. conclu. 5. concluſio. Fœmina, quæ machinata eſt in mortem vxoris adulteri, vt eum habeat in matrimonio, poſt, non poterit ei nubere. Iſta concluſio eſt determinata in tit. ſupra allegato. c. Super hoc. vbi dicitur, quòd ſi mulier fuerit machinata ĩ mortẽ vxoris adulteri, non poterit ei nubere. Et in c. Significaſti. eod. tit.

6. conclu. 6. concluſio. Mulier, quæ in viri proprij mortem, cum effectu eſt machinata, vt adulterum ducat, non poterit poſt mortem proprij viri adultero cõiungi. Hæc concluſio ponitur propter quendam magiſtrum non vulgariter doctum, qui reputat non idem eſſe de viro, qui machinatur in mortem vxoris, & de vxore, quæ machinatur in mortem viri. Ratio quæ illum mouet eſt, quia non ſic iure diſpoſitum eſt. Contra eum pono concluſionem. Et ni fallor, non indiget probatione: quia expreſſe videtur determinatum. 31. q. 1. c. Si quis viuẽte. Vbi eſt caſus, q; quis adulterium cõmiſit cum muliere, quæ habebat virũ proprium & poſt, mortuo viro proprio, duxit eam in matrimonio, & ad caſum iſtis verbis dicitur, & reſpondetur ibi ex concilio, q; ſi ita eſt, pœnitentiam agat, & non diſſoluatur matrimonium, dummodò vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, non occiderit. Sequitur ergo, quòd ſi mulier proprium virum occiderit, non poterit iungi adultero, cùm ad paria ſimiliter obliget determinatio virum, & fœminam. Hæc eſt ſententia Petri de Palude in quarta, vbi dicit ſit. Sunt autem tria, quæ dirimunt matrimonium poſt contractum. Primum eſt, cum vxor machinatur in mortem viri, vt poſtea contrahat cùm adultero, vel è conuerſo. Hæc ille. Ecce ergo habes de hoc primo, quomodo hoc crimen homicidij impedit matrimonium conttahendum, & dirimit iam

Ratio contra concl.

Palu. d. 34 q. 1. con. 1.

con-

contractum. Si tamen hac intentione fiat, vt alteri nubat. Habes etiam esse impedimentum, etsi non interuenerit adulterium, sed solum sit homicidium cum effectu: siue hoc sit ex parte fœminæ; quæ machinata est in
Nota. mortem alterius vxoris, vt suum virum habeat: siue quæ machinata est in mortem proprij viri, vt alium habeat, siue si vir machinatus est in mortem viri alterius, vt habeat eius vxorem, siue in mortem propriæ vxoris, vt aliã ducat, etiã si non interueniat adulterium, secundum probabiliorem opinionem. Et requiritur ad hoc, q̃ sit vera vxor, vel verus, vir: & non sufficit q̃ sit existimatio de vera vxore, sed q̃ in veritate sit.

Dubium. Dubitatur tamen. Si aliquis occidit vxorem propriam, vt aliam ducat, non intendens hanc, vel illam, sed solum in generali, Vtrùm post mortem possit aliquam ducere. De quo sit. 7. conclusio.

conclu. 7. 7. conclusio. Vxorem propriam occidens, vt aliam ducat, non signando quam, sed indifferenter aliquam, licet peccet contrahendo, tenet matrimonium. Quia cùm hoc sit iuris positiui
Ratio. 7. conclu. impedimentum, in tantum erit, in quãtum iure expressum: sed in iure solum est expressum, quòd ille, qui vxorem suam odio interficit, si tamen non id faciat intendens, ducere adulteram, quòd solum sit impedimentum impepediens, sed non dirimens, quo stante, qui contrahit peccat. Sequitur ergo, q̃ cùm qui simpliciter nullam signat, sed confuse vxorem occidit, vt aliam ducat, non est simpliciter inhabilis ad matrimonium, sed si contrahat, tenet: quia est solum impedimentum quod impedit, sed non dirimit.

concl. 8. 8. conclusio. Si quis occidat vxorem vt aliquã ducat, in intentione signans istam, vel illam: siuè illæ omnes sint plures, siue paucæ, dummodò omnes sint specialiter: & expressè intentæ, nullam poterit ipsarum ducere. Et si duxerit, dirimendum est matrimoniũ.
Ratio conclusio. Probatur. Quia est expressa determinatio, vt ille qui vxorẽ occidit intendens aliam habere, nullo modo illam possit habere, quã intendit consequi: sed talis expresse intendit illã habere, siue de illa sola tunc cogitet, siue de ipsa cum alijs, ergo non poterit eam habere. Nihil enim refert, q̃ simul alias cogitet ducere. Nam tunc intentionem actualem habet, quæ sufficit.

ARTICVLVS XXXIIII.

De impedimento criminis propter adulterium.

SEQVITVR impedimentũ de crimine adulterij. s. quãdo quis adulterium commisit, & fidem dedit de matrimonio contrahendo post mortem propriæ vxoris. Et vt clariùs ista pateant, oportet notare, posse cõtingere q̃ solum sit adulterium sine fide, vel promissione de matrimonio. Item. Dato sit promissio, & adulteriũ, potest esse q̃ primo fuerit adulteriũ, & post promisslo. Vel q̃ solum sit promissio, & non adulterium. 1. Not.

Item notandum, Omnia ista contingere posse altero ignorante, q̃ adulter habeat proprium virũ. Vel vtroque sciente. Vel q̃ à principio fuerit ignoratum, & post scitum. Et tameu q̃ eodem modo adulterentur, sicut priùs. Pro solutione sint conclusiones, Quarum prima. 2. Nota.

Prima conclusio. Qui viuente propria cõiuge, adulteratur solũ: sine fide, vel promissione de matrimonio, post mortem propriæ coniugis poterit ducere illam, cum qua commisit adulteriũ. Sic in titulo suprà allegato in cap. Significasti. 1. conclu. Sylu. ver. matrimo. 8. q. 9.

2. conclusio. Qui commisit adulterium, cum fide, vel iuramento de matrimonio contrahendo, non poterit post mortem propriæ coniugis ducere eam cum qua adulterauit. Hęc etiã est expresse determinata in iure, in c. 2. conclu.

Cùm

Cùm haberet. eodem titulo. vbi præcipitur, q; & si per decennium cohabitauerunt,& plures filios genuerũt,separentur, quia priùs adulterium fuit cum fide, viuente legitimo coniuge.

3. conclu. 3.concluſio. Licet ita verũ ſit,quod dicunt duæ concluſiones propoſitæ, requiritur tamen ad hoc q; ſit tale impedimẽtum q; ſciat vterque ſe habere proprium coniugem. Verbi gratia. Si Ioannes habens legitimam vxorem promittat alteri, & habeat acceſſum, & tamen illa cui promittit, ignorat Ioannem habere veram vxorem. Vel etiam ſi ipſe Ioannes ignorat ſe habere propriam vxorem. Vel ſi Ioannes eſt ſolutus, & promittit Mariæ, & ignorat eam habere proprium virũ, poterit poſt mortem viri coniungi Ioanni. Et è contra. Hæc etiam eſt expreſſe determinata in iure. Ibidem.c. Propoſitum. Et ſic intelligunt omnes doctores. Et c. Veniens.Extra de ſpõſa.Et de conceſs. præben.cap.1.

S. Ant. 3. p.tit.1.c.5 Theologi. d. 35.

4. conclu. 4.concluſio. Si à principio quando interuenit fides de matrimonio, & adulterium, ignorauit alter ipſorum, q; habuerit adulter legitimum coniugem,& poſtquàm ſciuit,rurſus adulterium commiſit: etiam ſi non interfuerint verba de nouo, eſt impedimentũ, & nõ poterit poſt mortem legitimi cõiugis iungi ei. Probatur ex 2.cõcluſione. Quia quando quis cum fide adulteratur,vtroq; ſciente,eſt tale impedimentum,ſed ita eſt, quando poſtquàm cognouit habere legitimum coniugẽ, adulteratur. Quia ibi eſt adulterium, & cõcurrunt verba, vel promiſſio præcedens, in virtute cuius ſemper iungũtur, ergo ſemper erit impedimentũ. Hanc concluſionem attende, propter illa quæ ſtatim dicturi ſumus. Et eſt ſententia Archiepiſcopi Florent.

S. Anto. p. 3. tit. 1. c. 5

Ratio conclu.

S. Ant. vbi ſupra.

5. conclu. 5.concluſio. Si ſolum ſit fides de matrimonio, & non interueniat adulterium,nullum oritur impedimentum. Probatur. In titulo allegato. cap. Si quis. vbi eſt expreſſum, q; ſi quis viuente propria vxore promiſit alteri quòd ducturus eſſet eam, non tamen cognouit eam: poſt mortem propriæ vxoris poterit eam ducere.

6. conclu. 6.concluſio. Ad hoc q; tale impedimentum incurratur, non ſufficit promiſſio, ſeu fides de matrimonio contrahendo poſt mortem vxoris, ſimul & copula carnalis, ſed requiritur q; talis adulter verè habeat legitimam vxorem. Vel ſi ipſe ſolutus promiſit habenti virum,q; ipſa habeat legitimũ virum. Nam ſi non eſt vir legitimus, vel vxor legitima, non incurritur impedimentum. In c.Significauit nobis. eodem titulo. Et ratio eſt. Quia non interuenit adulterium, cùm non fuerit verum matrimonium.

Angel. in ver. Matr. 3.impe. 9. §.1.

7. concl. 7.concluſio. Si promiſſio præcedat, ſiue ſequatur, dũmodo ſit promiſſio, ſimul & adulterium, dato vnum iſtorũ aliud præcedat, ſiue ſequatur, oritur hoc impedimentum. Quia iura dicunt impedimentum incurri, quando interuenit adulterium cum fide, & iuramento de promiſſione. Nec tamen aliquid diſponunt quòd ſequatur, vel illud præcedat. Ergo ſequitur quòd ſiue primo commiſſum ſit adulteriũ, & poſt ſequatur promiſſio: etiã ſi poſt promiſſionem nõ amplius iungantur, erit impedimentum. Do. Archie.Floren.in loco citato. Et Caiet.Et Palude in 4.

Archid. 3. p.ti.1. q.5 Palu.d.35 Caieta. in ſum.

8. conclu. 8.concluſio. Si quis verè vxoratus habens propriam vxorem, ſecundam duxerit, ipſa ignorante: poſtquam ipſa ſciuerit, ſi mortua fuerit propria vxor, poteſt (ſi velit) cum adultero contrahere, & ipſa volente, compellitur ſtare matrimonialiter. In c. Veniens. eo. tit. Hoc quidem optimè factum eſt in pœnam fraudis:quia fraus, & dolus nulli debent patrocinari.

9. conclu. Si mancas in inſti. catho. c.42. Almayn. d. 10. S. Tho. 1.2 q.91. ar.4. Duran. in 4.d.11.q.8 9.concluſio. Si quis viuẽte proprio coniuge alteri promiſit matrimoniũ, ſimul cum adulterio, ſed tamen interiùs diſſenſit, incurritur hoc impedimẽtum.Probatur. Quia Eccleſia,quæ poſuit impedimentum, iudicat talem verã eſſe promiſſionẽ,nõ curans de interiori conſenſu.Et cũ ipſa diſponat illum, qui fidem dedit de matrimonio ſimul cũ adulterio, tale incurrere impedimẽtũ,quia nõ iudicat de occultis,

Palu. in 4. d. 13. dicũt Eccle. non iudicare de occul. contra. Adri. quo li. 8. & Alber. pihi. Eccle. hie. c. ap. 6. & Medin. de pœnit. trac. 6. Ricar. d. 35. ar. 3. & S. Ant. vbi supra.

erit impedimentũ, etiam si non sit assensus interior. Idem dicendum si fœmina, viuente viro, cum adultero talia verba proferat, etiam si id non habeat in animo. Quia eadem est ratio.

Sed pro intelligentia perfecta est bonum dubium. Quid si interueniat solum promissio cum adulterio, & non fides, vel iuramentum? Eò dubitatur, quia in tex. Significasti. dicitur. Quando interuenit fides, sed potest esse q̃ interueniat noua promissio solum. Vt si diceret: Accipiam te in meam post mortem vxoris. Ecce nuda promissio est. Vel si dicat, Do tibi fidem q̃ accipiã te. Ecce fides data. Vel iuramento iuro. Hoc dubium mouet Ricardus in 4. & refert quosdam dicere q̃ impediret, alijs dicentibus q̃ non, & relinquit dubium. Et B. Anton. loco suprà allegato refert eandem sententiam, & dicit q̃ in casu esset Papa cõsulendus, vel petenda dispensatio ad cautelam. Nec faciliter dirimendum matrimonium contractum. Hæc ille. Existimo tamen summum Pontificem, qui determinauit hoc fore impedimentum ad vitanda adulteria, non feciſſe vim in hoc, q̃ cum promissione addatur fides, vel iuramentum, vel q̃ fit simplex promissio. Sed quia communiter promissio de re tanta, fide firmatur, vel iuramento, addidit illud. Tamen eius intentio fuit obuiare malis, quæ solent euenire propter tales commixtiones, vt homines terrerentur ab adulterio perpetrando. Videretur enim gratis dictum, q̃ vis solũ esset in hoc, q̃ addit fidem promissioni, vel non. Et sic existimo per solam nudam promissionem, sine fide, vel iuramento (dummodò adsit adulterium) incurri tale impedimentum. Et q̃ per fidem de matrimonio intelligatur etiã nuda promissio, ita expressè tenet Palude in 4. idem Rosella. idem Patauinus, qui ædidit aditiones Angeli. At, quia contingit sæpissimè casus apud noui orbis neophytos, eò q̃ ante habebãt cõsuetudiné dimittendi proprias vxores, & ducendi alias, vel dãdi fidẽ: dico, q̃ si contingeret casus, posset quis sequi opinionem, & sententiam B. Antonini. Et probabilitatem quam affert Ricardus non reprobando, posset facile cum eis dispensare, & non dirimere iam contractum. Nec peccaret sequendo hanc opinionem.

Nota in fauorem Indorum.

Sed adhuc dubitatur circa hoc. Si aliqua cõiugata permittit se cognosci ab alio, & hac lege, quod ipse ducet post mortem vxoris illam, quam soror eius signauerit, intẽdens in hoc quòd soror designabit eam, Vtrùm post possint iungi in matrimonio. Hoc dubium mouet Ricar. & B. Anto. in locis suprà allegatis, & respondent, quòd si ipsa prætendat in conditione, quòd ipsam iubebit soror sumere in matrimoniũ, oritur tale impedimentum: & quòd perinde est, sicut si promitteret eam ducere, & adulterium committeret. Si tamen non prætendat hoc, sed solum quòd soror prouidebit ei de vxore, & soror casu dicat quòd sororẽ capiat, poterunt coniungi. Sed (bona venia istorum doctorũ) crediderim in vtroque casu nullum esse impedimentum. Probatur. Si aliquod est impedimentum, hoc solum erit est determinatione Pontificis, ergo in tantum incurritur, in quantum sonant verba textus: sed solum ibidem dicitur, quòd est impedimentum, si fidem dederit adulteræ, & adulterium commiserit, at in præsentiarum ipse nõ dat fidem adulteræ, sed sorori, ergo non videtur q̃ incurratur impedimentum. Fauores enim ampliandi, odia autem sunt restringenda, secundum regulam iuris.

Dubiũ 2.

Ricard. d. 35. S. Anto.

Ratio contra Ricar. & S. Antoni.

Confirmatur. Si solum fit adulterium, & in ente solum promissio de matrimonio, nõ erit impedimentũ: hoc autem non ob aliud, nisi quia concurrunt quæ textus explicat, scilicet, promissio exterior. Ergo eodem modo licet interueniat adulteriũ, si promissio non fiat ei, videtur quòd non sit impedimentum. Et fortè dicentes contrarium, in fundamento ponunt, quòd fraus, & dolus nulli debent patrocinari, quod est verum. Sed tamen requiritur in odiosis, q̃ seruẽtur quæ scripta sunt prout iacent.

Fauores ampliandi odia restrĩgenda.

Confirma.

Rosela impedimentum. 8. q. 2 Palu. d. 34 q. 1. Patauinus matrimoniũ. 8. impe. 9. §. 1.

Dubi-

3. Dubiũ. Dubitatur 3. Si aliquis infidelis,habens legitimam vxorem,contrahat de facto cum aliqua fideli,adhuc vera vxore viuente, vtrùm post mortem illius primæ possit contrahere cum illa,cum qua adulterium commisit.

ad dubiũ. Nota. Respon. distinguendo. Vel legitima vxor mortua est antequàm vir baptizaretur, vel non Si sic,ex parte viri nullum est impedimentum: quia cũ esset infidelis,nullo modo incurrit tale impedimentum criminis. Si verò post baptismum adhuc viuente legitima vxore habebat adulterã, erit impedimentum, & non poterit post mortem primæ eam ducere,vt post dicemus in sequenti dubio. Veruntamen dato ante baptismum prima moreretur, si ipsa, cum qua contraxit, viueret prima erat baptizata,& constabat ei illum virum (dato esset infidelis) habere legitimam vxorem, licet non fit impedimentum respectu viri, quia posset de nouo ducere illam adulteram, erit impedimentum respectu fœminæ. Nam cum esset fœmina fidelis, incurrit impedimentum criminis. Quia scienter contraxit cum adultero habente legitimam vxorem. Vnde etiam si vir baptizetur, non poterit ei nubere.

Hæc considerandа, quia cõtingunt frequenter.

4. Dubiũ. Dubium 4. Quid si quis tempore infidelitatis viuente legitima vxore promisit adulteræ matrimonium, & tunc non habuit accessum,sed post baptismum, non tamen promisit,Vtrum mortua legitima vxore possit talis ducere illam adulteram in matrimoniũ.

Ratio dubij. Dubium est ex eo, quòd cùm hoc impedimentum non sit ex natura rei, sed solum ex iure positiuo humano: & infidelis non teneatur huiusmodi legibus, videtur quòd non sit impedimentum. Quia baptizatus solum committit adulterium,neque interuenit promissio, & quando hoc euenit, iam diximus non esse impedimentum. His non obstantibus, respondetur.

1. conclu. Prima conclusio. Si aliquis tẽpore infidelitatis promittit matrimonium, & post paptismum committit adulterium, verè insurgit impedimentum, neque tales poterunt cõtrahere inter se etiam mortua prima, dummodò in virtute talis promissionis iungatur adulteræ post baptismum. Probatur ex superiùs dictis. Quia quando promissum est ei, & ignorauit impedimentũ, & cognita est, & posteà sciuit & permisit se cognosci,sine noua promissione incurritur impedimentum, vt suprà diximus, & non ob aliud, nisi quia in virtute illorum verborum videtur iungi, & quæ adhuc manet in effectu, licet tunc nullum causarunt impedimentum propter ignorantiam. Ergo etiam à simili,quando interuenit post baptismum adulterium, etiam si promissio tunc non fit,sed præcessit tempore infidelitatis, quãdo nullum causauit impedimentum,quia non erat fidelis. Sequitur ergo quòd impedimentũ orietur. Quia tunc sic habentur verba illa præterita,sicut si de nouo dicerentur. Videtur quòd non sit potior ratio de vno, quàm de alio. Nã si illud quod à principio non causauit impedimentum propter defectum scié tiæ, post impedit aduenientе scientia:etiam quod nõ impediuit propter defectum baptismatis,incipient impedire post baptismum susceptum. Sicque erit impedimentum. Probo illam adhuc ex iure. Extra de conuersione infidelium.c. vnico dicitur, q̃ infideles quidam Sarraceni interfecerunt quosdam Christianos, & Christiani Sarracenos,& post Sarraceni conuersi ad fidem duxerunt in matrimonium illas vxores, quarum viros occiderant, & similiter Christiani duxerunt Sarracenas conuersas, post cùm mulieribus constauit de morte virorum, petunt diuortium, ad quod summus Pontifex, q̃ cum tales non procurauerint mortem virorum, non debet diuortium celebrari, sed matrimonium tenet. Sequitur ergo quòd si mulieres procurassent mortẽ virorũ, ẽsset impedimentũ, sed inter eas erant Sarracenæ,quæ post fidẽ susceperunt. Sequitur ergo, q̃ si infidelis aliquid agat illo tempore, prohibitũ iure positiuo, post conuersionẽ nocebit ei tale factũ, etiã si quãdo fecit nulla lege teneretur.

Sco. d. 35.

Supple. d. 27. q. 3.

Alioqui quorsum determinatur de illis, si non procurauerunt mortem? Dato enim procurassent tempore infidelitatis, nullum incurri videbatur impedimentum.

Obiectio. Posset aliquis dicere hoc argumentum non probare conclusionem. Ibidē enim videtur intelligi in textu fidelē simul cooperatum esse infideli, ad mortem legitimi coniugis. Et ob id impedimentum causatum est, sed casu nostro operatus est fidelis.

1. Solutio Ad hoc dicendum 1. q̄ non solum propter argumētū probatur cōclusio.

2. Solutio Secundo dico, q̄ dato in textu allegato non dicatur, q̄ Christiani operati sunt ad occisionem illa intentione, sed intelligamus factum esse vt intelligūt aliqui docto. sic similiter in casu aliquid operatus est fidelis: quia ponimus etiam post baptismum retinuisse adulteram, vel accessisse, vel promisisse. Et sic manet argumentum in sua infirmitate. A simili ergo dicendū, q̄ si aliquis infidelis fidem dedit adulteræ, & post conuersus maneat cum ea, viuente legitimo cōiūge, etiam si post fidem susceptam nō det fidem, sed maneat cum illa cum adulterio, erit impedimentum, quo stante, non poterit postmortē veri coniugis eam habere. Et hoc patet. Quia hoc impedimentū oritur, qñ quis de facto contrahit cū adultera, & adulterium cōmittit, sed qui tempore infidelitatis promisit alicui, & habuit accessum, & post conuersus semper retinet eā, de facto talem habet: & cōmittit adulterium, etiam si non sit noua promissio.

Cōfirma. Et confirmatur hoc. Quia tale impedimentum non tollitur per baptismum. Nam sicut dicit, & bene, Durā. in baptismo ipsis baptizatis remittitur omnis pœna, quantum ad Deum. Et quo ad Ecclesiam solum remittuntur illæ pœnæ, quæ sunt determinatæ ab Ecclesia vt remittantur baptizatis. Cum ergo non sit determinatū, q̄ talis criminis pœna remittatur baptizatis, sequitur q̄ non tollitur per baptismum, sed semper manet. Et ita videtur dicendū, si aliquis neophytorū tempore infidelitatis promisit alicui adulteræ habenti proprium virum, & post fidelis factus antequam ad alia diuertat, in virtute illius promissionis commiscetur ei, esse impedimentum criminis, dummodò aliud non obstet. Et idem esse si de facto, aliquam tempore infidelitatis accepit in vxorem, quæ habebat legitimum virum, & post baptismum mansit adhuc cum illa, viuente proprio, & legitimo viro, non poterit post mortem illius ipsam adulteram habere in vxorē. Siue hoc fiat, qñ quis per propriam promissionem aliquam ducebat, siue per hoc q̄ parentibus, vel alijs loquētibus de matrimonio secundum mores suos iungebantur. Oportet hæc notare propter neophytos, quibus erat vsus. Hanc sententiam tenet Palude in 4. d. 27. Vbi loquens de bigamia, quæ non tollitur per baptismum, dicit. Neque obstat, q̄ Ecclesia non iudicat de his, quæ foris sunt: quod verum est, quandiu foris sunt, sed postqnam intrauerunt, iudicat eos, etiam secundum ea quæ foris habuerunt, vt patet in conuersione infidelium. Hæc Palude. Videtur profecto nostram tenere sententiam. Et quod verè noceant infideli illa quæ fecit tempore infidelitatis, postquam conuersus est: intelligendum est verū esse, qñ tempore infidelitatis qui contraxit cū adultera adulterium existimauit: & idē etiā post baptismū semp reputauit. Alioqui si tempore quo facta est promissio, nunquàm existimauit adulterium: & post baptismū qñ reputauit adulteriū, amplius non cōmisit in virtute primæ promissionis, non erit impedimentum.

Nota propter neophytos.

Palu. d. 27 q. 4.

Supple. d. 27. q. 3.

Sed tñ pro debita, & plena intelligētia istorū, oportet notare ad hoc impedimentum incurrendū: q̄ sicut requiritur scientia de alio legitimo coniuge, sic etiam requiritur existimatio de adulterio. Volo dicere. Si quis inter infidēles duceret repudiatam: quam certò scit repudiatam, & tñ ducit eā. quia putat per repudiū solutū fuisse matrimoniū, quia talis erat vsus apud eos, videretur tunc dicēdū, q̄ quiante ba-

Exīstimatio requiritur de adulterio ad incurrendū crimen.

Notandū.

baptiſmum talem acciperet in vxorẽ, etiam viuẽte legitimo viro, & poſt baptiſmum adhuc maneret cum illa, q̃ non eſſet impedimentũ, quandiu perſeueraſſet talis exiſtimatio: & q̃ non eſſet adulterium, ſed matrimonium. Ad id autem me mouet, Quia ſi ad impedimentum hoc requiritur, quòd vterque cognouerit alium habere virum, vel aliam vxorem: & quandiu eſt ignorantia ex parte illius qui ignorat, nunquam eſt impedimentum. Cùm ergo qui poſt repudium, ſolui matrimonium credebant: & talem ſemper habebant ignorantiam de vero coniuge, nunquàm erit impedimentũ. Si enim ſufficit ad impedimentum incurrendum, q̃ quis, vel ſciat certa ſcié tia verum habere coniugem, vel quòd ſit de hoc probabilis opinio, vt patet in cap. Inquiſitioni de ſententia excommunicatio. vt docto. dicunt, ſufficiet etiam ad non incurrendum impedimentum, quòd habeatur probabilis opinio, quòd talis, cum qua contrahit, non habeat virum, quia repudiata eſt à viro, & credit diſſolui matrimonium per tale repudiũ. Et quia iſta probabilis exiſtimatio poteſt eſſe: & quando tempore infidelitatis quis ducebat repudiatam à legitimo viro: & poſt baptiſmum eam retinebat primo viuente. Et etiam poteſt contingere quando poſt baptiſmum aliquis repudiatam accipiebat in vxorem, qui idipſum exiſtimant, propter hoc: quia nihil audiuit de hoc, ſed credit per repudium matrimonium diſſolui ſicut antè. Et q̃ eſſet apud aliquos talis exiſtimatio patet. Quia (vt pro cõperto habemus, omnes qui mores Indorum cognoſcimus) contingebat aliquem illorum qui poſtquàm repudiauerat legitimam vxorem, & aliam duxerat, ſi ad ſuam repudiatam accederet, dicere tale peccatum commiſiſſe, quòd non eſſet: niſi quia habebat exiſtimationem matrimonium ſolutũ per repudium: & ſic non liceret de nouo accedere ad eam. Quia non erat iam ſua. Videtur idem dicendum de vtroque & nunquàm inſurgere tale impedimẽtum, quandiu eſt talis opinio probabilis, ſeu exiſtimatio, aut inuincibilis ignorantia q̃ illa cum qua contraxit, aliam habeat virũ, dato verè ſit alius vir eius, quanuis nõ ſic creditur. Quia ſemper quandiu eſt talis exiſtimatio, videtur eſſe ignorantia inuincibillis, qua ſtante, nullum eſt impedimentũ. Videtur enim exiſtimatio præualere veritati. Hoc apparet tenere do. Abulen. in ſolutione cuiuſdam argumenti. Vtrùm qui duxit repudiatam à legitimo viro, poſt mortem legitimi viri poſsit per nouum conſenſum ducere. Et arguit q̃ nõ. Quia eſt crimẽ quod impedit.

Abulen. 1 regum 8. q. 38.

Reſpondet Abulen. non eſſe tale crimen. Quia non putabatur adulterium ducere repudiatam inter gentiles, ſed credebant diſſolui matrimonium per repudium. Et ſic præualebat exiſtimatio veritati, & non erat tale impedimentũ criminis. Hæc Abulen. Sunt notãda iſta pro neophytis. Nam ſi verum eſt non eſſe impedimentum quando eſt exiſtimatio contraria veritati, quando creditur non eſſe legitimum alium virũ, dato verè ſit, cùm frequenter contingerit apud noui orbis incolas, quòd aliquis ante baptiſmum acciperet in vxorẽ repudiatam, quam credebat repudiatam ab alio, & alium nõ eſſe ſuum virum, quia aliam habebat ſecum fœminam, licet non eſſet talis vera vxor, ſed concubina. Tamen ſic erat in exiſtimatione apud eos, vt cõſtat nobis ex modo loquendi ipſorum, vt vxorem illam nominent, q̃ ſibi primo duxerunt: ſi fuerit cum promiſſione, & cũ cæremonijs, ſiue ſine eis: eodem modo reputatur, & intelligunt vxorem, & poſt ſecundã, credũt, etiã ſi fuerit cũ promiſſione, nõ eſſe veram vxorẽ, ſed concubinã: qñ accepta eſt cũ prima, quod in tali caſu qui talẽ repudiatam duceret (quæ tamen legitima vxor erat, & ipſe legitimus vir) nõ eſſet impedimentum criminis. Talis enim qui ducebat repudiatam, & ipſa repudiata non credebat primum eſſe ſuum virum, eo quòd primo aliam haberet, etiã ſi non eſſet talis vera vxor,

Solutio.

Notandũ diligenter

Habebant incolæ noue Hiſpaniæ matrimoniũ diſſolui per repudiũ.

ſed

ſed concubina: attamen quia ſic erat in opinione ipſorum. & idem videtur verum eſſe, quando per repudium credebatur diſſolui. Et habebant in vſu ſtatim aliam ducere. Imò talis erat exiſtimatio, vt vxorem illam credere, quæ primo cognita eſt, & virum illum eſſe, qui vxorem cognouit, etiam ſi nulla eſſet promiſſio, nec loquutio de matrimonio. Exiſtimabant etiam nunquàm eſſe verũ matrimonium, dato interueniret promiſſio, & copula, ſi non ſimul in vnam domum conuenirent, vel vir in domũ vxoris, vel vxor in domum viri. Et hac de cauſa decipi poſſunt tyrones in lingua Indorum. Nam ſi ſolum interroget quis, quæ eſt illa, quàm primo accepiſti in vxorem? non deſignat illã, cui primo promiſſio eſt facta, & quàm cognouit carnaliter, ſi ſimul non conuenerunt in vna domo. Et ſic oportet eſſe cautos, & attentos. Et tandem pro dubij huius declaratione pleniori dico, & ad ſciendum inter neophytos quando eſt tale impedimentũ criminis, ſiue quia ante baptiſmum cõiunctus eſt quis illi, quæ alium virum habèbat, & poſt baptiſmum ſic manſit, vel ſi poſt baptiſmum id factũ eſt, non debemus attẽdere vtrùm ille primus fuerit legitimus vir, vel non, nec vtrùm talis, qui duxit repudiatã, ſciuerit alium virum primo viuere: ſed oportet attendere, Vtrùm in exiſtimatione iſtius, qui iſtam ducit repudiatam, fuerit alius primus vir legitimus. Nam ſi alium non exiſtimat verum virum eſſe, licet decipiatur, non incurritur impedimentum. Quia tunc ſic eſt, ſicut ſi ignoraſſet verum habere virum, & ſiue ex ignorantia inuincibili, ſiue ex ruſticitate, ille qui eſt vir legitimus, non creditur legitimus, etiam ſi ſit alioqui legitimus, nunquàm erit impedimentum criminis, quandiu durat talis exiſtimatio. Sine dubio multa dubia erunt clara, & aperta ex iſto vnico, ſi aduertamus ad ipſorum exiſtimationem, quæ varia eſt, & non eadem apud omnes. Nam quidam illum credunt virum legitimum, quem primo cognouerunt carnaliter, etiam ſi nihil de matrimonio præceſſerit. Et illam legitimam vxorem quæ primo cognita eſt. Alij autẽ illam dicunt vxorem eſſe ſolum, quę tm̃ traducta eſt in domo, & ẽt ſi ſit cognita, & facta promiſſio: ſi traducta non fuerit, non credunt vxorem. Et ſimiliter de viro. Alij verò credebant illam eſſe ſolum vxorem, quæ in domo habebatur, ſiue fuiſſet affectu maritali ducta, ſiue nõ, Et idem de viro. Alij denique credebant tot eſſe vxores, quot habitæ fuerunt in domo, ſiue fuerint habitæ vt concubinæ, ſiue cum promiſſione, vel alijs cæremonijs. Itaque apud noui orbis indigenas, tot modis exiſtimatio variatur quot capita. Contingit aliquando, quòd aliquis, qui habebat fœminã domi ſine promiſſione aliqua, vel aliquo alio ſigno, ſed modo concubinario, ſi alius acceſſit ad eam, dicat ſibi adulterium factum. Ex quo videtur tales exiſtimaſſe matrimoniũ coniunctionem maris & fœminæ, etiam ſi eſſet ſine conſenſu expreſſu ſuo, vel aliorum pro ipſis. Itaque apud neophytos ſaltim prouinciæ Michoacanẽſis, non eſt alia regula certa danda, q̃ debita exiſtimatio cuiuſcunque. An non exiſtimabat. etiam ſi eſſet vir legitimus? Tunc enim non erit impedimentum, quandiu durauit talis exiſtimatio. At, quia vt in plurimum erat in vſu olim, & modo, etiam poſt baptiſmum, vbi non ſunt religioſi, facile qui coniuncti ſunt, diſiungi: & tales diſiuncti, ſtatim ad aliud matrimoniũ tranſire, & ſine ſcrupulo aliquo manebant, & manent, putantes licere, vſq; dum à religioſis reprehendũtur: probabile certè mihi eſt inter illos, qui nõ ſunt inſtructi ſufficienter circa matrimonium ob quod non putant adulterium, ſi viuente legitimo coniuge alium ducant, non eſſet impedimentũ criminis, etiam ſi poſt baptiſmũ fiat, ſicut videmus fieri. Et hoc quandiu durat illa probabilis exiſtimatio quod ſit licitum hoc, & non adulteriũ. Præcipuè tenet verum apud eos, qui vix poſſunt eſſe abſque fœmina. Hæc notanda

Aduerte

Notandũ quantũ facit exiſtimatio ad hoc impedimẽtum. Varia exiſtimatio de vero viro & vera vxore.

Et idẽ videt apud alios, vbi eadem ſit exiſtimatio.

tanda ad debitè iudicandum de isto crimine, quod maximè est in vsu.

Dub. 5. Sed est dubium 5. An ita verũ sit, quando existimatur legitimus vir, sed non est. Verbi gratia. Isti in multis casibus iudicant matrimonium verum, & ita credunt, sed tamen non sic est, sed decipiuntur. Vtrùm si quis ducat vxorem relictam, & credit virum habere legitimum, an talis existimatio sufficiat ad incurrendum hoc impedimentum. Vt si quis ducat relictã ab alio, & sciat priùs alĩ habuisse, & credit legitimum virum, & tamen nõ est, & eam ducit, Vtrùm incurratur impedimentum criminis.

Argu. Videtur q̃ sic. Quia eadem ratione, qua existimatio, vel probabilis opinio q̃ non sit verus vir sufficit ad non incurrendum impedimentum, dato sit verus: ita existimatio q̃ alius sit vir legitimus, dato non sit, sufficiet ad impedimentum.

Solutio. Respon. Nunquàm esse impedimentum criminis, nisi quando quis aliam ducit viuente legitimo viro. Neque sufficit existimatio, sed requiritur rei veritas. Quia sic iura disponunt. Et dicimus dissimile esse in hoc, & in primo. Nam fauores sunt ampliandi: & odia restringenda. Ob quod ad non incurrendũ sufficit sit existimatio probabilis talem non esse verum virum, dato sit deceptio. Quia hoc est fauorabile. Et tamen ad incurrendũ impedimentum (cùm sit odiosum valde) requiritur non solum probabilis existimatio q̃ sit alius vir, sed q̃ ita in rei veritate sit.

Pro neophytis cõsideratio. Ex hac determinatione poterimus dubia emergentia diffinire inter Indos, qui aliquando adinuicem se promittunt, & contrahunt, habentes existimationem, & opinionem probabilem, q̃ habeat fœmina alium virum, & ipse vir aliam vxorem, & tamen nõ est ita verus vir: sed est secundum suã existimationem, & opinionem, qui credebant matrimonium esse, quòd verè non erat. Et comperta veritate talem non fuisse legitimum virum: nõ erit impedimentum.

ARTICVLVS XXXV.

De eodem impedimento criminis: quando est dubium, an fuerit legitimus vir.

QVæritur circa idem impedimentum. Quid faciendum in dubio, quã do contingit casus, q̃ aliquis baptizatus copulatus est vni, quàm credebat habere virum legitimum, & semper fuerunt iuncti: & moritur primus vir, & adhuc ipsi manent simul in vnum. Venit dubium in notitiam iudicis Ecclesiæ, vel confessoris, quid faciendum? Vtrùm apud neophytos debeat iudicare impedimẽtũ per hoc, q̃ dicat fœmina: ego habebam tunc alium virum, & volui, & consensi. Et similiter ipse. Tamen cum hoc dicit, nos non ad inuicem fidem dedimus, sed loquutum est de matrimonio, & sic coniuncti sumus, & post diuertimus. Vtrùm debeat tunc iudicari impedimentum, quia ille fuit legitimus vir, vel non. Certè est dubium, supposito, q̃ vir sit mortuus: nec est aliquis de quo possit plena notitia haberi.

Pro solutione dubij notandum pos- 1. Nota. se hoc contingere multipliciter. Primo. Quando tales, qui sic viuente alio iuncti, post mortem primi nihil de nouo fecerunt: neque consenserũt exteriùs, neque de nouo interiùs: sed manserunt in virtute primorum verborum. Vel potest esse, q̃ statim post mortem viri primi, de nouo promiserunt, & consenserunt: sicut contingit apud noui orbis indigenas non rarò.

Secundo etiam notandum, potest 2. Nota. esse, quòd fœmina, quæ dicit se habuisse verum virum, & loquutũ fuisse de matrimonio, dicat illum talem virum habuisse antè fœminam: quæ tunc viuebat, quando eam accepit, vel q̃

nul

nullam habebat. His ſuppoſitis, ſit. 1. concluſio.

1. conclu. Prima concluſio. Quando duo coniuncti ſunt in matrimonio fideles: & vtroque ſciente alium habere coniugem viuum: ſi poſt mortem primi, nullus de nouo interuenerit conſenſus, quandocunque venerit ad notitiam, ſeparandi ſunt, ſi conſtare non poteſt non fuiſſe primum legitimum virum. Vt ſi fœmina dicat in illum iam mortuum cõſenſiſſe, & ipſe ſimiliter quantum exteriùs apparuit. Item, & dicat illum virum aliam non habuiſſe priùs vxorem. Tunc enim licet certum non ſit fuiſſe legitimum, quia tamen probabile eſt, & non aduenit poſt mortem viri, nouus conſenſus, nõ videtur fuiſſe matrimonium aliquando. Cùm ergo in dubijs tutior pars debeat elegi, vt talibus inhibendũ de nouo contrahere. Et probatur à ſimili. Nã ex ſponſalibus contractis ad hoc q̃ nõ ſit matrimonium ſufficit fama leuis de impedimento, etiam ſi non probetur. Sequitur ergo, quòd ad impediendum ne de nouo tales contrahant, ſufficiet dubium probabile, tales contraxiſſe viuente legitimo, & vero coniuge: & fuiſſe inter eos ortum impedimentũ criminis. Imò crediderim id etiam verum eſſe, etiam ſi poſt mortem primi de nouo tales cõtraxerint, ſicut ſolitum erat apud noui orbis incolas, Ratio quæ me mouet ad hoc eſt: quia cùm Eccleſia non iudicet de occultis, ſed de manifeſtis, & ex exterioribus, illum primum iudicat verum virum (dato potuerit non ſic eſſe) verum etiam iudicabitur primum matrimonium. Et impedimentum criminis interueniſſe, dummodò conſtet Eccleſiæ contractum talem fuiſſe, etiam ſi ignoret interiorem conſenſum. Sequitur ergo, q̃ etiam in foro conſcientiæ, quando caſus ſe offert: & quis dicat aliquam duxiſſe poſt baptiſmum, quæ habeat virum, & hoc ſcienter, & ipſa interrogata de viro proprio, confitetur ſic eſſe: & q̃ ipſe vir nullam aliam priorẽ habebat, & exteriùs oſtendiſſe conſenſum: in foro conſcientiæ, etiam iudicandum impedimentum interueniſſe. Alioqui ſi hoc non ſufficeret, nullo modo poſſet conſtare hoc criminis impedimentum interueniſſe, quando iam mortuus eſt primus vir, cuius contrarium determinatur. Extra, de eò qui duxit in matrimon. quam pollu. per adult. c. Cùm haberet. Vbi etiam poſtquàm mortuus eſt legitimus vir, etiam ſi per decennium ſimul fuerint, ſeparantur. Ergo etiam in propoſito idem dicendum, ſiue in foro conſcientiæ, ſiue iudiciali: cùm conſtet eò modo, quo vterque forus requirit, de viro legitimo, probabiliter exiſtimato primo, etiam ſi non ſit euidentia, impedimentum iudicandũ. Neque hęc concluſio contrariatur dictis in proximo præcedenti arti. Ibi nanque intelligitur, quando conſtat quòd non fuit verus coniux, licet fuerit exiſtimatio. Sed tamen quando exiſtimatio eſt de vero coniuge, & non poteſt contrarium probari, oportet impedimentum recognoſcere. 2. conclu.

In c. Iuue. Ex. de ſpõſal.

Ratio.

Duran. d. 11. q. 8. ī 4.

Palu. d. 13

2. concluſio. Si duo fideles contraxerunt ſcienter, ſic q̃ ipſa fœmina habebat priorem virum legitimum ſecundum mores ſuos, vel ipſe vir vxorem aliam, & ipſa interrogata de priore, reſpondet ipſum aliam tunc habuiſſe tempore quo ipſam accepit, eò modo, quo neophyti in nouo orbe loqui ſolent, & exiſtimare de cõiugibus, non ſufficit ad iudicandum pro certo verum eſſe matrimonium inter tales, qui viuente prima coniuncti ſunt, & nullum fuiſſe impedimentum criminis: ſuppoſito conſtet, q̃ cum illa fœmina fuerit contractum verè ſecundũ mores ſuos, & aſſenſus fuerit aliquis ſignis exterioribus probatus. Primo in foro conſcientiæ non ſufficit. Quia conſtat illis, qui ipſorum mores callent, vxores vocari etiam concubinas, ſi modo ſolum vna fuerit domi, etiam ſi ſine promiſsione, & cæremonijs fuerit accepta. Item. Etiam conſtat non rarò cùm tam facilè coniungebantur, q̃ dimittebãtur, illas tales, quas dicit priores habuiſſe, q̃ ipſæ alios priores habuerint viros. Ob quod non erat aliqua

Ratio concluſio.

aliqua vxor legitima illius: & in conscientia cùm constet cum ista fuisse verum matrimoniũ: per hoc, q, talis fęmina dicit illũ virũ habuisse, alias non est credendũ illegitimum matrimonium, nec definiendum secundum contractũ viuente illo viro esse verum, sicq; non fuisse impedimentum. Eodem etiam modo in foro iudiciali. Nam cùm iudici oporteat constare de modo contrahendi neophytorum, non potest iudicare rectè verum esse matrimoniũ primum, vel non esse, quia fœmina dicat virum, quem accepit, alias habuisse tũc vxores. Solent. n. vxores nominare illas, quæ concubinæ sunt. Vel quia nõ sunt acceptæ affectu maritali, sicut moris erat. Vel quia ipsæ fœminæ alios priores habebant viros. Aduertat obsecro lector ad hæc. Dubium certè frequẽter reddit perplexos ministros. Et fateor aliquando me tenuisse hunc scrupulum, vt vix possit veritas diffiniri, sed tanquam si detur processus in infinitum, & non possit deueniri ad legitimum virum, vel legitimam vxorẽ: quis sit, sed dicunt accepi istam, & ipsa alium accepit. Tũc quæram de illo, & aliam accepit priùs. Tunc de illo, & ipsa alium accepit priùs. Sicq; non est aliquaudo finis: Quomodo ergo potcrit in similibus casibus iudicari certũ matrimonium non esse hoc? quia priùs ipsa fœmina alium habebat virum: & ipse vir aliam priùs habebat vxorem: quando iam vir est mortuus: & alia prima vxor. Sine dubio non potest euidẽs esse, & certum iudicium. Pro quo sit tertia conclusio.

3. conclu. In dubijs pro matrimonio iudicandũ.

3. conclusio. In tali casu, quando dubium est de priori matrimonio, & de isto secundo cõstat: cùm in dubijs pro matrimonio præsumendum sit, tam in foro conscientiæ, quàm iudiciali, tenẽdum tanquàm matrimonium hoc, dũmodò non sit contra aliud matrimonium, de quo constat. Probatur. Extra de testib. in c. Licet in fine. vbi dicitur. Tutius est aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, q̃ legitimè coniunctos contra statuta domini separare. Et sic est in casu, posito dubium esse, vtrùm tale matrimoniũ contractum inter duos qñ alter habebat legitimum virum, sed ille vir aliã priorem tunc habebat vxorem: cùm sit dubium vtrùm verum fuerit primũ, vel non. Dixi si sit dubium, vtrũ ille talis primus fuerit vir eius: nam si cõstaret eo modo quo constare potest, fuisse virum: non deberet secundum iudicari matrimonium. Quia tunc verum est, quod in prima conclu. dictum est. Et posset probabiliter virũ iudicari priorem, quando esset notitia illas priores vxores, non acceptas fuisse, secundum mores suos affectu maritali: sed vt concubinas, vel si sit notitia, q, illæ tales fœminæ alios habebant viros tunc, qui secundum legitimum modum fuerunt coniuncti. Sed tamen quia istorum nõ potest haberi notitia, cùm maneat probabile illum primum non esse legitimum virum, quia priùs dicunt habuisse vxorem, iudicandũ est in dubio pro isto secundo matrimonio: dummodò nõ fiat iniuria alteri, de quo magis cõstat. Et cum secũdum pendeat ex primo, etiam vtrum secundum verum sit, nec ne, iudicare oportet pro matrimonio in vtroq; foro. Et illos, quos legitimè constat copulatos, nõ oportet dissiungere, existente dubio de priori matrimonio.

Notandũ valde pro neophytis

Dixi tamen in conclusione, dũ hoc non sit contra aliud matrimonium, de quo constat, & nullum est dubiũ. Exempli gratia. Ioannes duxit vxorem Mariam, ipso sciente Mariam habere aliũ virum legitimum, sed ipsa Maria post mortem illius primi viri mansit cum illo secundo, & post ad aliquos dies contrahit cum Petro: venit in iudiciũ iste casus, siue in conscientia, siue in foro iudiciali, vnde Maria interrogata, Vtrũ quando Ioannem accepit in virum haberet alium priorẽ, fatetur quod sic, sed dicit ipsum antè habuisse vxorem. Tunc est dubium, Vtrùm matrimonium tenuit cum Ioanne. Et si essent simul Ioannes & Maria, deberet iudicari pro matrimonio, quia dubium est, & non fit iniuria alteri matrimonio de quo cõstat, sed tamen Maria est

coniuncta Petro, de quo matrimonio constat, & nullum est dubium. Tunc non debet iudicari matrimoniũ fuisse verum cum Ioanne: quia fieret iniuria matrimonio contracto cum Petro, de quo constat, nec dubium est, sed in quocunque foro standum matrimonio Petri, de quo nullum est dubium. Vnde conclusio stat in veritate, in dubijs præsumendum pro matrimonio. Hoc autem, dum non fiat iniuria alteri matrimonio, de quo non est dubium, & magis constat.

Notãdum quia contingit casus.

ARTICVLVS XXXVI.

Quando de facto quis adulteram ducit.

HOC etiam impedimẽtum incurritur, quando quis de facto in matrimonium adulteram ducit. Et quidem differentia est, quòd quis viuẽte prima vxore promittat, & adulteretur, vel q; de facto contrahat cum adultera. Qui contractus potest esse, vel per propriam promissionem, seu expressionem consensus. Vel potest per hoc, q; alijs loquentibus de matrimonio, iunguntur inter se. Sic enim apud noui orbis incolas, erat solitum.

Item potest esse, q; simul cum tali contractu sit nolitio interior, & dissensus in matrimonium: licet exterius appareat consensus. Vel potest esse q; sit consensus.

1.conclu. Prima conclusio. Si quis viuente prima, & legitima vxore, de facto contrahat cum secunda: & habeat accessum ad eam, non poterit post mortẽ primæ eam habere: si vterq; fuit sciẽs primam viuere. In c. Significasti. Et c. Cũ haberet Et c. Si quis vxore. eo. tit.

S. Anto. 3. p. ti. 1. c. 5. Sylu. matri. 8. q. 9. nu. 7.

2. conclu. 2. conclusio. Si quis viuente prima vxore, de facto cõtrahit cum alia, si tñ non cognouit eam vsq; ad mortẽ primæ: poterit illam habere, cum qua de facto contraxit. Nam ad hoc impedimentum incurrendũ requiruntur duo. s. De facto contractus matrimonialis, & adulteriũ: vt patet in tribus. c. proximè allegatis. Si ergo solum adsit contractus, & non adulterium, nõ erit impedimentum. Impedimentum namq; hoc solum est ex iure positiuo: ergo quandiu concurrunt illa, quæ expressa sunt in iure, tandiu erit impedimẽtum: sed vtrunque istorum est expressum. Conclusionẽ hanc sic Palude expresse intelligit. Quàm etiam determinat gl. in c. Si quis vxore. eo. titulo dicens, q; de facto contrahere fine adulterio, nullum est impedimentum. Imò est expressa determinatio. 31. q. 1. cap. Relatum.

Palu. d. 35 Glossa. Ang. mat. 3. impe. 9. §. 1.

3. conclu. 3. conclusio. Si quis habens legitimã vxorem iungatur adulteræ, fine promissione: & manendo cum illa, parentes, vel alij loquũtur de matrimonio, & tamen talis vir non consentit, neq; ostendit consensum verbis, vel signis: sed eodẽ modo manet cum adultera, non incurritur impedimẽtum, sed potest post mortem propriæ vxoris adulteram ducere. Ratio est. Quia nõ iudicabitur matrimonium. Vnde nec aliquod impedimẽtum. Idem dicendũ de fœmina, quæ iungitur alteri viro.

Ratio.

4. conclu. 4. conclusio. Si aliquis habens propriam vxorem, parẽtibus loquẽtibus de matrimonio cum alia: statim iungatur adulteræ, sicut cæteri iungi solẽt in matrimonio, licet interiùs nolit in animo, sed tamen coniunctione, explicet velle, incurritur hoc impedimentum, si secluso timore id faciat. Probatur. Ecclesia enim, quæ posuit impedimẽtum, iudicat matrimonium, quia talis est modus contrahendi, vt in sexto determinatur, de desponsa. impub. c. vnico, q; parentibus, loquẽtibus pro filijs, ipsis non contradicentibus, obligantur. Cùm ergo tale iudicat matrimonium verum, oritur impedimentũ. Sicut quando verba protulit, sed interiùs non consensit. Secùs tamen si timore coniungatur, vel signis ostendat dissensum, quia non iudicaretur matrimonium, quare nec impedimentum. Horũ ratio potissima est. Quia Eccle-

Ratio. Duran. 4. d. 11. q. 8. Palu. d. 13

sia

sia de interioribus nõ iudicat, vt supra dictum est sæpe,& alibi dicetur latiùs.

5. conclu. S. Anton. vbi sup. 5.conclusio. Si qua mulier ignoranter contraxit cum adultero,putans q̃ non haberet vxorem: post,ipsa volente contrahere, poterit esse matrimonium: vel ipsa petente, celebrabitur diuortium. Hæc est expressè determinata ibidem in cap.Propositum. eo.ti. Ita q̃ ea petente celebrabitur diuortium,dicitur ibi. Et à contrario sensu, ipsa non petente, non celebrabitur diuortium,sed in pœnam fraudis cõpellitur adulter manere in matrimonio, quod potest benè Ecclesia facere in pœnam illius peccati. Et ipse tenetur cõsentire in eam de nouo.

Sco. d.35. q.vnica.

6. conclu. Gerson in 2.p. in cõpen. The. suprà de consensu. 6.conclusio. Post contractum matrimonium viuente, ipsa (cum qua contrahitur) ignorante, ad hoc q̃ post mortem primæ teneat cum secunda, requiritur nouus consensus, nec sufficit prior, vt suprà dictum est. Nam ad verum matrimonium requiritur legitimus consensus inter personas legitimas, nec sufficit vnus sine altero:sed prius,quia personæ non fuerunt legitimæ,non habuit consensus effectum: & post, sunt personæ legitimæ solum, ergo requiritur consensus ad matrimonium de nouo: quia nunquàm fuit matrimonium autè: ergo si de nouo modò debet esse, necessarium est concurrãt necessaria.s.cõsensus inter personas legitimas. Istam conclusionem tenet doctor subt.in 4.Et est Ricardi.

Sco. d.35. q. vnica. Ricard. d. 35. Flor. vbi supra. Corolla. Est etiã expressa determinatio in tit. eo. c.Veniens. Vbi dicitur, q̃ poterit vxor ignorans ducere,quia poterit de nouo consentire.Ex quo infertur, q̃ si de nouo non consentiat, non erit verum matrimonium in virtute primi consensus,qui nullius fuit valoris.

Obiectio. Contra hoc posset obijci. Quia vel illud fuit matrimonium quando præcessit contractus,vel non. Si fuit,quomodo ergo poterit celebrari diuortiũ ipsa volente? Si non fuit,qũo compellitur vir manere cum adultera?

Resp.sicut dictum est, q̃ cõpellitur in pœnam fraudis stare contractui, & verbis,& promissioni. Et debet omnino in matrimonium consentire, de nouo ad hoc q̃ non peccet commisceendo se ei. Alioqui semper peccaret. Quia omnia videtur facere in virtute primi cõsensus,qui nullus fuit, sicut ille qui fictè protulit verba. Gerson in 2.p. in cõpen. The.

7. conclu. Supple. d. 35.q.1.ar. 2. con. 12. S. Anto. 7.conclusio. Mulier, ignorans virũ adulterum cum quo contraxit habere propriam vxorem: & postquàm scivit,non reclamans,sed liberè consentiens,impedimentum incurrit:vt mortua propria vxore viri,non possint manere simul. Hanc conclusionem superiùs probauimus. Quam tenet B.Anton. Floren. vbi supra. Tunc.n.perinde est, sicut si à principio sciuisset.

Hostiens. S. Anto. Sed tamen pro hoc impedimento quãtum ad hoc si est ignorans alter ipsorum,valde notanda est sententia Hostien. vt adducit B.Ant. q̃ intelligitur de muliere insciа, quæ habet iustã causam ignorandi, vt quia vir de remotis veniens, asserebat se non habere vxorem. Extra de spon. Cùm in Apostolica. Valde commendanda est ista limitatio. Ex ea enim sequitur, q̃ vbi nõ est iusta causa ignorandi, q̃ licet ignoretur,incurratur impedimentum: vt cõtingit apud noui orbis indigenas, in eadem villa, & in eodem vico aliquãdo. Et tamen vel ipsa, cum qua contrahit de facto,nihil interrogat,vel si interrogat, statim credit simplici verbo dicenti,quòd non habet aliam, quæ sit vera vxor,quod tamen falsum est. Et ipsa tunc credit ei, & videtur ignorare impedimentum. Attamen secundũ istũ docto. quia non habet iustam causam ignorandi nõ videtur excusari. Potest quidem certiorari,cum habitent in eodem oppido. Hoc obsecro notent,qui huic negocio operum impendunt. Nã sæpe continget casus,in quo facilè propter ignorantiam iudicabitur nõ esse impedimentum. Tamen si altiùs consideremus nõ fuisse iustam causam ignorandi, rursus dicemus fuisse impedimẽtum. Sed quicquid dicat iste doctor, quia textus solum dicit,si ignorat non esse impedimentum,probabiliter credo verum sic esse,siue ignorantia sit iusta,siue non,dummodò ignoret.

Corolla. Nota. Cõtra Hostiensem.

8. conclu. 8. conclusio. Ad hoc, q̃ hoc oriatur impedimentum, requiritur q̃ verè vir habeat propriam, & legitimam vxorẽ, vel quòd vxor habeat proprium, & legitimum virum. Hoc iam probatum est suprà ex expressa determinatione. cap. Significauit.

9. conclu. 9. conclu. Si quis viuente propria vxore de facto contraxit cum alia, tamen nõ habuit accessum, & statim post mortem primæ ducit tertiam, qua viuente habet accessum cum secunda, cum qua contraxit, mortua tertia poterit secundam ducere. Patet. Quia si S. Anto. p. 3. tit. 1. c. 5 non posset ducere, eo esset, q̃ cum ea contraxit, & post habuit accessum, sed non ob hoc. Ad hoc. n. q̃ ista duo impediant, requiritur q̃ concurrant, siue vnum præcedat aliud, siue sequatur, q̃n viuit prima vxor. At in casu solum concurrit viuente prima contractus, qui non sufficit sine adulterio. Et quãdo habet tertiam legitimã, solum interuenit adulterium, quod non sufficit, ergo poterit post mortem tertiæ ducere de nouo secundam. Hoc intelligendum est, si quis viuente legitima vxore promisit, & fidem dedit de matrimonio, licet non commisit adulterium: & post mortem veræ vxoris cõtraxit cum alia de facto, & durante matrimonio habuit accessum solum cum qua promiserat, poterit mortua legitima vxore eam ducere. Nam cùm duxit tertiam, videtur recessisse à promissione, sicq; nullum est impedimentũ. Quia nunquam viuente legitima vxore ista duo concurrunt, & promissio, & adulterium, sed solum alterum eorũ, quod non sufficit.

Dubiũ 1. Supple. d. 35. q. 1. ar. 2. cõcl. 12. Circa hoc impedimentum dubitari posset de illa, quæ putat adulterum veram habere vxorem, & non est. Similiter si adulter existimat. Respon. q̃ non erit impedimentum, cùm textus dicat, dummodò sit legitima vxor. Et non sufficit q̃ legitima existimetur, sicut suprà tetigimus.

Dubiũ 2. Quid dicendum de illa, quæ alicui commiscetur, qui non habet legitimã vxorem, ipsa tamen sic putat non legitimam, & sit ei promissio, & talis est pa rata, q̃ si esset vera vxor, adulterium committeret, Vtrùm sit impedimentum? Respon. q̃ non. Solum enim hoc impedimentum tenet ex iure positiuo. Vbi solum exprimitur esse, quando habet legitimam vxorem, vt suprà dictum est. Solutio.

De impedimento, quod dicitur metus, suprà sufficienter dictum est, q̃n loquuti sumus de consensu necessario in matrimonio. ar. 8. Vide ibi. Vbi notabis, stando in iure naturæ omnẽ metum impedimentum esse. Quia liberrima voluntas est requisita, vt notat Ioan. Arboreus in lib. 11. Theosophię. c. 15. De quo latè ibi disputatum est. De impedimento metus, seu violentia. Altisiod. 4. p. tract. 6. q. 45.

ARTICVLVS XXXVII.

De impedimento ordinis.

SEquitur de alio impedimento, quod ordinis dicitur, quod impedit contrahendũ, & dirimit iam contractum.

Pro cuius declaratione notandum est primo, quòd potest esse hoc impedimẽtum, vel de omnibus ordinibus, vel solum de tribus sacris, scilicet, subdiaconatu, diaconatu, presbiteratu. Primũ notabile.

Notandum 2. aliud esse, q̃ ordo impediat matrimonium, sic, q̃ post susceptionem ordinis non liceat matrimonium contrahere. Aliud, quòd sic impediat, quòd etiam vxoratus antè, nõ possit ordines sacros recipere. 2. Nota.

Notandum etiã, q̃ hoc impedimẽtũ potest esse, vel ex iure positiuo tm̃, vel ex iure diuino simul & positiuo. His suppositis, ad dubium respon. 3. Nota.

Prima cõclusio. Nullus ordo exmi noribus quatuor, nec prima tonsura, impedit matrimonium contrahendũ, neque dirimit cõtractum, nec post cõtractum impedit vsum matrimonij. Hæc determinatio. in 6. dẽ cler. coniugatis. c. vnico. Si enim non sint tales religiosi professi tacitè, vel expressè, 1. conclu. S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 8.

nulli

nulli dubium est, quin possint ducere vxores liberè.

2. conclu. Castro in sum. de hę re. lib. 13. verb. sacer do. Echius cõ tra Luth. c. 19. Viue. in phili. 19. Ioã. Andr.

2. conclusio. Initiatus sacris, siue sit diaconus, vel subdiaconus, siue presbiter, nullo modo potest contrahere matrimonium. Et si de facto contrahat, dissoluitur. Hæc est etiam determinata d. 32. Si quis eorũ. Et c. Erubescãt. Quę est conclusio omniũ catholicorũ. Quod nõ solum est verum de clerico occidentali, sed etiã de orietali, vt ait Io. Andr. in nouella, & plures alij, & Ricard. in 4. Et idem P. de Palude. Maio. in 4. dis. 24. Et Albertus Pighius cõtroũersia. 15. Io. Arbore. lib. 5. Theosophiæ. c. 7. Robertus Arboricens. in tracta. de sacerdotij cœlibatu.

3. conclu. Maior. d. 24. q. 21. & d. 27.

3. conclusio. Ordinatus aliquo triũ sacrorum ordinum si matrimoniũ contrahat, non solum est nullum, sed excõmunicatus, & irregularis. Quòd sit excommunicatus, patet. In Clem. de consan. & affin. Est etiam irregularis. Sic do. de Palude in 4. Et c. 1. & 2. Qui cleric. vel vouen. Et alijs pœnis puniendus. De quibus Ioan. Ber. de Lugo in sua praxi.

4. conclu. Palud. d. 37. q. 1.

4. conclusio. Vxoratus, apud Latinos si ordinet, verè suscipit ordines. Si tamen fiat sine consensu vxoris, non recipit exequutionem, imò est irregularis. Probatur. Quia non est aliquod impedimẽtũ quominus cõiugatus possit ad altiorem gradum ascendere, & ordinari. In nullo enim repugnat, cùm talis possit continere. Et sic est vsus apud Græcos, q vxorati ordinentur.

In c. Quæ situm. de pœ. & remissio. Catha. cõtra Caiet. Couar. in 2. p. epi. c. 6. §. 3.

Nullus tamen ordinatus ducit vxorem, sed bene vxoratur ordinatur. Verè tales sunt sacerdotes. Et hoc non aliunde nobis constat, quàm ex hoc, q non est iure diuino prohibitum. Ecclesia autem primitiua (vt nos statim dicemus) fuit iste vsus. Sed q si fiat propria vxore contradicente, exequutionem non recipiat, patet. Nam cum matrimonium verum fuit, non potest mulier priuari iure vtendi marito ipsa inuita: sed priuaretur, si haberet ordinatus exequutionem ordinis. Tunc enim non posset vti marito suo quando exequeretur. Et quòd sit irregularis, patet in extrauag. Antiquæ. de voto.

5. conclu. Sylue. ma tr. 8. impe di. 12. q. 12

5. cõclusio. Vxoratus apud Latinos ordinẽ sacrũ suscipiẽs, de licentia vxoris, & recipit ordinẽ, & exequutionẽ. Et vxor tenetur ad perpetuã continẽtiã. Prima pars iã probata est. Secũda eo patet, q nihil impedit ordinis exequutionẽ, nisi redditio debiti propriæ vxori: sed qñ fit de eius consensu ipsa non potest exigere, neq; ipse tenetur reddere, ergo verè habet ordinis exequutionem. Ista conclusio etiam est omnium catholicorum in c. Coniugatus. de conuers. coniu. Ibi Abbas.

Theolo. d. 37.

6. conclu. Palud. d. 37. q. 1. cõclu. 4.

6. conclusio. Vxoratus initiatus sacris apud Græcos, licitè habet vsum matrimonij antè contracti extra horam ministerij: apud Latinos autem interdictus est vsus. Nã sic moris est apud Græcos, vt vxorati accedant ad ordines sacros, etiã vxoribus volentibus, & in nullo defraudentur actu matrimoniali, nisi tempore ministerij. Et hoc non aliunde probari potest, quàm ex sanctorũ patrum determinatione. d. 31. c. Quoniam. vbi in calce videtur concedere sacerdotibus Græcis vsum matrimonij, nisi tempore ministerij. Et alijs interdicit vsum ibidem. c. Nicæna. Quæ decreta diligens lector poterit videre, ex quibus nostram colliget conclusionem quàm etiam ponit S. Tho. & Ricar. & cæteri omnes Theologi. Dixi apud Latinos vsum interdictum: nam si fiat cum licentia vxoris, neque exigere, neque reddere. Quòd si fiat sine licentia, nullo modo debet exigere, licet debeat reddere.

S. Tho. d. 37. Ricar.

7. conclu. Altis. 4. p. trac. 9. q. 4 Sco. d. 37. q. 2. S. Tho. di. 37.

7. conclusio. Quod sacer ordo impediat contrahendum, & contractum dirimat, solum est ex iure positiuo humano. Probatur, vt probat doct. subt. in 4. Vel est impedimentum iure humano positiuo, vel Diuino: sed non Diuino, ergo positiuo. Probatur. Quia in Ecclesia primitiua non erat tale impedimentum. Hanc sententiam tenet S. Thom. Ricar. Archiep. Floren. & omnes Theologi, excepto Maiore, qui dicit impedimentum iure Diuino, & Clicthо. At quia eorũ argumenta non probat,

Clichoue us de cęli batu cleri. c. 13.

probãt, quòd deberent probare, omittimus, . Et hoc esse verum satis appareret ex hoc, q; fertur aliquando Papam dispensasse, q; sacerdos ducat vxorem, quod non potuisset facere, si de iure diuino esset . In quo Viguerius videtur defeciisse, qui dicit esse de iure Diuino, & naturali, licet etiam dicat esse de iure humano. * Et quidem cũ hanc nostrã tertiam æditionem pararemus, venit ad manus liberi editus

Viguerius c. 16. §. 7. ver. 9.

ab eruditissimo viro Michaele de Medina, cui titulus est de Cælibatu sacrorum hominum, qui profunde & diligentissime tractat argumentum, quo pacto castitas adnexa, quidem est ministris Dei: sed tamen non sic iure Diuino, quin summus Pontifex dispensare possit, maximè hæc in li. 5. probat, qui ergo omnia in hoc argumento legere desiderat, ibi inueniet.

Sed pro maiori intelligentia huius conclusionis liber in præsentiarũ paucis ostendere, quando hoc incepit impedimentum. Primum inuenio in con-

Cõci. Auria. Vide Hiero. cõtra Iouin. li. 1. c. 19. 28. d. c. dia coni. Et d. 32. & 84.

cilio Auriacensi. c. 22. q; coniugati non ordinentur diacones, nisi qui priùs conuersionis proposito professi fuerint castitatem. Item, & in concilio Synodorum Græcarum. c. 39. idem ferè determinatur. Et quidem ex istis concilijs antiquissimis colligere licet, & q; continentia clericorum res sit antiqua, & quòd non sit ex iure Diuino. Quod patet clariùs in concilio Ancyrano. c. 10. Habetur enim, q; diaconus si quãdo ordinatur, & ꝓfitetur se velle habere vxorem, & non posse continere, vt post si ad nuptias venerit, maneat in ministerio. Certũ est, q; si esset de iure Diuino, q; talis non admitteretur ad ordines, qui dicit se nõ posse

Viguerius c. 16. §. 7. ver. 9. Ioã. Arbo. li. 5. Theoso. c. 7.

continere, quin vxorem ducat. De hoc optime Viguerius in suis theologicis institutionibus. Et Ioan. Arboreus lib. 5. Theosophiæ. Item in Concilio Neocæsariẽsi. c. 1. dicitur. Presbyter si vxorem duxerit, ab ordine illum deponi debere. Et in Canonibus Apostolorum. c. 6. q; Episcopus non abijciat propriam vxorem sub obtentu religionis. Et 25. permittitur vxores ducere. Et quidam non pœnitendus autor dicit probabile, q; circa Apostolorum tempora cunctis sacerdotibus vxorũ vsus fuit interdictus, quanuis mos fuerit postea corruptus. Tandem ne prolixitate videar limites transgredi, & metas materiæ præsentis, videtur à tempore. B. Gregorij fuisse continentiam præceptam subdiaconibus. Et tenentur ordinati ad continentiam siue sit ex voto expresso, vel interpretatiuo. Quare sequitur manifeste, cùm sit ius humanum, Papam posse dispensare cum sacerdote, vt contrahat. Idem affirmat Panor. in c. Cum olim. de cler. coniug. & dicit, q; bene faceret Ecclesia, si permitteret coniugatos ordinari. Veruntamen hoc abhorrent Christianæ aures. Plurima fiunt siquidem mala, fateor, sed plura alia enormia euenirent, si omnibus id esset concessum. * Quòd doctissime probat. F. Michael de Medina in suo illo præclaro opere de Cælibatu lib. 5. reprobando rationes illorũ qui dicebant nuptias debere concedi, in c. 110. & 7. rationibus in c. 112. & sequentibus firmans penitus Dei ministros à coniugio amouendos. Vide ibi.

Regist. in epistola. Grego.

Panor.

ARTICVLVS XXXVIII.

De impotentia.

SEQVITVR de alio impedimento, quod dicitur impotẽtia, quod quidem impedit contrahendum, & dirimit cõtractum. Pro cuius elucidatione notandum, q; hoc impedimentum est impotentia, non quæcunque sed solum impotentia coeundi, siue hoc sit ex parte viri tm̃, siue ex parte fœminæ, siue ex parte vtriusque qũocunq; quis habeat impedimẽtum, quo non possit alteri carnaliter commisceri, impotentia dicitur.

1. Nota.

Secundo notandum, q; huius impotentiæ

2. Nota.

De hoc impedi. vi de Altisio dorē. 4.p. tracta 9.c. 6. q.3. S. Tho. 1. p. q. 111. arti.4.

tentiæ duæ sunt species, quædā est naturalis, proueniēs ex causa intrinseca, vt est frigiditas in viro, & similiter nimia caliditas, & arctatio in muliere, qua stante, nullo modo possunt ad actum generationis commisceri. Et idē est naturalis ex defectu ætatis in vtroque vt est ante pubertatem. Alia est accidentalis, ex causa extrinseca, vt castratio, maleficium. Permittit enim Deus aliquādo dæmones ista operari, propter peccata hominum, vt suo maleficio tantum valeat, vt qui naturaliter possent iungi ad actum generationis, non coniungantur.

3. Nota. Notandum tertio, ꝙ impotentia, quæ est naturalis, potest esse vel ad tempus, vel perpetua. Item. Potest esse, vel cum vna muliere, vel cum omnibus.

4. Nota. Notandum quarto, ꝙ ista naturalis impotentia potest esse, ꝙ præcedat matrimonio, vel ꝙ sequatur. Item. Si præcedat, potest esse scita à contrahētibus, vel ignorata. Et maleficium potest esse temporale, aut perpetuum.

1. conclu. Prima conclu. Impotētia ad actum generationis, siue ex parte viri, siue ex parte fœminæ, si præcedat matrimonium, impedit contrahendum, & dirimit contractum. Hanc conclusionem probat S. Tho. Ricardus, & cæteri Theologi. Matrimonium enim est quidam cōtractus, quo aliquis obligatur ad debitum carnale soluendum: non tenet contractus, vbi aliquis se obligat ad reddendum quod non potest: ergo nec hic tenebit ille autem qui est impotens, reddere non potest illud debitum (vt supponimus) ergo sequitur ꝙ non valet contractus, neque tenet matrimonium. Conclusio hæc determinata est, Extra de frigidis, & malef. c. c. Accepisti. &c. Quod sedē. & c. Ex literis. Quàm oēs Theologi tractant in 4. Dixi in conclusione. Impotentia ad actum: quia & si sit impotentia ad effectū generationis, potest esse matrimoniū, dum tamen sit potentia ad actum. Vnde senes contrahere possunt, licet nō possint generare, dummodò possint actum illum, exercere. Similiter steriles aptæ sunt ad matrimonium, licet effectum generationis non habeant, habentes tamen actum. Et similiter si sit sterilitas ex parte viri, nō impedit quominus matrimonium sit. Dixi si præcedat. De quo sit secunda conclu.

S. Tho. d. 34. Ricar. S. Anto. 3.p. tit.1. c.12.§.2. Viguer. in suis instit. Theolo. c. 16. §. 7. ver. 9. Docto. in 4. d.34.

2. conclusio. Impotentia ad actum generationis, siue sit ex parte viri, vel ex parte fœminæ, vel vtriusque dummodò sequatur post matrimonium de præsenti nullo modo impedit, nec iam contractum tollit, siue fuerit consummatum, siue non. Cōstat enim ex scriptura sacra Matth. 9. Quos Deus cōiungit, homo non separet. sed quando isti duo conuenerunt in vnum, Deus coniungit eos, & verum fuit matrimonium inter eos, cū essent personæ habiles ad contrahendum, ergo homo non potest separare, separaret autem homo, si solum ex determinatione alicuius doctoris id fieret. quod dissolua tur per ingressum religionis. Hoc equidē aliunde videtur habere vim, quàm ex iure positiuo humano, quia ex iure Diuino deductum, eo quòd Ioannem vocauit ex nuptijs.

2.concluſ. Patet ex reg. in 6. Et Cardi. extra de con. & aff. c. De infideli. Marc. 10. Mat. 19. Io. Arbo. lib. 11. the so. c. 16.

Secundo. Si propter frigiditatem, vel arctationem superuenientem matrimonio legitimæ contracto, posset matrimonium dissolui: sequeretur ꝙ etiam pariformiter per quamcunque aliam infirmitatem, si propterea vir nō posset illum actum carnalem exercere. Vt si morbo graui iaceret in lecto: nec esset alliqua spes sanitatis, vèl aliquo alio modo. Hoc verò est falsum, & nulla ratione firmatum.

Tertio. Quando contractus ille matrimonij præcessit inter personas legitimas, verè fuit traditio corporum adinuicem: & nullum impedimentum fuit in illa datione: ergo quicquid superueniat, non annullat contractum legitimè factum: alioqui redderetur matrimoniū vinculum solubile. Hæc est ratio docto. subti. in 4. Aliqui tamen ausi sunt affirmare, quòd matrimonium consummatum dissoluatur per impotentiam superuenientem, qđ videtur esse impium, & male sentire de tanto vinculo, & de eius indissolubilitate

Sco. d.34. Mat. 19. Mar. 10.

Cõtra nõ nullos ex Theologis Panor. Tur.cre. 33.q.1. Palu.d.27 q.3. Ricar. dis. 34.q.2. Cela.d.34 q.1.

bilitate. Et dicere, q; saltim ratum non consummatum dissoluitur per talem impotentiam (sicut aliqui ex Theologis audent dicere) existimo falsum esse, nec bene probari, aut defendi posse. Satis, est hoc concedamus voto solenni, quod maius vinculum est. Conclusionem hanc etiam tenet Panor. in c. Ex literis. de frigi. & male. Idem Ioan. de Tur. crema. c. Quod autem. in solutione ad 3. Idem do. Palu. in 4. Ricar. in quo deceptus est Celaya, qui tribuit Ricardo, quòd impedimentũ superueniens dirimat matrimonium.

Ant.Flor. 3.p.ti.1.c. 12.§.3. Pal. d.27.

Et contra contrarium affirmantes adhuc argumentatur, corroborando conclusionem. Si impedimentum superueniens, matrimonium legitimè contractum solueret, sequeretur, q; si quis post matrimoniũ castraretur esse solutus à matrimonio, sed hoc non vt bene. B. Anto. & est determinatum. 32. q.7. Hi qui matrimonium. Sic determinat Palu. & do. de Tur. crema. vbi suprà. Quare manet, ista conclusio in veritate, quòd quomodocunque impedimentum contingat post matrimonium legitimè contractum per verba de præsenti, siue sit post consummationem, siue ante, nunquam dissoluitur matrimoniũ. Nam quod legitimè priùs factum est, nõ potest dissolui per quodcunque eueniens.

Mat. 17.

Obiect. 1.

Contra hanc conclusionem videtur esse tex. in titulo allegat. cap. Ex literis. vbi dicitur in textu, quòd cùm quidam vir quãdam duceret mulierẽ, & cũ ei debitum reddere viro sit facta inutilis. &c. Respondet ibi summus Pontifex, quòd si vitiũ illud à natura contraxit, neque ope medicorum poterit adiuuari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem. Ex isto textu videtur opinio aliorum dicentium contrarium, roborari. Hic enim dicitur, quòd post matrimonium, grauem contraxit infirmitatem, ita vt inutilis facta sit viro: & nihilominus sũmus Pontifex dicit dissoluendum matrimonium.

Solutio.

Respon. q; non est textus contra conclu. sed pro ea. Nam si bene intelligatur expresse ibi dicitur, quòd vir non potuit cognoscere eam, & quòd graue contraxit infirmitatem. Ex quo appareret, quòd impdimentum impotentiæ actus carnalis, præcessit matrimoniũ: & quòd quandiu simul fuerunt magis apparuit per infirmitatem, & morbũ subsequutum: sicque solum dissoluitur quando impedimentum præcessit. Et ibidem in text. gloss. sic declarat quòd intelligatur de impedimẽto præcedenti. Quia si de sequenti, non dissolueretur. Et absque dubio in omnibus capit. in titulo citat semper fit mentio, quando agitur ad dissolutionem de impedimento quòd præcessit. Glossa.

2.obiect.

Secũdo potest etiam opponi determinatio expressa Gregorij iunioris. 2. q.7.c. Quòd proposuisti. vbi determinat Gregorius, quòd propter infirmitatem superuenientem in fœmina, si non potest reddere debitum, poterit vir aliam ducere.

Solutio. Gratian⁹.

Respon. Hoc dictum esse falsum, & non tenendum, quia contra doctrinã Euangelicam. Et Gratianus sic dicit ibidem. Si autem obijciatur, quòd omnia dicta Grego. iunioris sunt approbata per Leonem quartum. 20. d.c. De libellis. Dicendum approbata esse illa, in quibus benè dixit. At quia in hoc apertè male loquutus est, reprobatur ab omnibus. * Vel melius si solnamus summum Pontificem locutum de impotentia perpetua quæ præcessit, q; egregiè declarat Michael de Medina in suo de Cælibatu lib. 5. c. 93.

3. conclu. Sco. d.34.

3 conclusio. Si impotentia ad actum carnalẽ nõ sic perpetua, sed ad tẽpus, & talis, quæ artificio medicorũ curari potest, nullo modo impedit matrimonium. Expresse ex.c. Laudabilem. vbi determinatur, quòd per triennium maneant coniuncti, vsque dum videatur, si impedimentum est perpetuum. Sequitur si non est perpetuum, non dissolui. Et probatur. Quia si per hoc dissolueretur, quòd ad tempus est impedimentum, sequeretur, quòd etiam si impotens esset ad actum carnalem propter aliã infirmitatem, posset dissolui, & talis infirmos, non posset matrimo-

1. Ratio.

trimoniũ contrahere, quod est falsum.

2. Ratio. Item. Probatur ex expressa determinatione in c. Fraternitatis tuæ. eod. titu. vbi dicitur, quòd si fuerit matrimonium dissolutum propter hoc, quòd iudicatum est esse impotentiam perpetuam: q; si post, contrarium appareat, debet matrimonium reintegrari. Quia Ecclesia fuit decepta, iudicans perpetuum, quod verè non erat perpetuum. Sequitur ergo, q; si temporale sciret, nullo modo dissolueret.

Doc. theo lo. dist. 34. 4. senten. Istam conclusionem tam de impotentia, quàm de maleficio, tenent communiter doctores Theologi. Et Iurisconsulti eodem titulo.

4. conclu. 4. conclusio. Si quis contraxit cum muliere arcta, cui subueniri potest per incisionem sine periculo, tenet matrimonium: neque ipsa volente potest solui. Probatur ex præcedenti. Quotiescunq; enim impedimentum est tẽporale, non impedit, sed tale est cui per incisionem sine periculo subueniri potest. Sic Palude, & communiter doct. Dico, sine periculo. Quia si esset cum periculo suo, nõ teneret matrimonium, ipsa reclamãte, Iudicaretur enim perpetuum. Hæc conclusio videtur expresse determinata in c. Ex literis. suprà allegato.

Palud. d. 34. q. 2.

5. conclu. 5. conclusio. Mulier iuncta viro matrimonialiter, à quo cognosci non potest per opus medicorum, nec per vsum proprium, si celebrato diuortio ab alio cognoscatur, cum quo contraxit matrimonium, non debet reddi primo, sed stabit cum secundo. Hæc

1. Ratio. probatur. Quia impotentia si est perpetua, cum quocunque sit perpetua, impedit, neque matrimonium tenet, sed tunc talis est perpetua, quando per actum suum non potest quis mulieri carnaliter commisceri, vel artificio medicorum.

Palud. d. 34. Præterea. Matrimonium primum non tenuit, & secundum fuit validum, quandoquidem cessauit talis impotẽtia: ergo sequitur q; si validum fuit,

Sylue. in verb. diuor. §. 19. non potest dissolui quod fuerit validum, cùm nullum interfuerit impedimentum. Sic expresse Palude in 4. d. supra dicta. Idem tenet Syluester, & dicit esse de mente. S. Thom. quod credo ita esse. Idem Archiepiscop. Florent.

S. Ant. 3. p. tit. 1. c. 12.

Sed contra istam conclusionem videtur textus expressus in iure, titulo eodem. c. Fraternitatis. vbi dicitur, q; celebrato diuortio propter impedimẽtum mulieris, si post fuerit cognita ab alio viro, debet reddi primo, etiam si cum secundo contraxit. Quia Ecclesia fuit decepta, iudicans impedimentum esse perpetuum, quod non erat Respondetur, q; si bene intelligatur textus, non est contra conclusionem. Quia textus intelligitur, quando de facto ita est, quia potuit cognosci à primo viro, licet id fuerit successu tẽporis. Tunc enim verum est, quia primum fuit validum, eò, q; impedimentum non fuit perpetuum. Et tamen si nullo modo ab eo possit cognosci per actum proprium, est perpetuum impedimentum. Quòd autẽ iste sit sensus, apparet ex eo, quod in litera dicitur. Quia sententia per errorem licet probabilem nouimus esse latam. Sequitur ergo ex istis verbis, quòd eo iubet reddi primo quia existimauit impedimentum perpetuum, sed inuentum est cõtrarium. Sic ergo per proprium vsum semper est perpetuum, intelligitur q; non dabitur primo, quia nunquàm fuit matrimonium cum primo, sed bene cum secundo. Et probatur ex glo. super eadem verba dicente. Intelligé q; error iste euenit in aspectu corporis, in quo matronæ deceptæ fuerunt, quia manus, & oculus obstetricum sæpe fallitur. De probationibus causam matrimonij. Et 27. quæstio. prima. Nec aliqua. Glos. ibidem. Sicq; tenendum tanquàm verum, q; si impotentia est circa omnes, impotens est inhabilis ad contrahendum. Si tamen impotentia sit circa vnã personam tantum, erit talis inhabilis ad illam personam, sed habilis ad alias, siue hoc sit ex parte viri, siue ex parte fœminæ, siue ex parte vtriusque. Nam ad paria quantum ad hoc iudicantur.

Obiectio.

Solutio.

Glo.

6. conclusio. Vir, siue sit spado, siue senex,

6. conclu.

senex, qui potest actum exercere carnalem,& seminare,licet inualidè ad ge
Viguerius in suis instit.theolo. c. 16. §.7. ver. 9. nerationem,contrahere potest: non tamen si semen nullo modo emittere potest. Conclusio hæc prætendit, quòd dato aliqui sint impotentes propter hoc,q̃ non mittunt semen validum ad
Docto. d. 34. generationem, sed tamen seminant, & actum carnalem exercẽt, sunt apti ad matrimonium. Si tamen nullo modo seminare possint, vel dato possint, non tamen in vase naturali, tales sunt impotentes, & non possunt matrimonio coniungi. Probatur quantũ
Ratio 1.p. ad primam partem. Quia tales possunt matrimonium cõtrahere, qui possunt talem actum exercere, ad quem obligantur per matrimonium, huiusmodi autem qui seminare possunt,licet debiliter, actum illum exercere possunt.
Ratio 2.p. Secũda pars, q̃ alij qui non possunt emittere semẽ,sint inhabiles,patet 32. q. 7. Eò enim talis est impotens ad contrahendum, qui non potest actum reddere,ad quem obligatur: sed qui nullo modo seminare potest: non potest reddere actum ad quẽ obligatur, quia
Palu.d.27 & 34. non potest efficere actum generatiuæ virtutis. Hæc Palud. in loco suprà al-
Sco. d.34. legato. Vnde non contrahitur per hos
Ricar. con tra Panor. affinitas. Hanc etiam sententiam tenet Scotus, Ricar.q.1.arti.2.dũmodo nullo ingenio,vel arte mederi possit vt habeat copulam. Quanuis Panor. teneat contrariũ quia putat esse accidentale.
7. conclu. Cõtra Palud. 34.q. 2.concl.3. & contra Celaia. d. 34. q. 1.& alios doc. 7.conclusio. Impotentes scienter cõtrahentes,vel etiã quando alter est impotens solũ, sed tamen scienter, si sint impotẽtes perpetua impotẽtia, nullo modo cõtrahunt, & separari possunt. Hæc cõclusio videtur habere difficultatem,sed eam probo cõtra asserentes contrarium: ex iure positiuo fundato in iure naturali & Diuino. Impotẽtes sunt personæ inhabiles ad contrahendum, ergo siue ignoranter, siue scienter contrahant inter se, non est validus contractus, & matrimonium non tenet. Consequentia est bona,& antecedens est verum, ergo & consequens.
Cõfirma. Et confirmatur. Si esset hoc verum, q̃ inter eos esset matrimoniũ, sequeretur, quòd si duo cõsanguinei in gradu prohibito scienter contraherent, teneret matrimonium, cùm nõ sit potior ratio de vno, quàm de alio: consequens autem est falsum,ergo & antecedens. Nam siue scienter, siue ignoranter personæ inhabiles contrahant, non tenet contractus. Et si in istis impotentibus esset validũ quia scienter, & in alijs similiter. Hanc opinionem
Ricard. d. 34. art. 2. q. 2. videtur sequi expresse. Ricardus in 4. Idem tenet Innocentius in eodem titulo, qui dicit, quòd si cum alio contrahat,tenet matrimonium. Sequitur
Innocen. ergo quòd primum non fuit validum.

Item. Quia hoc impedimentum (vt infrà nos dicemus) non est solũ ex iure positiuo,sed ex Diuino,& naturali. Quare siue scienter, siue ignoranter tales impotentes contrahant, non est verum matrimonium.

Obiectio. Sed tamen contra istam conclusionẽ videtur esse expresse determinatio summi Pontificis in c.Consultationi. eodem titulo. vbi habetur, q̃ tales impotentes contraxerunt, & petierunt diuortium. Determinatum est, q̃ non fiat diuortium, sed q̃ quàm nõ potest habere vt vxorem,habeat vt sororem. Ex quo sic arguitur apertè. Quando quidẽ non est celebratum diuortium, Mat. 19. sequitur q̃ fuit vinculum indissolubile contractum, quod non est nisi per matrimonium.

Solutio. Respon. Quòd in illo textu dicitur, q̃ sint velut sorores,non tamen declarat esse matrimonium, sed loquitur consultiuè, & non præceptiuè. Quia ibi dicitur,quòd incredibile est matrimonium esse inter tales impotentes. Nihilominus autem Ecclesia Romana in talibus consueuit iudicare, idest, consueuit,vt tales se habeant sicut so-
Ricar. vbi supra. ror, & frater. Ex verbis textus apertè declaratur, q̃ sit cõsilium,& non præ-
Glossa. ceptum, sicut intelligit Ricardus in loco allegato. Idem glos. in dicto capitulo. Alij respondent ad textum vt intelligatur q̃ sit ibi, vbi est impotentia, & matrimonium initiatiuum, sed non consummatiuum. Quod est dicere, q̃ maneant vt soror & frater. Et quidem

mihi

mihi contigit casus in nouo orbe, & quia impotens tactus habebat impudicos, vt fieret diuortium consului.* Hanc 7. conclu. post primam nostram æditionẽ egregie probat, vt alia solet magister Soto in 4. sent. d. 34. artic. 2. qui & respondet obiectioni. Verum cum hanc tertiam parare contenderẽ editionem legi opus elaboratum à doctissimo viro Michaele de Medina de Cœlibatu, qui in li. 5. in c. 74. & sequẽtibus contendit probare matrimoniũ posse esse, etiam si alter sit impotens qui tantum apud me potuit, vt plane existimem hanc esse probabiliorẽ opinionem, & conuenire cum Pontificis determinatione, & quia video nõnullos sic coniugatos esse, & permittitur imò de nouo admittit, vt fœmina volens cum spadone contrahere, non repellatur ob impotẽtiam cõsortis, qua propter mutare sententiam placet.

8. conclu. Ratio cõcluſio. Casus qui in Hispania conti.

8. concluſio. Mulier quæ de præsenti contraxit, si ex sententia medicorum sine mortis periculo parere nõ possit, ipsa petẽte, matrimonium dissoluitur. Quòd si post reperiatur aliunde peperisse, primo viro restitui debet. Pobatur. Quia in facti contingentia euenit in Hispania. Nam talis dicitur impotens ad contrahendum, quæ non potest sine detrimento vitæ reddere actũ ad quem obligatur per matrimonium, sed sic est quod talis est huiusmodi. Patet ex eo, q; si reddat debitum, iam hoc est naturale ipsam concipere, sed ex hoc q; concipiat, mors sequetur in partu.

cõfirma. Palu. d. 34 q. 2.

Cõfirmatur ex superiùs dictis. Mulier quæ nõ potest cognosci à viro nisi cum periculo incidatur, non verè cõtrahit, sed dissoluitur. Ergo à fortiori quæ nõ potest parere sine mortis periculo. Idem dicendum, si debitum non potest reddi sine periculo mortis.

Sed q; debeat reddi primo, si post inuenta fuerit peperisse, vel debitum reddidisse, patet ex. c. Fraternitatis. iam allegato.

9. conclu.

9. concluſio. Mulier quæ seminare non potest, si cum viro contrahat qui potest seminare, tenet matrimonium, dissolui non potest. Probatur. Quia ex sententia communi medicorum, ad generationem sufficit semen viri, neq; requiritur semen mulieris: ergo etiam si ipsa seminare non possit, nullum est impedimentum, quominus matrimonium valeat. Quod secus esset, si vir non posset, & ipsa sic. Nam non posset tunc esse generatio. Hanc sententiam tenet quidam grauis doctor, & alij communiter necessario debent dicere.

Aristo. S. Tho. 1. par. q. 32. arti. 4. S. Tho. in 4. d. 34. ar. 2. ad 6.

10. conclu.

10. concluſio. Impuberes contrahentes ante tẽpus, quo possint generare, etiam si habeant vsum rationis, verè habent impedimentum, quo matrimonium est nullum, sicut est. 14. annus in viro, & in fœmina. 12. Extra de desponsatione impuberum c. Attestationes. Et in alijs capitulis, eodem titulo. Ratio est. Quia impotentia impedit, cùm non possint habere actum illum, ad quem conuenerunt: sed impuberes non possunt talem habere actum (vt supponimus) regulariter loquendo.

Arist. 9. de animali.

ARTICVLVS XXXIX.

De matrimonio impuberum.

QVia fortè alibi non erit locus aptus tractandi exactè de matrimonio impuberũ, & de sponsalibus, cùm materia sit valde necessaria, præcipuè illis, qui inter noui orbis neophytos ministerium exercent, eo q; apud eos moris sit iungi ante pubertatem, hic tractandum duximus.

Et primo quæritur, Vtrùm si aliqui habentes vsum ratiouis, tamen ante pubertatem coniuncti sunt in matrimonio, impediat de iure Diuino, vel naturali. Quia cùm noui orbis incolæ nõ tenerentur legibus humanis, sed naturalibus, si solum in iure positiuo esset impedimentũ, non teneret in ipsis vim, ante fidem susceptam.

1. Conclu. Prima concluſio. Licet impedimentum ſit contrahere ante pubertatem, etiam ſi ad ſit vſus rationis, hoc tamen ſolum eſt de iure poſitiuo humano, & non Diuino, ſeu naturali. Probatur Quia illud, quod non eſt impedimentum perpetuum, de iure Diuino, aut naturali non impedit: ſed hoc non eſt perpetuum, ſed temporale. Quia ſtatim poterit eſſe generatio. Hanc concluſionem tenent communiter omnes Theologi, & Panormit. in cap. Puberes. contra gloſſam.

Viguerius libr. inſtit. Theo. c. 16 §. 7. ver. 9. Panor.

Cõfirma. Confirmatur. Si de iure Diuino impedimentum eſſet, etiam ſi duo per duos annos conuenire non poſſent propter aliquam infirmitatem, ſequeretur, quòd non poſſent contrahere vſque ad illud tempus: ſed hoc eſt falſum etiam ſecundum ius poſitiuum, ergo ſequitur quòd hoc impedimentum ſolum eſt de iure poſitiuo humano. Nam ſi adeſt vſus rationis ad contractum celebrandum, etiam ſi poſt duos, vel tres annos non poſſit eſſe actus, erit verum matrimonium ſecundum ius Diuinum cum iudicetur impedimentum temporale, & non perpetuum. Quare ſequitur, quòd ſi qui inter noui orbis indigenas tempore infidelitatis iũcti ſunt, quando habebant vſum rationis, licet non poſſint conuenire propter defectum ætatis, quòd erat verum matrimonium, exiſtimo enim apud aliquos eorum antè eſſe ætatem ad generandum, quàm ad deliberandum, vt experientia conſtat.

Corolla. Tiraq. lib. 6. connub. nu. 26.

2. conclu. Secunda concluſio. Impuberes, qui ex iure poſitiuo contractum matrimonij non poſſunt facere, illi ſunt, qui generare non poſſunt, ſiue ſint minoris, vel maioris ætatis ſupra 14. ſiue infrà. Hæc determinatur in cap. Puberes. vbi tales puberes vocat, qui generare poſſunt. Attamen quia vt in plurimum homo generare poteſt 14. anno, & fœmina concipere 12. determinauit ætatem in viro eſſe 14. annum, & in fœmina 12. ad contrahendum. Extra eod. tit. cap. Tuæ nobis. Et cap. Ex literis. Et c. Continebatur.

Ariſt. 5. de ani. li. c. 14 & 7. c. 1. Macro. li. 1. de ſom. Scipi. c. 6. & lib. 7. Satur. c. 7.

Tertia concluſio. Minores 14. anno & 12. qui de facto contraxerunt, ſi matrimonium conſummẽt ante legitimam ætatem, verum eſt matrimonium. cap. A nobis. eodem titulo. Ratione ſic probatur. Tota ratio, quare tales à iure inhabiles redduntur ad contrahendum, eſt propter impotentiam ad illum actum. Sequitur ergo, quòd ſi ante conſummauerunt, quòd ſunt potentes, & per conſequẽs quòd matrimonium tenet. Eſt enim præſumptio iuris, & iure, contra quàm non admittitur probatio in contrarium. Sic intellige tamen, vbi verè interuenit copula, ſecùs ſi ſolum fuerit niſus ad copulam: nam tunc non valet, vt patet eodem titul. cap. Atteſtationes.

3. conclu. Supple. d. 36. q. vni. ar. 3. in fi. Floré. 3. p. ti. 1. c. 19.

Niſus ad copulã ante pubertatem nõ ſufficit ad matri.

Quarta concluſio. Impubes deſpõſata, & traducta, ad annos nubiles veniens, & diuortium petens: dicens ſe non conſenſiſſe, non auditur, ſi vir affirmat eam cognouiſſe, & iuramento firmauerit. Patet, eodem titu. cap. Continebatur. Hoc verò intelligendum, vt Panormi. in iſto loco, quòd iſta ſit proxima pubertati, vt attingens 10. annum. Alioqui ſi minor ſeptennio, nullo modo matrimonium eſt, nec ſtandum verbo viri affirmantis. Item, ſi maior ſeptennio, ſed tamen non apta ad concipiendum, non eſt credendum verbo ipſius viri, etiã ſi iuramento affirmet, ſed adducendæ ſunt matronæ, quæ idipſum teſtificẽtur. Poteſt enim vir virginem defloraſſe, & ipſa inuita, ob quod non eſſet matrimonium. Panor. Quæ intellige in foro exteriori, in foro autem conſcientiæ non ſic. De quo ſit quinta concluſio.

4. conclu. Panor. Couar. 2. p. epit. c. 5. Panor.

Quinta concluſio. Si ante pubertatem vir cognouerit puellam, quam traduxit, & ipſa in animo non diſſenſit, verum eſt matrimonium, etiam ſi non habuerit tunc expreſſum conſenſum: dummodò fuerit apta ad cõcipiendum: Probatur. Impedimentum hoc ſolum eſt ex iure poſitiuo, vt ſuprà diximus, ergo tandiu tenebit, quantũ expreſſum eſt in iure: in

5. conclu. S. Ant. 3. p. tit. 1. c. 19 Maior. d. 29. q. 2.

iure

iure autem expressum est, q; si fuerit cognita à viro, & affirmet vir, ei creVigner. in datur, ergo verum est matrimoniũ. suis instit. Nam stando in iure naturæ erat matheo. c. 16. trimonium, & ius positiuum non con§. 7. ver. 9. trariatur, quia declarat illud matrimonium. Et quidem quòd ante annum 12. possit aliqua puella esse apta Albertus ad generationem, fatetur Albertus Magnus. Magnus, qui in 4. sen. d. 27. art. 13. ait se vidisse anno 9. concipere, & 10. parere. Et Iacobus de Forliuio. sen. prima doctrina suprà primi canonis. dicit se audisse à quodam fide digno q; puella solum 8. annorum fuit prægnans Papiæ. Dixi, si non dissentit, quia si dissentit, in iure naturæ stando, non tenet tale matrimonium. Et in foro conscientiæ nullum erit. * Hic sermo non est de Pigmeis de quibus Arist. in 8. de historia animalium. c. 12. 5. anno ætatis, asserit fœminas concipere, & bellum habent cùm gruibus, & horum mentionem facit Olaomagnus in historia de gentibus Septemtrionalibus, de quibus nos alibi in Physicis speculationibus.

6. conclu. Sexta conclusio. Impuberes minores 14. in viris, & 12. in fœminis, etiam suprà septennium vterque non debet matrimonialiter iungi, etiam si alter ipsorum solum sit pubes, nisi aliqua vrgentissima necessitate interueniente. Hoc est determinatum extra de despons. impube. cap. Vbi non est consensus. Ratio huius textus. Quia cum ibi deficiat ætas, potest postea impubes reclamare cùm venerit ad ætatem: & matrimonium dissolueretur. Ob hoc vitandum optimè prohibitum. Et necessitatem vrgentem explicat, vt si esset pro bono pacis. Ex quo patet, quòd est pessimus vsus, quòd in ætate incongruenti copulentur, sicut apud incolas noui orbis fieri solebat.

ARTICVLVS XL.

De impedimento maleficij.

PRo debita intelligentia huius impedimẽti notandum est, q; dæmon est tantæ potestatis, vt (Deo permittente) possit hominem impedire ab omnibus operationibus suis exterioribus. Habet quidem, ex hoc q; spiritus est, potestatẽ supra creaturam corporalem ad motum localem prohibendum, vel faciẽdum, adhuc ipsa inuita. Et potest impedire ne simul appropinquent directè, vel indirectè, interponendo se in medio, aliquo corpore formato, sicut accidit sponso, qui sibi Idolum despõ sauerat, & nihilominus contraxit cũ quadam iuuencula, & propter hoc non potuit eam cognoscere. Vnde potest dæmon (Deo permittente) semper interponere, se aliquo corpore formato, ne vir possit propriam vxorem cognoscere. Vel potest facere, q; ipse vir, etiam si velit, non moueatur ad illud.

1. Nota. S. Tho. p. p. q. 110. ar. 2. & 4. S. Tho. p. p. q. 111. artic. 4. De hoc supra ar. 38. nota, 2.

Item, potest interiùs inflãmare ad actũ, mouendo humores. Et põt refrigerare ab actu illo, adhibẽdo virtutes rerũ occultas, quas ipse nouit validas. 2. Nota.

Potest etiam hoc facere mouendo, vel turbando imaginationem viri circa mulierẽ, qua reddat ipsam exosam viro suo, vt nunq; accedat ad eam. 3. Nota.

Itẽ 4. potest cõtingere q; impediat, prohibendo missionem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiua, quasi intercludendo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat, vel si descenderit, nec recedat, vel ne excidatur: & impediatur actus generationis per huiusmodi maleficiũ. De quo vide Palu. in 4. d. 34. q. 2. art. 3. His sup positis, sit prima conclusio. 4. Nota. Palude.

Prima conclusio. Maleficium si perpetuum sit, & matrimonium præcedat, impedit contrahendum, & dirimit iam contractum. Conclusio 1. conclu.

hæc

hæc videtur fuisse expressè determinata in eodem titulo. Si quidem, dato nõ sit expressum de maleficio, cùm tamen sit expressum de impotentia coeundi, sequitur, q; siue ipsa impotentia naturalis sit, siue accidentalis, dũmodò perpetua sit, & præcedat, impedit matrimonium. Sic intelligunt omnes docto. vno excepto Inno. qui dicit contrarium. Sed tamem Panor. in eodem ti. c. Literæ. reprobat opinionem Innocen. & motiua, & ponit secũdum communem opinionem hanc sententiam. Dixi. Si præcedat. Nam si sequatur, nullo modo impedit, sicut suprà determinauimus, & est sententia Panorm. in eodem tit. & omnium Theologorum, quos contigit videre. Dixi. Si sit perpetuum. Quia si sit temporale, nullo modo impedit, sicut iã suprà probauimus de impotentia naturali coeundi, quæ si erat temporalis, nullum præstabat impedimentum.

Cõtra Innocent. Panor. Sup. ar. 38 D. 34.

2. conclu. 2. conclusio. Ad cognoscendũ, vtrũ maleficium sit perpetuum, nec ne, sufficit si per triennium simul cohabitauerint, nec consummare potuerunt. Hæc expressè ibidẽ in c. Laudabilem. vbi præsumitur esse perpetuum, si per triennium non potuerunt simul conuenire. Imò si antè appareret esse perpetuum per aliqua signa, esset antè dissoluendum, vt ibidem patet. Hæc conclusio est notãda, quia datur q; per triennium det operam ad cognoscendum eam. Dixi notandam conclu. propter illa, quæ nos in fine tertiæ partis sumus dicturi, quomodo stante dubio de legitimo coniuge, potest quis non solum reddere debitum, sed petere. Vide ibi art. 18.

Sco. d. 34.

Nota.

3. conclu. 3. conclusio. Quando dubium est, vtrùm maleficiũ præcesserit, an sequtum fuerit matrimonium, præsumendum est præcessisse. Hanc conclusionem tenet Panor. in eodem tit. c. Fraternitatis. Nam ex quo non consummauerunt matrimonium, & nunquam coniuncti sunt, ne maneant tales illaqueati, iudicatur præcessisse.

Panor.

Obiectio. Sed contra istam conclusionem est tex. in c. Licet. in fine. Extra de testibus, q; in dubijs est sentẽtiandum pro matrimonio. Sequitur ergo q; quandiu hic est dubium, vtrùm præcesserit impedimentum maleficij, vel sequutũ est: q; debet iudicari pro matrimonio. Resp. Panor. ibi, quòd ille textus intelligitur, quando matrimonium potest habere suum effectum, scilicet, euitationem fornicationis, vel bonum prolis, quod hic non est, propter impotentiam coeundi. Et nota singularem limitationem ad illud. c. vt nunquam præsumatur pro matrimonio in dubio, quando non potest habere suum effectum. Et do. An. in c. Literæ. eodẽ tit. Idem tenet Ricar. in 4. & Syluester. Et tandem est communis opinio.

In dubio sententiãdum pro matrimonio.

Solutio.

Anton. Ricard. d. 34. Sylvest. in verbo matri. 8. §. vltimo.

4. conclusio. Si maleficium solum est ad vnum, vel ad vnam, licet matrimonium non sit inter illos, inter quos est impedimentũ: poterit tamen esse, si cum alijs contrahant: cum quibus non est tale impedimentũ. Conclusio hæc est manifesta. Nam si propter impedimentũ maleficij non potuit matrimonium esse, vbi non sit tale impedimentum, sine dubio si personæ sunt legitimæ, poterit & talis cõtract⁹ celebrari.

4. conclu.

ARTICVLVS XLI.

De furia & amentia.

PRO cõplemento huius impediméti quęritur, Vtrùm furia, & amentia impediãt matrimonium, ita q; si de facto contrahãt, nullũ sit, sicut diximus de maleficio.

Pro solutione notandũ, posse esse, quòd furia, vel amentia sint continuæ in homine, vel quòd sint lucida interualla.

Nota 1.

Item, potest contingere, quòd præcedat matrimonium, vel q; sequatur. Et idem de ebrietate. Pro quo sit prima conclusio.

Nota. 2.

Prima conclusio. Furia, vel amentia in *illo* qui non habet lucida interualla, si matrimonium præcedat, impedit

1. conclu.

pedit contrahendum, & dirimit iam contractum. Ad marrimonium enim verum requiritur consensus, vt suprà latè probatum est: sed vbi est amentia, vel est furia, deficit consensus, ergo nullum est matrimonium. Antecedens patet pro maiori. Et minor probatur. Vbi est furia, vel amentia perpetua non potest esse verus cõsensus. Patet. Vbi non est plena libertas, ibi non est plena cognitio, nec potest esse aliquo pacto verus consensus: sed sic est in amente, vel furioso. S. Tho. in 4. Et est cõmunis opinio. Nam si puer non potest matrimonium contrahere, cùm sit puer, quia non potest tali se vinculo obligare, quantò magis furiosus, vel amens? Et nostris temporibus contigit. Nam Dux Methinæ Sidoniæ contraxit, cùm esset primogenitus, & post dissolutum est matrimonium, & contraxit secũdo loco natus, cum eadem. Si quidem declaratum fuit, q̃ primogenitus erat amens, & non potuit contrahere, neque iura primogenituræ habere.

Art. 2. & p omnia de consensu.

S. Tho. d. 34. art. 4.

Dux Methinæ.

2. conclu. Ratio. 2. conclusio. Furiosus, vel amens habens lucida interualla, potest in illis contrahere, & contractus tenet. Tota enim ratio, quare dicebamus esse impedimentum, erat, quia non poterat esse in amentia, & furia perfectus, & requisitus consensus: sed tamen in illo qui habet lucida interualla, potest esse perfectus consensus, quando non est in amentia, ergo contrahere potest.

3. conclu. 3. conclusio. Si tamen furia, vel amẽtia ét ꝑpetua sequatur matrimoniũ, nullo modo dissolui potest. Nam illud quod à principio tenuit, nullo modo dissolui potest, nisi per aliquid in iure expressum: sed in iure solum est expressum de voto religionis, ꝑ quod matrimonium ratum non consummatum, dissoluitur. Et inter infideles, in casibus traditis ab Apostolo, vt in 2. par. dicemus in fine, vt in c. Gaudemus. Extra de diuor.

Mat. 19. 1. Cor. 7. Art. 28. & vltrà.

4. conclu. 4. conclusio. Si quis tempore quo ebrius est contrahat, matrimonium non est validum, si in sana mente de nouo non contraxit. Ratio est. Ad matrimonium requiritur deliberatus cõsensus, sed talis deliberatus consensus non est in ebrijs: sicut & de furia dictum est. Hoc dummodò postea nõ ratificet, quia valebit. Non tamen prout antè, sed vt pro tunc: cùm tunc debitus, & sufficiens affuit cõsensus. Nec sufficit ad hoc mutua cohabitatio, vel aliquid simile, nisi adsit de nouo consensus saltim interior. Nota val de istam conclusionem pro Indis, quia frequenter contingebat, q̃ tẽpore infidelitatis ebrij sumebant sibi vxores, & postea relinquebant.

Ratio. Nota pro noui orbis incolis.

5. conclusio. Si aliquis habens liberum vsum rationis, consensit in matrimonium: sed non explicuit consensum verbis, aut signis, nisi quando in ebrietate, vel amentia positus est, non est matrimonium validum. Nã ad matrimonium perfectum requiritur consensus deliberatus, expressus signis, vel verbis: sed sic est, quòd in tali casu nõ interuenit talis consensus. Quia à principio & si fuit consensus deliberatus, tamen cùm fuetit solum interior, non fuit sufficiẽs, vt nos in principio probauimus, ergo tunc non fuit matrimonium. Nec secundo fuit, quãdo in amentia verba protulit. Verba enim non sufficiunt, nisi adsit interior consensus. At cùm tunc defuit, sequitur non esse matrimonium.

5. conclu. Supra artic. 2. & 3. & per omnia de consensu.

The. d. 26 & 27.

Hic circa amentes dubium posset esse. An amens possit petere debitũ. Nam videtur quòd non. Quia concubitus innaturalis, & velut brutalis videretur. Respon. amenti, licet petere, sicut & ebrius potest. Sed an ille qui est sanæ mentis possit denegare, dubium est. Sed videtur quòd teneatur reddere petenti. Nam ex quo alter habet ius, non est denegandum, & ita tenendum.

Dubiũ 1. Solutio.

Sed adhuc est dubium. An dato inter illos qui sunt perpetuò amentes non possit esse matrimonium, liceat eos coniungere. Scio aliquando factum in nouo orbe. Et videtur, q̃ sic, ad modum quo duo bruta possunt commisceri. Respon. quòd non licet.

Dubiũ 2. Vigue. in institut.

Theo.c.16 §.7.ver.9.

cet. Esset enim nocumentum prolis nasciturq, quæ non est necesse sit amens, sed potest esse sane mentis, quæ à parentibus insanis non posset educari, oportet aduertere.

ARTICVLVS XLII.

De impedimento ligaminis.

ALiud impedimentum, quod dicitur ligamen, ex eo incurritur: q, aliquis, qui est ligatus uni matrimonialiter, impeditus est ne possit cum alia contrahere. Quòd si de facto contrahat, nihil fit. Et quidem si hoc scienter fiat, iam superiùs diximus quomodo sit impedimentum. Sed dubium potest esse si ignoranter fiat. De quo sit prima conclusio.

1. conclu. Socinus. Barbati⁹. Abbas. ca. Quoniam lite nõ cõ. l.7.tit.15. li. 8. ordi.

Prima conclusio. Verè matrimonialiter coniunctus, altero recedente in remotis, non debet contrahere, vsque dum constet de morte veri coniugis. Et si de facto contrahat, non valet matrimoniũ. Ex quo enim matrimonium primum valuit, nõ sui iuris est, ergo nõ potest alteri dare quod suũ non est. Quòd si de facto det, non tenet datio, vt constat. Nec in hoc dubium est. Dixi, Vsque dum constet: sicut si audiuit à fide dignis de morte, vel recepit literas: tunc videtur sufficienter constare de morte, vt patet.

Hoc etiã patet in c. dñs. extr. de 2. nup. Couar. in 2.p. epi.c. 7.§.3.in fi. l. 14.titul. 14.p. 3. Præpo. in c. citato. In prẽsen. Boeri. decisio. 288.

Extra de spons. c. In præsentia. Et ibidem glo. Quicquid dicat do. An. vt refert. ibidem Panor. quòd sufficit fama, cùm longo tempore maritus fuerit absens. Hoc enim non sufficit in re tam graui, sicut est matrimonium. Sic tenet Panor. ibidem iuxtà textum, quòd requirit certum nuntium. Et ait. Pondera verbum certum: nam fama procedit ex authore in certo, & plerunque fallaci vt in cap. Vestra. de cohabi. cle. & muli. Etiam in persona nuntij deberet considerari qualitas personæ. Et vtrùm deponat per verba verisimilia. Nam agit non de modico præiudicio absentis. Et in summa, hanc materiam relinquerem arbitrio iudicantis, vt diligenter omnibus ponderatis consideret, vtrùm de morte sit facta certificatio. Hæc Panormi. Ergo ridiculum est illud vulgare, q, vsque ad septennium teneatur spectare.

2. conclu.

2. conclusio. Mulier certificata de morte proprij viri, licet non peccet contrahendo cum alio, & filij sint legitimi quos habuerit, si tamen vir eius viuebat, matrimonium est nullum, etiã si mortuus sit post, si modò non adsit nouus consensus post mortem viri.

Ratio.

Hæc conclusio patet. Nam sic certificata, probabiliter secundum iuris dispositionem non peccat contrahẽdo cũ alio. Ignorans enim inuincibiliter q, habet virum, licitè contrahit cum alio, sed mulier sic certificata, licet non ita sit, inuincibiliter ignorat, ergo nõ peccat contrahendo do. An. in c. suprà allega. Et glo. Quod pro certo tenendum est.

Quòd filij iudicẽtur legitimi, patet ex. c. Ex tenore. Et Extra. Qui filij sint legitimi.

1. Cor. 7.

Sed q, si vir viuebat nullũ sit matrimoniũ, patet ex eo, q, non potuit mulier illa viuẽte proprio viro, matrimoniũ inire cũ alio. Et quod à principio nõ valuit, nõ potest retro trahi, nec habere valorem: nisi adsit nouus consensus, vt suprà probauimus latè.

Suprà de cõsensu.

3. conclu.

3. conclusio. Mulier habens proprium virũ, qui in remotis profectus est, si certificata de morte proprij viri cum alio contraxit, quàm primum cœperit dubitare de morte proprij viri, tenetur debitum reddere illi, cum quo cõtraxit. Extra. de 2. nuptijs. cap. Dominus. Et cap. Inquisitioni. de sententia excommunicationis.

S. Anton. 3.p. tit. 1. c. 9.

Panor. in c. in præsentia. de sponsal. Inferius. 3.p.ar.18.

Sed an in casu quo dubitat, manẽte tale dubio possit etiã exigere; est dubium graue, & valde necessariũ scire, propter confessores neophytorum, quod nos reposuimus tractandum in fine tertiæ partis, vbi de actionibus coniugum sermo erit. Et in casu conclusionis ostendemus licitum esse non

solum

solum reddere, sed exigere. in penultimo arti. vide in 3.p.

4. conclu. 4. conclusio. Mulier, quæ probabiliter credens virum mortuum, cum alio contraxit, cùm primum nouerit eum viuere, tenetur ad eum redire: relicto secundo 34. q. 2. Cũ per bellicam. Et cap. Cùm in captiuitate. vbi determinatum est, q; si ad primum nõ redierit, iudicabitur adultera.

5. conclu. 5. conclusio. Mulier putans virum suum viuere, si cum alio contrahat, & vir tunc mortuus sit: licet ipsa ignorante, tenet matrimonium, si fuit in Sup. ar. 2. ipso contractu verus consensus. Nam ad matrimonium requiritur mutuus cõsensus inter legitimas personas, sed talis est in casu posito, & personę sunt legitimæ, cùm nullum sit impedimentum, quia vir primus mortuus est, ergo videtur quòd teneat. Dixi, si adsit verus consensus. Nã si mulier credens impedimentum, non intendebat contrahere, licet verba proferret, non esset matrimonium, vt satis constat ex supradictis. Archiep. Floren. in loco Florẽ. vbi suprà. proximè allegato ex mente Guilielm. Hanc puto esse veram, neque requiritur alius nouus consensus. Quia primus à principio effectum habuit, cùm nullum interuenerit impedimentum.

De pœna illius, qui viuente vxore, aliam ducit, multa sunt apud doctores. Et quod sit suspectus de hæresi dicit Ioan. Lupus in repetitione in cap. Ioã. Lup. Per vestras. §. 17. Sic do. Fran. in cap. Villadie. Accusatus, de hæreticis. in 6. Et Villadiego in tractatu de hæresi q. 9. Et quidam putat esse ipso facto excõmunicatum, vt est Paulus Gilardus in suo Gilardus. de pœnis omnifariam coitus, quæst. 14. Deceptus est tamen. Et de pœnis vide Par. 7. l. fin. titu. 17. & lib. 4. fori. li. 7. titu. 15. & lib. 8. ordinamenti. l. 6. vbi dicitur quod ferrum in fronte imprimatur. De quo Couarru. in epitome Couaru. 2. p. c. 7. §. 3.

ARTICVLVS XLIII.

De impedimento consanguinitatis.

Sequitur impedimentũ cõsanguinitatis, quod quidem difficultatem aliquam habere videtur. Et primo ponamus eius definitionẽ. Definitio cõsanguinitatis.

Consanguinitas, est vinculum personarum, ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum. Dicitur vinculum. Quia consanguinei magis se diligunt, quàm extranei, affectu & effectu. Dicitur ab eodem stipite. Intelligitur de stipite propinquo, nun de remoto. Alias cũ omnes ab eodem stipite descẽdant, omnes essent consanguinei: siquidem (vt nos infra dicemus) in gradibus consanguinitatis à stipite proximo incipiendum est scilicet, à paréte, non ab Auo. Dicitur, est illorum, qui descendunt carnali propagatione. Nam alias non est consanguinitas: vt si descendant ab vno per creationem, nec reperitur talis consanguinitas.

Pro debita intelligentia huius impedimenti libet in principio aliqua ponere documenta, quæ à doctoribus ponuntur, præcipuè à Ricardo in 4. Ricard. d. 40.

Linea, est ordinata collectio personarum consanguinitate coniunctarũ, ab eodem stipite descendentium, diuersos gradus habens. Et hæc est triplex. Ascendentium, descendentium, & trãsuersalium. Et non eodem modo gradus computantur. Nam secundum lineam ascendentium computatur. Pater, & Mater. Auus, & Auia. Proauus, & Proauia. Atauus, & Atauia. Secundum lineam descendentium. Filius, & Filia. Nepos, & Neptis. Pronepos, & Proneptis. Abnepos, & Abneptis. Secundum lineam transuersalem. Duo fratres. Filij duorum fratrum, & Nepotes duorum fratrum. Pronepotes duorum fratrum. Notabile 1. Triplex linea.

Quid gradus.

Gradus, est habitudo distantiũ personarũ, qua cognoscitur, quota generationis distantia, duæ personæ differunt inter se. Et hoc differenter. Secundũ ius Canonicum. s. & secundum ius ciuile. De quo nos infrà.

2. Nota.

Item notandum, q̃ contrahentes, in gradu consanguinitatis prohibito sine dispensatione: nulla longinquitate defenduntur annorum, quia diuturnitas temporis, non minuit peccatum, sed auget. Extra de cõsangui. & affini. cap. Non debet. Et de eo qui duxit in in ma. quam pol. c. Cùm haberet.

Tanto gradu personæ descendentes à proximo stipite distant inter se, quãto à stipite distant, vt filius à patre distat in primo gradu, & filia à patre similiter in pimo gradu. Isti duo fratres distabunt inter se in primo gradu, & filij istorum fratrum distant à stipite. s. ab Auo duobus gradibus, & eodẽ modo distãt inter se. Et sic consequenter procedendo, ita q̃ debet sumi principium computationis à communi parente, à proximo vno stipite, & secundum distantiam ab alio debet iudicari distantia graduũ inter descendentes.

3. Nota.

Notandum etiam, q̃ quando aliquis distat in tertio gradu ab stipite, & alius in secundo, debet distantia inter tales tanta esse, quanta est illius, qui magis distat. Vt filius Petri distat à patre eius per duos gradus, & filius filij fratris eius distat per tres, filius Petri, & filius filij fratris distabunt etiam per tres, dato filius Petri solum distet per duos à stipite. Huius assignatur ratio. Quia ratio consanguinitatis in linea transuersali ortũ habet a stipite. Vnde Aristote. communis cognata amicitia dependere videtur ex paterna. Ideo nullus in linea trãuersali potest alteri propinquior esse, quàm si stipiti. Quare si vnus distat à stipite per duos gradus, & alius per quatuor: dicũtur tales distare inter se per quatuor grad⁹.

Tanta est distãtia ad inuicẽ, quãta est illi⁹ qui magis distat à cõmuni parente.

Aristot. 8. ethi. c. 12.

4. Nota.

Est præterea notandum, q̃ in gradibus cõsanguinitatis quidam possunt esse prohibiti iure naturali, alij iure Diuino positiuo iudiciali, vel cæremoniali: alij iure Diuino positiuo Euãgelico: alij iure solum humano.

Præterea, Supponendum est consanguinitatem esse causam cuiusdam amicitiæ naturalis. Quia inter consanguineos maximè viget vnitas, & similitudo. Vnde ex tali vnitate, & simili tudine causatur amicitia. Quia simile diligit sibi simile. Sed tamẽ huius modi coniunctio, & similitudo non in infinitum extenditur, sed suos habet limites. Ob id & consanguineorum amicitia habet terminos. Nec vocantur consanguinei, eo q̃ omnes ab vno cõi parente procedant: alioqui omnes homines vocarentur consanguinei, quod nõ est in vsu: sed illi se tractãt vt cõsanguinei, qui ab vno descendunt stipite proximo non nimium distanti, inter quos adhuc manet quædam vnitas, vel similitudo ad communẽ parentem. Quod verum est siue sit in linea recta, siue in transuersali. quicquid dicant alij. De quo sit. 1. conclusio.

5. Nota. Aristot. 1. rheto. c. 11 Et 8. ethi. ca. p. & 2. mag. mora. c. 11.

1. concl. Iure naturali in linea recta prohibitum est matrimoniũ inter personas ascendentes, & descendentes, aliquo certo gradu, non in infinitum. Quòd in iure naturali sit prohibitum, patet. Iure naturæ filius, tenetur reuerentiam præstare matri: ergo eam non poterit habere in vxorem: cùm oporteat vxorem subditam esse viro. Item. Nec pater filiam, cùm eam debeat habere vt sociam: & filia, debeat in omnibus subijci mãdato patris. Idẽ de Nepte, & Amita. Sed q̃ non in infinitum iste gradus extendatur, patet. Experientia enim constat inter tales ascendentes, & descendentes amicitiã perdi, & communicationem. Sicut certum est, q̃ etiam si Adam modò viueret, non haberemus ampliorem familitaritatem, vel amicitiam ratione consanguinitatis, quàm haberemus cùm Noe, vel habemus cùm illis, qui maximè à nobis distant. Sic Caie. Imò rigorosiùs, dicens q̃ solum de iure naturali: est prohibitus gradus iste primus consanguinitatis in linea recta. s. patris, & filiæ, filij, & matris. Idipsum contendit probare ex dictis S. Thom. ibidem ad 3. qui id affirmare videtur

1. conclu.

Vide quæ Xenophõ. li. 3. de Socrate, qui dicebat a dijs positum, ne parentes filijs miscerẽ. Paul. Do. Caie. 22. q. 154. ar. 9. Idẽ B. Bona. d. 40. q. 1. & Ricar. q. 2 & Alexan. 2. p. q 169. m. 2.

ex

Plin.lib.8. c.42. Plato.li.5. de repub. Aelianus. li.5. c. 22. Idé Caie. in trac. de matrimo. regis Angliæ.

ex Arist.9. de animalibus. cap.47. Et Aelianus lib.5.& Plin.lib.8. cap.42.& Varro de re rustica lib. 2. c.14. solum esse debitam istam reuerentiam naturalem filiorũ ad parentes, inter quos matrimonium videtur esse prohibitũ. Et quidem Caiet. in ista sententia pugnat contra plures Theologorum, & Canonistarum, qui vna voce confitentur in linea recta nullum esse gradum, nec posse connubia esse inter tales. At (vt verũ fatear) ego credo opinionem omnium veram, & Caiet. & aliorum similiter. Et q; in re non contraria sentiant, sed solum nomine discrepent. ¶ Et primo adduco contra Caie. sententiam. S.Tho. vt probem meã.

Nota. Nam id affirmat in 4.dist.39. artic. 3. in solutione ad 3. Verum est, quòd standum est vltimæ sententiæ in partibus, sed ego credo quòd vtrunque est verum in S. Thom. licet videatur sentire contrarium. Et probo opinionem communem, quòd in linea recta non sit graduũ computatio, nec matrimoniũ possit esse inter tales. Primo. In primo gradu fatetur ipse Caieta. & nos in conclusione etiam concedimus de aliquibus alijs verum esse. Et similiter probo de alijs, loquendo quidem naturaliter. Abauus non poterit ducere

Sup.ar.38 Proneptem. Probatur ex suprà dictis. Quandocunque est impotentia naturalis ad actum coniugalem, est impedimentum quominus sit matrimonium, sic quòd si non possit esse seminatio, etiam si possit esse cõiunctio carnalis, non valet matrimonium, vt est in senibus: sed communiter ita est, q; tales illius ætatis impotentes iudicantur ad seminandum, ergo & impedit ad contrahendum matrimonium. Et sic est verum quod dicit communis opinio. Et

Cõcordia opi. sic de alijs: ita quod probabiliter, & pie possumus intelligere id velle doctores dicere, quando affirmant non posse stare matrimoniũ in linea recta, quod ideo sit, non quia non sunt verè gradus, sed quia non est proportio aliqua, sed est impotentia quædã naturalis, quæ impedimentum præstat matrimonio ex parte senis.* Licet quantum ad hoc, quòd communis opinio de impotentia affirmat suprà, quando de impotentia loquuti sumus diximus quia iam opinionem probabiliorem, vt de spadonibus, vide ibi.

Et dictum Caie. est verum, q; nullum esset impedimentũ ex parte graduum, in lege naturæ loquendo quominus Abauus posset ducere Abneptem, sed tamen est impedimentum ex parte naturalis impotentiæ. Hæc dixerim doctoribus materiã, & argumentũ præbens veritatis inueniendæ, B. Bonau. eis iudicandum relinquens, solum d.40. opinatiue loquens. Et quidem hoc ipsum facio lubens, ne videar contra tot Ricardus graues viros aliquid asserere: licet B. Victoria. Bona. & Ricard. & Alexan. & Caiet. Idé Soto ĩ fuerint huius sentẽtiæ. Et adhuc præter ipsos habeam magistrum meum, 4.d. 40.q. Theologorum sui temporis facilè prin vnica.ar.3 cipem, fratrem Franciscum à Victoria. Vi. Alexã. Nolo tamẽ conclusionem sic intelligi, de diebus vt putemus esse intrinsecè malum pagenia. rentes, & filios copulari. Nam posset benè fieri in casu necessitatis. Imò Mar Martinus tinus de tẽperantia. circa. q. 154. apud de magi. S. Tho. in 2.2. tenet, q; in casu, quo solum esset pater, & filia, sine dispensatione possent cõiungi in matrimonio. Et quicquid dicat Caiet. ibidem, puto verum. Nam maior esset obligatio, maximè quia à nullo posset expectari dispensatio, nisi à solo Deo. Et mihi Ar. 27. est certum (vt in 2.p. dicemus) Papã non posse in primo gradu dispensare, quia de iure naturæ, & Diuino est.

2. conclu. 2. conclusio. In linea transuersali de iure naturę prohibitus est primus gradus. s. fratrum inter se, & non ampliùs.

Ratio. Quia illud videtur esse iure naturæ prohibitum, quod communiter est eodem modo apud omnes: sed q; non coniungantur fratres inter se, videtur esse apud omnes tanquàm inhonestum, & reprobatum, etiam quantumcunque sint barbaræ nationes, ergo probabile videtur. Et quidem præter illa, quæ doctores dicunt circa hoc, est mihi vnum huius conclusionis fortissimum argumentum, q; experientia didicit ex 30. annorũ spatio apud noui orbis

indigenas, inter quos erat improbatissimum fratres cõiungi. Et inter omnes solum duos reperi coniunctos. De casu consulens antiquos, certò cognoui, vitio datam talem coniunctionẽ. Ob quod separandos iudicaui. Credibile enim est, si natura non abhorreret huiusmodi coniunctionẽ inter fratres: quòd tempore infidelitatis suæ cæci, huiusmodi frequenter celebrarent coniunctiones. Idipsum obseruabatur etiam apud omnes fere in nouo orbe. Sic concludit S. Tho. dicẽs, esse prohibitam hanc coniunctionem de iure naturali secundario. Et hoc expresse tenet egregius doctor Thomas de Argentina Augustinianensis. Est etiam sententia (vt cæteros sub silentio transeam) D. P. Augusti. lib. 15. de ciuitate Dei. cap. 6. Et contra Faustum li. 22. cap. 35. Ita Diuus Hieronymus super Iob in principio. Et dicit B. P. Augustinus nunquàm licuisse sine dispensatione fratres matrimonialiter coniungi. Etiam si Caiet. 2. 2. q. 154. art. 9. ad 3. dicat cum Sco. d. 40. & Bona. & Ricar. & Maio. ibidem contrarium. Tamen dato esset de iure naturæ, non tamen de primis principijs, sed de secundis, vt infrà in secunda p. dicemus latius art. 22.

Frater inter Indos iungi non erat consuetum. Alexan. Hale. 2. p. q. 169. in prin. S. Tho. in 4. d. 40. ar ti. 4. Et 2. 2. q. 154. ar. 9. ad 3. Thom. de Argẽtina d. 40. Augusti. Hierony.

3. concluſio. Licet inter fratres matrimonium prohibitum esset lege naturali: à principio tamen propagationis generis humani, licite facta est inter fratres coniunctio maritalis, etiam si nulla fuisset dispensatio. Probatur. Necessitas in naturalibus sumenda est ex fine, vt Arist. probat. Et semper bonum commune præfertur bono particulari, & bonum totius, bono partis. Nec dicitur aliquid fieri malè, & contra naturam, licet fiat contra naturã, ideſt, contra propriam inclinationem particularem. Si tamen fiat ad bonum totius conseruandum, quemadmodũ naturale est aquæ descendere, & propter bonum totius, ne detur vacuum, faceret contra illam naturalem inclinationem ascendendo, in quo conseruat aliam naturalem inclinationẽ quã habet, & necessitatem id faciendi ex fine. Quòd si aqua ageret ex electione illud, non peccaret: licet faceret cõtra naturam. Quia semper bonum totius præferendum est bono particulari. His suppositis, probo concluſionem. Qui facit contra particularem inclinationem naturæ propter bonum totius, bene facit: neq; in aliquo arguendus, sed fratres in principio commiscendo se matrimonialiter, faciebãt propter bonum vniuersi cùm aliter nõ posset conseruari species humana, ergo faciendo contra illud ius naturale, cùm fuerit necessitas respectu finis vniuersalis, licuit. Quare nullum fuit peccatum fratres iungi, etiam sine aliqua dispensatione. Imò tenebantur ad illud. Maius enim est bonum commune, q̃ particulare. Nec propter hoc sequitur non esse prohibitam de iure naturæ talem cõiunctionẽ, sicut in exemplo posito. Dato aqua ascendat propter bonum vniuersi, non sequitur q̃ non sit cõtra suam inclinationẽ illud, & contrarium sit secũdum suam naturalem inclinationẽ. Sic in proposito. Dato ita sit, q̃ à principio fratres iungerentur, non sequitur illud non esse contra naturalem legem, & contrariũ esse secundum legem naturæ. Solum sequitur, q̃ tunc non fuit seruatũ ius naturale, secundum propriam inclinationẽ, & obseruatum est commune, ad quod quilibet tenetur. Et sic dicitur, q̃ de lege naturæ iste gradus sit prohibitus, & q̃ alij tenentes contrariã sententiã, innixi huic fundamẽto, scilicet, quia tunc à principio innecti sunt, trepidauerunt timore, vbi nullus erat timor. Et fortè non exactè considerauerunt quomodo potuit illud à principio fieri propter bonum totius, & q̃ illud non esset contra ius naturę, prout respicit proprium, & particulare bonum. Hoc dixerim propter hoc, q̃ illi, qui dicunt hanc coniunctionẽ non fuisse de lege naturæ prohibitã, solum innituntur, quia à principio non fuit obseruata. Dixi in concluſione. Etiam sine dispensatione. Quia cum dispensatione, nulli dubiũ erat posse fieri. Fuisse tñ factã dispensationẽ, non apparet.

Ratio.

Bona. Scotus. Ricardus. Maio. Caie. sup. Liuiti. 18.

3. conclu. Tiraq. 7. l. connu. nũ. 30. Arist. 2. phy. text. com. 75. Arist. 4. phys.

Sed

Sed videtur quòd fuit solum ille naturalis instinctus luminis interioris, quo mouebantur ad conseruationem totius speciei, & propagationem, quæ non poterat aliter fieri. Hoc autem maximè probat factũ. Quia postquàm cessauit illa necessitas, nunquam facta fuit ampliùs illa coniunctio fratrum. Imo neque post diluuium, vbi paucissimi erãt, talis facta est, eò quòd aliter poterat genus humanum conseruari. Si tãmẽ quis affirmet dispensationem tunc factam, non contendo. Satis est probasse, non fuisse necessarium: sed absq; ea posse fieri talem cõiunctionẽ: etiã si esset de iure naturæ prohibitũ.

Obiectio. Sed contra istam nostram sententiã posset fieri vnum validũ argumentũ. Tempore quo nõ fuit talis necessitas cõseruandi genus humanum, facta fuit coniũctio matrimonialis inter fratres: ergo non videtur fuisse de lege naturali talis prohibitio. Alioqui cessasset talis coniunctio, cessante causa.

Cõsequentia videtur bona. Probatur antecedens. Tẽpore enim Abrahæ facta est talis coniunctio, quo tẽpore haud dubiè genus humanũ sufficienter fuit multiplicatum. Patet de ipso Abraham, qui contraxit cum sorore sua Sarra, cùm tamen posset contrahere cum alia. Dicit Abraham de Sarra. Nã & ipsa soror mea est, filia patris mei, & non matris meæ, ergo sequitur ꝙ contraxit cum sorore. Gene. 12. & 20.

Solutio. Respon. quòd Abraham non recepit in coniugem sororem, sed recepit Sarram, quæ nõ erat soror: vt esset ex eodem patre, vel ex eadem matre nata. Vocatur verò soror, consuetudine: quia qui sunt filij duorum fratrum, dicuntur fratres. Sic & vir vocat sororem. Et vulgo dicimus, [mi prima hermana.] Et apud noui orbis indigenas (vt optimè nouerunt, qui linguã eorum callent) est iste mos, vt vocent sorores, quæ in secundo gradu eis iunctæ sunt. Imò etiã si in tertio. E cõtrariò ẽt fęminæ vocent fratrẽ. Et Patruũ vocent patrẽ, & Amitã vocent matrẽ. Sæpe audiui ab eis: ita vt à principio deciperer in tali modo loquẽdi. Sic in proposito dicendum, ꝙ tunc apud Hebræos ille fuit mos nominandi sororẽ filiam Patrui, & sic fuit Sarra soror Abrahæ: non tamen sic soror, quòd ex eodem patre, vel matre procederent. Quòd autem fuerit mos, scriptura testatur, quando idem Abrahã vocat Loth fratrem. Certum enim est eos non fuisse genitos ab eisdem parentibus, sed à diuersis. Tamen quia parentes eorum erant fratres, vel cognati, & ipsi fratres dicebantur. Pater Augustinus testatur, cognatos vocari fratres, & ponit exemplum de Abraham, & Loth. Idem do. Abulen. super Gene. expressè dicit. Gene. 20. Augusti. Gene. 20. Abulen. Gene. 20.

Ad illud quod magis vrgere videtur, quòd Abraham dixerit, Filia patris mei est, & non matris, dicendum, ꝙ 70. interpretes id declarauerũt, addendo illa verba, vt ostenderent cognationem Sarræ, & Abrahæ esse ex parte patris, & non ex parte matris. Vnde illis verbis insinuauit Abrahã, quòd Sarra soror eius vocaretur, qui filia erat patrui sui, sic quòd ex parte patris ad eum attineret, & non ex parte matris. Tandem idem pater Augustinus ait. Mirum esset, ꝙ Abraham acciperet sororem in matrimonio, cũ iam recessisset necessitas, sicut in tempore Cain. Augusti.

Et quidem doctores asserentes, ꝙ tactum est in argumẽto scilicet, quòd Abraham vere sororem Sarram duxerit in matrimonium, moti sunt ad opinandum ex hoc, ꝙ in Gene. vbi fit mẽtio ꝙ Abraham duxit vxorem, non fit mentio ꝙ Sarra fuerit filia Aram, tamen fit mentio de Melcha, quæ nupsit Nacor. Præterea, vt patet ex serie textus, Abraham fuit priùs genitus, quam Aram, quomodo ergo tandiu exspectasse filiam Aram est credibile, vt eam duceret in vxorem? Gene. 11.

Ex dictis ergo suprà, patet solutio ad argumentum, quòd Abraham non duxit in matrimonium sororem legitimam, sed consanguineam, quod fuit licitum. Imò addo ampliùs. Dato ita esset, ꝙ sua esset legitima soror, non ob hoc conclusio falsa est. Quia potuit Ad argumen.

tuit esse dispensatio interior, ad hoc quod bene fieret. Quòd si absque dispensatione, reprobandum erat tale coniugium: sed non fuit reprobatum, neque constat talem factam dispensationem, ergo conuenientius est dicere nō fuisse suam sororem legitimam, sed cōsanguineam. Quanuis. D. Hieronymus super Gene. putet sororem fuisse veram ex parte patris. Contrarium tamen ibi Abulensis.

Hierony. Gene. 11. Abulen. Gene. 20.

4. conclu. 4. conclusio. In iure naturæ stando, in linea transuersali, in omnibus alijs gradibus cōsanguinitatis, dempto primo, licitum est matrimoniū celebrari.

Ratio. Hæc probatur. Illa esse prohibita iure naturæ non potest nobis aliter constare, quàm ex ipsa ratione naturali dictante, qua fugimus quod natura abhorret, & prosequimur quod natura amat. Signatum est enim lumen super nos, eo ꝙ ista nullo alio exteriori præceptore docente cognoscere possumus. Sequitur ergo quòd illud maximè iudicabitur esse prohibitum naturaliter, à quo omnes naturaliter (vt in plurimum) abstinent. Ius. n. naturale est idem apud omnes & est tale, quod semper, vel frequenter contingit. Sequitur ergo, ꝙ cùm coniunctio in alijs gradibus consanguinitatis, dempto primo, non fuerit exosa, imo satis vsitata apud omnes, ꝙ illud non est prohibitum de iure naturæ. Verisimile quidem est, quòd si illud esset naturali iure prohibitū, non esset in vsu frequenti, imo continue: sed sic est (vt patet ex scriptura sacra) ꝙ fuerit in vsu, etiam quando genus humanum fuit multiplicatum sufficienter per totam legem naturæ, vbi nulla lex fuit scripta exteriùs, ergo non videtur esse prohibitum in alijs gradibus. Alioqui sicut multiplicato genere humano, cessauit coniunctio in primo gradu inter fratres, etiā cessasset in secundo, & tertio gradu inter consanguineos: sed cessauit prima coniunctio post multiplicationem generis humani, & non cessauit secunda (vt patet tempore Abrahæ) ergo signum est, quòd primum fuit iure naturæ prohibitū, & non secundum. Imo etiam secundum legem Moysi licuit filios duorum fratrum iungi.

Pſal. 4. S. Tho. 1. 2. q. 94. ar ti. 4.

Item hoc patet, cùm apud alias nationes, vbi solum lege naturali viuebant, primus gradus coniunctionis nō erat in vsu, tamen omnes alij sic. Hoc experientia nobis constat in nouo orbe, morem fuisse, vt in primo gradu minime matrimoniū celebraretur generaliter. Bene tamen in omnibus alijs. Argumentum ergo est valde efficax, quòd nulli alij gradus consanguinitatis prohibiti fuerint lege naturali ad matrimonij coniunctionem, dempto primo. Quare miror de doctoribus grauissimis alias (quos propter eorum authoritatem nomina re non licet) quòd affirment, alios fuisse gradus consanguinitatis prohibitos de lege naturali, dempto primo. Et quod amplius mirandum, quòd S. Tho. adducant auctorem suæ sententiæ: quod non credo doctorem. S. intellexisse, cùm ipse expressè in loco citato ponat fratres solum prohiberi de lege naturali coniungi. Imò adhuc addit hos prohibendos iure naturali secundario. Quomodo ergo diceret sanctus doctor alios gradus prohibitos? Et 2. 2. expressè videtur contrarium dicere. Cuius verba propter studiosos suæ doctrinæ adducam. In responsione ad tertium dicit. In commixtione personarum coniunctarum aliquid est quod est secundum se indecens, & repugnans naturali rationi: sicut quòd commixtio fiat inter parentes, & filios, quorum est per se, & immediata cognatio. Nam filij naturaliter honorem debent parentibus. Vnde philoso. dicit, ꝙ quidam equus quia deceptus fuit vt matri cōmisceretur, seipsum præcipitauit, quasi præ honore, eò ꝙ etiam animalibus aliquib⁹ ineſt naturalis reuerentia ad parētes. Aliæ verò personæ, quæ non coniunguntur secundum se ipsas, sed per ordinem ad parentes, non habent ita ex se ipsis indecentiam, sed variatur circa hoc indecentia, vel decentia, secundum consuetudinem, & legem humanam

Florē. vbi suprà. S. Tho. in 4. d. 39. 2. 2. q. 154 ar. 9. ad. 3. 9. de animalibus. c. 47.

nam, vel Diuinam. Quia vt dictum est) vsus venereorum, qui ordinatur
Augu. 15. de ciuita. c. 16. ad bonum commune, subiacet legi. Ideo sicut P. Augustinus dicit, cõmixtio sororum, & fratrum quanto fuit antiquior compellente necessitate, tãto postea facta est damnabilior religione prohibente. Hæc S. Augustinus referente S. Thom. Ecce dicit, quòd exceptis parentibus, & filijs, aliæ personæ decenter, vel indecenter coniunguntur, quia secundum consuetudinem, vel contra, vel secundum legem Diuinam, vel contra &c. Sequitur ergo, q̃ non est indecens coniunctio, vbi non contra consuetudinem, nec contra legem naturæ. Cùm ergo ita sit, q̃ nunquàm fuerit consuetudo abstinendi in matrimonio ab alijs gradibus consanguinitatis, excepto primo, nec tunc fuit aliqua lex prohibens, sequitur q̃ talis coniunctio fuit decens, & licita. Vnde nec iure naturali reprobata. Itaq; tenendum est in linea trãsuersali ex lege naturali in consanguineis solũ fuisse primũ gradũ inter fratres prohibitũ, saltim secundũ ius naturæ secundarium, vt post in 2. parte dicem⁹ art. 22. Et alij gradus post fuerunt prohibiti lege Diuina. De quibus statim. Et per consequens manifestè elicitur, quòd in omnibus alijs gradibus (excepto primo) Papa posset dispẽsare. Imò & in primo, vt inferiùs fiet notum. Nam cùm non habeãt vim ex iure naturæ primæuo, sed solum ex iure positiuo, ad sensum, quem declarabimus in secunda parte, & Papa qui legem condidit, potest in eam dispensare: sequitur ergo, quòd Papa poterit in omni gradu dispẽsare. Istam eandem sententiam approbat do. Caiet. Et sic intelligit. S. Tho. expressè. Contra eam tenet Petrus de Palu. De quibus plenè in secunda parte dicemus, quando disputabimus in quibus gradibus consang. & affini. potuerunt infideles contrahere. Artic. 22.

In omni gradu trãsuersali potest Papa dispensare.

Caie. 2.2. q. 154. artic. 9.

Palud. d. 40. q. 1.

5. conclu. Quinta conclusio. De iure Diuino positiuo veteri prohibiti fuerunt plures gradus consanguinitatis vltra primũ gradũ. Hoc probatur Leuit. 18. vbi in cõsanguinitate prohibentur isti gradus. Primò dicitur. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat. Et infert. Non cum patre, non cũ matre, nec cum sorore, nec cũ nepte, nec cum nepote, nec cum amita, nec cũ patruo. Ibi constat fuisse præceptũ Diuinum, & legem prohibitiuam illorum graduum vltra primum. Diximus in conclusione. De iure Diuino positiuo. Quia (vt infrà probabo) illa omnia, quæ ibi sunt scripta, & expressè prohibita, non sunt de iure Diuino naturali. Dixi etiam, de iure Diuino veteri, vbi personæ sunt duodecim. Mater, nouerca, soror, neptis, amita, matertera, vxor patrui, nurus, vxor fratris mortui cum liberis, priuigna, filia priuignæ, vel priuigni, soror vxoris. Quia in lege naturali permittebatur: vt in Iacob qui duxit Lyã & Rachelẽ. De quo in 2. p. latiùs.

Leui. 18.

6. conclusio. De iure Diuino Euangelico (quod omnes obligat) nullæ personæ sunt prohibitæ in matrimonio, nisi solum pater, & filia, filius, & mater. Quia nusquam in Euangelio de matrimonio aliud reperitur circa personas nisi iliud Matth. 19. Vbi dominus Iesus hoc declarans sacramentum, dixit. Ab initio masculum, & fœminam creauit Deus. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ. Sequitur quòd Christus redemptor noster voluit istis verbis insinuare, q̃ in matrimonio alia debeat esse vxor quam mater, & alius vir quàm pater. Alioqui si patrem, vel matrẽ liceret ducere, quomodo relinquendus esset propter vxorem? Et sic declarant omnes doctores de iure Diuino Euangelico, imo & naturali esse prohibitum, q̃ filius ducat matrem, vel filia patrem. Et merito, cùm videãt in Euangelio expressum, dicunt esse de iure naturali, & Diuino. Quia nihil reperitur in Euangelio præceptũ, vltra illud quod est de credendis, & sacramentis, quod non sit de iure naturali: vt bene S. Tho. ait. Cùm ergo istarum personarum prohibitio non sit de credendis, neque de sacramentis, sequi-

6. conclu. Matt. 19. Gene. 2. S. Tho. 1. 2. q. 108. art. 1.

tur

tur q̃ sit de iure naturali.

Corolla. Ex quo sequit (vt infrà dicemus) Notan. q̃ infideles iũcti in alijs gradibus (etiã prohibitis iure Diuino veteri) bene contrahunt: eo q̃ illud ius non obligabat gentilem populũ, qui non suscepit legem. Sed lege Euangelica omnes Abulen. tenentur. Nec tamẽ in ea aliquid præ 1. regum. ceptum est vltra primum gradum, vt c.8.q.63. suprà diximus. Sic do. Abulen.

ARTICVLVS XLIIII.

De prohibitione graduum consanguinitatis, iure positiuo facta.

1. conclu. NVnc restat tractemus de prohibitione iure positiuo facta. De quo sit prima cõclusio. De iure positiuo antiquo prohibiti erat coniungi matrimonialiter cõsanguinei vsque ad septimum gradum. 35.q.5.c. Ad sedem. vbi expresse determinatur, q̃ intra septimum gradũ consanguinei nõ iungantur. Hic non opus est alia probatione, nisi forte propter studiosos ra- S. Tho. d. tionem adducere, quare tot prohi- 40. ar.4. buerit gradus Ecclesia. cuius rationem S. Tho. in 4. assignat, ea enim est: vt amor, & dilectio hominum inter se diffunderetur in lege noua, quæ lex amoris dicitur. Vnde Spiritu sãcto inspirante suæ Ecclesiæ determinatum est, q̃ intra septimum gradum consanguinei non iungerentur: eo q̃ cùm inter consanguineos naturalis sit quædam amicitia, & etiam ad extraneo, extenderetur coniunctione maritalis quæ coniunctio maxime causa est dilectionis. Et facta est prohibitio in illis temporibus vsque ad septimũ gradum rationabiliter, & non vltra. Quia non maneret vltra memoria consanguinitatis. Non enim stipitis facile haberetur vltrà memoria. Item, id factũ est, vt septiformis gratia Spiritus sancti congrueret, quæ gratia tunc maximè manifestata est in lege noua.

2 conclusio. Ista lege reuocãtà, solũ 2. conclu. vsque ad quartum gradum in consanguinitate, generaliter ad omnes fideles prohibitio extensa est. c. Nõ debet. extra de consan. & affi. vbi dicitur. Nõ debet reprehensibile iudicari, si secũdũ varietatem temporum statuta quandoque varientur humana. Præsertim cum vrgens necessitas, vel euidens vtilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his quæ in veteri testamẽto statuerat, nonnulla mutauit in nouo. Hæc in textu. In fine cuius determinatur, q̃ prohibitio vltra quartum gradũ non extendatur: qm̃ in vlterioribus gradibus iam non potest absque graui dispendio huiusmodi prohibitio generaliter obseruari. Quaternarius verò numerus bene congruit prohibitioni cõ- Ad Rom. iugij corporalis. De quo dicit Apostolus, q̃ vir non habet potestatẽ sui cor- 7. & 1. corin. 7. poris, sed mulier. Neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir. Quia quatuor sunt humores in corpore, qui constant ex quatuor elementis. Et sequitur. Cum ergo iam vsque ad quartum gradum prohibitio coniugalis copulæ sit restricta, eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab alijs, vel à nobis, vt si quis contra prohibitionẽ huiusmodi præsumpserit copulari, nulla lõginquitate defendatur annorum, cũ diuturnitas temporũ non diminuat peccatum, sed augeat. Hæc in textu. Quæ Quare vs libuit hic ascribere, quia omnia valde que ad 4. sunt notanda. Et quidem ratio huius gradũ restrictionis, quæ in textu assignatur, restrictio facta. bona est, sub illis verbis. Quia homo ex quatuor humoribus constat. Nam vsquè ad quartum gradum homines consanguinei cognoscunt, & amant se mutuo, & vsque ad talem gradum videntur aliquid simile portare ex parentibus, quod est causa amicitiæ. Cõmuniter enim filij imitãtur parentes, & similes eis sunt in aliquo quatuor humorum, ex quibus homo cõponitur, quæ similitudo paulatim diminuitur. Quare postquàm excedit quartũ gradum, iam penè nulla est. Et nõ ma-

ior

ior habetur amicitia,& familiaritas inter consanguineos post quartum gradum, quàm habeatur ad extraneos. Propter quod cessauit ratio illa prohibitionis vsque ad septimum,& optimè ad quartum restricta est. Item (vt D.Tho.dicit) sancte valde restricta est illa prohibitio. Periculosum enim valde erat; quia concupiscentia, & negligentia præualente, numerosam consanguineorum multitudinẽ homines non obseruabant, & laqueus damnationis multis inijciebatur ex remotorum graduum prohibitione. Quare optime facta est vsque ad quartũ gradum prohibitio: quia vsque ad quartã generationem homines solent viuere. Sicque non poterit consanguinitas à memoria aboleri, q; si vsque ad septimum esset, facilè posset.

S. Tho. d. 40.ar.4.

3.conclu. 3. conclusio. Post istam legem prohibentem solum vsque ad quartum gradum, ex speciali priuilegio cum omnibus noui orbis incolis concessum est in tertio & quarto gradibus etiam matrimonialiter coniungi posse, vt patet ex expressa extrauaganti summi Pontificis Pauli 3. ex speciali priuilegio. Dixi, ex speciali priuilegio. Nam non existimo legem fore, vt aliqui opinantur, quandoquidem lex omne ligat, & omnibus vniuersaliter fauet. Tamen hæc dispensatio non ad omnes christicolas se extendit, sed solum ad neophytos noui orbis. Sequitur ergo manifestè esse priuilegium, & dispensationem quandam. Et hoc priuilegiũ tam in gradu consanguinitatis, quam affinitatis intelligitur. Per nouum orbem, intelligas omnes prouincias Indorum. * Itaque post fidem susceptã, possunt in 3.& 4.gradu consanguinitatis copulari.

Priuilegiũ Pauli tertij.

Dubium. An quando vnus per duos, et ali⁹ per tres distãt coniungi posint.

Sed antequàm vltrà progrediar, ꝓpono per modum argumenti contra istam conclusionem, in qua diximus fuisse priuilegium istis cõcessum, vt in tertio,& quarto gradibus possint iungi. Sequitur ergo si vnus distat in tertio gradu à stipite, & alius in vno, vel in duobus, q; isti duo inter neophytos, nõ possent matrimonio iungi, hoc autem est falsum, ergo & illud ex quo sequitur. Et probatur sequela expres Argu. sa determinatione extra de consan. & affi.c. Quod dilectio. vbi sunt hæc verba. Si alicui data est intelligentia, q; in sexto gradu posit contrahere, intelligitur si vterq; distet in sexto gradu. Alioqui si vn⁹ in sexto,& alter in quinto, dispensatio non tenet. Sequitur ergo in proposito, q; si hoc est priuilegiũ, & non lex, q; si vnus distet in secundo à stipite,& alius in tertio, q; non poterunt isti duo contrahere, cum ad priuilegium requiratur, q; vterque eodem gradu distet, in quo sonat dispensatio. Argumentum vrget. Et patet esse expressam determinationem. Attamen, nos non ob id obseruari videmus, eò q; cùm tales quando vnus in secundo, & alter in tertio dicuntur distare in tertio (vt dicemus) iudicamus posse iũgi, quia in tertio cõsanguinei possunt. Et quidem si esset lex, verum esset. Si tamen est priuilegium, contratium est determinatum in loco allegato.

Solutio. Respon. ex mẽte Iurisconsultorum, quibus in hoc maximè credendum. Innocen. Intelligit verum esse quod in argumento proponitur, & intelligendũ vt textus disponit. Et probat. Quia priuilegiũ contra ius commune (cum sit odiosum) strictè intelligendum est, sed priuilegium non odiosum debet latissimè interpretari. At cùm hoc priuilegium odiosum sit, debet strictè interpretari. Hæc Innocentius. Verùm hęc opinio non placet Panor. in eodem cã. qui tenet contrarium, dicens. Quo modocunque priuilegium sit, vel facta sit dispensatio, q; quis in tertio gradu posit ducere consanguineam, poterit ducere. Quòd si alia ab stipite solum distet per vnum gradum, dum ipse per tres, tales in iure dicuntur distare in tertio gradu. Et dicit contra Innocen. q; licet dispẽsatio sit stricti iuris, debet recipere interpretationem à iure cõmuni, ex quo loquitur in materia iuris. Facit cap. Ad audientiam. de deci. Et cap. In his. de priuile. Nam statuta (licet sint odiosa) capiunt nihilominus interpretationem à iure, vt not.

Innocen.

Panor. cõtra Inno.

Innoc. Barto. Innocen. in ca. Cauſam. de reſcrip. Et Bar. in l. Omnes populi. ff. de iuſtitia & iure. Quod autem hoc ſit verum, in duco finem huius cap. vbi Papa fundat ſe ſuper conſuetudine. Nam ex cauſæ expreſsione colligitur mens diſponentis, vt in c. Intelligentia. de verborum ſigniſi. & l. Cùm pater. §. dulciſsimis. ff. de legi. Et per Din. in reg. fi. de regu. iur. lib. 6. Ex iſtis manifeſtè apparet ſolutio ad argumentum. Dato quidem hoc ſit priuilegium, qui à ſtipite diſtat in tertio gradu, poterit ducere conſanguineam, quæ diſtat à primo, eò q; ſecundum ius tales in tertio gradu dicuntur diſtare. Et quidem cap. ſolum fundat ſe in conſuetudine. Quia talis erat cõſuetudo, vt ſemper priuilegiũ, ſeu diſpenſatio intelligeretur, quãdo vterque eodẽ gradu diſtabat à ſtipite. Ob quod eſt notandũ quod do. Panor. ibidem notat, conſuetudinem tantum valere, vt perſonas habiles ad matrimonium, reddat inhabiles. Notandum (inquam) propter illa quæ nos ducturi ſumus, quãdo de matrimonio infidelium diſſeremus. Hanc ſententiam Panor. tenet Ioan. Cal. q; computatio in iure intelligatur ſecũdum illum qui magis diſtat. Expreſſum eſt in c. fi. eodem titulo. Poteſt etiam hæc ſolutio confirmari, eo q; diſpenſatio facta in materia matrimoniali, debet large intelligi in fauorẽ matrimonij, ſicut notat Abb. in c. Non debet. de cõſan. & affi. Et Felinus in c. Poſtulaſti. de reſcriptis. Et Guiliclmus de monte Lauduno in ſuo ſacramentali, ad finẽ. q; quando diſpenſatio eſt facta ſuper impedimento affinitatis, extenditur ad impedimentũ publicæ honeſtatis, licet de eo non fuerit facta mentio. Sic tenendum, quidquid dicat Ioan. An. in Arbore affini. de quo vide Hieronymũ Curiel in matrimonio regis Angliæ. dubio 8. p. 2. argumen. 7. * Et hæc ſunt modo declarata à Pontifice ſummo Papa Pio quinto, in proprio motu, vt in fine in appendice dicemus. Vult ſummus Pontifex, vt quando diſpenſatio facta eſt in aliquo gradu, intelligatur ſecundum diſtantiam ab ſtipite, ſecundum illum qui magis diſtat, etiam ſi non diſtent eodem gradu.

Dinus. Solutio. Nota. 2. p. ar. 22. Ioan. Cal. Abbas. Felinus. Guiliel. Nota. Ioan. An. Hiero. Curiel.

Dubitatur 2. circa hoc. Vtrũ illi qui iuncti erant in 3. vel 4. gradu ante diſpenſationem: iam facta diſpenſatione, neceſſario matrimonium teneat, ita vt non poſsint ſeparari. Item. Dato facta ſit diſpenſatio, ſed ipſi ignorant impedimentum, vtrùm quoties nouerint, poſsint ſeparari ad libitum. Hoc dubium poteſt aliquos decipere, niſi aduertant. 2. Dubiũ. Nõ poteſt Eccleſia nouum ſacramentũ inſtituere. S. Tho. 3. p. q. 64. ar. 4. Contrarium. Scot. in 4. d. 1. q. 3. & alij.

Pro ſolutione notandum primo, q; ſummus Pontifex, aut Concilium generale totam Eccleſiam repreſentans, non poteſt aliquod ſacramentum inſtituere de nouo. Quia à Chriſto omnia inſtituta ſunt. Nec hanc poteſtatem, quæ eſt excellentiæ, reliquit Eccleſiæ ſuæ, licet potuiſſet. Et ob id nõ poteſt facere quod non eſt baptiſmus, ſit baptiſmus, & quod non eſt confirmatio, ſit cõfirmatio. Et ſic de alijs. De quo in 4. ſent. quando de ſacramentis in genere diſputabimus in noſtris reſolutionibus, Deo dante.

Secundo notandum, quòd licet hoc ita verum ſit, tamen Eccleſia poteſt circa ſacramenta multa præcipere, & prohibere, & ſacramẽta lia quædã addere, & alia tollere. Item, & circa perſonas quæ debent recipere ipſa ſacramenta. Itaque poteſt declarare has perſonas legitimas ad tale ſacramentũ ſucipiẽdum, & alias non eſſe idoneas, maximè in matrimonio, quia contractus eſt pertinens ad conuictum humanum.

* Sicut & modo noſtris temporibus poſt ſecundam editionem factum eſt in Concilio Tridentino ſeſsione 24. vbi multa circa matrimoniũ ſunt mutata, & inhabiles perſonæ aliquæ ſunt conſtitutæ, quæ ante erant habiles, & è contra. vt late in fine in appendice apoſuimus. ſit prima concluſio.

Prima concluſio. Cõiuncti in 3. vel 4. gradu, ante diſpenſationem factam (dummodo fuerit tempore fidelitatis coniunctio) non ſunt verè coniuges, & vno, vel altero volente recedere, celebrabitur diuortium. Probatur. Quando tales iuncti fuerunt, non fuit 1. conclu. Ratio 1.

verum

verum matrimonium, quia personæ il legitimæ erant: ergo non poterit esse aduenıente dispensatione, nisi ipsi voluerint de nouo contrahere. Patet. Quia constitutiones matrimonij ad præterita nõ retrahũtur. 13.d c. Ante triennium. Et 35 q.3. de incestis. Et de consan. & affin. c. Non debet. vbi dicitur. De cætero liberè copulentur.

Idem patet ex notabilibus. Summ⁹ Pontifex Paul. 3. per dispensationem in 3. & 4. gradu non facit matrimoniũ, quod non erat matrimonium, cùm nõ posit, sed solum manifestat personas legitimas, ad contrahendum consanguineos in 3. & 4 gradu. Sequitur ergo q; etiam facta dispensatione, quocunque petente diuortium, celebrabitur. glo. in allegato c. Nõ debet. Hæc etiam sententia est doct. sancti in loco allegato, & Ricardi, & Celaya.

Ratio 2. S. Tho. d. 40. ar. 4. Ricard. d. 40. q.6. Celaya d. eadẽ q.1.

2. conclu. 2. conclusio. Etiam si facta dispensatione, qui contraxerunt in 3. & 4. gradu se simul tractauerint vt vxor, & vir, eodem modo sicut antè, siue scientes, siue ignorantes impedimentum: si non affuit nouus consensus (saltim interior) nullo modo est quantum ad Deum matrimoniũ. Probatur. Primo. Si sciuerint impedimentum præteritum, & iam nullum esse, à principio non fuit matrimonium, ergo nec modò, per cohabitationem, neque per copulam. Quia ad hoc quòd sit verum matrimonium requiritur mutuus cõsensus, expressus inter personas legitimas, sed iste non est, quia à principio quando fuit, non valuit, cùm personæ fuerunt illegitimæ. Nec est consensus, sed solum cohabitatio, & copula, ista autem non sufficiunt ad matrimonium, vt nos superiùs latè probauimus. Et patet extra de resti. spol. c. Ex parte.

Ratio 1. Sup. ar. 2. Docto. in 4. sent. di. 26. & 27.

2. Ratio. Si ista cohabitatio mutua sufficeret sine nouo consensu, sequeretur q; sola ipsa, & accessus carnalis facerent matrimonium. Patet. Quia consensus non retrotrahitur, vt patet ex. c. allegatis proximè: ergo perinde est, ac si non præcessisset. Ex hoc patet: quia si ignorat impedimentum, à fortiori matrimonium non validatur per solam cohabitationem mutuam. Dixi. Si non adsit nouus consensus, saltim interior. Nam quando verba expressè præcesserunt, sufficit nouus consensus interior, vt probauimus supra art. 3. Dixi. Quantum ad Deum. Quoad Ecclesiam verò erit præsumptum matrimonium in illo, qui sciuit à principio interfuisse impedimentũ. Et cùm iam nullum sit, manet eodem modo sicut antè. Quia Ecclesia præsumit eum non velle peccare. Expressè hoc est determinatum in c. Ad id de sponsa. Et pro clariori intelligentia sit tertia conclusio.

3. conclu. 3. conclusio. Inter illos qui cõtraxerunt in gradu prohibito, post dispẽsationem factam: si interueniat nouus consensus interior, ipsis scientibus, vel ignorantibus impedimentum præteritum, verum est matrimonium: vbi expressio consensus præcessit antè, quando non valuit matrimonium. Quia ad hoc q; matrimonium valeat, sufficit consensus expressus inter legitimas personas: sed sic est quando dispensatio facta est, q; interuenit cõsensus, & expressio fuit antè, & personæ sunt legitimæ, ergo verum erit matrimonium. Dixi. Siue sciant impedimẽtum, siue non. Nam quomodocunque interueniat de nouo cõsensus, sicut solet sæpissimè contingere, quando homines reflectunt se suprà se, tunc solent de nouo se obligare, ille est consensus sufficiens, & iam personæ sunt legitimæ, licet à principio non fuerũt: ergo verum est matrimonium. Quia si non esset verum, maximè, quia non est cõsensus expressus, sed hoc nõ obstat, cũ expressio à principio facta fuit, ergo est verum matrimoniũ: siue sciãt impedimentum, siue ignorent. Illud enim non obstat quominus sit. Dixi: Dummodo præcesserit expressio consensus: quia si non præcessisset (vt nos in principio, quando agebamus de consensu, probauimus) non esset verum matrimonium per solum consensum interiorem. Itaque illis qui expressè cõtraxerunt cũ impediméto,

Ratio. Sup. ar. 2.

Sup. ar. 3.

ob quòd tunc matrimoniũ non tenuit: damus quòd per ſolum interiorem cõ ſenſum de nouo contrahant cum illa, cum qua expreſſum habuerunt, & ſi tunc non valuit. Quod tamen non cõcedimus in illis, qui nunquam habuerunt talem expreſsionem conſenſus. Sententiam hanc expreſsè tenet Ricar dus, & multi alij, quos nos ſuprà recitauimus. Sic ob fauorem matrimonij affirmat glo. in cap. Non debet. ſuprà allegato, quam approbat Panormi. ibidẽ. * Et in fine in appendice quomodo poſſit ſtare poſt Concilium Tridentinum, quòd ſolus interior conſenſus ſufficit.

Ricard. d. 27. & d. 40. q. 6.

Panormi.

4. conclu. 4. concluſio. Si poſtquam duo coniuncti ſunt matrimonialiter in gradu prohibito, ante nouum conſenſum alter eorum, vel vterque tranſierit ad aliud matrimonium, ſecundum eſt validum, etiam ſi antè fuerit facta diſpenſatio, & ablatum fuerit primum impedimentum. Hæc concluſio eſt tam manifeſta ex ſuprà dictis, vt probatione nõ egeat. Eò enim quòd primum nullo modo tenuit, ſi non ad ſit nouus conſenſus, conſequens eſt quòd ſecũdum ſit ratum, & verũ matrimonium. Alioqui ſi ſecundũ non teneret, eſſet, quia primum fuit validum, ſed non valuit, vt ſuprà probauimus: quia non erant perſonæ legitimæ, neque poſt, valuit; quia non fuit conſenſus. Hæ concluſiones mẽte tenendæ ſunt, paſsim quidem inueniet quilibet caſum contingere, neque facile poterit miniſter expedire, niſi perpenderit primũ non valuiſſe, nec ſufficere diſpenſationem factam, niſi poſt diſpẽſationem nouus interuenerit conſenſus. Huic ſententiæ adhærent quàm doctiſſimi viri, tam ex noſtris Theologis, quàm ex iuris doctoribus, * Et vide in fine in appẽdice, vbi ex propoſita tractatur.

Ricard. di. 40. q. 6.

ARTICVLVS XLV.

De computatione graduum.

QVomodo gradus ſint cõputandi in cõſanguinitate, quatuor cõcluſionibus declaratur. Quarum prima eſt.

¶ Cõputatio graduum ſecũdum ius Canonicum ſic eſt, vt tot ſint gradus cõſanguinitatis, quot perſonæ deſcẽdentes a ſtipite, vna dẽpta, ita q; ſi pſonæ ſunt quatuor cum ipſo patres, à quo trahit origo, gradus erũt tres. Probatur. Grad⁹ in cõſanguinita te ex eo attẽditur, q; vnus eſt ab alio, ergo tot erunt gradus, quot ſunt iſti reſpectus vnius ad aliũ: ſed inter quatuor perſonas ſolum ſunt tres reſpectus, & inter tres perſonas ſolum duo reſpect⁹, ergo ſimiliter & gradus erũt. Capio patrem. Certũ eſt, quòd pater ſecundum ſe gradum non conſtituit, niſi in ordine ad illũ, qui ab ipſo deſcẽdit. Ergo ipſe eum filio, qui ab ipſo, primum conſtituit gradum, & ipſe filius in ordine ad illũ, qui ab ipſo, aliũ gradum: iam duo ſunt gradus, & tres ſunt perſonæ. Et cõſequeuter in alijs. Vnde ſi velis in aperto cognoſcere quot ſint gradus conſanguinitatis, numera perſonas omnes, vſque ad communem parentem: & quot ſunt perſonæ (vna dempta) tot ſunt gradus cõſanguinitatis. Nec poteſt eſſe aliqua deceptio, in qua omnes conueniunt computando gradus, ſecundum ordinem aſcendentium, vel deſcendentiũ, quando vnus ab alio. Sed tamẽ in linea collaterali, in qua non vnus ab alio, ſed vterque ab vno ſtipite deſcẽdunt, eſt aliqualis difficultas in computo. Aliter enim ſecundum canones, & aliter ſecundũ leges. De quo ſit. 2. concl.

1. conclu.

Ratio.

2. conclu.

2. concluſio. In linea tranſuerſali tali gradu duo diſtant inter ſe, quanto diſtant à cõi parente proximo. Probatur. Filij duorũ fratrũ ſunt conſanguinei, neq; vnus eſt ab alio, ſed tñ vterq; ſunt ab vno, quia a patre ſuorum patrũ. ſ. ab Auo habent vterq; principiũ.

Ratio.

Tales

Tales duo erãt cõsanguinei in gradu illo, in quo distãt à parẽte proximo, sed ab ipso distant duobus gradibus. s. à cõmuni Auo vtriusque ergo filij duorũ fratrum eodem gradu distabunt inter se. Nam conueniunt in illo communi parente, & vnius ad alium distantia solum penes distãtiam, ad illum communem parentem iudicanda est. Et hoc in
3. conclu. æqualiter distantibus. Sed de inæqualiter distantibus sit tertia conclusio.

3. conclusio. In linea collaterali inæqualiter distantes, à communi parente, tali gradu distabunt inter se, quanto illi, qui magis distant à cõmuni parente. Verbi gratia. Capio filium filij sororis, & me ipsum. Si volo cognoscere quo gradu distẽ ab illo: videbo quo gradu ipse distat a communi parente. Et sic est, quòd à parente proprio, qui erat filius sororis meæ, distat vno gradu, & à sorore per duos, quę erat Auia sua, & à patre Auiæ suæ, qui est Auus meus, & Proauus suus, per tres gradus distat, & ego disto à patre meo per vnum, & ab Auo meo, qui erat suus Proauus, per duos, ille distat per tres
Ratio. à communi parẽte, ergo per duos, nos distamus, tribus gradibus consanguinitatis. Et hoc probatur expressè. Inter me, & filium filij sororis meæ non est, alia propinquitas, nisi in ordine ad communem, patrem, à quo vterque descendimus, ergo non potest inter nos maior esse propinquitas, quàm sit in ordine ad illum parẽtem: sed alter distat per tres gradus, ab illo communi parente, ergo & vterque inter se est necesse talem habere distãtiam, & non maiorem propinquitatẽ. Alioqui non cõsideraretur propinquitas in consanguinitate, ratione illius communis parentis. Eadem ratione si vnus distet per quinque gradus, & alius solum vno, isti duo dicuntur inter se quinque gradibus consanguinitatis approximare, vel distare: quia non est distantia, neque propinquitas nisi in ordine ad illum, à quo proximè procedunt. Et non potest esse maior propinquitas, quàm sit illius, qui magis accedit: vt si Petrus iunctus esset Ioãni, & Martinus distaret ab illo eodem Ioanne, per duas leucas, certum est q; Petrus à Martino distaret secundum illam distantiam, secundum quàm distat à Ioãne Martinus, dato Petrus sit Ioanni appropinquans. Itaque in eis non oportet aliud cautiùs attendere, quàm deuenire ad parentem communem proximum. Quo in vento, videre oporteret, quot sunt personæ descendentes vsque ad illam, de qua quærimus, & dempta vna, tot gradus erunt, & videre ex alia parte, quot sunt similiter gradus, & si æqualis distantia sit, tot gradus erunt quot sunt vsque ad proximum parentem: quòd si fuerint gradus inæquales inter ipsos collaterales: erit tãta distãtia inter eos, quãta est illius qui magis distat. * Circa hæc vide quæ in appẽdice posita sunt, quomodo dispensatio fit quando vnus distat in vno gradu, & alter in altero. Sũmus Pontifex Pius quintus posuit in suo proprio motu quomodo fiat, & suprà meminimus.

4. conclusio. Secundum ius ciuile gradus tot sunt, quot sunt personæ descendẽtes ex vtraque parte: vt duo fratres sunt in secundo gradu, cùm tamen (secundum Canones, & iam dicta) sint in primo, & filij duorum fratrum sunt in quarto gradu secundum leges, cùm (secundum Canones) sint in 2. gradu, & sic consequenter. Ita q; duplicantur gradus ad ius canonicũ, secundum ius ciuile, vt qui sunt in secundo gradu secundum ius canonicũ, secundum ius ciuile dicantur esse in quarto gradu. Ratio diuersitatis est. Ratio.
Quia leges attendunt discessum à cõmuni patre ex vtraque parte. Sed rationabilior est computatio canonum, Nam non est intelligibile, q; detur secũdus gradus sine primo, vel quartus sine tertio, sed secundum leges ita est, q; primus gradus nõ datur, neque tertius, sed secundus, & quartus, & sextus. Veruntamen modus computandi legum non caret ratione, cùm respectum habeant ad successionem hereditatis vnius post aliũ. Et ob id talem seruant in gradibus computationem.

4. conclu.

Ex-

Cætera alia quæ ad consanguinitatẽ spectant, in gradibus prohibitis (in iurè naturæ stando) infidelibus, spectanda in secunda parte, in qua (Deo duce) de matrimonio infidelium disputauimus, & de gradibus consanguinitatis prohibitis iure naturę, & iure Diuino, latissimè. Ar. 22. & vltrà.

ARTICVLVS XLVI.

Verum summus Pontifex valeat dispensare in omnibus gradibus consanguinitatis.

QVanquam in 2. parte de hac dispẽsatione sumus differturi latè, pro nũc non erit ab re aliqua prælibare. Pro quo sit conclusio.

1. conclu. Papa in omnibus gradibus prohibitis iure positiuo humano dispẽsare potest, non tamen in prohibitis iure naturali, vel Diuino Euangelico. Hæc conclusio patet. Quia ille solum põt in lege dispensare, qui legem condidit, at summus Pontifex legem cõdidit de gradibus consanguinitatis, quia olim de septimo nunc de quarto (vt suprà dictum est) ergo poterit dispensare. Hac etiam ratione probatur secunda pars à contrario sensu. Sed de gradibus prohibitis iure naturali, vel iure Diuino nihil condidit, ergo in eis nõ
sup. ar. 43 poterit dispensare. Qui autem sint isti, iam nos diximus suprà, & infra in secunda parte latius disputabimus.

Dubium opti. Dubitatur. Vtrùm si Papa sine causa rationabili, sed solum ad libitũ, modò prohiberet vsque ad octauum, vel nonum, vel decimum gradum, & aliqui iungerentur, esset matrimonium.

Dilutio. Ad hoc dubium (quicquid dicat quidam grauissimus, & doctissimus vir) dicendũ, ꝙ quomodocunq; Papa prohiberet quintum, sextum, vel septimũ, vel octauum gradum, dum tamen in alijs gradibus posset matrimonialiter coniungi, teneret prohibitio: & qui contra legem iungerentur, non essent veri coniugati. Summus enim Pontifex circa personas ad matrimonium aptas illegitimas efficiẽdo, vel legitimas declarando: cùm primo, vsque ad septimum gradum esset prohibitio, & modò, vsque ad quartum solum. Sequitur ergo, ꝙ cum hanc potestatẽ fateamur ei concessam, ꝙ etiam si in gradu vlteriori id faciat, tenebit factum, licet fortè peccaret. Probatur à simili. Nam sicut plurima alia approbamus ab eo facta, quia potestatẽ habet, licet ipse malè faciat, vt si dispensset solum pro libito in iure positiuo, cõcedimus factũ tenere, & si absque causa faciendo peccet. Quare ergo à simili non concedemus in matrimonio, quandoquidem eum concedimus habere potestatem prohibendi nonnullas personas & illegitimandi? Ego nescio quo iure, si potuit vsque ad septimum gradum olim, modò non possit, si velit, etiam vsque ad vndecimum, & sicut ille qui intra septimum contrahebat, tunc, nõ verè contrahebat, quia erat illegitima persona, & qui post vndecimum prohibitum, si intra ipsum contraheret. Primum autem necesse est concedant omnes, ergo & secundum. Dixi tamen in conclusione. Dummodò possit matrimonium celebrari cum alijs. Quia tot gradus prohibere posset, vt non manerẽt personæ aliquæ legitimæ ad matrimonium, & nullatenus teneret prohibitio. Quia non habet ad hoc facultatem, nec potest ipse destruere, & impedire quod Deus ordinauit, & ad quod natura inclinat. At cùm Deus matrimonium instituerit, & ad id natura inclinet sequitur ꝙ summus Pontifex nõ potest id in vniuersum impedire, impediret tamẽ, si nullæ personæ manerent legitimæ ad matrimonium. Et probabiliter credo verũ èsse, eum qualemcunque gradũ prohibere posse, licet male faceret pro libito prohibendo. Si tamen matrimonium alias posset celebrari cum alijs, oporteret tenere, & obseruare prohibitionem. Et si qui contra ipsam iungerentur, non essent veri coniuges.

In cõcilio Tridẽtino sessio. 24.

Notã. Gene. 2. Mat. 19. sup. ar. 1.

AR-

ARTICVLVS XLVII.

De impedimento affinitatis.

Affinitas definitur.

POST impedimentũ consanguinitatis sequitur affinitatis. Cuius definitio cõmuniter assignatur à doctoribus hoc modo. Affinitas est attinentia, vel propinquitas personarũ ex carnali copula proueniens, omni carens parentela. Definitionis huius veritas sic declaratur. Ex carnali quidem copula sit quædam propinquitas, quæ vocatur affinitas, carens parẽtela. Quia si parẽtela esset, consanguinitas esset, & non affinitas.

1. Nota. At verò, vt more solito procedam⁹, oportet primo notare, q̃ in affinitate gradus sunt, sicut in consanguinitate. Et eodem modo cõputari debent. Nã illo eodem gradu sum affinis illi, cui habuit consanguineus meus accessum, quo gradu ei sum consanguineus, ita q̃ si sum ei in secũdo gradu consanguineus, ero vxori suæ, vel illi, cui ipse copulatus est affinis, in secũdo gradu.

2. Nota. Est etiam notandum: gradus affinitatis aliquos esse de iure naturali, alios de iure positiuo Diuino, alios de iure humano.

Et pro fundamento principali oportet priùs quærere, vtrũ affinitas verè sit vinculum naturale: sicut & consanguinitas. Pro quo sit prima conclusio.

1. conclu. Prima conclusio. Affinitas est quoddam naturale vinculum, sicut & consanguinitas, causatum ex coniunctione ordinata ad carnis propagationem. Probatur ex Aristote. Super communicationem naturalem fundatur amicitia naturalis. Quæ communicatio naturalis sit duobus modis. Vno modo secundum carnis propagationem, secundum quam vnus est ab alio, vel ambo ab vno tertio. Alio modo causatur per coniunctionem ordinatam ad carnis propagationem, quæ coniunctio est per matrimonium, vel per carnalem copulã. Propter quod Aristo. ibidem dicit, q̃ amicitia viri ad vxorem est naturalis: eo quòd sit quædam cõmunicatio naturalis inter ipsos ex qua naturaliter sequi necesse est talẽ amicitiam. Et ob hoc sicut per propagationem carnis, causatur quædam naturalis amicitia, & quoddam vinculũ naturale: quod cõsanguinitas dicitur, ita per carnalèm copulam, vel coniunctionem ad hoc ordinatam (vt est matrimonium) causatur vinculum quoddam naturalis amicitiæ, quod affinitas dicitur, quo homo æqualiter se habet ad cõsanguineos vxoris, sicut ad suos, eo modo quo vxor est vnum corpus cum viro. At quia non est simpliciter vnum cum viro, sed quasi ab extrinseco: ideo quicunque attinet viro, attinet vxori: non autem in eodem genere attinentiæ, sed attinent viro consanguinei vinculo consanguinitatis, & ipsi vxori vinculo affinitatis. Et q̃ sit hoc vinculum naturale, expresse 35. q. 10. c. Fraternitatis. De quo infrà.

Aristot. 8. Ethi. c. 12. Mat. 19.

2. conclusio. Ista naturalis amicitia, quæ affinitas dicitur, licet ex omni copula carnali, quæ ex commixtione seminum oriatur, maximè tamen causatur ex matrimoniali cõiunctione. Probatur q̃ causetur ex omni copula etiã illicita, & fornicaria. Sic Paul. Qui adhæret meretrici, vnum corpus sit cum ea. Sequitur ergo, quod quãuis sit per copulam illicitam, nihilominus est illud naturale vinculum. Idem patet. 35. q. 1. Nec ea. Extra de eo qui cogno. consangui. vxo. suæ. c. Discretionem. Et c. Tuæ fraternitatis. Hoc omnes doctores affirmant. Ex eo enim q̃ sit coniunctio talis ad propagatione, naturaliter huiusmodi causatur vinculum. Hæc conclusio est contra Coras. lib. 1. Miscel. c. 3. qui ait. Ex cõcubinatu affinitatẽ non oriri quæ sit impedimentum ad matrimonium. Quia cõcubinatus lege permissus est. Sed valde deceptus est hic doctor. Nam coitus coniugalis est licitus, & tamen oritur affinitas ex eo. Et dato concubinatus lege ciuili sit permissus, illicitus tamen est. Dixi in conclusione, dum-

2. conclu.

1. Cor. 6.

Cõtra Coras.

dummodò sit seminum commixtio. Nam si vir extrà seminat, nisi à fœmina recipiatur, non contrahitur affinitas, cùm non facta fuerit carnis vnitas, quæ fundamentum est vinculi naturalis. Ita expressè determinatur. 35. q. 3. c. Extra ordinariã. Et de eo qui cog. consan. vxo. sue. c. Fraternitatis. Sic communiter intelligunt doctores. Vide Ferdinandum Loazes in tractatu de matrimonio, dubio 1. & dubio 15. Latè Couarru. in epitomè.

Ferdinan. Loa. Couaru. 3. p. epito. c. 6. §. 7.

Probatur vltima pars conclusionis, q; maximè causetur ex copula maritali. Nam hoc vinculum fundatur in amicitia quadam naturali, qua amamus cõiunctos nostris consanguineis, sicut consanguineos, sed hoc maximè appareret in matrimonio. Imò & sunt nomina imposita ad id, vt socer, gener, [mi cuñado, cuñada.] Et apud neophytos etiam tempore infidelitatis id ipsum reperitur. Tamen in coniunctione fornicaria (licet sit vinculũ naturale) nõ est ita naturalis amicitia. Imò ex tali copula potius generantur odia, rixæ, contentiones, dissensiones. Nec sunt nomina imposita ipsis affinibus ad declarandam aliquam amicitiam. Ex quo probabiliter dici posset, discrimen esse inter coniunctionẽ maritalem, & fornicariam: q; in maritali, est quoddam vinculum naturale, secluſa omni lege positiua, quod vinculũ se extendit ad certos gradus: sicut & de consanguinitate suprà dictum est, in quibus eodẽ modo oportet iudicare, sicut in consanguinitate. Vnde Papa in eis potest dispensare, sicut & in gradibus consanguinitatis dictum est. Tamẽ q; per coniunctionem fornicariam, hoc vinculũ naturale non extendatur vltra illam personam, cum qua facta est coniunctio. Non (inquam) deriuatur ad cõsanguineos affinitas ex tali illicito cõcubitu proueniens. Hoc solum est standō in lege naturali, secluſa omni lege positiua: eo quòd non videtur esse naturalis amicitia inter consanguineos mulieris, & viri, qui copula fornicaria iũctus est mulieri. Imò potius sunt inimicitiæ. Quare tales gradus per copulam illicitam causatos possemus dicere esse solum ex iure positiuo merè, & Papam posse in illis ad libitum dispensare.* Facit cùm hoc Concilij Tridentini decretũ in sessione 24. vbi de matrimonio agens, & de gradibus affinitatis gradus contractos per copulã illicitam ad primum & secundum restringit: sed contractus per licitã non mutat. De quo infrà in appendice de impedimento affinitatis in fine eiusdẽ appendicis. Et pro hoc videtur facere tex. Deus qui. Extra de diuortijs. vbi prohibet Papa ne quis ducat illam, quam frater tempore infidelitatis duxit vxorem. Quod non dicit de concubina fratris. Lectorem obsecro aduertat hæc. Nã ex istis poterit vnum dubium graue, vsque ad ista tempora desideratum in proprijs terminis, exactè diffinire. Si quis inter noui orbis indigenas tempore infidelitatis cognouerit vnam & post baptizatos duxerit sororem, vel consanguineam in secundo gradu illius, quam cognouit tempore infidelitatis, an poterit retinere, vel sint tales seperãdi. Legant diligenter Theologos Scholasticos. Legant & Iurisperitos, in quibus non inuenient apertè dubium elucidatum, neque poterit solui, nisi priùs ob oculos habeamus, nunquid hoc vinculum affinitatis sit naturale, vel solum sit iure positiuo? Quia si iure positiuo sit, clarum est tale matrimonium non debere dissolui. Si ex naturali iure ortum habet, sicut consanguinitatis, quomodo poterit stare matrimonium?

Dubium.

Item oportet considerare, si eodem modo nascitur hoc vinculum per matrimonium, & per fornicariam copulam. Et quærere de tali infideli, si fuit vxor eius illa, cũ qua habuit accessum, vel non. Quod dubium proximè iam enodabitur plenè.

Contra illud quod dictum est, q; sit ad affinitatem necessaria seminum cõmixtio, videtur expressus textus. Extra de spõs. c. Iuuenis. vbi dicitur, q; cũ quidam contraxit sponsalia cum puella, & nisus corrumpere eam, non potuit, postea ille iuuenis duxit consanguineam

Obiectio.

Nota differẽtiã inter affinitatẽ cõtractam ex illicita copula, & ex licita.

guineam illius puellæ: de quo consultus Papa, determinauit, hoc matrimonium secundum esse dissoluẽdum. Ex isto sic arguitur contra conclusionem. Hoc matrimonium secundum est dissolutum, & non nisi per affinitatem contractum cum puella, cum qua nõ fuit seminum commixtio, ergo sequitur q̃ non est necessaria.

Solutio. Respon. dupliciter. Primo, vt respõdet quidam doctor, q̃ præsupponi tur in illo ca. q̃ iuuenis ingressus fuerit claustra virginalia, & seminauerit. Qui cõcubitus de se erat sufficiens ad commixtionem seminum. Imò non oportet ad cõceptionẽ q̃ puella seminet. Hæc ille. Fateor q̃ sufficiens sit solutio. Et sic nihil contra conclusionẽ: Nam ex quo sententia summi Pontificis fundatur q̃ fuerit seminatio, ex hoc præcepit matrimonium, postea cõtractum cum consanguinea illius, quẽ cognouit, esse dissoluendum.

Aristot. 1. de gene. anima. c. 2. et 2. dege. ani. ca. 4. dicit, q̃ nõ requritur q̃ mulier actiuè agat. Et S. Tho. 3. p. q 32. ar. 4. Contra docto. subt. in 3. sent. d. 4. quæst. 1. & alios.

Sed tamen quia fortè aliquis acutiùs præponderans verba textus, instabit dicens, q̃ ibi sit expressum iuuenẽ attentasse consummare, & non potuisse, potest secundo dici ad argumentum, ibi impedimentum ortum fuisse cum secunda, non propter affinitatem: quia nulla fortè fuit causata, quã doquidem non fuit seminis emissio, sed fuit ortum impedimentum publicæ honestatis ex hoc, q̃ ille iuuenis illam puellam post septennium sibi sponsauerat. quod impedit contrahẽdum, & dirimit contractum. Sic intelligit textum Panor. ibidem. Idẽ affirmat Palude, & addit, q̃ ibi fuit impedimentũ ortũ rõne certa, propter spõsalia, quæ post septennium ille approbauit. Vel quia maritali effectũ attentauit. Nã attentatio quæ fieret maritali affectus maximè cũ illa cum qua posset matrimonium contrahi, causaret affinitatẽ ratione dubij. Vnde si constaret de copula carnali, non esset credendũ nisi in foro cõscientiæ, q̃ non esset seminis receptio. Quare si in illo foro constet non fuisse seminis receptionem, neque attentationem Plato. Et factam maritali affectu, nullum vinculum contractũ esset. Hæc de Palude.

Palud. d. 40. q. 1. Aristo. 2. de ge. ani. cap. 19. &

Et vltimo circa ista nota non esse sic necessariam seminum commixtionem, si fœmina non seminet, non insurgat tale impedimentum (quicquid dicat Archidi. super c. Extra ordinariã. 35. q. 3. & Hug. Lan. Vicen. & Innocen. quòd requiritur fœminæ seminatio, & q̃ commisceatur semini viri) quando semen mulieris non est necessariũ ad prolis generationem. Alioqui virgo Maria non diceretur mater Christi. Sed sufficit, q̃ ipsa fœmina ministret materiã, quæ disponatur ad fœtum ratione seminis viri. Imò dicunt aliqui, q̃ sine carnali copula potest causari, si sit receptio seminis. de quo S. Anto. 3. p. tit. 1. c. 11.

Auice. p. c. de membris Idem Cõmẽ. 5. metaph. c. p. Et S. Tho. 1. 2. q. 81. ar. 5. Florenti.

Ex hoc etiam habes, q̃ si vir intrans claustra, seminat extra vas, quòd non oritur impedimentum affinitatis, nec oritur, ex concubitu spadonis, quia non emittit semen. * Verum Michael de Medina in suo de Cælibatu. lib. 5. cap. 76. probat nec seminum cõmixtionem, imò neque viri seminationẽ esse necessariam ad affinitatem. Vide ibi.

Corolla.

ARTICVLVS XLVIII

In quo declaratur, quo iure affinitatis gradus sint prohibiti.

AM restat diffiniendũ, quo iure gradus affinitatis sint prohibiti, & quot sint. Ad quod respondendum erit, eodem modo, sicut suprà diximus de consanguinitate, distinguẽdo iura, scilicet, ius naturæ, ius Diuinum positiuum vetus, & Euãgelicum, & ius purè humanũ. Et sit prima cõcl.

Prima conclusio. Stando solum in iure naturæ, si aliquis affinitatis gradus est prohibitus, in quo non licet alicui matrimonium contrahere: solũ est filij cũ nouerca. Quia si aliquis est gradus prohibitus, maximè ille, qui rationi naturali bene institutæ repugnat, sed videtur repugnare, q̃ aliquis in vxorem capiat illam, cum qua pater vnà caro facta est.

1. conclu.

1. Ratio. Matt. 10. 1. Cor. 6.

2. Ratio.

S Secun-

Secundo. De iure naturæ debetur reuerentia vxori patris,& obedientia: ergo maximè ſecundum tale ius repugnat illam ducere in vxorem:quia deberet præſtare obedientiam filio viri ſui,cũ vxor,teneatur naturaliter viro ſuo obbedire. Hanc ſententiam videtur Sanct. Thom. approbaſſe ex illo Pauli.1.Cor.5.Auditur inter vos fornicatio, qualis neque inter gentes, q̃ quis acceperit vxoré patris.Ac ſi velit B. Paulus dicere.Tam enorme factum eſſe:vt iuri naturali repugnet,quando quidem gentes id obſeruant,quæ nullam aliã habent legem. ſatis probabile eſt hoc,maximè ex obſeruantia quam habent in prouincia Mexicana:quia vitio datur, ſi quis vxorem patris, ſeu nouercam ducat in vxorem poſt mortẽ patris. Sic Viruesius epiſcopus Canarienſis in illo ſuo opuſculo pulchro de matrimonio regis Angliæ, in probat.6. Hypotheſis tenet, iure naturæ prohibitũ nouercam, habere in vxoré.

S.Tho. 1. Cor.lec.1.

Nota de Mexicanis

Viruesius epiſcopus

Dixi in concluſione,q̃ ſi aliquis gradus eſt prohibitus, eſt iſte, tanquàm dubitatiuè loquens: quia dubium eſt, vtrùm iſte gradus ſit iure naturæ prohibitus. Et probabile eſt q̃ non (etiã ſi Soto de iuſt. & iu.li.2.q.3.art.1. teneat q̃ ſic & in 4.d.41.q.vnic.artic.3.) non obſtantibus ſuprà dictis.Ratio eſt. Nam ſi hoc eſſet naturale, idem eſſet apud omnes: ſed non eſt idem apud omnes,cùm talis conſuetudo non ſeruetur apud omnes gentes, ergo videtur id nõ eſſe naturale. Hoc probatur experimento. In prouincia Michoacanenſi, nunquàm tempore ſuæ infidelitatis id obſeruatum eſt: vt certo intellexi ab ipſis, qui antiquitus erant ſacerdotes celebrantes matrimonium. Verum eſt tamen, q̃ ſi viuente patre filius accedebat ad nouercam, occidebatur, poſt mortem autem patris capiebat in vxorem,ſiue fuiſſẽ vera vxor patris, ſiue concubina. Credibile ergo eſt, non eſſe talem gradum affinitatis, iure naturæ prohibitum. Alias, quomodo in iſtis duobus prouincijs, quæ confines ſunt,non idem ſeruatur?Imò (vt Plutarchus refert) apud ciuiles homines gentiles, fuit conſuetum, q̃ filius nouercam ducerct in vxorem.Et Valerius Maximus etiam id narrat.Et B. P. Auguſtinus ſuper Leuiticum.q.16. affirmat non eſſe de iure naturæ. Quare omnino hoc remanet dubium, vtrùm ſit talis gradu affinitatis prohibitus iure naturæ: & remanet certũ, q̃ ſi aliquis eſt prohibitus, iſte maximè.Et do.Abu. abſolutè dicit non eſſe de iure naturali, ſed de poſitino.Vnde Papa poſſet diſpenſare, licet non expediat. Idem Caie.

Cõtra Soto.

Michoacanen. cum nouerca contrahebant.

Plutar.

Valerius. Aug. ſuper Leuiticũ.q.16. Abulen. p.reg.8.q.152. Caiet.2.2. q.154.artic.9.

Nec hoc contrariatur illi ſententiæ ſuperiùs allatæ, q̃ affinitas ſit de iure naturæ, ſiquidem poteſt eſſe,ipſam affinitatem naturalem eſſe: tamẽ q̃ nullus gradus talis affinitatis ſit prohibitus: ſed liceat in omni gradu contrahere.Exemplum eſt in manifeſto.Nam conſanguinitas, inter filios duorum fratrum naturalis eſt: tamen non eſt apud gentiles prohibitum in tali gradu contrahere.Imò conſanguinitas in infidelibus eſt vinculum naturale amicitiæ; ſic, vt vix ad allios haberent amiciitiã, nec alicui ſubuenirent, niſi cõiunctis ſanguine.Experientia didici, & modo poſt baptiſmum perſeuerat in eis, vt illos intimè diligãt, qui ſunt eiuſdem ſanguinis,tamen inter eos nõ erat prohibitum matrimonium: ergo iſta duo non ſunt contraria, & quòd affinitas ſit quoddã vinculũ naturale: & q̃ in nullo gradu de lege naturæ,ſit prohibitum contrahere matrimoniũ.

Sed reſtat reſpondere ad illud Pauli, ex quo videbatur probari hunc affinitatis gradum eſſe prohibitum inter nouercam, & priuignum. Tenendo non eſſe prohibitum, poteſt dici. D. Paulum loquutum de illo, qui viuente patre proprio,duxit vxorem nouercam. Quod nunq̃ auditum eſt adhuc inter gentes. Ob id Paulus tantũ increpat factum. Sic ſentit Petrus de Tarantaſia Paulum ſenſiſſe. Idẽ Sedulius in eodem loco. Et ex ipſa litera.1. Corin.5.videtur inferri. Vbi dicitur. Auditur inter vos fornicatio, qualis neque inter gentes. Et quidem ſi id factum fuiſſet poſt mortem patris, ſimile

ſolutio ad Pauli authoritatẽ.

Tarantaſia Sedulius.

mile auditum esset inter gentes. Et quamquam non inter omnes, saltim fuit apud aliquas, vt ex supra dictis
2.Cor.7. patet. Et 2. Cor. 7. apertè insinuat esse factũ, viuente patre. Quia dicit. Scripsi non propter eum qui fecit iniuriam, nec propter eũ qui passus est. Sic do.
Roffen. Roffen. in libro quem edidit de matrimonio regis Angliæ. Et facit ad propositum consuetudo in prouincia Michoacanensi, q; quis desponsabat sibi puellam, & quia non erat tantæ ætatis, vt ad concubitum esset apta, loco illius suffecta erat mater. Et ipsa mater volens, loco filiæ se tradebat, & cũ esset in ætate sufficienti, cessabat à concubitu cum suo genero.

2.conclu. 2. conclusio. De iure Diuino positiuo veteri, plures gradu affinitatis fuerunt prohibiti in matrimonio, dempto primo. Hæc conclusio probatur
Aristo. 3. ethic. c. 2. et 3. Et 6. ethi. c. 2. S. Tho. 1. 2 q. 13. ar. 5. & q. 98. ar. 5. Abulen. Exo. 30. q. 15. ex illo Leuiti. 18. vbi prohibetur nouercam ducere, & vxorem patrui, & nurum, & vxorem fratris mortui cum liberis, sororem vxoris, & filiam priuigni, vel priuignæ. Ratio huius prohibitionis fuit, vt concupiscentiæ modus adhiberetur inter illas personas, quæ simul cohabitare contingebat. Nã cum electio sit possibilium, quando ei sibi prohibitum matrimonium credebat, abstinebat à concubitu. De quo nos superiùs. Tamen hæc lex Diuina positiua legis veteris non omnes obligabat, vt nos dicemus, sed solum ligabat populum Iudaicum, qui talem legem recepit, non Gentilium, cùm Gentiles solum tenebantur obseruare gradus prohibitos lege naturali. At quia tales gradus (vt diximus in prima cõclusione) non sunt prohibiti iure naturali, sequitur q; non tenebãtur obseruare. De quibus latius in secunda parte huius Speculi.

3.conclu. Viruesius in tract. matri. S. Tho. 1. 2 q. 103. arti. 3. et 4. Abulen. 3. conclusio. Iure Diuino positiuo Euãgelico (quod omnes obligat) nullus gradus est prohibitus affinitatis. Probatur. Non reperitur tale præceptum in toto nouo testamento, sed solum illum locum Pauli citatum legimus. Dixi, de iure Diuino positiuo obligante omnes: nam ius positiuum vetus non omnes obligabat. Quod cessauit in aduentu nostri redemptoris Iesu. Ob id non habet vim aliquam illud vetus præceptum. Translato enim sacerdotio, necesse est legis translatio fiat. Et quidem in lege noua, quæ omnes obligat cuiuscunque conditionis, etiam infideles, non reperitur talis prohibitio. Mat. 18. q. 90. ad Heb. 7

4. conclu. S. Tho. in 4. dist. 40. ar. 4. 4.conclu. Iure positiuo purè humano Canonico, licet olim fuerint prohibiti septem gradus affinitatis, intra quos non poterat quis contrahere, postea tamen solum vsque ad quartũ prohibitio restricta est. Probatur eodem modo sicut diximus de consanguinitate. ex. c. Non debet. de consang. & affin. Nam eodem modo, & ijdem gradus ab Ecclesia sunt prohibiti in consanguinitate, & affinitate, neque aliqua est differentia. Patet de antiqua prohibitione, vsque ad septimum gradum factam, similiter de vtroque. 35. q. 2. c. De affinitate.

5. conclu. Anno 1537, S. Tho. in 4. d. 40. Ricar. ibi. q. 6. 5. conclusio. Cum neophytis noui orbis per Paulum 3. summum Pontificem restrictio facta est vsque ad secũdum, sic vt in tertio, & vltra gradibus affinitatis eis coniungi liceat. Hæc nõ indiget probatione, sed solum videre expressam super hoc factam esse dispensationem. Quam volo intelligas factam esse sicut de consanguinitate declarauimus: ita q; summus Pontifex in tertio, & quarto gradu antè cõiunctos non compellit manere per talem dispensationem, sed præbet facultatem vt possint simul contrahere de nouo, faciens eos personas legitimas, quæ ante erant illegitimæ.

Pri. mod. affi. Tamen (ne fortè aliquis offendiculum habeat in isto impedimento affinitatis) libet quàm breuissimè declarare affinitatis gradus, quos modo prohibitos ab Ecclesia affirmamus, & hic adducere illos qui antiquitus prohibebantur, licet modo nullam habeant vim. Equidem modus affinitatis, qui nunc in vsu is est. Quòd si qui iunguntur matrimonio, vel accessu carnali, fiunt caro vna. Et ex tali coniunctione surgit, quòd omnes consangui-

Matt. 19. 1. Cor. 6.

nei viri, sunt affines illi mulieri, in eodem gradu, in quo erant consanguinei viri: vt suprà diximus. Ita q; si erant in secundo, siue tertio consangui nei viri, in eodem sunt affines vxori illius consanguinei. Idem de copula carnali illicita. * Olim sed modo per Pium quintum in affinitate contracta, per copulam illicitam, solum duo gradus sunt prohibiti affinitatis, vt in appendice dictum est. Eodem etiam modo ex parte fœminæ omnes consanguinei illius, fiunt affines viro, in eodem gradu, in quo fœminæ erant consanguinei, sed tamen consanguinei vxoris, & consanguinei viri non sunt affines inter se aliquo gradu, vt patet de cõsanguini. & affinita. cap. Quòd super his. sicut duo fratres ducunt duas sorores. Sicque de reliquis. Ratio huius est. Quia ista affinitas causatur ex coniunctione cum consanguineo. Qui ergo non est iunctus meo consanguineo per matrimonium, neque per copulam carnalẽ, est aliquo modo mihi iunctus. Qua de re inter me, & ipsum nulla erit affinitas: sed solum erit affinitas cũ illo qui iunctus fuit meo consanguineo. Hæc est affinitas, quæ modò est in vsu, & ab Ecclesia præcepta. Et omnia quæ superiùs dicta sunt, de ista intelliguntur.

2. Modus affinitatis.

Modus secũdus affinitatis olim prohibitus erat, vt patet, 35. q. 10. per totam, q; impediebat, sicut iste primus modus, sed ablatum est per c. Non debet. eodem tit.

Secundus autem modus est hic: vt si ego sum affinis vxori fratris, si post mortem fratris, alius ducat ipsam, ille dicitur esse mihi affinis in isto secũdo modo affinitatis: quia videtur mihi magis attinere quàm vnus extraneus. Et eò quòd talis fit vna caro cum affine mea, videtur mihi aliquo modo iungi. Itaque hæc affinitas insurgit ex cõiunctione cum affinibus, sicut prima consurgebat ex coniunctione cum consanguinei. Et tandem omnes qui iungerentur eidem affini meæ, sunt in eodẽ gradu mihi affines, in quo est ipsa.

3. Modus.

Modus tertius affinitatis olim prohibitus, & in vsu erat, quando quis iungebatur affini in secundo, isto modo erat mihi affinis in tertio modo. Verbi gratia. Ille qui duxit mihi affinem, in primo gradu, factus est per illam coniunctionem mihi affinis in secundo modo, vel gradu. Et ille qui iungeretur isto meo affini in secundo modo, fieret mihi affinis in tertio genere. Et sic deinceps. Reuertentes ergo ad rem, sit 6. conclu.

6. conclu.

6. conclusio. Affinitas sic est vinculum naturale, vt etiam mortua illa persona, per quam contracta est, adhuc semper maneat. Hæc patet. 35. q. 10. c. Fraternitatis. Vt frater meus coniunctus est matrimonio, vel copula carnali cum Maria, ipsa mihi est affinis: & etiã mortuo fratre, adhuc ipsa semper mihi affinis est. Ratio est. Hæc affinitas insurgit ex illa præterita coniunctione, quia facti sunt duo, caro vna. Sequitur ergo, q; cum illa actio, semper maneat in facto, nunquàm poterit desinere esse vinculum ex huiusmodi coniunctione causatum. Nam ad præteritum non est potentia. Quare non potest non factam fuisse talẽ vnionem, etiam si frater meus moriatur. Sicque non potest fieri, q; talis affinitas non fuerit causata.

Matt. 19. p. Cor. 6. Arist. 6. Ethic. c. 2. S. Tho. p. p. q. 25. artic. 4. & doc. theo. in p. d. 32.

7. conclu.

7. conclusio. Licet affinitas, sit vinculum naturale, sicut consanguinitas: non tamen in infinitum extenditur, sed suos habet limites, ita vt vltra non progrediatur, siue sit in linea rectá, siue in linea transuersali. Quia cõsanguinitas, non in infinitum extenditur, sed suos habet limites, vt experientia constat: cùm post quintum, vel sextum gradum non plus tales se ament, quam extranei. Saltim habet finem. Alioqui omnes nos amaremus, tanquàm si essemus consanguinei, cùm verè simus consanguinei.

Caie. 2. 2. q. 154. artic. 9. B. Bona. d. 40. q. 1. Ricard. ibiq. 2.

AR-

ARTICVLVS XLIX.

De dispensatione in gradibus affinitatis.

Vi. Coua. 2. p. Epit. c. 6. §. 9.

DVbitatur circa hoc. Vtrũ summus Pontifex possit dispensare in omni gradu affinitatis. Liber hãc quæstionẽ mouere propter aliquos scrupulosos, & propter nonnullos graues doctores, qui videntur nimis quantũ ad hoc restringere potestatem summi Pontificis. Et primo declarabo sententiam istorum doctorum. Post autem dicam quid tenendum probabiliùs. Oportet priùs in memoriã reuocare, quomodo aliquis gradus est prohibitus iure naturali: alius iure positiuo Diuino veteri: aliꝰ iure Diuino Euangelico: alius iure humano Canonico.

Palud. d. 40. q. 1. Ad hoc dubium respondet Petrus de Palude, quem sequitur ad literam. B. Anto. Et ponit conclusiones. Quarum prima est.

1. conclu. S. Anto. 3. p. tit. 1. c. 11. In primo gradu affinitatis, sicut & consanguinitatis dispẽsari non potest, eo qꝺ sit contra ius Diuinum, & naturale, cùm vxoribus patris debeamus eandem reuerentiam, sicut & parentibus.

2. conclu. 2. conclusio. In linea transuersali in primo gradu affinitatis non potest dispensari, vt. s. aliquis contrahat cum vxore fratris iam mortui. Hoc probant isti doctores. Quia est contra ius Diuinum, & naturale. Et sic Papa non potest dispensare. Imò & post multiplicationem generis humani: ante, & post diluuium creditur hoc prohibitũ naturaliter, nisi secundum, quòd in lege Moysi permissum est ad suscitandum semen fratris mortui sine liberis, sicut patet in Gene. in Thamar, & filijs Iudæ.

Ratio. Palu. et Flo. Gene. 13.

3. conclu. 3. conclusio. Papa potest dispensare in secundo gradu, & sic in alijs: vt quis contrahat cum filia fratris, quod non erat prohibitum in lege. Et qꝺ filij duorum fratrum contrahant, & sic de alijs. Eodem etiam modo de affinitate. Nec probant hanc conclusionẽ aliunde, quàm eo quòd non est de iure naturæ prohibitum, nec in lege veteri, nec noua. Quod videtur esse plene de iure positiuo humano, in quod potest summus Pontifex.

Et ad hæc addit. B. Antoninus, qꝺ cùm affinitas ita contrahatur per fornicationem, sicut per actum coniugalem, ille qui cognouit aliquam mulierem fornicariã, non potest contrahere cum filia eius, vel germana eius, sicut nec posset contrahere matrimonium cùm filia vxoris suæ ex alio viro, nec cum sorore eius ea mortua. Et secundum Petrum de Palude, in hoc Papa dispensare non potest. Qui tamen casus sæpe peruenit ad audientiam confessorum. Palud.

Reperitur tamen Papã Martinum 5. dispensasse cum quodam, qui contraxerat, & consummauerat matrimonium cum quadam germana eius, quam cognouerat fornicariè, cũ magna tamen difficultate. At verò quia res erat occulta, nec ille erat aptus ad religionem, vel ad remota eundi: vnde scandalum esset ex diuortio, si factum fuisset, priùs ordinauit plures Theologos, & Canonistas super hac re habere collationem, vtrùm ipse, posset in hoc dispensare: nec conuenerunt in conclusione, sed aliqui dixerunt quòd poterat, alij contrarium affirmauerunt. S. Anto. Et quia tenendum est certum, & dimittendum incertum, secundum D. Augustinum, de pœnitentia. d. 7. Si quis. nulli consulendum est, sed potiùs prohibendum procurare dispensationem, etiam a Papa, contrahendi cum tali, cuius, scilicet matrem, vel germanã carnaliter cognouit. Sed si post contractum, & multò magis cõsummatum tale matrimonium obtinuit dispensationem remanendi cum illa, dimittendum est negotium iudicio Dei, nec condemnandum. Hæc S. Anto. Ex istis doctoribus habemus, vel summũ Pontificẽ non posse dispẽsare, in primo gradu affinitatis in omni Augusti. S. Anto. vbi supra §. 1.

linea,

linea, siue recta, siue transuersali: vel difficulter posse, eo q̃ ipsi credant, vel esse iuris naturalis, vel esse iuris Diuini, in quod non potest summus Pontifex. Sed tamen bona venia istorum sit quarta conclusio contra eos.

4. conclu. In omni gradu affinitatis potest Papa dispensare.

4. conclusio. In omni gradu affinitatis in quacunque linea, siue ascendentium, siue transuersalium, potest summus Pontifex dispensare. Probatur. Si summus Pontifex non posset dispensare in istis gradibus affinitatis, maximè esset (vt ipsi dicunt) quia est de iure naturali, vel de iure Diuino: sed nullum istorum obstat, quominus possit dispensare. Non eo q̃ sit de iure naturali, talis affinitas. Quia licet tales gradus sint de iure naturali, saltim per matrimonij coniunctionem, non tamen est iure naturali prohibitum matrimonium in omnibus, sed solum, quòd quis ducat nouercam, sicut suprà probaui. Ergo sequitur q̃ etiam si sit iure naturali talis affinitas, poterit dispensare. Nam non est prohibitum stando in iure naturali copulari in illis gradibus, sicut patet in secundo, tertio, & quarto gradibus consanguinitatis: qui gradus licet sint de iure naturali, tamen quia non est iure naturæ prohibitum matrimoniũ contrahere in illis gradibus, summus Pontifex licitè potest dispensare, sicut & ipsi fatentur. Sequitur ergo, q̃ esse tales gradus affinitatis, de iure naturæ, non impedit quominùs possit sũmus Pontifex dispensare, cum illi non omnes sint iure naturæ prohibiti. Aliud enim est dicere, talem gradũ esse de iure naturæ & aliud talem gradum esse prohibitum de iure naturæ. Nam in primo posset dispensare, & in secundo crediderim q̃ non. Sed isti doctores (iudicio meo) pro eodem sumunt ista duo: cũ tamen multum differant. In quo deceptus est Vig. Granatensis.

Vigue. in c. 16. §. 7. ver. 9.

Item. Nec q̃ sit de iure Diuino prohibitũ obstat quominùs possit dispensare. Quia si est ius Diuinum prohibens tales gradus affinitatis, non est aliud, nisi illud, vetus Leuiti. 18. vbi tales gradus prohibentur, sed hoc non obstat: quia cùm illud fuerit ius Diuinũ vetus, abrogatum est per ius Diuinum nouum, & nullam vim habet ex scriptura, Translato nanque sacerdotio, necesse fuit legis translationem fieri. Sed si vim habet est, vel quia id erat naturale; vel quia id in Euangelio est præceptum. At non erat illud naturaliter prohibitum, vt probatum est, nec in Euangelio est præceptum. ergo illud ius Diuinum non est alicuius valoris, & obligationis secundum se: nisi de nouo fuerit approbatũ, sicut inferiùs in secunda parte probabimus. Ergo sequitur q̃ poterit summus Põtifex dispensare in omni gradu affinitatis. Imo potest dispensare vt quis ducat nouercam. Quia dato sit de iure naturæ, non tamen est de primis principijs, vt post erit manifestum.

ad Heb. 7 S. Tho. 1. 2 q. 103. arti. 3. et 4.

Infrà arti. 24. 25. & 26.

Viruesius hypothesi. 6.

Ex quibus omnibus patet, non esse tantæ difficultatis, q̃ summus Pontifex dispensset, vt quis ducat in vxorem illam, cuius sororem priùs cognouit carnaliter, sicut. B. Antoninus refert. Nam temporibus nostris dispensatum est cum domino Petro de Aluarado gubernatore prouinciæ de Guatemala, & cum alijs. Nec esse dubitandum, quin potuerit dispensare, vt quis ducat vxorem fratris mortui, sicut dispensatum cum rege Angliæ. Quod negotium diebus nostris ventilatum, & diffinitum fuit per Clementem 7. q̃ in omni gradu, & impedimento lege positiua humana constituto potest summus Pontifex dispensare. Quòd si dispenset absque causa, peccauit: tamen dispensatio tenet. In quo deceptus est Fortunius in l. Gallus. §. Quid si tantum. ff. de libe. & posthum. putans dispensationem, in huiusmodi contra ius hũmanum, si absque causa, nullam fore in foro interiori. Deceptus (inquam) est. Quis enim audeat dicere, si quis cum dispensatione contraxit cum affine, etiam sine causa rationabili, q̃ non sit eius vxor, sed debeat relinquere? Et Felin. in c. Ad audientiam. 2. de rescript. dicit ipsum, cũ quo facta est dispensatio, etiam si fiat sine causa, tutum esse. Quãuis hoc non

Ant. Flo.

Fortunius Garcia.

Felinus. Couarru. in epit. 2. p. c. 6. § 7.

ap-

approbet Couarru. * Sed de hoc in 2. p. redibit sermo latius, & non nulla quæ consideranda veniunt à SS. Papa Pio quinto in proprio motu concessa & declarata in huiusmodi dispensationibus. Vide in appendice prope finem sub titulo, circa gradum consanguinitatis & affinitatis.

ARTICVLVS L.

Vtrum tempore infidelitatis contrahatur affinitas.

PRO complemẽto huiusmodi impedimenti restat dubium, in quo satis dubitatum etiam à doctis in nouo orbe. Nec tamen satis explicatũ, aut diffinitum est. Et quidem docto. quærentes, vtrùm per baptismum tollantur omnes defectꝰ, vt irregularitas. &c. concludunt ꝙ irregularitas quæ ex peccato causata est, tollitur per baptismum, & nõ alia quæ sine peccato. Hoc tamen impedimentũ irregularitatis, quòd est purè positiuum, non est vinculum naturale, & sic non ad propositum de affinitate, quod est vinculum naturale.

S. Tho. 3. p. q. 69. Et cõiter Theolo. in 4. d. 4.

Dubium ergo hoc est. Si quis tempore infidelitatis duxit vxorem Bertã infidelem, vtrùm mortua ipsa, & viro baptizato, possit contrahere cum sorore illius, quàm priùs habuit: vel cũ consanguinea in secundo, & alijs gradibus, vsque ad quartum, ante dispẽsationem Pauli 3. vel vsque ad tertiũ post dispensationem. Et si contraxit, vtrùm sit dissoluendum, vel nõ. At vt dubium magis appareat, quæro. Si fuit accessus tempore infidelitatis, non per matrimonium, sed per actum illicitũ fornicarium.

Nota. Pro solutione dubij oportet in memoriã reuocare quæ suprà dicta sunt, ꝙ affinitas sit quoddam vinculum naturale, & non solum vim habens ex iure positiuo, siquidem summus Pontifex præcipiens ꝙ affines in tertio, vel quarto gradu non iungantur matrimonialiter: non facit gradum affinitatis de nouo, sed declarat præexistentẽ ante omnem prohibitionem, & suppositio gradu præcipit. Et quidem ꝙ sit vinculum naturale, sicut & consanguinitas, omnes doctores affirmant ex Arist. Saltim si sit per coniunctionem maritalem, nullus dubitat. Hoc adnotato, sit prima conclusio.

The. doc. dist. 41. 4. sent. Aristo. 8. Ethi. c. 12.

Prima conclusio. Qui tempore infidelitatis habuit vxorem, & illo tempore durante mortua est, post baptismũ, non poterit ducere consanguineã illius intra quartum gradum absque dispensationem. Probatur. Affinitas est quoddam vinculum naturale, ergo tale, nõ tollitur per baptismum. Quia quæ naturalia sunt, eadem sunt apud omnes, siue fideles, siue infideles. Sequitur ergo, quòd tale vinculum naturale, tempore infidelitatis ortum est cum consanguineis vxoris. Si ergo ortum est, & per fidem non est ablatũ, durabit semper, sed ipso manente fideli, non potest ducere affinem intra quartum gradum: ergo sequitur, ꝙ nec post baptismum poterit ducere, cùm iam sit factus fidelis.

1. conclu. Ratio. S. Tho. 1. 2. q. 94. artic. 4.

Et confirmatur. Infidelis iam baptizatus non potest ducere in vxorem consanguineam, intra quartum gradum sine dispensatione, ergo nec potest ducere affinem intra eundem gradum. Consequentia est bona. Antecedẽs est verũ, ergo & consequens. Patet à simili. Sicut vinculum consanguinitatis est naturale: sic & affinitatis, vt ex dicto patet. Si ergo non potest intra quartum consanguinitatis, nec intra quartum affinitatis: post quàm est fidelis, & tamẽ antè poterat in infidelitate. Antecedens patet. Quia fidelis tenetur obseruare leges fideliũ christianorum, hæ autẽ sunt leges, vt nullus ducat affinem intra quartum gradum, ergo idem quod priùs.

Cõfirma. Aristo. 8. Ethi. c. 12.

Si talis factus fidelis, posset ducere vxorem consanguineam intra quartum gradum illius, quam duxit vxorem tempore infidelitatis: ex eo esset, quia quando habuit accessũ, erat infi-

3. Ratio.

delis,

delis, nec tenebatur legibus christianorum, & poterat, ducere affinem in secundo, vel tertio gradu, imò & in primo, sed non obstat: nam dato ita esset, q̃ legibus Ecclesiæ infidelis tempore infidelitatis nõ esset obonoxius: erat tamen legibus naturalibus. Lex verò naturalis est, vt per maritalem coniunctionem oriatur vinculum naturale, inter consanguineos vxoris, & virum, & tunc etiã poterat ducere consanguineam in secundo, vel tertio gradu, sed tamen post fidelis factus, minimè poterit, & non propter aliud, nisi quia hoc vinculum naturale est, & fidelibus prohibitum, licet infidelibus concessum. Et intelligo, etiam si nunquã infidelis cognouerit, iã factus fidelis suam primam vxorem: sed solũ loquor, quando solum durante infidelitate cognouit vxorem, & illo tẽpore mortua, post baptismum vir, accipit vxorem consanguineã illius mortuæ, in primo, secũdo, tertio, vel quarto gradu. Si enim cognouisset priorem vxorem post baptismum, nullum esset dubium. Nam non posset ducere affinem intra quartum gradũ. Dixi in conclusione, absque dispensatione: quia cum dispensatione bene potest vt modo facta est in tertio, & quarto gradu per Paulum 3. cum indigenis noui orbis, vt suprà dixi.

4.ratio. Ad idem. Si posset factus fidelis ducere consanguineam intra quartum gradum illius, cum qua habuit accessum quando infidelis: esset, quia per baptismum ablatum est impedimentum, vel talis pœna, sed affinitas non est ablata per baptismũ, quia non tollitur omnis pœna quantum ad homines, licet tollatur culpa: nam adultera, potest accusari etiã si baptizetur, homicida, fur, raptor, sacrilegus, sicut ait glo. Extra de diuor. c. Gaudemus. Et Duran. dicit. Baptismus tollit omnem pœnam, quo ad Deum: & quo ad Ecclesiam, illam solum, quæ est constituta remitti baptizatis: sed non est constitutũ, vt affinitas contracta in infidelitate, remittatur baptizatis, ergo non remittitur. Et sic semper manet.

Gloss. Durã. in 4.d.4.q.3

Si posset ducere vxorem post baptismum, affinem intra quartum gradum, maximè esset, quia illa quæ fecit in tempore infidelitatis, non debent ei nocere, cùm nulla lege tenebatur, sed non propter hoc excusatur: quia (vt suprà diximus, cum loquebamur de disparitate cultus, & de impe. criminis) facta, tẽpore infidelitatis nocent, post fidẽ susceptam. Nam si quis tempore infidelitatis promitteret alicui fidem de matrimonio, viuente propria vxore: & haberet accessum ad eam: post fidelis factus, mortua prima vxore, non poterit illam cui promisit habere vxorem: etiam si post fidem susceptam nunquàm promiserit, sed solum habuerit accessum, Hoc probaui ex cap. vnico. de conuersione infidelium. A simili ergo in præsentiarum. Propter hoc q̃ tempore infidelitatis habuerit accessum; non excusabitur quo minùs factus fidelis, non possit ducere vxorem affinem, intra quartum gradum. 5.ratio.

Probatur etiam. Extra de diuor. c. Deus qui. vbi Papa dicit, q̃ infidelis, factus fidelis, non contrahat cum illa, quam frater duxit tẽpore infidelitatis. At quia text. expressus, nulli licet dubitare. Sic supple. supple. d. 27.q.3.

2. conclusio. Qui tempore infidelitatis habuit propriam vxorem, & illo tẽpore mortua, fidelis factus, ducit consanguineã illius prioris intra quartum gradũ absque dispensatione, separandus est statim ab illa. Hæc conclusio differt à prima, vbi dicebamus, q̃ non poterat ducere consanguineam primæ. Multa enim non possumus de iure facere, quæ tamẽ facta tenent: vt qui emisit votum continentiæ, non potest de iure ducere vxorem: si tamen ducat, factum tenet, & non sunt separandi. Ob quod ponimus secundam conclusionem, q̃ tales, si contraxerunt, sunt separandi. Probatur ex expressis determinationibus. In c. Ex literis. de consan. & affini. Et 35.q.10. ferè per totam. Et patet ratione. Quã do matrimonium est contractum inter illegitimas personas, est separandum. supple. d. 27.q.3. 2. conclu. 1.ratio ad conclusio.

dum, sed tale contractum, inter affines intra quartum gradum, est inter illegitimas personas (vt notum est) ergo est dissoluendum.

2. ratio. Et adhuc probatur à simili de consanguinitate. Si infidelis post fidem susceptam, contrahat cum consanguinea in secundo gradu, sunt separandi ex determinatione Ecclesiæ, & sententia omnium: ergo etiam si contrahat in eodem gradu affinitatis, sunt separandi, cùm eadem sit prohibitio vtriusque & vtrumque sit vinculũ naturale, vt sæpe dictum est.

Et pro clariori intelligentia, & fide istarum conclusionum, videtur textus expressus. 35. q. 10. c. Fraternitatis vestræ, vbi Gregorius Papa probat affinitatem esse vinculum naturale, quòd quidem causatur, quomodocunque sit coniunctio, siue tempore infidelitatis, siue fidelitatis. Cuius verba hic non inseruntur ob vitandam prolixitatem. Fundat autem sententiam suam in illo dicto. Erunt duo in carne vna.* Debitam intelligentiã huius dicti. Vide in Michaele de Medina in suo de Cælibatu lib. 5. c. 75. quod dictũ fuit ante omnem legem positiuam, vt constat. Et secundum communem opinionem doctorum dicentium, quòd in baptismo non tolluntur defectus qui naturales sunt, posset dici esse opinio. communem, quòd & affinitas duret, post baptismum: quia est quoddam vinculum naturale. Et nullo modo est sequela peccati. Affinitas enim causatur ex illa coniunctione, quæ est cõmunis matrimonio, & copulæ illicitæ. Quare S. Thom. dicit hæc verba. In fornicario concubitu est aliquid naturale, quod est commune fornicationi, & matrimonio, & ex hac parte affinitatem causat. Aliud est ibi inordinatũ, per quod à matrimonio differt, & ex hac parte affinitas non causatur. Vnde affinitas semper honesta remanet, quanuis causa sit aliquo modo inhonesta. Hæc S. Tho. Ex istis verbis satis probari videtur hæc nostra sentẽtia, quòd post, baptizatus non possit ducere illam, quæ est ei affinis, sicut nec consanguineam.

Gregor. Papa.

Matt. 19.

S. Tho. 3. p. q. 69. & cæteri.

The. in 4. d. 4.

S. Tho. in 4. d. 41. artic. 1. q. 2. ad primũ.

3. conclusio. Si quis tempore infidelitatis copula illicita, habuit accessum cum aliqua, post, fidelis factus, non poterit ducere consanguineam illius mulieris intra quartum gradum absq; dispensatione. Probatur primo, si teneamus affinitatem hanc esse naturale vinculum, siue fiat per copulam illicitam, siue licitam. Patet ex iam dictis, cùm eadem sit vtrobique ratio. Si tamen teneamus (sicut probabiliter posset defendi) q̃ non sit tam naturale vinculum (saltim quo ad alios consanguineos per copulam illicitã, cùm potiùs sint inimicitiæ & odia, quàm amicitiæ) sicut de consanguinitate, dico q̃ nihilominus conclusio est vera. Quia fidelis factus tenetur legibus Ecclesiæ, sed Ecclesia præcepit, vt nullus contrahat intra quartũ gradum cum cõsanguinea illius quàm cognouit carnaliter, ergo sequitur, quòd talis non potest contrahere. Alioqui daretur hoc inconueniens, q̃ aliquis fidelis baptizatus non teneretur obseruare leges Ecclesiæ sine dispensatione.* Sed differentiam esse inter affinitatem contractã per copulam licitam, & illicitã, in Concilio Tridentino est ostensum, vt diximus suprà, & in appendice in fine erit manifestum quo ad gradus.

3. cõclus.

1. Ratio.

Secundo. Si iste posset ducere consanguineam illius, cum qua tempore infidelitatis habuit accessum, maximè, quia tunc habuit copulam, quando nõ tenebatur legibus Ecclesiæ: sed hoc non impedit, quominus postea noceat ei factum. Maior est nota. Et minor probatur. Minùs est homicidium machinari in mortem viri, vt habeat vxorem tempore infidelitatis, quam accessum habere ad mulierem: sed post baptismum primum impedit, vt non possit talem vxorem ducere, ergo & secundum impediet: vt non possit ducere consanguineam illius, cum qua habuit accessum. Consequentia bona est. Et antecedens probatur in c. vnico. de conuer. infi. Quòd autẽ minùs sit mortem machinari in virum, certè est quãtum ad impedimentũ minùs, licet peccatum sit grauius. Nam per copulam

2. Ratio.

carnalem, videtur esse vinculum naturale, quod non est per machinationē mortis alterius viri: & tamē illud impedit, etiam si fuit factum tempore infidelitatis. Ergo à fortiori impediet, si copula fuit tempore infidelitatis. Et sic post baptismum nullo modo potest ducere consanguineā illius, cum qua tempore infidelitatis habuit accessum intra gradum prohibitum. * Sine dispensatione modo in Concilio Tridentino affinitas per copulam illicitam ad duos gradus inclusiue coarctata est.

4. conclu. 4. conclusio. Qui tempore infidelitatis cognouit carnaliter aliquam, & post, baptizatus duxit consanguineam illius intra gradum prohibitum, debet eam relinquere. Quia est impedimentum impediens contrahendum, & dirimens contractum. Ergo quandocunque constet, est diuortium celebrandum.

5. conclu. 5. conlcusio. Affinitas superueniens matrimonio, iam contracto, licet eum non dissoluat, priuat tamen illum, per quē causata est iure exigendi debitum ab alio, vsque dum dispensetur cum illo. Vt si quis cognouit consanguineā vxoris, fit affinis propriæ vxori, & debitum ab ea non potest exigere, nisi dispensetur cū illo: quod potest Episcopus, vt suprà dictum est, & inferiùs dicetur in secunda parte. * Et quidem videtur in hoc Erasmus in annotationibus. 1. Cor. 7. deceptus, qui putat Zachariam Pontificem asseruisse, vinculum matrimonij solui per concubitum cum sorore vxoris. Et cum Magister senten. interpretetur dictum Papę, non probat Erasmus, sed pro certo credit licentiam, & facultatem datam vxori vt cum alio contrahat: quia concubuit vir eius cum sorore. * Modo facta est concessio viuæ vocis oraculo à summo Pontifice Pio quinto, anno 1569. 29. Septembris, mendicantibus in hac forma, q̄ ministri prouinciales possint committere viris religiosis & doctis, ac iuxta Concilij Tridentini decretum approbatis autoritatē dispensandi cum viris, siue mulieribus incestuosis, qui carnaliter peccauerunt cū consanguineis alterius coniugis intra quartum gradum, ad hoc q̄ possint petere debitum, & hoc in foro conscię tię tantum, & huius concessionis literas autenticas habeo apud me.

Palud. Anto. Adria.

Deceptio Erasmi.

ARTICVLVS LI.

De impedimento publicæ honestatis.

POST impedimentū affinitatis, sequitur de proximo illi, publicæ honestatis: quā do quis habuit sponsam, & per illam coniunctionem, licet non fuerit sequuta copula, nec matrimonium celebratū, ortum fuit quoddam vinculum affinitati simile, per quod vir non potest ducere consanguineam sponsæ intra quartum gradum. Et similiter consanguinei viri, non possunt intra quartū gradum ducere sponsam sui consanguinei. Cuius definitio est. Publicæ honestatis iustitia, est propinquitas, ex sponsalib⁹ proueniens, robur trahens ab Ecclesiæ institutione, propter eius honestatem.

Definitio publicæ honestatis

In primis oportet scire, vnde hoc impedimentum ortum habeat. Vtrùm fit impedimētum stando in iure naturali, vel sit de iure Diuino, vel tantum sit de iure humano. Nam si ex statuto ecclesiæ ortū habet: infidelibus non erit impedimentum, qui non tenebantur legibus Ecclesiæ. Pro solutione sit prima conclusio.

Quo iure hoc impedimentum introductum.

Prima conclusio. Impedimentum, quod dicitur honestas publicę iustitię, quod impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit: non habet vim ex iure Diuino, nec naturali, sed solū ex statuto Ecclesiæ præcipientis. Quia nusquàm adhuc in lege veteri, vbi aliqui gradus consanguinitatis, & affinitatis prohibiti sunt, fuit mentio facta de tali impedimento, nec in lege Euangelica tale quid fuit constitutum, vt constat.

1. conclu. publica honesta s solum impedit iure humana.

Item

Item. Nec de lege naturæ. Nam cũ per ſponſalia, non fuerit facta coniunctio naturalis, non videtur aliquod impedimentum ortum ſolum propter promiſsionem de futuro matrimonio. Vnde vtrunque patet ex hoc, quòd Adonias petijt in vxorem Sunamitem virginem â patre relictam, quod non feciſſet, ſi fuiſſet impedimentum, vel legis naturæ, vel legis Diuinæ. Sequitur ergo, quòd cùm ſit impedimentum (vt patet Extra de ſponſa. cap. Ad audieniam. Et de deſponſa. impub. cap. Literas. Et cap. Cõtinebatur. Et lib. 6. eodem titulo) erit impedimentum ſolum de iure poſitiuo Canonico, in habilitans has perſonas ad matrimonium. Nec habet aliunde vim, niſi ex Eccleſiæ authoritate potentis id præcipere, vel prohibere. Hæc eſt ſententia omnium Theologorum, & Canoniſtarum.

1. Regũ. 2.

Theo. in 4. ſent. d. 41. 2. conclu.

2. concluſio. Impedimentum hoc licet ſimile videatur affinitatis, tamen differt ab ea, eo q̃ ſit mere poſitiuum. Aliud tamen ſcilicet, affinitas, aliunde trahit vigorem, & obligationem. Quan uis impedimentũ quod oritur ex matrimonio rato, ſed non conſummato, quidam vocent affinitatem, cùm in veritate ſit publica honeſtas, vt infrà dicemus.

Similitudo, & diuerſitas inter publi. honeſt. et affini.

Abulen. Mat. 18. q. 90.

Impedimentũ publicæ honeſt. in infidelitate non contrahitur.

Concordã tia dict.

Ex hoc habes, q̃ circa infideles tempore infidelitatis, non eſt opus de iſto impedimento aliquid interrogare, aut perſcrutari, cum ſolum tenerentur legibus naturæ, & Diuinis euangelicis. Et nihil in his de iſto impedimento. Quare non ligabat aliquo modo: ſed ita poterant ſponſam relictam à fratre ducere, & conſanguineam in primo, & in alijs gradibus, ſicut ſi non fuiſſet prohibitum. Imò (quod magis notandum eſt) ſi tempore infidelitatis fuit ſponſata alicui, & relicta, poterit frater illius, cui fuit ſponſata, poſt fidelis factus, illam ducere vxorem. Quòd forte alicui apparebit repugnare ſuperiùs dictis de affinitate, ſed minimè repugnat. Cuius ratio eſt diuerſa hic, & ibi. Non hoc contrariatur (inquã) illi determinationi ſuperiùs datæ, quã do loquebamur de impedimento criminis: vbi diximus, q̃ ſi quis tempore infidelitatis promiſit alicui matrimonium, viuente legitima vxore, & poſt baptiſmum habuit acceſſum, ſed non promiſit, q̃ tale erat impedimentum, quia nocebat ei quod factum fuit tempore infidelitatis. Nec contradicit illi dicto ibidem, q̃ ſi quis tempore infidelitatis, machinatus eſt in mortem viri alicuius, vt vxorem eius habeat in matrimonium, quòd non poterit poſt fidelis factus, eam habere. Nam illud eſt expreſſum in iure. De conuerſione infideli. c. vnico. Ob quod nos cõformiter ad iura determinauimus. De iſto autem impedimento nihil tale reperitur ſcriptum, ſed ſolum q̃ eſt mere humanum. At cùm fauores ampliãdi ſint, odia verò reſtringendæ videtur non eſſe aliquod impedimentum hoc poſt baptiſmum, ſed poſſe tales adinuicem coniungi, ſicut ſi non præceſsiſſet. Et ſic exiſtimo iſta, & alia ſimul ſtare in veritate, nec contrariari, vſque dum Eccleſia contrarium determinet cui omnia dicta, & dicenda, tam in ſpeculo coniugiorum, quàm alibi libenter eius cenſuræ ſubmittimus, neque aliquo modo ab ea deuiare in animo eſt. Sed contra dicta eſt argumentum.

ſup ar. 34. & 49.

Hic eſt iam fidelis factus, ergo tenetur ſeruare leges fidelium, & conſequenter Eccleſiæ præcepta tenetur obſeruare, ſicut & cæteri chriſtiani. Lex autem chriſtianorum hæc eſt, vt nullus accipiat in coniugium ſponſam fratris, vel conſanguinei intra quartũ gradum, vt patet in c. allegatis, eodem titulo. Et clariùs ibidem. c. Continebatur. vbi ſunt hæc verba expreſſa in fine. Si verò puella ante nubiles annos, alicui deſponſata fuerit, non licet alicui de cõſanguinitate ipſius, cui deſpõſata fuerit, eã ducere in vxorẽ, nec fas eſt eidẽ ſpõſo de conſanguinitate ſponſæ aliquam ſibi copulare. Hæc in textu. Sequitur ergo ex iſtis, q̃ cùm iſte iam ſit factus fidelis nullo modo poterit ſibi copulare illam, quam ſponſatã reliquit frater, vel conſanguineus, cũ

ptestatio authoris, in quo rectitudo vo lũtatis dignoſcitur. Argumentum contradicta. ſupple. d. 27. q. 3.

verè fuerint ſponſalia etiam tempore infidelitatis. Vel ſi poteſt eam ſponſam relictam ducere, ſequitur q̃ aliquis eſt fidelis, & non tenetur obſeruare leges Eccleſiæ abſque diſpenſatione.

ſolutio. Argumentum vrget. Nec video quo pacto poſsit ſolui, tenendo ſententiã hanc. Sed videtur dicẽdum, q̃ præſupponit talem ſponſaliorum coniunctionem factam fuiſſe tempore fidelitatis. Et illo tempore facta, præſtat impedimentum. Nec textus loquitur de ſpõſalibus contractis tempore infidelitatis. Quia de his quæ foris ſunt, non pertinet Eccleſiæ iudicare, nec legem condidit de eis. Quòd autem hoc præſupponatur textus, patet. Ibi enim loquitur ſummus Pontifex cum fidelibus, qui deſponſauerant puellam, & infert, q̃ ſi fuerit deſponſata. &c. nulli ex conſanguineis licebit accipere eam in vxorem. Quare apertè oſtenditur totam illam prohibitionem, & illud mandatum loqui cum fidelibus, & non cum infidelibus. Sequitur ergo, q̃ cùm in caſu à nobis poſito ſponſalitia facta fuerint tempore infidelitatis, non nocebit. Nam ſponſus poſt fidelis factus poſſet ducere conſanguineam ſponſæ intra gradum prohibitum alijs chriſtianis. Et ſimiliter non prohibet, quin conſanguinei viri poſsint ſibi ducere in vxorem ſponſam illam, quandoquidem ſponſalia fuerunt tempore infidelitatis. Tunc enim vinculum naturale non cauſatum eſt, ſed planè ſic eſt, ac ſi nullo modo factę fuiſſent ſponſiones. Videtur ſolutio ſufficiens, tenendo quod ſuperiùs diximus. Nec video quo pacto aliter poſſet ſolui argumentum, niſi tenendo ſententiam contrariam, quam qui vellet defendere etiã iuxta textum, poſſet impunè. Etiam

Paulus 1. Cor. 5.

ſupple. poſſet probari ex illo quod Supple. d. 27. q. 3. dicit Eccleſia nõ iudicat de his quæ foris ſunt. Verum eſt, quandiu foris manent, ſecùs cùm intrauerint Eccleſiam: quia tunc etiam iudicat de his quæ foris habuerunt. Hæc ille. Equidẽ graue nimis videretur, q̃ tempore infidelitatis noceret vnum factũ, quod mere poſitiuũ eſt, neque aliquã habet iuris naturalis, vel Diuini obligationẽ, ſed ſolum Eccleſiæ ſtatuentis beneplacitum. Vnde magis pia videtur noſtra ſententia, quando non eſt in contrarium Eccleſiæ determinatio, vel authoritas doctorum, ſi quidem alia eſt ratio in affinitate: quia tempore infidelitatis facta eſt commixtio, & alia ratio in impedimento criminis: quia in iuria legitimo fit coniugi. Ob id illa quæ facta ſunt in infidelitate nocent, ſed tamen in publica honeſtate nihil tale apparet. Qua propter non videtur nocere iam fideli facto.

ſup. ar. 34. & 50.

ARTICVLVS LII.

An hoc impedimentum oriatur ex ſponſalibus quomodolibet contractis.

VTrum hoc impedimentum (q̃ impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum) oriatur ex ſponſalibus quomodocunque contrahantur, ſiue ante ſeptenniũ, ſiue poſt, ſiue cum metu, vel ſine metu, ſiue ſit inter conſanguineos, vel affines non potentes contrahere.

De ætate ad contra. ſup. ar. 16. pag. 88. & 89. & arti. 38. pa. 181. B. & arti. 39. per totum.

Pro ſolutione cuius eſt notandum, q̃ in iure ad contrahendum ſponſalia, aſsignatum eſt certum tempus in viris & fœminis. Et eſt ſeptennium, vt patet in cap. Literas. eodem tit. & in pluribus alijs. Ad contrahendum autem matrimoniũ in viris eſt. 14. annis ætatis, & in fœminis 12. Quia (vt in plurimum) talis ætas apta eſt ad generationem. His ſuppoſitis, ſit 1. conclu.

1. conclu. Prima concluſio. Ex ſponſalibus legitimè contractis poſt ſeptennium, vbi interuenit legitimus conſenſus, oritur hoc impedimentum: q̃ dicitur publicæ honeſtatis iuſtitia. Concluſio eſt in iure expreſsè determinata. Extra de de ſponſa. impub. per multa. c. Et lib. 6. eodem tit. c. vnico. Extra de ſponſa.

2. conclu. 2. concluſio. Propter ſponſalia, contracta ante ſeptennium non oritur impedi-

pedimentum, nisi post septennium minor consenserit. Conclusio est expressè determinata, Extra de de sponsa. imp. c. Literas. vbi est casus. Quidam spõsauit puellam in cunabulis, & post duxit in vxorem matrem puellæ, requisitus Papa dicit; q; si matrem puellæ accepit in vxorem, antequàm puella septennium compleuerit, minimè est matrimonium separandum. Quia talia sponsalia ante septennium non inducunt impedimentum publicæ honestatis. Si verò postquàm puella septennium compleuit, cui tunc complacuerunt sponsalia, matrẽ duxerit sententiam diuortij non differas promulgare, nec filiam, nec matrem talis vir habere poterit.

Dubium. Solutio. Panor. Sed quomodo intelligitur iste consensus. Vtrùm sit necessarium q; exprimatur verbis. Ad hoc Panor. in eodem titulo dicit. Tene menti, q; sponsalia contracta, cum minori septennio, conualidantur per superuenientẽ ætatem, si tacitè sponsalia præcedentia approbauit: vt quia sponsus venit ad domum sponsæ, seu mittit sibi iocalia, vel quid simile. De hoc vide bonum tex. in c. vnico. eodem tit. lib. 6. vbi idẽ statuitur, in matrimonio cõtracto per minores.

Corolla. Ex istis ergo satis patet, si post septennium nõ ad sit consensus expressus, vel interpretatiuus, q; per sola spõsalia ante septennium contracta, non oritur impedimentum.

3. conclu. 3. conclusio. Sponsalia cõtracta post septennium inter consanguineos, vel affines, in gradu prohibito, ignorantes impedimentum, & si nulla sint iure, causant hoc impedimẽtum publicæ honestatis iustitiæ. Hæc conclusio est expressa. lib. 6. de sponsalibus. cap. vnico. **Nota.** Cuius ratio assignatur. Quia licet talia sponsalia nulla sint propter hoc, quòd personæ sunt illegitimæ, tamen sunt veræ, & valida secundùm præsumptionem Ecclesiæ. Ob quod præstant impedimentum sequentibus sponsalibus, & matrimonio. Dixi in conclusione. Ignorantes impedimentum: nam si contrahentes inter se scirent impedimentum, videtur quòd non insurgeret: quia talia nulla sunt, & secundũ veritatem, & secundum præsumptionem. Vt si monachus in habitu monachali alicui fidem de matrimonio contrahendo daret, re vera illa sponsalia, & nulla essent secundum veritatem, & secundum præsumptionem. Similiter si duo consanguinei, seu affines in gradu prohibito cõtraherẽt omnibus astãtibus, scientibus tale impedimentum, ibi nullum oriretur. Quòd si de istis etiam intelligit summus Pontifex, quãdo dicit oriri impedimentum in sponsalibus contractis inter affines, sic tenendum esset, & si nulla appareat alia ratio, nisi sola voluntas statuentis. Videtur tamen rationi consonum, solum oriri, quando impedimentum est ignotum. Hanc sententiam tenet Durand. & Petrus de Palude in 4. * Modo tamen hoc ius ablatum est per Concilium Tridentinum sessione 24. c. 3. vbi diffinitum est, quòd quotiescunque spousalia sunt nulla, hoc impedimentum nõ oriatur, de quo in fine in appẽdice. Durand. d. 41. Palud. ibi q. 2.

4. conclu. 4. conclusio. Sponsalia quæ sunt nulla propter defectum consensus, vt est furiosorum, & non consentientiũ, nullum causant impedimentum publicæ honestatis iustitiæ. Expressè est determinatum in cap. vnico eodem tit. libro sexto. Ratio diuersitatis, quare in istis quæ nulla sunt propter defectum consensus non oriatur, bene tamen in aliis, quæ etiam nulla sunt propter aliud impedimentum, assignatur ab aliquibus. Quia illud quod est principalissimum in contrahendis sponsalibus, & matrimonio, est consensus: quo deficiente, sponsalia nullius sunt efficaciæ, nec in obligando ad contrahendum, nec in impediendo sequentem contractum. Existente autem cõsensu, & concurrente quocunque alio impedimento, sponsalia nullius sunt efficaciæ in obligando ad contrahendum propter impedimentum concurrens. Sunt tamen efficacia ad impediendum sequentia sponsalia, & matrimonium, in quantum causant publicæ honestatis iustitiam. Habet

Ratio conclu. De consensu sup. ar. 2. & per omnia de consen.

De sponsalibus sup. art. 16.

Palud. vbi supra.

bet equidem hæc ratio apparentiam, & discrimen, vt refert dominus de Palude. Quia vbi sunt sponsalia nulla, etiam ratione iuris naturalis, & iuris positiui, congruum est, imò necessariũ, quòd nullum causetur impedimentũ, vt est in sponsalibus contractis, & nullis propter defectum consensus, cum illa nulla sint de iure naturæ. Attamẽ alia quæ sunt nulla solum de iure positiuo, vt est inter consanguineos, vel affines in gradu prohibito, meritò causant impedimentum publicæ honestatis: Sicut vbi nulla est professio, de iure positiuo æquipollet voto simplici. Nam iure naturali, obligatio naturalis oritur, quanuis impedire non potest. Quemadmodum in contractibus rerum, quæ nulla sunt iure ciuili, oritur obligatio naturalis, quandoque habens aliquos iuris effectus. Vbi verò non esset nec naturalis, nec ciuilis, vbi nullum haberet effectum. Sic in proposito.

S. Tho. d. 41.

Tamen aduertere oportet. S. Tho. in 4. absolute dicere, q; quomodocunque sponsalia sint nulla, hoc vel illo modo, nullum impedimentũ causant.

Post tẽpora. B. Tho. determinatio per Boni. 8. li. 6. c. uni. de spon.

Et verum dixit, loquendo in lumine naturali, nisi esset determinatio Ecclesiæ, quæ suo tempore non erat, sed postea Bonifacius determinauit, q; illã quæ solum iure positiuo nulla sunt, vt est inter affines, & consanguineos, si adsit consensus, causent impedimẽtum. Alia verò quæ nulla sunt propter defectũ consensus nullum causent. * Modo tamen iuxta illud quòd dixit S. Tho. in Concilio Tridentino diffinitum est.

Nota. Palud. d. 41. q. 2.

Circa istam quartam conclusionem est maximè notandum, quod notat de Palud. & bene, veram esse conclusionem, quando sponsalia sunt nulla propter defectum consensus apparentis: vt in pueris, & furiosis, & conditionaliter consentientibus. Secùs tamen est de sponsalibus nullis, propter defectum cõsensus latentis. Vt si quis spõsalia contraxit, verbis exteriùs exprimendo cum aliqua, sed tamen interiùs non consensit, sed protulit, volens decipere, in foro conscientiæ, illa sponsalia nulla sunt, quamquam causent impedimentum publicæ honestatis iustitiæ. quia illa sponsalia sunt præsumpta, vero ab Ecclesia, & tantum scandalum esset, si postea talis contraxit cum consanguinea sponsæ etiam si non consensit interiùs, sicut si consensisset. Et quia ecclesia voluit isto impedimẽto scandalum vitare, consequenter videtur dicendum, q; ex talibus sponsalibus oriretur impedimentũ. Patet manifestè ex hoc, q; ecclesia condemnabit eum ad matrimonium contrahẽdum, & obligatum iudicabit. Et ad hoc est argumentum. Contrahens enim cũ secunda, volens decipere, & non contrahere, fit bigamus. Ergo a simili, si quis non intendit sponsalia contrahere, & si exprimat consensum, oritur tale impedimentum. Hæc est sententia do. Palu. & quidem conformiter ad ea quæ dicta sunt. Nam ecclesia præsumit vera esse huiusmodi spõsalia: quia non iudicat de occultis, sed de manifestis. Et per manifesta iudicat verum esse consensum. * In Concilio Tridentino diffinitum nullum impedimentum oriri, si vere nulla sunt; ob id si probaretur deffectus consensus, etiã esset certum impedimentum non esse.

Quòd Ecclesia non præcipiat actº inte. Durã. in 4. d. 15. q. 12. Palud. d. 13. et cõopi. cõtra Adria. quoli. 8. Medi. tractat. 6. de pœn. Pighi. Campen. lib. 6. Eccle. hierar. c. 16.

ARTICVLVS. LIII.

Vtrùm oriatur publica honestas, quando parentes loquuntur pro filijs.

QVæritur. Vtrùm si parentes loquantur pro filijs (filijs non exprimentibus consensum) oriatur impedimẽtum publicæ honestatis iustitiæ. Meritò dubium venit determinandum, cum frequẽter eueniat apud noui orbis indigenas, q; parentes, vel cognati loquantur de matrimonio, ipsis tacentibus.

Pro

1. Nota. Pro debita quæſtionis ſolutione oportet notare, poſſe contingere hoc, vel quia parentes contrahunt ſponſalia pro ñlijs puberibus, vel impuberibus. Item. Vel quia non contrahunt parentes, ſed alij cognati pro ipſis iuuenibus. Vel nec cognati, nec parẽtes, ſed ipſi qui præſunt illis, vt ſunt illi, qui eos habent ſub tutela ad exigendũ tributum, & præcipiendum alia ſeruilia opera. Qui ſunt velut centuriones & decani.

3. Nota. Poteſt etiam contingere, q̃ iſtis ſpõſalia promittentibus, ipſi adoleſcentes non intelligant: vel ſi intelligant, q̃ non conſentiant, neque diſſentiant: vel quòd contradicant.

1. conclu. Prima concluſio. Parentibus contrahentibus ſpõſalia, ſiue pro puberibus, ſiue impuberibus, non oritur huiuſmodi impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ, ſi filij ignorauerint huiuſmodi ſponſalia. Probatur ex expreſſa determinatione in 6. eod. tit. cap. vnico.

Ratio. Ratio eſt. Ad hoc quòd verè oriatur impedimentum, requiritur, q̃ ſponſalia ſint vera, vel præſumpta talia, ſed quantumcunque parentes ſpõſalia cõtrahant pro filijs, ſi filij ignorant, quã diu ignorant, non ſunt vera ſponſalia: quia deficit conſenſus. Nam nihil volitum, quin præcognitum. Ergo vbi non eſt ſcientia, nec poteſt eſſe voluntarium, quod requiritur ad ſponſalia. Nec habentur tanquam ſponſalia præſumpta. Nam vbi nulla eſt filiorũ ſciẽtia, non præſumuntur ſponſalia. Quare ſequitur quòd non oritur tale impedimentum.

Ariſtot. 3. de anima. tex. cõ. 39

2. conclu. 2. concluſio. Parentibus contrahẽtibus ſponſalia pro filijs, ſiue puberes, ſiue impuberes ſint, ipſis ignorantib⁹, ſi poſt ſcientes eadem ſponſalia ratificauerunt tacitè, vel expreſsè, oritur impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ, à tempore ratificationis. Iſta concluſio eſt etiam expreſſa in cap. allegato ſuprà. Ratio cuius eſt. Vbicunque ſunt vera ſponſalia, oritur impedimẽtum, ſed quando filij ratificauerũt factum parentum, vera fuerunt ſponſalia (vt conſtat ex dictis) ergo tunc fuit ortum tale impedimentũ. Patet. Quia ratificatio ſponſalium præcedentium, eſt conſenſus in ipſis ſponſalibus, ſed hoc ſufficit ad ſponſalia. Dixi tamen, quòd à tẽpore talis ratificationis oritur impedimentum: quiá cùm antè nõ fuerint vera ſponſalia, cùm defuerit conſenſus, non ortum eſt impedimentum, ſed tunc oritur, quando aduenit de nouo. Dixi, Si ipſi filij ratificent factum expreſsè, vel tacitè. De expreſſo conſenſu non eſt dubium, ſed de tacito poſſet eſſe. Pro quo ſit tertia concluſio.

3. conclu. 3. concluſio. Ad hoc q̃ tacitè cõſenſiſſe dicantur filij, in ſponſalibus contractis à parentibus: ſufficit ſi interiùs conſentiant in mente, & exteriùs non contradicant. Probatur. Ille dicitur tacitè conſenſiſſe, qui alio loquente, ipſe interiùs conſentit, vt patet in communi vſu loquendi, licet verbis non exprimat conſenſum. Sequitur ergo, q̃ ad tacitum conſenſum ſufficiet interior aſſenſus.

1. Ratio. Item. Sicut nos ſuprà (quando de matrimonij conſenſu agebamus) diximus, ad matrimonium ſufficit, ſi vno exprimente conſenſum, alter interiùs conſentiat: ergo à fortiori in ſponſalibus ita erit, quòd parentibus exprimentibus pro filio, & ipſo interiùs cõſentiente, erunt vera ſponſalia quantũ ad Deum, imò & quàntum ad Eccleſiæ præſumptionem, ſi exteriùs non contradicat: quia ſi contradiceret, licet ſponſalia eſſènt quantum ad Deum, nõ tamen quantum ad Eccleſiæ præſumptionẽ. Pro quo ſit quarta concluſio.

2. Ratio. Sup. ar. 5.

4. concl 4. concluſio. Si parentibus contrahentibus ſponſalia pro filijs, filij poſtquàm ſciuerint, intèriùs conſentiant, verùm exteriùs contradicant, non oritur impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ. Patet ex illis quæ diximus, & quæ doctores affirmant. Illa ſponſalia Eccleſia iudicat eſſe nulla, & inualidat: quia exteriùs expreſſum diſſenſum Eccleſia cognoſcens, tanquàm nulla debet reputare. Si ergo iudicat ſponſalia nulla, etiàm iudicat libere hunc poſſe contrahere cum conſangui-

1. Ratio. neis

neis illius sponsæ. Nam eò quòd iudicat nulla, & determinat non ortum fuisse impedimentum publicæ honestatis iustitiæ, vt patet in c. allegato vbi expresse dicitur, quòd si sunt sponsalia nulla, quia deficit consensus (vt est in furiosis, & paruulis ante septenniũ) quòd non oritur impedimentum. Clarum est, quòd Ecclesia determinans, intelligit, q; vbi nulla probantur sponsalia, nec impedimentum oriri: sed hic nulla probantur ab Ecclesia, vbi exterius ostenditur dissensus, etiam si sit interior assensus: ergo nullum oritur impedimentum.

2. Ratio. Probatur adhuc. Si hoc oritur impedimentum ex huiusmodi sponsalibus, ex eo esset: quia vere sunt sponsalia quantum ad Deum, licet Ecclesia esse nulla iudicet, sed non propter hoc oritur: quia licet essent nulla quantum ad Deum, sunt tamen præsumpta quãtum ad Ecclesiam: vt in illo qui exprimit consensum, sed intus dissentit, oriretur hoc impedimẽtum, vt supra probauimus, & non ob aliud, nisi quia Ecclesia præsumit ea esse sponsalia. Ergo sequitur, quòd impedimentum oriri, vel non, non pendet ex hoc, quòd sint vera, vel nulla sponsalia quantum ad Deum, sed solum pendet ex hoc, quòd sint ab ecclesia præsumpta sponsalia. Cùm ergo illa ab ecclesia nõ sint præsumpta vt talia: non oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ.

Impedimẽtum pẽdet ex hoc qđ sponsalia sunt præsumpta vera.

Cõfirma. Confirmatur. Impedimẽtum (vt suprà diximus) non est de iure naturali, nec de iure Diuino, sed solum de iure canonico, ergo tantum habebit vigoris, quantum constat ex iure canonico. At secundum ius canonicum, nullum impedimentum talis incurrit, cùm liberè ei facultas concedatur ducendi consanguineam illius, quàm exprimit nolle in sponsam: ergo sequitur, q; nullum insurgit impedimentum.

Obiectio. Fortè aliquis ingeniosus instabit cõtra hæc. Tunc enim ecclesia decipitur in tali iudicio, putans hunc non consentire. Ob id cùm eius sententia fundetur in falsa præsumptione, videtur quòd in veritate insurgat impedimentum. Respondetur, q; eodẽ modo quando quis verbo consentit, & mente dissentit, decipitur ecclesia iudicans sponsalia, ita dicemus impedimentum oriri, quia sic determinat. Tamen in isto secundo quando non iudicat sponsalia esse, eo quòd sit expressus dissensus, licet decipiatur, non tamen impedimentum oritur: quia non sic diffinit, vt tunc oriatur. Et tandem ratio differentiæ clara est ex eo, q; vbicunque fuerunt præsumpta sponsalia, licet non vera, vult impedimentum hoc oriri, tamen nõ vbi nullo modo sunt præsumpta, & si essent vera. Tunc quidem illa solum manent sponsalia, non secundum iudicium ecclesiæ, sed solum secundum ius naturæ, & Diuiuum, secundum quod, non oritur tale impedimentum. * Hæc omnia intelligenda secundum iura antiqua, modo tamen post Concilium Tridentinum nouæ determinationi standum est, vt diximus supra, & infra in appendice.

Vbi sunt p̃sũpta spõsalia, oritur impedi.

5. conclusio. Si infantes ante septẽnium, vel parentes, pro ipsis sponsalia contrahant, & ipsi post septennium non explicent verbo, vel facto se in eadem voluntate permanere, in qua antè, non oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ. Conclusio est expressa in cap. supra allegato. Cuius ratio hæc est. Vbi non sunt vera sponsalia, nec præsumpta ab ecclesia, ibi nullum oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ, sed in proposito, quando infantes sunt minores septennio, qui non habent consensum, quo possint vera facere sponsalia, & postea non ostendunt talem voluntatem (vt supponimus) ergo non sunt vera, nec præsumpta vera: imò sunt ab Ecclesia annullata. Sequitur ergo, q; non oritur impedimentum. Dixi in cõclusione, Nisi verbo, vel facto consentiat de nouo: nam non sufficit diuturnitas temporis ad hoc, vt ibi declarat Glo. & sic sonat textus, sed requiritur quòd præteritum consensum explicet verbo, vel facto. Verbo autem explicatur (vt ibidem Glo.) quando

5. conclu.

1. Ratio.

Glossa.

post

post septenniũ vocant se sponsos. Et facto, quando dona ad inuicem dant, & recipiunt, sicut iocalia, vel quid simile, quod consuetum est inter veros sponsos. Vel si simul iacent, & deoscu-lentur. Ex istis quidem factis per virtutem consensus præcedentis ratificatur, & exprimitur consensus de nouo: & causatur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ, vt ibidem expressum est. Quia sunt prę sumpta spõsalia ab Ecclesia. Si tamen non fiat expressio consensus de nouo, verbo vel facto, nullo modo oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ.

6. conclu. 6. conclusio. Parentibus contrahentibus sponsalia pro filijs, ipsis præsentibus, si filij nec dissentiant, nec consentiant, nec cõtradicant, sed taceãt, oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ. Conclusio est expressè determinata in cap. suprà allegato. Cuius verba sunt hæc. Porrò ex sponsalibus quæ parentes pro filijs puberibus, vel impuberibus plerunque contrahunt: filij si expressè consenserint, vel tacite, vt si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur, & ex eis oritur iustitia publicę honestatis. Hæc

Ratio. ibi. Ratio potest esse ad conclu. Ex quo enim parentibus incumbit cura filiorum, quandiu sunt sub tutela parentum, & tanquàm procuratores filiorum, filijs præsentibus tractant sponsalia, si filij non contradicant, videntur approbare factum parentum. Et ecclesia iudicat eos obligatos ad id, ob q̃ oritur impedimentum hoc.

Considerãdum. Sed tamen hic aduertẽdum, q̃ licet ita sit, sicut determinatum est, quantum ad hoc, q̃ impedimentum oriatur, non tamen ob hoc solum, q̃ non cõtradicant, sponsalia sunt quantum ad forum conscientiæ. Nam (vt nos supra diximus) ad hoc quòd coram Deo sit obligatio, necessario requiritur consensus, nec sufficit non habere expressum dissensum. Verũ est tamen, q̃ hæc sunt sponsalia quantum ad Ecclesia præsumptionem. Eò enim q̃ nõ contradicit, præsumit Ecclesia consensum: tñ si vere nõ fuit, nõ erũt sponsalia quo ad Deũ, quousq; sit cõsensus.

7. conclusio. Non solum parentibus contrahentibus sponsalia pro filijs, & ipsis præsentibus, non contradicentibus, oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ: sed etiam alijs consanguineis contrahentibus in defectu parentum oritur similiter. Quia vbi- Ratio. cunque sunt sponsalia præsumpta vera ab Ecclesia, ibi oritur impedimentum, sed sic est, q̃ in casu, quo alij consanguinei loquuntur pro paruulis, est præsumptum sponsalitium, vt suprà determinauimus, ergo verè oritur impedimentum. Probatur minor, q̃ ibi sit præsumptum: quia cõsanguinei alij vicem habeant parentũ in defectu parentum. Ergo sequitur, quòd præsumũtur sponsalia. Sicut quando loquũtur parentes, licet quantum ad Deum non sit nisi per consensum interiorem. 8. conclu.

8. conclusio. Si apud aliquos sit cõsuetum, vt contractum sponsaliorum, vel matrimonij contrahunt non parentes profilijs solum, vel consanguinei pro cõsanguineis: sed alij qui prę sunt reipublicæ, vel qui præ sunt illis, pro quibus contrahunt, si sponsalia celebrentur ipsis præsentibus, pro quibus contrahunt, & non contradicentibus, oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ. Probatur ex textu, & ex Ratio. iam dictis. Oritur quidem impedimentum, si parentes contrahant, vel consanguinei pro filijs non ob aliud, nisi quia ad eos spectat cura, & tutela paruulorum, ergo etiam orietur impedimentum in casu conclusionis. Nam nõ minor cura ex consuetudine, & modo suæ politiæ incumbit domino, vel magistratui respectu suæ politiæ: quã incũbit patri respectu suæ familiæ, vt experientia constat apud incolas noui orbis. Imò nulla ferè, nisi in tenera ætate incũbit parentibus, nec ipsi curã habẽt de proprijs filijs, sed potiùs qui præest. Sequitur, q̃ si insurgit parentibus loquentibus, & filijs non contradicentibus, insurget etiã ipsis maioribus loquentibus pro paruulis suæ familiæ, si ipsi paruuli non cõtradicant. Hæc cõclusio posita est pp neophytos,

qui degunt per familias, & vnus præest vni familiæ: & ipse habet merum imperium, & omnem curam omnium illorum qui sunt in familia. Sic habet eorum consuetudo, & politiæ modus, etiam post fidem susceptam. Videtur ergo, ꝙ huiusmodi loquentibus pro paruulis, ipsis præsentibus,& non contradicentibus, ex sponsalibns oriatur impedimentum. Hæc dixerim, quia quâtum ad præsumptionem Ecclesiæ iudicabuntur sponsalia. Nec obstat, ꝙ textus solum loquitur de parentibus, & non de alijs: quia iam nos diximus in defectu parentum intelligi de consanguineis. Similiter intelligi potest de istis patribus familias, quod possunt intelligi sub nomine parẽtum. Quia talibus incumbit ipsis paruulis prouidere in matrimonio. Et quidem potest hoc optimè fieri secundum leges suas, & mores, inquantum matrimonium est quidam contractus necessarius in politia ad cõseruationem cõmunitatis. Ob quod possunt isti patres familias (licet non sint parentes) curã gerere tradendi nuptui paruulos, & ineundi huiusmodi contractum matrimonialem. * An impedimentũ hoc oriatur in matrimonio rato non consummato, sicut in sponsalibus. Vide in appendice in fine.

ARTICVLVS. LIIII.

Vtrùm oriatur publica honestas ex sponsalibus conditionatis.

PRO cõplemento huius impedimenti restat differere, Vtrùm impedimẽtum etiam oriatur in sponsalibꝰ contractis sub conditione. Nam hucusque loquuti sumus de contractis absolute, & cum certa persona. Sed potest contingere, quòd licet sint absoluta, non sint cum determinata persona, sed sic in confuso: Ego capiam in vxorem vnam ex filiabus, nõ signando quã, vel vnũ ex filijs, nõ signãdo quem. His suppositis, sit 1. concl.

Prima conclusio. Ex sponsalibus sub conditione cõtractis, nullo modo oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ, vsque dum adimpleta sit conditio, dummodo conditio non habeatur pro non adiecta. Hæc conclusio patet ex cap. Ex sponsalibus. in 6. Cuius verba sunt hæc. Ille verò qui sponsalia cum aliqua muliere contraxit sub conditione, si postmodum ante conditionis euentum cum alia prioris consanguinea contraxit per verba de præsenti, cum secunda remanere debebit, cùm ex spõsalibus conditionalibus ante conditionem, sicuti consensum non habentibus, & in certis, nulla publicæ honestatis iustitia oriatur. Hæc ibi. Ratio cõtio huius capituli est. Impedimentum non oritur, nisi quando sunt vera iudicata sponsalia: sed nunquàm conditionata sponsalia sunt iudicata vera, ante aduentum conditionis (vt constat) ergo nunquàm insurgit tale impedimentum: vsque dum conditio adimpleatur, quia quando adimpletur, incipiunt esse vera sponsalia, & oritur impedimentum. Vnde patet, ꝙ si ante conditionem adimpletã contrahit cũ sorore eiusdem primæ sponsæ, stabit cum secũda, & non cum prima: ex quo ex primis sponsalibus nullum fuit ortum impedimentum. Dixi in conclusione, nisi conditio habeatur pro non adiecta. Et quia tunc habentur tanquàm si essent absolutè contracta, & oritur impedimentũ publicæ honestatis iustitiæ. Pro quo sit 2. conclusio.

Verba textus.

Ratio cõclusio.

2. concln.

2. conclusio. Ex sponsalibus contractis sub cõditione impossibili, vel turpi, & non contra bona matrimonij: vt si quis dicat. Ducam te in vxorem, si cælum digito tetigeris, vel si hominem occideris, oritur ante aduentum, conditionis impedimentum publicæ honestatis iustitiæ. Nam vbi sunt sponsalia absolutè contractu, oritur tale impedimentum (vt suprà dictum est) sed ista sic cõtracta sub istis conditionibus sunt absolutè contracta: quia habẽtur cõditiones ac si nõ essent adiectæ, vt patet

1. Ratio.

tet Extra de cõditio. appo. cap. vltimo.

Præterea. Ibi inſurgit impedimentum, vbi Eccleſiæ iudicat vera eſſe contracta ſponſalia: ſed quando quis contrahit cum cõditione turpi, vel impoſſibili, abſolutè Eccleſia iudicat contracta eſſe ſponſalia, ergo inſurgit impedimentum. Et quidem q; ſic iudicet, patet ex tex. Iudicat enim matrimonium eſſe, ſi fiat per verba de præſenti cum tali conditione, quantò magis iudicabit eſſe ſponſalia? Dixi in cõcluſione, niſi conditio ſit contra bona matrimonij: nam tunc vitiat contractum, & nullum eſt impedimentum, cùm ſponſalia ſint nulla ex determinatione Eccleſiæ, ibidem.

3. conclu. 3. concluſio. Sponſalia contracta ſub conditione quæ ſub intelligitur, etiam ſi non exprimatur, ipſa expreſſa, non cauſatur impedimentum, vſque dum conſtet de conditione: tamen tacita ſtatim oritur publicæ honeſtatis iuſtitia. Verbi gratia. Si aliqui ſponſalia contrahant ſub hac conditione. Ego contraham tecum, niſi ſit contra iura, vel niſi diſpliceat Deo, vel Eccleſiæ licet tales conditiones tacitæ ſub intelligantur, & ſi nõ exprimantur, faciunt ſponſalia abſolutæ: & ex eis oritur impedimentum, tamen ſi exprimantur, faciunt conditionatum, & non cauſant impedimentum, niſi adueniente conditione. Quare ſi inter tales fuerit inuentum impedimentum, poterit abſolutè contrahere cũ conſanguinea primæ ſponſæ.

Ratio. Probatur. Vbi non ſunt vera ſeu præſumpta ſponſalia, non oritur impedimentum: ſed ante aduentũ illius cõditionis expreſsè non ſunt iudicata ſponſalia ab Eccleſia; ergo non cauſant impedimentum vſque dum ad impleatur conditio.

Hoſtienſ. Ioan. An. Sylue. matrimon. 8. §. 10. Iſtam concluſionem tenet Hoſtien. in c. Ad audientiã. de ſponſa. Et Ioan. And. in 6. c. vni. de ſpon & alij Iuriſtæ. Quod etiã approbat Sylueſt. in ſumma. Ratio quare nõ oriatur tale impedimẽtum, ſolum eſt: quia in talibus ſponſalibus deficit conſenſus abſolutus, ſine quo ſponſalia non inferunt publicam honeſtatem.

4. conciu. 4. concluſio. Spõſalia contracta cum incerta perſona, vt ſic: Ego ducam vnã de filiabus tuis. Vel ſi ſit mulier: Ego accipiam vnum de filijs tuis, ſuppoſito q; plures habeat, non cauſant impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ. Hęc eſt expreſsè determinata in 6. cap. allegato. vbi dicitur, quòd oritur impedimentum, quando eſt conſenſus purè, ac determinatè cum aliqua: ſequitur ergo, q; ſi non ſit determinatè cum aliqua; ſed indeterminatè (vt in caſu) non inſurget tale impedimentum. Sic Io. And. ibidẽ intelligit textum. Et probatur ratione. Vbi nulla ſunt ſponſalia, etiam quantum, ad iudicium Eccleſiæ, non oritur tale impedimẽtum: ſed in caſu talia ſponſalia ſunt nulla: quia vel ſunt aliqua, & certa cum omnibus ſimul, hoc non poteſt eſſe: quia repugnat, vel ſi cum aliqua vna ſola, ſignetur, illa, non erit aliqua ratio quare potiùs cum illa ſignata, quàm cum alia, ergo vel cum omnibus erunt ſponſalia contracta ſimul, vel cum nulla: ſed non cum omnibus, ergo cum nulla: ſequitur ergo nulla: eſſe ſponſalia, ſicque nullum oriri impedimentum publicæ honeſtatis iuſtitiæ.

Ioan. An. Ratio.

Ex hoc ſequitur manifeſtè, q; talis, ſponſalia contrahens in incertam, poſſet ducere in ſponſam, vel vxorem, cõſanguineam iſtarum, in quas in incertum conſenſerat. Patet ex concluſione. Nam ſi ex prioribus ſponſalibus nullum ortum eſt impedimẽtum, non obſtat quominùs poſsit contrahere cũ qua voluerit. Etiã ſequitur, q; in iſto impedimento ad libitũ poterit Papa diſpenſare, cùm ſolũ ſit ex iure poſitiuo.

corolla. 1.

corolla. 2.

* Alia quæ conſiderãda veniunt circa illa quæ de nouo in Concilio Tridentino ſunt diffinita, & quantum ad graduum reſtrictionem, & an intelligatur reſtrictio, etiam in impedimento, q; oritur ex matrimonio ratò, non cõſummato: q; publica honeſtas interdũ dicitur, & aliquando affinitas. Vide in appendice in fine, & ad literam proprium motum apponere eſt operæpretium. Pius epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ad Romanum ſpectat Pontificem, ſua ſo-

licitudine diligenter prouidere: vt sacrorum Conciliorum decreta ita suæ declarationis adminiculo diluciden-tur quod nulla desuper, dubitandi occasio cui quàm relinquatur. Sanè ad aures nostras peruenit, multos esse qui dubitent, an decretum œcumenici Concilij Tridentini, sessio. 24. dè reformatione matrimonij cap. 3. (quo cauetur impedimentum publicæ honestatis, vbi sponsalia valida non fuerint prorsus tolli: vbi verò valida fuerint, nõ excedere primum gradum, cum in vlterioribus gradibus non possit huiusmodi prohibitio seruari) de sponsalibus per verba (vt aiunt) de futuro, tantum conceptis intelligatur. Vel etiam matrimonia per verba de præsenti contracta, non tamen cõsummata, quæ interdum sponsalia appellantur, comprehendat, ita vt etiam eo casu impedimentũ inde proueniens sublatum fuerit. Nos itaque vt omnis difficultas dubitatioque tollatur, attendentes q; sponsaliorum appellatione qua dictum Concilium vtitur non nisi improprium matrimonium verbis de præsenti conceptis contractum continetur: quodque agitur de correctione iuris veteris, quo casu secundum proprietatem verborũ dumtaxat procedendum est. Præsertim cùm longè maiorẽ rationem prohibitionis in matrimonio per verba de præsenti contracto, quàm in sponsalibus de futuro, vigere à nemine dubitetur. Idcirco motu proprio authoritate apostolica tenore præsentium declaramus & diffinimus decretum Concilij huiusmodi omnino intelligendum esse, & procedere in sponsalibus de futuro dumtaxat non autem in matrimonio sic (vt præfertur) contracto: sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis casibus & gradibus, quibus de iure veteri antè prędictum decretum Concilij introductum erat, & ita ab omnibus iudicari debere mandamus, atque statuimus nõ obstantibus cõstitutionibus, & ordinationibus apostolicis, alijsq; contrarijs quibuscunque, volumus autem quòd præsentes literæ in cancellaria nostra, & acie Campi flore de more publicentur, & inter constitutiones perpetuò valituras scribãtur: & quia difficile foret præsentes ad singula quæque loca deferri, volumus, & etiam declaramus, quòd earum transumptis, etiam impressis manu alicuius notarij subscriptis, ac sigillo alicuius prelato munitis eadẽ prorsus fides, vbicunque adhibeatur quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginã nostræ declarationis diffinitionis, mandati, statuti, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario cõtraire. Si quis autem hoc attẽtare præsumpserit, indignationem omnipotẽtis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli apostolorũ eius se nouerit incursurum. Datum Romæ, apud sanctum Petrum, anno incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo sexagesimo octauo. Calend. Iuij, Pontificatus nostri anno tertio.

ARTICVLVS LV.

De cognatione spirituali.

IAM consequenter tractemus de cognatione spirituali, quæ quidem insurgit ex propagatione spirituali. Nam sicut ex carnali propagatione insurgit vinculum quoddam naturale, etiam suo modo ex spirituali, insurgit vinculum quodammodò spirituale, quod dicitur cognatio spiritualis. Quemadmodum enim homo per generationem carnalem accipit esse naturale, seu naturæ: per regenerationẽ spiritualẽ accipit esse gratiæ. Eo etiam pacto, quo per carnalẽ generationẽ, generatus contrahit vinculum cũ parentibus, quod est cognatio carnalis: per generationem spiritualẽ cum dante sacramentum, per quod fit talis generatio spiritualis, qui Dei personam repræsentat tanquàm pater. Etiam contrahitur vinculum cum tenente, qui repræsentat matrem spiritua-

ritualem ſcilicet Eccleſiam. Et hoc eſt cognatio ſpiritualis. Vnde definitur.

Quid cognatio ſpiritualis. Cognatio ſpiritualis eſt, proximitas quædam perſonarum, proueniens ex datione ſacramenti, vel tentione ad illud.

Nota. Notandũ præterea, q̃ ſolum per illa ſacramenta iſtud vinculum cauſabitur, quæ verè generationẽ cauſant ſpiritualem. Et ex carnalibus, & ſenſibilibus capiendo ſimilitudinem, declarabimus ſpiritualem cognationẽ. In carnali generatione tria ſunt. Primum,

Tria in generatione humana vide ſpiritualis regeneratio ſumitur. quod diſponit ad ipſam generationẽ, ſcilicet, ſeminum commixtio. Secundum eſt, ipſa generatio, quæ eſt fœtus animatio. Tertium eſt, huius generationis manifeſtatio, quæ eſt, quando fœtus iam apparet egreſſus matris vterum. Similiter in generatione ſpirituali tria conſideranda ſunt. Primum, diſpoſitio ad regenerationem, quæ fit per catechiſmum: vbi diſponitur homo regenerãdus in vita ſpirituali, per profeſsionem credulitatis, & fidei expoſitionem, ſimul & baptiſmi deſiderium. Secundum eſt regeneratio, quæ fit per actualem ſuſceptionem baptiſmi. Tunc enim regeneratur homo.

Ioan. 3. Chriſto dicente, tales renaſci aqua, & Spiritu ſancto. Tertium eſt, manifeſtatio regenerati, quæ fit per ſacramentum cõfirmationis, per quod homo vngitur tanquàm Dei athleta, & in publico ponitur ad manifeſtandam, & cõfitendam veram fidem abſque pauore aliquo. In omnibus iſtis tribus, & ex quolibet ſeorſum oritur vinculum, quod dicitur cognatio ſpiritualis, & ex nullo alio ſacramento, cùm per nullum aliud trahatur ſimilitudo generationis ſpiritualis, quæ fit per gratiam, ex qua oriẽ cognatio ſpiritualis. Sed tamẽ licet ita ſit, q̃ ex tribus iſtis oriatur, differenter tamen. Nam ex primo, ſcilicet, catechiſmo, quia ſolum eſt diſpoſitio ad regenerationẽ, uebile oritur vinculum: vt ſolum impediat cõtrahendum, & non dirimat contractum, vt ſuprà diximus. Verum in alijs duobus, ſcilicet, baptiſmo, & confirmatione, quia plena fit regeneratio, plenum & fortiſsimum oritur, vt impediat matrimonium contrahendum, & dirimat iam contractum. At verò quia meliùs poterimus ſingula percipere, ſi ſingula diſtinguamus, de catechiſmo libet primo aliquid loqui, de quo plenè poterit qui voluerit videre ſuprà de impedimẽto catechiſmi. Sed omnia quæ ibi latè diximus ſub breui comprehendentes, ſit prima concluſio. *ſup. ar. 22.*

Prima concluſio. Per catechiſmum qui præcedit baptiſmũ, ideſt, per illiam fidei proteſtationem; & baptiſmi promiſſionem ſolum: & per nihil aliud, quod baptiſmũ præcedit, oritur iſtud vinculum, quod impedit contrahendum, ſed non dirimit contractũ. Volo dicere in concluſione, quòd non contrahitur per exorciſmum, non per ſaliuam, non per ſalem, non per crucem, non per oleum, ſed ſolum propter catechiſmum, ideſt, propter fidei inſtructionem, quæ præcedit baptiſmum. Et probatur primo quòd per catechiſmum. Eſt expreſſus textus in 6. eodem titu. capitulo Per catechiſmum. Et extra eodem titu. capitulo Contracto. Sed q̃ per catechiſmum ſolum illud intelligatur, patet ex vi nominis vocabuli. Nã catechizo, idem eſt quod inſtruo. Sed adhuc clariùs ex S. Tho. Ricar. & Duran. Per hoc contrahitur impedimentum in catechiſmo: quia eſt quodammodo ibi quædam generatio ſpiritualis, licet imperfecta, quæ diſpoſitio eſt ad perfectã: quę quidẽ nõ fit per ſpũtũ, nec per ſal, nec per oleũ: ſed fit per fidei profeſsionem, & inſtructionem. Iuſtus enim ex fide viuit: ſine qua quidem impoſsibile eſt placere Deo. Sequitur ergo, q̃ per ſolam fidei expreſsionem contrahitur, & nõ per alia. Hoc expreſsè tenet S. Tho. Quòd ſi contrarium dicentes non ſic intelligant doctorẽ ſanctum, non poterunt non intelligere Durandũ, qui expreſsiſsimè tenet, per nullum illorũ, quæ baptiſmum præcedunt, impedimẽtũ hoc cauſari, niſi ſolum per fidei proteſtationem, quod nos vocamus catechiſmũ. Et ſic reſpondet ad textũ, qui

1. conclu.

S. Tho. d. 42. Ricar. ibi. Durand.

Ad Roma. 1. Ad Hebr. 11.

Durand. d. 41.

Dictũ Palu. nõ placet ĩ d.41. q.1.con.2.

cõtrarium sonare videtur, sicut & nos iam suprà soluimus. Vnde non placet dictum domini de Palude dicentis, q; quãdo dicitur per catechismum oriri impedimentum, debet etiam intelligi, & per exorcismum.

Confirma.

Et probatur contra ipsum, confirmando conclusionem ex regula iuris. Fauores quidem ampliandi sunt, & odia sunt restringenda, sed quod insurgat impedimentum est maxime odiosum, ergo restringendum. Si restringendum, & textus solum dicunt per catechismũ, quorsum ergo & ad exorcismum debet extendi? Sic Glo. super ca. allegatum in 6. dicit, quòd catechismus est instructio, quę fit communiter ante fores Ecclesiæ, vbi interrogatur de articulis fidei. Et addit. Et propriè deberet fieri solis adultis.

Glossa.

2. conclu.

2. conclusio. Probabile valde est, si solum fieret catechismus sine baptismo (quia forte ante infans baptizatus est sine solennitate) quòd non insurgit per talem catechismum, aliquod impedimentum inter tenentes, & catechizatum, & parentes ipsius. Probatur ex dictis. S. Tho. Ricar. Durandi & aliorum. Ob hoc oritur impedimentũ hoc in catechismo: quia est quædam præparatio ad perfectam regenerationem, quæ fit in baptismo: sed quando puer est baptizatus, non est præparatio, cùm regeneratio facta sit, ergo non videtur quòd oriatur impedimẽtum.

S. Tho. d. 42. Ricard. Durand.

Cõfirma.

Si oritur impedimentum, est ex determinatione Ecclesiæ in 6. eodem tit. sed ibidem dicitur per catechismum, qui præcedit baptismum, ergo si sequatur (ponderando verba textus) non oritur tale impedimentum. Hoc videtur sentire Albertus Mag. vt suprà dictum est. ar. 22.

Alber. d. 42. art. 5. ad 6.

3 Adhuc arguo. Illa quæ sunt odiosa, restringenda sunt, & non amplianda. Cum ergo loquatur textus de catechismo, qui præcedit baptismum, videtur quòd non præstet impedimentum. Et sic probabiliter posset teneri conclusio prædicta, licet contrariam teneant graues doctores, inter quos magister sententiarum. * Sed modo vt suprà diximus per Concilium Tridentinum dubium sublatum est: quia in sessione 24. c. 2. solum impedimentum esse in baptismo, videtur esse declaratum, vt suprà diximus, & in fine erit dicendum. Vide in appendice.

Magist. d. 42.

Dubium.

Sed antequàm vltrà progrediamur in isto impedimento, operæpretium erit scire, vtrùm impedimentum, quod cognatio spiritualis dicitur impediat matrimonium ex iure Diuino Euangelico, quandoquidem ex iure naturali constat, & Diuino veteri non esse, cùm in lege naturali, nec in veteri fuerit baptismus, aut confirmatio. Attamen quia ista fuerunt à Christo instituta in lege noua, refert scire, vtrùm illud impedimentum, quod oritur ex huiusmodi sacramentis, sit ex iure Diuino, vel sit ex Ecclesię statuto. Pro solutione sit 3. conclusio.

3. conclu.

3. conclusio. Impedimentum, quod cognatio spiritualis dicitur, quæ impedit contrahendum, & dirimit contractum; quæ causatur in baptismo, & cõfirmatione, non habet impedire aliquo alio iure, quàm humano. Probatur. Non impedit iure naturali, vt constat, nec iure Diuino veteri, cum tunc non fuerint talia sacramenta instituta, nec Diuino Euangelico. Patet. Nusquàm in toto Euangelio reperitur talis prohibitio facta, nec ab Apostolis institutum: ergo si impedimentum est, non est aliunde, quàm ex iure humano, vt patet, Extra, eodem titu. per multa capitula. Et in 6. eodem titu. Ob quod summus Pontifex potest in omni tali impedimento dispensare pro libito.

Ratio.

4. conclu.

4. conclusio. Cùm per catechismum multò minus vinculum oriatur, quàm per baptismum, & confirmationem, quod solum impedit contrahendum, & non dirimit contractum, & solum ex iure positiuo, non solum summus Pontifex potest in eo dispensare, sed etiam Episcopus. At verò cùm hæc clara ex dictis sint, transeo ad alia. * Et modo apparet sublatum per Conciliũ Tridentinum sessione 24. ca. 2. quando per solum catechismum.

ARTICVLVS LVI.

Inter quos huiusmodi impedimentum, ideſt, cognatio ſpiritualis.

AD particularia deſcendendo, impedimentum declarantes, ponimus concluſiones, quomodo ſunt tres ſpecies iſtius cognationis. Quædam dicitur paternitas, ſeu maternitas ſpiritualis, cui reſpondet ſimiliter filiatio ſpiritualis. Secunda dicitur cõpaternitas, quæ eſt parẽtum inter ſe. Tertia dicitur fraternitas, quæ eſt inter fratres ſpirituales.

1. conclu. Prima concluſio. Inter baptizantẽ, & baptizatum, tenentem, & baptizatũ: oritur cognatio ſpiritualis, quæ paternitas dicitur, per quam impeditur matrimonium contrahere inter ipſos: & iam contractum dirimit. Hæc Nico. Papa. concluſio probatur ex decreto Nicolai. 30. q. 3. c. Ita diligere. Et in 6. eodem ti. Cuius ratio eſt ex ſimilitudine generationis naturalis. Nam ſicut ex eo ꝙ aliquis alium generat, pater eius dicitur, & inter ipſum, & filium vinculum oritur, pariformiter ex Eccleſiæ ſtatuto ex regeneratione ſpiritnali, quæ fit per baptiſmum, cauſatur paternitas ex parte generantis in ordine ad regeneratum. At quia iſte, qui ſe habet tanquàm concurrens actiuè ad generationem eſt qui baptizat: ſimiliter & qui tenet infantem in baptiſmo: ſequitur ꝙ vterque ipſorum ſit tanquàm pater, & baptizatus eſt filius vtriuſque.

2. conclu. 2. concluſio. Hoc idem vinculũ paternitatis, oritur inter vxorem cognitam a baptizante, & baptizatum, & inter vxorem cognitam à baptizãte, & baptizatum, ſeu tentum. Probatur ex Ratio. expreſſa determinatione in c. vni. in Gene. 1. 6. eo. tit. Et extra eo. tit. c. Martinus. Matt. 19. Horum ratio eſt. Quia poſtquàm ſunt per copulam carnalem facta vna caro (Chriſto dicente, Erunt duo in carne vna) ſi vir efficitur pater tenentis, vel baptizatus, & ſimiliter vxor debet effici mater: quia vna caro ſunt ipſa, & vir eius. Hanc rationem aſsignat textus allegatus in decretalibus. Quod intelligitur ſi ſit carnaliter cognita ã viro: nam alias non oritur vinculum, vt patet ex textu, qui dicit, ꝙ oritur cum vxore carnaliter cognita: & intelligitur ꝙ ſit cognita ante talem baptiſmum. d. 42. in 4. ſenten.

3. conclu. 3. concluſio. Cognatio ſpiritualis, quæ paternitas vocatur, licet deſcendat à viro in vxorem cognitam carnaliter, & ei communicetur, non tamen aſcendit ad patrem baptizantis, vel leuantis. Impedimentum quidem hoc, Ratio. & iſta cognatio (vt ex ſuprà dictis patet) ſolum habet vim ex iure poſitiuo, & non aliunde. Ergo tantumdem inſurget, quantum in iure determinatum eſt. At in iure non eſt determinatum, ꝙ baptizans, vel tenens communicet paternitatem patri proprio, vel matri, ſed ſolum ꝙ vxori cognitæ: ſequitur ergo ꝙ non deriuatur ad alios. Vnde pater tenentis, vel baptizantis, nullam habet cognationem ſpiritualem, nec vinculum aliquod cum baptizato. Patet hoc. Quia iſta cognatio non habet gradus, ſicut conſanguinitas, vel affinitas. Imò, nec deriuatur ab vno coniugum in alterum, ſi vnus fidelis, & alter infidelis ſit. Iſtud impedimentũ nõ habet gradꝰ.

4. conclu. impe. cog. ſpiri. non tranſit. ad mulierẽ illicito coitu cogni. 4. concluſio. Licet ita ſit, ꝙ paternitas tenentis in baptiſmo, vel baptizantis deriuetur ab ipſo ad vxorẽ cognitam carnaliter, non tamen deriuatur ad mulierem cognitam illicito cõcubitu. Concluſio habet difficultatem propter diuerſitatem opinionum. Probatur. Impedimentum hoc non oritur niſi ſolũ ex iure humano, vt diximus: ergo in tantum inſurget, inquantum conſtat expreſſum in iure. At in 6. in eodem titulo ſolum eſt expreſſum de vxore cognita, ergo ſolum ad vxorem cognitam tranſit. Concubina autem, vel alia fornicarie cognita, minimè vxor dicitur, ſed concubina. Ergo ad ipſam fornicariè cognitam non extenditur. Oportet quidem in odioſis non aliquid addere, quod expreſſum non

ſit

sit in iure, vel ex expresis euidenter, vel nimis apparenter sequatur. Et ita est, q̃ iura loquentia de huiusmodi cognatione, quomodo transit a viro in vxorem, loquuntur de vxore, & non de alijs mulieribus cognitis. Et vbi expressa mentio facta est in 6. dicitur, cũ vxore. Quorsum ergo extendendum hoc impedimentum est ad mulieres, quæ non sunt vxores? Hanc conclu-
Ricard. d.42. Palu. ibi. q.1. Ioan. An. Panor. Sylue. ma tri.8.§.7. sionem credo veram cum Ricardo, & Petro de Palude, & cum Archi. & Ioan. And.in.c.primo. eodem titu. lib.6. in Noue,& Panor.in d.c.Martinus.vbi ait Panor. quòd hæc est cõmunis opinio, & quòd est notanda. Licet Sylue. de mente. S. Thom. contrarium asserat, qui dicit, quòd omnes, quos allegauit, tenentes q̃ non contrahitur cum concubina, decipiuntur, non aspicientes ad rationem legis. Quia (dicit ipse) ratio quare vir in vxorem, vel è contrario, cognationem istam transfundat, est, quia sunt per connubium vna caro, vt patet per capitulum. Scisciatur. 30. q. 4. & per c. Martinus. Extra eodem titu. Sunt autem vna caro per connubium, non ratione vinculi, quod.s.coniungit animos, sed ratione copulæ carnalis. Vnde Gloss. in d.c. Scisciatur. & in d.c. Martinus. exponit. per connubium, id est, per carnalem copulam, allegans.c. Agathosa.27.q.2. vbi hoc ex-
1. Cor. 6. pressè patet in fine. Quia igitur hæc ratio legis locum habet in coitu fornicario, quia qui adhæret meretrici, vnũ corpus efficitur cum ea, oportet & ibi locum habere & legem. Hæc Sylue ster. Qua ratione existimat concluisse intentum, & q̃ contrarium dicentes decepti sunt. Miror de viro tam docto, q̃ hac ratione suffultus, dicat tot viros deceptos. Et probo (bona venia ipsius) ex sua ratione, & suo argumẽ-
Ratio cõ- tra Sylue. to, quòd ipse fuerit deceptus. Nam si propter hoc, q̃ naturaliter fit vna caro per concubitum fornicarium sicut & per licitum inter coniuges deberet hoc impedimentum oriri, vel ab vno ad alium deriuari, sequeretur q̃ quomodocunque esset talis cõiunctio carnalis, si vinculum contraheret vnus, contraheret & alter naturaliter, secluso alio præcepto, sed hoc est falsissimum vt ipsemet Syluester asserit, & omnes alij doctores. Sequela profectò est manifesta ex suis dictis· quia illud fundat solum in naturali coniunctione. Quòd sit falsum patet. Potest enim esse, quòd vxor contrahat tale vinculum, & non vir carnaliter cognitus, & è cõtra. Patet. Si mulier habeat filium ex alio viro, contrahit vinculum cum baptizante filium, vir autem suus non contrahit. Attamen si deriuatio istius vinculi solum ratione copulæ, & coniunctionis deberet esse, cõ trahente vxore, contraheret & vir.

Secundo ex suis dictis. Nam si tota 2. ratio ad ratio quare hoc impedimentum deri- uersus Syl uatur ab vno in alium est coniunctio est rum. carnalis, & hæc est naturalis, sequitur q̃ hoc impedimentum non esset purè humanũ (sicut ipse fatetur) sed esset naturale. Hoc verò est falsum, vt suprà dixim². Est equidem purè humanum, ex humana institutione vim habens. Sequitur ergo q̃ nõ habebit amplius, quàm in iure sit expressum. Solum autem est expressum de vxore cognita, ergo non est opus extendere ad cognitam fornicariè. Et licet ita sit, q̃ ratio huius prẽcepti humani sumatur ex naturalibus, nõ tamen propter hoc non est purè humana constitutio. Ob id non sequitur, quòd si ratio legis inueniatur in coitu fornicario, quòd & ibi inueniatur præceptũ. Patet. Quia potest esse, q̃ ratio cesset in qua fundatur præceptum, & adhuc præceptũ tenet, quemadmodum & ieiunij præceptum fundatur in ratione naturali, vt quilibet habeat moderatas, & subiectas passiones appetitus, insurgentes ex nimio cibo, tamen potest esse, q̃ ratio cesset circa aliquem, qui sic habet refrænatas, vt forte non insurgãt, vel si insurgant, debiliter. At talis ad- S. Tho. 2. huc tenetur ieiunare: quia adhuc ma- 2.q.147. net alia ratio legis. Ergo in simili, q̃ illa ratio legis concurrat, vel cesset, non facit ad hoc, q̃ præceptũ teneat, vel non, sed solum faciunt ad hoc ver-

ba

ba ipsius præcepti. Possent & alia exépla adduci, sed hæc sat sint.

Corolla. Ex istis sequitur, q̃ cognita illicitè ab aliquo, poterit matrimonio copulari, & cum tenente in baptismo filium illius, cum quo fornicata est, & cũ baptizãte eundẽ similiter. Hoc patet ex dictis. Nam cum nulla inter eos sit cognatio spiritualis, non est impedimentum ex hac parte. * Modo per Concilium Tridentinum dubium de medio sublatum est, vide in appendice.

5. conclu. 5. conclusio. Licet paternitas viri, communicetur vxori cognitæ, & è contrario vxoris, ipsi viro per actionem, quando vir vel vxor tenent in baptismo, vel baptizant, non tñ communicatur per passionem, quando non agunt aliquid, sed patiuntur. Declaro cõclusionem exemplo, postea verò probabo. Sint duo vxorati legitimi, & vir habeat filios ex alia vxore, vel vxor, ex alio viro, & alius teneat in baptismo, vel baptizet filium viri ex alia vxore, talis vir est coniunctus cognatione spirituali illi, qui baptizauit proprium filiũ, vel tenuit, sed tamen non ipsa vxor coniuncta est. Vnde mortuo proprio viro, posset matrimonialiter coniungi viro alteri, qui baptizauit, vel tenuit filium prioris viri. Hoc non ob aliud, nisi quia proprius vir nihil egit, sed passus est, quia alius baptizauit. Et ob hoc non transiuit ista cognatio ab ipso in vxorẽ. Probatur ex expressa determinatione 30. q. 4. cap. Qui spiritualẽ. Et per gl. ibi. & do. de Turre Cremata sic intelligentem: & c. 1. Extra eo. tit. lib. 6. Ratio ad hoc est. Sufficere debet voluntas instituentis, vt notat Panor. in c. Martinus. Extra eo. tit.

Exẽplum ad declarationem.

Glo. Turrecre.

Panor.

6. conclu. Cõtra Ange. & Ro. & Hugo. 30. q. 1. ca. Peruenit'.

6. conclusio. Baptizans, vel leuans de sacro fonte, nullo modo efficitur pater spiritualis, nec aliquã cognationem spiritualem contrahit, si non sit baptizatus. Ista conclusio est contra Ange. & Rosselam, & glo. quandam. Probatur. Non potest esse cognatus carnalis in generatione carnali, qui nondum est carnaliter natus: ergo à simili in regeneratione spirituali, non potest quis esse spiritualiter cognatus, qui non est spiritualiter renatus: sed non baptizatus, nullo modo est spiritualiter renatus, ergo nullo modo contrahit paternitatem, licet baptizet, vel leuet. Secus tamen si esset hæreticus: quia bene contraheretur. Similiter & contraheretur, si quis baptizatus teneret, vel baptizaret filium infidelis non baptizati. Tunc enim nõ posset talis cõtrahere cum matre paruuli, etiam si conuerteretur ad fidem. Archidiac. & Gloss. in cap. primo. 30. quæst. 1. post S. Thom. & Ricardum. tenent hoc.

Palud. d. 42. q. 1. cõclu. 3. S. Tho. d. 42. art. 3. q. 1. ad 3. Ricardus.

7. conclusio. Ista cognatio spiritualis, quæ paternitas dicitur, ex parte leuantis non causatur per assistentiam in baptismo, sed solum per tactum baptizati. Probatur. Omnia iura quæ loquuntur de huiusmodi paternitate, quæ causatur in baptismo, dicunt, q̃ contrahitur per hoc, q̃ tenet, vel per hoc, q̃ leuat de sacro fonte, quod fieri non potest sine tactu: ergo ad hoc impedimentum, requiritur tactus. Et q̃ non sufficiat assistentia, patet. Quia requiritur q̃ leuet, vel teneat: sed quia assistit, non ob id quia assistit leuat, vel tenet, nisi tangat. Hæc est communis opinio omnium. Archi. in c. 1, eodem tit. Et S. Anto. 3. par. tit. 1. c. 15. §. 3. & Henricus in c. Veniens. eo. tit. & Syluest. in verbo Matrim. 8. impedi. 7.

7. conclu. Ratio. Florenti. Henric. Syluest. Vide Couar. ẽpi. par. 2. c. 6. §. 4.

Ex quo sequitur, q̃ etiam si plures vocati sint tanquam patrini, vt alicubi honoris causa fit, q̃ si solus vnus tangat, alijs solum astantibus, cum viro illo solum contrahitur cognatio spiritualis, & illa paternitas. S. Anton. 3. par. tit. 1. c. 15. §. 3. & Decius cons. 51. Et est tex. in c. Veniens. eod. tit. in 6. & Glo. Et Præpo. in d. c. Roma. in singu. 53. Et ob id non contrahitur per procuratorem. Sed aduerte obsecro tactũ sic requiri, nõ q̃ immediatè tangat carnes pueri, sed q̃ tangat eum immediatè, vel mediate, mediante vestimento ei coniuncto. Communiter dici solet, quòd talis alium tangit, quando vestimentum, quo talis operitur, tangit. Hæc omnia communiter concedunt doctores. Ex quo etiã sequitur

Florenti. Decius. Glossa. Præpos.

2. corolla.

apertè, q licet non plures quàm vnus sit adhibendus patrinus in baptismo. De consecrà. d.4.c.Non plures. Tamen plures adhibeantur,& omnes tangant, cum omnibus contrahitur cognatio spiritualis,& omnes sunt patres spirituales baptizati, vt patet in 6.eodem tit. * Modo tamen limitatio in Concilio Tridentino facta est, vt solum sit vnus, vel vna qui leuet, & ad summũ vnus,& vna, de quo infra in fine in appendice.

8. conclu. 8. conclusio. Qui leuando de fonte puerum tãgit, & non respondet,ne patrinus efficiatur, licet per talem actum non intendat fieri patrinus,verè efficitur pater spiritualis, & oritur cognatio spiritualis. Probatur. Facit quod est de essentia illius paternitatis, scilicet, tangere in baptismo,ergo licet non respondeat,verè erit pater spiritualis. Responsio quidem, non est de essentia, sed solum tactus,vt diximus. Hoc tamen intellige, dummodo intendat facere quod patrinus solet facere, licet ipse non intendat esse patrinus. Sic Archi.& Pisana. & Panor.in c.fi.Extra eodem tit. Idem dicendũ de illo qui baptizat, & vult baptizare, licet non intẽdat esse pater spiritualis. Nec obstat ius ciuile in l Consensu. Et l.In omnibus negocijs.ff. de actio.& obliga. Quia istæ leges habent veritatem,quando nihil voluntariè fit. Hic autem licet istæ nolit esse compater, tamen vult baptizare,vel tenere,quod sufficit ad cognationem spiritualem.

Ratio.

Archi. Pisana. Panor.

corolla.1. Ex ista conclusione sequitur determinatio cuiusdam dubij, vtrum si aliquis apud neophytos in nouo orbe nõ prætẽdat esse patrinus, tñ rñdeat vt patrinus & leuet,vel tãgat in baptismo,teneat vt patrinus? Aperta est solutio ex conclusione. Talis quidem tenetur ad omnia vt verus patrinus, licèt ipse non prætẽdat. Eò enim quòd voluit ea agere quæ veri patrini agere solent, obligauit se, sicut alij patrini obligantur. Quòd si id quod maius est inest, necessariò inerit quod est minus. Volo dicere. Si ex tali casu oritur cognatio spiritualis, quod est maius, à fortiori & oritur obligatio ad alia quæ sunt minora, quæ conueniunt patrino.

Dilutio.

Arist. 2. Topi.c. 4.

Sequitur etiã ex dictis,q si quis rñdeat, & fingat se tãgere in baptismo,& nõ tãgat, q nõ est vere patrinꝰ,nec oritur talis cognatio spiritualis per talem actũ. Patet ex dictis: Quia ad hoc quod oriatur tale impedimentũ, requiritur quod faciat id quod est de essentia patris spiritualis: sed de essentia est vt tãgat (vt constat ex dictis) ergo si non tãgit, licet fingat, non oritur cognatio spiritualis, nec aliqua obligatio. Sic tenet Veruecem. & Ioan. An. in reg. Qui per alium. in 6. & Archi.in c.1. eodem tit.lib.6.Ad hoc facit.c. De his.& c. Ad limina.& c.Omnes.& cap.1.30.q.1.

2. corola.

Verue. Ioan. An. Archi.

ARTICVLVS. LVII.

Quomodo compaternitas oriatur.

Ompaternitas, cognatio, scilicet,spiritualis, impediens matrimoniũ, contrahendũ,& dirimẽs contractũ, causatur inter leuantem de fonte, seu baptizantem, & patrem carnalem baptizati. Idem respectu vxorũ,ad sensum iam declaratum. Probatur conclusio ex expressa determinatione. Extra eodem tit.cap.Martinus, & eodem tit.in 6.c.Nec dum,& 30.q.4.c.Si quis.

1. conclu.

Theologi. d.42.

2. conclu. 2. conclusio. Inter leuantem, & baptizantem, qui sunt spirituales patres baptizati, nulla oritur compaternitas, nullum est cognationis spiritualis vinculum. Quia cùm impedimentum hoc, siue ista cognatio solum habeat vim à iure positiuo, non aliunde oritur, nisi in quantum in iure expressum est: sed non inuenitur, q inter patres spirituales oriatur aliqua cognatio spiritualis, ergo nullo modo asserenda est, vel ponenda. Et sic ad hoc q impedimentum, oriatur inter duos, requiritur q alter sit pater carnalis. Sequitur, q si nec leuans de fonte, nec baptizans sit pater carnalis ipsius baptizati, licet vterq; sit pater spiritualis, inter ipsos

Ratio.

tamen, non est aliqua compaternitas, quæ est cognatio spiritualis.

3. conclu. 3. conclusio. Si pater teneat vel baptizet proprium filium carnalem, contrahitur inter ipsum, & propriam vxorem, ista compaternitas, seu cognatio spiritualis. Conclusio expressè est determinata, Extrà eodem tit. c. Martinus. & in 6. similiter, sicut in prima conclusione de paternitate adduximus. Ratio. Ratio est. Quia semper leuans de fonte, 4. conclu. vel baptizans, cõtrahit cõpaternitatẽ cum patre, vel matre carnali baptizati.

4. conclusio. Si pater, vel mater scienter, proprium filium teneat, vel baptizet (citra necessitatem extremam) ratione cognationis spiritualis id faciens: nõ potest debitũ exigere ab alio. Probatur per cap. De eo. 30. q. 1. vbi dicitur, q talis, mortua coniuge, debet Panor. manere sine spe cõiugij, ergo ante mortem, saltim non poterat exigere. Sic intelligit istum textum Panor. Extra eodem tit. c. Si vir. Dixi, si scienter, nam si ignoranter, non priuatur iure petendi debitum. Patet expressè in d. cap. Si vir. eodem tit. vbi dicitur. Nec alter alteri debet debitum subtrahere: quia si ignorantia id factum est, eos excusare videtur. Dixi præterea, si fiat extra necessitatem, alias si in necessitate, licet fiat scienter, non priuatur id faciens iure exigendi debitum, sed potest exigere, vt patet expressè. 30. q. 1. ca. Ad limina. vbi ponitur casus expressus. Conclusionem communiter tenent doctores. Nam cum matrimonium legitimè contractum per nullum vinculum superueniens dissoluatur quantũ ad vinculum: oritur cognatio spiritualis, & causat hoc impedimentum, quando est certa scientia, facientem (cuius causa ista compaternitas introducta est) priuat iure exigendi debitũ à coniuge in- 5. conclu. nocente. Sed quid si vterque coniugũ id scienter operentur?

5. conclusio. Si vterque coniugum scienter filium baptizet, vel teneat extra Ratio. necessitatem, vterque manet priuatus iure exigendi debitum, nisi cum eis fuerit dispensatum. Probatur ex præcedenti. Si vnus manet quando sciẽte-

id fecit, sequitur à simili, q si vterque, & priuatus vterq; erit iure exigẽdi debitum, licet vterque teneatur reddere petenti, ex debito iustitiæ, vt suprà diximus. Conclusionem hanc expresse tenet Ricardus, & Panor. in loco citato; contra Gos. & Vincen. qui dicunt, q quando vterque sciuit, nullus esset priuatus. Quia esset compensatio. Cõtra. tenet ibi do. Panor. dicens, q compensatio fit, vbi agitur de vtilitate, & commodo delinquentium: sed in casu posito, priuatio exigendi debitum non fit ad vtilitatem alterius, sed ob reuerentiam cognationis spiritualis, quare vnius delictum, alium non excusat. Ante Panor. tenet Hostien.

Ricard. d. 42. Panor. cõtra Gos. & Vincen. Adria. in 4. de resti. Hostien.

Sed contra istam conclusionem videtur expressus textus in c. Si vir. Extra eodem titulo. vbi expressè dicitur, q alter alteri non debet debitum subtrahere, vbi loquitur textus & de iguorantibus, & de scientibus. Respondetur q 1. solutio. textus non est contrarius, si rectè intelligatur. Nam est sensus, quòd sciens non debet ignorãti debitum subtrahere. Vel potest dici, quòd intelligitur indistincte respectu ignorantium. Et sic est, quod vnas alteri non debet debitũ subtrahere. Istam textus intelligentiã dat do. Panor. ibidẽ in textu. Cui fides Panor. merito adhibenda est in expositione iuris Canonici, sicut & Theologo in expositione sacræ scripturæ. Dispensatio Per episcopũ dispensa. quo ad tamen in istis facilis est, quæ per Episcopũ fieri potest, vt supra diximus semel exigendũ atque iterum. debitum.

Obiectio.

Istа sententia confirmari posset per Cõfirma. cã. Peruenit. 30. q. 1. vbi dicitur, quòd matres, quæ proprios filios tenuerunt in baptismo, separẽtur à viris suis. Certum est, q ibi non loquitur summus Pontifex de separatione matrimonij quantum ad vinculum: esset quidem error dicere, q matrimonium legitimè contractũ dissolui possit, nisi per mortem, ergo de alia solutione loquitur. Matt. 19. Et nõ videtur alia, nisi hæc, q debitum 1. Cor. 7. non exigant ad inuicem, si in culpa vtriusque stetit. Et si vnus, ille per quem stetit, non potest exigere.

Et quidem merito inter personas,

inter quas compaternitas oritur, prohibetur matrimonium. Quia inter tales ratione vinculi, est amicitia quædam. Et ob id Ecclesia ad dilatandam amicitiam voluit prohibere connubiũ istis: vt cum alijs contraheretur amicitia ratione matrimonij. Quia ex tentione in fonte, vel ex baptizatione oritur familiaritas inter patrem, & matrẽ carnalem pueri, & tenentem, vel baptizantem. Ex quo volo notent religiosi, quòd sit prohibitum eis tenere infantes in baptismo, ne contrahant hanc familiaritatem cũ fœminis. Prohibitum est siquidem eis commatres habere. 16. quæst. 1. c. Placuit. Et de consecra. distin. 4. Non liceat. Vbi dicitur, quòd nõ licet monachis, & abbatibus. Idem dicit, & bene. Raymun. intelligendum de canonicis regularibus, & alijs religiosis. Argumen. Extra. de posthu. ca. Ex parte. vbi dicitur, quòd prohibitio facta monachis extenditur ad canonicos regulares. Et ad hæc Petrus de Palude in 4. addit. quòd si religiosis non licet leuare, nec baptizare, quia prohibitum est commatres habere, ne sint mulieribus familiares: fierent autem magis familiares eis, baptizando, quàm tenendo. De consecra dist. 4. ca. Monachi. Si autem prohibentur hoc facere, multò magis nubentes bene dicere, quando illud sacramentum est magis alienũ à statu monachorum, & connubia reconciliare. Dico autem, nisi ex iniuncto officio habeãt, sicut religiosi baptizant, & benedicunt nubentes. Hæc Palude. Libuit hęc hic ponere, vt religiosi qui ista iure prohibita nobis, exercemus officia, cognoscamus nõ esse nobis propria, sed sub dispensatione cõmissa in nouo orbe. Ob id tantundem oportet commissione vti, quantum necessarium videtur ad salutem proximorum. Atque vtinam tanta esset fidelium ministrorũ copia clericorum, vt religiosi eo modo quo in Hispania antiqua degunt, & in nouo orbe sua sorte contenti manerẽt: siquidem tunc apertè Pontifices noui orbis obseruandi, cognoscerẽt: religiosos necessitate vrgente Indorũ tam peculiarem curã habere, & nõ ambitione, aut dominãdi libidine (vt putãt aliqui æmulatores.)* Ante Concilij Tridentini diffinitionem & confirmationẽ religiosi in nouo orbe vtebantur concessione facta à Leone 10. amplissima, & indulto Adriani sexti. Et cum priuilegia quantum ad hæc fuerint reuocata, omnia spectẽt ad episcopos & alios ministros sibi in mẽte subiectos opus fuit noua concessione, quæ & data est à sanctissimo Papa Pio quinto, ad petitionem potentissimi Regis Hispaniarum Philippi secũdi: vbi concessit sanctissimus Pontifex, q; in nouo orbe circa incolas neophytos, tam quo ad matrimonia Indorum quàm quo ad cætera sacramenta quæ per parochos ministrari solent per religiosos ordinum mendicãtium, & aliorum ordinum, sine licentia aliqua ordinarij ministrentur vt ante in vsu habuerunt, & sanctissimus Pontifex ordinarijs præcipit, vt nihil innouent circa religiosos, vbi habitant de licentia suorum prælatorum, & non solum in locis signatis, sed in signãdis. Et catholic⁹ Rex Philippus dedit suas regias literas ad id, vt diploma hoc, & Põtificis priuilegiũ cum solẽnitate pubicarẽt in omni populo Indorũ, vt incolæ noui orbis intelligerẽt religiosos ministros esse sacramentorũ, & nõ intrusos. Vide priuilegia in fine appendicis.

Notẽt ministri religiosi.

Raymun.

Palud. dist. 42. q. 1. cõclu. 3.

Notẽt prę sules obseruandi.

ARTICVLVS. LVIII.

Quomodo contrahatur fraternitas.

SEquitur de fraternitate, quę contrahitur ex huiusmodi sacramẽtis. Nam nõ solum ibidem inuenitur paternitas, & compaternitas, sed etiam reperitur fraternitas inter filios tenentis, & filios illius, qui est pater, vel mater carnalis baptizati. Pro quo sint conclusiones.

Prima conclusio. Per hoc quòd quis baptizat, vel tenet in baptismo, oritur vincula cognationis spiritualis, quod fra-

1. conclu.

fraternitas dicitur inter baptizatum, se leuatum,& omnes filios carnales léuantis, vel baptizantis, quo stante nõ possunt matrimonialiter coniungi. Ista conclusio est expressa,Extra eodem titulo, ferè per totum. Et in 6. cap. Nodum. eodem tit. In decretis. 30.q.3.c. Ratio. Pystatium,& c. Non oportet. Et c. Ita diligere. Cuius ratio est. Eo quidem q̃ pater, genitor est carnalis, suorum filiorum, & illius quem tenet, vel baptizat, similiter suo modo, & genitor dicitur spiritualis. Consequens ergo est, vbi vnus est pater communis, ibi & omnes fratres dicantur: vnde nõ possunt matrimonialiter iungi. Conclusio non solum intelligitur de filijs natis ante illam tentionem, sed de omnibus natis ante, vel post, ita q̃ omnes filij carnales patris baptizantis, contrahunt hanc cognationem cum illo, quem pater tenuit in baptismo, vel baptizauit.

2. conclu. 2.conclusio. Licet verè contrahatur fraternitas inter haptizatũ, & omnes filios baptizantis, vel leuantis, non tamen contrahitur cũ alijs fratribus carnalibus, baptizati, si non fuerint leuati, vel baptizati ab eodem parente. Conclusio est expresse determinata, Extra eo.tit.cap. Vtrùm autem. Et ea Super eo. Et cap. Tua nos. Ratio potest esse. Ratio. Quia fraternitas eò dicitur inter aliquos esse, quia est communis eis vnus pater, vel mater, fratres carnales baptizati, & filij carnales baptizantis, vel leuantis non habent vnum patrem cõmunem, ergo non sunt fratres. Nam nõ eundem habent patrem, scilicet spiritualem, vt notum est, sed distinctos, vt supponimus. Nec habent eundem carnalem, vt cõstat, ergo nullo modo sunt fratres inter se. Eò nempe inter baptizatum, & omnes filios carnales baptizantis, vel tenẽtis est fraternitas: quia vnum videntur habete patrem. Et ob hoc fratres dicuntur.

Obiectio. Sed tamen contra conclusionem, est textus in contrarium. 30.q.3.c.Post susceptam. vbi dicitur, q̃ filij commatrũ, vel compatrum non possunt iungi matrimonialiter inter se: ergo falsum dicit secunda conclusio. Respondetur primo sicut in 1.c.eod.tit. q̃ est canon abrogatus per posteriorem, scilicet, per illum, quem nos in conclusione allegauimus. Secundo potest dici, & bene, sicut respondet Hugo. & do. de Turre Cremata ibidem in decretis, q̃ non est ille textus contrarius cõclusionibus, quia intelligitur, q̃ illi, qui nati fuerint, cõiungi non possunt illi suscepto, vel susceptæ, sed omnibus alijs fratribus susceptis, vel susceptæ coniungi possunt. Sic intelligendo, non est contra conclusiones, sed pro eis, vt cõstat. Vnde tanquàm verum tenendum, q̃ filij leuantis, vel baptizantis, & fratres baptizati, vel leuati possunt coniungi inter se matrimonialiter, illo solo excepto, per quem deuentum est ad compaternitatem. Itaq; omnes filij leuantis, vel baptizãtis, possunt coniungi cũ omnibus alijs, quos pater, vel mater nõ baptizauit, vel de fonte leuauit, tñ non cum leuato, vel baptizato.

Solutio 1 Hugo. Turrecre.

3. conclu. 3. conclusio. Licet ita sit, q̃ filij leuantis, vel baptizantis possint coniungi matrimonialiter cum fratribus leuati, vel baptizati, illo solo excepto, qui baptizatus est: tamen si consuetudo sit, q̃ nullo modo debeant iungi filij omnes leuantis, vel baptizantis: & fratres oẽs baptizati, seruãda est, neq; iungi debent. Hoc patet expressè eo. tit. c.Super eo. vbi habetur casus, vtrũ filij duorum compatrum deberent iũgi. Summus Pontifex respondet. Si tales filij fuerunt, per quorum alterum, vel vtrunq;, parẽtes ad cõpaternitatẽ venerunt, eos coniungi nulla ratione sustineas, & coniunctos non differas separare. Cæterùm, si per neutrũ eorũ ad cõpaternitatẽ vẽtum fuerit, de his te volumus cõsuetudinẽ tuę metropolitanæ Ecclesiæ, vel aliarum circumpositarũ inquirere, & diligẽtiùs imitari: ita q̃ si eiusdẽ Ecclesiæ consuetudo habeat, inter eos non sustinere cõiugium fieri, nec factum firmitatis robur habere, tu simili modo in Ecclesia tibi commissa cõiugiũ huiusmodi fieri nõ permittas. Et si quos taliter coniunctos inueneris, iuxta earundem Ecclesiarum cõsuetudinẽ ipsos separare adinuicem

Consuetudo facit p sonas alias habiles in habiles ad matri. & è contra.

uicem non omittas. Hæc ibi. Ecce quam expressa est determinatio omnium quę diximus de fraternitate. Et quomodo standum est consuetudini. Quod obsecro notent, sicut notat, & bene, do. Panor. super eodem c. ponendo quatuor intellectus textui, sed approbãdo quartum, vt scilicet sit sensus textus, q; dato ita sit, q; secundum ius cõmune, possint filij duorum compatrum, per quorum neutrum deuentum est ad compaternitatem, iungi inter se: tamen si consuetudo habet contrarium, vt separentur quantum ad thorum, vel quantum ad vinculum (præcipuè quia scandalum generaretur) debent separari. Hoc intellige, si consuetudo est approbata iam per summum Põtificem: quia cùm possit personas inhabiles, habiles reddere ad matrimonium, vel è contrario, matrimoniũ contra consuetudinem cõtractum, non valeret: cùm esset sicut si esset contra ius expressum. Hæc est Hostien. sententia Hostien. vt refert ibidem do. Panor. & in fine dicit Panor. vnũ, quod placet hic inserere, propter ea quæ inferiùs in secunda parte in principio dicturi sumus de matrimonio infideliũ. Gloss. Inquit ille. Et notabis Glo. sing. quia nescio alibi vnum dictum, quod sentit. Dicit enim, q; si in aliquo loco esset hodie consuetudo, vt in quinto gradu nõ possit contrahi matrimonium, & ex cõtractu generaretur scandalum, quòd non valeret matrimonium. licet c. Non debet. de consan. & affini. hoc permittat. Et potest esse duplex ratio. Quia hæc consuetudo cõcurrit cum iure antiquo, nec censetur sublata per ius nouum, ex quo non reprobatur per illud ius. Concurrit etiam scandalum. Hãc Nota. rationem sentit Glo. Secunda ratio colligitur ex his quæ prædixi. Quia cõsuetudo continens in se scandalum ex præteritione, potest inhabilitare alias habiles: sed vbi a principio nullum fuisset impedimentum, solum scandalum superueniens non posset dissoluere matrimonium. Hæc Panormi. ibi. Notanda illa, propter illa quæ dicemus, quantũ consuetudo valeat in matrimonio contrahendo apud infideles.

4. conclusio. Filij leuantis, & filij baptizantis, inter se nullam fraternitatem, seu cognationem spiritualem contrahunt, quominùs possint inter se coniungi. Quia inter se non habent patrẽ communem spiritualem, & carnalem: ergo nullam contrahunt. Item. Non est expressum in iure, ergo non est cognatio ponenda. 4. conclu.

5. conclusio. Filij spirituales vnius patris qui baptizat', vel qui leuat, nullo modo inter se contrahunt aliquam fraternitatem, nec aliquam cognationem spiritualem. Probatur. Cùm hoc odiosum sit, nullo modo est asserendũ, nisi sit expressum in iure, sed nõ est expressum in iure. 5. conclu.

* Ergo omnia quæ in isto articulo dicta sunt intelligẽda, veniunt iuxta iura antiqua: quia modo totaliter ablatum est per Concilium Tridentinum, in sessione 24. c. 2. solum enim manet cognatio spiritualis inter baptizantẽ & tenentem cum baptizato, & tento, & inter baptizantem, & tenentem cum patre baptizati, & tenti cum matre de quo suprà, & infra ex proposito in appendice.

Et sic habes huiusmodi impedimentum. Has esse etiã personas ligatas per paternitatem, ille. s. qui tenet in baptismo, cum illo quem tenet, sed non cum fratribus, vel sororibus illius quem tenuit. Eodem modo qui baptizat, pater efficitur illius, quem baptizat, & non aliorum fratrum, quos non baptizauit. Et sic posset soror baptizati iungi baptizanti. 30. q 3. ca. Illud etiam. Et cũ eius filia, & cum eius vxore, & cum filia spirituali sui filij carnalis. Nam licet cognatio spiritualis, à patre in filium trãseat, non tamen è contrario, à filio in patrem. Quia illam, quam filius alicuius baptizauit, potest pater ducere. Nõ enim huiusmodi cognatio hẽt ramos, aut transit ad nepotes, aut ad alias personas non expressas. Hoc quod diximus de baptizante, vel tenente, dici potest, & debet de vxore legitimè cognita: nã efficitur etiam mater spiritualis illius, quem vir suus tenuit, vel baptizauit, non tamen est mater aliorum, quos vir Epilogatio.

non

non tenuit, ſicut neque pater efficitur vir eius.

Per compaternitatem cõiunguntur iſto vinculo qui tenet in baptiſmo, & vxor eius cognitus ſimul cum patre, & matre carnali tenti, vel baptizati. Et ſimiliter baptizans, & vxor eius efficitur compater patris carnalis, & matris baptizati. Sed tamen tenens, & baptizans inter ſe nullam cognationem habent. Quod intellige, ſiue vnus teneat, ſeu baptizet, ſiue plures. Per fraternitatẽ enim coniuncti ſunt vinculo cognationis ſpiritualis omnes filij carnales leuantis, vel baptizantis cum baptizato, vel leuato. Non tamen cum alijs fratribus baptizati. Hoc intellige etiam, ſi filij ſint illegitimi tenentis, vel baptizantis, vt dicunt docto. Et eſt tex. in c. fi. eodem tit. Et 30. q. 3. Tamen filij baptizantis, vel leuantis poſſunt in matrimonio coniungi cum fratribus, vel ſororibus baptizati, niſi contrarium teneat conſuetudo, ad ſenſum iam declaratum. Attamen, cùm hoc impedimẽtum ſolum conſtet ex iure poſitiuo humano, Papa poteſt in omni tali cognatione diſpenſare, vt dictum eſt. * Quæ variata ſunt in Concilio Tridentino. Vide in appendice in fine.

ARTICVLVS LIX.

De vltimo impedimento, quod dicitur cognatio legalis, quæ eſt adoptio.

Definitur cognatio legalis.

DEfinitur ſic à doctoribus. Cognatio legalis, eſt propinquitas quędã ex adoptione proueniens. Adoptio verò eſt extraneæ perſonæ in filium, vel nepotem, & deinceps, legitima aſſumptio, quandoquidẽ inuenta eſt ad ſupplendum defectũ generationis naturalis, vt filium, vel nepotem, quem quis non poteſt habere per naturam, habeat per artem. Ars. n. imitatur naturam inquantum poteſt, & ſupplet defectum eius. Quare ſicut per generationem naturalem aliquis ſibi generat, & procreat, ita per ius poſitiuum (quod eſt ars æqui, & boni) aliquis ſibi generat, vel procreat prolẽ per adoptionem. Hoc autem ad ſupplẽdum defectum naturalis prolis. Vnde ſicut per generationem carnalem cauſatur quædam propinquitas carnalis, quæ cõſanguinitas dicitur: etiam ex generatione iſta ficta (quæ adoptio dicitur) cauſatur quædam propinquitas, ſeu cognatio legalis, quæ ideo legalis, quia per legem cauſatur, ſicut alia naturalis, quia à natura ortum habet.

Aristot. 2. Phyſ. tex. co. 79. & 4. Metaphy. Tex. co. 29.

Adoptio eſt duplex, quædam perfecta: alia imperfecta. Perfecta eſt illa, per quam transfertur adoptatus, in poteſtatem adoptantis, ſicut filius naturalis eſt poſitus ſub patris poteſtate, & ſub tutela eiꝰ, quo ad certũ tẽpus. Hęc dꝭ in iure, Arrogatio. Alia eſt adoptio imperfecta, per quam non transfertur adoptatus, in poteſtatem adoptantis. Hæc vocatur in iure, Simplex adoptio. Et eſt differentia inter adoptionem, & arrogationem, quòd arrogari non poteſt niſi ille, qui eſt ſui iuris: nam cùm debeat tranſire in poteſtatem adoptantis, neceſſe eſt quòd talis, qui arrogatur, ſit ſui iuris. Adoptari tamen poteſt qui eſt iuris alieni. Quia cùm per adoptionem adoptatus nõ tranſeat ſimpliciter in poteſtatem adoptantis, adoptari poteſt etiam ille, qui eſt ſub alterius poteſtate. Eſt etiam differentia. Quia arrogatus habet de neceſſitate legitimam in bonis arrogatoris. Vnde ſiue emancipetur, ſiue non, debetur ei quarta bonorum, ad minus: ſi legitimã nolit arrogans dare. Adoptatus autem non habet in bonis adoptantis legitimam. Quare adoptans, non tenetur ei aliquid relinquere. Si tamen ab inteſtato moritur adoptans, ſuccedit adoptatus.

Adoptio perfecta.

Adoptio imperfecta.

1. differ.

2. differ.

Eſt tertia differentia. Arrogatio. n., nõ fit niſi authoritate principis: at adoptio fit authoritate cuiuſlibet magiſtratus competentis.

3. diffe.

Quartum verò diſcrimen eſt, quòd arrogatio, requiritur verbũ expreſſum vtriuſque. Ob quod infans, non poteſt arrogari, quoniam loquí non poteſt ad

4. diſcri.

con-

consentiendum, sed tamen optari potest. ff. de adop. l. 1. & 2.

5. diffe. Et tandem res arrogati, liberè omnes transeunt in potestatem arogatoris. ff. eodem. l. Si pater. non autem adoptantis, nisi esset auus maternus, vel paternus. His suppositis, oportet nunc scire quis possit adoptare, postea autẽ differemus, quomodo impedimentum extendatur ad alios consanguineos adoptantis, & adoptati.

1. conclu. Prima conclusio. Minor natu, alium maiorem: & frigidus, seu impotens, aut sexagenario minor, aliquẽ sibi in filiũ

Ratio p. p. adoptare non potest. Probatur quantum ad primam partem. Ista quidem adoptio (vt diximus) inuenta fuit ad supplendum defectum naturæ, quam

Aristo. 2. Phy. tex. com. 79. & 4. Meta. tex. co. 28 ars imitatur inquantuu potest. Et tanto ars melior, quanto magis accedit ad naturalem. Sequitur ergo, quòd ille per artem poterit habere filium, qui per naturam posset, sed non habet. Et qui per naturam habere non potest, neque poterit per artem. Alioqui ars nõ imitaretur naturã. At secundum naturam minor natu non generat maiorem natu, ergo nec poterit adoptare, Verbi gratia. Homo viginti aunorum, vel sexaginta adoptare eũ qui est sexaginta duorum annorum, vel eiusdem ætatis non potest, quia illum non posset habere filium naturalem, sic non potest eum habere per adoptionem. Insti. de adop. §. Si minorem. Imò debet præcedere ætate adoptans, adoptatum decẽ & octo annis.

AEtate superat adoptãs adoptatũ 18. annis.

Ratio 2. p. Secũda pars conclusionis probatur, q̃ impotens non potest, id est, qui non potest exercere actũ generationis. Ista enim adoptio, seu arrogatio inuenta est ad supplendum defectum naturalẽ, & illis cõceditur, qui naturaliter filios habere possent, sed qui impotens est, & actum generationis exercere non potest, nullo modo per naturã filios habere posset, ergo nec per artem ei conceduntur. Solum nanque conceditur illis, qui steriles sunt, potentes tamen exercere actum generationis.

Ratio 3. p. Vltima pars, quòd ante sexagesimũ annum non conceditur probatur. Adoptio hæc, siue arrogatio inuenta est ad supplendum defectum filiorum naturalium: ergo quandiu potest esse spes q̃ erunt filij naturales, non potest fieri adoptio: sed vsque ad sexagesimum annum semper est spes de prole: ergo vsque ad talem ætatem non potest quis adoptare, vel secundum aliquos vsque ad quadragesimũ. Itaque oportet hoc habere ob oculos, quòd solum conceditur adoptatio, vel arrogatio illis, qui possent secundum naturam filios habere, sed aliquo accidentali impedimento carent, ob id in solatium, conceditur per artem. Vnde qui perpetuũ habent impedimentũ naturale procreandi filios, non possunt adoptare, vel arrogare.

2. conclusio. Mulier, nisi à principe sibi sit specialiter indultum, licet adoptare nõ possit, sicut neque vir minor vigintiquinque annorum, potest tamẽ adoptari minor tali ætate, siue fœmina, siue vir, dummodò non sit propinquus, qui necessariò succedat in hæreditatem adoptantis. Probatur. Quia Ratio 1. p. adoptatio, seu arrogatio à iure concessa est ad supplendum defectum generationis carnalis, sed fœmina minimè potens est ad generandum, sed solum est potens ad concipiẽdum: ergo sequitur quòd fœminæ habẽti perpetuum: impedimentum ad generationẽ, non conuenit adoptatio, tamen conceditur interdum specialiter à principe in solatiũ amissorum filiorum in bello reipu. C. de adop. l. iuris.

2. conclu.

Secunda pars, q̃ minor vigintiquinque annorum non possit, patet. Quia hæc adoptio ad inuenta est, vt etiam hæreditatis successio sit adoptantis in adoptatum, ergo illi conuenit (vt tit. S. Tho.) adoptare, qui sui iuris est, ad disponendum de suis bonis. At iste non est minor vigintiquinque annorum. Et ob hoc seruus, nec filius familias non possunt aliquem adoptare, cùm nõ sint sui iuris ad disponendum de bonis.

Ratio 2. p.

S. Tho. d. 42.

Tertia pars est, quòd adoptari potest quilibet, qui filius naturalis esse potest, siue fœmina, siue vir. Sic est expressum. ff. eod. l. Nec absens. Dicitur, dum-

Ratio 3. p.

dummodò non sit propinquus: nam nō est opus adoptare talem, cum succedat in hæreditatem.

ARTICVLVS LX.

De impedimento cognationis legalis.

Considera tio.

SED iam sequitur ad ꝓpositum, quomodo cognatio legalis, quæ adoptio dicitur, impediat. Pro quo notare oportet, quod tripliciter cō tingere potest vinculum. Est quidem vna cognatio quasi descendentium inter patrem adoptantem, & filium, & inter filium adoptiuum, & filium suum, & nepotem. Et sic de reliquis. Secunda cognatio est collateralium, scilicet inter filium naturalem, & filium adoptiuum. Tertia est, tanquam affiuitas quædam, quæ est inter filium adoptiuum, & vxorem adoptantis: vel è conuerso, inter adoptantem, & vxorem filij adoptati. His suppositis.

1. conclu. 1. conclusio. Cognatio legalis in linea recta descendentium impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum, sicut in consanguinitate dictum est: q; adoptans non potest contrahere cum adoptato, nec cum filio eius, nec cum nepote, & sic de alijs.

S. Tho. di. 42. Probatur. ff. de ritu nuptia. l. Quando. Et l. Adoptiuus. Cuius prohibitionis ratio a S. Tho. datur. Quia meritò à matrimonio contrahendo prohibendi sunt illi, qui simul conuiuunt in eadē familia, vt concupiscentia reprimatur: cum ergo contingat, quòd simul habitent pater adoptans, & adoptatus: & filij ipsius adoptati: sequitur quòd iustè prohibitio facta est. Itaque quantum ad hoc impedimentum in linea descendentium eodem modo loquēdum est, sicut in consanguinitate. Hæc autem cognatio, & prohibitio, perpetuo durat, cum semper debeatur reuerentia ex parte filiorum patri adoptanti.

2. conclu. 2. Conclusio. Cognatio legalis, quæ est inter filium adoptatum, & filium naturalem adoptantis, impedimentum præstat matrimonio, tandiu, quandiu inter se simul cohabitare contingit. Est textus, extra de cognatione legali. capitulo si qua. Ratio. Sanctus Thom. ad hæc est. Quia ob id impedimentum est, quia eos simul cohabitare contingit: ergo vbi cessat simul cohabitatio, vel propter mortem parentum, vel propter emancipationem, cessat communis cohabitatio, & cessabit impedimentum: ob id possunt inter se contrahere post mortem parentum. Et propter emancipationem. Est enim emancipatio, patriæ potestatis relaxatio, facta coram iudice competente, sic dicta, eo quod extra potestatem patris filius ponitur. Institut. quib. mod. ius. pa. pot. sol. §. Præterea. Sed filius naturalis arrogantis contrahere potest cum filia arrogati, & filij adoptiui inter se, cum inter eos nulla sit cognatio legalis.

Ratio. S. Tho. di. 42. Emancipatio quid.

3. conclu. Sicut est impedimentum perpetuū cognationis legalis, inter adoptantē, & filium adoptatum, & filios omnes adoptati: etiam est inter vxorem filij adoptantis, & patris adoptantis, & inter vxorem filij adoptati, & inter filium adoptatum, & vxorem patris adoptantis. Et quemadmodum cognatio est tanquam quædam consanguinitas, erit etiam eodem modo impedimentum cum vxoribus, sicut supra dictum est de consanguinitate. Verbi gratia. Si alicui aliquis est iunctus per adoptationem, in gradu quo ci est iunctus, erit vxor illius. quia videtur naturalis quędam reuerentia debita ex parte vxoris adoptati, patri adoptanti, sicut & eam debet vir suus. Denique de isto impedimento non libet amplius differere, quia nunquam contingit apud noui orbis indigenas, pro quibus præcipue ista scripsimus. Item nec facile contingit apud Hispanos. Ob quod sufficiat hæc dixisse, vt non sit ignotum etiam esse impedimētum matrimonij, quod quidem

sup. ar. 4

impedit, & dirimit cum illis personis iam supra signatis.

Sciendum tamen, hoc impedimentũ non esse stando in iure naturali, vel Diuino, sed solum ex ecclesiæ ordinatione. Quo circa si contingeret in vsu esse adoptationé apud infideles & esset matrimoniũ contractũ inter personas iã supra signatas, verũ esset matrimonium, neque dissoluendum esset, si ad fidem cõuerterentut, quia si solùm impedit ex iure positiuo humano, cui infideles non subdantur, matrimonium cõtractum non posset dissolui. sic est finis primæ partis, in qua de matrimonio, & eius impedimentis generaliter dictũ est, inquantum ad fideles attinet. Faxit Deus quòd ad profectum fidelium, & ad eorum vtilitatem dicta sint: vt Deipse in omnibus glorificetur.

Quæ de nouo in sancto Concilio Tridentino in sessione 24. ordinata sunt circa matrimonium, & impedimenta, vt in multis locis notaui in appendice in fine totius operis inueniet, qui voluerit exactè disputata.

Finis primæ Partis.

SECVNDA

SECVNDA PARS
SPECVLI CONIVGIORVM,

Edita per R. P. F. Alphonſum à Vera cruce, inſtituti eremitarum S. Auguſtini, artium, ac ſacræ theologiæ magiſtrum, cathedraticum primarium in Academia Mexicana.

POST primam partem, in qua diſputauimus de matrimonio, & eius impedimentis omnibus in particulari, quantum ad fideles ſpectat, qui ſubduntur legibus eccleſiæ, reſtat in ſecunda diſſerere, inquantum ad ſolos infideles attinet. Differt enim non parum loqui de fidelibus & infidelibus, eo ꝙ illa quæ in matrimonio valida ſunt apud infideles, apud chriſtianos irrita habentur. Ob id cum diuerſum ſit iudicium, diuerſum requirit tractatum. Vnde pro virili contendam ea omnia, quæ à doctoribus ſcripta ſunt, in medium afferre. Si quæ autem fuerint obſcura, & indigeſta digerere. Dubia verò, quæ nos apud noui orbis indigenas cognonimus, à doctoribus non ſcripta, quia non fuerunt dubitata, eo ꝙ ignota, etiam diſcutiemus. Hoc ſolum obſecro, vt nullus ob prolixitatem ſcripturæ ab eius lectione deſiſtat: nam ſi quæ ſcripta fuerint bona, & vtilia, nullo modo ſunt contemnenda, ſi tamen nullius momenti ſunt, etiam ſi vna ſit ſcripta pagina ſola, non expedit legere. Nec ideo contemnat, quia aliqua ſcripta ſint alibi: non noua edere intendo, ſed quæ à magiſtris loquentibus, & mutis, accepimus, & congerere, & elucidare, ſi opus eſt & extendere, & ampliare, quãdo res poſtulauerit, quod non ſemel, atque iterum, ſed frequenter eueniet.

ARTICVLVS Primus.

Vtrum inter infideles sit vernm matrimonium.

ANTE omnia proponitur tanquàm fundamentum huius partis, Vtrùm inter infideles sit matrimonium verum, vel solùm nomine tenus, & coniunctio sit vaga, & incerta viri, ad fœminam.

Nota quæ sup. 1.par. art. 1.

Pro solutione cuius oportet reducere in memoriam, quod nos in principio primæ partis, in primo ingressu diximus, matrimonium esse quid naturale, licet, non sit naturale, tanquam quid causatum ex principijs naturæ ex necessitate quadam, tamen naturale, quia ad id inclinat natura: & si compleatur mediante libero arbitrio. Sicut virtutes dicuntur homini inesse naturaliter: non q̃ in nobis inueniantur habitus perfecti per naturam: sed inest nobis a natura, q̃ possimus tales virtutes suscipere, & q̃ perficiantur per operationem nostram. Vnde Arist. ait. Inclinari ad virtutes, innatum est homini: tamen habere eas perfectè genitas, non competit homini naturaliter: sed per assuefactionem ad opus. Sic de matrimonio: naturale enim est quia natura inclinat ad coniunctionem maris, & fœminæ: licet perficiatur per voluntatem. Hinc Aristotel. dicit, hominem esse naturaliter magis animal coniugale, quàm politicum, quippe qui coniunctionem maris, & fœminæ ponit inter coniunctiones naturales. De quibus ibi in principio diximus. His ergo suppositis, cùm infideles, propter infidelitatem naturalia non amiserint, sequitur non esse negandum eis matrimonium. Pro quo sit 1. conclusio.

S.Tho. 1.2 q.51. ar.1. & q.63.ar. 1.& q.71. ar. 2.

Aristot. 2. ethi. c. 1.

Ale. ha.3. p.q.27. ar. 3.m.4. Aristo.8. ethi. ca.12.

I. stohæus ser.65.

S.Tho.2.2 q.10.

1. conclu. Contractus matrimonialis viri certi, ad certam fœminam, sicut reperitur legitimus inter fideles sic, & inter infideles. Hæc conclusio supponit, q̃ inter fideles reperiatur, quod non est opus probare, sed dicitur, quod reperitur inter fideles. Antequàm veniamus ad huius probationẽ oportet scire, quando fuerit matrimonium institutum, vtrũ præcesserit infidelitatem. Et ad quid institutum. Et a quo institutũ. Et quidem, quando fuerit institutum, constat ex sacra scriptura in principio Geneseos: quando dominus dedit Adæ adiutorium simile sibi, quod non inueniebatur inter omnia animalia. Missoq; sopore in Adam, formauit ex costa eius Euam verè, & realiter, & non metaphorice vt Caiet. aliàs catholicus, & non vulgariter doctus existimat, quem si inter classicos scholasticos, simul & orthodoxos doctores apponeret aliàs grauis, & non mediocriter doctus, & mihi obseruandus F. Alfon. a Castro, optime: cum inter hæreticos in catalogo in illa sua summa ascribat, stomachum, mouet. Atque nisi viri religiositas, & sanctitas, alias nobis cum Salmanticæ essemus, cognita esset: bilem concitatam existimaremus, Quam credimus nimis ebulliisse, & plus iusto in Ambrosio Catharino Senensi, aliàs eiusdem instituti, qui sua illa virga Censoria, qua nemini parcit, non leniter: sed ad sanguinem vsque tetigit virum benemeritum de re Theologica, & per quem omne fere huius, ætatis Theologi profecerunt. Verùm prædictus Castro nunc in vltima sua editione in multis eum redarguit, quæ ab errore non possunt defendi, cum per Ecclesiam in sacro Tridentino concilio sint definita, vt est de necessaria, ac præuia cõfessione ante sumptionem Eucharistiæ sacramenti, & de dissolutione matrimonij ob fornicationem. De quo infra latius in hac secunda parte, articulo septimo in fine articuli. At reuertentes vnde digressi sumus, quia alibi erit locus amplus, dicimus illa coniunctione fœminæ, & maris facta primo, institutum fuisse matrimonium, vt constat. Extra de frigid. & malefic. capitulo finali, & capitulo primo

hug.l.2.de sa.p. 11. c. 13. Idé in sum. sent. tra.7.c.1.

Gen. 2.

Alex. Ha. 4. p. q. 1. ar. 2.

Digressio in fauorẽ Caieta.

Castro.

Catharin.

Conci. Trid. Error Caieta.

Io.Stob.in ser. 65. ele

ganter ex musione philosop.

primo, & capitulo Ante peccatum. 32. quæstio. secunda. Ergo ante omnem infidelitatem matrimonium institutũ est: cum in paradiso ante omne peccatũ facta dignoscatur coniunctio maris, & fœminæ, quod institutum est in officium naturæ, id est ad multiplicandũ genus humanum, ad conseruationem speciei. Si non esset maris & fœminæ cõ iunctio, absque dubio, cum non esset generatio, in totũ periret humana species. Ob id tunc institutum in officium naturæ. Et quidẽ dato quod non esset peccatum, sed primi parẽtes manerent in statu innocentiæ, & omnes filij eius, matrimonium esset. Cuius promissio fuit illis verbis, dicente Deo. Non est bonum hominem esse solum faciamus ei adiutorium simile sibi. De facto autem institui, quando Adam soporato ex costa Euam formauit. Per verba etiã ista: Crescite, & multiplicamini, non fuit institutum, vt aliqui dicunt, sed talia verba fuerũt benedictio matrimonij iam instituti, & perfecti. Vnde pater Augustinus. Nos nullo modo dubitamus benedictionem Dei: Crescite & multiplicamini, & replete terram, donum esse nuptiarum, quas Deus ante peccatum hominis ab initio constituit, creando masculum & fœminam. Et matrimonij perfectio inter Adam & Euã facta est per illa verba, Hoc nunc os ex ossibus meis, per quæ videtur consensus expressus, sine quo matrimonium minime sit. Quæ protulit Adam, & non ipse Deus, vt intelligamus matrimoniũ, licet naturale sit, perfici tamen mediante consensu. Quod autẽ talia verba prolata ab Adam fecerint matrimoniũ, maximè videtur ex hoc: quia sunt dicta peros Adæ, significantia vnitatem carnis inter virum & vxorem. Extra de diuortijs. c. Gaudemus. §. Quia verò. Et 33. q. 5. c. Mulierem. Et in verbis illis prolatis ab Adam. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna, declarata sunt tria bona matrimonij. Bonum in separabilitatis: inquantũ dicit, Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, bonum fidei, quando dicit, & adhærebit vxori suæ: bonum denique prolis, cum dicit. Erunt duo in carne vna, scilicet vnius pueri procreandi. Attamen post peccatum fuit matrimonium in remedium: vt scilicet carnis vitium cohiberetur, & posset fieri absque peccato. Per peccatum namque facta est rebellio maxima carnis, & spiritus, & concupiscentia vehemens, quæ vix cohiberi potest. Ob quod dominus voluit in remedium esse matrimonium, vt homini liceret accedere ad mulierem absque peccato: vt contineret se respectu aliarum & posset concupiscentiam explere cũ propria vxore absque noxa. Quod Apostolus declarat dicens. Vnusquisque habeat suam propter fornicationem. 33. q. 2. §. His itaque. Et quidem hæc institutio in remedium facta est, implicitè à Deo, cùm dixit mulieri. In dolore paries filios, & sub viri potestate eris qui dominabitur tui. Adæ verò dixit. Quia audisti vocem vxoris. &c. Ex quibus verbis & sequentibus simul in vnum collectis, videtur insinuasse eorum copulam non esse in officium tantùm, sed etiam in remedium. Quibus prælibatis, probatur conclusio.

Matrimonium in remedium.

Alex. 4. p. q. 4. art. 1. & 88. ar. 2.

1.Cor. 7. 32. q. 4. c. nemo. & c. sicut.

Gen. 2.

Gen. 9.

Inter illos poterit esse matrimoniũ, inter quos inueniri potest vera ratio matrimonij. At inter infideles potest inueniri vera ratio matrimonij. Matrimonium enim est maris, & fœminæ, legitima coniunctio, indiuiduæ vitæ consuetudine in retinens. Inter infideles autem reperitur legitima coniunctio maris, & fœminæ: quia non omnis fœmina, omni viro coniungitur, sed abstinent ab aliquibus gradibus: vt est inter patrem, & filiam, filium, & matrem. Nec aliqua gens est tam barbara, quæ non habeat aliquem gradum prohibitum in matrimonio, à quo abstinent. Est etiam indiuidua vitæ consuetudo. Nam licèt contingat inter infideles, q̃ post, diuertant, & contrahant cum alijs, dimissis legitimis coniugibus, de per accidens contingit, & non est intentum de per se. Eo nempe quo conueniunt, animo conueniunt non

1. Ratio. S. Bona. d. 39. arti. 1. q. 2.

Definitio matrimonij S. Tho. 2. 2. q. 154. art. 9. ad 3. ibi Caiet. S. Bona. d. 40. & 41. Ricar. ibi. Alex. 2. p. q. 169. m. 3.

non diuertendi: si omnia sint grata, sicut à principio, & seruandi in hoc suã antiquam consuetudinem.

2. Ratio. Secundo. Omnis concubitus inter personas, quæ non sunt coniuges, est fornicarius: infideles autem esse fornicatores nõ asserimus: qui inter se copulati sunt, vt constat: & prolis eorum legitima iudicatur, quod non esset, si matrimoniũ verum inter eos non esset.

3. Ratio. Tertio. Matrimonium est institutũ à Deo in principio: ergo ibi erit matrimonium, vbi inuenitur coniunctio, eo modo, quo Deus instituit. s. q; copuletur, vir & fœmina, & propter hanc relinquat homo patrem, & matrem, cum legitimo consensu: sed infideles, qui mutuo consensu iunguntur, matre & patrem relinquunt propter vxorem: cùm non copulentur parentes filijs, ergo inter eos erit matrimonium.

Gen. 2. Mat. 19.

4. Ratio. Quartò. Idem probatur ex Paulo dicente. Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illa, nõ dimittat. Ex istis verbis aperta est conclusio, vbi Paulus loquitur de illis, qui coniuncti sunt, quando vterque erat infidelis. Alioqui, si loqueretur de fideli & infideli, non posset esse matrimonium ratione disparitatis cultus, vt in prima parte dictum est: ergo loquitur de infidelibus, & dicit, quod non dimittat iam fidelis infidelem coniugem. Vnde verè fuit matrimonium inter infideles. Conclusio patet ex Ecclesiæ determinatione. Extra de cons. & affinit. cap. De infidelibus. Et de diuortijs, cap. Gaudemus. Et quidem nuptiarũ, singularis consideratio, quæ apud antiquos lumine fidei priuatos fuit: sufficientissimum est argumentum. De quo multa ex antiquis, congesta per Ioan. Stobæum in suis sermonibus. sermone 65. ex Menandro, Euripide Demosthene. Musione, & alijs. Et sermone 83. eleganter multa ex Pythagoreorum documentis.

1. Cor. 7.

supra 1. p. ar. 32.

Io. Stobæ.

Cõmunis opinio. Est etiam sententia hæc omnium catholicorum. Nec infidelitas in vtroque nocet, quominus posset esse coniunctio matrimonialis: quæ à Deo fuit instituta ante omnem infidelitatem & ante omnem infidelem. Neque ab aliquo est vnquam dubitatum, quin inter infideles possit esse matrimonium. Neque obstat quod B. Hiero. dicit, vt refert B. Bona. in 4. q; tota vita infideliũ est peccatum, & quòd non habent matrimonium verum imo eorum coniugium est peccatũ: ideo baptizatis ipsis nõ imputatur, neque computatur, sed in baptismo deletur, sicut & cætera veteris hominis opera. In istis enim. B. Hiero. opinatiuè loquutus est, non assertiue. Hęc Bonauen. Est ergo matrimonium apud infideles, licet non sit ratum, sicuti apud fideles: eo quòd dissolui possit per conuersionem vnius ad fidem: vt dicemus infrà, in hac 2. p. ar. 28. 29. & 30. vsque ad 34. In quo erra- Error Lut.
uit pestilentissimus Lutherus, qui adæquauit infidelium matrimonium, fidelium matrimonio, cum longe distent, vt patebit inferiùs. Quod bene probat Castro in suo de hæresi, libro 11. verbo nuptiæ. hæresi 3. Castro.

Hierony. B. Bona. d. 39. art. 1. q. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum inter infideles noui orbis sit matrimonium.

POsito & concesso, q; inter infideles legitimũ reperiatur matrimonium, quęritur vtrum inter infideles noui orbis sit matrimonium legitimum. Ratio dubitandi (iudicio meo) non est parui momẽti. Nam si ita est, quod matrimonium requirit ad sui veritatem legitimam coniunctionem, simul cum indiuidua vitæ consuetudine, cum indiuidua consuetudo vix inter noui orbis indigenas fuerit reperta, propter facilitatem quam habebant inter se dimittendi vxorem primam, & ducendi aliam, videtur quod non sit matrimonium.

Ratio 1. dubi.

Præterea. Matrimoniũ est vnius ad vnam, sed inter eos nõ hoc obseruatur, cum vnus vir, plures ducebat vxores, & retinebat eas simul.

2. Argu.

Ad

3. Argu. Adidem. Ad matrimonium legitimum requiritur quòd sit cognitus talis cõtractus, & quòd sit expresio consensus inter tales qui coniunguntur. Inter eos autem tempore suæ infidelitatis nullo modo cognitus erat cõtractus, imò iungebãtur, sine delectu, nec magni faciebant aliquo modo, & vix erat expresio consensus. His non obstantibus respondetur.

1. conclu. Prima conclusio. Inter infideles in nouo orbe erat legitimum matrimonium, vbi coniuncti fuerunt secundùm mores suos vir, & fœmina, voluntariè, ad prolis procreationem: & operum communicationem.

Probatur ex suprà dictis. Inter illos reperitur matrimonium, inter quos inuenitur vera ratio matrimonij, sed inter tales vera ratio matrimonij inuenitur, ergo & verum matrimonium. Inuenitur quidem inter eos coniunctio maris, & fœminæ, vnius ad vnam, coniunctio, inter legitimas personas secundum suam consuetudinem, & etiam indiuisa vitæ consuetudo, quia aliqui reperti sunt, qui postquàm semel à principio iuncti fuerũt, nunquam separati sunt, etgo non est dubitandum esse matrimonium inter aliquos ipsorum. At quia dubium est circa modos particulares diuersos, quibus cõiungebantur, de singulis in particulari libet disputare, vt omnia sint in manifesto. Modus contrahendi in prouincia Michoacanensi & in alijs prouincijs erat etiam certus alius modus.

Consuetudo in matrimonio contrahendo in exprimates. Primò erat mos inter Principes ipsorum, vt antè inter se parentes loquerentur: & pater filij, quem volebat tradere nuptui mittebat nuncium in domum patris puellæ: quam volebat tradere filio suo, simul & dona, & narrabat quomodo talis Princeps volebat vt filius eius duceret filiam suam in vxorem. Respondebant tunc parentes puellæ: sic fiet. Nuncius reuertebatur, & loquebantur inter se omnes consanguinei puellæ, de matrimonium futuro, & diffiniebant futurum, & ornabant puellam, simul & pedisequas famulas. Puella verò portabat vestẽ pro sponso, & alia donaria. Et secum deferebat vtensilia, simul & falcem ad ligna scindenda pro templis Deorum, & stramẽ vnum ex iuncis factum. Cum mulieribus ibat vnus sacerdos idolorum in domum sponsi, vbi etiam omnia pro nuptijs ornata erant. Panis nuptiarum quem faciebant distinctus. Et muliebria ornamẽta quæ parata habebat spõsus, pro sponsa: & cætera dona vtrinque parata, recipiebat sacerdos in manu sua, & dabat sponso, & sponsæ quibus dicebat sic: Dij velint vt vos bene conueniatis in vnum: fidem seruantes ad inuicem inter vos, Parentes autem ipsorum iuuenum, dicebant eis. Videte vt adinuicem vos diligatis, & adinuicem dona detis, & recipiatis. In hac coniunctione nihil leuitatis admiscebitur. Nullus vestrum alicui adhærebit concubitu adulterino. Videte ne aliquis vos interficiat ob aliquod adulterium. Peculiariter autem dicebant puellæ. Vide ne inueniaris ab aliquo in via loquens cum alio viro, quia infamabunt nos Sacerdos verò virũ in hæc verba alloquebatur. Si mulierem tuam in adulterio deprehenderis: relinque eam, & mitte in domum propriam, pacificè, sine hòc quòd ei iniuriã inferas: quia pœnitentia ducta, dolebit. His dictis, omnes consanguinei, & alij vicini comedebant simul in vnum, & signabat pater sponsi prædia, in quibus deberẽt agriculturam exercere. Et præbebat sacerdoti, & alijs mulieribus quæ venerant cum sponsa vestimenta quædã. Et simul mittebat donaria patri sponsæ. Hic erat modus matrimonij inter nobiles infideliũ in prouincia Michoacam, vt didicimus ab ipsis senioribus, & sacerdotibus dæmonum. Nullus equidem sanæ mentis est, qui non affirmet huiusmodi contractum matrimonium esse cum præcesserint verba parentum, & simul donaria ex vtraque parte, & admonitio de fide seruanda in matrimonio. Et tandem omnia alia quæ planè explicant consensum matrimonij. Nam & fiebat per manus sacerdotum, & non licebat eis aliquo modo diuungi, nisi propter adulterium, vt aiunt:

Quæ parẽtes adinuicẽ dicebãt filijs.

propter adulterium diuortiũ concedebatur.

Ratio.

aiunt : ergo erat matrimonium , & ſuo modo in alijs prouincijs ſic fiebat.

Verùm non idem modus ſeruabatur inter infimos homines in reliqua plebe, ſed varij admodum erant modi. Dicam tamen vnum ſatis uſitatum , qui talis erat.

Mod⁹ contrahẽdi popularium.

Primò parentes proprij, ipſorum, iuuenum, qui coniungendi erant, vel cognati, ſi mortui erant parentes, loquebantur inter ſe de matrimonio, & conueniebant, tamen non mittebant ad inuicem, dona, nec ſacerdos commitabatur, ſponſam ſicut inter nobiles , ſed ſponſus communiter dabat ſponſę aliqua donaria, vel veſtem, vel panem, vel quid ſimile , quo ipſi vtuntur in victu, vel veſtitu. Et ſimiliter ſponſa quando non adeò erant pauperes, vt id non poſſent facere. Et ſine expreſsione aliqua vocali conſenſus, conueniebãt iuuenes inter ſe ad dictum parentum : & pater ſpõſæ monebat filiam dicens. Nullo modo relinquas proprium virum in lecto noctu, & vadas alibi aliquod adulteriũ committere . Caue tibi ne facias maleficium, eris mihi augurium. Et non diu viues ſuper terram : ſi malum feceris , Occidente, ſimul & me, ſi adulterium commiſeris . Iſtis modis (vt in plurimum) infimi homines iungebãtur: vel quia parentes loquebãtur inter ſe, vel quia domini, ſeu patres familias conueniebant loquentes de matrimonio, ſine expreſsione conſenſus ipſorũ qui iungebantur. Dubium quippe non eſt talem contractũ eſſe matrimonium, quãdoquidem inter ſe conueniebant animo non diuertendi , ſed perpetuo manendi in vnum . Et iſte erat mos inter eos , vt poſtquam parentes, vel cognati conuenerant de matrimonio , antequã carnaliter iungerentur ſponſus & ſpõſa , ſponſus quatuor diebus continuis ibat in montẽ, & adducebat ligna, quæ cremabantur in templis idolorum. Et ſponſa verrebat domũ, & magnam partem viæ , qua perueniebat ſponſus in domum ſponſæ . Hæc erant tanquam precationes quædam , quibus orabant Deos ſuos , vt bene inter coniugatos eueniret. Et iſtis conſummatis quando carnaliter conueniebant . Primò dicebat ſponſus ſponſæ, vr eum cooperiret veſte, & remanebant tanquam vxorati. Aliqui vero non expectabant quartum diem, ſed in ſecundo, vel tertio conueniebant . Alij verò plures expectabant dies . Hoc enim ad libitum fiebat . Ex omnibus his oſtẽditur inter eos eſſe matrimonium legitimum : quia non vaga erat cõiunctio, & incerta inter eos, ſed erat certi viri ad certam fœminam.

Ecce quomodo indiſſolubilitas declarabatur .

alij modi contrahẽdi.

Præter iſtum communem modum coniunctionis erant alij plures , quando inter ſe ſecretè conueniebant duo , ipſis parentibus proprijs , & cognatis ignorantibus . Primò , quando duo , vir & fœmina amore incitati dicebant inter ſe , tu mihi prædium coles : ego tibi veſtimenta texam : ego tibi ſimiliter panes decoquam , & alia victui neceſſaria miniſtrabo . Et tandem, vel vir, vel fœmina ſic conueniebant, vt vellent inter ſe iungi ad communicationẽ operum . Aliqua quippe ſunt, quæ pertinent ad fœminas , quæ maſculus neſcit operari . Et ſimiliter aliqua pertinent ad maſculos , quæ fœmina neſcit. Ob quod Ariſtoteles vocat iſtam coniunctionem naturalem viri & fœminæ. Sic que erat conſuetus inter eos iſte mod⁹ coniunctionis, vt vno hæc loquente, ſiue maſculus , ſiue fœmina , alio tacente , ſimul ſtatim coniungerentur, & cõuenirent in vnum, tanquam maritus & vxor , ſine expreſſione alia conſenſus : & ſine hoc, quòd parentes, vel conſanguinei loquerentur de matrimonio .

Ariſt. li. 1. Oeco. c. 3.

Ariſtot. 8. ethi. c. 12. & 1. pol. c. 2. & 1. oecono. c. 3.

Fortè iſte modus coniunctionis poſſet eſſe dubius apud aliquem , nũquid per hoc ſit matrimonium ſine expreſſione alia conſenſus . Sed credo pro certo eſſe huiuſmodi coniunctionem matrimonium, etiam ſi non fuerit expreſſio alia conſenſus, dummodo inter ſe tales cõuenerint voluntariè ad communicationem operum . Nam coniunctionẽ maris & fœminæ in matrimonio dicimus eſſe naturalem , quia id natura docet , ob quod affirmamus & reperiri inter infideles , inter quos naturalia adhuc manent integra : ergo inter illos, inter quos fuerit coniunctio maris certi ad

Quãdo nõ erat expreſſio cõſenſus verbo .

De hoc ſupra 1. p. artic. 3. S. Tho. 2. 2 q. 10.

certam

certam fœminam, ad opus ad quod ipsa natura inclinat, & cum expressione talis finis, erit matrimonium, sed sic est q̃ natura inclinat hominem, vt sit operũ communicatio inter virum & fœminã, quia non eadem vtrique conueniunt: ergo vbi propter hoc conuenitur inter tales cum animo perseuerãdi, verè erit matrimonium.

Aristo. 1. Oec. c. 3.

2. Ratio. Secundò. Si vir diceret fœminæ: ego te accipio in vxorem, vt mihi pares cibum quotidianum, & vestem: fœmina dicente viro. ego te accipio in meum virum, vt quæras aliunde vnde tibi texam vestem: item, vt agrum colas, ex quo habeamus alimentum: & ipsis hæc dicentibus conuenirent simul animo perseuerandi in perpetuum, verum esset matrimonium absque dubio, ergo etiam erit, si solum dicant inter se: Tu mihi coques cibos: ego vero colam agrum, & hoc animo conueniant inter se, quia siue dicat. Accipio te in meam ad hoc, vel non dicat expresse sed solum: Conueniamus in vnum, tu mihi hæc facies, & ego hæc tibi: intelligitur sub istis verbis, q̃ mutuo se recipiant, & idem significat talis coniunctio. Cum ergo per primam, verum & legitimum celebratur matrimonium, & per secundam coniunctionem similiter, quia in tali coniunctione id intendunt facere, quod solent alij coniugati.

Tertiò. Si parentes iuuenum dicerent filijs suis hæc verba. Tu fœmina, & tu vir, adinuicem conuenite, & communicate operã, sicut vir & fœmina solent, & iuuenes coniungerentur, id volentes facere, esset verum matrimonium, vt suprà probatum est in prima parte, quod maximè erat in vsu apud noui orbis incolas. Ergo sequitur, q̃ etiam si inter se hæc loquantur, erit verum matrimonium.

Quartò. Si duo inter se conuenirẽt, masculus & fœmina dicentes, Conueniamus in vnum ad operum communicationem, simul & ad filiorum procreationem: esset matrimonium si animo perpetuò permanendi conuenirent: sequitur ergo, q̃ si solum sit explicatio communicationis operum, erit matrimonium. Probatur consequentia. Ad hoc quòd sit verum matrimonium, non requiritur consensus expressus, aut intentio in carnalem copulam, nec in filiorum procreationem: nam sine tali consensu est legitimum, vt inter illos qui habent in animo seruare castitatem. Ergo sequitur, quòd dato non exprimatur hoc secundum, cum expressione primi, sufficit ad matrimonium.

supra 1. p. ar. 2. dubi. 1.

Si sine verbis, solum aliquibus signis, esset consueta maris, & fœminæ coniunctio in matrimonio, est verum matrimonium, vt supra in prima parte determinauimus, & in sequentibus dicemus, & est textus expressus supra allegatus. Alioqui mutus non posset contrahere, Sequitur ergo, quòd si vbi consuetum est, sola signa faciunt verum matrimonium, quòd à fortiori talia verba, quibus communicatio operum explicantur, faciunt matrimonium, vbi consuetum est illis vti ad coniunctionem maris & fœminæ.

P. p. ar. 3.

Maior enim manifestatio est coniunctionis per talia verba, quàm si solum essent signa. Quòd sit frequentissimus hic modus conueniendi in vnum in prouincia Michoacanensi cõstat omnibus callentibus linguam ipsorum, quia nihil frequentius. Imò suspicor ante aduentum Christianorum non fuisse alium, sed quòd modus esset vt dicerent. Iste vir agrum colet, & ibit quærere illa, ex quibus vestes fient, & ipsa fœmina decoquet cibos, & vestem parabit viro: quia inter eos hæc est consuetudo, vt fœmina vestem faciat pro viro suo. Verum est tamen, q̃ modo non omnes explicant istis verbis modum quo tradebant nuptui, dicentes: Capies vxorem talem, quæ tibi hæc, & hæc faciet. Et simili modo re-

sola signa consensus sufficiunt

ſpectu viri, cùm iam à religioſis audierint modum contrahendi.

Modus cõ trahẽdi cũ nihil præceſſit.

Alius modus coniungendi erat non rarus: vt ſine hoc quod parentes, vel cognati aliquid loquerentur de matrimonio, nec ipſi inter ſe, ſed cùm mutuo ſe aſpicerent, iungerentur, ſine aliqua promiſsione præuia, neque aliqua cæremonia: & manerent ad annos plurimos, ſine hoc, quod aliquid loquantẽ de matrimonio, & poſt ſucceſſu temporis manentes ſimul, dicit vir fœminæ. (Hipirãdeſca thunguini tembuni.) Quod latinè ſonat: Ego accepi te in vxorem. Vel alijs verbis. Ego gaudeo quod te acceperim in vxorem. Et ipſa aliquando reſpondebat (enquam). Quod ſignificat: ita ſit. Vel vt in plurimum nihil reſpondebat, & manebant ſimul tanquàm, vir & vxor. Modus hic maximè contingebat, quando vel vir aliam primo habuit, quæ adhuc viuebat, quando huic coniunctus eſt, & cùm primo moriebatur, quam primò acceperat, tunc ſolebant dicere talia verba. Vel ſi ipſa fœmina alium habebat virum, & moriebatur, eodem modo ſolebant dicere illa verba. Vel quando venit in notitiam cognatorum, quòd erant iuncti. De hoc etiam nõ dubitandum eſt, quin erat matrimonium, quando illa verba proferebant: Ego accepi te in meam, licet à principio nulla fuerit promiſsio.

Ratio.

Probatur. Vbicunque eſt cõiunctio maris & fœminæ inter legitimas perſonas, cum expreſsione cõſenſus, eſt verũ matrimoniũ: ſed in caſu eſt cõiũctio inter legitimas pſonas, vt ſuppono, & cũ expreſsione conſenſus, ergo eſt verũ matrimonium. Quòd fit expreſsio cõſenſus per illa verba, probatur. Verba non ſignificant naturaliter, ſed ad placitum ex impoſitione hominum, & inuenta ſunt ad exprimendum interiores animæ conceptus, vt ait Ariſto. Cùm ergo per talia verba proferentes intelligant expreſsionem conſenſus in matrimonium, ſequitur q̃ verum erit matrimonium. Et q̃ ipſi contrahentes intelligant, imò & omnes audientes, eſt manifeſtum & ipſis & nobis, qui linguam ipſorum non ignoramus. Perinde enim eſt apud eos dicere. (Hipirandeſca tunguini tembuni) id eſt: Ego accepi te in vxorem, ſicut ſi diceret: Scias q̃ dato à principio non dixi tibi, Accipio te in vxorem: & dato coniuncti ſumus ſine hoc, q̃ aliquid præceſsiſſet de matrimonio, tamen ego habui in animo te accipere in vxorem, & te habeo ex nunc velut vxorẽ. Sequitur ergo in aperto, q̃ talis modus contrahendi eſt verum matrimonium ex illo tempore, quo illa verba prolata ſunt, ſi adſit conſenſus interior ex vtraque parte. Quod maximè hoc probat, eſt: quia dicebat (vt in plurimum) illa verba, quando ſublatum cognoſcebant aliquod impedimentum, quod putabant obſtaculum fuiſſe à principio.

Ari. 1. peri. c. 1.

Secundo ad idem. Si eſſent ſolum ſigna aliqua, & non verba explicantia cõ ſenſum, illis ſignis eſſet matrimonium, vt ſuprà determinatum eſt. Sequitur ergo, q̃ vbi fuerint verba ad id ſumpta, qualiacunque fuerint, efficient matrimonium ſi ipſi audientes intelligunt expreſsionem conſenſus. Ad argumenta patet ſolutio ex dictis. p. p. ar. 3.

ARTICVLVS III.

Vtrùm quando in modo contrahendi ſecundum mores ſuos nõ exprimebatur conſenſus, erat matrimonium.

ALius modus contrahendi apud noui orbis indigenas eſt, quando coniunguntur vir, & fœmina, ſine hoc, quòd aliquis loquatur de matrimonio, nec adinuicem ſe promittunt, ſed obuij ſunt. Et cùm omnia bona ſua ſecum portent, adeò pauperes ſunt, vt ſimul maneant in vnum, nihil loquentes: hoc excepto, quòd communicant ſe in operibus, ſicut vir, & vxor, & ſeruant fidem adinuicem, & intus in corde ſe reputant tanquam ſi eſſent veri coniugati. Et reſpondent interrogãti. Vbi

eſt

est vir tuus? signando virum. Et si virũ interroges. Vbi est vxor tua? fœminam designat: Et nihil præcesserit. Sed quãdo interrogamus eos, quomodo vos primo in vnum conuenistis: vtrùm fidem adinuicem de matrimonio dedistis? respondere solẽt (Exepera parincuhche piperapihca) Vel sic (Eratepera parincuhche pihchuperapihca) quod significat Latinè. Cùm nos adinuicem videremus, simul iuncti sumus. Vel sic. Cùm adinuicem nos in faciem aspiceremus, coniuncti sumus carnaliter, nihil aliud loquentes. Imo aliqui sunt adeò rudes, vt interrogati: quid tunc cogitabatis? respondeant: nihil, tanquàm si voluntatem suspensam habuerint ab omni actu (quod credo contingere posse apud aliquos neophytos, qui magnoperè sunt phlegmatici, vt vulgò dici solet. Quod difficile credo apud nostrates.) Tamẽ alij respondẽt, quòd cogitabant in matrimonium coniungi, & non ad peccandum. Alij dicunt ꝙ ad peccãdũ. Ad hoc dubium, quia & inter doctores, & indoctos dubitatũ est, rñdetur vnica cõclusione, quæ talis est.

Conclusio. Iste modus cõiunctionis, quando nullum præcesserit signum expressiuum consensus, nec præcesserit aliquod verbũ, nec aliquid aliud de matrimonio, nullum facit matrimonium, neq; præsumptũ, etiã si ad mille annos simul maneant tanꝙ maritus, & vxor, siue in animo habeant velle coniungi matrimonialiter siue nihil cogitẽt, siue solum cogitent peccatũ. Hæc conclusio probatur solum in lumine naturali loquendo, omittendo expressum iuris determinationem. Nos enim loquimur de illis, qui tempore infidelitatis iungebantur, qui astricti erant legibus naturæ, & Diuinis Euangelicis, nõ Ecclesiæ determinationibus. Rõ ergo prima sit.

1. Ratio. 1. Cor. 7. Coniunctio naturalis maris, & fœminæ, est ad hoc, quod vir potestatem habeat vtendi muliere absque peccato: & S. Tho. d. 27. Sco. d. 29. Abulen. mulier potestatem habet vtendi viro similiter: sed non potest in tali coniunctione viro cõstare, quòd mulier se tradiderit viri potestati, nec mulier, ꝙ vir se tradiderit eius potestati: ergo nullo modo potest eo vti absque peccato. Consequentia est bona. Nam aliàs, sequeretur quòd ego possem vti pallio Petri, sine expresso cõsensu eius, vel interpretatiuo, quod nullus sanæ mentis dicet. Nec sufficit quòd sit actꝰ interior voluntatis in matrimonium. Dato quòd per solum actum interiorẽ transferatur dominium in alterum, tamen alter in quem transfertur, nullo modo potest licitè vti, vsque dum ei constet, quòd in eum translatum fuerit dominium: quod non potest ei constare per solum actum interiorem. Ergo non sufficit actus interior: quia mala fide vtetur re aliena, licet verè sit sua, cum ei non constet ꝙ sit sua. Sicut si quis furatus est vestem, vtitur ea cum peccato, & dominus verus videns vestẽ propriam, in animo donat illi qui furatus est: certũ est, ꝙ adhuc ille qui vtitur veste peccat: quia non constat ei ꝙ sit sua. A simili ergo in proposito.

Gene. 29. q. 11. Vual. de sacramen. c. 132.

Præterea. Stando in iure naturæ, matrimonium est quidam cõtractus, scilicet, do vt des: ergo sequitur naturam aliorum contractuum: sed sic est in alijs contractibus, quòd non est verus per solum actum interiorem, nisi constet de consensu verbis, vel signis: ergo. Et ꝙ non sit præsumptum, patet etiam stando in iure naturali. Præsumptio enim debet fundari in aliquo, quòd reputatur esse, ex aliquibus quæ apparent: ex quibus eliciuntur allia, de quibus non constat. At in casu nostro non est aliquid, ex quo eliciatur esse præsumptũ matrimonium: ergo non præsumitur. Nam si esset maximè coniunctio carnalis, sed ex illa non præsumitur matrimonium. Nec etiam ex hoc, quòd diu maneant iuncti: quia ferè solum illud matrimonium reputabant, quando antè loquutum erat. Et si nõ erat loquutum apud parentes, vel cognatos, vel alios qui erant tanquam patresfamilias, matrimoniũ non reputabant validum. Item. Vbi alia erant signa exprimentia consensum, & in vsu, & verba, quomodo poterat esse præsumptum matrimonium, vbi constat nihil hórum præcessisse? Et si fortè apud vicinos ta-

Supra 1. p. art. 3.

Hugo de sacramen. lib. 2. par. 11. c. 6.

Ricard. d. 27. arti. 1. q. 3.

supple. ibi q. 1.

le esset præsumptũ, ideò esset, quia putabãt inter eos cõiunctos aliqua verba fuisse, vel signa exprimentia cõsensum.

Obiect. 1. Sed contra est argumentum. Quando aliqui duo inter se commutant triticum pro vino, vel alia similia, sufficit quod vno accipiente vinum, alter accipiat triticum, sine aliquo alio signo, & sine alia expressione consensus. Sunt nonnullæ nationes, vt aiunt quæ hunc habent modum negotiandi. Ergo cùm in proposito sit quædam mutuatio, sufficit quòd vir, vtatur fœmina, & fœmina, vtatur viro sine alio consensu: vel verbo, vel signo. Respon. esse dissimile.

Solutio. 1. Et ratio est. In cõmutatione enim duarum rerum sufficeret talis modus commutandi: quia tunc dando liberè vinũ pro tritico, constat illi qui recipit triticum, quòd alius verè dat, & quòd vult dare, cùm vinũ recipit, & ad hoc habebat triticũ expositum: nec potest in aliũ vsum dare triticum nisi ad vtendum eo in suam vtilitatem: ob quod sufficit talis modus commutandi, sed in contractu matrimonij: quia per hoc quòd Ioanni iungitur Maria, nõ potest constare Ioanni an Maria Ioanni iungatur in matrimonium, vel ad peccandũ, cùm vtroque modo possit iungi, & in bonum vsum, & in malum. Similiter etiam non potest fœminæ constare, dato vir iungatur ei carnaliter, vtrũ iungatur ei ad matrimonij vsum, vel solũ, ad fornicandum. Quare non potest mulier vti viro: nec vir fœmina, nisi constet de expressione consensus, ad quem vsum velit vir iungi, vel fœmina. In cõmutatione autem aliarum rerum: quia vnus est vsus, scilicet, ad vtilitarem hominum, sufficeret exterior commutatio, sine alia expressione.

Solutio. 2. Potest secundo dici, q; iste contract⁹ matrimonij, licet sit quædam commutatio: tamẽ adhuc quod commutatur, manet in potestate commutantis, & solum per commutationem conceditur vsus ad tempus: quia vir, non potest vxore vti in quocunque tempore, & in quocunque loco: nec vxor viro. Vnde necesse est, quòd in tali commutatione, adueniat consensus expressus, per quẽ constet viro, q; possit fœmina vti tempore, & loco congruo, similiter & fœminæ vt possit viro vti. At in commutatione aliarum rerum, quod commutatur, transit in potestatẽ alterius, & ampliùs nõ manet in potestate cõmutãtis. quare sufficit datio adinuicem, vel cõmutatio ipsarum rerum sine aliqua alia expressione.

Obiectio. sentẽ. Ca. Contra hęc videtur esse sentẽtia domini Caiet. qui interrogatus de dubio, vtrùm esset matrimonium inter noui orbis homines infideles, etiam si non esset aliqua expressio consensus, dixit hæc verba. Scrupulus autem de consensu expresso, pro nihilo reputatur, quãdo certum est, quòd vir, & mulier coniugali affectu se coniunxerunt. Sufficienter exprimitur consensus in coniugium per carnalem copulam, cum affectu coniugali: hoc est, quòd vir non cognoscit illam, vt fornicator, sed vt coniux. Hęc Caietan. Tamen, vel ipse Caietan. (vir nostræ tempestatis eruditissimus) deceptus est: noui orbis hominum ignorans mores, vel si sufficienter (saltem auditu) cognouit, non rectè iudicauit. Sed quia mihi persuadere non possum, quin rem certò cognoscens, rectè sententiam ferret, existimo deceptum fuisse, eò quòd ipse putauerit inter noui orbis infideles nullum alium esse modum cõtrahendi matrimonium, & exprimẽdi consensum, nisi per solam traditionem in domum: & per copulam carnalem, & mutuam cohabitationem. Haud dubiè vera esset sententia domini Caietani, si ille modus esset contrahendi solum: quando duo contraherent, & simul remanerent illo animo maritali coniugũ, verum enim esset matrimonium, eò q; per talem modum secundum consuetudinem ipsorum exprimeretur verus consensus in matrimonium: tamen vbi sunt alij modi contrahendi expressè per verba, & per signa exprimentia consensum, nullo modo potest stare sententia eius. Per talem quippe coniunctionem, etiam si sit affectus interior maritalis: non explicatur sufficienter talis contractus, cùm sint alij modi clari, &

Explicatur sentẽ. Caiet.

ri, & manifesti contrahendi. Sequitur ergo, quòd cùm apud eos alij sint modi, sicut diximus suprà, & apud Mexicanos similiter, ꝙ nullo modo matrimonium erit per hoc ꝙ iungantur, sine signis, & sine promissione, sine aliqua loquutione, etiam si in animo habeant conueniendi vt maritus, & vxor. Sufficit pro ista sententia esse communem opinionem Theologorum, nemine excepto. Dicere verò quòd ad matrimonium sufficeret consensus interior, est error Vuitcleff damnatus in concilio Constantiensi. De quo in p.p. de cõsensu. art. 3. * Licet interior sufficiat qñ præcessit exterior, vt suprà diximus.

sup. p.p. art. 3.

Error Vuitcleff. Vual. de sacrameu. c. 132.

Sed tertia pro ista opinione est ratio. Si esset verum, quòd talis modus contrahendi inter noui orbis homines efficeret matrimonium, quando conuenirent maritali affectu, & non fornicario, sequeretur quòd si post contraherent cum alijs, vir cum alia fœmina, cum expressione consensus, & fœmina cum alio viro, compellendus esset redire ad primam vxorem, & quòd vxor rediret ad priorem virum, quod videtur falsum. Et quòd sequatur patet. Quia si verum fuit primum matrimonium, vbi non fuit expressio consensus per verba, nec per signa: post secundum contractum non erit ratum, ob id cogendi sunt redire ad primum matrimonium. Sed quòd hoc sit falsum, ex eò patet: quia certa, non sunt dimittenda propter incerta: sed de secundo constat & est certum: ergo non dimittendũ propter primum, quod est incertum, & constare non potest. Fateor quidem si qui conuenerint affectu maritali adinuicem, & suos cognoscerent interiores conceptus, sicut angeli se cognoscunt, non esset necessarius expressus consensus, vt dicit Maio. Sed tamen quia non possunt homines cognoscere, nullo modo per solum interiorem consensum erit matrimonium, sicut suprà dictũ est. p. p. art. 3. nota 1.

alia ratio

vide Lapũ allega. 57.

Maio. in 4. d. 19. S. Tho. p. p. q. 57. arti. 4. Tiraq. de legi cõnu. Glossa. 5. fol. 162. nu. 17.

Alius erat modus contrahendi satis visitatus, vt quis acciperet fœminam in vxorem, interim dum filia esset nubilis, & post, cùm filia peruenit ad ætatem, iungebantur sine alio consensu de nouo. Vel contingebat, si essent duæ sorores, vna iam prouectæ ætatis, alia puerilis ætatis, accipiebat in vxorem illam, quæ erat prouectæ ætatis expectans infantulam, vsque dum posset concipere, & eam capiebat sine alio nouo consensu. De quo videtur dicendum esse verum matrimonium, si affectu maritali iungebantur inter se vir, & puella, dummodò puella intellexerit quòd mater tradiderit eam illi viro in matrimonũ: vel si soror erat, quòd soror. Hoc sic probatur communi argumento. Quando est coniunctio aliqua viri & fœminæ, qui sunt legitimæ personæ, cum expressione consensus, verbis, vel signis, est verum matrimonium, sed in præsentiarum est talis coniunctio inter legitimas personas, cum expressione consensus: cum sufficienter exprimatur quando talia præcesserunt verba, scilicet, si mulier habens filiam puellulam diceret viro: Accipies hanc puellã in vxorẽ, cum prouectæ fuerit ætatis, & interim: ne habebis velut vxorẽ, & ipse cõsentiebat, & post puella iã nubilis intelligit matrẽ, eam matrimonio copulasse, & illo affectu iũgitur viro: haud dubiè satis expressus videtur consensus, ergo erit matrimonium. Et per inde erit, siue sit mter, siue soror fœmina quæ matrimonium tractauit, quandoquidem talis erat mos.

Notan.

Ratio. 1.

Secundo. Non possumus meliùs intelligere talem coniunctionem esse matrimonium, quàm ex vsu, & communi intelligentia eorum qui iungebantur, sed (vt nobis constat ex ipsorum consuetudine per talem modum matrimonium contrahi credebãt: sicut si inter se conuenirent, & adinuicem se promitterent: ergo habendum est tanquàm matrimonium, si tali affectu maritali iungebantur, dato id non exprimerent voce, vel aliquo signo. Dixi tamen, si puella intellexit verba, quæ præcesserunt de matrimonio: si nunquàm intellexit mattem, vel sororem loquutam de matrimonio: & vir, eo quòd audiuit verba, iungitur puellæ sine noua expressione,

Ratio. 2.

vel

vel promissione,& puella consentit in copulam, & communem cohabitationem,ignorans tamē quòd aliquid præcessit de matrimonio inter matrem, & virum, nunquàm erit matrimonium: vsque dum cognouerit verba præcessisse, vel quid simile inter cognatos, & postquàm sciuerit,liberè voluerit viro cohabitare, tanquàm vera vxor: & ex tunc matrimonium habet vim. Sed tamen quandiu ipsa ignorauit factum, & temerè coniuncta est viro: sine aliqua expressione consensus,nullum erit matrimonium, vt patet ex dictis.

Dubium. Solutio.

Quando nec puella consentit neque dissentit.

Sed quid si puella iam sciens factum quod præcessit, liberè cohabitat viro, sine consensu interiori,nihil de illo cogitans. Respon. Videtur virtualiter cōsensisse. Nam ex quo sciuit contractū præcessisse,& non reclamat,nec dissentit,videtur approbasse factū, quod præcessit:quare habendum esset tanquàm matrimonium. De quo etiam in prima parte latiùs disputauimus. Omnes modi contrahendi erant in vsu infidelitatis tempore, & omnium vsitatior erat:vt parentes, vel nobiles, seu patres familias loquerentur de matrimonio pro iuuenibus, & iungerentur sine aliqua expressione consensus, & sine aliqua cæremonia. Et licet alij modi essent in vsu, iste tamen frequentior, & præ manibus habebatur.

Ex istis in aperto est, quod à principio probare contendebamus, inter infideles in nouo orbe esse matrimoniū, quandoquidem habebant suos modos coniungendi, quibus intelligebant coniunctionem naturalem viri, & fœminæ perfici. Dato in modo, non omnes conuenirent in tota prouincia: imò nec in vno oppido, quia erant varij modi,tamen ista signorum variatio, non variat matrimonium, dummodò per talia signa contrahentes intelligerent coniunctionem naturalē viri, & fœminæ velle perficere. Nec mirandum est de hoc, cùm constet non eundem modum fuisse contrahendi apud antiquos, sed aliū,& alium,secundum diuersas nationes, vt adducit Florētinus de nuptijs.

Cimbri. Apud Cimbros hæc erat expressio cō sensus, q; postquàm parentes loquerentur de matrimonio, sponsus scinderet vngues, & mittebat in domum sponsæ, & sponsa similiter. Teutonij radebant capita adinuicē sponsus, & spon Teutonij.
sa in consensu matrimonij. Apud Ar- Armeni.
menos erat in vsu,vt sponsus scinderet autem dexteram sponsę,& sponsa sinistram sponsi. Elamitæ hunc seruabant Elamitæ.
ritum,vt sponsus digitum cordis sponsæ, gladio percuteret,& sanguinem lāberet, sic & sponsa. Numidiani certum Numidia-
est habent in vsu, vt luto facto adinui- ni.
cem linirentur sponsus,& sponsa. Ma- Macedo-
cedones per hoc, q; panem gladio diui nes.
sum degustasset vterque coniugum. Panonij noua nominū impositione con Panonij.
iungebantur. Galatę cōtrahebant,quia Galatæ.
eodem poculo vir,& fœmina potabant. Thracij, ferro ignito, characteribus in Thracij.
fronte signabant sponsum, & sponsam. Tarenti-, nisi sponsus id comederet Tarenti.
quod sponsa porrigebat, & sponsa quod sponsus, velut coniuges non se putabant. Apud Scythas tamen, quòd Scythæ.
adinuicem se mutuò tangerent sponsus,& sponsa in pede in cruribus,& manibus, & capite. Et de multis alijs, & varijs modis, & admirandis leget, qui voluerit,Alex. ab Alex. Genialium die Alexan.
rum. lib.2.cap.5. & Ioan. Boemum de moribus gentium per totum. Et sic nō Boemus.
miremur de nouo orbis indigenis, q; signa quædam haberent, & vix verba, quando tam varius modus apud varias nationes fuit contrahendi. Et quidem apud quosdam Michoacanensis, prouinciæ, qui sunt alterius idiomatis,ierat iam mos,q; adinuicem se tangerent in capite sine alio consensu exteriori. Sufficiat tamē, q; omnes nationes hanc habent naturalem coniunctionem maris, & fœminæ.

Libet hæc adduxisse ad probandum inter noui orbis incolas verum esse matrimonium. Idem apud Mexicanos probatur, licet alius esset modur contrahendi. Quippe qui talis erat. Primo inter filios nobilium sic fiebat, vt parentes iuuenis, vel cognati, si non erant parentes, quando iam decreuerant dare iuueni vxorem, consulebant Astrologos

logos, seu diuinos,& petebant ab eis, vt viderent per astra,seu signa, vtrum talis iuuenis cum tali puella, quam volunt ei dare in vxorem, conuenient bene in vnum. Vtrùm pacificè victuri essent simul, & mutuò se perpetuò dilecturi. Et vtrùm filios procreaturi. Tunc Astrologi,seu diuini, aspicientes quibusdam signis, & incantamentis, vtrùm bene conuenient,nec ne, respon so dato quòd non, cessant ab incepto. Si respondebant fœlicem exitum, mittebant parentes, vel cognati iuuenis in domum puellæ matronas, petere puellam pro tali iuuene. Parentes verò solebant se excusare quibusdam am bagibus, vel eo ꝙ puella non esset nubilis ætatis vel aliquo alio argumento, dicẽtes matronis illis, ꝙ renunciarent parentibus iuuenis, esse valde gratum, ꝙ voluerint ponere oculos in filiam suam. Hæc verba ad literam. Et ꝙ filia sua adhuc non poterit commodè viro suo ministrare, nec domum regere. Matronæ autem reuertebantur, post, aliquibus diebus præteritis. Rursus mittebantur in domum puellæ, vt renunciarent eis, qua causa non velint dare puellam? Et dicunt, ꝙ iuuenis, est filius nobilium, & parentes habere diuitias, & prædia. Et parentes puellæ respondebant, rem narraturos per ordinem omnibus cognatis, & puellæ, & si voluerit, tradent illi iuueni. Et conueniebant cognati puellæ in vnũ: ꝙ si decernebant eam sponsare, mittebant ipsi similiter matronas in domũ iuuenis, renunciare iam conuentum esse inter eos, vt puella, iungatur adolescenti. Parentes vero adolescentis, vocabant ipsum, & renunciabant ei velle tradere vxorem talem puellam: & monebant vt esset vir, & paterfamilias, & quòd conueniant bene inter se, ipse, & puella, ꝙ mutuò se diligant. Eodem etiam modo parentes puellæ renunciabant. Similiter hortabantur, vt seruiret viro suo: alioqui relinquet te, & ducet aliam, & non bene conuenietis in vnum. Quibus peractis, signabant diem in quo nuptiæ erant celebrandæ: & certis cæremonijs in humeris portabant puellam in domum sponsi, vbi simul sedebant supra stratum paratum coram igne, & ibidem duæ mulieres diuinatrices quadam veste linea ligabãt sponsum, & spõsam. Sponsus verò dabat sponsæ tunicam, & ipsa, sponso vestem, qua ipsi viri vtuntur. Ciboq; posito corã eis, sponsus comedebat per manum sponsæ, & sponsa, per manum sponsi. Et quatuor diebus integris manebant, & ibidem dormiebant illis quatuor diebus: & ad superflua naturæ expellenda non longè progrediebantur, eo ꝙ si contingebat sponsum, vel sponsam foras egredi illis diebus, dicebant esse signum, ꝙ non diligerent se mutuò, vel quid simile. Illisq; quatuor diebus,parentes, & cognati omnes egregiè bibebant vsque ad ebrietatem. Sponsus tamen & sponsa ieiunabant, deprecantes Deos suos, vt fœlix esset coniunctio & bonum haberet exitum. Transactis denique quatuor diebus: mulieres diuinatrices deferebant sponsum, & sponsam in lectũ ornatum, & paratum. Hic erat modus coniungendi inter nobiles. Quare nulli dubium est,quin talis modus coniungendi efficiat matrimoniũ, quandoquidem tam solicitè curabant scire, vtrum bene esset conueniendum in vnũ, existimãtes per talẽ vnionẽ perpetuò manendum in societate,& quòd nullo modo licebat eis diuertere. Et ferè (vt aiunt) idem modus seruabatur apud cæteram plebem,hoc vno excepto, quòd non omnes poterant omnes obseruare cæremonias,propter eorum magnam paupertatem. Consuetumq; erat apud aliquos sine huiusmodi cæremonijs iungi, quippe qui non se habebant velut vir, & vxor, sed tanquam concubinarios, eo quòd postea (quando eis libebat) iungebantur istis cæremonijs. Ex quo manifestè cõstat, inter eos verum fuisse matrimonium. Alias, quorsum differentiam haberent inter coniuges, & concubinas, vt concubinam dicerent illam, quam temerè absque solennitate coniunxerunt sibi: & vxorem, quam cum cæremonijs? Si verò

Nota quo pud nobiles Mexicanos matrimoniũ celebratur.

Illa erat concubina quæ ducebatur absque cæremonijs.

verò contingeret, q̃ amore cæco iuuenis, cum puella iungeretur, parentibus ignorantibus: postea successu temporis adolescens adibat parentes puellæ, petens veniâ de commisso delicto, quòd filiam acceperit ipsis inuitis, quibus dicebat, se velle de nouo eam accipere vt vxorem, & solenniter iungebãtur. ¶ In prouincia de Nicaragua (vt aiunt) matrimonium celebrabatur per hoc, quòd sacerdos idolorum ex minori digito manus, vtrunque appreñendebat sponsum, & introducebat in locũ, vbi erat ignis accensus: & cùm consumaretur ignis, erant nuptiæ celebratæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm si plures quis duxit, sit matrimonium cum omnibus, an solum cum vna.

QVIA apud Mexicanos constat fuisse consuetudinem, vt nobiles aliquã do vnam acciperent in vxorem cum cæremonijs, & habebant in animo eam accipere in vxorem veram, sed tamen cum hoc nolunt, quòd filij illius mulieris sint hæredes, sed firmãt in corde aliam recipere, cuius filij succedant in principatu paterno. Et dato quod secundam reciperent, prima semper habebatur tanquàm vxor, & dominabatur domi. De isto modo coniungendi

Dubium.

posset esse dubium, eo q̃ quando vir iñgebatur primæ, habebat in animo non habere solum eam, sed simul cum ea aliam accipere in vxorem, ex quo videtur agere contra essentialia matrimonij, scilicet, contra bona ipsius: quia fides non poterat seruari.

Et vt dubium augeatur amplius pro omnibus infidelibus, ponimus, q̃ quicunque infidelis quãdo matrimonium contrahebat secundum ritum, & morem suum habebat in animo, si sibi non placeret aliam ducere, vel dato placeret, repudiaret eam, & sumeret aliam: an esset verum matrimonium? Equidẽ multum iuuat scire, eò q̃ incolæ noui orbis, infidelitatis tempore frequenter isto animo iungebantur. Solutio huius dubij erit declaratio illius modi cõtrahendi quem proposuimus.

Pro solutione oportet primo distinguere, vel habebant solum in animo accipere aliam, vel non solum habebant in animo, sed exteriùs ducebant in pactum. Nota.

Prima conclusio. Infidelis contrahens cum aliqua muliere, in animo habens aliam recipere simul cum ea, verum contrahebat matrimonium cum prima. Probatur. Vbi est cõsensus inter personas legitimas, ibi est verũ matrimonium: sed in casu inter illas duas personas est talis consensus, ergo & matrimonium. 1. conclu. 1. Ratio.

Si nõ esset verum matrimonium, ex eo esset, quia habet in animo aliã ducere simul, sed hoc non obstat quominùs sit matrimonium: finis enim principalis matrimonij, qui est procreatio prolis, commodè stat, etiam si aliã ducat: imò melius, quàm si vnam solam. Finis etiam secundarius, qui est operũ communicatio, non tollitur propter hoc, q̃ secundam ducat simul cum prima: ergo dato id habeat in animo, non per hoc tollitur matrimonium. 2. Ratio. Cõtrahẽs cum vna animo accipiendi aliam simul verè contrahit.

Ad idem in c. Gaudemus. Extra de diuortijs. vbi compellitur infidelis, conuersus ad fidem primã recipere, si plures habuerit. Sequitur ergo, q̃ cum prima, verum fuit matrimonium, etiã si animum habuerit accipere aliam, vel alias.

2. conclusio. Infidelis contrahens cũ aliqua, animo repudiandi quando ei displiceat: contrahit matrimonium. Si non esset matrimonium, maximè quia repudium tolleret essentiam eius: sed stante repudio, stat matrimonium, ergo non tollitur essentia eius. in c. Gaudemus patet, vbi summus Pontifex præcipit, q̃ infidelis conuersus, quàm primo repudiauit retineat: sequitur ergo, q̃ etiam stante repudio in opere, manet matrimonium: vnde a fortiori etiã si solum stet in intentione. 2. conclu. 1. Ratio. Qui cõtrahit animo repudiandi verè cõtrahit.

Secundo. Illud habitum in intentione 2. Ratio.

ne non vitiat contractum, quod post exhibitum in exequutione non vitiat: sed repudium post sequutum non tollit cõtractum, ergo nec etiam si sit in intentione.

3. Ratio. Item. In pacto positum repudium nõ vitiat, ergo nec in intencione. Consequentia est bona. Et probatur antecedens. Si aliquis Iudæus duceret vxorem tali pacto, q̃ posset repudiare quãdo voluerit, verè contrahere, quidquid alij dicant. Quia ex omni causa poterat repudiare, vt postea probabimus. Ergo & infidelis gentilis, si id in pactũ duceret, contrahebat. Nam si licuit Iudæo per Dei dispensationem, licebit Gẽtili per consuetudinem habentem vim legis, vt infra dicemus, quando de pluralitate vxorum loquemur in hac p.ar. 17. Ergo sequitur q̃ etiam infidelis cũ tali pacto contrahens, verè contrahet. Ergo etiam si haberet id in voluntate, si non exprimeret. Hanc sententiam tenet Panor. cum multis alijs contra Gl. in c. De infide. de consang. & affini. dicens sic. Ex quo lex eorum hoc permittit, licite deducitur in pactum.

Panor. Glossa.

4. Ratio. Vltimo. Si aliqui duo facerent contractum, & vnus haberet in animo post mensem retrocedendi, esset verus contractus, ergo etiam in præsentiarum, dato quod talis haberet in animo relinquere vxorem, esset matrimonium, si voluit eam vt vxorem accipere, sicut tenet Glossa, vbi supra. Et in c. vnico. lib. 6. de sponsa. dicens, q̃ conditio contra substantiam matrimonij, si fuerit in mente, non vitiat contractum. Idipsum fatetur Innocentius, sicut refert Panor. in c. Si conditiones. de condit. appo. qui dicit, q̃ quando conditio apponitur cõtra substantiam matrimonij: si vnus cõtradicat, & processum est ad consummationem, non vitiat: ergo à fortiori, si solum sit in animo, dum voluntariè illam accepit in vxorem. Hoc etiam videtur affirmare do. Abulen. super Matth. licet super p. Regum sentiat contrariũ. Ergo consuetudo apud infideles Mexicanos, quòd vnam reciperent in vxorẽ cum cæremonijs, tamen in animo haberent aliam ducere, verum erat matrimonium cum prima: etiam cum tali intẽtione: imò existimo etiam si duceretur in pactum. Ratio est. Quia id consuetum erat apud eos. Quod inferius declarabimus latius. Dato enim iam hæc sint contra legem Christi, tamen non constabat eis ante diuulgationem. Itaque apud infideles gentiles, nec intentio de pluralitate vxorum admittenda, nec de repudiando vxorem, vitiabat matrimonium, si aderat alias consensus, & non ob aliud, nisi quia per consuetudinem illis licebat. At cùm solum ista duo sint, quæ viros graues dubios reddiderunt in hac quæstione: vtrùm apud noui orbis infideles esset legitimum, & verum matrimoniũ, considerantes vnitatem vxoris esse de essentia matrimonij, ex Christi præcepto, simul & indissolubilitatem: aliqui non *solum* dubitauerunt de matrimonio, sed in aperto asseruerunt nullum esse inter eos. Quare duas solẽnes quæstiones: primam de libello repudij: secundam de vxorum pluralitate, proponemus. Et primo dicemus, quid circa vtranque fuerit in vsu apud infideles noui orbis, deinde quid generaliter tenendum circa vtranque quæstionem. Et duabus tertiam adijciemus, vtrùm eo q̃ in gradibus Diuina lege prohibitis noui orbis incolæ contrahebant, etiam sit ratio, quominus matrimonium non valeat. Sicq; declarabimus ferè omnem huius secundæ partis materiam, istis tribus absolutis quæstionibus.

Reg. 8. q. 214.

1. Ratio.

Quæ cõtinetur p. 2. principia ista.

ARTICVLVS V.

De libello repudij apud Indos maris Oceani, & primo de repudio Michoacanorum.

CIRCA repudiũ in prouincia Michoacanẽsi, vt habui a sacerdotib⁹ ido lorum, hæc sunt. Quàm primum duo conjugati inter se non conueniebant, renũciabant sacerdoti maiori idolorum, qui vocabatur lingua ipsorum

Modus repudiandi Michoacanorum.

(Peta muti) & ſacerdos admonebat coniugatos, vt inter ſe bene conuenirent, & diligerent ſe mutuò : & reprehendebat illum qui erat in culpa, & ceſſabant à querela. Et ſi ſecundo perdurantes erant in odio, ſacerdos rurſus monebat dicens. Non vultis deſiſtere ab odio? Iam non poterit bene cõueniri inter vos, Diſcedite adinuicem. Atque ſic mutuo ſe repudiabant, virq; aliam ducebat, & fœmina alium virum. Poſt ſententiam nulli licebat ſecundam repudiare, quam ſecundo acceperat: ſed ſi deprehenderet in adulterio, renunciabat ſacerdoti, & adultera interficiebatur. Quod ſi vir iungebat ſe alijs fœminis, parentes fœminæ auferebant filiam de poteſtate viri, & cauſa propoſita corã ſacerdote, vir qui primo repudiarat, ponebatur in carcere publico, & ſi poſt primum repudium non conueniebant inter ſe, non permittebatur eis repudium celebrare, ſed manebant iuncti inuiti in carcere publico. Hæc ſunt quæ illi dixerunt. Itaq; ſi iſtorum vera ſunt dicta, probatur verum eſſe matrimonium inter infideles, quandoquidem iungebantur animo in perpetuum perſeuerandi. Nec facilè repudium concedebatur. Tamen non credo de omnibus verum, quia contrarium conſtat, cum ferè maiorem partem experti ſumus repudiaſſe primas vxores, & libere ſine aliqua ſententia, vel iudicio ſacerdotum. Et interrogati de cauſa, quare repudiarunt, dicit vir, reliqui eam, quia non me diligebat, vel quia non coquebat, & parabat cibum, vel quia non texebat veſtem. Et mulier ſimiliter repudiabat virum. Cauſam ſolent aſſignare, quia nimium reprehendebat eam vir ſuus, vel verberaret eam, vel quid ſimile. Ex quo probabile credo apud incolas prouinciæ Michoacanenſis, ſaltem apud plebem eſſe in vſu repudium, ſine aliquo iudicio, vel ſententia ſacerdotum, ſed ſolum ſuo arbitrio. Et fortè quod illi ſacerdotes dixerunt, erat verum in ciuitate, quæ caput erat prouinciæ, in qua habitabat qui dominabatur omnibus. Crediderim tamen eos quando iungebantur matrimonialiter, bono animo coniungi ad permanendum, licet poſtea contingeret contrarium. Hæc de repudio apud Michoacanenſes.

Nota quo modo adulteriũ fuit reprobatũ apud eos.

In Prouincia de Nicaragua (vt aiũt) ob adulterium repudium concedebatur. Et quando ſponſam ducebat in exiſtimatione q̃ eſſet virgo, ſi inueniretur corrupta.

Modus repudiandi apud Nicaragua.

Apud Mexicanos (vt ferunt) repudiũ erat per ſententiam iudicum ad hoc ſignatorum, Vel (vt alij referunt, & credo veriùs) id fiebat ſolum, quòd aliquibus inter ſe malè conuenientibus in matrimonio, denunciabatur quibuſdam iudicibus, & ipſi admonebant eos: quòd ſi ſemel, & bis admoniti, noluiſſent acquieſcere, ipſis non contradicentibus inter ſe, coniuges diſiungebantur. Ferunt etiam, q̃ propter repudium oriebantur bella, & diſſenſiones inter parentes, & conſanguineos: & affirmãt quòd in prouincia Mexicana, quæ ſatis magna eſt, non dabatur ſententia diuortij, niſi in ciuitate metropoli Mexicana, vel in Tezcuco, vel in alia quæ dicitur Tlacupa, quæ ſunt prope ciuitatem Mexico ſitæ, in quibus locis erant per principẽ poſiti quidam ſeniores, qui iudicarent in cauſis matrimonialibus. Et ſi agebatur de adulterio, mortis pœna erat. Si ob aliud, contentio oriebatur inter coniugatos, iudices eos pacificabant. Quòd ſi ſecundo conquerebantur, ſententiam ferebant diuortij. Hoc dicebant eſſe in vſu. Alij vero dicunt, quòd abſq; ſententia ſeparabantur, ipſis iudicibus nõ contradicentibus. Nonnulli ſecretè ſine iudicis ſententia, aut monitione adinuicem diſiungebantur. Hunc modum dicunt fuiſſe in repudio. * Et Plato. de diuortio, etiam leges ſtatuit in dialogo. 11. de legibus, vbi & iudices ponit in repudio ſicut & de hominibus noui orbis dicimus.

Modus repudiandi apud Mexicanos.

ARTI-

ARTICVLVS VI.

De indissolubilitate in matrimonio, vtrum sit de iure naturæ.

PRIMA, & solennis quæstio sit, vtrùm indissolubilitas matrimonij, quæ repugnat repudio, sit de iure naturæ.

Pro solutione notandum, quid sit ius naturale, seu lex naturalis. Quod etiam modis capiatur. Pro cuius elucidatione etiam aduerte: q̃ omnibus rebus mundi insunt naturaliter quædã principia, quibus non solum proprias, & sibi conuenientes operationes, sed quibus eas conuenientes fini suo facere possunt. Verbi gratia. Homini conuenit comedere ad vitæ sustentationem, quod fieri non potest, nisi per digestionem cibi. Habet ergo ob hoc quædam principia à natura quibus perficiat operationem. Habet enim os, & dentes, nõ solum hoc habet à natura, sed cum hoc habet, q̃ conuenienter ad finem talem, habeat operationem. Ob quod habet dentes acutos: vt melius conteri possit cibus. Hoc ideo est, quia cùm natura sit optimè instituta (vt Aristo. ait) non solum prouidet rebus vt agant, sed etiam vt conuenienter agant. Et dicendum naturale, quicquid à natura datur, id est, à Deo auctore naturæ. Et talia principia ad reddendum operationes conuenientes fini, naturalia dicuntur. Reddere etiam operationes conuenientes fini, naturale dicitur. Hoc autem siuè sint operationes quæ conueninnt rei, ratione generis: vel sint quæ conueniunt ratione speciei. Verbi gratia. Si sit in homine principium ad comedendum, quod conuenit ei ratione generis, inquantũ animal est. Eò quippe q̃ animal est, naturale est ei sumere cibũ. Item. Et est principiũ in ratione ad bonũ prosequendum. Hoc naturale est, quod sequitur naturã speciei, inquantũ homo est. Siue hoc, siue illud, naturale dicitur ipsi homini, cùm à natura principiũ habeat ad vtranq; operationem. Item. Lapis habet principiũ ad cõplendam hanc operationé, scilicet, descẽdendi deorsum, quod principium est grauitas: quod habet à natura insitũ per formam suã. Sicut ergo iu rebus inanimatis cognitione carentibus, quæ ex necessitate naturæ agunt, principiũ actionũ est forma, à qua operationes procedunt cõuenientes fini: ita in his, quæ cognitionẽ participãt, principiũ agendi sunt cognitio, & appetitus. At quia naturale est habenti cognitionem agere ex his principijs, necessario dicendũ est, q̃ illa sunt principia naturaia: nam eò modo quo lapidi cõuenit descẽdere deorsum à forma sua, propter grauitatem, & animali cõuenit operari opera cõuenientia ei per cognitionẽ, & appetitũ: & hæc naturaliter agunt: quia á natura habẽt mouere animal, ad operationes cõuenientes. Ob quod necessario oportet ponere in vi cognoscitiua, naturalẽ conceptionẽ rei, quã cognoscit, & in vi appetitiua quãdam incliationé. Hoc quidem est in appetiru, inclinari, quod in vi cognoscitiua, cognoscere. Per huiusmodi vero actus potest reddi operatio conueniens rei cognocenti, sicut & per grauitatẽ lapidis redditur actus, descensus conueniens lapidi. Et hoc est verum incognoscente, siue operatio sit quę cõuenit cognoscenti ex conditione generis, scilicet, inquantũ animal, vel ex conditione speciei, inquantum tale animal est. Sicq̃: reperiuntur hæc principia, scilicet, cognitio, & appetitus in brutis, & in hominibus. Est tamen differentia inter homines, & bruta animantia: licet enim oĩa animata suos habeãt proprios fines ex inclinatione naturæ, & consequantur fines: non tamen attingunt ad cognoscendũ proportionem operis ad finem, seu mediorum in ordine ad finem: nam & si finem consequantur, non tamen intelligunt suum finem esse. Et quamquam contingat finem cognoscere, nesciunt quis sit modus perueniendi in finem. Homo tamen habet per rationem, vt non solum finem suum cognoscat, sed & media fini cõuenientia, & proportionẽ ad finẽ. Verbi gratia. Bru-

S. Tho. in 4. dist. 33. Gabr. in 3. sen. d. 37 Alex. ha. 3. p. q. 27. memb. 4. art. 3. S. Th. 1. 2. q. 65. ar. 3. Arist. 12. metaphy. in fine. S. Th. 1. 2. q. 94. ar. 2. S. Thom. vbi supra. Nota. 1. Differentia inter rationalia & irrationalia. S. Th. 1. 2. q. 1. ar. 2.

tum animal coninngitur alteri in diuersitate sexuum, scilicet, masculus, & fœmina, & inclinatur ad illum,non tamen cognoscit finem, ad prolem generandam, dato quidem cognoscceret medium, non cognoscit proportionatum fini, sed instinctu, vel appetitu fertur in coniũctionem, cùm ad id inclinetur. Attamen homo, non solum cognoscit finem,procreationem prolis, sed etiam medium proportionatũ fini. Ob quod dato in homine, & in animalibus sit naturalis conceptio, & inclinatio, tamen cognitio indita homini dicitur lex naturalis, vel ius naturale, quo dirigitur ad operandum. Eademq; naturalis cognitio in brutis dicitur naturalis extimatio, & non lex naturalis. Ratio diuersitatis hæc est. Lex quippe dicit regulam ad aliquid agendum, per quam regulamur in operationibus,& regulatio solum potest illis competere, qui ad regulam aspicere possunt: cùm ergo homo solus ad regulam possit aspicere, eo quòd est dominus suarum operationum, & potest in regulam dirigere, in eo dicitur lex naturalis,& non in brutis. Bruta nanque non habent dominium suarum operationũ, sed ex vi insita naturæ mouentur ad exercendum suas operationes,quasi impulsa. Ob quod in homine dicitur lex naturalis, & non in brutis. Vnde lex naturalis, est quædam conceptio naturaliter homini indita, qua dirigitur ad agendum in actionibus proprijs: siue cõpetant ei ex natura generis, inquantũ animal est, vt comedere, & gignere: siue inquantum homo est, vt ratiocinari, legere,vel simile quid. Ex quo patet, q̃ cùm lex naturæ sit, qua homo dirigitur ad consequendum suum finẽ per operationem cõuenientem fini: omne illud quod reddit operationem non conuenientem fini,quem natura intendit, erit contra ius naturale.

S. Thom. vbi supra.

Naturalis extimatio est in brutis.

S.Tho.1.2 q.91.ar.2. ad 3.

Quid lex naturalis.

Præterea. Dupliciter actio potest esse non conueniens fini, vel quia omnino impedit finem, vel quia dato non impediat, tamen difficilem facit consequutionem eius, sicut per comestionẽ natura intendit sanitatem, & conserua

Nota 2.

tionem animalis. Superflua verò, & inordinata comestio impedit finẽ, quia non erit sanitas cum superflua comestione. Si tamen sit temperata comestio, sed non sit congruo tempore,licet non impediatur finis, qui est sanitas, tamen facit difficilem consequutionem finis, eo q̃ non bene conseruabitur sanitas cum tali comestione.

Item notandum, q̃ natura intendit in actionibus duos fines,vnum principalem: alium sub isto minùs principalẽ, sicut in exemplo posito. Per comestionem enim in homine non solum natura intendit sanitatem, & conseruationem hominis, sed etiam intendit bonã habitudinem in negotijs gerendis: vt homo habeat robur, & fortitudinem,& non deficiat in exercitio negotiorum. Vnde potest esse, q̃ actio impediat finẽ principalem quem natura intendit,vel q̃ non principalem tollat,sed secundarium,& minùs principalem. Vel potest esse, q̃ difficulter, vel operationem difficilem reddat ad consequutionem finis secundarij, & non ad consequutionem finis principalis, vt non recedamus ab exemplo posito. Superflua enim comestio,non solum tollit finem principalẽ, scilicet sanitatem, sed & secundarium, scilicet bonam habitudinem in negotijs gerendis. Et idem de nimio defectu cibi. Cibatio verò inordinata quantum ad tempus,non tollit finem principalẽ, sed difficilem reddit secundarinm. Nã non existente bona valetudine, non potest homo commodè negotia exercere. His suppositis, sit prima conclusio.

Nota 3.

Prima conclusio. In actionibus humanis si fit aliqua operatio, quæ omnino tollat finem principalem, quem intendit natura in suis operationibus,est prohibita iure naturę,per prima principia. Verbi gratia. Intendit natura conseruationem hominis. Homicidium autẽ directè tollit istum finem. Ob hoc homicidium dicitur esse prohibitum de lege naturæ, per prima principia legis naturæ. Item. Natura intendit bonum cuiuslibet: Si aliquis alicui malũ inferat, tollit omnino istum finẽ,quem natura intendit. Quare est de primis

1. conclu.

prin-

principijs iuris naturæ, nulli malum esse faciendum. Talia enim sunt principia prima legis naturæ, quæ sunt nota omnibus statim sine aliquo discursu, quæ audita, statim quilibet approbat. Sicut etiam est. Omne bonum est prosequendum, & omne malum est fugiendum. Quia ergo natura intendit finem primo, prohibet primo quod omnino tollit illum finem.

2. conclu. 2. conclusio. Omnis operatio faciẽs difficilem peruentionem ad finem, quẽ Viguer. in suis instit. Theo. c. 16 §. 7. ver. 11 Quæ sunt de 2. principiis iuris naturæ. principaliter intẽdit natura in suis operationibus, vel faciens eam minùs decentem, est prohibita iure naturæ, de secundis præceptis iuris naturæ: quæ quidem præcepta sunt tanquàm quædam conclusiones, quæ deriuantur ex primis principijs. Probatur. Quia cũ natura (vt diximus) non solũ det operationẽ ad cõueniẽtẽ cõsequutionẽ finis, sed etiã ad consequutionẽ: illud quod impedit conuenientem consequutionẽ finis, erit contra ius naturæ, sed non est contra prima principia: nam per tales operationes finis principalis non tollitur: ergo erit de secundis principijs, quæ sunt velut conclusiones deriuatæ à primis. Verbi gratia. Stando in exẽplo proposito, comestio inordinata quãtum ad tempus, licet non tollat finem principalem, scilicet sanitatem hominis, quam intendit natura, reddit tamen consequutionem finis difficilem, quia non commodè habetur: ob quod est iure naturæ prohibitum comedere ante tempus, non quidem est de primis præceptis, quia non est de per se notũ non comedendum ante horam: vnde nõ est de primis præceptis iuris naturæ, sed fit notum ex primo principio. Cuilibet est necessarium conseruare vitã, sed ex inordinata comestione, quantum ad tempus, non bene conseruatur vita, seu salus hominis, ergo non est comedendum ante horam. Ecce quomodo, quod difficilem reddebat finẽ intentum à natura, est prohibitum iure naturæ, tanquàm quædam conclusio, quæ probatur ex principijs per se notis in natura, quæ sunt de primis principijs, ex quibus deriuantur conclusiones, quæ dicuntur esse de lege naturæ, vel prohibita, vel præcepta, de secundarijs præceptis. Hæc sunt valde notanda in omni materia, præcipue in hac matrimonij, ad exacte intelligendum quid sit contra legem naturæ, & quid non.

3. Conclusio. Omnis actio, quæ tollit finem secundarium naturæ, vel difficilem facit peruentionem ad ipsum, est prohibita de iure naturæ, per secundaria præcepta iuris naturæ, & non per prima. Probatur. Natura in suis operationibus posit finem principalem intẽdit debitam peruentionem ad ipsum, & ad finem secundarium: ergo illis præceptis iuris naturæ erit prohibitum, quod impedit finem secundarium, quibus est prohibitum, quod impedit debitam peruentionem in finem, quia eadem omnino est ratio vtriusque: sed quod impedit commodam peruentionem in finem est prohibitum secundis præceptis iuris naturæ. vt in 2. conclusione patuit. 3. conclu. Abulen. Matt. 19. q. 45. 1. Ratio.

Illud dicitur esse prohibitum secundis præceptis iuris naturæ, quod nõ est per se notum malum, sed elicitur ex per se notis: sed quod impedit, & tollit finem secundarium, quem natura intẽdit, nõ est per se notum malum, sed est tanquàm conclusio, quæ elicitur ex per se notis: ergo, quandoquidem est prohibitum, solum est prohibitum de secundis præceptis iuris naturæ. Exempli gratia. Multum comedere, impedit finem secundarium, quem natura intendit per comestionem, scilicet bonam habitudinem ad negotia gerenda: ergo multum comedere, est prohibitũ iure naturæ, sed tamen non primis præceptis, si cum tali comestione conseruatur sanitas: quia non est per se notum illud esse malum, sed debet fieri notum per prima principia per se nota. s. Omne malum est fugiendum, & bonũ prosequendum: sed non exercere negotia, quæ sunt homini conuenientia, est malum, ergo fugiendum est. Ecce quomodo elicitur hoc tanq̃ cõclusiõ quædam ex per se notis: ob quod illud tale dr esse de iuris naturæ p̃ceptis secũdarijs. 2. Ratio. Mat. 7.

Ap-

Duplex finis intentus à natura in matrimonio. Abulen. Matt. 19. q. 45. Aristo. 8. ethi. c. 12.

Applicando in proposito in matrimonio, Duplicem finem prætendit natuta inclinans ad illud. Primum, & principalem, procreationem prolis, & eius sufficientem educationem: Qui finis competit homini, inquantum animal est. Omnibus quippe animalibus perfectis conuenit procreare filios, & educare eo tempore, quo educatione parentum indigent. Et ob id Aristot. hanc causam associationis maris, & fœminæ assignat communem omnibus animalibus, quod est primum bonum matrimonij, scilicet, prolis educatio. Finis secundarius, & minùs principalis in matrimonio est, communicatio operum maris, & fœminæ, vt ibi Aristot. dicit, quæ communicatio est in necessarijs ad vitam. Et quantum ad hoc ponitur bonum aliud matrimonij, scilicet, fides, inquantum debent sibi adinuicem seruare, quandoquidem in operibus communicandum: Tertius finis respectu fidelium solum est sacramentum, de quo quia de infidelibus agimus, nihil in præsenti, suo loco reseruantes.

2. finis.

3. finis.

Ius naturale tripliciter accipitur.

Præterea notandum, q̃ ius naturale tripliciter accipitur. Vno modo, pro eo quod est à principio naturali. Secundo modo, pro eo quod est à principio extrinseco Diuino. Tertio modo, pro eo quod non solum est à principio naturali, sed est à natura, id est de re naturali, prout distinguitur contra rationem.

Pri. modo ius naturale.

Primo modo capiendo, ius naturale est illud, quod est ex principio, quod à natura inditum est. Verbi gratia. Homo à natura habet rationem inditam: eò enim est homo, quòd rationem habet, qua distinguitur ab alijs animalibus. Quod ergo ab isto principio procedit in homine, dicitur esse de iure naturæ, quomodocunq; homo dirigatur per rationem ad aliquid absque aliqua lege scripta, siue illud ad quod inclinatur conueniat ei, quia homo est, vel quia animal est, dicitur esse de iure naturæ, sicut videmus hominem absque aliqua lege posita inclinari ad viuendum in consortio aliorum hominum, etiam si nulla sit lex posita, vel inclinari ad mansuetudinem, vel quid simile, sine alia lege, & hoc, quia ratio, quæ in homine est, eum mouet ad illud, illud tale dicitur esse de lege, vel de iure naturæ primo modo. Idem si moueatur ad comedendum, quod conuenit ei inquantũ animal est, de iure naturali esse dicitur, quia illud habet à principio insito à natura, id est, ea ratione, qua sensitiuum est, & nutrimento indiget.

Secundo modo dicitur ius naturale, quod est Diuinum positiuum. Et hoc ad similitudem modi præcedentis, scilicet, quia est quasi ex principio naturali, eo quòd sit â principio superiori mouente. Sicut in naturalibus dicuntur aliqui motus naturales, non q̃ sint à principio intrinseco, sed qa sunt à principio extrinseco, superiori mouente. Sicut motus qui sunt in elementis ex impressione corporum cœlestium dicuntur naturales: vt dicit Commentator. 3. de cœlo, licet non sint à principio intrinseco: tamen quia à superiori mouente, sufficit ad hoc q̃ naturale dicatur. Ob similitudinem euius illa quę à Deo sunt (qui est principium superius mouens) dicuntnr esse de iure naturali. Sunt etenim ex infusione superioris principij. Hoc modo accipitur ab Isidoro, dicente: Ius naturale est quod in lege, & Euangelio continetur. Certum est, q̃ si primo modo caperetur ius naturale, pro illo quod est à principio insito per naturam q̃ nõ omnia quæ sunt in Euangelio, sunt de iure naturæ: nam q̃ homo recipiat baptismum ad salutẽ, non est naturale, cum ad id non inclinatur homo per rationem, cùm sit supra rationem. Veruntamen quia quæ in Euangelio sunt, à Deo data sunt, & indulta, tanquàm à superiori principio, dicuntur esse de lege naturæ.

Secundo modo ius naturale.

Auerr.

Quæ sunt in Euangelio, dicuntur esse, & de lege naturæ.

S. Bonau. 4. d. 33.

Tertio modo dicitur aliquid de iure naturæ, strictè capiendo, pro eo q̃ est nõ solum à principio naturali, sed ab ipsa natura. Principium naturale in homine suorum actuũ ratio ipsa est. Vnde quicquid est dictamine rationis, est naturale, quod est capi ius naturale primo modo: tamen isto tertio modo est, quando

Quidqd est de dictamine rationis, est naturale.

do ab ipsa natura est, prout natura distinguitur cõtra rationem. Et naturale, prout distinguitur contra illa quæ sunt secundum rationem. Hoc modo ius naturæ non est aliud, quàm illud, quod est de rebus naturalibus. Hinc est, q̃ illa, quæ conueniunt homini, non inquantũ homo est, sed inquantum animal est, dicentur esse de lege naturæ, vel de iure naturæ, hoc tertio modo strictè capiendo. Et sic capiendo, definitur Iuristæ dicentes. Ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit. His suppositis, oportet quæstioni satisfiat, vbi quærebatur, vtrũ inseparabilitas matrimonij sit de iure naturæ. De quo sit prima conclusio.

Quid ius naturę secundũ Iuristas.

1. conclu. Prima conclusio. Capiendo ius naturale secundo modo, id est, pro iure Diuino, inseparabilitas est de iure naturæ.

Matt. 19. Probatur ex illo Matth. vbi Christus expresè dixit, nullo modo licere homini relinquere vxorem. Patet etiã quomodo ab initio fuerit sic ab ipso Deo cõstitutum, quandoquidem dixit,

Gene. 2. Erunt duo in carne vna, & ab initio creauit Dominus. Tandem ex processu literæ constat, Deum inseparabilitatem matrimonij renouasse, quæ a principio creationis fuerat, quæ perierat in statu legis veteris propter repudium.

2. conclu. 2. conclusio. Accipiendo ius naturæ tertio modo stricte, pro illo, quod homini conuenit inquantum animal est: inseparabilitas matrimonij non est de iure naturæ. Probatur. Inseparabilitas quidẽ hæc non reperitur in cæteris animãtibus, vbi masculus, & fœmina cõmiscentur: ergo sequitur cùm in alijs non sit de iure naturæ quòd nec in homine.

conclu. 3. 3. conclusio. Accipiendo ius naturæ primo modo, pro eo, quod est de dictamine rationis, sine aliqua lege positiua: inseparabilitas in matrimonio est de se-

Maio. dist. 26. q. 2. cundis præceptis iuris naturæ. Quia ratio absq; aliqua lege dictat, in matrimonio esse indissolubilitatem, vel inseparabilitatem. Dictat enim illa quę sunt conuenientia fini matrimonij, sed conueniẽs est inseparabilitas ad prolis procreationem, vt constat, nam aliàs, non posset debitè proles educari, si non esset indissolubilitas inter coniugatos.

Pro intelligentia tamen notandum est, q̃ in matrimonio ista prætendũtur, procreatio prolis, eiusdem educatio, instructio, & operum cõmunicatio, vt suprà diximus. Finis principalis matrimonij, scilicet, procreatio prolis: quia non tollitur totaliter per separabilitatẽ matrimonij, cùm proles possit procreari, dato maneant ad certum tempus solum vir, & fœmina, nõ est ista inseparabilitas in matrimonio de primis præceptis iuris naturæ, est tamen de secundis. In forma conclusio probatur. Separabilitas matrimonij impedit finẽ secundarium matrimonij, finem autẽ principalem efficit difficilem, ergo sequitur, q̃ talis separabilitas est prohibita iure naturæ. Et non est de primis pręceptis iuris naturæ, ergo de secundis. Quòd non sit de primis, probatur. Quia (vt suprà diximus) solum illa sunt prohibita per prima præcepta iuris naturæ, quæ tollunt finem principalem, quem prætendit natura: sicut occidere, quia tollit vitam hominis, quam intendit directè natura: at per separabilitatem matrimonij non directè tollitur finis principalis matrimonij, scilicet, procreatio prolis: cùm procreari possit, licet non æquè bene, dato separẽtur vir, & vxor: sequitur, q̃ est de secundis præceptis. Et quamquam sit ad procreationẽ prolis necessariũ, q̃ vir, & fœmina simul maneãt ad aliquod tẽpus, vsq; dum iam proles est prouectę ætatis, & sui iuris, non tamen est necessarium q̃ perpetuo maneant iuncti. Ob quod potest finis principalis matrimonij stare cum separabilitate: eo q̃ instructio fieri potest perfectè vsq; ad vicesimum annum. Et iam ex iure naturæ non esset necessarium simul in vnum manere vir, & vxor.

In matrimonio prę. intento p creatio p lis, educatio, & operum comtrimonij muuicatio.

1. Ratio.

Item. Inseparabilitas matrimonij nõ ordinatur ad prolis bonũ, quod est principalis finis matrimonij, nisi quantũ ad hoc q̃ per parentes, filijs prouideri debet in totam vitam, per debitam præparationem eorum quæ sunt necessaria in vita: huiusmodi autem præparatio, non est de prima intentione naturæ, secundum quam omnia sunt cõmunia:

2. Ratio. S. Tho. in 4. d. 33. S. Th. 1. 2. q. 94. ar. 5. ad 3.

ergo

ergo inſeparabilitas, non eſt de primis præceptis iuris naturæ.

4. conclu. Inſeparabilitas ad aliquod certũ tempus eſt cõtra prima præcepta iuris naturæ.

4. Concluſio. Licet ita ſit, q̃ inſeparabilitas, per totum tempus vitæ non ſit contra prima præcepta iuris naturæ, tamen ad aliquod tempus certum de per ſe eſt contra iuris naturæ prima præcepta. Nam illud, quod tollit finẽ principalem matrimonij, eſt cõtra prima præcepta iuris naturæ, ſed ſeparabilitas, ſi ſit ante prolis procreationem neceſſariam, & educationem ſufficientem, tollit finem principalem matrimonij, ergo eſt contra prima præcepta iuris naturæ. Quòd ſi ſeparatio fit ante prolis procreationem tollatur finis matrimonij, patet: quia cum fœmina ſola non ſufficiat ad prolis educationẽ, nec ſolus vir, vterq; coniugum erit neceſſarius: ſequitur ergo, q̃ ſi ſimul nõ maneant in vnum, q̃ proles non educabitur: & ſi non educetur non adeſt finis principalis matrimonij. Educationem quippe principaliter intendit natura, & non ſolum generationem. Vnde de iure naturæ eſt, tandiu virum, & fœminam ſimul manere, quandiu intẽditur educationi prolis. Ante verò ſe parari eſt prohibitum iure naturæ primis præceptis. Hæc concluſio non cõtrariatur tertiæ concluſioni: quia illa abſolutè, hæc de tempore determinato loquitur.

5. conclu. 5. concluſio. Inſeparabilitas matrimonij vſque ad mortem, licet nõ ſit de iure naturæ, vt eſt commune omnibus animalibus, eſt tamen de iure naturæ, tandiu, quandiu vacatur generationi.

ratio. p. p. Quia conſtat in omnibus animalibus, q̃ inſeparabilitas non manet vſq; ad mortem: ergo nec in homine neceſſario manet ex iure naturæ, quod eſt commune omnibus animalibus. Nam tandiu manendum eſt ſimul, quandiu vacatur educationi, prolis: ſed nõ vſq; ad mortem vacatur educationi, cum ante ſenilem ætatem contingat prolem eſſe ſufficienter educatam, ergo non eſt de iure naturę perpetuò manere.

ratio 2. p. Secunda pars probatur, q̃ ſit de iure naturæ tertio modo capiendo ius naturæ, quandiu vacatur generationi. Nam dicitur eſſe de iure naturæ tertio modo, quod eſt commune omnibus animalibus: ſed brutis animalibus natura indidit, quòd ſimul maneant vſque ad educationem perfectam filiorum: ergo etiam & homini hoc conuenit. In quibuſdam enim animalibus filij, mox vt nati ſunt, poſſunt ſe educare, & in talibus nullius parentis cura exigitur. In alijs ſufficit cura maris ad educandum: ideoq; non commanent maſculus, & fœmina. In illis verò, in quibus maris, & fœminæ ſolicitudo requiritur, ambo manent. At quia bruta exiguà indigent educatione, paruo tempore manent ſimul maſculus, & fœmina. Homo tamen, quia perfectior cæteris animantibus, longa indiget educatione: quia tardius perficitur. Et cùm naturale ſit omnibus animantibus tandiu ſimul manere, quandiu proles per ſe nõ eſt ſufficiens, naturale erit tandiu manere virum & vxorem ſimul, quandiu proles educatur: & per ſe non eſt ſibi ſufficiens: ſed quandiu generationi vacatur, tãdiu educationi prolis, quæ de nouo gignitur, intendendum eſt: ergo de iure naturæ capiendo tertio modo, vt commune eſt omnibus animantibus, erit inſeparabilitas matrimonij tempore toto, quo generationi vacatur. Et quia educatio ſufficiens extenditur vſque ad viceſimum annum prolis, & qui gignit eſt regulariter viginti annorum, iam inſeparabilitas erit de iure naturæ vſque ad quadrageſimum annum, etiã ſi vnum filium ſolum gigneret. Et quia dum illum educãt, naſcuntur alij, pro quorum quolibet oportet tantundem temporis impendere, oportet parentes per totam vitam manere ſimul gratia educationis filiorum: quia aliter non poſſent ſufficiẽter prolem educare. Et tamen matrimonium ordinatur ad educationem ita principaliter, ſicut ad procreationẽ, cùm nihil proſit procreatio abſque educatione: ob id de iure naturæ eſt inſeparabilitas.

Nõ eſt eadem ratio educationis in omnibus animalibus.

Præterea. Educatio non poteſt commodè fieri abſque communicatione operum inter maſculum, & fœminam, quæ fit dupliciter. Vno modo, realiter

Dupliciter educatio contingit. 2. Cor. 12.

ter educando, quandiu indiguerit. Alio modo, relinquendo aliqua bona, per quæ ſuſtententur nati adulti poſt mortem parentum. Quare ad parentes attinet, filijs theſaurizare, quod contingit per hoc, q̃ parentes relinquant filios hæredes bonorum ſuorum. Hæc vero theſaurizatio fieri non poteſt, niſi maneant ſimul maritus & vxor. Sequitur ergo inſeparabilitatẽ hanc eſſe de iure naturæ.

Corolla. notãdum pro iſtius orbis incolis.

Ex quo ſequitur manifeſtè, q̃ ſi eſſet aliquà gens propter peccatũ tã ignorãs: quæ nullã haberet doctrinã, nullã virtutem acquiſitã, nec ſecundũ lumen naturale viueret, nec educationẽ filiorũ haberet, nec theſaurizare eis, & nihil eis relinquere eſſet conſuetũ, nec aliquo alio modo curã filiorũ gereret, qđ apud tales inſeparabilitas in matrimonio nõ tã neceſſaria eſſet, ad tantũ tẽporis poſt ꝓlis generationẽ, ſicut eſt neceſſaria in gẽtibus, q̃ inſtruunt filios in bonis moribus, & pollẽt virtute, & theſaurizãt eis.

Nota. Sed videt ꝓbabiliter dicendũ, q̃ illis gentib⁹ ex natura tãdiu manẽdũ eſſet, quãdiu generationi prolis intendit: quod fit paruo tẽpore, cũ educatio apud eos nõ ſit. Et in illis matrimoniũ ſolũ videt eſſe ad generationẽ, in officiũ naturæ, & remediũ, & tãdiu in vnũ manendũ eſſet. Vnde nõ mirandũ, q̃ tales plures admitterent in matrimonio: vel q̃ repudiũ cõcederent facilè. Nã vbi nõ eſt procreatio, nec educatio, nec theſaurizatio, nõ ex natura eſt neceſſitas ad diu manendũ. At qa ſuſpicor aliquos, inuẽtos in nouo orbe, in q̃bus ante cognitionẽ veri luminis, & Euãgelij diuulgationẽ: illa quæ in lumine naturali bona cognoſcunt, vix ipſis fuerũt in vſu, credibile eſt in matrimonio tã turpiter erraſſe, Et tam facilè aliã, & aliã ſibi ſociaſſe ex hoc ꝓueniſſe: qđ rara eſſet apud eos inſtructio, nec aliqua alia ad virtutẽ prolis ꝓuectio, nũc aũt longè aliter viuunt, cũ eis prædicatũ ſit. Ex oĩbus ergo reſolutoriè habemus, inſeparabilitatẽ matrimonij eſſe de iure naturæ de ſecundis præceptis ꝓ totã vitam, vt maneant ſimul vir & vxor.

Epilogatio arti. Abulen. Matt. 19. q. 45.

Eſt etiam de primis præceptis iuris naturæ, quantum ad tempus aliquod, ſcilicet, quandiu prolis educationi, neceſſariò intenditur. Ex quibus oritur ſequens graue dubium. Cũm hæc inſeparabilitas ſit de iure naturæ: quare non eſt idem apud omnes gentes?

* Hæc dicta ſunt ex communi opinione doctorum, quamuis Michael de Medina in ſuo de Cælibatu lib. 4. controuerſia. 1. c. 10. contendat probare hanc inſeparabilitatem in matrimonio non eſſe de iure naturali primario, neq; ſecundario: ſed eſſe de iure Diuino poſitiuo, quòd & ſatis doctè contendit probare fortè de re omnes eadem ſentimus, vide ibi.

ARTICVLVS VII.

Quare indiſſolubilitas non ſit apud omnes gentes.

SI ergo ita res ſe habet, vt diffinitũ eſt, q̃ inſeparabilitas matrimonij eſt de iure naturæ, quomodo ergo non eſt idem apud oẽs gentes? Videtur .n. naturalia (ſi verè naturalia ſunt) eſſe immutabilia, & inuariabilia, & idem apud oẽs: ſed clarè cognoſcimus eſſe quàm plurimas nationes infidelium barbarorũ, qui talẽ inſeparabilitatẽ non obſeruãt, ſed vtuntur repudio pro libito: ergo nõ videtur de iure naturæ, ſicut diffinitum eſt. S. Th. 1. 2. q. 94. ar. 2.

Conſideratio.

Pro ſolutione oportet in memoriam adducere, qđ ſuprà diximus: dupliciter aliquid eſſe de lege naturę. Vel quia eſt de primis præceptis iuris naturæ, quæ ſunt illa manifeſta per ſe, vt eſt. Omne malũ eſt fugendũ. Omne bonũ eſt proſequendũ. Itẽ. Quod tibi nõ vis, alteri nõ facias. Hæc ſunt prima principia ꝓ ſe nota. Ijs cõtraria, ſunt prohibita primo de iure naturæ. Alia ſunt de iure naturæ, ſiue prẽcepta, ſiue ꝓhibita, quę nõ ſunt de primis prẽceptis legis naturę: quia nõ ſunt ꝓ ſe nota apud oẽs: ſed ſunt velut cõcluſiones quędã, quę inferunt ex primis principijs. Nam in ſpeculabilibus ſunt quędã principia prima, ex quibus deriuãtur, & deducuntur concluſiones, ſicut eſt. De quolibet eſt affirmare, vel negare, ſed non de vno vtrunque ſimul, vt ait Ariſt. Et hoc. Quodlibet eſt, Matt. 7. S. Tho. vbi ſupra.

Aristo. 4. metaphy. tex. co. 9. et. 10. vsq; ad. 27.

vel non est. Et aliud. Quæcunq; sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se. Hæc ita sunt principia speculabilia per se nota: quia nullus est, qui si terminorum significationem intelligat, ignorare possit, ob hoc dicuntur prima principia, ex quibus per ratiocinationẽ eliciuntur conclusiones quædam. Sic in practicis contingit, q; ex quibusdam primis principijs practicis notis per se. Quod tibi non vis, alteri non facias; vel, Nulli malum est faciendum: eliciuntur aliæ conclusiones in particulari, quæ non sunt per se notę, sed innotescunt per discursum. Prima vero principia in moralibus, dicuntur esse de iure naturæ primo modo. Secunda autem, quæ sunt conclusiones, dicuntur esse de iure naturæ, secundo modo, licet vtrunq; sit de iure naturæ. His suppositis, ad quæstionem sit prima conclusio.

Matth. 7.

1. conclu. S.Th. 1.2. q.94.ar.2. Isido. in li. Ethi.c.12. Cicc.li.3. de repub. quæ referuntur à Lactan. li. 6. de vero cultu Dei c. 8.

Prima conclusio. Lex naturalis quantum ad prima sua principia, quæ per se sunt nota, est eadem apud omnes gentes: nec aliquam variationem patitur]. Conclusio probatur ex dictis Isido. Ius naturale est commune omni nationi. Ratio est. Eo enim dicuntur esse principia prima iuris naturæ, quia ex se, & per se sunt nota in natura: sed cùm naturam eandem habeant omnes nationes: sequitur apud omnes eadem erũt hæc principia. Nam omnia illa facienda, vel vitanda pertinent ad præcepta legis naturæ, quæ ratio practica naturaliter apprehendit esse bona humana. Et quia bonum, habet rationem finis: eo q; omnia appetunt bonum: vt ait Aristo. & malum habet rationem contrarij: inde est, quòd omnia illa, ad quæ homo habet naturalem inclinationem, ratio naturaliter apprehendit vt bona, & per consequens vt opere prosequenda: contraria vero vt mala, & vitanda. Secundum igitur ordinem inclinationũ naturalium, est ordo præceptorum legis naturæ. Inest enim primo homini inclinatio ad bonum secundum naturã, in qua communicat cum omnibus substantijs, inquantum quælibet substantia appetit conseruationem sui ipsius: & secundum hanc pertinent ad legem naturæ, ea per quæ vita hominis conseruatur: contrarium autem impeditur. Sicq; est idem apud omnes velle conseruare se ipsum, & fugere contrarium.

Aristo. 1. Ethi. c. 1. S. Thom. vbi sup.

Nota.

Inest etiam homini inclinatio secundum naturam, in qua communicat cum cæteris animantibus. Et sunt de lege naturæ primo modo illa, quæ natura omnia animalia docet, vt est commixtio maris & fęminæ, & educatio liberorum, & similia. Hæc etiam similiter eadem sunt apud omnes.

sup. p. p. art. 1.

Tertio modo inest homini inclinatio ad bonum secundum naturam rationis, in qua differt ab alijs animalibus. Et secundum hoc inclinatur, vt veritatem cognoscat de Deo, & quòd in societate viuat. Vnde idem est apud omnes ignorantiam vitare, & non offendere alios, cum quibus debent conuersari, & alia huiusmodi. Ecce quomodo hæc quæ sunt de primis præceptis legis naturæ, reperiuntur apud omnes nationes. Nec aliqua tam barbara natio reperta est, in qua nõ inueniatur velle se conseruare, sitq; commistio maris & fœminæ, & appetitus ad cognoscendum de Deo, & ad pacificè viuendum. De quibus S. Tho. Hæc conclusio est contra Abba. & sequaces, qui in c. finali de consuetu. dicit. ius naturale posse variari. Nisi intelligat quantum ad ius naturæ, quod est de secundis præceptis. Nam tale ius naturæ potest variari, vt in sequenti conclu. probabitur.

S.Th. 1.2. q.94.ar.2. Abbas.

2. conclu. Adria. in 4. de resti. Driedo de lib. Christia. p. 52. Celius li. 10. lectio. c. 1. Quin.li.3. c. 9. Tiraq.l.7. connubi. nu. 22.

2. conclusio. Lex naturæ quantum ad illa quæ sunt de secundis præceptis, quæ velut cõclusiones eliciuntur ex primis principijs, est variabilis: nec est eadẽ apud omnes nationes. Probatur primo experientia. Videmus nanque, q; apud aliquas nationes aliquid quod habetur vt bonum naturaliter cognitũ, lumine naturali ex primis principijs: apud alias nationes illud non habetur vt bonum, vt in proposito. Communicare virum & fœminam in operibus ad thesaurizandum filijs, tanquàm bonum habetur, quod ex per se notis elicitur: tamen sunt nationes barbaræ (vt constat nobis) quæ illud non habent velut bonum, cùm non prosequantur vt bonũ.

Item,

In illis q̃ non ſunt de primis principijs contingit variatio.

Item, tanquàm malum aliquæ nationes fugiunt pluralitatem vxorum: quia nõ eſt pax in familia, quia rixantur adinuicem, quod elicitur ex notis in lumine naturali: ſed tamen videmus non fuiſſe apud nationes noui orbis, quæ pluralitatem admittunt. Item. Repudiare vxorem iudicatur malum, eo quòd neceſſaria ſit induſtria mulieris, ad procreationem prolis: attamen apud noui orbis indigenas putabant bonum eſſe repudiare. Sequitur ergo hæc naturalia de ſecundis præceptis non eſſe eadem apud omnes.

Cõfirma.

Et confirmatur. Hæc ſecunda præcepta iuris naturæ non ſunt per ſe nota, ſed per aliud nota, ſcilicet, per deriuationem ex primis principijs: ergo illis ſolum erunt nota, qui deriuationem, vel ordinè ad prima principia non ignorant: ſed ſunt quàm plurimæ nationes, quæ ignorant hanc deriuationem: ergo & ignorabunt concluſiones varias. Variè enim extimatur de rebus quantum ad illa quæ non ſunt naturaliter determinata. Contingit enim circa huiuſmodi concluſiones non omnes eadem ſentire, ſed quibuſdam videtur rectum, alijs non videtur: qualia ſunt illa, quæ ſunt de iure naturæ ſecundo modo.

3. conclu. S. Tho. in 4. d. 33. & in 3. d. 37.

3. concluſio. Illa quæ ſunt de iure naturæ ſecundo modo, velut concluſiones quę eliciuntur ex primis principijs, non ſolum nõ ſunt eadem apud omnes, ſed à corde hominum poſſunt totaliter aboleri. Probatur. Quæ ſunt legis naturæ ſecundario non ſunt per ſe nota, ſed ex principijs cognitionem habent. Aſt cùm cognitio, quæ eſt per operationem intellectus, impediri poſſit in homine, vel propter perſuaſiones in contrarium, vel etiam propter prauam conſuetudinem, ſequitur q̃ deleri poſſunt.

Quæ ſunt de iure naturę ſecũdario deleri poſſunt.

2. Ratio.

Item. Hæ concluſiones in operabilibus ſe habent, ſicut concluſiones quæ eliciuntur ex ſuis principijs in ſpeculabilibus: ſed circa concluſiones, quæ neceſſariæ ſunt in ſpeculabilibus, contingit error, vt conſtat experientia, ergo à fortiori etiam continget circa concluſiones in practicis, quæ non ſunt neceſſariæ, ſed contingentes, ſiquidem ad hoc quòd hæ concluſiones inferantur ex ſuis principijs, requiritur lumen intellectus, & cognitio, deductionis vnius ex alio: quæ cognitio impediri poteſt ob innumeras cauſas, propter malam diſpoſitionem ſenſus: quia cùm neceſſe ſit intelligentem phantaſmata ſpeculari, ex indiſpoſitione phantaſiæ, contingere poteſt error in intellectu. Ergo non videtur dubitandum, quin poſſit apud aliquas gentes, harum concluſionum notitia deleri. Vnde Glo. ſuper illud ad Roma. Cùm gentes, &c. dicit, q̃ in interiori homine per gratiam innouato, lex iuſtitiæ inſcribitur, quàm deleuerat culpa. Ob hoc. S. Tho. dicit, q̃ lex naturalis quantum ad illa, quæ ſunt de ſecundis præceptis, deleri poteſt à cordibus hominũ, vel propter malas perſuaſiones: vel propter prauas conſuetudines, & habitus corruptos, ſicut olim apud Germanos latrocinium non reputabatur peccatum, * ſi extra fines ciuitatis eſſet. De quo Iulius Cæſar lib. 6. de bello Galli. * Et aliæ ſunt inuentæ nationes in nouo orbe, in quibus nonnulla vitia ſic in naturam conuerſa fuere: vt licere putarẽt. * Et fortè de concubitu vago ignorantia inuincibilis erat. *

Ariſ. 3. de anima. tex. co. 37

Glo. ad Ro. 2.

S. Th. 1. 2. q. 94. ar. 7. Soto de iuſti. & iu. lib. 1. q. 4. ar. 4. et. 2. q. 1. ar. 3.

Corolla.

Ex quibus ſequitur non mirandum eſſe, quòd aliqua gẽs reperta ſit modò, quæ pro nihilo habebat repudium, & nullo modo illicitum putauerit: imò cùm eſſet ſolum fœmina, & vir: vix reputabat peccatum, dato vir aliam repudiaſſet, & fœmina alium virum, cuius cauſa erat. quia repudium licitum credebat, quod eſt de ſecundis præceptis iuris naturæ. Et potuit ob ſua peccata deleri Inſeparabilitas à cordibus eorum. Adde, quòd & fornicationem videtur non exiſtimaſſe malum eſſe. Stat enim bene, quòd apud omnes gẽtes eadem ſit rectitudo circa prima principia: non tñ eſt neceſſe, q̃ hoc ſit verum circa oẽs cõcluſiones, quæ eliciuntur ex ipſis principijs. Nam apud omnes eſt verum, q̃ ſecundum rationem agatur: ex quo principio ſequitur concluſio, ptopria depoſita ſunt reddenda. Hoc quidem vt in pluribus verum eſt, ſed poteſt contingere

Vide Tira quel. l. 7. cõnubi. fo. 60. n. 44.

tingere in aliquo casu, quòd malum sit reddere depositum: vt si aliquis petat ad impugnandum patriam. Sicq; in alijs conclusionibus potest esse, q; vna gens iudicet tanquàm rectum, & alia non: vt si ex isto principio noto apud omnes. S. Thom. vbi sup. Nulli malum est faciendum, aliqua natio, seu gens inferat: ergo inter coniuges perpetuò est manendum, quia malum sequitur prolis, ex separatione: alia tamen gens, quæ non iudicat separationem malum, imò bonum: quia conuenit discordantes segregare, aliter iudicat. * Nam huiusmodi conclusiones, quæ ex decalogi præceptis, quæ prima legis principia dicuntur: non ab omnibus immediatè cognoscuntur: licet decalogi pręcepta, quamuis etiam sint conclusiones, immediatè cognoscantur, & facilè per illa immediata, & prima naturæ principia, vt dicemus in sequenti articulo, in prima conclusione. * Etsi vt probati authores referant apud Romanos ab vrbe condita per 520. annos non fuit auditum repudium, & primus qui repudiauit fuit Sp. Seruilius vir non obscurus, qui coactus est à censoribus iurare liberorum causa se coniugem dimittere. Erat enim sterilis, qui tamen ob hoc factum in perpetuum exosus fuit populo teste Alicarnaseo lib. 2. & Valerio maximo lib. 2. c. 1.

ARTICVLVS VIII.

Quis nam est, qui in iure naturæ potest dispensare.

VTRVM, dato q; inseparabilitas matrimonij sit de lege naturali, & per consequens tanquàm repugnans repudio, si alicui genti licuit ex dispẽsatione vti repudio. Et qui dispensare potuit in lege tali naturali. Quia apud Iudæos constat, in lege veteri fuisse in vsu, oportet inquirere, cuius dispensatione id factum est. Deu. 24.

Notandũ. Vide. Co- Pro cuius solutione oportet notare, q; cùm per dispensationem recedatur à communi cursu legis illius, contra quã uarru. in 2. p. epit. c. 6. §. 9. Abulen. Matth. 19. dispensatur, & ista inseparabilitas, quæ repudio opponitur, sit de iure naturæ, vt diximus: dispensatio est intelligenda in iure naturali, sicut mutatio cursus naturalis. Nam hoc, & illud naturaliter se habent. Quot modis ergo cõtingit mutari cursum naturalem, tot & sit dispensatio in his quæ sunt iuris naturæ. Cursus enim naturalis mutatur dupliciter. Vno modo per hoc, q; causa naturalis, per alia causam naturalẽ impeditur à cursu suo: sicut in illis, quæ frequenter eodẽ modo fiunt. Aliquãdo autem deficiunt: q; homo sit monoculus, vel q; habeat sex digitos in manu, vel q; non sint membra debita proportione formata, quemadmodũ cõmuniter formari solent. Tunc quidem contingit in talibus variatio, ab alia causa naturali: eò q; virtus formatiua impeditur ob defectum, vel ob superfluitatẽ materiæ, quod naturale est. Sicq; impeditur effectus, & cursus naturalis, circa illa, quæ ferè semper contingere solent, scilicet, q; homo nascatur cum quinq; digitis in manibus, & pedibus, & q; membra sint debita proportione formata. Hoc modo non variatur cursus rerũ naturalium, qui est semper, sed solum ille, qui est quasi semper. Per hunc quippe modum non impeditur, q; sol non moueatur eadẽ velocitate, qua semper mouetur secundũ motũ suum naturalẽ ab occidente in orientẽ, vel ad motũ primi mobilis, ab oriente in occidentem: quia semper fiunt eodẽ modo, nec per aliam causam naturalẽ impeditur à cursu suo. Cursus naturalis dupliciter mutatur.

Secundo modo variatur res naturalis à cursu suo per causam supernaturalem: sicut contingere solet, quando fit aliquid miraculosum. Nam quod homo nascatur monoculus, vel malè proportionatus in membris, licet sit variatio in illis, quæ secundum naturam contingere solent, non est miraculosum, sed monstruosum, cùm non sit à causa penitus supernaturali, sed contingit à causa naturali. Quando verò varaitio cursus naturalis, qui semper contingere solet, fit per causam non naturalem, dicitur miraculosè illud fie- 2. physico. tex. co. 82.

ri;

ri: quæ variatio contingit circa motum cœlorum, vel astrorum, vel aliorum, vt
Iosue. 10. patet in statione solis tempore Iosue, &
4. Reg. 20. in retrocessione eiusdem tempore Eze-
Esa. 38. chiæ, & in eclypsi miraculosa tempore
Matt. 27. passionis redemptoris nostri. His suppositis, ad propositum de dispensatione inseparabilitatis matrimonij, quam naturalem dicimus, sit prima conclusio.

1. conclu. Prima conclusio. Dispensatio in aliquibus quæ sunt de primis principijs iuris naturalis, à nullo alio fieri potest,
Abulen. quàm à solo Deo. Probatur. Sic se
Matt. 19. habet dispensatio in primis præceptis
q. 42. iuris naturæ, quæ nota sunt apud omnes, & semper sunt eadem in rectitudine, sicut se habet variatio cursus rerum naturalium, quæ semper eodem modo contingunt: at variatio talium rerum (vt diximus) non fit nisi à causa penitus supernaturali, scilicet, à Deo: sequitur ergo quòd eodem modo neque dispensatio in talibus primis præceptis fit nisi à Deo. Quòd autem eodem modo se habeant hæc duo, variatio, scilicet, cursus rerum naturalium, quæ semper contingunt eodem modo: & dispensatio in illis, quæ sunt de primis principijs iuris naturæ, ex eo patet: quia sicut illa non nisi per miraculum à solo Deo mutari possunt: sic & in illis quæ sunt de primis legis naturæ præceptis; cum nullus illa variare possit nisi Deus, neq; per aliquem dispensari
Gene. 22. possunt nisi per solum Deum. Ex quo habere possumus, quomodo solus Deus potuit dispensare in homicidio, quando
Exodi. 1. præcepit Abrahæ, vt filium suum
Iudi. 16. occideret. Idem potuit in furto, quando filijs Israel præcepit, vt accommodata ab Aegyptijs non redderent. Idem licitè dispensauit, vt Sanson seipsum interficeret, quod etiam contra prima principia iuris naturæ. Idem potuit
Oseæ. 1. Oseæ præcipere, vt accederet ad non
Doct. sub. suam. Neque ob hoc peccarunt. Nec
in 3. d. 37. ab alio quàm à solo Deo potuit variaq. vnica. tio concedi fieri sine peccato. Nullus
Gabr. ibi. item potuit dispensare vnquàm, sicut
Almayn. nec variatio cursus rerum naturalium in illis quæ semper eodem modo fiunt.

* Hic tamen consideratione dignum reputo, præcepta decalogi nos dicere esse iuris naturæ principia prima, cùm tamen interdum in præcedentibus loquentes affirmauerimus esse conclusiones, quæ ex primis eliciuntur. Quod tibi non vis, &c. In quibus nulla est contradictio, imò est. S. Tho. doctrina, S. Thom.
quippe qui 1. 2. q. 100. artic. 1. dicit, præcepta decalogi esse conclusiones, quæ immediatè ex primis principijs notis eliciuntur. Et. 2. 2. q. 122. dicit, talia esse principia, vtrumq; est verum. Cõcordia
Nam sunt principia prima legis, ex quibus dictorum.
aliæ conclusiones deriuantur. Conclusiones autem, quatenus ex primis illis, Quod tibi non vis, alteri non facias, notis, statim dignoscuntur. Imò
S. Thom. in primo gradu ponit præ- S. Thom.
cepta secundæ tabulæ. 1. 2. quæst. 100. artic. 1. De quo Soto de Iusti. & Iure. Soto.
lib. 2. q. 3. artic. 1. Hinc patet concordia, dictorum, & dicendorum. *

Aduertere oportet, q; quando Deus Nota.
dispensare solet, non fit dispensatio ad omnes generaliter: sicut neq: miracula fiunt ad omnes, sed circa aliquas personas in particulari, ad ostensionem alicuius euentus. Sic & dispensatio in ipsis primis principijs iuris naturæ licet fiat à Deo, fit solum circa particulares personas. Sicut dispensatio, quòd filium occideret, soli Abrahę. Quòd se- Gene. 22.
ipsum interficeret, soli Sansoni. Quòd cõmodata non restitueret, populo Israe- Exo. 12.
litico. Quòd ad fornicariam accederet, Oseæ solum. Imõ non est censenda di- Iudi. 16.
spensatio in istis facta strictè capiendo: vt author est doctor S. in prima secun- S. Th. 1. 2.
dæ. q. 100. artic. 8. Nam cùm dispen- Celaya. in
satio tunc contingat, quando est casus, 3. d. 7.
in quo si verba legis obseruarentur, fieret contra intentionem legislatoris, Soto de Iu
quæ de bono communi est, & si in om- sti. & iur.
nibus præceptis decalogi sit bonum lib. 2. q. 3.
commune, nunquàm erit dispensatio. artic. 8.
Cui astipulatur Altisio. 3. lib. summæ, tract. 7. q. 5. Sed de hoc aliàs ex pro- Altisio.
fesso in nostris resolutionibus theologicis, si dominus dederit.

2. conclusio. In illis quæ sunt præ- 2. conclu.
cepta secundaria iuris naturæ, quę sunt velut cõclusiones, quę inferũtur ex pri-

mis

mis principijs. (* Per prima principia intellige decalogi præcepta, de quo Soto de Iust. & Iure lib. 2. q. 4. art. 1. *) dispensatio potest fieri ab alio quàm à Deo. Probatur. Dispensatio in istis est velut variatio cursus rerum naturalium, illorum quæ frequenter contingunt: licet non semper eodem modo, vt diximus, sicut q; aliquis nascatur monoculus, vel cum sex digitis, sed variari possunt per causam omnino naturalē, vt suprà diximus: ergo & dispensatio in illis quæ nō sunt de primis principijs iuris naturæ fieri potest ab alio, quam à Deo. Nam sicut illa naturalia non semper fiunt eodem modo, sed frequenter, ob quòd possunt variari per aliam causam naturalem, sic & ista naturalia, quæ non sunt prima principia, non sunt per se nota, & non semper fiunt eodē modo, sed frequēter. Quemadmodum ex isto primo principio, Deposita sunt reddenda: infertur, gladium depositum apud me debeo reddere: tamen in hoc potest fieri variatio, quia potest non reddi absque peccato. Quod per aliquem inferiorem à Deo variari potest. Intelliget tamen hic per dispensationem, non obseruare legem, & non obseruando quis non peccat. Pro quo sit 3. conclusio: sicut Abulen. Matth. 19 q. 46. notat.

Soto. S. Tho. in 3. d. 37. ar tic. 4. Cela. ead. d. Abulen. Exod. 20. q. 35. S. Th. 1. 2. q. 94. ar. 5. Abul.

3. conclusio. Accipiendo dispensare propriè pro eo quod est tollere legem latam, sic q; non obliget illum, cum quo facta est dispensatio, siue sit in primis præceptis iuris naturæ, siue sit in secundis, non potest fieri dispensatio nisi à solo Deo. Quia si illa de iure naturę sunt, solus ille legem mutare potest qui & condere: at nullus alius citra Deūm condere potest, ergo nec dispensare in tali lege. Dispensatio enim cum nominet authoritatem, & potestatem, nullus habet potestatem super legem nisi conditor, vel æqualis ei: sed nullus est Deo æqualis, nec aliquis est conditor legis naturæ, nisi Deus: ergo propriè capiendo dispensationem, à solo Deo fieri potest. Tamen quia dispensatio ad hoc est, vt quis agens contra legem non peccet: cùm contingat contra illa quæ sunt de secundis præceptis iuris naturæ agi absque peccato, propter aliquid quod naturale est (vt dicimus) inde est, quòd illud dispensationē vocamus. Ad propositum quæstionis applicando, sit quarta conclusio.

3. conclu. In lege naturæ à solo Deo dispensatio.

4. conclusio. Cùm inseparabilitas matrimonij per totam vitam non sit de primis principijs iuris naturæ, sed de secundis, potest fieri dispensatio proprie à Deo, & impropriè ab aliquo alio citra Deum. Probatur. Finis matrimonij principalis, qui est procreatio prolis, non requirit necessario inseparabilitatem coniugum, per totam vitā: q; absque ipsa non fieri possit. Nam dato coniuges separentur aliquando, potest proles procreari, & educari, licet non æque bene. Et ad id, quod prodest inseparabilitas matrimonij, maximè est ad operum communicationem per totam vitam, vt filij succedant in bonis parentum, etiam postquàm fuerint educati, cùm parentes debeant thesaurizare filijs. At hæc bonorum appropriatio, non est de primæuo iure naturæ, secundum quòd omnia sunt communia: quare non est ista inseparabilitas de primis præceptis. Cum ergo naturalis sit inseparabilitas, & non de primis præceptis, erit de secūdis à Deo dispositio fieri pōt in talibus præceptis de iure naturæ, qui author est ipsius naturæ. Et propriè potest, cùm & legem ipsam auferre valeat.

4. conclu. Vide supple. d. 33. q. 2. ar. 1. ratio. p. p. 2. Cor. 12. S. Th. 1. 2. q. 94. ar. 5. ad. 3.

Sed quòd ab alio quàm à Deo fieri possit improprie, probatur. Per dispensationem propriè intelligimus, quando ille qui potest, legem tollit, ne obliget aliquem, vel aliquos. Et hoc modo solus Deus est, qui potest naturalia mutare, & in eis poterit dispēsare. Impropriè verò dispensatio est, quando agendo contra legem, non peccat. Sic enim ab alio quàm à Deo potest fieri: quia potest per consuetudinem solum fieri, quòd faciendo cōtra inseparabilitatem non sit peccatum, vt suprà diximus, & infrà dicemus. Nam consuetudo, licet non possit prævalere contra illa, quæ sunt prima iuris præcepta, potest tamen prævalere contra secunda iuris præcepta, quæ velut conclusiones, quæ eliciuntur ex primis principijs sunt.

ratio. 2. p. Dispensatio per eō suetudinē S. Th. 1. 2. q. 94. ar. 4. eth. 5. & 6.

Item

Diſpenſa. per igno.

Item. Et poteſt fieri diſpenſatio impropriè, per ignorantiam. Quia quæ non ſunt per ſe nota, inuincibiliter poſſunt ignorari: & contra ipſa faciens, non peccat. Sicq; ignorantia, cauſat diſpenſationem iſto modo.

Diſpen. ab homine.

Item. Poteſt fieri diſpenſatio per hominem. Quia per iudicem habentem poteſtatem condendi legem, qui legem poteſt condere de contrario tali concluſioni naturali: quia conſiderat aliquid in particulari, propter quod non expedit illud, licet naturale ſit, obſeruari: vt in propoſito de inſeparabilitate matrimonij. Si Moyſes videret illi populo expedire repudium, potuit concedere, tanquàm iudex conſtitutus. Et fatiés ſecundũ talé legé, vel permiſſionem, ſeu diſpenſationem, nullum erat peccatum. Tamen impropriè, eſſet diſpenſatio iſta: quia Moyſes nõ authoritatem habebat ad naturam mutandam, ſed tamen impropriè: quia faciens iuxta illam permiſſionem, non peccaret: qua non ſtante, non excuſarentur à peccato. Veruntamen q; vinculum nunc in lege Chriſti tollatur, ſolũ poteſt ipſe Deꝰ facere.

5. conclu.

5. concluſio. Inſeparabilitas matritrimonij quocũq; tempore ad libitum, cùm ſit primis principijs naturæ repugnans, à ſolo Deo tolli poteſt per diſpenſationem. Volo dicere in hac concluſione, quod ſupra tetigimus, q; licet inſeparabilitas matrimonij, ſit quantum ad totam vitam de ſecundis præceptis, tamen quantum ad tempus, quod eſt neceſſarium ad educationem, & inſtructionem prolis, videtur de primis principijs, quia tunc tollitur finis principalis matrimonij, ſcilicet, bonum prolis, quod prætendit natura. Ob id cùm ſit de primis principijs, ſolus Deus diſpenſare poteſt ſicut ſuprà probauimus. Nã quemadmodũ variatio curſus naturalis, in illis quæ ſemper ſunt, & ſiunt eodem modo, non fit niſi miraculoſe à ſolo Deo: ſic & variatio illorum, quæ ſunt de primis principijs iuris naturæ, non poteſt ab alio qnàm à Deo fieri. * Quapropter qui contra faciebant, non excuſabantur. *

S.Th. in 4. d. 33. Abulen. Matt. 19. q. 45.

6. conclu.

6. concluſio. In inſeparabilitate matrimonij diſpenſatio facta per libellum repudij, à ſolo Deo facta eſt. Patet. In lege quantum ad diſpenſationem ſolum poteſt, qui eſt tantæ authoritatis, ſicut legiſlator, & qui legem, & ius condere poteſt: ſed nullus eſt tantæ authoritatis ſicut Deus, neq; aliquis condidit ius naturæ, de quo eſt inſeparabilitas, ergo non poteſt alius niſi Deus diſpenſare. Nam per illam diſpenſationem factum eſt, vt matrimonium legitimum diſſolueretur, vt nos poſt dicemus: ſed nullus poteſt facere vt matrimonium legitimè contractum diſſoluatur ſine morte coniugum, niſi ſolus Deus: ergo ipſe ſolus diſpenſauit in repudio. Patet Deut. 24. vbi lex de libello repudij ponitur, tanquam â Deo dicta, quidquid alij dicant. Nam & ſi Moyſes iudex eſſet ſupremus inter homines in populo Iſraelitico, non tamen habuit poteſtatem ad matrimonium diſſoluẽdum quo ad vinculum, nec ad legem condendum de tali re. Sequitur ergo q; à ſolo Deo id factum eſt, & non à Moyſe propria authoritate, ſed Dei præcepto. Imò neq; Summus Pontifex poteſt. In quo deceptus eſt Caiet. qui in propria, q. dixit Papam poſſe diſpenſare in matrimonio rato non conſumato. Et ſimiliter Catharinus lib. 6. contra Caiet. c. 3. Etiã intolerabilis apparet error Socini, conſilio 28. 1. volu. & Decij in cap. Qui in Eccleſia. de conſtitutio. Et Sigiſmundi Loſredi conſi. 50. qui dixerunt Papam poſſe diſſoluere quo ad vinculum matrimonium ratum, & iam conſummatũ. Contra quos Felin. in dict. c. Qui Eccleſi. & Baldus in c. Lator. de re iudi. * Et quidem quo ad matrimonium ratũ non conſummatum, an per Pontificem fieri poſſit Romæ tempore Pauli 4. doctiſſimorum diſputatio habita eſt, & nõ fuit concluſum, & tempore Adriani. 6. ſimile factum narrat Sylueſter in verbo Diuortium, 4. & in Concilio Tridentino, etiam diſputatio fuit, & nihil diffinitum, ex quo intelligitur difficultas. Hoc argumentum tractat, vt ſolet Michael de Medina in ſuo de Cęlibatu lib. 5. c. 88. vide ibi.

S. Tho. vbi ſuprà.

Matt. 19.

Caiet. deceptus, & Catharinus. Soci. Decius, & Sigiſ. erraverunt.

ARTI-

ARTICVLVS IX.

Vtrum repudium fuerit aliquando in vsu.

PERPRETIVM dnxi hanc mouere quæstionẽ, vt intelligamus quã vim habuit obligãdi ius naturæ indissolubilitatis, in matrimonio. Et quidem esse in vsu, potuit esse, vel apud Iudæos solum, vel etiam apud Gentiles. Et hoc, vel Dei præcepto, aut dispensatione, vel solum consuetudine. Ad cuius declarationem sit prima conclusio,

1. conclu. Prima conclusio. Repudium fuit in vsu apud Hebræos ex Dei permissione
Deut. 24. facta per Moysen. Deutero. 24. Si acceperit homo vxorem, & non placuerit in oculis eius, dimittet eam, & scribet ei libellum repudij. At verò ꝙ tali lege vterentur, constat legenti scripturas. Et ꝙ dispensatio fuerit facta ab ipso Deo, patet ex superiùs dictis. Solus quippe Deus est, qui propriè dispensare potuit in illis, quæ erant de lege naturæ, sicut erat inseparabilitas matrimonij. Fuit quidem permissio, & priuilegium. Ob quod in pœnam quidam priuabantur ne vterentur tali permissione: sicut ille, qui puellam defiorabat in agro, quæ non esset desponsata, cogebatur illam in vxorem accipere, & non
Deut. 22. poterat repudiare. Similiter qui diffamabat propriam vxorem dicens. Non inueni eam virginem. &c.

2. conclu. 2. conclusio. Repudium vxorum concessum est Hebræis, quia erat consuetudo apud Gentes, & ne grauarentur, si aliquid liceret Gentibus, quod non eis. Conclusio est notanda propter ista, quæ infrà dicturi sumus de repudio Gentilium. Quæ probatur ex historijs, & experientia apud nationes Gentium, quæ nunc de nouo inuentæ sunt. Idem patet apud Romanos fuisse in vsu, vt testatur Dionysius Alicarnasæus lib. 2. & Plutarchus in vita Romuli. Patet etiam in fine ff. veteris, in tit. De diuortijs. Et C. de repu. Absque dubio fuisse consuetum apud Gentes, nullus sanæ mentis dubitare poterit. Alex.
Apud Alex. ab Alex. dierum Genialiũ. lib. 4. c. 8. latissimè de repudio, & causis apud Gentiles. Et Ioan. Rausius in Textor.
sua officina textoria. p. p. in verbo, Legislatores, ait, Romulum legem tulisse Romanis, vt fœminæ non liceret virum repudiare: viro tamen concedebatur, si in adulterio deprehenderet.

Secunda pars, ꝙ ob id fuerit permissum Hebræis, quia Gẽtibus erat in vsu, probatur. Si enim nunquàm fuisset in vsu Gentibus, Iudæi haberent tanquàm verùm ius naturæ, inseparabilitatem matrimonij obseruare, nec grauarentur obseruando naturalia, sed nimis grauati sunt accepta lege id obseruare: vt cõstat ex dictis Christi. Ad duritiam cordis vestri, &c. ergo id fuit, quia viderant, non esse indissolubilitatem matrimonij in vsu apud Gentes, apud quas habitabant, Non enim videtur, ꝙ populus à Deo electus grauaretur obseruare, quod obseruabat cæteri Gentiles: sed quia accepta lege, tanquàm constringebantur ad ampliorem institiam obseruandam: & videbant Gentes vti repudio, nimis grauati conquerebantur de Deo. Ob quod credibile est, permisisse repudium. Nam si conquestus est
1. Reg. 8. populus Israel, ꝙ regem non haberent sicut cæteræ Gentes, ob quod Deus eis concessit, quanto amplius existimandũ ob rupudium, quod videbant in alijs Gentibus? Et ita asserendum est (quòd lege data) aliqua sint Iudæis permissa, quæ erant in vsu apud Gentiles, sicut & de repudio, & dare ad vsuram, saltem extraneis. Deutero. 23. Vindictam exDeut. 23. quirere, quia omnia ista exercebant Gentiles. Putabant quidem Hebræi ablatam libertatem, si ipsis non liceret quod Gentibus licebat. Quare Deus dedit eis præcepta de sacrificijs animalium, & de alijs multis, quia vtebantur Gentiles sacrificijs, licet illa voluit non in honorem dæmonum, vt Gentiles, sed Dei veri.

3. conclusio. Licet repudium fuerit 3. conclu.
in vsu apud Gentiles, tamen lege data Hebræis,

Repudiũ cõcessum Hebræis, quia erat apud Gentiles.
Dionysi. Alcarnaseus.
Plutarch.
Quare ꝑmissum repu. Hebræis.
Matt. 19.

Hebræis, fuit conueniens in lege permissionem repudiandi ex primi. Probatur. Licet enim Gentibus esset in vsu repudium, tamen quando populus Hebræorum à Deo electus est speciali modo, merito timere deberent repudium, cùm esset contra ius naturæ, nisi constasset eis de permissione per legem. Putarent quippe eis non licere, sed postquã in legé expressum, credebãt licere.

Ratio.

* An populus Hebræus à peccato esset immunis dando ad vsuram extraneis ex permissione, sicut & de libello repudij alia est. q. alibi tractanda Michael de Medina in suo de Cœlibatu lib. 4. cõtrouersia prima, cap. 10. putat licuisse Hebræis: quia illa erat permissio facta à Deo authore naturæ & legis, ideo licita: sed de hoc aliàs suo loco, quia non æqua ratio in repudio, & vsuris videtur.

ARTICVLVS X.

Vtrùm Iudæi repudiantes peccabant.

VTRVM Iudæi vtentes permissione in lege facta, peccarent repudiando vxores ad libitũ pro quacunq; causa, & quocunq; tẽpore. Vel vtrũ ex certis causis solum licebat repudiare vxores, & non omni tempore, sed post prolis educationem. Et vtrùm Gentibus liceret repudiare, absque peccato. Pro solutione sit prima conclusio.

1. Concl. Chrysost. Matth. 5. Palud. d. 33. q. 1. ar. 1. Ioã. Maio. ibi. Abulen. q. 49. Caie. Matt. 19.

Prima conclusio. Hebræi vxorem repudiantes secundum legis permissionẽ nullo modo peccabant. Probatur auth. B. Chrysõ. dicentis. Bene dicitur, Moyses permisit, & non præcepit, quod enim præcipimus, semper volumus: quod autem permittimus, volẽtes indulgemus: quia malam voluntatẽ hominum ad plenum prohibere non possumus. Permisit ergo nobis facere mala, ne faceremus peiora. Hoc nobis permittendo, non nobis Dei iustitiam demonstrauit, sed à peccato absulit culpam peccandi. Et tamen auferre culpam à peccato, est non esse peccatum, ideſt, factum est per legẽ, vt illud quod aliàs esset peccatum, non sit peccatum. * Michael de Medina in suo de Cælibatu lib. 4. controuersi. 1. c. 10. latè.

Secundò. Deus permisit libellum repudij, & formam dedit, repudiandi, tamen si post permissionem esset peccatum repudiare, appositus esset laqueus Iudæis, in quo omnes caperentur ad damnationem: quia non permittendo, vel malum reputarent cauerent, vel saltim dubitarent. Verum permissione posita, licitum credebant: ergo si peccarent, in periculo æternæ damnationis positi essent, quòd non videtur. Secundo.

Tertiò. Si Iudæi repudiando peccassent, permissione facta hoc debebat aliqua lege constare: at nulla eis cõstabat esse peccatũ, ergo non peccabant. Patet. Vel lege naturali, vel scripta debebat eis constare esse malũ, sed nõ lege naturali, quia erat mos apud Gentiles, qui non peccabant repudiando, vt post dicemus. Neq; lege scripta: quia lex scripta permittebat fieri: ergo cum nulla lege cõstabat, nullo modo peccabant repudiando. Tertio.

Quarto. Si Hebræi peccabant vxorẽ repudiando iuxtà legis permissionem, sequeretur q; aliquis agendo quod in se est, & legem obseruãdo, damnaretur, quod est absurdum. Ergo & dicere, q; Iudæi peecabant repudiando. Probatur. Pono Hebræum, qui in nullo legem sit transgressus, nec iota vnum: talis vxorẽ repudiat, propter hoc quòd odio habet: secundum legis permissionem, talis putat se bene facere: quia secundum legẽ operatur (id enim possumus, quod lege possumus.) Si ergo repudiando peccat, certum est quòd mortale erit, cùm sit res tam grauis. Moriatur. Talis damnabitur, & fecit quod in se est, legem obseruando. Ergo aliquis seruando omnia quæ scripta sunt, damnaretur, quod pias offendit aures. Et mihi ita certum est, secundum legem, seu permissionem agentes, non peccasse: vt non placeat opinio dicentium cõtrariũ, quãtũcunq; graues sint doctores. Nec opus est in præsentiarum cum eis Quarto.

Cõtraria opin. non probatur. Quæ est Pan. in c. Gaud. Roberti senalis in proprio tract. Couar. in epi. 2. p. c. 7. §. 4.

rationibus contendere, aut ad sua argumenta in contrarium respondere: quia nostrum institutum est illa, quæ veriora, & probabiliora sunt, vt talia diffinire, varietatem opinionum tacitè prætereundo. Hæc sint dicta, vt quamuis hanc ponamus conclusionem, contrariã opinionem non putemus improbabilé. Et S. Thom. problematicè eam pònit in 4. d. 33. q. 2. ad. 2. & ad vtrãq; partem citatur. Et puto hanc sententiam tenendam contra Ioan. Arbore. lib. 16. suæ Theosophiæ. c. 2.

Cõtra Io. Arbo. lib. 16. theosophiæ. c. 2. Soto in 4. d. 33. q 2. art. 2.

2. conclusio. Hebræi, vxorem iuxta legis permissionem post educationem prolis repudiantes, non solum non peccabant, sed etiam si ante educationẽ, vel prolis natiuitatẽ, repudiarent. Conclusio hæc ponitur: quia potuit esse, q; secundum permissionem legis liceret eis facere contra illa, quæ sunt de iure naturæ de secundis præceptis: sicut est post educationem prolis matrimonium solui, & tamen q; non liceret Hebræis repudiare ante educationem prolis, quod est contra prima iuris naturæ præcepta, vt suprà diximus. Ob quod posui conclusionem, quam probo. Tota ratio quare Iudæis licuit vxorem repudiare (vt diximus in prima cõclusione) fuit, propter legem permittentem: ergo licebit repudiare sicut lege expressum est, sed in lege non determinatum est tempus certum, in quo liceat repudiare, vel in quo non liceat, sed absolutè dicitur, q; si odio habuerit, possit repudiare eam: ergo quando quidem licet repudiare ex lege, licebit in omni tempore, vel si in aliquo non licet, in nullo licebit, cum non sit potior ratio de vno, quàm de alio quantum ad legis permissionem.

2. conclu.

Ante prolis educationẽ poterat Hebræus repudiare.

1. Ratio.

Secundo. Talis permissio de repudio facta est ad maius malum vitandum, scilicet vxoricidium: ergo vbicunq; ratio ipsa propter quam lex data est inuenitur, ibi intelligenda est & permissio legis facta: sed ante sufficientem, & necessariam prolis educationem causa legis reperiri potest, scilicet, odium mulieris, & occasio ad vxoricidium, vt constat: ergo in tali tempore intelligenda est legis permissio facta. Quare vtens permissione, non peccabit. Sic Abulensis super Matth. Dicit enim ibidem in sententia, q; ob id fuit conueniens Hebræis per legem concedi repudium, quod erat inter Gentes, vt quocunque tempore liceret dimittere vxorem, etiam ante educationem. Dixi vxorem: quia sponsam, siue de futuro, siue de præsenti non licebat repudiare, cùm lex dicebat: Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam: sed sponsa non est accepta, nec habita. Et quamuis dimittere ante prolis educationem contra ius naturæ primæuum videatur esse (vt suprà dictum est) tamen à Deo authore naturæ potuit lege data fieri hæc dispensatio.

2. Ratio.

Abulen. Matth. 19 q. 48.

Sponsa nõ erat repudianda.

3. conclusio. Licet toto tempore legis veteris ante Christi aduentum Iudæi repudiantes non peccarent agentes secundum legem: post tamen Euangelij sufficientem notitiam id facientes, mortaliter peccant. Ratio siquidem quare Iudæis tempore legis veteris licebat, fuit, quia concessum in lege: ergo vbi lex reuocata est, nullam habet vim in se excusandi: sed per Iesu Christi aduentum lex cessauit, quantum ad omnia quæ permissa videbãtur propter populi ruditatẽ, vt constat: quia translato sacerdotio, & legis traslatio facta est: ergo iam per legẽ nõ excusantur faciẽtes.

3. conclu.

Nũc repudiando Iudæi peccãt

1. Ratio.

S.Th. 1. 2. q. 103. arti. 3. & 4.

Secundo. In tantum licuit Iudæis vxorem repudiare, inquantum constitit eis de Dei voluntate: sed post legem Euangelicam à Christo datam constitit de voluntate Dei, quòd non liceret vxorem repudiare, nisi ob fornicationem (& hoc quantum ad thorum) ergo non licuit repudiare post datam legẽ Euangelicam. Dixi, post promulgationem, quia si contingeret aliquos obseruantes legem Mosaycam modo esse, ad quos nunquàm peruenit notitia Euangelij, tales sua lege veteri vtentes: quia nullam aliam habent, repudiantes nullum committerent peccatum, cùm ignorantia inuincibilis excusaret ante promulgationem. De causa verò repudij sequitur. 4. conclu.

2. Ratio.

Matth. 5. & 19.

S.Th. 1.2. q.90. ar.4.

4. conclusio. Apud Hebræos repudiare secundum legis permissionem licuit

concl. 4.

non

non ſolum propter fœditatem aliquam vxoris, vt aliqui Talmudiſtæ affirmant, vel propter ſolam fornicationem: vt aſſerit quidam ipſorum Hebræorum doctiſſimus: ſed licuit repudiare vxorem propter quãcunq; cauſam, ex qua odio habebatur vxor, ſine aliqua limitatione.

Probatur quantum ad iſtam vltimam partem, ex qua reliquæ partes erunt in manifeſto. Si eſſent determinatæ cauſæ apud Hebræos ex quibus liceret repudiare, & non ex omnibus, capio vnam ex illis, ex quibus non liceret repudiare, tunc amplius creſceret odium apud Hebræos circa vxores proprias: & ſi non liceret repudiare, occiderent eas: ſed hoc non eſt dicendum, cùm repudiũ fuerit conceſſum ad tantum malum vitandum: ſequitur ergo, quòd omnes illæ cauſæ, quæ ſufficientes erant ad odiũ vxorum cauſandum, erant cauſæ ſufficientes ad repudium: & cùm iſtæ cauſæ infinitæ poſſent eſſe, ſequitur nõ eſſe cauſam aliquam limitatam, ſed ex quacunq; licebat. Hanc ſententiam tenet Chryſo. & alij. Alioqui non obuiaretur vxoricidio, quod timebatur, ſi non liceret Iudæis ex quacunq; cauſa, qua odium vxorum cauſabatur, vxores repudiare.

1. Ratio vlti. par. conclu.

Hæc contra ſupplemen. d. 33 q. 2. art. 3.

Chryſo.

Ratio. 2. Repudium licere nos affirmamus, quia à Deo per legem permiſſum eſt: ergo ob illud licebit, ob quod cõceſſum conſtat ex lege: ſed ex lege conſtat, propter odium vxorum: ergo quomodocunq;, & quacunq; ex cauſa oriatur odium vxoris, ex tali licebit repudiare: at infinitæ ſunt cauſæ etiam leuiſſimæ, ex quibus odium inſurgere poteſt, ergo non eſt cauſa determinata, ex qua ſolũ liceret Iudæis repudiare. Et probatur aſſumptum. Dicitur ibi in lege. Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius, dimittat: ſed non inuenire gratiã, contingere poteſt ex infinitis cauſis: ergo cùm ex quacunq; cauſa non inueniat gratiam, licebit repudiare. Et Malach. 2. Cuſtodite ſpiritum veſtrum. Vxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpicere. Cùm odio habueris, dimitte.

Deut. 24.

Malach.

Corolla. Ex iſtis habetur clarè, q; quomodocunq; vir, vxorem odio haberet, poterat repudiare. Et ad vxoricidium vitandũ, quod inſurgere poterat ex odio, conceſſum eſt repudium. Et apparet quomodo doctores contrarium aſſerentes, non loquuntur conformiter ad legem. Nam in lege, ſolum ponitur pro cauſa repudij, odium vxorum: nec exprimitur ex qua cauſa odium debeat prouenire.

Cõtra ſupple. d. 33. arti. 3. & Ekium de ſacra. homil. 76.

5. concluſio. Licet ita ſit verum, q; Iudæi ante Chriſti aduentum ex qualicunq; cauſa etiam leui, poterant repudiare vxores, & repudiando non peccabant, tamen ſi ex leui cauſa, & irrationabili mouerentur ad repudium, non excuſabantur à peccato in tali motione. Volo dicere, quòd licet ita verum ſit quod diximus, quòd ex quacunque cauſa liceret etiam leui, repudiare, & repudiando nõ peccarent. Tamen oportebat quòd Hebræus ex rationabili cauſa moueretur ad odium, & non ex leui. Quòd ſi ex leui, peccaret quidem: non in repudiando, ſed quia iniuſtè motus eſt ad odium. Et probatur. Quicunque malè agit, peccat: ſed Hebræus ex leui cauſa, vel irrationabili cauſa motus ad odium vxoris malè agebat: ergo peccabat. Et quòd malè ageret, conſtat: quia non ſecundum rectam rationem agit. Qui enim pœnam infligere vult, quæ culpam ſuperat, non agit ſecundum rationem: ſed Iudæus ex leui, vel irrationabili cauſa accenſus in odium vxoris, ob quod repudiabat, pœnam infligebat vxori ſuperantem culpam. ergo nõ ſequebatur rationem rectam. Et in tali motiuo non excuſabatur à peccato, ſicut ſi lege conceſſum eſſet, quòd quilibet alium odio habens poſſet eum lędere. Certum eſt, ſi lex iuxta eſſet, qui alium odio haberet ſine motiuo, ſed ſolum quia ei diſplicet, lædendo, faceret ſecundum legem, nec in hoc peccaret: tamen in motiuo, quo irrationabiliter motus eſt ad odium, peccaret: quia lex ipſa lata innititur in cauſa rationabili ad odium. Sic in propoſito. Deus legiſlator concedens libellum repudij propter odium vxorum conceptũ in animo virorum, ad vitandum vxoricidium

5. conclu.

Ratio.

cidium, fundatur in odio, concepto ex causa non leui, sed graui, & rationabili: & vbi talis causa leuis, peccatum esset, non propter repudium: quia concessum est, quandocunque est odium, sed esset peccatum, in motiuo ad odium ex causa leui, & irrationabili.

6. Concl. Vxori nõ licebat virum repu.

6. conclusio. Vltima conclusio de Hebræis. Licet secundũ legẽ ex quacunq; causa, quę odium causabat, licebat viro, vxorẽ repudiare, tamen nunquàm vxori licuit, virum repudiare, quantũcunq; odisset eum. Probatur ex suprà dictis.

1. Ratio.

Quòd repudium dando quis non peccauerit (vt diximus) fuit ex Dei permissione per legem, ergo tantum fuit permissum, & licitum, quantum in lege fuit expressum: sed in lege solũ est concessum, & expressum de viris, vt liceat vxores repudiare, ergo nullo modo extendendum est ad fœminas, cùm sit odiosum.

2. Ratio. Ioan. Eki. de sacr. ho mil. 76. Nõ licuit vxoribus virum repudiare.

Secunda ratio concessionis repudij fuit ad euitandum vxoricidium, quia Iudæi ex duritia sua erant proni ad tantum facinus: ergo vbi non tale malum timetur, non videtur concessum repudium: sed non timetur, q; vxores viricidium committant, eo q; semper sint inferiores viris suis, neq; possunt aduersus eos prævalere: sequitur q; non liceret fœminis viros repudiare. Nec mirandum aliqua licere viro, & permissa ei, quæ non fœminæ. Nam concessum fuit viris plures habere fœminas (de quibus infrà) attamen nunquàm concessum est vni fœminæ, plures viros habere. De quo Alexan. ab Alexan. Genialium dierum. lib. 4. c. 8.

Ratio 3. S. Tho. 3. cõtra Gẽ. c. 123.

Pęterea. Si mulieri liceret repudiare virum, sicut viro mulierem, sequeretur inconueniens, quod legislator intendebat vitare propter concessionem repudij. Probatur. Sequeretur enim vxoricidium, quod legislator vitare volebat. Patet. Si fœminæ liceret repudiare virum ex quacunq; causa sicut & viro, uir conciperet odium uxoris: quia se cognosceret despectum ab uxore, si ab ipsa esset repudiatus, & tali odio concepto, cùm vir sit potentior fœmina, facilè occideret eam: sicq; non tolleretur periculum, quod per repudium Deus volebat auferre à Iudæis.

Epiloga.

Ex istis ergo iam liquet, quid de libello repudij dicendũ, & quomodo poterant repudiare tempore legis veteris ex quacunq; causa, quomodo etiam, licet ex leui causa ad odium motus peccaret Iudæus, non tamen peccabat repudiando: fœminæ verò, nunquàm licuit virum suum repudiare. * Quamuis iuxta imperatorum iura vt ex Theodosio, & Valentiano apparet in l. consen. C. eodem titu. fœminis, videtur etiam data facultas viros repudiandi: sed non per legem scriptam antiquam.

ARTICVLVS XI.

An per repudium dissoluebatur matrimonium apud Hebræos.

DATO ita sit, q; repudiare vxorem apud Hebræos nõ esse peccatum ex Dei permissione, vtrum per repudium matrimonium dissolueretur, & licitum erat vxori repudiatæ alterum virum accipere, & viro repudiãte, alteram vxorem. At quia hæc quæstio pendet ex præcedentibus, oportet in memoria retinere quæ suprà determinauimus, repudiũ in se (licet contra legem naturæ esset) licuisse ex Dei dispensatione: quia non erat de lege naturæ strictè, quare vtens tali dispensatione, repudiando non peccaret. His suppositis sit prima conclusio.

Supple. d. 33. q. 2. artic. 1.

1. Concl.

Prima conclusio. Dato libello repudij secundum legis permissionem, dissoluebatur matrimonium primum, legitimè contractum. Probatur illa tenenda sunt de libello repudij, quæ scripta certa fide tenemus: sed in Deutero. c. 24. habetur quod matrimonium dissolueretur per repudij libellum, ergo sic tenendum. Nam ibidem dicitur. Cumque egressa alterum maritum duxerit. Ergo maritum alium accipiebat. Si ergo verus erat maritus secundus, solutũ erat matrimonium cum primo.

Deu. c. 24.

Argum. 2.

Secundo. Ibidem habetur, quòd mu-

lier

lier repudiata secundo non poterat ad primum virum redire, nec poterat primus vir sibi reconciliare illam quam repudiauerat. Sequitur ergo, quòd matrimonium soluebatur per repudium. Alioquí non solum non poterat recipere, sed tenebatur admittere, quia suus erat maritus.

Ratio. 3. Ioan. Eki. de sac. homil. 76.

Tertiò. Si per libellum repudij matrimonium non dissolueretur, sequitur q; tam vir repudians, quàm repudiata essent in peccato mortali: sed nõ est asserendum, quòd per legem scandalum eis fuerit positum, ergo tenendum quòd dissoluebatur. In quo errauit Tertullianus lib. 4. contra Martionem,

Tertulli. error.

qui putauit diuortium, & repudium in lege noua, & antiqua assimilari. Nam dissimile est, quia in illa dissoluebatur per repudium, & non in noua. Nisi dicatur diuortium inter illos, qui nullo modo poterant coniungi.

2. Concl.

2. conclusio. Dato libello repudij, tam repudians, quam repudiata licitè contrahebant cum alijs, cum quibus verum erat matrimonium, non obstante primo. Probatur ex prima conclusione.

1. Ratio.

Matrimonium dissoluebatur per libellum repudij, sed soluto vinculo matrimonij, licitum est cuilibet (non obstante alio impedimento) matrimonialiter alteri coniungi: ergo sequitur quòd poterat repudians, siue repudiata, cum alio contrahere.

Ad Ro. 7. 1. Cor. 7. 2. q. 3. c. Euphe. 7. q. 1. c. sicut.

Secundò. Authoritate Pauli. Mulier soluta à lege viri non est adultera, si sit cum alio viro: sed per repudium verè (vt constat) mulier, soluebatur à lege viri, ergo contrahendo cum alio, non erat adultera, & sic non peccabat.

3. Concl.

3. conclusio. Quamuis repudiata licitè contraheret cum alio, post repudium: mortuo secundo, non poterat redire ad primum, etiam primo viro volente eam reducere. Probata manet conclusio, quantum ad primam partem ex iam dictis secunda conclusione. Sed quantum ad secundam partem probatur. Per repudium (vt dictum est) soluebatur vinculum matrimonij: ergo postquam fœmina viro alteri nupserat, secundo mortuo, non poterat contrahere, nisi cum nouo consensu, & inter legitimas, personas: sed repudians, & repudiata (postquàm alium sumpserat) non erat legitimæ personæ ad contrahendum, ergo non poterat esse matrimonium. Patet apertè ex scriptura, vbi dicitur, quòd repudiata, si cum secundo contraxerit post mortem non poterit ad primum redire: & etiam q; vir non poterit recipere. Sequitur ergo quòd erat prohibitum matrimonium inter tales personas. Vnde, dato esset consensus de nouo non tamen esset matrimonium: quia erat illegitimæ personæ, vt apparet ex lege: nisi aliquis dicat, quod multa sunt prohibita, quæ tamen facta tenent, tamen non constat hoc.

2. p.

Ratio 2.

Secundo. Hæc sunt in lege prohibita, vt reprimeretur ira virorum, repudiare volentium vxores, cognoscendo certo, quod amplius non liceret habere, si cum alio contraherent, & non facilè repudiarent. Sed non esset iræ repressio, si liceret repudianti reassumere quam repudiauit, postquam alteri nupsit: ergo videtur ex tenore legis, quod non posset sibi reconciliare iam repudiatam.

4. Concl.

Quarta conclusio. Repudiatata à viro, antequam alium virum sumeret, & vir aliam fœminam: cum nouo consensu poterant rursus contrahere, & esset verum matrimonium. Nam vbi adest consensus inter legitimas personas, ibi est matrimonium: sed in præsentiarum inter tales esse poterat, talis consensus de nouo, ergo poterant contrahere. Quòd tales essent personæ legitimæ, patet: quia si non essent legitimæ, hoc ex lege constasset, sed ex lege non constat (antequàm cum alijs contrahant) esse personas illegitimas. Ibidem enim dicitur: quòd postquàm fœmina alteri viro nupsit, non poterat eo viuente, neque post mortem, priori reconciliari: ergo à contrario: si antequàm virum alium recipere voluisset, priori viro, reconciliari posset sine impedimento. Quia ista odiosa sunt, non est necesse ad casus extendere nõ expressos in lege.

Supra 3. p. ar. 2.

Itaque

Itaque est verum, quod post repudium concessum si vir antequam cum alia contraheret, & fœmina cum alio viro: vellent simul iungi, possent adueniente nouo consensu. Dixi hoc ob id, q̃ primus consensus præcedens non sufficeret.

Ratio. Cuius ratio hæc est. Per repudium solutum est matrimonium, vt determinauimus: ergo si solutum est, non potest de nouo esse inter duos, nisi sit nouus consensus, cum primus iam nullius valoris sit, sicut si aliquis esset coniugatus, & vxor eius moreretur, post verò resurgeret, antequàm vir, aliam sumeret, non posset habere talem vxorem ex consensu præcedenti: nisi de nouo nouus adueniat, quia mortua vxore, solutum est

Ad Ro. 7. matrimonium: quòd si de nouo debet

1. Cor. 7. esse matrimonium, oportet de nouo concurrant necessaria ad matrimonium.

5. Concl. Quinta conclusio. Licet verum sit quòd matrimoniũ legitimè contractum olim in lege veteri, dissolueretur per repudium tamen post CHRISTI passionem apud Iudæos, qui seruant adhuc legem veterem, nullo modo dissol-

Si Iudæus nũc repudiasset matrimo. nõ dissolueretur. uitur. Probatur. Ante dissolnebatur, quia lex data erat de repudio ab illo, qui in dissolubilitate matrimonij dispensare potuit: sed post, in lege Euangelica ab eodem Deo reuocata est talis lex, ergo per legem primam, nullum modo

Matth. 5. & 19. dissoluitur per repudium: & per legem nouam declaratur quòd manet indissolubile: ergo quantumcunq; repudium obseruent Hebræi modo, non dissoluitur matrimonium legitimè contractũ.

Argum. 2. Secundo. Si matrimonium dissolueretur per repudium, sequeretur q̃ Iudæi conuersi non compellerentur accipere vxorem primam repudiatam tẽpore infidelitatis, sed compelluntur ad ipsam recipiendam, vt patet. c. gaudemus. Extra de diuortijs, ergo signum est, quòd per repudium non fuit primũ matrimonium dissolutum.

3. Ratio. Tertio. si matrimonium dissolueretur per repudium, sequeretur quòd repudiata ducens alium virum non adulteraretur, sed vere adulteratur, licet nõ possit vir obijcere adulterium: quia eam repudiauit, vt patet ibidem in textu, ergo sequitur quòd non dissoluitur matrimonium per repudium post legẽ euangelicam.

ARTICVLVS XII.

Vtrum apud Gentes fuerit repudium.

DECLARATIO repudio, q̃ erat apud Iudæos, restat dicere de ea, prout erat apud infideles paganos, tam tempore legis antiquæ, quàm modo post legem gratiæ. De quibus per ordinem differendo sit prima conclusio.

Seneca de remedijs fortui. Plutar. in probl. c. 13

1. Concl. 1. conclusio. In infidelibus paganis ab initio videtur fuisse in vsu vxorem repudiare. Patet, quia constat, vt supra probauimus, & non est scriptum alicubi contrarium, ergo videtur quòd semper fuerit in vsu.

Lud. Cel. li. 15. lect. c. 16. Gel. li. 4. c. 3. & 17. ca. 21. Valer. li. 6 c. 6.

Secundo. Populo Israelitico statim lege data concessum est repudiare, ne grauarentur nimis inseparabilitatem matrimonij obseruando, quam gentes non obseruabant, sequitur ergo, quòd apud gentiles fuit repudium in vsu ante legem datam populo Israelitico. Vide Michaelem de Medina in suo de cœlibatu, lib. 5. c. 89.

2. Concl. Gẽtiles repudiando non peccabant. Abulens. Matth. 19. q. 30. ad. 3 2. conclusio. Gentiles vxores repudiantes secundum consuetudinem suã ante Christi aduentum, nullo modo peccabant. Si peccassent, maximè, quia facerent contra ius naturę matrimonium dissoluendo, quod est indissolubile, sed non propter hoc, quia cùm hoc ius naturæ non sit de primis principijs iuris naturæ, non est per se notum, sed est de secundis præceptis iuris naturæ, quæ sunt velut conclusiones, quę inferuntur ex primis principijs, scilicet, ex decalogi præceptis, ergo non de se habet vim obligandi, vsque dum fiat notum, sed nõ fit notum, nisi sit constitutum aliqua lege humana, vel diuina, vel consuetudine ab omnibus recepta, ergo vbi non fuerit lex, nec consuetudo, non obligabit. At apud gentes nulla fuit lex positiua, prohibens

hibens repudium, nulla fuit lex diuina in tota lege veteri, imò fuit concedens vt dictum est. Item. Nulla fuit consuetudo vniuersalis apud gentiles non repudiandi, ergo nullo modo ius naturæ obligabat: quare in nullo peccabant contra facientes. Probo assumptum, scilicet quòd necesse sit illa quæ sunt iuris naturæ secundo modo lege aliqua firmari vel cõsuetudine, ad hoc quòd obligent. Cicer. 2. rhetoricorum ait. Res

Cicero.

à natura profectas, & à consuetudine approbatas, legum virtus, & religio sanxit, ideſt firmauit. Ex istis verbis S. Thomas probat, illa quæ sunt de iure naturæ secundo modo non habere vim obligandi, vsq; dum fuerint firmata lege positiua, vel Diuina, vel cõsuetudine, Cùm enim non sint per se nota, est locus varie opinandi circa similia: Notanda est sententia ad soluenda multa dubia in hac materia, & in alijs. Nam non sufficit aliquid esse de iure naturæ, si illud non sit per se notum, vel sit firmatum lege, vel consuetudine. * Vocantur de iure naturæ secundo modo conclusiones quæ eliciuntur ex decalogo, vt suprà diximus artic. 7. & 8.

S. Th. 1.2. q. 94. ar. 2.

S. Tho. vbi sup. art. 4.

Ex quo manifestè sequitur, quod consuetudo potest prævalere, & derogare illa quæ sunt de iure naturæ secundo modo, licet non possit aliquid contra illa quæ sunt de iure naturæ primæuo.

Corolla.

Secundò probatur. Si Gentiles ante CHRISTI aduentum peccassent repudiando, debebat eis aliquo modo constare, sed nullo modo poterat eis constare: ergo non peccabant, Probatur: quia non constabat lege scripta eis data, cùm nulla eis data sit: nec per illam quæ Iudæis, in qua repudium permittebatur: nec ex lumine naturali: quia non erat hoc per se notum.

S. Tho. vbi sup. art. 5.

2. Ratio conclu.

3. Concl. 3. conclusio. Gentiles ante CHRISTI aduentum vxores post prolem educatam repudiantes non solùm non peccabant, sed etiam si repudiarent ante prolis educationem, est probabile eos à peccato immunes esse. Probatur quantum ad secundam partem, quam probabiliter credo veram. Suprà nos diximus id concessum fuisse, seu permissum Iudæis, quia erat in vsu apud Gentiles: ergo videtur, quia illud quod per libellum repudij Deus concessit Hebræis, ante erat apud Gentiles, sed Iudæis concessum, vel permissum est à Deo, vt repudiare possent etiam ante prolis educationem, vt manifestum fecimus, ergo ante erat in vsu apud Gentiles, at id quod licuit absque peccato Iudæis facere, data lege, etiam licuit Gentilibus per suã consuetudinem.

1. Ratio. 2. p. sup. ar. 9.

Secundò. Si ante prolis educationẽ (suppositò esset in vsu repudiare apud gentiles) esset peccatum, esset quia id videtur esse contra illa quæ sunt de iure naturæ primæuo, quæ sunt per se nota, quia contra bonum prolis illud est directè: sed non propter hoc erat peccatum. Probatur. Ad hoc quòd illud sit de primis principijs iuris naturæ, oportet sit per se notum, etsi per se notum, apud omnes esset idem: sed quòd sit malum repudiare ante educationem perfectam prolis, non est per se notum: quia non idem apud omnes: siquidem potest dari aliqua natio tam barbara, in qua non sit prolis educatio perfecta, sed statim post quàm filius potest cibum sumere per se, relinquitur suo arbitrio, quæ inuenta videtur in nouo orbe, vbi vix erat filiorum instructio. Item. Hæc perfecta instructio præsupponit aliam vitam in ordine ad quam fieri debet, sed apud Gentiles barbaros quàm plurimos non erat alterius vitæ cognitio: ergo nec per se nota necessaria instructio.

Ratio. 2.

Nota.

Inuenta est natio apud quã prolis instructio non multum attinet.

Item, instructio filiorum requirit plenum dominium parentum supra filios: sed potest esse aliqua tam aliena à virtute gens barbara, vt seruiliter viuens sub tyranno, filiorum nullum habeat dominium, nec curam aliquam, quamprimum per se cibum possunt capere, vt experientia cognouimus: ergo talibus potest esse incognitum hoc ius naturæ: quòd sit necessarium manere in vnum parentes, vsq; ad perfectam prolis educationem: quæ (vt in plurimum) non completur vsq; ad vigesimum annum. Quòd si potest esse incognitum, non erit contrà ius naturæ primæuum per se notum,

tum, rupudiare ante hanc perfectam prolis educationem. Quare probabiliter videtur tales ante tempus hoc repudiantes, secundum suam consuetudinem, non peccasse. Nam dato supra dixerimus, quod manere simul virum, & fœminam vsque ad perfectam prolis educationem, sit de iure naturæ de primis principijs, intelligo id verum esse apud Gentes politicas, & nõ apud Gentes ignorantissimas, quæ nil aliud ferè habent, quàm nasci, & mori. Sed ita verum est id esse apud Gentes vtentes ratione, quæ aliam vitam spectant, & tenent, & ad ipsam educant prolem, & dirigunt. Si tamen aliquis sit, cui ista sententia displiceat, non contradico. si clariùs cõtrarium probet assensum prębeo libẽter. * Et quidem illa quæ sunt de iure naturæ primæuo gradus habẽt: & quędam sunt alijs notiora, & priora: vt in speculatiuis vnum est primum, scilicet de quolibet est, vel non est. Alia itidem sunt principia sub isto primo: sic in practicis, & agibilibus est primũ hoc: quod tibi non vis, alteri ne facias: & ipsa prima præcepta decalogi sunt sub isto primo: imò deriuantur ab eo. Itaque sicut in speculabilibus ab vno principio primo, & noto deriuantur alia principia in agibilibus ab vno notiori minus nota emanant.

Nota. Cõcordia dictorum.

Aristo. 4. Met. tex. com. 9. Matth. 9.

4. Concl. 4. conclusio. Gentiles ante Christi aduentum vxores repudiantes, quocunque tempore, & quacunque ex causa, quantumcunq; leui, si id erat in consuetudine apud eos, nullo modo peccabãt.

Ratio. Probatur. Lex naturalis de inseparabilitate matrimonij non obligat, nisi fuerit firmata aliqua lege, vel consuetudine: sed quòd non liceret infidelibus Gentilibus omni tempore, & ex qualibet causa repudiare vxores, non fuit lege Diuina, neq; humana firmatum, neq; consuetudine (quia pono consuetum sic esse omni tempore repudiare) ergo nullo iure obligantur, vndè facientes non peccabant.

Verum est tamen differentiam esse inter Gentilem, & Hebræum, quia Hebræus ex leui repudians, peccabat, vt in præcedenti artic. probatũ est, sed Gentilis non, si haberet hoc eorum consuetudo, quæ sicut propter eam non erat peccatum repudiare, neq; erat ex leui causa facere, si modo consuetudo esset. Et quòd fuerit aliquando in vsu apud gentiles ex leui causa repudiare, Alexan. ab Alex. lib. 4. Genialium dierum. c. 8. Hebræus tamen, qui Dei habebat cognitionẽ, astringebatur ad hoc, vt ex graui causa moueretur ad repudiandum.

Alexan. ab Alex.

5. Concl. 5. conclusio. Gentiles, ante aduentũ Christi vxores legitimas repudiantes, non solùm non peccabant, sed etiam si fœminæ viros suos repudiarent, quod non est concessum Iudæis. Probatur ex Ratio. suprà dictis, quia hoc ius naturæ indissolubilitatis non habet vim obligandi, nisi fuerit firmatum lege, vel consuetudine, sed non fuit apud infideles gentiles lex data, quæ eos obligaret, in qua prohiberet fœminæ, virum repudiare, neque fuit consuetudo aliqua, quæ haberet vim legis, imò credimus consuetudinem fuisse tam ex parte viri, quàm ex parte fœminæ ex æquo repudiandi adinuicem, vt constat experientia apud neophytos noui orbis tempore infidelitatis, ergo sequitur quod poterat fœmina similiter & virum repudiare. Dixi, non fuisse lege prohibitũ Gentilibus: quia dato lex fuerit data Iudæis, vt vir posset repudiare, & non fœminã propter causas supra dictas, tamen lex non fuit data infidelibus Gentilibus, neq; ad eos directa, neq; eis denunciata, neque in aliquo eos obligabat, nisi solùm in illa quæ naturalia sunt de primis principijs, qualia decalogi præcepta. Sequitur ergo, quòd poterat fœmina, sicut & vir, repudiare apud gentiles, & omni tempore, & ex quacumque causa, ex qua vir: quia ex consuetudine, pares erãt quantum ad hoc. Hæc dicta sint, quamuis de Romulo dicatur, quòd legem tulerit, vt vir posset vxorem relinquere, sed vxor non virũ: vt author est Textor in sua officina, prima parte. Non obstat tamen, sed potiùs confirmatur: quia videtur consuetum fuisse & viro, & vxori, diuertere, sed Romulus voluit id attemperare: &

S. Th. 1.2. q. 94. ar. 4.

Textor.

leges

leges hoc sonant Theodosij, & Valentiniani, vt supra dictum est.

6. conclu. Sexta conclusio. Non solum repudium apud gentiles erat sine peccato ex parte viri, vel ex parte fęminæ post matrimonium consummatum, sicut concessum est Hebræis, sed etiam erat licitum post sponsalia, siue de futuro, siue de præsenti, etiam ante consummationem. Probatur. Licitum erat repudium (vt supra dictum est) post consummationem matrimonij: ergo à fortiori etiam licitum fuit ante consummationem: quia si maius vinculum dissoluebatur absque peccato, à fortiori, & minus poterat dissolui. Et tandem patet, quia consuetudo apud tales gentiles id facit rectum, sed sic consuetum erat, vt apud noui orbis incolas (experientia teste) didicimus. Et cõstitutum videtur per leges gentium. ff. de repud. & diuor. l. Diuortium.

Ratio.

7. concluſ. Septima conclusio. Licet ita verum sit, sicut diximus in 3. & 4. conclusione licitum fuisse apud gentiles repudium quacunque ex causa, hoc tamen non obstante apud gentiles, qui legibus humanis scriptis gubernabantur, non licebat ex quacunque causa repudiare, sed solum ex illis in lege scriptis. Probatur: quia tota ratio quare nos diximus repudium licere apud eos est: quia non erat ius illud naturę de inseparabilitate matrimonij firmatum aliqua lege, aut consuetudine, & sic non habebat vim obligandi. Ergo si aliqua esset gentilium natio, quæ leges haberet humanas de repudio disponentes, illis nõ liceret aliud, quam quod lege sancitum est: sequitur ergo ꝙ vbi leges scriptæ sunt, obseruari debent, & solũ licebit repudium ex illis causis in lege expressis, vt C. de repud. l. consensu. dicitur de viro. Neque licebit ei, ideſt viro sine causis designatis, propriam repudiare iugalem. Neq; vllo modo expellat, nisi adulteram, vel veneficam, aut homicidam, aut plagiariam, aut sepulchrorũ violatricem, vel dissolutricem, sacris ædibus aliquid subtrahẽtem, aut latronum fautricẽ, aut extraneorum virorum viro suo ignorante, vel nolente, conuiuia appetentem, aut ipso inuito sine iusta, & probabili causa foris pernoctantem, theatralibus, vel latuarum spectaculis in ipsis locis in quibus hæc assolent celebrari, viro prohibente, gaudentem sibi veneno, aut gladio, aut alio simili modo insidiantem, aliquid machinantibus se consciam, seu falsitatis, seu criminum immiscentẽ inuenerit, aut manus audaces sibi probauerit ingerentẽ tunc necessariam ei permittimus facultatem discedendi, & causas diffidij legibus comprobare, ideſt in iudicio.

Ratio.

Causæ ex quibus cõcedebatur repudium viro.

Causæ ob quas mulier virum poterat repudiare.

Si autem mulier velit repudiare virum, ponũtur causæ in eadem l. Si qua igitur maritum suum adulterum, vel homicidam, vel venecicum, vel contra nostrum imperium molientẽ, vel falsitatis crimine condẽnatum inuenerit, si sepulchrorũ dissolutorẽ, si sacris ædibus aliquid subtrahentẽ, latronem, vel latronum susceptorẽ, abactorem, siue furẽ pecorum, aut plagiarium, cum impudicis mulieribus coeuntẽ, si suæ vitæ veneno, aut gladio, aut simili modo insidiantẽ, si eam verberibus afficientẽ probauerit, tunc repudij auxilio vti permittimus Ecce cum istæ sint leges humanæ Imperatorum Romanorum, vbi esset natio gentilium, quæ istis legibus Imperatorũ gubernaretur, illis repudium solũ liceret, obseruatis istis causis repudiãndi. Et secundum legẽ latam à Romulo, solum vir posset repudiare, non tamẽ fœmina, quia ei interdictum erat. Non tamen ob id solueretur matrimoniũ post Christi aduentum, vt in seq. artic. dicemus.

8. concluſ. 8. conclusio. Apud infideles gentiles, ad quos nullo modo peruenit euangelij notitia sufficiens, etiam post legem à Christo latam de non repudiãdo, nullum est peccatum repudiare vxores, sicut nec ante Christi aduentũ.

Ratio. 1. Probatur. Si apud tales qui nunc sunt infideles, qui nihil de lege Christi audierunt, esset peccatum repudiare, hoc deberet eis constare aliqua lege, sed nulla lege eis cõstat: ergo non peccãt repudiando. Nã non cõstat eis lege

naturæ, cum vt ſupra diximus, non ſit de primis principijs iuris naturæ, quæ ſunt per ſe nota. Neque conſtat eis aliqua lege: quia licet fuerit à Chriſto inſtitutum in lege noua, ipſi tamen nullã de hoc habẽt notitiam, vt ſupponimus. Item. Neque conſtat eis conſuetudine: quia eorum conſuetudo eſt in contrarium, eo quòd habent in vſu repudium: ergo tales gentiles qui nũc ſunt, repudiantes non peccant, ſicut nec ante legem euangelicam peccabant.

Ratio. 2. Si tales gentes, ad quos notitia Euangelij non peruenit, peccarent repudiando vxores, ſequeretur quòd aliquis agẽdo quod in ſe eſt, damnaretur, quod videtur impium ſentire de Deo. Pono gentilem qui viuat ſecundum legem naturę, & in nullo offendat, & vnum Deũ, quem lumine naturali cognoſcere poteſt, confiteatur & credat, & quicquid ad ſalutem neceſſarium eſt habeat, qui iuxtà ſuos mores antiquos vxorem repudiet: ſi iſte talis peccaret repudiando, certum eſt erit mortale: moriatur, talis damnabitur, & agit quod in ſe eſt: quia & legem naturæ obſeruauit, & vnũ Deum credidit, & cætera alia cognoſcibilia, hoc ſolo vno excepto, quòd vxorẽ repudiauit, at hoc videtur falſum, ergo dicẽdum eſt, quòd talis non peccabit repudiando vxorem, ſi nõ habet aliquã legis notitiam.

Ad Rom. 9. 9. concluſio. Licet ita ſit, quòd gentiles qui nunc ſunt, ad quos euangelij notitia peruenit, peccent mortaliter non recipiendo legem Chriſti, probabile eſt eos non peccare mortaliter vxores repudiando iuxta mores ſuos. Probatur prima pars quòd peccent nõ obediendo. Tales tenentur legem Chriſti acceptare, qui eſt dominus, & vniuerſalis redemptor omnium, & non ſub alia pœna, niſi damnationis æternæ: quia qui non crediderit, condemnabitur: ergo peccant mortaliter legem Chriſti non acceptando.

Infra i hac 2. p. art. 17. concl. 1. Marc. vl.

2. Ratio. Ad Rom. 7. Secundò. Quicunque non obedit mandatis ſui ſuperioris peccat. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, ſed non acceptans legem latam à Chriſto, ſi ei conſtat ab eo eſſe latam, non obedit mandatis ſuperioris, ergo talis peccat. Quòd talis non obediat, conſtat, quandoquidem nõn vult recipere talia mandata, neque talem legem. Hæc pars eſt ſatis clara, dummodo ſufficienter eis proponatur, & vitæ exemplo, vel miraculis, non ridiculoſe: vt in nouo orbe à primis armatæ militiæ audiuimus propoſitam, oſtendendo Indis, Bibliam, vel alium librum loco eius, ſicut audio contigiſſe. Et dicunt qui proponunt, oportet credere omnia hic contenta, & obedientiam præſtare Papæ, & Imperatori; quod ſi infideles audientes hæc non admittant, ſtatim bellum iuſtum reputant noſtri. Quàm ſit hoc alienum à ratione, eſt manifeſtum. De quo aliàs.

Nota modum proponendi fidem, quẽ habuerũt Hiſpani.

Ratio. 2. p. Secunda pars concluſionis probatur. Nam non eſt neceſſe dicere, quòd infidelis non volens recipere legem Chriſti peccet nouo peccato, quotieſcunque agit contra aliquod mandatorum, quæ ſunt in lege Chriſti: Licet enim de fideli hoc ſit verum (quia poſt legem ſuſceptam inobedientiam committit circa quodlibet) non tamen de infideli eſt neceſſe aſſerere. nam non formaliter, & directè inobedientiam committit, agendo contra quodcumque mandatũ Chriſti: ſed eſt continuè in peccato: quia non vult recipere legem Chriſti: quam tenetur ſuſcipere. Non enim videtur neceſſarium dicere, quòd infidelis quotieſcunque non ieiunet, peccet mortaliter, ſuppoſito quòd Chriſtus ieiunium iuberet in lege ſua: quia ſi præcepta in lege Chriſti data non eſſent naturalia de primis principijs per ſe notis, quæ aliàs lege ſecluſa tenetur infidelis obſeruase, non videtur quòd infidelis tranſgrediendo ſemper peccet nouo peccato, ſed ſemper manet in vno peccato, ſcilicet, quia legem Chriſti non recipit.

Nota.

Abulen. Matt. 18. q. 90. Non quidem peccat infidelis, qui non vult recipere euangelium: nouo peccato, quia non recipit Euchariſtiam: quia non confitetur, quia non dolet, quia nõ baptizatur, ſed ſemper eſt in continuo peccato, quia non vult recipere legem Chriſti: ſic in propoſito: dato infidelis gentilis audiens Chriſtum legem dediſ-

ſe,

se, & in ea scriptum, quod nulli liceat repudiare, tamen ex proteruia nõ vult legem Christi suscipere, & perseuerans in lege sua adhuc repudiat, est in continuo peccato, non quia repudiat, sed quia legem non recipit, quam tenetur recipere. Et videtur probabiliter dictum, quòd si alicui ex infidelibus noui orbis, quibus sufficienter esset fides proposita, ita vt peccarent non credendo ex obstinatione: tamen nollent eam recipere, peccarent quidem, non recipiendo, sed tũ non peccarent repudiãdo. Sed ego dubito in toto orbe nouo tam spatioso, vbi per loca maritima computando per mare quod dicitur del Norte à terra delos bacallaos: incipiendo vsque ad fretum Magallanicum: & rursus per mare del Sur ab eodem freto, vsque ad vltima loca discooperta in eleuatione 44. gradum reperiuntur octo mille leucæ fere, vt notum fecimus in nostris phyficis speculationibus in tertia editione, in libro vnico de cœlo & mundo, speculatione decima, & vndecima omnia loca nomine proprio, vt à nauigantibus sunt imposita, nominatim apponendo, dubito inquam sufficienter propositam fidem Christi, & legem eius immaculatam, (non ex defectu ministrorum Dei, quia plures & veri apostolici religiosi sunt) sed ex corruptione & scandalosa vita aliquorum Hispanorum circa luxuriã, & auaritiam, simul & superbiam. Dominus ignoscat illis, qui scãdalizant pu-
Matth. 18. fillos. Siquidem aduersus Hispanicam nationem in illo orbe, ex cœlo Pauli tuba sonat, id quod dum in terris prædicator, & doctor gentium officium adimplens, dicebat Iudæos increpando, qui cum fidem Christi suscepissent aduersus conuersos ex gentilitate gloriabantur eos contemnendo, ad Ro. 2. Si autem Iudæus cognominaris & requiescis in lege, & gloriaris in Deo, & nosti voluntarem eius, & probas vtiliora, instructus per legem, confidis te ipsum esse ducem cæcorum, & lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & veritatis in lege. Qui ergo alium doces, te ipsum non doces. Qui prædicas non furandum, furaris. Qui dicis non mœchandum, mœcharis. Qui abominaris idola, sacrilegium facis. Qui in lege gloriaris, per legis præuaricationem Deum inhonoras. Nomen enim Dei per vos blasphematur inter gentes. hæc Paulus & nomine Pauli: hæc prædicamus, & dolemus quòd per triginta annos: hæc huiusmodi scandala, simus experti in nouo orbe, vbi si adessent viri exemplares ex nostris Hispanis gentium multitudo per Dei gratiam intraret, at pessimorum morum corruptio nostrorum Hispanorum impedimentum præstat, sed alibi latius.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum per repudium inter gentes dissolueretur matrimonium.

VTRVM per repudium inter gentes cõsuetum, dissolueretur matrimonium. Potuit enim esse, consuetudinem præualere ad peccatum vitandum in repudiando, sed quòd non posset vinculum matrimonij legitimè contracti, dissoluere. Ob quod sint conclusiones.

1. conclusio. Per repudium consuetum apud gentiles, ante aduentũ Christi dissoluebatur matrimonij vinculum. 1. conclu.

Probatur ex iam dictis. Id permissum est Iudæis: & quicquid de repudio concessum fuit eis, totum erat prius apud gentiles (ob quod eis concessum est) vt suprà diximus: sed apud Hebræos per repudium matrimonium dissoluebatur, ergo & apud gentiles. Alioqui aliquid amplius Deus Hebræis concessisset, quam peterent, vel apud gentiles esset in vsu: sed hoc non videtur dicendum, cum causa concessionis ea credatur esse, ne Iudæi grauarentur obseruare illa, quæ gentiles non obseruabant: ergo illa quę Iudęis concessa sunt: apud Gentiles erant in vsu. Sequitur ergo quòd dissoluebatur matrimonium per repupium. 1. Ratio.

Ratio 2. Secundò. Gentiles repudiando non peccabant, vt ſupra diximus, ergo diſſoluebatur matrimonium per repudium. Alioqui ſi non diſſolueretur, quomodo poſſent excuſari à peccato mortali repudiantes? Imò ſemper eſſent in mortali peccato.

2. concluſ. Secunda concluſio. Repudio facto inter Gentiles ante aduẽtum Chriſti, abſque peccato vir aliam ducebat vxorem, ſimiliter vxor alium virum, cum quibus verum contrahebant matrimonium. Probatur, ſicut in præcedenti concluſione. Per repudium matrimonium diſſoluebatur, ſed ſoluto matrimonio quilibet cõtrahere poteſt aliàs non prohibitus: ſequitur, quod poterat vir, & vxor repudiata alium inire matrimonium. Et quòd
Ad Ro. 7. abſque peccato, patet: nam ſi per repudium verum matrimonium ſolu-
1. Cor. 7. tum erat, non erat peccatum cum alio contrahere, ſicut neque eſſet, ſi poſt mortem primi viri cõtraheret, ſed ita matrimonium ſoluebatur per repudium, ſicut per mortem: ergo ſi poſt mortem, non erat peccatum cum alio contrahere, neque erat ſi poſt repudium.

3. concluſ. Tertia concluſio. Repudiatam vxorem apud Gentiles poterat vir repudians, quocunque tempore ſibi rurſus accipere in vxorem, ſimiliter vxor virum repudiatum in maritum poterat reaſſumere, ſi de nouo eſſet conſenſus in matrimonium, nam iam repudio facto inter duos, & matrimonio ſoluto
Ratio. poſtquàm fœmina repudiata eſt ab alio, vel mortuus eſt vir, quem ſecundo accepit, & idem ex parte viri poteſt de nouo conſentire fœmina in virum repudiantem, quem primo habuit: & ſimiliter vir, adueniente conſenſu legitimo duorum, ſi alias non ſint perſonæ prohibitæ eſt verum matrimonium: ſed nulla lege, aut conſuetudine apud eos legimus prohibitum ſibi reconciliare repudiatam: ſequitur ergo quod poſſent ad inuicem de nouo
Lex data Iudæis nõ obligabat Gentiles. contrahere. Et quidem non obſtat lex data Hebræis de non recõciliando repudiatam: quia illa non obligabat Gentiles, nec ad eos fuit directa, ſed ſolum data eſt Hebræis, & ipſi illa obligabatur, vt infra dicemus, Quod apud Gentiles eſſet talis cõſuetudo reconciliandi, credibile eſt, quandoquidem modo experientia conſtat, apud noui orbis incolas conſuetum eſſe, ſaltem in prouincia Michoacanenſi, & ſic puto in alijs prouincijs.

Dixi in concluſione, ſi adſit nouus conſenſus, quia poſtquam per repudium ſolutum eſt matrimonium: & ipſa cum alio viro contraxit, poſt mortem ſecundi, oportet ſi debet redire ad primum de nouo conſentiat, quia ſolutum fuit matrimonium. Sicut ſi moreretur, & reſurgeret eſſet neceſſarius nouus conſenſus, quia mortuo viro (vt ait Paulus) ſoluta eſt fœmina à 1. Cor. 7.
lege viri. Neque eſt adultera, ſi fuerit Ad Ro. 7.
cum altero viro, vt ſupra diximus.

Quarta concluſio. Poſt repudium Concl. 4.
factum inter gentiles ante aduentum Chriſti, ſi antequam vir aliam duceret, & vxori contigerit reconciliari, probabile videtur non fuiſſe neceſſarium nouum conſenſum ad matrimonium. Probatur: quia (vt nos infra 1. Ratio.
dicemus) dato inter fideles matrimonium contractum legitimum diſſoluatur per conuerſionem vnius ad fidem, alio nolente cohabitare, vel non ſine contumelia creatoris, tamen nũquam diſſoluitur vſq; dum conuerſus tranſierit ad aliud matrimonium, vel quæ non vult conuerti ad alium. Sic in propoſito. Si in caſu eſſet neceſſarius nouus conſenſus, ob id videtur, quia primùm matrimonium ſolutum eſt per repudium: ſed hoc nõ obſtat, quia hæc ſolutio matrimonij per repudium, videtur eſſe non ſtatim quando repudium fit, ſed quàm primo repudians, vel repudiata alium ſumit: nã eodem modo ſoluitur: imò efficacius per dictum Apoſtoli, quando alter conuertitur, & non vult cohabitare infidelis fideli: tamen non videtur diſſolutio facta, vſque dum alter ipſorum tranſeat ad ſecundum matrimonium: ergo etiam in præſenti videtur probabiliter dici poſſe.

Secundò. Quòd matrimonium diſ- Ratio 2.
ſoluatur per repudium apud gentes

ante

ante aliquam legem datam, habetur ex ipsorum consuetudine: quia habent in vsu: sequitur ergo quòd maximè aduertendum est ad eorum consuetudinem, & intelligentiam ad iudicandum, vtrum matrimonium sit solutum, vel non, sed in casu conclusionis ipsi non credunt solutum matrimonium per solum repudium; nisi vir, vel vxor aliam duxerit, sed quandiu manent sine coniunctione aliorum, per solam reconciliationem sine nouo consensu se credunt veros coniuges: ergo sequitur non esse necessarium nouum consensum. Dixi, probabile, quia non est mihi certum, eo quòd contrarium habeat apparentiam, scilicet statim per diuortium solutum esse, vt dictum est, sed tamẽ expertus loquor aliquam repudiatam rursus sine nouo consensu reconciliari.

5. concluſ. post Christum non dissoluitur matrimonium.

Quinta conclusio. Post legem Christi, prohibentem repudium apud Gentiles infideles, (etiam ad quos non peruenit notitia Euangelij) repudiantes legitimam coniugem, vel legitimum virum, nõ dissoluitur matrimonium. Conclusio est notanda ne aliquis ex superius dictis decipiatur, putans per repudium modo dissolui matrimonium inter Gentiles. Omnia quidem dicta verum tenent, ante legem Christi, sed lege data non dissoluitur per repudium. Probatur. Si dissolueretur per repudium matrimonium legitimum post legem euangelicam, esset, quia Gentiles repudiantes vtuntur consuetudine sua, & legibus suis nunc, sicut ante aduentũ Christi: & ante aduentum Christi verè dissoluebatur per repudium, ergo & modo: sed non propter hoc patet: Causa quare ante aduẽtum Christi dissoluebatur erat: quia cum nulla lege instituta esset inseparabilitas matrimonij, solum obligabantur ad illam secundum suam consuetudinem: & talis erat ipsorũ consuetudo, vt repudiata alium sumeret, & repudians similiter, sed iam lege Christi data, qui est Dominus vniuersalis, & redemptor omnium: dedit legem de non repudiando, & declarauit matrimonij indissolubilitatem: ob quod nulla consuetudo potest prævalere contra talem legem, vt dissoluatur quod indissolubile declaratum est. sequitur ergo dato sit modo repudium consuetum, quòd non dissoluitur, consuetudo potest eos excusare repudiantes propter ignorantiam legis: non tamen ob id dissoluitur matrimonium, sicut ante legem Christi dissoluebatur.

cap. 116. S.Th. 1.2. q 77. ar. 3

Per repudium. Ratio.

Matt. 19. S Th. 1.2. q. 97. ar. 3. ad 1. Abulen. parado. 5.

Dixi in conclusione, etiam si sint Gentiles, qui nihil audiuerunt de lege Christi: nam posset esse de istis dubium. Tamen probatur etiam de illis. Data lex Christi vniuersaliter ad omnes, omnes potuit obligare, si voluit, potuit: & voluit omnes, ergo obligantur, sequitur & omnes obligantur, quòd vbicunque homines reperiantur, cuiuscunque conditionis, contra legem facientes, etiam secundum cõsuetudinem, suam non est validum, neque firmum: ergo repudiantes secundum suas leges non dissoluunt matrimonium contra legem Dei, dicẽtem esse indissolubile. Verum tamen est, quòd in tali facto excusantur à peccato repudiantes, quia nondum lex est eis promulgata, vt supra diximus. Attamen dato repudiantes non peccent, non tamen ob id matrimonium legitimum dissoluitur. Sicut ego bona fide possidens alienum, si alicui donem, vel vendam, licet à peccato sim immunis, non tamen tenet donatio, vel venditio, quia alienum erat: Sic in proposito, dato ita sit, quòd Gentiles ante aduentum Christi, qui nullam habuerunt notitiam legis Euangelicę, non peccabant repudiando vxorem legitimam, vel virum legitimum, & alium ducendo, non tamen ob hoc dissoluebatur primũ matrimonium legitimè contractum.

S.Th. 1.2. q.90.ar.4.

Vltima ratio. Innoc. III.

Vltimo probatur conclusio, ex determinatione Ecclesiæ, in cap. gaudemus. Extra. de diuortijs. Vbi Innocentius Tertius, dicit, quòd Gentilis paganus conuersus ad fidem, debet habere in vxorem illam, quam primo repudiauit, alijs relictis. Sequitur ergo, quandoquidem Summus Pontifex declarat, primam repudiatam veram esse vxorem, quòd nunquãm fuit dissolutum matrimonium per repudium. Alioqui summus Pontifex non præciperet ad

primam repudiatam redire : imò neq; posset præcipere : quia non posset ipse neque tota Ecclesia facere matrimoniũ, qđ vere nõ est matrimonium: licet bene in pœnam compellere posset ad consentiendum de nouo, vt compellit, quando quis viuente propria vxore contrahit cum alia, ipsa inscia, & post moritur propria vxor, & venit in notitiam illius secundæ, determinatur, quod si ipsa innocens velit cohabitare, & eum vt maritũ habere, compellatur vir in pœnam sui peccati, in eam de nouo consentire, & habere vt vxorem, vt patet, Extra. de eo qui dux. in matrimo. quam pollu. cap. Propositum. sicut in foro conscientiæ qui fictè alicui puellæ promisit, si sit ei æqualis, vel inferior, tenetur eam ducere & consentire, vt possit plenè satisfacere. De quo supra, & in fine tertiæ partis agemus, sed in c. gaudemus . sup. allegato, verum declaratur matrimonium esse, cum prima repudiata : neque aliquid ibi de consensu nouo dicitur: sequitur ergo, verum & legitimũ matrimonium inter infideles paganos, post legem Euangelicam, nunquam solui per repudium apud eos consuetum.

In pœnam ecclesia cõpellit ad matrimo.

Infra arti. 19.

6. conclusio. Inter infideles gentiles, vtentes repudio post legem Euangelicam, non solum non dissoluitur matrimonium, quando absolutè contractum est, sed dato à principio contraherent, animo repudiandi secũdum mores suos, nullo modo per repudium datum post tale matrimonium, dissolueretur. Ratio est. Quantuncunq; Gentiles infideles, qui modo sunt, contrahendo cum voluntate sufficienti ad matrimonium, habeant in animo repudium, si omnia non placent : sicut est vsus apud eos, est verum, & legitimum matrimonium, vt suprà, iam nos in ista secunda parte probauimus: quia matrimonium contractum secundum suam consuetudinem est validum, & firmum. At matrimonium validum, & firmum post legem Christi non dissoluitur inter fideles per repudium, vt probauimus in precedenti cõclusione : sequitur ergo, quòd quantuncunq; paganos, contrahens cum aliqua absolutè matrimonium, & habeat in animo repudium si displiceret, quòd postea, dato repudio, non dissoluetur matrimonium: quia cùm matrimonium legitimum, & firmum iudicemus, per repudium superueniẽs, nullo modo dissoluitur, imò addo vnum, quod probabile reputo, hoc esse verum, non solum si in animo haberet repudium, tempore contractus, sed etiam si exprimeret, & in pactum duceret, dicendo. Ego tecum contraho hac lege, vt repudiare possim te, si mihi displicueris, sicut consuetum est apud nos: & responderet similiter, crediderim esse matrimonium: quia tale pactum, vel talis contractus manet, acsi esset absolutè factus. Dato etiam conditio apponatur, quæ si modo inter fideles apponeretur, vitiaret contractum: sed tamen apud infideles non vitiat, quia sic habet ipsorũ vsus, vt putent sibi liceret repudiũ, etiã post verum, & legitimum matrimonium contractum. Hanc sententiam videtur tenere do. Panor. in cap. De infidelibus, Extra, de consang. & affin. dicens contra Glo. q, si quis Iudæus cõtraheret cum aliqua cum pacto repudiandi, esset matrimoniũ, quia licet ei per legem. Cùm ergo quod licuit Iudæo per legem, hoc & Gentili per cõsuetudinem: sequitur, q, si infidelis tali animo contrahere, vel in pactum ducere repudium, quando displiceret, esset verum matrimonium. Tales enim infideles contrahendo non errant, quia secundum suam cõsuetudinẽ contrahunt, & intelligunt cum hoc se matrimonio coniungi, etiã posita conditione illa, vel in animo, vel in pacto, & tamen propter hoc non vitiatur contractus, sed remanet verus, & firmus, secundum veritatẽ, quã in se habet. Verbi gratia. Sicut si rusticus esset, qui cõtrahere vellet, qui est tam barbarus, vt vinculũ perpetuũ matrimonij ignoret: sed fortè credit vinculum manere ad certũ tẽpus, & tali cogitatione contrahat, tamẽ cum hoc absolutè velit hanc accipere in vxorẽ, sicut homines solent facere: nulli dubiũ est, esse verum matrimoniũ, etiam si cogitauerit nõ esse perpetuum vinculum, sic in proposito: dato infidelis Gentilis, contraheret absolutè, volens hanc vt vxorem, sed cum animo repudiandi quã-

Si in pactũ duceret repudium, matrimonium teneret.

Panor. cõtra glo.

Suprà in hac p. art. 4. pa. 285. C.

5. Concl.

Ratio.

quando displiceret: quia videbat esse in vsu, verum esset matrimonium, licet deceptus fuerit, in ignorantia conditionis contractus, qui est ad perpetuo manendum, & nõ repudiandum. Sic nos suprà in prima parte diximus, q̃ rusticus ignorans qualitatẽ, & conditionẽ cõtractus matrimonij, verè cõtraheret, nec vitiaretur propter eius rusticitatem, sed maneret in sua firmitate, & tantum haberet roboris, quantum intelligunt sapientes. Sic in proposito videtur dicendum apud infideles.

Sup. 1. p. art. 1. dub. 1.

Epilogatio.

Ex istis omnibus habemus clarissimè quomodo repudium, quod erat in vsu apud Gentiles, ante legẽ Christi, & post legem Christi, non erat impedimentum quominus posset esse verum matrimoniũ apud eos. Et quomodo vsus repudij, qui nũc est apud eos ex quacunq; causa etiam leui, non vitiat matrimoniũ legitimè contractum, quandoquidẽ habeãt in animo mutuò se tradere vt vir & vxor: & post contingebat repudium propter aliquod superueniẽs. Imò dato ita esset, q̃ haberent in animo repudium, quando contrahebant, quia id habebant in vsu, videtur q̃ non tolleret firmitatẽ matrimonij: etiam cõcesso in pactũ ducerent repudiare. ic posset addi aliquid de diuortio, quod simile est repudio, sed tamẽ pro tertia parte missum faciamus.

Sequitur postquã primã absoluimus quæstionem de repudio, quomodo propter illud dissoluebatur matrimonium, & quomodo post legẽ Euãgelicã à Christo datam, tenentur omnes ad indissolubilitatẽ obseruandam. Vnde possumus probabiliter tenere sine præiudicio sanioris sententiæ: q̃ indissolubilitas non est de se in matrimonio, ita q̃ teneantur oẽs illam seruare, & non seruantes peccẽt, sed ꝓuenit indissolubilitas, ex Christi mandato. Et ab illo tempore tenẽtur omnes seruare illam, si q̃ non licet repudium dare, nec matrimoniũ dissoluere.

Matth. 5. & 19.

Abulen. 1. Reg. 8. q. 97.

Hanc sententiã videtur tenere do. Abulen. Hæc dixerim propter nonnullos, qui voluerunt dubitare de infidelũ noui orbis, matrimonio, ob hoc solum, q̃ repudiũ habebant. Certè si verũ est, indissolubilitatẽ solum obligare de iure Diuino, licet ipsa sit de iure naturæ de secũdis præceptis, nõ ex illo magis negandum matrimoniũ inter infideles, qui ex hoc q̃ non seruabant legem Euãgelicam. Illa enim quæ naturalia sunt de secũdis præceptis, solum obligant (vt dictũ est) quando lege sunt instituta, vel consuetudine approbata. Istis verò vtcunque pertractatis, restat de secũdo dubio principali, de pluralitate vxorum, vtrum istud esset impedimẽtum quominus matrimonium esset inter infideles.

S. Thom. 1. 2 q. 95. art. 2.

ARTICVLVS XIIII.

De pluralitate vxorum, vtrùm repugnet matrimonio; ita quòd sit contra ius naturæ cum pluribus contrahere.

POSTQVAM de repudio sermonem fecimus, oportet de vxorum pluralitate disseramus. Iuuat enim plurimum ista exactè scire, ad cognoscendum quomodo potuit esse inter infideles Gentiles matrimoniũ, simul cum pluralitate vxorum. Et primum erit, vtrùm ista pluralitas repugnet iuri naturæ. Supponimus enim pluralitatem vxorum fuisse tam in lege naturæ, quàm in lege scripta: & apud fideles, & infideles. At quia tam in aperto hoc est, nolumus id probare. Nam præter scripturam testimonium, experientia constat apud noui orbis infideles fuisse in vsu: ob id quærimus primò, vtrùm repugnet iuri naturæ, hæc vxorum pluralitas.

Pro solutione quæstionis oportet in memoriã reuocare illa quæ diximus supra in ista 2. par. quando de repudio loquebamur, scilicet, dupliciter aliquid esse de iure naturę. Vno modo de primis principijs per se notis: & sunt illa, quæ sunt eadem apud omnes. Secundo modo aliqua sunt de iure naturæ, quæ sunt velut conclusiones, quæ inferuntur ex istis primis principijs, quæ nõ sunt idem apud omnes.

Nota. 1. Theo. dist. 33. S. Tho. in 4. d. 33. & 1. 2. q. 94. art. 4. Soto de iust. & iur. lib. 4. q. 4. art. 4.

Notandum insuper. Aliquid esse contra naturam, iudicandum est, quando per illud tollitur finis intentus à natu-

Vigue. ca. 16. §. 7. ver. 12. Aristot. 2. phy. text. com. 75.

ra, vel si non omnino impediatur, saltim si difficilis reddatur: quia vtrumq; istorum erit contra naturam, cum natura ipsa inclinet ad suos fines consequẽdos vnamquamque rem, & non solum dat vt consequatur quælibet res suum finẽ, sed etiam dat vt debitè, & cõgruè. Exemplum posuimus, quia natura dedit homini oculos ad tuendum se à periculis, & non solum illos dedit, sed ordinauit, & in tali loco posuit, vt commodius finem consequeretur in capite, & non in pedibus.

Nota. 3.

Notandum etiam, in matrimonio naturam prætendere finem principalem, prolis. s. procreationem, & finem secundarium, operum communicationem, inter virum, & fœminam. Oportet ergo videre, an pluralitas vxorum in matrimonio repugnet fini, quem intendit natura, quòd non possit cum illo stare. Vel vtrùm difficilem faciat. Quibus sic prælibatis sit prima conclusio.

1. concluſ. Ratio. Supple. d. 33. q. 1. S. Th. 1. 2. q. 100. artic. 8. Scot. in 4. sent. d. 37. q. vnica. Gabr. & Alma. ibi. Ocham. & Aliaco. p. sent. q. 14. Deut. 6. Geneſ. 16. Gen. 29. & 30.

Prima conclusio. Pluralitas vxorum non est de se mala, sic q̃ non posset aliquando bene fieri. Probo. Si esset de se mala, nunquam licuisset habere plures vxores: sed Patriarchæ, & antiqui viri in lege naturæ, & scripta semper peccassent, plures ducendo, sed hoc est falsum, vt ex scriptura cõstat: ergo non est de se malum. Nam eo quòd odium Dei est intrinsecè malum, nunquam potest bene fieri, & in quocunque fuerit, peccatum erit: nullo tempore, nulla circunstantia potest bene exerceri (quicquid dicat Ocham, & Aliaco) quia si Dei odium (qui super omnia est amandus) nunquam potest bene haberi, sic esset de vxorum pluralitate, si intrinsecè esset de se malum plures habere: sed tamen constat aliquando meritoriũ fuisse plures habere: ergo potuit bene fieri, quod pãtet in lege naturæ. Abraham habuit Sarram, & Agar simul. Iacob etiam habuit quatuor vxores simul Liã, Rachelem, Bala, & Zelpham. Isti sancti Patriarchæ non reprehenduntur de hoc: ergo licitum fuit plures habere vxores. Quare non est intrinsecè malum de se plures habere.

Secundò. Tempore legis scriptæ viri sancti habebant plures vxores, vt Dauid habuit, & tamen in hoc nõ dicitur reprehensus à Deo, patet: quia dicitur de eo, quòd non declinauerit ab operibus quę mandauerat Deus omnibus diebus vitę suæ, excepto sermone Vriæ Ethei. Ergo accipiendo plures vxores non fecit malum. Item & Helcana pater Samuelis simul duas habuit. 2. Reg. 3. & 5. 1. Paral. 3. 1. Reg. 1.

2. concluſ.

Secunda cõclusio. Pluralitas vxorum licet sit contra ius naturæ, vt est de secũdis pręceptis, non tamen est contra ius naturæ, vt est de primis. Probatur, q̃ sit contra ius naturæ secundo modo. Illa sunt contra ius naturæ secundo modo: quæ vel tollũt finem secundarium, quẽ prætendit natura, vel faciunt eum difficilem cõsequi: sed sic est pluralitas vxorum: nam finis secundarius matrimonij, qui est operum communicatio, tollitur: ex hoc q̃ operum cõmunicatio pręsupponit amorem, & pacem in familia: sed vbi sunt plures vxores vnius viri, nõ est pax, quia (vt dicit Arist.) figulus figulum odit. Sequitur ergo, q̃ vel non erit operum communicatio, vbi plures vxores: vel si fuerit non æquè bene, sicut si solum vna esset vnius. Et quidem (experientia teste) constat difficulter esse pacem in familia, vbi multæ fœminæ. Sicut contigit inter Sarram, & Agar. Solent enim inter se quendam zelum habere pernicioſum offensiuum valde. Et oculis nostris vidimus apud incolas noui orbis, vt vix fœminæ vellent iungi viro, quia aliam habebat vxorem propter odium, & iurgia, & discordias. Dur. d. 33. Coua. 2. p. epit. ca. 7. §. 1. Viguer. in suis theo. inst. c. 6. §. 7. ver. 12. Arist. li. 7. ethic. ad Eudemũ in princip. Et lib. 2. Rheto. ad Theodectem. c. 4.

Item. Ex pluralitate vxorum non est pax in familia, ex hoc q̃ vnus vir non potest satisfacere in redditione debiti multis simul, non solum in redditione ad votum, sed neque in competenti: ex quo necesse est odium, & non amor. Ob has causas pluralitatem vxorum dicimus, repugnare legi naturæ secundario: quia finis secundarius intẽtus à natura in matrimonio qui est operum communicatio, debitè haberi non potest, vbi plures in eodem communicant officio.

Ratio 2. p.

Pars alia cõclusionis probatur, quòd non sit cõtra iuris naturæ præcepta primaria: quia illud est contra ius naturæ

primo

primo modo, per quod tollit finis principalis, quē intendit natura, sed per pluralitatem vxorum non impeditur: nam finis principalis est prolis generatio, procreatio, & eius educatio, sed per pluralitatem vxorum hoc nō impeditur, imò melius finis adest vbi est pluralitas vxorum: quia vnus vir sufficit multis fœminis fœcundandis, & plures fœminæ, melius possunt ad educationem filiorum, quam vna sola. Sequitur ergo, cum per pluralitatem vxorū finis principalis matrimonij non impediatur, sed melius habeatur, non erit contra iuris naturæ prima principia, plures habere vxores. Si enim contingit ex pluribus vnā sterilē, & si alia non esset quæ conciperet, non esset prolis procreatio. Et Ioan. Gerson in 2.p. de matrimonio loquens, dicit nō esse cōtra ius naturæ habere plures vxores. Et sic fertur de illo rege ditissimo in prouincia Perù, & ducētos filios genuerit, quia plures erant reginæ, & concubinæ, quarum non erat numerus certus. Etiā in noua Hispania de dño de Tuzcuco fertur, & sexagenariū excederet numerum. Consimilia de alijs dicuntur.

Gerson. Nota.

Qui habuit ducētos filios.

3. concluſ. contra Caiet. Genes. 2. Matth. 19 Ratio 1.

3. conclusio. Vxorum pluralitas quāuis non sit contra prima principia iuris naturæ, est tamen contra ius Diuinū positiuum à principio creationis institutum, & post in lege noua expresse manifestatum. Probatur. Ius Diuinum positiuum prout distinguitur contra naturale illud est, quod constat nobis à Deo, tanquā regula quædam data, per quam actiones nostræ dirigātur: talis verò regula nobis datur ab ipso, quando nobis manifestat voluntatem suam, quæ nobis dupliciter constat per dicta, scilicet, & per facta. Et vtrunq; dicitur ius diuinū positiuum, tunc sic. Illud dicitur esse cōtra ius diuinum positiuum, quod est cōtra dictum, vel factum Dei ad nostras actiones dirigendas, sed vxorum pluralitas repugnat facto Dei à principio, qui vnam fœminam Euam vni coniunxit viro: cum tamen posset plures simul creare, præcipuè vbi non erat alia in mundo. Et ex hoc facto à principio mundi, post, in lege noua, volens declarare matrimonium quomodo oportet sit vnius ad vnam: verbo explicuit, innitens illi facto dicens, Ab initio creauit Deus masculum, & fœminam, & dictum est. Propter hanc relinquet homo, &c. Non dixit, Propter has, insinuas, quòd vna debet esse vxor solum. Dixit etiam, Adhærebit vxori suę, non vxoribus. Sic interprætātur locum istum Diuus Hieronymus, & Chrysostomus. Sequitur ergo, quod pluralitas vxorum est contra ius diuinum.

S. Thom. 1 p. q. 19. & p. sent. d. 45. Genes. 2.

Matt. 19.

Hierony. Chrysost.

Secundò. Genes. 2. dicitur, & postà Christo repetitum Matth. 19. Erūt duo in carne vna, idest, duo erunt vna caro, & non dixit: erūt tres, vel quatuor, aut plures, quæ verba fuerunt dicta in institutione primi matrimonij: ergo de iure diuino positiuo, est directè esse vnam vnius, & contra ius diuinum pluralitas vxorum in matrimonio.

2. Ratio. Genes. 2. Matt. 19.

Ad idem, Christo dicente, Quicunq; dimiserit vxorem suam, & aliam superduxerit, mœchatur: ergo accipiendo secundam, prima repudiata, peccatum est, & adulterium cōmittit. A fortiori ergo si retenta prima, aliam quis duxerit.

3. Ratio. Matth. 5. & 19.

Astipulatur & Paulus. His qui matrimonio coniuncti sunt præcipio, nō ego, sed Dominus, vxorem à viro non recedere, & si recesserit, maneat innupta. ergo si pluralitas vxorum nō esset contra ius diuinum, liceret viro dimissa vna, aliam recipere. Vnde videtur, & vxorum pluralitas, repugnet iuri diuino positiuo. Et quidem Innocentius in c. Gaudemus. Extra, de diuortijs; hæc argumenta adducit ad probandum pluralitatē vxorum esse contra ius diuinum. Attamen hoc ius diuinum nunquàm fuit expressè cognitum vsq; ad Christi aduentum, qui expressam legē dedit. * Et sic tenendum est, vt recte intelligit hunc locum D. Hierony. super Matth. & contra Iouinianum lib. 1. & B. Chrysost. super Matth. homil. 363. In quo deceptus est Thomas de Vio Cardinalis, dicens, non esse expressam in scriptura reprobationem de pluralitate vxorum. Et adiecit aliud in quo etiam deuiauit, scilicet, quòd est Theologorum opinio: cum tamen Magister sentent. in 4. dist. 33. apertè dicat esse præceptum diuinum, vbi adducit

4. Ratio. 1. Cor. 7.

Innoc. III.

Matt. 19.

D. Hiero. B. Chrys.

Caie. deceptio.

Decep. 2. Caiet.

locum

locum Matth. 19. Et B. Bonauen. ibi. q. 2. idem Ricar. eadem dist. q. 1. Circa hoc vide quæ infra dicta sunt in hac 2. parte, art. 16. in fine, & art. 17. conclu. 4. & art. 18. in fine secundæ conclusionis.

Magist. sen ten. B. Bonau. Ricard.

ARTICVLVS XV.

An fuerit requisita dispensatio ad pluralitatem vxorum.

SEQVITVR consequenter. Vtrùm habere plures vxores aliquando licuit absque dispensatione. Vel, vtrùm fuerit necessaria dispẽsatio: & hoc potest intelligi & in lege naturæ, & post, in lege scripta. De fidelibus, & infidelibus Gentilibus.

1. concluſ. Driedo de liberta. Chriſ. lib. 1. cap. 16. Theol. d. §3. 4. Io. Maio. d. 33. q. 1. Hugo. lib. 2. de ſacr. p. 11. c. 10. & in ſumma ſen. c. 5 Tira. l. 7. gõnu. n. 15 S. Th. in 4. d. 33. q. 1. ad primũ. Cõcilium Colonien.

Prima concluſio. Habere plures vxores in lege naturæ omnibus fidelibus, licuit abſque aliqua expreſſa Dei reuelatione. Probatur. Si tunc temporis eſſet illicitum habere plures vxores, maximè eſſet, quia fieret contra Dei præceptum, vel contra ius naturæ. Non quia contra Dei præceptũ, quia nullũ erat expreſſum de vnitate vxoris, licet ſolum creauit vnum virum, & vnã fœminam, ſed tamẽ hoc factum nõ fuit præceptum, quod obligaret. Factum intelligentes, vt poſt dicemus. Sequitur ergo, q̃ non erat illicitum ex hoc. Nec erat illicitũ quia contra ius naturæ. Nam cùm ſit ſolum contra illa quæ ſunt de iure naturæ ſecundo modo (vt ſupra diximus) nullã vim obligandi habent talia, niſi ſint per aliquam legem ſancita, vel per conſuetudinem recepta: imò poſt receptionem per conſuetudinem poteſt tolli: ſed nulla fuit data lex, in ſtatu legis naturæ, neq; fuit conſuetudo ab omnibus recepta, de habenda ſolùm vna, cùm ſancti Patriarchæ plures haberent: ſequitur ergo, q̃ non erat aliquod peccatum tũc vti pluralitate vxorum, etiam ſine dispenſatione expreſſa. Hoc teſtatur B. P. Auguſtinus libro de bono coniugali dicens. Antiquis iuſtis non fuit peccatum, q̃ plurimis fœminis vtebantur, neque contra naturam id faciebant, cùm non laſciuiendi hoc cauſa, ſed generandi, facerent. Neq̃ contra morem, quia eo tempore ea fiebant. Neque contra præceptum, quia nulla lege erat prohibitum. Hæc Diuus P. Auguſtinus.

Auguſt.

Secundò. Conſtat Abraham, Iacob, & alios ſanctos tempore legis naturæ, vſos eſſe vxorum pluralitate, neque reprehenduntur, imò laudantur ſatis in ſcriptura: ſequitur ergo q̃ non fuit illicitũ. Ratio 2. Geneſ. 16. & 29.

Tertiò. Si fuiſſet in ſtatu legis naturæ illicitũ habere plures vxores, eſſet, quia cùm matrimonium ſit quædam commutatio corporum, oportet ſit æqualitas ex parte contrahentium. Sicut ergo illicitum fuit tunc vxori plures habere viros: ita & illicitum debuit eſſe viro, plures habere vxores, ſed non propter hoc: qnia hæc æqualitas viri & vxoris, non eſt eodem modo, ſed proportionabiliter ad finem, quem natura intendit per contractum matrimonij; & quia quod intendit primo, & præcipuè eſt habere prolem, & ad prolem, iuuat q̃ vnus vir, plures habeat fœminas: quia pluribus fœcundandis ſufficit, vt dictum eſt, non tamen iuuat, q̃ vna fœmina, plures habeat viros: quia per hoc impeditur generatio: ſequitur non inconueniens eſſe quantum ad hoc, eſſe inæqualis conditionis virum & fœminam. Similiter etiam in ordine ad alium finem ſecundarium, quod eſt eſſe in remedium: quia quando vir habet plures fœminas, videtur fœmina fruſtrata iſto fine, quia non poteſt virum habere, quando velit, in remedium: quia cum pluribus debeat ſatisfacere, non poterit quando ipſa voluerit ei debitum reddere: nec propter hoc eſt illicita. Tunc quidem nullã rationabiliter patitur fœmina iniuriam, etiã ſi vir plures habeat vxores: quia tantum quantum diminuitur de fine ſecundario, ſcilicet, de redditione debiti in remediũ creſcit, & augetur quod intenditur in fine principali, ſcilicet, prolis: ſed quilibet rationabiliter debet hoc velle, vt minori bono aliquid ſubtrahatur, vt creſcat quod maius eſt: ergo non fit iniuria mulieri. Quòd ſi non fit ei iniuria, quia amplius creſcit finis primarius, ſcilicet proles: ſequitur quòd habere plures vxores, etiam in illo ſtatu ante aliquam legem, nullum fuit peccatum, Ratio 3. Alex. ab Alex. lib. 4. geniali. die. c. 8.

etiam

etiam ſine aliqua diſpenſatione. Exem-
Sco. d. 33. pli gratia, vt ait Doctor ſubtilis, ſicut
q. vnica. cibus ad duo ordinatur, ſcilicet, prin-
cipaliter ad ſuſtentationem, &. ſecun-
dario ad delectationem,& recreationem
qui vtitur cibo, quanto magis conuenit
nutritioni, quamuis aliquid adimatur
de recreatione,vel delectatione, non in-
iuſtè facit,neque contra naturam, etiam
ſi nulla in hoc ſit expreſſa diſpẽſatio.Se-
quitur à ſimili,quod q pluralitate vxo-
rum vteretur,quo melius principalis fi-
nis matrimonij,ſcilicet, prolis ſtaret, &
Durand. per hoc aliquid adimeretur ſecundario
diſt. 33. & fini,ſcilicet remedio libidinis,non eſſet il
Abulen. licitum id agere,abſque aliqua diſpenſa-
Matt. 19. tione. Sic Duran. exiſtimat pluralitatẽ
q. 30. vſq; vxorum iuri naturali non repugnare
ad 34. expreſsè.
2. concluſ. Secunda cõcluſio. Pluralitas vxorum
Aug.16.de in ſtatu legis naturę,ante omnem legem
ciuit.c.38. ſcriptam,non ſolum licuit abſq; diſpẽſa-
tione expreſſa,ſed fuit meritoriũ in par-
tibus illis, plures habere vxores. Patet
ex prima cõcluſione. Non fuit illicitum
plures habere: ergo fuit licitũ,ſi licitũ in
habente gratiam:ergo meritorium:quia
in habente gratiam nullo modo datur
Scot. in 2. actus indifferens,contra Sco. & Dur. li-
diſt. 41. cet detur in eſſe moris quantum ad ſpe
Durand. ciem,& non quo ad individuum,vt ait S.
d.40.q 2. Thom. ſed illi ſancti Patres erant in gra
S.Th. 1.2. tia: ergo accipere plures vxores in eis
q.18.ar.8. fuit meritorium.
& 9. Secundò. Quicunque agit aliquid ſe-
Ratio 2. cundum rectam rationem,& propter bo
num finem meretur in eo, at ſancti Pa-
tres habẽdo plures vxores, faciebant o-
pus ſecundum rectam rationem, & pro-
pter bonum finem: ergo merebantur in
eo Quòd eſſet opus ſecũdum rectam ra-
Aug. con- tionem, probatur. Vbicunque ſunt duo
tra Fauſt. bona eligenda, & maius eligitur, relicto
li.22.c.49. minori,eſt opus ſecundum rectam ratio-
& de bono nem,in præſentiarum, erant duo bona,
conin. c.9. ſcilicet multiplicatio fidelium, ad quam
& 13.& 19 neceſſaria erat vxorum pluralitas, & e-
rat aliud bonum, q̃ eſſet pax in familia,
ad quam erat conueniens, ſolam vnam
eſſe vxorem,ſed maius eſt bonum cõmu-
ne, quam particulare: ergo ſecundum
rectam rationem faciebnt, qui plures
capiebant. Et quòd eſſet propter bonum
finem, patet: quia finis erat multiplica-
tio fidelium.

Tertio. Si non eſſet meritorium,eſſet Ratio 3.
ex hoc, quòd cõtra dictamen rationis ap
parebat,& contra ius naturæ, ſed non e-
rat contra ius naturæ, concurrente cir-
cunſtantia temporis: ergo erat merito-
rium,Nam prima præcepta iuris naturę Soto de iu
(quia multum diſtãt à particularibus) ſti.& iu.li.
non contingit variari,tamen circa ſecun 1.q.4.ar.4.
da præcepta iuris naturæ,quæ ſunt ve-
lut concluſiones,quæ eliciuntur ex ipſis
primis principijs contingit, vel propter
alias circunſtantias, ſicut in entibus ſe-
cundum naturam: quia ea quæ ſunt pe-
nitus naturalia, manent penitus immo-
ta, ſicut aſſerit Ariſt. Ignis ardet hic, & Ariſtot. 5.
in Perſis,quod nunquam mutatur. Alia ethic. c. 2.
ſunt naturalia, partim adiuta ex coſ ſue
tudine,quæ licet habeant motum natu-
ralem,non tamen habent determinatio-
nem omnimodã in natura, ſicut eſſe dex
trum, & ſiniſtrum: & ideò contingit ali-
quos fieri ambidextros, ſiniſtra poteſt
eſſe aliquando melior, cum tamẽ dextra
ſit abſolutè melior. In propoſito. Licet S.Th. 1.2.
habere plures vxores abſolutè, ſit con- q.94. ar.4.
tra ius naturæ,tamen cum non ſit de il-
lis, quæ omnimodam habent inuariabi-
litatem in natura, poſſunt aliqua circun
ſtantia variari,erunt bona, ſcilicet adue-
niente tali temporis circunſtantia. Sic
fuit pluralitas vxorum reſpectu finis, nõ
ſolum bona, ſed aliquo modo neceſſaria:
ergo ſequitur,q̃ tales qui habebant plu
res,merebantur. Patet etiam in c.Obij-
ciebatur. 32. q.4. Quòd codices vulgati
tribuunt Ambroſio: cum in veritate ſit D. Aug.
Auguſt.lib.22. contra Fauſtum.c.47. Sic
Magiſt.ſen.d.33.Auguſtino tribuit,quod Magiſt.
citat Supple. diſt. 33. q.1. art.2. * Hanc Supple.
eandem cõcluſionem in tract. de cęliba-
tu lib.4. controuer.1. cap.9. probat Mi-
chael de Medina minorita eleganter.
* Et quamuis cum pluribus illud matri-
monium fuit cõtractum,verè fuit ſacra-
mentum: eo modo quo ante Chriſtum
ſacramentum dari potuit, in quo peſſi- Error Lu-
mè Luther errauit.Quem optimè redar theri.
guit Caſtro in ſuo de hære. lib. 11. ver. Caſtro.
Nuptiæ. hæreſi. 3. *

Ter-

3.concluſ. Viguer.in ſuis inſtit. theo. c.16 §.7.verb. 12.

Tertia concluſio. Accipere plures vxores in ſtatu legis naturæ abſque diſpenſatione expreſſa,ſic licuit, vt etiam ſi fieret inuitis primis vxoribus,vel ſine earum conſenſu: nullum eſſet peccatũ. Iſtam concluſionem pono propter aliquos Doctores graues aliàs, qui affirmant licitam pluralitatem vxorum:ſed tamen q̃ hoc deberet eſſe cum conſenſu primæ. Quorum ratio hæc eſt,quia poſito vir dederat poteſtatem ſui corporis primæ vxori,non poterat habere ius ad dandum alteri ſine ſuo expreſſe conſenſu:quia non erat ſuum,ſed tamẽ cum conſenſu vxoris, poterat. Quod probant ex ſcriptura. Geneſ.16. Dixit Sarra ad Abraham. Ecce concluſit me Dominus ne parerem,ingredere ad ancillam meam, ſi ſaltem ex ea ſuſcipiam filios. Ecce quomodo Abraham duxit aliam vxorem de cõſenſu primæ. Idem dicunt contigiſſe Iacob, qui Lyam duxit de conſenſu Rachelis,quæ iunior erat, & de voluntate harum duarum ingreſſus eſt ad ancillas earum. Ad ancillam Rachel propter ſterilitatem. Ad ancillam verò Liæ poſtquam Lya credidit ſe deſijſſe parere. Hęc illi doctores.

Geneſ.16. & adducitur, 32.q. 2. dixit Sarra.

Geneſ.30.

Ratio. Contra ſuppl. vbi ſupra.

Sed tamen contra eos poſita concluſio, probatur:quia(vt ſuperius dictum eſt) ſi non liceret plures ducere ſine conſenſu primæ, eo eſſet, quia priuatur iure ſuo, quod habet in corpus ſui viri, vel quia fœmina nupſit viro in remedium incontinentiæ:& ſi ſint plures fęminæ, quibus debitum debeat vir reddere,nõ quotienſcunque tentationem patitur prima fœmina, poterit vti viro in remedium: ſed nullum iſtorum obſtat quominus in tali occaſione liceret pluribus vxoribus vti. Primum non obſtat,quia dato ita ſit, q̃ per matrimonium fœmina acquirat ius in corpus viri, non tamen quominus maneat liber ad ſe reddendum alteri, ſalua redditione debiti.

1. Cor. 7.

Cùm ergo debitum poſſit reddere primæ vxori,etiam ſi ſecundam ſumat: ſequitur quòd ipſa nolẽte,poteſt cum ſecunda contrahere. Neque propter ſecundum.Nam licet fœmina virum acceperit propter remedium incontinẽtiæ, principalius tamen ſ propter prolem habendam:ergo vbi principalius ſaluatur, etiam ſi ſit cum aliquo detrimento, minus principalis, non fit iniuria fœminæ, etiam.ſi fiat ipſa inuita,quia non eſt rationabiliter inuita. Item,quia dato virum acceperit in remedium incontinentiæ,non tamen in omni loco,& in omni tempore debitum reddi debet,ſed penſatis quibuſdam circunſtantijs. Sequitur,quòd ſicut propter aliquam circũſtantiam vir poteſt negare debitum primæ vxori petẽti, etiam ſi nullam aliam ſecundo duxerit, etiam vxore inuita, poterit abſque peccato licitè aliquãdo denegare ducendo ſecundam propter aliquam circunſtantiam ſuperuenientem,ſed talis erat circunſtantia tunc occurrens multiplicatio, ſcilicet generis humani:ergo videtur,quòd quãdoquidem licuit plures ducere vxores, & meritoriè factum eſt, quòd potuit fieri, & benefactum eſt abſque licentia,vel conſenſu primæ vxoris.

1.Cor.7.

Non omni tempore, & loco debitum reddendum.

Ex dictis patet ſolutio ad primam rationem opinantium contrarium.

Ad 1. art.

Ad ſecundam, ex ſcriptura dicendũ, q̃ illa verba dixerit Sarra, & quòd tanquam fuerint de conſenſu ipſius. Idem reſpectu Iacob credimus factum: quia fœminæ cum eſſent ſanctæ,eligebãt maius bonũ, ſcilicet multiplicationem generis humani, cum detrimento minoris, ſcilicet pacis in familia. Sed tamen ex hoc non ſequitur, quòd Abraham, vel Iacob non poſſent id facere, ipſis etiam nolentibus.

Ad 2. Michael de Medina de cęlibatu li.4.cõtrouer. 1. c.9.

Quarta concluſio.Capiendo diſpenſationem nõ pro expreſſa reuelatione, neque pro interiori inſpiratione particulariter facta, ſed largè pro interiori dictamine rationis,nunquàm licuit habere plures vxores ſine diſpenſatione, hanc concluſionem libet ponere, ne videamur obuiare grauiſſimis Doctoribꝰ contrarium aſſerentibus. S.Thom.in 4. diſt. 33.q.1.art.2. Palu.ibi.quæſt.1.art. 1.Maior.ead.d.q.1.S.Ant.3.par.tit.14. cap.10.§.2. Ambroſius Catha.contra Caiet. lib.5. Driedo. de liber.Chriſtiana.lib.1. cap.18. Probatur quantum ad partem vltimam. Certum eſt illos ſanctos viros, qui tunc nullam legem habe

4.concluſ. Viguer. in theo. inſt. ca.19.§.7. ver.12. S.Thom. Palude. Maio. S. Anton. Driedo. Cathar. Ratio vlt. part.

bant

bant ſcriptã exterius, niſi ſolum in corde, ſequentes dictam rationis, non mouerentur ad agendum contra factum Dei, qui à principio vnum maſculum, & vnam fęminã iunxit in matrimonio, niſi interius mouerentur ſecũdum rectam rationem: ſed talis rectæ rationis motus, diſpẽſatio largè dici poteſt: ergo ſecluſa illa non licuit habere plures vxores. Probatur, q̃ ſit diſpenſatio. Nam per diſpenſationem fit quòd illud, quod ante non licebat, liceat adueniente diſpenſatione, ſed adueniente recto iudicio rationis facit licere, q̃ non liceret eo ſecluſo: ergo largè diſpenſatio dici poteſt. Et q̃ recto iudicio ſecluſo non liceret, patet: quia tũc agebant contra factum Dei, per quod debebant regi in ſuis operibus, niſi interius aliud dictaſſet ratio. Ex hoc habes, quomodo concordare poſſis Doctores contrarium opinantes. Nam dicentes diſpẽſationem neceſſariam debent intelligi iſto modo vt diſpenſatio dicit iudicium rectũ rationis mouentis ad pluralitatẽ vxorum. Et Doctores dicentes non eſſe diſpenſationem neceſſariam, intelligunt diſpenſationem expreſſam exterius, vel interius per reuelationẽ aliquam factam patribus. Sic tenet, & bene Do. Abulen.

Duran. d. 33. q. p.

Cõcordia Doctorũ. Durand. vbi ſup. Abulen. Matt. 19. q. 30. & 34

Sed maior difficultas eſt, qũo ad determinationẽ eccleſię reſpondendum, q̃ expreſsè contrariũ ſonat in c Gaudemus, de diuor. Ad q̃ dupliciter reſpondetur. Primò nõ eſſe cõtra eccleſię determinationem: nam licet in illo c. ſint iſta verba, nõ licuit habere plures vxores ſine diſpenſatione: non ſequitur, q̃ illa verba ſint Eccleſiæ determinatio, ſed ſunt verba dicta ab Innoc. ſicut ſi quidam homo doctus proferret, & nõ voluerit determinare vt Sũmus Pontifex. Alioqui ſequeretur, quòd omnia verba quę ſunt in Decretalibus, eſſent Eccleſiæ determinationes, quod nõ eſt dicendum; cum multa dicta in Decretalibus ſint reprobata à Doctoribus: quia Doctores non habent vt determinationes, ſed vt ſententię quędã additæ ipſis determinationibus, de quibus vel cõtra quas licet contrariũ opinari.

1. reſpon.

Nota quãdo licet opinari contra aliqua poſita in Eccleſiæ determinationib⁹.

Pro cuius debita ſolutione oportet in memoriam reuocare, quòd memini me dixiſſe in 1. parte, cum de catechiſmo ageremus, quòd in omnibus Pontificum determinationibus, ad hoc q̃ ciamus ſegregare certa ab incertis, & dubia ab illis quę ſunt firma, videre oportet quid fuerit quæſitũ, & de quo dubio Summus Pontifex fuit requiſitus: & ſuppoſita intelligentia quæſtionis, videre verba textus circa dubium: & illud habendum eſt tanquam firmũ, & certum in deciſione illius quæſtionis, de quo nulli licet vnquam dubitare abſque peccato. Tamen ſi in deciſione quæſtionis, vel dubij, Summus Pontifex, vel Cõcilium alia ponat verba, non ob id habenda ſunt tanquam determinatio Eccleſiæ: quia illud non fuit propoſitũ in quæſtione, & non authoritatiuè determinatũ, ſed tãquam probabile adiunctum. Exempli gratia. In c. Maio. de baptiſmo, & eius effectu. Et in Clement. vnica, de ſumma Trin. & fide cath. dicitur, q̃ in baptiſmo infunditur gratia, & infunduntur ſimul virtutes quantum ad habitum: attamen Doctores catholici circa infuſionem iſtorũ habituum dubitant, & alioqui opinantur tales habitus non dari: ſaltim de virtutibus moralibus. Neq; ob id damnari putamus, quia non contra Pontificis determinationẽ opinantur, ſed contra hominis ſententiã, ſcilicet ſummi Põtificis, qui velut homo, quod probabile videbatur, dixit. Imò in Clementina explicat, probando opinionem tãquam probabiliorem. Nam in quæſtione ſolum fuit, q̃ quidam hęretici dicebant non tolli per baptiſmum peccatum originale, & q̃ parum lis non prodeſſet ad ſalutem: quia credere non poterant. Hæc ſunt ibi determinata, & contrarium nulli licet opinari. Alia tamen (vt quòd infundantur habitus virtutum) addita ſunt, non vt determinationes, ſed vt probabiliter dicta: quia illa non fuerũt in quæſtione propoſita, etiã ſi modo in Concilio Trident. fuerit diffinitum infundi in iuſtificatis aliquid, quod & inhæreret formaliter, quamuis non nominet habi-

Sup. p. p. ar. 22. dubio 3. Notãdum quid in Põtificis, aut Eccleſiæ determinationibus cõſiderandum. De hoc vide infra in hac p. art. 21.

Scot. in 3. d. 26. Duran. d. 23. q. 6.

Conc. Tr. Sor. de natura & gra li. 2. c. 18.

habitum. De quo in noſtris reſolutionibus Theologicis. Sic in propoſito. In c. Gaudemus. Extra de diuortijs. propoſitum fuit dubium, vtrùm pagani, qui contraxerunt in gradibus prohibitis lege diuina veteri, vel canonica, ſi conuertantur, debeant ſeparari. Secundum fuit, vtrùm pagani, qui plures habebant vxores, vel qui legitimam repudiauerunt, ſi conuertantur, debeant, vel poſſint plures retinere. Vtrùm etiam repudiatam debeant iterum ſumere, reiecta quã habent, quando conuertuntur. Hæc fuerunt dubitata in c. illo, quæ à ſummo Pontifice fuerunt determinata, & non licet contrarium opinari. Attamen, vtrùm licuerit plures habere vxores cũ diſpenſatione, vel ſine ea, non eſt dubitatnm. Et dato à ſummo Pontifice ibi ſit inſertum, non tamen vt determinatio, ſed vt ſententia Doctoris tenenda. Quare non eſt inconueniens contrarium opinari.

Vega de iuſtific. lib. 7. cap. 24.

Abulen. in ſuo defeſo. & 1. Reg. c. 8. q. 102.

c. ſolutio. Secundo poteſt dici, q̃ textus non repugnat noſtrę cõcluſioni: quia quando dicit, non licuiſſe habere plures abſque diſpenſatione, intelligitur capiendo diſpenſationem pro dictamine rectæ rationis, iudicantis id expedire pro illo tempore, ſicut in vltima concluſione declaratum eſt.

ARTICVLVS XVI.

An licuit habere plures vxores tempore legis ſcriptæ.

1. concluſ. SEQVITVR dicendũ de tempore legis ſcriptę quomodo licuerit plures habere vxores. Ad quod tribus concluſ. reſpondetur.

Prima cõcluſio. Tempore legis ſcriptæ ante Chriſti aduentum, licuit plures habere vxores ſolum ex ipſa lege, ſine alia diſpenſatione. Probatur. In Deut. dicitur. Si habuerit homo vxores duas, vnam dilectam, & aliã odioſam, non poterit filium dilectæ facere primogenitũ. Sequitur ergo præſupponere hominem plures habere vxores, & non reprehendit: ergo fuit licitum illas habere: quia illa loquutio non eſt particulariter ad aliquem hominem directa, ſed ad omnes.

Deut. 11.

Secundò. Quia legitur tempore legis veteris, ſãctos plures habuiſſe vxores, qui non ſunt reprehenſi, ſed ore Dei laudati. Patet de Dauid, & de patre Samuelis, qui miraculosè filium habuit. Idem de Salomone: ergo licuit id tempore legis ſcriptæ. Ratio 2.

1. Reg. 15. 2. Reg. 3. & 5. 1. Paral. 3.

Tertiò. Si vxorum pluralitas tempore legis ſcriptæ eſſet malum, cũ conſtet quãplurimos plures habuiſſe fuiſſet reprehenſum ab aliquo propheta: ſicut alia vitia reprehendebantur, ſed nõ inuenitur, vt patet ex lect. lib. Reg. Paralip. Iudic. & prophetarum: credibile ergo eſt tempore legis licuiſſe habere plures vxores: & hoc ſolum ex verbis legis intelligi potuit abſque aliqua alia diſpenſatione.

1. Reg. 1. & 3. Reg. 11.

Secunda concluſio. Licet tempore veteris legis licuerit plures habere vxores, tamen multitudiné effrænatam habere non licuit. Concluſio patet quãtum ad primam partem ex iam dictis. Sed ſecunda eſt manifeſta ex ſcriptura reprehendente multitudinem effrænatam, vt arguitur Salomon, de multitudine vxorum. Item, regi prohibetur ne habeat plures. 2. concluſ. 1. Ratio. 3. Reg. 11. Deut. 17.

Secundò. Cauſa quare nos diximus in lege naturæ licitam vxorum pluralitatem, etiam abſq; aliqua lege, erat ex hoc, quòd recta ratio dictabat propter bonum finem, ſcilicet prolis gignenda, conueniens pro tũc eſſe: ergo ſecluſo tali bono fine, male fieret, ſed qui effrænatè plures recipit in matrimonio, videtur alium finem intẽdere, ſcilicet laſciuiam: ergo videtur illicitũ quamplurimas habere. Nam vbi multitudo vxorum inordinata nõ prodeſt ad prolem, quia effœminatum relinquunt hominem. Vnde de Salomone qui legitur habuiſſe ſeptingentas reginas, & trecentas concubinas, ſolum legitur vnum habuiſſe filium Roboam, quem habuit antequam multiplicaret ſibi mulieres, quamuis hæc non ſit in om- 2. Ratio. 3. Reg. 11.

omnibus certa ratio, cum in rege del Perù (vt diximus) locum non habuerit. De quo dicitur, quòd ducentos genuerit filios.

3.concluſ. Tertiâ concluſio. Poſt legem Chriſti, quæ reuocat vxorum pluralitatẽ, nullo modo licet Iudæo qui Euãgelij notitiam habet, vxorem præter vnam habere. Hæc concluſio tam manifeſta eſt, vt probatione non egeat, quandoquidem dominus Ieſus vniuerſalis redemptor, & legiſlator, hanc declarauit veritatem, vſque ad illud tempus occultam: q, ſcilicet in matrimonio vnus vni coniungi debeat, ad quam legẽ omnes obligantur, & cuius tranſgreſſio reos mortali peccato facit, niſi ignorãtia excuſet. Si enim Iudæus eſſet, ad quem notitia Euangelij nõ peruenit, indubiè fatendum, talem non peccaſſe in hoc, q præter vnam, aliam admittat vxorem in matrimonio.* Dixi, poſt legem Chriſti, in qua vxorum pluralitas damnata, & apertè lex data de vnitate vxoris in matrimonio. In quo errauerũt Anabaptiſtæ noſtris temporibus: qui dicunt licere duas habere vxores ſimul in matrimonio qui negãt legem de vxoris vnitate. In quo etiam Do. Caiet. alias catholicus à vero deuiauit: quippe qui Marci 10. dicit, legem de vnitate vxoris in canonicis libris non eſſe ſcriptam: & Matth. 19. clarius dicit. Tenendum tamen eſt incunctanter cõtrarium: cuius lex patet in Chriſti ſanctionibus, & inſtitutis. Contra quem F. Alphon. à Caſtro, de hær. lib. 11. ver. Nuptiæ. hære. 4. De quo ſupra mentio facta eſt in art. 14. in fine. & infra art. ſequen. 17. & 18.

Matt. 19. Geneſ. 2.

Error Anabaptiſtarum.

Error Caietani.

Caſtro cõtrà Caiet.

ARTICVLVS XVII.

Vtrùm Gentilibus licuit plures habere vxores.

SED his intellectis de populo fideli, ante aduẽtum Chriſti, & poſt, reſtat diſcutiamus de populo infideli Gentilium, vtrùm illis ſimiliter fuerit licitum plures habere vxores. Potuit quidem ita eſſe, vt populo fideli id licuiſſet ad prolem multiplicãdam ob paucitatẽ fidelium: & quòd id negatum fuerit Gentilibus infidelibus. Pro cuius declaratione ſit prima concluſio.

Infideles, tempore legis naturæ, ante omnem legem ſcriptam licitè habebant plures vxores in matrimonio, ſicut & fideles. Probatur. Si infidelibus non liceret habere plures vxores in illo ſtatu, ex hoc eſſet: quia vxorum pluralitas eſt contra ius naturę, quod obſeruare tenentur infideles: ſed nõ propter hoc illis erat illicitum: nam dato pluralitas vxorum, ſit contra ius naturæ, non tamen eſt contra prima præcepta iuris naturæ, ſed eſt de ſecundis præceptis, vt ſupra dictũ eſt, eo quòd per pluralitatem vxorum non tollitur finis matrimonij principalis, qui eſt prolis: imò adiuuatur, licet ſecundus impediatur: ſed ſic eſt, q illa quæ ſunt iſto modo de iure naturæ, nõ habent vim obligandi, niſi fuerint aliqua lege præcepta, & declarata, vel conſuetudine recepta: vt diximus ex Cicerone, & ex ſententia S. Tho. & aliorum Doctorum. Cùm ergo in ſtatu legis naturæ, nulla lege eſſet interdicta vxorũ pluralitas: quia nulla lex tũc erat, ſequitur nullum fuiſſe peccatum. Et ſic ait D. P. Auguſt. vt ſupra citauimus, q qui plures capiebant vxores tunc, non peccabant, quia non faciebant contra præceptum aliquod. Quòd fuerit tũc in vſu, patet: quia Laban Gentilis dedit Iacob filias duas vnam poſt aliam: & tamen ſi non eſſet conſuetudo apud Gentiles tunc plures habere vxores, nullo modo dare vni viro ſimul. Et clarius patet. Nam idem Laban petiuit à Iacob, quòd viuentibus filiabus nõ ſuperduceret alias vxores, quas ſimul haberet: & iurauit Iacob ſe adimpleturum. Attamen ſi non eſſet conſuetudo, nunquam Laban exegiſſet iuramentum à Iacob.

1.concluſ. Vide Tiraquel. li. 7 cõnu. n. 15 Sueto. ca. 52. Tripar. li. 8. c. 11. Paulus diaconus lib. 11. Budæus de aſſe. lib. 4. & Artria. lib. 6. S. Thom. d. 33. q. 1. ad primũ. & 1. 2. q. 94.

D. Aug.

Geneſ. 29

Geneſ. 31.

Tamen poſſet quis inſtare, quia potuit eſſe. q hoc faceret Labã: quia conſuetudo erat apud fideles illius temporis plures ducere. Reſpondetur ita eſſe,

Obiectio.

esse,sed si apud Gentiles non esset consuetudo,non daret vtranque filiam:ergo postquam dedit grato animo, & illis sponsionibus videtur consuetum. Et quicquid sit de ratione,veritas tamen est sic fuisse in vsu, vt constat ex omnibus historijs antiquorum.

Vi. Tiraq. lib.7. connu. nu.15.

Ratio 2. Secundò. Si esset Gentilibus tempore legis naturæ,illicitum plures habere vxores,ideo esset,quia irrationabile videtur plures habere, sed non ob hoc : nam erat rationabilis causa accipiẽdi plures vxores:quia naturale desiderium est in homine ad conseruationem speciei per propagationem. Cùm ergo contingeret,quòd vna esset sterilis, rationabile erat aliam recipere: imo dato non esset sterilis, vt magis species conseruaretur, & melius.

2.conclus. Secunda conclusio. Infideles Gentiles tempore legis scriptæ ante aduentum Christi plures admittẽdo vxores in matrimonio non peccabant, etiam absque omni dispensatione exteriori, vel interiori. Probatur. Si tunc Gentiles peccarent plures accipiendo vxores,debebat eis aliquo modo constare, vel per legem naturalẽ insitam in cordibus,vel per scriptam,vel per consuetudinem approbatam habentem vim legis, at nullo modo istorum infidelibus constauit illicitum:ergo non peccabant plures accipiendo. Primo. Non erat eis notum per legem naturę:quia cum pluralitas sit de secundis præceptis iuris naturæ, non sunt per se nota:& debent fieri nota aliunde,sed non fuerunt nota. Neque interius per rationẽ,quia (vt supra diximus) aliqua ratio erat interius mouens ad hoc, q̃ liceret plures habere vxores : quia ad plura videtur esse vtile plures habere vxores,& non videtur sapientibus,adhuc malam esse pluralitatẽ vxorum : ergo non potuit per hoc Gentilibus cõstare malum esse. Neque per legem scriptã,quia nulla lex fuit scripta,quę ad eos dirigeretur : nam lex vetus solum ad Iudæos directa,& eos solũ obligabat,& nõ populum Gentilem, exceptis illis quæ erant de iure naturæ. Imò dato lex illa vetus ad infideles gẽtiles dirigeretur (quod non est concedendum) non per ipsam poterat constare illicitũ esse plures accipere vxores. quinimò per eam cognoscere poterant eis licere, vt supra declarauimus:sequitur quod nõ potuit eis manifestum fieri esse illicitum per legem veterem. Item. Neque potuit cognosci per consuetudinem approbatam, habentem vim legis:quia non erat consuetudo, neque apud Gentiles,sed potius erat contraria de habendo plures vxores. Neque erat consuetudo apud fideles Hebræos, qui tunc erant : quia etiam apud eos erat pluralitas vxorũ, ergo cum nullo modo eis constare poterat esse peccatum plures habere vxores, plures recipiendo non peccabant. Implicat enim dicere aliquem in aliquo peccare,& quòd nullo modo possit ei constare peccatum.

S.Th. 1.2. q.89.ar.5. Abulen. Exo. 30. q.15.

Ad Ro. 1.

S. Tho. d. 33.q.1. ad primum.

Ratio.

Et quòd licuerit eis etiam absq; aliqua dispensatione, probatur,quia non legitur,quòd facta sit cum eis dispensatio expressa,vel interior: & tamen licitè habebant plures vxores.

Item, quia dispensatio, vel reuelatio est ad faciẽdum actum legitimum, quando ius commune, siue naturale, siue diuinum,aut positiuum est in contrarium:sed nullo iure vetita fuit pluralitas vxorum,nec cõsuetudine receptũ:ergo non fuit opus dispensatione.

Ratio 2. Secundò. Dispensatio solet fieri particulariter ad aliquos, & non ad omnes (hoc enim sonat nomen dispensationis) sed tunc temporis licuit Hebræis omnibus,& Gentibus, plures habere vxores,vt probatum est: ergo sequitur,quòd nulla de hoc fuit facta dispensatio.

Ratio 3. Vltimo probatur cõclusio ex supra dictis. Quicquid cõcessum,vel permissum est Iudæis per legem:id factũ creditur, quia erat in vsu apud Gentes, sicut de repudio loquebamur. Licitũ quippe fuit Iudæis repudiare per legem, quia licitum fuit infidelibus per consuetudinem. Sequitur ergo,quòd cùm pluralitas vxorũ, videatur quædam concessio facta pro tempore illo, quandoquidem postea reuocata est,&

Abulen. Matt.19. q.34. & 1.Reg.8. q.26.

apud

apud Hebræos determinauimus licitam fuisse per legem, quòd etiam fuit licita apud infideles secundum suam consuetudinem. Sic do. Abulen.

3.concluſ. Tertia conclusio. Capiendo dispensationem impropriè pro eo quod est quoddam iudicium rationis, id licere iudicantis pro tempore, non licuit habere plures vxores sine tali dispensatione. Patet, sicut diximus de Hebræis, quia rationabile iudicabant plures accipere ad procreationem prolis, & tanquam dispensatio quædam erat: quia per illam rationabilem causam honestum reddebatur, quod nõ esset ea secluſa. Sic possunt intelligi Doctores, dicentes nunquam licuisse plures habere vxores absque dispensatione. Et ad c. Gaudemus. oportet respondere sicut diximus supra, vel quòd non est illa determinatio, sed quædam sententia, cõtra quam licet opinari, vel intelligitur, q̃ non licuit absque dispensatione, capiendo dispensationem modo dicto. Et hoc est modestè loqui (* maximè in istis tẽporibus, in quibus pessimi hæretici tantum conantur authoritatem Summi Pontificis, & legitimi successoris Christi conculcare, & eneruare.) licet do. Abulen. apertè dicat Innocentium in illo dicto errasse: quia fuit error in cognitione veritatis, in qua præferendus Augustin. vel Hieron. Nec dictũ eius ibi fuit determinatio, sed assertio, cui non est necessario standum: quia non vt Pontifex, sed vt homo protulit illam.

Ratio.

Supra in hac parte art. 15.

Abulen. 1. Reg. 8. q. 202.

4.concluſ. Quarta cõclusio. Infideles Gentiles qui nunc sunt post legem Euangelicã, de qua nullam habuerũt notitiam, habendo plures vxores nõ peccant, sicut neq; ante legem Euangelicam. Patet,

1. Ratio. Si pagani peccarent modo contrahendo cum pluribus, esset solum, quia faciunt contra legem Euangelicam, in qua prohibita est vxorum pluralitas, quam legẽ omnes per vniuersum mundum recipere tenentur: sed non propter hoc peccant, nam ad hoc, quòd alia lex obliget sub culpa, non sufficit quòd lata fuerit ab habente authoritatem, & per potentiam obligare, sed est necessarium, quòd sit promulgata. Patet distin. 4. in decretis. Leges instituuntur cùm promulgantur, vt egregiè (more solito) doctor S. probat. * Et Panor. dicat esse requisitũ, quod veniat in notitiam. * Sequitur ergo, quòd dato sit lex Christi lata, transgredientes nullo modo peccant, quibus nunquàm fuit promulgata, licet lex habeat vim legis.

S. Th. 1. 2. q. 90. art. vlt.

Panorm.

Præterea. Data lege Christi per quã abolita est lex vetus, & mortificata omnia legis veteris cæremonialia, Iudæum obseruantem legem suam ante Euangelij promulgationem sufficientem, & eius notitiam excusamus: & nõ ob aliud, nisi quia nondum ei fuerat lex Euãgelica promulgata, per quam lex vetus fuit abrogata, & omnia cæremonialia destructa: ergo a simili, infidelis seruans suam antiquam consuetudinem plures ducendo vxores, excusatur a peccato, si non habuerit notitiam legis Christi id prohibentis.

Ratio 2. S. Th. 1. 2. q. 103. ar. 3. & 4. The. in 4. d. 3. Adria. q. 1. in 4. Soto de iust. & iur. lib. 1. q. 1. art. 4.

5.concluſ. Quinta conclusio. Probabile est valde, Gentiles qui nunc sunt, ad quos notitia legis Christi peruenit, quòd si vtantur pluribus vxoribus in matrimonio, non desiderio libidinis explendæ, sed procreandæ prolis, dato mortaliter peccent non suscipiẽdo legem Christi, non tamen peccant ex hoc, quod plures accipiant in matrimonio. Hæc conclusio est omninò similis illi, quàm supra posuimus loquentes de repudio. Et probatur illis eisdem rationibus. Certum est, quòd tenentur non habere plures vxores, postquam legem Christi audierunt illud reprobantem: sed tamen non tenẽtur sub speciali præcepto, neque propter illud damnabuntur: sed damnabuntur quia non recipiunt legem Christi, quam tenentur accipere. Expressè hanc conclusionem tenet do. Abulen. super Matth. * Non intelligas ex hoc eos non peccare (si plures habeãt) eo q̃ non sit præceptum in Euangelio expressum, sed q̃ solum sit lex humana prohibẽs pluralitatem, sicut aliqui dicunt ex dictis S. Th. malè intellectis, quippe qui in 4. dist. 33. ar. 1. q. 2. ait, q̃

Sup. ĩ hac 2. p ar. 12. conc. 9.

Abulen. Matt. 18. q. 90. & 19. q. 35.

S. Thom.

lex de vnitate vxoris nõ est scripta, sed cordi impressa. Idem etiam affirmare

Error Caietani.

possunt ex dictis Caietani: qui Marci 10. & Matth. 10. asserit, non esse prohibitum in sacro Euangelio expresse, quod supra reprobauimus, artic. 15. in fine, & 16. etiam in fine, & inferius artic. 18. conclu. 2. erit obiter dicendum. Itaque intellige fuisse Euangelicum præceptum, & institutũ, vt sæpe diximus, & nõ humanum: aliàs gentes

Intelligentia dictorum.

sine ignorantia excusarẽtur. Dicimus tamen quòd dato sit præceptum (sicut in veritate est) solum tenentur id adimplere quando receperint legem Christi, & fuerint reducti ad gregem eius. Et hoc dicimus hic, & diximus supra articu. 12. concl. 9. probabile esse: quod subijcimus iudicio regulæ sanctę Romanæ Ecclesiæ, & peritorum, nunc, & in perpetuum. *

6. concluſ. Albertus Magnus, d. 33. ar. 3.

Sexta conclusio. Licet verum sit in statu legis naturæ, & legis scriptæ, licuit se tam fidelibus quàm infidelibus plures habere vxores sine dispẽsatione propriè dicta, tamen in nullo tẽpore licuit mulieri plures habere maritos. Probatur. Quod est contra prima

Ratio. Gerson. 2. p. in compen. theo. Lactan. firmi. lib. 3. Diuin. instit. c. 21. S. Th. 1. 2. q. 94.

præcepta iuris naturæ nunquã licuit, neque licere potest: sed habere vnam vxorem plures viros, est directè cõtra prima præcepta iuris naturæ: ergo nũquam licuit. Primũ patet, vt supèrius dicebamus, quia talia repugnantia primis principijs sunt de se mala, & nota ab omnibus vt talia, ob id apud omnes sunt reputata mala: quia ius naturale quod est de primis principijs, & omne illud quod immediatè, & directè repugnat eis, est idem apud omnes gentes. Reputant enim omnes malum alij lædere, alteri nocere. Omnes etiam nationes intelligunt malum, occidere: quia contrariatur directè vitæ hominum, & conseruationi, quod est de iure naturæ primæuo: sed habere vnam fœminam plures maritos, cõtrariatur primis præceptis naturæ: nam (vt supra diximus) non solum dedit cuilibet rei inclinationem ad suum finem, sed cum hoc dedit virtutem, per quã possit peruenire in talẽ finem. Quare omne illud quod tollit finẽ principalem intentum per naturam directè prohibitum est per prima principia iuris naturæ. At si vna fœmina plures habeat maritos, tollitur directè finis principalis, quem intendit natura in matrimonio: ergo omnino est prohibitum per naturam. & sic contra prima præcepta iuris naturæ, quod sic declaratur. Ingeniauit natura coitum, & Diuina voluntas sic declarauit, & dictauit ratio humana, vt per eum fiat generatio, & conseruatio speciei secundum successionem indiuiduorum: sed si mulier vna plures habeat viros, impeditur generatio. Experientia quippè constat, mulierem quæ à pluribus viris succes siuè statim ab alio post alium cognoscitur, non concipere: sicut patet in meretricibus, quæ publicè expositæ à pluribus cognoscuntur: quòd si contingat, quòd diuersis tẽporibus, & per interuallum temporis vna fœmina à pluribus cognoscatur, conciperet fœmina illa de vno, sed postea ipsa prægnante, non posset de alio concipere, & respectu illius viri tolleretur directè finis principalis matrimonij: nam communiter facta conceptione claudi tur orificium matricis, ita vt post semen non possit peruenire ad locum aptum generationi, ob quod non potest denuò concipere: licet aliquando contingat, q̃ postquam semel concepit denuò cõcipiat, vel quia orificium matricis non mansit clausum, vel quia aperitur ingẽti ardore libidinis, vt ait Solinus, de mirabilibus mundi, dicẽs, q̃ mulier vna peperit Herculem, & Hiclen fratrem suum, quos diuersis tem poribus peperit: sed tamen quia hæc raro contingunt, ob id secluſa sunt à lege. Sequitur ergo, q̃ cum prolis tol latur, si vna fœmina plures habeat maritos, siue a multis cognoscatur sine interuallo, siue cũ interuallo temporis, quòd habere plures viros vnam fœminam est illicitum omnino, & repugnans directè iuri naturali primæuo, quod est idem apud omnes. Et intantum hoc est verum, quòd nusquam apud barbaros id fuerit repertum; licet enim

Vigue. ca. 16. §. 7. ver. 12.

Mulier quæ a pluribus cognoscitur non concipit.

Solinus.

S. Th. 1. 2. q. 94.

enim aliqua sit gens, quæ non vtitur matrimonio, vt Garamātæ, & aliæ gentes barbaræ, vt refert Solinus, de quo Tiraquellus de legibus connub. lib. 7. nu. 38. nulla tamen gens vnquam fuit, quæ matrimonio vtens, permiserit eidem mulieri plures habere viros, licet concesserit vnum virum plures habere mulieres, quia vnus vir sufficeret potest pluribus fœcundandis successiuè: & sic non tollitur generatio prolis, quæ tamen tollitur, si vna fœmina plures habeat maritos. Est bonum argumentum, q̄ hoc nullo modo liceat, quandoquidem in nouo orbe non inuentum est vnam fœminam plures habuisse viros, cùm vnus vir plures haberet fœminas: imò reperi apud eos tempore infidelitatis maximè detestasse hoc, intantum, vt si fœminam quam habebant vt vxorem, vel concubinam, inuenissent alteri iunctam: etiam si esset alicui consanguineo, vel viri, vel fœminæ, ob hoc solum odio concepto repū diasse quàm facile. Itaque nullo modo vir cōpatiebatur secum alium virum ad eandem fœminam: cum tamen fœminæ plures inter se optimè vnum sustinerent virum, quod probat primum iure naturæ illicitum, & notum, vt apud omnes seruaretur.

Tiraquel.

Non est repertum fęminam vnā plures habuisse viros.

2. Ratio. Præterea. Eandem mulierem plures habere maritos repugnat etiā paci. Vir enim & vxor, non solum coniungūtur propter communicationem naturalem ad prolem, vt Arist. dicit, sed etiam iunguntur ad communicationē œconomicam, idest ad conseruationem indiuidui, per hoc, quòd quędam sunt necessaria proli, quæ sunt adaptata fęminæ, quæ vir non potest operari, & econuersò, similiter. Ob id coniunctio est naturalis a natura inuenta. Et ad hoc necessarium est pax, quæ consistit in bona habitudine rectoris ad subditos. Rector autem œconomicæ, vir est: subditi vero, vxor & filij. Si tamen plures viri essent vnius fœminæ, essent plures rectores in vna familia, & æquales, quod neque ratio, neq; natura patitur. Omnis enim potestas cō sortem recusat. Sic ait Poeta: *Nulla fides regni sociis, omnis alta potestas impatiens consortis erit*. Et sic pax impediretur. Similiter, quia vbi multi viri, & diuersa capita, diuersa iudicia, & cōtraria præciperēt. Vnde necessaria esset lis, & destructio familiæ, & per consequens destructio politiæ, quæ constat ex pluribus familijs.

Aristo. Politic. cap. 3. & 8. Ethi. c. 12. Sup. p. p. art. 1. Aristo. 12. Metaphyfic. Lucanus.

Item, quia subditi nescirent cui obediendū esset, si contraria præciperent, cùm essent æquales in potestate. Nemo enim potest duobus dominis seruire. Cùm ergo ita sit, quòd per virorū multitudinem vni fœminæ concessæ, omnino œconomicus status tollatur, & operum cōmunicatio naturalis fœminæ, & viro: fatendum est illicitum esse fęminam vnam plures viros habere. Non tamen repugnat vnum virum plures fęminas: quia dato ita sit discordia inter fœminas, quia tamē vnus est rector, potest adhuc œconomica cōseruari familia, per imperium illius, qui dominatur toti familiæ. Repugnat igitur regimini naturæ (quod est optimum) in quo vnicus est rector, vt refert Aristot. 12. Metaphysic. vnam plures habere viros.

Matt. 7.

Aristo. 12. Metaphy. Ratio 3.

Item. Natura inclinans ad matrimonium secundum rectam rationem dictat coniunctionē maris, & fœminæ fieri non ad libidinem, non ad delectationem, sed ad generationē, imò illi actui natura dedit delectationem, vt allecti, & attracti homines coniungerētur ad generationem, quæ necessaria erat ad cōseruationem speciei: cum ergo vnus vir, iunctus est vni fęminæ, quæ potest concipere ab illo vnico viro, si fœmina alium recipiat, directè repugnabit naturæ: ergo illicitum est fęminæ plures habere viros: quia si accipit alium propter prolem, frustra accipit: quia alterum habet qui sufficit, & contra naturam si id faciat ad libidinem explendam in coitu. Etiam repugnat fini naturæ, quæ coitū non quærit propter delectationem, sed ad generationem, q̄ si posset esse generatio sine cōmixtione, non permitteret illam. Sequitur ergo nullo modo licere alicui fęminæ plures habere viros. Si tamen

vnus vir plures habeat fęminas, nihil horum ſequitur, cùm proles amplius ſequatur ex multis fœminis, quam ex vna.

4. Ratio. Quarto. Nam conceſſo, q̃ vna fœmina plures haberet maritos, ſequeretur turbatio, & euerſio, nõ ſolum ęconomicæ, ſed politicæ conimunitatis.

Couar. in 2. p epito. c. 7. §. 3. Non quidem (vt ſupra diximus in ſecunda ratione) ſolum quia plures eſſent qui imperarent, ſed alia ratione, ſcilicet propter actionem debiti. Nam vbi plures eſſent viri, & ſola vna mulier, peterent debitum plures ſimul, & cùm non poſſet omnibus fieri ſatis, neceſſariò eſſet contentio inter viros, & reipublicę pax tolleretur, ſicut ſolent duo tauri adinuicem ſuper eandem fęmellam contendere. Amor enim libidinoſus fortius ineſt in hominibus, quia cognoſcunt quod amant, & intantum creſcit, vt abſorbeat rationem, vt

Ariſtot. 7. ethic. c. 5. S. Th. 2. 2. q. 15. ar. 3. fatetur Ariſt. & experientia teſtatur, vt amantes velut fatuos interdum iudicemus, eo q̃ amore inflammati per ignem, vel aquam non timent ingredi, dummodo compotes fiant deſiderij:

Boetius lib. 3. S. Th. 1. 2. q. 26. art. 4. Vnde ait Boetius, de conſol. Tanta eſt amoris viuacitas, & vlnerati potentia, q̃ non iniuſtè eum antiqua gentilitas vngulas, & ardentes faces habere dixerit. Ex inordinato ergo amore virorũ, ſuper vnam fœminam neceſſario ſequeretur bellum, & odia, & alia mala: ſed hoc naturæ intentioni repugnat, quæ vult hominum pacificam conuerſationem in politia: ergo eſt illicitum plures habere viros vnam mulierem. Neque ſequitur tale inconueniens, ſi vnus vir plures habeat fœminas: quia licet plures ſimul debitum exigant à viro, cùm vir ſit caput mulieris, & rector

1. Cor. 11. (teſte Paulo) vnus vir poterit imperare mulieribus, & eorum inordinatum affectum moderati, & pacem componere inter fœminas litigãtes, quod non poſſent viri inter ſe, quia vnus non præeſſet alteri: ſed poſſet vnus vir, vbi plures eſſent fœminæ, componere cum eis, & conuenire quãto tempore vni deberet ſatisfacere, & quãto alteri: & ipſæ fęminæ inter ſe quanto, & quali tempore vna habebit, & quanto, & qualia alia eundem virum: vt Iacob feciſſe creditur cum quatuor mulieribus quas habuit, vnde quando venerat tẽpus accedẽdi ad vnam, non accedebat ad aliam, q̃ ſi illã cum qua debebat manere, vellet ius ſuum vendere alteri, poterat. Patet in Gene. vbi cùm eſſet tempus, quo Iacob manere debebat apud Rachelem reddendõ debitum, & Rachel rogaſſet Lyam vt daret ei de mandragoris filij eius Rubẽ, quas de agro tulerat: dixit ei Lya, Parum tibi videtur, quòd prędpueris mihi virum meum, niſi & mandragoras filij mei tuleris? Dixitq; ei Rachel. Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filij tui, Cumq; vtraque huic pacto cõſenſiſſet, egreſſa eſt Lya in occurſum Iacob reuertentis de agro ad veſperã. Ad me (inquit) intrabis, quia mercede conduxi te pro mandragoris filij mei. Quare patet, q̃ ſi multitudo virorum concederetur vni fœminæ, eſſet abominatio ipſius fœminæ. Et tandem multa incommoda ſequerẽtur, ob quod tanquam illicitum tenendum, & directè contra naturam. Et apud nullam gentem inuenimus conſuetum, neque legem datam de illo. Hęc latius dicta ſunt, quàm neceſſitas expoſtulat, tamen omnibus debitores ſumus.

Gene. 30.

Gen. 30.

Obiectio. Contra iſtam concluſionem eſt argumentũ, quia vt concluditur ex Socratis, & Platonis politia (vt refert Ariſt.) licuit alicui mulieri plures habere viros: ergo non illicitũ eſt, vt concluſio dicit, quãdoquidem non eſt idẽ apud omnes.

Plato. Ariſtot. 2. polit. ca. 1. & 2.

Solutio. Reſp. non eſſe contra concluſionem, quod ſtatutum eſt in illa politia: nam nos dicimus, quòd in matrimonio non eſt licitum vni mulieri plures habere viros, ſed abſque matrimonio eſt meretricium, & conſtat eſſet etiam illicitum, de quo non loquimur. Et dato in politia Socratis, & Platonis plures eſſent viri vnius fœminę, nõ erat, quia eſſet matrimonium: nam ibi erat vxorum communitas, qua exiſtente, nullum eſt matrimonium, ſicut neque inter pecora. Oportet enim ad rationẽ matrimonij, quòd ſit certi viri ad

ti ad certam fœminam, & ob id mutua cohabitatio ad prolem procreandam: ſed vbi communitas eſt vxorum, nõ eſt cohabitatio diuturna, imò ſolæ fœminę creabant filios, quia nullus vir cognoſcebat filium ſuum, quia erãt vxores communes. Intentio enim Socratis, & Platonis erat, per talem politiã facere vt quilibet omnes minores, putaret filios proprios: & omnes maiores putaret patres, vt ad communem amorem allicerentur, vt dicitur 2. Politicorum.

Politia Socra. & Plato. Zeno. Chryſippi & Dioge. Ariſtot. 2. Polit. c. 1. & 2.

Item. In matrimonio debet eſſe operum communicatio, ſed ſibi non erat, quia quælibet mulier in tali politia pertinebat ad omnes viros illius politiæ. Debebant ergo opera communicare cum omnibus, vel cum nullo, ſed non poterant cum omnibus: ergo cum nullo. Item, quia per talem politiam, tollebatur proprietas poſſeſſionum, ſed ſicut vxores communes, ita & poſſeſſa omnia communia efficiebantur, ob quod non erat matrimonium, ſed concubinatus.

Alex. ab Alex. lib. 4. Genialium die. cap. 1. Tiraq. li. 7 connu. nu. 38. & 39.

Item. Neque erit cohabitatio, quia quælibet mulier deberet cohabitare omnibus viris totius vrbis, quod repugnat. Et patet ibidem nõ fuiſſe matrimonium, & per cõſequens non eſt contra cõcluſionem. Nam nos diximus in matrimonio omnino illicitam eſſe pluralitatem virorum ſimul cum vna fœmella. Deteſtãda ergo eſt Platonis, Zenonis, Diogenis, & Chryſippi reſpu. vbi vxorum communitas, quamuis ex catholicis Beſſario Cardin. 4. lib. operis aduerſus calumniatores Platonis auſus ſit defendere, non tamen in defenſione recedit à fide, ſed in bonã interpretatur, & adducit prrtem.

ARTICVLVS XVIII.

An eum pluribus ſit matrimonium.

DAto ita eſſet, q; vnus vir plures haberet fœminas tã apud fideles, quã apud infideles Gentiles, vtrùm fuit verum matrimonium cum omnibus illis, vel vtrùm vna ſola exiſtẽte vxore, ſi aliam admittebant, excuſabantur à peccato cum ea commiſcendo ſe, licet non eſſet verè vxor ſicut prima. Et quidem loqui poſſumus, vel ante omnem legem ſcriptam, vel poſt legem veterem ante nouam, vel poſt legem Euangelicam datã circa infideles, qui modo ſunt: quia ſi verum matrimonium modo eſt inter infideles cũ omnibus: ſequitur, quod ſi conuertatur infidelis deberet habere quàm voluerit ex eis vnam, vel ſaltim quòd poſt mortem primæ, ſecundam habebit neceſſario ſine nouo conſenſu, velit, nolit: etiam ſi eam tempore infidelitatis acceperit, viuente prima. Ad dubium ſit prima concluſio.

Prima concluſio. Tam fideles, quam infideles tempore legis naturę, & tempore legis ſcriptæ, plures ducentes vxores mutuo conſenſu cum omnibus verum erat matrimoniũ: & omnes erant veræ, & legitimæ vxores ſicut prima. Probatur primò authoritate ſcripturæ, vocantis eas vxores, quæ ſi non eſſent veræ vxores, non nominarẽtur, ſed cõcubinæ: Nam Abraham poſt Sarrã habuit Agar, & vocatur vxor, quando dicitur, Cumque illi acquieſceret deprecanti, tulit Agar Ægyptiam ancillam ſuam, & dedit illam viro ſuo vxorem. Et de Cethura dicitur, Abraham aliam duxit vxorem nomine Cethura. De alijs etiam expreſſum eſt etiam tempore legis naturę, & tempore legis ſcriptæ: ergo veræ vxores erant, quandoquidem ſcriptura (quæ errare non poteſt) ſic refert.

1. concluſ.

Ratio 1.

Geneſ. 16.

Geneſ. 26.

Secundo. Omnes illi patres veteris teſtamenti, & omnes Gentiles ante Chriſti aduentum excuſantur a peccato habẽdo plures vxores, etiam ſeclu-ſa diſpenſatione, vt ſupra determinatum eſt: ſed non poterat fieri aliquo modo ſi non fuiſſent oẽs veræ vxores: quia accedere ad non ſuam nunquam licuit, neque in lege naturæ, neq; ſcripturę: ſemper enim fornicarius concubitus fuit damnatus de lege naturę, vt probatur ex B. Paulo dicente ad Gal. Manifeſta ſunt autẽ opera carnis, in-

Ratio 2.

Ad Galat. 5.

ter quæ dicit fornicationem ſimplicẽ.

Error Martini.

* In quo aberrauit Martinus de Magiſtris in ſuo de temperantia. q.2. de luxuria. qui dicit, non eſſe hæreticum dicere, vagum concubitum non eſſe mortale. Græci etiã (vt illis impingit Guido Carmelita) errauerunt in hoc, dicentes non eſſe mortale. Durand. inſuper in 4. d.35. q. 2. dicit non eſſe deſe malum, in quo defecit. De quo infra 3.p. art.10.& 18.obiter: tractaturi latius in noſtris reſolutionibus Theologicis. * Ad Paulum ergo, ſi manifeſta igitur nunquam fuerunt ignorata, vt excuſarent, ſaltim pro illo tempore legis naturæ, vbi ratio non tãtum deprauata erat, ſicut poſtea ſucceſſu temporis. Et ſi concederemus ignorari potuiſſe à Gentilibus eſſe peccatum, non deberemus concedere à ſanctis Patribus fuiſſe neſciũ, imò dato fuiſſet ignoratum, non ob hoc licitum eſſet accedere ad aliam, præter ſuam vxorem vnam propriam: ſed excuſamus omnes a peccato, & præter hoc dicimus licitè habuiſſe plures vxores, ergo verè erant vxores.

Error Græcorum. Guido. Durand. error.

Reſolutio Theologi. Soto de iuſtit. & iur. lib. 1. q.4. art. 4.

Ratio. 3.

Tertiò. Si tales non eſſent veræ vxores, ergo erant concubinæ coniunctæ extra fœdus matrimonij: ſed in nullo tempore, & nullo ſtatu licuit accedere ad contubinam, non ſolum abſque diſpenſatione, & abſque lege, ſed etiam ſi Deus diſpenſaſſet, non poſſet bene fieri, quòd quis accedendo ad non ſuã non peccet: nam cùm illa ſint intrinſecè mala, nullo modo poſſent bene fieri. Verum eſt, quòd poſſet Deus alicui præcipere accedere ad non ſuã, & tunc nullum eſſe peccatum, ſicut dictũ fuit

Oſeæ p.

Oſeæ. Accede ad fornicariam, ſed tunc illa eſſet illius: quia ſuperior omnium Dominus poterat obligare etiam inuitos, & nullum eſſet peccatum, ſicut in illis qui voluntarie iunguntur: ſed ꝙ manente non ſua, liceat abſque peccato accedere ad eã, nullo modo poteſt fieri, quia implicat, neque Deus id per diſpenſationem facere poſſet: nam decalogi præcepta propriè loquendo indiſpenſabilia ſunt. Cùm ergo habẽtes illas plures, excuſarentur: ſequitur, ꝙ

S.Th. 1.2. q.100.ar.8

erant vxores. Et probatur, quòd nunquam licuerit ad alienã accedere, imò de lege naturę fuerit illicitum habere cõcubinam: nam illud dicitur eſſe contra naturam, quod eſt contra finem quem natura intendit: ſed ad concubinam accedere eſt huiuſmodi: quia coitus ordinatus eſt (vt nos ſupra diximus) ad generationem, & ob hoc dedit delectationem illi actui. Et non intendit natura delectationem tãquam finem in coitu, ſed intendit generationem, ad quam tanquam medium ordinat delectationem: ſed qui coitũ propter delectationem quærit, principaliter, facit contra finem naturæ: cum ergo qui accedit ad concubinam ſic ſe habeat, ꝙ coitum propter delectationem exerceat: ſequitur talem agere contra naturam, & peccare, etiam ſeclusa omni lege ſcripta.

Accedere ad concubinã ſemper fuit illicitum.

Eſt etiam illicitum, quia contra bonum prolis. Nam dato proles ſit in cõcubinatu, non tamen poterit ſufficienter educari, & inſtrui: cum ſit neceſſarium multum tempus, & non ſufficiat ad id ſola fœmina, vel ſolus vir. Neceſſarium ergo eſt maneant vterque aſtricti aliquo vinculo ad operum communicationem propter bonum prolis, ſed qui habent concubinam non ſunt aſtricti aliquo vinculo ad mutuo manendum: ergo eſt contra naturale ius ad concubinam accedere. Cum ergo illi viri tam in lege naturæ quàm in lege ſcripta fuerint à peccato excuſati habendo plures, neceſſe eſt dicere illas verè fuiſſe vxores, præcipuè quia ſine diſpenſatione habuerunt.

Inſtantia.

Nec valet hic dicere fuiſſe excuſatos Gentiles habendo plures, licet non eſſent veræ vxores, eo quòd nullum putabant peccatum concubinatum, ſicut ne fornicationem ſimplicem: quia nulli fiebat propter hoc iniuria, ſiquidem in aliquibus Gentilium, offuſcata fuit ratio propter contrariam conſuetudinem, apud quos omni tempore fornicatio fuit in conſuetudine, & nulla eorum lex eam prohibuerat. Ea vero ad quæ quis aſſuetus eſt, bona ſibi videntur, quia ſunt ei quaſi naturalia propter

Ariſto. de me. & remi. c.2. & 7.eth. c.10.

pter consuetudinem, quę est altera natura. Et propter eorũ superbiam obAd Rom. p. scuratum est insipiẽs cor eorum: quia cum cognouissent Deum, nõ vt Deum Soto de iustit. & iu. glorificauerunt: ob hoc tamen non lib. 1. q. 4. sunt excusabiles. Et dato concederetur in Gentilibus ignorantiã posse cõart. 4. tingere, nullo modo posset dici de sanctis Patribus veteris testamenti iustis, & bonis; cum ergo tam isti quàm illi omnes excusentur plures habẽdo vxores, sequitur omnes, coniungebantur mutuo consensu, & affectu fuisse veras vxores.

Ratio. 4. Sup. p. p. art. 1. Vltima ratio. Matrimonium constat esse, vbi est consensus mutuus expressus inter legitimas personas: sed quando qui vnam habebat vxorẽ, aliam ducebat cum consensu mutuo, ergo erat matrimonium. Probatur, quòd esset inter personas legitimas: nã personas esse illegitimas debet constare, vel per legem naturæ, vel per legem scriptam humanam, vel Diuinam, vel per cõsuetudinem habentem vim legis: alioqui omnes sunt personæ legitimæ masculus, & fœmina: sed qui aliam habebat vxorem, non erat illegitima persona ad contrahendum cum secunda: ergo verè contrahebat, quia si esset illegitima persona, constaret vel lege naturæ: sed lege naturæ non constabat vnum virum vxorem habentem, non posse aliam ducere, cũ natura ad id inclinasset, vt supra diximus. Neque erat illegitima per legem scriptam. Non per Diuinam, tot illo tempore ante Christi aduentum: quia nunquàm expressum fuit virum habẽtem vxorem, non posse aliam ducere: imò potius cõtrarium, nec fuit lege humana, quia nullibi reperitur præceptum, neque consuetudine, quia potius erat in cõtrarium, vt habẽs vnam vxorem, aliam duceret in matrimonium, vt constat. Sequitur ergo, quòd tales quandoquidẽ erant legitimæ personæ masculus, & fœmina poterant cõtrahere, & mutuo consensu contrahẽtes, verum erat matrimonium. Hæc conclusio est contra

Cõtra Guiliel. Paris. Guilielmum Parisien. qui in suo de fide, & legibus, & in suo sacramentali, dicit, q; nec licitũ est nunc, neq; vnquam licuit vni viro simul habere duas vxores, aut plures: & omnes qui leguntur simul habuisse, non nisi vnam veram habuerunt vxorem. Itaque cæteræ omnes fuerunt concubinæ. Post tamen temperat sententiam, & dat intelligere, quòd illis sanctis Patribus licuit ob dispensationem, & Gentilibus videtur negare.

2. Concl. Post legẽ Euangelicã solum cũ vna est matrimonium. Driedo. de libert. christiana. lib. 1. c. 18. Matt. 19.

Secunda conclusio. Post legem euangelicam datã a Christo, infideles Gentiles, siue Iudæi, dato etiam nihil adiuerint de lege Christi (reprobãte pluralitatem vxorum) si post primam aliam sibi matrimonialiter copulẽt, nullum est matrimonium, sed solum cum prima. Probatur. Consensus mutuus nõ sufficit ad matrimonium, si non sit inter legitimas personas: sed qui vnam duxit vxorem post Christi aduentum, ducens aliam, est illegitimus ad cõtrahendum matrimonium cum alia: ergo etiam si adsit cõsensus, nullum est matrimonium cum secunda. Manifestum est enim requiri personas esse legitimas ad talem cõtractum. Et quòd fuerit ille talis qui habet vnam vxorem verãm illegitimus ad secũdam capiendam, patet ex lege Christi, vbi dicitur solum vnum vni adhærere debere vxori, & non multis. Quibus verbis instituit in matrimonio, solum vnam copulandam vxorem, & q; cum alia non est simul contrahendum. Cùm ergo Dominus Iesus vniuersalis legislator, & redemptor, legẽ dederit de matrimonio: sequitur, q; quicquid actum sit cõtra istam legem, inualidum erit: nam si est inualidũ, quod fit inter duas personas illegitimas ad matrimonium ab Ecclesia, & etiã si interueniat mutuus consensus, & omnia alia requisita ad matrimonium non tenet: quia personæ sunt illegitimæ, quãto amplius verum est, quòd personæ à Deo illegitimæ, etiam si cum mutuo consensu contrahant, nõ verè contrahunt? at sic est, q; qui primam habet veram vxorem, inhabilis est ad accipiendum secundam ex lege Christi: ergo si agat contra talem legem cum prima aliam secũdam Matt. 19.

ducendo: nõ est verum matrimonium, * si quidem est Diuinum,& non humanum præceptum, vt sæpe diximus in superioribus contra Caiet. aliàs doctissimum,& catholicum: quippe qui asseruit esse humanum institutum solum de vxoris vnitate. Sic Castro intelligit Caiet. in ver. Nuptiæ, hæresi 4. De quo nos supra art. 14. 16. & 17. obiter, aliàs latius, & ex professo dicturi.*

Error Caiet.

Castro.

Dixi in conclusione, & si ignorent legem Christi talem esse, sed suo modo, sicut olim id faciant: nam dato ita sit, q; ignorantia legis Christi de vnitate vxoris, excusare possit infideles plures accipiẽdo in matrimonio, & quòd non peccent, non tamen ignorantia legis potest facere, vt contractus factus contra legem teneat, vt manifestum est. Si duo consanguinei, vel affines in secundo, vel tertio gradu contrahant, ipsis ignorantibus talem consanguinitatem, vel ignorantibus legem esse, q; nullus intra quartum gradum ducat consanguineam, etiam si mutuo consensu, & omnibus alijs requisitis contrahant, etiam in facie Ecclesiæ, quàm primo constiterit de impedimento, separantur. Et dato excusentur a peccato, non tamen ignorantia potuit facere vt contractus teneret inter illegitimas personas, etiam si putassent se legitimas. Si ergo sic est de lege humana canonica, quanto magis tenendum verum de lege Diuina Euangelica?

Ratio. 1.

Probatur etiam expressa determinatione Innocen. III. Extra, de diuortijs. cap. Gaudemus. vbi dictum est, q; infideles qui plures duxerũt vxores, si conuertantur, debeant solum retinere primam, etiam si eam repudiauerint ante: sed tamen si esset quælibet illarum vera vxor, & cum qualibet verum fuisset matrimonium, non magis compellendus ad habendum primam, quam secundam: sed ad solam vnam quam voluisset, vel ad nullam, vel ad omnes, sed non compellitur nisi ad primam redire: signum ergo est certum, firmum, & inuiolabile, solum fuisse matrimonium cum prima post aduẽtum Christi. Nam ibidem Pontifex suam determinationem fundat in dicto Mat th. ergo tenendum, quòd post legem Euangelicam datam, vbicũque sint infideles, etiam qui nihil de lege Christi audiuerunt, si matrimonio vtantur, & plures accipiant vxores, solum verum esse matrimonium cũ prima, dummodo illam acceperint affectu maritali, secundum consuetudinem suam, & non cum aliqua aliarum: & si conuertatur ad fidem illam primam, debet necessario retinere, etiam si repudiauerit eam. Matth. 19.

Sed dato ista secunda conclusio vera sit, & manifestè probata ex Ecclesiæ determinatione, manet scrupulus circa primam cõclusionem in qua dictum est, ante legem Euangelicam Patres antiquos plures habuisse vxores, & quòd omnes erant veræ vxores. Contra. Scriptura vocat eas concubinas, sed vxores concubinæ non dicuntur: ergo non est verum omnes fuisse vxores. Et patet in Gen. vbi Cethura, & Agar vocantur concubinæ Abrahæ, quas nos in prima conclusione diximus, vxores veras. Item. Dicitur de Dauid, quod habuerit plures concubinas, quas nos diximus vxores: ergo videtur non veras fuisse vxores, sed solum primam: alioqui quomodo cõcubinæ nominarentur, præcipuè quod nunquam prima vocata est concubina, sed vxor? Pro solutione huius obiectionis libet in præsentiarum declarare, quę scripta sunt in legibus, & canonibus de concubina: nam dicitur 34. di. cap. Is qui. Et c. Christiano. quod licet habere vnam tantum mulierem vxorem, vel concubinam: sed nos determinauimus paulo ante, quod nullo modo licet concubinam habere, eo quod sit directè contra legem naturæ: quomodo ergo hic habetur quod liceat? Hac de causa operæpretium erit scire, ne lector horum decretorũ offendatur, quid per concubinam ibi sit intelligendum. Ob quod quærimus.

Obiectio.

Genes. 25.

2. Reg. 5. 1. Paralip. 3.

Notandũ.

AR-

ARTICVLVS XIX.

Vtrùm liceat habere concubinam.

Duplici-ter concubina accipitur.

CONCVBINA dupliciter accipitur. Vno modo pro illa quæ accipitur sine affectu maritali, sed solum ad explendam libidinem: & proprie dicitur concubina, à concubitu. & tales nunquam vocantur coniuges, sed solum concubinæ. Secũdo modo capitur pro ea, quæ accipitur in matrimonio cum consensu expresso vtriusque: sed tamen circa eam non seruantur omnes solennitates legales consuetæ. Exemplum est in legibus humanis. In auth. Vt liceat matrim. & auiæ. §. Quia verò, vbi constitutum est, quod ad hoc, quòd matrimonium ostendatur legitimum, & proles sit legitima, est necessarium concurrant hæc omnia, constituatur dos, & fiant instrumenta dotalia, aut fierent probationes coram iudicibus, vel sacramenta præstarentur: quibus concurrentibus, iudicabatur fœmina tanquam vxor, & sic vocabatur: sed istis deficientibus, licet affectu maritali, & expresso consensu caperetur, vocabatur concubina: quia non seruatæ erant omnes cæremoniæ. Exempli gratia. Apud Mexicanos solitum erat, vt vna acciperetur cum illis consuetis apud eos solennitatibus: & post alia affectu maritali, sed tamen sine illis solennitatibus. Neque sumebatur ad imperandum in domo, sed ad seruiẽdum alteri, quæ fuit assumpta cum solennitatibus. Et illa non vocabatur eodem nomine sicut & prima: sed prima nomen retinebat vxoris, & secunda licet affectu maritali sumeretur: aliud sortiebatur nomen. Sic concubina in iure vocabatur illa, quæ licet fuerit assumpta affectu maritali, tamẽ non cum omnibus solennitatibus expressis. Patet ex canonibus Apostolorum ca. Si quis. 33. dist. Si quis post acceptum sacrum baptisma secundis nuptijs fuerit copulatus, aut concubinam habuerit, non potest fieri Episcopus, nec sacerdos: & hoc propter bigamiam: vt patet eadem dist cap. Ecce, quòd in sacris. Et tamen bigamia non contrahitur in coitu fornicario, vt patet: quia non repellitur ab ordine, qui plures habet concubinas, vel accessit ad plures mulieres extra matrimonium: sequitur ergo, q̃ ibi concubina necessario sumitur pro vxore: sed quia non est sumpta talibus solennitatibus concubina dicitur, expressius hæc patent. 34. d. §. Concubina autem. Concubina autem hic ea intelligitur, quæ cessantibus legalibus instrumentis vnita est, & coniugali affectione ascisitur: hanc coniugem facit affectus, concubinam verò lex nominat, & ita secundum veritatem eã quæ vocatur concubina, vxor est. Vnde ibidem Glo. concubinam, idest vxorem non solenniter ductam, si tamen mutuus consensus interuenit. Et causa quare (cũ vxor sit vera) concubina nominetur, & alia quæ sumpta est cum solennitatibus dicatur vxor, non concubina, est quia erant differẽtię inter ipsas. Quarum prima est. Nam vxores nunquam vocabantur concubinæ, quod est nomen dignitatis: concubinæ autem vocantur interdum vxores, interdũ concubinæ, eo quòd tales aliquid habent vxorum, scilicet affectum coniugalem, & ob hoc vocatur, quę sine solẽnitatibus, vxor. Aliud est, in quo minor est vxore, & ob hoc vocatur concubina, sicut patet de Agar, & Cethura, quas scriptura vocat vxores Abrahæ, & vocat concubinas eius in Genesi. Exemplum est circa Mexicanos, quia illa quam accipiebant cum omnibus solennitatibus (vt fertur) erat ad hoc quod filij succederent in bonis paternis, quæ dicebatur (*ciua pilli,*) quod non erat de filijs aliarum, dato eas acciperent in vxores.

Secunda differentia est in honore, nam secundum iura illæ solum in vxores accipiebantur, quæ erant genere, & statu æquales: inæquales verò non accipiebãtur, maximè mulieres corruptæ, & obscuro loco natæ, & quæ sui corporis quæstum fecerunt, & ancillę, vel

Secundo modo.

Apud Mexicanos vna accipiebatur cum solennitate, & alia absque ea.

Glos.

Differentia inter vxorem & cõcubinã, cum tamẽ vtraque esset vxor.

Gene. 16. & 26.

Apud Mexicanos cõsuetudo.

Descrimẽ 2.

vel libertæ. Sed mulieres ingenuę prę cipue si sunt nobiles, & honestæ vitæ, & virgines. in concubinas haberi non possunt nisi testatione quadam, vt patet. ff de concub. l. in concubinatum. vt videtur seruatum fuisse apud antiquos in veteri testamento, vt post dicemus. Et apud Mexicanos fuit in vsu, vt ęqualem in dignitate, & nobilem acciperent cum omnibus solemnitatibus vt vxorem: ad hoc quod filij eius succederent, & seruam, vel libertam, vel obscuro natam loco acciperent vt vxorem, sed non cum illis solemnitatibus: & sic non vocabatur eodem nomine, imo dato cum solemnitatibus acciperetur, si tamen obscuro loco nata, habebatur vt concubina.

Supra ar. 3. & 4.

Mexicani nobilem, & ingenuã sumebant soléniter.

Discrimẽ 3.

Tertium discrimen inter vxorem, & concubinam erat quantum ad ius earum: nam filij vxorem reputabãtur legitimi, & succedebant patribus in bonis: filij autem concubinarum non reputabantur legitimi, sed solum naturales, vel spurij. Et ob istas differẽtias concubinæ, & vxoris: differentia etiam erat in nominibus: sed tamen vtraque vxor erat, & conueniebant, quia in vtraque erat consensus mutuus necessarius ad matrimonium. De coniuge patet, extra, de spons. cap. Si inter, De concubina. d. 34. §. Concubi, & ibi Glo.

In quo cõueniebant vxor & cõcubina.

Conuenien. 2.

Secunda conuenientia, quia vtraq; tractatur affectu coniugali. Patet in al legato. §. Concubina.

Conuenien. 3.

Tertia, quia cum vtraq; est licitus concubitus. 34. d. cap. Is qui, quia talis concubina habet locum vxoris, & nulla alia fœmina potest habere locum vxoris quantum ad copulam licitam. Patet ibidem.

Conuenien. 4.

Quarta; quia in vtraque seruatur idem numerus. Si vnica est coniux, & vnica est concubina: & si plures sunt vxores, & plures possunt esse concubinę. At quia in veteri lege poterat quis habere plures vxores, similiter & poterat quis habere plures concubinas. Ad dubij solutionem respõdentes, sit prima conclusio.

Prima cõclusio.

Prima conclusio. Capiendo concubinam propriè, primo modo, pro muliere coniuncta non affectu maritali: nullo tempore licuit habere concubinam, nec talis cõcubina vxor vocatur. Probatur ex supra dictis, quia habere concubinam, est de directo contra ius naturale cõtra bonum prolis, vt probauimus: ergo nullo modo licuit. Nec modo licet: quia intrinsecè malũ, nec põt aliquo pacto bene fieri, nec talis est quæ vocatur vxor, quia vxor importat mulierem iunctam affectu maritali: ergo vbi talis affectus non fuit, non potest vxor dicitur. Et isto modo capiendo, Abraham, nec Iacob, nec Dauid, neque alij Sancti, de quibus scriptura mẽtionem facit, habuerunt concubinas.

Viguer. in suis Theo. instit. c. 16. §. 7. ver. 11. S. Tho. in add. q. 65. art. p. Albertus Mag. d. 33. ar. 5.

Secunda conclusio. Capiẽdo concubinam largè secundo modo, pro muliere ducta affectu maritali, sed non cum illis solemnitatibus cum quibus aliæ ducuntur vxores, habere licuit omni tempore. Olim. Hic concubinam vocamus, quando inferior genere, vel diuitijs viro est. Patet. In lege naturæ habuit Abraham concubina Agar. De quo habetur in Gene. quòd acceperit Sarram in vxorem, quia ei æqualis in statu, & Agar in concubinam, quia ancilla erat, & inferioris conditionis, & tamen licuit Abrahæ illam habere, vt constat. Et non est dubium alijs contigisse. Probatur, quòd licuerit, Tales sunt verè vxores, vt constat: quia solũ deficit quædam solẽnitas, ob quam vocantur concubinæ, sed in omni tempore licuit vxorem habere: ergo & concubinam isto modo. Et probatur apertius 34. d. cap. Is qui. Is qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet, à cõmunione non repellatur, tantum vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinę sit contentus: si ergo concubinam habens à cõmunione non repellitur: ergo eam licitè habet: & non capiendo cõcubinam primo modo, quia esset peccatum mortale: ergo capiendo concubinam isto secundo pro muliere cõiuncta affectu maritali, sed vel quia inferioris conditionis, vel quia sine illis solemnitatibus traducta, vel quia sic traducta, vt filij ipsius non succedant

concluſ. 2. Idem Viguer. vbi supra.

Genes. 16. & 25.

Ibidem.

cedant in bonis patris. Ex iſtis patet clara reſpõſio ad obiectionem contra concluſionem, quomodó ante legem Chriſti illi qui plures accipiebant vxores cum omnibus cõtrahebant. Quod autem fuerint dictæ tales concubinæ, vt patet de Abrahã,& Dauid, & alijs, nõ obſtat quominus fuerint veræ vxores,& ſic interdum vocabantur, ſed dicuntur concubinæ,non quia ad ſolum concubitum ſumptæ, ſed quia vel inferiores erãt genere, ſicut Agar reſpectu Abrahæ, quæ inferioris conditionis,quia ancilla, & idem de Cethura. Vel quia filij non debebant ſuccedere in bonis patris, dicebantur concubinæ tanquam vxores minus principales,ſicut factum credimus in Abrahã. Nam Sarræ filius Iſaac,quia vxor erat, ſucceſſit patri,& nõ Iſmael,qui erat filius Agar. Et ob id Agar cõcubina dicta eſt Abrahæ, cum tamen vera eſſet vxor. Sicque dixit Sarra ad Abraham. Eijce ancillam hanc,& filium eius,non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Iſaac,Et dicitur in Gen. Dedit autem Abraham omnia quę poſſidebat Iſaac: filijs autem cõcubinarum largitus eſt munera, & ſeparauit eos ab Iſaac filio ſuo,dum adhuc viueret, & ita filij Agar, & Cethurę in nullo ſucceſſerunt patri, quia aliquid legatum eſt eis, & non alia cauſa, niſi quia filij concubinarum.

Solutio obiectionis.

Gen. 21.

Gen. 16. & 25.

Gen. 21.

Paulus ad Galat. 5.

Gen. 25.

Ecce habemus in aperto ex facto ipſius Abrahæ,quomodo illæ quæ vocabantur concubinæ vxores erant, & vocatæ ſunt tales concubinæ tanquã inferiores genere, vel diuitijs, vel quia filij non deberent ſuccedere in hæreditate patris. Simili modo oportet notare quomodo in alijs locis vocentur eædem vxores quæ & concubinæ: vt certò cognoſcamus nihilominus fuiſſe vxores. Et ex iſto oportet ſimiliter iudicare circa alios Patres ante Chriſti aduentum. Expediret etiam iudicare tunc de Gentilibus, ſi aliquas ignobiles ducerent, non cum talibus ſolennitatibus, ſed tamen affectu maritali: quia filij ipſarum non debebant ſuccedere, vocabantur alio nomine quam vxor principales, ſicut fertur in vſu fuiſſe apud Mexicanos, vt dictum eſt, talis eſſet illo tempore iudicanda pro vera vxore, ſicut & principalis vxor. Hæc videntur ſumpta ex lege naturali,Diuina, & canonica. In lege tamen noua,& ſi concubinã licitè poſſit quis habere quæ ſit verè vxor, non tamen ſimul cum ea alia vxor, vt olim. Quia ſolum vna vnius poteſt eſſe modo, vt ſupra dictum eſt,& infra eſt dicẽdum. Et quidem in Concilio Toletano primo aperte dicitur,Is qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet à communione non repellatur, tamen vt vnius mulieris,aut vxoris,aut concubinæ,coniunctione ſit contẽtus. Ecce quam apertum eſt teſtimonium, & adducitur 34.d.cap.his qui. & cap. Chriſtiano. ibidem.

Petrus de Tarantaſia in 4. d. 33.

ARTICVLVS X X.

Quid eſt concubina ſecundum legem humanam ciuilem.

SED adhuc oportet ſcire aliquid de concubina ſecũdum legem humanam, & ciuilem, vtrum talis ſit vxor, ſicut diximus de concubinis quas habuerunt Sancti olim.

Pro ſolutione notandum, quòd iura humana poſuerunt plures concubinas poſſe haberi ſimul, licet non eſſet idem ius ſuccedendi filijs, ſicut ſi concubina vna ſola eſſet. Patet in authentica. Quibus modis natur. efficiuntur ſui. §. Si quis autem. Et in §. ſi verò effuſa. De quo ſit concluſio.

Nota.

Capiendo cõcubinam ſicut leges humanæ ciuiles diſponunt, nunquam licet habere, neque talis eſt vera vxor. Patet, quia concedit plures habere: ergo non capit concubinam pro vxore: alioqui liceret poſt legem Chriſti plures habere vxores,quod eſt falſum.

Concluſ.

1. Ratio.

Secũdo, quia filios natos ex talibus vocant iura illegitimos: ſed qui naſcuntur ex licito concubitu legitimi ſunt, vt qui ex vxore naſcuntur: ergo talé

Ratio 2.

ha-

habere concubinam non licet,neq; talis est vera vxor. Et probatur, q; talis non sit vera vxor:nam secundum iura humana distinguuntur concubina, & vxor ex parte personæ. quia quædam sunt fœminæ, quas in concubinas accipi non licet, sed in vxores; & econtrariò,sunt quædam mulieres, quas in cõcubinas accipi licet, sed non in vxores. De primo patet.Mulier nobilis, & virgo,aut ingenua, & ea quę est honestæ vitæ,non potest accipi in concubinam, sed in matrimonium: econtrariò accipitur in concubinam,& non in vxorẽ, ancilla, vel liberta, & mulier obscuro loco nata, respectu viri nobilis, & quæ fornicata fuit,& quęstum sui corporis fecit: & generaliter illa cum qua stuprum nõ potest committi: similiter & damnata de adulterio, in concubinam accipi potest,& non in vxorẽ.ff.de concub.l. Quæ in concub. Et præses prouinciæ potest accipere concubinam de prouincia quam administrat,eo titu.l. Concubinam. sed non potest accipere vxorem de illa prouincia, quãdiu administrat. ff. de ritu nuptiarum. l. si quis. & ita generaliter secundum ista iura illis, quibus interdicitur vt sint vxores,conceditur vt sint concubinæ, & econtrariò hoc apparet:quia si quis velit mulierem ingenuam, & honestæ vitæ habere in concubinam, non licet, quia talis est,quæ in vxorẽ haberi debeat, vnde si acceperit eam, incidet in crimen stupri, vel putabitur in vxorẽ habere,si autem voluerit eam sine crimine habere in cõcubinam,oportet vt corã testibus dicat, quòd eam accipit in concubinam,& non in vxorem,& sic excusabitur.ff. de concub. l.In concubinatu. Ex istis ergo apparet,quomodo secundum ista iura concubinam habere, licet, quomodo non est idẽ concubina,& vxor: nam concubina non accipitur affectu maritali. Nec est mirandum leges humanas ciuiles concubinam concedere, quia & meretricium concedunt: quia per leges humanas, non omne malum prohibetur, sed lex humana permittit, vel cõcedit aliqua mala:quæ si non permitterẽtur,essent in maius malum reipublicæ, sicut nec præcipit omnes actus virtutum,sed solum qui ordinantur ad suum finem, scilicet conseruationem politici boni.

Corollar.

S.Th. 1.2. q.96. ar.3.

Consequens est,vt respõdeamus ad obiectum superius ex canone,vbi dicebatur, q; licet christiano vnam habere cõcubinam, quomodo intelligi debet? Considerati superius dictis, solutio est in promptu. Ibi enim canon loquitur de concubina,quę vxor dicitur ad sensum supra dictum: prout dicit mulierem cõiunctam affectu maritali: vel quia obscuro loco nata est,vel quid simile,& non dotata,& non capit canon concubinam pro illa, quæ verè est concubina, quę non coniuncta est affectu maritali: alioqui esset error intolerabilis contra Christi dictum,qui vetuit omnem fornicationem, imo & desiderium. Quare in tali concubina,quam canon concedit Christianum habere posse,requiritur q; pro vera vxore accipiatur per consensum de præsenti, qui vocatur à lege affectus coniugalis. Secundo requiritur, q; sicut vxor non potest esse nisi vna,ita & concubina:34.d.c Is qui.& c.Christiano. Quibus interuenientibus conditionibus, non est dubium, quin in veritate sit vxor. Ratio autem quare concessit canon, q; qui nõ potest habere vxorem, habeat concubinam,hæc est: quia cuilibet homini non valenti continere, licet contrahere:& tamen non est facile cuilibet habere vxorem: concubinam verò, idest eam, quæ secundum legem vocatur concubina, facilè ob id debuit canon hoc exprimere.Nam vxores sumuntur de ęquali statu, & quòd sint honestæ vitæ,matronę, vel virgines,& dotatæ, sed talem vxorem habere non est facile cuilibet:quia erit aliquis,qui ob paupertatem,vel ignobilitatem,vel quid simile, sit ita despectus, vt nulla in virum velit eum recipere:tamen facile est tali viro inuenire sibi fœminã, quæ secundum legem potest esse concubina, scilicet mulierem eo inferiorẽ obscuro loco natam, vel corruptam, ancillam,vel libertã, meretricem, vel adulterã:tales quidem possunt secundum

Solutio.

Matth.5.

1. Cor. 7. Melius est nubere, quam vri.

dum leges accipi in concubinas. ff. de concub. l. 1. & l. In concubinatu, de quibus quilibet quantumcumque miser poterit aliquam inuenire quã sibi poterit affectu coniugali cum expressione cõsensus copulare: ob quod canon dixit, quòd cuilibet christiano liceret habere vnam in vxorem, vel in concu-
1. Cor. 7. binam: quia nolenti continere, melius est nubere, quam vri. Et si non possit sibi sociam ascisscere vt vxorem, talem qualem lex dicit vxorem esse, assumat illam, quæ concubina dicitur. Vsus est quippe canon nomine concubinæ, vel à lege, quæ ignobiles, & corruptas in concubinas sumendas declarat: sicut si quis ex nostris Hispanis sibi in vxorẽ aliquam ex indigenis noui orbis assumat in matrimonium, quia ob paupertatem non potest aliam nobiliorem. Vel (vt credibilius est) ex lege veteri, quæ vxores ignobiles, & alias infimæ sortis, concubinas vocabat, vt supra dictum est: etiamsi vtrq́ue vxores veræ & legitimæ essent. Tamen valde probabile est sumptum nomen ex legibus humanis: quia licet christiani haberent legem Christi, tamen circa foralia gubernabantur legibus principum secularium, quibus tenebantur obedire. Sic in c. Is qui, dist. 34. Quod in Concil. I. Toletano. Et c. Christiano. ead. distin. quod dictum ex Isidoro sumptum est: quod contigit circa tempora Iustiniani Imperatoris, qui licèt fuerit Christianus, tamen renouauit leges de vxoribus, & concubinis, vt patet in locis allegatis. Et non mirum, quòd canones qui ante fuerũt, sequerentur talia vocabula posita in legibus. Quòd autem modus secundus etiam sit probabilis, patet. Nã Apostoli in suis canonibus, vt patet 33. dist. c. Si quis. Si quis post baptismum secundis nuptijs fuerit copulatus, vel concubinam habuerit, sumunt cõcubinam pro vxore. Et isto modo Ecclesia potuit sumere vocabulũ. Sed apostolos credibile est vocabulũ sumpsisse ex lege veteri, & non aliunde. Vtrunque tamen dici potest, & parum refert hac, vel illa causa sit, dummodo constet de veritate, in quo sensu sumendum sit, quando canon dicit, licitum esse habere concubinam. Per alia tamẽ iura moderniora ista correcta sunt, ne daretur offendiculum non intelligenti vim vocabuli: ob quod reprehendunt habere concubinam, & vxorem vocant, siue sit nobilis, siue ignobilis, virgo, siue corrupta, dotata, siue non, dummodo fuerit affectu maritali copulata. Ratio verò diuersitatis hæc potest esse: quia antiquitus secundum legem humanã erat vetitum quasdã personas recipere in vxores, & damnatã de adulterio, quæ tamen poterat recipi in concubinam, & multæ aliæ. ff. de concub. vt diximus, sed nunc nulla persona est illegitima ad matrimonium ex illis. Quòd si capiatur aliqua illarum extra matrimonium erit, vel incestus, vel stuprũ, vel adulterium, de quo olim nihil erat: quia poterat esse concubinatus cũ talibus, nec puniebatur quis per talẽ concubinatum. ff. eo. sed modo aliud est, vt patet: quia potest esse matrimonium cum ancilla, cum liberta, aut leprosa, aut cum qua fecit qũæstum sui corporis, vt patet de coniugio seruorum, per totum. Item cum publica meretrice, & non solum licet eam in vxorem accipere, sed prodest ad remissionem peccatorum ei qui accipit eam. Extra de spons. c. Inter opera.

Ad remissionẽ peccatorum prodest, si quis meretricem ducat.

Legibus secularib. tenebãtur christiani obedire.

Secũdò, quia apud antiquos ad hoc q̃ matrimoniũ esset (vel saltim iudicaretur) requirebantur quædam certæ solennitates, vt dotis constitutio, instrumentum dotale, vel probationes, aut sacra præberi. In authen. vt liceat matri, & auię. §. quia verò. Modo autem nulla est requisita solennitas ad verum matrimonium, sed solus consensus coniugalis mutuus, sicut in principio primæ partis nos diximus, vt patet extra de spons. c. cum apud. Et 27. quæst. 3. cap. Sufficiat. Et requisitum est etiam iuxta Cõcilij Tridentini decretum, & proprius parochus, & testes, vt latè in Appendice.

Ratio 2.

Sup. 1. p. ar. 2. & 3.

Ex istis sequitur, q̃ apud antiquos multæ potuerũt coniungi affectu maritali, & mutuo consensu sufficienti

Corollar.

ad

ad matrimonium, quæ non haberẽtur vt coniuges, eo quòd deficerent tales ſolennitates, ſed vocarentur concubinæ; ſed modo eſt aliud, quãdoquidem conſtat de legitimo cõſenſu inter perſonas quæ contrahere poſſunt, verum iudicatur matrimonium, etiamſi nulla affuerit ſolennitas: verum eſt tamen, quòd ad hoc, quòd filij habeantur legitimi, requiſitæ ſunt certæ ſolennitates vltra conſenſum, vt quòd bãna proponantur in eccleſia. De ſpon. c cum inhibitio. At quia in hoc, quòd filij ſint legitimi, vel non, non eſt periculum animę, potuerunt canones iſta inſtituere, ſed quòd matrimonium ſit, vel non ſit verum, vergit in animæ periculum: ob id nihil modo poſitum eſt ab eccleſia eſſe requiſitum ad matrimonium, præter illud, quod de iure naturali, & diuino expreſſum eſt, ſ. mutuum conſenſum ipſorum contrahentium exiſtentibus legitimis perſonis, quæ per ius humanum determinantur, ſicut modo in Concilio Tridentino, nonnullæ perſonæ ſunt declaratæ inhabiles ad contrahendum, vt clandeſtine contrahentes, & alij de quibus dictum eſt infra in Appendice.

Et tandem pro complemento quæſtionis de pluralitate vxorum, & pro
Abulẽ. p. re. 8. q. 222. ſolutione perfecta ad obiectionẽ, quomodo in ſacra ſcriptura vxores illę vocentur concubinæ, & quomodo potuerunt eſſe veræ vxores, cùm tamen non erant æquales in dignitate, neque in imperio domus, eſt notandum doctrina domini Abulen. qui ait, quòd in matrimonio aliquid eſt, quod ſolum eſt de iure naturæ, vel de diuina inſtitutione. Aliud eſt, quod prouenit ex humana inſtitutione. Primum eſt, quòd matrimonium per conſenſum coniugalem mutuum cõtrahatur, quod Deus voluit, & ratio dictat. Circa quod iura humana nihil poſſunt, inſtituendo alium modum contrahendi matrimonium præter iſtum, ſubtrahendo, vel addendo, ita quòd ſine illo non ſit ma
Ariſtot. 4. œco. ca. 1. trimonium. Eſt & aliud de diuina inſtitutione circa matrimonium, quòd in coniunctione matrimoniali fœmina ſubdita ſit viro: ſic Deus ſtatuit in Geneſ. Sub viri poteſtate eris, &c. Apoſtolus etiam iubet mulieres ſubditas eſſe viris, & non loqui in Eccleſia, ſed viros audire in domo: & hoc: quia vir eſt caput mulieris, ſicut Chriſtus eccleſiæ: quod eſt de iure naturæ, quia vir eſt fortioris, & abundantioris iudicij, quã fœmina: ita vt fœmina dicatur non habere opinionem propter iudicij infirmitatem, vt oſtendit Ariſt. Et cum ſapientis ſit regere, & ordinare inſipientis erit regi, & ordinari: ob quod Ariſtot. dicit, quoſdam natura liberos, alios natura ſeruos, inquantum pollẽt ingenio, vt ſeipſos, & alios regere poſſint, qui domini dicuntur: & alij non poſſunt ſe dirigere, ſed aliorum regula, & regimine egent, vnde ſerui dicuntur natura: cuius conditio eſt imperari, & regi, ſicut poſſemus exemplum ſumere in aliquibus noui orbis, qui conditionis ſeruilis videntur eſſe, Quibus tanquã ſeruis dominabantur, qui prę-ſtantiores erant ingenio inter eos. Talis enim modus erat (vt audio) principandi, nõ per legitimam ſucceſſionem patris, ſed per virtutem naturalẽ, vel per prudentiam. Si enim filius prudentiam patris non haberet, ſed eſſet inſipiens, non ſuccedebat patri in principatu: illi ergo deligebantur qui prudentiores: & (cæteris paribus) ſi de progenie eſſet, ille prior erat: at quia generaliter ita euenit, vt vir prudentior ſit fęmina, ſi fœmina vellet præeſſe rem contra naturam ageret: vnde Ariſt. dicit eſſe peruerſum principatũ, ſi fęmina debeat præeſſe viro, propter hoc, quòd illa ſit ditior, vel nobilior quem principatum vocat Oligarchicũ, qui eſt de malis. Circa iſta in matrimonio nihil poſſunt iura humana mutare, vt ſcilicet fœmina maior ſit viro, ſed poſito fęmina ſit ſubdita viro ſuo, in qua habitudine, & in quo ordine ſe debeat habere ad ſuum virum, & in quãta ſubiectione poteſt ſtatui a lege humana. Et hoc in matrimonio eſt de iure humano. Similiter quando licitum erat olim plures habere vxores ſimul, an omnes eſſent æquales, vel nõ.

Gene. 3.
1. Cor. 14.
1. Tim. 2.
1. Cor. 11.
Ariſtot. p. Polit. c. 3. & 8.
Abulen. ſuper iud. 4. q. 7.
7. ethic. c. 5. & 1. Politic. c. 1. & 3.
Mod⁹ ſuccedendi inter indigenas noui orbis.
Ariſtot. 7. ethic. c. 5. & in Politic.
Abulen. ſuper Gẽ. folio 128. co. pri. Quid poteſt lex humana circa matrimon.

Et

Et in qua habitudine exceſſus vnius ad aliam de iure poſitiuo erat, cũ non eſſet neque a Deo, neque ſecundum naturam, aliqua lex quæ illud explicaret. Quare vel per cõſuetudinem, vel per ius ſcriptum potuit introduci ęqualitas, vel inæqualitas in pluribus vxoribus, quando licitum erat illas plures habere, & tanta, vel tanta inæqualitas.

ARTICVLVS XXI.

An plus ſtandum Pontificis ſententiæ, quam Doctorum.

Vide quæ ſupra dicta ſunt 1. p. arti. 22. du. 3. & in hac p. art. 15. & infra art. 27.

LIBENTER velim iam finem imponere huic quęſtioni de vxorũ pluralitate: videor quidẽ plus iuſto lectorem remoraſſe, licet non plus quàm negotium exigat: adhuc tamen manet ſcrupulus, quem tacitè prætererire nõ licet. Eueniet fortè, vt nos breuitati ſtudentes, diligentem lectorem confundamus: ſiquidem determinauimus vxorum pluralitatem licuiſſe olim ante Chriſti aduẽtum, & hoc abſque vlla diſpenſatione propriè dicta: & in contrarium adducentes determinationem eccleſiæ in c. Gaudemus, Extra de diuort. contendebamus vtrumque ſaluare, ex hoc quòd illa non fuerit determinatio Summi Põtificis, ſed quędam ipſius declaratio cui licet cõtradicere interdũ. Item & voluimus aliter ſaluare per hoc quod diſpenſatio intelligeretur ſolũ inſtinctus quidam naturæ, per quem iudicabatur licitum plures habere vxores. Quòd ſi poſſet conuenire iſte intellectus verbis textus, ſufficere debuiſſet: tamen (vt ibi adduximus) do. Abulen. tam grauis Doctor dicit non poſſe ſaluari verba textus, quin in aperto ſint contra ſententiam B. Aug. & Ambroſij, & aliorum dicentium licuiſſe plures habere abſque diſpenſatione: cuius contrariũ dicitur in textu: ob quod affirmat erratum eſſe ab Innocentio III. etiam ſi erat Summus Pontifex: & ſic

Abulen. 1. Reg. 8. q. 2. 12. aſſerit Innocen. III. erraſſe.

niſi declarauerimus quomodo potuerit errare doctorem Abulen. virum doctiſſimum, & chriſtianiſſimum damnabit lector, & nos etiam aſſerentes contra textum. Ergo operæpretium erit exactè declarare, quare potius ſtãdum ſit dictis B. Auguſt. quam Pontificis: & quomodo poſſit eſſe verum Summum Pontificem errare poſſe, cum ſit veritas catholica, Eccleſiam non poſſe deficere, nec errare in fide, Chriſto dicente ſuo Vicario, Non deficiet fides tua: &, Vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi. Matt. 16.

Primo notandum. Vide quæ ſupra dicta sũt ar 15. cõcl. 4.

Eſt notandum circa hoc, præter illa quæ ſupra diximus, ſ. quòd in omnibus Pontificum, vel Cõciliorum determinationibus, aduertendum eſt, quid fuerit propoſitum in quęſtione: quia id debet intelligi determinatũ, quod firmiter tenendum eſt.

Nota. 2.

Oportet & inſpicere quę ſit determinatio in canone poſita, & quæ ſint rationes quibus Põtifex mouetur ad determinationem. Nam in rationibus, quibus mouetur ad determinationẽ, loquitur vt homo, & non vt Papa: determinans autem, aſſerit velut Papa. Reſpondeamus igitur ad dubium vnica concluſione.

Concl. Ariſtot. 4. metaphyſ. à tex. 9. vſque ad 27

Nõ eſt neceſſe verum eſſe, quicquid aſſerit Summus Pontifex. Probatur, nam inueniuntur cõtradictoria determinata à duobus Pontificibus, & ſimul eſſe vera implicat: ergo neceſſe eſt dicere aliquem ipſorum falſum dixiſſe. Patet in c. literas, de reſtit. ſpol. & cap. Quanto, de diuorti js. ponuntur opiniones contrariæ, quæ ſimul non poſſunt in veritate ſtare. Cuius ratio hæc poteſt eſſe: quia licet Summus Pontifex habeat maiorem poteſtatẽ à Deo, quam quicunque hominum, non ideo neceſſe eſt habeat maiorem cognitionem veritatis: ob id alius, qui non eſt Summus Pontifex, ſed eſt homo illuſtratus à Deo in cognitione veritatis, poteſt veritatem aliquam intelligere ex ſacra ſcriptura, vel aliundè, melius quam Papa intellexerit. Nec mirum, quia eius plenaria poteſtas ſuper omnes à Chriſto, non eſt ad veritatem cognoſ-

Suprema poteſtas Papæ ceſſa quomodo intelligatur

gnoſcendam, ſed ad hoc, q̃ poſtquam fuerit cognita per ſtudium ſacræ ſcripturę,& per Doctores quos Deus dedit Eccleſiæ ſuæ Summus Põtifex ſua plenaria authoritate diffiniat talẽ veritatem tenẽdam,quam omnes tenentur acceptare, & ſeruare, quod nullus hominum quantumcunq; doctiſſimus,& ſanctiſſimus poſſet facere, niſi eſſet ſummus Pontifex, in quo nullus error poteſt eſſe : quia poteſtatem habet à Chriſto immediatè diffiniendi quid tenendum ſit ab omnibus catholicis. Sicque B. Ambroſ. Hieron. vel P. Auguſtino diffinientibus veritatem aliquam intellectam ex ſacra ſcriptura ſtandum plus eſt,quam Papæ,dicenti cõtrarium elici ex ſacra ſcriptura:ſed tamen ſi iſti Doctores ſancti diffinirent illam veritatem, & ſtatuiſſent ſeruandam,& tanquam catholicam ab omnibus nõ teneremur ad illud, quia eorum authoritas ad id non ſe extendit,neque id conceſſum eſt eis, quantumcunque polleant ſanctitate,& doctrina: verum ſi Summus Pontifex, quantumcunq; eſſet ignorantiſſimus, ſtatueret illam veritatem eſſe catholicam,& ſeruandam, nulli Chriſtianorum liceret aliud credere.Et dato omnes cauſæ fidei deferendæ ſint ad ſedẽ Petri:vt patet ex c.Maiores. Extra de baptiſmo,& eius effectu : quia in talibus determinandis non poteſt errare. 24.q.1.c.Quotiens. tamen intelligendum eſt quantum ad coercendum, & ſtatuendum veritatem fidei ab omnibus tenẽdam. In inueſtigatione autem illius veritatis fidei, vtrum veræ fidei ſit,necne, alius non Summus Pontifex poteſt melius inueſtigare,atq; cognoſcere, & ex ſacra ſcriptura clarius elicere,quia iſta cognitio non eſt poteſtatis, ſed illuſtrationis cuiuſdam intellectus quam poteſt dare Deus alicui homini, cui non dedit poteſtatem Petri. Attamen talis homo non habens poteſtatem Petri, non poſſet illam veritatem cognitam ſtatuere tenendam:hoc enim ad ſolum Petrum,& eius ſucceſſorẽ ſpectat. Et iſto modo omnes cauſæ fidei ad ipſum ſpectabãt. Seruatur-

Epheſ.4. 1.Cor.12.

Abulen. vbi ſupra. q.203.

Abulen. vbi ſupra.

In quo ſenſu omnes

que iſte modus in diffiniendis aliquibus veritatibus fidei, vt prius cauſa pertractetur in Concilio apud graues & doctos viros.Veritate vero inuenta proceditur ad diffiniendum,& ſtatuendum ex plenitudine poteſtatis.Sic cõtingere poteſt ſummum Pontificẽ aliquid,aſſerendo falſum dicere, & decipi,quia homo eſt:& tunc velut homo, cognitionem habẽs loquitur. At quia alij ſunt,qui licèt non ſint Pontifices, ſunt plus a Deo illuſtrati,poſſunt melius intelligere veritatem,& affirmare contrarium. Et maxime aduertere oportet in Pontificum determinationibus,quid eſt hoc quod ipſi ex poteſtate tradita loquuntur, & conſtituunt: quid inſuper loquuntur quatenus homines illuſtrati,ſicut cæteri:nam poſſet ſummus Pontifex determinare abſolutè, vt in exemplo poſito, iſtam veritatem. Non licet poſt aduentum Chriſti habere plures vxores : quia id Chriſtus reprobauit in Euangelio ſacro. Et hæc eſt veritas Euangelica, & nulli vnquam licuit dubitare de illa cui omnes tenerentur ſtare determinationi. Attamen quia homo eſt vult ex ſacra ſcriptura, vel aliunde ſuo ingenio inueſtigare rationem, quare moueatur ad determinandam veritatem,vt patet in cap. allegato, Gaudemus. vbi plurimas adducit ex ſcriptura rationes quas Pontifex nõ tenetur dare cum ſufficeret voluntas ſtatuentis, pręcipuè vbi veritas eſt in aperto:ſed tamẽ non eſt ſatisfactus: niſi rationem adhibeat. Et,quia ratio non erat neceſſaria ad determinationem,non erit determinatio,neq; procedit ab ipſo, nec adducit ipſe, quia Summus Pontifex eſt: nam ea ratione nullam deberet adducere:ponit tamẽ rationem, inquantũ homo eſt pollens ſcientia, & cognitionem habens, ſicut cæteri habent : & in illis non plus, nec minus ſtandũ,quia ſummus pontifex, quam ſi non eſſet, ſed tantundem ſtandum quantum eſt verum, & non deceptus in tali iudicio. Cum ergo contingat alios eſſe peritiores ſummo pontifice, & magis à Deo illuſtratos in cognitione

cauſæ fidei ſpectãt ad ſummũ pontificẽ.

Matt. 19.

Omnia notanda.

gnitione ſcripturarũ, eueniet, vt tales doct. Summo Pontifici contradicẽtes, ad rationẽ, quã ſummus Pontifex adducebat pro ſua determinatione, rationabiliùs loquantur. Sic neceſſe eſt Summum Pontificẽ falſum aſſeruiſſe, non inquantum Summus Pontifex, ſed inquantum homo, ſicut cæteri.

Exẽplũ. 1. Exemplum in propoſito. Derminat iſtam veritatem, Non eſt licitum modo plures habere vxores, & quòd vna ſola vera ſit vxor: ad quod adducit pro ratione: quia nunquid in aliquo tempore licuit plures habere ſine diſpenſatione. Quod diffinit verum eſt, neque aliquis poteſt contradicere: ratio tamen ad id falſa eſt, & alius doctior poterit contrarium dicere: nam modò non licet plures habere vxores, non quia nullo tempore licuit,

Matt. 19. ſed quia Chriſtus expreſſe ſic diffiniuit in Euangelio. Et dato olim licuiſſet, ſicut verè licuit, etiam ſecluſa diſpenſatione, quia nõ erat tunc expreſſum Dei præceptum, modo autem quia expreſſum eſt à Chriſto, nullo modo licet plures habere. Ecce quomodo non inconuenit in tali ratione Pontificem deceptũ: ob quod melius B. Ambro. 32. q. 4. cap. Dixit Sarra. Et B. Hieronymus ibidem. c. Obijciun

Magiſter d. 33. & ibi Theo. tur. Et B. P. Au. vt adducitur à Magiſtro in 4. diſt. 33. qui dicit nullum fuiſſe peccatum olim plures habere: quia mos erat contrarius. Dicunt iſti ſancti contrarium ſententiæ Pontificis, ſed tamen non dicunt contrarium determinationi illius. Ipſi enim affirmant nullo modo licere plures habe-

Matt. 19. re: quia ſic Chriſtus dixit. Contrariantur tamen rationi Pontificis, quã adduxit, ſicut homo peritiam habens. Et quia ſancti doctores dati Eccleſiæ peritiores fuerunt Innocentio 3. & magis à Deo illuſtrati, non inconuenit affirmare Pontificem inquantũ homo deceptum in ratione, quã adducit ad veritatem illam diffiniendam, & iſtos doctores ſanctos contrariũ dicentes, veritatem affirmaſſe, vtpotè quia doctiores, & plus à Deo illuminati fuerunt in cognitione ſacræ ſcripturæ. Et licèt in diffinitionibus negotiorũ plus ſtandũ ſit determinationi pontificis, nõ tamen in aſſertione cuiuſcũq; veritatis: quia in talibus, & in expoſitione ſacræ ſcripturæ, & debita intelligentia eius, plus ſtandũ doctoribus, quos Deꝰ dedit Eccleſiæ ſuæ, nã ſicut dedit Apoſtolos, & vnũ principẽ ipſorũ, dedit & doctores, vt ait Paulus. Hoc affirmat, & bene, Gratianus 20. d. c. Decretales. Idem innuitur in c. De libellis. Quippè qui rationẽ volens dare ſuarum determinationum decipitur, licet non in ipſa determinatione: vt patet in cap. Literas. de reſtitutione ſpoliatorum. qui volens dare rationem determinationis, dicit eſſe gradus prohibitos conſanguinitatis, in quibus Papa nõ poſſet diſpenſare, & hoc nõ quærebatur, ſed vtrùm quando obijcitur aliquis gradus cõſanguinitatis Diuina lege prohibitus ei qui petit reſtitutionẽ coniugis, an debeat fieri reſtitutio, vel non: ad quod diffiniendũ incidenter dicit, eſſe gradus conſanguinitatis, in quibus ipſe non poteſt, non quidem erat neceſſe adducere rationem, ſed diffinire: adduxit tamen velut homo habens cognitionem: quare merito ab alijs peritioribus contrarium affirmatur: quia nullus gradus eſt Diuina lege prohibitus nunc, in quo Papa diſpenſare non poſſit, vt nos diximus in 1. p. cum ageremus de conſanguinitate. Nam illi gradus, qui in Leuitico poſiti ſunt, modò nullam vim habent, eo q; lex ceſſauerit vetus, in datione legis Euangelicæ. Translato quippè ſacerdotio, neceſſe eſt & legis translatio fiat. Et ſic contingit Summũ Pontificem decipi, non in determinatione, ſed in rationibus, quas vult adducere ad determinationem.

Patet etiam Extra, de decimis. c. Parochianos. vbi diffinit Summus Pontifex decimas reddendas, dicens exigi poſſe, quia à Deo inſtitutæ, quod diffinit eſt tenendum, ſed in ratione falſum dicit, & contra omnium doctorũ cateruam: quia decimæ non ſunt inſtitutæ à Chriſto, nec ſunt de iure Diuino, ſed ſi ſunt de alio iure quàm

At epheſ. 4. Gratian. Vide Maio. in 4. d. 24. q. 13. Sup. p. p. art. 43. Leuit. 18. ad Heb. 7. S. Tho. 1. 2 q. 103. ar. 3. & 4. Theo. in 4 d. 3. deceſſatione lega.

Decimæ non sunt de iure diuino quoad quotã.

humano, sunt de naturali, sed nõ quod sit decima. Et tãdem ista quota modò non est, nec à Deo instituta in lege noua, nec de iure naturali, sed solum de iure humano. In Euangelio enim non reperitur, q; Christus quotã decimarum instituerit. Neque elicitur ex illis verbis Christi Matth. 23. dicentis: Vę vobis qui decimatis. Quod latè alibi. At quia nõ est præsentis negotij id probare, sufficiat falsum dixisse in ratione. Sic omnes Doctores affirmant. Et non mirum: quia rationem ad diffinitionem, & statutum apposuit de suo tanquàm homo. Et alius Alexãdro doctior, & magis illustrat⁹ à Deo potuit veritatem cognoscere, quam ipse non cognouit, etiam si erat Pontifex: quia ad summum Pontificem non pertinet illud, sed ad hominẽ illustratũ a Deo. Possent alia exempla ijs similia adduci, sed ista sufficiant, ex quibus poterit in similibus iudicari. Nam certum

Gregor.

est B. Gregorium multa dixisse de natura angelica, in quibus repugnat B.

Dionys.

Dionysi, sed plus credimus Dionysio, quam Gregorio Pontifici: quia Gregorius loquutus est vt homo, & non diffiniuit vt Pontifex, ob id potuit falsum

Do. Innoc. IIII. cum esset Papa scripsit.

dicere. Sic Innocentius IIII. fuit Papa, & condidit aliquas decretales, & ipse velut doctus vir, & non vt Papa commentaria fecit super Decretales, attamen non est necessarium affirmare, verum in omnibus dixisse, quia Pontifex erat, imò cõtradicitur interdum, & falsum dixisse in aliquibus nõ est dubiũ: quia loquebatur vt homo doctus, & alius doctior, potuit veritatem cognoscere, quàm ipse nõ cognouit. Et quia Innocentius IIII. vt Papa, & ipse vt homo eiusdem est scientiæ, licet nõ eiusdem potestatis, loquens vt homo, etiam si esset Papa, decipi potuit.

Nota.

Et sequitur tanquam totius dubij epilogatio, q; circa inquisitionem veritatis, & expositionem sacræ scripturæ, magis standum est Ambrosio, Augustino, & Hieronymo, quam Innocentio III. vel alicui Pontifici, qui non fuerit tam peritus in sacris literis: tamen in diffinitionibus negotiorum quãdo aliquid præcipitur, vel statuitur velut tenendũ, plus standum cuilibet Pontifici quantũcunque ignaro, quam Doctoribus Ecclesiæ, etiã omnibus simul. Et quia in c. Gaudemus. Innocentius III. volens diffinire, quòd non liceat plures habere vxores, adduxit quam plurimas rationes ad id: vt constat ibi ex discursu textus, quas ipse non tenebatur adducere, nõ vt Pontifex diffiniendo, quia illud non erat in quæstione, sed vt homo peritus in scriptura, non est necesse affirmare verum dixisse, quando ait non licuisse olim plures habere vxores absque dispensatione: quia in hoc certè deceptus est, & potest dici falsum dixisse, & cõtrarium Ambrosio, Augustino, & Hieronymo. Neq; per hoc aliquid subtrahitur potestati pontificali: quia illa non vt pontifex dixit, sed velut homo peritus: nã licet Pontifex sit, nõ tamen desinit esse homo, sicut & cęteri. Nec miretur quis. Non enim est nouum hæc dicere: quia si diligenter legat q; scripta sunt ab illis, qui nos pręcesserunt, hæc, & alia his similia reperiet scripta. Etsi (placet) latissimè vide in Abulen. & Adriano Pontifice. Abulen. 1. Reg. 8. q. 203.

Nolumus tamen dicere summũ Pontificem posse errare in illis quæ fidei sunt, imò constanter affirmamus contrarium, modò faciat quòd in se est: quod latè disputat, & probat Albertus Pighius Campensis in sua Hierarchia Ecclesiastica. lib. 4. c. 8. & Turrecrem. lib. 2. cap. 109. & alij, quicquid dicat Ioan. Arbo. lib. 4. Theosophiæ. c. 32. cum alijs. De quo aliàs. Adrian. quol. 1. ar. 3. ad 3. Erasmus in annota. 1. Cor. 7. Pighius. Turrecre.

Hoc vnũ tamen adnotare libet, non quia Pontificum Epistolæ sint ab Ecclesiæ approbatæ, vel August. Ambrosij, aut alicuius alterius Doctoris opera, ea omnia, & singula dicta debent intelligi approbata. Dato enim in c. sancta Romana. d. 15. sint Hieronymi, & August. & aliorum multorum Doctorum opera approbata, sunt tamen aliqua Doctorum dicta, quæ non sunt vera, imò sunt falsa, & approbando Doctorem, non probat omnia, sed illa in quibus non est cõtra veritatem, quod latè

De hoc in nostra relectione de li. canonicis.

Abulen. latè disputat Abulen. in suo defensorio. 2. par. a. cap. 81. & infrà. Eadem ratione si. cap. Gaudemus. est ab Ecclesia approbatum, non sequitur, & quicquid ibi ponitur, sit in eodem gradu receptum.

ARTICVLVS XXII.

De gradibus consanguinitatis, & affinitatis prohibitis.

Artic. 43. vsq; ad 50

QVAERITVR de gradibus consanguinitatis & affinitatis, an aliqui fuerint prohibiti Gentilibus, ita vt contrahentes in illis, nullum esset matrimonium.

Pro solutione debita oportet in memoriam reuocare, quæ diximus in prima parte, loquentes de consanguinitate, & affinitate, vbi latè disputauimus de gradibus tam consanguinitatis, quã affinitatis: & qui sint prohibiti iure naturæ, & qui Diuino Euangelico, & qui iure humano Ecclesiæ. Modò tñ operæpretiũ est disputare prout ad infideles spectat. De quo sit prima cõclusio.

1. concluſ. Soto de iuſtit. & iu. lib. 1. q. 1. ar. 4. ad. 1. Ratio.

Prima conclusio. Infideles, coniũcti in gradibus consanguinitatis per lineã rectam descendentium, vsque ad aliquem certum gradum, non contrahunt matrimonium, & conuersi ad fidem disiungi debent. Probatur. Infideles coniuncti in gradibus prohibitis iure naturæ non vere contrahunt: sed talis gradus consanguinitatis inter ascendentes, & descendentes per lineam rectam est de iure naturæ prohibitus: ergo nõ verè contrahunt. Maior est manifesta, quia legitima coniunctio maris & fœminæ, matrimoniũ vocatur, non cuiuscunq; maris ad quãlibet fœminã, sed illa debet esse, quàm non refugit natura. Sequitur ergo, q̃ vbi coniunctio naturæ repugnans inueniatur, nõ est matrimonium, cùm matrimonium in sui ratione, includat coniunctionem certi viri, ad certam fę

Tira. l. 7. cõnu. n. 30

minam. Probatur q̃ coniunctio inter ascendẹntes, & descendentes, vsque ad certum gradum sit contrà ius naturæ. Illud dicitur contra ius naturæ, quod est contra rectam rationem homini insitam à natura, sed coniunctio patris, & filiæ: vel filij, & matris: est cõtra rectã rationẽ, eo q̃ naturaliter filij, honorẽ debent parentibus, & subiectionem: & æqualitas inter eos non potest esse, quæ inter virum, & fęminam: nam oportet istam æqualitatem esse, quia socij sunt, ergo repugnat naturæ talis coniunctio. Et obedientia nulla esset, si filius matrem duceret, cùm mater filio deberet obedire, quod repugnat: sequitur ergo huiusmodi coniunctionem inter cõsanguineos per lineã rectam, esse contra ius naturæ, & sic infideles coniuncti, in tali gradu post conuersionem non sunt substinendi. Hoc nos docent exempla animalium, quæ licet non vtantur ratione, habent tamen aliqualem instinctum naturæ, vt talem fugiant cõiunctionem, sicut Aristo. dicit, equum deceptum fuisse commiscendo se matri, & post cognito facto, præcipitauit, se acsi instinctu naturali, talem fugeret commixtionem. Idem fertur de Elephanto, qui ingenio deceptus, matri commixtus, postmodum ingeniatorem interfecit, vt in 1. par. dictum est. S. Thom. etiam affirmat coniunctionem parentum, & filiorum iure naturæ prohibitam esse. Cùm ergo naturalia, infideles seruare teneantur, consequens est eos copulatos in talibus gradibus, nullo modo matrimonium contraxisse, q̃ si conuertantur, debent disiungi. Et probatur, quia nulla gens adeò fuit barbara, vt talem habuerit consuetudinem copulandi sibi in matrimonio consanguineos per lineam descendentium. Non enim vnquàm in vsu fuit apud Gentiles, vt quis in matrimonio haberet sibi sociam matrem, vel q̃ pater filiam, quanuis Quintus Curtius lib. 8. de regione proxima Scythiæ asserat, fas fuisse parentibus stupro coire cũ liberis. Et idẽ lege lata licuisse constat ex Strabone, & Catullo, Quintiliano, & Tertulliano. De quo Celius lectio. antiquarum lib. 10. c. 18. & Tiraquellus.

Aristo. 9. animaliũ c. 47.

Ælianus de anima. li. 5. c. 2.

Plini. li. 8. c. 42.

Sup. p. p. ar. 1. et. 43

Curtius.

Strabo.

Celius.

Tiraquel.

Harmenup. lus.l.7.connubiali. num. 22.& in Epitome iuris Harmenupulus,lib. 1. tit. 1. Verùm abominabile fuit. Et argumentum eſt, in noui orbis incolis non repertam,parentum, & filiorum coniunctionem,cùm alijs non parcant. Videmus ſiquidem eos non abhorrere fratrum concubitus, & aliorum conſanguineorum. Attamen nunquàm hucusq; audiui filium, iunctum matri, non ſolum in matrimonio, ſed neque alio inceſtuoſo concubitu, nec patrem iunctum filię.

Tiraq.l.7. nu. 34.

Obiect. 1. Sed contra iſtam concluſionem obij ci poteſt, quia Semiramis regina Aſſiriorum legem tulit, vt poſſent mulieres filios proprios, in matrimonio ſibi copulare: ex quo videtur non eſſe cũ tra legẽ naturæ talis copulatio,quandoquidem illa quę ſunt de lege naturæ, eadem ſunt apud omnes. Neque aliqua lex fertur eis contraria. Et videtur q; Gentiles infideles vtentes tali lege, ſi copulentur, non eſſent ſeparandi poſt cõuerſionem. Ad obiectionem reſpondetur,talem legem iniquã eſſe, & nullo modo talem coniunctionem fieri poſſe,quòd ſi fiat,non valet: quia nulla lex poteſt facere id eſſe iuſtum. Nec eſſet lex dicenda, vt docet Ariſto. dicens, Legem contra ius naturæ eſſe carentem ratione,& non eſſe legem: quia de ratione legis eſt, vt ſit ſecundum rectam rationem lata: ſed nullo modo recta ratio dictat, vt mater,cui filius debet obedire,obediat filio: quem ſibi in maritum copulauit, ſed repugnat: ſequitur ergo, q; talis lex nõ debeat dici, vnde neq; copulati iuxtà talem legem verè contrahunt.

S.Tho.vbi ſuprà.
Solutio.
Ariſt. 5. Ethi.
S.Tho.1.2 q.90.ar.1.

Obiect. 2. Secundo obijci poteſt, quia poteſt eſſe aliqua natio Gentilium, cuius ſit cõſuetudo copulari in tali gradu aſcẽdentium, & deſcendentium: ergo tales coniuncti in matrimonio nullo modo deberent diſiungi, ſi conuerterentur: nam illa quæ ſunt naturalia per conſuetudinem mutari ſolent, etiam ſine lege, qua mutata, amittunt vim ſuam, ſicut nos in prȩcedentibus dicebamus de repudio, & vxorum pluralitate, quæ naturæ repugnare videntur: quæ inclinat ad indiſſolubilitatem, ſimul & vnius, ad vnam ſolum coniunctionem: tamen conſuetudo in contrariũ tãtum valuit, vt mutauerit ius,& fas,vt,ſcilicet,repudiãdo,& aliã, & aliam ducẽdo etiam ſimul, non eſſet peccatum. Ergo à ſimili, ſi aliqua eſſet conſuetudo,apud Gentes, vt mater filio iungeretur, ſaltim pater filiæ, videretur eſſe matrimonium verum.

Reſpon. nullo modo talem conſuetudinem,etiam ſi eſſet,poſſe facere licitam talem coniunctionem,& validã: nam maior eſt authoritas legis, quàm conſuetudinis, cùm conſuetudo ſuccedat legi, & pro lege habeatur, deficiente lege,cùm ſit legum interpres. De conſuetu. c. Cùm dilectus, & tamen lex non poteſt prævalere contra ius naturæ, vt paulò ſuperius diximus: ergo neq; aliqua conſuetudo. Imò ſi aliqua ſit conſuetudo contra tale ius naturæ,non dicetur conſuetudo, ſed potiùs corruptela. Eodem t. t. cap. Cùm tanto, & quanto diuturno tempore fuerit obſeruata, tanto deterior erit, quia tanto peccatum grauius. De conſangui. & affini.cap. Non debet. Vnde, dato conſuetudo talis eſſet apud infideles, nullo modo ſufficeret ad mutandum iſtud ius naturale,& copulati ſecundum talem conſuetudinem, ſeu corruptelam, deberent diſiungi, ſi conuerterentur, quia non tenuit matrimonium. Ad id autem quod dicebatur, quòd poteſt per conſuetudinem mutari ius naturæ, ſic, vt illud quod eſt illicitum, licitè fiat, vt de repudio vxorum, & pluralitate dicebamus: dicendum,dupliciter aliquid eſſe de iure naturæ, ſicut ſuprà diximus. Vno modo de primis principijs iuris naturæ,quę per ſe nota ſunt,& eadem apud omnes,in quibus nulla contingit variatio,vel diſpenſatio, niſi ſit per miraculum ab ipſo Deo. Circa talia nihil poteſt conſuetudo,neq; lex aliqua: quia cùm huiuſmodi per ſe nota ſint in bonitate, ſi præcepta ſunt, & in malitia, ſi prohibitiones, nullo modo variantur: Alia ſũt q; ſunt de ſecũdis p̃ceptis iuris naturæ

Solutio.

S.Tho.1.2 q. 94.

Solutio.

Dupliciter aliqd de iure naturæ.
Soto de iuſti. & iur. lib. 1. q. 1. ar. 4.ad.1.

turæ, velut concluſiones, quæ deducũtur ex principijs, quæ quidẽ non ſunt per ſe notę, ſed per ipſa prima principia fiunt notæ, * ſicut ſunt concluſiones, quæ eliciuntur ex præceptis decalogi. * Et circa talia poteſt variatio cõtingere, vel per aliquam legem poſitiuam, vel per cõſuetudinem, de quibus eſt pluralitas vxorum, & repudium, vt diximus. Sicut ex corruptione in particulari poteſt haberi, vt licitum latrociniũ extra terminos ciuitatis, vt nos diximus alibi, ſicut olim apud Germanos, vt ſcripſit Cæſar de bello Gallico, libro 6. Et idem apud Lacedæmonios dicit Celius libro 10. capite 1. Et apud Ægyptios Gellius. Et rapto viuere, putauerunt quidam licere: vt Quintilianus lib. 3. ca. 9. aſſerit, & fornicationem ſimplicem licere. Attamen, quòd filius ducat matrem in vxorem, vel pater filiam, repugnat primis præceptis iuris naturę: de quibus eſt honor, & reuerẽtia debita parentibus, ſimul & ſuperioritas: quæ quidem (vt patet intuenti) obſeruari nõ poſſunt, ſi tales coniunctiones fierent. Sequitur ergo, quòd non poteſt aliqua conſuetudo præualere cõtra illud ius naturæ primæuum, quæ facere poſſit licitum, quod illicitum eſt. Neque ſufficeret ad matrimonium cauſandum, quòd talis eſſet conſuetudo apud aliquos barbaros, & ſecũdum talem conſuetudinem contraheret mater cum filio, & pater cum filia, ſed ſeparandi eſſent, dicente Chriſto, Erunt duo in carne vna: & propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhęrebit vxori ſuæ; inſinuans his verbis aliam eſſe futuram in matrimonio vxorem à matre, & alium virum a patre.

S. Th. 1. 2. q. 100. artic. 1.

Supra art. 7. concl. 3. in hac 2. p. S. Th. 1. 2. q. 64. ar. 6. Soto de iuſt. ibi. & lib. 2. q. 1. art. 3.

Matt. 19.

Dixi in concluſione, vſq; ad aliquẽ certũ gradum: quia vt ſupra diximus, quando de conſanguinitate loquuti ſumus, quæ eſt de iure naturę, iſta conſanguinitas inter deſcendentes, & aſcendentes finem, & limitationem habet, licet alij contrarium opinentur.

P. p. ar. 43.

Scotus. Palude. Duran.

Scotus d. 40. Duran. & Palud. ibidem. S. Anto. 3. p. tit. 1. cap. 14. §. 2. Sylueſt. matrimoniũ. 8. q. 6. Sed placet contraria opin. quam habent ij graues Authores, vt explicat egregiè dominus Caiet. 2. 2. q. 154. ar. 9. S. Tho. in 4. diſt. 40. q. 1. art. 3. B. Bonau. ibi. Ricar. ibi. q. 2. Roſſenſis in matrimonio regis Angliæ. ſo. 3. Alex. Halen. 2. par q. 169. Idem 3. p. q. 25. memb. 6. Aug. de Anchona in ſumma de Eccleſia. q. 53. art. 5. Hugo de ſacramen. lib. 2. p. 11. cap. 4. qui aſſerunt finem, & limitem habere talem conſanguinitatem, intra quos limites videtur eſſe quædam amicitia naturalis, inter aſcendentes, & deſcendentes, extra quos non inuenitur. Notum eſt enim, quòd in infinitum non ſe extendit. Nam ſi Adam, vel Noe reſurgeret, nullus illorum qui nũc ſunt, haberet ad eos amicitiam ſingularem ob conſanguinitatem, licet ab ipſis ſimus omnes: & non ob aliud, niſi quia etiam conſanguinitas inter aſcendentes, & deſcendentes ſuis contenta eſt terminis, ſicut & in tranſuerſali linea, quia in infinitum non valet extendi, vt ſuprà dictum eſt. Ea propter ſecundam adijciamus concluſionem.

Florent. Sylueſt. Caieta. S. Thom. B. Bonau. Ricar. Roffen. Alexan. Halen. Auguſt. de Ancho. Hugo.

Secunda concluſio. Infideles coniuncti in primo gradu conſanguinitatis in linea tranſuerſali, vt eſt inter duos verè fratres, ſi apud tales eſſet lex, vel conſuetudo ab omnibus recepta, nullo modo eſſent ſeparandi, ſi conuerterentur ad fidem. Probatur. Infideles coniuncti in gradu non prohibito iure naturæ, vel iure Diuino Euangelico verè coniuncti ſunt in matrimonio: ſed vbi fratrum inter ſe eſt conſueta coniunctio, nõ eſt contra ius naturæ, neque contra Euangelicum: ergo eſſet matrimonium. Maior nota eſt. Probo minorem, quòd non ſit contra ius naturæ primo modo: nam illud dicitur eſſe contra ius naturę primo modo, quod eſt per ſe notum in malitia, & nullo modo poteſt bene fieri, neque variari, niſi a ſolo Deo: ſed coniunctio fratrum inter ſe non eſt huiuſmodi, cùm bene poſſit fieri, imò bene factum eſt à principio procreationis generis humani: neque opus fuit alia diſpenſatione exteriori, niſi ſolum dictamine rationis id iudicantis licere.

2. concluſ. Vide quæ dicta ſunt in 1. parte art. 43. Tho. de argentina. d. 41. & 42. art. 4. concluſ. 2. Loazes in mat. Re. An. dubita. 2. n. 17. Rubion ſuper Leuit. 18. q. 1.

Alex. ab Alex. Geni. Die. li. 1. c. 24.

cere. Et maximè probatur hoc facto Dei, qui autor ipsius naturę est: nam si directè repugnaret ipsi naturæ faceret duos, vel tres viros, & totidem fœminas, quibus coniunctis generare possent, & non conuenirēt inter se fratres, sed alij consanguinei. Cùm ergo solum vnum creauerit virum, & vnam fœminam, & istorum filios permiserit copulari, consequens est non fuisse id per se malum, & de primis præceptis iuris naturæ, & per consequens fuisse

S. Tho. in 4. d. 39. & 2.2. q. 154 ar. 9. ad 3. Cōtra sup plemen. d. 40. q. 1. ar. 2.

de secundis præceptis, vt asserit S. Th. nam non euidenter in natura aliquod inconueniens, vel aliqua irreuerentia, sequitur per hoc, quòd fratres inter se iungantur, sicut sequitur si pater, & filia, vel filius, & mater: & ob id cū sit de secundis præceptis, potest variatio esse per legem, aut consuetudinē, vt supra diximus. Et infideles coniuncti in talibus gradibus, vbi consuetudo esset si conuerterentur, non auderem separare in consulto summo Pontifice, sicut audio in quadam prouincia (vt referunt fide digni religiosi) consuetum esse. Et similiter in prouincia

In Perù prouin. en el Cuzco fertur matrimo. esse inter fratres.

del Perù, aiunt, apud principes quos *Inga* vocant, licet non in omni loco, apud quos fratres vterini inter se matrimonio iunguntur. Neque id vitio datur, quam cōsuetudinem, vel vsum non inuenimus apud prouinciam Michoacanensem, neque apud Mexicanā. Tamen si aliqua de nouo inueniretur, verum esset matrimonium, neq; essent disiungendi, si conuerterentur. Et adhuc probatur author. B. Gregorij, qui

B. Greg. Lucianus in li. de sacri. dicit apud Assyrios legem latam de connu. inter fratres S. Tho. vbi supra. Drie. de libert. Christiana. lib. 3. c. 11.

quando voluit prohibere talem copulationem inter fratres. 35. q. 3. c. Quædam lex. non dixit esse contra naturā, quod diceret, vt esset dictum suum firmius, & manifestiorem iustitiam contineret prohibitio, sed solum dixit: quia ex talibus copulationibus paucę proles proueniebant, sic experimento dicimus ex tali coniugio prolem non posse succrescere. Ex quibus probabile videtur dicendū, q; si apud aliquos esset consuetudo, vt coniungerentur fratres inter se, non esset contra prima præcepta iuris naturæ, & nō essent separandi si conuerterentur, sed tolerandi. Esset tamen consulendus Papa, quia res grauis est: nā contra talia præcepta iuris naturæ prævalere potest consuetudo, vel lex. Sequitur ergo, q; vbi consuetudo esset, legitimum esset matrimonium. Verisimile satis est istā coniunctionem esse contra ius naturæ secūdarium: quia videmus noui orbis neophytos tempore infidelitatis non approbasse. Et credo non esse contra prima præcepta iuris naturæ, quæ sūt de se mala, & nunquam bene fieri possunt, nec ab aliquo mutari, nisi a solo Deo. Ratio est, quia si esset contra illa prima præcepta, esset idem apud omnes, sed videmus in prouincia iam dicta fuisse consuetum, ergo non est de illis. Item, quia si esset illicitum, nunquā Deus a principio permitteret tales coniunctiones fieri, sed tamē a principio mundi factum est: ergo nō includit in se talis coniunctio manifestā malitiam, vt non possit bene fieri, & mutari ab alio, quā à Deo: nam homines talem fecerunt coniunctionem, ob id tamen non damnamus illos: ergo ex hoc fuit, quòd non erat intrinsecè malum, alioqui solus Deus posset mutare tale ius, vt supra diximus. Alia vide in 1. p. ar. 43. vbi de consanguinitate disputantes, diximus esse huiusmodi coniunctionem de iure naturæ prohibitā secundo modo: hic autem dicimus non esse prohibitā de iure naturæ primæuo, ob quod potest tolerari si fuerit consuetum, maximè post consultationem sedis Apostolicæ. * Et sic qui dicunt de iure naturæ prohibitum esse fratres coniungi, vt Soto lib. 2. de iure & iust. q. 3. ar. 1. & 8. debent intelligi, q; in secundo gradu, & non in primo gradu iuris naturæ. Et quidem argumentum est, quòd idem author ibi ar. 8. cum Caiet. & alij tenet, Abraham, & Sarram verè fuisse fratres, & non fratrueles: ergo cum iam esset multiplicatum genus humanum, si tam indecens esset, fratres non deberent iungi. * Contraria tamen sententia, scilicet, esse iure naturæ prohibitum, suam habet probabilitatem.

Maio. in 4. d. 40. Magist. historiarū. Petr⁹ Blesensis Epistola 116. Vi. Sabellicū. p. p. æneade. p. lib. 2. & 8. & 4. æneade lib. 6. & 2. p. æneade 6.

Cōcordia dictorum in Soto, ne fiat argumentū ad hominem.

In

In confirmationem concl. notandũ, q̃ quidam princeps in regno Franciæ deperijt in sororem, & habuit eam in in concubinam, & petijt dispensationẽ quã & obtinuit,& duxit publicè. Post peruenit ad aures regis, qui increpabat vt desisteret à tali matrimonio, & misit Romam ad Summum Põtificem nuntios, quare concessisset, qui negauit quòd cõcesserit: & apparuit diploma,& cum nollet desistere, motum est bellum, vbi perijt.

2.concluſ. 3. conclusio. Infideles coniuncti in gradibus cõsanguinitatis prohibitis iure humano positiuo,si secundum eorũ consuetudinem fuerint iuncti si cõuertantur,nullo modo sunt separãdi. Ista est clara, & expresse determinata in c. Gaudemus.Extra de diuor.& c.de infidelibus.De consang.& affin. Ratio est illa quam assignat ibidẽ summus Pontifex: quia infideles non arctantur legibus ecclesiæ, & statutis Pontificum: sequitur ergo, q̃ coniuncti in talibus gradibus prohibitis abecclesia nõ sunt separandi, cùm baptismus non tollat coniugia,sed culpam. Non enim eccle siæ statuta obligant nisi illos qui sunt de gremio,& regimine ecclesię,sed tales sunt solum fideles, qui baptismum susscipientes ecclesiam ingressi sunt, extra quã non est salus: ergo non obligantur infideles qui non susceperunt fidem. Dixi in conclusione,dummodo apud tales infideles, fuerit consuetudo, vel lex, nam dato ita sit,q̃ gradus prohibiti ab ecclesia non obligant infideles: quia non receperunt fidem,nec legibus ecclesiæ arctantur:tamen possent obligari ad obseruantiam eorundem graduum:non propter statutum, vel legem ecclesiæ, sed propter legem ipsorum,vel propter eorum consuetudinem,& matrimonium contractũ contra talem legem, vel consuetudinem, non teneret: quòd si conuerterentur ad fidem,disiungendi essent. Verbi gratia. Si aliqua esset natio infidelium lege humana vtentium,quibus prohibitum esset,ne iungerentur in matrimonio consanguinei,vsque ad quintũ gradum: haud dubiè si aliqui cõtra talem legem iungerẽtur, non essent veri coniugati:eodem modo,si non esset lex talis prohibitionis,sed esset consuetudo omnium approbata,per quam reprobantur connubia intra quintum gradum, qui contra talem cõsuetudinem iungerentur,non essent veri coniugati,& conuersi disiungendi essent: quia tales sunt inhabiles personæ per talem legem,vel consuetudinem.

De his, quæ foris sunt, quid ad nos. Extra Ecclesiã non est salus.

Quarta conclusio. Infideles coniun 4.concluſ.
cti in gradibus prohibitis iure Diuino veteri,si ad fidem conuertantur, nullo modo sunt separandi. Hæc conclusio sola est, quæ difficultatem habet propter authoritatem virorum grauissimorum qui contrarium affirmant. Est contra Palud. Ricardum, Bonauentu. Floren.Syluestrum,Maio. & S.Thom. in 4.At quia solutio istius difficultatis pendet ex alia,quæritur, an graduum prohibitio facta Leuit. 18. nunc obliget: & si tunc ante aduentum Christi obligabat etiã infideles sicut Iudęos. Item, vtrum tales gradus ibi positi sint de iure naturæ omnes, vtrum sint cęremonialia,& iudicialia illa,quæ ibi posita sunt. A secundo ergo exordiamur, & quęritur.

Cõtra Palud. d. 39. Ricard. Bonauen. Floren. Syluest. S. Tho. d. 39. art. 3. ad 3.

ARTICVLVS XXIII.

An lex vetus obligabat Gentiles, sicut & Hebræos.

PRIMO, Vtrum lex vetus data populo Iudęorum obligabat tam Iudæos,quàm cęteros infideles Gentiles,quantum ad omnia quæ in lege posita erant.

Pro solutione notãdum, legem esse quandam mensuram, seu regulam humanorum actuum,secundum quam quis præceptis inducitur ad agẽdum, & in prohibitionibus retrahitur. Dicitur enim lex à ligando:quia obligat ad agendum. Ex hoc sequitur aliud,q̃ de ratione legis est promulgatio,vel manifestatio ipsius.Nam si per legem diri gi debet homo in suis actibus, in ordine ad suum finem,necesse est legem si-

Consider. S.Th. 1.2. q. 90.ar. 1. S.Th. 1.2. q.90.ar.4. & in 4. d. 3. artic. 5. quæstiuncula 3.

bi manifestari: alioqui nullo modo posset dirigi, vel regulari lege. Qui enim non cognoscit regulam, nequaquã poterit aliquid regulare regula. Vnde dicitur in decretis. d. 4 ℘ leges instituũtur cum promulgantur: acsi diceret, ℘ frustra lex instituitur, nisi promulgetur: quia vsq; ad promulgationem nullum obligat. Regula enim imponitur (vt bene Doct. S.) per hoc, ℘ applicatur his quæ regulantur, & mensurantur, quare ad hoc ℘ lex virtutem obligãdi obtineat (quod est proprium legis) oportet applicetur hominibus, qui secundũ eam regulari debent, quę applicatio fit per hoc, ℘ venit in notitiam eorũ quibus promulgatur. Nullus quidem sanæ mentis est, qui dicat aliquẽ obligari ad culpã a lege, quam nullo modo audiuit, neq; ei est propo sita vt regula. His notatis, sit 1. concl.

1. concluſ. Prima cõclusio. Omnia moralia, seu naturalia, quæ expressa erant in lege veteri, obligabant ad sui obseruãtiam non solum Iudæos, sed etiam omnes S. Th. 1. 2. q. 98. ar. 5. & q. 85. art. 4. alias gentes. Probatur. Quæ naturalia sunt (quia eadem apud omnes) æqualiter omnes obligant, vel nullum obligant, cum non sit potior ratio de vno, quam de alio: sed huiusmodi moralia expressa in lege, vt est, Non occides. Non furtum facies. Non facies tibi Deos alienos, & similia, Hebræos obligabant, ergo & Gentiles.

Ratio 2. Secundò. Quilibet homo, siue Iudæus, siue Gentilis tenetur non furari, non mœchari, non falsum testimonium dicere, & tenetur omnia alia moralia naturalia prȩcepta obseruare: ergo omnes obligãt talia præcepta. Probatur: quia quilibet tenetur illa obseruare, quæ ratio iudicat obseruãda: sed ratio recta in omnibus, illa iudicat obseruanda, ergo omnes illa tenẽtur obseruare. Quòd ratio recta illa iudicet obseruãda, patet, quia per se nota sunt in malitia, quæ prohibentur.

Ratio 3. Tertiò. Si talia præcepta moralia, seu naturalia non teneretur obseruare alius quam Iudæus, sequeretur, ℘ infideles fornicando, vel furtum committendo, non peccarent, sed infideles Gentiles fornicãdo, & furando peccãt, ergo tenẽtur seruare talia præcepta.

Secunda concluſio. Gentiles, licet obligentur ad obseruãtiam præceptorum moralium, quæ sunt in lege veteri, non tamen obligantur, quia ibi in lege expressa sunt, sed quia sunt de lege naturæ. Probatur: quia ad hoc, ℘ lex obliget aliquẽ, requiritur, quòd ei sit proposita, vt per ipsam dirigatur in suis operationibus: sed lex vetus non fuit proposita Gentilibus, sed solum Iudeis, vt statim dicemus: ergo si in aliquo Gentiles obligat, non erat, quia expressum est in lege veteri. 2. concluſ. S. Th. 1. 2. q. 94. ar. 5. 1. Ratio.

Secundò. Ante legem latam, omnes Gentiles tenebantur omnia moralia præcepta, quæ expressa sunt in lege obseruare: sequitur ergo, ℘ data lege non obligantur ad illa, quia expressa sunt in lege, alioqui lege non stante, non obligarẽtur, quod est falsum, cum omni tempore, etiam in lege naturæ, vbi nulla erat lex scripta, obligabãtur omnes Gentiles ad obseruãtiam illorum naturalium præceptorum. Ratio 2.

Tertia concluſio. Prȩcepta cæremonialia, & iudicialia, quæ posita sunt in veteri lege, nullo modo obligabant infideles Gentiles: nam ad hoc, quòd lex obliget (vt in principio diximus) requiritur promulgatio, & quòd dirigatur ad ipsum cui promulgatur: sed lex vetus nõ fuit Gentilibus promulgata, sed solũ Iudæis, & dato fuerit promulgata non fuit directa ad eos, sed solum ad Hebræos, vt constat ex tota lege, quę loquitur semper cum populo illo Israelitico electo a Deo, quando dicitur, Audi Israel, & his similia. Non enim sufficit, ℘ quis sciat aliquam legem latam esse ab aliquo, nisi etiam sciuerit, quòd ad ipsum fuerit directa, volens eum astringere, & legare, sicut si viginti hominibus existentibus in ciuitate, princeps segregaret decem ex eis, quibus aliqua particularia mandata daret, alij decem (etiam si eis constasset de lege) non tenerentur obseruare: quia præter notitiam legis requiritur quod legislator voluerit obligare illa lege. At vero Deus legem 3. concluſ. S. Tho. vbi sup. & in 3. d. 25. q. 2. ar. 2. q. 2 Abulen. Exo. 30. q. 15. S. Th. 1. 2. q. 90. ar. 4.

con-

condens veterem per cæremonialia, & iudicialia, nullum alium populum nisi Hebræorum voluit religare: ergo ille tenebatur, & non Gentilis.

Ratio 2. Eras. li. 18. epist.

Secundò. Si Gentiles tenerẽtur ad obseruantiam cęremonialium, & iudicialium, quæ posita sunt in lege: sequeretur, quòd sine talium obseruantia non possent saluari: sed hoc est falsum, multi enim Gentilium salui facti sunt tempore legis veteris sine obseruatione aliquorum cæremonialium, seu iudicialium in lege positorum: vt ex Dionys. 9. cap. cœlest. hierarch. patet, dicente, multos Gentilium redactos esse in Deum per Angelos. Et patet de Platone, & Aristot. & alijs, de quibus probabile putat Abulen. in Paradoxa. 5. cap. 132. & Olchot 3. sentent. q. 1. ad quintum. Et si obligarentur ad obseruantiam, nullus saluaretur, nisi obseruaret legem, sicut nullus Hebræorum saluaretur, qui legem, quantum ad cæremonialia, & iudicialia non obseruaret.

Cice. in Tuscul.

Dionys.

Olchot. Abulen.

S. Th. 1. 2. q. 98. ar. 5.

Tertiò. Argumentor ratione S. Th. quia populo Iudæorũ peculiariter data est lex, vt quandam prærogatiuam sanctitatis obtineret propter reuerentiam Christi, qui ex illo populo nasciturus erat: sed quæcunq; statuuntur ad specialem sanctificationem nõ obligant, nisi solum illos, sicut ad quædam obligantur clerici qui mancipantur diuino seruitio, ad quæ laici non sunt astricti, similiter & religiosi: ergo ad aliqua tenebatur populus Dei electus Israeliticus, ad quæ non Gentilium, & non ad naturalia, seu moralia præcepta: quia ad hæc etiam Gentilis populus obligabatur: ergo ad cæremonialia, & iudicialia. Sic S. Th. & Abulens.

S. Th. 1. 2. q. 100. Abulen. 1. Reg. 8. q. 149. & 175. & 176

Aduertenda est valde ista cõclusio, ex qua videtur dependere solutio principalis quæstionis. Si enim illa quæ in Leuitico posita sunt, cæremonialia sunt, vel iudicialia, & non moralia, non astringebant Gentiles, sed solum populum illum Dei, electum specialiter ad hoc.

ARTICVLVS XXIIII.

An modo lex illa Leuit. 18. obliget.

SEQVITVR tractemus de dubio alio, quod attinet ad legalium periodum, & finẽ, & quæritur, vtrum modo lex illa vetus obliget. Respondetur per conclusiones.

Prima cõclusio. Lex vetus per mortem Christi, sic cessauit, vt non solum non obliget ad sui obseruantiã, sed obseruantes eam quantum ad cæremonialia, vel iudicialia, credentes, q; vim habeant, peccãt mortaliter. Probatur authoritate Pauli dicẽtis. Dicendo nouum testamentum, veterauit prius, quod autem antiquatur, & senescit, prope interitum est. Et ratio est. Omnia cæremonialia, & iudicialia (vt egregiè probat B. Th.) figura erat Christi venturi, iuxta Paulum dicentem. Omnia in figura contingebant illis. Venienteq; figurato omnis figura cessat: cum ergo in morte Christi, omnia iam figurata fuerint adimpleta, iuxta illud, Cõsummatum est: ergo omnia quæ figuratiua erant, cessauerunt, & nullam vim habent, vt ait Paulus: Trãslato sacerdotio, necesse est & legis translatio fiat. In quo Glo. cap. Gaudemus, de diuortijs, errauit.

1. concluf. S. Th. 1. 2 q. 103. ar 3. & 4. Theologi dist. 33. Heb. 8. Ratio 1. 1. 2. q. 104 art. 2. 1. Cor. 10. Ioan. 20. ad Heb. 7. Scotus in 4. d. 2. q. 4.

Secundò. Tunc lex dicitur cessare, quando reuocatur à legislatore, & adimpletum est tempus, vsque quo lex extendebatur: sed per mortem suam Christus redemptor noster legem veterem reuocauit, & nouam statuit: ergo sequitur, quòd tunc cessauit, & in passione, tempus adimpletum est.

Ratio 2.

Secunda pars probatur, q; peccent obseruantes cęremonialia, vel iudicialia, putantes modò licere obseruare. Paul. ad Gal. Si circũcidimini, Christus nihil vobis prodest: sed nihil excludit fructũ Christi, nisi peccatum mortale: ergo obseruantes peccant mortaliter.

1. Ratio 2. p. Ad Gal. 5.

Secundò. Qui modò simul cum baptismo abstineret à cibis prohibitis in lege, peccaret mortaliter, vt notũ est,

Ratio 2.

& non

& non ob aliud, nisi quia legem veterem obseruat simul cum Euãgelio: ergo nullo modo licet obseruare. Dixi tamen, si talis obseruet, quia credit legem veterem currere cum Euangelio sacro: quia si aliqua in lege posita iudicialia obseruet, non quia in lege veteri fuerint præcepta, sed quia modò per leges humanas cõstituta, non peccaret: quia talia nõ obseruat, quia fuerũt lege veteri prohibita, sed quia modo sunt de lege humana: similiter si quis casu aliquo abstineret à quibusdam cibis prohibitis in lege veteri, nõ eo quòd fuerint ibi prohibiti, sed quia non vult modò comedere, nullum peccatum committeret.

2. concl. Secunda conclusio. Moralia, seu naturalia, quę fuerunt expressa in lege veteri, & iudicialia quædam, quæ modò lege humana constituta sunt, & alia cæremonialia, si quæ sunt in Ecclesia, quæ olim fuerunt in lege veteri, & si modò obligent, non tamen quia in lege veteri fuerunt constituta, sed quia

Ratio. alia lege fuerunt stabilita. patet. Si verum est, legem veterem cessasse quantum ad obligationẽ, sequitur nullum præceptum in lege expressum modò obligare, quia ibi fuerit expressum: sed constat multa iudicialia, quæ fuerunt in lege veteri modò obseruari, & habere vim obligandi: ergo hoc non habent a lege veteri, sed à noua lege humana.

Soto de iust. & iur. lib. 2. q. 5. art. 4. Manifestum est enim de moralibus pręceptis decalogi, quæ modò obligant, sed non quia expressa fuerunt in lege, sed quia naturali lege sunt cõstituta: & idem de cæremonialibus, si aliquod est in Ecclesia Dei, nullã vim, seu obligationem habet, quia fuit in lege veteri institutum, sed quia per legem Ecclesiæ de nouo fuerit constitutum.

3. concluſ. Tertia conclusio. Non solũ illa quæ in lege veteri erant posita, modò non obligant, quia ibi fuerunt expressa, sed neque ipsa modò lex dici potest. Patet

Hebr. 7. ex Paulo, quia translato sacerdotio, necesse est legis translatio fiat, si ergo lex translata est, iam non est lex.

Virues in matrimo- Et apertè probatur. Lex dicitur à ligando, quia obligat, & ligat ad sui obseruantiam: sed (vt diximus) nullo modo iam lex vetus obligat: ergo non dicitur lex. nio regis Angliæ. S. Th. 1. 2. q. 90. ar. 1.

Secundò. Ideo dicitur lex, quia est tanquam regula quædam proposita, per quam homo suas debeat operationes dirigere: sed lex vetus nobis nõ est ad hoc proposita, cum secundum illam non debeamus viuere, sed secundum legem Euãgelicam: ergo propriè loquendo modò, neq; lex dici debet: si ergo dici lex non debet, contra operantes non redarguendi. Quare infideles contrahentes, contra mandatum legis veteris, verè contrahunt: quia non tenentur illa lege, neq; vim obligandi habent illa ibi expressa, nisi ex alia lege trahant obligationem, & vim.

ARTICVLVS XXV.

An gradus prohibiti in Leuitico sint de iure naturæ.

CONSEQVENS est tractare, an gradus prohibiti in Leuitico sint de iure naturæ, vel sint quid cæremoniale, aut iudiciale. nam (vt suprà diximus) si morale, vel naturale, omnes obligat, tam Hebræos, quàm Gentiles: & cõtra prohibitionem contrahentes, non contrahunt. Si autem illa prohibitio graduum cęremoniale, aut iudiciale est, non obligabat infidelem. Vnde nullo modo infideles coniuncti in talibus gradibus essent separandi.

PRO debita quæstionis intelligentia ponuntur verba textus.

Litera Leuit. 18. *Loquutus est Dominus ad Moysen dicẽs; Loquere filijs Israel, & dices ad eos. Ego dominus Deus vester, iuxta consuetudinem terræ Ægypti, in qua habitastis non facietis. Et iuxta morem regionis Chanaam, ad quam ego introducturus sum vos, non agetis. Neque in legitimis eorum ambulabitis, facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis, & ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus vester. Custodite leges meas, atq; iudicia,*

qua

quæ faciẽs homo viuet in eis. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat: vt reuelet turpitudinem eius. Ego Dominus. Turpitudinem patris tui, & turpitudinem matris tuæ non discooperies. Turpitudo patris tui est. Turpitudinem sororis tuæ ex patre, siue ex matre, quæ domi, vel foris genita est, non reuelabis. Turpitudinem filiæ filij tui, vel neptis ex filia nõ reuelabis, quia turpitudo tua est. Turpitudinem filiæ vxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & est soror tua, non reuelabis. Turpitudinem sororis patris tui non discooperies: quia caro est patris tui. Turpitudinem sororis matris tuæ non reuelabis: eo quòd caro sit matris tuæ. Turpitudinem fratris patris tui non reuelabis, nec accedes ad vxorem eius, quæ tibi affinitate coniungitur. Turpitudinem nurus tuæ non reuelabis: quia vxor filij tui est, nec discooperies ignominiam eius. Et vxorem fratris sui nullus accipiat. Turpitudinẽ vxoris fratris tui nõ reuelabis: quia turpitudo fratris tui est. Turpitudinẽ vxoris tuæ, & filiæ eius non reuelabis. Filiam filij eius, & filiam filiæ illius non sumes, vt reueles ignominiam eius: quia caro illius sunt: & talis coitus incestus est. Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc ea viuente. Ad mulierem quæ patitur menstrua non accedes, nec reuelabis fœditatem eius. Cum vxore proximi tui non coibis, nec seminis commixtione maculaberis.

Hæc in litera illius capituli, quam oportet diligenter intueri, & singula seorsum considerare, & aduertere.

1. notab. Burgen. Duobus modis cognoscitur aliquid de iure naturæ.

Et primo oportet notare ex doctissimo in lege Paulo Burgẽsi in suo scrutinio scripturarum. Dupliciter (ait) cognosci potest, vtrùm aliquod præceptum legis Mosaicæ sit morale, an nõ. Primò. Quicquid præceptorum rectè deducitur ex primis principijs iuris naturalis, id morale præceptum est, & ad ius naturale pertinens. Verùm non sufficit (ait ipse) vt multis, & ambagiosis consequutionibus ita deducatur: nam sic omnia præcepta, siue iudicialia, siue cæremonialia essent moralia; quia Moyses in his præcipiendis ratione quadam naturali vsus est, nec quicquam alienũ à dictamine rationis instituit: tamen non omnia talia sunt præcepta moralia, si morale accipiatur, vt distinguitur contra cæremoniale, & iudiciale.

Secundo modo potest cognosci aliquid esse de iure naturæ, seu morale. Nempe si ante legislationem indifferens erat, an sic, vel aliter fieri debuisset, non lege naturę: nam quod potuit indifferenter bene, vel male fieri, non est morale, neq; de lege naturæ, vt haberet duas sorores matrimonialiter coniunctas, prout Iacob legitur habuisse, quod post prohibitum fuit lege Mosaica. Hæc ex Burgen. Gen. 25. Matt. 19.

Notandum insuper, quòd circa graduum prohibitionem aliquid est de iure naturæ, & aliquid est de iure positiuo. De iure naturæ enim est, quòd inter aliquas personas prohibeatur coitus, propter honestatem quãdam: sed determinatio harum, vel illarum personarũ est de iure positiuo. Patet primum, quia in coitu sit quædam irreuerentia, cum discooperitur turpitudo fœminæ, cum qua est coitus, vt dicitur in Leuit. sed quibusdam personis debetur tanta reuerentia, vt nihil turpe illarum liceat videre: ergo natura inclinat à coitu tali, abstinendum. At vbi est illicitus coitus ex hac parte, & matrimonium est illicitum: ergo nõ licet ex iure naturæ talibus commisceri. Secunda pars patet, quia determinatio tot personarum, vel talium, non est de iure naturæ: quia non est de dictamine rationis, sed est a iure positiuo: nã vt Arist. ait, quædam sunt de iure naturæ, vt sacrificare Deo: sacrificare autem Ioui, vel Brasidæ, vel offerri capram, aut duas oues, est iure positiuo, & hoc vocatur legale. His suppositis, sit prima conclusio.

Notab. 2. Leuit. 18. Ratio 2. Arist. 5. ethic. c. 7.

Prima conclusio. Nõ omnes gradus Leuitici sunt iure naturali prohibiti. Probatur ex supra dictis ex Burgensi. Illud dicitur esse morale ꝓpriè, quod deducitur immediatè ex primis principijs iuris naturæ: sed nõ elicitur immedia-

1. concluſ. Leuit. 18. Burgen. Celaya. d. 40. in fine.

Castro de potestate legis pœnalis. li. 1. c. 12.

mediatè ex primis principijs iuris naturæ malam esse coniũctionem matrimonij in omnibus gradibus positis ibi in Leuitico: ergo nõ sunt omnes tales iure naturæ prohibiti. Patet. Ducere

1. Cor. 7.

vxorem fratris mortui sine liberis, nõ

Soto de iust. & iu. lib. 2. q. 3. art. 1.

deducitur expressè ex primis principijs, malũ esse: quia si sic, maximè quia iniuria fit fratri, sed ei non fit: quia ipso mortuo, solutum est matrimonium. Ducere etiam nurum, post mortem proprij filij, & sic de multis alijs.

Ratio 2.

Item. Illud non est de iure naturæ (vt ait Burgensi.) quod indifferenter poterat bene, vel malè fieri ante legislationem: sed plures gradus ibi sunt, in quibus ante legem datã poterat bene vel malè fieri matrimoniũ: vt cum duabus sororibus contrahere, sicut fecit Iacob Rachel, & Lyam ducendo:

Gen. 29.

non ergo omnes ibidem positi sunt de iure naturæ prohibiti.

Ratio 3.

Præterea. De iure naturæ est prohibitio inter aliquos, sed inter tot, vel tales, est de iure positiuo, vt diximus in secundo notabili: sequitur ergo, quòd non omnis gradus ibi prohibitus sit de iure naturæ.

Ratio 4. S. Tho. 4. dist. 33. Viguer. in suis instit. theo. ca. 6. §. 7. ver. 12

Ad idem principaliter. Illud dicitur esse prohibitũ iure naturæ, quod impedit consequutionem finis, quem intendit natura, sed finis matrimonij constare potest, etiã si non omnes personæ ibi positæ prohibeãtur matrimonialiter coniungi: ergo nõ in omnibus est iuris naturæ prohibitio: nam prohibetur in lege, ne quis ducat vxorem fratris, ne quis ducat amitam, vel materteram: sed potest finis matrimonij saluari cum coniunctione istarum personarum: ergo non est de iure naturæ prohibitum. Et non solum finis principalis, qui est prolis procreatio, & educatio, & sufficiens instructio posset stare: etiam si coniungatur quis materteræ, vel illi, quàm habuit frater in vxorem: sed etiam finis secundarius, & minus principalis matrimonij, qui est o-

1. Cor. 12.

perum communicatio ad thesaurizandum filijs suis.

Cõfirma.

Cõfirmatur. Si tales necessitudines ibi positæ essent de iure naturæ prohibitæ (vt aliqui Doctores videntur affirmare) aliquis Philosophorum mentionem ipsarum faceret: sed nullibi reperitur scriptum: ergo videtur non esse omnes tales de iure naturæ.

Ratio 5.

Præterea. Connubia fiunt apud gentes, inter omnes personas ferè ibi prohibitas, & sine aliqua repræhensione: sequitur illa non esse de iure naturæ prohibita, saltim de primis principijs iuris naturæ, quia talia sunt idẽ apud omnes. At vt constat ex historijs Gentilium, & nobis experientia est manifestum inter noui orbis neophytos, sic ferè inter omnes gradus ibi positos, matrimonium fuisse in vsu absque repræhensione, vt statim dicemus: sequitur ergo non esse de iure naturæ primæuo, imò neque secundario: quia illa quæ sunt iure naturæ prohibita, sunt, quæ eliciũtur ex primis principijs, sed non elicitur, malum esse coniungi matrimonio cum omnibus personis ibi positis in Leuitico: ergo nullo modo dicẽdum est, omnes tales gradus prohibitos iure naturæ.

Ratio 6.

Sextò. Aliquæ personæ æqualiter coniunctæ, sicut illæ, quæ ibi expressæ sunt, eadẽ lege contrahere permittuntur, sed tamen stando in iure naturæ eadem est ratio vtrobique: ergo non omnes prohibiti sunt de iure naturali, sed legali: nam prohibetur in lege, ne mulier eadem duobus fratribus matrimonio copuletur: sed non prohibetur, quòd vnus vir non ducat duas sorores: & tamen eadem est affinitas ex parte vtriusque: sequitur ergo cum eadem deberet esse ratio stando in iure naturæ, & vnum permittitur, & aliud prohibetur, quod talis prohibitio non est stando in iure naturæ.

Ratio 7.

Septimò. Ante legem scriptam licitum erat coniungi in aliquibus gradibus ibi in lege positis, vt cõstat ex scriptura sacra, cum vxore. s. fratris defuncti, vt patet de filijs Iudæ: sed quod

Gen. 38.

contra legem naturæ erat, nunquam fuit licitũ, imò tunc qui bene agebant, secundum legem naturæ regebantur, cùm nulla alia esset lex qua dirigerentur. Sequitur ergo (postquam in le-

ge

ge illa non fuerunt prohibitæ tales pẽrsonæ.) non fuisse dẽ lege naturæ: alioqui ante legem scriptam, vbi sõlũ dirigebantur per legem naturæ, illa deberent obseruari: sed non fuerunt obseruata, sed contrarium, ergo non erat de lege naturæ.

Ratio 8. Octauo. In ipso textu Leui. dicitur. Audi Israel præcepta mea, & iudicia mea seruabitis. Ibi proponuntur iudicia simul & precepta: sed iudicia nullo modo pertinẽt ad ius naturale: sequitur ergo non omnia ibi posita ẽs se de iure naturæ: alioqui solum diceret præcepta, & non in iudicia.

Ratio 9. Vltimo. Ibi in textu ponitur sub prohibitione accedere ad menstruatã, sicut & ducere nouercam, vel sororẽ: sed prohibitio, de non accedendo ad menstruatam, non est morale, sed iudiciale, aut ceremoniale, vt notum est: ergo non omnia ibi posita sunt de iure naturæ prohibita. Adducta sunt tot argumen. vt rem apertè persuadeamus, cõtra graues authores aliàs.

2. concluſ. Leui. 18. 2. conclusio. Ex omnibus gradibus positis consanguinitatis in linea transuersali, probabile videtur nullũ prohibitum iure naturæ, propriè capiendo ius naturæ. Probatur. Coniunctione quidem facta in omnibus gradibus ibi positis extra lineam descendentiũ, nulla sequitur naturalis irreuerentia: nec euacuatur finis matrimonij: ergo consequens est, nullum gradum iure naturæ prohibitum. Probatur maior. Nam per hoc, ꝙ quis ducat amitam, vel materteram, nulla est irriuerẽtia naturalis, quę naturaliter debetur patri, & matri, & non sorori patris, vel matris: habere ergo amitam, vel materteram in matrimonio, non repugnat iuri naturæ, nec tollitur finis matrimonij per talem coniunctionem: nam proles potest esse, & sufficienter educari, & potest esse operum communicatio, ergo sequitur non esse contra ius naturæ, saltim contra prima principia, tales coniunctiones.

1. Ratio. Ratio 2. Præterea. Si aliqua coniunctio in linea transuersali esset de iure naturę prohibita, maximè fratrum inter se: sed hæc non est, vt suprà diximus, capiẽdo ius naturę strictè pro illo, quod prohibitum est ex primis principijs iuris naturæ: ergo nulla coniunctio illarum personarum ibi positarum est contra ius naturæ, idest, contra prima principia iuris naturę: quia stante coniunctione fratrum inter se, saluari potest finis principalis matrimonij, & similiter minus principalis. Hanc cõclusionẽ asseruisse videtur. S. Doctor, qui dicit. Accedere ad consanguineas, vel affines, non est secundum se difforme, aliàs nullo tempore licuisset. Et respondet ibidem, ꝙ in cõmixtione personarum coniunctarum aliquid est, quod est secundũ se indecens, & repugnans naturali rationi, sicut ꝙ commixtio fiat inter parentes, & filios, quorum est per se, & immediata cognatio. nam filij naturaliter honorem debent præstare parẽtibus. Aliæ verò personæ, quæ non coniunguntur in cognatione, videlicet secundum se ipsas (vt est in linea transuersali) sed per ordinem ad parentes, non habent ita ex se ipsis indecentiam, sed variatur circa hoc decẽtia, vel indecentia, secundum legẽ Diuinam, vel humanam, & secundum consuetudinem. Hæc S. Tho. Ex quibus verbis constat conclusio. Nulla quippè directè indecentia includitur, si fratres inter se coniunganturin matrimonio, & à fortiori si alij consanguinei: quia si includeret, non posset variari decentia, vel indecentia aliqua lege, vel consuetudine, sicut illa quæ intrinsecè bona sunt, nulla consuetudine, nulla lege variantur in bonitate, vel malitia, sed semper eodem modo manent. Istam etiam sẽtentiam grauis doctor Ricardus affirmat dicens, iure naturæ prohibitam coniunctionẽ inter parentes, & filios, & lege Diuina alias personas, vt in Leuiti. ne daretur incentiuum luxuriæ, si liceret copulari illos, qui simul debebant cohabitare. Ex isto doctore patet factam distinctionem inter ius naturę, & Diuinum. Et dicit. Illa quæ sunt Leuiti. 18. excepta coniunctione parentum, & filiorũ, nõ esse de iure naturæ. Hanc itidem

S. Tho. 2. 2 q. 154. ar. 9. ad. 3.

Ricard. in 4. dist. 40. art. 1.

Alexand. Halé. 3. p. q. 35. mé. 6. Item. 2. p. q. 169. m em. 2. Loazes in tracta. de matrimo. dubio. 2. Hugo. lib. 2. p. 1. c. 4. Leuiti. 18.

dé affirmat irrefragabilis doctor Alexan. Halensis e sdem ferè verbis, quibus Ricardus, distinguens illa quæ iure naturæ prohibita sunt, ab illis quæ iure Diuino veteri, in quo ponit omnes personas, exceptis parentibus, & filijs. Et ante omnes hos grauissimus Hugo de S. Victore eandem tenuit sententiã, a quo credibile est sumpsisse. Et probatur conclusio vltimo ex verbis textus. Nam volens dominus Deus populum suũ peculiariter electum ad cultum Dei, quadam pollere sanctitate inter cęteras gentes, dedit ista præcepta peculiaria, & posuit has prohibitiones in matrimonio. Quia ait sic. *Iuxta consuetudinem terræ Aegypti in qua habitastis, nõ facietis, neq; iuxta morem regionis Chanaã, ad quàm introducturus sum vos*. Sequitur ergo ex ipso textu tales coniunctiones fuisse in vsu apud omnes Gentes, quæ tũc erant: ergo non erat iure naturę prohibitæ, alioqui non contra ius naturæ omnes nationes facerent. Et Alexan. Halen. dicit. Lex naturæ dictabat, vt non iungerentur frater, & soror, non quia debitum, sed quia honestum, & decens, maximè in natura multiplicata: quia lex hoc in statu naturæ non multiplicatę concederet. Lex tamen excepit patrem & filiam, matrem, & filium, tanquàm debitum. Hæc ille.

Alexan. vbi supra.

3. conclu. Leuiti. 18.

3. conclusio. Prohibitiones circa matrimonium positæ in Leuiti. circa affinitatis gradus, non sunt de iure naturæ strictè capiendo, nec omnes simul, neq; aliqua illarum. Probatur. Affinitatis gradus nõ est de se prohibitus in matrimonio, nisi ratione consanguinitatis, vt constat: sed consanguinitatis gradus (vt probauimus ex S. Tho. qui nõ habent coniunctionem, nisi per accidens in ordine ad vnum principiũ, vt sunt in linea transuersali) non sunt prohibiti iure naturæ: ergo à fortiori neq; gradus affinitatis erunt prohibiti: quia non est affinitas, nisi propter consanguinitatem: ergo vbi consanguinitas, non est prohibita, neq; affinitas erit à fortiori. At cùm non sit potior ratio de vno gradu, quàm de omnibus, cùm omnes illi Leuiti. non sint de iure naturæ, neq; aliquis eorũ. Notanter dixi, strictè capiẽdo, qa fortè accipere nouercã, prohibitũ est iure naturæ capiẽdo ius naturę pro illis quę prohibita sunt secũdario, id est, de secũdis prę ceptis iuris naturæ. Videtur quidem quædam decentia, seu naturalis conuenientia, q; nullus nouercam sibi assumat in vxorem, tamen non est manifestum. De quo nos suprà in 1. p. dixi mus, quando de affinitate loquuti sumus. Satis sit sciamus nullum gradũ affinitatis prohibitũ fuisse aliquo tempore, vel aliqua lege, nec iure naturæ, strictè capiẽdo pro illis quæ de per se sunt mala, neq; possunt bene fieri.

Ratio.

Abulen.

Nouercã accipere i vxorem in re naturæ secũdario fortè prohibitũ est.

suprà. 1. p. art. 43.

4. Conclu.

4. conclusio. Omnia illa præcepta circa matrimonium Leuiti. 18. excepta prohibitione parentum, & filiorũ, sunt inter iudicialia computanda, & non inter moralia. Probatur: nam omnia, quæ in lege veteri posita sunt, necessario computanda sunt vel inter moralia: vel iudicialia, vel cæremonialia: sed tales prohibitiones circa matrimonium positæ (excepta parentum, & filiorum) non ponuntur inter moralia: quia inter moralia solum illa ponũtur quę naturalia sunt (idem enim est morale, quod naturale: vt egregiè, S. Tho.) sed istæ prohibitiones (vt diximus) non sunt de iure naturæ: ergo non ponuntur inter moralia. Neq; ponuntur inter cæremonialia, quia solum inter illa computantur, quæ ad cultum Dei directè sunt ordinata: sed tales prohibitiones non ad cultum Dei ordinatæ sunt directè, vt constat ex S. Thom. ergo necesse est computentur tales prohibitiones inter iudicialia. Hanc conclusionem videtur S. Thom. ponere, licet non ita expresè: nam post quàm per multas quæstiones in prima 2. tractauit de moralibus, & cæremonialibus, tandem quæst. 105. art. 4. veniens ad iudicialia ad 7. numerat prohibitionem Leuiti. 18. graduum consanguinitatis, & affinitat. inter iudicialia. In quo videtur errasse Viguerius Granatensis in suis Theologicis institutionibus.

Ratio.

S. Tho 1. 2 q. 100. ar. 1

S. Th. 1. 2. q. 19. ar. 2.

S. Th. 1. 2. q. 105. ar. 4. ad 7.

Cõtra Viguerium.

cap.

cap. 16. §. 7. ver. 9. quando dicit, in illam legem moralem nõ posse cadere dispensationem, quia erant illi gradus naturales.

1. Obiect. Sed contra dicta est argumentum. Illa præcepta Leuiti. 18. seu tales prohibitiones in matrimonio contrahendo non sunt cęremonialia, neq; iudicialia: ergo naturalia. Probatur. Non cæremonialia, quia non directè ordinata ad cultum Dei. Neque sunt iudicia, nam illa iudicialia posita sunt, quæ componebant iustitiam, & pacem inter homines, istę verò prohibitiones nullam iustitiam, nullam pacem componebant: ergo non sunt iudicialia, quare sequitur moralia, seu naturalia esse.

Obiect. 2. Secundo. Omnia quæ posita sunt ibi, erant prohibita inter Gentes ante legislationem: sed Gentes non tenebantur alia lege quàm naturali: ergo sequitur tales prohibitiones esse de iu
S. Tho. 1. 2 re naturæ. Probatur maior: nam in
q. 100. eodem cap. subiungitur ratio prohibitionis talium graduum, quando dicitur. *Ne polluamini omnibus his, quibus cõtaminatæ sunt vniuersæ Gentes, quas ego eijciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra*: Si ergo ita est, q; Gentes pollutæ erant, quia huiusmodi coniunctiones non obseruabant, sequitur q; tenebantur obseruare: sed nulla alia lege tenebantur obseruare, nisi naturali, ergo lege naturæ prohibiti erant tales gradus.

Obiect. 3. Tertio. Eisdem verbis ibidem prohibentur omnes gradus, semper enim dicitur. Non reuelabis turpitudinem,
Alexan. Halen. 3. p q. 27. articu. 3. & 36. c. 6. sed constat gradum illum parentum, & filiorum de lege naturæ esse: ergo similiter, & alij gradus, qui eodem modo, & eisdem verbis prohibiti sunt. Nõ enim videtur potior ratio de vno, quàm de alio. Quòd si aliqua fuisset, verbis differentibus id in scriptura declaratum fuisset.

Ad primũ. Stantes in sententia nostra, & per ordinem respondentes, ad primum dico, ita esse, q; iudicialia illa sunt, quæ pacem inter homines, & iustitiam componebant. Et quando dicitur, id non fuisse in prohibitione illorum graduũ Leuitici, negamus: nam pax, & iustitia aderat ex hoc, q; tales qui coniungebantur consanguinitate, vel affinitate, non coniungebantur matrimonialiter, sed alij extranei, & pax constituebatur per huiusmodi prohibitiones: nam non existentibus illis, copularentur consanguinei, & affines, & nõ extranei, & si nõ coniungerentur extranei, non esset pax, qualis est inter illos, qui matrimonio coniunguntur. Consanguinei enim, & affines habent pacem inter se ratione talis vinculi, neq; est aliud vinculum ita necessariũ ad pacem fouendam: sed tamen non est sic inter extraneos: ob id sapientissimè à Deo ordinatum est, vt tales, qui coniuncti erant vinculo cognationis, non coniungerentur in matrimonio, sed alij qui extranei erant, vt pax dilataretur. Item & iustitia. Nam sic est, q; vbi pax, & iustitia. Iustitia enim Psal. 84.
& pax osculatæ sunt. Satis enim iustum fuit tale factum, vt amicitia suas fimbrias dilataret. Sequitur ergo inter iudicialia computandam esse, talẽ graduum prohibitionem.

Ad 2. quando dicebatur, Omnia illa prohibita esse Gentibus, quia pollutę dicuntur huiusmodi coniunctionibus, quod esse non posset, nisi iure naturali prohibitum esset, responderi potest dupliciter. Primo, illas Gentes pollutas dici, non quia vterentur talibus personis in matrimonio, quæ in Leuitico sunt prohibitæ: sed quia vtebantur illis extra matrimonium, per incestuosos concubitus. Et hoc verisimile: nam ex noui orbis neophytis, possumus coniectari & de alijs infidelibus: sed polluti erant, quia illis personis sine delectu miscebantur extra matrimonium incestuosè: & ob id abominabiles, & polluti vocabantur. Sic & illi Gentiles à Deo vocati abominabiles, & polluti, quia personis illis commiscebantur sine matrimonio, nec se continebant. Hoc videtur eò fuisse, q; cùm habitarent tales personæ, vt in plurimum, simul: & poterant matrimonialiter copulari, cum non esset iu-

Ad 2.

1. solutio.

re

re naturæ prohibitum, exardebant in eorum amorem, & laxabant frænа luxuriæ, neq; continebant se, ob quod miscebantur absq; matrimonio, sicq; polluti vocabantur Gentiles. Hæc fuit causa, quare dominus Deus suo populo electo Hebræorum, voluit legem dare, in qua prohiberet coniunctionem talium personarum, in matrimonio. Nam quia contingebat simul in eadem domo habitare, cognito per legem, non posse copulari in matrimonio, abstinerent & ab incestuoso concubitu, à quo non abstinebant Gétes: quia poterant matrimonio copulari. Hæc ratio assignatur à doctoribus talis prohibitionis tunc factæ. Experientia etiam constat apud noui orbis neophytos, quibus iam per Ecclesiam interdicti sunt gradus certi affinitatis, & consanguinitatis, quòd stante tali prohibitione, abstinent ab incestuoso concubitu, qui tamen antiquitus, vbi nulla prohibitio, non abstinebant facile.

2. solutio. Secundo potest dici ad argumentũ (licet non tam sufficienter sicut primo dictum est) quòd tales Gentes abominabiles, & pollutæ dicebantur illis coniunctionibus prohibitis Leuitici. 18. ob quod Deus voluit illas prohibere Iudæis, non quia tales prohibitiones essent de iure naturæ primæuo: sed quia fortè erat illud contra leges suas, vel consuetudinem suã. Tunc quidem peccatum esset contra facere. Tamen quia non credo consuetudinem fuisse apud Gentiles abstinendi in talibus gradibus, neq; legem institutam, primam solutionem puto veram, & sufficiẽtem: quia perfectè euacuat difficultatem argumẽti.

Ad 3. Ad 3. argumentum respon. quòd dato eisdem verbis omnia sint prohibita, non sequitur omnia esse de iure naturæ prohibita. Ibi enim prohibitum est ad menstruatam accedere: attamen nullus est qui dicat hoc intrinsecè malum esse. Eodem etiam modo præcipitur abstinentia in aliquibus diebus à certis cibis, & præcipitur ieiunium, tamen non sunt eodẽ modo ista præcepta. Primum quippè merè positiuum est: secundum autem aliquando est de iure naturæ, vt si sit necessarium, vel ad valetudinem, vel ad continentiam seruandam. S. Tho. 2. 2 q. 147. art. 3.

Sed hic adnotare libet, quod D. Alphonsus Viruesius Episcopus Canariensis in suo illo singulari tractatu matrimonij regis Angliæ, dicit de istis gradibus Leuit. 18. differens, in probatione tertiæ hypotesis, quod ibi nõ est prohibitum coniugium inter illas personas, sed cõcubitus illicitus: quia turpitudinem non reuelabis, non intelligit prohibitum coniugium, sed concubitum: quia talis concubitus extra matrimonium erat in vsu apud Chananeos. Quod probat multis argumentis, quia eodem tenore prohibetur accessus ad menstruatam, & non intelligitur, quòd non sit iungenda in matrimonio. Tenendo ergo hanc expositionem, quæ rationabilis probatur, manet huiusmodi gradus non solum non habere modo vim obligandi, sed neque fuisse olim de iure Diuino quantum ad contractum matrimonij. Viruesius Episcop. Notanda opi. singularis.

Ex omnibus istis sequitur in proposito conclusio vniuersalis tenenda tanquàm vera, quòd infideles coniuncti in gradibus illis prohibitis Leuiti. 18. siue fuerit ante legẽ Christi, siue post, siue sint gradus affinitatis, siue consanguinitatis, dempto illo gradu parentum, & filiorum inter se, dummodò non contrahant contra leges suas, vel consuetudinem suam habentem vim legis, & si conuertantur, nullo modo esse separandos. Conclu. Corolla. Infideles coniuncti in gradib⁹. Leuit. 18. vere contrahunt.

Probatur. Si separandi essent, ex eo esset, quòd tales tenerentur lege illa Diuina veteri: sed tunc nõ tenebantur, nisi solum Iudæi, vt diximus suprà, neq; modò aliquam obligationem habet lex illa, magis quàm si nunquàm lata fuisset: ergo nullo modo infideles tali lege obligantur, sicq; contrahentes matrimonium in gradibus illis non sunt separandi. 1. Ratio.

Secundo. Quod est verum matrimonium, & legitimum, nõ dissoluitur per baptismum: sed matrimonium inter infideles contractum in gradibus Ratio 2.

pro-

prohibitis in Leniti. est legitimum: quia inter legitimas personas, per legitimum consensum celebratum: ergo non tollitur per baptismum, qui non tollit coniugia, sed peccata.

Ratio 3. Præterea. Gentiles, solum tenebantur seruare moralia, seu naturalia: sed prohibitio istorum graduum extra parentum, & filiorum, non est morale, vt diximus: ergo non tenentur infideles ad obseruantiam illorũ, & sic coniuncti in talibus gradibus nõ sunt separandi. Hanc sentẽtiam tenet Caie. 2.2. q.154. ar. 9. ad 3. Caie. vbi suprà. Eandem ante ipsum tenuit dominus Abulen. merito inter antiquos reponendus. Eandem item ante istos Thomas de Argentina in 4. etiam si doctor S. in 4. ex communi opinione sequutus videatur contrarium dixisse, tamẽ in 2. 2. idem tenet, cui sententiæ standum est. Alij autem doctores contrarium dicentes decepti sunt in duobus. Primo: quia putabant illos gradus ibi expressos esse iure naturali prohibitos, qđ falsum est. Secundo, quia legem veterem credebant obligasse infideles. Et sic malè intelligit Glo. illa in c. literas. de restitu. spoli. dicens, gradus Leuitici esse iure naturæ prohibitos.

Abulen. 1. Reg. 8. q.149. Tho. de ar gen. d.40. S. Tho. 2.2 q.154. arti. 9. Error glos sæ.

Argumentum cõtra tenẽtes cõtrariã opinionem. Contra istorum doctorum inaduertentiam libet argumentari. Dato concederemus eis (quod tamẽ negamus) tales gradus prohibitos in Leuitico omnes Gentes obligasse, vnde ipsi poterunt probare quod affirmant, matrimonium contra talem prohibitionem factum nullum esse, & dissoluendum: nã multa sunt iure Diuino prohibita, & humano, quæ tamen facta tenent. Patet. Post sponsalia cum vna, contrahere cum secunda: prohibitum est lege Diuina, & naturali, tamen factum tenet. Extra, de sponsalibus c. Veniens. Item (sicut verum puto) iure Diuino, & naturali prohibita est pluralitas beneficiorum, tamen plura habẽs, verus est dominus fructuum. Prodigalitas prohibita est iure Diuino, & tamẽ donatio prodiga tenet, & per ipsam verum ius acquiritur. Iure etiam positiuo Ecclesiæ, prohibetur incestuoso, cum affinibus vt cõtrahat post mortem vxoris, tamen si contrahit, verum est matrimonium. Item. Prohibetur nequis clandestinè contrahat, Extra, de clandesti. despon. per totũ. tamẽ factum tanet. Sequitur ergo ex istis exemplis, q; dato (licet non concesso) prohibitum fuisset ipsis infidelibus contrahere in illis gradibus Leuitic. non tamen sequeretur, q; tale matrimonium contractum non teneret, sicut doctores præfati affirmant. Modo tamen post Concilium Tridentinum, sessione 24. c. non valet clandestine contractum sine testibus, vt supra dictum est, & in fine in appendice.

Multa ꝓhibita quę facta tenent.

Dionysi. Carth. p. 10. fo. 416.

Confirmatur. Sub eiusdem verbis quibus personæ coniunctæ consanguinitate, & affinitate in lege prohibentur contrahere: prohibentur & aliæ personæ. Prohibetur enim ne sacerdos scortum sumat in vxorem, aut vile prostibulum: sed tamen credo q; si contra tale mandatũ sacerdos sibi copulasset scortum, licet peccasset, teneret. De Salomone etiam legitur, q; habuit vxores. Moabitidas, & Amonitidas & Etheas de Gẽtibus, de quibus dixerat Deus, non ingrediemini ad eas, tamen eas puto veras fuisse vxores, vt scriptura narrat, quicquid dicant alij: ergo etiam si esset prohibitio facta, quæ infideles omnes obligasset, non sequitur non fuisse validum matrimonium contra talem prohibitionẽ contractum.

Cõfirma. Leui. 21. 3. Reg. 11.

Argumentum contrarium. Nec argumentum, quo innituntur contrarium dicentes, aliquid probat, arguentes ex c. Gaudemus, Extra, de diuortijs. Et c. De infidelibus. de consan. & affin. in quibus. c. Summus Pontifex videtur determinasse infideles, non arctari constitutionibus. Ecclesiæ, quia foris sunt: sed tamen arctari constitutionibus positis lege Diuina, quæ obligat omnes, at quia lex vetus lex Diuina est, obligantur & infideles.

Solutio. Dicendum, verum esse quod ibidem determinatum est, quia infideles obligantur seruare ius Diuinum, non quidem ius Diuinum vetus, cum illud nõ sit ius, neq; christiani teneantur ob-

Supra p. p. ar. 10.

Viruesſ. de matrimo. regis Angliæ.

ſeruare : ſed intelligit Summus Pontifex de iure Diuino Euãgelico, quod omnes obligat, quod tenentur oẽs cui iuſcunq; conditionis ſint obſeruare: & contrahentes contra tale ius Diuinũ, eſſent ſeparandi, ſi conuerterentur. Cum ergo tali iure Diuino nullæ perſonæ prohibitæ ſint, niſi parentes, &

Matth. 19

filij, Chriſto dicente. Propter hanc relinquet homo patrẽ, & matrẽ, & adhærebit vxori ſuæ : ſignificans aliam debere eſſe vxorem, & aliã matrem, aliũ maritum, & alium patrem: ſequitur q; ſi infideles contraherent in primo gradu aſcendentium, & deſcendentium, eſſent ſeparandi, ſi conuerteretur : quia facerent contra legem Diuinam Euangelicam, quam tenentur obſeruare omnes, ſicut ſi repudiant tempore infidelitatis, tenentur repudiatam reconciliare, ſi cõuertantur: quia

Matt. 19

faciunt contra legem Dei. Matth. 19. vt patet Extra, de diuortijs. c. Gaudemus. Item. Si plures vxores acceperint, tenentur oẽs dimittere, excepta prima, cum qua contraxerunt, & hoc eſt ius Diuinum, quod obligat omnes, tam fideles, quàm infideles, de quo loquitur Summus Pontifex. Quòd ſi ſic loquerẽtur doctores, non explicantes de Leuitico, non eſſent eijciendi : attamen quia exemplum ponunt de Leuitico, non animaduerterunt illud Leuiticum non eſſe ius, nec obligationem habere aliquam modo.

ARTICVLVS XXVI.

An gradus : qui modo ſunt ab Eccleſia prohibiti, habeant vim ex iure Diuino.

SEQVITVR inquirendum, an gradus qui modò ab Eccleſia prohibiti ſunt, qui olim fuerũt in lege veteri, habeant vim obligandi, ratione legis Diuinæ, vel ratione legis humanæ. Ad quod breuiter dicendum, nullam obligationem contrahi poſſe ob id q; olim fuerint expreſſi in lege : qa

Solutio.

oĩa ceſſauerunt, & nullius ſunt obligationis poſt mortem Chriſti. Illa enim iam non eſt lex, neq; ius, ſed ſi quæ ab Eccleſia prohibita ſunt, vis obligandi eſt ſolum ex hoc, quòd Eccleſia inſtituit de nouo: ſicut in cæteris iudicialibus verum eſt, vt pœna talionis, & qui occidit, occidatur, & ijs ſimilia, non obligant : quia olim in lege, ſed quia ab Eccleſia inſtituta de nouo. Et haud dubiè affirmare contrarium, eſſet hæreſis Cherinti, & Ebionis dicentium, aliqua quæ fuerunt in lege veteri præcepta, modò habere vim obligandi, quia ibi fuerint præcepta. Eſſet enim dicere legem veterem ſimul concurrere cum noua, & vtranque obligare, quod hæreticum eſt. Nec aliquis catholicorum, ex theologicis opinantium infideles coniunctos in gradibus prohibitis. Leui. 18. ſeparandos, aſſeuerant verum eſſe : quia illa quæ fuerunt in lege veteri prohibita, modò obligent, quia ibi prohibita, nam hæreſim affirmarent: ſed dicũt ob id infideles obligari illis gradibus, quia illi erant omnes de iure naturæ, quæ in lege noua non fuerunt reuocata, ſed approbata, vt patet de præceptis decalogi : & ſic ſimiliter putant fore dicendum, de gradibus in Leuitico prohibitis. Non enim iſti doctores decipiuntur, quia putent legem veterem modo currere, & obligare, ſed quia putant illos gradus prohibitos lege naturæ, & in Euangelio omnia naturalia approbata, & nõ reuocata fuiſſe, ob id obligare, tamen in hoc decepti ſunt : nam eo quòd illi gradus (vt diximus) non erant iure naturæ prohibiti, ceſſauerunt per ceſſationem legis : & in lege Euangelica non fuerunt inſtituti, ideò non obligant infideles, ſed tamen poſt, omnes illi gradus ibidem prohibiti in Leuitico per Eccleſiam ſunt prohibiti : vt patet. c. Non debet. de conſang. & affini. & in multis alijs locis, & talis prohibitio obligat fideles, qui ſunt intra Eccleſiã, nõ qa fuerũt in lege veteri, ſed quia modò Eccleſia ſtatuit, quę poteſt ſtatuere, & tale ſtatutũ nõ obligat infideles,

Hæreſis Cherinti. & Ebionis

Paulus. 1. Cor. 5.

qui

qui foris sunt: ob quod contrahentes in talibus gradibus verè contrahunt, neq; sunt separandi, si conuertantur. Et tandē tales gradus ibi positos non esse de iure naturæ primæuo latè probatum est. Et argumentum est, quia in nouo orbe, nullum gradum affinitatis obseruabant: quia filius concubinā patris ducebat, seu vxorem, mortuo patre, quia si viuente, occidebantur, quæ eius erat nouerca: & pater similiter vxorem, vel concubinam filij, quę eius erat nurus. Item, frater vxorē fratris post mortem, imò si esset solum repudiata, similiter quis ducebat matrem, & filiam succesiuè. Tandem nullus gradus affinitatis inter eos vetitus habebatur in matrimonio. In gradibus consanguinitatis, supra omnem modum prohibitum erat patrem ducere filiam, vel filium ducere matrem: nunquàm reperi factum, non solum non reperi cōiunctos matrimonialiter primo gradu, sed neq; copula illicita deprehendi: quod maximè probat, istū gradum esse prohibitum per prima principia iuris naturæ, vt dictum est.

Gra. consanguini. obseruati à Michoacanēsibus.

Item (vt Michoacanenses ferunt) obseruabant, ne vir duceret sororem patris, vel matris: bene tamen fœmina, poterat copulari fratri matris, vel patris: quia indecens videbatur vt amita, vel matertera subdita esset pronepoti, filio fratris, vel sororis suæ: quod tamen non repugnabat, si fœmina iungeretur patruo suo. Obseruabant etiam, ne fratres inter se iungerentur etiam si solum essent ex patre, vel matre. Verùm aliquos reperi coniūctos, quibus diuortium est præceptū: quia nō erat vsus apud eos, sed reprobatū.

Grad' obseruati à Mexicanis

In prouincia Mexicana abstinebant in gradu consanguinitatis, parentes à filijs, & fratres, à sororibus. In affinitate tamen, obseruabant, vt nulla fœmina, nuberet patri viri sui, nec filio, viri ex alia muliere, nec viro matris, aut illi, cum quo mater coiuit, nec marito filiæ suæ, nec illi, cum quo filia peccauit. Et cum istis copulari (vt ferūt) graue reputabatur. Qui verò id faciebant, luebant pœnas. Et pariformiter filius nullo modo nouercā ducebat, licet alios gradus non obseruabant. Ex istis habere possumus, non oēs personas in Leuitico positas prohibitas de iure naturæ primęuo, quandoquidem non est idem apud omnes in tali obseruātia, sed variatio magna, secundum diuersitatem nationum, & prouinciarum. Et solum gradus ille parentum & filiorum videtur iure naturæ primæuo prohibitus, qui gradus apud omnes videtur obseruatus eodem modo, cum in alijs, reperiatur alia, & alia cōsuetudo. Et matrimoniū celebratum cum debito cōsensu apud infideles, inter personas, inter quas consuetum est communiter apud eos contrahere, nullo modo si conuertantur, est annullandum: quia illa cōsuetudo, facit legitimas personas, qua cessante, nō essent legitimæ, vt in prouincia Michoacanensi matrimonium tenebāt inter priuignum, & nouercam: quia erat consuetum. Apud Mexicanos autem non tenebat, quia nō erat consuetudo. Ipsa enim cōsuetudo potest hoc facere, vt bene notat Panor. Extra, de cogna. spi. c. Super eo. quando dicit, q; si esset consuetudo, q; in quinto gradu non coniungerentur, nō teneret matrimonium, si qui coniungerentur in tali gradu contra consuetudinem. A simili ergo, necesse est cōcedere, q; in illis, quæ non sunt de iure nauræ primæuo, consuetudo faciet personas legitimas in vna prouincia, quæ sunt illegitimæ in alia: quia ibidem non est talis consuetudo, de quibus suprà diximus.

Consuetudo apud Mexicanos cōtrahendi.

Non poterat quis nouercam ducere. Panor.

ARTICVLVS XXVII.

An Papa dispenset in omni gradu affinitatis, & consanguinitatis.

CONSEQVENTER quęritur, vtrùm Papa possit dispensare in omni gradu, tam affinitatis, quàm cōsanguinitatis, & in omni linea descendentium, ascendentiū, & transuersaliū.

2. Consideratio. Pro decesione quæstionis notandũ, dispensare nil aliud esse, quàm relaxare: vel obligationem tollere legis, ipsa manente in sua firmitate: vt si lata sit lex de ieiunio, Summus Pontifex vult me non astrictum ieiunio: fit mecum dispensatio, quia iuris relaxatio.

Notan. 2. Secundo. Dispensatio debet fieri circa aliquos, & non circa omnes: alioqui circa omnes, non erit dispensatio, sed legis abrogatio.

Notabi. 3. Tertio. Cùm dispensatio propriè sit legis relaxatio, quod ipsa manente in vigore, non obliget illum cum quo fit dispensatio, ad eum propriè pertinebit dispensatio legis, ad quẽ pertinet condere legem, & qui non condidit legem, nullo modo dicitur propriè dispensare in lege: imò non potest inferior dispensare in lege superioris: quia inferior, legem non condidit. Cùm ergo qui legem condidit habens authoritatem, legem possit tollere: poterit & dispensare, sic quod manente lege in virtute sua, cum aliquo, taliter fiat dispensatio, vt faciendo contra legem, nullum sit peccatum.

S. Tho. 1. 2 q. 95.

Nota. 4. Considerandum est etiam, quas leges Summus Pontifex instituerit in graduum, consanguinitatis, & affinitatis prohibitione: nam omnes gradus quos prohibuit, qui ante non fuerunt prohibiti aliqua lege, poterit & modo præcipere, & tollere, & in talibus dispensare: His suppositis, ad quæstionem respondetur.

1. Conclu. 1. conclusio. Summus Pontifex, in omni gradu tam affinitatis, quàm consanguinitatis, in linea transuersali dispensare potest de plenitudine suæ potestatis, licet id non expediat facere absque magna, & vrgenti causa. Probatur. Ille potest dispensare in lege, qui condidit legem, sed Summus Pontifex, vel Concilium generale legem condidit de omnibus gradibus consanguinitatis, & affinitatis in linea transuersali, ergo in omnibus dispensare potest, nam si potest tollere omnium graduum prohibitionem, à fortiori & poterit dispensare, quia qui quod maius est potest, poterit necessario & quod minus est. Quod Ecclesia instituerit legem graduum affini. & cõ sang. in linea tranuersali, patet: nam in Ecclesia est prohibitio graduum facta in multis locis, & in proprio titulo. Et olim vsq; ad 7. Deinde tempore succedenti vsq; ad 4. facta est restrictio. In c. Non debet. De consangui. & affin. Talis verò prohibitio non est de iure naturæ, nec est de iure diuino, nunc obligante: ergo necessario est de iure positiuo Ecclesiæ. Non enim potest aliud euenire, quandoquidẽ obligat omnes de Ecclesia. Et quod non sit de iure naturæ, iam nos supra satis diffuse probauimus: quia si aliquis fuisset, maximè fratrũ interse: & diximus eũ non esse isto modo de lege naturæ: quia non idem apud omnes, neque includit in se manifestam malitiã, quominus possit licitè fieri, vt olim in lege naturæ fiebat. Si ergo iste primus gradus non est de lege naturæ prohibitus, à fortiori neq; aliquis alius qui minorem repugnantiam, & malitiam includit, quicquid dicat Supplementum. d. 40. q. 1. art. 2.

Supplem.

2. Ratio. Item. Neque aliquis graduum, in lineam trãsuersali est de iure Diuino. Probatur. Non de iure Diuino Euangelico, quod obligat omnes: nam (vt nos in 1. parte diximus, quando loquebamur de consanguinitate) nullus gradus à Christo fuit in Euangelio sacro prohibitus, qui non fuisset de iure naturali: ob quod solùm ibi reperitur gradus primus ascendentium, & descendentium prohibitus, dicẽte Christo. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrẽ, & adhærebit vxori suę: intelligens (vt declarant oẽs sancti) aliam futuram in matrimonio vxorẽ, & aliã matrẽ, aliũ maritũ, & alium patrẽ: & nullũ alium gradũ á matrimonio excluſit, sequitur ergo, quod gradus consanguinitatis & affinitatis modò prohibiti, non sunt de iure Diuino Euangelico: ergo non sunt de iure Diuino. Patet. Ius Diuinum illud modò dicitur, quod vere est ius obligans: sed hoc solùm est Euangelicũ, ergo nõ est de iure Diuino. Et in hoc erranit

Supra ar. 43.

Sco. in 4. d. 40.

Matth. 19

Hæc cõtra nonnullos tã theologos quã iuris periti quãuis cõtrariam dicat opi. cõmu. Armill. in verb. disp. §. 10. Augu. de Ancho. in sũ-

Error. Lutheri. rauit Lutherus, qui dixit, gradus illos esse iuris Diuini, & non posse Papam dispensare. Nec obstat dicere tales gradus esse de iure Diuino veteri, quia (vt suprà diximus) illud non obligat, neque lex, nec ius Diuinum propriè dici potest: ad sensum quem modo loquimur de iure Diuino obligante, sed perinde obligant modo illa: quia scripta sunt, ac si non essent scripta. Et si aliqua ibi scripta obligant, non quia ibi fuerunt expressa, sed quia alia lege fuerunt præcepta. Quare nullo modo obligant, quia ibi positam: cum cessauerint omnia, vt latè diximus. In aperto ergo est omnes tales prohibitiones graduum quæ in Ecclesia sunt, quandoquidem non sunt de iure naturali primæuo, nec de iure diuino Euangelico, q̃ sunt de iure positiuo Ecclesiæ: sed ille, qui legem posuit, dispensare potest in lege cum & abrogare posset. Cùm ergo Summus Pontifex, vel concilium Ecclesiam representans, condidit legem de prohibitione graduum in linea transuersali, tam de consanguinitate, quàm de affinitate: poterit de plenitudine suæ potestatis dispẽsare in oĩbus, vel si hoc negamus Sũmo Pontifici, oportet concedere, vel qđ talis prohibitio est de iure naturæ propriè: vel de iure diuino, qđ nõ potest Pontifex mutare: vel posito lex ista de prohibitione graduũ sit positiua, q̃ non potest Summus Pontifex tollere: quia lata fuit à Concilio, vel ab alio Summo Pontifice: at vtrunque istorum est falsum. Primum. quia ista prohibitio non est nisi solum de iure positiuo. Secundò, quia Summus Pontifex, qui nunc est potest cassare & tollere omnia, quæ ab eius prædecessore cõstituta sunt, quia non potuit Summus Pontifex, qui præcessit, ligare, aut coarctare potestatẽ Pontificis, q̃ erat successurus alioqui post quam semel aliquid in Ecclesia constitutum esset, nunquã posset mutare in melius, quod cõstat falsum multa em̃ videmus statuta conciliorum, & Pontificum circa regimen Ecclesiæ variata, & mutata, & abrogata, tamen non dubitamus licitè posse fieri & sanctè factum. Ineptum quippe esset dicere q̃ Deus reliquerit suum Vicarium in terris, & non vnus semper esset, sed successiue vnus post alium: & q̃ vno constituente aliquid, si forte successu temporis pernicioſum videretur, inuiolabiliter esset obseruandum: & q̃ nullo modo posset mutari ab alio Pontifice, nam ex hoc sequeretur Pontificem qui succedebat, non habere eandem potestatem, quam primus habuit. Si enim non potest quod alius, non haberet eandem potestatem. Et certè si non posset variare quod alius instituit, nõ posset quod alius potuit: sed hoc omninò sapientiæ Christi regentis Ecclesiam suam, qua attingit à fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter: repugnare videtur. Concedendũ ergo est, ne veniamus in tales angustias, prohibitiones graduũ in linea transuersali, qui modo sunt in Ecclesia, esse de iure positiuo: & Summum Pontificem, quisquis ille sit, de plenitudine suæ potestatis posse dispẽsare in omni gradu cõsanguinitatis, vel affinitatis, in linea transuersali, & mutare quæ ab alijs prędecessoribus sunt instituta, vel à Concilio, sicut aperte determinatur in cap. Non debet. de consang. & affini. vbi ponitur in exẽplo, quod vnus idẽ Deus fecit, vt illa, quæ constituit in veteri testamento, mutauerit in nouo. Par.n. in parem, non habet imperium. l. Ille à quo. §. Tempestiue. ad Trebellia. c. Innotuit. de electio Hæc conclusio est contra graues authores, Contra Palu. d. 40. & 41. An 3. p. tit. 1. c. 14. §. 2. Ricar. Bona. Mayro Maio. Sylvest. verbo matrimonium §. 10. & in verbo Papa. §. 6. Idem Vvalden. de sacramen. c. 134.

Paulus ad Hebre. 7. S. Tho. 1.2 q. 103. art. 3. & 4. **Sapien. 8.** **Abulen. 1. Regum 8. q. 157. & 158.**

Contra conclusionem obijci potest, quod nos superius diximus, quod saltem primus gradus in linea transuersali, vt est fratrum inter se, licet non sit de iure naturæ primæuo, sic quod includat manifestam, & intrinsecã malitiam, tamen diximus esse de secundis præceptis iuris naturæ, quod si ita est, cum ad ipsum spectet in lege dispen-

Obiectio: Couarru. 2. p. epi. c. 6. §. 10. Tiraque. l. 7. connu. nu. 23.

Lozes in tract. matri. dub. 2.

ſpenſare, ad quem ſpectat, & legem cõdere, cum legem naturæ tam in primo gradu, quam in ſecundo ſolus Deus inſtituerit, nullo modo Summus Pontifex poterit diſpẽſare, quod duo fratres inter ſe licite coniungãtur in matrimonio: quia inferior non poteſt aliquid in lege ſuperioris. in Clemen. Romani. de electione. Et ſic non eſt vera concluſio, Summum Pontificem de plenitudine ſuæ poteſtatis poſſe diſpenſare in omnibus gradibus lineæ tranſuerſalis.

Supplem. diſt. 40. q. pr. art. 3.

P. Nota. In hac p. a. 6. 7. & 8. S. Th. 1. 2. q. 94. ar. 4.

Pro ſolutione obiectionis oportet memorari illorum, quæ ſupra diximus, de illis quæ prohibentur, vel præcipiũtur per prima principia iuris naturæ, & de illis quæ per ſecunda: videlicet, quod prima præcepta quę sũt per ſe nota, non patiuntur variationẽ aliquam, aut diſpenſationem, niſi à ſolo Deo, quia ſunt talia, quæ ſemper eodem modo fiunt: ſicut nec variatio curſus rerum naturalium qui ſemper eodem modo fiunt, vt ſolis, vel aſtrorum, poteſt fieri, niſi per miraculum à ſolo Deo. Alia vero, quæ ſunt de ſecundis præceptis iuris naturæ, quæ ſunt concluſiones deductę, variari poſſunt ab alio, quam à Deo: ſicut & in naturalibus illorum, quæ frequenter contingunt eodem modo, variatio fit à cauſa alia naturali impediente: ſicut ſolitum eſt frequenter naſci hominẽ cum quinq; digitis in manu, tamen poteſt variari per aliam cauſam naturalem. Et ſic aliquando naſcitur homo cum ſex digitis, vel cum quatuor abſque miraculo, ſolum ex multitudine materiæ vel paruitate, quæ impedimentum præſtitit debitæ formationi.

Nota 2.

Diximus etiam, quòd illa quæ ſunt de ſecundis præceptis iuris naturæ non habent aliquam vim obligandi de ſe, quia non ſunt de per ſe nota, ſed obligant, quando ſunt declarata per aliquam legem humanam, vel Diuinam, vel per conſuetudinem approbatam, quæ habent vim legis. His ſuppoſitis dicendum. Dato ita ſit, coniunctionẽ fratrum in primo gradu lineæ tranſuerſalis prohibitam iure naturæ ſecundario, tamen tale ius naturæ poteſt ab alio quam a Deo mutari abſq; miraculo. Ratio eſt: quia tale ius naturale non obligat, niſi per legem Diuinam, vel humanam fuerit conſtitutum, vel per conſuetudinem: at qui legem dedit de illo, & per eam aſtrinxit ad tale ius, poterit & deobligare, tollendo legem, vel diſpenſando in lege: alioqui per ſuam legem, non daret vim obligandi: ſed aliunde eſſet. Ratio eſt: quia legislator, qui oſtendit, & manifeſtauit hoc eſſe ius naturæ, & conueniens vno tempore: poteſt in alio tempore, & alijs circunſtantijs conſideratis dicere non eſſe conueniens iuri naturæ illud obſeruari circa iſtam, vel illam perſonam: & illud eſſet diſpenſatio in tali iure. Ad propoſitum applicando, quòd coniunctio fratrum ſit mala, non eſt nota de per ſe ergo ſolùm obligat, quia aliqua lege declaratur, vel conſuetudine: ſed non declaratur eſſe malam talem coniunctionem per legem Diuinam obligantem modò, quia in Euangelio nihil tale Chriſtus redemptor noſter expreſſit, tamen declaratur malum lege poſitiua humana prohibentẽ coniunctionem, ergo vim obligandi habet, ſolùm ex lege poſitiua, dato quod ſit de ſecundis præceptis iuris naturæ. Si ergo Pontifex, vel Eccleſia per legem ſuam religauit ad illud, ad quod ante non erat obligatio, ſecluſa tali lege: poterit diſpenſare, & deobligare aliquem ex plenitudine ſuæ poteſtatis, vel ſi non poteſt deobligare, ego non video quomodo potuit de nouo obligare ad illud, ad quod non fuerat obligatio in illis quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis. Et ſic patet ſolutio ad obiectionem; poteſt enim Summus Pontifex in tali iure naturæ diſpenſare, quia ferè omnes gradus alij ſunt iſto modo de iure naturę, quia mediatè vel immediate eliciuntur ex primis principijs, per vnam, vel per multas concluſiones: ſed poteſt in alijs gradibus, non obſtante ſint de iure naturæ iſto ſecundo modo, ergo poteſt in primo. Nec propter hoc Summus

Solutio obiectionis.

Pon-

Pontifex dispensare dicitur in iure naturæ, vel tollere ius naturæ, dispensaret propriè, si tolleret non esse de iure naturæ talem coniunctionem prohibitam, nec de primis principijs, neq; ad secundis, quod solus Deus potest, qui author est naturæ, dispensat tamé in iure positiuo, & tollit ius positiuũ, quod ipse tulit: & obligationem, quã ipse posuit per suam legem, quando prohibuit talem gradum. Sic in omni gradu transuersali potest, quia omnẽ talem posuit. Hoc affirmat dominus Abulé. 1. Regum 8. q. 151.

Abulen.

Sequitur alia pars conclusionis; qđ licet possit, non expediant sine causa vrgente. Multa enim licent, quæ nõ expediunt: vt ait Paulus. Et quidem non expedit: quia per dispensationẽ tollitur quoddam bonum, scilicet reuerentia quædam cognationis, quæ non seruatur inter personas iunctas in matrimonio, sed non expedit hanc tollere: ergo nec expedit dispensare in omnibus gradibus,

1. Cor. 6. Abulen. Matth. 22 q. 117.

Quæ rationes sint requisitæ ad dispensandum.

Secundo. Non expedit impedimentum ponere dilatandæ charitatis, sed dispensando in istis gradibus, impedimentum ponitur: ergo non expedit dispensare. Patet, quia ratio prohibitionis talium graduum assignatur, vt charitas extendatur ad extraneos: per matrimonium enim solent maiori dilectione diligi, quam si non essent alio vinculo coniuncti. Coniuncti vero consanguinitate, vel affinitate habent rationem dilectionis adinuicem, quam extranei non habent: & naturaliter plus diligunt se: quare prohibitum est matrimonium inter ipsos, inter quos est vinculũ amoris, vt fiat cum alijs extraneis, & habeant per talem coniunctionem nouam causam dilectionis: quod si fiet dispensatio passim, nõ extenderetur, nec dilataretur charitas ad extraneos. consequens ergo est non esse expediens dispensare in talibus gradibus. Dixi, sine vrgente necessitate: quàm intelligo vrgentem, quando ex tali dispensatione maius bonum sequitur, quam sit malum irreuerentiæ, vel dilatationis ad extraneos: multi enim contingunt casus, in quibus per dispensationem maius sit bonum quod sequitur, quam malum quod incurritur: & hoc pensitare, & librare non cuiuslibet est, sed Summi Pontificis, cui potestas dispensandi cõmissa est. Non est nostrum iudicare de iniustitia, vel iustitia causæ. Sufficiat certo scire posse de plenitudine suæ potestatis dispensare in omnibus gradibus lineæ transuersalis, & quod talis cum quo facta est dispensatio, securus erit in conscientia, licet aliquando Summus Pontifex in extimatione causæ posset peccare, vtendo potestate sibi concessa ad libitum sine discretione, & iudicio rationis, sed asinæ debent pascere iuxta boues arantes. Subditi bene faciunt, si contenti sint scire habere potestatem Summũ Pontificem: boues, doctiores, literati, arent, disputent, qualis, & quæ erit causa rationabilis dispensandi, quod benè Doctor. S. 1. 2. q. 97. artic. 4. & Bernar. Epis. 271. Sed tamen ille cũ quo dispensatum est, licet peccet, dispensationem tamen est adeptus, & tenet: vt si Papa in tertio gradu, vel secundo dispensauit, & non erat causa rationabilis, tenet matrimoniũ, quidquid dicat Fortunius. in l. Gallus. ff. de lib. & posthumis.

Conar. 2. p. epit. c. 6 §. 9. Iob. 1 Gregorij, S. Thomas. Bernard. Fortunius.

Dixi in conclusione, in linea transuersali: quia in linea recta descendentium, vel ascendentium, non potest Papa dispensare. Non enim posset de plenitudine suæ potestatis facere licitum quod quis duceret filiã, vel matrem. Et ratio est: quia hoc est de iure Diuino prohibitum in Euangelio, vt diximus. Et est de iure naturæ primæuo, in quod nullam potestatem habet Summus Pontifex. Neque potest variare: quia non est data potestas. In quo malè loquutus est Abbas in capit. Non est. de voto. qui dixit, in iure Diuino posse dispensare. Et Felinus in capit. Quæ in Ecclesiarum. de constitutio. Et Decius in consil. 112. & Ferdinandus Lozzes in matrimonio. Regis dub. 2. & Ludouicus Gonæa. cons. 51. Manet ergo in

S. Tho. d. 40. q. 1. articul. 3. Armilla ī ver. dispẽ. §. 7. & 9. Florẽ. 3. p. ti. 1. c. 14. S. Th. 1. 2. q 97. ar. 4. ad 3. quol. 4. ar. 13. & quolib. 9. ar. 15 Turcre. li. 2. sũmæ. c. 107. I. maio. in 4. d. 24. q. 1a.

veritate quod licet Summus Pōtifex non debeat absque causa, potest tamen dispensare in omni gradu linex transuersalis, siue consanguinitatis, siue affinitatis. Et quidem non debet sine vrgente necessitate, præcipuè in illis gradibus, in quibus abstinent infideles: quia maior sanctitudo decet Ecclesiam Dei. Sic etiam in gradibus magis abstinendum est Christianis. Tamen non negandum est, quin Papa possit dispēsare in illis, licet malè ageret si sine causa. Et ratio est: quia omnia illa prohibita sunt de iure positiuo, in quod potest: siquidem non posset Summus Pontifex dispensare in illis, quæ Christus instituit obseruanda. Neq; aliquid posset mutare, neq; posset Papa, nec conciliū generale aliquid variare illorū quę Apostoli ordinauerunt ex Christi mandato. Similiter neque in his quæ Christus apertè non dixit, neq; Apostoli. Quæ doctores subtiliter inquirentes ostendunt fuisse de intētione Christi, etiamsi non fuerint expressè dicta à Christo, aut ab Apostolis. Ratio est, quia fieret contra mandatum Christi. Nam dato aliquid tale (non expressum) fuerit dictum à Christo, vel ab Apostolis de intentione Christi, tamē quia doctores, quos Deus dedit ecclesiæ suę, sic intelligunt, tanquā de intentione Christi fuisse, est tenendum tanquam expressum. Neque Pontifex potestatem habet variandi potiùs quam toliendi, quod expresse mandatum est à Christo, quia eandem vim habet vtrunque sicut illa quæ ecclesia habet ex traditione apostolorum oretenus, licet non sint expressa in sacro eloquio. Verùm quia ecclesia tradit, & doctores affirmant, eandem firmitatem retinent, sicut si expressa essent. Nam non est dubium, q; multa Christus, & multa Apostoli fecerunt, quæ non habentur scripto, sed oretenus habuit ecclesia, & viua voce. Multa enim alia fecit Iesus (vt ait Ioan.) quæ non sunt scripta in libro hoc. Et Paulus. Accipite traditiones meas, siue quę per epistolā, siue quæ per sermonem accepistis. Similiter nō posset Pontifex dispensare in illis quæ essent declarata à doctoribus, tanquā de intentione Christi. Quod determinauit Vrbanus Papa. 25. q. 1. cap. Sunt qui dam dicentes Romano Pontifici semper licuisse nouas leges concedere, quod & nos non solum non negamus, sed etiam valde affirmamus. Sciendū verò summoperè est: quia inde nouas leges condere potest, vnde Euangelistæ aliquid nequaquam dixerunt, vbi non aperte Dominus, neq; Apostoli, & eos sequentes sancti patres sententialiter aliquid diffinierunt, sed vbi expressum est in Euangelio, vel ab Apostolis, vel ecclesia oretenus habet ab eis, ibi non nouā legem Romanus Pontifex dare, sed potiùs quod prædicatum est, vsque ad animam & sanguinē confirmare debet. Si enim quod Apostoli docuerunt, & prophetæ, destruere (quod absit) niteretur, non sententiam dare, sed magis errare conuinceretur. Hæc ibi. Ecce habemus, quomodo Summus Pontifex in illis, quæ Christus non diffiniuit, neque Apostoli, neque sancti patres tanquam dictum à Christo affirmant, potest dispensare. Secùs tamen in illis quæ Apostoli diffinierunt. Intelligendū tamen est Summum Pontificem non posse aliquid diffinire contra Apostolorum sententiam, in illis quæ ipsi dixerunt, quæ continent doctrinam moralem, secus in alijs, quæ cæremonialem: nam moralia dicta ab Apostolis, quia ad ius naturæ spectant, non posset Summus Pontifex mutare: sed tamen cæremonialia posita ab Apostolis ad instruēdas ecclesias, quas acceperant regēdas, possunt per Summū Pontificem mutari, & posset in illis dispensare: sicut Paulus dixit, non esse ordinādum bigamum, neq; homicidā: tamen certum est Summum Pontificem dispensare posse: & quòd aliquando dispensauit. Horum est ratio: quia licet minor non possit in lege superioris dispensare, vel aliquid mutare, tamen potest in lege sui æqualis dispēsare, & mutare eam: sicut diximus, q;

Dried. de libe. Chri. Almayn ď potest. eccle. c. 13. Angel. in ver. Papa Sylvest. in ver. Papa quæst. 16. Clitho. in anti. luth. c. 3. & 4. Rossen. cō tra Luth. veri. 9. Ad Ephe. 4. Damas. li. 4. c. 13. Diony. c. 5. Eccles. Hierar. Ioan. vlti. 2. Thesa. 2 Cypr. ser. ď ablu. pe. Hila. lib. 6. de trini. Vrbanus. Orig. homi. 5. super nume. Cæremonialia posita ab Apostolis posset Pō tifex sum mus mutare.

vnus

1. Cor. 3. vnus Pontifex potest mutare, quæ alius ordinauit, quia par in parem imperium non habet. Cum ergo Summus Pontifex (quisquis ille sit) æqualis sit Petro in potestate, necesse est concedamus à fortiori æqualē esse cui libet Apostolorum. Si enim succedit in eandem potestatem Petri (qui princeps erat, & vertex omnium Apostolorum) non potest dubitari, quin & habeat, si non maiorem, saltim æqualem potestatem cum cæteris Apostolis. Poterit ergo Pontifex mutare quæ Apostoli instituerunt tunc conuenientia suis Ecclesijs. Dato enim Apostoli gradus prohiberent in matrimonio, quia illa non essent moralia, sed iudicialia, saltim quo ad tot gradus, posset Summus Pontifex dispēsare in talibus gradibus, & variare. A fortiori poterit si non sunt traditi gradus à Christo, nec ab Apostolis, sed ab alio Summo Pontifice, vel concilio. Poterit ergo statutum Concilij generalis de prohibendis gradibus in matrimonio: sicut & Innocen. 3. cassauit constitutionem totius Ecclesiæ de non contrahendo intra 7. gradum, reducendo vsq; ad 4. Extra. de consan. & affi. c. Non debet. Et capit. suprà allegatum. Sunt quidam. 25. q. 1. non est, contra hoc. Ibi enim dicitur, non posse Pontificem mutare, quæ Christus., & quę Apostoli dixerunt de intentione Christi, vel de mandato eius, siue essent moralia, siue cæremonialia. Item: nec posset mutare illa moralia quæ Apostoli tradiderunt, quia talia sunt naturalia: sed tamen alia cæremonialia vel iudicialia quæ Apostoli tradiderunt ex suo, non ex Christi mandato, posset Summus Pontifex mutare, cum sit æqualis potestatis cū Apostolis. Habet tamen Pontifex Christi Vicarius potestatem interpretandi, & declarandi ius Diuinum, vbi suboritur difficultas.

S. Thoma. quolib. 4. artic. 13. Iacobati de concil. lib. 5. c. 15. Almayn in tracta. de potesta te eccles. c. 13. & 14. Felin. c. 1. de consti. Abb. c. significa. de electio. Tor. cre. lib. 3. c. 52 & 53. Catha. cõtra Caiet. lib. 6. c. 12.

Ex omnibus his habes, quomodo illi, qui causam regis Angliæ defendebant nostris tēporibus, dicentes Summum Pontificem non potuisse dispensare in primo gradu affinitatis, vt quis duceret relictam fratris, grauiter defecerunt. Si enim potest in primo gradu consanguinitatis, vt duo fratres interse, data dispensatione, coniungantur, à fortiori in gradu affinitatis. Qui enim potest quod maius, & poterit minus: sed consanguinitatis vinculum, maius est affinitate: quia nō est affinitas, nisi propter consanguinitatem, cum non sit de iure Diuino, neque naturali prohibitum quicquid dicant Ludouicus Gonæa. consil. 51. & Hieronymus Gratus, consi. 1. 2. volu. & Parisius consi. 154. volu. 4. Isti omnes errant dicentes matri. cū relicta fratris esse prohibitum iu. Diui. & naturali. Non licet de potentia ipsius Pontificis dubitare, sed absque dubio tenendum posse dispensare. Instar enim sacrilegij est de hoc dubitare, vt ait B. Antonimus. Nam Christus non bonus esset paterfamilias (vt ait Ricardus) nisi reliquisset successorem suum in Ecclesia, qui posset prouidere in omnibus occurrentibus, & dispēsare in istis. Sic etiam Caiet. in loco citato. 2. 2. q. 154. art. 9. & Armilla in verbo Dispensare. §. 9.

Hiero. curicl. in tracta. matr. regis Angliæ, dubio 1.

Error canonistarū S. Anton. Ricardus.

Caietan. Armilla.

Et hoc confirmatur expressa concessione Leonis 10. qui dedit fratribus ordinis sancti Aug. quod cum his, qui in primo affinitatis gradu sciēter, aut ignoranter contraxerunt, modo notorium id non fuerit, neque in iudicium productū, dispensare valeant vt de nouo contrahant, & in eodem item contracto matrimonio remaneant, prole quin etiam legitima. Hæc adducūntur à Roffen. in libello matrimonij regis Angliæ in principio. Et quod potuit fieri dispensatio in casu illo regis Angliæ, à Clemente 7. difinitum est contra Parisienses, quam vide in Castro. de lege pœnali lib. 1. c. 12. hæc est magna concessio, & quo ad forum conscientiæ in casibus grauissimis multum necessaria, & post concilium Tridentinum, quia cum omnia religiosorum priuilegia sint confirmata à sanctiss. Papa Pio Quinto per proprium motum in illis quæ non contradicūt diffinitionibus cōcilij, & hæc

Concessio Leo. 10.

Roffen.

Castro.

dispen-

dispensatio quo ad animæ forum non est ablata per concilium, poterunt religiosi ea vti maximè in nouo orbe, vbi specialiter data sunt, & concessa quædam quæ in antiquo orbe non sunt permissa, neque sunt ita necessaria, de quo alibi in declaratione priuilegiorum. Sed contra vltimam conclusionem videtur expressa determinatio Pontificis. Extra. de rest. spol. c. literas. vbi dicit Pontifex aliquos esse iuris Diuini gradus, in quibus non possit Pontifex dispensare. Et glo. ibi declarat esse gradus illos Leui. 18. si ẽm ita textus intelligẽdus sicut glo. vult, ruit quicquid nos diximus in q. Quòd si non est intelligenda glo. de illis: in Leui. videamus quid textus intelligat prohibitum iure diuino, in quo non possit Papa dispensare.

Obiectio.

Respon. Primò glo. non admittendo. Ille quidem glossator, neque textum intellexit, neq; quid sit verè ius diuinum calluit. Quorsum (obsecro) ius diuinum legem veterem declarat, in eamque Papam non posse dispensare, cum talis iam non sit lex, neque alicuius momenti, aut roboris modo. Lex enim a ligando dicitur, & ius diuinum: quia ius & fas dicit: sed iam lex vetus non obligat, ergo lex dici non debet. Item neque ius dicit: quia nõ illa operanda quæ ibi scripta sunt, cum mortua sint, & cum honore sepulta. Ad textum igitur respondebimus sicut dominus Abulen. iuris peritus, Theologusque respondet. q. 153. super 8. cap. primi Regum: qui ait, q̃ quando Summus Pontifex dicit, Papam non posse dispensare in iure diuino, si per ius diuinum intelligantur illa, quæ fuerunt posita in Leuitico, non potest, id est, non expedit q̃ dispẽset. Et probat: quia infertur ibi, non potest, neque consueuit in illis dispensare. Quorsum addidit Pontifex, non consueuit, si non potest simpliciter dispensare? Certum est non esse consuetum dispensare: quia consuetudo non esset, vbi potentia denegata est. Et sic intelligit ibi textum, sic debere intelligi, sicut nos supra diximus. Dato Summus Pontifex de plenitudine suæ potestatis potuerit dispensare in omnibus illis gradibus, & possit, non tamen expedit dispensare sicut diximus. Et sic intelligitur, non potest, id est, non honestè potest: quia non expedit: nam eo quòd stante honestate, non potest fieri dispensatio in illis gradibus, quam honestatem Summus Põtifex obseruare habet, dicitur ibi absolutè, non potest dispensare: quia non consueuit id facere: sicut quando duo sunt iuncti in matrimonio, & est impedimentum inter eos, quo non possunt stare, compelluntur simul stare. Et dicitur q̃ etiamsi sententia excommunicationis compellantur, potius debent eam subire, quam carnaliter commisceri: tamen si Papa tunc dispensasset illud præcipiendo, non esset opus sententiam excommunicationis subire: quia ex hoc quòd Summus Pontifex compelleret simul stare, & præciperet debitum reddere illis, qui impedimento occulto non possunt stare, in quo Papa potest dispensare, vt est in gradu prohibito affinitatis, vel consanguinitatis, vel quando est impedimentum criminis, videtur dispensasse. Verùm non iudicatur dispensasse: quia dicitur debere potius subire sententiam excommunicationis, quàm consentire in redditione debiti: ergo causa est, quia licet posset dispensare, non consueuit tamen. Et in illis quæ non consueuit, quia non expedit, neq; est honestum dispensare, dicitur quòd non potest dispensare, quia difficulter id facit: sicut à simili in Euangelio dicitur: non potest diues intrare in regnum Cælorum, id est, difficulter potest: sic non potest Papa dispensare, quia difficulter potest, eo q̃ nõ expediat. Attamen ego do aliã solutionem dicẽdo, quod verbum, potest, intelligitur secundum rigorem: vt ita sit, quod non possit dispensare Papa in gradibus prohibitis iure Diuino, nam tales solum sunt illi, qui & prohibiti sunt iure naturali, vt suprà diximus, & in illis qui iure naturæ prohibiti sunt, non potest Summus Pon-

Solutio.

contra glo.

Abulen.

Abulen. vbi suprà.

Matt. 19.

Solutio 2.

Pontifex dispensare: sicut iure diuino, est prohibitus gradus ascendentiũ, & descendentium, in quo non posset de plenitudine suæ potestatis Summus Pontifex dispensare: quòd si dispensaret, factum non teneret. Sed ista solutio licet sit bona non est ad propositum: quia ibi in textu quęstio petita erat de gradibus non ascendentium, aut descendentium, sed de 3. vel 4. gradibus consanguinitatis, quos constat esse prohibitos solum iure po-
Solutio. 3 sitiuo, hac de causa dici potest 3. ad textum: Summũ Pontificem adduxisse opiniones diuersas circa dispensationem graduum, inter quas vna, quod in gradibus Diuina lege prohibitis nõ possit Papa dispensare. Verùm non sunt gradus illi, de quibus quærebatur, Diuina lege prohibiti, sed solum
Supra in hac parte. art. 15. & 21. & p.p. ar. 22. dubio 3. iure humano. Quicquid autem sit de ratione illius textus quia (sicut supra diximus) ratio diffinitionis Pontificis, quam assignat, non est necessario tenenda: quia loquitur tanquam homo, & non determinat tanquam Pontifex, ideo nihil facit contra illa quæ diximus. Tenemus enim eius diffinitiuam sententiam ibi datam, tamen rationem, propter quam data est, nõ est necessarium tenere, Et nihil contra superius dicta ex illo haberi potest amplius, quam si vnus alius id dixisset.
Epilogat. Manet ergo conclusio firmiter tenenda, nullum gradum Leui. modo obligare infideles Gentiles, nec tunc obligasse. Item nullum modo obligare Christianos, nisi quia ab Ecclesia sunt prohibiti. Et tandem in omnibus, siue primus, siue secundus, potest Papa de plenitudine suæ potestatis dispensare licet non expediat sine necessitate. In
Cõtra Viguerium. Palude. d. 41. q. 2. cõclu. 2. quo valdè deceptus est Viguer. qui in suis Theologicis instit. capit. 16. §. 7. ver. 9. dicit, non posse dispensari in casibus expressis Leui. 18. Et dicit non posse, vt quis posset cum vxore fratris mortui sine liberis cuius contrarium per Clemen. 7. diffinitum est in matrimonio Regis Anglię, vt dictum est.

ARTICVLVS XXVIII.

An matrimonium ratum inter infideles sit indissolubile.

SEQVITVR vltima quæstio huius secundæ partis. In quibus casibus matrimonium infidelium (dato sit legitimum) dissoluatur. Nam ex hoc quod aliquando dissolui potest apud infideles: posset aliquis dubitare, vtrum inter infideles sit matrimonium, cum non sit omninò indissolubile, vt apud fideles: ob quod oportet latiùs disputare. Et primò quæritur. Vtrùm matrimonium infidelium contractum, & consummatum inter legitimas personas sit dissolubile post legem datam à Christo de indis- **Matth. 19** solubilitate matrimonij. Si enim indissolubilitatẽ habet in se verum matrimonium, sequitur quòd si inter infideles verum est matrimonium (vt diximus) nullo modo amplius dissolui posse, quam apud fideles. Et si dissolu- **Suprà in hac p. art. 1. & 2.** bile est apud infideles alio modo quã apud fideles, prouatur non esse matrimonium verum inter infideles, cuius contrarium ostendimus. Quare operæpretium erit breuiter repetere, vnde matrimonium habeat indissolubilitatem, vt ea cognita, & à quo, intelligere possimus quis dissoluere possit, & quomodo. Pro solutione sit prima conclusio.

1. conclu. 1. conclusio. Indissolubilitas in matrimonio siue apud fideles, siue apud infideles, non est de iure naturæ, sic q. omnes non obseruantes eam peccent, secluſa lege aliqua, sed est de iure Diuino Euangelico, Christo præcipiẽte, & declarante indissolubilitatem. Pro- **Ratio.** batur. Nam (vt sæpe diximus) ante aduentum Christi in lege naturæ, & in lege scripta, & tandem à creatione **Vi. Vigu. in instit. Theo. cap. 16. §. 7.** mundi, semper fuit matrimonium, tamen non fuit indissolubilitas, vt constat, ergo non est de iure naturæ, non enim est credibile, talem indissolubilitatem esse de iure naturæ, & quòd in

statu illo non seruaretur. Probatur assumptum: quia repudium (vt diximus) fuit statim à principio,& per repudium dissoluebatur matrimonium, & repudiando non peccabant, vtsuprà probauimus: sequitur ergo indissolubilitatē non esse ex iure naturæ: alioqui vel non dissolueretur verè per repudium, vel si dissolueretur, nullum fuisset matrimonium inter Gentes: quorum vtrunque falsum est. Patet quod intulimus. Nam si indissolubilitas de essentia eius est, vbi non fuerit essentia, neq; illud, cuius essentia est, sicut vbi non erit anima rationalis, neque homo.

Suprà ar. 10. & 11.

Matth. 5. & 19.

Secunda pars cōclusionis probatur. Nam Christus legislator voiuersalis manifestauit matrimonium indissolubile, ostendens nulla causa licere vxorem dimittere: & modò non dissoluitur per repudium, vt patet ex Ecclesiæ determinatione, in c. Gaudemus. Extra, de diuortijs. ex sententia Christi id diffinientis: sequitur ergo indissolubilitatem matrimonij solum esse ex præcepto Christi dicentis, Quos Deus coniungit, homo non separet.

Conclu. 2. Secunda conclusio. Si in aliquo casu matrimonium legitimum dissoluitur, siue sit apud fideles, siue apud infideles, solum est ex interpretatione verborum Christi, in quibus ipse, qui indissolubilitatem matrimonij præcepit, dissolui posse declarauit. Probatur. Matrimonium legitimum, per verba de præsenti ante consummationem inter fideles contractum vere dissoluitur per ingressum religionis, vt determinatur in c. Verum. Extra de cōuersione coniuga. & inter infideles per conuersionem vnius ad fidem: alio nolente cohabitare, vel non, sine contumelia creatoris, vel sine hoc quòd fidelem pertrahat ad mortale, vt patet. Extra, de diuortijs. c. Quanto. tamen nullus potest in lege Christi dispensare, vel aliquid mutare, neque tota Ecclesia simul, vt diximus, nisi solus Christus. ergo quandoquidem matrimonium verū dissoluitur, erit per Dei concessionem, qui fecit matrimonium indissolubile.

Ratio.

S. Tho. 2. 2 q. 88. & in 4. d. 38.

Tertia conclusio. Quòd matrimonium ratum non consummatum inter fideles contractum per ingressum religionis dissoluatur solum, & q̄ consummatum nullo modo dissoluatur, habetur ex dictis Christi. Probatur. Christus Matth. 19. in indissolubilitatē matrimonij ostendens, dixit. Erunt duo in carne vna. Itaq; iam non sunt duo, sed vna caro. Quos ergo Deus coniungit, homo non separet. Significauit ergo illam indissolubilitatem esse propter vnitatem carnis: & hæc vnitas carnis non est nisi per carnalem copulam, ergo voluit determinare Christus, matrimonium consummatum esse indissolubile: sequitur ergo ex verbis Christi talem indissolubilitatem non esse in matrimonio non cōsummato, ergo dissolui potest, & non ob aliud nisi quia ex verbis Christi id colligit, & intelligit Ecclesia, ad quam pertinet declarare mentem Christi in scriptura. Sic Alexander 3. in capit. Verum dicit cùm non fuissent vna caro simul effecti potest vnus ad Deum transire, & alter in seculo remanere. Et idem in c. Ex publico. eodem tit. dicens. Sane quod Dominus in Euangelio dicit, non licere viro, nisi ob causam fornicationis vxorem suam dimittere, intelligendum est secundum interpretationem sacri eloquij, de his, quorum matrimonium est carnali copula consummatum. Et si non esset ex interpretatione sacri eloquij, indissolubile manifestans consummatum matrimonium: & solubile in aliquo casu non cōsummatum, nunquam Ecclesia decreuisset dissolui per ingressum religionis: quia nullo modo posset aliquid contra Christi præceptum diffinire: sed ex verbis ipsius Christi intellexit dissolui posse matrimonium non consummatum. Et quia intellexit per verba Christi consummatum, non posse dissolui per ingressum religionis, declarauit vt patet, quia licet intrauerit alter coniugum monasterium, & professus fuerit, non soluitur matrimonium. Extra, de conuersione

Concl. 3.

Matth. 19.

Alexa. 3.

Matth. 5. & 16.

De hoc doctor Medina in suo de restitu. q. 3. c. 8. ad 3. argumentum.

coniu-

27. q. 2. c. sunt qui, & c. agathosa, & c. si quis, & c. si vir, & c. si tu abstines, & c. quia, & c. scripsit.

coniugatorum, cap. Verum, Et cap. Vxoratus, vbi dicitur, quod non licet vni sine licentia alterius intrare monasterium: quod si ingrediatur etiam cum licentia: non soluitur matrimonium. Conclusio est expressa in cap. Ex parte tua. de conuer. coniuga. Dicitur ibi. Consultationi tuæ taliter respondemus, quod ex quo matrimonium de præsenti inter legitimas personas contrahitur, illis viuentibus, in nullo possit casu dissolui, vt viuente reliquo, alter ad secunda vota transmigret, etiamsi vnus fidelium, inter quos est ratum cõiugium, fieret hæreticus, & nollet permanere cum altero sine contumelia creatoris: nisi fortè secus fieret ex reuelatione diuina, quæ superat omnem legem: sicut à quibusdam sanctis legitur esse factum. Hæc in textu. Ex hoc habetur, nullo modo matrimonium dissolui, nisi in casu quo Christus insinuauit dissoluendũ, ex verbis, vel reuelatione facta. Etsi Michael de Medina in suo de celibatu, lib. 5. c. 87. probare cõtendit dissolui matrimonium ratum non consummatum per ingressum religionis solum iure humano. Vide ibi. At quia factum est à quibusdam, qui solum habuerunt sponsas de præsenti, & nondum cognouerant eas carnaliter, transeundo ad religionem, qui allegantur in capit. Verum. Et capit. Ex parte tua. vbi Summi Pontifices in loco Dei positi, cognoscentes voluntatem Dei, declarauerunt ex intentione Christi fuisse matrimonium ratum nõ consummatum solui, solum per ingressum religionis inter fideles, consummatum autem non. In quo Socinus consilio 28. volumi. 1. & Decius in c. Quæ in Ecclesiarũ. de constitut. & Hierony. Grat. cons. 1. vol. 2. & Lofredus, cons. 50. errauerunt, dicentes etiam consummatum per Papam posse dissolui, vt alias tetigimus in hac 2. p. art. 8. in fine. * Est hic reijciendus Erasmi error in c. 7. epistolæ ad Romanos, qui putat matrimoniũ ratum non consummatũ non dissolui per ingressum religionis. Et Franciscus Torrensis in lib. de 6. Synodo idem videtur sentire cùm ait matrimoniũ ratũ non consummatum, nõ dirimi per ingressum religionis: sed tales sic copulatos, qui cum possent non se miscuerũt vxoribus, & deinde ad austeritatem vitæ Apostolicæ se transtulerunt iudicat Ecclesia, & Romanus Pontifex tales in matrimonio non consensisse, & etiã ad eundem errorem videtur accedere solennis doctor Henricus quolib. 5. q. 39. quando ait, q matrimonium ratum per ingressum religionis non solui: sed vinculum semper manere, q si quis obijciat, q manens in sæculo, potest alium ducere, & est verum matrimonium: & si primum non est solutum illa haberet duos viuentes viros legitimos: concedit quia non inconuenit duos habere, vnum carnalem, & alium spiritualem, hæc Henricus de Gaudauo: sed tamen malè ob id tenendum est, & sentiendũ & loquendũ, vt loquitur communis opinio, & modo in Concilio Tridentino diffinitum est sessione 24. canone 6.

Error aliquorũ ex iuris peri.

*

Ex illa cõclusione videtur omnium Theologorum (excepto Caiet. & Syluestro, in verbo Diuortium. 4. & Gatharino, lib. 6. contra Caieta. c. 3.) veram cõclusionem esse, Summum Pontificem non posse dispensare in matrimonio rato, etiã si non fuerit consummatum: quia solum dissolui potest per ingressum religionis, & non per dispensationé Pontificis. Et quidem si posset Papa dispensare, quare & Episcopus non posset in sua diœcesi, cùm non sit ei interdictum? Nam omnia quæ potest Papa in vniuerso, potest Episcopus in sua diœcesi, nisi sit ei interdictum. Et hoc stando in iure naturali, & Diuino. Sic Magister Victo. & Soto de iust. & iu. lib. 10. q. 1. art. 13. Et ante illos Nicolaus de Cusa Cardinalis lib. 2. de Concordantia catholica c. 3. Et Abulen. Matth. 16. q. 87. Ad qd est textus Anacleti Papæ d. 21. c. In nouo. De quo nos super Paulũ ad Romanos.

Soto de iust. & iu. li. 7. q. 2. art. 5. & in 4. d. 32. q. vnica. ar. 3. in fine.

Episcopus in sua diœcesi stando in iure naturæ, & diuino potest quæ Papa in vniuerso orbe.

Abulen.

4. Conclusiõ. Infidelium matrimonium legitimum, verum & consumma tum dissolui posse in tribus casibus positis

li. 2. de sacra. p. 11. c. p. 13.

positis. 1. Cor. 7. habet Ecclesia ex intentione Christi loquentis per Apostolum. Probo. Ecclesia determinauit solui posse matrimonium consummatum infidelium, in illis tribus casibus, vt patet in c. Quanto. Extra, de diuortijs, & pro causa, & ratione adducit Paulum: sequitur ergo, q; si dissoluitur matrimonium, non est per Ecclesiæ præceptum, sed per dispensationē.

Ratio 2.

Secundo. Ille solus potest matrimonium verum, legitimum & consummatum dissoluere, qui legem dedit de

Matth. 19

eius indissolubilitate: sed solus Deus dedit eam, vt diximus in prima conclusione: ergo solus ipse potest dissoluere, & Ecclesia declarat dissolui in illis casibus, & verè dissoluitur: sequitur illud esse ex Christi verbis, per se, vel per Apostolum declarantem, seu dispensantem in tali indissolubilitate. Alioqui nisi ex Christi, vel Apostolorum verbis haberet Ecclesia, non posset dissoluere matrimonium, quod semel fuit contractum inter legitimas

Deceptio Ioā. And. & Panor.

personas. In quo deceptus est Ioan. And. aliàs pater canonistarum dictus, ob doctrinam in c. Quod votum. de voto, & voti redemp. in 6. qui asserit, posse Papam instituere, q; per secundum matrimonium consummatum irritetur primum ratum non consummatum, quem sequitur Panor. in cap. Ex publico. de conuersio. coniu. Aberrauit enim, quia si per ingressum religionis dissoluitur, est: quia habuit à Christo, & non habet quod per aliud consummatum.

Et pro debita intelligentia Pauli, in medio proponamus eius verba, quę

1. Cor. 7.

talia sunt. *Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Etsi qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Quòd si fidelis discedit, discedat. Non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi.* Hæc ibi beatus Paulus. Ex quibus verbis colligit Ecclesia, vt patet in cap. Quanto. Et pater Augustinus, & omnes alij doctores intelligunt, q; matrimonium legitimum, & consummatum, inter in fideles dissoluitur in tribns casibus. Quorum primus est.

D. Aug.

Quando alter infidelium conuertitur, & infidelis, non vult simpliciter cohabitare fideli, fidelis potest aliam ducere, & dissoluitur matrimonium: quia beatus Paulus dicit. *Si non vult cohabitare, & discedit, discedat. Non enim seruituti subiectus est frater, vel soror.* Si ergo non est seruituti subiectus fidelis, si infidelis discedit, & nolit cohabitare, matrimonium dissoluitur: & fidelis potest aliam ducere. Alioqui si non posset aliam ducere fidelis, esset seruituti subiectus. Magna profectò seruitus esset, si necessario deberet sequi alienam voluntatem, siue iustam, siue iniustam: quia fidelis teneretur (infideli recedente) continentiā seruare. Cùm ergo beatus Paulus dicat, *Fratrem fidelem, vel sororem seruituti non subiectam*, sequitur per discessum infidelis nolentis cohabitare fideli matrimonium dissolui, & licitè fidelem, aliam ducere, relicta infideli.

1. Casus.

Casus 2.

Secnndus casus est, quando infidelis, vult cohabitare, fideli, licet non velit conuerti, sed tamen non vnlt sine contumelia creatoris: tunc etiam dissoluitur, nam sicut per hoc quòd infidelis simpliciter non volebat cohabitare fideli matrimonium dissoluebatur, in isto secundo casu, per contumeliam creatoris dissoluitur, etiam si infidelis velit cohabitare. Hoc probatur ex dictis Apostoli, quia ait. *Non est fidelis seruituti subiectus:* quia non tenetur continentiam seruare, si discedat infidelis, & non velit cohabitare, sed quando infidelis vult cohabitare, & non sine contumelia creatoris, perindè est, sicut si infidelis recederet, & nollet cohabitare: ergo cùm matrimonium dissoluatur in primo casu, etiam dissoluetur in secundo: nam fidelis, tenetur vitare contumeliā creatoris & potiùs mortem sustinere. Sequitur quod tenetur prohibere infi-

deli,

deli, creatoris contumeliam. Quòd si noluerit desistere, tenetur ab infideli discedere, ne videatur approbare contumeliam creatoris: sed si discedendo, non posset aliam ducere, seruituti subditus esset, sicut si nolente simpliciter cohabitare, non posset aliam ducere. Perinde est enim non velle simpliciter cobabitare, & velle, sed non sine cõtumelia creatoris. Et cùm in casu primo dissoluatur ex verbis, B. Pauli, qui dicit, fratrem, vel sororem fidelem, nõ esse subiectam seruituti: etiam dissoluetur in secundo, quia si non solueretur, esset subditus seruituti fidelis: qa teneretur continentiam seruare, cùm nullo modo debeat cohabitare cum contumeliam inferente creatori.

Casus 3. Casus tertius est, quando infidelis cohabitare vult fideli: sed pertrahit eum ad peccatum mortale, cum fide-

Eccles. 3. delis, non debeat manere, si timet sibi de periculo: quia tenetur sub mortali vitare periculum peccati mortalis, debet cogere infidelem, vt desistat à scandalo, & tali pertractione, quòd si non vult desistere, debet fidelis discedere, per quem discessum, dissoluitur matrimonium: quia ex B. Paulo, non est fidelis seruituti subiectus, sed si infideli nolenti desistere, a pertractione ad mortale, fidelis qui tenetur discedere, non posset aliam ducere, esset seruituti subiectus, quia ad continentiam seruandam obligaretur. Sequitur ergo, quia nõ est seruituti subiectus, quòd poterit aliam ducere, quia ita est, sicut si infidelis, potest conuersionem fidelis, nollet simpliciter cohabitare. Et isti duo vltimi casus licet non sint expressi in B. Apostolo, per quos matrimonium dissoluatur: sed tamen quia primus expressus est, & clarè positus, & alij duo euidenter sequuntur ex primo, sicut declarat B.

Augusti. P. Augu. Ambro. & Gregorius, con-
Ambros. sequens est omnes tales casus esse ex
Gregor. sententia Apostoli. Et sic determina-
Cõtra Io. tum est in cap. Quanto. de diuortijs.
Arbor. Non tamen silentio pertranseundum est, quod Ioan. Arboreus. 6. lib. Theosophiæ c. 10. docet tanquàm probabile, nullo modo posse matrimonium dissolui legitimũ excepta fornicationis causa: qa relinquit arbitrio legentis, an dissoluatur in supra dictis casibus. Sed quicquid ipse dicat, dubitandum non est, quin dissoluatur in casibus citatis, quia hæc est doctrina sanctorum, & omnium scholasticorum.

Antequàm procedamus ad declarationem in speciali, est opponendum argumentum, quia videtur non dissolui posse etiam in illis tribus casibus: nã si dissolueretur, maximè quia beatus Apostolus loqueretur ex intentione Christi dispensantis in lege datà de indissolubilitate, in talibus casibus, alioqui apostolus Paulus, nec Petrus, imò nec omnes Apostoli simul possent dispensare, vel mutare legem latam à Christo de indissolubilitate matrimonij: sed videtur quòd B. Paulus illa verba non dixerit ex intentione Christi: ergo ex illis non potest Ecclesia argumentum sumere ad determinandũ matrimonium consummatum dissolui in illis casibus. 1. Obiect.

Item, quia non est nisi vnus casus solum expressus in beato Paulo, quorsum extendit Ecclesia ad tres casus? Et probo quòd beatus Paulus illa nõ dixerit ex intentione Christi. Nam ante illa verba in eodem cap. dixit. *Præcipio non ego, sed dominus vxorem à viro non recedere. Quòd si recesserit, maneat inupta.* Ecce declarauit indissolubilitatem matrimonij ex intentione Christi. Et subdit. *Alijs dico ego, non dominus. Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier, &c.* Constat ex contextu literę quando beatus Paulus loquebatur illã, non loqui nomine Christi, neq; de intentione Christi, quia ait. *Dico ego, non dominus,* cùm tamen antè dixerat. *Dicit dominus, non ego.* Sequitur ergo nullo modo dissolui posse matrimonium in illo casu Apostoli. Nam quando nos concedimus dissolui posse, est per hoc, q; credimus per aliqua verba dicta de intentione Christi, dispensatum esse in indissolubilitate ma-

Obiect. 2. Vide Michaelẽ de Medina in suo de Cælibatu li. 5 c. 106. 1. Cor. 7.

Doctores d. 38. Medina de restit. q. 3. cats. 8. ad 3.

matrimonij, ſicut dicebamus fieri, quãdo matrimonium non eſt conſummatum inter fideles, diſſolui per profeſſionem religionis. At iſta verba B. Pauli (vt patet ex litera) dicta videntur non ex intentione Chriſti, ſed ipſius: ergo nullo modo per talia verba diſſolui poteſt, vel oportet dicere B. Paulum poſſe diſpenſare in lege Chriſti, quod eſt falſum.

Solutio. Ad hoc dicendum, verũ eſſe B. Paulum ita in cap. 1. Corinthiorum 7. allega. *Si frater fidelis vxorem habet infidelem. &c.* dixiſſe illa verba ex intentione Chriſti, per quæ Eccleſia intellexit matrimonium legitimum conſummatum inter infideles, diſſolui poſſe, & determinauit ex eiſdem verbis Pauli in cap. Quanto. Extra, de diuortijs. Et quando argumentabamur, talia verba non fuiſſe prolata à B. Paulo ex intentione Chriſti, eo q̃ cùm primo dixiſſet. *Mulieri nupta præcipio non ego, ſed dominus a viro nõ recedere.* deinde de infidelibus dicit è contrario. *Dico ego, non dominus. Si frater fidelis. &c.* dicimus verum eſſe, talia verba ibidem propoſita. Sed dato ipſe B. Paulus dicat, *Non dominus, ſed ego.* non ſequitur verba, ex quibus diſſoluitur matrimoniũ, non eſſe prolata ex intentione Chriſti.

Abulen. 1. Reg. 9. q. 29.

Declaratio mentis Apoſtoli. Pro quo oportet diligenter notare, q̃ B. Paulus nuptis voluit declarare, quomodo non licebat ſeparari à viris ſuis. Et ob hoc dixit, *Præcipio non ego, ſed dominus.* Et poſtea volens dicere, quomodo quando vnus conuertitur ad fidem, & alius non, debet fidelis cohabitare infideli volenti cohabitare, & quòd non debet diſcedere, etiã ſi non conuertatur, dicit, *Dico ego non dominus*: quia ſi non hæc dixiſſet, crederemus eſſe Dei præceptum, fideli, de cohabitando infideli, qui non vult conuerti: ſicut eſt præceptum fideli, de cohabitando fideli, vt ipſe dixit: ſed tamen non tenetur fidelis cohabitare infideli, qui, non vult conuerti, licet poſſit cohabitare quia per fornicationem illam ſpiritualem, quia non vult conuerti, matrimonium diſſoluitur, quantum ad mutuam cohabitationẽ. Et fidelis, non tenetur cohabitare infideli, etiam ſi ipſa velit cohabitare ſine contumelia creatoris, & ſine hoc, q̃ pertrahat fidelem, ad peccatum mortale. Sed eſt conſilium beati Pauli, vt cohabitet fidelis, infideli, vt infidelis ſanctificetur, ideſt vt ex cohabitatione conuertatur infidelis. Et volens conſilium explicare de ſimul cohabitando fidelem, & infidelem, dixit, *Dico ego, nõ dominus.* Et priùs volens explicare præceptum fidelibus coniugatis, de ſimul cohabitando dixit, *Præcipio non ego, ſed dominus.* ſolùm ſuam intentionem voluit explicare, quantum ad cohabitandum conſilium præbens. Sic P. Auguſtinus exponit in epiſtola contra Polentium: & habetur. 28. q. 1. c. Iam nunc. In alijs tamen ex conſilio, vel intentione Chriſti determinãs. Si noluerit infidelis cohabitare fideli, quomodo fidelis, cùm non ſit ſeruituti ſubiectus, poterit aliam ducere? Hæc reputo ſic intelligenda neceſſariò: alioqui qnomodo poſſet nobis conſtare illa eſſe de intẽtione Chriſti, quandoquidẽ expreſsè ibidem B. Paulus dicit, *Dico ego, non dominus.* Cùm ergo Eccleſia intelligat B. Paulum illa dixiſſe de intentione Chriſti, ſic eſt tenendum: quia alias ſi beatus Paulus à ſe dixiſſet, erraret Eccleſia per illa verba diſſoluendo matrimonium legitimum, contra Chriſti mandatum: ſed hoc non eſt affirmandum: ergo tenendum eſt illa verba beati Pauli dicta eſſe ex Chriſti intentione, volentis in fauorem fidei, matrimonium poſſe diſſolui: quia Chriſtus eſt Deus coniugiorum chriſtianorum, 28. q. 2. cap. Si infidelis, ſed coniugia, quæ ſunt in fide, non ſunt maiora fide: ſequitur ergo, quòd ſapientiſſimè Deus vult potius coniugia legitima ſolui, quàm q̃ pereat fides: ſed ſi in caſibus ſuprà poſitis ex Paulo, non diſſolueretur matrimonium, periret fides non ſoluto matrimonio: ergo ex intentione Chriſti eſt, vt ſoluatur matrimonium, eo q̃ non pereat fides: nam ſi nolente infidele cohabitare fideli, non poſſet fidelis aliam

Glo. inter linea.

Ioã. Arboream ſuo li. 6. theoſo. c. 10.

Abulen. 1. Reg. 8. q. 32.

D. Aug.

Matth. 19

lis aliam ducere, teneretur continere: sed hoc est difficile, vt dominus manifestauit: sequitur q; deterrerentur homines infideles, à cõuersione, timentes eos obligari ad continentiam, nolentibus vxoribus conuerti, vel ipsæ vxores terrerentur, & nollent conuerti, timentes continentiam nolentibus viris conuerti, vel sequeretur maius malum contra fidem, quòd ipsi cõuersi retrocederent, si nolentibus vxoribus conuerti, ipsi non possent aliàs ducere, sed perpetuò continere deberẽt. Facilè enim retrocederent à fide, nolentes continentiam seruare. Hæc autem inconuenientia, & scandala fidei vitare decuit summam sapientiam, ergo ex intentione eius Paulus illud explicauit, & Ecclesia catholica tenet. Et ampliùs potuit constare esse de intentione Christi: quia ipse per conuersionem ad fidem venerat separare filium à patre, & viros ab vxoribus, & vxores à viris, vt patet Matth. 10. *Nolite arbitrari quòd veni mittere pacem in terram, non veni pacem mittere, sed gladium. Veni separare hominem aduersus patrem, &c.* Et Lucæ 14. dixit. *Si quis venit ad me, & non odit patrem, et matrem, filios, vxorem, adhuc autem & animam suam, non potest esse meus discipulus*. Volebat ergo istis verbis dominus Iesus redemptor noster insinuare, esse de volũtate eius, quòd propter fidem esset bonum, filium disiungi à patre, & matre, & fratre, & sorore. Itẽ & virum ab vxore: & vxorem à viro, sed hoc non videtur in quo alio casu meliùs, in fidei fauorẽ, quàm quando vir conuertitur, & vxor non vult conuerti, neq; fideli, cohabitare: sequitur ergo, quòd de intentione Christi sit separatio, quod si fit separatio, non volebat astringere ad cõtinentiam, quia difficillimum erat: ergo volebat in tali casu licere fideli, aliam ducere. Hanc intentionem B. Paulus nobis explicuit in verbis suprà dictis. Et sic soluitur matrimonium in illis tribus casibus. Neq; hoc putet quis peculiare in infidelibus, putans q; in ipsis non est sacramentũ fidei firmans matrimoniũ, sed solum prouenit ex Diuina dispensatione facta, & declarata per os B. Pauli. Et quia solum illi tales casus expressi sunt, in illis solũ, & circa personas, quas ibi B. Paulus declarat, dissoluitur, & in nullo alio casu dissolui potest. Quantum ad indissolubilitatem enim, nulla est differentia de se in matrimonio fidelium, vel infidelium, quia cùm vtrumq; verum & legitimũ matrimonium sit de se, ex Christi mandato vtrunque indissolubile constat. Neq; dissolui potest nisi per dispensationem Dei. Et quia contingit ob fidei fauorem in tribus casibus positis solui matrimonium infidelium, ex intentione Christi ex verbis prolatis à B. Paulo, verum est in talibus casibus solui posse, etiam si sit consummatum, & nõ in alijs. At quia circa matrimoniũ fidelium non consummatum, etiam habetur ex intentione Christi dissolui posse per professionem religionis solum, & non ob aliam causam, verè dissoluitur in tali casu. Et si Christus reuelasset, vel Apostoli, ex intentione eius proposuissent in alijs casibus inter infideles posse matrimoniũ dissolui, etiam dissolueretur, siue esset ratũ & non consummatum, siue esset consummatum. Hæc est infallibilis veritas. Neq; putandum ob id matrimonium infidelium pluribus modis dissolui, quàm fidelium: quia illud infideliũ, & istud fidelium, quia illud illegitimum, & istud legitimum: quia illud solubile, & istud indissolubile, sed vtrunq; verum, vtrunq; firmum, vtrũque indissolubile: quia etiam infidelis, si modò repudiet, nõ dissoluitur, quãuis id faciat secundum cõsuetudinem suam, vel leges suas, ergo etiam indissolubile est hoc, & illud. Ratio autem quare matrimonium infidelium iam consummatum, dissoluatur in tribus illis casibus suprà positis ex intentione Apostoli, & matrimonium fideliũ cõsummatum, in vllo casu dissoluatur, & ratum, & nõ consummatum solum per professionem religionis approbatæ: hæc est, quia hoc, & illud indissolubile declaratum à Christo voluit

Matth. 19

Matth. 10

Lucæ. 14.

Theolo. in 4. d. 38.

Palud. d. 27. q. 2. Maior. ibi. q. 2.

Almay. de potest. Eccles. c.15. Christus, sicut Paulus declarat infidelium matrimonium, dissolui tribus illis casibus, & fidelium ratum non consummatum, solum vno casu: & si amplius vellet, sic esset. Et si in pluribus casibus concederet apud fideles, siue esset matrimonium consummatum, siue non, dissoluerétur in omnibus illis, sicut determinauit Ecclesia in istis dissolui. Hæc tenéda sine hæsitatione, ne putemus Ecclesiam esse, quæ determinat sua authoritate matrimonium dissolui in casibus positis. Ex quo verum credo Papam non posse dispensare in matrimonio rato nõ cõsummato, quicquid dicat Caiet. & Catha. lib. 6. c. 3. contra eum. In quo errauit Socinus & alij, vt diximus suprà, qui dixerunt papam posse dispensare etiam in consummato. * In eodem errore fuit Alciatus in suo parargon lib. 6. c. 20. & Socinus 1. volum. consiliorum, consil. 28. & Decius de constitutionibus. c. Quæ Ecclesiarum. Sigismundus consilio 50. & alij quos citat Michael de Medina lib. 5. de cælibatu. c. 91. Hæc sunt dicta, & semel, atq; iterum repetita, vt intelligant omnes etiam parum docti, sicut non semel ex proposito inculcamus eadem, & idẽtidem proponimus, Qua propter doctis non sit molestum, sed cùm sint sapientes, libenter pro insipientibus sustineant.

Natal. Beda contra Fabrũ super Ioan. Sylueſt. in ver. Diuor. q. 4.

Sed iam oportet deueniamus ad cõsiderationem istorum casuum in particulari. Vt vim intelligamus, operæpretium profectò est ista exactè scire. Dato enim inter neophytos non contingant isti casus, propter eorum facilem conuersionem, & innatam mansuetudinem, sic vt nullus coniugatorum ab alio inuentus sit recessisse propter conuersionem ad fidem: tamen poterunt aliæ gentes inueniri, & fortè iam inuentæ sunt, quæ altioris ingenij, & proteruiores sint, pro quibus necesse erit ista non ignorare. Quod obsecro consideret lector, ne nos existimet frustra voluisse membrana implere, & vltra quàm rex expostulet, quæstiones multiplicare, sed ex proposito factum id intelligat.

In fauorẽ Indorum.

ARTICVLVS XXIX.

In quibus casibus dissoluitur matrimonium infidelium.

PRIMVS casus in quo dissoluitur matrimonium legitimè contractum inter infideles ex dictis Pauli est, quando non vult infidelis cohabitare fideli conuerso. Quod contingere potest tripliciter. Primo. Si vterq; infidelium simul cohabitent, & vnus cõuertatur, & statim infidelis relicto fideli, coniungatur alteri: dissoluitur matrimonium, quia B. Paulus dicit. *Si infidelis discedit, discedat, non est frater seruituti subiectus*: sed non meliùs explicari potest infidelem nolle cohabitare fideli quàm per hoc, q infidelis alteri coniungitur, relicto fideli: ergo in tali casu dissoluitur matrimoniũ, alioqui si infideli transeunte ad alia vota, teneretur fidelis continere: seruituti subiectus esset, cùm necesse esset eum sequi voluntatem infidelis, vt si infidelis voluerit cohabitare, cohabitet fidelis: & si infidelis aliam duxerit, debeat fidelis continere, & subijci voluntati infidelis, quod & repugnat dictis beati Pauli, & eius intentioni. In isto sensu intelligitur, *Non est seruituti subiectus*: quia potest fidelis aliam ducere. Vel potest intelligi, *Non est seruituti subiectus*: quia non est necesse, quòd fidelis, à fide retrocedat, quando non vult infidelis, ei cohabitare: quia aliam poterit ducere.

1. Casus. Si infidelis trãseat ad 2. vota.

Secundo modo potest contingere, quando infidelis, non transit ad alia vota, sed manere vult in viduitate, tamen non vult cohabitare cum conuerso ad fidem: & tunc dissoluitur matrimonium: nam tunc verè dicitur talis infidelis discedere: quia non velle cohabitare fideli, discedere est, non est subiectus seruituti, frater fidelis, ob quod potest aliam ducere, alioqui si teneretur manere in continentia: sicut infidelis vult, fidelis, subiectus esset,

Casus 2. Quãdo infidelis non vult cohabitare fideli.

esset, quia teneretur sequi voluntatẽ infidelis volentis continere.

Casus 3. Tertio modo contingere potest ista discessio, vel nolle cohabitare, quando alter conuertitur, sed quia fuit repudiata vxor & alio viro iuncta est: & vir aliam duxit, si vir conuertatur, & velit (iuxtà c. Gaudemus. de diuor.) suam reconciliare vxorem legitimam: & ipsa non vult conuerti, neq; dimittere virum quem habet post repudiũ, tunc dicitur discedere illa fœmina à viro fideli: & dissoluitur matrimonium legitimum per talem discessum, ex dictis Apostoli: & potest fidelis licitè aliam ducere fœminam, quia aliàs esset fidelis, subditus seruituti: nam si non liceret, postquàm sua vera vxor (quæ cum alio est), non vult ei cohabitare, aliam ducere: seruituti subditus esset, sequens necessariò voluntatem infidelis. Quod beatus Paulus negat. Et sic in omnibus istis casibus matrimonium dissoluitur: quia in omnibus dicitur, infidelis discedere à fideli, in quo casu Apostolus explicuit dissolui posse.

Quando vxor repudiata cum alio est.

Sed oportet notare circa primum modum Apostoli, non sufficere quòd infidelis, non cohabitet fideli ad hoc, quòd licitè fidelis aliam ducat: sed requiritur, quòd requisiuerit infidelem, vt cohabitet: & si post requisitionem, noluerit infidelis cohabitare; quia ex beato Paulo, non est seruituti subiectus, potest fidelis, aliam ducere. Quæ requisitio est necessaria propter duo. Primo, vt constet fideli, q̃ ei licet ad aliud matrimonium transire: nam non est licitum, nisi quãdo nõ vult cohabitare sed non potest constare fideli, q̃ infidelis, non vult cohabitare, nisi requisierit eum: ergo debet requirere vt cohabitet, siue infidelis statim discedat, & alteri nubat: siue maneat in viduitate, siue sit cum alio: quia fuit repudiata, debet fidelis requirere, vt cohabitet ei, aliàs peccat aliam ducendo: imò debet adhibere testes in tali requisitione, vt si post infidelis, pœnitentia ducta conuertatur, & velit habere primum coniugem, post sit fidelis prius cõuersus, probare quo modo per eam stetit: quia noluit cohabitare ei. Sic tenet Glo. super. cap. Quãto. de diuortijs. super parte. Qui relinquitur. De primo casu sufficiat hæc dixisse. Itaq; non statim matrimonium soluitur per hoc, q̃ alter conuertitur ad fidem, sicut affirmauerãt quidam ex Canonistis: sed si soluitur, solũ est propter beati Pauli dictũ, quippè qui solum dicit. *Si hæc non consentit cohabitare, & discedit, discedat: quia non est fidelis seruituti subiectus.* Sequitur ergo, q̃ quotiescunq; non stat per infidelem, quin fidelis habeat suũ coniugem, q̃ nullo modo matrimonium dissoluitur. Neq; potest licitè fidelis, transire ad alia vota. Volo dicere, q̃ si infidelis velit cohabitare, etiam si nolit conuerti, nunquàm poterit fidelis aliam ducere: ob quod necessaria est requisitio, vtrùm velit cohabitare, ad hoc q̃ fidelis securè possit ad alia vota transire. De 2. Glo. vbi suprà.

Est necessariũ quod fidelis requirat infidelem.

Requisitio necessaria ob duo.

Glossa.

Cõtra opinionem aliquorum Canonistarum.

Ex hoc soluitur dubium, quod solet discruciare doctos de matrimonio nigrorum seruorum, qui sunt ex Guinea adducti, & reliquerunt proprias vxores in patria sua: & ipsi conuertuntur ad fidem. Non sufficit ad hoc q̃ licitè contrahant cùm alia, q̃ conuertantur, & coniuges maneant in infidelitate in paterno solo, sed est requisitum, quòd ipsi serui, qui conuertuntur requisiuerint ad cohabitationem. Neq; excusantur quia sunt in tanta distantia, vbi est impossibilis requisitio, Ratio est, quia B. Paulus dicit. Si infidelis noluerit cohabitare, ergo vsque dum constet, non licet transire ad secunda vota. Hæc dicta sint iuxta cõmunem opinionem, scilicet, q̃ quando infidelis velit cohabitare sine contumelia, &c. non sit licitum fideli transire ad secundas nuptias. Sed habendo considerationem, quòd sit interdicta communicatio fidelis, cùm infideli, quæ non fuit tempore quo Apostolus loquebatur, probabiliter posse teneri, quòd si fidelis conuertatur, & infidelis nolit conuerti, possit fidelis statim transire ad secundas nuptias. Et

De nigrorum matrimonijs.

Cõsideranda hæc.

In fauorẽ nigrorũ.

sic requisitio sit necessaria ad hoc, si vult conuerti, & non quo ad hoc, si vult cohabitare. Et iste sensus haberi potest ex Apostolo, qui dicit. *Si consentit cohabitare*: & non dicit quòd tenetur. Item ex eo quòd dicit. *Quòd si recedit, non est subiectus fidelis seruituti*. Sed si nolit conuerti, & communicatio videtur interdicta, iam esse subiectus seruituti, si non posset ducere aliam. Hæc est opinio doctissimi magistri Victoria, & satis rationabilis: saltim Papa esset consulendus, quando non vult alia conuerti: etiam si velit cohabitare, quia in concilio Toleta. 3. cano. 14. & Toleta. 4. cap. 60. & 61. interdicta est communicatio cũ infideli ei qui conuertitur. Verum est tamẽ, quòd ibi solum de Iudæis est sermo. * Probabiliter dici potest, imò in fidei fauorem sic videtur asserendum, quòd Æthyopes qui sunt seruitianorum: qui tam à remotis venerunt, possunt, iam ad fidem conuersi, ducere vxores alias, etiam si in patria sua reliquerit, sine hoc quòd teneantur prius requirere: quia hoc est moraliter impossibile. Et si daretur eis facultas, ad vomitum reuerterentur, & à fide retrocederent. Item: quia dubiũ est an legitimas habuerint vxores: Item: quia requisitus infidelis, non posset sequi fidelem, nec cohabitare, quapropter possunt ad secunda trasire vota. Hæc sint probabiliter dicta. *

Victoria.

28. q. 1. c. Iudæi qui. & c. Sæpe malorum. In fauorẽ nigrorũ.

Ratio. 1. Secunda. Tertia.

Quarta.

Casus 2. Secundus casus in quo soluitur est, quando infidelis, qui non vult conuerti; vult cohabitare fideli grato animo, sed tamen non sine contumelia creatoris: quia tenetur fidelis, non sustinere contumeliam creatoris, q; si alter non potuerit euitare, discedat ab infideli: nam non obligatur ad continentiam, alioqui seruituti subiectus esset, ob quod potest aliam ducere: quia dissoluitur matrimonium in tali casu, etiam si infidelis, velit cohabitare.

ARTICVLVS XXX.

Quid intelligatur, per contumeliam creatoris,

Quid per cõtumeliã creatoris intelligatur.

SED est dubiũ, quæ sit ista cõtumelia creatoris, an sit quia infidelis blasphemat Christum, & detestatur, & aliquid tribuit ignominios è, quod ei nõ conuenit, vel negat, quæ ad eum pertinent. Respon. q; per contumeliam creatoris nos intelligimus, aliquod malum dicere de Christo, qui summum bonũ est, vel aliquod bonum subtrahere ab eo, qui continet omne bonum, quod est blasphemia. Alio etiam modo contumelia creatoris intelligitur, quando quis non sustinet, q; alius det Deo laudes debitas. Ille enim qui nõ sustinet, blasphemus est: quia sicut de Deo aliquod malum dicere blasphemia est, non sustinere laudes Deo dari, & referri, qui summè laudandus, & glorificandus est, blasphemia est. Primum, & secundum contumelia creatoris dicitur, propter quàm matrimonium soluitur. Et de prima expressè sit mentio in c. Quanto. de diuortijs. & in cap. Gaudemus. eodem tit. De secundo modo blasphemiæ ioquitur B. Ambro. & Grego. 28. q. 2. Si infidelis discedit, &c. Contumelia quippè creatoris, soluit ius matrimonij circa eum, qui relinquit, &c. Neq; est ei fides seruãda coniugij, qui propter ea discedit, ne audiret Christum Deum esse christianorum coniugiorum. Hæc ibi. Et sicut nolle audire istam laudem Christi; est contumelia in Christum: ita & nolle audire quamcunq; aliam. Quare tenendum est, q; Ecclesia Spiritu sancto illuminata, & doctores, quos Deus illi dedit, intelligunt ex B. Paulo matrimoniũ dissolui, quando alter infidelium conuertitur, & alius non vult conuerti, & vult cohabitare fideli, tamen non sine contumelia creatoris, vt blasphemando Christum, & tribuendo ei aliqua quæ non conueniunt, vel denegando

Solutio.

S. Tho. 2. 2. q. 13.

Abulen. 1. Reg. 8 q. 13.

Ambro. Greg.

Ad Ephes. 4.

do quæ ei conueniunt. Vel dato infidelis ista non faciat, si tamen non sustinet fidelem coniugiem laudes debitas Deo referre, qui summè laudandus est, dicit blasphemare creatorem, tunc matrimonium soluitur. Et potest fidelis, ad aliud transire: etiã si infidelis ei velit cohabitare. Tunc enim licet infidelis nõ discedat, dicitur discedere, quia cogit fidelem discedere.

Dubium. Circa secundum modum contumeliæ dictum, dubito, vtrum per blasphemiam creatoris intelligere possumus, quando infidelis cohabitans fidelis, seruat cultum, & ritum suorum Deorũ, & illo modo se habeat, quo se habent cæteri infideles, & nihil dicit de fide Christi iniurioſum, nihil de Christo. Et augetur dubium, & pono q̃ infideles tales sint, qui suis ritibus, & cæremonijs adorantes dæmonia, blasphemant Deum, & legem christianorum, & conuertitur vnus, alter non vult cõuerti: sed tamẽ vult cohabitare fideli, & relinquit fidelem seruare cultum, & modum christianorum, adorando Deum, & ipse seruat modum, & ritũ quem habent cæteri infideles adorando dæmonem, vtrùm talis blasphemia si causa sufficiens ad hoc, quòd fidelis possit transire ad alia vota, nolente infidele desistere. Et videtur quòd in

Argum. 1. casu dissoluatur: quia si infidelis, iuxta ritum suum, & morem aliorum infidelium agat, adorat dæmonem, & consequenter blasphemiam committit: quia tribuit alteri quod est proprium Dei, & negat Deo quod sibi debetur, in quo ratio blasphemiæ stat.

S. Tho. 2. 2 q. 13.

Argum. 2. Item. Talis necessario negat omnes articulos fidei, quia infidelis est. Non vult conuerti: Et hæc est blasphemia. Item. Sola pertinacia nolle conuerti, blasphemia est: sequitur ergo, quòd poterit fidelis, aliam ducere. His non obstentibus, respondetur per aliquas conclusiones, quarum prima est.

1. Conclu. Prima cõclusio. Contumelia creatoris, in qua durante infidele, potest fidelis aliud contrahere matrimonium, non intelligitur esse per hoc solum, q̃ infidelis seruat ritum, & morem colendi suos Deos. Patet. Si per talem contumeliam creatoris, solũ quia infidelis colit Deos suos, & non vult desistere ab illo, solueretur matrimoniũ legitimè contractum: sequeretur, q̃ solum per hoc q̃ vnus conuerteretur, & alius nollet conuerti, solueretur: quod est falsum, quia aliquem infidelem nolle conuerti, nihil aliud est, nisi velle seruare legem, & ritum suũ, & colere suos Deos: si ergo ista obseruatio contumelia dicitur creatoris, & blasphemia, q̃ quã quia infidelis ab ea nõ vult desistere, matrimonium dissoluitur, sequitur, q̃ eò solum, q̃ non vult conuerti, dissoluitur. Necesse quidẽ est illum, qui non vult conuerti, in hãc contumeliam, & blasphemiam perseuerare, quamdiu non conuertitur: sed non dissoluitur matrimonium per hoc solum, quòd vno conuerso, alius non conuertitur, si velit cohabitare: ergo sequitur, quòd contumelia, vel blasphemia creatoris, non intelligitur ritus fidelis colendi Deos suos.

1. Ratio.

Præterea. Matrimonium legitimũ solui inter infideles, nõ habemus aliunde, quàm ex dictis B. Pauli ex intentione Christi: sed dicit, q̃ frater fidelis, habens vxorem infidelem si ipsa velit cohabitare ei potest retinere: sequitur ergo non dissolui matrimonium per hoc solum, quòd alius non conuertitur: alioqui non posset retinere eã, sed teneretur abijcere. At solueretur, si contumeliam creatoris intelligeremus esse sectam, vel ritum colendi suos Deos: ergo talis ritus colendi, nõ est blasphemia creatoris, aut contumelia, per quam soluitur matrimonium. Frustra quippè esset distinctio posita in c. Quanto. Extra, de diuortijs. & quæ cõmuniter a doctoribus assignatur, dicentibus in tribus casibus solui posse matrimonium. Primus. Si infidelis non vult cohabitare. Secundus. Quando vult, sed non sine contumelia creatoris. Iste secũdus casus non bene esset positus: quia si vult cohabitare sine contumelia creatoris, non soluit: sed si cõtumelia creatoris

Ratio 2.

esset obseruare ritum suum, & cæremonias suas, nullo modo posset cohabitare sine contumelia creatoris: quia quando non conuertitur, debet legem suam, & ritũ obseruare, etiã si coniux sit fidelis. Cùm ergo ponat Summus Pontifex, & doctores, distinctionẽ inter velle cohabitare simpliciter, & velle cohabitare, sed non sine contumelia creatoris, aliud intelligit per contumeliam creatoris: quàm sit ritus ipsius infidelis, quia alias etiam si vellet infidelis cohabitare, si non conuerteretur, solueretur matrimonium, qđ est contra textum, & omnes doctores: quia semper esset, in contumelia crearis, nolens conuerti, sed contumelia creatoris nõ dicitur respectu eius qui est in peccato, sed eius qui cohabitat, scilicet si illa cohabitatio redundat in irriuerentiam Dei, quod fit, quando qui in peccato est, dicit blasphemiam aliquam contra Deum, per quam intendit vel alterum inclinare, vel tædio afficire. Hanc concl. tenet do. Abulen.

Abulen. Matt. 19. q. 70.

2. concluſio. Per contumeliã creatoris, à qua, si infidelis non desistat, matrimonium dissoluitur, intelligitur quodcunq; peccatum infidelis, factum coram fideli, per quod verè periclitatur fidelis. Volo dicere, ꝙ si infidelis peccat, siue illud sit in ritu suo, & cæremonijs, colendo suos Deos, siue sit aliud quodcunq; de nouo Adinuentũ in contumeliam Dei, & fidei christianæ, si ex hoc ipso fidelis periclitatur, dicitur contumelia creatoris, à qua, si noluerit infidelis cessare, potest fidelis, ad alia vota transire. Probatur. Matrimoninm inter infideles verum & legitimum diximus ex intentione Christi, dissolui posse in fauorem fidei: quia fidelis nõ est seruituti subiectus, vt ait Paulus, & sic nolente infideli, cohabitare fideli, vel non sine contumelia, dissoluitur: quia non tenetur fidelis continere, in casu quo infidelis per opera sua mala, quæ operatur in præsentia fidelis, fidelis periclitatur. Vel dissoluitur matrimonium, vel nõ: si non dissoluitur, vel tenetur manere cum tali periculo, vel potest separari: sed non aliam ducere. Aliquod istorum euenire necesse est, at quodcunq; dederimus, sequitur si nõ dissoluitur per talem contumeliam, fidelem seruituti esse subiectum. Primo: quia si non dissoluitur, tenetur habitare ei cum tali periculo. Si potest separari, & debet, quia in tali periculo tenetur, & non soluitur matrimonium per talem contumeliam: ergo tenetur continentiam seruare: sed hæc est maxima seruitus, vt quia infidelis, non vult desistere à peccato, fidelis maneat ligatus, & ad continentiam obligẽtur: ergo sequitur illam esse contumeliam, à qua nisi desistat infidelis, dissoluitur matrimonium. Et sic quando infidelis, vult cohabitare fideli, debet sine contumelia creatoris, id est manendo in infidelitate, nihil agere, quod offendat fidelem vt periclitetur fides eius: & tunc non soluitur matrimonium. Si tamen infidelis operetur, etiam sine persuasione aliqua, sed solum coram fideli aliquid malum, per quod periclitatur fidelis, siue sit secundum ritum suum, siue non: est contumelia creatoris grauissima, & blasphemia eius. Quod si monitus noluerit desistere, fidelis, non est seruituti subiectus, poteritq; aliam ducere. Verùm quia cõmuniter ita est, vt fideli conuerso non ponatur offendiculum retrocessionis, per illa quæ fiunt secundum ritum antiquum infidelitatis, quem ipse conuersus deseruit (sed si periclitatur, debet esse propter alias contumelias, vel alia peccata) credibile est contumeliam creatoris aliud esse, quàm suæ legis iniquæ obseruantiam, nec sola ipsa blasphemia dicitur, propter quàm matrimonium dissoluitur. Si tamen contingeret, quòd fidelis cohabitans, infideli, periclitatur de fide, solum quia videt infidelem obseruantem ritus antiquos, monitus infidelis, licet non teneatur conuerti ad Christum, tenetur coram viro fideli desistere à tali contumelia, & blasphemia creatoris: at si nolit desistere, potest vir fidelis (quia non est seruituti subiectus) ad alia vota transire. Et licet verum

2. Conclu. Cõtumelia creatoris est qđlibet peccatum infidelis, per quod periclitatur fidelis.

Ratio.

Quid contumelia creatoris.

Nota hæc.

sit

sit quod diximus, contumeliam creatoris non solum esse, quando infidelis aliquod peccatum operatur, sed etiã quando non sustinet laudes Dei, quas reddit fidelis, quia vtrunque blasphemia,& cõtumelia est,tamen in c. Quantò. propriè contumelia capitur in primo sensu,qñ infidelis aliquod peccatũ operatur blasphemãdo Deũ. Tamẽ in casu,quo infidelis non sineret, sed prohiberet fidelem laudare Deum : posset licitè fidelis,ad secunda vota transire, secús tamen esset,vbi infidelis, nõ prohiberet Dei laudes, sed vel reprehenderet, vel tristaretur quando audit,vel displicet,verum non prohibet, tunc crediderim,matrimonium dissolui non posse, sicut nec dissolueretur per hoc, quòd infidelis,volens cohabitare fideli, seruat ritus suę infidelitatis,dummodò ex illo nõ scandalizaretur fidelis,aut perturbetur,sed tristatur, & displicet ei, quòd infidelis tales ritus obseruet: tunc enim licet fidelis, non teneatur cohabitare infideli nolenti conuerti, non potest ad alia vota transire : quia in casu non soluitur matrimonium.

ARTICVLVS XXXI.

Quid de casu,quando pertrahit ad mortale infidelis, fidelem.

QVERITVR de tertio casu, quando infidelis, non vult cohabitare fideli,nisi pertrahendo eum ad peccatum mortale.Et quęritur, quomodo intelligatur ista pertractio ad mortale,vtrùm intelligi debeat de quolibet peccato mortali:vtrũ pertrahere, intelligatur fidelem, quia infidelis nolens conuerti, viuit in suo ritu,& secta: & sic viuendo, necesse est continuo esse in mortali peccato, & operari sæpissimè mortale.

Argum. 1. Videtur quòd sit de tali pertractione intelligendum : nam non potest fidelis,cohabitare infideli,quin si infidelis,mortaliter peccet obseruando infidelitatem,fidelis turbetur, scandalizetur, & pertrahatur ad malum : quia quæ videmus fieri, naturaliter mouẽt nos ad similia facienda,præcipuè,si delectabilia sunt,licet sint inhonesta. Ergo videtur quomodocunque, etiam sine aliqua persuasione, vel impulsione, peccatum faciat infidelis, quòd fidelis, dicetur pertrahi ad mortale, & tunc matrimonium debet solui : Tribus conclusionibus respondetur. Et sit prima.

Prima conclusio. Ista pertractio ad mortale,propter quàm matrimonium legitimum soluitur,non est per hoc, q infidelis mortaliter peccat, & cõtinuè est in mortali peccato. Probatur. Si ita esset, cùm per hoc q non conuertitur infidelis, semp sit in peccato mortali, sequitur matrimonium, dissolui posse solum per hoc, q infidelis non vult conuerti, etiam si vellet cohabitare, sed hoc superiùs diximus esse falsum: ergo sequitur q non intelligitur pertractio ad mortale, per qnàm soluitur matrimonium,per hoc solum, q infidelis,manet in peccato mortali. 1. conclu. 1. Ratio.

Secundo. Si pertractio ad mortale intelligeretur solum, quia infidelis peccat mortaliter coram fideli:sequeretur, quòd si infidelis furaretur, vel adulteraretur manendo cum fideli, solueretur matrimonium,quod est falsum: nam matrimonium non potest solui, nisi inquantum constat esse de intentione Christi, propter verba Apostoli : sed ex verbis eius non colligitur, q propter mortale peccatum quod operatur infidelis, soluatur, si infidelis vult cohabitare, neq; doctores sic intelligunt, ergo nullo modo propter hoc soluitur. Ratio 2.

2. conclusio. Pertractio ad mortale, propter quàm soluitur matrimonium contractum inter infideles, non intelligitur per hoc, q infidelis suggerat fideli aliquod peccatum, vel suadeat,aut moneat ad infidelitatem, vel ad aliquod aliud peccatum. Probatur. Non potest in aliquo alio casu solui matrimonium legitimũ, nisi in quo ex verbis Apostoli de intentione Christi intelligimus debere solui. quia nõ 2. conclu. 1. Ratio.

potest quisq ue soluere,neq; Ecclesia, nisi id à Christo fuerit dispensatum, sed ex verbis beati Pauli Ecclesia in c. Quanto. de diuortijs. & doctores
D. Aug. sancti,vt P. Augustinus,& alij intelligunt solui,quando infidelis, pertrahit fidelem ad peccatum: quia tunc non est seruituti subiectus: at vbi est solũ suggestio ad peccatum, & suasio, vel monitio, non est pertractio: ergo per solam suggestionem infidelis non solui tur. Et planè apparet non esse pertra ctionem: quia pertractio, ex vi nominis quandam motionem inuoluntariam, & violentiam importare sonat, quæ non est, vbi solum est suggestio, vel persuasio.

Ratio. 2. Secundo. Ratio quare stante pertractione ad peccatum, matrimonium soluitur, est: quia non est fidelis seruituti subiectus, vt necessariò debeat sustinere violentiam ad peccandum: ob quod potest discedere,& alteri cõiungi, sed vbi est solum suggestio, vel suasio,non patitur seruitutem fidelis: ergo sequitur q̃ non soluitur matrimonium per talem suggestionem. Et q̃ non patiatur tunc seruitutem, patet: quia illa suggestio non cogit fidelem, cùm nulla sit violentia,nec seruitus videtur esse, vbi libertas plena, & nulla coactio: siquidem Paulus seruitutem ibi intelligit, quandam coactionem, & violentiam ad faciendam voluntatem infidelis, quæ si adsit, matrimoniũ dissoluitur: sed tamen quando sola est suggestio, nulla est seruitus: ob quod non soluitur, si infidelis, velit cohabitare, etiam si suggerat, vel moneat fidelem ad peccatum. Hinc sequitur tertia conclusio.

3. concl. 3. conclusio. Quandocunq, ex parte infidelis, est motio violenta, compellens fidelem ad mortale peccatum, quodcunq; sit illud, est pertractio ad mortale, propter quàm soluitur matrimonium, siue sit pertractio ad infidelitatem, siue ad quodcunq; malum mortale. Probatur. Matrimonium soluitur quãdo est pertractio ad mortale: quia Apostolus illis verbis insinuauit dissoluendum, cùm non sit fidelis, seruituti subiectus: sed quandocunq; infidelis compellit, vel cogit (eo modo quo ad peccandum homo dicitur cogi, quia non est propria coactio) fidelem, quodcunq; sit peccatum mortale, seruituti subiectus esset, si non posset relinquere infidelem: & aliam ducere, ergo tunc soluitur matrimonium: nam si non solueretur, cogeretur ad manendum cum animæ suæ periculo simul cohabitans infideli, vel si separaretur ab infideli quantum ad cohabitationem, teneretur continentiam seruare, & vtroq; modo seruituti subiectus esset: sed dicit beatus Paulus non subiectũ seruituti: ergo quandocunq; vehementer compellit infidelis, fidelem ad peccatum mortale, soluetur matrimonium, vt si diceret, Cohabitabo tecum, sed debes ex rapina vitam quærere, vel debes adulterari. &c. Et tandem quomodocunq; fidelis periclitetur in anima per cohabitationem infidelis ex pertractione, si infidelis monitus, nõ velit desistere: dissoluitur matrimonium, si non possit fidelis peccata illa vitare concede. Sic determinatura, B. P. Augustinus lib. D. Aug. de fide, & operibus. & habetur. 28. q. 1. c. Vxor legitima societate coniuncta, sine culpa relinquitur, si cum viro christiano permanere noluerit. Non attenditur eo modo eam rectissimè dimitti, si viro suo dicat, Non ero vxor tua, nisi mihi de latrocinio diuitias cõgreges, aut nisi solita latrocinia quibus domum nostram sustentabas, etiã christianus exerceas, aut si quid aliud flagitiosum, aut facinorosum in viro nouerat. &c. Iste casus positus à B. P. Augu. contingit, quando non vult cohabitare, nisi peccet.

Secundo modo contingit infidelem, pertrahere fidelem ad peccatũ, quando impellit, & tanquàm cogit ad peccandum fidelem, neq; vult desistere. Hoc habetur. 28. q. 1. c. Idolatria etiã dissoluitur matrimonium. Et tandem circa istum vltimum casum tenendum tanquàm certum, quomodocunq; infidelis, ad peccatum mortale moneat fidelem, si ita est verè, q̃ fidelis periclitatur

tatur, potest discedere fidelis, imò tenetur, & dissoluitur matrimonium siue suggestio fiat monitione, vel violentia: quia quomodocunq; periclitetur fidelis, pertrahi dicitur ad mortale peccatum. Et sic non potest iudicari ista pertractio æqualiter respectu omnium: nam quod respectu vnius non erit pertractio, sed leuis valdè suggestio: respectu alterius infirmioris potest dici pertractio. Vnde si mulier fit infidelis, & vir fidelis, ad hoc q; vir dicatur pertrahi ad mortale ab vxore infideli, ampliùs requiritur, quàm sit requisitum, si vir sit infidelis, & vxor fidelis: & pertrahatur ad mortale. Ratio est: quia fœmina cum sit debilis in resistendo, ex minori motiuo se periclitari cognoscet, & pertrahi: ex quo motiuo vir non pertrahi diceretur, sed solum leuiter moueri ad peccandum. Item. Neq; eadem potest esse ratio omnium virorum: quia quidã fortiores alijs, & paratiores ad resistendum. Ob quod non potest limitari quantitas suggestionis, vel pertractionis ex qualitate causæ, vel ex modo. Tandem, quomodocunq; fidelis in periculo versetur peccandi mortaliter: quia probabiliter cognoscit scandalum positum, non tenetur perseuerare, vsq; dum corruat, sed quãdo sentit se pertrahi, potest infidelem relinquere, & aliam ducere. Tamen si vir sit fidelis, & vxor infidelis: quia vir (cũ sit caput mulieris) poterit ei imperare, & cogere vt desistat ab scandalo: expedit talem virum cohibere vxorẽ modo quo potest. Quòd si non potuerit consequi, dimitti potest, & soluitur matrimonium.

Nota.

Fœmina debilis in resistendo.

Ad Ephes. 5.

ARTICVLVS XXXII.

An si infidelis vult cohabitare, teneatur fidelis cohabitare.

QVAERITVR circa prædicta, vtrùm quando infidelis, vult cohabitare fideli, teneatur fidelis etiam cohabitare, vel, vtrùm si non velit, possit dereliquere infidelem nolentem conuerti. Nam (vt diximus suprà) beatus Paulus videtur consilium præbuisse fideli, ad cohabitandum, inquiens. *Dico ego, non dominus*. Et sic nos intelleximus consilium fuisse de cohabitando, propter spem conuersionis infidelis.

Pro solutione oportet distinguere inter tempora. Aliud quippè licuit, & fuit necessarium tempore Apostorum: aliud tempore sequenti vsq; ad nos. Et sic respondetur quatuor conclusionibus.

Prima conclusio. In principio nascentis Ecclesiæ, quando (Apostolis prædicantibus) Gentiles conuertebantur, præceptũ fuit fideli, non discedere ab infideli volenti cohabitare ei sine contumelia creatoris, & sine hoc, q; eum pertraheret ad mortale. Probatur. Vnicuiq; dominus mandauit de proximo suo. Et quilibet tenetur nõ scandalizare pusillos. Expedit quidẽ tali, vt mola asinaria suspendatur in collo, & in profundũ maris mergatur: sed fidelis, in exordio nascentis Ecclesiæ dimittens vxorem infidelem volentem cohabitare scandalizare pusillos: ergo tenebatur non dimittere. Maior est manifesta ex beato Paulo. *Sine offensione, id est, scandalò estote Iudæis, & Gentilibus, sicut ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile est, sed quòd multi salui fiant.* Probatur minor. Ex hoc, q; fidelis, relinqueret infidelem, sequeretur odiũ fidei, scilicet, q; nollet conuerti ad fidem, vel fidem Gentiles abhorrerent, quia viderent coniugia dissolui. Item, offendiculũ pararetur fidelibus: quia cùm tunc tẽporis fideles erant subiecti dominis infidelibus, si conuerteretur vxor, & non vir, & illa recederet ob hoc à viro, accusaret eam vir ad pœnas legales, & puniretur. Et sic omnes fœminę coniugatæ, quæ conuerterentur punirentur legibus Gentilium: sed hoc erat magnum offendiculum fidei christianæ, & tollebatur, si fidelis non discederet ab infideli volenti cohabitare: ergo erat præceptum in illo tempore, stante tali scandalo, non

1. conclu.

Ratio. 1.

Matth. 18

1. Cor. 3.

recedere, quamuis alijs appareat fuisse consilium.

Ratio. 2. Prouerb. 24. Secundò. Quilibet ex præcepto charitatis tenetur hominem a morte liberare si potest. Erue eos qui ducuntur ad mortem, & eos liberare ne cesses: si ergo à morte corporali, a fortiori a spirituali: sed si fidelis maneret, & non discederet ab infideli, liberabat infidelem a morte spirituali: & discedendo perire sinebat: ergo tenebatur non discedere. Patet: quia in illis temporibus cùm multitudo Gentium intrabat, facile conuertebatur infidelis per fidelem. Hãc causam tangit Apostolus, dicens in c. suprà allegato, q̃ non discedat, si voluerit cohabitare, quando infert. *Vnde scis mulier si virum saluum facies? Aut vnde scis vir si mulierem saluam facies?* Hanc etiam causam cohabitandi assignat ex

D. Augu. Paulo B. P. August. 28. q. 1. cap. Iam nunc. Sequitur ergo ex istis, illis temporibus fuisse præceptum fideli cohabitare in fideli volenti cohabitare sine contumelia creatoris: & sine hoc q̃ ipsum infidelem pertraheret ad mortale. Et sic non solum fideli non licebat

Nota. discedere, & aliam ducere: sed neque etiam quo ad mutuam cohabitationẽ licebat dimittere infidelem, propter malum quod sequebatur ex discessu:

Actuũ 20. exemplo Pauli, qui poterat iustè, &

1. Cor. 9. sanctè temporalia metere, quandoquidem spiritualia seminabat, tamen ne daret offendiculum Euangelio sacro nolebat vti potestate tradita.

2. conclu. 2. conclusio. In istis temporibus, & antè per mille annos, non est præceptum fideli conuerso, cohabitare infi-

S.Th. in 4. d. 34. q. 1. art. 3. deli volenti cohabitare etiam sine contumelia creatoris: & sine hoc quòd infidelem pertrahat ad mortale: sed potest dicere quantum ad cohabitationem vsquedũ conuertatur. Proba-

Sylvest. in verb. matri. 8. impe. 10. tur ex dictis Pauli, vbi dicit. *Dico ego, non dominus. Si quis frater habet vxorem infidelem, & hęc vult cohabitare, non dimittat eam.* Sequitur ergo non

Ioa. Arbo. lib. 6. theo so. ca. 10. esse præceptum cohabitare: alioquin diceret sicut in verbis præcedentibus. *Dicit dominus, non ego, vxorem à viro non recedere.* Vel saltim sicut solet in alijs, ponens præceptum, absolutè loqueretur. Vel diceret. *Dico ego, & non adderet. Non dominus.* Nam ex hoc quòd addit, Non dominus, aperte voluit ostendere loquutum de suo, tanquàm consilium præbens, & non præceptum dans.

Ratio 2. Præterea. Si fidelis, teneretur cohabitare infideli nolenti conuerti, sequeretur quòd seruituti subiectus esset: at beatus Paulus dat causam discessus, ne sit seruituti subiectus: ergo poterit discedere stante tali seruitute, sed esset magna seruitus, si fidelis, volens continenter viuere, quia non vult infidelis conuerti, teneretur voluntati infidelis deseruire: ergo ex dictis beati Pauli videtur licitum discedere quantum ad cohabitationem.

Confirma. Confirmatur. Ratio quare in Ecclesia primitiua erat præceptum non discedendi, quando infidelis, volebat sine creatoris contumelia cohabitare, erat propter scandalum fidei, & turbationem status christianorum, sed iam nullum sequitur: quia iufideles degentes inter christianos intelligunt bonam esse fidẽ christianorum. Item: quia cùm principes sint Christiani, nõ sequitur inconueniens quod timebatur: videtur ergo quòd fidelis, non teneatur cohabitare infideli: quia si per fornicationem carnalem matrimoniũ dissoluitur quantum ad cohabitationem: quanto magis per fornicationẽ spiritualem, per idololatriam, & infidelitatem dissoluetur, sic vt fidelis non teneatur cohabitare illi qui non vult conuerti? Et quia communiter hanc sententiam tenent doctores, non est opus alia probatione. Et est determinatio in cap. Quæsiuit. Extra, de diuortijs.

Cõmunis opinio: Obiect. Sed contra duas conclusiones est vnum grauissimum argumentum. Si verum est, præceptum fuisse in primitiua Ecclesia manendi cum infideli, sicut dixit prima conclusio: quomodo beatus Paulus (ex quibus verbis omnia quæ in prẽsenti tractamus sumpta sunt) contrarium dixit in illis tempo-

ribus

ribus,vbi dixit, *Dico ego,non dominus*: Si ergo ipſe, & non dominus tunc dixit,nunquam fuit præceptum cohabitandi fideli,cum infideli: alioqui ſicut dixerat,*Præcipio non ego,ſed dominus*, vxorem, à viro non recedere, ſic etiam conſequenter erat dicturus ex parte domini: ſed ſtatim poſt illa verba dicit *Dico ego,nõ dominus*. ſi frater fidelis, vxorem habet infidelem. &c. ergo vèrè ex ſuis verbis contrarium apparet ad cõcluſionẽ primam. Quòd ſi prima concluſio vera eſt, & non contra beatum Paulum: ſecunda quomodo poterit ſtare in veritate cum illa, cùm eadẽ ratio videatur nunc,& tunc, ſaltim lucrandi infideles?

Solutio. Dicendum,veram eſſe vtranq; concluſionem. Ad Paulum verò dicimus, verum dixiſſe tunc, tanquàm cõſilium ſit, non præceptum fideli, cohabitare infideli. Et ſic modò (vt dicit ſecunda concluſio) ſeruatur, vt conſilium, & non vt præceptum: quia non obligatur cohabitare. Verum ſi beatus Paulus abſolutè diceret. *Præcipio non ego, ſed dominus*, nullo modo liceret fideli diſcedere ab infideli nolenti conuerti. Sed non expediebat præceptũ eſſe de hoc, ſed potiùs cõueniebat pro temporibus ſequentibus fidelem diſcedere, etiam volente infidele cohabitare. Et hoc propter bonum fidei,propter periculum euerſionis fidelis: nam poſt obſtinati ſunt infideles, tã Iudęi, quàm Gentiles. Si autem non liceret fideli,ſaltim quantum ad cohabitationem deſcedere: cùm non eſſet ſpes de conuerſione infidelis,propter obſtinationem,ſed potiùs de euerſione fidelis per retroceſſionem, fuiſſet ab Apoſtolo declaratum,non eſſe præceptum cohabitare, ſed conſilium, quo vtendum eſſet pro loco,& tempore,penſatis omnibus optimè. Quare quando probare quis contendit primam concluſionem contra beatum Paulum eſſe, dicimus non probauimus in primitiua Eccleſia eſſe præceptum fideli, de cohabitando infideli: quia beatus Paulus dicebat, ſed aliundè habebat vim præcepti, ſcilicet, propter ſcandalum puſillorum,quos ſub præcepto tenebantur fideles vitare. Et ſic illud quod ex verbis beati Pauli cõſilium credimus: factum eſt præceptum, occurrente tali circunſtantia temporis. Neque hoc eſt nouum, nam ad aliqua, ad quæ tenemur de conſilio in aliquo loco, vel tempore, tenemur de præcepto agere propter vitandum ſcandalum. Verbi gratia. Nos religioſi ordinis Eremitarum S. Auguſtini ex conſilio patrum omnibus 4. ferijs abſtinere tenemur ab eſu carnium, ſed poſſumus eas comedere ſine peccato. Aliquando tamen poteſt ſe offerre circunſtantia loci, & temporis, ꝙ propter vitandum ſcandalum puſillorum teneamur ſub præcepto non comedere. Sicut ait. B. Pau. Si eſca ſcandalizat fratrem meũ, non manducabo carnes in æternum. Et ſic poſſent exempla quàm plurima dari in alijs. Eodem modo in propoſito dici poteſt, beatum Paulum conſilium propoſuiſſe fidelibus,de non diſcedendo ab infidelibus volentibus cohabitare ſine cõtumelia. &c. Ob quod dixit, *Dico ego, non dominus*, quia cõſilium eſt: cum hoc tamen eſt verum, in principio naſcentis Eccleſiæ fuiſſe præceptum non diſcedere,non ex verbis beati Pauli, ſed ex naturali neceſſitate,& ratione euitandi ſcandalum puſillorum. Et etiam ſi illo tempore circunſtantia occurrente, eſſet obligatorium ſeruare illud,ſcilicet,non diſcedere, abſolutè tamen conſiderando, manebat vt conſilium, ſicut modò eſt, vt diximus.

Matth. 18. S. Th. 2. 2. q. 43.

1. Cor. 8.

Nec placet reſpondere (ſicut quidã doctor aliàs grauiſſimus reſpondet) beatum Paulum tunc dixiſſe ſub conſilio,licet fuiſſet præceptum,quia ſucceſſu temporis debebat ceſſare præceptum. Non opus certè eſt tali ſolutione: quia videtur non conuenire textui,ſed præſtat dicere B. Paul. conſuluiſſe. Tamen quibuſdam conſideratis, & occurrentibus, habebat tunc vim præcepti,propter vitandum ſcandalũ. Et maximè hoc apparet verum,quia ſi tunc in principio naſcentis Eccleſiæ,& prædicationis Apoſtolorũ aliquis conuerſus

Nõ placet ſolutio cuiuſdam docto.

uersus ad fidem per hoc q̃ nollet cohabitare infideli, nullum sequeretur scandalum, nulla fidei detestatio, nullum malum, &c. talis absq; peccato discederet, quia illi solum maneret consilium beati Pauli sub consilio, & non haberet vim præcepti, quia cessauerat scandalum. Videtur quidem hæc via facilior ad soluendum difficultatem allatam ex Paulo contra conclusiones.

3. Conclu. 3. conclusio. Licet verum sit, fidelem modò non obligari ad cohabitandum infideli, nolenti conuerti: & si velit cohabitare sine contumelia creatoris, tamen melius est cohabitare, quàm discedere. Patet ex iam dictis.

Ratio. Nam si consilium est beati Pauli (vt diximus) de maiori, & meliori bono est: sequitur ergo simpliciter melius esse non discedere. Patet: quia non discedendo, est spes de conuersione infidelis, vt Paulus ibi adducit. Quid scis mulier si vir conuertetur? Sed discedendo omnino tollitur talis spes: cùm ergo tam magnum bonum sit conuersio infidelis ad veram fidem, sequitur melius esse cohabitare infideli, quàm discedere.

4. conclu. 4. conclusio. Si infideles, qui modò sunt inuenti, vel alij, qui postmodum inuenientur, tales essent, qui scandalizarentur per hoc, quòd fidelis conuersus discederet ab infideli, esset sub præcepto habitare cum infideli, si infidelis vellet sine contumelia creatoris. Probatur sicut suprà primã probauimus.

Ratio Tota quidem ratiõ quare in primitiua Ecclesia erat præceptum non discedere (cùm aliàs esset de consilio) erat propter scandalum, quod sequebatur ex discessu, putantes non esse bonam legem Christi: quia per eam dissoluebatur matrimonium. Tunc enim quod erat de consilio, obligabat de præcepto propter pusillos: sequitur ergo quòd vbi eadem esset ratio (quæ tunc fuit in principio legis nouæ) & eadem obligatio erit, cùm non sit potior ratio de vno tempore, quàm de alio: at possunt dari infideles, quibus quàm primum denunciatur Euangelium, incipiant conuerti, & tunc si contingat virum conuerti, & non fœminã, si discedit fidelis, statim alij infideles turbabuntur: & fidem Christi non acceptabunt, putans per eam coniugium dissolui, quod magnum est offendiculum fidei. Sequitur quòd vbi tale scandalum probabiliter oriretur, etiam si nullum aliud malum eueniret, pro illo tempore, & loco, teneretur sub præcepto fidelis, cohabitare infideli volenti cohabitare sine contumelia creatoris, & sine hoc quod fidelem trahat ad mortale. Et illud quod erat de cõsilio, scilicet, cohabitare infideli, fieret de præcepto, vt suprà diximus. Et præcipuè verum teneret ista conclusio, vbi tales infideles essent faciles ad conuersionem: & ideò maxima spes esset de conuersione infidelium per cohabitationem, sicut videmus noui orbis indigenas, qui nullam habere videntur contradictionem, aut renitentiam ad illa quæ fidei sunt. Et quidam magister non pœnitendus tenet, quòd apud Indos conuersus, tenetur cohabitare infideli. Et quidem olim communicatio interdicta erat, & cohabitatio fideli, cùm infideli, vt patet in eõcilio Toleta. vt suprà diximus. Sed hoc erat de Iudæis: quia erant valdè obstinati, & non erat spes de conuersione. Modò autem apud indigenas noui orbis (vt constat) cùm tam bona sit spes de conuersione, ex præcepto videtur esse cohabitare, vt dictum est, sub spe conuersionis.

Opinio notanda.

ARTICVLVS XXXIII.

An in tribus casibus Apostoli statim soluatur matrimonium.

CONSEQVENTER quærendum est, vtrum in tribus casibus suprà positis statim matrimonium soluatur, vel solum quando fidelis, vel infidelis, trãsierit ad alia vota. De quo variæ sunt opiniones. Quidam affirmant in tribus casibus positis, statim matrimonium dissolui, vt tenet Ioan.

Glossator

Glossa. Glossator Decretorũ sicut refert Glo. in c. Gaudemus. super parte. Compelietur. Quam probat, quia c. Quanto. de diuortijs. & 28. q. 2. c. Si infidelis. dicitur. Contumelia creatoris, soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur. Ergo si contumelia creatoris statim soluit, etiam & in alijs casibus erit. Sic Panor. in c. Gaudemus in Glo. in verbo, Compelletur.

Panor.

Opinio. 2. Glossa. Secunda opinio huic contraria, est Glo. in cap. Gaudemus. suprà allegato dicẽtis, nullo modo solui in aliquo istorum trium casuum ipso facto, vsq; dum fidelis, transierit ad matrimoniũ aliud, & probat: quia in c. Gaudemus. alleg. dicitur, quòd si conuersum ad fidem, & illa conuersa sequatur, antequàm propter causas prædictas legitimam, ille ducat vxorem, eam recipere compellitur: sed non compelleretur recipere, si fuisset solutum matrimonium ipso iure antequàm fidelis aliam duceret: ergo sequitur quòd non soluitur ipso facto. Respondetur per conclusiones.

Armilla in ver. matri. c. 38. 1. conclu. S. Tho. d. 39. q. 1. artic. 2. Palu. ibi. art. 2. S. Anto. 3. p. tit. 1. cap. 6. Sylue. matri. 8. impedi. 10. Ioan. Arbore. li 6. theoso. ca. 10.

Prima conclusio. Propter istos tres casus positos, & quemlibet eorum per se, statim, non soluitur matrimonium, vsq; dum fidelis, transeat ad secundũ matrimonium. Probatur ex cap. Gaudemus, sicut adducebatur pro secunda opinione: nam ibi determinatum est, quòd post quàm infidelis, discessit à fideli, & post, antequàm fidelis aliã ducat, si infidelis, pœnitentia ductus conuertitur: q; fidelis, qui priùs fuit conuersus, tenetur accipere infidelem, quia iam conuertitur, sed non compelleretur accipere, si non fuisset verum matrimonium, ergo sequitur nunquam fuisse solutum.

Fortè dicet aliquis, verum esse compelli fidelem, ad accipiendum infidelẽ, quæ discesserat, in fauorem fidei, ad hoc q; de nouo contrahat. At quod dicimus, quòd nihil valet, quia non est fauor fidei tantus, vt aliquem cogat stare cum adultera, vel ducere quam non vult: cùm matrimonium debeat esse voluntarium, * nisi in pœnam illius qui decepit; vt in p. p. artic. 34. conclusione, 8. de impedimento criminis loquuti sumus, * sequitur ergo cùm compellat ad accipiendum infidelem, qui vult conuerti, non fuisse solutum matrimonium. Si enim ob fauorem fidei non compellitur quis adulteram retinere, etiam si sit emendata, multò minùs cogetur ad accipiendum illam quæ non est vera vxor.

Instan. 2. Sed dicent contrarium opinantes, restitui illi fideli, infidelem ratione iuris postliminij 34. q. 3. Cùm per bellicam. sicut hæretico reuerso restituuntur bona. C. de hæreticis. In authen. Idem est de Nestorianis. Respõ. quòd non valet, quia tunc restitutio illa habet locum, quando existimabatur quòd aliquis perdidisset ius alicuius rei, quod verè non perdiderat, & iure postliminij fit ei restitutio, etiã si res ad alium transierit: sicut in c. Per bellicam. per bella ducti fuerant viri in captiuitatem, qui putabantur mortui: vnde vxores suæ acceperant alios in viros, post illis reuersis, cogun tur vxores ad illos reuerti, quia nunquàm fuit solutum matrimonium: sed si in casibus istis solutum esset matrimonium, antequàm fidelis trãsiret ad aliud: nunquàm restitutio ei fieri posset, quia perditũ est ius, cùm ergo cõpellitur ad accipiendum, est dicendũ matrimonium non fuisse solutum, Sic Ricardus (aliàs magnæ author.) non videtur consequenter dixisse in 4. qui dicit, statim solui matrimonium ante secundum contractum. Et statim in eadem q. affirmat, debere restitui, si conuertatur qui discessit, & fidelis, non transiuit ad aliud matrimonium. Certè contradicit sibi ipsi: nam si solutũ est, quomodo compellitur eam accipere? Si autem compellitur accipere, quomodo solutum est? His dictis, ponamus secundam conclusionem.

Solutio. Ricar. in 4. d. 39. q. 2.

Contradictio in Ricardo.

2. conclusio. Licet in nullo trium casuum statim matrimoniũ soluatur, antequàm fidelis, transeat ad aliud matrimonium, tamen in quocunq; illorũ fidelis, habet ius soluendi matrimonium statim. Probatur per c. Quanto. Extra, de diuortijs. Et 28. q. 2. c. Si infide-

2. conclu. Ioan. Arbore. 6. li. Theoso. c. 10.

infidelis. Vbi dicitur. Contumelia creatoris soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur: sed non est potior ratio de vno casu, quàm de alijs duobus: ergo si in vno statim soluitur ius matrimonij, similiter in alio, at soluj ius matrimonij non est, quòd statim soluatur matrimonium, vt diximus in prima conclusione: ergo est quia immediatè in quocunq; casu datur fideli, ius ad soluendum matrimonium.

2. Ratio. Præterea. Ex dictis Apostoli idem probatur. Si infidelis, discedit, discedat, non est frater subiectus seruituti. vbi intelligit Ecclesia in c. Quanto. suprà allega. & omnes doctores, matrimonium dissolui in tribus casibus: Primo, quando infidelis non vult cohabitare fideli. Secundo, quando vult, sed non sine contumelia creatoris. Tertio, quando non sine hoc, q̃ pertrahat fidelem ad peccatum mortale: quia si in istis casibus non liceret fideli, transire ad aliud matrimonium, esset seruituti subiectus: sequitur ergo ex beato Paulo, & Ecclesiæ determinatione, quòd & si non statim soluatur matrimonium post aliquem istorum casuũ, tamen statim habet ius fidelis ad dissoluendum.

3. Ratio. Item. Statim post aliquem trium casuum licitè potest fidelis transire ad aliud matrimonium, vt constat ex textu, & ex dictis, quòd ante aliquem casuum nullo modo licitè poterat: ergo ex hoc est, q̃ post tales casus accipit ius, ad transeundum ad aliud matrimonium.

3. conclu. 3. conclusio. Ad hoc q̃ post aliquẽ istorum casuum fidelis licitè possit ad aliud matrimoniũ trãsire, nullo modo requiritur sentẽtia Ecclesiæ. Hanc pono propter Hostien. & alios, qui volunt dicere, esse necessariam sententiã iudicis Ecclesiastici, ponentis terminũ infideli, intra quem velit cohabitare, vel desistere à contumelia creatoris, vel à pertractione fidelis, ad mortale. Et dicit Hostien. Tunc lapso illo termino præfixo ab Ecclesia, potest fidelis aliud matrimonium contrahere. Probatur conclusio contra eos. Solutio matrimonij legitimi in istis casibus, vel ius ad transeundum ad secundum matrimonium non fit nisi ex verbis B. Pauli dictis ex intentione Christi, vt diximus: ex quibus Ecclesia illud determinat, & intelligit: ergo eodem modo dissoluitur in illis casibus, quos B. Paulus testatur ex intentione Christi, & Ecclesia intelligit Paulum dixisse: sed ipse dicit. *Si discedit infidelis, discedat: non est frater seruituti subiectus*. Ex quibus Ecclesia dicit diffiniendo in c. Quanto. de diuortijs, solui matrimonium, quando infidelis non vult cohabitare, vel dato velit, sed non sine contumelia creatoris, vel sine hoc, quòd fidelem pertrahat ad mortale: sequitur ergo ipso facto fidelem, habere ius transeundi ad aliud matrimonium sine alia sententia Ecclesia, quia Ecclesia nullum ius dissoluendi posset dare circa matrimonium legitimum, nisi illud esset datum à Christo: at illud Ecclesia intelligit datum per os beati Pauli in illis tribus casibus positis: sententia ergo iudicis Ecclesiastici non est requisita. Videntur enim qui illud affirmant dicere, ius soluendi matrimonium verum, & legitimum, concedi ab Ecclesia, quod non apparet. Itaq; tenendum est, non esse sententiam iudicis necessariam, quia si necessaria esset ad habendum ius ad soluendum matrimonium, sic quòd sine ipsa non haberetur, nunquàm etiam post sententiam liceret fideli, transire ad aliud matrimonium: quia si aliunde fidelis nõ haberet ius ad dissoluendum, non posset tota Ecclesia simul dare tale ius, cùm esset aliquid facere contra mandatum Christi, quamuis aliquibus placet contrarium.

Ad hoc q̃ possit ad secũda vota transire non requiritur sententia Ecclesiæ.

Ratio conclusionis & aliorum.

Nõ est sẽtia iudicis necessaria ad diuortium.

4. conclusio. Licet ita sit quòd matrimonium dissoluatur, cùm primum fidelis, post aliquem istorum trium casuum transit ad aliud matrimonium, non tamen dissoluitur, si infidelis discedens, ad aliud matrimonium transeat, manente fideli in viduitate. Volo dicere, non esse idem de fideli, & infideli. Nam si contingat, quòd infidelis, nolens cohabitare, statim transeat ad

4. conclu. notanda.

Non est ęqua ratio fidelis, & infidelis,

ad aliud matrimonium, & fidelis maneat adhuc solus, non est solutum matrimonium: sed si conuertatur infidelis, relicto matrimonio secundo, redibit ad primum, si fidelis adhuc manet in priori matrimonio. Probatur. Matrimonium legitimum & verum solũ dissoluitur authorit. Christi, & Apostoli loquentis ex persona eius: ergo solum in casu quo beatus Paulus intendit velle dissolui, & Ecclesia intelligit, dissolui potest: sed (vt constat ex beato Paulo) causa quare dissoluitur istud matrimoniũ in istis casibus, est in fauorem fidelis: ergo talis fauor nullo modo debet se extendere ad infidelem: at extenderetur, si statim ꝙ infidelis, trãsit ad aliud matrimonium, primum matrimonium dissolueretur: ergo non debet extendi ad aliud. Probatur: quia in fauorem fidei introductum est: nam ibi dicit beatus Paulus. *Si infidelis discedit, discedat, non est frater subiectus seruituti*. Ergo in fauorẽ fratris fidelis dissoluitur: vnde non debet iuuare infidelem. Et certum est fauor infidelis esset, si statim non volens cohabitare, alium ducendo, matrimonium solueretur. Esset itaq; contra Paulum. Quod probo: quia tunc seruituti subiectus esset frater. Patet. Priuaretur, ipso nolente, vero coniuge, quod est magna seruitus: nam si solutum esset matrimonium per hoc, ꝙ infidelis, aliũ duxit, nullo modo posset ei restitui verus suus coniux, etiã si ipsa vellet manere in viduitate, spectans eius conuersionem: quia si primum solutum est, secundum valuit. Neq; potest post dissolui, dato ad fidem conuertatur, imò neq; potest ad primum reuerti, etiam mortuo secundo, nisi cum nouo consensu.

Ratio 1.

Ratio. 2. Præterea. Si per hoc ꝙ infidelis transit ad aliud matrimonium, manente fideli in continentia, solueretur matrimonium, sequeretur, ꝙ post infidelis, conuersus non necessariò deberet redire ad fidelem, sed stare cum secundo: at compellitur secundum relinquere, & adhærere primo: ergo non fuit solutum matrimonium. Hoc patet in cap. Gaudemus. Extra, de diuortijs. vbi etiam compellitur fidelis recipere infidelem coniugem postquã conuertitur. * Soluitur ergo matrimonium quando fidelis ad alia transijt vota.

ARTICVLVS XXXIIII.

Vtrùm infideli liceat post conuersionem alterius transire ad secunda vota.

VTRVM postquàm fidelis transierit ad aliud mantrimonium, liceat & infideli eodẽm modo ad secunda vota remeare, vel, vtrùm teneatur continere quamdiu viuit vir ad fidem conuersus. Respondetur.

Prima conclusio. Infidelis, matrimonium contrahens post discessum à fideli, antequàm fidelis contrahat, peccat. Probatur ex proximè dictis, quia si non dissoluitur matrimonium, quandiu fidelis, manet in viduitate, ipsa cũ altero existente, relicto proprio, erit in adulterio, vt patet ex beato Paulo 1. Corinth. 7. Sequitur ergo, quòd & peccat, & manet in peccato, quamdiu fidelis, non transit ad aliud matrimonium. 1. Conclu. Ratio.

2. conclusio. Infidelis contrahens secundum matrimonium, postquàm fidelis contraxit, non peccat. Probatur ex beato Paulo, & Ecclesiæ determinatione. Cùm primum fidelis transit ad secundum matrimonium, soluitur primum, si ergo soluitur, sequitur infidelem iam non esse ligatum matrimonio: quia non potest matrimoniũ claudicare ex vna parte solum: ergo si solutum est matrimonium, sequitur quòd infidelis, est legitima persona ad contrahendum, vnde si de facto contrahat, matrimonium tenet: vel si non tenet, matrimoniũ ex vna parte claudicat, vel non est solutum ex parte fidelis, cuius contrarium determinatũ est ab Ecclesia. 2. conclu. 1. Ratio.

Si peccaret contrahendo, maximè quia ei est prohibitum contrahere, sed Ratio 2.

non

non est ei prohibitum: quia nec lege naturæ, neq; lege Diuina, neque lege humana in pœnam infidelitatis: cùm infidelibus talem pœnam non posuerit Ecclesia, sequitur ergo, quãdo nulla lege prohibetur cõtrahere: & quia liber est a matrimonio primo per hoc quòd fidelis iam secundum matrimonium contraxit, quod nullum peccatum committit. Sic Glo. in Decretis. 28. q. 2. c. Si infidelis, vbi dicitur, qđ contumelia creatoris soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur, & nihilominus circa relinquentem. Vnde & relinquens contrahet sine peccato, si conuersus contrahat. Sufficit enim intelligamus fauorem datum fidei, vt fideli non cõtrahente, infidelis, non possit contrahere, quod non habet infidelis. Item, & habet fidelis, qđ potest cogere infidelem nolentem cohabitare, vel volentem, sed non sine contumelia creatoris. Potest etiam cogere, si velit, ad redditionem debiti: & potest sibi reconciliare, siue pœniteat de contumelia, siue maneat in ea, & infidelis, ad nullum istorum potest cogere fidelem.

Glossa.

Nota. Epilogatio huius 2. p.

Ex dictis in hac secunda parte potest colligi, matrimonium legitimum esse, & verum inter infideles, etiamsi esset varius ritus celebrandi. Et dato etiam haberent in vsu repudium, & admitterẽt plures vxores simul, & cõiungerentur in gradibus apud fideles prohibitos, etiamsi dissoluatur in istis tribus casibus hic positis ex Apostolo, per conuersionem vnius ad fidem nihil obstat quominus maneat tanquam certum, firmum, & catholicum esse: verum matrimonium inter infideles, vbi adest legitimus & mutuus consensus, sécluſa violentia, & alijs quæ irritare solent contractum, stando in iure naturæ. Sicq; pro complemento solum restat secundæ parti vnam quæstionẽ, & vltimam addere, vtrum (dato sit inter infideles matrimonium, vt diffinitum est) sit sacramẽtum, vel si non est, quando incipit esse sacramentum: vtrum quando cõuertuntur, & vtrum tunc recipiant gratiam.

ARTICVLVS XXXV.

Vtrum matrimonium iuter infideles sit sacramentum.

QVAESTIO ergo est, vtrum matrimoniũ infidelium sit sacramentum. Et videtur quòd non: quia cum baptismus sit ianua omnium sacramentorum, & infideles baptis. nõ receperint: neq; poterit sacramentũ esse apud eos.

Argumentum.

In contrarium tamen est expressus textus. Extra, de diuortijs. c. Gaudemus, vbi dicitur, sacramentum matrimonij esse apud infideles.

In contrarium.

Pro solutione quæstionis notandũ, quòd sacramentum dupliciter accipitur circa matrimonium. Vno modo in quantum matrimonium est quoddam bonum, quod importat indissolubilitatem. Secundò, in quantum matrimonium est sacræ rei signum, ideſt, sanctificat aliquid, quod non erat sanctum.

Confid eratio.

1. conclusio. Capiendo sacramentum primo modo, pro bono ipsius matrimonij, quod est indissolubilitas, inter infideles matrimonium non est sacramentum. Probatur. Vbi non est matrimonium indissolubile, non potest habere rationem sacramenti: sed inter infideles, non est omino indissolubile: nam (vt patet ex dictis) solui potest per conuersionem vnius ad fidem, altero nolente cohabitare. &c Sequitur ergo non esse istam indissolubilitatem in matrimonio infidelium. Et ob hoc dicitur matrimonium infidelium legitimum, & non ratum, quia non est simpliciter indissolubile. Matrimonium autem fidelium dicitur ratum & legitimum: quia dissolui nõ potest. De quo supra in hac parte, art. 1. in fine diximus.

Conclu. 1.

Matrĩ. infidelium dicitur legitimum & nõ ratũ: fidelium tamen ratum, & legitimũ.

Capiendo sacramentũ secundo modo, prout est sacræ rei signum, inter infideles est matrimonij sacramentũ. Hoc patet ex cap. Gaudemus. Extra, de diuortijs. vbi sacramentum vocatur

2. conclu. 1. Ratio.

tur

tur. Ergo debet intelligi primo, vel secundo modo, non primo modo vt diximus: ergo secundo.

2. Ratio. Secundò. Omne sacramentum dicitur sacrum, & significans: sed matrimonio infidelium hæc competunt: quia sacrum est, & significat: ergo est
Gen. 2. sacramentum. Quòd sit sacrum pa-
Matt. 19. tet, quia à Deo institutũ est post creatum hominem, vbi Deus instituit dicendo. Propter hanc dimittet homo patrem, & matrem, &c. Et erunt duo in carne vna, quod etiam est inter infideles. Neque per hoc solùm sacrum dicitur, quia à Deo institutum, cum etiam omnes creaturæ sacræ dicerentur, sed est sacrum alio modo speciali: quia à Deo habet quandam sanctificationem. Nam cum post peccatum non poterat fieri concubitus sine peccato, eo q̃ ex ardore concupiscentiæ fieret, prouidit Deus contra hoc, instituens matrimonium in remedium contra morbum: vt conuenientes carnaliter, exercerent actum illum absq; peccato. Et hac ratione sacramẽtum est: quia in lege naturæ post peccatũ institutum in remedium quando dí-
Gen. 9. ctum est. Crescite, & multiplicamini, &c. Sequitur ergo, cum inter infideles matrimonium etiam sit in remedium, ad sanctum reddendum illum actum; q̃ sacrum est; & sic sacramentum. Est etiam sacræ rei signum: quia signum est sanctificationis illius actus coniugalis, qui non potest, secluso ma-
Gen. 2. trimonio exerceri absq; peccato. Et
Gen. 9. dato non competat matrimonio infidelium esse sacramentum, in quãtum est in noua lege institutum, & ministratur per ministros ecclesiæ, competit tamen esse sacramentum in quantum a Deo institutum fuit in officiũ naturæ generaliter pro omnibus: & in remedium: & post in remediũ etiã pro omnibus institutum fuit ad quandam sanctitatem ostendendam illius
Adrian. actus. Et quidem do. Adrianus absolutè dicit matrimonium infidelium esse sacramentũ. Et clarissimus doct.
Medina. Medina in suis resolutionibus dicit, probabilius esse quod dicatur sacramentum: quod probat sufficienter: quia Christus instituit hoc sacramentum illis verbis, quos Deus coniungit, homo non separet, sed hoc non ad fideles solum, sed ad infideles spectat. Matth. 19

Ad illud quod in principio obiectũ est, eo q̃ baptismus sit ianua omnium sacramentorum, respondetur verum esse, capiendo sacramentum strictè pro illis, quę in lege noua a christo instituta sunt. Nam isto modo capiendo inter infideles non esset sacramentum matrimonium. Ad argu.

Sed posset esse argumentum. Omne sacramentum gratiam confert: sed matrimonium infidelibus, nullam gratiam confert: ergo nullo modo est sacramentum. Obiect.

In hoc argumento tangitur difficultas, vtrum matrimonium generaliter conferat gratiam, dato sit sacramentum. Et quia quidam doctores graues, sunt qui affirmant non conferre gratiam, licet sacramentum esse concedant: vt determinatum est ab ecclesia, posset responderi ad argumentum facile ex opinione istorũ, dicendo posse bene stare ista duo, q̃ sit sacramẽtum, & q̃ gratiam non conferat. Verum mihi non placet in hac parte istorum sententia: imò modo esset error sed incõctanter affirmandum sacramentum matrimonij gratiam conferre gratum facientem, sicut cæteri doctores affirmant, quod determinatum est aperte in concil. Floren. & Triden. sessio. 6. vbi dicitur, q̃ sacramenta. 7. Ecclesiæ, inter quæ matrimonium computatur, non solum causant gratiam, sed continent eam. In quo grauiter errauit Aper ille, & singularis ferus Lutherus, sicut in alijs multis, negans matrimonium sacramentum esse. In quo errore fuerunt lapsi prius Armeni. Quem sequutus est nostris temporibus Caluinus, dicens nullũ cognouisse matrimoniũ sacramentum esse, vsque ad tempora Gregorij: in quo pessime errauit, cum ante Gregorium. Ambrosius, Augustinus, & alij classici viri asseruere matrimonium esse sacra-
Magi. in 4. d. 2. c. 2. Dur. in 4. d. 26. q. 3. Hostien. in sum. de sacra. nõ iterandis.

Erasm. in scho. sup. epi. Hier. ad Hieronti ã Gloss. c. cũ in ecclesiæ. de simonia, & 32. q. 2. c. honorantur. Prædicti omnes tenent in matrimonio non dari gratiã.

mentum. De quo in nostris resolutionibus Theologicis in 4. Ad obiectionem autem allatam dico, q̃ matrimonium infidelium eo modo quo est sacramentum, & gratiam confert. Volo dicere, q̃ sacramentũ strictè capitur pro sacramẽto nouæ legis instituto à Christo: & sic capiendo, matrimonium inter infideles non est sacramentũ. Capitur etiam pro sacræ rei signo: & sic est inter infideles sacramentũ. Sic gratia capitur dupliciter. Vno modo propriè, & strictè, pro gratia gratum faciente: & isto modo sacramentum matrimonij infidelium gratiam non confert, quia quamdiu sunt tales in infidelitate, non habent gratiam gratum facientem, per quam datur ius ad regnum cœlorum. Secundo modo dicitur gratia largè, non solum quę hominem reddit gratum, sed quæ facit non esse hominem ingratũ, id est, displicentem Deo. Et quidem gratia est, quòd ego non sim displicés alicui, dato maior sit, per quam etiam sum placens, & gratus. Et hoc modo capiendo, sacramentum matrimonij inter infideles gratiam confert: nam facit quòd per istum actum commixtionis maris, & fœminæ qui sic coniunguntur, non displiceant Deo, & non offendant Deum: & non sint ingrati in illo actu, qui omninò displicerent, & offenderent Deum, si non esset sacrameutum matrimonij. Non est dubium hanc esse gratiam, licet non sit gratum faciens, tamen non est displicens, vel est non ingratum reddens. Si tamen quis neget hanc dici gratiã, non contendo, quia quæstio est de nomine. Sed tamen dicitur sacramentũ, vt sacræ rei signum est, vt dicit Adrianus prima q. de matrimonio.

Abulen. 1. Regum. q. 8. 44.

Hugo de sacra. li. 2. p. 11. c. 8.

B. Bona. in 4. d. 26. art. 2. q. 3.

Adria.

Et quidẽ Michael de Medina in suo de cœlibatu, lib. 5. c. 66. de matrimonio rato, & non consummato loquens inter fideles, affirmat & probat matrimonium ratum non consummatum, non esse verum sacramentum, neq; verum matrimonium, quia solubile est, & per ingressum religionis, & per summi Pontificis dispensationem. Cum ergo inter infideles matrimoniũ pluribus modis dissolui possit etiam consummatum, vt probatum est: consequenter hic author inter infideles matrimonium esse sacramentum negaret, fortè solum de nomine quæstio est, vt diximus.

ARTICVLVS XXXVI.

An statim vt conuertuntur infideles, matrimonium sit sacramentum strictè.

SEd ex istis oritur quæstio non contemnenda. Si ita est, quod matrimonium inter infideles (dato sit sacramentum) non confert gratiam gratum facientem, quia solùm hoc competit sacramento fideliũ, peto, vtrum si infideles cõuertantur, matrimonium sit propriè sacramentum, capiendo strictè, & conferatur similiter gratia gratum faciens. Respondetur breuiter.

Prima conclusio. Matrimonium infidelium licet tempore infidelitatis non sit strictè sacramentum, neq; gratiam gratum facientem conferat, tamen cum baptizantur, & de nouo consentiunt, fit sacramentum strictè capiendo, & confertur gratia gratum faciens, si sint alias dispositi. Probatur. Vbicunq; est consensus expressus inter legitimas personas fideles: est sacramentum verum strictè, & vnum de 7. sacramentis: sed inter tales infideles, qui post baptismum de nouo consentiunt, est talis consensus, ergo est verum sacramentum, at vbi est verum sacramentum nouæ legis, & non est obstaculum, datur gratia gratum faciens: consequens ergo est, quod illis post baptismum vere confertur. Dixi, si sint dispositi: quia posset esse obstaculum quominus reciperent, sicut & apud alios fideles contingere potest, qui dum ponunt obicem, non sequitus effectus.

1. conclu. Hugo vbi suprà.

Ratio.

Ekius de sacramen. matri. hõ. 73.

Ex ista conclusione sequitur, bene, pru-

1. corolla.

prudenter, & sanctè fieri à ministris in nouo orbe, quando nouiter conuersos incitant & sollicitant vt veniant ad contrahendum in facie Ecclesiæ, & recipere benedictiones, vt consentientes de nouo, fiat sacramentum, & recipiãt

Corolla. 1 gratiam gratum facientem. Sanctè etiam fit quòd priùs confiteantur, quam ad tales benedictiones admittantur, vt non sit obstaculum, quominus iustificentur illi, qui forte in baptismo posuerunt obstaculum gratiæ.

Conclu. 2 Secunda conclusio. Non solùm est verum quod positum est in præfata conclusione, quando de nouo post baptismum consentiunt, sed etiam fit sacramentum, & gratiam recipiunt tales, gratum facientem, si persistant in consensu tempore infidelitatis habito, etiam si nullus alius sit de nouo.

Ratio. Probatur. Inter tales est verum sacramentum matrimonij post baptismum, strictè capiendo, & propriè, sacramẽtum, & indissolubile, postquàm baptizati sunt, & ante in infidelitate non erat, ergo aliquando post baptismum incepit esse sacramentum propriè: at cùm non fit potior ratio de vno tempore, quam de alio, dicendum quod tunc, primo quando sunt baptizati sine nouo consensu matrimonij, quia quandocunq; est sacramentum nouæ legis, ille qui recipit, simul recipit gratiam, si non sit impedimentum, sed in infidelibus cùm primò baptizantur, si ante fuerunt ligitimi coniuges, incipit sine nouo consensu inter eos esse verum sacramentum matrimonij, strictè capiendo, & propriè: ergo & tunc habebunt gratiam, si non sit impedimentum.

Ex ista conclusione sequitur, dato bene fiat: quòd neophyti veniant ad recipiendum benedictiones: & de nouo contrahant: tamen non est hoc necessarium simpliciter, sed solùm consilium. Sic Palude. in 4. d. 26. q. 4. qui in solutione ad 5. sub breuissimis admodum verbis dicit in sententia vtranque conclusionem. Infideles habebunt gratiam per matrimonium, si post baptismum de nouo cõsentiant: vel in prestino consensu perstant. Tũc etiam imprimitur ornatus ille, & gratia: nisi ponant obicem. Hæc ille. Quod credo esse verum, & tenẽdum, quanquam dicat quidam aliàs grauis doctor, quòd matrimonium infidelium non est sacramentum neque ante: neque post, neq; quando conuertuntur, neque confert gratiam, licet quando baptizantur, conferatur eis vigor ad præseruationem peccatorum. Hæc enim non apparent vera nam quãdoquidem infideles baptizantur, & sunt legitimi coniuges: oportet concedere matrimonium in eis esse ex Ecclesiæ sacramentis. Et sic est finis secundæ partis, in qua de matrimonio infidelium egimus. Et restat pro complemento totius materiæ in tertia parte quam breuiter differere de diuortio, quomodo debeat fieri: siue quando fit ad tempus, siue perpetuo, vel quando fit separatio matrimonij quantum ad vinculum propter impedimentum quod præcessit, & qualis modus debeat seruari maximè in foro conscientiæ.

Corolla. Palud. Idem Sot. Ekius de sacramen. matri. hoc mi. 73.

Finis secundæ Partis.

TERTIA PARS SPECVLI CONIVGIORVM,

R. P. F. Alphonsi à Vera Cruce, Theologi, & Cathedratici primarij in vniuersitate Mexicana, in partibus Indiarum maris Oceani, Instituti Heremitarum S. Auguſt. & eiuſdem ordinis prouincialis in eiuſdem partibus.

ABSOLVTO tractatu de matrimonio in ſe, & de omnibus impedimentis eius, & de eo quantum ad infideles attinet, reſtat poſtremò loco tractare de diuortio; quomodo ſoluitur aliquando quantũ ad torum, vel quantum ad cohabitationem. Et tandem diſſeremus, quomodo procedendum ſit ad diuortium celebrandum.

Diuortiũ aliter ſecundũ leges ciuiles quã eccleſiaſticas.

Lequuturi igitur de diuortio, oportet conſiderare, quòd aliter diuortium capitur ſecundum leges humanas ciuiles, & aliter ſecundum Eccleſiaſticas: nam ſecundùm leges ciuiles dicit ſeparationem matrimonij quantum ad vinculum, vt patet ff. de diuortijs. Diuortium. Vnde diuortium dicitur à diuerſitate mentium: quia non ſunt vnius mentis, vt commanere conſentiant. Secundum verò Eccleſiæ ſtatuta, diuortium accipitur pro ſeparatione coniugum quantum ad torum, manente integro vinculo matrimonij. Vtrõque autem modo capientes diuortium, diſſeremus quando fit ſeparatio coniugum quantum ad torum, vel cohabitationem. Et ſimiliter de diuortio inquantum fit ſeparatio matrimonij, quando fuit contractum inter perſonas illegitimas, vel fuit nullum ob aliquod impedimentum: quis modus debeat ſeruari in diuortio talis matrimonij quod non erat verum, licet appareret verum fuiſſe. Et de primo loquentes quaritur.

ARTICVLVS I.

De cauſis diuortijs.

QVAERITVR imprimis: quod modis legitimum matrimonium inter fideles: quantum ad torum, vel cohabitationem diſſoluatur: quod eſt quærere: ex quibus cauſis celebretur diuortium, & matrimoniũ legitimum quo ad cohabitationem, vel torum cõtingat diſſolui. Ad quod immediatè reſpondetur ſex concluſionibus. Quarum prior.

1. concluſio. Ad diuortium celebrandum inter fideles qui legitimè contraxerunt quoad torum cauſa, fornicatio eſt. Probatur author. Chriſti dicentis. Omnis qui dimiſerit vxorem, excepta fornicationis cauſa, mœchatur. Idem etiam Matth. 19. Iudæis interrogantibus ex quibus cauſis liceret vxores dimittere, reſpondit, ſolum propter fornicationem licere. Ex iſtis patet concluſio. Chriſtus redemptor noſter inſtituit matrimonium, & vinculum indiſſolubile: ſimul & mutuam cohabitationem, declarauit coniugatorum, ergo ſi in aliquo caſu diſſoluitur, ſolum erit in caſu expreſſo à Chriſto, quia non poteſt aliquis Chriſto inferior, legem ab eo latam mutare, vel in ea diſpenſare, at ſolum ipſe Chriſtus fornicationem declarauit eſſe cauſam diuortij: ergo ſola ipſa

1. conclu. Rati. Matth. 5. Couar. 2. p. epito. c. 7. §. 5. nu. 8.

poteſt

S.Tho. 1.2 q. 95. art. 4. & 5. D. Augu. poteſt diuortium celebrari. Sic expreſsè. B. P. Auguſti. Multæ erant in lege cauſæ dimittendi vxores. Chriſtus ſolam fornicationem, excepit: cæteras moleſtias iubet pro fide, & caſtitate coniugij ſuſtinere. Ratio autem quare Chriſtus ſolam iſtam cauſam poſuit in lege Euangelica, cum in lege veteri ob duritiam Iudęorũ permitteret libellũ repudij dari ex quacunque cauſa (vt nos ſuprà in 2. parte probauimus) hæc fuit, quia nullus poſſet indiſſolubilitatem matrimonij ſuſtinere in lege noua, ſi propter fornicationẽ, non liceret ſeparari quantum ad cohabitationem. Quis ergo patienter ferret vxorem ſuam continue adulterantem, & quod ipſe non poſſet abijcere eam? Profectò vix eſſet aliquis. Ob quod decuit Dei ſapientiam, quandoquidem vinculum matrimonij indiſſolubile prædixerat modum daret obuiandi tanto malo, ſi contingeret vxorem fornicari. Hæc concluſio patet in cap. Ex parte. de ſponſ. & c. Significaſti. Et c. ex literis. Et cap. Gaudemus, de diuortijs. Et c. fin. de adulte. & l. conſenſus. C. de repudijs.

Super 2.p. ar. 5.

Prior cauſa celebrãdi diuortium in lege noua Chriſti.

Cauſa 2. Secunda cauſa fuit huius permiſſionis: quia directè fornicatio repugnat bonis matrimonij, ſcilicet, fidei, quam tenentur ſeruare coniuges inter ſe, vt nullus accedat ad alienum torum: at dignum eſt vt frangenti fidem, & frangatur ei. De iureiuran. c. Peruenit. Quare ſapientiſſimè factum eſt, vt mulieri fornicanti, & frangenti fidem cũ adultero: ipſe vir non teneatur ei ſeruare fidem reddendo ei debitum: quia ipſa non ſeruauit fornicando: relicto proprio coniuge, accedẽs ad aliũ.

Cauſa 3. Tertia cauſa, quia ad charitatem videtur pertinere, vt caſtus fornicantem deſerat: nam ſi vir retineret fornicantem mulierem, præberet ei patrocinium ad fornicandũ, vt ait Chryſoſtomus, & habetur extra, de iureiuran. c. Quemadmodum: ſed quilibet tenetur auferre offendiculum proximi: conuenienter ergo factum eſt à Deo, ad tollendum iſtud offendiculũ; quòd innocens poſſit propter fornicationem ſeparari ab vxore.

Chryſoſt.

Quarta cauſa & potiſſima, propter bonum prolis: nam muliere fornicante, incerto patre naſceretur proles: & nõ poſſet abſq; detrimento eius eſſe: vnde ex natura rei cõceſſum eſt diuortium ob fornicationem. Cauſa 4.

2. concluſio. Mollities, Vitium ſodomiticum agendo, vel patiendo: vel vxorem cognoſcendo extra naturale vas: eſt cauſa diuortij quantum ad cohabitationem. Probatur ex dictis Chriſti, vt patet in præcedenti concluſione. Fornicatio eſt cauſa ſufficiens ad vxorem dimittendam: at verò mollities, & vitium beſtialitatis ſub fornicatione includitur ſequitur talia peccata eſſe cauſa diuortij. Probatur quòd includatur. P. Auguſt. 32. q. 4. c. Meretrices. ait. Nam ſub mœchiæ, vel fornicationis nomine, omnis illicitus concubitus, & indebitus membrorum vſus continetur. Talia quidem in præiudiciũ vxoris fiunt, quia nunquam ex huiuſmodi contra naturam concubitu concipiet. Dixi, de vitio ſodomitico nephando, ſiue ſit patiendo, vel agendo, propter aliquos, qui licet concedant concluſionem veram de vitio nephando reſpectu agentis: negãt reſpectu patientis, quia patiendo nihil perijt de propriæ vxoris debito, quia vir tunc patiens, non emittit ſemen: neq; qui patitur dat alteri debitum propriæ vxoris. Verùm nos de vtroq; loquentes, eandem rationem affirmamus eſſe de vno, & de alio. Per vtrunque enim de directo fit contra matrimonium: in quo Deus poſuit commixtionem maris & fœminæ fieri via naturali, per quam ſequeretur generatio. Et ſicut fornicatio cauſa eſt diuortij, quia fides frangitur, quæ deberet ſeruari in debita commixtione: cum in vitio nephando contra naturam, ſiue ſit patiendo, ſiue agendo, fides non ſeruetur de debita commixtione maris, & fœminæ, erit cauſa diuortij. Etiam ſi vir fœminam velit cognoſcere extra vas debitum, & naturale; eſt cauſa diuortij

Conclu. 2. 32. q. 7. c. Oẽs cauſationes. Sylueſt. in verbo, Diuortiũ q 7 Alcia. lib. 10. Parergon. c. 11. Couar. 2. p. epito. c. 7. §. 5. Viguer. in ſuis inſti. c. 19. §. 7. verb. 9. Ambroſ. 1. Cor. 7.

S. Tho. in addi. q. 62. artic. 1.

uortij ſufficiens, ſicut ſi adulterium committeret. Glo. 32. q. 7. c. Omnes accuſationes. vbi dicitur. Quòd ſi vir polluat mulierem in vaſe indebito, vel extra vas, ſicut dicitur in Gene. de Onia filio Iudæ, qui ſemen fundebat in terram, cùm ad vxorem accedebat: poteſt diuortium petere: quia per hoc iniuria fit vxori, quæ filios habere vult, & illo modo non poteſt. Item: quia matrimonium eſt in remedium, vt ait Paulus: & iſte finis collitur, quando mulier non cognoſcitur modo debito. Sic tenet Cal. Anto. Abba. & Ioan. Ana. in cap. In maritis, extra, de adulte. Barba. 1. volu. conſi. 64. Chaſſen. in conſue. Burgun. rubri. 7. §. 3. Alcia. lib. 10. Parergon, c. 11. quicquid dicat Innocen. in c. 1. de adulterio. & Aluarus de planctu Eccleſiæ lib. 2. art. 2.

Gloſſa.

Gen. 38.

1. Cor. 7. Cõtra Inno. & Aluarum de plã. Obhæreſ. cõceditur diuortiũ.

3. concluſio. Caſtro. de Iuſ. pũ. li. 2 c. fin. de conuer. coniuga.

3. concluſio. Licèt ita verum ſit, quod propter hæreſim, in qua alter coniugatorum incidit, Eccleſia diuortium concedat: non tamen hoc eſt, quia hæreſis ſit fornicatio ſpiritualis, ſed facit Eccleſia ad defenſionem coniugis fidelis. Iſta concluſio patet. Primò quòd propter hæreſim fiat ſeparatio. Extra, de diuortijs. cap. De illa, & c. Quanto. Sed probo ſecundam partem, quòd non ſit, quia hæreſis ſit fornicatio ſpiritualis: quia ſi ſic, ſequeretur quòd etiam quodlibet aliud peccatum eſſet cauſa ſufficiens ad diuortium, cum per quodlibet peccatum homo fornicetur ſpiritualiter, & non ſeruet fidem debitam Deo, ſed non quodlibet peccatum eſt cauſa diuortij, vt patet eodem titulo. c. Quæſiuit. vbi dicitur. Mulier pro furto, vel alio crimine viri ſui ab eo ſeparari non debet. Ergo non fit ſeparatio propter hęreſim: quia hæreſis eſt fornicatio quædam.

Reper. inquiſito. in ver. Dote Couar. vbi ſuprà.

S. Th. 1. 2. q. 95. art. 4. & 5. S. Tho 2. 2 q. 10. ar. 3.

Secundo. Separatio etiam quantum ad cohabitationem non fit niſi authoritate Diuina, quæ matrimoniũ dixerat indiſſolubile: quia ad ſolum ipſum ſpectat legem interpretari, ad quem & condere: ſed Chriſtus ſolam fornicationem cauſam dedit ſeparationis: ergo Eccleſia uullo modo potuit addere aliam cauſam, niſi habuerit, eſſe de intentione Chriſti. Cum ergo Eccleſia dat cauſa diuortij hæreſim alterius coniugis, & non quia hæreſis ſit fornicatio ſpiritualis, vel ſit grauiſſimum peccatum, ſequitur quòd propter aliam cauſam quam habuit à Chriſto, & hęc eſt ad ſubuenien dum fideli iniuriam patienti, & periclitanti, propter hæreſim coniugis alterius qui hæreticus eſt: nam ſi non daret fideli licentiam diuertendi ab hæretico coniuge, per mutuam conuerſationem, & carnalem commixtionem, auerteretur coniux fidelis à fide, quia in veneris participando, facilis eſſet auerſio, ob quod Eccleſia volens ſubuenire oppreſſo, concedit fideli petenti diuortium. Et non eſt directè diuortium, ſed fidelis tutela, quia nulli neganda eſt defenſio animę, & corporis, vt conſtat apertè: nam ſi mulier machinaretur in mortem viri, & vir non poſſet eſſe ſecurus de malitia animæ eius, fieret diuortium ipſo petente, vt colligitur Extra, de diuort. cap. Si qua mulier. Et in gloſſ. cap. ſequentis ibidem. Et probatur quod cauſa iſtius diuortij propter hæreſim fiat ad tutelam fidelis, nam in c. Quæſiuit. ſuprà allegato, dicitur. Mulier pro furto, vel alio crimine viri ſui (niſi fidei ſuæ religionem corrumpere velit à viro non ſeparetur. Ponderanda ſunt verba textus, ſicut ſolent Iuriſtæ dicere, inquantum dicit, niſi fidei ſuæ religionem corrumpere velit. Sequitur ergo quòd ratio diuertendi in crimine hæreſis non eſt, quia fornicatio ſit ſpiritualis, ſed quia fidelis periclitatur de fide manendo cum hæretico coniuge: & in tutelam, Eccleſia ſubuenit ei, concedendo diuortium, quod non faceret, niſi haberet ex dictis Chriſti expreſsè, vel interpretatiue. Hocque ſubſidium, & tutela in fauorem fidei eſt: qui fauor debet præualere habitationi matrimoniali. Nam ſi in fauorem fidei beatus Paulus ex mente Chriſti (vt in fine ſecundæ partis diximus) declarauit

Propter hęreſim diuortium ad tutelã.

rauit matrimonium ſolui, etiam quantum ad vinculũ, & ſic tenet Eccleſia: quantò magis in fauorem fidei, & defenſionis fidelis dicendum eſt eſſe de Chriſti intentione, vt matrimonium diſſoluatur quantum ad cohabitationem? Et ſic videtur dicendum, diſſolui per lapſum in hæreſim: non quia ipſa fornicatio ſit, & ex illis verbis Chriſti Matth. 5. & 19. liceat diuertere propter eam, ſed quòd Eccleſia habuit ex alijs verbis, vel factis Chriſti, in tali caſu diſſolui inter fideles quantum ad cohabitationem ob fauorem fidei, ſubueniendo fideli oppreſſo. Neq; eſt ad hoc neceſſaria peculiaris diuortij ſententia, vt patet ex text. vlti. de hæreticis, & in c. De illa. Extra, de diuortijs. & c. vlti. de conuerſione coniuga. Non tamen eſt concedendũ per hæreſim diſſolui quo ad vinculum. In quo Celeſtinus Papa non tenetur, vt in c. Quanto. Extra, de diuor. Innoc. & ibi Gloſſa.

Celeſtinꝰ Papa.

4. conclu. 4. concluſio. Probabiliter dici poſſet, ſtando in iure naturæ, ſi ius poſitiuum non obſtaret: cauſam diuertendi quantum ad torũ ſubueniendo oppreſſo quando periclitatur de anima, non ſolùm hæreſim eſſe, ſed quodcunque aliud peccatum, ad quòd inducitur quis ab alio coniuge, & non poteſt ſine animæ periculo commanere ei. Volo dicere in concluſione, q; quemadmodum Propter hæreſim vnius, quia ſolicitat fidelem, & fidelis eſt in animæ periculo: & ad ſubueniendum ei, & tutelam eius conceditur diuortium, etiam ſtando in iure naturæ, imò & in iure Diuino, poſſet probabiliter dici, niſi obſtaret ius poſitiuũ, eandem eſſe rationem de quocunque alio peccato: ità quòd ſi vnus coniugum eſſet fur, & nimium alium ſolicitaret ad furtum, ſic quòd eſſet in periculo animæ ſuæ: videtur ex iure naturæ ſubueniendum, ſicut in peccato hæreſis, quia ita damnabitur pro vno ſicut pro alio: & ita periclitatur per furtum. ſicut propter hæreſim. Item. Ex iure Diuino etiam videtur ſicut ſubuenit fideli conuerſo, quando infidelis non vult cohabitare, niſi pertrahendo eum ad mortale. Verùm quicquid ſit de hoc, non oportet iſta affirmare: quia expreſſa determinatio iuris poſitiui eſt in contrarium in c. Quæſiuit. ſuprà allegato. Et potius credendum eſt Eccleſiæ determinanti eſſe de intentione Chriſti, quòd in ſolo hæreſis periculo ſubueniatur oppreſſo per diuortium, quàm in alijs peccatis. Ratio diuerſitatis poteſt eſſe: quia cum fides ſit fundamentum, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, ſubueniendum eſt tanto periculo. In alijs verò peccatis, quæ poſſunt eſſe cum recta fide, non ſic, à quibus homo facilè liberatur manente fide, per conuerſionem in Deum, quod tamen non contingeret, vbi quis fidem perderet per hæreſim. Et certè uidetur ratio diuerſitatis ſufficiens, quare vni concedatur tutela, & ſubuentio, & non alteri, licet concluſionem abſolutè concedat etiam ſtando in iure poſitiuo do. Inno. in eodem c. Quæſiuit. contra Glo. vt bene notat Panor. Et cum Innocen. tenere videtur do. de Palude. d. 39. & Archie. Floren. 3. p. tit. 1. c. 21. §. 5. Sylueſter. in ver. diuort. §. 7. Tamen non aſſererem ego: quia videtur eſſet contra textum, vbi ſolùm datur iſta tutela propter infidelitatem, id eſt propter hæreſim.

Ad Hebr. 11. Quare, propter hæreſim, & non propter alia peccata fit diuortium.

Panor. Inno. Paludæ. Florent. Sylueſt.

Circa iſtam quartam concluſionem nota, quòd de rigore iuris fieri debuiſſet, q; diuortium concederetur propter quodlibet peccatum, ad quod vnus coniugum nititur alium pertrahere tamen ex quadam iuris æquitate reductum eſt ſolùm ad peccatum infidelitatis. Et ſi vnus in mortem alterius machinatur. Extra, de diuo. c. Si qua mulier, ne facilè ſit diuortium. Hoc tamen intelligendum quantum ad diuortium perpetuum ſolùm propter iſta peccata, & fornicationem, ſed quantum ad temporale, quãdiu vnus perſiſtit alium trahere ad mortale. diuortium dabitur. Et ſic intelligit Innocen. c. De illa. Sic poteſt intelligi. P. Augu. 28. q. 1. c. Idololatria, vbi pro qualibet illicita concupiſcen-

Nota.

Innocen. D. Aug.

tia, quæ animam à Deo ſeparat, dicitur q̃ fiat diuortium. ſ. ſi traxerit coniux coniugem ad illud. Tamen per hoc q̃ maneret alter coniugũ in pecc̃ato: non eſt dando diuortium ad tẽpus, neq; perpetuum. Et in iſto ſenſu ſunt intelligendi docto. qui videntur cõtrarium aſſignare textui, Et ita quidam dicunt. & bene, q̃ ſi alter cõiugum eſt in peccato infidelitatis, etiã ſi non trahat ad illud alterum, datur diuortium. Ex cap. Quanto. de diuor. Et c. Mulier. de conuerſi. coniu. Si tamen eſſet in alio peccaro, & non traheret ad illud, non conceditur diuortium, ſed bene ſi trahat. Et ſic intelligunt textum c. Quæſiuit. ſupra alleg. Tenendum itaq; eſt, q̃ temporale diuortium conceditur ad qnodcunque peccatum, alter pertrahat alium, ſed perpetuum ſolum ſi eſt infidelitatẽ trahat fidelẽ.

Concordantia Doctorũ.

5. conclu. 5. conclu. Licet per adulterium diuortium concedatur: ſiue fuerit ex parte viri, ſiue ex parte fœminæ, tamen aliqui ſunt caſus particulares, in quibus exiſtente adulterio, non conceditur diuortium. Quorum primus eſt: quando vterq; coniugum fuerit adulteratus: nam tunc, ſiue vir, ſiue fœmina diuortium petat, nõ dabitur: quia paria delicta, mutua compenſatione tolluntur. Extra, de adulte. c. vltu Intantum eſt verum, q̃ ſi muliere adulterante, & viro accuſante, diuortium fuerit celebratum, & poſt diuortium vir adulteratus fuerit, compellitur vxorem adulteram ſibi reconciliare. extra, de diuortijs. c. Significaſti & c. ex literis. & 32. q. 7. c. Apoſtolus, & c. Placuit. & 32. q. 5. c. Præcepit. & 32. q. 6. c. Chriſtiana religio, vbi declaratur, q̃ ſint pares. Contra Caieta. qui dubitauit an ſint pares, vt dicemus.

5. conclu.

1. Caſus. eſt, quãdo vterq; eſt fornicat⁹. Albert. Mag. d. 35 art. 14. & 19.

Caieta.

Caſus 2. quãdo vir dedit mulieri occaſionẽ adulterandi.

Secundus eſt, quando vir dedit mulieri occaſionem adulterandi: quod intelligendum eſt, quando tradidit eã vir cognoſcendam inuitam, ſiue volentem, vt patet extra, de eo qui cog. con ſang. vxo. c. Diſcretionem. vel ſi volens ipſa adulterata eſt, quando tamẽ vir proſtituerit eam, vel fuerit mediator adulterij. Non tamen intelligitur dediſſe cauſam per hoc, q̃ non ſoluit debitum, ad hoc quòd adulterium cõmiſerit. cap. Significaſti. in gloſ. extra de diuortijs.

Caſus 3. eſt, qñ mulier probabiliter credit virum mortuum & nupſit alteri.

Tertius eſt, quando mulier credens probabiliter virum ſuum mortuum, & alteri nupſit: & poſt viuere ſit inuentus, non poteſt vir ob hoc oppone re adulterium: quia lex non iudicat eam adulteram 34. q. 2. c. cum per bellicã: ob quod tollendũ, eccleſia ſtatuit, vt mulier nõ tranſeat ad ſecũdas nuptias: vſquedum ſit certificata de morte viri, etiãſi ad viginti annos ſpectandũ ſit. extra, de ſponſ. c. In præſentia. Vnde ſi cõtraxerit cũ ſecundo: nõ plenè certificata de morte primi, & poſt incidit ſcrupulus de morte, dubitans, non debet petere debitũ à viro, ſed ſolum reddere poſtulanti. Extra, de ſecundus nuptijs. c. Dominus. & c. Inquiſitioni. de ſententia excommunicatio. & ſtatim cum primùm vir primus redierit, tenetur ad illum redire, relicto ſecundo. Et mox dũ plenè fuerit certificata de vita ſua, debet recedere à ſecundo. Ibidem etſi non redierit, iudicabitur adultera ex tẽpore illo, quo ſciuit virum ſecũdum viuere. 34. q. 2. c. Cum per bellicã. Idem de viro dicendum, ſi credit vxorem mortuam, & c. vt patet. 34. q. 2. c. Cum in captiuitate. nam quantum ad hoc ad paria obligantur vir & fœmina. Extra, de diuortijs. c. Gaudemus. Licet in caſu quo bona fide contraxit cum ſecundo, ſi poſt dubitat primum viuere, poſſit etiam petere, vt dicemus infra ar. 13. in fine, & art. 18.

Caſus 4. eſt, quãdo ignorãtia eſt.

Quartus eſt, ſi mulier ignoranter cognita eſt ab aliquo, qui non erat vir ſuus: ſed ipſa putabat q̃ ſic: idem ſi vir cognoſcat vxorẽ, quam ſuã putat, vt Iacob cognoſcens Lyam, non poſſet accuſari de adulterio à Rachele: quia ignoranter fecit. Sicq; per ignorantiã inuincibilem excuſatur ab adulterio, vſquedum cognoſcat veritatẽ. 34. q. 2 c. Si virgo. Et eſt author B. P. Augu. in lib. de fide, & operibus. Intantum verum

S. Th. 1. 2. q. 6. ar. vl. Gen. 29. D. Aug.

verum est, q̃ vir cognoscés errore vxoris sororem, sicut Iacob cognouit, non priuatur iure petendi debitum 34. q. 2. c. In lectum.

Casus 5. si sit violenter cogni.

Quintus, quando mulier fuit violenter cognita, non potest contra eam agi de adulterio. in c. Cũ per bellicã.

Casus 6. est, si cognouit adulteram.

Sextus. Si vir reconciliauit sibi vxorem adulteram, cognoscendo eam carnaliter, postquã scinit eam adulterasse: non potest post agere contra eam de adulterio commisso: quia per dissimulationem, & actus placidæ conuersationis, tollitur iniuriarum actio. Vnde si vir petat diuortium, & vxor probet eam virum cognouisse carnaliter post adulterium: non dabitur sententia diuortij.

Casus 7. quãdo adul. præcedit fidẽ.

7. Quando adulteriũ fuit ante conuersionem ad fidem post repudium. Extra de diuortijs. c. Gaudemus, quia conuersus non potest obijcere ei adulterium. Ratio est quia Gentiles, & Iudæi per repudiũ credebant matrimoniũ solui: & secundum matrimonium verum existimabant, & non adulteriũ: ob quod conuersõ, nõ licet agere cõtra illum: qui ad secundas nuptias transit post repudium. Quare seclusis istis casibus, in omnibus per adulterium datur diuortium, dummodo interuenerit vere adulteriũ: nam per solum mente conceptũ, etiam si probari posset, nullo modo Ecclesia sententiam daret diuortij: quia per fornicationem solam mentalem non nocet in aliquo matrimonio vero, quo circa nullo modo ob hoc est diuortium celebrandum, sicut tenet Glos. 32. q. 7. c. Omnes causationes.

Glossa. 6. conclu. Couar. in epi. 2. p. c. 7. §. 5. Palacios. Alexan. Gerald. Alex.

6. conclusio. Causa diuortij sæuitia viri, sicut & furor, sufficiens est. Patet ex c. Litera. de rest. spoli. Quod probat Præpo. in c. 1. de diuortijs. Palacios Rubios in ca. Per vestras. 3. nota. Alex. 5. vol. cons. consil. 78. Et si alter alterum veneno occidere tentat, sufficiens causa diuortij est, vt Gerard. in suis singula. singu. 65. Et furor quando est vehemens, iuxtà communẽ opinionẽ, quàm refert Alex. in l. Si cum dote. §. si maritus. ff. solut. matri. quamuis non probet.

ARTICVLVS II.

Vtrùm vir teneatur vxorem fornicariã eijcere per diuortium, si q̃ etiam si nolit, ad id teneatur.

HOc quæritur, quia potest esse, q̃ sit tãquam priuilegium in fauorẽ innocentis concessum, posse eijcere adulterã, & tamen q̃ bene faciat retinendo. Et potest esse dupliciter, vel mulier adulterat, & pœnitet, vel non, sed remanet adhuc in peccato. Ad dubium respondemus quatuor conclusionibus, & prior sit.

1. conclu. 1. Ratio. Matt. 19. Glossa. Augu.

Prima conclusio. Si mulier quæ fornicata est, seu aduiterium commisit, emendatur, vir non tenetur eam à se abijcere per diuortium, sed bene facit retinendo. Probatur. Dimittere vxorem fornicariam est permissionis: & non præcepti, vt patet ex verbis Christi permittentis dimittere ob fornicationem, & vt Glo. 1. Corint. 6. declarat, sed ad illa quæ permissionis sunt, nullus tenetur, vt est manifestũ: sequitur ergo q̃ non tenetur fornicariam à se abijcere, alioqui non esset permissio, sed præceptum, quod non est dicendum. Vnde B. P. Augustin. in ser. Domini in monte, & habetur 28. q. 1. c. Idololatria dicit. Dominus permisit causa fornicationis vxorem dimitti: sed quia permisit, non iussit.

2. Ratio. Matth. 5.

Secundo. Quilibet potest remittere iniuriam sibi illatam: imò aliquando est præceptum remittendi, sed per adulterium vxoris, viro iniuria facta est: ergo poterit remittere, q̃ si potest remittere, sequitur q̃ non tenetur à se abijcere. Dixi, si sit emendata: pro quo sit secunda conclusio.

2. conclu. Ratio. 1. 1. Cor. 5.

2. conclusio. Vxorem fornicariam, quæ manet in peccato, nec corrigi vult, tenetur vir, sub præcepto abijcere per diuortium, si sunt testes sufficientes, dummodò tamen non credat eam deteriorem futuram. Probatur.

Viro

Viro incumbit sub præcepto curam habere de vxore, quia rector est: & caput mulieris: ergo tenetur facere qd necessarium est ad correctionem vxoris, sed abijcere eam videtur necessarium, quandoquidem retinendo non vult emendari, ergo tenetur abijcere.

Ratio 2. Item. Quia tale diuortium ab Ecclesia creditur declaratum ex verbis Christi ad emendam adulterantis, vt ob confusionem resipiscat. ergo videtur quòd debeat abijcere à se. Dixi, si duret in peccato, quia si emendata est, nullo modo tenetur abijcere, sed est permissio, vt dictum est in prima conclusione. Dixi etiam, si adsint testes: quia dato nolit emendari, si non sint testes, per quos debeat conuinci, & Ecclesia possit sententiam proferre diuortij, non tenetur abijcere: quia in casu, quo ipsa non vult emendari, tenetur abijcere per sententiam Ecclesiæ, vt post dicemus, & non propria authoritate, sed vbi non sunt testes sufficientes ad sententiam proferendam, Ecclesia non celebrabit diuortium, ergo in tali casu nõ tenetur vir abijcere eã denunciando crimen eius: imò fortè peccaret denunciando, licet si deficeret in probatione, non esset obligatus ad pœnam talionis, vt posteà erit manifestum.

Dixi præterea verum esse, dummodò non credat deteriorem futuram post diuortium: nam si id credat, licet posset abijcere, non tenetur, quia ratio quare tenetur abijcere nolentẽ emendari, est, quia tenetur omnibus modis correctionem eius curare. Et debet isto medio vti, abijciendo eam, vt saltim confusa propter diuortium, resipiscat: ergo vbi crederet tale medium non esse conueniens illi fini, nõ teneretur apponere, quare nec abijcere: nam maius expressum est præceptum de correctione fraterna, quàm de abijciendo adulteram, quæ nõ vult emendari: tamen hoc non obstante, non tenemur corripere, quando non est spes, q̃ correctione fiet frater melior, sed deteriorabitur: sequitur ergo à simili in præsentiarum, q̃ si cognosceret probabiliter eam deteriorẽ futuram post diuortium, non teneretur à se abijcere.

S. Th. 2. 2. q. 33. Abulen. Matth. 18. q. 69.

3. conclusio. Vir dubitans de vxore fornicaria, an melior, vel deterior erit post diuortium, si mulier non sit infamata de adulterio, nullo modo tenetur per diuortium abijcere: imò dato sit infamata, si tamen adhuc non creditur veram esse famam, non tenetur abijcere eam, etiam si probabiliter credat meliorem futuram si dimittat. Probatur ex Aristo. Amicabilia quæ sunt ad alterum, veniunt ex amicabilibus quæ sunt ad se: quia priùs homo seipsum debet diligere, & deinde proximum sicut seipsum. Ex eiectione vxoris fornicariæ sequitur infamia viri, quæ maximum malum est inter mala corporis: quia erat occulta fornicatio, & per diuortium debet innotescere, sed cum tanto periculo suo & malo non tenetur ad correctionem fratris delinquentis: ergo nec tenetur ad abijciendum fornicariam, etiã si credat meliorem futuram, quia amicabilia ad alterum debent procedere ex amicabilibus ad se, cum priùs debeat sibi bonum velle, & post proximo: sed qui cum tanto damno suo alterius correctionem vellet, non diligeret seipsum: ergo non tenetur in tali casu abijcere, quia quãdo est probabilis timor de aliqua læsione corporali, in quàm incurret quis, si fratrẽ corripiat delinquentẽ: & certò sciat emendandum, & non aliàs, non tenetur quis fratrem corripere, licet bene fieret: quia Deus non astrinxit ad illud præceptum cum tali damno, quicquid dicat Gabriel, & Adrianus, & Caiet. A fortiori ergo sequitur, q̃ vbi maius damnum incurritur, vt est infamia ex abiectione fornicariæ, etiã si emendandam credat, & non aliàs, non tenetur vir eam abijcere: imò dato esset infamia, sed adhuc non creditur vera infamia, non tenetur, quia abijciendo debet in iudicio probari; at damnum notabile est, quòd illa infamia, quæ erat adhuc sub dubio, fiat certa, per iudicis sententiam: sequitur

3. Conclu.

Arist. 9. Ethi. c. 8.

Mayro. super li. 1. de ciuita. cap. 9. veri. 7. Abulen. vbi supra. Soto in re lectione de tegẽdo secre. mẽ. 2. q. 2. cõc. 6. Contra Gabr. lect. 74. Adria. in 4. de correct. frat. Caiet. 2. 2 q. 33. ar. 2. ad 3.

tur ergo quòd vbi ista euenirent, non teneretur vir fornicariam à se abijcere, sed licitè, etiam ipsa nolente, potest sustinere, prudenter instigando, & monendo ad eius correctionem. Sed in casibus prædictis non est dubium, quin licitè faceret abijciendo eam per sententiam Ecclesiæ, vt post dicemus: verum non tenetur abijcere. De quo

Regula. sit regula. Quandocunque vir tenet vxorem fornicariam, nolens abijcere, si id faciat, vel sub spe correctionis, vel vt ipse non infametur, aut ipsa, nõ peccat retinendo: sed peccaret vir,

S.Tho.2.2 quando non speratur emenda, & est q. 33. res manifesta, & non dimittendo, existimatur virum fouere adulterium, & patrocinium, aut auxilium dare; tunc enim teneretur abijcere eam: nam suæ conscientiæ tenetur prouidere, & tollere scandalum aliorum. Et quia scandalizaret, quando fornicatione existente publica, de qua nõ emendatur mulier, non expellitur, tenetur expellere.

Postre. cõclu. Albertus Magnus. d.35. ar.6. 4. conclusio. Licet vir vxorem fornicariam non teneatur statim abijcere, potest tamen per vnam solam fornicationem, etiam si emendetur, tamen non sic per crimen infidelitatis potest abijci, nisi perseueret in illo. Volo dicere, dato ita sit (vt determinauimus) diuortium fieri per infidelitatem, vt est crimen hæresis, & similiter per fornicationem carnalem, tamen est discrimen: quia in fornicationem: quia in fornicatione carnali potest statim abijci per Ecclesiæ sententiam, sicut determinatum est in capilis allegatis, & abijciendo, vtitur iure concesso, etiam si ipsa quæ fornicata est, emendetur: verum per hoc quòd vnus coniugum incidit in hæresim, nõ potest alius statim abijcere: quia in illo textu suprà allegato, de diuortijs c. Quæsiuit. dicitur, quòd si solicitauerit ad infidelitatem, &c. ergo videtur requisitam pertinaciam, ad infidelitatem. Et tandem est determinatio B. P. Augustini. lib. de adulterinis coniugijs. 28. q. 1. c. Non solum mœchatio est illius, quæ carnem suam coinquinat, sed etiam qui simulachrum facit, mœchatur. Quòd si in his factis perseuerat, & pœnitentiam non agit, recede ab illa, & noli viuere cum illa. Si autem, & tu particeps peccati illius erit. Sic dicit Glo. 28. q. 1. c. Idololatria. Sed nota, quòd propter fornicationem corporalem semel cõmissam potest eam dimittere 32. q. 1. c. Dixit dominus. Propter spiritualem verò non, nisi perseueret. Gloss.

Castro. de iusta puni. hære. li. 2. c. 7. Couar. 2. p. epi. c. 7. §. 5. nu. 5. Augustin.

ARTICVLVS III.

Vtrùm mulier posſit virum de adulterio accusare.

VTRVM eadem sit ratio viri, & fœminæ quantum ad accusandũ fornicationẽ, & ad diuortium, & ad pœnam, quæ debetur secundum leges humanas: nam videtur disparitas, & inæqualitas, quia caput est mulieris vir, & dominus, quomodo ergo æqualia iura habent? Non enim decet membra contra caput, vel seruum contra dominum agere actione iniuriarum. 1. Cor. 5.

Prima conclusio. Quia vir, & vxor quantum ad ea, quæ matrimonij sunt, ad paria obligantur, diuortium fiet propter fornicationem viri, sicut & mulieris. Probatur q̃ ad paria obligentur, quantum ad ea quæ sunt matrimonij. In c. Gaudemus. de diuor. dicitur, quòd sicut non licet eidẽ mulieri habere plures viros, sic nec licet eidem viro habere plures vxores post legem Christi. Item. Æqualiter tenetur reddere debitum vir vxori petenti, sicut vxor viro 1. Corint. 7. Ex isto patet, 2. pars conclusionis, q̃ diuortiũ dabitur propter fornicationem viri, si vxor petat, sicut è contrario. Nam diuortium datum est in pœnam præuaricationis fidei matrimonij: ergo vbi est præuaricatio, erit & talis pœna, sed sic est, q̃ viro fornicãte, est præuaricatio fidei matrimonij: quam æqualiter tenentur seruare vir & fœmina coniugati: 1. conclu. ratio. 2. p.

iugati: ergo si propter fornicationem vxoris diuortium conceditur, etiam concedetur propter fornicationē viri.

2. conclu. 2. conclusio. Cùm per fornicationē viri, vel fœminæ, diuortium detur, & peccatum viri sit grauius, potior ratio est, vt viro fornicante, diuortium concedatur, quàm fœmina fornicante. Probatur. Vbi magis militat causa diuortij, ibi & faciliùs diuortium debet concedi: sed causa diuortij, quę est fractio fidei, magis militat in viro, quàm in muliere: quia plus peccat vir. ergo faciliùs debet diuortiū concedi viro fornicante, quàm si de fœmina fornicata esset. Probo assumptum, q̄ plus peccet vir quàm fœmina. Primo ex minori impulsiuo, vel inclinatione ad peccandum: quia vbi maior inclinatio, vel impulsio ad peccatum, minuitur peccatum: sed in fœminis est maior impulsio, quia magis habēt de humore, & ideò facilè ducuntur ad venerea, quod non sit in viris, ergo ex ista parte grauior est peccatum viri. Secundo. Vbi minor virtus est ad resistendum, ibi & minuitur ratio peccati, sed in fœminis minor virtus est resistendi passionibus, quàm in viris, ergo minùs erit peccatum in eis, & maior in viris, vbi maior virtus est ad resistendum. Quòd sit in fœminis minor virtus, patet: quia virtus resistendi passionibus est ratio, sed in mulieribus deficiens est valde, ita vt Aristot. dicat, mulieres non vocari propriè cōtinentes, sicut neque bestiæ. Et hoc propter facilem inclinationem in concupiscentias. Aristot. quidem continentem vocat illum, qui passionibus insurgentibus, etiam vehementibus, resistit, & non succumbit, at quia mulieres (vt in plurimū) non resistunt, dicit eas non plusquàm bestiæ continentes esse: quia nec bestiæ resistunt passionibus. Quare mulieres non videntur habere opinionem vniuersalē, sed mouentur quasi violenter à delectabili particulari, propter facilitatem nimiam. Et sic cōtingit in bestijs, quibus est naturalis conditio sequi concupiscentias, eo quòd non habent vniuersalem opinionem, sed extimationem particularem: & sequuntur obiecta delectabilia proposita, ex necessitate quadam, & non ex electione. Et licet in mulieribus non sit omninò sicut in bestijs, cùm habeant rationem, tamen assimilantur ipsis aliquo modo: quia ex debilitate rationis, per quàm deberent resistere passionibus, non resistunt. Nec habent considerationem quo modo malum fugiendum, sed solum istam particularem. Hoc est bonum delectabile.

Ratio. Aristot. 7. Ethic. c. 5. Tiraquel. l. 9. cōnu. nu. 12.

Ob quod B. Chryso. dixit, propriam passionem mulieris esse luxuriam, sed in viris non sic: quia in eis est iudiciū firmius, & plus viget ratio, qua resistendum est. Vnde vir peccans ex ista parte, grauius peccat fœmina. Itaq; cum grauius sit peccatum, maior ratio diuortij erit viro peccante contra matrimonium, quàm si fęmina peccat. Hæc dicta sint, non iniuriam fœminarum, vt de omnibus intelligatur sermo, sed loquimur vt in plurimum de fœminis, sua considerata conditione, quia per gratiā Dei plures sunt quæ viros excedunt in resistendo passionibus.

Chryso. Propria passio mulieris est luxuria.

3. conclusio. Licet ita sit, fornicatione considerata, grauius esse peccatum viri, quàm fœminæ: sed quia inquantum adulterium, grauius est fœminæ, quàm viri: & eo æqualis est ratio diuortij amborum contra matrimonium peccantium. Probatur q̄ quantum ad rationem adulterij attinet, grauius peccet fęmina, quàm vir. In adulterando enim frangitur fides matrimonio debita. Et muliere adulterante, fit cōtra bonum prolis, quod non fit directè viro adulterante: nam vxor adulterando facit incertam prolem viri: quia nescitur vtrùm sit ex legitimo viro, aut ex adultero. Faciendoque incertam prolem, primat virum quodam naturali bono, quod est cognoscere filium, quia ex incertitudine parens non cognosceret filium. Item: sequeretur quòd hæreditas transiret ad extraneos, viro autem adulterante: non sequuntur ista in-

3. conclu. Ratio.

con-

conuenientia, ob quod quantum ad adulterium attinet, grauius videtur peccare fœmina, quàm vir: & si ex parte passionis, vel virtutis ad resistendũ grauius peccat vir, quàm fœmina, vt diximus. Quibus compensatis, verum est eos ad paria esse obligatos quantũ ad hoc. Nam quemadmodum per fornicationem mulieris viro petente, diuortium conceditur: ita & per fornicationem viri vxore petente, & probante. Et licet dubitet Caiet. Matth. 19. an sit æqualis ratio inter virum, & fœminam: dubitandum non est, vt patet, 32. q. 7. c. Apostolus. & cap. Placuit. & 32. q. 5. cap. Præcepit. & q. 6. cap. Christiana religio. Quod clarè Alexander ab Alexan. lib. 4. Genia. dierum. cap. 8. ostendit dicens, apud aliquas nationes vir, & vxor pari voto dicere: tuas res tibi habeto. Vnde patet ad paria iudicari.

Vigue. ca. 16. §. 7. ver. 9.

Caiet.

Alexan. ab Alex.

ARTICVLVS IIII.

De diuortio quo ad pœnas legis, scilicet, capitalis sententiæ.

LOQVENTES autem nõ de diuortio, sed de pœna legum humanarum, quæ fertur cõtra adulteros; scilicet, capitalis sententiæ, quæritur, vtrùm vxor possit accusare maritum, vt pœna capitis puniatur. Prima conclusio.

1. conclu.

Ad pœnam, quę infertur secundum leges humanas pro adulterio, licet vir possit propriam vxorem accusare, nõ tamen vxori permittitur. Probatur ipso tenore legis, vt patet. C. De adul. l. Castititati. vt adducit Glos. in cap. Tuæ. de procura. Olim quidem pœna capitalis sententiæ dabatur contra adulteram: sed moderatio nunc est facta, vt aperte constat. C. De adulterio. Authentica. Sed hodie. Tamen vt constat ex tenore legis non licet id ipsum mulieri respectu viri: nam licet posset agere propter fornicationem viri ad diuortium, non tamen potest agere contra virum ad pœnam legum humanarum. Ratio potest esse: quia non expedit punire viros adulterantes, sicut mulieres. Quod patet ex fine legis humanæ, ad quàm non spectat omne crimen punire, sed solum illud, sine quo bonum politicum, & pax ciuium conseruari non potest: imò permittit malum, non puniendo, si ex tali permissione meliùs conseruetur respublica in pace, sicut meretricium permittitur: quia sic meliùs bonum politicum conseruatur, non sic est de lege Diuina, quę simpliciter vult omnes facere bonos, & non solum bonos ciues. Et quia simpliciter vult facere bonos, omne malum prohibet, & nullum permittit, quod non facit lex humana: licet legislator ad id debet tendere. Ob quod in lege humana non conceditur vxori, actio iniuriarum contra virum ad pœnam adulterij, quia expedit paci reipublicę: vt non idem ius concedatur fœminis, quod habent viri: quia ex hoc sequeretur turbatio in republica, & periret bonum politicum, quod habet lex humana tãquàm finẽ, etiam si virtutis bonum ibi quærat, at quia adulterium ex parte mulieris nimium nocet reipublicæ, propter incertitudinem prolis ex parte parentum: ex hoc punit adulterium fœminæ, viro accusante, & non viri: quia nõ sequitur si vir adulteratur tale malũ, neq; aliqua turbatio, si fiat commixtio cum soluta. Vnde in nulla reipublica concessum est fœminis viros suos accusare de adulterio ad pœnam capitalem, quia maritus cognoscens aliã mulierem, parum nocet proprię vxori: vxor vero cognoscens alium virũ, nimium nocet. Quare tam leges humanæ, quæ nunc sunt, quàm etiã lex Moysi, punierunt adulteriũ fœminarũ, & non virorum: si cũ solutis miscebantur. An possit vir vxorẽ in adulterio captam interficere impunè in foro animæ, sicut potest in foro exteriori, vt patet. l. Gracchus. Ad l. Iulian. de adult. & l. Marito. ff. eod. tit. non

Ratio.

Soto de iu sti. & iure. lib. 5. q. 1. art. 3.

Ad diuortiũ potest agere fœmina vt vir sed non ad pœnam legis. S. Th. 1. 2. q. 91. ar. 4. Abulẽn. Matth. 5. q. 111.

Dubium

est

S. Tho. d. 37. q. 2. Abulen. Matth. 5. q. 113. Medina. Soto.

est in proposito discutiendum, licet sit tenendum, quòd in foro conscientiæ non licet: quia non debet quis damnari, nisi priùs audiatur. Post declarationem criminis, & cõdemnationem, tradita marito, vt si velit interficiat, potest maritus eam interficere sine peccato. De quo Medina. de resti. q. 3. causa. 4. & Soto. de iustitia, & iure. lib. 5. q. 1. art. 3. vide ibi, quicquid alij dicant, etiam data potestate per iudicem non licere: quia non est præceptum. De quo alibi latiùs, cùm non sit præsentis speculationis. * Et sic debet intelligi quod nos in 1. p. diximus licere interficere, scilicet, post condemnationem. art. 14. con. 2. ibi declaratum est.

2. conclu. Coniugatus cũ soluta pecãs nó potest accusari ad pœnam capitis.

2. conclusio. Coniugatus vir, adulterium committens cum soluta, à nullo potest accusari ad pœnam capitis. Probo. Si deberet accusari, maximè quia est violator tori alieni: ergo ad ipsum pertinet accusare, cui facta est iniuria, sed solum iuiuria fit vxori, si qua fit, & non fit iniuria ipsi mulieri, cum qua commiscetur: quia soluta est, vt dixi: ergo ad solam vxorem attinet accusatio, sed vt patet ex conclusione præcedenti, ei non permittitur per legem accusare: sequitur ergo coniugatum ad solutam accedentem, à nullo posse accusari.

3. conclu. Ratio. Ratio legis.

3. conclusio. Si coniugatus ad coniugatam accedat, licet non possit accusari à propria vxore, datur tamen per legem, vt accusari possit à viro vxoris, cùm qua adulterium commisit. Patet ex ipsa lege. Nam si aliquis deprehendit vxorem adulterantem, potest agere actione iniuriarũ, accusando ad pœnam legis adulteram vxorem: & adulterum. Idem si adulterans sit solutus, dummodò cùm coniugata commiscatur. Ratio huius legis hæc est, quia ad legem humanam, quæ habet pro fine bonum politicũ, spectat suis legibus procurare pacem reipublicæ: sed ad pacem reipublicæ, & bonã conuersationem ciuium interse spectat: quòd viri possint accusare, & vxores, & adulterantes cum vxoribus, quia esset turbatio continua in republica, si non liceret, ergo licet. Et sic patet quomodò quantum ad pœnam latam secundum leges humanas ciuiles, non ad paria obligantur vir, & vxor: sed aliquid potest vir, quod non vxor, & hoc, quia est finis ipsarum legum bonum politicum: quod optimè conseruatur, aliquid permittendo viris, & neganda fœminis, secundum verò legem Ecclesiæ, quæ habet finem spiritualem: æqualis pœna iniungitur adulteræ, & adultero: & idem ius conceditur vtriq; quantum ad accusandum adulterum, sicque diuortij sententia profertur ab Ecclesia, siue adulterium sit ex parte fœminæ, siue ex parte viri.

ARTICVLVS V.

Vtrùm requiratur sententia Ecclesiæ ad diuortium.

TRVM liceat diuortium fieri sine sententia Ecclesiæ. An liceat viro quàm primũ scit vxorem adulteriũ commisisse, diuertere ab ea per separationem, & idem liceat fœminæ, quàm primum cognouit virum adulteraſſe.

Argum. Videtur quòd liceat, non spectata sententia iudicis, quia id possumus, quod iure possumus, sed iure expressum est, & præceptum diuortium propter adulterium, vt patet Matth. 5. & 19. vbi dominus dixit, propter fornicationem licitè vxorem posse dimitti. Idipsum etiam iura humana intelligentes determinant, vt patet, eodem tit. ergo non est necesse spectare iudicis sententiam, vel Ecclesiæ, sed statim poterit quilibet diuertere.

In contrarium. In contrarium tamen est determinatio Ecclesiæ in c. suprà allegato.

Notandũ. Notandum, separationem propter adulterium fieri posse dupliciter. Vno modo quantum ad torum solum, existente mutua cohabitatione. Secundo modo potest fieri separatio quantum ad torum, & quantum ad mutuã

coha-

cohabitationem. Reſpondetur ijs notatis.

1. concln. Prima concluſio. Separatio quantum ad cohabitationem, nullo modo poteſt fieri propria authoritate, etiã ſi ſit cognitum adulteriũ, ſine ſententia Eccleſię. Patet. Nemo poteſt ſibi ius dicere, vt in Rub. C. Ne quis in ſua cauſa iudicet, vel ius ſibi dicat: ſed neceſſariò quidã eſt actor, & alius eſt reus, & iudex eſt medius inter vtrunque. Ibi. Inter vtrunq; ca. Forus. de verb. ſignificatione, ſed ſi innocens, cognito adulterio, ſtatim diuortium celebraret quãtum ad cohabitationem, ſibi ius diceret; & ſententiam ferret, cùm ipſe ſit actor in tali iudicio, ergo nullo modo ei licet propria authoritate diuortium celebrare.

Ratio 1.

Ratio 2. Vide Coraſium in cõmen. §. Nihil cõmune. l. Naturaliter. regula. 6. nu. 10. Secundo. Nullus poteſt actum exercere, ad quem iuriſdictionem non habet. c. Vt animarum periculis. de conſti. lib. 6. ſed ad imponendam pœnam nullus non iudex iuriſdictionem habet, vt patet, 33. q. 2. §. In hoc. ergo neq; ad diuortium celebrandum, quia celebrare diuortium ſtatim cognito adulterio, pœna eſt, qnæ infertur delinquenti: ſequitur ergo, quòd nullus imponere poteſt, qui non ſit iudex quare neceſſaria eſt Eccleſiæ ſententia, cum innocens iudex non ſit.

3. Ratio. Tertio. Si poſſet quis ſine ſententia Eccleſiæ ſtatim cognito adulterio diuortium celebrare: ſequeretur, q; diuortio facto, illo qui commiſit adulterium, petente reſtitutionem, non deberet reſtitui, ſed præcipitur, vt patet. Extra. de diuor. c. Significaſti. quando non eſt notorium, etiam ſi ſit cognitum: & à ſimili in c. Literas, de reſtitu. ſpolia. vt ſi vir eiecit propria authoritate vxorem adulteram, & ipſa petit reſtitui, Eccleſia præcipit reſtitui, niſi ipſa poſtea adultera ſit: ſequitur ergo quòd quando iubetur reſtitui, non potuit propria authoritate vir eijcere adulteram, aut fœmina adulterum, ſed neceſſaria eſt priùs ſententia Eccleſiæ: nam verè reſtitui cogitur, etiam ſi vir obijciat adulteriũ, niſi habeat probationes in continenti paratas. Iſta concluſio intelligenda eſt, quando matrimonium fuit cõtractum in facie Eccleſię, vel coram teſtibus: quia ſi fuerit clandeſtinum, ſtatim cognito adulterio, poteſt fieri ſeparatio quo ad cohabitationem, vt bene Ricar. (de quo infrà ar. 9. concl. 4. dicemus) & Archiepiſcopus.* Modo tamen hæc limitatio non militat cum matrimonium clandeſtinum, quòd ſine teſtibus & miniſtro fuerit celebratum eſt nullum, vt infrà in fine.

S. Tho. in addi. q. 62. art. 1. Vigue. in ſuis inſti. c. 19. §. 7. ver. 9.

Ricar. S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 21. *

2. conclu. Poſt adulterium cognitum, ſiue ſit ex parte fœminæ, ſiue viri, poterit innocens ſine Eccleſiæ ſententia celebrare diuortium quantum ad torum tantum. Probatur. Vir poteſt ſe ſeruare indemnem ſecluſo præiudicio tertij, ſed diuortium celebrando quantũ ad torum (poſt cognitum adulteriũ) ſe ſeruet indemnem non incurrendo bigamiam: quàm incurreret, ſi commiſceretur vxori adulteræ: ergo licitè diuortium celebrat quantum ad torum ſine iudicio Eccleſiæ, non enim obligatur ipſe ad tantum malum pœnæ ſubeundum ſicut eſt bigamia.

1. Ratio.

Ratio 3. Secundo. Non tenetur vir remittere iniuriam ſibi factam in adulterio, ſed poteſt licitè ad diuortium agere: ſed ſi non poſſet abſque Eccleſiæ mandato quantum ad torum diuortium celebrare, teneretur remittere iniuriam. Probatur ex ſuperius dictis. Nã quando poſt cognitum adulterium innocens commiſcetur adulteræ, & benignè, & placidè tractat, remittere videtur iniuriam, & non poterit poſt eã accuſare de adulterio: ſequitur ergo cùm non teneatur ad hoc, quòd poterit diuortium celebrare.

Ratio 3.

Ratio 4. Tertio. Si non poſſet quantum ad torum diuortium propria authoritate celebrare, eſſet, quia qui adulteriũ commiſit, poteſt debitum exigere, & innocens reddere tenetur: ſed non tenetur poſtquàm cognitum eſt adulterium, ergo poteſt quantum ad torũ diuortium celebrare.

4. concln. 3. concluſio. Si contingeret adulterium inter aliquos, & non poſſet de facile eſſe aditus ad iudicem Eccleſiaſticum,

ſticum,& ex ſeparatione quantum ad cohabitationem nullum ſequeretur ſcandalum, crediderim probabiliter poſſe fieri, non ſpectato iudicio Eccleſiæ. Probatur. Tota ratio quare eſt neceſſarium ſpectare iudicium Eccleſiæ eſt, ne detur occaſio diuertendi ſine cauſa, ex ſola ſuſpitione adulterij: nam Eccleſia propter ſuam ſententiam non dat ius diuertendi, ſed ſolum declarat ex dicto Chriſti poſſe ſeparari tales poſt probatum adulterium, ergo innocens ante ſententiam Eccleſiæ habebat ius ad diuertẽdum, & non cohabitandum: ſequitur ergo quòd poterit diuertere, non ſpectat ſententia iudicis Eccleſiæ. Probatur. Sententia iudicis Eccleſiaſtici eſt neceſſaria ad obuiandum fraudi,& dolo, qui poſſet euenire; ſi cuilibet diceret diuertere ſuo iudicio. Ergo vbi ceſſat fraus,& dolus (quòd adulterium tale eſt vt probari poſſit, & non malitiosè fingitur) poterit diuertere ſecluſo ſcandalo (quia forte poſſet generari ex tali diuortio) & tunc propter ſcandalum nullo modo liceret fieri ſine ſententia Eccleſiæ. Dixi, vbi non eſt facilè aditus ad iudicem Eccleſiaſticũ: quia vbi eſſet facilè aditus, credo verum eſſe quod determinatum eſt ſuprà. Et ſic ſi apud noui orbis neophytos caſus contingeret: & non poſſent facilè adire propter diſtantiam iudicis Eccleſiaſtici, & nullum ſequeretur ſcandalum,probabile eſt, ſi talis innocens non cohabitaret tali adulteræ, ſed viueret ſolus in cõtinentia, nullum commitere peccatum, nam quando diximus neceſſariam eſſe Eccleſiæ ſententiam, intelligitur, vbi commodè haberi poteſt iudex, qui talem proferat,ſed vbi non facilè,poterit vti iure conceſſo à Chriſto, poſſe vxorem dimitti propter fornicationem.

Ratio.

Pro neophytis nota.

Matth. 19

4. concluſio. Innocens ſciens vxorem adulteraſſe,quod tamen probari non poteſt,licet ſententia excommunicationis compellatur ſimul cohabitare cum vxore, & debitum reddere: licet poſſit, ſi velit præcepto Eccleſiæ obedire, non tamen peccat debitum denegando. Probatur à ſimili in cap. literas. de reſtitutione ſpolia. vbi mulier ſciens impedimentum matrimonij, licet compellatur per ſententiam excommunicationis, non tenetur debitum reddere. A ſimili ergo,qui ſententia excommunicationis compellitur vxori adulteræ debitum reddere, quandoquidem non tenetur reddere: poteſt licitè ſententiam excommunicationis ſubire, & non reddere: quia ſi redderet timore excommunicationis,bigamus fieret.

4. conclu.

Secundò. Ratio quare Eccleſia cõpellit innocentem reddere debitum adulteræ eſt, quia Eccleſiæ non conſtat de adulterio, eo quòd probari nõ poteſt,ſi tamen conſtaſſet, ſententiam diuortij daret,ſicut ſolet,& habet determinatum: ſequitur ergo quòd ſi innocenti cõſtat de falſa Eccleſiæ præſumptione (ſecluſo ſcandalo) non tenetur obedire Eccleſię præcipienti, vt ſi aliquis iniuſtè damnatus eſſet (iuſtè tamen ſecundum allegata, & probata) non eſt dubium,ſi poſſet euadere à pœna,ſecluſo ſcandalo, non peccaret liberando ſe, vel non obediendo aut non ſuſtinendo. Ergo etiam à ſimili,dato in caſu innocens excommunicetur: & vſq; ad mortem maneat nolens obedire, excommunicatione nullo modo damnaretur: nam tenendum tanquam verum, leges obſeruandas eſſe non tantum iuxtà verba,quantum iuxtà intentionem legislatoris. Itaq; quomodoeunq; conſtet de intentione legislatoris, ſi fiat iuxtà talem intentionem, optimè lex obſeruatur. Vnde talis poſſet,ſcandalo ſecluſo,recipere ſacramenta, ac ſi non eſſet excommunicatus.

Ratio 2.

5. concluſio. Si adulterium eſt notorium, ſic quòd nullus maneat tergiuerſationis locus, innocens authoritate propria, non ſpectato iudicio Eccleſiæ, poteſt adulteram dimittere & quo ad torum, & quantum ad cohabitationem, etiam ſi aliqui cõtrarium dicant. Probatur. Neceſſaria eſt ſententia Eccleſiæ ad diuortium (vt conſtat) de adulterio commiſſo, vt non fran-

5. conclu

r. Ratio. c. Inquiſitioni. de ten. excõ.

Damnat ſolũ ſecu dum alle gata, & p bata po teſt fuge re.

Notãdum S. Th. 1. 2 q. 95.

S. Th. in 4 d. 35. ar. 3 Sylueſt. i verbo. Di uortiũ. 48

fraudulenter diuertant inter se coniuges: ergo vbi iam adulterium notum factum est, non est necessaria sententia Ecclesiæ. Frustra quidem tunc fieret examinatio causæ per testes, vbi ista notorietas crimen manifestat. Sicut dicitur in l. 8. tit. 2. part. 4 Istam cõclusio. tenet Hostien. ex c. Significasti. Extra, de diuortijs. & Abbas in c. finali. de adulte. Idem Innocen. & Panor. in c. Porrò. eodem titulo.

Hostiens. Abbas. Innocen. Panor.

Dubium. Sed quid si vir vxorem in adulterio comprehendat, nunquid potest eam retinendo, dare ei debitum quando libet, & negare? Dicendum, quòd si nõ dimittit, tenetur reddere eo modo quo ante adulterium. Et si secretum est adulterium, nocens potest petere sicut antè: quia nullus tenetur sibi ipsi pœnam inferre.

Solutio.

Nunc restat respondere ad argumẽtum in contrarium, vbi dicebatur, iam esse diffinitum per legem Christi, licere propter fornicationem dimittere vxorem, & sic non esse opus spectare sententiam Ecclesiæ, quòd dato sit verum, sic diffinitum esse à Christo, tamen illud fuit per modum legis; & non per modum sententiæ. Distant quippè ista duo lex, & sententia. quia lex est præceptum, & regula quædam agendorum in vniuersali, non applicat ad aliquem casum in particulari: sed datur de vno negotio, & extenditur ad omnia negotia similia, at sententia iudicis est diffinitio quædam secundum legem, applicata tamen ad casum in particulari. Fit enim per sententiam, vt lex quæ dat est in vniuersali, intelligatur applicata ad istum casum in particulari. Et sic lex, & sententia differunt: sicut vniuersale, & particulare. Vnde Aristot. differentiam ponit inter iustum legale, & iustum sententiale: quia leges semper indigent sententijs, ad hoc quòd applicentur ad particulare. Exẽpli gratia. In medicina est necessarius expertus medicus ad applicandum leges medicinæ ad istum hominem, & ad istum morbum: quia non sufficerent canones, & leges medicinales, deficiente tali medico. Sic in politicis. Ad debitum regimen politiæ, etiam si leges sint scripræ, quibus debeat ipsa respublica gubernari, & regi: est necessarium sint iudices, per quos applicentur leges scriptæ ad particulares casus, & negotia emergẽtia. Ob quod dicimus in præsentiarum, quòd licet lex fuerit data de dimittenda vxore propter fornicationem: nihilominus necessaria sententia iudicis est, ad applicandum huiusmodi legem tali negotio, in casibus suprà dictis, quando non est fornicatio publica: nam si publica sit, notorietas facti videtur habere vim iudicis applicantis legem ad particulare factum, sicut tam manifestus posset esse morbus infirmi, quòd cognita medicina, non esset opus medico ad talem applicationem, cum sententia maximè requiratur, ne in applicatione legis ad casus particulares facilè decipiamur, quare non cuilibet conceditur talis applicatio, sed vbi casus notorius, notorietas sufficit.

Ad argumentum. Differunt lex, & sententia.

Aristo. 5. Ethic. 7.

ARTICVLVS VI.

An facto diuortio possit innocens reconciliare sibi nocentem.

DIRO dubij decisione notandum, reconciliationem posse intelligi, vel postquàm fuit sententia diuortij data per Ecclesiam, vel solum quando innocens propria authoritate eiecit adulteram. 1. Nota.

Secundo. Potest esse reconciliatio, vel vno consentiente, vel vtroque. 2. Nota.

Tertio. Potest intelligi de diuortio facto propter fornicationem carnalem, vel etiam de diuortio facto propter hæresim, vel infidelitatem. Respondetur. 3. Nota.

Prima conclusio. Diuortio facto per sententiam Ecclesiæ propter adulterium, potest innocens sibi reconciliare nocentẽ, si voluerit. Probatur. Reconciliare dimissam, vel dimittere for- 1. conclu. 1. Ratio.

nicantem, videtur eiusdem potestatis: sed (vt superius diximus) innocens potest si vult non dimittere adulteram, sed retinere: ergo etiam poterit reconciliare si voluerit, vel si non potest reconciliare, non poterit post peccatũ
1. Cor. 7. retinere licitè. Et probatur ex beato Paulo dicẽte. Quòd si mulier recessit à viro, aut debet sibi reconciliari virum, aut debet manere innupta: sequitur ergo quòd est in potestate innocentis reconciliare nocentem.

Ratio 2. Secundo. Sententia diuortij non fertur de necessitate iuris, sed solum ad petitionem partis: nam dato publicum sit adulterium, Ecclesiam nõ dat sententiam diuortij, nisi ad petitionem: sequitur ergo quòd sicut per petitionem partis Ecclesia diuortium concedit, reconciliatio etiam fiet per voluntatem illius, qui passus est iniuriam. Et patet non dari sententiã diuortij nisi ad petitionem partis: alioqui si ex iure daretur, potiùs deberet dari, quando vterq; coniugum adulterium cõmisit, quia hoc grauius est, tamen non datur, vt suprà diximus ex c. Significasti. Extra, eodem titulo.

2. conclu. 2. conclusio. Reconciliatio post diuortium fieri potest ab innocẽte, etiã si innocens diuortium petiuit, & nocens nolit reconciliari. Conclusio hæc ponitur propter aliquos, qui dicunt, quòd si innocens petiuit diuortium, post non poterit reconciliare sibi nocentem sine consensu ipsius adulteræ,
Ratio. 1. seu nocentis. Probatur. Nemo consequitur priuilegium, vel immunitatem propter peccatum: sed ante fornicationem, seu adulterium, tenebatur ille qui adulteratus est, debitum reddere coniugi petenti: ergo propter tale peccatum numquàm est liber à tali obligatione, si ergo non est liber, poterit cogi per innocentem ad reconciliationem.

Ratio. 2. Secundo. Innocens non priuatur iure suo propter peccatum alterius, neq; seruitutem quàm habet in pec-
1. Cor. 7. ad Ro. 7. cantem. C. de adulter. sed qui adulteratus non est, habebat ante sententiam diuortij ius, & seruitutem quandam ad exigẽdum debitum, cùm esset dominus corporis alterius per matrimonium, ergo non est priuatus isto iure propter peccatum ipsius.

Tertio. Sententia condemnatoria afficit, & punit delinquentes, cùm ergo sententia diuortij sit pœnalis, solũ nocere debet delinquenti: at noceret innocenti, si non posset sibi nocentem reconciliare, dicendum ergo q̃ potest: nam per sententiam diuortj non aufertur innocenti ius petendi debitum: sed in fauorem ipsius eximitur à iure, quòd alius habebat super eum petendi, sic q̃ non teneatur iam innocens reddere nocenti, si noluerit: sequitur ergo, cùm non fit propter sententiam diuortj priuatus tali iure: q̃ poterit sibi reconciliare etiam inuito nocente, & vti iure suo exigendo debitum. Et in tantum hoc est verum, q̃ innocens, ad cuius petitionẽ diuortium celebratum est: statim, data sententia, possit volare ad religionem, vel ordinem sacrum suscipere: & non potest nocens, quæ adulterata est, repetere eum. Extra, de conuersio. coniuga. cap. Veniens. Et c. Constitutus. quia per adulteriũ perdidit ius quod habebat in eum. Tamen nocens, contra quem data est sententia diuortij, non potest statim intrare, nisi ex licentia innocentis: sicq; debet petere reconciliationem, quàm si innocens non concesserit, poterit intrare monasterium, vt patet in c. Gaudemus. Extra, de conuersione coniuga. Ingressoque monasterium nocente, quamdiù non est professus, potest innocẽs sibi reconciliari. Sequitur ergo ex istis, cùm innocens propter diuortium non perdat ius quod habet innocentem: q̃ poterit sibi reconciliare quando voluerit etiam ipsa nolente: nam si postquàm ingressus est religionem ante professionem potuit, poterit etiam ante ingressum religionis.

3. Ratio.

3. conclu. 3. conclusio. Quanquàm innocens possit, vtens iure suo, sibi reconciliare nocentem post diuortium, non tamen ad hoc tenetur, nec compellitur, quantuncunq; ipsa fuerit emendata. Probatur

batur in cap. Gaudemus. Extra, de conersi. coniug. vbi dicitur, quòd Epi scopus debet monere innocentem, vt reconciliet sibi nocentem emendatũ, quòd si noluerit, non debet ad hoc
1. Ratio. compelli. Ratio est: quia sententia diuortij lata est ab Ecclesia ex dictis Christi in fauorem innocentis: sequitur ergo, qnòd poterit vti tali fauore alioqui si reconciliare teneretur, parum fauoris ei esset concessum.

2. Ratio. Vltrà. Si teneretur reconciliare quotiescunq; emendaretur, daretur occasio adulterandi: nam mulier sciẽs maritum necessariò eam reconciliaturum, facilè peccaret, & emendam fingeret. Ob quod dicendum, quòd nullo modo innocens compellitur ad reconciliandum ipso inuito.

Argum. Contra istam conclusio videtur esse cap. Ex literis. Extra, de diuortijs. vbi dicitur, quòd si adultera est incontinens, tenetur reconciliare: ergo sãltim in hoc casu tenetur.

1. Dilutio. Ad hoc respon. Primo, q̃ non tene
2. Solutio. tur, sed esset consilium. ¶ Secundo. Non constat q̃ propter incontinentiã teneatur reconciliare, sed in pœnam: quia adultura transiuit ad secundas
3. Solutio. nuptias. ¶ Tertio post dici, q̃ ob incontinentiam non tenetur in foro cõscientiæ, sed in foro exteriori, & ob peccatum vitandum potest compelli, vt reconciliet sibi nocentem, neq; hoc est contra conclusionem.

4. conclu. 4. conclusio. Diuortio facto ab Ecclesia propter adulterium, quod probauit vnus coniugum cõtra alterum, si ipse ad cuius petitionem factum est diuortium, simile crimen commisit: licet probari non posset, in foro cõscientiæ tenetur reconciliare sibi ipsum, contra quem lata est sententia ipso
S. Tho. in volente. Volo dicere, q̃ si vir agat con-
4. d. 35. ar. tra vxorem de adulterio, & probato
6. ad 5. crimine, fiat diuortium, si vir simile commisit, sed quia occultum, probari non potest: si fœmina iam emendata, voluerit viro reconciliari post diuortium, tenetur in conscientia vir ei re-
Nota. conciliari: quia si Ecclesiæ constaret
Ratio. ante sententiam de crimine viri, non daret sententiam diuortij, vt suprà diximus: ergo cùm vir cognoscat verè tale crimen commisisse, in cuius ignorantia sententia diuortij fundata est, tenetur tollere grauamen illius, qui iniustè patitur. Et sic tenetur reconciliare sibi illam volentem, quæ grauamen iniustè patitur, cum ipse vir etiam simile peccatum commiserit.

5. conclusio. Diuortio facto ab Ecclesia propter infidelitatis, vel hæresis crimen, innocens non solum potest sibi reconciliare eum, cõtra quem lata est sententia: sed si talis post emendationem petat reconciliationem, tenetur innocens reconciliari eam, vel religionem intrare. Probatur quo ad ratio. p. pr primam partem. Nam si sententia diuortij data est in fauorem innocentis, nõ debet vergere in grauamen ipsius: sed omninò vergeret, si nõ posset post diuortium sibi reconciliare peccantẽ: ergo potest. Et tandem ista probatur sicut secunda conclusio probata est.

Secunda pars, quæ difficultatem Glos. habet, patet expressè in Glo. in c. Mulier. & c. De illa. de conuersione coniuga. & c. Quanto. Extra, de diuortijs. Et licet in c. De illa. dicatur, q̃ nõ tenetur redire ad ipsum reuersũ, est verum, si ingrediatur monasteriũ: quia innocens, qui nõ lapsus est in errorẽ fidei, post diuortiũ potest etiam nolente lapso, etiamsi emendetur, volare ad religionem, Extra, de conuersio. coniuga. c. Mulier. Hæc enim est Differentia differentia inter diuortium factũ propter hæresim, & factum propter carnale adulterium: quia quando factum est propter carnale adulterium, innócens, licet possit si velit sibi reconciliare adulteram iam emendatam, non tamen tenetur: etiamsi non transeat ad religionem, sed maneat incontinentia. Tamen quando factum est diuortium propter hæresim, licet innocenti reconciliari sibi, reuersum ab hæresi: & omninò tenetur, si non velit, monasterium intrare, & si in seculo maneat, cõpellitur. * Hic notabis vt aliàs latius, q̃ licèt adulter, non possit exi-

inter diuortiũ factũ ob adulterium, & factum ob hæresim.

gere debitum ab innocente, vt res debita potest tamen petere, vt licita res, siue sit adulterium publicum, siue secretum: & siue innocens ignoret, vel sciat adulterium, quia non est lex quæ prohibeat hanc exactionem tanquàm iustam: pro quo facit. c. 2. De coniugio læproso. & c Dominus. 32. q. 7. de quo vide Nauarro in c. 28. addito ad Manuale in n. 22. nu. 21.

Suprà in hac 3. par. art. 1.

Ex ista differentia poteris melius intellegere quæ suprà diximus, non celebrari diuortiũ propter hæresim, quia hæresis sit fornicatio quædam spiritualis: quia si propter hoc esset, eadem ratio vtrobiq; esset celebrandi diuortium, & reconciliandi post, sed est diuersa ratio, vt patet. Ob id melius est dicere diuortiũ fieri propter hæresim, non quia hæresis fornicatio sit spiritualis: sed ad tutelam, & defensionem oppressi in fidei fauorem.

Lapsus Eras.

* Hic tamen videtur reijciendus lapsus Erasmi Roterodami, qui in annot. 1. Corinth. 7. dicit, nulli dubium per lapsum in hæresim dissolui matrimonium: imò non est dubitandum nullo modo dissolui. *

ARTICVLVS VII.

Vtrùm post diuortium possit vir aliam ducere, & vxor alteri nubere.

HÆc quæstio mouetur propter nonnullos alias grauissimos doctores, quippè qui astruunt, & affirmant vinculum illud indissolubile, & firmum, à Seruatore omnium firmiter stabilitum, dissolui, atq; disrumpi: ita quòd propter adulterium, diuortio concesso, liceat ad secunda vota transire, adhuc viuente primo. Quorum grauitas (cùm magna sit) aliquo modo me cogebat, vt illos sub silentio pertransirem: verũ cùm passim ab omnibus in hac re reprobentur, operæpretium existimaui me facturum, si eos in medium adducerem. Quæstionemq; exactè tractare proposui, quantum locus expostulat, vt pusilli intelligant, quid tenendum, amplexandumq;, cùm viri iam prouecti diu est q; intellexerũt. Quorum sententia innititur, & (vt melius dicam) error, in dicto beati Ambrosij super illud Matth. Excepta fornicationis causa. At quia progressus optimus erit, si prius veritatem discutiamus, quàm si eorum nomina ascribantur, qua cognita, facilius illa reprobabitur sententia, respondẽtes ad quæstionem ponimus conclusiones. Quarum prima.

Matt. 19.

Prima conclusio. Facto diuortio in matrimonio, siue sit propter adulteriũ, siue propter infidelitatẽ, aut propter quodlibet aliud peccatũ, nulli licet transire ad aliud matrimoniũ vsq; ad mortẽ. Conclusio est redemptoris nostri, & B. Pauli 1. Corin. 7. qui ait. *His qui matrimonio iuncti sunt præcipio non ego, sed dominus, vxorem à viro non recedere. Quòd si recesserit, maneat innupta.* Est insuper B. P. Augu. in lib. de bono cõiugali, & habetur. 32. q. 7. c. Interueniente. Vbi dicitur. Interueniente diuortio, non ob hoc soluitur confœderatio nuptialis. Et in c. Gaudemus. Extra, de diuortijs. Idẽ Innocen. 3. lib. 1. de contemptu mundi. c. 16. Et in conci. Triburiense. c. 46. & Mileuitano. cap. 17. sub his verbis astruitur Placuit vt secundum Euangelicam, & Apostolicã disciplinã, neq; dimissus ab vxore, neq; dimissa à marito alteri cõiugẽt, sed ita maneant, aut sibimet recõcilientur, &c. Et tandem idẽ in concil. Elibertino dicitur. * Modo in Concil. Triden. expressè diffinitum est in sess. 24. canone 5. & 7.

1. concla. Robertus Senalis in opusculo huius dubij. Ioan. Arbore. li. 1. Theoso. c. 35. l. 7. ti. 2. p. 4. Abulen. Matth. 19. q. 76. Dried. de Eccl. dogma. lib. 2. c. 3.

Ratio. Ratio est. Si propter diuortium factum propter adulterium, liceret ad aliud transire matrimonium, & primũ solueretur, Ecclesia concedens diuortium, daret occasionem adulterandi, quod est impijssimum dicere. Patet: quia si sine diuortio matrimonium nõ soluitur, & diuortium non datur nisi ob adulterium, statim, quòd non bene cõuenirent coniugati, adulterarentur, & matrimonium dissolueretur: at

at quia si ampliùs in probatione progrediar, videbor lumen addere soli (vt dicunt) sufficiat tenere post Christi aduentũ matrimonium verum semel contractum, inter personas legitimas, esse indissolubile, vt nullo modo possit dissolui, quocunq; impedimento superueniente, si contractum sit inter fideles. Et loquor de matrimonio consummato: quia non consummatum (vt diximus) per ingressum religionis dissoluitur. Vnde non sunt audiendi illi, qui dicunt per impotentiã viri, vel mulieris superuenientẽ dissolui posse. Errant quidem hoc dicẽtes, vt nos in prima parte probauimus. Quod expressè Orig. super Matth. hom. 7. & lib. 6. super Epistolam ad Roma. Et Ioan. Ekius homi. 75. cõtra Lutheranos de sacramentis, qui optimè tractat argumentum, hom. 74. 75. & 76. contra Caiet. & Erasmum.

S. Tho. d. 38. & 2. 2. q. 88.

Suprà 1. p. art. 38.

Orige.

Ioã. Ekius.

Contra istam sententiam catholicã sunt duo grauissima argumenta, ex quibus dicentes contrarium sumpserunt occasionem erroris, vt existimo.

Obiect. 2.

Primum, est determinatio Gregorij Papæ 32. q. 7. cap. Quòd proposuisti, si mulier infirmitate correpta, non valuerit debitum reddere viro, quid vir eius faciat coniugalis? Bonum esset si sic permaneret, vt abstinentiæ vacaret: sed quia hoc magnorum est, ille qui se non poterit continere, nubat magis, non tamen ei opem subsidij subtrahat. Hæc ibi. Et idem videtur licere fœminæ, cùm ad paria obligentur, Extra, de diuort. cap. Gaudemus. Ecce videtur expressa determinatio Papæ, q̃ matrimonium legitimè contractum, per aliquid superueniens dissoluatur. Ergo à simili per diuortium factum, siue sit propter fornicationẽ, siue propter hæresim, dissoluetur quantum ad vinculum.

Solutio. Sup. p. p. art. 38.

Respon. Illam sententiam Pontificis debere intelligi, quando impedimentum illud impotentiæ præcessit contractum, matrimonij, quod non fuit cognitum ante, sed post contractum, vt suprà diximus in p. p. nam si depræhendatur præcessisse, nullũ fuit matrimonium, & poterit potens, aliã ducere, quia non obligatur continere, cùm nullam habeat vxorem, nec fuerit matrimonium propter impedimentum præcedens. * Et sic interpretatur, & bene Michael de Medina in suo de Cælibatu lib. 5. c. 93. vt suprà adduximus in 1. p. art. 38.

2. Solutio.

Secundo potest dici, quod do. Gracianus compilator Decreti ibi asserit, scilicet, talem sentẽtiam Gregorij esse falsam, & contra Canones, & doctrinam sacri Euangelij.

Obiect. Solutio.

Sed obijciet aliquis: quia Leo 4. approbauit dicta eiusdem Gregorij iunioris 20. d. c. De libellis. Dicendum, q̃ verum est approbasse, verum non omnia, sed solum quæ bene dixit, & quia istud dictum fuit malè, non potuit approbari.

Obiect. 2.

Secundum argumentum est dictum B. Ambrosij, qui super Epistolam ad Corinthios, & habetur 32. q. 7. cap. Vxor non discedat à viro causa fornicationis, q̃ si discesserit, aut maneat innupta, aut reconcilietur viro suo. Quod de vxore permisit, quia viro licet sumere aliam. Hæc Ambrosius. Patẽt ergo quomodo saltim viro post diuortium factũ ob adulterium, licet aliã ducere, at si licet aliã ducere, matrimonium solutum est quantum ad vinculũ propter adulterium. Quare Caie. dat viro, sequutus B. Ambrosiũ.

Caiet. Solutio.

Haud dubiè verba sunt tam expressa, vt expositione nõ indigeãt. Nec saluari possunt in sensu catholico, sed necesse est vnum è duobus dare: vel beatum Ambrosium falsum dixisse, & in illo errasse, vel dicere non esse verba illius. Vtrumque est inconueniens: nam si liceret asserere sententiam illi falsò impositam, sic etiam liceret eadem ratione & de omnibus alijs. Tamen præstat dicere illi impositum, & additum esse suis scripturis, quàm dicere ipsum errasse, quidquid dicat Erasmus 1. Corinthi. 7. in annot. Nec sequitur inconueniens, scilicet, quòd dubitaremus sic de alijs positis ibi. Ratio est: quia Gratianus. 32. q. 7. §. Sed illud. affirmat, falso sententiã

Falso sunt imposita Ambro. Albertus Mag. d. 35. art. 5.

illam tributam Ambrosio. Idem Magister senten. sicut & de alijs doctoribus est credibile.

Obiect. 3. Sed fortiùs argumentor. Christus redemptor noster Matth.5. & clariùs, 19. Iudæis interrogantibus vtrùm liceret vxores dimittere: respondit, solum licere propter fornicationem. Solutio haud dubiè fuit de directo responsio ad quæstionem motam. Credendum enim est respondisse ad propositum, vel verborum, vel intentionis interrogantium, sicut ipse sæpe solebat. Cùm ergo Iudæi interrogarent Christum de dimissione quantum ad vinculum,& non quantum ad torum, vel cohabitationem solum,& Christus respõdens dixit, quòd propter fornicationem licebat,ergo intellexit quantum ad vinculum: alioqui solutio,vel responsio non correspõderet dubio, nec satisfaceret quæsito. Et quòd Iudæi interrogarint de dimissione quo ad vinculũ, apparet ex hoc: quia cùm per aduentum Christi iam finis dabatur omnibus cæremonijs, & ritibus legis veteris,volebant scire, vtrùm dato omnia cessarent, illud de repudio vxorum maneret ne in Euangelio? Et cùm tunc apud eos (vt in 2. p. probauimus) dissolueretur matrimonium quantum ad vinculum,sic credendum interrogationem factam: nam aliàs, quorsum interrogassent, vtrùm liceret dimittere, cùm eis non fuerat in vsu, neq; per legem alius modus dimittendi vxores, nisi in perpetuum per repudium?

Sup. 3. p. art. 11.

Notandũ. Insuper. Verisimile est interrogationem factam à Iudæis,quia cùm iam legem euangelicam acceptabant, per quam vetus lex cessabat, & videbant Gentiles habere consuetudinem dimittendi vxores, volebãt scire, vtrùm stante lege euangelica, eis liceret dimittere vxores quo ad vinculum, sicut dimittebant Gentiles, quemadmodum in lege illis fuit concessum repudium, quia vtebantur Gentiles, ne grauarentur, si eis non liceret quod Gentibus, cùm ergo videatur quæsitũ quantũ ad vinculum, & respõsio Christi debuit de directo respondere,& satisfacere quæstioni: & cùm causam dimittẽdi dicit fornicationem, verè quo ad vinculum deberet dissolui propter eam. His tamen non obstantibus, respondetur,quòd responsio Christi intelligenda est quantum ad torum, vel cohabitationem, & non quantum ad dissolutionem vinculi. Patet ex Paulo,quem Deus elegit vas electionis,ad portandum nomen suum: & cui reuelata sunt secreta cœlestia, qui explicuit nobis, dicens talem debere manere inuuptam, etiam si propter fornicationem discesserit. Quòd si Christus intelligeret vinculum dissolui propter fornicationem, non diceret ipse, *Præcipio non ego, sed dominus*. Nullo modo certè posset talia verba proferre,cum esset error,& mendaciũ, quod in sacra scriptura non est admittendũ: quia Spiritu sancto mouente linguam eorum, loquuti sunt sancti Apostoli, & Euangelistæ omnes. Sic intelligit ecclesia dictum Christi, & omnes doctores, quos posuit lumen ad illuminandum eos: qui in ignorantiæ tenebris detinentur.

Solut. ad tertiã obiectionem.

Actu. 9.

2. Cor. 12.

2. Petri. 2.

Lucæ. 2.

Et ita credendum intellexisse responsum discipulos, quando dixerunt. Si ita est causa hominis cũ vxore, non expedit nubere. Et si ita esset, quòd propter fornicationem vinculum dissolueretur,non tam difficile visum esset discipulis vxorem ducere: sed quia intellexerunt ex verbis saluatoris vinculum indissolubile esse visum est eis difficile.

Matth. 19.

Apparet etiam idem ex modo respondendi,quia statim vt pharisæi interrogauerunt tentantes, non respondit immediatè, sed priùs ostendit argumentis quibusdam indissolubilitatem omnimodam matrimonij,dicens. Non legistis: quia qui fecit hominem ab initio, masculum, & fœminã fecit eos, & dixit. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, &c. & erunt duo in carne vna. Itaq; iam non sunt duo, sed vno caro. Quos Deus coniungit, homo non separet. Et subdit. Dico vobis. Quicunq; dimiserit vxo-

Gen. 2.

Matth. 19.

rem

rem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Et Lucæ 16. videtur apertissimè etiam explicasse intelligi istam dimissionem quo ad torum, seu cohabitationem solum. Nã dicit absolutè. Quicunque dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, mœchatur. Iam notum erat propter fornicationem posse dimitti, sed tamen addit. Et qui duxerit aliam, mœchatur: alioqui ad monendum ad non dimittendum vxorem sine causa, sufficeret dicere: Non licet dimittere vxorem, sed addens, Qui aliam duxerit, mœchatur: vult dare intelligere, dato possit dimitti vxor aliquando sine peccato propter fornicationem, vel hæresim, nunquàm tamen licet aliam ducere, quia talis mœchatur. Quare tenendum firmiter cum beato Paulo, vinculum matrimonij in lege euangelica indissolubile esse inter fideles, vt neque propter fornicationem, vel aliquid aliud superueniens possit tolli, si legitimè contractum est.

Luc. 16.

1. Cor. 7. ad Ro. 7.

Hinc patet non esse audiẽdos illos, qui ausi sunt dicere per fornicationẽ matrimonium dissolui quo ad vinculum ex dicto Christi. Et quòd ecclesia ne daretur occasio facilè diuertendi, prohibuit dissolutionem quò ad vinculum. Et si vellet, posset iterum permittere. Hoc est insanire. Nam si ex Christi dicto vinculum esset dissolutum, non posset ecclesia facere matrimonium contra voluntatem contrahentium.

Erasmus in annota. 1. Cor. 7.

Etiam considerandum, quòd cùm Caiet. esset à Parisiensibus de hoc reprobatus in apologia, negauit dixisse assertiuè, posse dissolui matrimonium quò ad vinculum per fornicationem.

Caiet. Matth. 19. Apologia Caiet.

Sed quod valdè miror est de Ambrosio Catharino Senensi, qui cum sit obiurgator, & acerrimus impugnator Caieta. & in multis plus iusto, in hoc tamen articulo, in quo maximè deberet dissentire, consentit. Et probat, eo quòd subscribat huic sentẽtiæ, quæ alijs apparet absurda, esse argumentũ, quòd non ex inuidia, & odio contra Caiet. sit motus, sed ex zelo veritatis.

Cathari. li. 5. cõtra Caiet. cap. vlti.

Tamen si Caiet. Catharini, & Erasmi sententia hæretica dicenda non esset, tanquàm erronea est reijcienda. In concilio siquidem Florentino planè damnata est, & in Colonięsi nostris temporibus. Sed modo pro hæretica tenenda post Concilium Tridentinũ sessione 24. c. 7.

Cõci. Flo. & Colonienſe.

Et quidem pro nostra catholica sententia sufficeret nunquàm à Christo nato factum esse, quòd per fornicationem matrimonium sit dissolutum. Et videtur esse expressa determinatio Matthæi 5. Et qui duxerit dimissam mœchatur. Et in c. Ex literis. Extra, de diuortijs. vbi dicitur, quòd si post diuortium viuat incontinenter, reconciliet sibi adulteram. Et cap. Ex parte, de sponsalibus.

Non est etiam audiendus Lactantius Firmianus, qui lib. 6. Diuinarum institutionum. c. 32. tenet dissolui ob fornicationem quo ad vinculum. Sed hic error inter suos computetur. Desinant ergo maledicere, & ne separent (obsecro) quos Deus nodo Gordiano, & Herculeo sic astrinxit, vt solum morte disiungerentur. * In quo pesti lenter errauit Lutherus, dicens per fornicationem dissolui posse vinculum matrimonij. Et in regno Anglię ex hoc errore plurimi reliquerunt proprias vxores diebus nostris, vt testis oculatus affirmat F. Alphonsus à Castro in lib. de hære. lib. 11. verbo Nuptiæ. hære. 5. vbi acriter insurgit contra Luther. Et quamuis Catharinum, & Caiet. dicat non fuisse hæreticos, eo quòd se submiserunt Ecclesiæ censuræ, quando asseruere per fornicationẽ posse dissolui matrimonium: probat nihilominus hæreticum esse illud dicere, & firmare. *

Error. Lactantij.

Error Luther.

Castro cõtra Luthe. Caiet. & Cathari. non fuerũt hæretici.

ARTICVLVS VIII.

Quis modus seruandus in causa matrimoniali.

QVAERITVR, quando agitur ad separationem, quis modus debeat seruari in cogno-

scendis causis matrimonialibus? Quia res est satis difficilis, libet pro complemento totius materiæ aliquid differere, & pro iudicibus, quis iuris ordine seruato, in illis diffiniendis procedũt, & pro religiosis qui in foro conscientiæ, siquidem nõ idem modus in vtroque seruari debet, cùm iudex debeat sequi quæ expressa in iure, & secundum allegata, & probata iudicare, quę confessori non sunt necessaria: quia quilibet credendum in foro conscientiæ sine testibus.

Omnibus creden. in foro conscien.

Et quia non ad nos attinet, neq; nostrum studium est de iudicijs, de testibus, & attestationibus, de probationibus, de appellationibus aliquid scribere, quia iurisconsultorũ est: solum volo pro ipsis, qui iudiciario more procedunt, aliqua quæ in iure expressa sunt, in memoriam reuocare. Pro religiosis etiã prius libet adducere expressam determinationem Alexan. 3. c. 1. de consanguinit. & affinit. ex qua intelligant non esse quæstionem de lana caprina (vt aiunt, aut de vmbra asini) intendere causis matrimonialibus. Nam propter causæ grauitatẽ solum competit episcopis de illis inquirere, & iudicare, nisi ex commissione. Dicit ergo Alexan. 3. *Caterum tuam prudentiam volumus non latere, quod non sunt causa matrimonij tractanda per quoslibet, sed per iudices discretos, qui potestatẽ habeant iudicãdi, & statuta canonum non ignorent.* Hęc ibi. Et Glos. ibidem ait. Nota, ꝙ duo exiguntur ad cognoscendũ, & iudicandũ de causa matrimoniali, scilicet, sciẽtia canonum, & iurisdictio ordinaria, vel delegata. Argumen. 21. d. §. 1. Et argu. Quòd causa non est deleganda nisi perito, & exercitato. Argu. 2. q. 2. c. vlt. De pœnit. d. 6. c. 1. in principio.

Causæ matrimoniales grauis.

Et quòd sit propriũ dignitatis episcopalis de causis matrimonialibus iudicare, est expressus textus, Extra, de excessibus prælatorum. cap. Accedentibus. cuius verba (quia sunt valdè notanda) pro religiosis placet adducere: quæ talia sunt. *Accedentibus ad nos de diuersis mundi partibus Episcoporum querelis, intelligimus graues, & grandes quorũdam Abbatum excessus, qui suis finibus non contenti, manus ad ea, quæ sunt Episcopalis dignitatis extendunt, de causis matrimonialibus cognoscendo, iniungẽdo pœnitentias publicas, cõcedendo etiã indulgentiarũ literas, & similia præsumendo. Vnde contingit interdũ ꝙ vilescit Episcopalis authoritas apud multos. Volẽtes igitur in his & Episcoporũ dignitati, et Abbatũ prouidere salubriter, præsenti decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatũ ad talia se præsumat extendere, si propriũ voluerit periculũ euitare: nisi forsan quisquã eorum speciali concessione, vel alia legitima causa sup huiusmodi valeat se tueri.* Hæc ibi. Vbi Glo. dicit, ꝙ per hãc constitutionem cognitio causarũ matrimonialium ad Episcopum de iure cõmuni spectat. Ar. 35. q. 6. c. Multorum. Et addit vnum etiam notandum, ꝙ alij prælati, qui cognoscũt de causis matrimonialibus, siue sint Abbates, siue alij, faciunt ex consuetudine præscripta, siue speciali concessione, licet de iure communi ad Episcopum spectet. * Modo etiã diffinitũ in Concilio Tridentino sess. 24. c. 20. causas matrimoniales ad episcopum pertinere. Volo notet lector, propter illa quę dicturi sumus circa religiosos, qui huic negotio operam impendunt. Et in c. Attest. Glo. ait super verbo. Legitima puta consuetudo præscripta, quæ dat iurisdictionem. De officio Archi. c. vlt. Et de præscript. c. Auditis. Et de foro compe. c. Cùm contingat. Et de offic. ordin. cap. Irrefragabili. & do. Panorm. super cap. 1. de consang. & affini. dicit. Nota duo requisita in eo, qui vult diffinire causam matrimonialem. Primum ꝙ habeat iudicandi potestatem. Secundũ, ꝙ statuta canonum non ignoret. Hæc Panor. Ex istis colligere oportet, quàm graue sit negotiũ matrimoniale, & quòd non passim cuilibet committendum. Si enim reprehenduntur, & sub interitu præcipitur Abbatibus (qui communiter pollent scientia, & experientia) ne cognoscant de causis matrimonia-

Causæ matrimoniales ad episcopũ principaliter.

Notandũ.

Panor.

Notẽt qui cõmittunt causas matrimoniales.

nia-

nialibus: quanto magis prohibitũ esse credibile est inferioribus & subditis? Non deberet cõmitti tam ardua prouincia cuilibet, sed docto,& experto: sicut bene notãt doctores. Quare prælati animaduertant cui cõmittunt: nã licet ipsis sit concessum per Summum Pontificem cognoscere de causis matrimonialibus,& illis quibus duxerint cõmittendum, videant(obsecro) quibus datur,& conceditur. Quod patet per bullam expressam concessam ordini prædicatorum per Nicolaũ 4. vt illi qui ad terras infidelium transirent, possint iudicare de causis matrimonialibus. Idem per Adrian. 6. & Paul. 3. vt in ipsis priuilegijs est manifestum. At quia de commissione ibi constat,sufficiat scire,q; licet causa matrimonij sit grauis, & solũ Episcoporum,alijs ex concessione conuenit, scilicet, prælatis religionum, & quibus ipsi duxerint committendum,vt diximus.* In diebus nostris pro religiosis in nouo orbe, SS. Papa noster Pius Quintus ad petitionem potentissimi Regis Hispaniarum Philippi Secundi, concessit oĩa quæ ante Conciliũ Tridentinum religiosis concessa erant, ad ministerium conuersorum,& conuertendorũ ex Indis. Et per Leonem 10. & Adrian. 6. sub istis verbis in quibus diœcesanibus interdicit Pontifex, vt in loco vbi sunt monasteria, vel in loco vbi de licentia prælati manent religiosi, tam in signantis locis, quàm in signandis nihil innouent: sed de licentia suorum prælatorum, sine alicuius alterius licentia, possint sacramenta ministrare sicut ante. Et ad executionem huius diplomatis rex, suas dedit litteras: quibus omnibus suis ministris iniungit,publicæ hoc indultum in nouo orbe denunciare,vt neophyti ad religiosos recurrant in nouo orbe. vt olim ante Concilium Tridentinum, vt supra diximus, quod priuilegium ad literam in fine in appendice appositum est.

Concessio Nico. 4.

Adrian. 6.

Paulus 3.

Ista concessio non intelligitur solũ in foro conscientiæ, sed etiam in foro iudiciali, & quando est contrarietas partiũ. Propter quod oportet notare Clementinã de iudicis. quæ incipit. *Dispendiosam prorogationem litiũ,quã interdũ ex subtili ordinis iudiciarij obseruatione causarum dicet experientia prouenire, restringere in subscriptis casibus cupientes. &c. Statuimus, vt in causis super electionibus, postulationibus. &c. necnon super matrimonijs, & vsuris procedi valeat de cætero simpliciter,& de plano,ac sine strepitu iudicij, & figura.* Quomodo autẽ ista sint intelligenda,declarata sunt in Clement. Sæpe contingit. de verborũ significatione. vbi dicitur. *Iudex necessariò libellum non exigat, litis contestationem non postulet, in tempore etiã feriarũ ob necessitates hominũ indultarum à iure procedere valeat, amputet dilationum materiã,litẽ quanto poterit faciat breuiorẽ,exceptiones,appellationes, dilatorias,& frustatorias repellendo,partium aduocatorũ, & procuratorũ contentiones,& iurgia,testiumq; superfluã multitudinẽ refranando.Non sic tamen iudex litẽ abbreuiet,quin probationes necessarias,& defensiones legitimæ admittantur. Citationẽ verò,ac præstationẽ iuramenti de calumnia,vel malitia, siue de veritate dicenda,ne veritas occultetur, per coumissionem huiusmodi intelligimus non excludi.*

1: Nota. Clementi na notanda.

Clemẽ. de verbo: significat.

Ex omnibus his, quæ in dicta Clementina posita sunt, oportet ob oculos habere,in causa matrimonij, quantumcunq; sit grauis,non oportere spectare solẽnitates iuris, & figurã eius, sed solum illa spectanda, & nullo modo omittenda, quæ sunt necessaria ad cognitionem causæ. Itaq; illa quæ cõducunt, sed necessaria non sunt, veniunt repellenda ex determinatione Pontificis, & quomodocunq; constet de veritate, non est necessarium amplius. Imò si potest bene cognosci veritas sine aliquo iudicio, sine aliqua scriptura,sine testibus,sine tabellione, & nullũ est periculũ, si acta non conscribantur,etiã videntur superflua: & sunt dilationes frustratoriæ, & est procedere cũ strepitu,& figura iudicij, cõtra Clementinam.Dispendiosam. Nã tabel-

tabellio, & teſtes ſimul cùm ſcriptura requiſita ſunt, vt conſtet de veritate, & maneat veritas firmata,& nullus illorum, qui litigabant poſt ſententiam datam poſſit contrarium affirmare: & per ſcripturam poſſet compelli ſi negauerit. Sequitur ergo quòd vbi de hoc nihil timetur, non eſt neceſſarium adhibere teſtes, & tabellionem, & ſcripturam, ſed ſtrepitus videtur. Volo dicere, quòd ſtrepitus, & figura iudicij, quàm Summus Pontifex determinat non obſeruandam in matrimonio,non eſt idem apud omnes gentes,ſed illud, quod apud quoſdam eſt ſtrepitus, & figura iudicij, apud alios non eſt: nam ſolum illa apud quamlibet gentem in iudicio ſeruari debent, vt patet ex voluntate Pontificis: quæ videntur neceſſaria ad cognitionem veritatis, & ad firmitatem ipſius: & quia communiter homines ſolẽt poſt ſententiam,vel mortuis iudicibus, vel mutatis, vel odio, ſeu malitia, nouas lites mouere, & ſepultas reſuſcitare: optimè iure ſtatutum eſt,neceſſariam eſſe ſcripturam ſubſcriptam manu tabellionis, & confirmatam teſtibus: vt deficientibus iudice, & tabellione, ſcriptura poſſit compelli,& conuinci, qui nititur aliquid contra veritatem attentare. Et in Clementina ſæpe. de verbo. ſignific. Summus Pontifex videtur aſſerere non eſſe ſtrepitum iudicij ſcripturam, & tabellionem, ſed tanquàm neceſſarium. Si ergo datur aliqua natio, de qua non timetur, q̃ iſtis vtatur calumnijs, & aſtutijs, ſed quæ ſimplici verbo obediat, & nunquàm contradicat, Summo Pontifici videretur ſtrepitum eſſe iudicij adhibere in cognoſcendis cauſis taliũ perſonarum, & in ſententijs,tabellionem & teſtes,& & ſcripturam, ſicut fieri ſolet cum alijs,qui calumniatores ſunt. Sed nũquid nationes noui orbis ſunt huiuſmodi? affirment obſecro veritatem,non Epiſcopi ipſi,qui multis alijs curis impediti, non potuerunt mores Indorum cognoſcere ad plenum: ſed id proferant miniſtri, qui intus, & in cute norunt: nunquid iudicij ſtrepitus ſit in audiendis eorum cauſis, tabellionem, & teſtes adhibere? vtrùm ſufficiat ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicij procedere. Iſta placet hic notaſſe ex dictis iſtius Clementinæ. Et volo memoriter teneri, propter quandam ſatis dignam ſcitu quæſtionem, quàm infrà mouebo,vtrùm religioſi, quibus à prælatis conceſſum eſt in matrimonijs neophytorum occupari,peccent non ſcribendo ſententiam, & tabillionem, & teſtes adhibendo. Et vtrùm ſit neceſſarium, etiam ſi tanquàm iudices procederent.

Non eadẽ apud oẽs faciunt figuram, & ſtrepitum iudicij.

Oportet etiam notare circa matrimonium, quòd non tranſit in rem iudicatam,vt patet Extra, de ſentẽtia, & re iudicata. c. Lator.vbi poſt ſententiam ſemel latam circa matrimonium admittitur probatio: & reperta veritate de deceptione in prima ſententia datur ſecunda. Idem in c.Conſanguinei. eodem titulo. Sed hoc intelligendum eſt (vt bene notat Glo. in c. Lator.) quando matrimonium non potuit eſſe propter aliquod impedimentum. ſicut ſi in gradu prohibito fuerit contractum, vel aliquo alio: nam tunc quantumcunque propter deceptionem feratur ſententia pro matrimonio,etiam ſi nulla ſit appellatio,nõ tranſit in rem iudicatam: ſed poſt ſententia reuocatur, deprehenſa veritate. Si tamen fuerit ſententia lata inter aliquos pro matrimonio, inter quos nullum eſt impedimentum ad contrahendum, ſi ab ea non fuerit appellatum: tranſit in rem iudicatam, quia iudicatis acquieuiſſe videtur,qui non appellauit. Et eſt notandum hoc, quia poſſet inter aliquos matrimoniũ iudicari licitum, & verum, quod tamen non fuit, quia non fuit debitus conſenſus. Et ſi feratur ſententia pro matrimonio, & non eſt appellatum, tranſit in rem iudicatam,nec poſt audiendi ſunt. c. Quod ad conſulta. eodem tit. Gloſſ. Et certè ſæpiſſimè contingere poſſet, imò contingit apud noui orbis incolas,quòd volentes duo copulari ſimul, dicant ſe dediſſe adinuicem

2. Nota. Matrimonium non tranſit in rem iudicatam.

Caſus apud Indos ſæpe contingit.

cem fidem de matrimonio, & conſenſiſſe, & datur ſententia pro matrimonio, & poſt dolentes de mendacio, dicunt nunquàm fuiſſe talem conſenſum,& nolle de nouo cõſentire,vt patet in cap. Quod ad conſultationem. de ſententia, & re iudicata. In foro quidem exteriori non ſunt audiendi, ſed compellendi vt ſint ſimul: nam ex quo data ſententia eſt, & non fuit appellatum, videtur fuiſſe conſenſus neceſſarius, etiam ſi à principio non fuiſſet. In foro verò conſcientiæ probabiliter crediderim inter noui orbis homines (ſi caſus contingeret) eſſet verum matrimonium, ſi ita eſt, quòd tempore, quando lata eſt ſententia, non habuerunt diſſenſum, ſed voluerunt ſtare pro ſententia, quia tunc perinde eſt,acſi ſecundum mores ſuos parentes, vel cognati loquerentur de matrimonio, & ipſis intelligentibus, & volentibus,iungerentur abſq; contradictione aliqua,vel diſſenſu: nã tũc verum erat matrimonium, vt nos in prima parte determinauimus. Sic in præſentiarum dici poſſet, ſi caſus contingat,quem non dubito contingere. Et idem eſſet dicendum,quando religioſi id dicunt,& ipſi determinant eos tanquàm vir,& vxor, ſuppoſito in animo non fuerit diſſenſus, ſed aſſenſus in matrimonium. * Verum eſt tamẽ, quòd ſi talis conſenſus fundamentum haberet, quia putant ſe aſtrictos (& non ſunt) non faceret matrimonium: quia fundamentum eſt falſum,& nullius vigoris, nec firmitatis, ſicut ſi iudex, vel confeſſor ex errore diceret eſſe matrimonium, & teneri ad id: & obedientes conſentirent,aliàs non cõſenſuri, ſi non exiſtimarent ſe deuinctos, non eſſet matrimonium per talẽ conſenſum. De quo ſuprà iam diximus. p. p. art. 29. in fine. 2. dubij. *

Sup. p. p. artic. 5.

* Modo tamen per Concilium Tridentinum diffinitum non ſufficere ad matrimonium talem conſenſum, ſed requiſitus eſt parochus, & teſtes, vt infrà in appendice. Et quo pacto debeant ſcribi qui coniungũtur, ibidem diſputatur latè.

Item notandum, quòd quando procenditur ad diſſoluendum matrimoniũ iam contractum, vel quia præceſſit impedimentum conſanguinitatis, vel affinitatis,teſtes debent iurare, quòd non dolo,aut amicitia,aut aliquo commodo priuato falſum iurabunt. In c. Quotiens. de teſti. & atteſta. Nota. 3. Teſtes debẽtiurare.

Conſiderandum etiam,quòd teſtes qui in matrimonio ſunt admittendi, ſunt conſanguinei, & iſti ampliùs admittuntur, quàm extranei, maximè quando agitur de gradu conſanguinitatis, & affinitatis. Qui matrimoniũ accuſa. poſſunt. c. Videtur nobis. Et quando non ſunt teſtes de viſu, admittuntur de auditu. De teſtibus, & atteſta. cap. Præterea. Et eſt peculiare in matrimonio, vt etiam de conſenſu partium iuramentum non remittatur. c. 1. De conſang. & affin. & Glo. in c. tuis. de teſtibus. & Glo. in c. Continebat,de ſponſa. impuberum. Nota. 4.

Præterea notandum, quòd teſtes qui ad matrimonium admittuntur,debent eſſe circunſpecti: omni exceptione maiores. Et oportet eſſe graues. Vide Glo. quam valde notat Panor. in eodem cap. Et dicit illos dici teſtes omni exceptione maiores, qui nulla exceptione legitima poſſunt repelli. Et allegat Glo. notabi. Inſtitu. de inuti: ſtipul. §. Item verborum obligatio. quæ dicit illum teſtem dici idoneum, qui nulla exceptione repelli poteſt. Hæc Panor. Notat etiam ibi, quod cùm agitur ad impediẽdum, vel dirimẽdum matrimonium, ijdem qui denunciant, vel accuſant, poſſunt eſſe teſtes: & hoc ratione peccati,cum nõ agitur de commodo, aut incommodo eorum. Volo notari quales teſtes ſint requiſiti,ſi procedendum eſt per viam iudiciariam. Et in cap. Licet,dicitur. Oportet tales non ſint infames. De teſtibus. & atteſta. & ibidem Glo. Et in cap. de Parentela. 35. q. 6. dicitur, quòd debeat conſiderari in eis qualitas perſonarum. Et Hugutius dicit, ne ſint ſeruiles,vel criminoſi: Nota. 5. Panor. Teſtes qui in matri. fiunt omni exceptione maiores. Hugutius

Notandum etiam, quòd per ſolum matris dicentis impedimentum eſſe, Nota. 6.

ma-

Vn' testis non suffi. ad dissolué dũ matri. Testimo. matris suspectum.

matrimonium nondum contractum, non debet contrahi: vt patet in cap. Super eo. de testibus, & attesta. Tamen dictum vnius testis non valet ad matrimonium iam contractum dissoluendum, vt patet de eo, qui cogno. cõsan. vxo. c. De illo. Testimonium etiã matris est suspectum quando vir est superior diuitijs, vel honore, vel potestate vt habetur c. suprà alleg.

Nota. 7. Solus rumor de impedimẽto, nõ sufficit ad dissoluendum.

Item animaduertendum, quòd ad dissoluendum matrimonium legitimè contractum, non sufficit rumor viciniæ, quæ dicat prius affinitatẽ præcessisse: ob quod non potuit esse matrimonium. Patet in c. Super eo. de eo qui cog. consan. vxo. suæ. At quia est iste textus valdè notandus, placet adducere quæ notat, & bene Panor. Et primum notandum in textu dici, quòd ad confessionem coniugum dicentium impedimentum præcessisse, non debet fieri separatio: vt si dicat vir prius cognouisse matrem vxoris, vel consanguineam eius intra gradum prohibitum: vel si dicat fœmina, se cognitam fuisse à patre, vel à consanguineo mariti intra gradum prohibitum ante matrimonium contractum. Dicitur ibi, quòd non ob hoc statim sunt separandi. Et Panor. ibi notat, quòd ad confessionem coniugum contra matrimonium non debet fieri separatio. Secundo, quòd rumor viciniæ propriè dicitur, quando aliqua pars viciniæ aliquid asserit. Et in hoc differt rumor, à fama, nam fama propriè est, quando tota ciuitas, seu vicinia, vel maior pars reclamat: puta 3. vel 4. pars: vnde in minus se habet rumor, quam fama. Et similis Glos. habetur in capitulo. Si duo 35. q. 6. Et infra dicit in glossa prima in fine. Nota bene gloss. Et expediendo hanc materiam cum glos final. distingue plene, cum quæritur, nunquid valeat confessio coniugum in causa matrimoniali? Aut agitur de matrimonio contrahendo, aut de iam contracto. Primo casu, sola fama de impedimento sufficit ad impediendum matrimoninm, etiam si in sponsalibus interueniisset iuramẽtum.

Rumor, & fama non idem.

Tex. est no. in c. Super eo. de consan. & affin. Item ad dictum vnius, scilicet tertij, impeditur matrimonium contrahendum si non interuenit iuramentum: vt est tex. in c. Præterea. 2. de spon. Et in c. Super eo. de testi. Et ex illis duobus. c. videtur inferendum, plus quòd probat fama, quam vnus testis quia (vt dixi) sola fama impedit, vbi etiam interuenit iuramẽtum, secus in dicto vnius. Sed ego crederẽ (ait Panor.) quod si vnus testis omninò integer confiteretur impedimentum, impediretur matrimonium, etiã si iuramentũ interuenerit: quia vnus testis non minus probat, quam fama, ad hoc quòd non. In c. veniens de testi. Et in c. 1. de appella. Facit. c. Super eo. §. 1. de testibus. Et ad c. Præterea, respondeo, quòd ille testis non erat omninò integer, quia allegabat turpitudinem suam. Et sic, si sponsi confitentur impedimentum, puto sufficere eorum confessionem ad impediendum matrimonium, etiam si interueniisset in sponsalibus iuramentũ. Ratio est: quia cum possint sibi remittere illam obligationem iuratam. vt in c. 2. de sponsa. præsumptio est, quòd non confiteantur falsum. Sic ristringo tex. vbi agitur de contracto matrim. Et sic propriè loquitur, aut alter ex sponsis confitetur impedimentum, & tunc aut confitetur ille, qui stat contra sponsalia, & non puto sufficere: quia confessio per se non valet 14. q. 2. in principio. Quòd si diceremus contrarium, facile dissoluerentur sponsalia: cum appetens separationem, confiteretur impedimentum. Aut confitetur qui stat pro sponsalibus, & tunc sufficit eius confessio. Argu. c. Attestatio. de sponsal. impube. & quod notat ibi. Hostien.

Ad dictũ vnius impeditur matrimoniũ cõtrahendum. Panor.

Notãdum quod dicit Panor.

Hostien.

Secundo casu prineipali cum agitur de contracto dic. Aut confessio tendit ad separationem tori, & valet confessio contra confitentem. Vnde si vxor confiteatur adulterium, sibi præiudicat. vt in c. Ex literis. de diuortijs. quia per hoc non separatur vinculum matrimoniale. Aut confessio fit super sub-

ſubſtantia vinculi matrimonialis, & ſi pro matrimonio valet, dummodo non veniat in præiudicium alterius matrimonij: de quo conſtet. Et not. in c. 2. de clan. deſpon. Aut confeſſio fit contra matrimonium, & tunc aut coniuges confitentes ſtant contra matrimonium, & non valet confeſſio, etiam cum fama. Ratio eſt: quia confeſſio de ſe nihil probat, ex quo eſt pro confitentibus. Fama autem per ſe non ſufficit ad dirimẽdum matrimonium, vt in d. c. Si duo. Hòc tenuit do. And. Quod ſatis placet. Et ſic limita iſtud. c. Si duo. Aut confeſſio fit à coniugib. ſtantibus pro matrimonio, putà quia iudex inquirit ex officio, vel 3. accuſat. &c. Et tandem ibidem concludit: quia ex quo confeſſio emanat pro ſtantibus pro matrimonio, nec eſt præſumptio colluſionis, ſtandum eſt confeſſioni, etiam ſine fama: quia non eſt præſemptio, vt quis confiteatur falſum contra ſe. Hoc voluerunt communiter docto. in d. cap. Atteſtati. & Hoſtien. hic. Et fortiùs valet confeſſio, quando habet concomitantiam famæ, aut alter eorum tantùm confitetur contra matrimonium. Et tunc, aut ille qui ſtat contra matrimonium, & non valet: etiam ſi concurrat fama per rationem ſuprà dictam: aut confitetur ille qui ſtat pro matrimonio: & dicit do. And. quod ſi allegat turpitudinem ſuam (vt ſi diceret, verè habui acceſſum cum conſanguinea meæ vxoris, vel ipſa fœmina ſimile dicat) non probat etiam cum fama. Et allegat notata per Archidia. in d. cap. Si duo. Sed certè Archidia. etiam infert contrariam opin. & illã puto veriorem, quia vbi agitur de periculo animæ, auditur allegans turpitudinem ſuam: vt plenè dixi in cap. Cùm ſuper. de conceſſio. præben. Itẽ. Ex quo iſte ſtat pro matrimonio, & confitetur contra ſe, non eſt præſumptio, quòd dicat falſum. Hæc omnia Panor. ibidem.

Vbi agitur de animæ periculo, auditur q allegat turpitudinem ſuam.

Omnia tam ſunt egregiè dicta, & tam conuenientia miniſtris, qui huic negotio operam dant, vt deberent ſcribi (ſi fas eſſet) literis aureis ad quietandum conſcientiam multorum. Et ne fortè aliquis non potens intellige re ſententiam ipſius Panor. fruſtretur doctrina tali, in breui hæc eſt. Quando caſus contingit, ſicut ſæpe contingit mihi ſcribenti, cum duobus coniunctis in matrimonio, inter quos fuit impedimentum, ſi interrogati de impedimento, confitentur tale præceſſiſſe: quo ſtante non potuerunt coniungi, vtrùm ſufficiat ſola confeſſio ipſorum ad diſſoluendum: dicit Panor. & bene ex communi opinio, quòd tunc videndum, vtrùm tales, qui liberè confitentur impedimentum, quo ſtante matrimonium eſt nullum: volunt ſic manere in matrimonio, vel volunt ſeparari. Si volunt manère, illud dicit. Panor. ſtare pro matrimonio, & tunc ſufficit confeſſio ipſorum ad diſſoluendum: quia non eſt credibile eos mentiri contra ſe, quandoquidem nollent ſeparari. Et tamen ex eorum confeſſione ſequitur ſeparatio. Hoc idem obſeruandum eſt, quando alter eorum ſolum confitetur impedimentum, dummodò talis qui confitetur, ſtare velit pro matrimonio, quia nulla eſt ſuſpicio de dolo, aut mendacio. Secùs tamen eſſet, ſi confitentes non ſtarent pro matrimonio, quia ſeparari voluut. nam tunc eorum confeſſio eſt ſuſpecta.

Summi ſententia Panor.

Quomodo ſit iurandum, & quid in iuramento exigendo debeat conſiderari, quando etiam fit ad diuortium, & ſeparationem; habes 35. q. 6. c. De parentela. Et c. Ab iſto die 1.

Eſt inſuper notandum, q; quotiens eſt dubium, in dubio ſtandum eſt pro matrimonio: quia tutius eſt aliquos contra ſtatuta hominum dimittere copulatos: quàm legitimè coniunctos contra ſtatuta hominum ſeparare. Extra, de teſtibus. c. Licèt, in fine. Quę notanda ſunt (vt intelligit Pano.) quando matrimonium poteſt habere effectum ſuum, vt notaui ſupra in p. p.

Notandũ.

Suprà p. p. arti. 38.

Item. Quando non eſt certitudo aliqua, ſemper in dubio abſoluendus eſt reus, c. 2. de clandeſti. deſponſa.

Et

Et c. Mulieri. de iure iuran. Vide Panor. ibi.

S.Th.in 4. d.41.ar.5. q.3. Vltimò notandum ex S. Tho. qui dicit, q; in causa matrimoniali quando agitur ad separationem propter cõsanguinitatem,vel affinitatem,quæ præcessit,per testes,veritas debet patefieri sicut & in alijs.Tamen(vt Iuristæ dicunt) in hac causa multa specialia inueniuntur,scilicet quod idem potest esse accusator,& testis. Quòd nõ iuratur de calumnia (sicut Extra de iuramento calumniæ. c. Literas. vbi in spiritualibus non iuratur de calumnia): cum sit causa quasi spiritualis. Et quòd consanguinei admittuntur ad testificandum. Et quod non seruatur omninò ordo iudiciarius: quia denunciatione facta, contumax potest excommunicari, lite non contestata. Et valet hic testimonium de auditu. Et post publicationem testium testes possunt induci. Et hoc totum est, vt peccatum impediatur, quod in tali coniunctione esse potest. Hæc B. Tho. Libuit ista notare propter illa verba quæ dicit,quòd non seruatur omninò ordo iudiciarius in matrimonio, & hoc ad impediendum peccatum,quod est in tali coniunctione. Notanda verba pro religiosis, qui ad tollendũ peccata neophytorum non seruant ordinem iuris,veritate cognita.

ARTICVLVS IX.

An si inter aliquos coniunctos, ob impedimentum non potuit stare matrimonium,sit necessaria sententia iudicis ad diuortium.

QVAERITVR ergo, quando est inter aliquos impedimentũ aliquod, quo stante, matrimonium non potest esse vtrùm sit necessaria sententia Ecclesiæ ad diuortium celebrandum: an si ipsis, qui sic coniũcti sunt, constat de impedimento, possint adinuicem separari.

Pro decisione notandum tripliciter posse contingere tales cum impedimento iunctos fuisse. Primò,ignorando impedimentum: si contraxerunt in facie Ecclesiæ. Secundò,si non contraxerunt in facie Ecclesiæ, sed coram testibus. Tertiò quando nec in facie Ecclesiæ,neque coram testibus,sed secreto. 1. Nota.

Secundò. Dupliciter potest contingere aliquos duos, qui iuncti sunt, separari. Vno modo intelligendo de illis, qui non sunt iuncti mutuo consensu, & more illorum, qui solent in matrimonio iungi. Alio modo,quando sunt coniuncti, sicut solent coniungi alij tamen matrimonium non potuit esse propter impedimentum. Nota 2.

Tertiò notandum, eos posse separari,vbi non est Ecclesiæ iudex,neque de facili haberi potest, vel vbi est ecclesiasticus iudex qui potest de facili haberi. Istis sic consideratis, respondetur. Nota 3.

1. conclusio. Illi qui coniuncti sunt in matrimonio per cõsensum mutuũ, sicut solitum est in facie Ecclesiæ,etiã cognito impedimento, propter quod matrimoniũ fuit nullum: si iudex ecclesiasticus de facili haberi potest, non possunt licitè sola sua authoritate separari. Probatur. Extra de diuortijs. c. Porro. & c. Multorum. 35. q. 6. & in multis alijs locis determinatũ est. Et probari potest sicut probauimus suprà de diuortio facto propter fornicationem: quia nullus sibi potest ius dicere. Cum ergo iura disponant tale matrimonium disiungendum, oportet adueniat sententia iudicis. Dixi, si fuerit factum per consensum, & in facie Ecclesiæ: quia si non fuerit sic contractum,non est necessaria senten. iudicis Ecclesiast. vt dicemus statim. Dixi etiam, si facilè iudex ecclesiasticus haberi potest,quia vbi non est neque de facili potest non intelligitur conclusio. Et intelligimus, nisi ignorantia inuincibilis eos excusset: quia tunc non peccarent diuertendo adinuicem. 1. conclu. S.Th.in 4. d. 27. q.2. art. 3. Ratio. sup. art.5. S.Tho.1.2. q. 76.

2. conclu. Qui per mutuum consensum 2. conclu.

sensum cõtraxerunt in facie Ecclesiæ, inter quos est impedimentum, quo stante non potuit esse matrimonium: si non est iudex ecclesiasticus, vel de facili haberi non potest, se disiungendo, cognito impedimento, secluso scandalo, nullo modo peccant. Probatur. Isti tales nullo modo sunt coniugati, nec possunt esse: ergo tenentur simul non adesse, & disiungi non possunt alia via, quàm vel per iudicem, Eccle. vel si propria authoritate id faciant, sed per iudicem. Ecclesiæ non possunt, quia quod non potest fieri sine difficultate, dicitur non posse fieri: ergo tenetur per se facere, sicut etiã Arist. sumit impossi. pro diffin. 1. de cœlo. tex. 111. 114. & 115.

Ratio 1.

Matth. 19.

Aristo.

Secundo. Ratio quare tenetur adire iudicem Ecclesiæ, est, ne in tali disiunctione coutingat fraus, aut dolus, aut scandalum de dissolutione matrimonij: sed ponimus nõ esse fraudem, aut dolum, sed quod verè ita est impedimentum esse, quo stante, nullo modo potuit esse matrimonium. Et etiam se cludimus scandalum, quia si esset propter vitandum scandalum deberent manere in vnum, licèt non cõmisceri carnaliter, vsquedum per sententiam Ecclesiæ fieret diuortium. Sequitur ergo quod si dolus, & fraus cessat, & scandalum, nullum erit peccatum propria authoritate diuertere, quia cessante ratione legis, cessat & eius obligatio: cessante scandalo, etiã si solùm cesset in particulari, quicquid dicat Fortunius in tractatu. de vlt. fine, illatione 15. & 16. & Michael de Medina, de contracti. q. 14. & Couar. in epitho. in 2. p. c. 6. nu. 7. & de test. ca. Cùm esses. nu. 9. Ergo vbi nõ esset iudex Ecclesiasticus, nec de facili habere posset, non esset peccatum disiungi. Si tamen esset parochus vel alius vicem habens in tali loco, nõ possent tales excusari à peccato. * Quãuis probabilem reputemus opinionẽ dictorum doctorum, qui tenent, quòd ad hoc quòd cesset legis obligatio, nõ sufficit ratio cesset in particulari, sed requiritur vt vniuersaliter cesset. *

Ratio 2.

Relecti. de decimis q. 10.

Adri. quo li. 6. ar. p. Medina de contract. q. 23. Couarru. Pano. in c. Plerique. de immuni. Eccle.

Ex conclusionibus sequitur, quòd neophyti, qui contraxerunt in facie, Ecclesiæ, impedimento existente taliquo non potuit esse matrimonium, sil ue fuerit ignoranter ex parte sua, ve ministrorum, siue fuerit ex malitia, si post cognito impedimẽto, resipiscant: & distantes nimium à iudice ecclesiastico, sic quod non possit cognita sua conditione, & paupertate, sine difficul tate maxima aditus haberi ad eum, neq; etiam alij sint ministri Ecclesiæ: quòd si, secluso scandalo, propria authoritate discedant, non peccant, saltim mortaliter: imò existimo, vbi fraus & dolus cessat, si timentes Deum id faciunt, meritoriè fieri. Dico, secluso scandalo, quia tales tenentur vitare: sed quia illi qui scandalizari possunt inter eos (impedimentum non ignorabunt) non dubito sine peccato tales disiungi sicut certò scio factũ fuisse. Et apertè patet illos non peccare: quia omninò ignorant inuincibiliter ad id teneri: imò quotidie audiunt prędicatores dicentes, quòd tales qui habent impedimentum, non possunt simul stare.

Corolla.

S. Th. 1. 2. q. 76. ar. 3.

Tertia conclusio. Qui contraxerunt stante tali impedimento, quod impedit, & dirimit, si coram testibus solùm, poterunt cognito impedimento, sine sententia iudicis Ecclesiastici, secluso scandalo, separari in inuicem, vbi iudex non adest, licèt de facili possit adiri. Ista differt à secunda. Nam in 2. dixi, quòd vbi in facie Ecclesię est contractum, est necesse adire iudicem Ecclesiæ, vbi adest, vel facilè haberi potest, sed in ista, quod vbi non est contractum in facie Ecclesiæ, sed solùm coram testibus, & iudex non adest, secluso scandalo, non tenetur adire ipsum, etiam si facile haberi posset. Probatur. Tota ratio quare Ecclesia determinauit in capitulis allegatis necessarium esse sententiã Ecclesiæ præcedere, est quia tale matrimonium in facie Ecclesiæ constat, & ab ipsa approbatum, non debet sine eius sententia rursus annullari, & quassari: ergo vbi ipsi Ecclesiæ non constat de tali matri-

conclu. 3

Ratio.

trimonio; neque in facie eius fuit factum, nõ est necesse interueniat priùs eius sententia, quàm fiat separatio, cognito impedimento, secluſa fraude, & dolo, & scandalo: quia certum est quod tenetur non scãdalizare testes, coram quibus factum est. Et (ni fallor) istam opinionem vult insinuare Paludan. in 4. vbi dicit, matrimoniũ contractum in facie Ecclesiæ non posse etiam propter impedimentum disiungi sine sententia Ecclesiæ. Videtur ergo quod matrimonium non factum iudicio Ecclesiæ, possit sine sententia eius separari. Dixi, si non adest, nam si adest ibi iudex, vel minister tenens vicem Ecclesiæ, tenerentur tales denunciare antequam separentur.

Pal. d. 42. q. 2.

Pro neophytis.

Ex ista conclusione habes documentum ab non damnandum de mortali plurimos neophytorum, qui degẽtes in montibus cõtraxerunt impedimento stante, & ignorato, coram testibus: & post cognito, sine licentia iudicis separantur in inuicem, vbi fraus & dolus cessat, & scandalum. Verum modo per Concilium Tridentinum dubium sublatum, cum matrimonium non sit vbi deest minister Ecclesiæ.

Conclu. 4.

4. conclusio. Illi qui contraxerunt matrimonium stante impedimento, quo non potuerunt contrahere, & cõtraxerũt secrete sine testibus: possunt, cognito impedimento, in inuicem separari: sine aliqua sententia iudicis ecclesiastici, etiã si adsit (secluso scandalo) Probatur. Tale matrimonium, cum fuit secretum, nullo modo Ecclesia approbauit: sequitur ergo nõ esse necessariam Ecclesiæ sententiam ad separationem: quia tunc est necessaria, quando Ecclesia prius factum probauit: & in notitiam eius venit. ergo non est necessaria eius sententia.

1. Ratio.

2. Ratio.

Secundò. Tales tenentur separari, & non tenentur iudici se manifestare: ergo diuertendo non peccant. Patet maior. Probo minorem: quia non tenentur peccatum suum occultum cõtrahendi clandestine denunciari iudici, nisi solum confessori: sed si esset necessariò petenda prius iudicis sententia, tenerentur suum peccatum occultum extra confessionem manifestare, quod non est dicendum: tenendum ergo non esse necessariam iudicis sententiam ad separationem. Dixi, secluso scandalo, quia posset esse, quòd dato secrete contraxissent, iam multi scirent: & tunc perinde esset, sicut si coram testibus: ob id tenerentur vitare scandalum. Tenet expresè Ricardus in 4. & Archi. Floren.

S. Anto. 3. p. tit. p. c. 21.

Ricard. d. 35. art. 1. q. 3.

Ex ista conclusione sequitur, nullo modo peccare neophytos, si contraxerunt secrete sine testibus stante impedimento & post cognito, sine fraude & dolo separantur sine scandalo. Et contingit casus, vt quando fœmina habebat alium virum, & post cognita est veritas, & intelligit non potuisse esse matrimonium, & diuertit. Idem de viro. Non est peccatum, secluſa fraude, & dolo, & scandalo sic separari: quia tenentur diuertere, & non tenentur propalare factum, nisi in confessione: ergo nullo modo peccant id faciendo. Hæc modo probantur per diffinita in Concil. Triden. cum tale matrimoniũ nullum esse iudicet.

Corolla.

5. conclusio. Si aliqui fuerunt iuncti absque consensu mutuo, & absque cæremonijs solitis, sed modo illicito concubinario, si postea separantur in inuicem: etiam si apud alios sint reputati velut coniuges, dummodò fiat sine scandalo, nullum est peccatum propria authoritate diuertere: imò tenentur ad illud. Probatur. Tales coniuncti semper fuerunt in peccato, & nunquam fuit ipsorum licita coniunctio matrimonij, nec vera, vel præsumpta quo ad Ecclesiam: ergo sequitur non esse necessariam sententiam Ecclesiæ: nam Ecclesia, vbi secretè fuit cõtractum matrimonium, non iudicat matrimonium, sed stuprũ, vel adulterium, vt patet, 30. q. 5. per totam: quantò magis vbi neque secretò fuit contractum iudicabit? ergo nõ est necesse eius sententia præcedat.

5. conclu.

1. Ratio.

Secundò. Sententia Ecclesiæ eo datur, vt separentur illi, qui fuerũt coniuncti (sed cum impedimento) sed tales

2. Ratio.

tales nunquã fuerunt coniuncti: quia ſupponimus nullo modo conſenſiſſe adinuicem : ſed more concubinario iunctos fuiſſe: ergo nullo modo eſt neceſſaria ſententia.

Ratio. 3. Probatur adhuc ex cõcluſione præcedenti, nam ſi quando matrimonium fuit contractum, ſed ſecretò, nullo modo debet præcedere ſententia Eccleſiæ : ſed ſtatim cognito impedimentò, poſſunt in inuicem ſeparari, quantò amplius dicendum, vbi nullus fuit contractus matrimonialis? Non enim habet Eccleſiæ vnus, vt contra concubinarios deprehenſos in peccato, ad ſeparationem ſententiam proferat diuortij: ſed punit tanquam peccatores, quia ipſi antequàm Eccleſia ſciret, non fuerunt ſeparati: quia ſi eſſent antè ſeparati, non puniret: ſequitur ergo, cùm tales (ſicut dicit concluſio) ſint concubinarij: quòd poſſunt, imò tenentur ſine ſententia Eccleſiæ ſeparari.

Corolla. Ex iſta concluſione habetur bene facere neophytos: qui cùm aliquando iungerentur vir & fœmina, nihil de matrimonio loquentes, & ſi poſteà ſeparantur propria authoritate, intelligentes non fuiſſe inter eos matrimonium, nullo modo peccare: imò peccarent, ſi id non facerent, niſi contraherent de nouo, ſi nullum eſſet impedimentum. Notanda ſunt iſta quia non raro contingunt iuxtà Concilij Trident. ſanctiones hæc intelligenda.

ARTICVLVS X.

Quid debent ſeruare Iudices Eccleſiaſtici in diuortio.

VTRVM Iudices Eccleſiaſtici in cauſis matrimonialibus cum noui orbis neophytis teneãtur ſeruare figuram & ſtrepitum iudicij, quã ſeruant, & ſeruare debent cum Hiſpanis. Hæc propter aliquos, quos nouitam in hoc negotio ſcrupuloſos, & impeditos, vt volẽtes traditiones hominum obſeruare, cõtemnant præceptũ Dei, quib⁹ dici poſſet, quod dominus Phariſæis dixit. Propter traditiones veſtras tranſgredimini Dei mandatũ. Matth. 15. Atq; vtinam noui improperium ſit talibus in die iudicij, qui volentes ſeruare quæ conſtituta ſunt, & à doctoribus declarata, vt in plurimũ pro alijs nationibus, quę pollẽt ingenio, & aſtutia, animas miſerè perire permittant, nõ ſubueniendo eis ſimpliciter, & de plano, ſicut eorũ conditio exigit. Dominus (credo) in die iudicij loquetur illud Ezechi. *Væ Paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos. Nonne greges à paſtoribus paſcuntur. Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod craſſum erat occidebatis, & quod infirmum, & fractum non conſolidaſtis, & quod ægrotum non ſanaſtis, & quod confractum eſt non alligaſtis, & quod abiectum non reduxiſtis, & quod perierat non quæſiſtis, ſed cum auſteritate increpabatis, & cum potentia. Et diſperſæ ſunt oues meæ, eo quòd non eſſet paſtor. Et factæ ſunt in deuorationem omnium beſtiarũ agri Diſperſæ ſunt, & errauerunt greges mei in cunctis mõtibus, & ſuper omnem faciem terræ diſperſæ ſunt, & non erat qui requireret.* Ezech. 34. Propterea paſtores obſeruandi audite verbũ Domini. Vos (inquam) Epiſcopi noui orbis audite verbum Dñi. *Viuo ego dicit Dominus Deus: quia pro eo quòd facti ſunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationem omnium beſtiarum agri, eo quòd non eſſet paſtor. Hæc dicit Dominus. Ego ipſe ſuper paſtores requirã gregem meum de manu eorum.* Profecto ſentẽtia ſatis terribilis cõtra illos paſtores, qui oues ſibi a domino credi tas errare permittunt: & deuorari à beſtijs, non ſanando infirmum, non cõſolidando confractum, non eleuando abiectum, non quærendo diſperſum. Et ſine dubio qui circa neophytos in nouo orbe ſtrepitum & figuram iudicij obſeruare volunt, non procedentes ſimpliciter & de plano, timeo ſic euenturum, cum illi ſint, quibus dominus dicit. *Ego ipſe ſuper paſtores requiram gregem meum de manu eorũ.*

Notẽt huius noui orbis Epiſcopi rem.

Propter quid inſtituti ſunt paſtores.

Et væ illis. Probatur hoc paſtores cõſtituti, vt gregem commiſſum liberét de manu beſtiæ rugientis, & præparatæ ad eſcam. Si ergo iſta liberatio fieri poteſt, ſi ſimpliciter & de plano, ipſi paſtores circuant gregem ſuum, ſine ſtrepitu, obſeruando vigilias noctis ſu
Lucæ 2. per gregem, ſimul & obſeruando inſi-
1. Petr. 5. dias dæmonis, qui circuit gregẽ, quærendo quem deuoret. Egrediantur de throno & maieſtate ſua. Sumant ſibi baculum. Fugiant quæ neceſſaria non ſunt: & tunc videbunt in aperto peccata gregis. Tunc intelligent, nunquid cum eis ſit opus adhibere tabellionem, ſimul & teſtes. Nunquid ſit neceſſarium ſcriptis proferre ſententiam, & terminum dare ad probandum: publicationem teſtium facere, & alia cæremonialia iuris obſeruare. Exeant ergo & videbunt. Deponant obſecro Pontifices noui orbis veſtem lineam, ſimul & tunicam hyacinthinam, baltheum, tiaram, laminam auream, femoralia contenti ſint ex omnibus ornamentis Pontificalibus ſuper humerale deferre, per quod denotatur vt infirmitates populi ſupportent, ſcientes quoniã ipſi infirmitate circundati ſunt. Et ſic ſuarum ouiũ
Ad Heb. 5 infirmitati compatiantur. Habeant & ſimul rationale, ſcilicet, charitatem eximiam ſuarum ouium: vt in viſceribus ſuis, & corde ſolicitudine quotidiana portent. Iſtis duobus ornamentis contenti, alia dimittant: omittant materialia illa ornamenta, licet ſignificatum obtineant: & egrediantur, & circuant, & tunc intelligent nõ eſſe neceſſe illa ſeruare cæremonialia in iudicio circa matrimonium, quæ ſeruantur cum cæteris pollentibus ingenio. Attendant (obſecro) qui paGregor. in ſtores ſunt, bonum paſtorem Gregopaſtora. 2. rium: quia in ſuo quem edidit paſto-
p. c. 10. rali tradit, quid paſtores debeant fa-
Ezech. 8. cere. Nam exponens illam viſionem Ezechiel. inquit. Dicit propheta, quod à Chaldea fuit ductus in viſione Hieruſalem ad templum domini, vbi vidit iuxtà oſtium quod reſpiciebat ad Aquilonẽ quod erat in atrio templi, ſtaturum idolum Zeli, ideſt, idolũ Baal, quod erat ad prouocandum irã Dei. Id eo dicitur idolum Zeli. *Et introduxit me Dominus (ait propheta) ad oſtiũ atrij & vidi, & ecce foramen vnũ in pariete. Et dixit Dominus. Fili hominis: fode parietẽ. Et cùm perfodiſſem parietem: apparuit oſtium vnum. Et dixit ad me. Ingredere, et vide abominationes peſſimas: quas iſti faciunt hìc. Et ingreſſus vidi. Et ecce omnia ſimilitudo reptilium, & animaliũ, abominatio & vniuerſa idola domus Iſrael depicta erant in pariete. Et ecce in circuitu per totum. Et 70. viri de ſenioribus domus Iſrael, & Iechonias filius Suphat ſtabat in medio eorum ante picturas ſtantium. Et vnuſquiſq; habebat thuribulum in manu ſua. Et vapor nebulæ de thure conſurgebat. Et dixit Dominus ad me. Certè vides quæ ſeniores domus Iſrael faciunt in tenebris vnuſquiſq; in abſcondito cubiculi ſui. Dicunt enim Non videt Dominus nos, & derelinquit Dominus terrã. Et dixit. Adhuc conuerſus videbis abominationes maiores. Et introduxit me ad oſtium portæ domus Domini, quæ reſpiciebat ad Aquilonẽ. Et ecce mulieres ſedebant plangentes Adonidem. Et dixit Dominus ad me. Adhuc conuerſus videbis abominationes maiores. Et intraduxit me in atriũ domus Domini interiùs. Et ecce in oſtio templi inter veſtibulum & altare quaſi vigintiquinq; viri. dorſum habentes contra templũ Domini: et facies eorum ad orientem, & adorabant ad ortum ſolis.* Hæc in textu. Quam viſionẽ beatus Greg. in paſtorali dicit, prophetam ſignificare prælatum Eccleſiæ, qui inſtinctu ſpiritus ſancti ducitur ad inquirendam vitam, & opera ſibi commiſſorum. Et ſic inuenit abominationes, quas vidit propheta, quando viſo foramine (ſi fodiat) inueniet quæ non putabat. Ad propoſitum itaque noſtrum. Exeant ergo Epiſcopi obſeruandiſſimi, & viſitent plebem ſibi commiſſam. Inuenient quidem male coniunctos in matrimonio, & alia quæ indigent remedio. Viſitent (inquam) ſi ipſi idioma intelligunt

Figura.

Grego. in paſto. 2. p. c. 10.

telligunt ſuarum ouium. Si neſciunt, fiat per viros probatos, induſtrios, ab omni munere alienos: qui poſſint abiectioni, & paupertati neophytorum ſe
4. Reg. 4. accommodare,& ad modum quo olim
1. Cor. 9. Heliſæus ſupra puerum mortuum ſe conſtringendo, vt reſuſcitare valeat: eum & Paulum imitantes, qui oĩbus oĩa factus eſt, vt omnes lucrifaceret.

Redeundo igitur vnde digreſſi ſumus ad quæſtionem propoſitam reſpondemus per concluſiones. Quarum prima.

1. conclu. 1. concluſio. Iudices Eccleſiaſtici in cauſis matrimonialibus procedentes cum noui orbis indigenis, ſimpliciter, de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicij, ſine tabellione, & teſtibus iuratis, ſine ſcriptura aliqua, dummodò cauſam cognouerint (eo modo quo cognoſcibilis eſt) vbi nullus dolus, nulla fraus interuenit, non peccant. Pro-
1. Ratio. batur in Clementina ſuprà allegata. Diſpendioſa. vbi præcipitur procedere ſimpliciter, de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicij. Et in Clementina Sæpe. de verborum ſignificatione. Et ſubditur in clemen. Diſpendioſa. Solum hoc non excludatur, vt ſint ſufficientes probationes negotij. Sequitur ergo omnia alia neceſſario excludenda, quæ non iuuant, ſeu, non ſunt neceſſaria ad cauſæ cognitionem: at ad cauſæ cognitionem parum tabellio, & aliæ dilationes faciunt: oportet ergo procedere ſimpliciter, & de plano, ſine aliquo iſtorum: dummodò per teſtes, vel alia via ſit cognita cauſa, etiam ſi non ſint iurati. Et probo. Scriptura, & tabellio. cum teſtibus ſunt neceſſaria ad fidem faciendam in controuerſia, quæ timetur: ſed circa neophytos nihil tale timetur: ergo fruſtrà tabellio adducitur.

2. Ratio. Iuxtà conditionem perſonarũ procedant iudices. Item. Ad hoc ſufficit ſimplex verbũ ipſius iudicis, cui credendũ eſt. Iudices etiã in cauſis arduis (ſicut eſt matrimonium) debent procedere ſecũdum conditionẽ perſonarũ, vt cũ perſonis grauibus cum ſcriptura & teſtibus: verum cũ infimis ſine aliquo iſtorũ noui orbis indigenæ ſunt perſonæ infimæ: ſequitur ergo q̃ ſufficit verbũ iudicis ſine aliquo alio tabel. vel teſte, qui authoritaté præbeat. Et quia cum iuris prudentibus in hoc (fortè) controuerſia erit, volo iſta probare ex doctoribus ipſorum. Pano. cui ipſi fidẽ magnã adhibẽt,& meritò in c. 1. de libelli oblatione, dicit nõ eſſe neceſſariũ tabellionẽ. Item fallit in caſu, quẽ dixi ſuper glo. qñ cauſæ ſunt viles,& maximè viliũ perſonarum. Tunc. n. nedũ libellus, ſed nulla ſcriptura requiritur, vt in præalleg. auth. Niſi breuiores. Et in d. c. Si quis cũ clerico: ſecundũ vnũ intellectũ. Et in iſtis cauſis breuiorib⁹ dixit Bart. in aut. Niſi breuiores. q̃ nõ requiritur aliqua ſcriptura in toto proceſſu,& percõſequens debet credi ſimplici relationi iudicis. Neq; mirũ ſecundũ eũ: nã ſi aliàs credatur nuncio, vbi non habetur alia ſcriptura, fortius debet credi iudici. Et hoc dicit notandũ pro arbitris,& arbitratore, cui datur ſæpe poteſtas procedendi ſine ſcriptura: & tunc credatur ſuo verbo. Vide quod notat idẽ Bar. in l. Iubemus. C. de ſacroſan. Eccl. Et addit Panor. idẽ ſi eſt viliũ perſonarũ, vt agricultorũ,& ſimiliũ, licet cauſę non ſint viles, vt ſentiunt hic doctores, & facit tex. in authen. De mandato principum. §. Si tibi. col. 2. Hæc Panor. Profectò volenti intelligere eius ſententiã, ſatis clarũ eſt non eſſe neceſſariũ acta ſcribi per tabellionẽ, ſi cauſæ non ſint viles, dummodò perſonæ ſint viles. Itaq; ex hoc doctore modus tractandi cauſam debet penſari: non ex cauſa ipſa: ſed ex perſona cuius eſt: at noui orbis indigenæ ſunt omnium hominum agricultorum, fullonum, laniorum, dejectiſſimi: ergo ipſorum matrimonij cauſa (licet ipſa grauis) deberet apud eos tractari ſine ſtrepitu, ſine ſcriptura, ſine tabellione, ſine publicatione teſtiũ, ſine iuramento teſtium, ſine terminis peremptorijs, ſine alijs ſolẽnitatibus, ſed ſufficit q̃ iudex (quiſquis ſit ille) cognita cauſa ſimpliciter, & de plano ſententiam verbo proferat ſine tabellione, & tunc credendum eſt ei: nam non timetur q̃ tales infame perſonæ

Panor.

Nota pro neophytis

Panor.

Nota.

Pro neophytis.

postea nó obedientes aliquid propter defectum tabellionis intentent contra sententiam iudicis, decipere volentes. Quid ergo opus est propter hoc q; de est tabellio, non liberare laborantes, maximè quia pauperes sunt valde.

Panor. Quæ causæ leues, & quæ graues arbitrium est.

Sed adhuc idem probo ex ipso Panorm. qui asserit ad propositum. Quæ causæ sunt leues, & quæ graues, arbitrarium est respectu qualitatis personarum, & causæ. Et sic idem fere repetit Panor. in c. Quoniam. de probationibus. notabili. 3. Et non appono verba, ne prolixitate modestia efficiam lectorem. Legat qui voluerit, & videbit, quomodo grauitas causæ, vel leuitas; cõsideranda est ad arbitrium boni viri, ex qualitate personarum. Quid ergo opus est in istis in morari? sed eorum condescendendo infirmitati, istam causam matrimonialem (licet secundum se grauem) iuxtà eorum conditionem iudicare, & procedere: & omissis cæremonijs non necessarijs, remedium adhibeatur omnibus, & constituantur multi iudices, probati tamen, qui factum, & ius non ignorent. Episcopi autem non doleant, quòd non sint tabelliones: sufficit iudex ipse, cuius verbo credendum in omnibus quæ fecerit. Simpliciter talis & de plano procedat Causam cognoscat, sicut cognoscibilis est. Non sint nimis soliciti de iuramento. Nam absque eo (haud dubie) veritatem meliùs cognoscent, nam qui debent iurare (vt disponunt iura) oportet plures habeant conditiones: quas in aliquibus noui orbis neophytis inuenire difficile est sicut in antiquis Hispanis. Itaque exigere iuramentum non oportet. Item. Est necesse tales esse omni exceptione maiores, sed non sunt tales, quia multis exceptionibus repelli possent. Item. Tales vt pro nullo dono debeant iurare falsum. Melius igitur (meo iudicio) agetur cum illis, si solum absque iuramento, & strepitu veritas inquiratur: seruando quæ naturalia sunt. Cætera tamen non damno, si omnia, quę requiruntur, adsint.

Quæ sunt in testibus requisita.

Attendãt (obsecro) iudices ista omnia constituta esse propter homines, & media fuisse solũ ad profectum hominum: ergo tantum vtendum medijs, quantum fini conducunt, & si proficiunt, finis omninò non consequitur, vel non æque bene, nullo modo illa sunt media, neq; vtendum illis. Exempla sunt clara. Medium ad salutem infirmo est dieta: tamen iam sano, vti dieta non est medium: quia finis iam non adest cum tali medio, sed cum contrario, scilicet cum comestione, Ergo si tabellionem adducere, & iuramentum exigere à testibus, est impedimentum quominus saluti hominũ prouideatur non est necesse seruare: at quòd expediat, patet: quia si non sit necessarius tabellio, poterit facilè medium apponi, quod nõ ponitur ob hoc. Item. Si testes non iurent, saluti ipsorum prouidetur, tollendo scandalum de pedibus eorum quia qui decreuit mentiri, siue cum iuramento, siue sine illo, id faciet. Et fateor crederem ei simplici verbo, ac si iuraret cognita conditione.

Sed volo adhuc (non maxima Theologorum, sed iuristarum) prouare. s. quòd omittere talem strepitum tabellionis, & scripturæ, & iuramentorum, non sit malum. Et ad verbum (quia forte domini iuristæ meliùs capient) ponam quod do. Panor. in cap. Quoniam. de probationibus. notat ad propositum.

Vltimò nota, ait, q; quando constitutio continet aliquid, non propter se principaliter, sed ad finem alicuius mali euitandi, transgressores non illa queat ad pœnam, si finis ad quem principaliter tendit constitutio, non violatur. Et idem existimo respectu peccati mortalis, dummodò constitutio non contemnatur. Quod pulchrè notat Archi. post Bartho. in capit. Vtinam 76. d. Vides q; acta mandantur describi, ne, scilicet, innocens lædatur. Vnde scilicet, constitutio ista non seruatur, non punitur iudex, si nulla difficultas ex omissione constitutionis emergat: quasi tunc esset finis huius

Archi. Bartho. Egregiè dictum.

consti-

conſtitutionis, Facit ad hoc quod notat Innocentius in c. Quia pleriq;. de immu. eccleſiarum. Quod bene nota: quia multa ſunt ſtatuta, præſertim in Eccleſia, quæ non ordinantur principaliter propter ſe, ſed ſunt inſtructiua bonorum. Hæc Panor. Ecce quàm apertè dicit traditiones,& Eccleſiæ cõſtitutiones, quæ ſunt propter aliũ finem,ſi omittantur,non nocere, ſi finis adſit. Cùm ergo tabellio,ſcriptura,iuramentum teſtium : ſint conſtituta ad veritatem inueniendam,ad cauendum ne innocens lædatur : ſi iſta omnia bene habentur,ſeclufis illis, bene conſulitur ſaluti neophytorum illa dimittendo. Ergo ſi veritas haberi poſſit ſine ſcriptura, ſine iuraméto teſtium, non eſt neceſſe cogere eos iurare. Ité. Cùm ſcriptura ſit, ne poſt deceptione, innocens lædatur, quandoquidem apud noui orbis indigenas nihil timetur, quid opus eſt ſcrupuloſos eſſe in hoc,putantes non bene fieri, ſi iſta nõ adhibeantur? Et quia iſta adhiberi nõ poſſunt,nõ medetur infirmis: perinde eſt,ſicut ſi iaceret infirmus,& eſſet medicina in promptu : tamen (quia medicus non eſt) permittatur mori, vſque dum adſit. Quippè qui adhoc eſt,vt tibi oſtendat medicinam . Illam inueniſti,quare non porrigis infirmo? Rationem dabis, quia tunc tu ipſe vicem medici ſupplebas . Si ergo iudex (quia non eſt tabellio)nõ medetur infirmis (cùm tamen habeant ad manus medicamẽtum : ſed putat meliùs eſſe, vt interim dum venit tabellio, pereãt millia infirmorum) de manu eius requirentur.

S. Tho. in 4. d. 41. ar. 5. quæſtiũcula 3.

Et vltimo ex dictis S. Tho. quem citat Panor. alibi ad propoſitum. Sed tamen præter illa eſt notãdum, quod dicit in 4. in illis quæ ſuprà allegaui . Nam dicens ipſe de illis, quæ in cauſa matrimoniali ſeruantur tanq; cæremoniæ , dicit. Oportet notare , q; in cauſa matrimoniali non ſeruatur omninò ordo iudiciarius . Et hoc totũ eſt ad hoc,vt peccatum impediatur,quod in tali coniunctione eſſe poteſt . Hæc S. Tho. Ex quibus ſatis apertè conſtat , ſi iudiciarius ordo non ſeruatur in matrimonio , qui in alijs cauſis ſeruari conſueuit,eſt vt peccatum impediatur : ſequitur ergo quòd ſi expediat etiam illa , quæ ſolent in matrimonio ſeruari,omittere, vt peccatum auferatur,bene factum: imò ſi hoc propter illud magis ſeruandũ , illud propter quod tale,ſerit magis : ſed iſta ad peccatum tollẽdum omittuntur,quæ aliàs ſeruari ſolent : ergo ſi iſtis quæ ſeruantur omiſſis , meliùs peccatum tollitur,etiã ſunt omittenda. Verũ q; peccatũ tollatur nõ iſtis obſeruatis,nobis dicant miniſtri . Si enim ita eſt , vt cæremoniæ inſtitutæ ab Eccleſia circa baptiſinũ omitti debent in caſu neceſſitatis: ſi eſt periculum de paruulo , quòd moriatur ſine baptiſmo,quanto ampliùs omittenda ſunt alia ſolennia iuris in matrimonio propter vitandã mortem æternam multorum ? nam non dubium , quin oportet vnum iſtorum dare , vel q; multi damnantur : quia non eorum cauſa examinatur à iudice Eccleſiæ,vel q; ignorant inuincibiliter hãc veritatem, q; poteſt quis licitè fornicari, ſed ſecundum, nullus ſanæ mentis audebit dicere : cum ſit notum eſſe ſecundum ſe illicitum , & non quia prohibitum . (In quo erraſſe uit Durand. in 4. d. 33. q. 2. & Martinus in ſuo de temperantia. q. 2. de luxuria. qui dixerunt, eſſe malũ quia prohibitũ,& non quia de ſe illicitum. Quæ ſententia ſi hæretica non eſt, nimis accedit ad hæreſim . * Maximè cũ Martinus (dicat non eſſe hæreticum dicere fornicationem ſimplicem non mortale , contra quem Caſtro de hære. lib. 4. in verb. Coitus. quod & ſuprà tetigimus *) ergo primũ neceſſe eſt cõcedatur. Et quod me magis mouet ad credendũ verã concluſionẽ, & q; ſit meritum(tantum abeſt vt ſit peccatum)ſimpliciter,& de plano procedere ſine ſtrepitu , eſt , q; opus ſit per montes peragrare noctu,diuq; , quærendo neophytos quippè qui tam infimæ ſunt ſortis, & conditionis, q; vix inueniri valeant,cum in cauernis plurimi ſibi præſtent habitaculum, vt

Ariſtot. 1. poſt tex. co. 8.

S. Tho. 3. p. Theol. in 4.

Durand. Martinus de Magiſtris. q. 2. de luxur. Caſtro in 2. p. ar. 8. & infrà. ar ti. 18.

(experientia teſte) didicimus. Medicus ergo, qui eorum infirmitates cognoſcat, neceſſarius eſt. Ergo quomodo poterunt Epiſcopi ouibus ſibi commiſſis mederi, ſi oporteat tot iudices deſtinare, quot ſunt opus? Maximè cum Epiſcoporum reditus tam ſint tenues, vt vix ſufficiant pro honeſta familia. Ob quod ipſos Epiſcopos non teneri ad ſeruandam talem iuris ſolennitatem cum noui orbis indigenis exiſtimo. Sed ſufficit committant negotium (ſi ipſi non poſſunt) viris, qui factum,& ius intelligant,qui ſimpliciter,& de plano procedant. Adde, neo phytos in noui orbis eſſe tam miſerabiles,quòd ſi opus ſit notario, nec neceſſaria ſolum habet pro victu quotidiano præſtare poterunt, quanto magis alias expenſas? vnde valde oneroſum eſſet,& ipſis Epiſcopis, & neophytis. Quapropter non eſt neceſſe iſta ſeruare, & fortè eſt neceſſarium illa pro iſto tempore non obſeruari: dum modò conſtet de veritate. Nam (vt dicit Panor. & nos ſuprà adduximus de eo qui cog. conſan. vxo. cap. Super eo.) ſufficit confeſſio ipſorum, quando ſtant pro matrimonio. Quid ergo opus eſt ſcriptura, vel iuramento teſtium, ſi in ſimplicitate iſtorum, veritas patefit: ſine aliquo ſtrepitu, & figura iudicij? Et (vt dicitur in Clementina allegata) meliùs quippe eſt Deo reddant rationem paſtores,ſi fortè aliquid humanæ traditionis omiſerunt,ad eruendum animas ab inferno: quàm quòd ipſi exactè pro ipſis rationem reddant, quæ pereunt æternaliter propter eorum obſeruantiam contra Dei mandatum. Et ſic ſine ſtrepitu notariorum,& aliorum iſta facere curent, quæ ſunt neceſſaria ad eorum ſalutem. Et miniſtri potiùs cum eis procedant tanquàm patres, quàm tanquàm iudicis: ſiquidem non ſunt tam conſtantes,& intelligentes, vt dictis iudicibus acquieſcendo, eo modo quo præcipitur, ſi aliud intus in conſcientia ſentiunt, id ſeruent. Quis neophytorum obſecro,cui ſi iudex iecundũ allegata,& probata procedens, præcipiat illam retinere (quàm tamẽ in conſcientia cognoſcit, & ſcit, non eſſe ſuam) abſtineat ab eius concubitu, etiam ſi ſententia excommunicationis feriatur, quam deberet potiùs ſuſtinere, quàm ei commiſceri, vt determinatur Extra,de reſtitu. ſpo.cap. Literas. Et de ſententia excommu.c. Inquiſitioni. Et hoc, quia ſunt debiles, & infirmi. Non ergo eſt ponendũ eis ſcandalum,& oſtẽdiculum,ſed omnibus modis auſerendum: & expectandum tempus, quando plus ſapiant, & intelligant, & ditati ſint: vt poſſint ſua tabellioni,& iudici dare ſtipendia. Habeant ergo ſe obſeruandi præſules cum illis velut patres,& nõ tanquàm iudices: & (in conſcientia negotium intelligentes) vnicuiq; reddant quod ſuum eſt,quia aliàs multi pereunt. Et vtinam decipiat in tali iudicio: ſiquidem iudicium exteriùs præcipuè inuentum fuit propter partium controuerſiam, ad lites componendas. Vbi ergo inter noui orbis indigenas talis ratio ceſſat: quia nõ lites,nõ controuerſia partium(vt in plurimũ)meliùs eſt procedere tanquàm partes, quàm tanquàm iudices. Verum ne fortè aliquis obijciat: quomodo iſta poterũt fieri,ſi ſine notario,& ſcriptura fiant: quia confuſio magna erit in tanta multitudine,qui erunt iam per ſententiã, vel iudicis iudicium approbati, & determinati. Remedium facilè, ſi ipſe qui iudex,vel pater, ſcribat ſuccinctè illos, quorum negotium eſt diffinitũ. Sic Panor. c. Ex literis. de probatio. Iudex in re modica poteſt ſupplere vicem tabellionis, Addẽdum eſt quòd etiam in re graui, quando haberi non poteſt.

Et notandum, quòd quando dicitur, quod iudex procedat ſine ſtrepitu,& figura iudicij,poſſunt omitti omnia, quæ non ſunt de iure gentium, vel naturali: vt dicitur in Clemen. Sæpe,de verborum ſigni. Si tamen dicitur, quòd iudex procedat ſummariè, intelligitur vt breuiter fiant omnia,comprehenſa tota negotij ſubſtantia, & non omiſſo aliquo de ſubſtãtialibus

Pro neophytis.

Panor.

Matth.15.

Nota.

Pro neophytis.

Matth.18.

Panor.

Nota.

Armil. libus. De quo vide Armil. in ver. Iudex. §. 18.

Si dicatur de facto, vel poſtpoſitis rimulis, & apicibus iuris, vel de plano,&c. Vide Anto. Floren. 3. par. tit. 9. c. 15. Hæc ſint in iſto articulo probabiliter dicta, ſecundum conſiderationem neophytorum: Si quis tamen coutrarium affirmet, in ſuo ſenſu abundet.

Anto. Floren.

ARTICVLVS XI.

An liceat religioſis agere ad diuortium.

VTRVM liceat religioſis de cauſis matrimonialibus Indorum iudicare,& diffinire, ſeparãdo male coniunctos, vel non bene coniunctos de nouo coniungendo. Iuuat ſcire, propter ſecuritatem conſcientiarum aliquorum, qui tenentur ſcrupulis quibuſdam ligati, velut compedibus,putantes non eis licere.

1. Nota. Primo notandum eſt,vel loquimur de omnibus religioſis in communi, & de omnibus alijs perſonis eccleſiaſticis,cuiuſcunq; conditionis ſint, dummodò non ſint prælati: vel de illis, qui ad hoc opus deſignati ſunt, qui habent à ſuis prælatis commiſſam curam neophytorum,& videntur habere officium curatorum, licet non habeant obligationem ex iuſtitia, ſicut curatus,vel ſicut habet Epiſcopus,ſed quia ſolum ex zelo Dei mouentur.

2. Nota. Secundo notandum,dupliciter poſſe contingere religioſos intendere matrimonialibus cauſis in nouo orbe. Vno modo ſicut confeſſores, & periti viri in foro conſcientiæ, conſulendo, & docendo. Alio modo in foro iudiciali, ſicut iudices, præcipiendo, vel aliqua alia pœna compellendo.

3. Nota. Tertio notandum. Vel loquimur de religioſis abſolutè,quibus per Summos Pontifices conceſſum eſt,poſſe de cauſis matrimonialibus cognoſcere, vel de illis, qui poſt conceſſionẽ Pauli 3. ab Epiſcopis ordinarijs habent beneplacitum, & conſenſum, vbi requiritur.

4. Nota. Quarto notandum. Vel tales religioſi cognoſcunt de cauſis matrimonij contracti in facie Eccleſiæ, vel de matrimonio contracto ſecretè cum teſtibus,vel ſine teſtibus,clãdeſtinè. Vel de coniunctione, quæ nullo modo matrimonium fuit,nec verum, neq; præſumptum,ſed concubinatus. Iſtis notatis,ſit prima concluſio.

1. conclu. Prima concluſio. Religioſi, quibus conceſſum eſt, & cura commiſſa à ſuis prælatis,licitè in cauſis matrimonialibus neophytorum occupantur: & eas audientes, & intelligentes quantum ad ius, & factum, licitè determinant, diffiniendo quæ ſit vera vxor, & quis ſit verus maritus.

1. Ratio. Probatur. Si non poſſent iudicare de cauſis matrimonialibus,maximè,quia eis videtur prohibitum de iure communi per c. Accedentibus. ſuprá allega. de exceſſibus prælatorum. vbi prohibitum eſt religioſis cognoſcere de matrimoniali cauſa: ſed hoc non obſtante, eis eſt licitum, propter priuilegium poſtea conceſſum fratribus ordinis prædicatorum, in quo expreſsè datur facultas audiendi,& diffiniendi, quod iuſtũ eſt in cauſis matrimonij in terris infidelium, ad quos religioſi tranſierint: ſequitur ergò religioſos licitè id facere. Et idem per Leonem 10. & Adrinum 6. & Clementem 7.& Paulum 3. vt patet in ipſis priuilegijs,& tandem per Pau.4. & Pium 4. * Et vltimo per Pium 5. poſt celebrationem Concilij Tridẽtini, vt patet ex ipſis priuilegijs ad literam quæ ponuntur in fine operis,illud Leonis 10. & Adriani 6. & vltimum Pij Quinti,vide ibi.

Nicol. 4. Leo. 10. Adria. 6. Clemẽs. 7. Pau. 3. Paul. 4.

2. Ratio. Secundo. Nullus exercens opus miſericordiæ, propter bonum finem peccat,ſed meretur,ſi eſt in gratia: at quicunq; religioſus,qui cognita cauſa matrimonij affirmat viro,quæ ſit ſua vera vxor, vel fœmina, quis ſit ſuus vir, opus miſericordiæ exercet inſtruendo ignorantem, quod non facit niſi propter Deum: ergo ſequitur bene

facere,& nullo modo peccare.

3. Ratio. Tertiò. Nullus vno & eodem actu simul potest mereri, & peccare (contra monachum in 2. & Adam godam in fine 2. quia ista repugnant) sed omnis religiosus (supposito sit in gratia) dans tale consilium, & tale iudicium ignoranti, meretur gloriam : ergo nullo modo peccat. Quòd mereatur, est in aperto, quia omne bonum opus de se, & propter bonum finem factum, si fiat ab habente gratiam, est meritorium vitæ æternæ.

Almayn in mora. c. 12 de electione.

S. Th. 1.2. q. 114.

Ratio 4. Præterea. Quicunq;, cuiuscunque cõditionis sit, ad cuius notitiam peruenit dubium conscientiæ, in quo proximus detinetur ligatus, si probè sciat, licitè determinat dubium, & diffinit veritatem : ergo à fortiori religiosi, qui videntur vicem habere curatorũ, licitè id faciunt. Manifestè constat, si esset quidam secularis, dum tamen doctus, & peritus in negotio, & ego dubium haberem in conscientia, & me interrogante, ipse responderet, talis licitè mihi respondet : & est in gratia, meretur in eo : quia opus misericordiæ adimpleuit. Sic etiam dicendũ, quòd si quis secularis non se intromittés ex officio ad inquirendum, vel tanquàm iudex ad iudicandum, sed q; contingenter interrogatur de facto, licitè (si probè sciat) potest dare consilium rectum, & dubium diffinire : & si rectè diffiniat, non solum nõ peccat, sed meretur gloriam, si sit in gratia. Quòd si verum est de quolibet seculari, quanto magis de quocunq; religioso ? Et licet hanc conclusionem posuerim p religiosis, qui negotio Apostolico operam dant in nouo orbe, tamẽ intelligo generaliter de omnibus, qui tale consilium præstare possunt. Ex quo poteris excusare aliquos seculares, qui degẽtes inter neophytos, consulti de matrimonio respondent, dummodò non inquirant, sed solum interroganti respondeant, & non sit prohibitum eis : quia (fortè) posset talibus interdici propter scandalum, vel ob aliam causam iustam.

Pro Hispanis.

2. conclu. 2. conclusio. Ministri, qui ministerio neophytorum intendunt, coniunctos in concubinatu, quando ad eorum notitiam peruenit, licitè separant, eis dicendo, non potestis simul esse, nullo modo conueniatis in vnum. Proba 1. Ratio. tur, si hæc non posset licitè facere religiosus, maximè esset, quia ad id necessarium esset iudicium iudicis Ecclesiastici, sed adhoc non est necessarium, etiam si ibi adesset iudex : quia vbi matrimonium nullum fuit neq; secundũ veritatem, neque secundum præsumptionem, non est opus iudicio Ecclesiæ ad separationem, sententia quidem Ecclesiæ necessaria est, quando matrimonium saltim est præsumptũ, vt suprà diximus.

Secundò. Ipsi concubinarij mutuò 2. Ratio. habitantes, licitè diuertunt, & disiunguntur : imò ad id sub mortali tenentur statim sine aliquo Ecclesiæ mandato : ergo licitè religiosus cognoscẽs aliquos iunctos non sicut vir, & vxor in matrimonio, sed in concubinatu, potest (cognita causa) præcipere ne simul cohabitẽt, & ne ampliùs coniungantur : quia quilibet tenetur fratrẽ peccantem corripere. Qui si emen- Matt. 18. datus fuerit, & cessauit à peccato, iam S. Tho. 2. 2 lucratus fratrem, nõ tenetur ampliùs, q. 33. ar. 2. sed ista emendatio non fit, nisi separationem talem præcipiat, & modo, quo ipse licitè potest, faciat : ergo licitè fit. Vnde patet non solum id licitè fieri à religiosis, qui conuersioni infidelium intendunt, sed à quocunq; alio, cuiuscunq; conditionis sit, ad cuius notitiam peruenit, aliquos esse in concubinatu : quia talis potest admonere, & corripere : imò tenetur via sibi possibili proximum à peccato liberare, & tales cõcubinarios separare. Fortassis ista videbuntur frustrà posita, quia de se clara & manifesta sunt, verum ponenda statui propter aliquos, quos audiui contrarium asserentes. Ob quod Rom. 1. nullus obsecro grauetur, quia omnibus debitores sumus.

3. conclusio. Ministri non solũ possunt licitè separare quos inuenerint in concubinatu coniunctos, sed etiam eos, qui reputantur a vicinis vxorati, 3. conclu.

qui

qui in veritate sunt concubinarij, si modo noluerint (non obstante impedimento) de nouo secretè cõtrahere.

Ratio vlti. p. Matth. 18. S. Tho. vbi supràl.

Probatur quantũ ad partẽ vltimã. Talis minister, qui nouit concubinarium, tenetur correctione fraterna, eũ inquantum poterit liberare à peccato, corripiendo: sed qui verè est in concubinatu (licet ab alijs non sic existimetur) est in peccato, ergo cùm primũ cognouerit, tenetur corripere, & conari ad emendã fratris ex præcepto Christi: at emẽda fratris nõ potest aliter esse, quã per separationẽ, vel per coniunctionẽ in matrimonio, si impedimentũ non obstat: ergo licitè ad vnũ istorum potest religiosus agere, & non stante vno, põt ad aliud, eo modo quo ei licet, cogere: sequitur q; nolenti cõsentire in matrimoniũ de nouo, licitè præcipit separationem. Volo dicere, q; si cõtigisset duos in vicinia iunctos absq; verbis, vel signis matrimonij, sine hoc q; præcedere aliquis modus, qui apud tales homines seruari solet in matrimonio: sed ex ignorantia, & insipiẽtia quadã, vicinitas illos existimat coniugatos: cũ vere nõ sint, & talis existimatio est irrationabilis, & sine fundamento, cùm apud tales sint modi cõtrahendi manifesti alijs, licitè per religiosum fit, si tales separet sine aliquo alio iudicio Ecclesiæ, sed solũ cognita veritate, si noluerint de nouo secretè cõsentire, etiã si in vicinia irrationabiliter existimabantur coniugati, & nõ est necesse denũciare Ecclesiæ, imò tenetur non denunciare: nam tenetur ex sacro

Matth. 18. Euangelio fratrem corripere cum minori dispendio ipsius fratris. Et si potest per se ipsum, nõ debet duos testes adhibere: quia cũ minori infamia qua potest, debet: sed tunc subuenire potest ei solum cum infamia illa, scilicet. vt qui existimabant vxoratos, modò intelligant concubinarios: ergo tenetur ampliorem vitare: at non vitaret maiorem, si Ecclesiæ denunciaret, cùm maior sit ista, illa ergo non debet religiosus denunciare, sed potest licitè (ædificatis illis qui possent turbari) tales separare, & modis quibus poterit, eos à peccato liberare. Et ampliùs adde, q; etiam si præsumptio vicinix fuerit rationabilis, dummodò non fuerit in facto manifesto fundata, non est necessarium spectare aliud, sed ipse religiosus potest licitè præcipere, seu consulere, vel q; tales de nouo contrahant, non obstante impedimento, vel q; (si nolunt) separentur. Hæc, secluso scandalo intelliguntur.

Pro neophytis.

Secundo. Consulunt doctores, q; si aliquis viuente prima cum secunda cõtraxit, etiam in facie Ecclesiæ, de quo tamen non constat illi, cum qua contraxit: quia non licitè potest exigere, neq; reddere, deserat eam, & fugiat in terras longinquas, & ad vxorem propriam redeat: ergo erit licitum in casu, quo nullum fuit matrimoniũ contractum, consulere separationem, vel si reputentur coniuges à vicinis (ob vitandum scandalum) vt de nouo contrahant secretè, dummodò ante fuerint habiti vt coniuges.

Ratio 2. De sententia excommu. c. Inquisitioni.

Tertio. Ille talis concubinarius tenetur vel relinquere, vel de nouo (si non sit impedimentum) consentire in matrimonium: ergo si ipse tenetur, licet ei facere, sed quod tenetur quis facere, cuilibet licitum est consulere. Et volo ista notentur, quia frequenter contingit casus apud noui orbis neophytos, qui (vt suprà dictum est) iunguntur sine hoc, q; loquantur de matrimonio, vel de operum communicatione. Hæc conclusio non solum vera est de religiosis, qui istorũ aliquo modo speciali, curã videntur habere præ cæteris christianis: sed etiam se extendit, & debet intelligi licitum esse cuilibet christiano scienti fratrem suũ esse in concubinatu: quia præceptum Euangelicum omnes obligat, & ad omnes se extendit. Ob id quilibet sciens fratrem esse in concubinatu (cùm talis in peccato sit) debet corripere, ad quo media sunt ponenda necessaria: & ad hoc quilibet tenetur cum minori iactura famæ ipsius fratris, qua potest: sequitur ergo quòd vbi potest ipsum corripere, consulendo quòd concubinam abijciat, etiam cum

3. Ratio. Sup. p. p. ar. 3. & 2. p. ar. 2. Canoniſtæ. 2. q. 1. c. Si peccauerit & Extra de iudicijs c. Nouit. S. Th. 2. 2. q. 33. Theologi 4. d. 38.

infamia

infamia ſua reſpectu vicinorum, qui eum reputabant vxoratum, debet id
Abulen. Matth.18. q. 90. conſulere, & non tenetur renunciare Eccleſiæ: imò tenetur non renunciare, quia eſſet diffamare fratrem abſq; neceſſitate. Et vere, vel præceptum
Gabri. lectio. 74. ſacrum Euangelicum ego non intelligo, vel contrarium aſſerentes non bene
Opin. aliquorum. dicunt, affirmantes religioſo non licere dicere à neophytis, quos reperit eſſe in concubinatu. Diuertite ab
Ratio contrariæ opinio. inuicem, & ſeparamini. Ratio autem quæ mouet eos eſt: quia tales (licet ſint concubinarij) habentur à vicinis vt coniugati, & ob id debet iudicium Eccleſiæ priùs expoſtulari. Quæro ergo ab iſtis, quorſum neceſſariũ eſt, ſi poſſum fratrem corripere ſine hoc, quòd peccatum ſuum fiat notum Eccleſiæ? Niſi tunc dicant, procedendũ ad manifeſtationem Eccleſiæ ſine corruptione ſecreta, quia peccatum eſt manifeſtum. Hoc non valet. Primo: quia non eſt peccatum manifeſtum, ſed occultum, vicini eos reputent coniugatos. Item. Et ſi eſſet manifeſtum, non ſequitur illicite fieri huiuſmodi correctionem, & ſeparationem ſine hoc, quòd nuncietur Eccleſiæ: quia licet corripiens frattem in peccato publico, non teneatur priùs ad correctionem fraternam, tamen licitè conatur fratrẽ corripere priùs, fraternaliter. Imò dato peccatum eſſet notorium, in aliquo caſu teneretur ad ſecretam correctionem, quãdo ipſe qui vult corripere, probabiliter credit, fratrem emendandum per ſecretam correctionem, non denunciando Eccleſiæ: quia tunc tenetur fratrem corripere cum minori detrimento famæ,
S.Tho.2.2 q. 33. quo poteſt. Quòd ſi denuntiet Eccleſiæ, infamat ipſum abſq; neceſſitate: etiam quando peccatum eſt notoriũ, dummodo iudici Eccleſiæ, vel præſidi id ſit occultum. Excipio hæreſis crimen, vbi quando ſecreta admonitio neceſſaria, non eſt iuxtà intelligentiam doctorum. Sequitur ergo licitè fieri à religioſis, quia Indorum conuerſioni intendunt: quia videntur ipſorum ſpecialem curam habere, & intendere omnibus vijs licitis ad ipſorum correctionem, & emendam, & cum minori detrimento ipſorum. Cum ergo licitum ſit omnibus: quia vnicuique Deus mandauit de proximo ſuo, & licitum à fortiori erit ipſis religioſis, ſiue tales concubinarij habeantur vt concubinarij, vel vt vxorati: dummodò in concubinatu fuerint iuncti, & non in matrimonio. Eccleſ. 17.

4. concluſio. Miniſtri, qui conuerſioni infidelium intendunt, ſi quos inuenerint coniunctos in matrimonio per expreſſum vtriuſq; conſenſum, tamen ſecretè ſine teſtibus, ſi cognouerint ob aliquod impedimẽtum eos nullo modo poſſe coniungi, licitè poſſunt eis conſulere ſeparari, ſine hoc, quod iudicis Eccleſiæ præcedat ſententia. Probatur. Miniſtri cognito impedimento ſcit fratrem ſuum peccatorem: ergo ſi poteſt eum corripere, tenetur ex Euangelio, quòd ſi tenetur eum corripere, tenetur eum ad monere vt exeat peccato: ſed nõ exit à peccato, niſi ſeparando ſe ab illa, quam non poteſt retinere: ergo tenetur conſulere ſeparationem, & ad id admonere, & apertè ei dicere non poſſe talem retinere. 4. concln. Ratio. 1. Matth.18.

Secundò. Talis miniſter tenetur fratrem delinquentem corripere: ergo obligatur ex Euangelio media apponere licita ad liberationem, & emendam, ſed non inuenit aliam, niſi conſulendo ſeparationem: ergo licitè facit monendo, imò tenetur admonere, vt admonitus corrigatur, in quo adimplebit legem Chriſti. Matth. 18. Ratio 2.

Tertiò. Tales cõiuncti ſecretè abſq; teſtibus tenentur in inuicem ſeparari, poſtquàm cognouerint non potuiſſe coniungi, ergo ſi ad id tenentur ſtatim, licitum erit miniſtro monere, & cooperari ad illud, aliàs ſi non liceret monere nec ipſe teneretur ad illud tamen tenetur ad hoc, & non ſpectare iudicium, vel ſententiam Eccleſiæ. Probatur. Poſtquàm cognouit talem non eſſe in matrimonio, ſed in concubinatu, talis miniſter tenetur corripere fratres, ſi poteſt ſecrete, ſine hoc, q; Ratio. 3.

alteri

alteri denuntiet: ergo tenetur non denuntiare, si potest eum liberare. Ergo si admonitione, vel dicto religiosi, exibit à peccato, non solum non tenetur iudici denuntiare, sed omninò tenetur tacere. Ergo non est necessarium in tali casu spectare sententiam iudicis. Neq; est necessaria ex parte ipsius peccatoris: quia non tenetur peccatum suũ manifestare iudici, sed solum confessori. Ergo non tenetur requirere sententiam iudicis priusquàm separentur, sed si secrete fuerũt coniuncti, cognito impedimento, bene faciunt ab inuicem separando se, & tenentur ad illud, cum talis sit modus necessarius ad exeundum a peccato, & non aliter. Et ista monitio simili modo licitè fit à quocunq; . Itaq; absq; peccato, sed cum merito (quisquis sit ille) si cognouit duos secrete iunctos absq; testibus, cum expresso consensu, sed tamen propter aliquod impedimentum, quod tunc fuit, non potuerunt coniungi, neque modo possunt, qualecunq; fuerit impedimentum, talis cognoscens impedimentum, potest istũ monere, & mouere vt relinquat, quam nõ potest habere sine peccato, Matth. 18. & exeat a peccato: imò ex præcepto Euangelij ad id tenetur. Si ergo cuilibet est licitum id facere, quanto magis dicendum licere religiosis, quibus cura in hac parte commissa est specialiùs? Istam conclusionem intelligo, nõ obstante infamia, quam incurrit circa illos, qui eos reputabant vxoratos: quia satisfaciendo illis de impedimento, licitè separantur: quia maior esset infamia, si etiam iudex ecclesiasticus sciret peccatum quod ignorat. Quandoquidem ergo sic secretè tales inuenti sunt, cognito impedimento, separari possunt adinuicem, & quilibet potest consulere, & monere ad illud. Sic Ricard. in 4. d. 35. artic. 1. q. 3. Archiep. 3. p. tit. 1. c. 12. §. 5. Ricardus, & Archiep. Floren. vt suprà diximus. Verum quia apud neophytos noui orbis scandalum cessat, & infamia apud vicinos, sine scrupulo licitè monet, & consulit separationem. * Et hæc maximè probantur vera post Concilium Tridentinum in quo nullum esse matrimonium clandestinum est determinatum.

5. conclusio. Ministri si quos inuenerint coniunctos in matrimonio coràm testibus, sed non in facie Ecclesiæ, cognito impedimento, quo non potuerunt coniungi: possunt tales mouere, & monere, & consulere ad separationem sine aliqua sententia iudicis Ecclesiæ. Probatur eadem via. Tales ministri tenentur ad correctionem fratris, & liberare à peccato, si possunt, sed omninò illa est via, dimittendo quàm non potest retinere. Probatur. Tales, cognito impedimento, tenentur in inuicem separari, sine hoc quòd spectent sententiam Ecclesiæ, dummodò constet de impedimento: ergo possunt ministri consulere id. Et quòd tales non teneantur spectare sententiam Ecclesiæ, patet: quia non tenentur diffamare seipsos, dicendo quòd sint in cõcubinatu, & non in matrimonio, nec manifestare impedimentum occultum, quandoquidé iam constat de eo. Et neq; sciens illos habere impedimentum, tenetur Ecclesiæ denuntiare: quia esset infamare fratrẽ sine necessitate, sed potest eis dicere, nullo modo posse manere, quia non potuerunt coniungi in matrimonio. Et hoc procedendo in conscientia, cõsulendo bonum, & rectum. Hoc videtur probabile, etiam si Ricardus in 4. d. 28. art. 3. q. 3. contrarium videatur asserere. * Modo tamen per Concilium Tridentinum controuersia ablata est.

5. conclu.

Ratio. Matth. 18.

Ricar.

Ex quo sequitur quòd quicunque cognouerit factum, & ius, absque scrupulo conscientiæ poterit consulere, & monere ad illud, dummodò prudenter fiat, & absque scandalo pusillorũ. Et quia (experientia teste) nullum est scandalum inter neophytos per hoc, quòd qui retinet istam, eam dimittat, & aliam accipiat, siue fuerint iuncti secretè, siue cum testibus, præcipuè cùm hoc fiat ministro consulente: non est opus formidare, aut trepidare timore, vbi nullus est timor: quia nullum offendiculum ex hoc paratur, &

Corrolla. Psal. 13.

liberan-

liberantur à peccato. Et probabiliter credo non ſolum conſilium eſſe talia facere, ſed præceptum: quia illa videtur via liberandi à peccato, & nõ alia. Nec tenetur adire iudicem eccieſiaſticum, quia nunquàm talis cauſa fuit coram Eccleſia tractata. Neq; poſſunt (etiam ſi velint) ipſum adire, propter ipſorum magnam penuriam, & infirmitatem: quia fame morerentur in itinere. Quare non ſolũ licitè credo fieri in omnibus caſibus poſitis in concluſionibus, ſed videtur eſſe præceptum ſic fieri, ſiue ſit vbi beneplacitum eſt requiſitum, ſiue vbi non, ſiue ex ſpeciali commiſſione eſſet conceſſum, ſiue non perinde eſſet: quia talis ſolum ex præcepto ſacri Euangelij id ageret, à quo nõ poteſt deobligari per Summum Pontificem. Et ſic neceſſitate extrema exiſtenti, religioſus, cui alioqui eſt prohibitum baptizare, licitè etiam ſine conceſſione baptizat: imò quilibet religioſus inter noui orbis indigenas etiam nulla exiſtente cõceſſione Summi Pontificis, poteſt licitè iſta facere, propter neceſſitatem extremam, in qua poſiti ſunt, in qua pereunt, niſi eis ſubueniatur, vbi non eſt alius miniſter. Et q talis ſit extrema, fatẽtur omnes, qui ſunt apud neophytos. Quod alij non negarent, ſi eorum linguam non ignorarent. Si enim proximi beſtiam, in foueam iacentem leuare tenemur, non aſpicientes ad diem feſtũ, ex doctrina Chriſti: quanto magis proximum prope infernum habitantem tenemur eruere, etiam ſi ob id oporteret frangere omnes humanas conſtitutiones ſimul? Sed hæc agendo, nulla omittitur Eccleſiæ regula, nulla contemnitur, ſed lex Chriſti (qui ipſam regit Eccleſiam) obſervatur, quæ omnes obligat, & nullum excipit, cuiuſcunq; conditionis ſit. Et intantum credo verum eſſe de miniſtris, vt (neceſſitate compellente) id ipſum fatear licitũ eſſe omnibus alijs cuiuſcunq; ſint conditionis, dummodò probè ius, & factum intelligant, & nullum ſit ſcandalum. Atq; vtinam plurimi eſſent, qui poſſent iſta conſilia præbere, ſed (proh dolor) pauciſſimi ſunt meſſores, cùm meſſis ſit multa.

Pro miniſtris.

Matth. 18.

Lucæ. 14. Matth. 18.

Ioan. 4.

6. concluſio. Religioſi de beneplacito Epiſcoporum non ſolum poſſunt conſulere, & monere ad ſeparationem quos nouerunt non poſſe iungi, ſiue ſine teſtibus ſiue cum teſtibus fuerũt iuncti, ſed etiam licitum eſt id dicere illis, qui in facie Eccleſię contraxerũt, dum non potuerunt cõtrahere: dummodò ſint extra locum, in quo eſt iudex Eccleſiæ. Probatur. Per beneplacitum Epiſcoporum religioſi fruuntur omnibus priuilegijs cõceſſis hucuſque à Summis Pontificibus, ſed (vt conſtat ex priuilegijs) eis data eſt, & conceſſa omnimoda poteſtas in vtroq; foro, & particulariter ad iudicandum dè cauſis matrimonij: ergo aliquid aliud videtur eis conceſſum, quod nõ habebant ante conceſſionem, ſed (vt probaui ſuprà) ſiue conceſſione, & priuilegio ſolum propter neceſſitatem licitè cum omnibus qui contraxerunt non in facie Eccleſiæ, cognito impedimento, poſſuut ſe habere conſulendo ſeparationem: ergo aliquid aliud eſt eis vltrà conceſſum, & non videtur, niſi quòd & ipſi Epiſcopi ex ſua poteſtate ordinaria poſſunt in matrimonio contracto in facie Eccleſiæ: ergo videtur tales religioſos licitè poſſe conſulere ſeparationẽ: alioqui non opus eſſet conſenſu ipſorum Epiſcoporum, ſi aliquid de nouo non concederetur, quod ante non fuerat conceſſum. Et poſſet, & credo ita ſæpiſſimè contingere tantam eſſe diſtantiam ad iudicem Eccleſiæ, vt tũc religioſus (etiam ſine ſpeciali conceſſione Epiſcopi) illis, qui contraxerunt in facie Eccleſię, licitè conſulat ſeparari, cognito impedimento: quia tales tenentur tunc ſeparari (vt ſuprà diximus) ſine Eccleſiæ ſententia, eo quòd non poſſunt adire iudicem ſine magna difficultate: ſi ergo ipſi tenentur ſeparari, licitè quis conſulere poteſt illud, cognita veritate: ſequitur ergo (quandoquidem Epiſcopi dant religioſis conſenſum) aliquid aliud religioſos habere, quod ante non habebant, ſecluſo conſenſu. Et

6. concluſ.

Ratio.

Adria. 6. concedit miniſtris in vtroq; foro tantam quantam.

videtur

videtur hoc, scilicet, posse in talibus iudicare, etiam non spectata sententia iudicis ecclesiastici: imò videtur in casu tunc esse sententiam iudicis ecclesiastici: quia Episcopi per talem consensum videntur dare facultatem, quã Summus Pontifex concessit per priuilegia. Et videtur quod ecclesiastici iudices de matrimonio contracto in facie Ecclesiæ cognoscere, & licite possent consulere, & monere, & si (opus esset) præcipere talem separationem. Verum quia sic expedit, omninò intelligẽda est cõclusio extra locum, vbi adest iudex ecclesiasticus, qui sedens pro tribunali, solet diuortij sententiam promulgare in similibus, ne videatur contẽni. Tamen extra locum credo veram concluſ. imò etiã in ipso loco, si vnus iudex non sufficeret omnibus prouidere: quia esset sicut si iudex non esset. Sed tamen assensus Episcoporum adhuc requirendus videtur, vt melius fiat. Et tandem cõclusionem istam intelligo, siue talis religiosus post assensum Episcoporum procedat tanquàm iudex, vel procedat in foro conscientiæ tanquã pater: quia Episcopus qui suum dedit assensum, vtroq; modo poterat procedere, & vtroq; modo licitè faceret, quicquid faceret in tali negocio. Et si vbi beneplacitum Episcoporum requisitum est, hoc potest religiosus Episcopo concedente, à fortiori potest vbi beneplacitum non est necessarium, vt patet ex concessione Adrin. 6. & Pauli 3.* De quo latè in compendio priuilig. à nobis edito, & in declaratione priuilegij Leo. 10. & Pauli 3. & Clementi. Religiosi, de priuilegijs. * Quando erat beneplacitum requisitum, constat ex priuilegio Adriani 6. quantum ad vsum illius omninò de potestatis in vtroq; foro in tra duas dietas, vbi Episcopus, vel eius officialis fuisset: sed modo quantum ad administrationem sacramentorum, quæ per parochum ministrari solent, non est requisita licentia Episcopi: etiã in loco vbi est Episcopus, vel eius officialis, vt constat ex priuilegio Pij V.

Nota.

7. conclusio. Religiosi habentes assensum Episcoporum ad vtendum priuilegijs omnibus concessis intra duas dietas, possunt in omnibus causis matrimonialibus Indorum, siue matrimonium sit contractum clandestinè, siue in facie Ecclesiæ, procedere & vt iudices, & in foro conscientiæ ad libitum. Probatur. Per talem consensum Episcoporũ Summus Pontifex Paulus 3. concedit omnia priuilegia aliàs indulta ipsis religiosis, sed per alia priuilegia data est eis potestas iudicandi de matrimonijs: ergo possunt vti facultate cõcessa, & non est concessum solũ illud, quod ipsi ante concessionem poterant in foro conscientiæ: ergo aliquid aliud est eis datum, & non videtur, nisi vt iudiciario modo procedere possint: ergo hoc est eis concessum. Et domini Episcopi sic intelligunt, prębentes assensum, alioqui frustra ab eis exigeretur, si nõ possent per assensum ipsorum aliud agere circa matrimonium neophytorum, quàm quod ipsi poterãt secluso assensu, & priuilegio, quod non videtur dicendum. Hoc intelligitur, dummodò potestatem non restringant, vbi eorum beneplacitum est requisitum. * De hoc latius in declaratione priuilegij Leonis 10. & Clementin. religiosi de priuilegijs. 7. conclu. Ratio. Paul. 3. De beneplacito requisito ad quid, & quando, vide docto. in sua declaratione priui. per totũ, i quo sensu intelligit hic requiri.

8. conclusio. Religipsi, quibus Episcopi assensum præbuerunt, in matrimonio neophytorum procedentes velut iudices, licet nõ habeant notariũ, neq; iuramentum exigant in forma à testibus, dummodò cognitionem habeant veritatis, nullo modo peccant, sed bene faciunt. Probatur ex superiùs dictis: nam ipsi iudices ecclesiastici id omittentes cum personis infirmæ sortis (quales sunt neophyti in nouo orbe) nullo modo peccant: ergo neq; ministri, quibus idem commissum est. 8. conclu. 1. Ratio.

Item. Ista non sunt obseruanda, nisi inquantum conducunt ad causæ cognitionem, ergo quomodocunq; constet de causa, sufficit, quandoquidem frustrà adhiberentur tales solennitates. Et tandem patet ex superiùs dictis: vbi latè probauimus, iudicẽ non 2. Ratio.

teneri

teneri ad obſeruandum: imò teneri ad non obſeruandum, quando illa obſeruare impedimẽtum eſt, quominus finis conſequatur, propter quem ipſæ ſolennitates introductæ ſunt: ſed nõ obſeruãdo, veritas eodem modo patefit, & meliùs omnibus ſubuenitur: non ergo neceſſe eſt illa obſeruare. Religioſus igitur etiam ſi procedat tanquàm iudex in matrimonio neophytorum noui orbis non eſt opus habeat notarium, & iuramentum exigat. E quidem ſi miniſtri in nouo orbe procedant vt legati à Summo Pontifice per virtutem priuilegiorum, dimittere poſſunt (ſi expediat) omnia illa, quæ iure humano ſunt conſtituta, & requiſita in cognitione cauſarum, ſolum obſeruando illa quæ de iure naturæ, & Diuino ſunt neceſſaria: vt eſt probatio rei per duos, vel tres teſtes, quòd appareat reus, & audiatur ſua
Actuũ 25. defenſio: vt patet Actuũ 25. & Deut. 17. Cæterum, quòd ſententia ſcribatur, quòd proferatur, quòd ſedendo pro tribunali, quòd ſit notarius, & alia ſimilia, non eſt neceſſarium: quia Papa poteſt in iſtis diſpenſare. Idem dicendum de Epiſcopo. Poſſet enim (ſi expediret) procedere de plano,
Sylueſt. ſine figura iudicij. Sylueſt. in verbo. Iudex. 1. q. 5. Veruntamen quia religioſorum omnium modus procedendi ſolũ eſt in conſcientia, ad ſubuenien dum proximis extremè laborantibus, nulla ſolemnitate iuris opus eſt, ſed ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicij cognoſcant veritatem rei in ſimplicitate, ſine dolo, & fraude: & ea cognita, quod rectum, quod iuſtum proximo declarent. Et iſte modus videtur religioſus, qui decet viros à cæteris in ſortem miniſterij ſe-
Actuũ 13. gregatos, ſicut olim Paulus, & Barnabas ſegregati dicuntur. * Alius tamẽ modus iuridicus obſeruari debet, quãdo neceſſe fuerit. Hæc dixerim propter neophytos nudos, & pauperes, qui vix habent quotidianum victum, quanto magis nummos pro tabellione, & iudice ſedenti pro tribunali. Miſereantur ergo illorum, & de plano procedant, ſeruando quod naturale, & Diuinum eſt.*

ARTICVLVS XII.

Vtrùm ſola cohabitatio ſine conſenſu faciat matrimonium vbi fuit impedimentum, illo ceſſante.

AN ad matrimonium verum, vel præſumptum ſufficiat, ſi duo coniuncti à principio affectu maritali, propter impedimentum quod tunc fuit, non potuerunt coniungi, poſt tamen, ceſſante impedimento, ſine nouo conſenſu cohabitauerunt ſimul: vtrũ iſta cohabitatio ſine nouo cõſenſu ſufficiat ad matrimonium verum, vel præſumptum. Iſtud dubium partim tra- Argu. 8.
ctauimus in prima parte: ſed tamen Dub. 1.
modò non pigebit, neque grauabitur lector, ſi clariùs, & aliquãto prolixiùs id repetamus. Et certè mihi hoc dubium non eſt dubium, ſed tamen quia quidam ex iuris prudentibus doctus, & ſatis in literis exercitatus tenet ſingularem opinionem, oportet diffinire quid tenendum.

Et ad dubium poteſt eſſe dubium, vtrùm ſi aliqui duo ſimul cõtraxerũt exiſtente impedimento, & poſtea eadẽ fide, ceſſante impedimento, manſerunt ſimul ſine nouo conſenſu, vtrùm ſit matrimonium verum in foro conſcientiæ, vel vtrùm dato non ſit in foro conſcientiæ, ſaltim ſit præſumptum in foro exteriori. Et hoc cõtingere poteſt dupliciter, vel ſemper ipſis manentibus in ignorantia impedimenti, vel nõ manentibus, ſed iam cognoſcentibus impedimentum à principio fuiſſe, ſed ceſſaſſe, tamen poſt adhuc manent iuncti. Caſus equidem contingit aliquan Pro neo-
do apud noui orbis indigenas, vt ſi phytis.
duo tempore infidelitatis contraxerunt, & tamen quia vel vir habebat aliam vxorem, vel fœminam alium maritum, non potuit eſſe matrimonium, ſucceſſu temporis ceſſat impedimentum,

tum, quia moritur alius vir, vel alia vxor: & adhuc poſt mortem ipſorum ſine nouo conſenſu manent ſimul ad plures annos, vtrùm ſit iudicandum matrimonium.

Diſpenſatio. Contingit etiam quando vnus fidelis, & alter infidelis, contraxerunt, & poſt infidelis baptizatur. Item. Quando in gradu prohibito poſt baptiſmũ contraxerunt ante diſpenſationẽ Pauli 3. in 3. & 4. gradu. De quo ſint concluſiones.

Pauli 3.

1. conclu. Prima concluſio. Si quando duo contraxerunt, fuit aliquod impedimentum, quo ſtante, matrimonium nullum fuit, ſi poſt ceſſante impedimento, non fuit nouus conſenſus interior, vel exterior, expreſſus verbis, vel ſignis, quantuncunq; ſit mutua cohabitatio poſtquàm ceſſauit impedimentum, in conſcientia non erit matrimonium. Probatur. Ad matrimonium requiritur mutuus conſenſus expreſſus inter legitimas perſonas, ita quòd non ſufficit vnum iſtorum, ſed vtrunq; requiritur: ſed nunquã fuerunt iſta duo ſimul, ex quibus neceſſario pendet talis contractus, ergo nunquam fuit matrimonium: nam à principio quando fuit legitimus conſenſus, perſonæ non erant habiles, ob quod non fuit matrimonium, neque poſtquàm ceſſauit impedimẽtum fuit conſenſus, licet perſonæ eſſent habiles: ſequitur ergo quòd neq; à principio, neq; poſt fuit matrimonium, ſi non fuit nouus conſenſus, poſtquàm ceſſauit impedimentum; quia quando aliquis effectus eſſentialiter dependet à duabus cauſis ex æquo, nunquã fit altera ipſarum concurrente, niſi vtraq; ſimul, ſicut in generatione hominis, non enim fit à ſolo viro, neq; à ſola fœmina, ſed ab vtroq; ſimul. Cùm ergo cõſenſus legitimus, & expreſſus, & perſonæ legitimæ ſint cauſæ neceſſariò requiſitæ, ex quibus dependet eſſentialiter matrimonium, neceſſariũ eſt ſimul concurrant. Et ſi non ſimul, nullo modo eſt matrimonium: at in caſu poſito nũquàm ſimul cõcurrunt, ergo nunquàm eſt matrimonium.

Ratio. Supra p. p. art. 2.

Ex iſtis poteris iudicare, quomodo quando duo, tempore antiquo, vel modò poſt baptiſmum iuncti ſunt: qui tamen non potuerunt iungi, vel quia habebat fœmina alium virum, vel quia vir aliam: & poſt contingebat illam fœminam quàm ante habuerat mori, vel virum mori, & manebant ſimul iuncti ſicut ante nouo conſenſu interiori: nunquàm eſt matrimoniũ in conſcientia. Et ſi modò iuncti ſunt, debet de nouo conſentire, ſi volunt eſſe coniuges. Vel ſi poſtquàm poſt mortem prioris manſerunt ſimul, & poſt cum alijs coniuncti, iſtud tertium matrimonium eſt validum, & non obſtat ſecundum: quia nunquam fuit matrimonium verum. Aduertant diligẽter religioſi: quia frequentiſſimè contingit. Idem dicendum, ſi fuit impedimentum diſparitatis cultus, quantuncunque poſt baptiſmum manſerint ſimul, ſi non fuit nouus conſenſus, nunquàm fuit matrimonium. Et ſi modò ſunt iuncti, debent de nouo conſentire. Et ſi ad aliud matrimonium tranſierint, non debent cogi redire ad primum: quia non fuit validum. Idem dicendum, ſi duo conſanguinei in gradu affinitatis, vel conſanguinitatis prohibito contraxerunt ante conceſſionem Pauli 3. vt ſi contraxerunt iam baptizati in 3. vel 4. gradu: poſt adueniente diſpenſatione mãſerunt ſimul, nunquàm fuit verum matrimonium, niſi ad ſit nouus conſenſus poſt diſpenſationem: & ſic ſi ſunt ſimul, debent de nouo contrahere, quòd ſi nolint, non ſunt cogendi, ſed poſſunt ſeparari, vel ſi cum alijs contraxerunt, non debent cogi redire ad primum matrimoniũ, quia nullum fuit. Et hoc eſt verum, ſiue impedimentum fuerit cognitum, ſiue ignoratum. Hanc ſentẽtiam expreſſe tenet Ricard. in 4. S. Tho. idẽ, & Adrianus in 4. & eam probat c. 2. de coniungio ſeruorum. & per c. 1. de eo qui dux. in matri. quam pollu. per adulte. Et adducit Hoſtien. & dicit eſſe opinionem Iuriſtarum. Eam tenet etiam expreſsè Panor. Extrà, de conditio. appo. cap. Super eo. Et gene-

Notandũ.

Pro neophytis.

Caſus frequentes.

Notandũ.

Ricard. in q.d. 40. q. 6.
S. Tho. ea. d. art. 4.
Celaia ibi q. 1.
Adrianus.
Hoſtien.
Panor.

neraliter intelligitur verum de quocunque impedimento, siue sit solum impedimentum stando in iure positiuo, siue in iure Diuino, siue sit consanguinitatis, vel affinitatis, vel seruitutis: nam Adrianus ponit exemplum de impedimento seruilis conditionis: & ibidem determinat, quòd qui duxit seruam in matrimonio, putans liberã, quantuncunq; postquàm fuerit donata libertas cognoscat eam, non est verum matrimoninm, si non adsit nouus consensus. Ricardus autem ponit exemplum in consanguinitate, & affinitate: & Panor. inquit. Si duo consanguinei contrahant sic. Ego tecum contraho, si Papa dispensset. Papa dispensante, non sunt vxorati, nisi nouus consensus veniat de nouo. Idē docto. subtil. Hæc quamuis aliàs in pri. p. fuerint tacta, ad maiorem declarationem, & vt nos intelligant, repetuntur: quia vt in principio operis diximus, ex proposito materiam extendere fuit in animo, & humili stylo scribere, vt Elephas vbi natat, ambulet & agnus.

Victo. in relec. de matri. Sco. d. 35. Sup. p. p. artic. 44. dub. 2.

2. conclu. 2. conclusio. Ad hoc, quòd matrimonium, quod à principio fuit nullũ propter impedimentum, postea cessante impedimento, per mutuam cohabitationem sit præsumptum matrimonium in foro exteriori: est necessariũ, quòd impedimentum sit cognitũ cessasse, ab ipsis qui contraxerunt, aliàs si semper sit ignoratum, cuiuscunque conditionis sit impedimentum, nunquàm (etiam si simul maneant post cessationem) præsumitur pro matrimonio in foro exteriori. Probatur.

Ratio. Ecclesiæ præsumptio debet fundari in aliquo vero rationabili: alioqui nullo modo per præsumptionem posset iudicare: quia esset vana præsumptio. Præsumit enim Ecclesia illũ, qui post sponsalia de futuro habuit accessum, habuisse affectu maritali, quia sic solent homines communiter facere, & ex tali vero fundat præsumptionem, quòd talis accedēs voluit facere sicut cæteri: & iudicat esse, vbicunq; postquàm cessauit impedimentum: sed si tale impedimentum à principio fuit incognitum, & modò similiter, non solet esse nouus consensus: quia non solent tales de nouo consentire, qui nunquàm dubitarunt impedimentum fuisse, ergo Ecclesia nullo modo potest præsumere illum, qui ante cum impedimento fuit iunctus, quòd post eo ablato, de nouo consensit, si nunquàm sciuit impedimentum fuisse, neq; cessasse: sed semper bona fide bene coniunctos esse. Ita est, quia non est solitum tales de nouo consentire, ergo nec Ecclesia præsumit tales cõsensisse de nouo: si ergo non præsumit, quia non est rationabilis ratio præsumendi: sequitur nunquàm in foro exteriori iudicandum pro matrimonio, si fuit semper impedimentum ignoratum, etiam si postquàm cessauit, simul manserunt iuncti. Et quòd tales non soleant de nouo consentire, qui ignorãt semper impedimentum, do. Abulen. expressè id affirmat. Sequitur ergo nunquàm Ecclesiam iudicare pro præsumpto, vbi præsumptio non est rationabilis, neq; fundatur in vero communiter contingenti.

Abulen. 8. c. 1. Reg. q. 37.

Ex hoc patet, iudicem non posse tales, qui semper ignorauerunt impedimendum, per solam communem cohabitationem, postquàm impedimẽtum cessauit, sine nouo consensu, iudicare tanquàm veros coniugatos esse, præcipuè quando contingit tales iam adinuicem diuertisse, & cum alijs contraxisse absq; impedimento. Et dato non esset ita verum, sicut est: sed dubium, non posset id fieri: quia quæ certa sunt, præualere debent dubijs. Cùm ergo de secundo matrimonio cõstet esse certum, & validum, quia nullum fuit impedimentum, & de primo vel est certum non fuisse, vel saltim debet esse dubium: sequitur non debere dissolui secundum verum, propter primum præsumptum. Et vt magis ista sententia corroboretur, est expressa determinatio Adriani, qui dicit hęc verba. Siquis contraxit cum serua, quam putauit liberam, deinde donata est libertate, quantumcunq; vir, etiam

Corrolla.

Adrian. in 4. de matrimonio.

etiam poſt libertatem, tractat, cognoſcit, & habet pro vxore, ſiue etiam verbis, ſiue factis exprimat, non iudicatur pro matrimonio, niſi detecta fuerit mutatio ſtatus, vel conſtiterit aliàs de animo, q̃ de nouo contrahere velit, vbi matrimonium non fuerit ritè contractũ: quia intelligitur omnia facere ex primo conſenſu, quẽ habuit cõtrahendo cum ea, dum ipſa erat ſerua. Et probatur per ca. 1. de eo qui dux. in ma. quàm pollu. per adul. & per c. 2. de coniu. ſer. Hæc Adria. Clarũ equidem eſt, q̃ loquitur in foro iudiciali, non in conſcientia: nam dicit, non iudicatur pro matrimonio, quantũcũq; eam tractauerat vt vxorem, niſi fuerit detecta conditio ſtatus, id eſt, ſi nõ fuerit cognitum impedimentum. Tameu in foro conſcientiæ, etiam ſi fuerit detecta conditio, non iudicatur pro matrimonio, ſi non adſit nouus cõſenſus, vt diximus in prima conclu. ergo loquitur in foro exteriori, & non in conſcientia. De quo dubio ſuprà non ſemel fecimus mentionem.

Solutio. quorundam.

Verum contrarium tenentes (propter quos iſta tempeſtas orta eſt) cùm viderint apertè Adrianum contra ſe, reſpondere conantur, verum eſſe dictum Adriani, quando eſt impedimentum illud conditionis, quia talis error perſonæ impedit, cum tollat conſenſum, & quantumcunque ſit mutua cohabitatio, ſi non ſit detecta conditio ſtatus, nunquàm præſumitur pro matrimonio: ſecùs tamen eſt in impedimentis conſanguinitatis, vel affinitatis, vel diſparitatis cultus, quæ ſolum ſunt impedimenta ex iure Eccleſiæ, & ſic in talibus ad præſumptum matrimonium, poſtquàm ceſſauit impedimentum, non requiritur ſcientia impedimenti, ſed ſufficit ceſſaſſe, cum mutua cohabitatione. Hæc illi. Sed ego miror, q̃ talem ſolutionem putent ſufficientem ad tuendam ſuam ſententiam contra iſtum doctorem, & contra veritatem. Et ad hominem eſt argumentum. Nam concedunt in illis, qui iuncti ſunt, obſtante impedimento erroris conditionis ſeruilis nõ eſſe præſumptum matrimonium, niſi impedimentum fuerit cognitum: ſed tamen non eſt ſic in conſanguinitate, & affinitate, vel diſparitate cultus, quia iſta ſolum pendet ex præcepto humano. Primum. Iſta differentia eſt nulla: nam impedimentum primum erroris conditionis, ita eſt impedimentum de iure humano poſitiuo, ſicut cõſanguinitas, & affinitas, & diſparitas cultus: quia ſtando in iure Diuino, & naturali, poteſt contrahere liber cum ancilla, etiam ſi putet eam liberam, vt latè probauimus in prima parte: quia ſolum impedit ex præcepto Eccleſiæ, illegitimãtis ſeruũ putatum liberum: ſequitur ergo cùm iſta omnia impedimenta ſint iuris poſitiui, eadem erit ratio omnium. Cùm ergo in impedimento erroris conditionis requiratur (poſtquàm ceſſauit impedimentum) cognitio eius ad matrimoniũ præſumptum: ſic & in alijs erit.

1. Ratio. contra tenentes cõtrariũ. Sup. p. p. art. 29.

Secundo deficit ſolutio: quia ſicut dominus Adrianus ponit exemplum in impedimento erroris conditionis, ponit Panor. in loco allegato de conſanguinitate, & expreſſiſſimè Ricardus dicens. Vtrùm ſi aliqui cõtraxerũt in gradibus prohibitis intra 7. gradum, quando olim prohibitũ erat talis gradus, & poſt conceſſum eſt, vt vſq; ad 4. vtrum qui ante iſtam conceſſionẽ fuerant in 5. & 6. gradu coniuncti, poſt, adueniente diſpenſatione, ſint verè coniugati, ſine alio nouo conſenſu: & reſpondet, q̃ nullum inter tales fuit matrimonium, neq; per reuocationem illorum ſtatutorum fuerunt illa matrimonia confirmata: quia conſtitutiones matrimonij ad præterita matrimonia non trahuntur. diſt. 13. Ante triennium. Et 35. q. 3. de inceſtis. & Extra, de conſang. & affinit. c. Non debet. vbi dicitur. De cætero liberè copulentur: per quod datur intelligi, ſecundum Glo. ibidem, q̃ per iſtam reſtrictionem prædicta matrimonia non fuerant confirmata: vnde coniuncti ſeparari potuerunt, ſi voluerint: nec debuerũt ſimul cohabitare carnaliter, niſi illi de nouo contraxerunt tacitè

Inſtãtia ✠

Ricard. d. 40. q. vl. ✠

Sup. p. p. ar. 44. dubio 1.

Gloſſa,

vel expresse. Dico, tacitè: quia si post publicationem restrictionis consanguinitatis vsq; ad 4. gradum simul steterunt scienter, intelliguntur ratificasse
Notanda. matrimoniũ. Non tamen per hoc fuit ratificatum quo ad Deum, nisi de nouo interuenerit mutuus interior consensus. Nec fuit necessaria noua expressio per verba: quia cum interiori consensu expressio consensus, quando cõtraxerunt de facto, sufficit ob matrimonij fauorem. Extra de consang. c. Non debet. in glo. Hæc Ricardus. Ecce quàm apertè dicit, ad hoc q; sit quantum ad Deum matrimonium, nõ sufficere impedimentum sit ablatum, quod fuit à principio, sed cum hoc requiritur nouus consensus interior. Et ad hoc quòd præsumatur matrimonium, requiritur post publicationem restrictionis, simul steterint scienter, quia tunc intelligitur ratificasse. Ergo dato stent simul, si ignoranter, & non cognoscunt impedimentum, nunquàm intelliguntur ratificasse, neque præsumitur ratificasse. Et expresse ponunt doctores isti graues, & adhuc
Panor. Iurisconsulti. vt Panorm. & probant ex decretis, & Concilijs. Et ratio valde probat non esse in foro Ecclesię prę sumptum matrimonium illorum, qui cum impedimento à principio cõtraxerunt, & post, sublato impedimento, simul manserunt, si semper ignoratum fuit impedimentum: sed ad hoc quòd sit præsumptum in foro exteriori, est necesse eos simul cohabitasse, post cognitum impedimentum, quia tunc rationabiliter præsumitur eos de nouo consensisse. Et quandoquidem cognito impedimento, quod à principio fuit, intelligunt tũc matrimoniũ nõ fuisse. & post cognoscunt impedimentũ ablatum, & simul manent; præsumitur consensus nouus: alioquin si nollent de nouo consentire, statim separentur in inuicem: quia communiter homines sic solent facere: & in hac veritate præsumptio Ecclesiæ fundatur, ob id iusta est præsumptio, aliàs iniusta esset, si semper, ignorato impedimento, præsumeretur consensisse de nouo. * Vnum tamen hic consideratione dignum puto, q; quando dicimus sufficere interiorem consensus ablato impedimento quãdo exterior præcessit, intelligitur si ille exterior fuit eo modo quo per Concilium Tridentinum diffinitum est in sessione 24 cap. 1. scilicet, quòd sit coram testibus duobus, vel tribus, & præsente parocho: quia si à principio fuit consensus exterius coram testibus, sed sine parocho, si postquàm ablatum est impedimentum sit interior consensus non sufficit: quia etiam expressus modo non sufficeret sine testibus, & parocho, & qui fuit ante non sufficit, quia fuit sine parocho, ob id ad hoc, quòd sit validum matrimonium requiritur consensus expressus, vt disponit Concilium ante Concilium Tridentinum sufficeret: quia consensus sufficiebat, & testes, & Parochus non erant de essentia matrimonij, sed modo non, & in isto sensu debet intelligi, quando in 1. & 2. parte loquuti sumus, quòd sufficit interior consensus quando exterior præcessit, & si hic diffinita olim iuridica erant, modo tamen ad Concilij Tridentini diffinitionem est recurrendum.

ARTICVLVS XIII.

Quid agendum in matrimonio, quando alter coniugum negat consensum.

APVD neophytos contingit, quòd vnus secretè promisit alteri fidẽ de matrimonio, & simul iuncti fuerũt, post fœmina, vel vir transeunt ad aliud matrimonium, incipit dolore, petit alium, quia primum ipsum duxit. Pono exemplum. Quidam vir accepit secretè, & sine testibus Mariam in vxorem, & per expressum consensum vtriusque fuit verum matrimonium: post diuertunt in inuicem, & ipsa fœmina nupsit alteri, vel non vult esse cum isto, cum quo primo contraxit: sed negat se contra-

traxisse, & negat voluisse eum in virum, viro tamen constat de mendacio ipsius fœminæ: sed quia secretè, ipsa negante, non potest conuinci, quid agendum est in conscientia? Vtrùm iste vir possit aliam ducere? vel vtrùm teneatur spectare ipsam fœminam quoad resipiscat? Quòd si tenetur spectare, est difficile: quia potuit esse quòd corde dissensit, licet voce declarauerit. Quòd si ita contigit, non est matrimonium: & sic licebit viro aliam ducere per cap. Tua nos. de sponsali. quia credendum esset talem fœminam non esse immemorem suæ salutis, negando veritatem in re tam graui: & quòd possit aliam ducere, non videtur: quia ex quo ei constat illam primam legitimam esse vxorem, nullo modo potest alteri licitè adhærere. Quid ergo tali viro consulendum in conscientia? At quia hæc præcipuè propter neophytos disputamus, oportet distinguere de modo quo est consensus: nam potest esse consensus, quando promisit fœminæ eam ducturum, vel de præsenti, (Ego accipio te in meam, & fœmina similiter voce promisit. Vel potest contingere (sicut frequentissimum erat) quòd solum parentes, vel alij loquuti fuerint de matrimonio, & ipsi conuenerint sine aliqua expressione cõsensus: & hoc dupliciter, vel q̃ postquã loquuti sunt de matrimonio inde ad dies paucos, vel ipsa, quæ præbuit consensum, permittens se cognosci, fugit à viro, vel nõ statim, sed post vnũ annum, aut duos. Et itẽ, si postquàm verbis explicuit consensum, deinde ad paucos dies fugit à viro, vel reuocauit cõsensum, vel nõ statim reuocauit, sed post multos dies. His suppositis, respondetur.

Modus diuersus ad cõsensum.

1. conclu. Prima conclusio. Vir qui consensit in aliquam, & ipsa similiter consensit per expressam promissionem, si manserunt per multum tempus simul in vnum, posteà ipsa dicente non consensisse, & diuertente à viro propria authoritate, non potest licitè aliam sumere. Probatur. Qui

3. Ratio. exponit se periculo peccandi mortaliter, peccat: sed qui solum quia vxor dicit non consensisse, aliam ducit: exponit se periculo mortaliter peccandi, quia peccato adulterij, eo q̃ potest vxor resipiscere, & dolere, & dicere cõsensisse, ergo ei non licet aliam ducere. Eccles. 3.

2. Ratio. Ad Ro. 13 Secundo. Qui facit contra conscientiam, ædificat ad gehennam. c. Literas. de resti. spoliator. sed qui statim vt vxor negat consensum, aliam ducit, facit cõtra conscientiam, ergo peccat quia facit contra scientiã quam habet de cõsensu explicato verbis vel signis.

Ratio. 3. Tertio. In dubijs tutior pars est eligenda. c. vnico. de scrutinio. & c. 2. de obserua. ieiu. & c. Iuuenis. de sponsalibus, sed dubium est, vtrùm talis verũ dicat, vel mentiatur, & probabilius est mentiri, cùm nõ reuocauit consensum statim, sed per longum tempus manserunt, & tutius est non ducere aliam, sed spectare, licet modo neget consensum, ergo non licet viro aliam ducere solũ quia vxor dicit non consensisse. Hæc est sententia Hugo. lib. de sacramentis. vbi dicit, neq; Ecclesiam dare licentiam vt ducat aliã, sed debet spectare ipsam, si non potest cõuinci testibus: & ipsi in pœnam (quia secretè cõtraxit) non datur licentia vt contrahat cum alia. Determinat idem Ricardus in 4. dicens, tali nõ licere: quia talis vir qui audiuit, & intellexit verba expressiua consensus, vel signa, & per multum tẽporis non fuerunt reuocata, non tenetur ei credere, si post dicat se non consensisse, quia præsumitur eam mentiri: vt est determinatum in c. Per tuas. de probationibus. Propter hoc non licet ei aliam ducere: quia si hoc coram testibus non factum est, in pœnam sui peccati (quia contraxit absq; testibus) manebit sine matrimonio vsq; ad mortem fęminæ, quæ negat. * Hæc modo vim non habent cum talia clandestina coniungia penitus sint irrita & nulla in Concilio Tridentino sessione 24. c. 1. solum pro infidelibus tempore infidelitatis posset desseruire. Hugo. lib. 2. de sacramen. p. 11. c. 6. Ricar. in 4. d. 29. q. 3.

2. conclu. 2. concluſio. Si vnus in alium conſenſit in matrimonium, & per verba expreſſa vtriusque, vel per ſigna, quando præceſſerunt verba de matrimonio à parentibus, vel conſanguineis, & alter ipſorum dicit ſe non conſenſiſſe ſtatim poſt matrimonium cõtractum, vel monſtrat hoc factis, fugiens à conſortio, ſicut contingebat apud Michoacanenſes, poterit qui verè conſentit (alio negante conſenſum, & probante, quia fugiebat) contrahere cum alia ſine aliquo peccato. Probatur: quia tunc eſt probabile, & veriſimile, non conſenſiſſe, cùm fugit, & non vult cohabitare alteri, vel illud dicit verbis ſtatim non multum temporis poſt contractum matrimonium: ſequitur ergo licere ei ducere aliam. Hæc eſt ſententia expreſſa Ricardi in loco allegato. Et probatur ex c. Præterea, Extra, de teſtibus cogendis. Ex hoc poteris quã plurimos excuſare apud Michoacanenſes, qui poſt promiſſionẽ dicunt non voluiſſe, & ſignum dant: quia nolebant ſimul cohabitare, ſed fugiebũt. Dato hoc, ille qui verè conſentit, altero negante conſenſum, poteſt licitè contrahere cum alio.

Notan.

Ratio.

Ricar. in 4 d. 29. q. 3.

Cõſiderãdum propter indigenas.

3. conclu. 3. concluſio. Probabiliter credo verum eſſe apud noui orbis neophytos ſi quis ſiue vir, ſiue fœmina conſenſit in matrimonio alterius, & ſcit alterũ etiam conſenſiſſe: & tamen quæ negat, ad aliud tranſit matrimonium, poterit abſq; mortali etiam qui relictus eſt, & verè conſenſit, ad aliud tranſire, dummodò non certò ſciat qui negat mentiri. Volo dicere, q; ſi vir promiſit fœminæ, & ipſa ſimiliter promiſit viro expreſsè: ſi dicat fœmina poſtea, non voluiſſe, quando expreſſa protulit verba, & eo relicto, alteri nubat: ſi vir non certò ſcit eam mentiri, ſed habet coniecturas vnde poſſit dubitare verum eſſe quod dicit, vel quia timore protulit, vel quia amore nimio, vel quia ſine conſideratione, vel quid ſimile: tunc dico probabile eſſe (poſtquàm alteri iuncta eſt ipſa quæ negat conſenſum) viro licere aliam ducere. Probatur: quia poteſt credere fœminam non eſſe immemorem ſuæ ſalutis. Et quandoquidem videt confitentem, poteſt iudicare verum proferre. Et cùm matrimonium non debeat claudicare, videtur quòd contrahendo cum alia non peccat. Certè ego non damnarem de mortali: & præcipuè (cognita conditione eorum) hoc tenet verũ: quia facilè verba proferebant, vel ad dictum aliorum iungebãtur ſine promiſſione, timore, vel aliqua cauſa. Item: quia nimis graue eſſet in caſu ad continentiam perpetuam obligare: imò ad mortem æternã videntur damnati, quia vix abſque muliere viuere poſſunt propter operum communicationem neceſſariam. Parum eſſet cõtinere, ſed non eſt vnde veſtiantur, niſi fœmina, quã habent in conſortio, veſtẽ texat. Nõ eſt vnde cibum, niſi ipſa fœmina quotidie paret. Videtur ergo probabiliter dici rigorem quem ponit Hugo de Sancto Victo. in indigenas noui orbis non habere locum, propter eorum conditionẽ: ſed quotienſcunq; qui ſtat pro matrimonio, alio negante, & non eſt certus illum qui negat mentiri, ſed dubitat vtrùm ita ſit: etiam ſi inclinetur magis in contrarium, videtur quòd ſi negans ad aliud tranſeat matrimonium: alius qui affirmat contraxiſſe etiam cum tali dubio, contrahere licitè poterit cum alia. Et credo ſi Summus Pontifex eorum cognoſceret naturalem conditionem, determinaſſet licitè id fieri, ſicut conceditur de illa, quæ protulit conſenſum, & ſtatim reuocauit, & negauit conſenſiſſe. Si tamen alius contrarium affirmet, non contendo: ſed cognita ipſorum conditione, hoc apparet. Concluſio maximè tenet verum in illis, qui conuenerunt ſine expreſſione conſenſus, ſed ſolum quia alij loquuti ſunt pro matrimonio, ſicut ſolitum erat: tunc equidem rationabiliter poſſet dubitari, vtrum verum ſit non conſenſiſſe: quia ſic loquebantur de matrimonio, vt ipſi contrahentes ignorarent penitus contractum. * Omnia iſta dubia per Concilij determinationem Tridenti. ſunt ablata,

Ratio.

Pro neophytis.

Hugo. lib. 2. de ſacram. p. 11. cap. 6.

Probabile non tamẽ certum.

ablata, loquendo de neophytis postquàm ad fidem conuersi, modo suprà dicto conuenerunt.

4. conclu. 4. conclusio. Quando alicui constat de expressione consensus alicnius, & omninò negat qui expressit cõsen sum expressisse, nullo modo licet ei aliam ducere, vsque ad mortem illius, cum qua expressit consensum. Volo dicere aliud, quàm in alijs. Nam dixi in præcedenti, talem posse aliam ducere: quia alter negabat consensisse in corde, licet affirmabat protulisse verba. Et quia cordis arcana nulli possunt esse nota, nisi soli Deo, potuit meritò dubitare. Et illud dubium potuit excusare eum à peccato, contrahendo. Modo verò loquimur, quãdo expressio verborum præcessit, & alter negat præcessisse. Vnde dico, q̃ illi, cui cõstat euidéter, plata fuisse verba: licet alius neget, nunquam est licitũ transire ad aliud matrimoniũ, vsq; ad mortẽ primè, si omninò est memor, q̃ præcessit talis expressio, & nullo modo dubitat. Probatur. Semper est in peccato cum alia, quia constat, & nullo modo dubitat suam esse illam, quæ negat talia verba protulisse, ergo non potest aliã ducere: quia viuente prima, non potest aliam ducere, & quotiescunq; ad alteram accedit, peccat mortaliter. Dixi dummodò sit certus talia verba præcisisse: quia si (fortè) veniat in dubium, ratione dubij licitum erit, sicut diximus in præcedenti cõclusione. Tamen si cõstat, & nõ potest conscientiã deponere, nullo modo licet alteri accedere, quamdiu talem habet certitudinem de mendacio veri coniugis. Hęc videntur sentire doctores præallegati. Et quãdo aliquis esset vni iunctus, & dubitaret probabiliter aliam suam esse vxorem, & non istam, tunc in dubio teneretur non petere debitum, licet posset reddere. Verum si esset certus aliã esse vxorem, nõ posset reddere, neq; petere. Si ergo ita est, sequitur q̃ quando est certus habere verã vxorem, quia ei constat de expressione cõsensus (quam tamen negat fœmina) nullo modo licitè talis vir potest aliã ducere, sed peccat. Idem dicendum, si fœmina dubitet de viro, si alium habeat verum maritum, eadem enim est ratio vtriusque.

S. Th. 1. 2. q. 57. ar. 4. Cõtrariũ Scot. in 4. d. 9. q. 2. Gab. ibi, & super can. lectio. 31. Maio. d. 9. q. 1. Notandũ. c. Inquisition. de sẽ ten. excõmuni.

c. Inquisition. de sẽ ten. excõ.

Dixi, q̃ neq; potest petere, neq; reddere in dubio, supposito mala fide contraxit: quia si bona fide, etiam si dubitet, potest & reddere, & petere, quo usq; constet, si modò (facta diligentia) non inuenit alium esse virum. Et manente dubio potest petere, quia possidet iustè. Et in alijs contractibus humanis sic est, quòd qui bona fide contrahit, licet incipiat dubitare, si facta diligentia, non inueniat verum dominum, rectè potest vti re. Sic docet magister. Victoria grauis author, olim præceptor meus. Sic Soto in suo de iustitia & iure lib. 4. q. 5. arti. vlt. & in 4. Et textus. c. Dominus. de 2. nuptijs. & c. Inquisitioni. de sententia excommunicat. vbi dicitur, quòd cum dubio non possit exigere, intelliguntur quando cum tali dubio, & mala fide cõtraxit, vt in c. Dominus. est apertissimũ. Notanda valde sunt ista propter neophytos. Et quidem dato hæc videantur esse contra communem opinionem (saluo aliorum iudicio) valde probabiliter sunt dicta: quia si quis habet vsufructum alicuius rei bona fide, non venit priuandus, etiam si incipiat dubitare, vsq; dum constet. De quo suprà in hac p. artic. 1. causa 4. & infrà artic. 18. ex professo.

Qui adhibuit diligentiã, in dubio põt petere, & reddere.

Victoria. Soto in 4. d. 27. q. 1. ar. 3. & d. 37. q. vni. art. 5.

Pro neophytis.

ARTICVLVS XIIII.

Quid consulendum, quando alter negat consensisse.

QVAERITVR, duobus circa matrimoniũ contradicentibus, sic vt vnus affirmet promissionem factam, & alius neget, vtrùm ei cui cõstat de promissione facta, quam alter negat: licitè possit religiosus, vel alius consulere, vt aliam ducat vxorem, vel aliam quærat, sicut solet dici.

Notandum, q̃ vel talis qui affirmat Nota

fuisse matrimonium (altero negante) habet aliam, vel non, si habet potest dubium esse, vtrùm liceat consulere ei, vt quam habet non dimittat, cùm tamen sciat aliam fuisse vxorem veram, licet ipsa neget, vel vtrùm debeat admonere dimittere quam habet, si non potest conscientiam deponere, vel (si nullam habeat) consulere quòd quærat aliam, vel quòd nullam accipiat vsque ad mortem.

1. conclu. Prima conclusio. Viro, seu fœminæ certò scienti, alium qui negat consensisse & promisisse, nullo modo licet cõsulere, si nullam habet: vt aliam ducat. Probatur. Qui consulit peccatũ, vel mouet ad illud, peccat: sed qui consulit tali ducere aliam, consulit peccatum. Patet. Talis peccat aliam ducendo, vt suprà diximus: quia facit contra conscientiam, habendo propriam coniugem viuam accedendo ad aliam: ergo & qui consulit. Digni enim sunt morte (ait Paulus) non solum qui malum qui mala faciunt, sed qui consentiunt facientibus, quanto magis verũ est de consulentibus malum, quandoquidem consentientes etiam peccant? Tex. est in c. Mulieri. de iure iurand. vbi habetur, quòd mulieri quæ afferit q̃ aliquis sibi p̃misit, quod ille negat: & alias probationes non habet neque prohibet Iudex q̃ cum alio cõtrahat, neq; dat licentiam ratione dubij.

1. Ratio. Ad Ro. 14

Ad Ro. 2.

2. Ratio. Matt. 18. Secundo. Quilibet tenetur non scandalizare proximum, sed qui consulit aliam ducere, proximum scandalizat, dando occasionem ruinæ, vt dictum est: ergo tenetur non consulere ducere aliam. Quare sint cauti ministri cum noui orbis neophytis quando est contradictio, vt vnus affirmet consensum, & promissionem, & alius neget: non consulat affirmanti, aliam ducere solum ex hoc, quòd alter negat: nam si ille qui affirmat, certus sit de contrario quod negatur, nullo modo licet consulere aliam ducere: quia talis non potest licitè aliam ducere, quando de hoc, quod alius negat, ipse est certus: imò neq; Episcopus (etiã si vt Iudex iudicando secundum allegata, & probata) affirmãtem absoluat à matrimonio: quia alia negante, non probatur matrimonium, nec potest affirmanti dare licentiam, aut consulere vt aliam duceret, aliàs peccatum consuleret: sed solum Episcopus declarat liberum talem affirmantem à tali matrimonio: quia non compellit eos simul stare, cum vno negante, nulla sit probatio. Et sic si affirmanti constat de mendacio negantis (dato propter testium defectum probari non possit) non potest aliam ducere, neq; aliquis directè consulere id potest. * Hæc licet desseruire non possint modo pro cõiunctionibus matrimonialibus quæ post Concilium Tridentinũ celebrantur, cum sint irrita matrimonia quæ sine testibus, & parocho, vel alio de eius licentia fiunt. Tamen desseruire possunt in nouo orbe pro illis qui de nouo conuertuntur, qui ante baptismum repudiabant facilè, & plures admittebant, & non tenebantur legibus Ecclesiæ, quòd est considerandum.

Notẽt ministri.

2. conclu. 2. conclusio. Tali viro, vel fœminæ affirmanti quod alter negat, licitè cõsulitur conscientiam deponere de consensu alterius, scilicet, quòd credat non consensisse: qua deposita, licitè monetur vt aliam ducat. Probatur. Licitè quis consulit quod ipse potest facere, sed licitè ipse potest conscientiam deponere, credendo probabiliter decipi, & alium qui negat verum dicere: quia esset bene sentire de proximo, ergo si licitè ipse facit, licitè quilibet consulere potest, & deposita conscientia, potest moneri, vt aliam ducat: nam deposita conscientia, ipse põt sine peccato aliã ducere, poterit ergo moneri ad illud. Quòd ipse (cõscientia deposita) possit sine peccato aliã ducere, patet ex superiùs dictis: q̃a credés rationabiliter nõ habere vxorẽ, post aliã ducere, si alias non sit prohibitum ei, ergo cum ipse possit aliam accipere, poterit & quilibet ad id monere, & cõsulere absque peccato. (Si tamen conscientia fuerit deposita) quia si nunquàm deponitur, non licet aliquo modo: nam agens contra conscientiam,

Ratio.

Ad Ro. 14 ædificat ad gehennam,teste Paulo. Ex isto poterunt excusari illi, quibus in casu quo vnus affirmat, alter negat, consulitur aliam ducere: quia priùs solet consuli de dimittenda conscientia,dicendo ei,Credas verè sic esse, sicut talis affirmat,putà non consensisse,nec tibi promisisse. Et sic facilè deponunt conscientiam: quod non posset apud Hispanos facilè fieri. Et conscięntia deposita, licitè datur consiliũ: & ipse non peccat aliam ducendo. Et absq; dubio ex indigenarum noui orbis conditione intelligo eos ad dictum religiosi sic conscientiam deponere, vt planè nullus etiam minimus remaneat scrupulus de opposito. Et ad remedium eorum isto artificio opus est vti,ne cõsulens,& consultus pereant.

Nota pro neophytis

3. concl. 3. conclusio. Illi,qui affirmat consensum(vxore negante) si habeat aliã vxorẽ,cũ qua contraxit, licitè consuli tur,vt conscientiã deponat,qua deposita,rectè monetur ne dimittat quã secundo habet. Probat. Potest conscientiam deponere,& bene facit deponendo, bene iudicando de proximo: ergo potest quis licitè illud consulere (& deposita) licitè non dimittit quam secundo duxit: imò tenetur non dimittere: ergo licitè quis consuluit non dimittere illam. Et istum modũ seruando licitè religiosus in casibus istis qui frequenter eueniunt, potest illi qui affirmat (altero negante matrimonium) cõsulere,si nullam habet (cognita eorum conditione) vt aliã ducat, vel si habet iam secundam, vt non dimittat: dummmodò priùs consulat conscientiam dimittere, qua dimissa,licitè fit vtrumq;, & facilè dimittunt: & quibusdam non consideratis, vel alijs in contrarium cogitatis, facilè mutantur in contrarium,quod in nobis non experimur, quia ampliùs mouemur ob obiectis, eo quòd obiecti rationem, & omnes circunstantias pensitemus, non sic tamen neophyti noui orbis. Ex quo prouenit in nobis aliquando multum conari ad deponendam conscienciam in aliquo agibili, & tamen non posse. Prouenit

Ratio.

Pro neophytis.

enim ex subtili cõsideratione rerum, & efficaci imaginatione ex intensa cõsideratione,& intellectione rei.

ARTICVLVS XV.

De actu coniugum quantum ad medium coeundi.

PRo cõplemento istius materiæ quæritur. Vtrùm quocunq; tempore, & quocunq; loco, & qualicũq; modo (seruato tamen vase naturali) licitum sit coniugibus,& reddere,& petere debitum.

Pro solutione quãtum ad modum, notandum quòd modus naturalis & debitus coeundi est: si mulier iaceat in dorso,& vir ei incumbat,quo modo sequitur facilè conceptio, & retentio. Ob quod natura istum modum determinauit. Omnis enim deuiatio à modo isto videtur innaturalis,& inhonesta. Tamen in vno modo est maior deuiatio,quam in alio. Per concubitum quidem lateralẽ deuiatur à naturali modo,licet non multum: sed aliquantulo maior est deuiatio sedentium: & maior est stantium. Omnium verò maxima est mutato situ ad retrorsum, modo brutorũm,licet seruetur naturale vas. In omnibus istis modis est innaturalitas, seu indebitus modus. Et præter istos est: quando fœmina supergreditur virum, & vir iacet. 1. Nota.

Est etiam notandum,posse coniuges conuenire in tali actu, vel causa prolis,vel debiti reddendi,vel fornicationis vitandæ vel saturandę libidinis,vel causa sanitatis procurandæ, vel conseruandæ. His suppositis respõdetur. 2. Nota.

1. conclusio. Illi qui verè coniuges sunt,quomodocunq; iungantur extra debitum modum à natura ordinatũ, peccant, aliquando venialiter, & aliquando mortaliter. Probatur. Quotiens alio modo cõueniunt coniuges, quam est in vsu,& à natura ordinatum (vt scilicet fœmina iaceat, & vir supergrediatur) fit contra ordinem à 1. conclu.

Ratio.

natura inſtitutum ſed quotiés fit deuiatio à tali ordine, cõmittitur pecca tum ab illis qui libere declinant: ergo quandocunq; coniuges iungãtur alio modo peccant: quia quicunq; agit cõ tra ordiné naturæ agit contra rectam rationé, ſed qui contra rationem agit, ſemper peccat, intelligitur tamẽ quan do non ſit aliqua cauſa rationabili deuiatio a tali vſu naturali, vt poſt declarabimus: nam in tali caſu excuſaretur à peccato. Dixi, aliquando mortale, aliquando eſſe veniale. Pro quo ſit 2. concluſio.

2. conclu. Alb. Mag. d.31.ar.20

2. concluſio. Si vir cognoſcat vxorem ſedendo, vel ſtando, vel ex latere, vel retrorſum admodum brutorum, licet ſemper ſit peccatum (ſine neceſſitate vrgẽte) iſto modo coniungi, erit mortale quando per talem modum non poteſt fieri generatio. Volo dicere, ꝙ cum ſine neceſſitate iſtos modos obſeruare ſit malum: mortale tunc iudicabitur, quando per talem modum non poteſt eſſe generatio ex parte viri, néque conceptio ex parte fœminæ: quia videtur totaliter ille modus damnatus per prima principia iuris naturæ, ſiquidem omne illud quod impedit finem principalem intentum â natura in aliqua operatione, dicitur eſſe prohibitum per prima principia iuris naturæ: cum ergo per concubitum maris, & fœminæ natura intendat generationem, ſi modus coeundi tollit talem finem (quia cum ipſo non poteſt ſtare generatio) eſt prohibitus, & mortale peccatum: at quia ſi vir iaceat: & fœmina ſupergrediatur, videtur non poſſe fieri ſeminis receptio, vel ſi fiat receptio non erit debita retentio, veriſſimile eſt eſſe peccatum mortale ſic commiſceri coniugatos, quamuis Albertus Magnus putet non eſſe mortale, quia exiſtimat fœminam poſſe concipere, eo ꝙ ſit in matrice fœminæ virtus attractiua ſeminis viri. Sic Sylueſt. in verbo, Debitum coniugale. Et id ipſum ſuſpicor quando retrorſum more brutorum fit coniunctio, quia vel non eſt ſeminis receptio, vel (ſi eſt receptio) non eſt conſeruatio: licet de iſto ſecundo nõ ita certum ſit: ſicut de primo nam primum cõmuniter aſſeritur à doctoribus, mortale eſſe, propter enormitatẽ contra naturam: quia non poteſt debitè ſemen a fœmina recipi. Item: quia iſtud ponit inter cauſas diluuij in hiſtoria ſcholaſtica. Dicitur enim ꝙ fœminæ in veſaniam verſæ ſupergreſſæ viris ſuis abutebãtur: at diluuium propter peccata mortalia à Deo factum eſt. Sicque aliqui exponunt illud Pauli. Fœminæ eorum immutauerunt vſum naturalem, in eum qui contra naturam eſt. De ſecundo verò non ſic pro certo affirmant docto. Nã S. Thom. dicit, Si vir cognoſcit fœminam extra vas debitum, ſemper eſt peccatum mortale: quia proles ſequi non poteſt. Si autem mutetur ſitus ad poſteriora, non eſt ſemper peccatum mortale. Alij etiam dicunt talem modum non eſſe ſemper mortale, ſed credunt aliquando mortale eſſe. Nec iſtorum dari poteſt certa regula: niſi (ſuppoſito peccatum eſſe) quando ſine neceſſitate talis fit abuſus. Tunc enim erit mortale, quando per illum abuſum generatio ſtare non poteſt: quia non poteſt eſſe receptio ſeminis à fœmina, vel debita retentio. Verum tam de hoc modo: quàm de illo iudicando, non oportet damnare tales concubitus de mortali, ſed propè mortale exiſtimare ad reprehendendum, ad arguendum, & increpandum. Sed quia poteſt eſſe, quòd etiã per talem modum poſſet generatio ſequi: quia in fœmina non ſolum eſt virtus ſuſceptiua ſeminis, ſed attractiua, non expedit omnes tales concubitus certitudinaliter affirmare eſſe mortalia, ſed ſufficit opinari, vel tanquam verius affirmare, tamen non ſic quin contrarium ſit probabile. Et nõ negãda eſſet abſolutio coniugibus nolentibus abſtinere a tali modo coniunctionis, licet do. Abulen. ſuper Matt. abſolulè teneat eſſe mortale. Verum Albertus Magnus, & Sylueſt. non diffiniunt, vbi ſuprà, nec Caiet. in verb. matri. vſus peccata.

Hiſtoria ſcholaſtica.

Ad Ro. 1.

S. Th. d. 31

Regula.

Nota.

Abulen. Matth. 5. q. 228.

Albertus.

Sylueſt.

Caiet.

Prohibitũ per prima principia iuris naturæ.

S. Th. d. 33

Vigue. ca. 16. §. 7.

Albertus.

Sylueſt.

3. con-

3. conclu. 3. conclu. Abusus vltra modũ consuetum, & per naturam ordinatum aliquando fieri potest absque peccato: vt si fœmina aliter cognosci non potest, vel propter timorem aborsus, vel debilitatem, aut pinguedinem vẽtris, & periculum suffocationis. Probatur. Illa declinatio a modo consueto naturali fit propter bonum finem: quia non intelligitur declinatio a ratione recta quæ iudicat minus malum sustinendum ad vitandum maius: ergo cũ sit maius malum mors, sequitur bene fieri sustinendo aliquid præter naturalem ordinem propter vitam conseruandam alicuius: quia maius bonum est vita hominis, quam conseruatio illius modi naturalis. Et licet nõ seruetur modus naturalis in tali actu particulari, seruatur tamen in hoc q̃ pro maiori malo vitando, licitum est minus malum subire, quod in casu nõ habet rationem mali.

Ratio.

13. d. capi. duo mala.

4. conclu. 4. cõclu. Licet (secluſa necessitate) mortale videatur vel propè, si mulier sit supra virum, vel more brutorũ retrorsum cognoscat, probabile est apud Neophy. antequã audiuerint malum esse (si nõ semper aliquando fiat per ignorantiam inuincibilem eos excusari. Probatur, quia si nihil audiuerunt de malitia talis modi cõcubendi, & nõ potuerunt tales scire per naturam, sequitur eos inuincibiliter ignorasse, quia q̃ non est de se notum, potuit ab eis inuincibiliter ignorari: sed non est per se notum, talẽ abusum esse malũ, cùm non constet de nocumento quod infert proli, præcipuè qnia potest contingere tales qui iunguntur habere filios: ergo possunt inuincibiliter ignorare esse malũ de se. Et ita suspicor de noui orbis Indigenis, quos nõ damno de mortali. Tanta enim est aliquorum rusticitas, vt non solùm hæc quæ omnino malitiam non continent euidenter, credã inuincibiliter ignorare posse, sed & alia, quæ clarius inuolutam habent malitiam, sicut est habere accessum cum muliere, quæ aliam habet virum, retinendo eam in matrimonio, id etiam iudicio in pollutione quæ fit manibus voluntariè: quia existimo (cùm non sit per se notum tale superfluum semen nullo modo licere fundere, nisi propter prolem, & inter coniuges) ipsos habere ignorantiam inuincibilem antequam sint edocti, quod iam intelligunt omnes ferè: Et sic non statim damnandi de mortali, qui nondum intelligunt, quotiens, polluerunt se scienter. Idem de concupiscentia fœminarum si vir est, vel virorum, si fœmina est: quia antequã eis denuncietur, & moneantur vt abstineant, credã eos inuincibiliter ignorare malum esse, cùm nulli nocumentum ex hoc venire cognoscant. Si tamen hoc durum videtur, quia Paulus affirmat opera carnis esse manifesta, non contendo, quia hæc intelligo secundum B. Paulum, & non contra eum, quia cum ista non sint de primis principijs iuris naturæ, possunt ignorari aliquibus, vt supra in 2. parte dictum est. * Non enim statim omnibus apparet, sed discursu opus est ad probandum, ex ipsis Decalogi præceptis, esse mortale pollutionem voluntariam. Et quidem quòd vagus concubitus mortale sit, potuit ignorari apud barbaros, vt placet Soto lib. 1. de iure, & iust. q. 1. artic. 4. ad primum argumentum & quæstio. 4. eiusdem lib. artic. 4. idem lib. 2. q. 1. art. 3. Et fortè vitium contra naturã: nam tam sunt rudes, & ferales aliqui homines, vt inuincibiliter potuerit ignorari, De quò iam suprà diximus in 2. par. art. 7. in 2. ratione tertiæ conclusionis, & in artic. 22. * Ista volui notare propter confessores, quos oportet aliquando non nimis solicitos esse intelligere, & exacte cognoscere vtrum hoc sit mortale, vel veniale, sed (considerata conditione) oportet nõ iudicare mortale, quia existimo inuincibiliter ignorare, vbi nullus prędicator hæc docet. In alijs autẽ qui ingenio pollent, iudicarem esse mortale: vt est de pollutione in vigilia, & de concupiscentia sola sine actu, vel de aliquo alio simili. Sic in proposito nõ est necesse de mortali accusare eos, & dam-

Inogrãtia inuincibilis põt esse circa pollutionem.

Ad Gal. 5.

Supra 2. p. art. ti. 7.

Soto.

Alb. Mag. in 4. d. 31. ar. 24.

Pro neophytis.

damnare, qui aliquando, antequã audierint malum, imò dato audierunt, sed non audierunt esse malum mortale, sic abutebantur, vt fœmina supergrederetur aliquando, vel retrorsum cognosceretur. Iudicium enim confessorum est iudicium ad salutem, non ad condemnationem, ob quod necessarium non est strictè cognoscere omnia, & singula peccata, secundùm maiorem, vel minorem grauitatem, sed sufficit crasso modo intelligere quãtum ad emendam, & salutem pœnitentis attinet, & reliqua Dei iudicio committere, qui nouit omnia. Ista tamen opera siue mortalia apud eos, siue non sint, siue dubia, sunt prohibenda, & reprehendenda, & est pœnitenti medicina præstanda ad talem morbum curandum. Ob id sufficiat sic rudi Minerua deprehendere esse tales modos malos, & peccata. Vnde abstinendum est ab eis. Et certè abstinent, & refrænant se, vt experientia didicimus: si publicè in prædicationibus, vel clanculum admoneantur. Et quando de hoc sunt variæ opiniones, illa quæ à mortali excusat amplectenda est cum istis infimis hominibus: nisi in contrarium conuincat ratio.

Ad Ro. 10 Caiet. in opus. to. 2 q. 3.

Notẽt ministri.

5. conclu. 5. conclusio. Vir incipiens actum, sed non consummans, nolens seminare, ne habeat plures filios, dum tamen ex hoc mulier ad seminandũ non prouocetur, licèt sit peccatum, non est de se mortale. Probatur: quia licitè possunt coniuges abstinere ad tempus, ne habeant plures filios, quàm alere possunt, licebit ergo etiam viro actum inchoare, & non consummare propter hoc, dummodò non fiat seminatio extra vas: siquidem est eadem ratio vtrobiq; nam si licet omninò nullum actum habere & licebit post incœptũ non consummare, si non sit seminatio: quia si esset seminatio extra vas, damnabile esset, sicut factum Oniæ fili Iudæ, qui semen proijciebant in terram. Dixi, nisi propter hoc prouocetur mulier ad seminandum, quia si, incœpto actu, fœmina prouocetur, & vir non consummando, ipsa seminat, est mortale, non quia vir non consummat, & perficit actum, sed quia est causa fœminæ vt seminet quando non potest fieri generatio: quia cùm semen mulieris non sufficiat solùm, sed sit tanquam principale requisitum semen viri, seminante sola fœmina, nunquàm fieri potest generatio. Et ex hac ratione damnabile esset ex parte viri actum incipere, & non consummare, licèt ipse non seminaret extrà, quod tamen non esset mortale: si ipsa fœmina nõ prouocaretur ad semen emittendum: sed sicut vir, posset fœmina (etiam si eius semen non sit necessariũ ad generationem) continere seminationem. Sic Palude in 4. Verùm mihi videtur, quia difficilè est actu incœpto continere talem seminationem, tam ex parte viri, quàm ex parte fœminæ, propter periculum solum quo tales se exponunt licet de se non sit mortale, esse tamen propter tale periculum. Fugiendus ergo est talis modus tanquàm mortale peccatum. Ob qđ dixi in conclusione, de se non esse mortale: quia si faciat vt non habeat plures filios, quã quos alere potest, quia nullus tenetur plures habere, sed sufficit in matrimonio prolem habere, vt finis principalis matrimonij possit adesse, non est de se damnabile. Periculum tamen est tam verisimile, vt ex ipso fiat omninò damnabile, & sic fugiendum.

De hoc supra pri. p. art. 46.

Palu. in 4. d. 31. q. 3.

Ratio.

Ex quo apertissimè habes, quomodocunque fiat coniunctio coniugatorum, & seminatio sit extra vas, vel eo modo quo non potest sequi generatio, semper esse peccatum mortale, & nullum excusari posse, nisi propter ignorantiam inuincibilem, quam neophytos noui orbis credo habere in multis, qui nnnquàm audierunt malitiam, quæ in seminatione extra modum debitum continetur. Sic enim propter ingnorantiã inuincibilem antequàm promulgatũ fuerit eis Euangeliũ excusamus à peccato, repudiando, & accipiendo plures vxores, quanto amplius per talem ignorãtiam excusabuntur mittẽtes, semen quod est quoddam

Pro Indis.

Gen. 38.

Supra 2. p. art. 12. & 17.

S. Th. 1. p. q. 119.

quoddam ſuperfluum naturæ, reſeruatum ex digeſtione propter generationem, ad conſeruationem ſpeciei? Verum tamen vbi facta eſt malitiæ manifeſtatio: & nocumentum quod ſequitur ex tali modo ſeminandi: nullo modo excuſari poſſunt, ſi tamen ſeruetur vas, & generatio poteſt ſtare (etiam ſi magnus abuſus) non eſt damnabile mortaliter.

Alb. Mag. d. 31. art. 24.

ARTICVLVS XVI.

De actibus coniugatorum propter delectationem vel propter aliam cauſam.

VAERITVR de illis qui modũ naturalem ſeruãtes, actum exercẽt, vel propter prolem, vel propter delectationem, vel propter ſanitatem.

1. conclu. Reſpondetur. Exercere talẽ actũ inter coniuges propter prolem, vel propter debitum reddendum, vel propter vitandam fornicationem, ſiue in ſe, ſiue in altero, nullum peccatum eſt, ſed bonus actus. Probatur, quia actũ illum exercere propter finem ad quẽ matrimonium eſt inſtitutum, nullum eſt peccatum, at qui illis modis exercet, propter finem ad quem matrimonium ordinatur exercet. Patet: quia matrimonium propter prolem. Item & ad debitum reddendum petenti: quia teſte Paulo, mulier non habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir. Neque vir ſui, ſed mulier. Item. Matrimoniũ non ſolũ eſt in officium naturæ, quando inſtitutum eſt à Deo in paradiſo in ſtatu innocentiæ propter prolem, ſed poſt peccatum in remedium: vt (quandoquidẽ non poterat talis actus exerceri abſque peccato) propter matrimoniũ fieret licitè. Et ſic Paulus apertè dicit. Melius eſt nubere quam vri: quaſi per nuptias homo liberetur ab igne inferni: quia cum ſit á natura incontinens exercendo actum venereũ extra matrimonium, damnaretur: & in tale remedium inſtitutum eſt matrimonium, Vnde idem Paulus dicit ad vitandam fornicationem bonũ eſſe habere vxorem. Qui ergo iſtum finẽ ſeruat, ſcilicet, fornicationem vitare per talem actum, ſiue ſit in ſe, ſiue in altero coniugum, omninò debitum finem apponi actui, propter quem matrimonium inſtitutum eſt: & ob id nõ habet rationem peccati. Et probatur. Poteſt quis licitè contrahere ad fornicationem vitandam in ſe ipſo: vt patet ex B. Paulo. Et ſicut dicit (& benè) Palu. in 4. ergo & licebit conuenire in illo actu propter finem, propter quem matrimonium contractum eſt. Et quidem quando fit talis actus ad vitandam fornicationem in alio, nullam habet difficultatem, ſed ſolum difficultas eſt, quando fit ad vitandam fornicationem in ſe ipſo: quia S. Tho. affirmans primum licere, dicit ſecundum eſſe veniale: tamen ego volo intelligere concluſionem ſicut intelligit Palude in loco citato, ne videar contra doctorem ſanctum affirmare, præcipuè cum ſententiam ſuam fundet in dictis B. P. Auguſti. & Hieron. Et ſic dico intelligendam noſtram concluſionem, quando ita eſt, quòd quis id facit propter vitandam fornicationem in ſe ipſo, quia non poteſt pro tunc alio modo melius vitare: ita quòd voluptas non mouet eũ, ſed amor vitandæ fornicationis, quam pro tunc aliter vitare non poteſt. Et quando S. Tho. dicit, eſſe peccatum accedere ad vxorem propter vitandam fornicationem in ſe ipſo, intelligit quãdo poteſt vitare talem fornicationem alio modo, ſcilicet, per oſcula, vel amplexus, vel loquutione cum vxore propria, vel (vt dicit Palude) quando poteſt vitare domando carnem, vel fugiendo mulierum conſortium, vel non loquendo ſolus cum ſola: quia tunc nõ debet velle illum actum. ſic intelligit Palude vbi ſuprà. Et ſic, quod nos poſuimus in iſta concluſione non eſt contrà S. Tho. nec contra B. P. Auguſt. in Enchi. c. 43. nec contra B. Hieron. in Epi-

Supple. d. 31. q. 1. a. 2 Guill. Pariſ. de matri. cap. 6. 1. Cor. 7. Gen. 2. Gen. 9. Paulus. 1. Cor. 7. Gene. 9. 1. Cor. 7.

Palu. d. 31 q. 2. & 3. Maior. d. 31. q. vni.

Limitatio conclu.

Sẽſus op. S. Thom.

Auguſt. Hieron.

in Epistola quam scribit pro libris aduersus Iouinianos, & contra dictum
Tertulia. Tertuliani, libro de exhortatione castitatis, & quod dicit Ambro. super illud Pauli: nam omnes citati videntur asserere contra conclusionem, si absolute intelligatur sine limitatione. At quia non decet contra tot sanctos opinari (licet alij doctores teneant absolutè meam conclusionem, sicut sunt
Duran. isti. Duran. d. 31. q. 4. Idem Maio. &
Vual. Vual. de sacramentis. c. 130. & Hugo
Maio. super ecclesiast. lib. 5. & Ekius homi.
Hugo. 70. de sacramentis, & Almayn in 4.
Almayn. dist. 26. Idem Celaya dist. 31. in fine.
Celaya. & Mar. de Magistris.) melius est limi-
Martinus. tare eam, vt sic intelligamus cum san-
Sequenda ctis. Nam (sicut dicebat quidam egre
sanctorũ gius doctor Parisius) securè affirmo
opinio. quæ sancti dicunt. Potero enim dice-
Victoria. re tibi Deus meus in die iudicij, hoc feci sequutus sententiam illorum qui astant tibi. Profectò est bonum documentum, vt summoperè conemur, quantum fas est, & litera permittit, dicta sanctorum intelligere in bono sensu, & non de facili reprobemus. Sic retulit præceptor meus bonæ memoriæ Theologorum sui temporis facilè princeps, quòd cùm Parisius quidam defenderet opinionem S. Thomæ, & propè tales deuenerit angustias, vt co
1. Cor. 7. actus deberet retractare, nimium stomachati sunt doctores in eum, quòd talem sententiam defendisset. Postea
D. Aug. verò visis sanctis sedati sunt: siquidẽ verba sunt expressa. P. August. tractans Pauli verba. Vnusquisque propriam habeat vxorem propter fornicationem. Si veniam concessit Apostolus: ergo peccatum sunt nuptiæ. Cui enim venia, nisi peccato conceditur? At veniam concedens Apostolus, concubitum attendit coniugatorum, vbi est incontinentiæ malum. Incontinentiæ malum est, quòd vir cognoscit vxorem vltra necessitatẽ procreandi filios. sed est ibi nuptiarum bonum. Et ita non propter illud malum culpabile est hoc bonum, sed malum veniale propter bonum nuptiale. Ecce ex istis verbis. P. August. claret actum illum propter incontinentiam factum cum vxore, malum esse veniale, qui esset mortale, nisi propter bonum coniugale. Sed oportet istud dictum, & alia similia interpretari, quan do incontinentiam potest quis vitare per aliud quàm per talem actum, vt est per loquutionem, vel amplexus, vel oscula vxoris, vel (vt dicit Palu.) domando carnem, vel fugiendo consortia, vel non loquendo solus cum sola. Si tamen aliter non posset vitare: non videtur quòd P. Augustinus: nec alij sancti veniale dicant talem cõcubitum. Difficilè nimis esset absolutè affirmare nullo modo licere vti tali remedio concesso à B. Paulo. ad vitandam fornicationem. Verùm quia S. Thom. & alij docto. vt B. Bona. & Albertus Magnus videntur concedere veniale esse in sensu supra dicto. probabile est sic esse. Verum est tamen, quòd S. Tho. tractans illum locum Pauli, vtranq; opinionem reputat probabilem: eam, scilicet quæ dicit indulgentiam esse datam à B. Paulo de minori malo. sicut videntur doctores S. affirmare, & eam quæ dicit fuisse indulgentiã minoris boni. Vtraque denique stare potest in veritate, suppositа distintione suprà dicta. Matrimonium enim sicut in officium à principio institutũ fatemur ante peccatum, post peccatum in remediũ fuisse certa fide tenemus. Ob id si aliter malo fornicationis mederi non potest, an suam poterit accedere absque culpa etiam veniali. Sic videtur sentire Alexan. Halen. 3. par. q. 9. memb. 3. artic. 2. vt sentiunt supra citati, vide Michae. de Medina in suo de cœlibatu lib. 5. c. 77.

Cõcordia doctorũ.

B. Bona. d. 31. art. 2. q. 2.

Alb. Mag. in 4. d. 31. art. 21.

Gen. 2.

Gen. 9.

Ale. Halẽ.

2. conclusio. Actum illum carnalem exercere coniuges causa procurandæ sanitatis, vel conseruandæ, vel causa delectationis: si modò maneat intra limites matrimonij, licet peccatum sit, non est mortale. Probatur qđ talem actum exercere propter salutẽ sit malum. Vbicunque est aliqua volũtaria inordinatio, ibi est peccatum: sed quãdo quis actum illum exercet,

2. conclu. S. Bona. d. 31. art. 2. q. 3.

Ratio p. p.

causa

alium finem, quem natura non intendit, fit inordinatio : cũ ergo talis actus coniunctionis inuentus sit ad prolem generandam, & non ad sanitatem acquirendam: sequitur q; erit inordinatio ad sanitatem referre,& peccatum.

S. Tho. in 4. d. 31. ar. penul.

Hanc rationem adducit S. Tho. in 4. Et non solùm hoc verum est, quando salus haberi potest alia via quàm per coitum, sicut dicebamus de vitanda fornicatione: sed etiam est verum in casu, in quo nullo alio modo sanitatem consequi posset, nisi per actum illum cum vxore, licet esset peccatum veniale. Secùs est de fornicatione, quia ibi diximus licere ad vitandam fornicationem, quando alio modo vitari non potest. Et ratio differentiæ in hoc consistit : quia Paulus concedit, & declarat licitum habere vxorem ad fornicationem vitandam, tamen non sic scriptum licitum esse ad sanitatem procurandam.

Differẽtia ẽ euitãda fornicatione, & de procuranda sanita. 1. Cor. 7.

Secundo.

Secundo. Ibi agitur de animæ periculo, quia agitur de peccato: & ad vitandum peccatum, non mirum si concedatur aliquid, quod non conceditur ad vitandum malum pœnæ.

Ratio 2. p. Cõtra Maio. d. 31. q. vnic. qui dicit non esse peccatum.

Secunda pars probatur, quòd si fiat delectationis causa, est peccatum. Vbicumq; est aliqua deordinatio voluntaria, ibi necesse est esse peccatum aliquod: at quando talem actum quis exerceat propter delectationem solũ (quia non ordinatus est ad id, sed ad prolem) aliquam deordinationẽ committit, & peccat. Attamen quòd tam in hoc, quàm in primo propter sanitatem non sit mortale, si non excedat fines matrimonij, sed veniale, probatur contra quosdam, qui affirmant esse mortale semper.

Nota.

Pro quo sciendum, q; (vt S. Tho. declarat) exire limites matrimonij dicitur, quando aliquis vxorem cognoscit propter solam delectationem, ita q; cognosceret eam, etiam si non esset vxor sua: & tunc dicitur non excedere limites, quando cognoscit vxorem suã propter delectationẽ, sic q; si non esset vxor sua, non cognosceret. Idẽ quando quis cõmiscetur vxori propter sanitatẽ ítra limites matrimonij: quãdo (licet illũ actũ velit cũ vxore propter sanitatem) nõ tamen vellet, si nõ esset vxor. Dico ego in cõclusione, q; accedere ad vxorẽ propriam, siue propter delectationem, siue propter sanitatẽ, licet sit peccatũ (vt probauimus) non tamen mortale, quando intra limites matrimonij quæritur: quia accedit ad suã nõ propositio sine mortaliter prohibito. Sed quòd sit veniale, patet: quia de ordinatio quædam est.

Quid sit exire limites matrimonij.

Nota.

Hæc quæ in conclusione, scilicet q; si ob sanitatem, & delectationem, sit veniale : puto vera, maximè si non sit infirmitas grauis, quamuis Albertus Magnus in 4. d. 31 & Maior. ibidem, putent non esse peccatum, idem Ekius homil. 70. de sacramentis: idem Martinus de Magist. & Almayn. in 4. d. 26. & Celaya. d. 31. Et quidem satis probabiliter :

Albert. Maio. Ekius. Martinus. Almayn. Celaya.

3. conclusio. Licèt peccatum mortale sit ad vxorem accedere propter delectationem, vel sanitatem, quando delectatio quæritur vltra limites matrimonij, solum erit quando in actu ipso cogitat ad eam accessurum, etiam si vxor non esset, & non solum quia habet in habitu. Volo dicere in ista conclusione, quæ est notanda, ad excusanda quamplurima mortalia in coniugatis, quòd si quis accedit ad vxorem causa delectationis, vel causa sanitatis, nihil aliud cogitans, tamen si interrogaretur ab eo, vtrùm etiam si non esset vxor, accederet, & affirmat dico quòd quando habuit accessum, si nihil cogitauit de hoc, sed accessit ad vxorem propter delectationem, licèt in habitu haberet ad ipsam accedere, etiam si non esset vxor, non peccauit mortaliter accedendo: sed solum venialiter, quia ad hoc q; sit mortale peccatum requiritur q; quando accedit, actu hoc cogitet vel ante proposuerit, vnde quandocunque cogitans hoc, consentit in tali cogitato, peccat, siue ante coitum siue in ipso concubitu, siue post. Si tamen quando accedit nihil cogitat nec ante consensit non est peccatum mortale.

3. conclu.

Nota.

Pro-

Ratio. habititus nec meremur, nec demeremur, sed actibus.

Probatur. Nullus meretur, neque demeretur habitibus, sed actibus, sequitur si mortale sit accedere propter voluptatem, quando accedit ad suam, sic quòd accederet, etiam si sua non esset: requiritur habere actum talē, & actu illud cogitare, alioqui per hoc quòd quis habet habitum furandi, per quē facilè exit in actum, semper peccaret.

Palu.d.31 q.3.

Idem de alijs. Hæc est sententia. Palu. in 4. quæ mihi placet. Et sic possunt ferè omnes libidinosi coniuges excusari qui tam sunt perditi homines: vt (si casus contingeret ita coirent cum illa, etiam si nō esset vxor, tamen nunquam de illo cogitant, sed accedunt ad illam. Quod sufficit ad excusandum tales concubitus à mortali pecto, etiam si fiant propter delectationem: cum neque actu, neque virtute sint propter finem prohibitum mortaliter.

4. conclu Theolo. in 4. dist. 31.

4. conclusio. Actus carnalis inter coniuges (seruato vase, & modo naturali) nunquam est peccatum aliquod, si fiat vel propter prolem, vel ad debitum reddendum. Ratio est: quia ista sunt bona matrimonij, quæ à doctoribus signantur: quibus actus illi carnales excusantur inter eos. Neque propter delectationem, quæ ibi in actu concomitatur, vitiantur actus: quia (vt ait Arist.) delectatio secundum se, neque bona, neque mala est: sed est bona, si consequitur operationem bonā: & erit mala, si-se-quatur operationem malam. Cum ergo actus bonus sit propter finem ad quem ordinatus est, etiamsi sit delectatio, non erit malus: quia & ipsa delectatio bona est, cū per talem delectationem homo non mereatur, neq; demereatur, cum sit quædam passio naturaliter consequens actum.

Ratio. Aristo. 10. Ethi. c. 51. S. Tho. 1. 2 q. 74. ar. 8. Maior. in 4. d. 31. v-nica. cō. 6.

5. conclu.

5. conclu. Ad hoc quòd talis actus excusetur propter prolem, vel debitū reddendum, non est necesse in actu reminiscantur aliquo istorum finium.

Hoc cōtra Greg. arimi. in 2. d. 28. & Scq.

Probatur. Ad hoc quòd actus bonitatem, vel meritum habeat à fine, non requiritur quòd actualiter referatur in finem: sed sufficit si virtualiter. Nam habens charitatem, licet dando eleemosynam in actu de Deo non cogitet, sed aliò diuertat se, meretur, & propter Deum agere dicitur: tamen non actu cogitat. Ratio est: quia virtualiter agit propter illum finem, quem sibi prius proposuerat. Et omnia quæ post agit, dicuntur fieri in virtute illius finis. Sic in proposito, quando conuenerunt coniuges ista intentione, scilicet, propter prolem, & ad debitum inuicem reddendum. Cum ergo intentionem nō mutauerint, quoties conueniunt, virtualiter referunt in talem finem: licet non cogitent de eo. Et actus istorum erit licitus, & honestatus istis bonis matrimonij, prole, & fide. Id autem mente habere actu esset difficilium, & nullus ad id obligatur. Hæc conclusio tanquam corollarie sequitur ex prima & alijs, sed ponitur ad maiorem declarationem.

2. d. 41. & quoli. 18. videtur in eā sententiam declinare.

6. conclu.

6. conclusio. Actus carnalis inter coniuges, licet propter frequentiam veniale sit, nunquam tamen erit mortale, nisi excedat concupiscentia, limites matrimonij. Probatur. Si frequentia, est: quando mulier nondum concepit, non est dubium, quòd tunc licita est, quia illa frequentatio est causa prolis, si tamen mulier iam concepit, frequentatio non potest esse sine libidine vel ad vitandam in se ipso fornicationem, at si ex libidine solum, nō est mortale, vt suprà diximus: neque si ad vitandam fornicationem: quia vel nullum erit, vel si aliquod, solum veniale. Verùm si excedat limites matrimonij', ideſt, quòd illa frequentia sit cum coniuge, vt etiam si non esset coniux, haberet istam, est mortale, quandocunque actu illud cogitat: sicut declarauimus, vel virtualiter ex actu cogitato sequitur. Frequentia enim non facit veniale mortale, licèt dispositiuè agat ad id.

Ratio.

S. Tho. 1. 2 q. 88. ar. 3. & 4.

✠

ARTI-

ARTICVLVS XVII.

Vtrùm ratione circunstantiæ loci, vel temporis, actus coniugum possit esse peccatum.

EXIGERE debitum, in diebus festis signatis ab Ecclesia in c. Conquestus. Extra, de ferijs. in quibus Ecclesia præcipit abstinere ab operibus seruilibus, quantumcunq; fiat ad solam libidinem saturandam, dummodo intra limites matrimonij maneat, non est peccatum mortale, licet non careat veniali. Probatur ex mente S. Tho. contra Abulē. qui rigorosissime loquitur supe. Matth. affirmans esse mortale circunstantia temporis, scilicet, si in die festo fiat, vel pro festo talis concubitus, non potest in infinitum aggrauare: sed in infinitum aggrauaret, si quod est veniale, faceret mortale, vel quod nullum est peccatū extra illud tempus, fiat mortale, ergo non est mortale in diebus festis id facere.

1. conclu. Gerson in 2.p. in cōpē. Theol. Alex. Hal. 2.p. q. 166 mem. 2. S. Tho. in 4.d.32.a.5 Adrian. in 4.q.14. Abul. mat. 5.q.238.& 40. S. Tho. 1. 2. q. 7. Caiet. ibi. & 2. 2. q. 122. art. 4. Sylues. in ver. circūstā. & dñi. Scot. in 3. d.37. & alij de quo Soto de nat. & gra. li. 1. c. 22. Arist. p. poste. tex. com. 5. Alb. Mag. d.32.ar.12 Maior. d. 32. q. 1.

Secundò. In talibus diebus accessū habere ad coniugem si aliquod est peccatum, solùm est, quia est ab Ecclesia præceptum, ergo intantum habebit vim, & obligationem, inquantum Ecclesia vult, & propter finem quem precipit: at Ecclesia præcipit in illis diebus, vt homo attentiùs, & deuotius Deo vacet, ne per venerea, quæ hominum abstrahere, & alienare solent, diuagetur, sed non tenetur sub mortali in diebus festis ad habendum illam deuotionem, seu actualem feruorem in ipsum Deum, neque diligere Deum (quicquid Scotus dicat) quia si missam audiat, videtur satisfeciſſe præcepto. Sequitur ergo si finem, propter quem præceptum est non obseruare, non est mortale, neq; etiam actum ipsum perficere contra præceptum erit mortale: quia propter vnumquodq; tale, & illud magis. Si ergo finem non obseruare mortale non est, neque medium non apponere ad talem finem, mortale erit. Quare quomodocunq; sit commixtio coniugum, etiam ad libidinem saturandam in istis diebus, nunquam erit mortale, si semper maneat intra limites matrimonij: imò etiam si Eucharistiam deberet sumere sequenti die, non esset mortale, seclu so contemptu. Et dicere contrarium (sicut do. Abul. dicit) esset damnare innumeram multitudinem coniugatorum: qui nunquàm confitentur de illo, neq; conscientiam agunt: Dico de Hispanis: quia noui orbis neophytis maximè vexat, ita vt molesti sint nimis confessoribus, confitentes commixtionem cū vxoribus in die festo. Probabilior ergo videtur opinio S. Thomæ, & suorum sequacium, & communiter loquentium: vt si quis propter libidinem solùm motus intra limites matrimonij, tamen accessum habeat ad vxorem diebus festis, quibus cessandum ab operibus seruilibus, sit solum veniale peccatum. Dixi, si fiat propter libidinem, quia si fiat ad debitum reddendum nullum erit peccatum, neq; veniale. Et item si fiat ad fornicationem vitandā, vt supra dixi: nam quandoquidem præceptum est ab Ecclesia in diebus festiuis abstinere, non abstinere est peccatum quamuis Maio. dicat. quòd nullum est peccatum, neq; veniale in die festo. Et patet de præcepto. 33. q. 4. cap. Quotiescunque. Et est sententia P. August. Quotiescunq; dies natalis domini, aut reliquę festiuitates venerint, non solum ad infidelium concubinarum consortio, sed etiam à proprijs vxoribus abstineri debet, Idem Ambro. Et habetur ibidem. cap. Fratres, & si causa istius prohibitionis est quia tunc orationi vacandum est.

Maior. d. 32. q. 1. D. Augu B. Ambro.

2. conclusio. Sicut in talibus festiuitatibus commiscerī carnaliter coniuges veniale est, similiter & diebus ieiuniorum, & sumptionis Eucharistiæ. Probatur, quia sicut præcipitur in die festo abstinere propter orationē, quæ requirit eleuationem mentis in Deū, sic etiam diebus ieiuniorum, vbi affligendum est corpus, & non delectationibus nutriendum. Similiter etiam

2. conclu. Vigue. lib. Inst. Theo. c. 16. § 7. ver. 10.

tempore

Cõtr. Maio. d. 32. q. dicit nullum esset peccatũ:

tẽpore sumptionis Eucharistiæ, quia talis sanctitas, & munditia requiritur. Cùm ergo sit veniale agere contra diem festum, erit similiter in diebus ieiunij.

De ieiuniorum tempore, patet ex

D. Aug.

P. Aug. libro Quæstio. ve. & no. testa. & habetur 33. q. 4. cap. Christiano cum vxore sua aliquando conuenire nõ licet, vt sunt ieiuniorum dies. Vnde talibus diebus prohibetur nuptias celebrari 33. q. 4. c. Non oportet, & c. Non licet.

De sumptione Eucharistiæ ibidem. cap. Sciatis fratres quoniam quicunque vxori debitũ reddit, de carnibus Agni comedere non debet. Et redditur ibi causa à B. Hieron. quia panes

Hier. 1. Reg. 21. Ioan. 6.

propositionis ab his qui vxores suas tetigerant, comedi non poterãt, quanto magis panis viuus qui de cœlo descendit? * Dixi esse veniale, & ita verum est, vt etiam si accedat ad Eucharistiam post actum carnalem mortaliter (si modò post debitam confessio-

Deceptio. Ricardi. Naua. mutauit sententiam.

nem) non sit necessarium sub mortali illo die abstinere: in quo Ricard. in 4. d. 9. ar. 2. q. 2. deceptus est, quem sequutus est grauis doctor Nauar. in manuali confessorum in prima editione. licèt post temperauit sententiam.

Ledesmi.

in 2. editione. De quo F. Martinus Ledesmius in 4. q. 21. artic. 7. in prima parte.

Et sic quia in Quadragesima ieiunatur, non licet nuptias facere. Tunc etiam a 70. & idem in aduentu, & in litanijs vsq; ad octauam Pentecostes, & ab aduentu vsque ad Epiphaniam modo per Concilium Tridentinum in sessione 24. concessum est quòd a 70. vsque ad feriam 4. Cinerum, & tempore litaniarum possunt nuptiæ celebrari vt infra in fine, & supra in prima parte dictum est.

3. conclu.

3. conclusio. Tempore imprægnationis (si nullum timetur periculum) exigere, & reddere debitũ licet, sicut

1. Ratio.

& alijs diebus non prohibitis. Patet. Vbi nullum est præceptum prohibens talem actum illo tempore, nulla est obligatio ad abstinendum: sed in illo tempore exigere, & reddere non est vetitum, ergo (cum contra nullum præceptum fiat) non erit peccatum de se, nec veniale, neque mortale. Maio. vbi supra, & alij.

Secundò. Si esset peccatum, maximè quia imprægnata vxore non potest fieri propter prolem: sed hoc non obstat, quia non solum matrimonium factum est in officium naturæ propter prolem, sed etiam in remedium cõtra concupiscentiam: vt scilicet quis habendo talem actum, ad quem inclinatur, non peccet: ergo dato vnus finis non maneat, cum alio, non erit peccatum. Ratio 2. 1. Cor. 7. 1. Cor. 7. Gen. 2. Gen. 9.

Tertiò. Si esset illicitum, maximè quia videtur esse contra naturã, quia non potest ex tali actu proles generari, sed non propter hoc, quia illos concubitus solum vocamus contra naturam, ex quibus quantum ad se ipsos non potest proles sequi: sicut ex mollitie, & concubitu cum fœmina extra vas debitum: tamen coitus qui fit debito modo, licet sit cum prægrante, semper est talis conditionis, vt possit esse ad generationem, licèt impediatur de per accidens, quia concepit mulier, sicut contingit impediri de per accidens in sterili: sequitur ergo quòd non propter hoc erit peccatum accessus ad prægnantem: quia quod per accidens ne generetur proles, non reddit actum malum: sic tenendum, licet B. Isidorus 32. q. 7. c. Non solum. dicunt tales esse deteriores pecoribus: nam propter hoc nõ damnat, sed vellet homines trahere ad illam pecorũ conditionem, vt non accedant ad vxorem prægnantem: sicut nec bruta. Et B. Hieron. 32. q. 4. c. Origo. videtur reprehendere tales. Tamen omnia ista consilia sunt, nec est aliquod peccatum contrarium agere, excepto periculo. Neque tempus illud imprægnationis obseruare tenetur quis: sicut nec purificationis post partum. 3. Ratio. Isidorus. Hieron.

4. conclusio. Accedere ad vxorem patientem menstruum naturale, licet sit solum peccatum veniale, si tamen menstruum sit morbus, qui fluxus sanguinis dicitur, nullum est peccatum. 4. concl. Pal. d. 31. quæst. 3. & Almayn. dist. 32. &

Probatur

Supplem. d. 32. q. 1. Alex. Hal. 2.p. q. 166 mem. 2. Scotus. Sylueſt. Caiet.

Probatur quantum ad primam parté: quia eſt in damnum prolis naſcituræ, vt ferunt medici. Item eſt quædam inhoneſtas & turpitudo, ſequitur ergo non poſſe fieri abſq; culpa, at quia nó eſt grauis turpitudo, nec graue nocumentum: non eſt peccatum mortale: etiam ſi Scotus in 4. d. 32. & Sylueſt. in verbo, Debitum coniugale. §. 6. & Caiet. in ſumma, dicant contrarium. Verum ſi ſit infirmitas, quæ fluxus ſanguinis dicitur, non eſt peccatum, quia non tenetur tantum temporis ſpectare. Neq; eſt aliquod periculum prolis: quia tunc non poteſt generari. Ob quod actus matrimonij manebit licitus ex alia parte, ſcilicet inquantum eſt in remedium.

Nota.

Eſt notandum circa omnes concluſiones, in quibus diximus, q̃ accedere ad vxorem ſit cum veniali, vel ſine, &c. intelligitur de exactione debiti: quia reddere in omni tempore licet, etiam petenti, ad vitandam fornicationem in ſe ipſo, vel propter delectationem, vel quomodocunq;, ſemper reddendo (ſi petatur) bene fit ſine mortali, & ſine veniali peccato.

Reddere debitũ in omni tempore licet.

Nota.

Etiam conſiderandum quoad petitionem debiti coniugalis, q̃ inceſtuoſos cum proprijs conſanguineis non eſt impeditus quoad exactionem debiti, quicquid dicat Abulen. Matth. 5. q. 200. & Angelus, in verbo. Inceſtus. §. vlti. vt ſuprà diximus. Inceſtuoſis tamen cum conſanguineis vxoris interdictum eſt exigere, vt patet in c. Tranſmiſſæ. de eo qui cogno. conſan. vxor. Si tamen petat (ſecluſo contemptu, abſq; diſpenſatione, in quo Epiſcopus poteſt) non videtur mortale (& ſi Abulen. in loco citato, & Caſtro de poteſtate legis pœnalis, & Viguerius dicant eſſe mortale) ſicut neq; cõtrahere poſt inceſtum, etiam ſine diſpenſatione, vt bene Caiet. in ſum. in verbo Matri. Quod impedimentum non incurritur cum proprijs conſanguineis, vt ſuprà diximus. In quo etiã deceptus eſt Abulen. vbi ſuprà, & Angelus.

Abulen. Sup. p. p. art. 23.

Abulen. Caſtr. li. 2. c. 5. Viguer. in ſuis inſti. Theo. c. 16 §. 7. ver. 8. Sup. p. p. art. 23.

ARTICVLVS XVIII.

An liceat in dubio ſicut reddere debitum, etiam petere.

CVM de coniugum congreſſu ſermo incidit, quantum ad exactionem, & redditionem debiti, operæpretium erit non ſub ſilentio pertranſire, quid in caſu, in quo dubiũ eſt, an ſit verus coniux, nec ne, an poſſit reddere ſaltim, ſi nõ poſſit petere.

Videtur q̃ ſic: quia poteſt quis licitè facere contra dubium, ergo ſequitur q̃ exiſtente dubio de vero coniuge, poteſt reddere. Antecedens patet ex Eccleſiæ diffinitione in cap. Dominus. de 2. nuptijs. vbi habetur, quòd mulier quæ nupſerit ſecundo marito, non habita certitudine de prioris morte, licet de morte eius dubitet: reddere poteſt debitum, ſed non petere: ſequitur ergo quòd ſtante dubio, poteſt quis agere contra dubium.

1. Argu.

Præterea. In c. Inquiſitioni. de ſententia excomm. diffinitum eſt: q̃ quæ non habet ſcientiam, ſed dubium, ſiue credulitatem de impedimento matrimonij, ſtante illa credulitate, ac fide, poteſt, & debet reddere debitum: non tamen exigere, ſed tamẽ ibi eſt dubiũ, an ſit legitimus coniux, vel non: ergo in dubio licitè reddit.

2. Argu.

Tertiò. In dubijs ſuperiori parendum eſt. c. Qui culpatur 23. q. 1. ſed eſt præceptũ ſuperioris, quo dicitur, vt quis cohabitet vxori, de qua dubitat, an vera ſit: vt patet in c. citatis: ergo ſequitur q̃ poteſt quis agere cõtra dubium.

3. Argu.

In contrarium eſt: quia qui agit contra conſcientiam, mortaliter peccat. Paulo dicente. Qui agit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam. Quod ex fide non eſt, peccatum eſt. Comprobatur & ſic in c. Propoſuit. de coniugio ſeruorum, vt ibi Inno. & Ioannes Andreas. Panor. & Præpoſitus.

In cõtrar. Ad Ro. 14 Innocen. Ioan. An. Panor. Præpo.

Pro deciſione quæſtionis conſide-

Nota 1.

S. Th. 1.2. q. 91. ar. 4. contra Adrianum quolib. 8. & Medi. trac. 6. de pœ. & Pig. lib 6. Hierar. c. 16.

randum est, q hic possimus loqui de actibus coniugum in casu posito, in foro conscientiæ, vel in foro exteriori: siquidem potest esse, q in foro exterio ri id liceat, quia vel permissum est, vel præceptum per Ecclesiam (quæ nõ habet iudicare de actibus occultis) vel solum permissum est sic, vt talem cõgressum coniugum cum tali dubio non puniat. Et tamen cum hoc q in foro cõscientiæ Ecclesia non disponat, vt alter coniugum stante tali dubio possit habere accessum.

Secundo modo potest intelligi, q stante tali dubio de vero coniuge, Ecclesia præcipiat simul commanere cõiugatos, & carnaliter commisceri, sic vt etiam in foro conscientiæ, possit id fieri licitè.

2. Nota. Secundo notandum, q qui dubitat an sit alter coniux suus, potest esse, vel quia bona fide contraxit, putans alterum mortuum, post tamen incipit dubitare simpliciter de morte sui primi viri. Vel dubium est post contractum mala fide, vt quando quis de vita coniugis certa, contrahit cum alia 2. & incipit dubitare, an possit ei carnaliter commisceri, vel saltim cum dubio de vita prioris, contraxit cum 2.

3. Nota. Tertio notandum, quia hoc q est cum tali dubio accedere ad vxorem, potest esse vel propria authoritate, absq; aliquo præcepto superioris, vel cum authoritate: imò compulsus per præceptũ, vt solet Ecclesia compellere ad cohabitandum, & ad reddendum debitum, vt patet in cap. supra citatis

4. Nota. Caieta. in opisc. Medina de restit. q. 17 Couarru. Quarto nota, quòd dubium potest esse practicum, vel speculatiuum, vel vtrunque simul, sicut dicunt doctores. Possum enim habere dubium, vel scrupulum, an liceat mihi aliquid facere speculatiuè: sed quando venio ad opus, non dubito. Quod est dicere. Possum ego diffinire, non licere accedere ad coniugem, de qua dubito, an putui eam ducere in vxorem: eo quòd fit impedimentum, de quo antè nunquàm dubitauit, & tamen quando veniam ad opus, sine aliquo dubio, vel scrupulo accedo, & reddo debitum, sicut si quis constituat apud se scribere in die festo, est peccatum: offert se occasio aliquid scribendi, & scribit, in praxi non dubitans de illicito. His sup positis respondetur.

Prima conclusio. Si quis bona, siue mala fide contraxit, & certò cognouit non esse verum matrimonium, cum tali certitudine, neq; potest exigere debitum, neq; reddere: etiam existente præcepto Ecclesiæ. Probatur ex c. Inquisitioni. de sen. excom. Et c. Dominus. de 2. nuptijs. vbi determinatum est, q si quis coniugum sit certus de vita prioris, nullo modo licet reddere, neq; petere. Ratio est: Quilibet tenetur sub mortali nõ accedere ad alienã: & si sit fœmina, nõ accedere ad alienũ, sed in casu quando est certitudo de priori, est accessus ad alienam: ergo nullo modo licet: quia siue sit exigendo, siue reddẽdo, peccatũ est mortale. 1. conclu. Ratio.

Dixi, etiam si sit Ecclesiæ præceptũ: quia Ecclesia non potest quòd illicitum est, & iure Diuino, & naturali prohibitum, licitum facere, sed fornicatio iure Diuino, & naturali est illicita, vt suprà dictum est (in quo defecerunt Duran. & Martinus, qui dicũt q non de se sit malum, vt suprà diximus in 2. p. art. 18. & in hac 3. p. ar. 10) ergo non potest fieri licita per Ecclesiæ præceptum. Et quòd sit fornicatio est: quia est accessus ad alienam, illicitum erit. Duran. in 4. d. 33. q. 2. Et Martin⁹ in suo de tẽperãtia. q. 2. de luxuria.

Et confirmatur. Ecclesiæ præceptũ fundatur in falsa præsumptione, scilicet matrimonium verum esse inter tales, at Ecclesiæ præceptum fundatum in falsa præsumptione, non obligat in foro conscientiæ, secluso scandalo: vt ipsa Ecclesia explicat, & declarat. Hæc conclusio nulli dubia est. De quo. Soto de iusti. & iur. lib. 5. q. 3. art. 3.

2. conclusio. Qui dubius est, vel suspitionem habet, an matrimonium sit validum, quia fuit impedimentum vel quia dubitat de vita alterius coniugis, manente dubio, nullo modo potest exigere debitum. Patet. Cuilibet præceptum est non agere contra conscientiam; sed existente tali dubio, petere debitum est agere contra 2. conclu. 1. Ratio.

con-

conſcientiam : ergo ſequitur quòd nõ licet petere. Patet: quia dubitat an ſit vir eius, ergo exponit ſe periculo
Ad Ro. 14 fornicandi, cum tali dubio petendo, & ad gehennam ædificat.

2. Ratio. Eccleſ. 3. Secundo. Quicunq; exponit ſe periculo peccãdi mortaliter, peccat mortaliter. Qui enim amat periculum, peribit in illo, ſed qui manente dubio de coniuge, an ſit verus, petẽdo debitum ſe exponit tali periculo, vt notum eſt: ſequitur ergo q̃ nullo modo licet.

Et hæc concluſio eſt determinata expreſsè in c. Inquiſitioni. de ſententia excommuni. vbi dicitur, q̃ qui probabiliter dubitat, manente dubio, non poteſt exigere debitum. Sic abſolutè abſque limitatione aliqua affirmamus iuxtà determinationem illorum capitulorum.

3. conclu. 3. concluſio. Qui dubitat de vero coniuge quantum ad ſpeculatiuum iudicium, non tamen dubitat quantum ad praxim, exigendo, vel reddendo: poteſt licitè non ſolum reddere, ſed exigere. Volo dicere in cõcluſione, quòd caſu quo alter coniugum dubitat de matrimonio, & tamen in dubio ſic mouetur, vt nunquàm dubitet licere ei petere, & reddere, ſed ſi putat ſibi licitum vtrunque, ſcilicet, petere & reddere, quamdiu ſimul cõiuncti ſunt
1. Ratio. poteſt petere, & reddere. Probatur. Tali dubio (non exiſtente) poſſet petere, & reddere: ergo tali ſpeculatiuo dubio exiſtenti poterit. patet: quia perinde eſt, acſi non eſſet.

Confirm. Confirmatur. Si eſſet peccatum, maximè quia ſe exponit periculo peccandi: quia in dubijs non ſequitur partẽ tutiorem, ſed talis nullo periculo ſe exponit: quia accedit ad eum, qui putat ſuum, neq; dubitat de tali actu licito: ſequit ergo q̃, in tati caſu licet ei.

Ratio 2. Secundo. Si non liceret, maximè q̃a talis actus eſt emanans à tali dubio, ſed nõ emanat (vt ſuppono) quia ad opus applicando, non dubitat.

Ratio. 3. Tertiò. Qui haberet dubium ſpeculatiuum, an liceat in die feſto pulſare citharam, vel ſcribere, & tamẽ ad opus applicando nullum habet ſcrupulum, non peccat ſcribendo, non obſtãte dubio ſpeculatiuo, & nõ ex alio, niſi quia ad praxim attendendo, nullũ habet dubium: ergo eodem modo in præſenti, quamuis alter coniugum dubitet ſpeculatiuè, ſi tamen practicè nõ hæſitet, nullum eſt peccatũ. Sic Caiet. in quibuſdam reſponſionibus, & Medina de reſtitu. q. 17. & Nauarro de pœniten. d. 7. c. Si quis autem. Caiet. Medina. Nauarro.

Et quidem quantum ad redditionem, expreſsè fatẽtur authores, inter quos eſt Couarru. in epitome 4. 2. p. c. 7. §. 2. num. 10. vbi ait. Qui tenetur dubio ſpeculatiuo de matrimonio, poteſt quoad praxim non dubitare, quin teneatur reddere debitum petenti. Ex hoc probo concluſionem. Si enim non obſtat dubium ſpeculatiuũ (ſi non ſit practicum) quantum ad reddere, eadẽ ratione non obſtat quantum ad exigere, ſi non habeat dubium practicum de exigendo, quia vtitur ſua. Hanc concluſionem exiſtimo veram, & fauorabilem ad peccata euitanda, maximè pro neophytis noui orbis. Et ad maiorem declarationem ſit. 4. concluſio. S. Th in 4. d. 41. q. 1. ar. 5. ad 3. Palu. in 4. d. 30. q. 2. art. 3. Sylu. Matri. 8. q. 3

4. conclu. 4. concluſio. Si quis dubitat de vero coniuge, & adueniente præcepto Eccleſiæ de commanendo ſimul (quia non conſtat de contrario) ſi non dubitat quantum ad reddendũ, & exigendum, poterit ſine peccato exigere, & reddere. Volo in hac concluſione dicere, q̃ ſi quis dubitare cœpit, & in tali dubio conſtitutus vult recedere ob dubium, ſed tamen Eccleſia (quia iudicat de iſto matrimonio, & non conſtat, neq; poteſt conſtare de alio) iubet ſimul manere, vt veros coniuges decet, qui ad præceptum Eccleſiæ non dubitat, licitè exigere, & reddere poteſt.
1. Ratio. Hæc probatur ex ſuprà dicta concluſione. Nam ſi non poſſet, maximè eſſet rãtione dubij: at dubium non obſtat, quia talis non facit contrn dubium: nam licet dubitet de coniuge, non dubitat adueniente præcepto Eccleſiæ de exigendo, & reddendo, vt ſuppono: ſequitur ergo quòd non peccat etiam exigendo.

Ratio 2. Et ex dictis in præcedéti probatur. Existente dubio speculatiuo (si nòn sit practicum) potest exigere, & petere, vt dictum est: sed quando aduenit præceptum Ecclesiæ, sic se habet: sequitur ergo quòd licet. Hanc conclusionem quantum ad hoc quòd est reddere, expresè asserit quidam doctor in dialogo de ratione dicendi testimonium capit. 9. Eam etiam tenet Magister Soto in relectione, de ratione tegendi, & detegendi secretum. membro 3. quæst. 2. Tenet idem Couarruuias in epitame 4. Decreta. 2. par. cap. 7. §. 2. numer. 9. Et idem Soto de iustitia & iure. lib. 4. quæst. 5. artic. 4. in vltimis verbis, vbi dicit, quòd quando dubitat de legitimo viro, potest teddere. Et elegantissimè doctor Nauarro in suo de pœnitentia. d. 7. cap. Si quis. numer. 101. & 102. Et quidem ego pono in conclusione, quòd potest non solum reddere, sed petere, adueniente præcepto Ecclesiæ: dummodò sic existimet, & non dubitet existente tali præcepto de reddendo, & exigendo: quia si solum esset præceptum de reddendo, & quantum ad id non dubitaret, manente dubio quoad exigere, non deberet exigere. Neque obstat quod in cap. Inquisitioni. dicitur, quòd si dubitat, reddat, sed non exigat. Non obstat (inquam) quia intelligitur quando est dubium quoad praxim: sed si non dubitat, sed putat se teneri, aduenente Ecclesiæ præcepto, non peccat, vt dicit conclusio: & infrà clariùs. Quinta conclusio maiorem difficultatem habet, & talis est.

Sepulueda.

Soto de ratione tegẽdi secretũ. Couar.

Soto de iusti.

Nauarro de pœnit.

Intelligentia textus.

5. conclu. 5. conclusio. Si quis bona fide contraxit matrimonium, putans priorem mortuum coniugem, si facta diligentia, non potest inuenire veritatem, sed manet semper in dubio, non solùm potest reddere, sed exigere, sine peccato. Probatur. Matrimonium bona fide contractum est quidam cõtractus humanus, dato sit vnum ex 7. sacramentis Ecclesiæ: ergo sequitur rationem aliorum contractuum inquantũ talis: sed in alijs contractibus, qui est dubius de illo quod possidet, faciendo diligentiam, iustè possidet, & non tenetur à possessione desistere, & dominio, quod acquisiuit bona fide: ergo eadem ratione quando duo bona fide contraxerunt, & alter in alterum potestatem transtulit sui corporis (adueniente dubio, facta diligentia, & non inuento proprio domino) potest retinere: ergo poterit exigere sicut & potest reddere: quia eo modo se potest habere, sicut se habebat antequàm esset dubium, sed ante dubium poterat licitè exigere, & reddere: ergo etiã in tali dubio, quando fecit quod in se est ad sciendum veritatem. Hanc conclusionem tenet expresè Magister Soto in suo de iusti. & iure. lib. 4. q. 5. ar. 4. in fine. Ait enim. Si quis dubitat de vero coniuge, & diligentiam facit, & non potest inuenire, potest exigere, sicut & reddere petenti. Hanc eandé sententiam tenet absolutissimus, & vnicus nostri tẽporis Theologus olim magister meus Victoria, qui ponit, q in dubio, quando non potest constare, licita est possessio, & sic potest exigere, & reddere. Et quidam alius magister non pœnitendus Salmantinus in suis resolutionibus dicit hanc opin. valde probabilem. Et ipse contendit eam limitare sic. Vel timet mulier fornicationem, vel non. Si timet, petat, & reddat, sed si non timet, solum reddat. Hæc ille. At nos absolutè dicimus posse petere, suppositò bona fide contraxit. Nam si aliquis habet vsufructum hereditatis, non debet priuari tali vsufructu in dubio, vsquedũ constet. Neque hoc appareat difficilè, quandoquidem cum dubio, an sit verus coniux, potest quis exigere, vt de illo qui impotens est, & nõ constat, an sit perpetua impotentia, per triennium potest dare operã ad id, vsquedum sit certus. In cap. Laudabilem. de frigidis, & maleficia. Authen. De nuptijs §. Per accusationem Hæc conclusio sit asserta contra communem opinionem, saluo semper meliori iudicio, apud me tamen dubium non est.

Soto in 4. to. 2. d. 27. q. 1. art. 2. & d. 37. q. vnic. art. 5. Victoria.

Pano. in c. fi. de præscrip. c. Si virgo. 34. q. vni.

Contrariũ Adri. in 4. fo. 52.

Sup. p. p. art. 40. cõclu. 2.

Cõtra Adria. quolib. 2. ar. 3. & in 4. fo. 57. & 58.

Cõtra opcõmunionem.

* Etiam

* Etiam si egregius vir F. Antonius de Cordoua minorita in suo libro 3. de conscientia. q. 8. non probet, & eã impugnare contendat, verum pro ea facit Summus Põtifex Pius Quintus, qui proprium motum dedit præsenti anno in hæc verba. Pius Papa Quintus, ad perpetuam rei memoriam, Romani Pontificis, equa, & circunspecta prouidentia, ne ea quæ pro salutis Indorum nouiter ad fidem cõuersorum, & conuertendorum directione sanciri debẽt, & terminari alicuius hæsitationis scrupulo subiaceant declarationibus, & alijs opportunis consueuit prouidere remedijs, cum itaq; sicut accepimus Indis in sua infidelitate manentibus, plures permittantur vxores, quas ipsi: etiam læuissimis de causis repudiant: hinc factum est q; recipientibus baptismum, permissum sit manere cum ea vxore, quæ simul cum marito baptizata existit, & quia sæpe numero contingit illam non esse primam coniugem, vnde tam ministri, quàm Episcopi grauissimis scrupulis torquẽtur, existimantes illud non esse verum matrimonium. Sed quia durissimum esset separare eos ab vxoribus, cum quibus ipsi Indi baptismum susceperunt, maximè quia difficillimum foret primam coniugem reperire. Ideò nos statui dictorum Indorum paterno affectu benignè consulere, atq; ipsos Episcopos, & ministros huiusmodi scrupulis eximere, volẽtes motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, vt inde sic vt præmittitur baptizati, & in futurum baptizandi cum vxore, quæ cum ipsis fuerit baptizata, & baptizabitur remanere habeat tanquàm cùm vxore legitima, alijs dimissis Apostolica authoritate tenore præsenti declaramus, matrimoniumque huiusmodi legitimè inter eos consistere sicque per quoscunque iudices & commissarios, quauis authoritate fungentes sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & authoritate iudicari, ac diffiniri debere. Et si secus super his à quocunq; quauis authoritate sciẽter, vel ignoranter contigerit attentate irritum, & innane decernimus, non obstantibus quibusuis Apostolicis, ac in prouincialibus, ac in synodalibus Concilijs æditis generalibus, vel specialibus constitutionibus, & ordinationibus, cæterisq; contrarijs quibuscunque. Datis Romæ apud Sanctum Petrum, sub anulo Piscatoris die 2. Augusti, anno 1571. anno 6. nostri Pontificatus, hæc ad literam. Certum est Summum Pontificem loqui quando prima inueniri non potest, nam aliàs esset contra ius naturæ, & Diuinum diffinire, vt constat in cap. Gaudemus. Extra, de diuortijs intelligi: ergo debet Summus Pontifex quando sic est dubium, q; prima inueniri non potest moraliter; tunc enim melior est conditio possidentis, vt in 5. conclu. dicitur.

Sexta conclusio. Si quis mala fide contraxit, manente dubio, licet possit, diligentia facta, reddere, non tamen potest petere. Patet ex c. Dominus. citato. & cap. Inquisitioni. Et ratio est: quia non potest iuuari iusta possessione ad exigendum, eo q; mala fide cœpit possidere. Et in hoc differentia fiat inter illum qui bona fide contraxit, & qui mala. Neque iste potest iuuari, si non habet dubium practicum, vel speculatiuum: quia quando cœpit operari, mala fide cœpit. Secùs qui bona fide. 6. conclu. Ratio. Nota.

Ex istis omnibus poterit quis inferre pro noui orbis indigenis doctrinam consideratione dignam, & ad liberandum non paucos ab ęterna damnatione. Si quidem contingit nõ rarò, imò frequentissimè olim in principio suæ conuersionis, incipiunt dubitare de vero coniuge: quia quando baptizantur, vel non plenè intellexerant, quæ ab Ecclesia in cap. Gaudemus. & cap. Quanto. de diuortijs. diffinita sunt, vel ob defectum linguæ, vel ob defectum scientiæ in ipsis ministris: putantes repudiatam non necessariò reconciliandam. Instructi verò successu tẽporis dubitant, & dicunt se habuisse priorem coniugẽ: qui certo sciunt viuere, Corolla. Pro neophytis.

vel dubitant de vita. Et dato certo sciant viuere, non est certum, an ille qui viuit, habuit aliam priorem. Et interrogatus qui viuit, asserit se habuisse aliam ante, de qua non constat: imò neque potest cõstare, an habuit alium priorem virum, sed est quodammodò processus in infinitum. Vel dubitat quidem an viuat vir, & nescit vbi habitat, tunc facta diligentia nõ potest certior fieri de priori, in tali casu, quia constat de isto matrimonio, in quo nunc est: etiam manente tali dubio, potest & exigere, & reddere: quia est in iusta possessione, quando bona fide contractus est celebratus: ob id si non potest relinquere dubium, licitè manet. Neq; est neganda absolutio, neq; est opus dicere vt diuertat, & hunc relinquat, quandoquidem non potest esse certitudo de alio. Et confessores notent ista: quia multum facit ad quietem cõscientiarum neophytorũ.

Victoria. Soto vbi sup. & alij.

cõfessores notent.

Et idem est dicendum, si coram Ecclesiastico iudice post dubium, tractatur causa matrimonialis, & deficientibus probationibus, nõ potest dari sententia diuortij, & manent in dubio de matrimonio, & iudex præcipit vt maneant simul, & non separentur, in tali casu, obediendo potest exigere, & reddere sine peccato, supposito non sit certitudo de alio viro, sed solum dubium: quia si esset certum, non liceret, etiam adueniente Ecclesiæ præcepto. Et quamuis olim ego in opinione fui contraria, vt iuxta verba. ca. Inquisitioni. cum tali dubio non liceret exigere, nũc videtur probabile licere, quando bona fide contraxit, & fecit sufficientem, & necessariam diligentiam, & non potuit inuenire certum saluo tamen meliori iudicio (vt dixi) etiam si opposita opinio sit communis, tamen hæc probabilis apparet.

c. Inquisitioni.

Non tamen tenendus est Magister sent. d. 38 4. & Hugo. lib. 2. de sacramentis. p. 11. c. 6. qui dicunt, q; casu quo est certa de alio coniuge, liceat ob Ecclesiæ præceptum commisceri non suo. In quo & alij aberrauerunt, vt Hostien. in c. Proposuit. de coniugio seruorum. quando dixit, q; tempore litis pendentiæ potest quis commisceri ei, cui mouetur quæstio status, ad mandatum Ecclesiæ, absque hoc quòd in eam velut in vxorem de nouo consentiat. Nec probari potest per cap. Literas. de restitutione spoliatorum. Nam ibi Innocent. refert aliorum opiniones. Quod & notauit eleganter clarissimus doctor Medina in suo de restitutione q. 17. Quamuis Adrianus in 1. quolib. art. 3. ad 3. nõ reprobet. Tamen quando dubium est, præceptum Pontificis facit ad tollendum culpam: quia in ambiguis Ecclesiæ diffinitionibus standum est. Patet ex cap. Maiores. de baptismo, & eius effectu. Et in Deute. dicitur, q; res dubiæ ad sacerdotem deferantur. Et patet 23. q. 3. c. Quod culpat. Sic ergo cum manente dubio Pontifex dat, vt possit reddere, quando bona fide contractum est, & facta diligentia inueniri non potest certum, poterit & petere: quia per Ecclesiam præcipitur simul manere. Et quando dicitur, q; petat, & non reddat, debet intelligi, vel quando mala fuit fides, vel quando nõ est facta diligentia sufficiens, vt dictum est, & in solutionibus argumentorum dicetur.

Cõtra magist. & Hugonem, & Hostien.

Medina.

Deut. 17.

Textus declaratio.

Ad primum argumentum ex c. Dominus. de 2. nuptijs. respondet Adrianus quolibet 2. art. 3. & in 4. q; ille textus procedit in foro exteriori, & non in foro conscientiæ. Ait ipse. In foro conscientiæ manente dubio, sicut non potest exigere, neq; potest reddere, quia esset peccatum: & Ecclesia nõ potest dare licentiam ad peccatum, at in foro exteriori, quia non potest Ecclesiæ constare, concedit quòd possit reddere.

Ad argu. pri. respõ. Adrianus. in 4. de restitu. & de præscrip. fo. 52. 57. Cõtra Adria. Soto de iusti. li. 4. q. 5. art. vlt. in fine.

Sed hoc stare non potest, & ab omnibus eijcitur. Siquidem si textus ille solum in foro exteriori debet intelligi: Ecclesia nihil concedere fauorabile, sed potiùs offendiculum præberet peccandi mortaliter: nam dicit, q; potest reddere, ergo dat intelligere, q; licitè potest: quia id possumus, quod

lege

lege possumus. l. Nepos. de ver. sig. Regula, Beneficium. de reg. iu. lib. 6. Et si in foro interiori non licet, peccaret vtens Ecclesiæ licentia. Et hoc Adriani assertum latè impugnat Nauarro in suo de pœnitentia, loco citato. nu. 90. & 91.

Nauarro. de pœnit. d. 7. c. si qs solutio authoris.

Nos vero cõcedimus quòd in dicto c. diffinitum est, in dubio licitum esse reddere. Nam existente tali dubio, est dubium quòd sit peccatum commisceri illi, de quo dubium est, an sit verus coniux: & est dubium, an denegare debitum sit peccatum iniustitiæ: quia non constat non esse verum coniugem in tali dubio. Et quia melior est conditio possidentis, iustè reddit debitum petenti, & ad præceptum superioris excusatur, vt docet Palud. in 4. imò non solum reddere in conscientia potest, sed exigere: vt in conclusionibus dictum est, quando est Ecclesiæ præceptum. Et facta diligentia, non potest veritas inueniri, eo modo quo in superioribus expositum est: & à Doctoribus citatis, quando bona fide fuit contractum matrimonium.

Palud. d. 29. q. 2. art. 3.

2. Solutio Adriani.

Adrianus in loco citato aliam dat solutionem, vt, scilicet, intelligatur de posito dubio: ita vt manente dubio, nunquàm liceat. Quod probat: quia conscientia erronea nõ excusat à peccato, si secundum illam operetur, vt docet. S. Tho. Sic in proposito, dubietas animi non excusat: ob id oportet deponere dubium, aliàs quicquid faciat, peccat se conformando, & se disformando.

S. Tho. 1. 2 q. 19. ar. 6.

Reijcitur solutio. Adrian.

Verum hæc solutio etiam reijcienda est: nam ibi Pontifex non loquitur de dubio tollendo, sed eo manente, ponit differentiã, & dat quòd possit reddere: cùm negat posse exigere. Quod si esset intelligendum, quòd deposito dubio, eo modo posset exigere, sicut & reddere, vt patet expressè in c. Inquisitioni.

Intelligentia textu.

Sed ad intelligentiam textus, quo casu stante dubio probabili, seu credulitate potest reddere, & sine peccato in foro conscientiæ, est considerandũ, quòd ista non repugnant, quòd quis dubitet, an sit verus coniux, nec ne, & tamen quòd adueniente præcepto superioris, liceat ad eum accedere, & sic credit, vel opinat aliquid quoad vnũ effectum sufficere, quod tamen non credit, vel opinatur quoad aliud, vt firmiter credo absq; hæsitatione, hostiã, quam leuat sacerdos in altari, adorandam absolutè, & ibi esse realiter Christum. Tamen non credo sic de fide ibi esse corpus Christi realiter ad hunc effectum, vt pro ista veritate subeam mortem: quia hæc proposito. Sub hac hostia est corpus Christi, non est de fide, quia potest esse quòd sacerdos non consecrauit, vel non habuit intentionem, licet protulit verba, vel quòd nõ est sacerdos, qui celebrat. Ob id fides solum, est de ista. Sub hostia ritè consecrata est Christus realiter, cui non potest sub esse falsum.

S. Th. quodlibet. 5. ar. 12. Maio. in 3. d. 3. q. 10. S. Th. in 3. d. 9. q. 1. ar ti. 2. quæstiuncula 6. ad 2.

Item. Iudex per præsumptionem de crimine conuictum, credit fecisse tale crimen ad eum condemnandum aliqua pœna extraordinaria, tamen non credit sufficere ad condemnandũ eum pœna mortis, vt Inno. docet in c. Quia verisimile. de præsump.

Innocen.

Ad propositum ergo, soluitur argumentum ex c. Dominus. Stat enim q; illa mulier dubitet, vel suspicetur hũc cum quo nunc est, suum maritum esse, & sic quoad exigendum dubitare, an sit suus maritus, cum tamen non dubitet quoad hoc, quod est petenti reddere. Et simili ratione potest esse, q; mulier dubitet etiam nõ leuiter hunc esse suum legitimum virum: & tamen quòd veniente præcepto Ecclesiæ, quæ dicit non celebrandum diuortiũ, sed quòd maneant vt vir, & vxor, non dubitet, quòd liceat ei & exigere, & reddere, manente adhuc dubio de priori viro: nam sicut potest dubium auferri quoad hoc quod est reddere, posset etiam quoad hoc quod est exigere cum tali dubio, existente Ecclesiæ precepto. Et à simili Ioan. Gerson in 2. p. respondet cuidam scholari, qui vnam literam in bulla Apostolica emẽdauit, non debere se excommunicatum putare, neq; irregularem ad effectum cessandi

Ad formã argum.

Gerson.

sandi à celebratione missarum. Et tamen ea mente debere esse, vt opportunitate data, ad abundantem cautelam non spernat, & petat absolutionem.

Nauarro de pœnit. d. 7. ca. siquis. n. 101

Et sic manet solutum argumentum. Hanc solutionem dat in parte Nauarro in loco citato, & alibi, & multis probat exemplis, numero 104. Nos autẽ addidimus non solum verum tenere quoad reddere petenti, sed etiam quoad exigere. Nam sicut stante dubio de primo coniuge, potest non dubitare de isto quoad reddendum, poterit etiam quoad exigendum, maximè quando facta diligentia non potest inueniri certum, vt in conclusionibus dictum est. Est solutio notanda, & deseruiens pro noui orbis neophytis, qui non solum Episcopi præceptum, sed cuiuslibet ministri, siue in confessione, siue extra vt oraculum habent, & venerantur. Et in tali dubio dicendum, q̃ non relinquat hunc quem habet, quia de alio, de quo dubitat, certũ nõ est: sufficiens erit hoc, vt nullum maneat dubium ad reddendum petenti, imò neq; ad exigendum. Et hæc sic dicta in fauorem neophytorum intelligantur, semper tamen subijcientes nos Ecclesiæ determinationi. Hæc vero non solum contra determinationem positam non sunt, sed potiùs secundum eam putamus esse: vt in solutione sequentis argumenti fiet manifestum. Et maximè pro noui orbis indigenis dixerim: quia quando quis incipit dubitare de alio coniuge, vix potest (etiam summa diligentia adhibita) certum haberi: ob facilitatem quàm olim in infidelitate habebant repudiandi, tam ex parte viri, quàm ex parte fœminæ, vt omnibus ministris constat.

Solutio notanda pro neophytis

Protestatio autho.

Ad 1. Ad secundum dicendum ita esse, licere contra dubium agere interdum: nam in illo cap. Summus Pontifex determinat, quòd stante dubio probabili de altero viro priori, potest reddere debitum, quod & nos fatemur. Et libet verba textus adducere. *Inquisitioni tuæ respondentes credimus distinguendum: vtrùm si alter coniugum pro certo sciat impedimentum coniugij, propter quod sine peccato mortali non valet carnale commercium exercere quãuis illud apud Ecclesiam probare non possit: an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale. In 2. distinguimus, vtrùm habeat conscientiã huiusmodi ex credulitate leui, & temeraria, an probabili, & discreta. Et quidem ad sui pastoris consilium conscientia leuis, & temeriæ credulitatis exposa, licitè potest non solum reddere: sed exigere debitum coniugale. Verum cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili, & discreta, quamuis non euidenti, & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet: ne alterutro vel contra legem coniugij, vel contra iudicium conscientiæ committat offensam.* Hæc ibi. Ecce quomodo in dubio probabili licet agere, reddendo. Nos vero in conclusionibus diximus, q̃ non solum potest reddere petenti (tali probabili dubio existente) sed etiam potest exigere. In casu enim quo facta diligentia de alio priori viro, non potest inueniri quod certum est, potest reddere, & exigere, quando bona fide contractum est: quia si mala fide debet reddere, & non petere. Et quando mala fide fuit contractum matrimonium, in c. Dominus. est manifestum. Et ratio est: quia in alijs contractibus sic euenit, q̃ quando quis iustè possidet (licet incidat dubium) vsq; dum sit certus, iustè possidet, & non tenetur alienare rem.

Verba textus.

Obiect. Sed contra hoc sese offert Pontificis determinatio in litera adducta, vbi dicitur, quòd in tali casu licet possit reddere, non debet petere. Ad quod respondetur multis modis. Primo, q̃ textus habet verum, quando quis mala fide contraxit: tunc enim cùm sit in dubio, nullo modo potest exigere: quia nullum videtur acquisiuisse ius ad petendũ: at verò qui bona fide contraxit, iam videtur accepisse possessionem iustam. Quod si postea eueniat

1. Solutio.

dubium

dubium, poterit & reddere, & petere. Et non est contra textum, qui in primo sensu venit intelligendus.

2. solutio. Secūda solutio est, quòd textus intelligatur, quòd stante dubio, non liceat petere, quamdiu manet in negligentia inquirendi veritatem. Facta tamen diligentia humana, quæ solet fieri in negotijs arduis, si non inueniat alium esse proprium virum, conditio melior possidentis est; & potest petere, & reddere: nam graue esset nimis astringere aliquem ad manendū in matrimonio, & quòd nullo modo posset vti coniuge suo exigendo. Et in hoc sensu Magister Soto, & alij (vbi suprà) dicunt, quòd facta diligentia, potest exigere. Intellige hoc etiam si facta tali diligentia, maneat dubium de vero coniuge: quia si non manet dubium, nullus est qui dubitet posse exigere. Et apertè in textu habetur, quòd ablato dubio, potest exigere, & seddere.

Nota.

3. solutio. Tertia solutio sit, q̄ in casu quo manet dubium, non licet exigere, sed tantum reddere, intelligatur quādiu manet dubium de hoc, quod est exigere: quia non licet ei, eo q̄ ageret contra conscientiā, & qui contra conscientiam facit, ad gehennam ædificat. teste Paul. Verum quando dubium manet, & adueniente præcepto Ecclesiæ compellitur p̄sistere in matrimonio, sicut stante dubio de vero coninge, non est dubius quantum ad hoc q̄ est reddere petenti, & ob id licitè reddit, sic eodem modo, si manente dubio de legitimo coniuge: quia non potest desistere à matrimonio, nō dubitat an liceat petere, licitè petit.

Ad Ro. 14

Ad 3. Ad 3. argumentum respondetur cō cedendo, q̄ superiori obediendo tali dubio (dummodò non remaneat dubium circa hoc quod obediēdo est ei) non erit peccatum reddere: imò neq; exigere, ad sensum declaratum. Et quidem licet hæc opinio videatur noua contra communem opinionem, nō tamen absque ratione citati magistri asserunt, & nos subscribimus. Et eam sequendo, non est periculum: quia stat quòd maneat dubium quoad hoc, an sit coniux, & non maneat quoad hoc, an liceat exigere, & reddere. Sicut in scrupulo speculatiuo de aliquo vitando docet Caiet. licere agere contra, quando non est contra practicum scrupulum. Et adducit clarissimus Medina in suo de restitu. q. 17. vt diximus suprà. Et quidem sequi hanc opinionem (vt diximus) est nimis fauorabile, & nullum periculum. Nam impossibile moraliter apparet, quòd duo maneant simul, & quòd tantum alter se cōtineat, vt nunquàm exigat.

Noua opinio, tamen probabilis

Caiet.

Medina.

* Dubium esse posset hic, an in casu quo impedimentum esset occultum, & non potest commodè remedium adhiberi, nisi per dispensationem, & ad Papam non potest esse accessus, an per Episcopum possit fieri, vt sibi bona fide contraxit, &c. Sylvester in verbo dispensatio. q. 9. & Summa Angelica eodem verbo. §. 5. & Nauarro in onnuali. c. 22. nu. 87. & Margarita confessorum tenent, quòd quando impedimentum est occultum in illis quæ sunt humano iure prohibita, & separatio non potest esse absq; scandalo: quòd tunc per Episcopum potest fieri dispensatio. Et iuris periti in cap. Ad si clerici de iudicijs dicunt, quòd in casu necessitatis, vel magnæ vtilitatis nouiter emergentis. Et tempore constitutionis inexcogitatæ, potest Episcopus dispensare in illis, in quibus solus Papa aliàs dispensat. Hæc opinio habet sua fundamenta, & probabilis reputatur, & practicari posset. Sed contraria opinio est tutior, quòd in casu quando est impedimentum, quòd impedit contrahendum, & dirimit contractum, quamuis occurrat necessitas extrema, non nisi per Papam dispensatio fieri potest. Sic Soto de iustitia & iure. lib. 1. quæst. 7. artic. 3. & in 4. distin. 37. q. 1. arti. 2. & communiter sic practicatur. Et quidem vt diximus, quòd quādo quis bona fide contraxit, & dubitat de vero coniuge, sed diligentiam adhibendo non potest inuenire, vt posset non solùm reddere, sed exigere. Quòd quidē

non

non posset qui mala fide contraxit, sic in proposito dici posset, quòd prima opinio in tali casu posset habere locũ, si commodè ad Papam non posset esse recursus. Sic Soto quamuis non asserat pro prima opinione videtur facere, quia in Concilio Tridentino sessione 24. c. 6. de reformatione diffinitũ est in hæc verba. Liceat Episcopis in omnibus irregularitatibus, & suspensionibus ex occulto delicto prouenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario. Et exceptis etiam alijs deductis ad forum contentiosum, & in quibuscũq; casibus occultis, etiã sedi Apostolicæ reseruatis delinquentes quoscunq; sibi subditos in sua diœcesi, per se ipsos, aut per vicarios ad id specialiter deputatos in foro conscientiæ gratis absoluere, &c. Hæc in Concilio, sed tamen & si Cõcilium faueat, an tamen in impedimẽtis occultis matrimonij quæ dirimunt contractum locum habeat hæc diffinitio, non est certum, quia causæ matrimoniales, tã sunt speciales: vt videantur requirere specialem mentionem. De quo vide egregium doctorem F. Antonium de Corduba minoritam in suo quæstionario q. 11.

REstat (vt colophonẽ apponamus) duas quæstiones appendices addere satis congruentes. Prima est, an qui fictè consentit, teneatur sub mortali ducere illam quam decepit. Secunda, vtrùm pater in foro conscientiæ possit exhæredare filium, vel filiã: quia ipso inuito contraxit matrimonium.

ARTICVLVS XIX.

An qui fictè alicui promittit, teneatur eam ducere.

Supr. p.p. art. 2

QVIA de matrimonia loquuti sumus, & necessarium diximus consensum, vt ipso deficiente, nullũ sit quo ad Deũ: operæpretium erit scire, an qui fictè alicui promisit ipsam accepturum, & tamen interius non cõsentit, teneatur eam ducere, de nouo consentiendo.

Et videtur quòd non teneatur. In matrimonio requisita est summa libertas, vt diximus in prima parte: quia vinculum indissolubile, & semel ligatum, non potest solui: ergo sequitur q non tenetur talis, qui fictè promisit, talem ducere: quia aliàs ad matrimonium cogeretur. 1. Argu. Matt. 19.

Secundo. Si talis qui fictè promisit teneretur illam ducere, vel esset iure naturæ, Diuino, vel humano: at nullo iure obligatur, ergo non tenetur. Non iure naturæ: quia iure naturæ non potest cogi ad contrahendum: imò iure naturæ habet libertatem plenam ad contrahendum. Et si iure naturæ esset obligatio, esset adimplendi promissum: sed obligatio adimplendi præsupponit voluntantem transferendi dominium rei promissæ, qualem ponimus non fuisse: siquidem dominium non transfertur verbis, sed voluntate veri domini. Nec iure Diuino tenetur: quia nullibi tale ius à Deo. Nec iure humano constat, quia si compellatur ducere, erit ex præsumptione quã habet Ecclesia, q consensus fuit conformis verbis, cui si cõstasset defuisse, non obligaret. 2. Argu. Sup. p.p. art. 8. Soto de iusti. & iure. lib. 4. q. 5.

Tertio. Si talis post promissionem fictam contrahat cum alia secunda cõsentiendo, est verum matrimonium: ergo nõ tenetur ducere primam: nam si teneretur ducere, videtur q non teneret obligatio cum secunda. Sicut siquis promisit Petro equum, & acceptauit Petrus: si postea det Ioanni, non tenet datio: quia dat alienum. Quod si constet Ioanni, tenetur Petro restituere. 3. Argu.

In contrarium est: quia quilibet tenetur de damno dato, & non potest talis damnum resarcire, nisi ducendo eã: ergo tenetur. In cõtrar.

Hæc quæstio in proprijs terminis mota est, eo quòd aliqui legentes in quodam nuper edito præclaro libro, & doctrinæ refertissimo, in quo in materia nihil desiderandum, neque reij-

ciendum

ciendum, qui Manuale cõfessorum intitulatur, lingua vernacula ex proposito editum, priùs à quodam religioso viro docto minorita regularis obseruantiæ prouincię Pietatis, post visum, recognitum, probatum, in multis additum, & refertum à doctore Martino Nauarro de Azpilcueta, viro doctissimo, & probatissimo, in iure quidem eminentissimo, & in Theologia versato, vt eius varia in diuersis materijs edita probant opera, maximè illud, qđ de pœnitentia est. Hic (inquam) in c. 16. citati libri nu. 18. ait. *Si le prometio casarse con ella, ora le prometiesse de veras, ora fingidamente, con animo de la engañar, es obligado a complir lo que le prometio, assi en el fuero de la conscięncia, como en el exterior. Y mucho mas si le juro.* Hæc ibi ad literam. Cùm ergo hæc verba sonent talem teneri, legentes admirati sunt de tam graui dicto, & statim virgam Censoriã extendentes, delendum iudicauerunt. Nos tamen (sicut aliàs fecimus) in nullius verba hominis iurantes, nisi solius Christi, examinandũ suscepimus, non extra propositum, & intentum nostri Speculi coniugiorum digressi. Pro cuius solutione notandum.

Nauarro vir doctissimus.

Verba in Manuali põsita.

1. Nota. Ille qui alteri promisit, potest se habere tripliciter, vel est æqualis, tam diuitijs, quàm nobilitate, puellæ cui promisit, vel inferior, aut superior. Et quòd superior sit, intelligo notabiliter (non parum excedens) quia quod parum distat, nihil distare videtur.

Aristote.

2. Nota. Secundo. Iste excessus, qui est ex parte viri, potest esse cognitus à puella seducta, vel ignoratus: imò quia existimabat sibi fore æqualem, vel minorem, quamuis sit superior in veritate.

3. Nota. Tertio. Ille qui protulit verba, volens puellam seducere, vel cognouit eam carnaliter, & ob id protulit, vt seduceret cognoscendo, vel ꝓtulit quidem, sed eam non corrupit, vel aliàs corrupta erat, sed accessum habuit ad eam. His sic adnotatis, fit prima conclusio.

1. conclu. Prima conclusio. Qui promisit fictè alteri, siue cognouerit eam, siue non, siue fuerit virgo, siue corrupta, siue æqualis conditione, siue non mortale peccatum commisit: quia omne mendacium pernicioſum mortale peccatum est, sed qui fictè promisit, perniciosè valde mentitus est, vt constat, ergo peccauit mortaliter. Hęc est ab omnibus recepta absq; aliqua controuersia. S. Th. 2. 2. q. 110.

2. conclusio. Quicunq; alteri promisit, siue cognouerit eam, siue non, siue sit æqualis conditione, vel superior, tenetur sub mortali promissum adimplere. Patet. Quicunq; iniuriam ꝓximo infert in re graui, peccat mortaliter: sed qui promisit (dummodò alius acceptauit) iniuriam infert in re graui, ergo est mortale. 2. conclu. 1. Ratio.

Secundo. Qui aufert a proximo qđ suum est, peccat mortaliter, nisi ob paruitatem materiæ excusetur, quia furtum mortale est: sed qui promissum non adimplet, postquàm alter acceptauit, est huiusmodi: quia debitor constitutus est. Hæc conclusio suprà declarata est, quando de sponsalibus fuit sermo, vbi ex communi sententia doctorum est probatum, ꝙ post sponsalia etiam de futuro transire ad aliud matrimonium mortale est: quia fractor promissi habetur. 2. Ratio. S. Th. 2. 2. q. 64. Sup. p. p. art. 16.

3. conclusio. Qui fictè promisit alicui puellę, quam cognouit carnaliter, & corrupit, si sit notabiliter excedens in conditione diuitiarum, & nobilitatis, & puella non ignorat, licet peccauit mortaliter, non tenetur sub mortali eam ducere, sed potest aliàs damnum resarcire, vel dotando secundum eius conditionem, vel aliàs, ad arbitriũ boni viri. Probatur: quia si talis tenetur eam ducere, maximè quia videtur seduxisse puellam innocentem, sed non videtur, neque præsumitur seducta, quandoquidem cognoscens excessum, debuit pręsumere seductionem, & sic consensit virtualiter in talem seductionem: qua propter non tenetur eam ducere: quia volenti, & consentienti nulla fit iniuria: nam in tali casu præsumitur, sicut si apertè dixisset fictè se promittere, quia debuit 3. conclu. Albertꝰ de Rosa. in suo dictionario. Matri. 4. Aristo. 5. Ethi. c. 9. S. Th. 2. 2. q. 59. ar. 3.

præ-

præsumi, sicut si homo quidam nobilis, & diues, puellæ ex infima plebe promitteret eam ducere, si consentiat in eum: meritò talis fœmina decipitur,& sibi imputet,si consentiat: quia deberet suspicari talem seducere, & fictè verba proferre, ob id sufficiat, si aliàs resarciat damnum dotando,quia tenetur ad aliquid. Et sic in c. 16. nu. 18. in Manuali confessorum limitatur dictum istis verbis. *Si non fuessen muy desiguales en hazienda, y qualidad: como si el fuesse hijo de vn Cauallero, y ella hija de vn labrador, o official mecanico: ca entonces presumir se puede que ella fingio ser engañada, y que no la engañaron. Por lo qual no es obligado a nuestro pareçer a mas de darle lo que es menester para alcançar buen casamiento, como alcançara estando con su honra, o ponella en estado honesto, en que viua en seruiçio de Dios segun sant Antonio*. Hæc ibi. Vnde colligitur nostra conclusio, q; in casu, talis tenetur super addere quod necessarium videtur ad dotem: vt inueniat talem virũ cum illo superaddito,qualem inueniret,si corrupta non esset.

Verba del Manual.

Floré. 2 p. tit. 5.

4. conclu. 4 conclusio. Si quis fictè promisit puellæ eam ducturum, si puella consentiat, qui tamen excedit in conditione,puella id ignorante, probabile apparet q; sufficiat eam dotare,& non sit necessarium eam ducere. Probatur: quia si teneretur eam ducere,maximè quia verè seduxit, & ipsa seducta est, non volens: sed hoc non videtur sufficere: quia est inæqualitas in cõtractu, & ex parte puellæ non debet vir compelli ad hoc q; det ampliùs quàm ipsa dabat: sed si cempelleretur ducere eam,videretur ad iniustum compelli, supposito non fuit voluntas in viro celebrandi talem commutationem, vel contractum. Et sic sufficiat puellæ, si ratione promissionis vir compellatur ad dotandum eam secundũ suũ statum,sicut in ludo videtur,q; si quis habeat centũ,& tamen solum sua sunt 50. non possit ab alio vltra 50. lucrari: quia iniustia aliàs apparet, & non æqualitas. Sic in proposito. In quo discedimus à doctore Nauarro, qui videtur dicere, q; quando puella ignorat excessum,aut inæqualitatem, quia non est volens seducta, q; teneatur eã ducere: nam esset nimis rigidum ad id obligare. In quo sensu contrarium tenentes possunt intelligi.

Ratio.

Cõtra Nauarro.

Cõcordia doctorũ.

5. conclusio. Si quis fictè promisit puellæ quam corrupit, si sit, ei æqualis, vel inferior cõditione, tenetur sub mortali eam ducere. Probatur. Talis tenetur damnum resarcire,& promissum ad implere,cùm sit æqua cõditio, vel inferior: sed non potest aliter,nisi eam ducendo: ergo tenetur eam ducere. Istam conclu. tenet expresè Nauarro cap. 16. num. 18. Manual. & S. Anton. 2. p. tit. 5. c. 6. §. 1. & Scotus. Idem Adrianus in 4. & sui temporis Theologorũ consummatissimus, & facilè princeps Magister Victoria olim præceptor meus,& nonnulli alij subscribunt ex suis discipulis, qui nomen habent magistrorum. Quapropter non tam dura conclusio videri debet, si rem introspiciamus. Nam cùm quis teneatur damnum resarcire ad æqualitatem, & non videtur qua alia via id contingat,nisi puellam ducẽdo: sequitur quòd (dato fictè promisit) tenetur eam ducere, & peccat mortaliter non ducendo eam, quia semper est in tali obligatione. Et talis tenetur habere nouum consensum in eam ex animo. Neq; hoc est nouum. Nam in iure determinatum est, & nos aliàs diximus, & doctores omnes probant, q; si quis seduxit aliquam, dicendo vxorem non habere, cùm tamen habeat, post mortem veræ vxoris, fœmina seducta (si velit) potest eum sumere in virum, & in pœnam fraudis, & doli compellitur seductor vt consentiat: ergo à simili, qui aliam seduxit fictè consentiendo, vt plenè restituat compellendus in conscientia venit,vt eam,quam seduxit,ducat. Si tamen aliam ducat, tenet matrimonium cum secunda, vt in solutione 3. argu. dicemus.

Ratio.

Nauarro Florent. Scot. in 4. d. 30. q. 1. Adria. q. 2. de matrimonio. S. Th. in 4. d. 28. Victoria. Albericus de Rosa in suo dictionario. Matrim. 4.

Sco. d. 35. q. vnica.

Limitatio conclusio.

Dixi in conclusione, si eam corrupit: nam si solum fuit promissio verbis,

bis, & non sequuta est aliqua corruptio, non est vnde teneatur eam ducere: quia restitutio non necessaria est, cùm iniuriam non sit passa in corruptione, quãdoquidem integra manet.

Adrianus vbi sup. Et quidem Adrianus addit vnum, q; si talis cum alia cõtrahat, licet teneat matrimonium cum ista secunda, post mortem eius tenetur redire ad primam, quam decepit. Adijciamus tamen sextam conclusionem.

6. conclu. 6. conclusio. Si quis mulieri corruptæ promisit fictè, & si copula sit sequuta, cuiuscunque sit conditionis, licet ad aliquid teneatur, non tamen in foro conscientiæ sub peccato tenetur

Ratio. ducere eam. Patet: quia tenetur solum restituere, & iacturam resarcire: sed talis (quia corrupta erat, & non integra) non passa est talem iacturã, quæ aliàs non possit resarciri, sine hoc q; ducat eam, vt constat: sequitur ergo q; non tenetur ad id. Ratio enim satis dissimilis est in integra, & corrupta: quia puellæ integrę non videtur satisfactum, nisi ducat, corruptę autem sic. Hanc appono limitationem, vt rigorem conclusionis præcedentis temperem, quamuis Adrianus in loco citato sine distinctione loquatur de illo, qui fictè promisit.

Ad arg. Ad argumentum primum. Concedimus in matrimonio requisitam summam libertatem, cum hoc tamen stat, quòd in pœnam qui seducit, cogi possit ad restituendum, & ad æqualem re sarciendam iacturam, tenetur ducere

Sco. d. 15. quam seduxit. Et hoc est cogi à se ip-
q. 3. 4. sen. so, qui posuit se in tali angustia, vt teneatur se ipsum dare. Sicut si esset vera opi. Scoti, q; qui alium interfecit, tenetur restituere, seipsum morti exponẽdo. De quo alias in nostris Theologicis resolutionibus differemus, si Dominus dederit. Neq; hoc graue videri debet, vt diximus.

Ad 2. Ad 2. dicendũ, q; talis tenetur restituere iure naturæ, Diuino & humano. Iure naturæ: quia tenetur de damno dato, & non potest resarcire aliter. Iure Diuino similiter. Nemini quic-

ad Ro. 13. quam debeatis. Iure tandem humano compellitur promissum adimplere.

Ad 3. concedimus, ita esse, q; in casu quantumuis debitor sit, & sub mortali teneatur ducere, tamen si aliam ducat de facto tenet secundum. Neq; tenetur quamdiu manet matrimoniũ secundum. Sicut qui voto simplici Deo est obligatus, tenetur sub mortali se ipsum tradere Deo, si tamẽ se tradat coniugi, valet traditio, non obstante illa obligatione sub peccato. Sic in casu, si quis fictè promisit, tenetur sub mortali ducere, si tamen aliàs ducat, peccauit mortaliter: quia se ipsum impossibilitauit, tamẽ tenet. Hæc de quæstione proposita.

Ad 3. Sup. p. p. art. 15. Theologi in 4. d. 38. S. Th. 2. 2. q. 88. Aristo. 5. Ethi. c 9.

Si tamen quis stuprum commisit cũ puella volente (etiam si sub patria potestate sit) dotare non tenetur: quia volenti, & consentienti non fit iniuria. Sic tenet Soto de Iustitia. lib. 4. q. 7. artic. 1. De quo aliàs latius.

Soto.

ARTICVLVS XX.

An pater licitè possit filium, aut filiam exhæredare, quando contraxerunt contra eius voluntatem.

QVIA de matrimonio loquentes dictum est, quantam requirat libertatem, ita vt seruus contra domini voluntatem, & filius familias contra patris beneplacitum possit cõtrahere, operæpretium erit quærere, an pater possit licitè filium, filiamuè, ante emancipationẽ exhæredare, quia contra voluntatem eius matrimoniũ est celebratum.

Sup. p. p. ar. 2. & 30

Videtur q; sic, quia lege Tauri 49. sancitum est: at omnis lex iusta, & ab habente authoritatem lata, in foro cõscientiæ obligat: ergo sequitur q; iustè pater priuat hæreditate.

Argu. 1. S. Th. 1. 2. q. 96. ar. 4.

Secundo. Filius, & filia quãdiu manent sub patria potestate, non sunt sui iuris, sed sunt aliquid patris, & hoc iure naturæ: sequitur igitur q; ipso inuito nõ poterit filia cõtrahere. Quòd si cõtrahat, pater potest irritare, ergo pote-

Castro de potestate legis pœnalis li. 1. c. 9.

poterit exhæredare.

Drie. de li ber. chri. li. 1. c. 9. & lib. 2. c. 1.

Confir. ex lege 2. fori. tit. de matr. Et ex lege 4. tit. 1. lib. 5. ordinationũ. Et ex lege 10. tit. 1. par. 4. in quibus locis diffinitum est, patrem posse à filia, quæ contra voluntatem eius contraxit auferre aliàs debitam hæreditatem.

In contra.

In contrarium tamen est: quia in matrimonio requisita est plena libertas, quæ non potest stare, si filia posset exhæredari.

1. Nota. Sup. p. p. art. 7.

Pro solutione notandum, quòd nulla humana potestas, neque secularis, ecclesiasticaue (vt aliàs diximus) potest quempiam ad matrimonium contrahendum compellere: quia cùm cõsensus sit necessarius (vt in p. p. probatum est) & nullus ad consensum possit cogere, nisi Deus, nunquàm potest matrimonium esse legitimum cũ coactione. Posset quidem (fateor) per potestatem secularem constitui lex, secundum quam aliquæ personæ inhabiles essent ad cõtrahendum, sicut in 2. par. Sup. p. p. ar. 2. Sup. 2. p. art. 27. quando de matri. infidelium notum fecimus: imò & consuetudo posset, & à fortiori potest Christi Vicarius hoc instituere, & personas habiles aliàs inhabiles facere, & è contra, sicut & posset clandestinè contrahentes inhabiles personas declarare. Sicut & fecit nũc in Concilio Tridentino sessione 24. Sup. p. p. ar. 2. & 7. c. 1. Patet ex c. Non debet. de affini. & consangui. Tamen dato hoc possit circa personas, non tamen potest circa matrimonium, compellendo ad contractum: quia ex iure naturæ requisita est libertas. * Nisi hoc sit in pœnam, vt de illo qui decepit aliam. Ecclesia diffiniuit. De quo diximus suprà in prima parte. art. 34. conclusione 8 & in secunda parte, art. 33. in solutione prioris instantiæ. *

Soto de iust. lib. 4. art. 1.

Secundo notandum, hoc quòd est hæreditate priuare filiam, aut filium, si contrahat contra patris voluntatẽ, potest intelligi vel stando in iure Cæsareo, vel in Pontificio: nam cùm sint potestates diuersæ, forum habebunt diuersum, & iudicia. Et licet omnis potestas à domino Deo sit, alter, & alter: quia humana ciuilis à republica immediatè, & mediatè a Deo: at ecclesiastica a Deo immediatè, & non per homines. De quo videndus sit Victoria in relectione de potestate ecclesiastica, & alij. Drie. de li ber. chris. Victoria.

3. Nota.

Et etiam considerandum, quòd sicut artis quæ circa finem, est dirigere artes inferiores quæ circa media, vt docet Aristo. sic & humana ecclesiastica suprema, & circa finem, poterit dirigere secularem, & corrigere, si fuerit opus, eo modo, quo anima corpus gubernat. His notatis, respondetur. Aristo. 1. Ethic. c. 1. & 2. & 2. Phy. text. co. 25.

1. conclu.

Prima conclusio. Ad potestatem secularem non spectat leges condere circa matrimonij sacramentum secundũ se. Patet in c. Tuam. de ord. cogni. Et Extra. qui filij sint legiti. cap. Causamq; in 2. Et c. 1. de sponsa. vbi diffinitur ad Ecclesiasticam hoc spectare facultatem, & non ad secularem ciuilem.

Ratio.

Ratio est. Ad illam spectat potestatem directè, ad quã de Ecclesiæ sacramentis disponere, circa illos qui debent recipere, & modum recipiendi, sed hoc ad ecclesiasticam spectat, vt cõstat, cum ergo matrimonium vnum sit de 7. sacramenti Ecclesiæ, in quo (non ponentibus obicem) gratia confertur, sequitur ad secularem non spectare. Cõcil. Flo. Cõci. Trisess. 6. c. 1.

Dixi secundum se, quia de per accidens, inquantum matrimonium est cõtractus humanus, etiam si sit sacramentum, non obstat quominus possit secularis potestas aliquid disponere de ipsis contrahentibus: semper tamen sub superiori potestate, vt ex c. 2. de sponsatione impube. colligitur, vt ibi Abbas, & notat Fortunius in tractatu de vltimo fine, illatio 10. Potest enim pœnam addere prohibitioni, & legi superioris, vt notat Glo. in Clemen. Ne Romani. de electio. Quam dicit Felinus singul. in c. 1. de sponsa. Et c. 2. de probationibus. imò cùm crimen sit merè Ecclesiasticum, possunt pœnæ per Principem secularem apponi, vt exactè considerauit Castro in suo præclaro opere de iusta punitione hæreticorum. Abbas. Fortunius Glossa. Felinus. Castr. li. 2. c. 26.

2. con-

2. conclu. 2. conclusio. Quamuis olim lege regia esset constitutum virum contrahentem clandestinè, si cum puella sine voluntate patris, simul cum ea in seruitutem tradendũ proximioribus consanguineis vxoris, nunc tamen solum statutum est patrem filiam, nõ filium, ratio p. p. exhæredare posse. Quo ad primam partem probatur l. fi. tit. 3. p. 4. Ibi enim fuerat diffinitum, post tamen longo tempore rigor ille attẽperatus est per legem Tauri. 49. edita à Regina Ioanna, catholicorum Regum filia, matriq; Caroli V. Inuictissimi Imperatoris, vbi parentibus datur huiusmodi facultas priuandi hæreditate filiam, quæ contra patris voluntatem in matrimonio aliquẽ sibi copulauit. Quod & de filia vidua (si cum parentibus habitat) putat intelligendum doctor Couarru. Couarruuias in suo epitame 4. Decre 2. p. c. 6. talium, quãuis Castillo in expositione nu. 17. legis prædictę dicat in vidua non Castillo. procedere.

Hanc legem Tauri in Comitijs Pincianis Carolus Imperator, anno 1537. probauit, & voluit extendi ad filiam maiorem vigintiquinque annorum, dummodò nouẽrcam nõ haberet, cùm aliàs solum intelligeretur de filia, quæ nondum vigesimumquintum attingit annum.

ratio 2. p. Secunda pars, quòd nõ extendatur ad filium, qui est sub potestate patris, est manifesta, cum lex solum de filia, vt optimè declarat in loco proximè ci Couar. tato idem Couarruuias. nu. 21.

5. conclu. 3. conclusio. Quamuis filia contra voluntatem patris clàm contrahens regulariter mortaliter peccet, non tamen in foro conscientiæ potest exhæredari, etiam si ignobili couiugatur, & inæquali, & pater velit digno, & honesto viro eam copulare. Hæc est quæ habet difficultatem, & notanda venit quoad primam par. scilicet, quòd peccat mortaliter filia, saltim ante annum ratio p. p. vigesimumquintum. Patet: quia filia sub patris potestate constituta, tenetur obedire. Faciens ergo contra obedientiam patri debitam, contrahendo matrimonium, peccat, & non venialiter, cum res tam sit grauis: ergo mortaliter. Et quidem pœna tam rigurosa apposita per legem exhæredationis, manifestam facit culpam in contrahendo, si enim veniale id esset, iniustè talis pœna apponeretur.

Dixi, regulariter, quia posset esse casus, vbi nullum esset, vt si à patre aspe Supple. d. 28. q. 1. artic. 2. rè tractaretur, si negligens esset pater in tradendo eam, & sic de similibus, quæ possent contingere, & iustificare factum. De quo docto. Theologi. d. 28. in 4. Theol. d. 28.

Secunda pars, in qua est difficultas, ratio 2. p. probatur: quia si pater posset in foro conscientiæ filiam exhæredare, esset quia lege Regia statutum (loquimur enim de illis qui huiusmodi gubernantur regijs legibus) sed non licet hoc: quia illa lex iniusta est, & ligat minimè. Patet: quia est lex, data contra libertatem matrimonij, necessario requisitam: nam sic compellitur filia ad ducendum quem vellet pater, & non eum qui sibi placet. Patet: quia timore perdendi hæreditariam sortem, consentiet patri, quod directè repugnat libertati.

Secundo. Probatur iure canonico. Ratio 2. Filia in legitima ætate constituta (quãuis non emancipata) matrimonium contrahit cum quocũq; voluerit, neq; pater poterit irritare, aut cassare: quia quos Deus coniungit, homo non Matth. 19. separat: ergo nullo modo potest exhæredari iustè, aliàs non est concessa libertas contrahendi. In quo defecit Chassenæus in suo catalogo gloriæ Chassenæ mundi. p. 12. consideratione 36. qui putat consensum fœminæ, etiam de præsenti, non sufficere sine patris consensu: ita vt patre contradicente, tale matrimonium ratum non consummatum dissolui possit, solum quia pater contradicit.

Confirmari potest ratio conclusionis. Quia sic inferior potestas (qualis est secularis) cõtra superiorem posset, quod est apertum in falsitate, maximè quando de sacramentis Ecclesiæ agitur. Sequela est manifesta, si lex Cæ- Soto de iu sarea tantæ esset virtutis, vt in foro sti. & iur

con-

li.4.q.3. conſcientiæ poſſit filia ſic exhæredari, cùm iure gentium bona paterna ad filios deuoluantur.

Hoſtien. Abbas. Alex. Felin. Decius. Pala. Ru. Roderic⁹. Epitome. 4. decre. 2. p. c. 5. num. 17. Baldus. Palud. d. 28. c. 2. Victoria. Caiet.

Hanc concluſionem tenet ex Iuriſperitis Hoſtien. & Abbas in c. 1. de ſponſ. impu. Et Alex. conſi. 97. in 1. volu. Et Felin. in 1. illo cap. Et dicit eam communem. Et Decius in c. Eccleſia. de conſtit. Et ex iunioribus Palacios Rubios in illa præclara ſua repetitione cap. Per veſtras. de donatio. 3. not. §. 9. cum ſequentibus. Et Rodericus Xuarez in l. 2. titu. de matrimonio. lib. fori. Et Couarruuias dicit hanc communem aſſertionem locum tenere, ſiue filia nubat turpi, vel indigno, etiam ſi pater vellet eã dare æque digno, quamuis contrarium dicat Baldus nouel. de dote. 6. par. Ex Theologis noſtris Palude ſic tenet, & cum eo alij non pœnitendi authores ex magiſtris noſtris, qui putant hanc regiam legem iniuſtam, & minimè in foro conſcientiæ ſeruandã, licet Caiet. in opuſcu. ad 17. quæſita. reſpõſione 12. dubitet, & ad Iuriſtas remittat, cũ leges humanæ poſſint priuare vero dominio.

Corolla. 1 Sequitur ex hoc, quòd pater exhæredans filiam hac ratione: quia contra eius voluntatem contraxit, quamuis impunè iuxtà Cæſaream legẽ priuet filiam ſuo patrimonio, in conſcientia tamen nullo modo, & ſic nec venit abſoluendus. Et alij fratres, ad quos deuoluitur hæreditas, tenentur ſorori reſtituere. Neq; mirum debet videri, aliqua permitti ſecundum leges humanas Cæſareas, quæ locum non habent in foro conſcientiæ, vt de meretricibus ſolet exemplum poni.

Corolla. 2 Sequitur & vnum aliud, q̃ ſi filia (etiam ante vigeſimumquintum annum) alicui honeſto nupſit, etiam inuito patre, cui promiſit dotem, quòd pater poteſt compelli ad id, ſic Abbas in dicto c. 1. de ſponſ. impube. & Ioan. Lupus in dicto §. 9. Et Ripa in l. 1. ff. ſolut. matrimo. dicit omnes doctores conuenire in hac opinio. imò etiam ſi filiç non promittat dotem, dicunt doctores in caſu tali patrem teneri ad conſtituendam dotem.

Abbas. Lupus. Ripa. Baldus. Angelus. Paulus. Iaſon.

Dixi, ſi honeſto nupſit, nam ſi inhoneſto, quamuis pater non poſſit eam priuare hæreditate, non tenetur dotẽ conſtituere, etiam ſi filia promittat, vt Archidia. 36. q. 1. & gloſ. in cap. De raptoribus. Et Ioan. Andr. Et Card. Et Anto. in c. Accedens. de procuratoribus. Hoc intelligitur, vbi filia, vel maritus eſſent diuites: nam ſi pauperes, pater eſſet compellendus ad alimenta miniſtranda, ex textu. Cùm haberet. de eo qui duxit in matri. quam polluit per adulteriũ. Hæc oĩa probat Couarruuias in loco ſuprà allegato.

Archidi. Ioan. An. Cardi. Anto.

Ad argu. Ad omnes leges ſimul quas congeſſit Palacios Rubios in 3. nota. §. 8. in repetitione dicendũ, oẽs tales eſſe ſublatas iure canonico. Neq; habẽt obligationẽ, quia cõtra ſuperioré. Faciunt enim cõtra libertatẽ matrimonij, quæ eſt maximè requiſita, quia indiſſolubile vinculũ eſt. Nõ. n. poteſt lex Cæſarea obligare filiũ, aut filiã, vt petat patris cõſenſum, ſed hoc eſt Põtificis poteſtatis, vt Ioan. And. aliàs pater canoniſtarũ dictus, in c. Statutũ. in 1. de hæreticis in 6. Et Felinus in c. 1. de ſponſ. & in c. Eccleſia. de conſtitu. Et ibi Decius. Et conſil. 231. Et Ioan. Lup. in repetitione. not. 3. §. 9. & in §. 3. antè, probat q̃ princeps laicus nihil poteſt ſtatuere, quod matrimonij liberũ cõſenſum impediat. Et ſic reſpõdendũ, leges tales (licet videanť ad bonũ reipublicæ conducere pro parte) in foro cõſcientiæ nõ obligare, tũ quia per Architectonicã poteſtatẽ ſunt correctæ, tũ quia cõtra ius naturæ vidẽtur eſſe, cùm tollant libertatẽ filiorum, quam habent in cõtrahendo matrimonium, Et hæc de quæſtione ſufficiant.

Matth. 16. Medina de reſtit. q. 17 D. 10. ca. Conſtitu. Ioan. An. Felinus. Decius. Ioan. Lup.

Neq; debet quis mirum exiſtimare aliquas leges etiam iuſtas tenere in foro exteriori, quæ non tenent in conſcientia, cùm lex de occiſione adultere q̃ à viro (ſecundum probatos viros) non teneat, in ſenſu quo diximus ſuprà in p. p. art. 24. concluſione 2. & in hac 3. p. art. 4. in fine dubij. Et lex de illo qui damnificauit citrà medietatẽ iuſti pretij, & de præſcriptionibus. De quo aliàs.

Medina de reſtit. q. 3. cauſa 4. & Soto de iuſti. li. 5. q. 1. art. 3.

PER-

PERORATIO.

PER Dei gratiam ad finem Speculi deuentum est. Et quidem licet ante plures annos fuerit compositum, sicut illa quæ ante ad rem attinentia in diuersis tractata Doctoribus legimus, & perlegimus, & adduximus, sic quæ postea scripta sunt, antequàm opus excuderetur, perlustrauimus, doctoribusque ipsis citatis in medium produximus, quando oportuit. Hæc dixerim, vt intelligat lector, nos non socorditer, aut oscitanter opus elaborasse, citationibus aliorum contenti, sed quæ vidimus, testati sumus. Ex nostris quidem Orthodoxis & Clasicis patribus, & Theologis Scholasticis. Qui quidem sunt.

Augustinus.
Ambrosius:
Antonius. Flo.
Abulensis.
Altisiodoren.
Albert. Pighius.
Arboreus.
Bernardus.
Boetius.
Burgensis.
Cyprianus.
Chrysosto.
Caietanus.
Clictouæus.
Chassenæus.
Catharinus.
Castro.
Diony. Areo.
Damascenus.
Diony. Cartu.
Driedo.
Doctor Stepha.
Eusebius.
Erasmus.
Ekius.
Gregorius.
Gerson.
Guilliel. Parisi.
Hieronymus.
Hilarius.
Hugo de S. Vict.
Isidorus.
Ioannes Stobæ.
Lactant. Fir.
Magist. histor.
Mirandulanus.
Nicolaus de Lyra.
Natal. Beda.
Origenes.
Rossensis.
Sedulius.
Simancas.
Tertulianus.
Vualdensis.
Virues.
Viguerius.

Ex Theologis scholasticis.

Albertus Magnus.
Alexan. Halensis.
Ægidius Ro.
Augu. de Anco.
Adrianus.
Adamgodam.
Almayn.
Bonauentura.
Bassoris.
Celaya.
Caietanus.
Durandus.
Grego. Arimi.
Gabriel.
Ioannes Scotus.
Ioan. Maior.
Magist. senten.
Maironis.
Marsilius.
Martinus de Ma.
Medina.
Mich. de Medina.
Martin. de Ledes.
Monachus.
Olchot.
Ocam.
Paludanus.
Petrus de Taran.
Ricardus.
Rainerius.
Rubion.
Supplementum.
Soto.
Sepulueda.
Tho. de Aquino.
Tho. de Argenti.
Vuandelinus.
Victoria.

Ex iuris vero Pontificij, & Cæsarei sunt.

Abbas.
Panor.
Ancharranus.
Antonius.
Archidiaconus.
Albertus de Rosa.
Alexander.
Alua. de planctu.
Alten.
Alciatus.
Baldus.
Barbatius.
Bartolus.
Bellamera.
Butrio.

Boerius.
Calderinus.
Cardinalis.
Caſtillo.
Coraſius.
Couarruuias.
Curiel.
Decius.
Dida. Gonçalez.
Dinus.
Do. Franciſcus.
Felinus.
Fortunius.
Gloſſator.
Gracianus.
Gulliel. Bene.
Giraldus.
Guili. de monte.
Hoſtienſis.
Henricus.
Hugo.
Innocentius.
Imola.
Ioan. Andreas.
Iaſon.
Iacob. de Bel. vi.
Ioan. Lupus.
Iacoba. de conci.
Igneus.
Laurentius.
Loazes.
Lapus.
Matth. de affli.
Monaldus.
Nouellus.
Nauarro.
Oldraldus.
Præpoſitus.
Peruſinus.
Paris de Puteo.
Palacios Ru.
Roderi.
Robertus Sena.
Speculator.
Socinus.
Sigiſmundus.
Tiraquellus.
Turrecremata.
Vincentius.
Veruecen.
Villadiego.
Xuarez.
Zabarela.
Zaſius.

¶ Acceſſerunt & his ſummiſtæ Quorum primus.

Angelus.
Armilla.
Caietanus.
Nauarro.
Patauini ſumma.
Piſana.
Roſella.
Reperto. Inquiſi.
Syluеſter.
Tabiena.

¶ Quòd ſi de ueniamus ad naturales, & morales Philoſophos, quibus datum eſt Diuinitus, vt lumine intellectus aliqua inueſtigarent, vt nobis ſuppeditarent argumentum dilatandi, accedat primus, & antiquus.

Ariſtoteles.
Auicena.
Auerrois.
Aulus Gelius.
Apulejus.
Ælianus.
Alex. ab Alex.
Alciatus.
Arrianus.
Budæus.
Cicero.
Celius.
Diony. Alicar.
Heſiodus.
Harmenupulus.
Iulius Cæſar.
Ioan. Rauſinus.
Licurgus.
Lucianus.
Macrobius.
Plato.
Plinius.
Plutarchus.
Petrus Blecen.
Paulus Diaco.
Quintilianus.
Seneca.
Suetonius.
Sabellicus.
Valerius Maxi.
Xenophon.

¶ Prædictos igitur vidimus omnes, & conciliati ſumus, non contenti citationibus, & allegationibus aliorum: hoc enim fallit aliquando. Reuoluimus (inquàm) quando hoc opus fuit elaboratum, vt pro poſſe noſtro, & facultate in omnibus exhiberetur. Speculum hoc ſine macula, & ſic penſum noſtrum abſolueremus. Pro omnibus ergo gratiæ Deo reddantur immenſæ, à quo accepimus quidquid habemus. Accipite tandem chriſtiani lectores, miniſtriſque digniſſimi huius noui orbis hoc Speculum. Quòd ſi votis veſtris non fuerit factum ſatis, mentem ſanam recipite. Et ſi quid negligenter ſcriptum, aut quod veſtras mundas offendat aures occurrat, cuiuſcũq; chriſtiani pectoris admitto, & expoſtulo virgam cenſoriam. Tantum abeſt vt ægre feram, erratum corrigi.

Quòd

Quòd si arduum,& sublime fastigium nostræ professionis attingat, atq; à recta (quam firmiter tenemus, & prædicamus fide) etiam per latum vnguem recedat,anullamus, & cassamus, & supremum illum, & primum Catonem quem è cęlo descendisse credimus Christum Iesum in suo Vicario Paulo 4. qui sceptrũ tenet,recognoscimus. Cuius regula(non lesbia)indeuiabilis manens, deuium, & obliquum in rectitudinem reducat suam. In quam sententiam pedibus (vt aiunt) & manibus libentissimè imus. At si solum probante indigeant calculo istæ nostræ lucubrationes, lucernamq; sapientes inueniantur, & consonæ inaccessibili lumini, ipsi (à quo omne datum optimum, omneq; donum perfectum descẽdens est)gratias reddamus omnes. Interim tamen hoc vnum obnixè ab omnibus peto, vt si librum hunc Mexici excusum, ad manus habuerit (scio non pauca esse exemplaria) non magni faciat: quia in hac 2. editione Salmantina multa addita, & aliqua delata, & nonnulla in alia forma sunt apposita. Quapropter hunc in lucem emissum recognosco,& velut vltimã meã voluntatem probo. Alium verò informẽ declarans, reijcio. * Post hanc secundã editionem Concilium sacrosanctũ Tridẽtinum absolutum,& perfectum est,in quo,vt patet in sess. 24. multa sunt variata, quæ iuris cõmunis erant. Quapropter in hac tertia editione necessariũ fuit antiqua limitare iuxta Concilij decreta,& q̃ necessaria videbãtur declarare,vt hic noster labor,sicut ante Concilĩ deseruiebat, & post Concilĩ, omnibus, tam in nouo orbe,pro quibus præcipuè opus est elaboratum quam in antiquo sit proficuus, atq; per modum appendicis,omnia quæ addenda erant apposuimus. Et ad literam in gratiam ministrorum in nouo orbe priuilegium Adriani Sexti, & Leonis 10. & Pij Quinti, qui nunc præest cum literis regijs ad eius executionem adduximus, & cum multa in fauorem Indorum per Summos Pontifices sint concessa, & pro ministris eorum nouissimè per Pium Quintum, vltra id quòd concessit, vt in fine appendicis adduximus. Ne ministri ordinum mendicantium in nouo orbe iniuriam patiantur à potestate seculari,qui se solent intromittere in formandis processibus,& informationibus contra eorum,priuilegia proprium motum in hæc verba dedit,anno præsenti 1571. die 2. Augusti, Pontificatus eius anno 6.

Protestatio authoris.

* Pius Papa Quintus ad perpetuam rei memoriam, decet Romanum Pontificem præcipuum libertatis Ecclesiæ assertorem personas ecclesiasticas, & præsertim sub iugo religionis,viuentes à foro iuditij secularium eximere,& perpetuo liberare. Cum itaq; sicut accepimus, non sine animi nostri displicentia in partibus Indiarum,Iudices seculares contra dilectos filios Fratres ordinũ Mendicantium in illis partibus residentes, libellos, & processus in spretum libertatis Ecclesiæ,& regularis obseruantiæ,ac priuilegiorum eisdem Fratribus Mendicantibus concessorum,vt plurimũ conficere, & exibere soleant. Nos pro nostro Pastoralis officij debito dictorum Fratrem statim in præmissis consulere volentes,motu proprio, & ex certa scientia,ac de Apostolicæ potestatis plenitudine,quibuscunq; Iudicibus secularibus,sub excommunicationis pena, ipso facto in euentum contrauentionis incurrenda: ne contra dictos Fratres libellos, & processus formare,& exibere minusuè in causis illos concernentibus,directè, vel indirectè, quouis quæsito colore se intromittere audeant, vel præsumant districtibus inhibemus: & si quæ introductæ sunt, & coram illis pendeant indecisæ, illas ad nos harum serie auocamus: & ipsos per Iudices ecclesiasticos iuxta tenorem priuilegiorum eisdem Mendicantibus concessorum cognosci,& decidi volumus. Sicq; per quoscunq; Iudices, & Commissarios quauis autoritate fungentes sublata eis,& eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & authoritate iudicari, & diffiniri debere. Et sic secus super hos à quoquàm quauis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari irritum,& inane decernimus. quo circa venerabilibus Fratribus Mexicani,

ac de lima Archiepiſcopis, & Epiſcopo Tucumanenſi, ſeu dilectis filijs eorum in ſpiritualibus Vicarijs, ſeu Officialibus generalibus, motu ſimili mandamus quatenus ipſi vel duo, aut vnus eorum per ſe, vel alium ſeu alios, præſentes literas & in eis contenta, quæcumq; vbi & quando opus fuerit, ac quoties pro parte dictorum Fratrum fuerint requiſiti ſolemniter publicantes, illisque in præmiſſis efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes faciant authoritate noſtra Fratres præfatos, illorumq; ſingulos præmiſſis omnibus iuxta præſentium continentiam, & tenorem, pacificè frui, & gaudere, non permittẽtes illos deſuper per quoſcunq; quomodolibet indebitè moleſtari, perturbari, & inquietari contradictores quoslibet & rebelles, & præmiſſis non parentes per cenſuras, & pœnas eccleſiaſticas, aliaq; oportuna iuris remedia appellatione poſtpoſita compeſcendo: necnon legitimis ſuper his habendis ſeruatis proceſſibus illos cenſuras & pœnas incurriſſe, declarando ne non eas etiam iteratis vicibus aggrauandi inuocato etiam ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis, non obſtantibus fe.re. Bonifacij Papę Octaui, prædeceſſoris noſtri, & alijs Apoſtolicis, nec non in Prouincialibus, & Sinodalibus Concilijs, editis generalibus, & ſpecialibus inſtitutionibus, & ordinationibus, ac priuilegijs dictis ſudicibus ſecularibus, quomodolibet conceſſis, approbatis, & innouatis: quibus omnibus & ſingulis, etſi pro illorum ſufficienti derogatione de illis, eorumq; totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, & expreſſa mentio, ſeu quæuis alia expreſſio habenda, aut aliqua alia exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret illis, alias in ſuo robore permanſuris hac vice dumtaxat, ſpecialiter & expreſſe derogamus contrarijs quibuſcunq; aut ſi dictis iudicibus ſecularibus, vel quibuſuis alijs communiter, vel diuiſim ab Apoſtolica ſit ſede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint per literas Apoſtolicas nõ facientes plenam, & expreſſam, & de verbo ad verbum, de indulto huiuſmodi mentionem. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum ſub annulo Piſcatoris die 2. Auguſti 1571. Pontificatus noſtri, anno ſexto. Et vltra hoc idem Pius Quintus confirmauit, & de nouo conceſſit omnia priuilegia conceſſa à ſuis prædeceſſoribus religioſis Mendicantibus miniſtrantibus in conuerſione Indorum, & manutenentia eorũ in menſe Septembris, anno 1571. ad inſtantiam Fratris Ferdinandi de Paz ordinis Prædicatorũ, Prouinciæ Mexicanæ, & idem Pontifex, anno milleſimo quinquageſimo ſexageſimo ſeptimo 13. die menſis Martij viuæ vocis oraculo ſupplicante Miniſtro generali Minoritarum Frater Oloyſus de Puteo, cuius ſupplicationis tenor eſt. Supplicatur Sanctiſſimo D. Noſtro Pio Papa Quinto, vt ſua ſanctitas dignetur confirmare & concedere omnia priuilegia, & quaſcunque gratias etiam viuæ vocis oraculo conceſſas per bonæ memoriæ Paulum Papam Quartum, & alios Romanos Pontifices prædeceſſores ſanctitatis ſuæ cum ſingulis clauſulis decretis, & derogationibus in eis contentis, Fratribus ordinis Minorum regularis obſeruantiæ, ita vt illis gaudere & vti poſſint, toties quoties opus fuerit, & eis videbitur, & quoad illa ex eis quæ ſunt reſtricta, ſeu derogata per Concilium Tridentinum etiam vti poſſint in foro conſcientiæ tantum, & Pontifex dixit fiat, &c. Hæc conceſſio, & ſi in foro conſcientiæ, maxima tamen eſt, hæc libuit in fine apponere, vt non pereat iſtorum memoria.

Scripta ab Authore.

PRAETER hoc Speculum Coniugiorum scripsit author in gratiam studiosorum, & habentium temporis rationem, breuiter, & compendiosè, relictis aliquibus quæ solum ad ostentationem, & pompam deseruiunt. Itaq; scripsit quæ sequuntur.

Recognitionem Sumularum.

Resolutionem Dialecticæ, cum textu Aristotelico.

Physicam Speculationem, latissimè circa tres libros Aristotelis Philosophiæ naturalis. Nempè in 8. libros physicorum.

In libros de cælo & mundo.

In libros de generatione.

In libros metheororum.

In libros de anima.

Relectionem de libris Canonicis, super illud Pau. 2. ad Titum 3. Omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum. &c.

Apologiam pro Religiosis commorantibus, & euangelizantibus verbum Dei in partibus Indiarum maris Oceani.

Pro eisdem etiam elucidauit priuilegium Leonis 10. & Pauli 3. & sub compendio congregauit omnia indulta eisdem Religiosis à Summis Pontificibus.

Exposuit etiam Clementinam religiosi de priuilegijs.

Ex his aliqua sunt prælo commissa, quæ in lucem iam iam prodiere. Reliqua verò spectanda erunt, quàm citissimè enim in lucem ibunt

FINIS.

Linea ascendentium, in qua secundum aliquem gradum perpetuum impedimentum est.

Linea descendentium, in qua secundum aliquem gradum perpetuum impedimentum est.

Gradus affinitatis sunt intelligendi secundum dicta de consanguinitate, & affinitate supra p. p. art. 43. & 45. & 47. & 2. p. art. 22. & 25. & 26. & 27.

REPERTORIVM GENERALE TOTIVS OPERIS ORDINE ALPHABETICO dispositum.

A

ABRAHAM non duxit sororem: nam Sarra nõ erat soror ex eodem patre, vel matre: vocabatur tamen soror consuetudine, qua dicebantur fratres filij duorũ fratrũ. pag. 125.

Abraham potuit esse quòd duceret Sarram licet esset soror dispensatione tamẽ facta interiùs, & non sine ea. 125.

Abrahæ tempore cum esset genus hamanũ admodũ multiplicatum, cessauit contractus matrimonialis inter fratres. 126.

Abraham habuit plures vxores simul, Sarram, & Agar. 216.

Abraham licet cum dispensatione accesserit ad ancillam: non ob illud sequitur nõ potuisse absque tali consensu accedere. 220.

Abraham duxit vxorem Agar post Sarrã, sic ꝙ vtraq; simul vera erat vxor. 229.

Abraham duxit etiam Cethuram vxorem. Ibidem.

Abrahæ si vera fuit vxor Cethura, & Agar, quare vocantur concubinæ. 233.

Abrahæ vxores (quæ veræ vxores erant) vocabantur concubinæ, non quia ad solum concubitũ sumptæ, sed vel quia inferioreres erãt genere vt patet de Agar, quæ erat ancilla, & de Cethura: vel quia non accipiebantur cum solemnitatibus, & cærimonijs legalibus, & consuetis: vel quia filij earum non succedebãt in bonis paternis vt patet de Isaac, & Ismael. 235. De quo in verbo, Habere concubinam.

Absolutio sacramentalis non est neganda coniugibus nolentibus abstinere à coniunctione quæ fit mutato situ. 344.

Absolutio sacramentalis est deneganda illi, qui exhæredat filium, aut filiam, quia contraxit contra eius voluntatem: & filij, ad quos diuoluitur hæreditas, tenentur restituere sorori partem hæreditatis. 366. 367.

Accessus Oseæ ad non suam, non fuit fornicarius: nam licet Deus non possit facere vt aliquis accedens ad non suam, non peccet accedendo potest coniũgere etiam inuitos, ita vt illa quæ non erat sua, sit sua & sic non sit peccatum, vt in facto Oseæ. 230.

Accedere ad concubinam semper fuit damnabile, & illicitum. 230.

Actualis intentio ducendi adulteram, & ducendi virum, requiritur vt incurratur impedimentum criminis. 95.

Actus indifferens non datur in homine existente in gratia, contra Scotum, & Duran. licèt detur ineſſe moris, quatum ad ſpeciem, vt dicit. S. Tho. & non quantũ ad indiuiduum. 219.

Actus meritorius fuit in illis patribus ſanctis antiquis plures accipere vxores. ibi. & 219. De quo in verbo. Habere plures vxores.

Actus illorum qui veri coniuges ſunt ſi fiant extra debitum modum à natura præordinatum aliquando ſunt illiciti veniaaliter, aliquando mortaliter. 343.

Actus coniugum quando fiunt ſedẽdo, ſtando, ex latere, vel retrorſum admodũ brutorum, ſemper ſunt peccata, ſi ſine neceſſitate fiant vrgente. Et erunt mortalia peccata, quando per talem modum non ſequitur generatio. 344

Actus coniugum, quando vir iacet, & fœmina ſupergreditur, videntur, & veriſimile eſt, eſſe peccata mortalia quia non poteſt eſſe receptio ſeminis ex parte fœminæ: ꝙ ſi ſit, non erit retentio, contra Albertum Mag. & Sylueſtrum. ibidem.

Actus coniugum contra ordinationem naturæ facti, ſunt aliquando liciti: itaꝙ ſine peccato fiant. ibidem. & 345.

Actus coniugum (quando fœmina ſupergreditur) licèt (dum fiunt extra neceſſitatem) ſint illiciti mortaliter probabile eſt neophytos antequàm audierunt malum eſſe (dum non ſemper, ſed aliquando fiant) per ignorantiam inuincibilem excuſari. 345.

Actus inceptus à viro, ſed non conſummatus, nolens ſeminare, ne habeat plures filios (dummodo uuulier ex eo non prouocetur ad ſeminandum) non eſt de ſe mortale. 346.

Actum inceptum non conſummare, licèt de ſe non ſit mortale, erit tamen propter periculum in quo ſe exponunt coniuges diuertendi ſemen: quia difficilimum eſt non ſeminare actu incepto. ibidem.

Actus coniugum cum fiant extra vas, vel ſic ꝙ non poſſit ſequi proles, illiciti ſunt mortaliter. ibidem.

Actus coniugum quantumcunq; contra ordinem à natura inditum fiant: ſi tamen vas ſeruetur, & ſequatur generatio, non ſunt damnabiles mortaliter. ibidem.

Actus coniugum propter prolem, vel propter debitum reddendum, vel propter vitandam fornicationem in ſe, vel in alio, nullo modo ſunt peccata, ſed boni actus. 347.

Actum carnalem exercere coniuges cauſa procreandæ ſanitatis, vel conſeruandæ, vel cauſa delectationis (ſi modo maneat intra limites matrimonij) licèt peccatum ſit, non eſt mortale. 348.

Actum illum exercere cauſa procreandæ ſanitatis, licet aliter non poſſet conſequi, licèt non ſit peccatum mortale, eſſet veniale. 349.

Actum coniugum exercere propter delectationem, vel ſanitatem, quando delectatio quæritur vltra limites matrimonij, licet ſit peccatum mortale, ſolum erit, quando in actu ipſo cogitat ad eam acceſſurum, etiam ſi vxor non eſſet, & non quia ſolum habet in habitu. ibidem.

Actus carnalis coniugum ſeruato vaſe, & modo naturali, nunquàm eſt peccatum aliquod, ſi fiat vel propter prolem, vel ad debitum reddendum. 350.

Actu reminiſci alicuius finis matrimonij non requiritur ad hoc quòd talis actus excuſetur à peccato. ibidem.

Actus carnalis inter coniuges licet propter frequentiam veniale ſit, nunquam tamen erit mortale, niſi concupiſcentia excedat limites matrimonij. ibidem.

Actu cogitare de vltimo fine ab habente charitatem non requiritur, ad hoc quòd ſit actus meritorius, ſed ſufficit virtute referre ad finem, quem ſibi prius propoſuit. ibidem.

Actus coniugum non vitiantur mortaliter, quantuncunque fiant propter ſolam ſaturandam libidinem, dummodo fiant intra limites matrim. Non vitiantur (inquàm) licèt fiant diebus feſtiuis ſignatis ab Eccleſia, in quibus ab operibus ſeruilibus eſt abſtinendum. ibidem.

Actum illum exercere coniuges in diebus feſtiuis, etiam ſi Euchariſtiam, ſumere debent, non eſt mortale, ſecluſo contemptu: veniale autem eſt. 351.

Actum illum exercere coniuges tempore impregnationis (ſi nullum timetur periculum) licitum eſt ſicut & alijs diebus non prohibitis. 352.

Actum illum coniugum, tempore menstrui exercere veniale est: at si morbus sit, qui fluxus sanguinis dicitur, nullum est peccatum. ibidem.

Adam etiam si non peccaret, matrimonium esset in officium. 173.

Adam, & Euam consummasse matrimoniũ sine consensu mutuo, sed solũ quia Deus eos coniunxit, ait Palude. 7.

Ad liberandam vitam spiritualem hominis, nihil facit leges humanę transgrediantur. 332.

Ad hoc quòd actus bonitatem, vel meritum habeat à fine non requiritur quòd actua liter referatur in finem, sed sufficit si virtualiter. 350.

Adoptio est: extranęæ personæ in filium, vel nepotem, & deinceps legitima assumptio. 167.

Adoptio inuenta est ad supplendum defectum generationis naturalis: sic vt filius, vel nepos, qui per naturam haberi non potest, habeatur per artem, quæ naturam pro posse imitatur. ibidem.

Adoptione quædam propinquitas causatur, sicut per generationem carnalem causatur consanguinitas. ibidem.

Adoptio perfecta illa est, qua adoptatus trãsfertur in potestatem adoptantis, quemadmodum & naturalis filius in potestatem patris transit. Hæc autem arrogatio dicitur. ibidem.

Adoptio imperfecta est à contrario. Et hæc vocatur simplex adoptio. ibidem.

Adoptionis (quæ arrogatio est) & adoptionis simplicis differentia. ibid. per totam.

Adoptari non potest nisi qui sui iuris est. ibidem.

Adoptare non potest minor natu maiorem, nec frigidus impotensuè, nec nisi sexagenarius. ibid.

Adoptare nequit femina: nisi ex concessione principis, nec minor. 25. annorum. Potest tamen minor. 25. annorum adoptari, dummodo non sit qui necessario succedat in hæreditatem. 168.

Adoptio (quæ cognatio legalis est) in linea recta descendentium impedit matrimon. contrahendum, & contractum dirimit: sic quòd adoptans non potest contrahere cum adoptato, nec cum filio eius, neque cum nepote. 169.

Adoptio (quæ & cognatio legalis) quæ est inter filium adoptatum, & filium naturalem, impedimentum præstat matrimon. tamdiu, quamdiu inter se simul cohabitare contingit. ibidem.

Adoptio, sicut impedimentum præstat perpetuo inter adoptantem, & filium adoptatum, & filios omnes eius: sic etiam est inter vxorem filij adoptati, & patris adoptantis, & inter vxorem filij, filij adoptati, & inter ipsum filium adoptatum, & vxorem patris adoptantis. ibidem.

Adoptatio non impedit stando in iure naturæ, vel diuino, sed solum ex Ecclesiæ ordinatione. Vnde si apud aliquas nationes contingeret adoptio, & personæ iam signatæ contraherent, verum esset matrim. & non esset dissoluendum, si ad fidem esset transitus, & conuertantur. ibidem.

Adulterans, solum sine fide, vel promissione de matrimonio, post mortem propriæ coniugis poterit cõtrahere cum illa, cum qua commisit adulterium. 96.

Adulterans, & promittens cum fide, vel iuramento de matrimonio contrahendo, non poterit post mortem propriæ vxoris ducere illam, cum qua adulterium perpetratus est. Ibidem. Cætera per totum artic. 34. p. p. ibidem.

Adulterium commissum, sufficiens causa est ad diuortium celebrandum inter fideles. 292.

Adulterium tam ex parte viri, quam fœminæ, licet sit sufficiens causa ad diuortium, aliqui sunt tamen casus in quibus (adulterio stante) non conceditur. Qui & assignantur. 296. per totam.

Adultera si emendatur, vir non tenetur eam reijcere à se per diuortium, sed retinendo, bene facit. 297.

Adulteram (si non emendatur etsi sunt testes sufficientes) sub præcepto tenetur per diuortium à se reijcere dummodo non credat eam deteriorem futuram post diuortium: aliàs licèt possit, non tenetur. 298.

Adulteram, licèt vir non teneatur statim reijcere potest tamen per solam vnam fornicationẽ, licèt emendetur: at per crimen infidelitatis minime, nisi in illo perseueret

seueret, 299.
Adulterium accusare quantum ad diuor. potest vxor, sicut & vir: quantum ad pœnam vero capitis solum viro cõcessum est. 301.
Adulteram deprehensam in delicto non potest vir occidere absq; mortale. Quòd si occidat eam data facultate à iudice, licitè facit. 79. 302.
Adulterium coniugatus committens cum soluta, à nullo potest ad pœnam capitis accusari. ibidem.
Adulterium si coniugatus cum coniugata committat, solum accusari potest ad pœnam à viro adulteræ. ibidem.
Ambrosio sunt aliqua falsò imposita. 309.
Atabaliba Rex Perù ditissimus, habuit plures concubinas, & Reginas, & ducentos filios. 217.

B

Baptismus peccata tollit, sed non coniugia: neq; tollit pœnam quantum ad homines, & Ecclesiam, nisi quæ constituta est ab Ecclesia, vt per baptismum tollatur. 100. & 144.
Baptismus tollit irregularitatem quæ ex peccato causata est, secus tamen de illa quæ sine peccato. 143.
Benedictiones nuptiales recipere in Ecclesia oibus fidelibus sub præcepto est. 42.
Benedictiones contemnere mortale peccatũ est. Ex negligentia tamen non recipere eas, videtur veniale. 43.
Benedictiones recipere non tenentur, nec sub mortali, nec sub veniali infideles, qui in infidelitate contraxerunt etiam si ad fidem conuertantur: bene tamen, & sanctè fit. si recipiant. ibidem.
Benedicendi sunt neophyti huius orbis, qui contraxerunt post conuersionem, si adsit facultas. ibidem.
Benedicẽdæ sint, nec ne secũdæ nuptiæ. 44.
Bonum opus de se, vel propter bonum finẽ, est meritorium vitæ æternæ, modò fiat ab homine in gratia existente. 350.

C

Catechismo contrahitur quædam cognatio spiritualis, quando solum tenet in Catechismo. 67.
Catechismo solum oritur impedimentum impediens, & non dirimens. 72. 73. & 157.
Catechismo solum, & non in alijs quæ præcedunt baptismum, contrahitur impedimentum ad matrimonium. 73.
Catechismi impedimentum, quod non oriatur in appositione salis, neq; cãdelæ. &c. non est contra Ecclesiæ determinationẽ, 30. q. 1. c. peruenit. 74.
Catechismi impedimentum non oritur inter hos neophytos, quando proprios filios tenent in salis pabulo, nec in appositione sputi, nec crucis signo, nec in appositione olei, siue scienter, siue ignoranter id faciant. 74.
Catechismi impedimentum non oritur inter parentes leuantes filios proprios, & tenentes, qnando exigitur ab eis fides: dummodo non ipsi respondeant, sed solũ teneant. Oritur tamen inter patrinos respondentes. 75.
Catechismo, ideſt, propter illam fidei instructionem oritur impedimentum iupediẽs & dirimens, 73. & 157
Catechismi impedimentum probabile est non oriri, quando solum fieret sine baptismo, quia forte baptizatus est sine solemnitate. 92.
Catechismi impedimentum (quod oritur in baptismo, & confirmatione) solùm impedit iure humano positiuo. ibidem.
Catechismi impedimentum ideſt, dispositio ad regenerationem, cùm sit debile impedimentum, potest dispensari, non solùm à Summo Pontifice, sed etiam ab Episcopo. Ibidem.
Celestinus Papa errauit dicens, matrimonium dissolui quo ad vinculum propter hæresim alterius coniugum. 295.
Cessante ratione legis, cessat eius obligatio: etiamsi cesset in particulari. Itaque ad hoc quod cesset, non requiritur cesset in vniuersali. 46. 90. 319.
Coactio, seu metus cadens in virum constantem quis sit. 24.
Coactio cadens in virum constantem iure naturali, Diuino, & humano, anullat matrimonium. 25.
Coactus quis ad matrim. propter timorem mortis, vel stupri, vel carceris, vel verberum,

rum, vel seruitutis, vel grauis infamiæ sui, vel suorum, vel amissionis status, vel maioris partis bonorum suorum, vel vinculationis non contrahit iure naturæ, diuino, & humano, & nullus est contractus. 26.
Coactionis causa non consideranda est ex parte rei, sed eius cui infertur. ibid.
Coactio seu metus, qui sit, qui cadit in virũ constantem, & qui sit qui non cadit, si non sit expressum in iure, in arbitrio boni viri consistit. 27.
Goactio, aut metus, cadat ne, an non inter istos neophytos, siue ante conuersionem, siue post, confessores eorum possunt iudicare, & vtrum fuerit cadens in virum constantem, vel non, &c. 28.
Coactio ex timore leui, licet in foro exteriori sit matrimonium in foro conscientiæ non tenet, sed est nullum iure naturali. ibidem.
Coactio ex leui metu anullat matrimoniũ inter istos neophytos in foro conscientiæ, nisi de nouo consentiant: & hoc cũ sint nimis meticulosi, apud quos illud quod apud virum constantem pro leui iudicaretur, pro graui reputatur. 29.
Cohabitare volenti infideli, fideli, sine contumelia creatoris, & sine hoc q̃ fidelem pertrahat ad naturale tenebatur fidelis tempore Apostolorũ non discedere. 281.a
Cohabitare volenti infideli, fideli istis temporibus, & ante per mille annos non est præceptum fideli conuerso etiamsi sit cohabitatio sine contumelia creatoris, & sine hoc quòd ipsum pertrahat ad mortale, sed potest discedere quantum ad torum, quoad conuertatur. 282. per totam.
Cohabitare licet non teneatur fidelis, infideli volenti sine contumelia, & pertractione ad mortale, melius fiet si cohabitauerint: quam si discesserint. 284.
Cohabitare si voluerit infidelis, fideli sine contumelia creatoris, &c. tenetur fidelis non discedere: dummodo scandalizetur per hoc q̃ fidelis discedit. ibidem.
Cohabitatio solum nõ facit matrimonium, vbi aliqui contraxerunt cum impedimẽto: sed requiritur (cessante illo) nouus consensus. 10. Reliqua de cohabitatione sola per totum articulum. xij. P. iij.
Cognatio legalis in linea recta descendentium, impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum: & impedimentum præstat inter filium adoptatum, & filium naturalem, tamdiu, quãdiu est cohabitatio. 169.
Cognatio legalis solum impedit iure humano. ibidem.
Compaternitas nulla oritur inter leuantẽ à sacro fonte & baptizantem. 162.
Compaternitas insurgit inter leuantem, aut baptizantem, & patrem & matrem baptizati. ibidem.
Confraternitas insurgit inter ipsum baptizatum, seu leuatum, & omnes filios leuantis, aut baptizantis: vnde nequeunt in matrimonio coniungi. 165.
Confraternitas licet vere oriatur inter baptizatum, & omnes filios baptizantis, aut leuantis. tamen non contrahitur cũ alijs fratribus baptizati, dummodo non fuerint leuati, vel baptizati. ibidem.
Confraternitas licet solum oriatur inter filios leuantis, vel baptizantis, & inter leuatum, si consuetudo sit q̃ cum alijs inter quos non est impedimentum non contrahant, debet obseruari. 166.
Confraternitas nulla est inter filios leuantis & baptizantis, sed possunt contrahere inter se. ibidem.
Concordia dictorum S. Tho. 219.
Cõsensus necessario requiritur ad matrim. ita q̃ stantibus omnibus alijs, illo deficiente, non est matrim. 7.
Consensus ipsorum contrahentium, & non aliorum requiritur. ibidem.
Consensum parẽtum sic (dixit Chasseneus) esse requisitum, quòd (illo deficiente) nullus sit contractus. ibidem.
Consentiat si vnus statim, & alter post, est matrim. dummodo qui consensit, non reuocet consensum, antequàm alia consentiat. 9. 10.
Consensus per verba, vel facta, vel signa æquiualentia est necessarius: ita quòd interior non sufficiat. 9. 10. 11.
Consensu deficiente, per verba de futuro, non sit matri. sed solum sponsalia. 13.
Consensum si vnus exprimat altero non exprimente verbo, vel signo, aut facto aliquo, nullo modo est matrimonium. 16.
Consensus vnus licet non sufficiat ad matri. si tamen vno solum exprimente, mutuo

quo se recipiant, & consummant, & in operibus communicant, antequàm cum alijs contrahant: præsumendum est pro matrim. in foro conscientiæ, dum dissensus non adsit. 17.

Consensum vno exprimente, alio tamen nõ exprimente, tenet matri. si pro tacente parentes exprimant, siue ille pro quo præbetur cõsensus sit pubes, vel impubes. 18.

Consensus parentum non sufficit ad matri. filiorum, si ipsi ignorauerunt contractum. 19.

Consensus parentum sufficit ad matrimo. filiorum, si ipsi intellexerunt de matrimonio agi à parentibus, & consummauerunt, nec contradixerunt interius, vel exterius, signo vel verbo. ibidem.

Consentiant si interius filij puberes, & libere maneant in contractu parentum, ignorando tamen contractum: si post non cõtradicant, est verum matrimonium, & pro tali iudicandum. ibidem.

Consensus gubernatoris vtrum sufficiat ad matrim. 20.

Consensus coactus. Vide coact.

Consensum liberum requirunt octo: omnia quæ sunt meritoria: Matrimonium Voti promissio. &c. 29.

Consentiat si quis (qui ad supplicium iustè trahitur) in matri. aliàs non valiturus, esset matrim. 31. Quòd si iniustè damnatus est, & consentiat, in foro conscientiæ nullum est. ibidem.

Consensum quando alter coniugum negat, quid agendum erit: vtrum possint diuertere, & cum alijs contrahere. artic. 13. 3. parte. 338.

Consensit si vir in aliquam: similiter mulier in aliquem per expressum cõsensum, & propria authoritate diuertit ille qui negat consensisse ille qui manet non potest aliam sumere, si modo manserunt per multum tempus simul in vnum. 339.

Consensit si vnus in alium ad matrimoniũ per verba expressa vtriusque, vel per signa, quando præcesserunt verba de matrimonio à paren. vel consangui. & alter ipsorum dicit statim non consensisse post contractum, aut hoc ostendit factis. s. fugiens à consortio, poterit qui verè cõsensit, contrahere cum alia absq; peccato. ibidem

Consensit siue vir, siue fœmina in matrim. quæ scit alterum etiam consensisse, & nihilo minùs negat consensisse, & ad aliud transit matrimo. probabile est quòd ille qui manet, possit ad aliud remeare absq; mortali: dummodo non certo sciat mentiri qui negat. 340.

Consensus expressus mulieris si viro constiterit, licèt neget consensisse, nullo modo poterit aliam sumere, vsq; ad mortem negantis consensum. ibid.

Consensus in matrimonio protoplastorum fuit in illis verbis, hoc nunc os ex ossibus meis, &c. 173.

Consulere minus malum ad vitandum maius licet. 39. 40. per totam.

Consulere licet alicui habenti impedimentum voti quòd contrahat: dummodò sit incontinens. 52.

Consulere nullatenus licet viro, seu fœminæ certo scienti alium qui negat consensisse, & promisisse. Non (inquàm) licet tali consulere vt ducat aliam vxorem, si nullam habet. 342.

Consulere licitum est tali viro, vel fœminæ affirmanti quod alter negat, vt conscientiam deponat de consensu alterius, ideſt, quod credat non consensisse. Illa autem deposita, consulitur bene vt aliam ducat. ibidem.

Consulitur licitè illi qui affirmat consensum (vxore negante) vt conscientiã deponat, si habet aliam cum qua contraxit ante, qua deposita, rectè consulitur ne dimittat quam secundo habuit 343.

Consulere licite potest religiosus, illi qui affirmat consensum (altero negante) si nullam habet, (cognita Neophytorum conditione) vt aliam ducat, vel si habet iam secundam, vt non dimittat, dummodo prius consulat, quòd conscientiam deponat. ibidem.

Consilium Caietani circa clandestina matrimonij. 38.

Consilium vertitur in præceptum ratione scandali, & alijs circunstantijs, concurrentibus. 283.

Clandestina fieri matrimonia est prohibitum. Quibus etiam modis id fiat. 34.

Clandestinè contrahere, id est, sine testibus, circa necessitatẽ, est peccatũ mortale. 35.

Clandestinè contrahere sine testibus, seclu

sa

ſa neceſſitate vrgente, & ſecluſo iure poſitiuo. & ſtando in iure naturæ, eſt mortale. 36.
Clandeſtinè contrahentes, Gentiles peccabant mortaliter: quia contra ius naturæ, quod omnes obligat. ibidem.
Clandeſtinè contrahere abſq; neceſſitate, eſt, quando poſſet fieri abſq; peccato: vt ſi puella ſub malignis tutoribus degens, ne tradatur viro inſipienti, oblata opportunitate, contrahit cum viro ſibi grato abſq; teſtibus. 36.
Clandeſtinè contrahere ſine teſtibus, quibus de cauſis fieri poteſt. ibidem.
Clandeſtinè contrahere coram teſtibus, ſed ſine bannis, vbi conſueta ſunt fieri, & hoc ſine cauſa rationabili, eſt peccatũ mortale. 37.
Clandeſtinum matrimonium impropriè dicitur, quando contrahitur coram teſtibus ſufficientibus, etiam ſi ſine ſolemnitate, quæ in iure poſita eſt fiat. ibidem.
Clandeſtini matrimonij vſus, eo modo eſt peccatum, quo eſt matrimonium ipſum clandeſtinum. 38.
Clandeſtini matrimonij vſus apud infideles licet ſit peccatum, niſi ignorantia inuincibilis ſit, non eſt mortale peccatum. 39.
Clandeſtini matrimonij vſus apud infideles conuerſos ad fidem, qui in infidelitate contraxerunt, clandeſtinè, non eſt peccatum mortale, niſi eis præcipiatur, quod veniant ad contrahendum publicè. ibid.
Clandeſtinè contrahentes, Neophyti ſine teſtibus, quibus Eccleſiæ præceptum ſufficienter promulgatum eſt, & mortaliter peccant & in vſu clandeſtini de ſe non excuſantur à mortali. 40.
Clandeſtinum matrimonium inter Neophytos propter aliquam circunſtantiam poteſt eſſe licitum. ibidem.
Corripere non tenemur fratrem, ſi timetur quòd læſio aliqua corporis ſit inde euentura: bene tamen fiet, ſi ex illa ſequatur emenda fratris. 298.
Correctio fraterna, eſt in præcepto. 328. & 329.
Corripere tenemur fratres, cum minori diſpendio eorum: quòd ſi poſſumus per nos ipſos facere, non ſunt adhibituri teſtes, ibidem. & 330.
Correctionis præceptum aſtringit etiam infideles. ibidem.
Corripiens fratrem in peccato publico, non tenetur amplius. 330.
Curſus naturalis dupliciter mutatur. 196.
Curati non ſunt religioſi in nouo orbe, licet habeant officium curatorum, quia poſtpoſitis omnibus, officium exercent, & ſolum animarum zelo id faciunt. 327.

D

Damnatus ſolum ſecundum allegata, & probata, non peccaret liberando ſe, ſi poſſet euadere à pœna: ſecluſo ſcandalo. 304.
Damnatus ſi ob libertatem conſentiat in meretricem, tenet matri. 31.
Dans eleemoſynam licet actu non cogitet de vltimo fine ſed diuertat ſe, dicitur dare propter vltimum finem, & meretur, dummodo ſit in charitate: quia virtualis relatio in finem ſibi prius præſuppoſitum ſufficit. 350.
Debitum tenetur reddere petenti vxori, ille qui poſtquam votum ſimplex vouit, contraxit: peccauit, tamen mortaliter contrahendo. 49.
Debitum exigendo qui poſt votum ſimplex continentiæ contraxit, licet mortaliter peccet, tamen poſt exigendo non peccat. ibidem.
Debitum non poſſunt exigere adinuicem parentes, qui citra neceſſitatem proprios filios tenent, vel baptizant. 162. & 163.
Debitum petere nequit alter coniugum, ſi probabiliter dubitat ſuum, vel ſuam alium habere: quòd ſi certò ſcit, nec petere, neque reddere poteſt. 341.
Debitum poteſt non ſolum petenti reddere coniux, ſed & petere, ſuppoſito bona fide contraxit, quia ſi mala, nec petere, nec reddere. 354.
Debitum non ſolum poteſt reddere, ſed exigere qui dubitat de vero coniuge, quantum ad ſpeculatiuum iudicium, & non quoad praxim exigendo, vel reddendo debitum. 355.

Debitum poterit reddere, & petere sine peccato, qui dubitat de vero coniuge, aduenientе præcepto Ecclesiæ de commanendo simul (quia non constant de contrario) dummodo non dubitat quantum ad reddendum, aut exigendum. ibidem.

Debitum non solum potest reddere, sed exigere, qui bona fide contraxit, putans mortuum coniugem priorem & facta diligentia, nõ potest inuenire veritatem, & hoc manente dubio. 356

Debitum licet possit reddere qui mala fide contraxit, manente dubio, & facta diligentia, tamen non potest petere. 357.

Debitum reddere propter delectationẽ, vel propter fornicationem fugiendam, vel propter aliam causam sit ne peccatum mortale, an veniale vide, Actus coniugũ & art. 15. 16. & 17. 3. partis.

Deus nequit præcipere fieri aliquod malum intrinsecè, sicut est fornicatio, &c. 230.

Deus potest in matrimonio astringere etiã inuitos. ibidem.

Deceptio cuiusdam, dicentis quòd matrimonia clandestina sunt irrita ab Ecclesia, ita vt factum non teneat. 34.

Decimæ quantum ad quotam, nec sunt de iure naturæ, nec diuino euangelico. 241.

Deceptio Caie. & Cathari. dicentium Papam posse dispensare in matri. rato non consummato. 199.

Diebus ieiuniorum, & sumptionis Eucharistiæ commiscori carnaliter coniuges est veniale. 351. & 352. per totam.

Diebus Quadragesimæ (quia ieiunatur) non licet nuptias facere, nec in aduentu, nec in litanijs, vsq; ad octauam Pentecostes. Et ab Aduentu, vsq; ad Epiphaniam. 352.

Disparitas cultus est impedimentum quod impedit matri. contrahendum, & dirimit contractum ex iure positiuo Ecclesiæ. Quod, licet non sit expressum, habendum vt expressum. 90. Reliqua in verbo, Cohabitare. Infidelis, & fidelis.

Dispensatione, receditur à communi cursu legis illius contra quã dispensatur. 106.

Dispensauit Deus cum Abraham in homicidio filij Isaac, ita quod si eueniret, non peccaret occidendo filium. 197.

Dispensatio facta fuit Sansoni, vt se interficeret. ibidem.

Dispensatio fuit facta filijs Israel, de restituendo Ægyptijs commodatum. ibidem.

Diuortij causa quantum ad cohabitationẽ adulterium est, propter multas causas, Christo redemptore dicente, non licere, nisi propter fornicationis causam. 292.

Diuortij causa etiam quoad cohabitationẽ est mollities, vitium contra naturam patiendo, aut agendo, &c. 293.

Diuortij causa licet sit hæresis in qua alter coniugum labitur, non ideo est, quia hæresis est fornicatio spiritualis, sed permittitur ab Ecclesia, ob defensionem fidelis, & ad tutelam eius. ibidem.

Diuortij causam quantum ad torum probabiliter dici posset esse non solum hæresim, sed quodcunq; peccatum, ad quod inducitur fidelis, & propter quod non potest manere absq; animæ periculo. 295.

Diuortium de rigore iuris deberet concedi propter quodlibet peccatum. Veruntamen ex quadam eius æquitate solum reductum est propter infidelitatis crimen. ibidem.

Diuortium non celebrabitur propter causas certas, & iustas. 292. per totam.

Doctorum concordia. 123. & 221. & 296. & 348.

Dotem tenetur pater dare filiæ (si promisit ei) si alicui nupsit, eo inuito, etiam ante 25. annum. Et ad dandum dotem est compellendus. Et etiam si non promisit dotem se daturum. 368.

Dotem non tenetur pater constituere, & dare filiæ, quæ nupsit alicui inhonesto, etiamsi promiserit. ibid.

Ducens vxorem quis post votum simplex continentiæ, peccat mortaliter consummando matri. exigendo debitum. 49

Duxerit si quis scienter cum habente impedimentum voti simplicis, peccat mortaliter, licet matri. teneat. 52.

Ducturum qui promisit, siue cognouerit eã, siue non, siue sit æqualis conditione vel superior, tenetur promissum adimplere. 365.

Ducere non tenetur sub mortali, qui promisit fictè alicui puellæ, quam cognouit carnaliter, & corrupit, si modo sit notabiliter excedens in conditione, nobilitate, & diuitijs, & puella non ignoret. 363.

Ducere qui fictè puellæ promisit, si consentiat, qui tamen excedit conditione, ipsa puella ignorante, probabile apparet, ꝙ sufficiat eam dotare, & non sit necessarium eam ducere. 364.

Ducere qui fictè promisit alicui puellæ, quã corrupit, tenetur eam ducere, si modo sit ei æqualis, vel inferior. 364. *Quòd si non corrupit, non tenetur ducere.* ibid.

Ducere qui promisit alicui corruptæ, licet copula sit sequuta, cuiuscunq; sit conditionis, non tenetur eam ducere in foro conscientiæ, tenetur tamen ad aliquid. 365.

Ducere qui fictè promisit, & debitor est, si de facto cũ alia contrahat, tenet secundũ matrimonium. ibidem.

Dubium. Vide supra. debitum.

E

Ecclesia non iudicat de occultis. 61. 62. & 104. & 150.

Error potest contingere, vel circa personam, quantum ad substantiam, vel error conditionis, vel fortunæ. 83.

Error personæ quantum ad substantiam, scilicet, quòd quis existimet contrahere cum Ioanne, & talis sit Petrus, anullat matrimonium. 84.

Error qualitatis personæ non euacuat matrimonium, vt si quis contrahit cum hac quam existimat esse virginem, diuitem, aut admodum nobilem, quæ nec est virgo, diues, nec nobilis. ibidem.

Errore concomitante existente, matrimonium non est validum: quia licet sit voluntarium. non est simpliciter. ibidem.

Error conditionis seruilis est impedimentũ, solũ stãdo in lege humana positiua. ibid.

Errore conditionis seruilis ignorato, si tempore infidelitatis liber contraxit cũ ancilla, tenet matri. 85.

Vrrore conditirnis seruilis ignorato à serua vere contrahit. ibidem. *Catera de errore conditionis seruilis per totum.* art. 29.

Error Vuitcleff damnatus in Concilio Constantiensi, dicentis sufficere ad matrimonium consensum interiorem. 11. & 181.

Error Cherinthi, & Ebionis, dicentium aliqua præcepta cæremonialia legis modo habere vim. 258.

Error magistri, Duran. Hostiensis, Erasmi, & Glossæ, dicentium sacramentum matri. non conferre gratiam. 289.

Error Eras. Caiet. Catha. Lactan. Firmiani, & Lutheri, qui dixerunt matrimoniũ dissolui propter fornicationem quoad vinculum, ita quòd possint coniuges ad alia vota transire. 310.

Error Duran. Martini de Magistris qui dixerũt, fornicationem solum esse malam, quia in sacro Euangelio prohibitam, & non de se esse malam, neque esse hæreticum dicere, vagum concubitum non esse mortale. 230. & 325.

Error Magister senten. Hugonis, Hostiensis, & aliorum, qui dixerunt ꝙ casu quo aliquis coniugatus est certus suum viuere, poterit commiscri non suo, aduenientepræcepto Ecclesiæ. 358.

Errauit Innocentius (ait Abulensis) dicens, ꝙ non licuit habere plures vxores sine dispensatione. 239.

Error aliquorum Canonistarum qui dixerunt Papam posse dispensare in matritrimonio rato, & iam consummato. 265. & 269.

Error Gregorij, qui dixit, virum posse aliã ducere viuente prima, dummodò illa nõ possit reddere debitum, exponitur, quamuis Gratianus dicat esse contra Canones, & doctri. sacri Euangelij. 110.

Error B. Ambro. qui idem dixit secundũ aliquos, tamen illi fuit impositus. 309.

Error Chassenai in catalogo Glo. mundi, dicentis filiam non contrahere, si nubat alicui, sine patris consensu. 8. & 367.

Error Caiet. qui ait, prauiam confessionẽ non necessariam ante sumptionem Eucharist. & de solutione matrimonij quo ad vinculum, ob fornicationem, non potest defendi. 172.

Error Lutheri, qui adæquauit matrimoniũ infidelium matrimonio fidelium. 174.

Error Caieta. dicentis non esse præceptum Diuinum de vnitate vxoris. 223. & 226 & 232.

Error Lutheri dicentis matrimonium patrum antiquorum non fuisse sacramentum. 219.

Error Lutheri dicentis gradus Leuit. 18. *esse de iure Diuino, nec Papam posse dispensare.* 261.

Erra-

Errauerunt multi, tam Theolo. quàm Iurisconsul. dicendo, quòd Summus Pontifex non potuit dispensare in primo gradu affinit. 265. & 257

Error detestabilis Armenorum, Caluini, & Lutheri, qui dixerunt matri. non esse sacramentum. 289.

Eua verè, & realiter formata fuit ex costa Adæ, & non metaphoricè, vt ait Cauet. 172.

Excommunicatus iniustè, si moriatur non damnabitur propter excommunicationẽ, & non posset sacramenta recipere, seclu so scandalo. 304.

Exheredare filium nunc non est statutum, sed filiã quamuis olim illa cũ illo cũ quo contraxit, tradebantur seruituti proximioribus, si modo contra patris voluntatem contraxit. 366.

Exheredare poterit pater (vt inquit Couar ruuias) filiam quæ contraxit illo inuito, etiam si sit vidua. ibid.

Exheredari non potest filia, si contra voluntatem patris contraxit, etiam si ignobili iungatur, & inæquali. Et hoc in foro conscientiæ. 367.

Exheredans filiam, quæ contraxit contra suam voluntatem, quamuis secundum leges humanas id faciat impunè, in conscientia tamen nequit id facere, nec absoluendus est. 368.

Exorcismus. Vide Cateschismus.

F

Fidei causa in quo sensu spectant ad Summum Pontificem. 240.

Fœminæ non vocantur propriè continentes, sicut neq; irrationalia, propter facilem inclinationẽ in cõcupiscentias. 300.

Fœminarum propria passio luxuria est. ibi.

G

Gens inuenta est in nouo orbe, in quam nonnulla vitia sic in naturam versa erant, vt licita putarent. 195.

Gens aliqua si esset tam barbara, quæ nullam haberet doctrinam, nullam virtutẽ acquisitam, nec secundum legem naturalem viueret, nec educationem filiorũ haberet, nec thesaurizaret eis nec aliquo modo curam filiorum haberet, apud tales inseparabilitas in matrimonio non esset tam necessaria, sicut est alijs qui ratione pollent. 193.

Gentiles repudiantes vxores secundum consuetudinem suam, ante Christi aduentum, nullo modo peccabant. 206.

Gentiles non solum non peccabant repudiando post educationem prolis, sed probabile est quòd etiam ante educationẽ. 212. & 214.

Gentiles vxores repudiando ante Christi aduentum, quocunq; tempore, quacunq; ex causa, etiam leui non peccabant, si modo eorum esset consuetudo. Vnde sequitur discrimen inter gentilem paganum, & gentilem Hebræum, quandoquidem conceditur Iudæum peccare, si ex leui causa repudiaret, quod gentili negatur. ibid.

Gentilibus & si ex quacunq; causa licebat repudiare, tamen gentibus quæ legibus humanis scriptis gubernabantur non licebat quauis causa, sed solum illa quæ in lege erat scripta. ibidem.

Gentiles ad quos non peruenit sufficiens Euangelij notitia, & prohibitio à Christo facta de repudio, non peccabant repudiando, sicut nec ante eius pijssimum aduentum. 209. & 210.

Gentiles qui nunc sunt, ad quos Euangelij notitia peruenit licet peccent mortaliter non recipiendo legem Christi, probabile est non peccare mortaliter vxores repudiando iuxta mores suos. 210. 225.

Gentiles (repudio facto ante Christi aduentum) absq; peccato ad alia vota remeabant: quia quoad vinculum dissoluebatur matrimonium 211.

Gentiles poterant reconciliari post repudiũ, tam ex parte fœminæ, quam viri: si modo esset nouus consensus in matrimonio.

Gentilibus nihil obstabat lex data Hebræis de non reconcilianda sibi vxore. ibid.

Gentiles repudiantes post legem Christi nõ possunt ad alia vota transire cum non dissoluatur vinculum matrimon. Et etiã si non peruenit ad eos notitia. 212.

Gentiles vtentes repudio, dato à principio contraherent animo repudiandi secundum mores suos, inter tales non solueretur matri. post repudium. 335.

Gentiles si in pactum ducerent repudium: probabile est tenere matri. & non dissolui per repudium. ibidem.

Gentibus paganis tempore legis naturæ, ante omnem legem scriptam, licitum erat plures vxores habere in matrimo. sicut & fidelibus. 223. & 224.

Gentiles plures admittendo vxores in matrim. tempore legis scriptæ, ante aduentum Domini non peccabant, & hoc etiã omni dispensatione, tam exteriori, quam interiori, secluſa. ibid.

Gentiles qui nunc sunt, post legem Euangelicam, de qua nullam habuerunt notitiam, non peccant habendo plures vxores, sicut neq; ante legem Euangelicam. 225.

Gentiles qui nunc sunt, ad quos notitia legis Christi peruenit, si habeant plures vxores, probabile est non peccare, si modo id faciant causa procreandæ prolis, & non desiderio saturandæ libidinis. ibid.

Gentili, aut fideli tempore legis naturæ, & scriptæ licuit habere plures vxores, tamen vxori nunquàm licuit plures habere maritos. 226.

Gens nunquàm fuit, quæ permiserit mulieri plures habere viros. ibid.

Gentiles, seu fideles, tam tempore legis naturæ, quam scriptæ, plures ducentes vxores, mutuo consensu cum omnibus, vere contrahebant, & cum omnibus erat verum matrimonium. 227.

Gentiles pagani, seu Iudei post legẽ Euangelicam datam dato nihil audiuerunt de ea, quæ pluralitatem reprobat, si post primam, aliam sibi assumant, nullum est matrimonium cum secunda, sed solum cum prima. ibid.

Gradus est habitudo distantium personarum, qua cognoscitur quota generationis distantia duæ personæ differant inter se. 122.

Gradu aliquo certo iure naturæ in linea recta prohibitum est matrimonium inter personas ascendentes, & descendentes, & non in infinitum. ibid.

Gradus primus, scilicet, fratrum inter se, & non amplius, est iure naturæ prohibitus in linea transuersali. 123.

Gradibus omnibus consanguinitatis, dempto primo, in linea transuersali, standoin iure naturæ, licitum est matrimonia celebrare. 126.

Gradus omnes lineæ transuersalis sunt dispensabiles à Summo Pontifice, etiam primus. 127. *Et in artic.* 27. 2. par. *per totum.*

Gradus consanguinitatis nullus est iure Diuino Euangelico prohibitus, nisi solũ patris, & filiæ, filij, & matris. 121. *Reliqua de gradibus consanguinitatis, & affinitatis per totum art.* 43. p. p. art. 22. & 25. & 27. 2. p. *Et in verbo Papa.*

Gratiam cõfert matrimonium infidelium, non gratum facientem, sed in alio genere gratiæ, id est, gratiam, qua non sunt displicentes Deo in illo matrimonio, sine qua displicerent aliàs. 289.

Gratiam gratum facientem confert sacramentũ matrimonij infidelium statim q̃ baptizantur, & de nouo cõsentiunt. 291.

Gregorij iunioris error, qui dixit q̃ per superuenientem infirmitatem in fœmina, vir potest aliam ducere. 112. & 309.

H

Habens charitatem, dando eleemosynã, licet non cogitet actu de Deo, sed alio diuertat se, meretur, & propter Deũ dicitur agere: quia sufficit virtualis relatio. 350.

Habere concubinam (quæ non accipiebatur affectu maritali) nũquã licuit. Quæ, sic accepta, vxor non vocabatur. 234.

Habere concubinam (quæ affectu maritali accipiebatur) licuit omni tempore. ibid.

Habere concubinam secundum q̃ leges humanæ disponunt, nõ licuit vnquam, neq; tales vocantur vxores. 235. *Cætera de concubinis per totum art.* 19. & 20. 2. p.

Habere plures vxores non est de se malum, sic q̃ non licuerit aliquando fieri. 216.

Habuerunt plures vxores sancti Patres tẽpore legis Moysi, nec sunt reprehẽsi. ibid.

Habere plures vxores licet sit contra ius naturæ secundarium, non tamen contra primæuum. ibid.

Habere plures vxores quamuis non sit contra ius naturæ primæuum, est tamen contra ius Diuinum positiuum, a principio creationis institutum, & in noua lege expresse manifestatum. 217.

Habere plures vxores in lege naturę omni-

bus fidelibus iustis licuit absq; aliqua expressa Dei reuelatione. 218.

Habere plures vxores in statu naturæ ante omnem legem scriptam, non solum licuit absq; aliqua dispensatione expressa, sed fuit meritorium in illis partibus. 219

Habere plures vxores in statu legis naturæ absq; dispensatione expressa sic licuit, vt etiam si fieret inuitis primis vxoribus, vel sine earum cõsensu, nullum esset peccatum. 220.

Habere plures vxores sine dispensatione (capiendo dispensationem non pro expressa reuelatione, neque pro interiori inspiratione particulariter facta, sed large, pro interiori dictamine rationis) nunquàm licuit 220.

Habere plures vxores licuit tempore legis scriptæ, ante Christi aduentum, & hoc solum ex ipsa lege, sine aliqua alia dispensatione. 222.

Habere pluralitatem vxorum tempore legis veteris licet licuerit, verum effrenatam multitudinem habere non oportebat. ibid.

Habere plures vxores non licet Iudæo post legẽ Christi, quæ reuocat pluralitatẽ, Iudæo (inquam) qui Euangelij notitiam habet. ibidem.

Habere plures vxores apud gentiles, paganos. Vide in verbo. Gentes.

Habitibus neq; meremur, neq; demeremur, sed actibus. 348.

Hæresis causa diuortij est, non quia sit fornicatio spiritualis, sed quia ad tutelam fideli concessum est. 294.

Hæretici cupiunt eneruare authoritatem Summi Pontificis. 225.

I

IVstum legale, & iustũ sententiale quod sit. 292.

Iure Diuino, & naturali constitutum est, quòd in cognitione, & inquisitione causæ præcedant duo, vel tres testes, q; appareat reus, & audiatur sua defensio. 334.

Impedimenta matrimonij sunt duplicia. Quædam quæ impediunt cõtrahendum, licet non dirimant contractum, & sunt. Interdictum Ecclesiæ, vt non fiat matrimonium clandestine. Vxoricidium, quando nõ deprehensa in adulterio occiditur, nõ vt adulteram ducat: quia tunc erit impedimentum impediens, & dirimens. Presbytericidium. Incestus cum consanguineis vxoris, vel viri. Sponsalitium si primo quis cum alia de futuro sponsalia contraxit. Raptor alienæ sponsæ, non potest ipsam sponsam ducere. Si quis in catechismo aliquẽ tenuit, nõ potest matrẽ ducere. Votũ simplex quo stante, non potest ducere vxorem. Matrimonium de facto cũ moniali. Solẽnis pœnitentia. 34. Omnia ista 11. impedimenta sic impediunt matrimonium contrahendum, vt si contrahatur, istis stantibus non dirimatur sed valeat. Est tamen peccatum contrahere sine dispensatione. In quibus omnibus potest Episcopus dispensare ad contrahendum, excepto in sponsalibus, & voto: quia videntur aliundè vim trahere. Et vbi in alijs non est consuetũ dispẽsationem peti, potest sine peccato quis etiam sine dispensatione contrahere.

Impedimenta quæ impediunt contrahendũ & dirimunt iam contractum, si præcedat matrimonium, sunt. Error personæ. De quo in verbo error. ar. 28. p. p. 83. Error conditionis seruilis. art. 29. 85. Votum solemne. De quo in verbo. Votũ. Et art. 31. p. p. 91. Disparitas cultus. De quo in verbo disparitas cultus. Et art. 32. p. p. ibid. Crimen. De quo, ar. 33. p. p. 94. Metus, seu coactio. De quo ar. 8. p. p. 24. Cognatio carnalis, seu consanguinitas. De quo ar. 43. p. p. 121. Cognatio spiritualis. De quo in verbo cognatio. Et art. 56. p. p. 159. Cognatio legalis. De quo. ar. 59. p. p. 167. Ordo sacer. De quo in verbo. Ordo sacer. & ar. 27. p. p. 82. Ligamen. de quo ar. 42. p. p. 120. Affinitas. De quo ar. 46. p. p. 134. Impotentia. De quo artic. 38. p. p. 110. Publica honestas. De quo art. 51. p. p. 146. art. 51. & 52.

Impedimenta ista sunt talis conditionis, vt si matrimoniũ præcedant, impediant contrahendũ, & dirimant contractum, quia nullo modo (ipsis existentibus) potest matrimonium constare, nisi adsit dispensatio: quia tales personæ per talia impedimenta omninò sunt inhabiles ad matrimoniũ. De omnibus simul 83. per totam.

Impium est, & malè sentire de vinculo indissolubili matrimonij, dicere q; matrimonium

monium iam consummatum dissolui per superueniens impedimentum, id est, per impotentiam. 111

Incestus commissus cum consanguineis proprijs, non est impedimentum, quominus talis incestuosus possit matrimonium cõtrahere. 76.

Incestus commissus cum consanguineis vxoris, vel si fœmina sit, cum consanguineis viri, est impedimentum, ita vt altero decedente, qui incestũ cõmisit, non possit alteri matrimonio coniungi. ibidem.

Incestuosus cum affinibus, sciens impedimẽtum, & cõtrahens absq; expressa, vel interpretatiua dispensatione peccet mortaliter. Si autem cum dispensatione, nullum est peccatum. 77.

Incestuosis cum affinibus potest Episcopus dare licentiam vt contrahant. ibidem.

Incestuosi incolæ huius noui orbis contrahentes absq; dispensatione nullum peccatum (saltim mortale) cõmittebant. 78.

Incestuosi iuuenes contrahendo sine dispensatione, non peccant mortaliter, si timẽt incontinentiam. ibid.

Incestuosus cum proprijs consanguineis non est impeditus quoad exactionem debiti. Incestuosis verò cum consanguineis vxoris interdictum est exigere, at si petat (secluso contemptu, absq; dispensatione, in quo Episcopus potest) non videtur mortale. 353.

In Leuitico 18. solum prohibetur matrimonium cum affinibus, & consanguineis & non quòd incestuosus non possit aliam ducere. 76.

Innocentius cùm esset Pontifex scripsit, quippè qui quatenus homo potuit errare in scripturis suis. 242.

Intelligentia textus. d. 4. leges instituuntur, cùm promulgantur. 364.

Instar sacrilegij est, dicere, quòd Summus Pontifex non potest dispensare quòd quis ducat relictam fratris. 266.

In Regno Angliæ dimiserunt plurimi vxores fornicarias sequentes hæresim Lutheri, dicentis dissolui vinculum matrimonij propter fornicationem. 311.

Indi Maris Oceani non thesaurizant filijs. 23. & 198.

Indis fauet quod ponitur. 8. & 10. & 27. & 29. & 68. & 75. & 78. & 86. & 98. & 103. & 119. & 105. & 116. & 304. & 220. & 323. & 326. per totã. & 328. & 334. 335. & 340. 341. & 345.

In dubijs tutior pars est eligenda.

In dubijs sententia ferenda est pro matrimonio. 105. & 118. & 317.

Infidelis contrahens cum aliqua muliere, in animo habens recipere simul aliam cũ ea, verum contrahit matrimonium cum prima. 184.

Infidelis contrahens cum aliqua, animo repudiandi, quando displiceat contrahit matrimonium. 185.

Infidelium matrimoniũ legitimum, verũ, & consummatum dissolui posse in tribus casibus positis. 1. Corin. 7. habet Ecclesia ex intentione Christi loquentis per Apostolum suum. 269.

Infidelium alter quando conuertitur, & infidelis non vult simpliciter cohabitare fideli, tunc fidelis potest aliam ducere, & dissoluitur matrimonium. 270.

Infidelis quando vult cohabitare fideli, licet non velit conuerti, sed non sine contumelia creatoris, dissoluitur matri. ibid.

Infidelis quando cohabitare vult fideli, sed pertrahit eum ad mortale, tunc cum fidelis non debeat manere, si timet periculum, debet cogere infidelem vt desistat. Nolente vero, discedat fidelis, & ducat aliam. 271.

Infidelem est necessarium requirat fidelis, ad hoc & si noluerit, possit ad aliud matrimonium transire. 275.

Infidelis contrahens secundum matrimonium, postquàm fidelis contraxit, non peccat. 287.

Infidelium matrimoniũ non est sacramentum, capiendo sacramentũ pro bono matrimonij quod est indissolubilitas. 288. *Capiendo verò sacramentum prout est sacræ rei signum, est sacramentum.* ibid.

Infidelium matri. confert gratiam, nõ quidem gratum facientem, sed largo modo 289.

Infidelium matri. licet tempore infidelitatis non sit strictè sacramentum neq; gratiam gratum facientem conferat, tamen cùm baptizantur, et de nouo consentiũt, fit sacramentum, strictè capiendo, & confert gratiam gratum facientem, si sint aliàs dispositi. 290.

Infideles si persistant in consensu habito tempore infidelitatis, & erit sacramentum, & gratiam conferet. Itaq; non requiritur nouus consensus necessario. 291
Reliqua in verbo. Cohabitatio, & Gentiles.
Ingressus religionis dissoluit matrimoniũ ratum, non consummatum. ex intentione Christi. 269.
Irregularitas, quæ cum peccato est, tollitur per baptismum, secus de illa quæ sine peccato. 143. *Et in verbo, Baptismus.*
Ius naturale. Vide artic. 47. *p. p.* 141. *& art.* 6. *&* 7. 2. *p. & in verbo, Lex.*

L

Lapsus Erasmi, qui dixit, propter haresim dissolui matrimo. 308.
Laudatur Loth ex Zelo quem habuit minus malum consulendo illis, qui parati erant maius perpetrare. 52.
Lege positiua humana infideles non sunt astricti, nec diuina positiua veteris legis, cùm sint extra Ecclesiam. 36. *&* 91. *&* 258.
Lex quando loquitur per verba præceptiua, aut æquiualentia, vt est, Inhibemus, obligat ad mortale, quamuis hæc non sit potissima ratio obligandi. 37.
Legis obligatio cessat, cessante ratione legis. 45. *&* 91. *&* 306.
Lege aliqua scripta, aut naturali nulli tempus est præfixum, quo non possit promittere alteri quod suum est. 46.
Leges potest ponere, & edicta dominus infidelis subditis sibi, quæ pertineant ad suã rempublicam, & bonum communitatis, & sic possunt condere leges circa matrimonium. 92.
Lex Euangelica omnes obligat, vetus tamen infidelis, idest, populum gentilem: minimè ligat, cùm nõ susceperint illam. 128. *&* 139.
Lege naturæ si aliquis gradus affinitatis prohibitus est, in quo non licet alicui matrimonio contrahere, solum est filij cum nouerca. 138.
Lege diuina positiua veteri plures gradus affinitatis fuerunt prohibiti in matrimonio. 139.
Lege diuina Euangelica nullus gradus affinitatis est prohibitus. ibid.
Lege purè humana licet olim fuerint prohibiti septem gradus affinitatis intra quos non poterat quis contrahere, postea facta est restrictio vsq; ad quartum solum. 140.
Lex naturalis est, quædam conceptio naturaliter homini indita, qua dirigitur ad agendum in actionibus proprijs, siue competant quatenus animal, vel quatenus tale animal est. 127.
Lex naturalis quantum ad prima sua principia, quæ sunt per se nota, est eadem apud omnes, nec aliquam patitur variationem. 194.
Lex naturalis quantum ad illa quæ sunt de secundis præceptis, quæ velut conclusiones deducuntur ex primis principijs, est variabilis, nec est eadem apud omnes. Et non solum non sunt apud omnes, sed & de corde hominum possunt totaliter aboleri. 195.
Legem condendi qui habet potestatem, poterit dispensare in matrimonij inseparabilitate propriè, impropriè tamen alius. 198. *&* 199.
Legem Christi non recipiendo gentiles, ad quos sufficiens eius notitia peruenit peccant. 209. 210. *&* 225.
Leges humanæ concubinam habere concedunt, & meretrices esse: quia per illas non omne malum prohibetur. Concedit-que aliqua mala, & permittit, quæ si nõ permitterentur, maiora euenirent. 236.
Legibus secularibus tenenter obedire christiani. 237.
Lex est mensura quædam, seu regula actuũ humanorum, secundum quam quis præceptis inducitur ad agendum, & in prohibitionibus retrahitur. 247.
Legis ratio, & adhoc q obliget, requiritur quòd promulgetur, 248.
Lex vetus obligabat ad sui obseruantiam non solum populum Hebræum, sed & Gentilem, quantum ad moralia, & naturalia, & non quia ibi in lege scripta, sed quia de lege naturæ, quæ (eùm sint eadem apud omnes gentes) omnes obligat. ibidem.
Lex vetus non obligat populum gentium, quantum ad cæremonialia, & iudicialia. ibidem.

Lex

Lex vetus per mortem Christi sic cessauit, vt non solum nõ obliget ad sui obseruantiam, sed obseruantes eam quantum ad caremonialia, & iudicialia, credentes q̃ vim habeant, peccant mortaliter. 249. & 258. & 261.

Lex modo obligans quantum ad moralia, & naturalia, nõ obligat quia in lege veteri fuerint posita, sed quia alia lege fuerunt stabilita. 249.

Lex vetus modo non est lex dicenda, cum non liget. ibidem.

Legis abrogatio erit, & non dispensatio, si cum omnibus fiat dispensatio. 260.

Legis dispensatio ad illum pertinebit, ad quem spectat condere illam. ibidem. & 134. & 260.

Lex de occisione vxoris deprehensæ in adulterio moderata est. 301.

Leges condere circa matrimonij sacramentum secundum se non potest potestas secularis, sed per accidens tamen potest: quia matrimonium non solum est sacramentũ, sed est contractus humanus. 366.

Leges aliquas tenere in foro exteriori, quæ non teneant in conscientia, non est mirum. 367. 368.

Libellus repudij apud Michoacanenses, Mexicanos, & Nicaragua. 186.

Libellus repudij fuit in vsu apud Hebræos permissione Dei: quia illo tunc vtebantur gentiles. 200.

Libellus repudij licet fuerit in vsu apud gẽtiles, tamen lege data ipsis Hebræis, fuit conueniens in lege permissionem repudiandi exprimi. ibidem.

Libello repudij vtentes Hebræi nullatenus peccabant non solum si repudiarent post educationem prolis, sed etiam si ante eius educationem, & natiuitatem, dum fieret secundum legis permissionem. 200. & 201.

Libello repudij vtentes Hebræi secundum legis permissionem, licet ante Christi aduentum non peccabant, post tamen sufficientem notitiam Euangelij repudiando, peccant mortaliter. 202.

Libello repudij licitè vtebantur Hebræi propter quamcunq; causam, ex qua odio habebatur vxor. ibid. & 203.

Libello repudij nunquàm licuit vti fœminæ, quantũcunq; odio haberet virũ. 204.

Libello repudij dato secundum legis permissionem, dissoluebatur matrimonium primum, legitimè contractũ contrahendo q̃ cũ alijs tam repudians, quàm repudiata, verè contrahebant, & erat matrimoniũ verum. 204. & 205.

Libello repudij dato, quamuis repudiata licitè contraheret cum alio, mortuo secundo non poterat redire ad primum, etiam primo viro volente eam reducere. ibidẽ. Poterant tamen antequàm cum alijs cõtraherẽt, tàm repudians, quã repudiata, de nouo cõtrahere, cũ nouo cõsensu. ibid.

Libello repudij concesso, licet per illud solueretur matrimonium in lege veteri, tamẽ post Christi passionem apud Iudæos qui adhuc veterem legem seruant, non solui tur matrimonium. 206.

Libellus repudij apud Gentiles. Vide in verbo Gentiles.

Libertas. Vide. Voluntas.

Ligaminis impedimentum est quando aliquis ligatus est matrimonialiter, sic q̃ cum alia nequeat contrahere. 120. Cætera per totum art. 42. p. p.

Lucrari non potest per ludũ qui habet centum, nisi quinquaginta, si modo centum nõ sunt sui, sed solũ quinquaginta. 364.

M

Maleficij impedimentum. Vide ar. 40. p. parte.

Matrimonium institutum fuit à Deo in officium in Paradiso. In remedium verò post peccatum. Confirmatum autem, & roboratum post à Christo 1. & 173. & 347. & 348.

Matrimonium, coniunctio, scilicet, maris et fœminæ est de iure naturæ. 1.

Matrimonij finis duplex, Propagatio, & operum communicatio. 2.

Matrimonium licet sit de iure naturæ, nõ tamen de iure communi omnibus animalibus, sed prout est commune hominibus. 5.

Matrimonium est verum, quando parentes loquuntur pro filijs, dum ipsi non cõtradicant. 22.

Matrimonium potest contrahi per procuratorem, & per nuntium. 22.

Matrimonium impuberum. Vide ar. 39. p. p.

Matrimonij contractus viri certi ad certã

fœminam ſicut reperitur legitimus inter fideles,ita & inter infideles. 166. & per totum art. 1. & 2. par. 2.

Matrimonium verum fuit inter incolas huius prouintiæ Michoacan. vbi coniuncti fuerunt ſecundum mores ſuos vir,& fœmina, voluntariè, ad prolis procreationem,& operum communicationem. 186.

Matrimonij indiſſolubilitas ſiue apud fideles, aut infideles, non eſt de iure naturæ, ſic quòd omnes non obſeruantes eam peccent, ſecluſa lege aliqua, ſed eſt de iure Diuino Euangelico,Chriſto præcipiente, & declarante talem indiſſolubilitatem. 267.

Matrimonium legitimum ſi in aliquo caſu diſſoluatur,ſiue ſit apud fideles,ſiue infideles, ſolum erit ex interpretatione verborum Chriſti, in quibus ipſe qui indiſſolubilitatẽ matrimonij præcepit, diſſolui poſſe manifeſtauit. 268.

Matrimonium ratum non conſummatum quòd inter fideles diſſoluatur per ingreſſum religionis ſolum,& quòd conſummatum nullo modo diſſoluatur habetur ex dictis Chriſti. ibid. per totam.

Matrimonium ratum non conſummatum ſi per Pontificis Summi authoritatem poſſet diſſolui, quare non per Epiſcopum in ſua diœceſi, cùm non ſit ei interdictum. 269.

Matrimonium legitimum infidelium, verum, & conſummatum diſſolui poſſe in tribus caſibus poſitis ab Apoſtolo, habet Eccleſia ex intentione Chriſti. ibid.

Matrimonij vinculum cùm à ſolo Deo ſit, ab eo poterit auferri, & ſic diſſoluere poterit matrimonium. ibid.

Matrimonium Æthyopum in his partibus morantium fauetur, ad conſcietiæ ſecuritatem. 276. per totam.

Matrimonium non ſoluitur per tres caſus ab Apoſtolo ſignatos, quoad fidelis tranſeat ad ſecundum matrimonium. 284. Verum eſt tamen quòd in quocunq; illorum fidelis habet ius ad tranſeundum, & ſoluendum ſtatim. 256.

Matrimonium licet diſſoluatur cum primũ fidelis poſt aliquem trium caſuum tranſit ad aliud matrimonium, tamen non ſoluitur, ſi infidelis diſcedens, ad aliud matrimonium tranſeat, manente fideli in viduitate. 286.

Matrimonium ſecundum contrahens infidelis, poſtquam fidelis contraxit,non peccat. 287.

Matrimonium fidelium ſola morte diſſoluitur quoad vinculum. 309.

Matrimonij cauſas tractare propter earum grauitatem ad Epiſcopos pertinet,niſi ex commiſſione aliquibus concedatur. 312.

Matrimoniales cauſæ committantur non cuilibet, ſed docto, & experto. ibid.

Matrimouiales cauſas tractare conceditur prælatis religioſis, & quibus duxerint committendum. 313.

Matrimonij cauſæ tractandæ ſunt ſine ſtrepitu, & figura iudicij. Et illa quæ non ſunt neceſſaria, reijcienda. 314. 315. per totam,& per art. 10. 3. par.

Matrimonium non tranſit in rem iudicatam,& quando tranſit. ibid.

Matrimonium diſſoluitur per ſolam confeſſionem illorum qui ſtant pro matrimonio, ſi confitentur impedimentum præceſſiſſe, propter quod non poteſt conſtare matrimonium: quia tunc non ſuſpicandũ falsè contra ſe confiteri. Si tamen non ſtat pro matrimonio,quia ipſi diſſolui volunt,non eſt credendum,quia ipſi dicunt tale eſſe impedimentum. 316.

Matris teſtimonium ſuſpectum eſt in matrimonio. ibidem.

Matrimonij tria bona. Bonum inſeparabilitatis. Bonum fidei. Bonum prolis. 173.

Matrimonium infidelium nõ eſt ſacramentum, quatenus dicit indiſſolubilitatem: quia non eſt omnino indiſſolubile. 288.

Matrimonium infidelium, quatenus eſt rei ſacræ ſignum,eſt ſacramentum. 289.

Matrimonium infidelium ad hoc quòd ſit verum ſacramentum,quando baptizantur,non requiritur de nouo conſentiant, ſed ſufficit conſenſus habitus quando cõtraxerunt in infidelitate. 291

Matrimonium non tranſit in rem iudicatam. 314.

Meretrices poſſunt petere illum qui ducitur ad patibulum. 32.

Meretricium concedit reſpublica ad vitandum maiora mala. art. 20. 3. p.

Meretrices in vxores accipere non ſolum non eſt illicitum, ſed ad remiſſionem pẽcatorum prodeſt. ibidem.

Meritorius actus fuit in patribus veteris testamenti plures accipere vxores. De quo vide in verbo. Habere plures vxores.

Mereri, aut demereri non potest aliquis vno, & eodem actu.

Metus. Vide. Coactio. & art. 8. p. p.

Ministri religiosi in nouo orbe optime faciunt incitantes, & solicitantes infideles conuersos, qui in infidelitate contraxerunt, vt veniant ad contrahendũ in facie Ecclesiæ, vt sit verum sacramentum, & conferatur gratia. 290.

Muti, & non valentes loqui possunt contrahere, per hoc quòd ab alijs coniuncti, non contradicunt. 22.

N

NAtura inclinat vt in matrimonio sit solum vnius ad vnam coniunctio. 3.

Natura inclinat ad procreationem prolis, & operis communicationem. 4. per totã.

Naturalis cursus dupliciter mutatur. 196.

Naturalia non sunt propter peccatum abolita, licet remanserit sauciata. 1.

Naturalia integra retinent infideles quãuis obtenebrata. ibidem.

Natura omnibus animantibus necessaria administrat. 2.

Natura ad politicam societatem inclinat. ibidem.

Naturale est quod causam habet ex principijs naturæ ex necessitate, & id ad quod natura inclinat, dicitur etiam naturale. Et hoc secundo modo matrimoniũ est naturale. ibidem.

Necessitas à fine sumenda est in naturalibus. 2. & 25. & 124.

Necessarius est consensus ad matrim. Vide Consensus.

Negare debitum. Vide Debitum, & Dubium. & ar. 18. 3. par.

Nigrorum matrimonium qui reliquerunt proprias, et legitimas coniuges in propria patria, fauetur. 275. 276. per totam.

Non potest defendi q matri. ratum, non cõsummatum dissoluatur per impotentiam superuenientem. 212.

Non requiritur assensus Episcoporum vltra duas dietas an hoc q religiosi agant ad diuortium. De quo in verbo Religiosus.

O

ORdo aliquis quatuor minorum, nec prima tonsura, impedit matrimoniũ contrahendum, neq; dirimit iam contractum, nec post contractum impedit vsum matrimonij. 108.

Ordinatus subdiaconus, diaconus, siue presbyter, nullo modo potest matrimonium contrahere, quòd si contrahat, dissoluitur, & est excommunicatus, & irregularis. 109.

Ordinetur si aliquis vxoratus apud Latinos, verè suscipit ordines. Quòd si fiat sine vxoris consensu, non recipit exequutionem, & est irregularis. ibid.

Ordinatus non bene ducit vxorem, vxoratus autem bene ordinatur. ibid.

Ordinatus apud Latinos, q vxoratus erat, si cum vxoris licentia ordines recipiat, verè recipit & ordines, & exequutionẽ. ibidem.

Ordo sacer impedit contrahendum, & contractum dirimit, solum ex iure positiuo humano. ibid.

Ordinis impedimentum quando incepit. ibidem.

P

PApa in omnibus gradibus prohibitis iure positiuo humano potest dispensare tamen in prohibitis iure naturæ, aut iure Diuino Euangelico, minimè. 134. per totam.

Papa si modo prohiberet vsq; ad septimum gradum teneret prohibitio, & coniuncti in aliquo illorum, non essent veri coniuges, & vltra posset prohibere, dum tamen possit in aliquibus celebrari matri. ibid.

Papa potest dispensare in omni gradu transuersali, nullo secluso. 127. & 260. & per totum art. 27. 2. par. Et licet possit, non expedit. ibid.

Papa, aut Concilium generale totam Ecclesiam repræsentans, non potest sacramentum aliquod instituere de nouo, licet possit circa sacramenta multa præcipere, & prohibere, & sacramentalia addere & tollere. 130.

Papa in omnibus quæ asserit dicere verum non est necesse. 232.

Papæ potestas quando intelligantur. ibid.
Papa in diffinitionibus præferendus est omnibus doctoribus. in expositione tamen sacræ script. non est necesse. 239. 240. & 221. & per art. 21. 2. par.
Papæ licet in diffinitionibus omnino credendus est, tamen rationibus quibus mouetur ad diffiniendum non est necessarium credere, & fidem dare. 240.
Papa potest errare quatenus homo, in illis quæ non spectant ad fidem. ibidem. De quo vide in verbo Error.
Papa qui nunc cathedram beati Petri tenet, & feliciter regit, potest cassare, & tollere omnia quæ ab eius prædecessore sunt constituta. 261.
Papa non potest dispensare in linea recta ascendentium, & descendentium. 263.
Papa sine causa dispensans in linea transuersali, malè ageret. 264.
Papam non posse dispensare in primo gradu affinitatis, aliqui dixerũt, sed male. 265.
Papa Leo. 10. concessit ordini Eremitarum S. P. N. Augustini quòd cum his qui in primo affinitatis gradu scienter, aut ignoranter contraxerunt (modò id notorium non fuerit, neque in iudicium productũ) dispensare valeant. ibidem.
Papa non potest dispensare in matrimonio rato, & consummato, nec in rato non consummato. 199. & 269.
Pastores Ecclesiæ ad quid sunt constituti. 333.
Petere debitum. Vide Dubium, & Debitũ. & art. 18. 3. par.
Potestas suprema Papæ concessa à Christo quomodo intelligatur. 239.
Potestas humana. Vide leges.
Potestas Ecclesiastica, aut secularis, non potest aliquem compellere ad matrimonium contrahendum, potest tamen persuasionibus ad id mouere, & pro ipso promittere, quo non contra nitente, erit verum matri. 21. & 22. per totam.
Potissima ratio obligans ad mortale in aliquo præcepto, non dignoscitur, quando per verbum præceptiuum ponitur. 37.
Publica honestas est impedimentum impediens, & dirimens, solum iure humano. 146.
Publicæ honestatis impedimentum non habet locum inter infideles, cùm teneantur legibus naturalibus, & Diuinis Euangelicis solum. ibidem.
Publicæ honestatis iustitia oritur ex sponsalibus legitimè contractis post septennium, vbi interuenit legitimus consensus. 148. Cætera per totum artic. 51. p. p. & 52.
Per contumeliam creatoris nõ intelligitur aliquod malum dicere de Christo, qui summum bonum est, vel aliquod bonum subtrahere ab eo, quod continet omne bonum, cùm sit summum bonum. 276
Per contumeliam creatoris (in qua durante infideli, potest fidelis aliud contrahere matrimonium) non intelligitur solũ per hoc, quòd infidelis seruat ritum, & morem colendi suos Deos. 277
Per contumeliam creatoris (per quam dissoluitur matrimonium, si infidelis ab ea non desistat) intelligitur quodcunq; peccatum ipsius infidelis, factum coram fideli, per quod verè fidelis periclitatur. 278. per totam.
Pertractio ad mortale (per quam matrimonium legitimũ soluitur) non est per hoc, quòd infidelis mortaliter peccat, & continuo est in mortali peccato, nec per hoc quòd infidelis suggerat fideli, vel suadeat aliquod peccatum, vel ad infidelitatem moneat. 279. & 280. per totam.
Pertractio ad mortale tunc erit, quando ex parte infidelis est monitio violenta, compellens fidelem ad mortale, quodcunq; sit illud, & tunc dissoluitur matrim. ibid.
Pertrahi ad hoc quòd dicatur vir fidelis ab vxore infideli, ampliùs requiritur, quàm è contra: quia vir est fortis in resistendo, quod non est fœmina, sed nimis debilis. ibid. & 281.
Præcepta decalogi sunt, propriè loquendo, indispensabilia. 230.
Præcepit Deus Oseæ vt accederet ad non suam, non vt eo committeret fornicium. aut aliquod flagitium: nam licet non erat sua factũ est à Deo, vt sit sua. Itaq; fuit dispensatio. &c. ibidem. & 197.
Presbytericidium est impedimentum impediens, non autem dirimens. 82. per totã.
Presbytericidij impedimentum potest ab Episcopo dispensari, sicut & potest in omnibus impedimentis non dirimentibus. ibidem.

Repertorium generale.

Primi homines qui debellarunt nouam Hispaniam, ridiculosè proposuerunt credibilia Indis. 210.

Priuilegium Pauli 3. concedens quòd neophyti leuantes proprios filios, nõ contrahant impedimentum catechismi. 75.

Priuilegium Pauli tertij concedens neophytis, quòd solùm cæremoniæ in baptismo fiant cum duobus, aut tribus pro omnibus. ibid.

Priuilegium Pauli tertij concedens neophytis huius orbis, quòd possint contrahere intra 3. & 4. gradum. 164. 144. & 335.

Priuilegium Nicolai Quarti, concessum ordini Prædicatorum, vt illi qui ad terras infidelium transierint possint iudicare de causis matrim. Idem per Adria. Sextum, & Paulum Tertium. 313.

Priuilegium Adria. Sexti concedens ministris huius orbis in vtroq; foro omnimodam potestatem. 332.

Priuilegium Adria. Sexti, & Pauli Tertij concedens ministris sancti Euangelij huius noui orbis, q possint agere ad diuortium vt iudices, intra duas dietas, cum assensu Episcoporum, & extra duas dietas sine assensu. ibidem, per totam.

Priuilegia religiosorum habens Episcopus per communicationem, potest procedere cum Indis in diuortio, sine strepitu, & figura iudicij. 334.

Procurator potest contrahere sponsalia, sicut & matrimonium de præsenti. 57.

Procurator necessario debet habere speciale mandatum ad contrahendum, & non sufficit quod sit missus. ibid. Cætera de matri. per nuntium, vel procuratorem. Vide ar. 16. p. p.

Promulgatio est de ratione legis, sic q non requiritur veniat in notitiam, sed sufficit quòd sit promulgata. 225.

Protestatio autoris, & rectitudo voluntatis. 89. & 226. & 239.

Q

QVid obseruandum à Iudice Ecclesiastico in diuortio neophytorũ. Vtrùm sine figura iudicij, & strepitu cum illis sit procedendum, & sine tabellione. Vide art. 10. 3. par. 321.

Quid considerandum in Ecclesiæ determinationibus. 239. & 221. & 305.

Quidam Summus Pontifex errauit dicens, quòd exactio decimarum erat iusta: quia decimæ sunt de iure Diuino, error fuit in hoc vltimo, cum non fuit de iure Diuino. nec naturali. 241

R

REconciliatio post diuortium potest fieri ab innocente, etiam si innocens diuortium petierit, & ipse nocens noluerit reconciliari. 305.

Reconciliare & si posset innocens nocentem post diuortium vtens iure suo, non tamen tenetur ad hoc, quantuncunq; fuerit emendata adultera. 306. *Cætera de reconciliatione per totum art. 6. 3. par.* 305.

Religiosi in nouo orbe optimè faciunt monendo infideles qui in infidelitate contraxerunt, vt confiteantur antequàm de nouo contrahant in facie Ecclesiæ: quia fortè in conuersione, & baptismo posuerunt obstaculum. 291.

Religiosi in noua Hispania non sunt curati licet habeant officium curatorum: quia solum zelo Dei mouentur ad curam habendam Indorum. 327.

Religiosi in nouo orbe si in causis matrimonialibus procedant vt legati à Summo Pontifice, possunt dimittere (si expediat) omnia quæ sunt humanitus constituta. 333.

Religiosis prohibitum est tenere infantes in baptismo, ne contrahant familiaritatem cum fœminis.

Religiosi quibus concessum est, & cura commissa à suis prælatis, licitè in causis matrimonialibus istorum neophytorum occupantur. 327.

Religiosi, seu ministri qui conuersioni istorum neophytorum intendunt coniunctos in concubinatu, quando ad eorum notitiam peruenit, licitè separant, eis dicendo, non potestis simul esse, nullo modo cõueniatis in vnum. 328.

Religiosi, seu ministri non solum possunt licitè separare quos inuenerint in concubinatu coniunctos, sed etiã eos qui reputantur à vicinis vxorati, q in veritate sunt con-

concubinarij, si modò noluerint (non obstante impedimento) de nouo secretè cõtrahere. ibid.
Religiosi, seu ministri qui conuersioni infidelium intendunt, si quos inuenerint cõiunctos in matrimonio per expressum cõsensum vtriusq; tamen secretè sine testibus, si cognouerint ob aliquod impedimentum eos nullo modo posse coniungi, licitè possunt eis consulere, quòd separẽtur, sine hoc q̃ iudicis Ecclesiæ sententia præcedat. 330.
Religiosi si quos inuenerint coniunctos in matrimonio coram testibus, sed non in facie Ecclesiæ, cognito impedimento, quo non potuerunt coniungi, possunt monere, & consulere ad separationem, sine aliqua sentẽtia iudicis Ecclesiæ. Et hoc dummodo prudenter fiat, & sine pusillorum scandalo. ibid.
Religiosi de beneplacito Episcoporum non solum possunt consulere ad separationẽ, quos nouerunt non posse iungi, siue cum testibus, siue sine fuerunt iuncti, sed etiã licitum est eis id dicere illis qui in facie Ecclesiæ contraxerunt, dummodò non potuerint contrahere, & sint extra locum in quo est iudex Ecclesiasticus. 332
Religiosi vtuntur omnibus priuilegijs concessis hucusq; cum beneplacito Episcoporum. ibidem.
Religiosus posset præcipere separationem etiam vbi adest iudex Ecclesiasticus, dũmodò ipse non sufficiat omnibus prouidere, tunc enim esset acsi iudex non esset. 333.
Religiosus si Episcopo dante potest agere ad diuortium vbi beneplacitum Episcoporum requiritur, quãto magis poterit vbi non est necessarium beneplacitum. ibid.
Religiosi habentes assensum Episcoporum ad vtendum priuilegijs omnibus concessis intra duas dietas possunt in omnibus causis matrimonialibus istorum, siue matrimonium sit contractum clandestinè, siue in facie Ecclesiæ, procedere vt iudices, & in foro conscientiæ ad libitũ. ibid.
Religiosi, quibus Episcopi assensum præbuerunt, in matrimonio neophytorum procedentes velut iudices, licet non habeãt notarium, neque iuramentum exigant in forma à testibus (dummodò cognitionem habeant veritatis) nullo modo peccant, sed benefaciunt. ibid.
Religiosus licitè in casibus, qui frequenter eueniunt, quando alter affirmat altero negante, matrimonium, potest consulere, si nullam habet (cognita eorum conditione) vt aliam ducat, vel si habet iam secundam, vt non dimittat dummodò priùs consulat conscientiam dimittere. 343.
Repudiare, dare ad vsuram saltim extraneis, vindictam exquirere, permissum Hebræis: quia gentibus licebat. 201.
Repudium, tam apud Hebræos, quàm apud Gentiles. Vide in verbo. Libellus repudij.
Repugnantia dictorum in Syluestro. 159.
Repugnantia dictorum in Soto, & concordia eorum. 246.
Repugnantia dictorum in Ricardo. 285.
Repugnat regimini naturæ vbi vnicus est rector, vnam plures habere viros. 285.
Restituere tenetur exponendo se morti (secundum Scotum) qui alium occidit. 364
Rumor vicinia non sufficit ad dissoluendũ matrimonium legitimè contractum. 316
Rumor, & fama non sunt idem. ibidem.

S

Sacramentum aliquod non potest Ecclesia, nec Concilium generale ipsam representans de nouo instituere. 130.
Sacramenta instituendi potestatem non reliquit Christus Ecclesiæ suæ, licet potuerit. ibidem.
Sacramenta 7. nouæ legis & continent, & causant gratiam. 289.
Sacramentum est rei sacræ signum. ibid.
Sacramentum matrimonij non conferre gratiam, ausi sunt affirmare aliqui ex Theologis. ibidem.
Secreta cordium in nullius cognitione consistunt, nisi solius Dei. 10. & 340.
Seruus (licet aliquid domini sit) potest cõtrahere inuito domino, aut ignorante, vel sciente. 87.
Seruo, aut ancilla contrahente matrimonium contra voluntatem Domini, non priuatur dominus debito seruitio, sed potest eo vti, sicut ante matrimonium vtebatur. ibidem.

Seruus non potest vendi in regionem longinquam, vbi impediretur coniũctio maritalis. 88.

Seruus contrahens cum assensu domini, licet non eo fiat liber, non potest priuari à redditione debiti, quotiens ab eo exigatur. ibid. Reliqua per totum art. 29. & 39. p. p.

Sententia Ecclesiæ nullo modo requiritur ad hoc quòd post aliquem casuum Apostoli, fidelis licitè possit transire ad aliud matrimonium. 286.

Sententia Ecclesiæ requiritur ad separationem quantum ad cohabitationẽ, & nullo modo potest fieri propria authoritate. etiam si sit cognitum adulterium. 302.

Sententia Ecclesiæ non requiritur ad celebrandum diuortium quãtum ad torum tantum post adulterium cognitum. 302.

Sententia Ecclesiæ non spectata, crediderim probabiliter posse fieri diuortium, si contigerit adulterium inter aliquos, vbi nõ posset de facili esse aditus ad Iudicem Ecclesiasticum, & si ex separatione quantũ ad cohabitationem non sequeretur scandalum. 303. *per totam.*

Sententia excommunicationis licet compellatur innocens, qui scit vxorem adulterasse, quod tamen probari non potest, non peccat negando debitum. 304

Sententia iudicis non spectato, potest innocẽs adulteram dimittere & quoad torũ, & cohabitationem propria authoritate, si modo adulterium sit notorium sic quòd nulla possit tergiuersatione celari. 305.

Sententia Ecclesiæ diuortio celebrato propter adulterium, innocens poterit sibi reconciliare nocentem. ibidem. per totam.

Sententia diuortij non fertur de necessitate iuris, sed solum ad partis petitionẽ. 306.

Sententia condemnatoria afficit, & punit delinquentes. ibid.

Si alteri, aut ambobus contrahentium constaret per Dei reuelationem consensus interior quem in matrimonio habent, non esset necesse exprimeretur verbis, signisue. 12. & 13.

Si constasset alicui de falsa præsumptione Ecclesiæ, secluso scandalo, non teneretur obedire ei præcipienti aliquid contra veritatem. 304.

Sicut Christus Iesus voluntariè sibi nostram naturam assumpsit, sic matrimonium illam sacrosanctam vnionem significans, & præfigurans oportet sit omninò voluntarium. 26.

Suspectus est de hæresi, qui viuente propria vxore aliam ducit. 121.

Sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissio, quæ fiunt per verba de futuro. 53.

Sponsalia possunt contrahi à primo septennio, & non antè. 54.

Sponsalia multis modis contrahuntur. Cætera de sponsalibus per art. 16. primæ par. & art. 20. & 21. p. par.

T

TEstamentum defectu testium est nullum iure positiuo, vbi neq; interuenit dolus, aut fraus, tenet tamen iure naturali. 25.

Testes debent iurare, quòd non dolo, amicitia, aut aliquo commodo priuato falsum iurabunt quando proceditur ad dissoluendum matrimonium iam contractum vel quia præcessit impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis. 315.

Testes, qui in matrimonio sunt admittẽdi, sunt consanguinei. ibid.

Testes qui ad matrimonium admitti debent, oportet sint circunspecti, omni exceptione maiores. ibid.

Testis vnus non sufficit ad dissoluendum matrimonium. 316.

Tria sunt bona matrimonij. Bonum inseparabilitatis. Bonum fidei. Bonum prolis. 173.

Testimonium matris est suspectum, quando vir est superior diuitijs honore, aut potestate. 316.

V

VErisimile est Iacob conuenisse, & pepigisse tempus, & horam cum quatuor vxoribus suis, in qua ingressurus erat ad eas, ita quòd quando ad vnam accessurus erat, alia vacabat. 228.

Vir, aut vxor si cognoscerent conceptus adinuicem, sicut angeli se cognoscunt, non esset necesse consensum verbis exprimi. 13. & 181.

Vir potest occidere vxorem deprehensam in adulte-

adulterio, sine lethali crimine, post sententiam iudicis, aliàs lethaliter peccat. 79. & 301.

Vno, & eodem actu nequit vnus simnl mereri, & demereri. 328.

Vxoricidium est impedimentum impediẽs, & non dirimens. 79.

Vxorem propriam nõ deprehensam in adulterio vir occidens, siue intentione ducendi adulteram, peccat mortaliter contrahendo cum alia, sine dispensatione expressa, vel interpretatiua. ibidem.

Vxorem propriam deprehensam in adulterio vir occidens non incurrit tale impedimentum. ibidem.

Vxor occidens proprium virum, non incurrit talem pœnam. ibidem.

Vxorem captam in adulterio an possit vir occidere. Vide in verbo adulterium. Cætera de Vxoricidio, & Viricidio quando fit ob aliud ineundum coniugium. Vide artic. 33. p. p.

Vxoratus apud latinos ordinem sacrum suscipiens de licentia vxoris, & recipit ordinem, & executionem, & de vxorato apud Græcos. 109.

Virtutes dicuntur naturales, & quomodo sint naturales. 2.

Virtutes dicuntur naturales in nobis, non q̃ inueniantur in nobis ait qui habitus perfecti per naturam, sed ineſt nobis à natura suscipere illas per operationes nostras. ibid.

Vir constans est, qui inter duo bona eligit quod melius est, & inter duo mala quod minus malum, inconstans verò è contra. 24. quo per totum art. 8. p. p.

Voluntas à nullo potest cogi propriè, sed im propriè, & quantum ad actus imperatos, & non quantum ad elicitos: quia nihil in ipsa voluntate tam intrinsecum, sicut ipsa voluntas. ibidem.

Voluntas à solo Deo potest cogi, vt velit quod anteà nolebat, sicut sæpe contingit. ibidem.

Voluntas summa, vel libertas est necessaria ad matrimonium. 25.

Voluntas coacta licet sit voluntas, non est voluntas libera. 28.

Voluntatem liberam, & consensum liberũ quæ sunt quæ requirãt, vide, Consensus. Cætera de voluntate libera ad contractum matrimoniale. Vide in verbo, Coactio, & per totum art. 8. p. p.

Votum simplex continentiæ, vel religionis, est impedimentum ad contrahendum, licet contractum non dirimat, quod nõ est solemnizatum professione tacita, vel expressa religionis approbatæ, aut sacri ordinis susceptione. 48.

Votum simplex impedit contrahendum, & ex natura rei, & ex statuto Ecclesiæ. 53.

Votum continentiæ non potest aliter obligare vouentem, quàm iuxta intentionem eius. 50.

Vouens religionem, in qua includũtur ista tria, obedientia, paupertas, & continentia, si non recipiatur in religione, non tenetur ad alia duo, quæ potest extra religionem seruare. ibidem.

Voto simplici obligatus requirens à me vtrum possit contrahere, possum ne respondere q̃ sic. 52. Cætera vide in verbo, Contrahens.

Votum solemne impedit contrahendum, & contractum dirimit iure humano, & nõ Diuino, aut naturali. 89.

Votum solemne dirimere contractum probabile est esse ex iure Diuino. ibidem.

FINIS REPERTORII.

APPENDIX

AD SPECVLVM CONIVGIORVM

PER EVNDEM FRATREM ALPHONSVM
à Vera Cruce, Ordinis Eremitarum Sancti Auguſtini,
ſacræ paginæ Doctorem, & Cathedraticum
Primarium, Vniuerſitatis Mexicanæ
in nouo Orbe.

Iuxta definita in ſacro vniuerſali Concilio Tridentino, circa matrimonia clandeſtina.

De conſenſu Superiorum.

MEDIOLANI,

Ex Officina Typographica quon. Pacifici Pontij.

M. D. XCIX.

Ad Lectorem pium.

CVM retro à multis annorum centenarijs à viris, tum sanctis, tum & doctissimis, & Catholicæ fidei zelatoribus, vnicè esset desideratum, circa clandestina matrimonia Ecclesiæ prouisum iri, ad euitanda, tot mala, & scandala, quæ in dies oriebantur ex furtiuis contractibus, in lucem exiuit, ex determinatione matura, Concilij sacrosancti vniuersalis Tridentini diffinitio. Atque statim animo concepi, nostro Speculo Coniugiorum, huiusmodi tam sancta, tanq; saluberrima decreta, suis locis inserere. Et iuxta prædiffinita mutanda, mutare, & in debitam formam redigere, vt antiquis, qui in vsu erãt (nobis superuenientibus) reiectis, in hoc vno speculo, quæ ad argumentum forent necessaria, omnia essent conscripta, & nonnulla dubia quæ a sapientibus merito, in controuersia sunt, simul enodarentur, idque diligentia qua potui, secundum mei ingenioli facultatem pertractaui. Et cum inserere iam prælo mandatis, sine totius operis, grandi mutatione fieri non posset: per modum Appendicis, in fine colligere, fuit consilium. Citato in articulo Speculi, loco Appendicis: & in Appendice, rursum articulum demonstrando, vt cuilibet facile sit, quæ desiderat, ex nouis decretis, inuenire. Atq; tam hæc, de nouo elaborata, quam illa, quæ retro ante censuræ Ecclesiæ Catholicæ sumittimus, & iudicio melius sentientium. Vale, ex nostro Cœnobio Sancti Philippi, Mantuæ Carpentanorum, Kalendis Maij. Anno 1571.

Reuerendiſsime in Chriſto Pater.

Perlegi primam & tertiam partem Speculi Coniugiorum Alphonſi à Vera Cruce impreſſi an. 1572. Compluti in Hiſpania; & nihil in legendo occurrit contra fidem catholicam, aut bonos mores; nihilq; quod lectorem offendere poſſit, exiſtimo denique typis mandari poſſe cum Parochorum vtilitate. Mediolani ad S. Fidelem. die 5. Aug. 1598.

Iulius Nigronus Soc. Ieſu.

Secundam partem Speculi coniugiorum Alphonſi à Vera Cruce accurate euolui, in qua nihil catholicæ doctrinæ aduerſum, aut bonis moribus repugnans offendi, immo omnia ſana, docta, & ad pietatem eruditionemq; chriſtianam promouendam valde accommodata. Mediolani à S. Alexandro 8. Idus Auguſti 1598.

Don Iac. Ant. Carolus Clericus regularis S. Pauli.

Nos Fr. Deodatus Gentilis Genuen. S. Theol. Magiſter Inquiſitor Gener. in Ciuit. & ſtatu Mediol. viſo teſtimonio per Præfatos admodum Reuer. Patres reddito de veritate & integritate catholicæ doctrinæ in hoc libro repertæ, eundẽ approbamus vna cum Appendice à nobis reuiſa, & licẽtiã concedimus vt imprimi poſſit. Die 5. Aug. 1598.

Fr. Deodatus Inquiſitor qui ſupra manu propria.

Alexander Moneta ſubſcripſit pro Illuſtriſs. Archiepiſcopo.

Imprimatur Marcheſonius.

SVMMARIVM DVBIA, QVAE IN APPENDICE disputantur.

PRIMVM Dubium, vtrum parochus sic sit necessarius, ad matrimoniũ, quod eo absente, sit irritum & nullam. fo. 2.

Secundum dubium, an Parochus sic teneatur interrogare de impedimentis, vt peccet omittendo. 3.

Tertium dubium, an Parochus teneatur intelligere mutuum consensum viri, & fœminæ. fol. 6.

Quartum dubium, an necessario à Parocho debent proferri, verba expressa in Concilio, ego vos coniungo, &c. 9.

Quintum dubium, an præsentia Parochi in matrimonio, sit necessaria de necessitate præcepti, vel de necessitate sacramenti. 12.

Sextum dubium, quomodo testes sint requisiti ad matrimonium, & qui sunt sufficientes, & qui repelli debent. 17.

Septimum dubium, an infames aliàs, possint esse testes in matrimonio contrahendo. 19.

Octauum dubium, an contrahentes sine proprio sacerdote, & testibus, sint censendi simpliciter inhabiles ad contrahendum. 22.

Nonum dubium, an si quis clam alicui dedit fidem, de matrimonio seu promisit, teneatur sub mortali adimplere. 24.

Decimum dubium, an in aliquo casu, clandestinum matrimonium possit esse validum, per secretum mutuum consensum. 27.

Vndecimum dubium, an clandestinè contrahentes, sine sacerdote proprio, & testibus, sint ipso facto excommunicati. 31.

Duodecimum dubium, an sub præcepto teneatur Parochus, habere librum in quo describat eos, qui copulantur in matri-

trimonio, & teſtes, & diem &c. 35.

Decimumtertium dubium, an ſub præcepto teneantur, ad confeſſionem peccatorum illi, qui volunt coniungi in matrimonio. 37.

Decimumquartum dubium, an decretum ſancti Concilij Tridentini, de clandeſtino matrimonio ſtatim habuerit, vim obligandi. 41.

De cognitione ſpirituali quæ ſunt diffinita, a ſancta Synodo Tridentina, & quæ reſtricta. 44.

QVomodo publica honeſtas, cum olim fuerit impedimentum, tam latè ſe extendens, modo, ſit coarctatum. 46.

Circa impedimentum raptus, multa conſideratione digna, quæ modo in ſancto Concilio ordinata. 49.

Circa illos qui vagi ſunt, & proprium non habent domicilium quomodo debent iungi in matrimonio, & qualem peculiarem diligentiam tenentur adhibere miniſtri, ante coniunctionem, & qui ſunt qui dicuntur vagi homines, & multa alia. 52.

An religioſi, in nouo orbe poſſint vagos homines, in matrimonio copulare, ſine expreſſa licentia ordinarij, maximè ipſo contradicente. 54.

Quod nullus cuiucunſque ſit conditionis, vel fortunæ poſſit, vel ſubditum, vel alium quemque cogere, ad matrimonium directè, vel indirectè. 56.

Quid importet anathema, an ſit idem quod excommunicatio, & idem anathematizare, quod excommunicare. ibidem.

In quo tempore nuptiæ celebrari poſſunt, & ſolemniter benedici, nunc in Concilio Tridentino reſtricta, & diffinita. 59.

Qualiter in diſpenſationibus, quæ fiunt a Summo Pontifice, in gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis ad matrimonium contrahendum ſufficiat, quod mentio fiat expreſſa de gradu diſtantiori, quia gradus magis diſtans, trahit ad ſe minus diſtantem. 60.

In diſpenſationibus in gradu affinitatis, vel conſanguinitatis quando eſt facta diſpenſatio in gradu magis diſtante requiſita eſt declaratio gradus minus diſtantis. ibidem.

An qui poſt votum ſimplex petit in matrimonio alicui coniungi, ſuppoſito, nil ſit, quod obſtet

stet sit audiendus a Parocho, cum ei constet esse mortale, etiam si matrimonium contractum teneat, hoc dubium late disputatur. 61.

Quod non sit aliquis ad matrimonium cogendus directè, nec indirectè, quod diffinitum est in sancta Synodo, latè disputatur, quomodo sit intelligendm, an de coactione, ex quocunque metu, etiam leui loquatur, vel debeat intelligi de metu cadenti inconstantem virum, iuxta illa, quæ olim in iure sunt determinata. 67.

Disputatur ibidem, an coactio quando se tenet ex parte ministri, vel ex parte testium, ita præstet impedimentum, sicut si se teneat ex parte illorum, qui debent in matrimonio conuenire. ibidem.

An modo post Concilium Tridentinum, sit licitum clam contrahere matrimonium de futuro, vel de præsenti, & an talis promissio vim haberet, & promittens teneatur adimplere, quando sub conditione, si Papa dispensset in impedimento siue sit inter affines, siue inter consanguineos. 69.

Quomodo ex aliqua iusta causa licet contrahere, vbi est impedimentum, sub conditione, si Papa dispensset. 70.

Quomodo dispensatio fiat, & tutus sit, in conscientia dispensans, & ille cum quo facta est dispensatio. 72.

An qui post votum simplex castitatis, matrimonium consumat, mortaliter peccet, & exigere non possit. 74.

An petenti debitum post votum simplex, teneatur alter coniugum reddere, sciens quod petens mortaliter peccat petendo disputatur dubium latè. Et probatur, quod tenetur reddere, non obstante peccet mortaliter, qui petit. 75. & 76.

Impedimentum quod oritur ex matrimonio rato non confirmato, & dicitur publica honestas, & affinitas vocari potest, & quare hoc. 76.

An hoc impedimentum quod oritur ex matrimonio rato non consumato, sit restrictum, per Concilium Tridentinum, sicut restrictio facta est, in impedimento publicè honestatis. 78.

Ponitur ad literam priuilegiũ Leonis 10. concessum in fauorem ministrorum, qui ad terras infidelium profiscebantur,

tur, ob conuersionem eorum ad fidem, maximè pro illis, qui ad nouum orbem.

Ponitur similiter amplissima potestas data ab Adriano Sexto, Pontifice Summo, pro conuertendis infidelibus indigenis noui orbis, ad instantiam Potentissimi Imperatoris Caroli V.

Etiam, sequitur, vltimo loco confirmatio prædictarum gratiarum facta, per Summum Pontifex Pium Quintum, ad petitionem Regis Catholici Philippi Secundi, post Concilium Tridentinum, in fauorem religiosorum mendicantium, & non mendicantium, qui conuersioni Indorum, intendunt, & subsequitur Regium mandatum literis suo nomine consignatis, vt publicè solemniter, sub voce præconis, in omnibus populis per vniuersum nouum orbem priuilegij Summi Pontificis Pij V. fiat promulgatio.

FINIS.

APPENDIX AD SPECVLVM CONIVGIORVM,

Appendix ad illa quę in arti. 10. & 11. de clādeſtino matrimonio dicta ſunt in 1. par.

VBI OMNIA QVAE IN SACROSANCTO Concilio Tridentino ſunt variata proponuntur, vt nullus ignorare valeat, quæ de nouo ab Eccleſia Catholica, circa matrimonium, & in quantum ſacramentum, & in quantum contractus ſeruari debent,

CIRCA CLANDESTINVM MATRIMONIUM aliqua dubia.

Primo ſuppoſito decreto nouo de clandeſtino matrimonio, nunc diebus noſtris publicato in Concilio Tridentino, Seſsione 24. in decreto reformationis.

CAP. PRIMO.

EST notandum iuxta Concilij verba, clandeſtinum dupliciter accipi poſſe: primo vt illud clandeſtinum dicatur, quòd ſine ſacerdote, miniſtro, & ſaltem duobus teſtibus fit. 1.no.

¶ Secundum clandeſtinum vocetur: quando fit ſine publicationibus ſeu bannis præcedentibus: quantumuis fiat præſente Parocho, & coram teſtibus. Nam de vtroque mentio fit in decreto licet non eodem modo.

¶ Secundo etiam aduertendum venit, quod de aliquo prohibito, duplex eſt conſideratio. Vno modo quod ſit prohibitum, vt etiam ſi fiat habeatur pro infecto: & nullo modo teneat. Alio modo, vt ſic ſit prohibitum, quod dato fiat male contra prohibitionem: factum tamen teneat. Exempla ſunt clara in materia de qua ſermo eſt. Prohibitum eſt poſt votum ſimplex caſtitatis matrimonium contrahere; verum & ſi ſic contrahens mortaliter peccet, matrimonium tamen validum eſt. Et ſimiliter eſt interdictum inceſtuoſo cum affinibus, matrimonio obligari, verum poſt factum tenet. Et tandem hoc eſt manifeſtum in omnibus impedimentis, quæ licet prohibeant contrahere, contractum tamen non diſſoluunt. Vt late dictum eſt in opere. Alia eſt prohibitio quæ tanti 2.no. c.ſicut & c. inter. & c. deillis, deſpõſalibus. l.1.14.tit. 2.p.4. Couarr. in 2. p. epito. 4. 4.cap.6.

cap.nõ debet de cõſanguinit. & affin. S. Tho. in 4. d.40. ar.4.

momenti eſt, vt non ſolum interdicat, ſed factum etiam diſſoluat. Vt inter conſanguineos, & affines, intra quartum gradum, matrimonium eſt interdictum: neque poteſt quis ducere poſt mortem viri proprij, eam quam polluit per adulterium, & promiſit ſe ducturum. Et ſic prohibetur, quod ſi quis contra attentat facere non ſolum peccat mortaliter: ſed etiam matrimonium eſt nullum. Idem de omnibus illis impedimentis, quæ impediunt contrahendum & dirimunt contractum, vt latè diſputatur in 1. parte per plures articulos.

Determinatio concilij cano. 4. in ſeſſ. 24.

¶ Hic etiam ſupponendum eſt vnum, eccleſiam poſſe iure ſuo vtentem clãdeſtina matrimonia ſic irritare, vt penitus nulla eſſe diffiniat occulte celebrata: & conſequenter ſicut olim cum ab eccleſia prohibita eſſent, vt conſtat ex titulo de clandeſtina deſponſatione ex Euariſto Papa: non tamen irrita erant: ſed legitima reputabantur, quamuis contrahentes ſic grauiter peccaſſent: modo poſt diffinitionẽ concilij, ſic ſunt vetita, & prohibita, vt ſint irrita, & nulla ob id clandeſtine contrahentes tam inhabiles reputantur ad contrahendum, ſicut conſanguinei, & affines in 4. gradu. Omnia hæc ſunt velut præambula certa ab omnibus abſque controuerſia recepta. huiuſmodi in communi ſic notatis eſt dubium.

Cõc. Trid. ſeſs. 24. c. 1.

PRIMVM DVBIVM.

Dubiũ 1.

VTrum ſic ſit parochus, neceſſarius poſt concilij diffinitionem, vt eo deficiente ſit contractus nullus. Et videtur quòd non, quia ſi aliqui contraxerunt publice, inter quos erat impedimentum affinitatis, coram parocho & teſtibus, poſt obtenta diſpenſatione poſſunt ſecrete ambo conſentire: & eſt verum & ratum matrimonium. Et non pro tempore quo à principio fuit contractus celebratus: ergo erit pro tempore quo poſt diſpenſationem aduenit mutuus conſenſus. Sed tunc non adeſt parochus: ergo non eſt præſentia eius neceſſaria.

Couarru. in 2. p. c. 6. nu. 8.

¶ *In contrarium eſt, quia ſunt verba expreſſa concilij.*

Nota.

PRo deciſione Dubij aduertendum quod in huiuſmodi decreto aliqua ſunt quæ tangunt contrahentes, & alia ſunt quæ ſpectant ad Parochum, & ſunt ei neceſſaria. Ex parte contrahentium, primum requiſitum eſt, vt per contritionem ſe præparent ad recipiendum ſacramentum: & datur ſalubre conſilium, vt per confeſsionem ſecretam ſe diſponant.

Requiſita ex parte contrahentium.

¶ Secundum requiſitum ex parte contrahentium eſt. Vt conſenſum mutuo exprimant, vt tam Parochus, quam teſtes, teſtimonium perhibere poſsint de expreſsione.

¶ Tertium eſt, vt proprium ſacerdotem inquirant contrahẽtes: & teſtes adhi-

adhibeant, qui teſtimonium ferre poſsint iuridice de contracto matrimonio. Illis qui hæc non ſeruant, non eſt pœna à concilio taxata: ſed in arbitrio ordinarij poſita eſt. Vt maiorem, vel minorem imponat pœnam, iuxta culpæ grauitatem, in tranſgreſsione decreti.

¶ Quartum quod non habitent ſimul coniugati, antequam ſuſcipiant benedictionem, de quibus ſpecialis erit ſermo in ſequentibus. 4

Ex parte Parochi requiſitum eſt, quod tribus continuis diebus feſtiuis, in eccleſia inter miſſarum ſolemnia: publice denuntiet de matrimonio contrahendo, & de impedimentis inquirat. Requiſita ex parte parochi.

¶ Secundum, quod interroget Parochus, virum & mulierum de conſenſu: & ſic procedatur ad matrimonium. 2

¶ Tertium, quod Parochus intelligat conſenſum mutuum, vtriuſque. 3

¶ Quartum, vt intellecto conſenſu, dicat ego vos in matrimonium coniungo. In nomine patris, & filij, &c. Vel vtatur alijs verbis: iuxta ritum receptum in illa prouincia vbi celebratur matrimonium. 4

¶ Quintum, quod ſi ob ſuſpicionem, quod malitioſe matrimonium celebrandum impeditur, ſi publica & ſolemnis fiat denunciatio per tres dies feſtiuos: poterit ſola vna denunciatione facta Parochus, cum duobus vel tribus teſtibus matrimonium celebrare. 5

¶ Sextũ Parocho hoc arbitrante ante conſummationẽ matrimonij, tenetur, idem Parochus alias facere denunciationes omiſſas: vt ſi quod eſt impedimentum detegatur. Niſi ordinarius iudicauerit omnino prætermittendas. 6

¶ Septimum, quòd parochus librum habeat, in quo contrahentium, nomina, & teſtium, & locus tempusque ſcribantur, quem diligenter apud ſe cuſtodiat. 7

¶ Octauum ſub pœna ſuſpenſionis interdicitur cuilibet ſacerdoti ſiue ſit regularis vel non, ſine licentia proprij Parochi, aliquem de parochia alterius benedicere vel coniungere in matrimonio. 8

¶ Omnibus ordinarijs ſancta ſynodus præcepit, vt decretum hoc in ſingulis ſuæ diœceſis eccleſiijs publicetur in primo anno à conſtitutione ſemel tandem: & poſt, quoties viſum fuerit. Et in vnaquaque parochia, a trigeſimo die poſt publicationem, ibidem factam, habeat robur tale decretum. Hæc ex decreto.

¶ *Ab illis quæ ex parte parochi ſunt requiſita incipientes.*

PRimo ergo dubitatur, an teneatur parochus, inquirere de impedimentis illorum qui contrahere volunt, & ſub qua pœna. Et an ſufficiat publice, inter miſſarum ſolemnia denunciare: an teneatur adhuc maiorem indaginem facere. Dubiũ 1.

¶ Et videtur quod non teneatur amplius parochus. Patet quia id eſſet

ratione ſtatuti concilij, ſed concilium ſolum dicit, quod inter miſſarum ſolemnia, fiat denunciatio.

1. Propoſitio S. Tho. 3. p. q. 67. art. 8. ¶ Reſpondetur, parochus tenetur ſub mortali peccato, indaginem facere de impedimentis matrimonij. Patet quilibet tenetur illa facere quæ de directo ſpectant ad officium ſuum: ſed inquirere de impedimentis in matrimonio contrahendo, ad officium Parochi ſpectat. Ergo tenetur inquirere ſeu indaginem facere. Maior eſt nota, & minor ſimiliter, quia quæ ſunt impedimenta ad contrahendum, non tenetur ſecularis ſcire. Alias eos grauiter peccare qui iuris impedimenta ignorant diceremus: quod nullus dicit. Non enim tenetur plebeius homo qui habens ætatem, vxorem poteſt ſibi in matrimonio copulare ſcire, quæ ſunt quæ impediunt matrimonium contrahere: & irritant contractum, qui ſunt gradus affinitatis, & conſanguinitatis, etiam cognationis ſpiritualis. Et crimen adulterij, & vxoricidij, & alia huiuſmodi, & ſimiliter neque tenetur ſcire, quæ ſunt impedimenta: quæ licet prohibeant contrahendum, non tamen dirimunt contractum, quæ ſunt multa. Sed tamen cum neceſſario ſit ea non ignorare, & ad ſcientiam horum contrahentes non obligamus, neceſſarium eſt, quod obligatio maneat penes miniſtrum Parochum, qui ex officio habet habiles ad contrahendum, cõiungere poſſe.

¶ Sed quod ſub mortali teneatur patet. Quia ignorantia huiuſmodi impedimentorum eſt de re graui. Et vbi maximum periculum eſt, ſcilicet coniungere in matrimonio, qui alias inhabiles ſunt, Et loco coniugatorum, concubinarios, vel inceſtuoſos conſtituere, &c. Res enim maximi momenti eſt.

¶ Dixi parochum teneri ad indaginem, de impedimento inter contrahentes, pro quo ſit.

2. Propoſi ¶ Secunda propoſitio. Inquiſitionem de impedimentis facere parochus ſic tenetur, vt vel per publicationem inter miſſarum ſolemnia, vel alia via habeatur notitia neceſſaria. Patet quia neceſſaria eſt impedimentorum cognitio, & indago. Nam ſi non alias habere poſſet niſi per publicationem in die feſto, nunquam poſſet fieri diſpenſatio in tali publicatione, quia de re neceſſaria ſine qua non contingit licite contractum celebrari, non poſſet eſſe omiſsio, neque diſpenſatio. Sed de tali publicatione inter miſſarum ſolemnia, vt patet ex expreſsis verbis concilij fit licite omiſsio, ad arbitrium ordinarij. Vbi ſunt hæc verba quod denunciationes fiant ante conſummationẽ niſi ordinarius ipſe expedire iudicauerit, vt prædictæ denunciationes remittantur. Ergo ſequitur quod ſufficit, vt notitia habeatur alia via quam per publicationem.

¶ Et probatur, quando medium eſt propter finem habito fine, non eſt neceſſarium adhibere medium ad finem, niſi alias habeat medium in ſe cauſam, quare poni debeat in executione. Sed finis intentus eſt cognoſcere impedimentum, ſi quod eſt inter coniungendos: ſi ergo habeatur

cognitio

cognitio non erit neceſſarium hoc fiat per publicationem inter miſſarum ſolemnia. Dixi niſi alias medium habeat in ſe rationem,&c. pro quo ſit.

¶ Tertia propoſitio, huiuſmodi publicationes, quas parochus tenetur inter miſſarum ſolemnia facere, licet ex aliqua cauſa poſsit Parochus vtens iure ſuo remittere,ante coniunctionem, & matrimonij celebrationem,tenetur tamen,ante conſummationem matrimonij per tres dies feſtiuos publicationem facere. Patet; quia ſic in concilio expreſſum eſt. Vt ſi contingat prætermitti, quia quis malitioſe impedire conatur matrimonium, poſt fiant ante conſummationem matrimonij tales publicationes. 3. Propoſitio.

¶ Quarta propoſitio, Parochus ex libito ſuo ſi ſuſpitio non ſit de impediendo matrimonium non poteſt omittere licite huiuſmodi trinam publicationem, in diebus feſtis ante coniunctionem matrimonij. Volo dicere quod etiam ſi Parochus habeat in mente poſt coniunctionem matrimonij, ante conſummationem, tres habere publicationes, non poteſt licite coniungere etiam coram teſtibus cum vna ſola precedente publicatione,vbi nulla ſuſpitio interuenit. Patet ex verbis expreſsis concilij. Nam ibi datur Parocho,vt ante trinam admonitionem publicam, poſsit matrimonium celebrare, cum vna,vel altera publicatione præuia ſolum, quando ſuſpitio eſt de matrimonio malitioſe impediendo. Ergo quando nulla talis eſt ſuſpitio,ad litteram ſeruandus tenor concilij,vt expreſſa verba ſonant. 4. Propoſi.

¶ Quinta propoſitio, & ſi Parochus pro libito non poſsit ante trinam publicationem præuiam, aliquos coniungere: videtur quod ſi aliquam omittat ex tribus,vel ante coniunctionem,vel ante cõſummationem, etiã vbi nulla ſuſpitio eſt mali quod non peccet mortaliter de ſe, ſcandalo eſcluſo. 5. Propoſi.

¶ Probatur prima pars,quod non poſsit licite, vt in quarta propoſitione probatum eſt. Quia eſt obuiare dictis concilij; ſed ſecunda pars, reſtat probanda, quod id mortale non ſit, aliquam ex tribus publicis admonitionibus omittere. Primo,quia res non eſt ita grauis, neque quod ter fiant, magis præſtat ad matrimonium, quam ſi bis ſolum, vel ſemel: dum modo conſtet de impedimentis. Quia neque eſt in iacturam matrimonij, in quantum contractus eſt: neque in quantum ſacramentum, nam in quantum ſacramentum nulla talis admonitio requiſita;& in quãtum contractus ad id ſunt tres admonitiones poſitæ, vt conſtet de impedimentis. Si ergo ex vna admonitione, vel altera conſtat, tertiam prætermittere, lethale non eſt; item ſi id mortale eſſet, prætermittere aliquã ex publicis admonitionibus, ſolum eſſet ex eo, quod non ſeruantur quæ in concilio expreſſa ſunt, Sed non ob hoc mortale eſt tranſgredi, quia non omnia quæ traduntur in concilijs, vel determinationibus Pontificum,ſunt æqualis ponderis,quo ad præceptum ſub mortali, quia aliqua

obligant

obligant sub mortali, aliqua quæ leuia, sub veniali, vt est in multis videre quale est hoc de quo sermo est, non est, opus exempla adducere cum sint multa.

6. Propos. ¶ Sexta propositio, ad arbitrium ordinarij possunt publicationes publice inter missarum solemnia relinqui: siue sit aliqua suspitio, vel non, hæc patent in decreto concilij., nam postquam dixerat, huiusmodi publicationes per Parochum faciendas, ante consummationē, &c. Infert, nisi ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædictæ denunciationes remittantur, quod illius prudentiæ, & iudicio, sancta Synodus relinquit.

¶ Ex quo apparet, ex verbis expressis in concilio, quod Episcopus in admonitionibus, ante coniunctionem matrimonij dispensare possit, quod tamen Parocho interdictum est. Et quod dicimus de ordinario, seu Episcopo, idem dicendum de officiali suo, quem Prouisorem vocamus, quia idem est tribunal, & quod officialis Episcopi facit, dicitur ipse Episcopus facere, & id constat ex iuris regula, non tamen esset idem de alijs vicarijs qui officiales Episcopi non sunt, & ad particulares causas, habent auctoritatem ab Episcopo: quia istorum & Episcopi non est idem tribunal, vt nos alibi latius. ad argumentum in principio positum solutio ex dictis patet.

¶ *Secundum dubium est, circa id quod parochus interroget virum & fœminam, de consensu præstando.*

2. dubium. DVbitatur an hoc sit necessarium, ita vt omittens Parochus peccet. Et videtur quod non sit necessarium. nam interrogatio, ad id fit, vt exprimant coniugandi consensum, sed absque Parochi interrogatione, id constare potest, vt patet in illis qui exprimunt consensum, ante interrogationem. & patet etiã de illis, si essent surdi qui penitus non audirēt.

¶ *In contrarium est, quia concilium dicit.*

Nota. ESt notandum, quod a Parocho interrogatio, dupliciter potest esse, vel ad cognoscendum de impedimento, an sit aliquod inter matrimonio copulandos, vel super consensum exprimendum.

1. Propos. ¶ Prima propositio interrogare virum & fœminam, est necessarium Pa-
2. Th. 3. p. rocho, circa impedimenta, si sit aliquod, &c. Quia est necessarium, vt
q. 67. ar. 8. Parochus debite exequatur suum ministerium, sed exequi non potest debite nisi interroget, ergo tenetur interrogare. Maior est manifesta, & minor probatur cum necessarinm sit prius admonitiones publicas fieri, inter missarum solemnia, vt in præcedenti dubio est diffinitum. Et grauiter peccaret Parochus, non interrogans, &c.

2. Propositio. ¶ Secunda propositio. Parochus omitteus ex proposito huiusmodi interroga-

terrogationem de impedimentis, si alias ei compertissimum non esset, peccat mortaliter. Hæc patet, quia facit contra mandatum concilij, & in re grauissima. Item quia exponit se periculo coniungendi in matrimonio eos, qui essent in concubinatu, quia ob impedimenta matrimonium stare non potest. Et alia plura inconuenientia sequuntur.

¶ Dixi nisi alias parocho constet. Nam ante tempus illud coniunctionis in matrimonio, posset esse exploratum ministro, tales nubere volentes, nullum habere impedimentum. Tunc interrogatio necessaria non esset.

¶ Tertia propositio. Parochus nubentes interrogare debet de consensu ad inuicem. An scilicet vir, fœminam velit habere in vxorem, & fœmina virum velit habere in maritum. Patet propositio ex verbis concilij, vbi iniunctum est parocho, vt coniungendos interroget, vt cognito consensu &c. Vbi expresse videtur sentire. Quod debeat interrogare, de consensu, vt ei sit cognitus consensus vtriusque. 3. Propositio.

¶ Quarta propositio, dummodo a parocho sit cognitus mutuus consensus vtriusque huiusmodi interrogationem omittere, veniale solum videtur. Patet, quia interrogatio eo necessario debet præcedere, vt constet de consensu. Si ergo ea secluſa constat, graue non est omittere: quia nulli iniura fit, nullum est periculum, & sic mortale non apparet. 4. Propositio.

¶ Sed quid, vbi interrogatio fieri non potest per parochum, quia linguam, seu idioma proprium ignorat illorum qui coniungi debent, vt frequentissimum in nouo orbe est?

¶ Quinta propositio. Interrogatio de impedimentis, & illa quæ ad exprimendum consensum, a parocho fieri debet, per interpretem sufficit, si parochus idioma proprium nescit. Probatur in sacramento pœnitentiæ vbi res tam grauis, & vbi tam graue sigillum secreti requiritur, per interpretem licite fiunt interrogationes, & iuxta responsionem etiam intellectam per interpretem, sequitur absolutio sacramentalis, & vere tenet sacramentum, in foro interiori, & exteriori, vt constat, ergo a fortiori, intertogationes quæ sunt non de essentia sacramenti matrimonij, sed præambula quædam, & dispositiones, sufficientes erunt per interpretem. Hæc sunt apud omnes compertissima, & omnium doctorum calculo probata. Et in praxi in nouo orbe, ob raritatem illorum, qui idioma proprium Indorum sciunt, frequentissima: nam admonitiones, publicationes, de impedimentis interrogationes, & de mutuo consensu, sæpe per interpretem linguam Indorum scientem, & nostram Hispanicam fit. 5. Propositio. S. Tho. in 4. d. 17. q. 3. art. 4. q. 3. & quo lib. 1. q. 6. Couar. 2. epito. c. 4.

¶ Ad argumentum in contrarium, patet solutio ex dictis.

TERTIVM DVBIVM.

TErtio dubitatur, circa id quod dicitur intellecto consensu, &c. Quæritur inquam, de qua intellectione intelligat, & quidem certum 3. dubium.

tum est Sanctum Concilium, non loqui de intellectione interiori, an intus mutuus sit consensus coniugatorum. Quia inscrutabile est cor hominis, & soli Deo cognitum est, quid intus in corde. Neque ecclesiæ iudicium est de directo in occulta. Et sic patres in præsenti decreto, cuius declarationem tradere conamur, explicuerunt. Restat ergo, vt de intellectione seu cognitione sit sermo, de qua exterius constare potest, & cuius homo testimonium præstare potest. An sufficiat intelligere per signa, vel per verba in aliena lingua per interpretem declarata, an sit requisitum vt proprijs verbis, Parochus intelligat.

Theologi in 4. d. 28. abulé. super Gene. 29. q. 11. Vuald. de sacramentis. c. 132.

1. Propositio. ¶ Prima propositio. Parochus tenetur intelligere expressum mutuum consensum viri, & fœminæ; probatur. Quia ad ministrum spectat materiam, & formam necessariam in sacramentis, intelligere, sed mutuus viri & fœminæ consensus, vel materia sunt sacramenti matrimonij, vel materia & forma simul; Vt vnius qui præcesit consensus, sit velut materia, & alterius qui sequitur, sit velut forma, vt probati theologi affirmant.

2. Propos. ¶ Secunda propositio. Parochus, licet consensum mutuum non intelligat, proprijs & expresis verbis viri, & fœminæ, sufficit si per signa id intelligat. Patet quia Parochi munus est, & ei præceptum, vt consensum intelligat. Sed per nutus & signa id deprehendere, cognoscere est, ergo sufficit. Et sic in iure est diffinitum cap. cum autem de sponsalibus, & Inno. in cap. tuæ fraternitatis, eodem tit. Non enim sunt verba in contrahentibus necessaria necesitate sacramenti, quia signa sufficiunt, sed sunt necessaria necesitate præcepti. Alias qui muti sunt, non possent ad innicem contrahere, eo quod exprimere verbis consensum non valent. Quod tamen in falsitate compertum est. Adde, quia cognoscere consensum more humano præceptum est, sed per signa, & nutus, more humano cognoscere dicimus æque bene, sicut si verbis. Sequitur quod sufficit talis cognitio.

3. Propos. ¶ Tertia propositio, si parochus proprium idioma viri & fœminæ ignoret: expressum consensum per interpretem cognoscere, sufficiens est. Hæc probatur, sicut in præcedenti dubio declaratum est. Quia per interpretem cognoscere sufficiens est, in sacramento pœnitentiæ, & vera cognitio, & sufficiens ea dicitur, ad absoluendum reum, vel condemnandum. Et est in vsu in Ecclesia catholica. Erit ergo sufficiens in contractu matrimonij, vt vere parochus, qui per interpretem, intelligit viri & fœminæ mutuum consensum, cognoscere dicatur.

8. Tho. in 4. d. 17.

Couarru. in 2. p. epi. c. 4.

Corola. ¶ Ex quo sequitur quod in nouo orbe, ex hac parte, ministri huius sacramenti matrimonij, qui idioma proprium indigenarum ignorant, & per interpretem hæc administrant, sufficienter exequi munus suum, quantum possunt, neque Concilio sancto Tridentino contrauenire. Alias grauissime peccarent plures, id administrando frequentissime per interpretem, quem secum ducunt, & habent, inter neophytos sacramenta administrando.

ministrando. Nam inter regulares ordinum mendicantium, fere omnes ministri optime callent linguam Indorum, & per se ipsos faciunt. Sed tamen ex clericis non regularibus, vnus atque alter est, qui potest per se ipsum, verum quia melius fit per se ipsos, intelligere debent diligentiam adhibere vt linguam non ignorent, vel locum reiinquat, illis qui interprete non indigent, ad parochi debitum officium.

¶ Ad argumentum in contrarium, ex dictis solutio constat sufficit minister intelligat consensum more hominum. Siue sit per se, vel per interpretem, si alio modo non potest, & sit, per verba expressa, vel per signa, quæ vicem habent verborum. Ad argumẽtum in contrariũ.

¶ Hic vnum aduertendum, quod & si iuxta præscripta in concilio, per procuratorem possit contrahi matrimonium, vt olim semper manet verum, quod minister est necessarius, & testes, & quod intelligat consensum, &c. Et quamuis non possit esse dubium de matrimonio, quando per procuratorem, manet tamen dubium, quando per literas fit, quamuis Siluester in verbo matrimonium. 5. §. 12. non dubitet, neque Soto.

¶ Et ratio dubitandi est, quia per hoc quod quis legat literas ab alio missas, non est traditio, etiam si sit consensus; Vsque ad hoc quod literæ responsales ad alium perueniant. Quia sicut est sensibilis traditio, debet etiam esse sensibilis acceptatio, quæ non est vsque dum responsio literarum ad alium perueniat, & constat, &c. Secus quando per procuratorẽ, quia hæc iuridice fiunt, & constat, &c. Sed in alijs potest qui primo scripsit, reuocare consensum, & si superueniat affinitas, non potest stare matrimonium.

¶ *Quartum Dubium in ordine est, circa illud quod in decreto dicitur. Dicat, ego vos in matrimonio coniungo, &c.*

ESt dubium an hæc verba necessario debeant proferri a parocho, & sint vel de necessitate sacramenti, vel saltem de necessitate præcepti. Et si per seipsum debet proferre, vel sufficiat per alium, & anper interpretem, debeant proferri, quando ipse ignorat propriũ idioma. 4. Dubiũ.

¶ Primo videtur, quod verba sint de necessitate sacramenti. Patet quia ibi apposita sunt verba, a ministro proferenda in administratione huius sacramenti, quæ formæ vim retinent, sicut in alijs ecclesiæ sacramentis. Sed in alijs sacramentis, vt in baptismo, in pœnitentia, in sacramento Eucharistiæ, sic verba ministri necessaria sunt, vt eis seclusis, nullum sit sacramentum. Sequitur similiter, quod in hoc sacramento matrimonij, si verba parochi non superueniant, vt concililium docet, quod nullum erit sacramentum. S. Tho. 3. p. q. 66. ar. 5. & q. 78.

¶ In contrarium videtur concilij Florentini determinatio, & pro Armenis instructio. Vbi cum de sacramento matrimonij fiat mentio, & de for-

ma,& materia,non tamen fit mentio de verbis miniſtri.

¶ Pro ſolutione notandum, quod aliud eſt dicere, vt ſupra meminimus, aliquid eſſe in ſacramentis de neceſsitate ſacramenti abſolutæ, & præcepti; aliud quod ſolum de neceſsitate præcepti. Exemplum eſt clarum in ſacramento Euchariſtiæ,vbi in forma illud verbum,enim,in conſecratione panis,ſic eſt neceſſarium,vt ſolum de præcepto ſit. Et morale peccatum forte ſit omittere, ſacramentum tamen tenet, & vere conſecratio eſt,illo verbo omiſſo, alijs ſeruatis,vt omnes tenent doctores.

S. Tho. 3. p.q.78. ar. 2.

1. concluſio. ¶ Prima concluſio, verba poſita in concilio proferenda a parocho, in matrimonij coniunctione, ſunt de neceſsitate præcepti, ita vt omittens peccet. Probatur, quia ibi iniunctum eſt parocho, vt cognito conſenſu vtriuſque verba proferat,ego vos in matrimonium coniungo,In nomine patris,& filij,& ſpiritus ſancti. Quæ verba concilij præceptum declarāt.

2. concluſio. ¶ Secunda cōcluſio,ſic verba ſunt de neceſsitate præcepti ſeruanda a parocho,vt non ſint verba ſupradicta, determinare, & in forma, ſed ſufficiant vel ſupradicta,uel alia æquiualentia, iuxta ritum cuiuſcunq; prouintiæ. Hæc patent, ex uerbis expreſsis in decreto concilij, nam ſecundum diuerſitatem gentium, & prouinciarum, & particularium eccleſiarum diuerſus ritus eſt in uerbis.

¶ Sed poſſet quis dubitare, de iſtis verbis, an ſint vera vel falſa, ſi vera, ergo efficiunt quod ſignificant, & ſic miniſter facit coniunctionem, & verba ſunt neceſſaria abſolute. Si ſunt falſa, ergo contra auctoritatem concilij.

¶ Reſpondetur, quod verba ſunt vera, & quamuis præceſsit vinculum, tamen ſignificat,quod miniſter coniungit in facie eccleſiæ, vt habeantnr pro legitimis coniungibus ſicut ſi excommunicatus eſſet abſolutus ſecrete poſt abſoluitur publice & forma eſt vera.

Qua dicitur quod abſoluitur, etiam ſi ſit abſolutus, quia eſt ſenſus, quod abſoluitur publice,vt habeatur ab omnibus,vt abſolutus.

3. concluſio. ¶ Tertia concluſio in ſacramento matrimonij verba parochi non ſunt de eſſentia ſacramenti neceſſaria. Probatur. Quia ſi eſſent neceſſaria, hoc eſſet vel ex antiquo iure, ſicut & in alijs eccleſiæ ſacramentis, vel eſſet ex nouo iure,ſcilicet ex decreto concilij. Sed ex nullo ſunt requiſita, Primo Eccleſia,id non inſtituit,nec ordinauit,quod tamen deberet,ibi, vbi mētionem facit de conſenſu, & expreſsione conſenſus, vt in cap. licet de ſponſa duorum. Et in concilio Florentino, cum de ſacramentis agit, quando in ſpecie de matrimonio, ſolum ait cauſa efficiens regulariter matrimonij, eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus. Et nihil de verbis miniſtri addit. Ergo verba miniſtri neceſſaria non ſunt. Et confirmatur ratio quia nullibi ante hoc Concilium Tridentinum,ad matrimonium, tanquam de neceſsitate eius, miniſter declaratus eſt, cum conſtet per iura plurima, legitimum, & ratum ſtare,

per

per mutuum conſenſum, etiam ſine miniſtro olim. Quod eſt quid peculiare in matrimonio, cum in cæteris omnibus alijs Eccleſiæ ſacramentis, miniſter de neceſsitate ſit. Si ergo miniſter nō eſt de neceſsiitate ſacramenti: ergo neque eius verba erunt neceſſaria. Glo. in c. tua nos de ſpōſalibus S.Th.in 4. ſen. d. 26. q. 2. Soto. ibi. Coua. 2.p. epito. 4. c. prout in fine.

¶ Probatur,etiam quod neque iure nouo, & decreto Concilij Tridentini, verba ſunt neceſſaria de neceſsitate ſacramanti. Quia maxime eſſet, eo quod ibi in decreto exprimitur, quod cognito conſenſu mutuo, parochus dicat illa verba, &c. Sed hoc non probat, quod de neceſsitate ſacramenti ſint. Patet, quia vbi verba miniſtri ſunt neceſſaria. ponuntur certa, & non pro libito variari poſſunt. Sed ibidem dicitur, quod illa proferat, vel alia iuxta ritum cuiuslibet prouintiæ. Sequitur ergo quod ſi concilium iniungit verba proferenda a parocho, quod illud non fuit de neceſsitate ſacramenti. Nam ſi verba miniſtri neceſſaria forent, haud dubie velut forma eſſent, & conſequenter determinata eſſent. Neque pro libito mutari poſſent, magis quam in alijs ſacramentis. Et probatur,quia vt referunt, qui adfuerunt Concilio Tridentino, patribus propoſita eſt hæc forma, vt neceſſaria ſacramento, & tamen noluerunt admittere: quod probat intentum. Alias Deus deficeret in neceſſarijs eccleſiæ ſuæ,ex quo ſequitur. S. Tho. 3. p. q. 60. ar. 7. & in 4. d. 14. Sot. in 4.d.1.q. 10.art.7. 20.ſeſs. cō tra Lutherum veritate 9.

¶ Quarta concluſio, ſi parochus cognito cōſenſu vtriuſque in matrimonio. Nulla proferat verba,dummodo ſint teſtes,vt inferius dicemus, & peccet, non proferendo verba ibidem expreſſa,vel alia ſecundum ritum prouinciæ,matrimonium tamen eſt validum. Patet. Matrimonium eſſet validum ante concilium, dummodo eſſet inter perſonas alias legitimas, & alia ſeruentur: ergo & modo poſt Concilium Tridentinum.Patet quia non eſt irritum hoc ſi non proferat, neque eſt declaratum tanquam de eſſentia ſacramenti. Hæc ſunt ex dictis clara ex quo etiam ſequitur. 4. concluſio.

¶ Quinta concluſio. Parochus verba (cognito conſenſu vtriuſque) poteſt proferre,vel per ſeipſum,vel per interpretem, ſecundum ritum prouinciæ, ſine aliquo peccato: & vere erit validum matrimonium. Patet, quia cum verba parochi non ſint neceſſaria de neceſsitate ſacramenti, neque ſint determinata, ſicut per interpretem poteſt cognoſcere conſenſum, & inquirere, poterit etiam verba proferre. Hæc ex ſupradictis eſt manifeſta. 5. concluſio. Gl. in c.ex liter is de ſponſali.& 1.§.fi.ff.de verbo.obliga. Pal. in 4. d.27. q. 2. artic. 3. conclu. 3. Couarr.2. p.4. cap.4. num.3.

¶ Sed poteſt eſſe dubium, ſi verba determinata miniſtri neceſſaria non ſunt quare neceſſarius eſt miniſter. Reſpondetur. 1. eſt neceſſarius, vt publico teſtimonio conſtet.2.vt diligentia, & examen prius fiat de impedimentis.3.vt inſtruantur nubentes a miniſtro, & debite diſponantur ad receptionem ſacramenti.

¶ Ad argumentum in contrarium, ex prædictis ſolutio conſtat: verum eſſe in alijs ſacramentis,verba quæ vim formæ retinent, in miniſtro, eſſe neceſſaria. Sed tamen in hoc ſacramento deficit. Quia miniſter ante Ad argumentum.

S. Th. 3. p. q. 60. ar. 6. & 7. Concilium Tridentinnm de neceſsitate non erat. Vt dictum eſt, & inferius erit repetendum. Poſt decretum Concilij Triden. licet miniſter ſit neceſſarius, de neceſsitate ſacramenti, verba miniſtri non ſic ſunt neceſſaria, de ſacramenti neceſsitate, ſed ſolum de neceſsitate præcepti. Nec ſe habent ad modum formæ, in iſto ſacramento, & ſic de forma in hoc ſacramento varie loquuntur doctores, nam Capreolus, in 4. d. 26. ad 7. arg. Durandi, tenet, quod verba contrahentium, ſe habent ſicut materia, & forma. ita vt prius dicta ſuppleant vicem materiæ: & 2. dicta, vbi perficitur matrimonium, habeant vicem formæ, ſicut in binario, prima vnitas habet locum materiæ, & 2. vicem formæ. Quia per eam conſtat ſpecies binarij.

Capreolus.

Vgo. lib. 2. de ſacramentis p. 11. tit. 5. ¶ Palud. d. 26. q. 4. & Adrianus. 1. q. de matrimonio quod materia ſunt ipſi contrahentes, & verba quæ explicant conſenſum, habent vicem formæ. Alij tenent quod materia eſt conſenſus, & forma, verba quæ exprimunt conſenſum. Sic magiſter ſen. d. 26. c. penul. Verum hoc alijs non placet, quia materia debent eſſe ſenſibilis, conſenſus tamen non eſt ſenſibilis, niſi de expreſsione ſit ſermo. Item quia in Concil. Floren. determinatur, quòd conſenſus ſit cauſa efficiens matrimonij, ſed cauſa efficiens materia eſſe non poteſt. S. Tho. in 4. d. 26. q. 2. art. 1. in ſolutione ad primum dicit, quod verba quibus conſenſus exprimitur habent vicem formæ. Tandem habetur ex doctoribus, quod verba miniſtri in matrimonio nō habent vicem formæ, & ideo non ſunt neceſſaria neceſsitate ſacramenti. Vide Petrum de Soto in ſuo paſtorali, de matrimonio per multas lectiones.

Couar. in 2. p. epito. 4. c. 1. in fine.

¶ Eſt & ad aliud dubium quintum circa illa verba decreti, vbi dicitur. Quod aliter quam præſente parocho, & teſtibus duobus, vel tribus, matrimonium non celebretur.

5. Dubiū. DVbium eſt, ergo & quintum in ordine, an præſentia parochi ſit neceſſaria de neceſsitate ſacramēti, vel ſolum de neceſsitate præcepti.

¶ Videtur quod non ſit neceſſaria ad ſacramenta omnia eccleſiæ ſeptem, & illa quæ de neceſsitate ſunt, & de eſſentia eorum, à Chriſto inſtituta ſunt, per poteſtatem excellentiæ quam habuit: quam & eccleſiæ non cōmunicauit. Sed ergo ante Concilij Tridentini determinationem fuit ſacramentum matrimonij, vnum, ex 7. ſacramentis ſed ante Concilium Tridentinum, parochi preſentia, imo neque alterius miniſtri in ſacramento matrimonij non fuit neceſſaria: ergo neque modo erit poſt Concilium Tridentinum. Probatur antecedens, ex vſu eccleſiæ, vſque ad noſtra tempora, & probatur ex multis Pontificum determinationibus. Et vltimo ex Concilio Florentino, in quo tradita eſt doctrina exacta Armenis, de omnibus eccleſiæ ſacramentis: & quando de matrimonio ſermo

S. Th. 3. p. q. 64. ar. 2. Scotus in 4. d. 1. q. 3. & Gabr. q. 2. Dura. d. 2. q. Vt ſupra S. Th. in 4. d. 14. & 26. Concilū Florentinum.

eſt,

est,cum omnia quæ necessario requiruntur, & sunt de essentia eius ponantur, de ministro mentio non fit: cum tamen in alijs sacramentis, sit de necessitate, Vt ibidem constat. Sequitur ergo quod in hoc sacramento minister non est necessarius. Et sic habet ecclesiæ diffinitio: quod per mutuum consensum viri, & fœminæ, dummodo sint legitime personæ, vere perficitur matrimonium.

Petrus de Soto ī suo pastora. de matrimonio, lectione 12.

¶ *In contrarium est determinatio Concilij Tridentini.*

PRimo notandum est inter omnia ecclesiæ.7. sacramenta alia 6. ab hoc septimo, quod matrimonij est, latissime differre. Nam, hoc peculiare in isto sacramento est, quod in nullo alio,etiam si sit sacramentum, est tamen quidam contractus inter homines, necessarius quidem in republica humana, & generalis, ita vt genus humanum sine eo constare non posset. Et ex hoc habet,vt nonnulla, ecclesia circa hoc sacramētum instituat, reuocet, addat, tollat, ampliet: quæ tamen non in alijs sacramentis. Vt patet ex cap. non debet, de consanguinitate; & affinitate, cum prius esset prohibitum intra 7. gradum in consanguinitate, & affinitate contrahere: post tempore Inno. 3. solum vsque ad 4. gradum diffinitum est, & antequam esset statutus.7. gradus, poterant in gradibus nō prohibitis,lege naturali,& diuina,qui pauci sunt.Et cum post Inno.3. intra 4. gradum non posset esse coniunctio, tam in cōsanguinitate, quam in affinitate: etiam copula illicita contracta; modo in Tridentino est variatio,vt dicemus; & cum matrimonium,olim per mutuum consensum inter legitimas personas, etiam secreto posset contrahi: & esset verum, legitimum & ratum: In Concilio Tridentino tanta est variatio facta, vt penitus irritum censeatur,vt patet,& in multis alijs,vt patebit infra;grādis variatio facta est. Quod non posset stare, si matrimonium solum in quantum sacramentum nouæ legis est,consideratur. Sed tamen fit, & suo iure ecclesia faciens variat, eo quod contractus humanus. Et mirum non debet videri, vt in cap. citato ait summus Pontifex Inno.3.vt variatis temporibus, etiam statuta variantur humana. Et grandem mutationem faciat, circa matrimonium contrahendum, & circa personas quæ debent coniungi, & circa modum.

1. nota.

C. sciendū 29. d.c. qa fētā 63. dist.Coua. in c. alma mater de sen. excō. 2.p. ī prin. 2.nota.

¶ Etiam considerandum est, quod cum alijs sacramentis minister sit necessarius, penes quem sit aliqua actio, vel verbis, vel factis, quæ formæ vim videantur habere, quæ materiæ applicata sacramentum perficiat.(Si non autores) non defuerunt disputatores, qui idem affirmarent de sacramento matrimonij; Vt auctor est Gulielmus Parisiensis, in suo de sacramentis,sed tamen ab omnibus reiectum est. Et differentia posita est, inter alia sacramenta & matrimonium: Ministrum ante hac non fuisse necessarium, exactissime ex Concilio Florentino, sub Eugenio. 4. celebrato,

S. Th.3.p. q.64.

Soto in 4. d.26.

brato,conſtat. His præſuppoſitis ad dubium.

1. concluſio. ¶ Prima concluſio: Poſt Concilium Tridentinum in matrimonio,ad hoc quod ſit ratum,validum & legitimum, de neceſsitate, miniſter requiſitus eſt. Hæc probatur quia expreſſe in decreto habetur quod ſi non fiat præſente Parocho, vel alio ſacerdote, &c. Sit irritum,& nullum. de hoc dubitandum non eſt,cum ſint verba expreſſa in decreto.

¶ Secundo probatur, ſi modo in matrimonio miniſter requiſitus non eſſet, eo eſſet quia olim ante hæc tempora nunquàm miniſter fuit neceſſarius, vt adduximus. Sed hoc non obſtat, quia ſicut eccleſia mutauit, vt diximus gradus prohibitos,vt ex cap. citato patet, & alia multa,vt conſtat in iure,potuit modo mutare,& miniſtrum eſſe neceſſarium ad legitimum matrimonium, declarare. Sicut & declarauit & ſtatuit, Iure ſuo vtens,& anathema indixit neganti in canone. 4. ſeſsionis. 24.

2. concluſio. ¶ Secunda concluſio. Ad legitimum matrimonium, ſic miniſter ſacerdos eſt requiſitus, vt non quicunque ſufficiat, ſed opus ſit proprius Parochus. Probatur,quia ſic diffinitum eſt in concilio,vt non niſi proprio Parocho præſente fiat.

3. concluſio. ¶ Tertia concluſio. Præſente alio ſacerdote,ſi non ſit de licentia proprij Parochi, matrimonium contractum irritum eſt, In tantum vt nullo pacto ſit locus rati habitionis. Hoc patet, eo quod per verba expreſſa ſancta Synodus dicit, quod ſit matrimonium celebretur ſine præſentia proprij ſacerdotis vel alterius,de licentia proprij,vel ordinarij; ſit irritum & inane,& contrahentes coram tali ſacerdote;qui proprius non eſt, neque a proprio,vel ordinario habet licentiam; inhabiles conſtituit, ad ſic cõtrahendum. Et non magis conſtare poteſt inter eos matrimonium, quã poſſet conſtare inter conſanguineos intra quartum gradum. Et non alia ratione niſi quia inhabiles ad contrahendum.& illegitimæ perſonæ, ab eccleſia ſunt declarati. Eſt neceſſaria ergo præſentia proprij ſacerdotis.

4. concluſio. ¶ Quarta concluſio. In tantum præſentia proprij ſacerdotis ad legitimum matrimonium requiſita eſt; Vt hæc non quæcunque ſufficiat, ſed humana debeat eſſe, ſeu moralis, quod eſt dicere quod ſi proprius ſacerdos eſſet, vbi contrahentes ſunt dormiens vel eſſet ebrius, vel vigilans, ſed penitus non attendens,ad contractum, & ad contrahentes, & ad expreſsionem conſenſus, talis aſsiſtentia non ſufficeret; neque diceretur aſsiſtere,& ſic eſſet irritum & nullum. Patet quia ſancta Synodus quæ aſſiſtentiam exigit neceſſariam, hanc petit, quæ humana & moralis intelligenda eſt. Sed vbi miniſter dormit,vel eſt ebrius, vel non aduertit perinde eſt,ac ſi non aſsiſteret. Ergo non eſt aſsiſtentia,quia ſicut lapis, vel truncus adeſſet.

¶ Item ideo requiſita eſt aſsiſtentia a ſancta Synodo,vt intelligat conſenſum,vt teſtificari poſsit de contracto matrimonio. Sed qui ſic eſſet dormiens,vel ebrius,vel non aduertens, teſtimonium perhibere non poteſt.

Ergo

Ergo non asisitit propriæ, vt concilium sanctum docet.

¶ Quinta conclusio. In nouo orbe regulares religiosi S. Dominici, & S. Francisci, & sancti Augustini quamuis ante Concilium Tridentinum poterant licite matrimonijs contrahendis asisitere, & nuptias benedicere, non obstante Clementina religiosi de priuilegij. Post Concilij Tridentini celebrationem non possuut asisitere, neque est validum matrimonium si non sit noua concesio. 5. conclusio.

¶ Hæc probatur quod licite per religiosos in nouo orbe hæc peracta sint circa neophitos in coniungendis eorum matrimonijs: quia non obstante prohibitione facta per allegatam Clementinam, habuerunt spetiale priuilegium, & Nicolai. 5. & Leonis. 10. & Adriani. 6. quibus potuerunt hæc facere. Item fuerunt valida & rata illa matrimonia, quia minister nunquam ante fuit necessarius, neque proprius, neque non proprius. Vt supra probatum est singulare in matrimonium esse.

¶ Sexta conclusio. Post Concilium Tridentinum celebratum, & hoc decretum publicatum, Religiosi in nouo orbe matrimonium neophytorũ licite modo asisitunt, & matrimonium eis præsentibus & ratum, & legitimum, si alias sunt alia necessaria; patet, si non esset quia deficeret proprius sacerdos, sed non deficit, quia quando sacerdos de licentia ordinarij asisitit est ratum matrimonium vt expresse in concilio, Sed religiosi qui modo id agunt ex licentia summi Pontificis sanctisimi Papæ Pij Quinti operantur; Qui est primus potisimas totius ecclesiæ ordinarius, & à quo alij pendent, vt patet ex diplomate concesso anno 1567. ad instantiam Regiæ Maiestatis Philippi secundi Hispaniarum Regis, vbi mẽtio de celebrando matrimonio fit. Hæc omnia patent in priuilegio, & sic possunt modo asisitere matrimonijs neophythorum, sicut ante poterant, & idem possunt alij religiosi non mendicantes, & similiter qui Iesu de Societate sum, quia ad omnes se extendit concesio. 6. conclusio. B. Bernar. lib. 3. de cõsideratione ad Eugenium.

¶ Septima conclusio. Ad hoc quod non proprius sacerdos asisitere licite posit in contrahendo matrimonium: & quod sit validum & firmũ, concesio proprij requisita est in specie particulariter nominatim, & nõ sufficit in generali. Volo dicere quod per hoc quod proprius sacerdos vicem suam alteri daret; in aliquibus actibus proprijs exercendis, non sufficeret ad hoc, vt asisteret matrimonio, nisi specialiter esset commissum. Patet, quia matrimonialis causa grauis est adeo, vt propria Episcopi censeatur. Item quia hoc est odiosum graue, ob id restringendum. Item quia est periculosum, cum sit irritum & nullum, si sine proprij asisstentia sit. Nam in generali concesione non videntur illa concessa quę non concederentur, &c. Ex quo videtur quod si in diplomate concesso a sanctisimo Papa Pio Quinto religiosis, non fieret mentio spetialis de matrimonij asisstentia, non possent per generalem concesionem sic vti absque scrupulo. Hæc videntur probabiliter dicta licet ista 7. conclusio 7. conclusio. Conci. Tridentinum Sessio. 24

3. Nota. cluſio non tam ſit certa quantum cæteræ præcedentes. Et vnum mihi eſt certiſsimum quod etiam ſi in articulo mortis qui alias non eſt proprius ſacerdos,efficitur proprius, & abſoluere poteſt. Non tamen ſic poſſet in articulo mortis matrimonio aſsiſtere & concubinarios coniungere, quia hoc ſacramentum non eſt neceſsitatis ſicut confeſsio,&c.

Obiectio. ¶ Sed contra prædicta ſe ſe offert,nam ſi verum eſt miniſtrum, ſic eſſe requiſitum :quod alias proprio ſecluſo,vel alio ſacerdote de licentia proprij,matrimonium ſit irritum; Chriſtianus, qui apud Sarracenos, aut Turchas eſt captiuus,vel alias libere habitat, nullo pacto poſſet cum alia perſona catholica contrahere matrimonium, quia ibi non poteſt haberi ſacerdos. Sed hoc eſt maximum inconueniens: vt ille qui ſecundum ius naturæ libertatem habet alteri dandi ſe ipſum, impediatur per ius humanum.

Solutio. ¶ Huic obiectioni multiplex ſolutio dari pót. Primo,quod ibi talis poſſet conttahere ſine parocho,immo, & ſine teſtibus. Quia ſtatutum concilij non eum obligaret,& remaneret in illo ſtatu in quo ante Concilium Tridentinum. & cum ante concilium non erat neceſſarius miniſter ad matrimonium, ſed cum legitimo conſenſu mutuo, inter legitimas perſonas celebrari poterat, vt eſt expreſſa eccleſiæ determinatio, talis apud Turchas exiſtens poſſet contrahere; Nam quod Concil. Trid. talem non obligaret,patet quia ibidem dicitur,quòd obliget poſt ſolemnem publicationem factam in ſua parochia poſt.30. dies. Sed apud Sarracenos, vel Turchas talis publicatio facta non eſt, neque parochia fidelium eſt, vbi fieri poſſet, Non ergo fidelis,apud infideles exiſtens ligatur hoc decreto, quia eſſet inuincibiliter ignorans ſicut & in nouo orbe ſunt aliquæ prouinciæ, ad quas nondum venit notitia huius canonis, qui & inuincibiliter ignorant, vbi etiam non deeſt miniſter. Et in caſu non ſolum videtur verum quòd talis apud Turchas poſſet vxorem ducere ſine miniſtro,quia inuincibiliter ignorat, eo quòd nunquàm audiuit, ſed etiam ſi alias non ignoraſſet, ſed habet aliunde notitiam talis ſtatuti; adhuc non tenetur. Quia non ſufficit quælibet notitia huius noui decreti, ad hoc quòd obliget, ſed debet eſſe ſolemnis & publica denunciatio, ibidem vbi talis habitat.

2. ſolutio. ¶ Secundo, ad obiectionem dici poſſet talem apud Turchas, vel alias infideles manens: non poſſe legitime contrahere ob defectum miniſtri. Neque eſſet inconueniens nam ſicut non poſſet confirmari quia deeſt epiſcopus,neque poſſet abſolui ſacramentaliter,quia deeſt ſacerdos.Neque poſſet ſummere euchariſtiam in Paſchate, neqne extreme vngi ſi infirmaretur ob miniſtri defectum, ſic nec poſſet ipſum tradere matrimonio, quia hoc ſacramentum minus neceſſarium eſt quam prædicta. Satis eſt demus, quod ibidem fidelis manens ſine remedio non ſit in illis, quæ ſunt neceſſaria ad conſequendam vitam æternam. Nam in illo tempore,

in

in nulla ætate, hominem adultum Deus reliquit deſolatum, ſed prope ſe ipſum oſtendit omnibus inuocantibus eum; modo in veritate inuocent. Hæc ſecunda ſolutio ad obiectionem facilis, & clara eſt, verum primam probabilem reputo & ſatis conſonam regulis Chriſtianæ fidei, & qui eā ſequeretur putarem confidenter ea vti poſſe, cui tamen. Prima, non ſatisfacit ſolutio, hæc ſecunda poſita ſit.

¶ Modo ergo & de neceſsitate matrimonij, & de neceſsitate ſacramenti miniſter præ requiſitus eſt, & quidem olim ante concilij determinationem neceſsitas præcepti in omni opinione apparet.

Sexto quæritur, an teſtes ſint requiſiti etiam ſimul cum proprio ſacerdote.

VIdetur quod non, quia in matrimonio celebrando duo conſideranda veniunt, vnum in quantnm vnum ex 7. ſacramentis eccleſiæ eſt. Alterum in quantum quidam contractus humanus, do ut des, &c. Sed ex nullo iſtorum duorum requiſiti ſunt teſtes neceſſario. Primo, non in quantum ſacramentum, quia in nullo alio ſacramento ex teſtibus pendet eſſentia, ſed ex ſua forma, & materia & ex miniſtro, ut notum eſt. Sed teſtes, neque materia, neque forma, neque miniſter ſunt, ergo non ſunt neceſſarij. 6. Dubiū. Cōcilium Florētinū. S. Tho. 3. p. q. 60.

Neque ſunt requiſiti in quantum contractus patet, quia ratio contractus in matrimonio, ut ex Paulo conſtat, eſt quia uir poteſtatem corporis ſui fœminæ tradit, Et fœmina uiro. Dat enim & recipit, ſed iſta datio ex teſtibus non pendent, ſed ex conſenſu & voluntate ipſorum contrahentium, vt eſt expreſſa eccleſiæ determinatio & ex iure naturæ conſtat, vt quilibet de re ſua poſsit libere facere, &c. 1. Corint. 7. & ad Rom. 7. De ſpōſal.

¶ *In contrarium eſt decretum ſanctæ Synodi Tridentinæ.*

PRo deciſione dubij conſiderandum, quod alias in præcedentibus diximus eſt neceſſario repetendum, vt clarius procedamus, quod aliquid eſſe requiſitum in matrimonio, dupliciter intelligi poteſt. Vno modo requiſitum quod etiam ſi deſit ſtet matrimonium, ſicut ſupra de publicationibus requiſitis diximus. Alio modo requiſitum, quòd eo deficiente ſit irritum & nullum, vt de miniſtro ſeu proprio ſacerdote diffinitum eſt, vt ſic de teſtibus ſit intelligendum. 1. Notandum.

¶ Secundo notandum, quod teſtes qui ſuut adhibendi ad celebrandum matrimonium dupliciter conſiderari poſſunt. Vel ſolum quòd teſtes ſint, cuiuſcunque ſint conditionis, vel quòd ſint teſtes probati legitimi omni exceptione maiores, qui nullomodo iuridice repelli poſsint a teſtimonio ferendo. 2. Notandum.

¶ Prima concluſio. In celebrando matrimonio ſic ſunt teſtes neceſſarij 1. Concluſio.

duo vel tres, ſicut miniſter eſt neceſſarius. Probatur ex verbis expreſsis concilij, ibidem enim ſic diffinitum eſt.

2. Concluſio. ¶ Secunda concluſio. Teſtes in matrimonio non ſolum neceſſarij ſunt de præcepto, ſed de neceſsitate ſacramenti & contractus: ita vt ipſis ſecluſis ſit irritum & nullum. Hæc etiam clare & aperte in decreto, vbi per hæc verba expreſſa teſtes adhibendos iubet vt eis ſecluſis ſit irritum, & nullius valoris & obligationis.

3. Concluſio. ¶ Tertia concluſio. Ad eſſentiam contractus & matrimonij, non ſolum teſtes requiſiti ſunt duo vel tres, vt dicit præcedens concluſio, ſed adhuc requiritur, quod ſimul ſint teſtes, & proprius ſacerdos. Ita vt ſicut ſuprà diximus ſacerdos proprius ſic requiſitus, vt ipſe ſolus non ſufficiat, ſed teſtes ſint adhibendi. Sic etiam teſtes ſunt adhibendi, & ſicut neceſſarij vti non ſufficiant ſi ſimul non adſit ſacerdos proprius. Hæc conſtat ex expreſsis verbis concilij ibidem diffinitum, vt irritum ſit ſine proprio ſacerdote, & ſine teſtibus.

4. Concluſio. ¶ Quarta concluſio. Ad hoc quod matrimonium validum ſit, non ſufficit, quod ſacerdos proprius aſsiſtat, & teſtes duo, vel tres, ſed eſt requiſitum, quod ſimul & non ſucceſsiue. Volo dicere quod ad validum contractum, non eſſet ſufficiens, quod vir & fœmina coram proprio ſacerdote ſuum exprimerent conſenſum: & poſt coram teſtibus, ſine proprio ſacerdote idem peragerent. Sed requiſita eſt ſi multas proprij ſacerdotis, & teſtium. Hæc probatur ex verbis expreſsis citati decreti. Et patet, nam vbi ſimultas requiſita eſt, vt in baptizante vbi prolatio formæ & aſperſio, vel infuſio, non ſufficeret ſi ſeorſum immergeret poſt ex interuallo temporis vbi ſimulatus moralis non poſſet intelligi, vel interuallo horæ, vel dimidiæ proferret verba. Secus eſſet ſi immediate prolatis verbis immergeret, vel è contra merſione peracta proferret, quia illa ſimul eſſe dicuntur, vt tradunt doctores Theologi. Et ſi in caſu noſtro poſſet hic ſimultas moralis, vt ſacerdos proprius adeſſet, & ſtatim teſtes ſuperuenirent etiam ſufficeret, ſed tamen adhuc hic alio modo requiſita eſt quam in baptiſmo, quia neceſſarium eſt, vt ſimul in vnum conueniant ſacerdos proprius & teſtes. Et expreſsionem conſenſus audiant, & intelligant, & ſi ſimul non eſſent, non ſufficeret. Patet, quia ſunt verba decreti. (Et aliter quam præſente parocho & duobus, vel tribus teſtibus) vbi, per copulatiuam dicitur &c. Et dicit quod ſi aliter, ſit irritum, &c. Sequitur ergo quod ad matrimonium modo, neceſſarium eſt ſimul concurrãt & proprius ſacerdos, vel alius de licentia proprij, & teſtes. Alias ſit irritum.

5. concluſio. Seu moralis. ¶ Quinta concluſio. Teſtium præſentia in contrahendo matrimonio ſic requiſita eſt, vt humana ſit, & alias non ſufficit. Quod eſt dicere, vt ſuperius quando de præſentia ſacerdotis loquuti ſumus. Quod ſi teſtes eſſent, dormientes tamen, vel eſſent, ſed ebrij, vel eſſent ſobrij, ſed non attendentes ad contractum, & expreſsionem conſenſus, talis teſtium aſsiſtentia

ſtentia ſufficiens non eſſet. Et perinde eſſet, ac ſi non aſsiſterent. Hæc probantur ſicut ſupra, quia ſancta ſynodus huiuſmodi præſentiam requirit ad hoc quod teſtimonium perhibeant teſtes de contractu, ſed qui modo humano non aſsiſtant, non poſſunt teſtimonium reddere, neque vt homines loquuntur, aſsiſtere dicuntur. Vnde ſi eſſent pueri, & non doli capaces, non ſufficerent ad matrimonium, quia tales non ſunt qui teſtimonium perhibere habent,& hæc de dubio.

¶ Ad argumentum in contrarium ex dictis ſolutio conſtat. Nam & ſi verumfit in alijs ſacramentis teſtes non eſſe requiſitos ad ſubſtantiam eorum, verum in matrimonio, quia ſimul & contractus humanus, & ſacramentum eccleſiæ,habet quid peculiare. Non quidem quod ante ſanctam Synodum Tridentinum teſtes duo vel tres eſſent neceſſarij, quia ante nō fuerat inſtitutum,ſed tamen eccleſia quæ multa variæ, ſecundum temporum varietatem ordinauit, circa matrimonium in quantum contractus eſt,vt ſupra diximus,ex capit. non debet de conſanguinitate, & affinitate: modo pia viſcera gerens ſolicitæ matris, ad tollenda ſcandala quæ ex occultis,& clandeſtinis matrimonijs oriebantur ſuo iure vtens, ſtatuere potuit & ſtatuit,vt duo vel tres aſsiſterent teſtes, cum p...rio ſacerdote, Vt teſtimonium ſufficiens eſſet,de mutuo conſenſu inter coniuges, alias non prohibitos contrahere: & quod ſecus factum irritum & nullum iudicaretur. Nam & ſi olim per multa patrum decreta & Pontificum determinationes,clandeſtina matrimonia prohibita eſſent, tamen facta tenebant, & irrita non erant. Modo tamen vt patet ex præſenti decreto: non ſolum ea clandeſtine fieri prohibet: ſed irrita & nulla eſſe declarat; ſi ſine præſentia teſtium fiant.

Ad argumentum.

De clãdeſtina diſpõſa. Concilium Tridẽtinum.

Sed quia de teſtibus & atteſtationibus varia in iure conſcripta ſicut, & peculiariter in matrimonio, vbi aliqui admittuntur teſtes, qui in alia cauſa admittendi non eſſent, vt cap. videtur nobis, de illis qui matrimonium accuſare poſſunt. Et quando non ſunt teſtes de viſu, admittuntur de auditu, cap. præterea de teſtibus, & atteſtationibus. Et alia ſingulariter animaduerſa de quibus in 3.p.arti. 8. & quomodo teſtes debent eſſe circunſpecti, & omni exceptione maiores, Vt notat Panor. in cap. continebat,de deſponſatione impuberum.

Pãnor.

SEPTIMVM DVBIVM.

DVbitatur ergo 7. conſequenter, an dati teſtes duo vel tres,requiſiti ſint ad ſubſtantiam matrimonij, vt diffinitum eſt, An quicunque teſtes ſufficiant,& alieni, & extranei, & doli capaces,& incapaces,& viri & fœminæ,infames & non infames,excommunicati,& non excommunicati, &c. Et videtur quod non omnes tales admitti poſsint. Patet quia ratio quare teſtes neceſſario ſunt adhibendi ad matrimonij ſubſtantiam

7.dubium.

eſt, vt teſtimonium perhibere poſsint in iudicio, & extra, de expreſsione conſenſus, & de celebrato matrimonio. Sed qui infames ſunt, vel qui alias ſecundum iura incapaces, fidem non faciunt in iudicio ſaltem, ſed repelluntur ſecundum iura. Ergo tales non ſufficiunt, & ſic admitti non debent.

¶ *In contrarium eſt teſtes adducendos, decretum dicit; Et de qualitate nullum verbum.*

1. concluſio. PRima concluſio. Pueri non poſſunt eſſe teſtes ſufficientes, ſi non ſint doli capaces. Probatur, quia teſtes eo adducuntur vt teſtimonium perhibeant matrimonio contrahendo, ſed qui non ſunt doli capaces nõ poſſunt ferre, ergo. Dixi ſi non ſint doli capaces, quia ſi ſint, non eſt requiſita ætas 20. annorum, vt in criminalibus requiritur ff. eo. l. inuiti. l. 2. & l. in teſtimonium & 4. q. 3. c. teſtes neque eſt requiſita ætas quæ in ciuilibus exigitur, ſcilicet pubertas 4. q. 3. c. 1. quia hic non agitur de negotio criminali, neque agitur de ciuili, ſed ſolum de contractu. Qui contractus ante concilium, & ſtando in iure naturæ teſtes non requirebat. Ergo cum hoc ſit valde odioſum ſit & grauamen quoddam inferat matrimonio cont[illegible]o, oportet quod ſtricte, & non ample de teſtibus adhibendis fiat ſermo. Iuxta iuris regulam fauores ſunt ampliandi: & odia reſtringenda.

Doli capacitas requiſita nõ ætas.

¶ Et confirmatur quia ſecundum iura, impubes ſi doli capax ſit, poteſt teſtimonium dare de uiſis impubertate arg. inſtitu. de inſti. ſtipula. §. pupillus ff. de neg. geſt. l. in negotijs quod notatur 37. diſt. c. relatum adde quod dictum impuberis facit plenum iudicium ad torturam 37. d. c. relatum. Dixi ſi doli capax ſit, quia furioſus & mentecaptus, non admittitur, ſicut neque ad officium iudicandi 3. q. 7. cap. tria ff. de teſta. l. qui teſtium §. nec furioſus argu. de ſponſalibus c. dilectus 32. q. 7. cap. nec furioſus 7. q. 1. c. quamuis, niſi iſti habeant lucida interualla.

2. concluſio. ¶ Secunda concluſio. Ad hoc quod ſint legitimi teſtes in matrimonio: non requiritur quod non ſit ſeruus, vt in c. forus de verb. ſignifi. §. teſtes & C. de teſt. in l. quoniam liber. nec eſt requiſitum, quod ſit vir, quia fœmina poteſt eſſe teſtis. Neque requiritur, quòd ſit bonæ famæ. Neque requiritur fides. Neque requiritur, quod non ſit affinis, vel conſanguineus, neque requiritur quod non ſit de familia, neque tandem requiritur, quod teſtis non ſit excommunicatus ſecrete, neque quod ſit omni exceptione maior.

¶ Iſta concluſio habet plures partes, & oportet de ſingulis aliquid dicere: nam & ſi citati excludantur à teſtimonio dicendo: in contrahendo matrimonium non excludendi ſunt. Et de ſeruo patet: nam licet in loco citato expellatur, nã àdhuc ſeruus, qui in criminalibus nõ eſt idoneus teſtis, in defectu teſtiũ admittitur, vt §. in criminalibus 4. q. 3. Itẽ fallit quãdo de facto ſerui quæritur & non pro Domino, neque contra Dominũ.

Seruus.

Quando teſtis admittitur i teſtem.

¶ Neque

¶ Neque excluditur fœmina: nam licet de iure canonico, fœmina non admittatur, in criminalibus criminaliter 33. q. 5. cap. mulierem in ciuilibus tamen & ſpiritualibus etiam in denunciatione, & inquiſitione admittitur: niſi vbi expreſſe prohibitum inuenitur. Vt notat Ioan. Andr. in addictio. ad ſpecula, eod. tit. & faciat c. quoniam & c. tam literis de teſtibus, ſed in decreto Concilij Tridentini, expreſſe fœmina non eſt excluſa à teſtimonio ferendo. Ergo expelli non debet. Fœmina poteſt eſſe teſtis 15. q. 3. §. ex eo.

¶ Item, etiam infamis. Nam & ſi repellatur infamis à teſtimonio ferendo, vt c. præterea de teſtibus, & c. teſtimonium, non tamen in matrimonio contrahendo repellitur. Infamis.

¶ Item non requiritur, quòd ſit fidelis, nam & ſi infidelis contra fidelem non admittatur 2. q. 3. c. ſi hæreticus, & ff. de teſtibus l. 2. In contractu matrimoniali teſtimonium præſtare poterit, vbi ſolum requiritur de expreſsione conſenſus vtriuſque certitudo, quæ ab infideli haberi poteſt.

¶ Item à teſtimonio non excludit, conſanguinitas vel affinitas. Nam etſi Pater pro filio, vel è contra non ſit legitimus teſtis l. teſtis ff. eo. & 4. q. 3. §. item teſtis, ſed vbi agitur de correctione, & de ætate, & natiuitate fallit c. tranſmiſſa, qui filij ſint legitimi, & c. per tuas. Et extra matrimoniales cauſas, quia admitti poſſunt parentes, & tandem relinquitur arbitrio iudicis, quando eſt ſuſpitio in tali teſtimonio. Ex quo videtur quod non poſsint repelli à teſtimonio per conſanguinitatem, vel affinitatem. Cõſanguineis.

¶ Neque excluduntur, qui de familia: nam & ſi repellantur de familia actoris l. penul. ff. eo. & C. de his qui ad eccleſiam confu. l. fin. §. ſane. Sed qui ſunt de collegio admittuntur, ſuper facto, vel in facto collegij. Secundum Panor. in cap. 3. de probationi. Et eſt textus in c. veniens extra eo. Et ſimiliter illi qui ſunt de conuentu, &c. Ergo non ſunt repellendi à teſtimonio in contrahendo matrimonium, illi qui de familia ſunt. Familiaris.

¶ Item excommunicatus etiam poteſt eſſe teſtis; nam & ſi publice excõmunicatus excludatur à communicatione, & conſequenter non ſit vocãdus in teſtem: qui ſecrete excommunicatus eſt, non eſt repellendus. Cum etiam ab alijs maioribus non excludatur, qui non eſt nominatim excommunicatus, vel clerici manifeſtus percuſſor, &c. Excommunicatus.

¶ Item, neque requiritur, quod teſtis ſit omni exceptione maior. Qui vocatur talis, qui nulla exceptione repelli poteſt, vt patet ex Romano Pontifice c. 1. de conſanguinitate, & affinitate. Vbi Bernardus diffinit, quis dicatur omni exceptione maior. Et glo. in c. at ſi clerici de iudic. & in c. 1. de teſtibus, & Albertinus c. 1. de hæreti. in 6. q. 16. Nam qui in alijs negotijs iuridice repelluntur in matrimonij cauſa admittuntur. Et quis teſtis idoneus imo & omni exceptione maior, ad arbitrium iudicis ſpectare aſſerunt iuris prudentes. Vt Abb. in c. cum Ioannes de fide inſtrumentorum. & Felinus ibi & Pariſi. conſi. 53. 54. 58. vol. 4. de quo, Epiſcopus Albertinus. Abbas. Felinus.

Couarr. ſcopus Segouienſis Couarruuias. multa 2. p. 4. decreta cap. 8. num. 8.

¶ Vnica ratione omnes partes huius concluſionis probantur. Nam dicebamus hoc valde odioſum conſiderandum in materia matrimonij cõtrahendi, cum contra tot iura & contra receptum eccleſiæ vſum a Chriſti paſsione talis reſtrictio facta non ſit. Imo nec a mundo condito, vbi matrimonium originem habuit. Vt teſtes neceſſario adhibeantur, & quod alias contractus matrimonialis ſit irritus, & nullus. Sequitur hoc tam odioſum reſtringendum eſſe, & non ampliandum. Et ſic cum in ſancta Synodo in decretum ſolum dicatur, quod teſtes ſint adhibendi, de neceſsitate, contractus ſufficit tales habeantur qui teſtimonium perhibere poſsint dummodo ſint doli capaces cuiuſcunque fuerint conditionis, & fortunæ. Nam in tali re nullum verſatur periculum, maxime quia præſentia miniſtri requiſita eſt ſimul cum teſtibus. Et quamuis hæc apud me ſint compertiſsima, qnouſque eccleſia aliud diffiniat, Conſilium tamen eſt, vt in tali celebrando contractu, vt decenti fiat grauitate, & maieſtate, vt tales teſtes conuocentur, qui omni exceptione maiores habeantur, quando tales adhiberi poſſunt. Ad argumentum in contrarium ex dictis patet ſolutio.

OCTAVVM DVBIVM.

8. Dubiũ. SEquitur conſequenter, octauum Dubium, an tales contrahentes, ſine illis quæ neceſſario requirũtur, vt eſt Parochus, & teſtes duo vel tres, ſint omnino cenſendi inhabiles, & illegitimi ſimpliciter ad contrahendum, ita vt in pœnam maneant ſine matrimonio.

¶ Et videtur, quod ſic quia ibidem in decreto concilij ponitur, ſancta Synodus tales clandeſtine contrahentes huiuſmodi inhabiles reddit, & tales contractus irritos facit: ſancta Synodus non ſolum irritos facit, tales contractus, ſed clandeſtine contrahentes inhabiles facit. Ergo vere ſunt inhabiles ad aliud contrahendum matrimonium, quia ſi ſolum eſſet quantum ad contractum clandeſtinum, ſufficeret huiuſmodi contractum irritum, & nullum facere: non ſolum irritum facit, ſed inhabiles reddit, ergo tales contrahentes inhabiles ſunt ad amplius contrahendum.

¶ *In contrarium eſt veritas ad Dubium.*

1. concluſio. PRima concluſio. Qui clandeſtine contrahunt, ſiue quia proprius adeſt ſacerdos, & non ſunt teſtes: Vel quia ſunt teſtes, & deeſt proprius ſacerdos: vel quia vtrunque deeſt: & ſi ſint inhabiles ad contrahẽdum clandeſtine, habiles tamen manent ad contrahendum cum alijs. Patet ex verbis expreſsis decreti, vbi dicitur quod clandeſtine contrahentes, inhabiles ſint ad ſic contrahendum, ſi ergo inhabiles ſunt ad ſic contrahendum, non ſunt inhabiles ſimpliciter ad contrahendum: nam affir-

matiue

matiue a dicto ſecundum quid, ad dictum ſimpliciter non valet, eſt albus ſecundum dentes, ergo eſt albus, ſic eſt inhabilis ad ſic. Ergo eſt ſimpliciter inhabilis. Non valet.

¶ Secundo, vt ſupra dictum eſt, quia hoc odioſum valde eſt, reſtringi debet, & non ampliari. Sed in decreto verba ſunt quæ ſtricte ſonant, vt tales inhabiles ſint ad ſic clandeſtine contrahendum: non ergo ampliari debet, Vt ſimpliciter tales inhabiles fiant.

¶ Secunda concluſio. Qui clandeſtine contraxit, & ſi matrimonium ſic contractum, irritum ſit, non ſolum poteſt licite cum alia contrahere modo clandeſtine non fiat, ſed cum eadem poteſt publice contrahere, & ratum, & legitimum erit matrimonium: modo ſint alia requiſita. Hæc ſit poſita, quia forſitan poſſet quis dubitare (ſicut, & ab aliquibus dubitatum eſſe certo ſcimus) quod qui clandeſtine contraxit licet non maneat inhabilis ad publice contrahendum cum alia, in pœnã tamen maneat inhabilis ad contrahendum publice, cum eadem. Et ad tollendum dubium poſita ſit hæc ſecunda concluſio. Et probatur eodem modo ſicut, & præcedens, quia clandeſtine contrahens ſolum inhabilis efficitur ad ſic contrahendum, Scilicet clãdeſtine, nec ſancta Synodus dicit, eum inhabilem ad aliquam, vel ad hanc cum qua contraxit clandeſtine, Sed ſolum dicit ad ſic contrahendum. Si ergo non ſic contrahat cum hac, ſed publice in præſentia proprij ſacerdotis, & teſtium duorum vel trium, poterit cum illa eadem contrahere, neque cenſetur inhabilis ad id. 2. concluſio.

¶ Secundo, quia hoc eſt odioſum, vt ſæpe retulimus, & ob id reſtringere oportet, quod eccleſia in hoc ſacramento materiam diſponere poſsit, & mutare ponendo impedimenta, & aliquos inhabiles, declarando, & non ſic in alijs ſacramentis, euenit. Primo hoc ſacramentum eſt etiam contractus humanus. Secundo, quia matrimonium non fuit de nouo inſtitutum, ſed ortum habet ante Euangelium, alia ſacramẽta de nouo à Chriſto ſunt inſtitnta, ob id differentia aliqua reperitur inter matrimonium, & alia ſacramenta quantum ad materiam.

¶ Ad argumentum in contrarium dicendum, quod ſancta Synodus ius conſtituebat irritando contractus clandeſtinos, & penitus nullos declarando, ob id fuit neceſſarium exprimere claris, & apertis verbis: neque ſufficeret ſi ſolum inhabiles diceret tales, niſi & irritum ſtatueret. Nec etiam ſufficienter eſſet dictum irritum facere clandeſtinum matrimonium, niſi etiam ipſos ſic contrahentes inhabiles faceret. Et ne maneat aliqua dubitandi occaſio vtrunque poſuit ad maiorem declarationem. Quapropter tenendum eſt, quod ſi qui ſint, qui clandeſtine cõtraxerunt, manent in obligatione ad explendum eo modo quo licite poſſunt. Et tales qui clandeſtine contraxerunt cum ſolum inhabiles ſint declarati, ad clandeſtine contrahendum, poterit quilibet eorum, cum alia contrahere perſona, dummodo id publice fiat. Vel poterunt ipſi qui clandeſti- Ad argumentum.

ne

ne contraxerunt, publice, & ſolemniter contrahere, & verum erit antea irritum matrimonium.

¶ *Nono dubitatur, an ſi quis clandeſtinæ, ſeu ſecreto alicui promiſit de matrimonio teneatur adimplere.*

9. Dubiũ. VIdetur quod non, quia vt patet ex ſupradictis, & expreſſum eſt in concilio, Omnis clandeſtinus contractus, eſt ipſo facto irritus, & nullus. Ergo ſimiliter omnis clandeſtina promiſsio, de contrahendo matrimonio, erit nulla & irrita, & non obligat ad promiſſum, & eſt nullius momenti, poſt determinationem Concilij Trident.

¶ Secundo, ſi ille qui clandeſtine promiſit, tenetur adimplere, eo eſſet, quia tenet promiſſum & contractus, & alius ſimiliter poteſt ſeipſum tradere promittenti. Sed ex hoc non obligatur, patet quia eſt ei prohibitum clandeſtine tradere. Et alteri ſimiliter eſt ei interdictum ſic contrahere. Ergo ſequitur quod nullo modo tenetur.

¶ *In contrarium eſt, quia omne promiſſum debitum eſt in foro conſcientiæ.*

1. Notandum. HOc dubium reputatur graue poſt Concilij Tridentini determinationem, & ab aliquibus grauibus viris, & doctis dubitatum eſt.

¶ Pro deciſione dubij eſt aduertendum, quod ille qui promiſit clam ſine teſtibus alicui matrimonium futurum, vel hoc fuit ſolum, per verba de præſenti per mutuum conſenſum: vel fuit ſolum verba de futuro: & hoc dupliciter, vel ſolo vno promittente, altero tacente, & non conſentiente, neque verbo, nec nutu vel altero acceptante, & conſentiente.

2. Notandum. ¶ Secundo eſt etiam aduertendum, quod qui promiſit clam alteri, vel fuit ignorans huiuſmodi ſancti Concilij Tridentini decretum, vel ſciens: & ſciens, potuit dupliciter ſe habere, vel promiſit abſolute, vel promiſit ſolum dare, ſeu ſe ipſum tradere, ſed tamen clandeſtine, & non publice.

3. propoſi. ¶ Prima propoſitio. Si quis alicui promiſit, ſeu fidem dedit de matrimonio contrahendo, in futurum: etiam ſi promiſio fuerit clam, dummodo alias perſona fuerit habilis ad cõtrahendum, tenetur ſeruare promiſſum, & fidem adimplere. Patet ex titulo extra de ſponſalibus. Qui promittit alicui aliquid quod ſuum eſt, reddere tenetur, & quidem hæc concluſio olim non fuit dubia, ſed modo poſt concilium dubitatum eſt, & probatur ſi fidem dans de matrimonio futuro clam, non teneretur modo adimplere ex eo ſolum eſſet, quia in concilio irritum eſt inane matrimonium clandeſtinum ſine teſtibus, & proprio ſacerdote. Sed hoc non obſtat, quia ibi in concilio, ſolum matrimonium clam contractum irritum eſt, ſed non promiſsio facta clam. Lõgè enim iſta diſtant matrimonium clandeſtinum: & promiſsio de matrimonio clam. Sequitur quod cum promiſsio clam irrita non ſit: manet in ſuo vigore, ſicut ante concilium. Sed ante celebrationem concilij, manebat obligatio ex iure naturali, ad adimplendum promiſſum.

In c. ex literis, & c. ſicut, & c. requiſiuit etiam ſi iuramẽtum non interueniat in c. de illis de ſponſa impuberũ 22. q. 5. c. iuramẽ. S. Tho. in 4. d. 27. q. 2. S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 18. §. fin.

¶ Secundo, ſi talis qui clam promiſit, non teneretur adimplere promiſ-

ſum

ſum eſſet, quia non valet adimplere, quod promiſit, ſicut ſi impotens promitteret, vel qui non eſt ſui iuris. vel ſi promittit, quod non habet. Sed qui clam promiſit ſuppoſito quod ſit Dominus ſui, & alias non ſit impeditus poteſt adimplere, abſque aliqua difficultate. Quia poteſt adimplere publice ſe tradendo, ſeu contrahendo coram proprio ſacerdote: & teſtibus. Sequitur ergo, quòd talis tenetur ſicut ante tenebatur.

¶ Secunda propoſitio. Qui promiſit de præſenti alicui clam, tenetur adimplere promiſſum, publice, & coram teſtibus. Dummodo alias non ſit impedimentum, patet quia talis vere promiſit, ergo tenetur adimplere ſi pōt. Sed pōt adimplere publice, & ſolemniter contrahendo: ergo ad id tenetur. nā ſi ille qui de futuro promiſit ēt ſi clam, tenetur adimplere promiſſum, quia poteſt publice: cōtrahendo, A fortiori ille qui actu, dedit ſe ipſum, tenetur adimplere, quod promiſit, & publice cōtrahere. Vnde eo modo quo verba de præſenti in ſponſalibus ab illis, qui legitimam non habent ætatem, cenſentur, ac ſi de futuro & ſponſalia iudicantur, & promiſsiones futurarum nuptiarum. Sic ſimiliter in caſu quando aliqui duo contraxerunt clam, & ad inuicem vnus alteri promiſit, manent in obligatione promiſsi, ac ſi de futuro promiſiſſent, & tenentur ad inuicem fidem ſeruare, & adimplere, vt poſſunt: quod erit publice, & cum ſolemnitate contrahendo: & hæc non videantur noua, & libere dicta. Sed ſunt neceſſario concedenda ſtando in iure naturæ, quod ablatum modo non eſt per Concilium Tridentinum. Et eſt etiam ſecundum ius Canonicum, qui promittentem impeditum non ſimpliciter deobligat, ſed eū ligatum exiſtimat, ad reddendum quando poſsit. Sic ſimpliciter qui alicui dedit ſe ipſum, ſed modo quo nō potuit: manet obligatus, vt adimpleat modo quo poteſt. Si ergo non potuit adimplere clam ſe ipſum dando: adimpleat publice ſe ipſum tradendo coram teſtibus, & ſacerdote proprio.

2. propoſi.

Cap vnico de ſpōſatione impuberū in 6. §. 1. & in c. ānobis & c. atteſtationes, & c. fi. eo. tit.

¶ Tertia propoſitio. Qui alicui fidem dedit de matrimonio non ignorando canonem Concil. Trid. clam, tenetur adimplere. patet quia ſi nō teneretur eſſet, eo quod ſcit clam non poſſe ſeipſum tradere, ſed hoc obſtat dummodo ſimpliciter promiſit. Etiam ſi promiſsio fuit clam, quia debet adimplere eo modo quo poteſt, & ei conceſſum eſt, ſecus ſi non aliter intenderet adimplere niſi clam.

3. propoſi.

¶ Quarta propoſitio. Si quis clam promiſit alicui de matrimonio contrahendo, & ſua promiſsio formaliter explicite ſolum fit de clam adimplendo, contrahendo talis non manet obligatus licet peccet promittendo. Patet, quia promiſsio obligat iuxta voluntatē promittentis, & non alias. Sed iſte promiſit clam ducere ergo ad clam ducēdum ſolum obligatur. Sed promiſſum ſic adimplere prohibitus eſt. Ergo amplius non tenetur: nam & ſi poſsit adimplere cum ſolemnitate publice non tamen tenetur ex vi promiſſionis, quia non promiſsit, ſed ſolum clam. Et mani-

4. propoſi.

Caiet. 22. q. 88.

feſte probatur de illo qui voluit religionem, & paupertatem, & continentiam in religione. Si tamen contingat, quod non recpiatur, vel receptus expellatur, iam talis non manet obligatus ad continentiam, vel paupertatem extra religionem ſeruandam.

¶ Sed quod talis ſic promittens peccet, patet, quia illicitum promittit, nã ſi exequeretur promiſſum, & clam contraheret contra prohibitionem faceret, & grauiter mortaliter delinqueret: vt ſupradictum eſt. ſequitur ergo quod contta ius promitteret & ſic peccaret.

Ad primũ. ¶ Ad primum contrarium ex dictis patet ſolutio, nam & ſi contractus matrimonij clam, ſit interdictus in concilio; promiſsio tamen non ſic, & manet obligatio illa quæ in iure naturæ eſt, vt quis teneatur promiſſum adimplere ſi poteſt.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum ſimiliter dicendum quod ille cui promiſsio facta, & clã, ſi acceptauit promiſſum, etiam ſi clam poteſt recipere ſicut permittit ius publice, vt docet concilium, & ſeipſum, etiam tradere. Ob id quando in concluſionibus dictum eſt, quod quis tenetur promiſſum ſeruare etiam ſi clam promiſerit, Intelligendum venit dummodo promiſsio ſit accepta ab alia parte cum facta eſt explicite, vel implicite verbis, vel ſignis. Nã cum ſit ſtipulatio quædam in promiſsione matrimonij, do vt des: vno promittente, non dum naſcitur obligatio quouſque alter conſentiat: cui promiſsio facta eſt. Et cum conſtiterit de acceptatione promiſsi, tunc remanet obligatio apud vtrunque, quia matrimonium non poteſt claudicare. Si Petrus tenetur Mariæ, quia ei promiſit quæ & acceptauit promiſſum: ille ſuo conſenſu ſeipſam obligauit etiam ſe traditurum Petro: neque potuerit amplius reſilire, niſi eo modo quo ſponſalia per mutuum conſenſum diſſolui poſſunt cedendo ſuo iuri de quibus dictum eſt, quid iura diſponant indiſſolutione ſponſaliorum, quæ multis modis contingere poteſt. Sic etiam poſſet eſſe inter illos, qui clam ad inuicem fidem dederunt de matrimonio, ſed quamdiu durat promiſsio in ſuo vigore, quilibet adimplere tenetur eo modo quo iure põt, & nõeſt ei interdictũ.

Couarr. in 1. p. epitr. 4. c. 5. late.

Dubium. ¶ Hic poſſet eſſe dubium, an ſi duo mutuo ſe amant, & vellent matrimonio copulari, ſed timent parentes, vel alios conſanguineos, ne impediãt, an ſit licitum conſulere, vt in ſecreto mutuam dent fidem de matrimonio, vt ſic conſtricti publice celebretur.

Solutio. ¶ Ad dubium ex dictis conſtat licitum eſſe talem promiſsionem, & conſequenter quilibet interrogatus, vel conſultus poteſt conſulere, maxime ſi id fiat ad releuandam ſuam vexationem, & vim quam patiuntur.

¶ Sed eſt aliud dubium, an ſicut licitum eſt conſulere, quod promittat in occulto futuras nuptias: licet conſulere, vt poſt promiſsionem ſecretam occulte commiſceantur, vt ſic videatur promiſsio facere matrimonium conſumatum, ſicut olim ante Concilium Tridentinum, vt iura diſponunt, &c. Ad hoc videtur dicendum, quod nullo modo liceret hoc conſulere,

ſulere, quia talis acceſſus in ſecreto ſine mortali fieri non poteſt, ex eo quod ſit fornicatio qua ad non ſuam accedit, neque fit ſua, per concubitum ſicut olim, quia ad ſic contrahendum ſecrete inhabiles ab eccleſia iudicantur, neque eccleſia poteſt iudicare eſſe verum matrimonium, neque præſumptum tale. Quia ſic in Concilio Tridentino fuit diffinitum, in quo videtur deceptus quidam iuriſperitus alias vir valde doctus, qui conſultus conſilium dedit de conſummatione, etiam ſi coram teſtibus id fiendum dixerat, ſic vt teſtes teſtimonium poſſent perhibere de conſummatione. Sed adhuc conſilium non fuit ſanum, & grauiter peccatum eſt ex omni parte, quia etiam ſi teſtes eſſent, defuit proprius ſacerdos, qui modo ad matrimonium eſt neceſſarius: nam ſi id ſufficeret via aperiretur iuuenibus laſciuis decipiendi fœminas. Solutio.

DECIMVM DVBIVM.

OPortune ſeſe offert dubium, antequam vlterius progrediamur, vtrũ hæc de clandeſtino matrimonio, ſic diffinitiua in vniuerſum ſint vera, vt nullo modo clandeſtine contractum teneat. 10. dubiũ.

¶ Videtur quod ſic patet ex concilij verbis, vt retulimus, quibus irritum declaratur matrimonium non contractum in præſentia proprij ſacerdotis, & coram teſtibus.

¶ In contrarium videtur, qui bona fide publice cõtraxit, iuxta decretum concilij, & poſt inuentum eſt impedimentum, Ipſo ablato poterunt ſecrete contrahere, & erit legitimum matrimonium alias non poſſet ſcandalum vitari.

¶ Hoc eſt vnum ex potiſsimis in materia, an quando fuit impedimẽtum poſt ſolemniter contractũ matrimonium, ſufficiat interior conſenſus, &c.

¶ Pro ſolutione dubij prænotandum, quod qui publice contrahunt, teſtibus præſentibus, & parocho, iuxta decretum concilij in quibus fuit impedimentum quo ſtare non potuit matrimonium, vel ſolum impedimentum fuit ex vna parte, vel fuit ex vtraque.

¶ Secundo, quando ex vna, vel ex vtraque, vel fuit ignoratum tempore ſolemnis contractus, vel fuit ſcitum.

¶ Tertio, quando aufertur impedimentum per diſpenſationem, vel hoc fit ſecreto, vel publice, quia conſtat de impedimento publice. Licet tempore contractus fuit occultum.

¶ Quarto, etiam aduertendum, quod ablato impedimento, quando fuit ſecretum: illi qui publice contraxerunt dupliciter ſe poſſunt habere, quo ad ratificandum matrimonium. Vel ſecreto interius, non præbendo conſenſum, vel exterius verbis ad inuicem prolatis. Sine ſacerdote tamen & ſine teſtibus, ſed clam. Ita vt ſi de nouo fieret, vel a principio clandeſtinum cenſeretur.

1. conclusio. ¶ Prima concluſio. In illis qui contraxerunt publice coram Parocho, & teſtibus, ſi aliquod fuit impedimentum ex illis quæ impediunt, & dirimunt: nullum fuit matrimonium. De hac apud uullum dubium eſt. Et ſunt iura quæ id diffiniunt, & late probatum eſt in toto opere in prima parte, vbi de impedimentis ſermo eſt.

2. conclusio. S. Tho. 12. q. 76. art. 3. ¶ Secunda concluſio. Qui cum ſolemnitate contraxerunt impedimentum ignorantes, Iuxta ignorantiam, & a culpa, & a pœna excuſantur in tali contractu. Hæc etiam videtur eſſe clara, quia ignorantia excuſat; dixi iuxta ignorantiam, quia ſi inuincibilis, ab omni culpa, ſunt immunes. Et ſi craſſa, & ſupina a tanto excuſantur. Quod ſi affecta eſſet nulla eſſet excuſatio.

3. conclusio. ¶ Tertia conctuſio. Poſt ſolemniter contractum matrimonium, impedimento cognito, & per diſpenſationem ablato: ſi publice conſtat de impedimento, & diſpenſatione: neceſſario publice, & cum ſolemnitate iuxta decretum concilij, coram teſtibus, & proprio ſacerdote contrahere neceſſarium eſt. Hæc concluſio patet, quia a principio nullum fuit matrimonium ob impedimentum, ſi ergo ablato impedimento debet eſſe validum oportet ſit ſicut iure ſancitum, ſed iure ſancitum eſt, quod coram teſtibus, & proprio ſacerdote & alias ſit irritum & inualidum. Ergo id requiritur.

¶ Item quia ſi excuſari poſſent a publice contrahendo eſſet ob ſcandalū vitandum, vel ob aliud receptum ab eccleſia, & probatum a doctoribus. Sed quando impedimentum fuit publicum, & diſpenſatio publica, non ſolum ex publica, & ſolemni contractione non oritur ſcandalum, ſed potius oriretur, ſi id publice non fieret.

4. conclusio. ¶ Quarta concluſio. Quando impedimentum fuit ſecretum ex parte vnius, & diſpenſatio ſimiliter ſecreta eſt. Si a principio ſolemniter matrimonium eſt contractum coram teſtibus, & proprio ſacerdote, non videtur ad validationem ſufficere interior conſenſus illius ex parte cuius fuit impedimentum. Caſus eſt contingens frequenter & ſatis intelligibilis. Si Petrus contraxit cum Maria quam poſt contractum matrimonium deprehendit ſororem Mariæ ſe carnaliter cognouiſſe, ignorauit, vel conſiderauit tempore contractus impedimentum, poſt ſecreto adducit diſpenſationem ad validandum matrimonium, quòd nullum fuit à principio, non videtur ſufficere interior conſenſus. Patet, quia matrimonium claudicare non poteſt, & per conſenſum vnius ſtare non valet, niſi mutuo conſenſu, vt eſt textus expreſſus, ſed in caſu ſolum vnius eſt. Ergo non ſtare poteſt per ſolum interiorem vnius, & idem eſt ſi ex parte vtriuſque fuit ſecretum, & non exprimitur nouus conſenſus verbis, vel ſigni de nouo, hæc dicta ſint modo, & ſi olim ante hanc concilij determinationem nobis fuerit viſum contrarium de mente Ricardi in 4. d. 40. q. 6. Vt adduximus in prima parte, Speculi coniugiorū. art. 44. cōcl. 3.

¶ Quinta

¶ Quinta concluſio. In caſu poſito per conſenſum expreſſum alio reſpondente etiam in ſecreto, Sine alia publicatione probabile videtur, quod ſufficiat ad legitimum matrimonium. In hoc conſiſtit difficultas propoſita. Probatur in caſu ſi talis conſenſus habitus in ſecreto nõ ſufficeret abſque ſolemnitate expreſſa in decreto, eo eſſet quia eſſet clandeſtinum, & conſequenter irritum & nullum: ſed tale quando præceſsit ſolemne cum proprio Parocho, & teſtibus, clandeſtinum non dicitur. Sequitur ergo quod in caſu ſufficeret. Maior eſt manifeſta, & minor probatur. Quia ad clandeſtinum requiritur, quod non interuenerint teſtes, & proprius Parochus: ſed in caſu iſta reperta ſunt, quia vere præceſſerunt. Sequitur ergo quod non eſt dicendum matrimoninm clandeſtinum, & ſic conſequenter ſufficiens, & validum eſt, Et quidem quod tale matrimonium clandeſtinum non dicatur quando præceſſerunt ſolemnitates, etiam ſi non fuit validum tunc, tenet Caie. in q. propria de clandeſtino matrimonio q. 2. Idem affirmat Ambroſius Catherinus, in 5. lib contra Caiet. & ſic ſentit doctiſsimus Epiſcopus Segobienſis, Couarruias in Epitome. 4. Decretalium 2. p. c. 6. num. 8.

5. concluſio.

Nota.

Caieta.

Catherinus.

Couarruias.

¶ Eſt etiam ratio quia odioſum reſtringi debet, vt ſupra dictum eſt, iuxta regulam iuris. Sed hoc valde odioſum, ergo videtur, quod verba huius decreti quando de teſtibus, & proprio Parocho debeant intelligi, vt ſit neceſſarium, quod ſit quando eſt legitimus conſenſus, & quando præceſſit ſolemnitas, licet tunc non habuerit effectum.

¶ Tertia ratio eſt, quia teſtes, & proprius ſacerdos, eo requiritur, vt teſtimonium perhibeant de mutuo conſenſu, &c. Sed in caſu quando ſolemniter contractum eſt, quamuis non fuerit tunc ſuum effectum ſortitũ expreſſus eſt conſenſus: & teſtimonium perhibere poſſunt teſtes, ſicut ſi verum eſſet, & ratum tunc.

¶ Quinto, quia concilium voluit vitare peccata, & ſcandala, quæ oriri ſolent ex contractu clandeſtino, ſed in caſu ſi non valeret expreſsio conſenſus in ſecreto non vitaret: imo orirẽtur multa, & infamia aliquorum, qui bonæ famæ eſſent ſi poſt publice tenerentur contrahere. Adde, quod per Eccleſiam compellitur, qui contraxit ad cohabitandum. & pro alia parte cum impedimentum ſit ſecretum celebrare tenetur, ſi non poſſet per ſecretum conſenſum, ſibi prouidere maneret talis in damnationis periculo. videtur, ergo dicendum quod ſancta Synodus quando irritũ, & nullum dixit matrimonium, vbi non ſunt teſtes, & proprius ſacerdos, intellexit de illis qui clam contrahunt, & nullo modo poteſt conſtare de eorum conſenſu.

Ricardus in 4. d. 40. q. 6.

Couarr. i 2. p. 4. c. nu. 4.

¶ Et quidem ante ſanctum Concilium Tridentinum grauiſsimorum Auctorum, tam Theologorum, quam Iurisperitorum, in caſu ſententia communis eſt, ſi aliqui publice contraxerunt, & matrimonium fuit nullum, quia aliquod interfuit impedimentum, vt poſt diſpenſatione facta, & impedimento

Caie. q. 2. i 2. p. opuſcul.

Catherinus, lib. 5. contra Caieta.

pedimento ablato, in ſecreto mutuo conſentiant.

¶ Hæc tamen intelligo, quando bona fide matrimonium eſt contractum: nam ſi malafide, ſcilicet cognito impedimento, ſicut tales merito puniendi, & in pœnas inciderent contrahentium contra ius: non poſſunt iuuari interpretamento prædicto. Quamuis ſi ſecretum eſt, & ex aliqua cauſa rationabili excuſari poſſent, maxime quia in decreto concluditur, quod veſtigijs concilij Generalis inhærendo, &c. Sed hic contractus in occulto quando præceſsit publicum, non erat prohibitum. Ergo nec modo irritum.

Soto in 4. d. 28. q. 1. ar. 2. cō. 3.

6. concluſio.

¶ Et ſi quæ dicta ſunt in concluſione præcedenti probabiliter ſint aſſerta: non caret probabilitate contrarium. Vt ſcilicet conſenſus priuatus non ſufficiat, Sed ſit requiſitum publice ſolemniter coram teſtibus, & proprio ſacerdote contrahere. Vel ſi ſcandalum futurum timetur diſpēſationem a Summo Pontifice petere, vt in caſu ſecreta expreſsio conſenſus ſufficiat; Vel Pontifex declaret decretum concilij quomodo intelligi debeat.

¶ Ratio eſt pro hac parte quia conſenſus ille clam ſine teſtibus, ſufficiens de ſe non eſt: ergo per eum non contrahitur matrimonium, nec fit validum. Patet, quia tales contrahentes ſunt inhabiles ad ſic ſecrete contrahendum, vt patet ex verbis concilij. Neque iuuari poſſunt publicitate, vel ſolemnitate, quæ coram teſtibus, & proprio ſacerdote præceſsit, quia tunc illa non fecerunt ratum, & legitimum matrimonium, quia perſonæ inhabiles erant ad contrahendum, ob impedimentum. Ergo irritum, & inane fuit, quod tunc, & etiam eſt irritum, quod modo ſecrete fit. Ergo ſi ratum fit non pro vt tunc, ſed pro vt nunc. Sed pro vt nunc non poteſt eſſe, quia clandeſtinus conſenſus non ſufficit. Et quidem olim ante Cōcilium Tridentinum, eſſentia contractus conſtare poterat per mutuum conſenſum in ſecreto, ob id valebat, ſed modo eſt irritum, & inane tale matrimonium.

Nō firmatur tractu temporis qđ de iure ab initio non ſubſiſtit.

¶ Nam iuxta determinata in Concilio Tridentino illorum, ſcilicet expreſsionis conſenſus mutui, aſsiſtentiæ proprij ſacerdotis, & duorum teſtium ſimultas moralis, & humana requiſita eſt. Maxime quia verum ſacramentum eſt, etiam ſi ſit contractus humanus. Sed in alijs ſacramentis ad eſſentiam non ſufficeret, ſi verba præcederent: & poſt longum tempus eſſet in baptiſmo immerſio, vel in confirmatione, conſignatio; Aut in ordinatione, eſſet libri, aut calicis traditio, & poſt ad duos dies eſſent verba: vel è contra: eodem ergo modo in præſenti, cum ſanctum Cōcilium exigat ad effectum matrimonij, vt ſit Parochus: & ſint duo, vel tres teſtes: cum expreſsione conſenſus, requiritur ad eſſentiam, quod iſta ſimul interueniant. Ecce quæ faciunt dubium in vtranque partem, ſatis anceps, & problematica apparet quæſtio, ſed hoc vltimum ſecurius eſt. At in caſu in quo ſcandalum graue oriretur, & infamia aliquorum, & vitari non poſſet,

posset, nisi per secretam expressionem consensus; probabilem reputarē opinionem epicheia vtendo iuxta dicta in quinta conclusione: nam si leges diuinæ, hac æquitate non carent, vt interdum interpretandæ sint, vt quæ pro charitate sunt, contra charitatem non militent, à fortiori leges humanæ, & concilij determinationes, & Pontificum decreta pati possunt epicheiam. Ex hoc videtur, quod modo non habeat verum quod diffinitum est in cap. per tuas, de conditionibus appositis, quia ibi in matrimonio contracto sub conditione à superueniente copula reputabatur matrimonium, quia videbatur recedere à conditione, modo tamē non probatur contractus, nisi adsit Parochus, & testes. Ex dictis patet solutio, ad id quod in contrarium adducitur.

VNDECIMVM DVBIVM.

COnsequenter dubitatur circa illa verba decreti, vbi dicitur, quod contrahentes, & testes ad arbitrium ordinarij puniantur, si aliter contrahant, quam corā proprio sacerdote, & duobus, vel tribus testibus. Dubium 11.

¶ Est ergo dubium, an clandestine contrahentes non seruantes illa, quæ in decreto sunt expressa, sint excommunicati ipso facto; Vel in aliam pœnam incidant statutam à iure.

¶ Videtur, quod ipso facto, sint excommunicati. Patet, quia in omni diœcesi hic est vsus, vt clandestine contrahentes, & testes, vbi non est proprius sacerdos, sint excommunicati ipso facto.

¶ Pro dubij, solutione in primis sunt notanda verba decreti concilij. Parochum vel alium sacerdotem, qui cum minore numero testium, & testes, qui sine Parocho, vel sacerdote huiusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes, grauiter arbitrio ordinarij puniri præcipit, sancta Synodus, &c. Hæc sunt verba expressa concilij.

¶ Hic est aduertendum, quod in hac clausula, cum puniendum dicat Parochum, qui sine testibus: & testes, qui sine Parocho, Et ipsos contrahentes, omnes comprehendit, qui interfuerint matrimonio celebrando clam, non seruando illa, quæ expressa sunt in decreto, quantum ad coniunctionem. Quia ad alia quæ præcedunt contractum, ipsum ante in decreto positum, & nos supra exposuimus, & de culpa quæ incurritur, ex omissione, &c. Solum ergo modo sermo est, quando actu fit coniunctio.

¶ Prima conclusio. Contrahentes sine Parocho, vel sine testibus, & testes, qui sine Parocho, & Parochus, qui sine testibus coniungit, &c. Ipso facto excommunicati non sunt. Hæc conclusio probatione non indiget, quia cum excommunicationis pœna tam grauis, & odiosa sit, & in textu non est posita, non debet intelligi, &c. 1. conclusio.

¶ Secunda conclusio. Ordinarius ex præcepto tenetur tam testes, qui sine 2. conclusio.

ſine Parocho, quam Parochum, qui ſine teſtibus, & ipſos contrahentes, aliqua pœna punire ad ſuum arbitrium. Patet ex verbis decreti, vbi dicitur ſancta Synodus præcipit, vt tales ſic aſsiſtentes, vel contrahentes puniantur ad arbitrium ordinarij. peccaret ergo Ordinarius, vel eius officialis, ſi ſciens negligeret pœnam imponere tranſgreſſoribus huius decreti.

3. concluſio. ¶ Tertia concluſio. Omnes qui contraueniunt huic decreto ſiue teſtes, qui ſine proprio ſacerdote, ſiue ſacerdos, qui ſine teſtibus, & ipſi contrahentes, mortaliter peccant. Patet, quia eſt contra eccleſiæ, præceptum, & in re grauiſsima, ergo mortale.

11. q. c. nullus, & c. nemo epiſcoporum, & de ſententia excommunica. c. 1. in 6. c. cũ inhibitio. de clãdeſt. diſpoſi. ¶ Secundo, vbi in pęnam imponi ſolet communiter excommunicatio, vel ſuſpenſio; tranſgreſsio mortalis eſt, quia nunquam iſta pœna, niſi in culpa mortali imponi ſolet. Sed contra clandeſtine contrahentes communiter excommunicatio fertur, & contra miniſtrum, qui ſine teſtibus aliquos copulat, ſuſpenſionis pœna imponitur, vt in ſequentibus dicemus; Sequitur ergo culpam eſſe mortalem. Et adhuc ante Concilium Tridentinum, quando clandeſtinum matrimonium irritum non erat, & inane, ſicut modo eſt, de ſe erat mortale contrahere, vt aſſerunt doctores; quia contra multa Pontificum decreta, vt nos ſupra, quando de clandeſtino agebamus; niſi in caſu, vt ſi virgo fuiſſet ſub tutore, qui eam ignobili vult tradere poterat clandeſtine contrahere abſque peccato: Vt Caieta. in Opuſcul. q. propria 2. de vſu matrimonij, & Henri. c. finali de clandeſtina deſponſatione, & gl. in cap. noſtrates 30. q. 5. Sed modo poſt Concilium Tridentinum adhuc in tali caſu matrimonium clam eſſe non poteſt, eo quod ſit irritum, & nullum. Si ergo ante concilium clam contrahere mortale erat, à fortiori modo erit, vbi irritum, & nullum eſt matrimonium ſic celebratum, Vbi late in ſuperioribus probatum eſt.

Caieta.

4. concluſio. ¶ Qaarta concluſio. Si quis clam abſque teſtibus, & abſque proprio ſacerdote, alicui promitteret eam in coniunginm accepturam, & teſtes ſi adeſſent, & ſacerdos ſi ſine teſtibus, non contrauenirent huic decreto, neque puniendi eſſent, nec mortaliter peccarent.

¶ Probatur hæc concluſio, quia verba decreti in rigore ſumenda, & vt ſonant, & ampliari non debent in odioſis, ſed ſolum ſancta Synodus decernit, quod qui interfuerit contractui huiuſmodi, hoc eſt celebrationi matrimonij poſtqaam præceſſerunt aliæ ſoiẽnitates & publicationes, &c. quod tales puniantur, at promittere alicui matrimonium non eſt contrahere, nec eſt contractum celebrare. Sequiiur ergo, quod tales, nec ſunt puniendi.

¶ Quod mortaliter non peccent, patet quia nulli fit iniuria, & non faciunt contra eccleſiæ præceptum, quia promittere clam interdictum non eſt. Et confirmatur, quia quis in re honeſta, & alijs circunſtantijs neceſſarijs ſeruatis, vtens iure ſuo non peccat. Sed qui promittit clam ſine

teſtibus

testibus coram Parocho, vel coram testibus sine Parocho, vel solun per se ipsum iure suo vtitur, quia sui corporis dominns est, quo ad hoc, & ei interdictum non est: licet enim tradere seipsum non possit sine aliquibus seruatis, vt disponit sancta Synodus, sed quod promittat non ei interdicitur. Sequitur ergo eum non peccare mortaliter, neque talis promissio est irrita, & nulla, vt supra diximus, imo tenetur, qui promisit ius naturæ seruare, & adimplere eo modo quo potest, scilicet publice, & cum solemnitatibus in iure expresso. Et in tantum puto hanc conclusionem veram, vt etiam si de præsenti clam esset promissio secluso scandalo, & contemptu dummodo in animo esset solemniter contrahere, quod talis mortaliter non peccaret, neque esset puniendus, & teneretur adimplere promissum, vt supra diximus.

¶ Quinta conclusio. Et si clandestine contrahentes Synodali constitutione iuste excommunicentur: non tamen tales necessario sunt vitandi, quousque nominatim sint excommunicati. Hæc sit posita ob id quod in aliquibus Synodalibus constitutionibus id sit appositum, vt absque denunciatione aliqua vitari debeant. Vt in Salmantina Diœcesi adnotat factum, Episcopus Segobiensis doctissimus Couarruuias in secunda parte Epitomæ 4. Decretalium, cap. 6. num. 9. Patet conclusio. Quia id repugnat constitutioni Martini quinti lata in Constantiensi concilio, Vbi cauetur, ꝙ excōmunicatos vitare non teneamur, nisi nominatim fuerint excommunicati, vel percussores fuerint tam manifesti clerici, vt nulla tergiuersatione id cęlari possit. Si quidem constitutio inferioris, cōtra constitutionem superioris vim non habet. Ex cap. cum inferior de maio. & obedientia. 5. conclusio.

¶ Sexta conclusio. Vltra pœnam ad arbitrium Episcopi inferendam, contra clandestine contrahentes, vel assistente contra concilij determinationem, illa quæ olim ante concilium manet, Vt scilicet clandestine cōtractum matrimonium, coniugium non reputetur: sed adulterina fornicatio, trigesima quæstione 5. cap. aliter, & si quæ sint aliæ pœnæ iure appositæ, hæc probatur. Nam si quando olim clandestine fiebat matrimonium hanc pœnam contrahentes incurrebant, & non obstante prohibitione legitimum, & ratum erat matrimonium, à fortiori, & modo post concilium durabit talis pœna contra clandestine contrahentes, cum sit tale matrimonium irritum, & nullum, De quibus supra. Alia necessaria dicta sunt, & quod filij sint illigitimi patet ex textu, cum inhibitio de clandest. desponsa. & regia. l. 2. titu. 15. part. 4. sic Innocen. Hostien. & Io. Andr. Anchar. Abb. & alij ibidem. 6. conclusio.

¶ Septima conclusio. Coniuges post solemniter contractum matrimonium coram proprio sacerdote: & duobus, vel tribus testibus: si ante benedictiones nuptiales simul in eadem domo cohabitent, non peccant mortaliter: neque ob id aliqua pœna sunt puniendi. Probatur vbi nul- 7. conclusio.

Ia eſt præcepti tranſgreſsio, ibi neque culpa interuenit. Sed in tali cohabitatione in eadem domo, nulla reperitur, quia non eſt tale præceptū, vt ante benedictionem nuptialem non ſimul cohabitent, ſed ſolum conſilium eſt. Patet ex verbis concilij vbi habetur: ſancta Synodus hortatur, vt tales qui publice, & ſolemniter contraxerunt in eadem domo non habitent ante benedictionem. Cum ante diceret de pœna inferenda cõtrahentibus, ſine ſolemnitate, præcipit ſancta Synodus, &c. Manet ergo, hoc conſilium eſſe, & non præceptum. Et ſic non obligare ad culpam in eadem cohabitare domo ante ſolemnem benedictionem, Sicut & hortatur, & tanquam conſilium proponit, & non vt præceptum, vt antequam contrahunt publice coniuges ſua peccata confiteantur, & Euchariſtiæ ſacroſanctum ſacramentum ſumant. Sicut iſta ſub conſilio poſita ſunt: & vim præcepti non habent, Sic etiam ante benedictiones nuptiales in eadem domo cohabitare: poſt ſolemne contractum matrimonium de quo infra.

8. concluſio. ¶ Parochus ſiue ſacerdos ſecularis, ſiue regularis, qui non ſibi ſubditos matrimonio coniunxerit, vel poſt contractum benedixerit ſine licentia proprij Parochi illorum qui ſunt coniungendi, ſeu benedicendi, ipſo facto eſt ſuſpenſus, quouſque à ſuo ordinario abſoluatur. In hac concluſione declaratur pœna, in quam incurrit miniſter, qui alienum, ſeu non ſibi ſubditum ſine licentia proprij ſacerdotis coniungit in matrimonio, vel nuptias benedicit, & pœna eſt ſuſpenſionis. Patet expreſsis verbis decreti. Vbi ait ipſo iure ſit ſuſpenſus. Itaque ſuſpenſio non eſt ſolum ſi coniungat, & benedicat, ſed eſt ſub diſiunctione, ſi ſolum coniungat non ſibi ſubditos, pœnam incurrit ſuſpenſionis. Et ſi non coniungat, ſed coniunctos benedicat abſque licentia proprij Parochi, etiam eſt ſuſpenſus. Et hoc quouſque ab ordinario abſoluatur.

Corol. ¶ Ex quo infertur, quod ſi in nouo orbe religioſus quicunque ſit ille, virtute priuilegiorum Leonis 10. & Adriani. 6. quibus ante vſi ſunt in copulandis neophytis in matrimonio, & nuptijs eorum benedicendis, modo etiam vteretur, eſſet ſuſpenſus ipſo iure. Quia dicitur ibi, quicunq; ſacerdos, ſiue regularis, ſiue ſæcularis, non obſtante priuilegio, & immemorabili conſuetudine. Ergo priuilegio derogatum eſt, per ſanctum concilium, & alicuius valoris non manſit in hoc: quia qui dedit priuilegium auferre potuit. Summus Pontifex conceſsit religioſis, vt poſſent matrimonio copulare, & nuptias benedicere, ergo Pontifex, qui tantam habet poteſtatem ſicut præcedens, qui ſucceſsit, potuit reuocare, ſicut & de facto reuocauit. Neque poſſent conſuetudine illa, qua à principio conuerſionis Indorum habuerunt, ſe ipſos defendere à ſuſpenſione, quia per ſanctum Concilium Tridentinum reuocatio expreſſe facta eſt cuiuſcunque priuilegij.

9. concluſio. ¶ Nona concluſio. Religioſi in nouo orbe ex priuilegio, & noua conceſ-

ſione

ſione facta per ſanctiſsimum Papam Pium Quintum, qui modo feliciter eccleſiam vniuerſalem gubernat, pro illis qui conuerſioni Indorum intendunt, poſſunt cõiungere matrimonio, & nuptias benedicere ſine hoc quod in pœnam incidant ſuſpenſionis. Patet, quilibet ſacerdos de licentia proprij poteſt in matrimonio coniungere, poteſt & benedicere, de licentia ordinarij: Ergo & poterunt religioſi de licentia Summi Pontificis, quia ipſe primus proprius ſacerdos, & ordinariorum ordinarius: Et omnes ab ipſo habent iuriſdictionem ordinariam. Quod fuerit conceſſum patet ex priuilegio, vt ſupra diximus ad inſtantiam Regis Catholici Philippi 2. in quo priuilegio ſpecialis mentio de matrimonio facta eſt, vt poſsint religioſi eo modo, quo ante Concilium Tridentinum poterant, de quo vide quæſtio. 3. in expoſitione Clementinæ religioſi de priuilegijs, & in expoſitione priuilegij Leonis 10. quæſt. 3. Et in fine ponitur priuilegium Pij V.

21. d. c. in nouo, & 6. q. 1. c. imitare & 8. q. 1. c. in ſcripturis. Palu. d. 17. q. 3. art. 2. Aluarus de plantu eccleſiæ lib. 2. art. 11. Ludouicus Ro. ſingul. 262. 39. d. c. præcipimus. Brunus de legatis lib. 5. cap. 8.

¶ Hic conſideratione dignum eſt, quod in ſuperioribus adnotauimus, quod de alieno ſacerdote dictum eſt, quod ſit ipſo iure ſuſpenſus. Nam ſi proprius ſit, qui coniungit, vel benedicit, etiam ſi non ſeruet formam perſcriptam in concilio, licet ſit ſuſpendendus, vel alia pęna afficiendus: ipſo iure ſuſpenſus non eſt. Quia ſolum de alieno loquitur. Ob id ſi proprius ſacerdos, ſine publicatione iungat, ſi tamen coram teſtibus, erit validum matrimonium: & non eſt ipſo facto ſuſpenſus: & ſi proprius ſacerdos coniungat ſine teſtibus, licet irritum ſit matrimonium, & grauiter peccet, vt dictum eſt: & ad arbitrium ordinarij ſit puniendus: non tamen eſt ipſo iure ſuſpenſus. Quia ſolum ſuſpenſus ipſo iure declaratur, non proprius ſacerdos, qui non ſibi ſubditos coniungit in matrimonio, vel benedicit: Sed venit ſuſpendendus, ſicut olim ante Concilium Tridentinum per triennium ab officio ex textu communiter intellecto cum inhibitione de clandeſt. matrimonio, & Præpoſitus ibi Abb. & alij, in c. latores, de cler. excomm. miniſt. de quo vide Couarr. in 2. p. Epito. 4. cap. 6.

DVBIVM XII.

Dubiũ 12.

DVbitatur 12. Circa illa verba habeat Parochus librum, in quo coniugum, & teſtium nomina, diemque, & locum contracti matrimonij deſcribat, quem diligenter apud ſe cuſtodiat.

¶ Dubium inquam eſt, an Parochus teneatur librum tenere, vbi deſcribat coniugatos, vt fidem facere poſsit in iudicio, & extra iudicium, vel ſufficiat deſcribere quomodocunque.

¶ Videtur, quod tenetur librum habere, vt fidem facere poſsit in iudicio; quia ideo præceptum eſt, vt ſcribat coniugatos, & teſtium nomina,

vt posſit conſtare in foro exteriori de coniunctione facta. Sed ad hoc requiſitum eſt authentice,& iuridice,fiat ergo.

¶ *In contrarium eſt, qnia dicitur in concilio,vt deſcribat.*

1.propoſi. PRima propoſitio. Sacerdos proprius tenetur in libro ſcribere coniuges,ſecundum nomina propria,& cognomina, & teſtes, &c. Diem & locum. Patet,quia ſic in concilio expreſſum eſt,& iniunctum: ergo tenetur; nam verba ibi expreſſa non imponuntur de conſilio, quia non dicit, hortatur ſancta Synodus, ſicut dicit quando de confeſsione coniugum loquitur: Sed dicit habeat ſacerdos apud ſe, quod verbum in iure, & in materia de qua eſt ſermo,præceptum innuere videtur,alias fruſtratoria eſſent verba.

2.propoſi. ¶ Secunda propoſitio. Sufficit ſimplex in libro deſcriptio coniugum, & teſtium,loci & diei, quæ fideliter per ipſum Parochum fiant, neque alia per tabellionem ſeu notarium requiſita authentica eſt. Probatur, quia cum hæc ſint oneris & odioſa amplianda non ſunt ad caſus non expreſſos. Sed in concilio ſolum dicitur, quod librum habeat vbi deſcribat: ergo ſufficit quomodocunque deſcribere,vt memoriæ deſeruiat, etiam ſi in iudicio fides non eſſet in foro contentioſo adhibenda. Quia ſimpliciter deſcribere deſcribere eſt, non ergo amplius eſt requiſitum; & non video quare plena fides etiam in foro contentioſo non eſſet adhibenda huic ſcripturæ cum ex mandato ſancti concilij à Parocho ſit ſcripta.

3.propoſi. ¶ Tertia propoſitio. Ad hanc in libro deſcriptionem, non ſolum Parochus obligatur,ſed etiam regularis, qui in nouo orbe, vel alibi ex priuilegio habet vicem proprij Parochi. Patet, quia vbi eadem ratio, & idem ius; ſed eadem eſt ratio apud religioſum, qui ex priuilegio ſanctiſsimi Papæ Pij Quinti,in nouo orbe coniungit,aut benedicit,neophytos: quæ eſt proprio ſacerdotis. Ergo ſicut proprius ſacerdos tenetur, vt in prima propoſitione dictum eſt, & tenetur religioſus, qui ex commiſsione, & peculiari priuilegio id facit. Quod volo notent religioſi, ne putent ab hoc eſſe exemptos: non enim ſunt, immo tanto peramplius ad id exe-

Reg.iuris. quendum tenentur, quanto minus eis ex officio incumbit. Et qui ſentit commodum,& damnum ſentire debet (iuxta regulam) vt ſi commodum reputemus hanc ſpecialem conceſsionem poſſe coniungere in matrimonio abſque ſuſpenſionis pœna, & damnum (ſi ſic vocandum eſt) & onus (ſi onus dicendum eſt) ſentiat: conſcribendo in libro quem apud ſe ſeruet,omnes illos qui coniũguntur,& diem,& locum. Et quanto amplius maior multitudo, & magis timetur confuſio; maior eis incumbit in hoc diligentia, & prælati Prouintiales religioſorum tenentur de hoc inquirere, & executioni mandare. Patet ex dictis ſolutio, ad id quod in contrarium.

DVBIVM XIII.

DVbitatur 13. Circa illa verba prædicti decreti; ſancta Synodus hortatur, vt antequam contrahant, vel triduo ante conſummationem matrimonij, ſua peccata diligenter confiteantur, & pie ad ſumendam Euchariſtiam accedant. Dubium inquam eſt, an ſit præceptum de confitendo ante celebrationem matrimonij, vel conſummationem eius. Et ſimiliter de communione. Dubiũ 13.

¶ Videtur quod ſit præceptum; ſi id non eſſet præceptum, ſed ſolum conſilium, eſſet ſolum ob verbum ibi expreſſe poſitum in decreto, hortatur ſancta Synodus, in quo verbo admonitio, & non præceptum manifeſtatur: Sed hoc non obſtat, quia aliquando in iure verba confunduntur quo ad ſuam ſignificationem, quia mando aliquando ponitur precando, ſeu hortando, ar. cap. mandaſtis 2. q. 2. Vbi Epiſcopus mandat Papæ, ſicut etiam rogo, aliquando præceptiue ſumitur, Vt 11. q. 1. cap. rogo, ſequitur ergo quod ex verbo hortamur in præſentiarum non poteſt certo colligi conſilium eſſe, & non præceptum. Et mando in cap. priuiliſarius 24. q. 3. Vti notat ibi gloſſa ſolum exhortationem ſignificant.

¶ *In contrarium eſt communis intelligentia, vt verbum hortamur, in ſua propria ſignificatione ſumatur.*

PRo ſolutione notandum, vt colligi poteſt ex S. Antonino 2. p. tit. 4. c. 2. Et ex Panor. in cap. clerici officia, de vita, & honeſt. clerico. & gloſſa Geminiani in cap. vt animarum, de conſtitutionibus, in 6. & Ioan. Andr. in cap. relatum ne Cleri. vel Monach. dantur nonnulla ſigna ad cognoſcendum, quando materia eſt præceptiua, vt quia de neceſſarijs ad iuſtitiam, vel charitatem, vel diuinam reuerentiam, & ſic eſt præceptum; Si vero non conſtet de materia, & conſtet de voluntate inſtituentis, quod fuerit præceptiua: erit præceptum. Quia intentio præponderat verbis; & quando nullum iſtorum conſtare poteſt, ad pœnam, ſi imponitur trãſgreſſoribus eſt attendendum, quia ſi imponitur excommunicatio latæ, vel ferendæ, præceptum eſt 11. q. 3. c. nullus, & c. nemo Epiſcoporum. Et de ſententia excommunica. c. 1. in 6. Et ſimiliter ſi ponitur pœna ſuſpenſionis, depoſitionis, vel interdicti, & ſimiliter ſi indignationis omnipotentis Dei, & maledictionis. Patet, de ſtatu regularium, cap. vnico in 6. Nota. S. Anton. Panor. Ioã. And.

¶ Secundo notandum, quod conſilium à præcepto differt: per hoc, quod conſilium non eſt de neceſſarijs ad ſalutem; Præceptum ſic, & conſilium ordinatur ad præceptum, vt medium ad finem. De quo S. Tho. quolib. 4. q. 12. & 2. 2. q. 80. Et vide 1. 2. q. 99. art. 5. 2. notãdũ. S. Thom.

¶ Tertio aduertendum, quod non omne, quod per verbum imperatiuum 3. notãdũ

ponitur,

ponitur, importat præceptum. Quia fere omnia consilia Euangelica po-
Matthæi. 5. & 6. & 7. Abba. sita sunt per verbum imperatiuum, vt patet ex Matthæo: Omni petenti te tribue, & qui percusserit te in vna maxilla præbe ei alteram. Et si quis contendat, & petat tunicam da ei & pallium, &c. In quo deficit Abb. in cap. vestras de cohabitatione clericorum, & mulierum; qui absolutè contrarium dixit. Et quamuis in iure Canonico diffinitum videatur, vt colligitur ex Clementina exiui de Paradiso §. cum autẽ, quod quæ statuuntur in iure per verbum præcepti, aut æquipollentis præcepto ad mortale obligent, non est sic intelligendum in lege diuina semper, vt ad mortale obliget. Nam Christus Redemptor noster ab eo refectis discumbere
Marci. 8. præcepit, & Apostolis iussit apponere, & curatis infirmis præcipit, vt nemini dicerent, sed tamen non voluit Christus Redemptor noster ad mortale obligare, sed si obligatio, venialis videtur.

¶ Et verbum oportet, aliquando dicit præcepti necessitatem, vt in 6. cap. de præscriptionibus, & aliquando congruentiam, & honestatem, vt 25. quæst. in cap. 1. Quapropter non oportet recensere inter verba æquipol-
Castro. lentia præcepto. Sicut adnotauit Alphonsus de Castro, in suo de lege pœnali cap. 5. documento 4. contra Ioannem de Medina in suo Codice de pœnitentia, quando de ieiunio sermonem fecit.

1. conclusio. ¶ Prima conclusio. Coniuges, ante solemnem coniunctionem in matrimonio, quæ præsente Parocho, & testibus ex præscripto sancti Concilij fieri debet, ad contritionem peccatorum tenentur, sub mortali, si in mortali sint. Probatur hæc conclusio. Ad omnia sacramenta ecclesiæ iustè recipienda, quilibet ex præcepto tenetur sine obijce peccati mortali esse:
Cõc. Floren. Concil. Trid. Sed sacramentum matrimonij ecclesiæ sacramentum est vnum de septem, in quo datur gratia digne recipienti, sicut in alijs sacramentis: ergo sequitur, quod coniuges tenentur per contritionem se disponere. Maior est axioma Theologicum omnibus probatum. Nam si ad vasa Domini portanda, olim munditia requisita erat: à fortiori ad sacramenta digne recipienda, nam mundamini qui fertis vasa domini, olim in lege dictum
Magist. sẽ. est. Et minor est notissima, & fide tenenda, & ab ecclesia sancita, & expresse determinata in concilio Florentino, & diebus nostris in Tridentino, & licet olim ab aliquibus Catholicis fuerit controuersum, an matrimonium gratiam conferret, modo tamen nulli Catholico dubitare licet absque crimine hæreseos. Cum ergo ita res se habeat, & disponi homo (conscientiam mortalis habens) non possit, nisi per contritionem, quia
Luc. 3. Ezech. 18. nisi pœnitentiam egeretis simul peribitis; & in quacunque hora peccator ingemuerit peccatum suum, amplius non recordabor, &c. Dixi per
Sot. in 4. d 6. q. 11. art. 7. contritionem, quæ vere sit contritio, vel existimata talis, quia stat cum susceptione sacramenti ex attrito contritum fieri. Neque dubium est, sacrilegum esse hominem, qui sciens ad sacramentum ecclesiæ recipiendum accedit cum conscientia peccati mortalis. Et ex hoc sunt auctores

Caieta-

Caietanus, & alij, vt contendant matrimonium per procuratorem contractum, sacramentum non esse ea ratione, qua gratiam cum conferat, requirat suscipientes dispositos, & scientes recipere. Quod in tali matrimonio per inter nuncium celebratum deficere constat. Cum dormientibus coniungendis, vel in peccato mortali perseuerantibus: aut altero ipsorum, per nuncium matrimonium perfici existimabant, contrarium opinantes. Quamuis modo per diffinitionem concilij huic controuersiæ finis sit impositus. Maneat ergo pro certo diffinitum, coniuges ante matrimonium percipiendum disponendos per contritionem veram, aut talem existimatam. Et cum sola attritione absque sacramenti susceptionem hominem in gratia constitui non contingat dari, nisi hoc demus dilectioni Dei super omnia quæ virtute peccatorum detestationem includit; & martyrio in quo priuilegium singulare relucet, cum maiorem charitatem habeat nemo, quam vt animam suam ponat pro amico. De quibus alias suo loco. Scio tamen à doctoribus Theologis differentiam poni in dispositione requisita ad baptismum, quod vere de directo ad peccata delenda instituitur, & ad regenerationem; & sacramentum pœnitentiæ, quod pro mortuis: Vt in istis duobus formalis dolor requiritur, quæ tamen ratio par in alijs sacramentis non est, sed suo loco hæc ex professo tractanda: nam aliquibus hæc diffinita non placent.

Caietan.

S.Th.3.p. q.68.ar.4. ad 2. Sot. in 4. d.12.q.ar. 4.

¶ Secunda conclusio. Coniungendi in matrimonio, neque ante susceptionem sacramenti matrimonij, neque ante eius consummationem, ex præcepto ad confessionem sacramentalem tenentur. Probatur, quia si essent obligati maxime ex verbis decreti, & concilij citatis, Sed ex ipsis non constat tale præceptum: Patet, ex verbis expressis nõ constat, quia non est verbũ præcepti, neq; æquipollens: immo est verbũ, quod consilium importat, scilicet hortatur sancta Synodus, &c. Vbi ergo consilium, & adhortatio non videtur præceptum, necessario affirmare.

2. conclusio.

¶ Secundo, si esset præceptum de confessione quando verbis constare nõ posset, oporteret id ex pœna apposita intelligere; vt in principio notatũ est: Sed in decreto non est aliqua pœna apposita transgressoribus, sequitur non esse præceptnm.

¶ Et valde considerandum, quod ad contritionem præuiam non est adhortatio immo nullum est verbum positum, quod faciat mentionem de contritione: & de confessione cum sit mentio, fit per verbum hortatur, vt Spiritus Sanctus per Patres in Concilio Tridentino loquens det nobis intelligere primum sub præcepto compertissimum, vt explicatione non indigeat, scilicet, vt doleant de peccatis: Confessio tamen, quia sub obligatione non erat, tanquam salutare consilium est appositum.

¶ Tertia conclusio. Si coniugati sumere debent Eucharistiam, vocalis confessio ex præcepto necessario debet præcedere. Probatur hæc conclusio ex ecclesiæ determinatione in Concilio Tridentino sessione 13. cap.7.

3. conclusio.

cap.7. In hæc verba communicare volenti reuocandum est in memoriam eius præceptum, Probet seipsum homo: Ecclesiastica consuetudo declarat eam probationem necessarium esse, vt nullus sibi conscius mortalis peccati vis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione, ad sacram Eucharistiam accedere debeat, &c.

S. Tho. in 4. d. 16. & 17. q. 3. ar. 1. q. 4. Scot. Dur. Palud. d. 9. & 17. Panor. Ricardus.

¶ Et quidem ratio ad conclusionem sufficientissima, in concilio declaratur ecclesiastica consuetudo, quæ à tempore Apostolorum emanasse videtur. Quod antiqui, & probatissimi sancti Doctores probant.

¶ Hæc sic antiquorum Theologorum cõmunis intelligentia est, Vt Caie. singularis videatur incedere in summa, & in 3. p. q. 80. art. 4 & super illa verba 1. Corinth. 11. Probet autem seipsum homo, &c. Et si ante Caie. Panor. extra de celebratione missarum c. de homine, & Ricardus d. 17. art. 3. q. 6. in 4. idem affirmare videantur, sed tamen modo nullo pacto hoc defendi potest, cum per sanctum Concilium fuerit prohibita talis defensio, & nullum prorsus remanet conclusionis dubium.

Soto.

¶ Doctores qui pro veritate adduci possunt legat, qui voluerit apud Magistrum Soto, in 4. dist. 12. quæst. 1. art. 4. videat, & Castro, in summa de hæresibus, lib. 6. verbo Eucharistia hæresi. 10. & si nimius videatur Zamorensis, in Caieta. eum in cathalogo hæreticorum hæreticis annumerando: Nam sine nota hæresis ante ecclesiæ determinationem potuit illam suam, quantum vis singularem opinionem Caie. defendere.

¶ Manet ergo declaratum decretum concilij in hac parte, de præparatione requisita ante coniunctionem hanc matrimonialem: in quo maxime fideles monendi, ne tam barbare, & insolenter, & irreuerenter accedant, ac si sacramentum ibi non esset: & solum res ageretur prophana, & non sacra. Ex quo & hæretici sui erroris ansam desumpserunt, & negandi sacramentum coniugij, & gratiam, quæ ibi (si non ponatur obex) confertur, ex opere operato, sicut in cæteris sacramentis. Et ad memo-

Thobiæ 8.

riam reuocare liceat illud Thobiæ. 8.

¶ Cum Thobias accepit Saram in vxorem, dicitur tunc hortatus virginem, dixitque ei Sara exurge, & deprecemur Deum hodie, & cras, & secundum cras, quia his tribus noctibus Deo iungimur: Tertia autem trãsacta nocte in nostro erimus coniugio. Filij quippe sanctorum sumus, & non possumus ita coniungi, sicut gentes quæ ignorant Deum. Hæc Thobias, quibus verbis vnice instruuntur Christiani, quo pacto disponi debeant ante coniunctionem hanc: & orationibus sit agendum, & instandum: vt felicem sortiantur societatem, Vt scilicet Deo seipsos reconcilient (si conscientia mortalis sit) per dolorem de peccatis, propter Deum offensum. Vt si non sit contritio, sit tamen attritio existimata contritio. Et confiteantur sua peccata, vt si forte dolor perfectus non erat, sacramento perficiatur, & sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum sumant: & sic coniungantur sancti, vt filij sanctorum, & non velut ethnici infideles, qui extra ecclesiam sunt, quorum damnatio certa est.

DV-

DVBIVM XIIII.

DVbitatur 14. Circa illa verba decreti decernit ſancta Synodus, vt huiuſmodi decretum in vnaquaque Parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat, à die primæ publicationis in eadem Parochia facta, numerandos. Dubiũ. 14.

¶ Dubium inquam eſt, an hoc ſacroſanctum decretum à die conſtitutionis obligauerit, ſed tamen à tranſgreſsione fuerint liberi, qui nihil audiuerunt.

¶ Et videtur, quod ſic, nam lex diuina Euangelica à Chriſto lata, & de baptiſmo, & de alijs ſacramentis; Item de reuocatione matrimonij ad priſtinum ſtatum, vt vna vnius eſſet, & repudium nullatenus concederetur, vt in lege ſcripta, ſtatim à paſsione Chriſti vim habuit obligandi: quamuis tranſgreſſores per ignorantiam excuſemus. Vt patet de baptiſmo, qui fuit obligatorium ſtatim à promulgatione. Et patet in cap. gaudemus. de diuortijs, vbi ſi infidelis conuertitur ad fidem, primam quam habuit debet ſibi copulare, etiam ſi eam repudiauerat, & non niſi vnam retinere poteſt, quod non eſſet ſi lex non haberet vim obligandi ante promulgationem, quia pono modo veniat in notitiam infidelis lex Chriſti, & ſtatim audito præconio Chriſti conuertitur, &c. Vt late diſputatur in 2. p. huius operis. S. Tho. 12. q. 103. ar. 4.

¶ Secundo, quia ſi non obligat vſque ad promulgationem in Parochia propria, fidelis qui apud infidelis eſt, vbi nulla facta eſt huius decreti promulgatio, etiam ſi alias non ignoret decretum, poterit ſine Parocho, & teſtibus matrimonium contrahere, dummodo alias nullum ſit impedimentum. Quod tamen videtur falſum, vt ſupra in dubio proprio diſputatum eſt.

¶ Item, tertio eodem modo, ſi lex hæc de matrimonio non habuit vim ſtatim quando eſt condita, ſed obligatio eſt dilatata vſque ad promulgationem in Parochia: ergo fidelis non ignorans ſtatutum, quia ſcilicet erat præſens Tridentini quando canon eſt conditus; veniens poſtea in patriam ſuam, vbi non eſt facta promulgatio, poſſet non obſtante concilio contrahere vt ante, & teneret ſine teſtibus, & proprio ſacerdote. Sed hoc videtur inconueniens, ergo.

¶ *In contrarium ſunt verba decreti aperta.*

PRo ſolutione dubij notandum, quod ad vim legis inter alia requiſita vnum eſt, quod promulgetur; patet ex cap. in iſtis d. 4. Nam cum lex regula ſit actionum noſtrarum oportet applicetur regulandis, quod per promulgationem contingit, vnde l. leges C. de legibus, & conſul. dicitur 1. Nota. S. Tho. 12. q. 90. ar. 4. & in 4. d. 3. ar. 5. q. 3.

leges ſacratiſsimæ quæ conſtringunt hominum vitas, intelligi ab hominibus debent, & patet in c.ad hæc,de poſtula. prælatorum,& de conſtitu. c. cognoſcentes.

2. notan. ¶ Secundo notandum,quod ad promulgationem,cum primo eſt promulgata in curia, vel regni Metropoli, obligat vniuerſos licet à culpa ignorantes excuſari poſsint,& quod Cæſarea lex in ſingulis prouincijs diuulgari debeat,& Romana ſufficiat Romę, aſſerit Panor.in c. nouerit de ſententia excommunicatiǫnis, & Silueſter, in verbo lex q. 6. Hoc tamen intelligitur quando lex ipſa tempus obligandi non adducit. Omiſsis ergo alijs quæ in propria materia tractari ſolent ad dubium.

Panor. Silueſter.

1. concluſio. ¶ Prima concluſio. Huiuſmodi decretum,tum quantum ad illa quæ ſeruanda ſunt, quæ non ſunt de eſſentia contractus: tum quantum ad illa, quæ de eius ſubſtantia ſunt: & alias contractus irritus,& nullus: vim obligandi non habuit ſtatim cum primum Tridentini in concilio à Patribus ſtatutum eſt. Patet ex verbis expreſsis eiuſdem decreti, vbi ait quod poſt 30. dies ab eius publicatione habeat robur,ergo non habuit vim, & robur ſtatim cum primo canon eſt conditus.

2. concluſio. ¶ Secunda concluſio. Poſt promulgationem factam in prouincia in Cathedralis obligat poſt 30. dies, non tamen obligat per omnes eccleſias Diœceſis. Hæc dubia eſſet, ſi verba expreſſa in decreto non eſſent, vt ſcilicet ſufficeret promulgatio in prouincia in Cathedrali eccleſia. Nam ſi ſufficeret Romæ promulgatio quando lex eſt Papalis, & in loco concilij quando ſtatutum eſt, à fortiori ſufficeret ſi in Cathedrali eccleſia in aliqua Diœceſi ſolemnis publicatio facta eſſet. Sed tamen non ſic de iſto ſtatuto, Eo quod ſunt verba expreſſa,quod ſolum habeant vim obligandi poſt 30. dies, à die promulgationis factæ in eadem Parochia. Ergo ante non habet vim.

3. concluſio. ¶ Tertia concluſio. Decretum hoc (de matrimonio tam ſolemne conditum in Concilio Tridentino, tunc ſolum obligat quando publicatum eſt ſeorſum in Parochia, poſt 30. dies à publicatione facta. Hæc patet ex expreſsis verbis ſtatuti. Voluerunt Patres concilij huius legis ſufficientiſsimam promulgationem fieri: & non confuſe, neque in generali, Sed particulariter, vt ad omnium aures veniret ſtatutum: nam & ſi in legibus non irritatorijs ſufficeret illa ſolemnis promulgatio Romæ: & tunc obligare, vt Panor. docet in cap. cognoſcentes de conſtitutionibus, Tamen quando irritatio graduum eſt, vel perſonarum, vt in matrimonijs, periculoſum eſſet, ſi ſtatim vim haberent obligandi ante ſufficiẽtem promulgationem. Ob id per quam ſancte in concilio tempus diffinitum, poſt quod obliget.

Panor.

Corrolarium. ¶ Ex iſtis inferre licet, quod ſi quis Tridentini, cum eſſet nouit quidem ſtatutum; poſt tamen in patriam reuerſus contraheret clandeſtine, matrimonium non eſſet irritum. Patet, quia nondum promulgatio facta eſt,

est, & similiter, si quis certo sciret in Cathedrali ecclesia diuulgatum statutum non tamen in suo oppido, neque in sua Parochiali ecclesia, etiã posset se habere illo modo quo ante. Quia nondum habet vim obligandi, neque personæ sunt inhabiles ad sic clam contrahendum ante publicationem. Immo etiam facta publicatione in Parochia, intra diem 30. adhuc non esset irritus contractus. Patet ex verbis statuti, quibus standum. Quia cum sit lex quæ irritat, & valde odiosa, cum rigore, & strictissime intelligi debet. Iuris reg.

¶ Ad primum in contrarium libere concedimus legem Christi, quia vniuersalis legislator est Christus, statim habuisse vim legis, & obligandi rationem, & per ignorantiam excusatur ante promulgationem. Secus est de lege humana, maxime quando sunt verba expressa in lege ex quibus constat de intentione legislatoris. Et similiter, si Christus Redemptor noster tempus in suis legibus apponeret, ante quod neminẽ vellet obligare, non obligasset lex nisi ab illo tempore. ad primũ.

¶ Ad secundum, quod difficultatem habet superius ex proposito dictum est, dici posse, talem nullo modo teneri ad statutum; & si probabile appareat si notitiam habuit, quia non potest in Parochia fieri promulgatio obligari, quando notitiam habuit decreti, rationi consentaneum videtur, & iuxta verba statuti probabiliter dictum non obligari magis quam si tale decretum institutum non esset, quia Patres in Concilio, qui potuerunt legem concedere, & modum potuere imponere, quomodo ligare, & quando deberent obligare. Et quia huic, promulgatio facta non est statuti: quandiu non fuerit subsecuta promulgatio, manet deobligatus. Et eo modo contrahere potest alijs seruatis quomodo poterat ante Cõcilium Tridentinum, sine Parocho. Quia habere non potest, & sine testibus, si adhibere nolit hoc debet intelligi, si non fuit quando promulgatio facta est in Parochia apud fideles. Quia talis si post captiuus esset apud Thurchas maneret sine remedio in matrimonio. Ad secundum.

¶ Neque mirum cum etiam maneret sine alijs sacramentis necessarijs: nam neque posset confiteri. Neque Eucharistiæ sacramentum suscipere, neque confirmari, &c. Ad tertium solutio satis constat ex dictis.

¶ Hic finis est expositionis totius decreti de clandestinis matrimonijs. Esset hic quæstio mouenda, & amplissima, amplissime tractanda. An ecclesia potuit iure suo vtens huiusmodi personas, alias habiles, & legitimas, illegitimas reddere ad sic clandestine contrahendum. Verum & si à multis viris doctis, & Reuerendissimis Episcopis in Concilio existentibus, id fuerit dubitatum, & controuersum, iam ab ecclesia diffinitum, & determinatum ita est, vt Catholico dubitare non liceat, neque in controuersiam adducere; vnde in Canone 4. in sessione 24. Hæc verba habentur. Si quis dixerit ecclesiam non potuisse instituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in ijs constituendis errasse, anathema sit. Ec-

Claudius speceus in proprio tracta. Iacobus naclãtus.

te qualiter diffinitum eſt, & quod poteſt impedimenta apponere matti-
monium dirimentia,ſicut potuit inhabiles reddendo perſonas ad occul-
tè contrahendum,irritando,& annullando tale matrimonium : cum antè
hanc determinationem eſſet matrimonium clandeſtinè contractum, ra-
tum, & legitimum ſicut ab eodem Concilio diffinitum eſt, in principio,
in c. 1. non ergo eccleſia Catholica errauit in hoc, neque errare poteſt,
quia ſpiritum ſanctum habet gubernatorem:nec hoc faciens eccleſia mu-
tationem facit, circa ſubſtantiam ſacramenti : quia ſicut, & nouum
S. Tho. 3. p.q.60. ar. 2. ſacramentum inſtituere non poteſt, quia talem poteſtatem non ha-
buit à Chriſto, ſic nec ſubſtantiam mutare; ſed tamen habet poteſta-
tem in aliquod ſacramento præuium, & cum perſonæ quæ contrahere
debent matrimonium,aliquid ſit præuium; & quod palam fiat, & non in
occulto etiam de præuijs ſit,poteſt eccleſia, & congruentiſsime. Hoc ec-
cleſiæ datum eſt, vt diſcernere poſſet inter perſonas quæ deberent con-
trahere, & modum quo nam, cum in matrimonio ſit obligatio non ad
horam, vel annum, ſed perpetuo vſque ad mortem vinculum indiſſolu-
bile, conſentaneum fuit hoc maturo iudicio perpendendum, & non te-
merè contrahi debet. Sicut, & in voto ſolemni etiam perſtringit, quo-
modo, & quando vinculum teneat indiſſolubile, quia traditio non ad
tempus, ſed vſque ad mortem eſt. Et quia in alijs ſacramentis à matri-
monio hæc non militat ratio,cõuenientiſsime de matrimonio tã peculia
ris,& vſque ad minima quæq; ab eccleſia ratio habita eſt. Et quia con-
tractus eſt humanus, quod vt diximus in alijs ſacramentis non eſt.

DE COGNATIONE SPIRITVALI.

Appendix ad illa quę de cognatio ſpirituali ab arti. 55. per nonnullos arti. dicta ſunt in 1. p. ſpeculi.

STATVIT ſancta Synodus, vt vnus tantum, ſiue vir, ſiue mulier,iuxta ſacrorum Canonum inſtituta,vel ad ſummum vnus,& vna baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant, &c.

¶ Quæ ergo ſunt de nouo conſideranda, & iuxta Concilij decretum addenda, vel mutanda, vel reſtringenda ad illa, quæ antiquitus de cognatione ſpirituali, & à nobis adducta in proprio loco,in prima parte art.56.ſunt hæc.

¶ Primũ ſancta Synodus ſtatuit, vt in baptiſmo ſolũ ſit vnus, ſiue vir,ſiue fœmina,qui de fonte leuet, quẽ patrinũ vocàmus,& ad ſumũvnus,& vna.

¶ Itaque ſancta Synodus non amittit plures patrinos, viros, vel mulie-
res;quia ſi duo adhiberi debent,vnus debet eſſe vir, & alter fœmina.

¶ Secundum quod ait eſt,quod inter huiuſmodi ſuſcipientem, vnum vel duos,inter baptizatum,& patrem,& matrem baptizati, & ſuſcipientem, ſit cognatio ſpiritualis.

¶ Hæc

¶ Hæc non ſunt de nouo, ſed ſecundum iura antiqua ita diſpoſitum eſt, vt patet in proprijs titulis in decretalibus, & in 6.

¶ Tertium, quod inter baptizantem, & baptizatum patremque, & matrem eius, ſit etiam cognatio ſpiritualis, hæc etiam ſunt ſecundum ius commune.

¶ Sed quod addit nouum eſt, quia dicit, tantum, ita quod non eſt fraternitas, quæ ſolebat eſſe inter filios baptizãtis, & leuantis, & ipſum baptizatum. Sed ſolum ille primus gradus cognationis ſpiritualis manet: & cæteri amplius excluſi ſunt. Et ob id nullum ad contrahendum matrimonium impedimentum eſt.

¶ Quartum quod ſtatuitur eſt, vt Parochus antequam baptizet, ſciſcitetur ab eis; ad quos ſpectat, Quem eligant ad ſuſcipiendum in baptiſmo, ſeu ad leuandum de fonte, vel in patrinum, quod idem eſt, & vnum, vel duos, ſi eligant ſolum ad ſuſcipiendũ in baptiſmo admittat: alijs ſecluſis.

¶ Quintum iniungit, vt Parochus in libro deſcribat nomina eorum, qui leuant, de fonte, & baptizatum, & eos doceat cognationem ſpiritualem quam contraxerunt; vt nulla ignorantia excuſari valeant.

¶ Sexto ſtatuit ſancta Synodus, Quod ſi alij aſsiſtentes baptiſmo attigerint, vel tetigerint baptizatum, ob hoc nulla cognatio ſpiritualis inſurgat, neque aliquod oriatur impedimentum pro matrimonio contrahendo. Quia tales non habentur, vt patrini, ſed ſolum ille vnus, vel alter, qui fuerunt ſelecti à Parocho antequam ad baptiſmum procederet. Et hoc diffinit ſanctum Concilium, non obſtantibus quibuſcunque in contrarium conſtitutionibus.

¶ Septimo ſtatuit, quod hæc ſeruentur, Et ſi Parochi negligentia ſecus fuerit factum, ad arbitrium ordinarij talis Parochus puniatur.

¶ Octauo ſtatuit ſancta Synodus ſimile in confirmationis ſacramento, vt cognatio ſpiritualis quæ in confirmatione oriri ſolet, non ſe extendat amplius niſi ſolum ad confirmantem, & confirmatum, illiusque patrem, & matrem, ac tenentem ad confirmationem. Hæc in c. 2. & addenda veniunt ad ſupradicta, vt diximus tanquam de nouo reſtricta, & ordinata.

¶ Eſt hic etiam aduertendum, quòd & ſi cognatio ſpiritualis olim extendebatur ad vxorem cognitam carnaliter, vt patet extra eod. tit. c. maritus, & in 6. eod. tit. c. vnico. Vt latè probatum eſt in art. 56. in 1. p. Speculi. poſt Concil. Trident. non extenditur. Quod patet, eo quod ſanctum Concilium voluit reſtringere gradus cognationis ſpiritualis: & cum ſolum expreſſa fiat mentio de cognatione inter baptizantem, & baptizatum, & patrem, & matrem eius, & inter leuantem, & baptizatum, &c. & nulla fit mentio de vxore cognita, Non eſt talis cognatio extenſa ad eã: ob id, & ſi Petrus leuans, vel baptizans cognatus ſit leuantis, ſeu baptizati: non tamen vxor eius. Et quia iſta in fauorem matrimonij poſita ſunt, oportet ſic ampliare. Nota.

¶ Etiam

Pij Quinti declaratio.

¶ Etiam est singulariter notandum, quod S. Papa Pius V. anno 1566. anno 1. sui Pontificatus ad dubium quoddam propositum. An scilicet personæ quæ contraxerunt ante Concilij confirmationem, in gradu olim prohibito, indigerent dispensatione post confirmationem Concilij, cum ante non valeret matrimonium. Summus Pontifex in quodam proprio motu declarauit, quod tales licite manebant in matrimonio sine alia dispensatione, dummodo essent coniuncti, in illis gradibus cognationis spiritualis, qui modo excluſi sunt in quibus potest matrimonium stare. Vt si. V. G. filius tenentis in baptismo, contraheret cum tenta, seu baptizata à patre, etiam si ante confirmationem Concilij Tridentini, nullum erat matrimonium, Vult Summus Pontifex, quod absque dispensatione aliqua, post confirmationem Concilij maneant in matrimonio. Eo quod ille gradus modo prohibitus non sit.

Appendix ex Conci. Tri. ad illa quæ de publica honestate olim.

¶ *Ad illa quæ de publica honestate, in iure olim diffinita, & latè tractata per nonnullos articulos, à 51. articulo incipiens in prima parte est addendum.*

IN cap. 3. sessionis prædictæ 24. de publica honestate loquens. Iustiæ publicę honestatis impedimentum, vbi sponsalia quacunque ratione valida non erunt, sancta Synodus prorsus tollit.

¶ Vbi sponsalia valida sunt, sancta Synodus discernit impedimentum publicę honestatis, non extendi vltra primum gradum.

¶ Hæc sunt notanda: nam olim in sponsalibus contractis post septennium inter consanguineos, vel affines, qui impedimentum ignorabant: etiam si nulla essent, oriebatur prædictum impedimentum. Vt patet ex cap. vnico, in 6. de sponsalibus, vt à nobis probatum est, in articulo 52. Modo est ablatum, itaque etiam si iuris præsumptione valida sint sponsalia, non oritur impedimentum, si modo nulla sint sponsalia, & vbi oritur impedimentum, in veris sponsalibus, non vltra primum gradum progressus est. Cum olim, vt ex iure constet, ad quatuor gradus erat extensio, vt in consanguinitate, & affinitate.

¶ Hic oritur Dubium, an hæc restrictio, quo ad publicam honestatem, vt solum in primo gradu, an etiam intelligatur in matrimonio de præsenti non consumato. Cum etiam impedimentum ex eo causatum publica honestas vocetur: an solum in sponsalibus de futuro teneat.

Solutio.

¶ Respondetur, quod hoc erat dubium, sed anno 1568. 8. Kalendas Iulij, à sanctissimo Papa Pio Quinto declaratio facta est: Vt restrictio facta in Concilio Tridentino, in sessione 24. cap. 3. circa impedimentum publicæ honestatis, vt non se extendat vltra gradum primum, sit intelligenda solũ in sponsalibus de futuro, & quando matrimoniũ de præsenti contractũ est, manẽt gradus, sicut olim vsq; ad quartũ, sicut in affinitate.

¶ *De*

De impedimento affinitatis.

CIrca impedimentum affinitatis, quod oritur ex copula illicita, etiã facta eſt reſtrictio in hæc verba, in c.4.

¶ Præterea ſancta Synodus, ex grauiſsimis cauſis adducta, Impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractum inducitur, & matrimonium poſtea factum dirimit: ad eos tantum, qui in primo, & ſecundo gradu coniunguntur, reſtringit.

¶ In vlterioribus vero gradibus ſtatuit huiuſmodi affinitatem, matrimonium poſtea contractum non dirimere, hæc ex concilio.

Appendix ad affinitate ad illa quæ ab ar. 47. dicta ſunt ĩ ſpeculo p nõnullos articulos.

¶ Ecce quo pacto cum olim ante Concilium Tridentinum, ex æquo currerent gradus affinitatis prohibiti, per legitimum matrimonium, & copulam illicitam: modo tamen reſtrictio facta eſt in contracta affinitate per copulam illicitam, ſolum ad duos gradus.

¶ Sed hic oritur dubium circa verba ſancti Concilij, quia ibi reſtrictio fit in gradibus affinitatis ortis per fornicationem, An etiam ſit intelligendum in gradu oborto ex adulterio: nam cum impedimentum oriatur ex omni copula illicita, ita oritur ex adulterio, ſicut ex fornicatione, vt 35.q.1.cap. Nec ea, & cap. diſcretionem, extra de eo qui cog. conſang. vxo. ſuæ, & c. tuæ fraternitatis, vt in prima p. arti. 47. late.

Dubium.

¶ Non ſatis mihi compertum eſt, quid ſit diffiniendum: nam pro vna parte eſt, quod patres in Concilio voluerunt huiuſmodi gradus ex illicita copula reſtringere, & vltram ſecundum non extendi, cum non amicitiæ, ſed inimicitiæ ortum habeant, ex illicita copula. Et ſic in vniuerſum videatur facta reſtrictio, ſiue ex fornicatione, ſiue ex adulterio, vt vltra ſecundum non extendatur.

Solutio.

¶ Ex alia parte eſt, quod ſancta Synodus ſolum ex fornicatione ortam affinitatem reſtringit: & cum fornicationis copula diſtincta ſit, ab illa quæ adulterij eſt: videtur quod affinitas orta propter copulam adulterinam maneat in eiſdem gradibus, ſicut ante Concilium, & ſolum reſtrictio facta ſit quando fornicaria eſt copula. Hæc cum ſint odioſa, quia contra commune ius reſtringenda, & non amplianda ſunt. Quapropter videtur dicendum, quod reſtrictio ſolum facta ſit in affinitate contracta ex copula illicita fornicaria, & non quæ ex adulterio. Nam ſpecies genus includit directe, cum ex genere, & differentia conſtet. Et in homine animal intelligitur, non tamen in genere includitur ſpecies. Nam qui animal dicit non ſtatim hominem, vel Leonem dicit. Sic etiam cum ſancta Synodus ſolum de fornicatione loquatur, quæ videtur tanquam genus eſſe ad adulterium, non ſequitur, quod eo, quod ex fornicatio coitu, ablatus ſit gradus, ſit ex adulterio.

¶ Qui vero affirmaret ibidem in fornicatione intelligi, etiam affinitatem

ortam

ortam ex adulterio, etiam habet pro se rationem. Quia vbi adulterium, & fornicatio est. Nam non potest intelligi adulterium, sine hoc, quod illicita copula fornicationis intelligatur. Et adhuc apponitur circunstantia, quæ in speciem aliam mutat, quia ad alienam est accessus, & ob id in adulterio duplex reperitur malitia, & fornicationis, & iniustitiæ, quia ad alienam accedit. Quapropter si restricti sunt gradus affinitatis contracti per fornicationem: & etiam manēt restricti, illi qui per adulterium. Quia in adulterio fornicatio etiam est. Et hoc videtur tenendum, scilicet, quod per fornicationem, sancta Synodus omnem illicitam copulam intellexit ad luxuriam spectantem. Neque hic modus loquendi est alienus, à diuinis literis: nam Thobias filio suo consulens ait. Attende tibi fili mi, ab omni fornicatione, vbi per fornicationem omnem intellexit luxuriam, adulterium, stuprum, & incestum, &c. Et Matth.5. quando Christus Redemptor noster docuit non esse relinquendam vxorem, excepta fornicationis causa, &c. Ibi per fornicationem intellexit adulterium, vt notum est, etiam ad Ephe. 5. & ad Colos. 3. & Actuum 15. & in multis alijs locis fornicatio generaliter, pro omni illicito concubitu sumitur. in præsentiarum ergo ita dicendum, & sentiendum, vt verbum illud fornicatio, significet illicitam copulam. Sic quomodocunque affinitas sit orta per illicitam copulam extendi nō debet vltra duos gradus. Quamuis illa quæ per licitam, maneant sicut ante per quatuor gradus prohibita.

Thobiæ.4.

Matthæ.5. & 19.

In fornicatione adulterium intelligitur.

Sūmi Pontifex declaratio.

¶ Hic etiam erit adnotandum, quod & adduximus de cognatione spirituali, quod summus Pontifex Pius Papa V. anno 1566. anno primo sui Pontificatus declarauit, quòd illi qui ante confirmationem Concilij Tridentini contraxerunt in gradu affinitatis, ex illicita copula causato 3. vel 4. quod possint esse, & manere in matrimonio post cōfirmationem Concilij factam, absque aliqua alia necessaria dispensatione.

¶ Hæc sint notata propter aliquos viros doctos, qui putauerunt legem antiquam in matrimonio, quo ad gradus prohibitos, hic in affinitate, & in cognatione spirituali, in publica honestate: solum fuisse quantum ad vim dirimendi, vt scilicet contractum in eis non sit dirimendum, sed tamen habere vim talem antiquam prohibitionem quantum ad vim impediendi: ita vt necessaria sit dispensatio ad contrahendum, in illis gradibus. Nos vero dicimus huiusmodi viros deceptos, & gradus ablatos à Concilio sic semotos esse, vt perinde sit, ac si non fuissent olim, & quantum ad vim impediendi, & dirimendi, & nullam esse necessariam dispensationē post Concilij Tridentini confirmationem. Et hoc est, quod sanctissimus Papa Pius Quintus declarauit in citata Extrauaganti exemplū ponens in gradibus affinitatis, ex copula illicita contractis, & in gradibus cognationis spiritualis. Et idem dicendum de gradibus in impedimento publicæ honestatis. Et idem responderet Summus Pontifex de

publica

publica honeſtate, ſi ab eo fuiſſet quæſitum, ſicut reſpondit de affinitate,& cognatione.

¶ *De impedimento raptus ſancta Synodus aliqua nouiter diſpoſuit quæ merito veniunt examinanda,& declaranda,ait in hæc verba.*

Appendix ex Conci. Trid. ad illa quæ de raptu in art. 25. in 1.p.

DEcernit ſancta Synodus inter raptorem, & raptam, quandiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit: nullum poſſe conſiſtere matrimonium.

¶ Hoc eſt nouum, nam olim iure canonico prohibitum non fuit, quod raptor virginem raptam, ſibi copulare poſſet. Extra de raptoribus c.1. & de adulte. c. 1. & c. placui, & c. de puellis 6. q. 2. Vt late probatum eſt in Speculo,in prima parte art. 25. Quod intellige de raptore virginis ſolutæ. Nam raptor alienæ ſponſæ ducere non poterat 27. q.2. c. ſtatutum. Modo tamen in Cõcilio diffinitum. Vt inhabiles iudicentur, & raptor, & rapta ad matrimonium: non ſimpliciter, ſed quandiu raptor raptam in ſua habuerit poteſtate. Nam eo modo quo de clandeſtine contrahentibus dictum eſt à Concilio fuiſſe ſancitum,vt ſint inhabiles ad ſic, clandeſtine contrahendum: non ſimpliciter,ſed ad ſic; eodem modo diffinitur de raptore, & rapta, vt quandiu rapta fuerit in poteſtate raptoris, non poſsit conſiſtere matrimonium.

Maio.in 4. d.29. q. 2. Couar. in 2. p. Epit. in 4.c. 3.

¶ Secundum,quod dicit ſanctum Concilium eſt. Quod ſi rapta à raptore ſeparata,& in loco tuto conſtituta, & libero,voluerit raptorem habere in maritum, poterit raptor eam ſibi copulare: ecce quo pacto non fuerunt ſimpliciter inhabiles declarati à ſancto Concilio, ſed ſolum quandiu non fuerit poſita in loco tuto, & libero.

¶ Tertium ſancta Synodus dicit de raptoribus, quod raptor, ac omnes illi conſilium,aut auxilium,& fauorem præbentes, ſint ipſo iure excommunicati,ac perpetuo infames,omniumque dignitatum incapaces, & ſi Clerici fuerint,de proprio gradu decidant.

¶ Hic conſiderandum hanc pœnam incurrere, quicunque vere fuerit raptor: ſiue rapiat virginem, ſiue ſolutam, ſiue nulli deſponſatam, ſiue alteri deſponſatam. Quia cum generaliter loquatur ſancta Synodus de omni raptore,cum raptor dicatur, qui non ſuam rapit, ſiue illa virgo ſit ſiue non, ſiue coniuncta alteri,ſiue ſoluta, ſequitur talem raptorem ipſo facto excommunicatum. Et non ſolum ipſum, ſed omnes qui conſilium præbuere, auxilium, aut fauorem ſunt ipſo iure excõmunicati. eſt enim canon latæ ſententiæ,& non ferendæ.

¶ Verum animaduerſione dignum eſt, quod rapere importat violẽtiam: ſicut rapina indicat. Quapropter qui violentiam non intulit fœminæ, etiam ſi à domo parentum ipſis neſcientibus egrediatur, & ad preces, vel perſuaſiones, vel ad dona viri mota puella, libere ſequatur virum

ſuadentem,non erit talis propriæ dicendus raptor, neque ipſa eſt rapta. Quia non fit ei iniuria ſi volens,& ſciens,parentes deſerat, & ſuadentem ſequatur. Quare talis vir, qui precio, vel precibus puellam ſolicitaret,vt è domo parentum egrederetur,ſi egrediatur,& eum ſequatur; non videtur, quod ipſo facto talis ſit excommunicatus, neque qui conſilium auxilium, aut fauorem, ad hæc dederunt: nam ſi raptor non diceretur, alicuius alterius rei neque rapinam committeret, ſi ab aliquo prece, vel precibus extorqueat, quod habet in ſua poteſtate. Similiter in propoſito. Quamuis ex alia parte furtum dicatur committere: quia iniuriosè contra voluntatem parentum puellam ſecum portat, quæ ſub parentum cura poſita de ſe ipſa deliberare non deberet, parentibus in conſultis. Itaque, & ſi talis de quo ſermo eſt aliunde grauiter peccare dicatur, raptor tamen dicendus non eſt; niſi puellæ, vel parentibus vim inferat, & puellam rapiat: & ſic excommunicatus ipſo facto non eſſet.

¶ Conſequenter etiam dicendum videtur, quod ille qui puellam ſollicitauit,prece,vel precio, per ſe, vel per interpoſitam perſonam, & puella eum ſequatur, clam patre, & matre: poterit eam ducere. Si modo fiat præſente Parocho, & teſtibus, iuxta diffinita de clandeſtinis matrimonijs. Neque opus eſt ad hoc, quod poſsit conſiſtere matrimonium, quod rapta ponatur in loco tuto, & libero, quia illa prohibitio, ſeu interdictum,ſolũ intelligi debet quãdo raptor vere raptor eſt,& dicitur.at ille qui ſuaſione attraxit raptor non eſt.Et quod ad raptum proprie neceſſario violentia debet inferri,vel ipſi puellæ,vel parentibus grafice, vt ſolet explicat Doctor. S. 2.2. quæſt.154.arti. 7. Vbi aſſerit ad raptũ oportere,vt violentia concurrat: alias ſi violentia non ſit, non erit raptus, neque talis dicetur raptor.

Nota. Quis dicatur raptor.

S. Th.2.2. q.154. ar. 7.

¶ Ecce quomodo quãdo non eſt proprie raptus matrimonium ſtare poteſt,& poſt Concil. Trid. quia ante Concilium dubium non eſt. Quo l ſi quis eſſet raptor,ſolutæ virginis, vel viduæ, poterat eam habere in vxorem,& quamuis eſſet impedimentum, quod contrahendum impediret, non tamen dirimit contractum,vt à nobis in articulo 25. in prima parte dictum, & elegantiſsime doctor Sanctus, in loco citato 2.2.q.154.arti.7. in ſolutione ad 3. argumentum.

¶ Comprobatur ex dictis error Martini de Magiſtris in ſuo de temperantia,qui auſus eſt affirmare, quod raptus ſic erat impedimentum ad contrahendum,vt etiam dirimeret contractum. Et nititur id probare ex multis capitulis 36. q. 1. & 2. Et ad probandum adduxit, quod raptor eſſet ipſo facto excommunicatus, & conſequenter incapax ſacramenti, ob id non poterat eſſe matrimonium. Probatur ex c. ſi quis, & c. ſi autem,& c. eos.

Q. de raptu error Martini de Magi.

¶ Sed tamen fatue locutus eſt Martinus: nam raptus non eſt ex illis quæ impediunt,

impediunt, & dirimunt, vt omnes doctores affirmant, & doctor S. in solutione ad 3. in loco citato, & secundum quòd affirmat est falsum, quia raptor olim ante Concil. Trid. non erat ipso facto excommunicatus: licet esset excommunicandus. Quia in citatis capitulis habetur, quod talis raptor postquam fuerit probatus talis, excommunicetur. Vt patet in cap. placuit, & in c. si quis. Ad illud quod dicebat, quod excommunicatus esset inhabilis ad recipiendum sacramentum: verum est, quod aliqua sacramenta recipere non potest, Sed tamen de matrimonio non est verum &c.

¶ Relicta ergo opinione Martini, reuerentes vnde sumus digressi, sit pro certo habendum, quod raptus violentiam requirat: & qui vere raptor, est inhabilis, quousque rapta in loco sit tuto, & libero, & ipso facto est excommunicatus per Concilium Tridentinum, & ante non erat. Si vero nullam intulit vim fœminæ, neque parentibns non est proprie raptus. Neque vir dicendus est raptor, neque Concilij determinatio cum eo loquitur.

¶ Sed offert se vnum dubium: an id quod de raptore dicitur, quòd sit inhabilis, &c. Et ipso facto excommunicatus, possit intelligi de fœmina, si rapiat aliquem virum, de domo paterna, vt ei coniungatur in matrimonio. Hoc rarum est, fateor, sed tamen contingere potest, vtrum Concilium se extendat ad fœminam. Dubium.

¶ Respondetur, quod non est idem intelligendum de puella, si virum trahat, vel rapiat. Primo quia in iure non est expressum, & nunquam fœmina, pœna raptoris punitur. Item quia raro contingit propter imbecillitatem sexus, & pudorem, quod puella virum rapiat. Item quia raptus, est velut medium ad stuprum, at vir non est stupri capax passiue, sicut fœmina est. Ob id quæ in decreto posita sunt de raptore; non sunt extendenda ad puellam. Solutio.

¶ Quartum, quod in sancto Concilio de raptoribus puellarum additur: tenetur raptor Puellam, siue eam duxerit, siue non dotare decenter arbitrio iudicis.

¶ Hic aduertendum, quod & si secundum probatos doctores, puellam consentientem, stuprator in foro conscientiæ dotare non teneatur, quia volenti, & consentienti iniuria non fit; Si tamen iniuriam infert violenter corrumpendo, obligatur in foro animæ ad iniuriam resarciendam, & ad damnum illatum ob amissam integritatem. Verum sanctum Concilium Tridentinum in foro exteriori loquens raptoribus pœnam apposuit de dotatione puellæ: Vbi non attendit, si volens, vel violentia, fuerit à raptore cognita: neque attẽdit, si rapta virgo erat, vel corrupta, quia dicit mulierem raptam tenetur dotare, & tenetur dummodo sit raptor. Sed quia hoc pœnale est, ante condemnatiouem non tenetur. Et quantum assignabit pro dote, ad arbitrium iudicis erit. Quia ei relin-

Ludouic⁹ Meſsia. Nota. quit iudicandum ſancta Synodus, vt patet ex verbis expreſsis. De quo vide doctum iuris peritum Ludouicum Meſsiam Pontium de Leon, in ſuo illo tractatu explicationis pragmaticæ de taxatione tritici concl. 9. num. 18.

¶ In calce vnum conſideratione dignum duxi, quod Sanctiſsimus Pius Papa Quintus, proprio motu decreuit quod in literis diſpenſationem, ſuper aliquo gradu conſanguinitatis, vel affinitatis, aut alias prohibito ponatur clauſula, ſi mulier rapta non fuerit, & ſi ſcienter, &c. ſunt hæc notanda.

Appendix de vagis. ¶ *Sancta Synodus volens remedium apponere circa matrimonium illorum, qui vagi ſunt, & certas ſedes non habent, Præcepit Parochis in hæc verba.*

Primum. SAncta Synodus Parochis præcipit, ne vagantium matrimonijs interſint, Niſi prius diligentem inquiſitionem fecerint.

¶ Ecce quo pacto ex præcepto tenetur Parochus ad diligentem inquiſitionem, antequam vagi homines admittantur ad matrimonium. Et cum in omni matrimonio, etiam non vagantium, teneatur Parochus iuxta declarata in principio, de publicatione, & inquiſitione impedimentorum illorum, qui ſunt in matrimonio coniungendi, ad maiorem tenetur cum extraneis, & alienigenis, & ignotis. Ob id graue peccatum eſſet, ſi Parochus tales admittat abſque examine exactiſsimo.

¶ Et ſi vbicunque locorum, hæc conſiderare decet miniſtrum, maxime in nouo orbe neceſſarium eſt, quia experientia docuit huiuſmodi homines vagos inquietos, facile quocunque ventus ſpiret mobiles, duas accipere in matrimonio, affirmantes ſolutos eſſe ab vxoribus, cum tamen fallacia deprehendatur. Ob id magna cum difficultate, & raro admittendos eſſe cenſeo. Et in antiquo orbe, & Hiſpania veteri teſtis ſum oculatus: me vidiſſe publice pœnitentiam agere ab inquiſitoribus damnatum ob id, qui non ſemel atque iterum viuente propria, & prima vxore aliam duxerat, ſed ſepties in diuerſis locis aliam, & aliam in facie eccleſiæ ſibi copulauerat.

¶ Secundo, ſancta Synodus circa matrimonium eorum qui vagantur, ait, vt re delata ad ordinarium, & declarata ab eo: licentiam obtineant, coniungendi huiuſmodi vagos homines.

Nota. ¶ Eſt conſideratione dignum, non eſſe relictum in voluntate Parochi, vt vagos homines in matrimonio iungat: etiam quantumcunque exactiſsimam fecerit diligentiam: Sed adhuc inquiſitione ſufficienti peracta neceſſarium eſt licentia obtinere ab ordinario. Et quidem ſub præcepto, id eſt: Quia ſub illo verbo præcepit ſancta Synodus cõtinetur vtrunque: & diligentem inquiſitionẽ facere antequam aſsiſtat matrimonio hominis vagantis, & ignoti, & quod cauſa cognita, deferat ad ordinarium, &

ab

ab eo habeat licentiam. Itaque, & si Parochus, habeat facultatem ab ordinario ministrandi sacramenta suis subditis, & cognitis, casus hic reseruatus est Episcopo, coniungendi vagos in matrimonio: Et sine licentia ordinarij non potest id peragere. Quamuis si fiat dummodo alia seruentur quæ necessaria sunt, vt coram testibus, & præsente proprio sacerdote, verum erit sacramentum.

¶ Attendendum videtur, quod etiam si vnus eorum, qui matrimonio copulandus venit, sit notus, & incola, & propriam habeat sedem, & subditus Parochi, &c. Si tamen alter sit vagus, & alienigena, non ob id poterit absque licentia ordinarij Parochus, matrimonio assistere. Quia cum periculum, cui obuiare intendit sancta Synodus, æque maneat quando alter solum est alienigena, sicut si vterque: Cum quando vterque est vagus, tenetur licentiam ab ordinario obtinere, & tenebitur quando solum alter vagus est.

¶ Quando dictum est de licentia ordinarij requisita intelligatur, vel eius officialis, qui prouisor dicitur, quia idem tribunal est, vt supra diximus.

¶ Sed offert se se dubium pro religiosis in nouo orbe, quibus ex speciali concessione datum est à Sanctissimo Papa Pio Quinto, qui nunc ecclesia gubernat Catholicam, vt supra adduximus, posse assistere matrimonijs incolarum noui orbis, Dubium inquam est. An vagos homines quorum numerus non exiguus est, Ibidem copulare possint in matrimonio, & assistere, facta inquisitione diligenti de impedimentis, &c. Sine licentia ordinarij. An possint ipsi religiosi virtute priuilegij absque alia licentia id facere licite. Et augetur dubium: An possit religiosus in nouo orbe virtute prædicti priuilegij etiam non sibi subditos, & commissos illos, qui sub nullius sunt peculiari cura, sed tanquam destituti ministro sunt, & velut vagi habentur, copulare: & eorum matrimonijs interesse, absque licentia aliqua particulari ordinarij, vel alterius. Dubium.

¶ Pro dubij resolutione considerandum prius videtur, Quod vagos huiusmodi possumus considerare multipliciter: in rigore illi vagi sunt, qui nullum habent domicilium proprium, sed hac & illac vagantur. Alij sunt vagij qui quamuis illius loci non sint indigenæ, tamen habẽt sedem, & domicilium, & admodum incolarum se habent quiete morantes. Alij dici possunt vagi respectu ministri, quia nullum habent determinatum ministrum, qui ipsorum curam gerat: quantumuis ipsi tales pacifice, & quiete viuant: vt sunt plures in nouo orbe, qui ministerium habent, & consequuntur à Religiosis, qui ad tempus perambulant bene faciendo, & prædicando, babtizando, & cætera sacramenta ministrando, ad locum perueniunt, vbi minister proprius non est. Vagus homo multipliciter considerat tur.

¶ Sunt loca hæc distantia, & non satis congrua pro habitatione religiosorum, quæ de visita vocantur non certa, & determinata: sed vbi diuersi ministri ex diuersis locis egredientes ad tempus solent ministrare.

¶ Alio

¶ Alio modo large dici poſſet quis vagus, quando & ſi habeant miniſtrum, proprium abſens tamen eſt,& tranſitum habet, alius miniſter,qui in alio loco ſuum habet certum miniſterium, & proprias ſibi ſubditas oues: quibus ex officio ſolet miniſtrare. An talis poſsit matrimonio illorum aſsiſtere, inconſulto proprio Parocho,vel ordinario.

1.propoſi. ¶ Prima propoſitio. Vagos ſecundo modo, qui indigenæ cum non ſint, proprium habent incolatum: religioſus in nouo orbe, diligentia facta, & inquiſitione, poterit in matrimonio copulare ob priuilegium ſibi cōceſſum. Hæc eſt clara: nam cum poſsit ſibi ſubditis prouidere, & miniſterium impendere ex officio,& hic (qui quamuis alias alienigena incolatum habet proprium, ſit ſubditus) poterit matrimonij ſacramentum miniſtrare,ſi nihil obſtet aliud.

2.propoſi. ¶ Secunda propoſitio. Vagos primo modo,qui proprie vagi ſunt,& inquieti, qui nullum habent domicilium, religioſus ex priuilegio miniſtrans,& volens tales coniungere, ex præcepto tenetur iuxta decretum Concilij inquiſitionem diligentem facere,& peculiarem: verum(hac facta) non videtur ordinarij, vel ſui officialis particularis neceſſaria licētia. Hæc propoſitio cum duas habeat partes, quo ad primam nullam patitur difficultatem, quia ex æquo currunt quilibet Parochus, & religioſus.

¶ Quo ad ſecundam in qua eſt difficultas probatur. Quia religioſus miniſter in nouo orbe, ex priuilegio, & ſpeciali licentia miniſtrat ordinarij: (quia ex ſpeciali licentia Summi Pontificis,) vt patet in priuilegio, qui primus, & principalis totius eccleſiæ Catholicæ eſt,& hoc quantum ad miniſterium, vt hactenus fieri ſolitum erat ante Concilium Tridentinum: ſed ante Concilium Tridentinum ex ſpeciali priuilegio Leonis 10 & Adrian. 6. poterant huiuſmodi matrimonijs aſsiſtere, ergo, & modo poſt Concilium poterunt: ſine aliqua alia ſpeciali licentia ordinarij.

¶ Ratio confirmatur ex verbis expreſsis in priuilegio nuper conceſſo à Sanctiſsimo Papa Pio Quinto,vbi dicitur, quod miniſtri in ſacramentis conferendis,& matrimonijs coniungendis ſe habeant vt ante; ordinarij, vel cuiuſque alterius licentia minime requiſita. Si ergo licentia neceſſaria eſſet ordinarij, Iam nihil importaret priuilegium in illa parte,cum tamen neceſſario aliquid debeāt importare, patet in c. Abbate de verb. ſignificatione.

¶ Habent religioſi in nouo orbe virtute priuilegij aliquid vltra miniſtros Parochos,quibus ab ordinarijs cōmiſſa poteſtas eſt. Quibus & ſubiecti ſunt immediate. Ob id Parochi, huiuſmodi vagos homines, non poterunt coniungere,etiam facta diligenti inquiſitione, ſine ſpeciali licentia ordinarij. Religioſi tamen poſſunt, quia ſpecialiter videtur conceſſum,à Summo Pontifice in priuilegio.

3. concluſio. ¶ Tertia propoſitio. Vagos tertio modo, qui nullum habent determinatum

natum miniſtrum,ſed à diuerſis,in diuerſis temporibus,miniſterium ſuſcipiunt, poterunt religioſi in nouo orbe, virtute priuilegij Pij Quinti coniungere. Patet quia ſi non poſſent cum ipſi vere ſint incolæ,& quiete viuentes in ſuis domibus, maxime eſſet, quia non ſunt deputati tales, tanquam oues propriæ, quibus ſit miniſtrandum: Sed hoc non obſtat. Ratio, quia licet in priuilegio ſit conceſſum miniſterium, vbi contingit miniſtratio deputatis, manet tamen ex alia parte clauſula, & conceſsio priuilegij (ſicut hactenus conſueuiſtis,) & quia ante Concilium Tridentinum, ex ampliſsima conceſsione, & Leonis Décimi, & Adriani Sexti, religioſi in nouo orbe poterant, prædictis miniſtrare, & eorum matrimonijs aſsiſtere, & poterunt modo. Et adde, quia alias ſi religioſi non poſſent, manerent deſtituti tales miniſterio: quod dicendum non eſt. Ergo abſque alia licentia quando contingat,iter facere,poterit religioſus ſine aliqua alia licentia,ſicut alia ſacramenta,& matrimonium miniſtrare. Et de hac non videtur dubium. Item quia in priuilegio conceditur expreſsè, vt poſsint matrimonijs aſsiſtere, vbi contingat religioſos eſſe, de licentia ſuorum Prælatorum.

¶ Quarta propoſitio. Vagos quarto modo, quos large dicere poſſumus: (improprie tamen:) qui miniſtrum habent certum deputatum,ſiue regularem,ſiue ſæcularem,quamuis præſentem non habeant, Religioſus in nouo orbe, etiam peractis neceſſarijs præambulis ad matrimonium: coniungere non poteſt. Patet primo, quia eſt de directo contra verba ſancti Concilij,quæ in aliam partem interpretari non poſſunt: vt ſcilicet nullus non proprius ſacerdos ſub pœna ſuſpenſionis aſsiſtat, vel benedicat nubentes. cum ergo talis religioſus proprius ſacerdos nõ ſit; quia proprium habent,vt ſuppono,ſequitur quod non poterit. 4.propoſi.

¶ Secundo ſi poſſet, forte eſſet ex virtute priuilegij conceſsi à Sanctiſsimo Papa Pio Quinto, ſed non poteſt ex virtute illius,quia ibi dicitur de religioſis, qui habent officium animarum in locis ſignatis, vel de ſimili licentia ſignandis à ſuis Prælatis: Sed locus vbi contingat religioſum tranſitum facere (vbi habent proprium miniſtrum) etiam abſentem non eſt, ei ſignatus: ſequitur ergo quod non poteſt religioſus,tales coniungere ſine licentia proprij. Et ſi aliquis id faceret, ſuſpenſus eſſet, & incideret in pœnas appoſitas à ſancta Synodo Tridentina.

¶ Et quamuis ante Concilium Tridentinum, quando loca non erant ſignata religioſis,ob paucitatem miniſtrorum, fuerit aliquando vſus virtute amplæ conceſsionis Leonis X. & Adriani VI. Quia currebat pia interpretatio ratihabitionis reſpectu omnium religioſorum: modo tamen poſt celebrationem concilij, vbi tam expreſſa mentio de modo, quo celebrandum eſt matrimonium, & poſt conceſsionem priuilegij Pij V. vbi in locis ſignatis,poteſtas cõceditur,& ſignandis,& non vbi ſunt alij miniſtri ſignati, non poterit religioſus aſsiſtere licite, matrimonijs eorũ. Et Nota.

dato

dato in transitu sacramenta necessitatis ministrare possent non sibi subditis. vt baptizare periclitantem, extreme laborantium confessionem audire, non tamen posset in necessitate, etiam extrema matrimonio copulare: etiam alijs adhibitis necessarijs, vt supra diximus; quia hoc sacramentum necessitatis non est, vt supra duo dicta, scilicet Baptismus, & Pœnitentia: hæc obiter sint dicta, latius alibi ex proposito dicendũ erit. Pro nunc tamen hoc tenendum videtur, quod supposito priuilegio Summi Pontificis Pij Quinti, concesso ad instantiam Regiæ Maiestatis Philippi Secundi Regis Hispaniarum, pro religiosis in nouo orbe, attendentes ad verba, vt sonant, & ad petitionem; supposito etiam quod fere per nouam Hispaniam, loca vbi fratres habitant sunt distincta; & quæ proxime adiacent, etiam videntur signata, Et est, ac si per Parochias populi, diuisi essent. Videtur inquam, quod religiosi ministerium solum poterunt licite adimplere, absque licentia diœcesani, vel cuiuscunque alterius: in locis illis quæ pro suo districto sunt signata: & non amplius. Et si contingat ministerium exercere vltra casum necessitatis in sacramento Baptismi, & Pœnitentiæ licite, non posse fieri sine speciali licentia proprij, vel dicœcesani, quia priuilegium nuper concessum non videtur ad id extendi in noua Hispania, secus esset in prouintijs, vbi non est ministrandorum facta, & signata diuisio, & cuilibet datur ex Prælatorum licentia, munus prædicandi, & sacramenta ministrandi, vt olim à principio in nouo orbe.

Considerandum.

Appendix ad illa q̃ in 9. articulo dicta sunt.

¶ *Sancta Synodus prouidere volens illis, qui libertatem non habent in matrimonio, sub istis verbis ait.*

PRæcepit sancta Synodus omnibus cuiuscunque gradus dignitatis, & conditionis existant, sub anathematis pœna: quam ipso facto incurrant, ne quouis modo directè, uel indirectè, subditos suos, uel quoscunque alios cogant, quominus libere matrimonia contrahant. Hæc in c. 9.

¶ Hic multa sese offerunt declaranda, maxime illud anathema, quod ipso facto incurrendum declarat, quid importet.

¶ Quæritur ergo, an anathema idem sit, quod excommunicatio, & uidetur quod sic. Quia anathema ille dicitur qui segregatus est ab hominum consortio, sed excommunicatus est huiusmodi.

¶ In contrarium est, quia in Concilijs diuerse cum sint uoces, excommunicare, & anathematizare, quem excommunicat aliquando, & simul anathematizat: & aliquando anathematizat, & non excommunicat: & aliquando excommunicat, & non anathematizat, Vt est uidere in Concilio Tridentino, & in hac sessione 24. Vbi raptorem ipso facto excommunicat, & non anathematizat. Et hic quando præcipit, ut nullus uim inferat copulandis in matrimonio, anathematizat: & non excommunicat. Et in

alijs

alijs locis ſæpe poſt excommunicamus eſt, & anathematizamus, patet in cap. excommunicamus, primo, & ſecundo de hæreticis, & in c. cum non ab homine, de iudicijs, &c.

¶ Pro ſolutione dubij notandum vocem hanc anathema, vt docet pater Auguſt. ſuper nume. cap. 41. & in Epiſtola 178. Græcam eſſe, & anathema idem eſſe, quod deteſtabile aliquid, & abominabile, videatur. Et ex Paulo id videtur conſtare. Vbi Corinthios docens, ait. Qui non amat dominum ſit anathema 1. maledictus. Et Chryſoſt. Hom. 16. ſuper Epiſtola ad Roma. exponendo, quid anathema ſit ait. Quemadmodum anathema donumque, id quod Deo oblatum dedicatur, nemo eſt, qui temere manibus contingere audeat, neque ad id proprius accedere; Sic & eũ qui ab eccleſia ſeparatur, ab hominibus abſcindens atque tanquam longiſsime abducens, hoc nomine à contrario, ſcilicet appellat, magno cum terrore omnibus interminatus, ab eo, vt ſeparentur, & pedem referant. Anathemati enim, honoris gratia appropinquare nemo audebat, ab eo autem qui ab eccleſia abſciſſus erat, ex oppoſito omnes ſententia ſeparabantur. Quapropter ſeparatio quidem tum hæc, tum illa ex æquo, à vulgo alienatio erat, ſeparationis vero modus non vnus, ſed illi contrarius. Ab illo enim abſtinebant tanquam Deo dicato: ab hoc autem diſcedebãt tanquam à Deo alienato, & ab eccleſia abſciſſo. Hæc Chryſoſt. idem fere Athanaſius ad Romanos 8.

Auguſt.

Chriſoſt.

Athanaſi.

¶ Hieronymus dictionem anathema Hebræam putauit cap. primo in Commentarijs Epiſtolæ ad Galatas. Et de hoc plura notatu digna, vide apud Couarru. in c. alma mater de ſententia excommunica. par. 1. §. 8. Et vide Alphõſum à Caſtro, lib. 2. de iuſta punitione hæreticorum c. 20. Prima concluſio.

Hierony. Caſtro. Couarru.

ANathema ab excommunicatione maiori, certum eſt differre, quoad ſolemnitatem. Patet ex c. debet 11. q. 3. Vbi Gratianus ponit ſolemnitatem anathematis diſtinctam ab excommunicatione maiori. Nã debent Epiſcopum anathematizatem. 12. Sacerdotes circunſtare, atque lucernas ardentes in manibus tenere: quas in fine anathematis proijcere debent in terram, & pedibus conculcare: atque poſt epiſtola per parochias mittitur, continens excommunicatorum nomina, & cauſas.

1. conclu.

Differẽtia inter anathema, & excõicationẽ maiorem.

¶ Secunda concluſio. Anathematizare ſolis Epiſcopis videtur cõpetere, & non alijs inferioribus. Hæc probatur ex tex. allegato Gratiani. Probatur etiam ex gloſſa communiter recepta in c. cum ab eccleſiarum prælatis. de offi. ord. & probari poteſt ex conſuetudine in concilijs, vbi nomẽ anathema, & anathematizamus frequentiſsimum eſt.

2. conclu. Gratianꝰ.

¶ Tertia concluſio. & ſi anathema, ab excommunicatione minori diſtingui ſit manifeſtum, interdum videtur, quod anathema ab excommunicatione maiori non diſtinguantur.

3 conclu.

¶ Prima pars est apertissima: nam maius vinculum, & maiorem execrationem, & aliam à communicatione hominum separationem, anathema importat, quam minor excommunicatio: quæ cum solo veniali peccato incurri est frequentissimum: & à qua, quilibet sacerdos qui à peccatis absoluit, potest absoluere.

¶ Secunda pars conclusionis: Quod aliquando ab excommunicatione maiori non distinguatur, ex cap.engeltrudam.3.quæst.4.constat.vt intelligit doctissimus Couar.in loco citato, & vt infra dicemus, in hoc decreto concilij, distincte capitur.

4.Conclu. ¶ Quarta conclusio. communiter anathema aliquid supra excommunicationem maiorem videtur superaddere, quando simul ponitur in concilijs seu Pontificum sanctionibus. Pater quia si idem penitus importaret excommunicatio, & anathema non poneretur sub coniunctione vnum post aliud, quia esset quid superfluum, & nugatio, quæ improprietas absque euidenti ratione concedenda non est. Quod superaddat probari potest, Quia vbicunque duo ista verba excommunicamus, & anathematizamus iunguntur posteriori loco ponitur anathematizamus: Vt notauit Castro in loco citato.Et quod superaddat etiam terrorem, vel solemnitatem quandam, probat doctissimus Couarruuias ex cap. cum non ab homine, de iudicijs. Vbi Panorm. nu.23.& Decius.num.13.Barba.Abbas in cap. cum ab ecclesiarum Prælatis, de officio ordinario, in terrore, & solemnitate differre dicunt, & si quo ad effectum æquiparentur. In quo sensu intelligendus venit Syluester,titulo excommunicatio 1.q.vlt.quando dicit idem esse excommunicationem maiorem, & anathema.

Syluester. Quamuis Castrẽsis in loco citato, Syluestrum errasse dicat: Sed modestius agendũ videtur,ob autores graues citatos, qui in effectu esse idem putent, quamuis aliquid superaddat.

5.conclu. ¶ Quinta conclusio.Quia prorsus idem non sunt excommunicare, & anathematizare, cum saltem, vel solemnitatem, aut terrorem, amplius importet anathema.Defunctus à viuis, potest anathematizari, non sic tamẽ potest excommunicari proprie: quia filij solent interdum anathema dicere suis parentibus defunctis, detestantes, & abominantes, quia forte parentes dum viuerent, fuerunt suarum rerum prodigi. Et tamen non excommunicantur, neque excommunicari possunt.Imo neque qui haberent authoritatem excõmunicandi, possent defunctum excommunicare, cum tamen anathematizent. Patet in concilio Constantiensi anathematizatur, Vuiclef hæresiarcha defunctus, & 6. Synodus plures maledixit, & male inprecatus est iam mortuos damnatos: & ecclesia aliquando defunctos si anathematizando excommunicat, Non id facit, vt sententiam proferat excommunicationis in defunctos, Sed eos declarat excommunicatos decessisse, vt suffragijs non adiuuentur fidelium qui in vita non fuerunt declarati tales. de quo in 4. distinct. 22. quæst. 2. artic. secundo,

in

in fine. Et ſic quando alicui dicitur in concilio anathema ſit illi, Ibi anathema pro maledicto debet capi. vt in cap. ſi quis Epiſcopus extra de hæreticis. Et huius cap. exactam declarationem qui voluerit videat in Caſtro de iuſta punitione hæreticorum. c. 20. lib. 2. Quamuis quidam non pœnitendus autor in ſuo de indulgẽtijs diſputatione 7. conẽtur probare, eccleſiam aliquando defunctum excõmunicare, ſed alibi ſuo loco latius. Michael de Medina.

¶ Sexta concl. In loco citato, quẽ ſumpſimus declarandum de illis, qui cogunt aliquẽ ad matrimoniũ, ibi anathema: non pro excõicatione maiori ſumitur, ſed pro maledictione, ſeu execratione: Probatur, quia vt ſupra diximus iſti duo differunt excõmunicatio maior, & anathema, & ſi non ſemper, vt in plurimum, & aliquid importat vnum, ſupra aliud. ergo nõ ſemper pro eodem. Ergo oportet ex coniecturis agere, quando alias non conſtat, quando ſit diſtinctio; ſed quod ſic ſit, patet, quia in eadem ſeſſione concilium cum ipſo facto raptorem dicit excommunicatum. c. 6. in c. 9. de cogentibus ad matrimonium, anathema dicit. ſi ergo excommunicatos vellet non diſtinctis vteretur verbis. Sed eiſdem, vt magis conſtaret. Quapropter mihi perſuaſum habet ibidem eſſe execrationem, & maledictionem. Et quod talis ſit alienus à conſortio eccleſiæ. Et quod ſolẽniter ſit talis maledicendus. Hæc ſint addita ad illa, quæ ex propoſito de coactione, tractata ſunt iuxta nouum decretum ſanctæ Synodi Tridentinæ. 6. conclu.

¶ Hæc videbantur addenda, ad illa, quæ in art. 8. in hac p. 5. de coactione, quo ad matrimonium quæ in ſancta Synodo Tridentina ſunt appoſita.

¶ *Sancta Synodus Tridentina circa tempus in quo nuptiarum ſolemnitas fuerat olim interdicta, nonnulla moderatur, cap. 10. in eadem ſeſſione in hæc verba.*

Appendix ad 14. arti p.

Primum.

AB Aduentu domini noſtri Ieſu Chriſti, vſque ad diem Epiphaniæ, & a feria 4. cinerum, vſque in octauam paſchæ incluſiue, antiquas ſolemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obſeruari, ſancta Synodus præcipit.

¶ In alijs vero temporibus nuptias ſolemniter celebrari permittit quas Epiſcopi, vt ea qua decet modeſtia, & honeſtate fiant curabunt. Sancta enim res eſt matrimonium, & ſancte tractandum.

¶ Hic nulla ſeſe offert intelligendi difficultas, quippe quæ aperte concedat, quod olim erat prohibitum, vt late ex iure probatum in arti. 14. primæ partis, in hoc ſpeculo Coniugiorũ: nam cum ante, a tempore 70. eſſet interdictum nuptias celebrare, Sancta Synodus concedit licitè fieri poſſe, etiam in Septuageſima, vſque ad feriam quartam cinerum. Et cum tempore rogationum, etiam eſſet interdictum, vſque ad octauam Penthecoſtes etiam donat; vt illo tempore poſsint celebrari. Et obid antiquam tollit prohibitionem, hæc ſolum addenda erant.

Appendix ad art. 49. de dispensatione.

SAnctissimus Papa Pius quintus, proprium motum dedit, & suam mentem declarauit in dispensationibus, in gradibus prohibitis in matrimonio, in hæc verba.

¶ Sacramento, & libertati matrimonij, quantum cum Deo potest faueri statuit, & ordinauit. Quod de cætero in quibuscunque dispensationibus, quas pro matrimonijs contractis, aut contrahendis, inter viros, & mulieres, inuicem diuersis prohibitis, consanguinitatis, seu affinitatis, aut mixtis, ex communi seu, ab eodem stipite surgentibus, quicunque illi sint, dummodo primum quoquomodo non attingant, cum in eo sanctitas sua nunquam dispensare intendat, gradibus coniunctos, ab eadem sanctitate sua, & pro tempore existente Romano Pontifice, aut sede Apostolica impetrari, vel alias concedi contingerit, ac literis commissionibusque desuper etiam locorum ordinarijs faciendis, gradus remotior attendatur, trahatque secum propinquiorem, ac ob id sufficiat remotiorem, tantum gradum exprimere, obtentis tamen postea super propinquiore literis declaratorijs, iuxta Grego. & Clem. prædecen. huiusmodi constitutiones, quas quo ad hoc innouauit, & inuiolabiliter obseruari mandauit, dipensationes, seu dispensandi commissiones, ac desuper confectas literas, & processus habitos, per easdem dispensatis seu his, cum quibus dispensare mandatur, propter proximoris gradus, huiusmodi non expressione de surreptionis, vel obreptionis vitio, seu intentionis defectu notari non posse, sed in omnibus, & per omnia si suffragari, perinde ac si in literis, seu commissionibus huiusmodi de proximioris seu, vtroque gradu specialis, & expressa mentio facta fuisset. sicque per quoscunque iudices, & commissarios, etiam sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinales, sublata eis, quamuis aliter iudicandi, & interpretandi facultate. &c. Anno 1566. die 20. Augusti, anno primo Pontificatus. &c.

¶ Pro declaratione, huius est aduertendum, extra de consan. & affi. in c. cum dilectio. Fuisse diffinitionem olim Celestini 3. summi Pontificis: Vt quando dispensatio fit in gradibus prohibitis consang. & affinita. quando distantia ab stipite est in propinquo, & in remoto gradu, non sufficiat fieri mentionē de magis distanti gradu in dipensatione: sed opus sit, etiam meminisse gradus propinquioris.

¶ Et etiam est aduertendum in c. fi. eiusdem tituli ex Greg. 9. haberi, quòd inter duos, qui non æqualiter distant ab stipite tanta sit distantia inter eos, quanta est illius, qui magis a communi parente distat. Ex quibus iuribus est orta controuersia: an sufficiat in dispensationibus mentionem fieri, de gradu magis distanti, & quidem secundum determinationē Celestini, in cap. citato, cum dilectio, non sufficit, sed tamen ex determinatione Greg. 9 in cap. finali allegato sufficeret.

¶ Summus Pontifex, ergo hanc tollit controuersiam Pius quintus dicendo sufficere in dispensationibus memoriam fieri gradus distantioribus,

& al-

& allegat, & prædeceſſoris Greg 9. determinationem, quia illa eſt diſta n tia, quæ eſt illius, qui magis diſtat, & etiam Clementis Papæ 6. quę determinat, quòd hic S. Pius 5. & ſi nondum typis ſit excuſa verum eam citat conſtitutionem Calderinus conſilio 1. de conſanguinitate. Et ad textum citatum. c. cum dilectio. Reſpondendum, Ibi verum tenere in alia prouintia, vbi talis erat conſuetudo, intelligendi diſpenſationes, in gradibus prohibitis in matrimonio, vt non ſufficeret meminiſſe gradus diſtantioris, niſi etiam fieret mentio propinquioris. & ita glo. Abba. in c. prædicto, cum dilectio, & alij. Quem textum dicit ſingularem. Felin. in cap. finali colum. fina. de ſymonia, & eum allegat in cap. poſtulaſti de reſcriptis. num. 9. & 13. ex eo aduertens diſpẽſationem ex iure communi intelligendam eſſe, niſi conſuetudo eam ſtrictius interpretetur, hæc Felinus, & id etiam probat doctiſsimus Epiſcopus Segobienſis Couarru. in 2. p. Epitom. cap. 6. nu. 12.

¶ Tamen circa illa verba Pontificis ſummi Pij quinti, vbi dicit litteras declaratorias fore neceſſarias propinqui gradus, Eſt notandum, diſpenſationem in caſu, duplicibus literis fieri ſolitam. Primo enim literæ dantur, ſuper gradu propinquiori, non diſpenſatoriæ, quia ſufficit diſpenſatio facta, in gradu remotiori, cum tanta ſit diſtantia, & non maior: Sed ſicut literæ declaratoriæ, vt docet Philippus Probus in rubrica de cognatione ſpirituali, in 6. Et expreſſa ſunt verba ſummi Pontificis, vt modo ſic debeant fieri, ob id ſic tenendum.

¶ Qui vero defendunt ad literam textum ſeruandum, cum dilectio. Vt mentio fiat vtriuſque gradus, moti ſunt, quia in diſpenſationibus quæ odioſæ ſunt, mixtum ſub ſimplici non debet contineri, ſecundum communem opi. in c. ſing. de ſymonia, & l. 2. in principio. ff. de verbo. obliga. & in caſu, remotior gradus, ſimplex non eſt, Sed mixtus ex propinquiori, ergo diſpenſatio non ſufficeret & ſic glo. in regula cancella. 29. dictum text. intellexit.

¶ Falſa eſt huiuſmodi intellectio, quia mixtum, hic non reperitur, vt docte Epiſcopus Segouienſis in loco citato. Ob id ſufficit mentio fiat, de gradu magis diſtante, vt dictum eſt.

HIc ſeſe offert vnum dubium diſcuſsione dignum, circa illa, quæ in Speculo in hac p. prima, ar. 15. Sunt diffinita de impedimento voti ſimplicis, quod non dirimit contractum, ſed impedit contrahendum. Quãdoquidem contrahens poſt votum, ſi diſpenſationem non habet, mortaliter peccat. Et quamuis nos ibidem dubium tetigimus, quid eſſet reſpondendum quærenti: an debeat contrahere matrimonium, modo dubium eſt, an ſi quis poſt ſimplex votum commiſſum non conſulat, ſed petat à ſuo parocho, vt aſsiſtat ſuo coniugio ſeruatis omnibus illis quæ ſecundum iura antiqua ſeruanda ſunt. Et etiam illa quæ in concilio Tridentino decreta ſunt, an teneatur parochus, non obſtante quod ei conſtet de

Appendix ad art. 15 1. par.

voto

voto ſimplici aſsiſtere matrimonio eius, & coniungere tales nubentes, vel poſsit repellere, certo ſciens talem mortaliter peccare poſt votum ſimplex, etiam ſi non ignoret matrimonium validum fore ſemel contractum.

¶ Videtur, quod Parochus teneatur petentem ſacramentum coniungij ei dare, & quod non poſsit eum repellere, etiam ſi conſtet ei de voto ſimplici emiſſo. Qui debitor eſt alicuius tenetur, ex iuſtitia petenti dare, quod ſuum eſt: Sed Parochus eſt debitor adminiſtrationis ſacramenti, ergo petenti tenetur dare. Maior eſt manifeſta, & minor conſtat, ex Paulo. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros; & diſpenſatores miſteriorum. &c. Nam eo miniſter certus præfinitus, & conſtitutus, vt ad eum ſit acceſſus liber omnium fidelium, per cuius manus hæc pretioſa, quæ Deus in eccleſia ſua poſuit ſacramenta ſcilicet, Chriſti fidelibus communicari debent.

1.Corint.

¶ Secundo, ſi Parochus volenti in matrimonio coniungi. dūmodo alia neceſſaria ſint, denegat, facit ei iniuriā. Ergo peccat denegando, quod ſi peccat denegando, tenetur ei miniſtrare. Quod faciat ei iniuriam, patet quia liber eſt, & poteſt ſe ipſum alteri tradere in matrimonio, & non poteſt, niſi per hunc miniſtrum ab eccleſia conſtitutum: Quia ſic in concilio Tridentino eſt diffinitum. Ergo petendo, Parochus, iniuriam ei facit denegando, quia debitor eſt: alias hic maneret totaliter impeditus, quo ad ineundum matrimonium, quia nulla alia via poteſt, niſi per hunc miniſtrum.

¶ Tertio, ſi miniſter poſſet denegare ſacramentum matrimonij, & tanquam indignum hunc repellere, eo eſſet, quia poſt votum ſimplex mortaliter peccat contrahendo, ſed hoc non obſtat: nam miniſter peccatori de quo conſtat ei, in peccato eſſe, quia impœnitens, vel quia non vult recedere a peccato, tenetur ſacramentum Euchariſtiæ porrigere etiam ſi ſciat eum ad damnationem ſuſcipere. Ergo eadem ratione, imo maiori, tenetur non repellere à matrimonio; cum ad ſuſceptionem Euchariſtiæ, maior diſpoſitio in ſuſcipiente requiſita ſit, quam in matrimonio: vt conſtat. Nam de ſacroſancto Euchariſtiæ altiſsimo Sacrameuto, Paulus ait probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat. &c. Et hanc probationem ſancta Synodus Tridentina declarat eſſet per contritionem, & cō feſsionem peccatorum mortalium, non tamen de matrimonio ſic, ſed libere dicit, qui vult nubere nubat, melius eſt enim nubere quam vri. Sequitur ergo, quod Parochus petenti, poſt votum ſimplex ei miniſtrari ſacramentum matrimonij tenetur: Non obſtante, quod talis mortaliter peccet nubendo.

1.Cor.11.

Seſsio.13. cap.7.

1.Cor.7.

¶ In contrarium eſt, quod Chriſtus Redemptor noſter, ait nolite ſanctum dare canibus, neque margaritas proijciatis ante porcos. &c. Sed dare peccanti mortaliter in caſu eſſet ſanctum cani dare & ſacramentum,

In contrarium.

Matth 7.

quod

quod sanctum est, & sanctificat, indigno peccatori daretur in casu.

¶ Pro decisione dubij considerandum, quòd minister qui sacramentum ministrare habet matrimonij, vel est proprius qui habet oues sibi peculiariter commissas, & qui petit, est vna ex eis. Vel est sacerdos, qui ex commissione potest ministrare, vel ex licentia proprij, vel de licentia ordinarij, vel ex priuilegio concesso, ei qui petit. Primo no.

¶ Secundo etiam notandum, ꝙ talis minister qui est proprius, vel habet facultatem a proprio, vel scit votum simplex emissum a volente contrahere, & petente secrete, siue in confessione siue extra confessionem. Vel scit tale votum emissum, etiam si simplex, publicum esse, & notorium: eo modo quo publicitas, & notorietas, secundum iura, & doctores requisita est.

¶ Tertio etiam notandum, ꝙ talis qui petit coniunctionem in matrimonio, potest petere in secreto, vel potest petere in publico: in secreto esset, si Parochum adiret, & duos adduceret secum testes necessario adhibendos, post diffinitionem conci. Tri. vel potest petere in publico, in ecclesia coram multitudine inter missarum solemnia, in quo tempore ad monitiones publice, debent fieri iuxta præscripta in prædicto concilio.

¶ Quarto etiam considerandum venit, ꝙ talis qui post omissum votum simplex petit, vel dispensationem habet; & hoc fatetur ipse, vel non habet dispensationem, sed tamen dicit velle contrahere non obstante voto.

¶ Prima conclusio. Qui post simplex votum, contrahere petit a sacerdote non proprio, penitus non est audiendus, sed reijciendus. Hæc est manifesta, quia sacerdoti non proprio, est interdictum matrimonio assistere. Imo non solum mortaliter peccaret, sed esset suspensus ipso facto, vt late probatum est, supra quando de matrimonio clandestino tractatum est. Non enim est minister sacerdos, eo quod sacerdos sit, huius sacramenti matrimonij etiam in extrema necessitate. Nam & si sacerdos quilibet in extremis existenti, posset baptismi sacramentum, & pœnitentiæ ministrare, quia hæc sunt sacramenta necessaria. Non tamen posset in illa necessitate matrimonij sacramentum ministrare, quia necessitatis non est, vt supra diximus. 1. conclu. Nota. 2. conclu.

¶ Secunda conclusio. Sacerdos (non proprius) quamuis sibi commissum a proprio, vel ab ordinario, vel a Pontifice ex priuilegio, petentem matrimonio copulari, post votum simplex, sine præuia dispensatione, siue sit in secreto, siue in publico, siue votum, sit secretum, siue publicum reijcere debet, & nullo modo in matrimonio coniungere. Hæc plures habet partes, & facile probatur. Patet, quia quicunque alicui præbet peccati occasionẽ, vel fauet, aut fouet peccatũ, peccat, sed minister qui proprius non est, si petentem post votum simplex audiret, occasionem daret, & faueret, & foueret, peccatũ, quia talis contrahens mortaliter peccat. Sequitur, ergo quod sacerdos non debet audire, siue secrete, siue publice petat.

Patet.

Patet, quia si teneretur audire, esset, quia habet licentiam a proprio: sed hoc non obstat, quia licentia non est ad dissipationem, sed ad ædificationem: Neque ea vti debet, sed potest reijcere, quia si oculus tuus, vel pes tuus scandalizat te, proijce abs te, docet Christus. Cum ergo scandalizet
Matth. 5. in casu talis licentia: cum cooperatur peccato mortali alterius, sequitur, quod est reijcienda: nam damnatione digni sunt, non solum, qui faciunt,
Rom. 1. sed qui consentiunt facientibus. In casu enim potius mortem subire debet, quam proximo in mortali fauere.

¶ Item, quia si talis sacerdos non posset reijcere petentem esset, quia ei tenetur, & debet reddere, sed talis, vt suppono non tenetur, quia non est proprius. Etiam potest non vti licentiã concessa a superiori, vel proprio.

¶ Dixi siue petat in occulto, siue in publico, quia absque scandalo actiuo, potest ad proprium remittere, & non acceptare licentiam, vel commissionem factam, quod si scandalum oriretur esset acceptum, & non datum
Matth. 13. Pharisеorum, quod vitare nullus tenetur.

¶ Dixi suppositо non sit talis dispensatio, quia si esset, tunc forte esset peccatum non audire petentem maxime in publico, quia tunc audiens, non esset proximo occasio peccandi, cum post dispensationem peccatum non esset, contrahere.

3. conclu. ¶ Tertia conclusio. Proprius sacerdos petentem matrimonio coniungi post votum simplex, ante dispensationem: si id sit secretum, & in secreto petat, etiam coram duobus testibus, potest reijcere, & non tenetur audire. Probatur. Quia si teneretur, eo esset, quia talis petit ius suum &c. Sed hoc non obstat, quia talis indignus est, & incapax pro tunc, illius quod petit, quia indigne, in peccato. Et ob id a ministro fideli cui commissa cura est talis ouis, repellendus est ne peccet, & informandus. Neque scandalum sequitur, quia potest rationem facti dare ipsis duobus adductis testibus, vel ingeniosè detrectando: dummodo non mentiatur; vel si opus est aperte dicendo de impedimento, dummodo id sciat extra confessionem, quia si in confessione scit de voto, coram duobus testibus petenti non liceret denegare, ne esset reuelator confessionis.

4. Conclu. ¶ Quarta conclusio. Proprius sacerdos sciens votum simplex emissum à petente matrimonium secreto, vel coram duobus testibus, solum ipso negante, tale emisisse votum tenetur audire, & si non sit aliud impedimentum, & adhibita sunt necessaria, coniungere in matrimonio. Hæc probatur, quia in tali casu qui negat votum feciſſe est audiendus, & minister tenetur ei fidem dare, quia non potest probari tale votum, vt suppono. Et dato quod minister certo sciat eum emisisse, quia tamen potuit esse, quod non habuerit talem intentionem vouendi, seu obligandi, vel quod aliqua conditione fuerit emissum: eo affirmante non teneri, est credendum. Itaque differentia est attendenda inter hos duos, scilicet inter illum, qui cum secrete, vel solum coram duobus testibus, petit quidem post votum

tum emissum, quod fatetur: de quo tertia conclusio loquitur. Vel petit, sed negat votum esse, de quo loquitur hæc conclusio, quamuis ministro constet, quia videtur petere ius suum, secus esset, quando fatetur votum, quia tunc certo scit eum mortaliter peccare recipiendo sacramentum: & ob id denegare debet, in secreto.

¶ Quinta conclusio. Si quis post votum simplex emissum publice petat in ecclesia, coram multitudine in sacramento matrimonij coniungi, dummodo alia necessaria sint adhibita, Si votum sit secretum, & hoc constet ministro audiendus est, & non reijciendus. Patet, quia ille petit ius suũ, & probare id potest, & minister non potest eum tanquam indignum reijcere, neque indignitatem probare, quia secretum est. Ergo sequitur, q minister tenetur ei ministrare. 5. conclu.

¶ Item minister tenetur proximi famam illæsam seruare, & eum non scandalizare: Sed infamaret, & scandalizaret, si in casu posito, in publico denegaret: ergo tenetur ei ministrare. Hæc conclusio, etiam dubia non est.

¶ Sexta conclusio. Si quis post votum simplex publicum, de quo constat, petat a proprio sacerdote copulationem in matrimonio, etiam si nullum sit alias impedimentum, & interueniant alia necessaria, si tamen dispensationem non habet reijciendus est, & nullo pacto est in matrimonio copulandus. Probatur, ad proprium parochum spectat ex officio, omne mortale peccatum vitare quãtum in se est, & eius occasionem in sibi subditis, Sed admittendo sibi subditum in casu ad matrimonium, non vitat occasionem mortalis; ergo tenetur vitare non admittendo, & sic reijciendus est. Quod talis post publicum votum simplex contrahendo, mortaliter peccet, Si dispensationem non habet, nullus est qui neget. Maior est manifesta, & minor. Et confirmari potest ex Paulo, digni sunt morte non solum, qui ea faciunt, sed qui consentiunt facientibus. Minister tenetur sub mortali, non solum non perpetrarem peccatum, sed neque consentire facienti. Sed si admitteret eum qui matrimonio vult coniungi post votum simplex consentiret facienti. Ergo tenetur sub mortali non admittere, & ob id reijciendus est, quousque habeat dispensationem. 6. conclu. Ad Ro. 1.

¶ Item, si proprius sacerdos teneretur hunc petentem admittere, maxime esset, quia proprius minister est, & quia ius suum petit: sed ex hoc non tenetur: nam quia proprius minister, tenetur quantum in se est vitare peccatum mortale sui subditi. Quod vitat denegando, & non admittendo. Neque quia ius suum petit, quia ad mortaliter peccandum ius non habet petendi, quia iniuste facit, imo ius violat diuinum, & iniuriose petit. Neque sibi debitum petit: quia cum non possit suscipere sine peccato illicite petit, & interdictum est ei petere. Neque magis tenetur minister dare, quam si gladium apud me depositum in custodia ad defensionem reipublicæ, quis peteret ad eius destructionem; hæc sint manifesta.

primũ. AD primum ex dictis solutio constat, nam & si proprius sit minister, tamen a Deo constitutus, vt debite ministerium exequatur, & ad salutem, & non ad condemnationem. Et est minister, & debet quando iuste petatur ministerium. In casu tamen iniuste petitur, ob id non tenetur, neque potest licite, si secretum sit impedimentum, & secrete petat. Vel si publicum, & publice petat. Nam si alicui qui voto simplici obligatus est, si petat ab aliquo: an si post votum contrahat matrimonium tenebit, non est respondendum quod tenebit, neque contrarium, vt placet Hostiensi, ne talis sumat occasionem peccandi, vt nos late adduximus in articulo 15. Speculi in prima parte, à fortiori licitum non erit de facto in matrimonio copulare habentem tale votum, antequam habeat dispensationẽ. Non tanti periculi est dicere quod verum est, quantum est actu cooperari peccato eius.

Hostien.

Abule super nu. 30. q. 63.

Ad secundum. ¶ Ad secundum dictum est in conclusionibus, quod in casu minister denegans, & reijciens a coniunctione matrimonij, iniuriam non infert: quia qui petit post simplex votum iniuste petit. Ideo illicite exequetur, scilicet cum peccato mortali. Et dato quod sit minister deputatus, & absque eo celebrari non possit matrimonium, iuxta prædiffinita in concilio Tridentino: tamen habet in se impedimentum, & sicut licite denegat ei, qui in gradu prohibito affinitatis, vel consanguinitatis vellet coniungi ante dispensationem, ita etiam ei qui post votum simplex petit, quia impedimentum habet, eo quod sine mortali contrahere non possit, quamuis si de facto contraheret matrimonium valeret. Quia ministro incumbit, non solum attendere ad impedimenta, quæ contractum dirimuut, sed etiam ad id, quod impedimentum præstat ei, qui petit alteri in matrimonio coniungi.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium etiam patet solutio ex dictis, quia petenti sacramentum Eucharistiæ in peccato, si sit secretũ, & secrete petat, licite denegatur. Quia iniuste petit, & sic qui post votum simplex nubere vult. Et similiter sicut peccatori occulto, in publico petenti, denegari non debet à proprio parocho ob scandalum vitandum, & infamia petentis. Ita etiã, vt dictum est, petenti in publico, si votum est secretum, non est denegandum, ad tollendam infamiam. Et sicut publico peccatori publice petenti, eucharistia deneganda est: Et obligato voto simplici, publice de quo constat, si publice petat ad nuptias transire, denegandum est. Quia non sequitur scandalum, neq; infamia, immo vitatur, & sibi imputet, & quærat dispensationem, & poterit iuste petere, & minister tenebitur ei dare.

¶ Et quidem de impedimento in confessione cognito quid Teologi loquantur non ignoramus: & communi sententia omnium probatur: quod confessio nullo pacto est reuelanda. Et casu quo in confessione impedimentum cognouit, quo stante matrimonium stare non potest: vt quia cognouit consanguineam vxoris. &c. & petit quis matrimonio copulari.

Palu-

lude ait, & ſequuntur omnes, quod ſi non eſt proprius Parochus, nullo modo debet iungere in matrimonio ne videatur cooperari peccato. Sed ſi Parochus ſit Palude ait, quod etiam ſi poſſet declinare ſine ſuſpitione reuelationis confeſsionis non debet, quia ille petit ius ſuum. Sed tamē probati; & non pœnitendi autores putant, quod etiam ſi à Parocho petatur coniunctio in matrimonio, qui impedimentum ſcit in confeſsione, quod ſi poteſt Parochus denegare ſine infamia, & periculo detectionis confeſsionis, debet facere, ne cooperetur peccato illius. Et materiam de ſigillo tractant doct. in 4.d.21. & aliqui, diſt. 18. & vide Medinā in codice de pœnitentia, in quæſt. de ſigillo, & Adrianum, in 4. in q. de ſigillo, qui caſum adducunt de Parocho, qui nouit in confeſsione impedimentum, quomodo ſe debet habere in illo, qui vult contrahere. Et reſpondent, quo pacto in ſecreto debet declinare. Et in publico, ne ſit ſcādalum, & confeſsionis reuelator, debet eos coniungere. Ex omnibus iſtis ergo aperte colligitur veritas illorum, quæ diximus in dubij reſolutione, quo pacto qui impedimentum voti ſimplicis cognouit, & non in confeſsione, ſe debet habere reijciendo petentem matrimonium celebrari, ne videatur cooperari mortali peccato volentis contrahere, poſt votum ſimplex, ſine diſpenſatione.

Palude.

Soto in relectione mēb. 3. q. 4.

Maio. in 4. d.d.21.q.3 in 7. argu.

HIc poteſt eſſe dubium quandoquidem in concilio Tridentino, circa matrimonium multa ſunt innouata, & clandeſtinum, quod ſine teſtibus, & proprio miniſtro ſit irritum eſt, & nullum. Et de coactione loquentes diffinitum eſt, quod matrimonium metu contractum, qui iuſtus dicitur; & cadens in virum conſtantem, iure naturæ nullum eſt. Dubiū inquam poteſt eſſe. An etiam ſit irritum, & nullum, ſi coactio ſit ex parte miniſtri, vel ex parte teſtium, vt ſi quis metu mortis cogeret parochū aſsiſtere ſuo matrimonio, vel cogeret teſtes, qui nollent adeſſe.

Appendix ad artic. 8. vbide coact.one.

¶ Videtur quod matrimonium ſit nullum & irritum, patet; ex æquo de eſſentia matrimonij ſunt contrahentes, Miniſter proprius, & teſtes: ita vt vno iſtorum deficiente nullum ſit matrimonium. Vt patet ex determinatione concilij, in ſeſsione 24.c. 1. Sed ſi ſit coactio, metus cadentis in conſtantem virum, reſpectu contrahentium eſt matrimonium irritum, & nullum: vt patet ex late dictis, & ex iuribus citatis, ergo etiam ſi ſit coactio ex parte miniſtri, vel ex parte teſtium erit irritum, & nullum, patet quia eadem videtur eſſe ratio.

¶ *In contrarium eſt veritas.*

PRo dubij ſolutione oportet aduertere, quod finis, vel intentio patrum concilij in diffiniendo irritas eſſe coniunctiones connubiales clam celebratas: ea ratione fuit, qua teſtimonio deficiente, facile diuerti poteſt a vero, & legitimo coniugio. & ob id ſancta Synodus poteſtate, ſibi tradita a Deo, illegitimum declarauit connubium ſine teſtibus celebratum, & Parocho, vel alio miniſtro, de eius licentia.

¶ Secundo etiam considerandum hanc restrictionem factam adeo fuisse odiosam, vt & si videatur ex vna parte in fauorem matrimonij factam, vt modo dicebamus, & ex hac parte ampliari habeat, & ample intelligi: Iuxta iuris regulam fauores ampliandi. &c. Ex alia parte constat odiosam esse restrictionem, quia illa connubia, quæ ante iure naturæ videbantur rata & firma, sunt irrita, & nulla & ipsis contrahẽtibus quodãmodo sit ablata libertas, quominus liber possit seipsos alijs tradere in matrimonio: quapropter restringi debet, cum & odia restringẽda veniant.

1. conclu. PRima conclusio. Coactio seu metus leuis illatus Parocho, vel testibus non facit irritum matrimonium si alia sint omnia requisita. Hæc est clara: nam si talis metus leuis non annullat matrimouium ex parte ipsorum contrahentium, vt late probatur in artic.8. Ergo nec erit nullum, si metus leuis sit ex parte ministri, vel testium.

2. conclu. ¶ Secunda conclusio. Metus cadens in constantem virum, qui secundum iura irritum facit matrimonium illatus contrahentibus, non irritat, si sit ex parte ministri: vel testium, dummodo sufficienter testimonium perhibere possint. Hæc probatur, si irritum, & nullum esset, si metus sit ex parte Parochi, vel testium, maxime esset, eo quod sancta Synodus modo ad essentiam matrimonij, & assistentiam ministri requirat, & testium, sed non ex hoc probatur irritum. Patet, quia sancta Synodus testes requirit, & ministrum, vt testimonium perhibeant, & constare possit ecclesiæ de tali matrimonio, sed etiam quando est metus cadens inconstantem virum, ex parte ministri, vel ex parte testium potest constare, & possunt ferre testimonium, vt manifestum est. Sequitur ergo quod non est irritum.

¶ Confirmatur, quia hoc est odiosum ergo restringendum & non ampliandum, sed secundum iura antiqua non erat irritum, quando metus ex parte testium, vel ministri, quia requisiti non erant, neque modo sancta Synodus Tridentina disponit, & determinat. Sequitur ergo, quod id, quod de contrahentibus dicitur, non potest extendi ad ministrum, & testes. Manet enim ius tam naturæ, quam humanum in suo vigore. vt ante Concilium Tridentinum.

3. conclu. ¶ Tertia conclusio. Si tanta esset violentia illata ministro, vel testibus, vt ea ratione præsentes non essent moraliter, vt testimonium perhibere possent de contracto matrimonio, irritum, & nullum faceret matrimonium. Volo dicere in conclusione, quod & si iura antiqua, quo ad coactionem non diffiniant de ministro, neque de testibus, quandoquidem non erant de substantia matrimonij: tamen post decretum Concilij Tridentini, vbi determinatum est ad substantiam matrimonij, & proprium ministrum, & testes assistere, si violentia talis esset, vt attentionem tolleret ministri, vel testium, ita vt testimonium perhibere non possent,

non

non esset validum matrimonium. Patet, ad validationem contractus matrimonij, præsentia ministri, & testium requisita est, non quæcunque, quia si dormientes adessent, vel ebrij, aut penitus ad alia conuersi non esset præsentia moralis & humana quæ requiritur. Sed quando per coactionem testimonium ferre non possunt, neque intelliguntur, quæ fiunt, neque de mutuo consensu testificari possunt; non est præsentia quæ requisita est. Sequitur ergo, quod matrimonium esset nullum, vt diximus quando de præsentia testium, & ministri loquuti sumus. Hæc enim clara est.

¶ Neque impedimentum in casu eueniret, quia metus, vel coactio est, sed quia est obstaculum ad testificandum, & ob id, si absque coactione simile contingeret, vt dementati, vel dæmonum operatione, vel alia via, testes & minister, non perciperent quæ fierent, & testimonium ferre non possent irritum, & nullum esset matrimonium, ex determinatione Concilij Tridentini.

AD argumentum in principio positum ex dictis solutio clara est. Nam & si in sancta Synodo ad substantiam matrimonij requisitum esse ministrum, & testes sit diffinitum: sed non eadem ratione, quia in contrahentibns requisita est plena libertas, quæ secundum iura, ita est necessaria, vt impediat matrimonium: ob id coactio seu metus cadens inconstantem virum, irritum facit, ex parte contrahentium. Modo requisita est ministri, & testium præsentia, non vt plena sit libertas in eis, sed vt testimonium perhibere possint de contractu: quapropter si id possint præstare, coactio, vel metus, non impedit. Ad argumentum.

DVbitatur circa illa quæ dicta sunt de matrimonio contracto sub conditione futura: an modo sit licitum post Concilium Tridentinum contrahere, vel de præsenti, vel de futuro. clam sub conditione, verbi gratia sic, ego duco te in vxorem, vel ducam, si Papa dispenset in impedimento. &c. Ratio dubitandi modo est post Concilium Tridentinum, eo quod matrimonium ad essentiam requirat, & ministrum, & testes, quod olim non erat. Appendix ad 15. art. vbi de cõditionib⁹ appositis.

¶ Videtur quod non liceat sic contrahere, neque de præsenti, neque de futuro, patet, quidquid fit contra legem iustam receptam &c. Illicitum est, sed contrahere clam, est prohibitum iusta lege. &c. Ergo; maior est manifesta, & minor probatur expresis verbis sancti concilij, in sessio. 24. cap. 1. Vbi sancta Synodus præcipit, quod contractus matrimonij non fiat, nisi præsente ministro proprio, & testibus, & alias contrahentes inhabiles prorsus ad sic contrahendum declarat. Sequitur ergo quod non licet alio modo contrahere.

¶ In contrarium est, quia ius naturæ ablatum non est per Conc. Tridentinum, sed ius naturæ habet, vt quis possit se alteri tradere, omni seclu-

so

so impedimento, ergo id poterit, sed in tali promissione sub conditione contingit, ergo.

¶ Pro decisione dubij notandum est, quod impedimenta ad matrimoniũ conrrahendum, quæ non solum impediunt ne contrahatur, sed etiam dirimunt contractum, sunt in duplici differentia. Nam quædam sunt, in quibus, & si possit Papa dispensare, raro vel nunquam dispensat, Vt in primo gradu consanguinitatis, in linea transuersali, & in primo affinitatis. Alij sunt gradus, in quibus Papa dispensare solet. maxime cum magnatibus, & potentibus, vt est in secundo gradu consanguinitatis, inter filios duorum fratrum &c.

¶ Secundo notandum quod, supposito quod possit contractus celebrari sub conditione, si Papa dispenset, potest esse dubium: in dispensatione facta, sub mortali teneatur qui promisit, stare matrimonio; an possit recedere sine peccato, sicut etiam promisit sine peccato.

1.cõclusio PRima conclusio. absolute considerando, quando est impedimentũ, quod dirimit contractum matrimonium, neque de futuro, neque de præsenti, neque secrete, neque publice, licet contrahere, etiam apposita conditione, si Papa dispenset. Patet, quia absolute considerando ire contractum contra legem iustam, non licet, sed lex iusta est de impedimentis, quibus existentibus matrimonium ratum esse non potest, ergo contra talem contrahere, absolute loquendo, illicitum est, sicut & illicitum est absolute loquendo in diebus ab ecclesia prohibitis, carnes comedere, & in die ieiunij cœnare; Non alia ratione, nisi quia contra legẽ iustam absolute loquendo agere, illicitum est. Cum ergo sint impediti, huiusmodi contrahentes, ob impedimentum non poterunt aliquo modo contrahere.

2.cõclusio ¶ Secunda conclusio. Ex iusta aliqua causa contrahere, etiam occulte, sub conditione si Papa dispenset, in casibus illis, in quibus contingit dispensatio; licitum est. Vt si cõueniat inter nobiles ob bonum pacis, vel propter aliquod bonum, etiam si vniuersale non sit, sed particulare alicuius familiæ: & est impedimentum, vel consangui. vel affini. in quibus Papa, non solum potest dispensare, sed & solet. Ex aliqua rationabili causa poterunt tales, pactum sub conditione celebrare. Patet, in aliquo casu est licita, talis coniunctio, immo, & poterit esse necessaria. Et ipsa coniunctio, absque dispensatione fieri non potest. Ergo & dispensatio poterit esse iusta, imo & necessaria, tam ex parte dispensantis, quam ex parte contrahentium. &c. Sed non posset esse talis contractus, neque talis dispensatio, nisi præcedat tale pactum, vel promissio de futuro matrimonio, ergo licita erit. Maior est manifesta, & minor, etiam cõstat: nam si non sit conuentio inter eos, & alloquutio de futuro matrimonio, & promissio. quod fiet Papa dispensante: nunquam sortiretur in perpe-

S. Yho. 22. q. 63. ar. 2. ad 2.

tuum

tuum ſuum effectū,talis copulatio. Ergo licitū erit paſciſci de eo ante.
¶ Et probatur a ſimili, licitum eſt, vbi aliqua neceſsitas occurrit, & ſi non ſit tam ſufficiens, & vrgens, ad comedendum carnes in die prohibito, adire ſuperiorem, & ab eo petere licētia, & idem defractione Ieiunij, ergo & ſimili licebit conuenire de matrimonio, ſi Papa diſpenſet. Dixi in caſibus in quibus Papa poteſt, & diſpenſare conſueuit, pro quo ſit.
¶ Tertia concluſio. In caſibus prohibitis,in quibus Papa diſpenſare non conſueuit,quacunque cauſa etiā iuſta exiſtente videtur, ꝙ nō licet talia pacta celebrare,aut cōtractus de matrimonio. Si liceret maxime ex cauſa iuſta,& honeſta,quæ facit ipſam diſpēſationē iuſtā & diſpenſantē reddit immunē a peccato, & diſpēſatū tutū in cōſcientia,Sed in caſu iſta nō poſsunt iuſtificare tale pactum, quia eſt in illis in quibus non cōtingat diſpenſatio, & ea non exiſtente fruſtra ſunt tales pactiones, & conuentiones, & conſequenter illcitæ. Quia & illicite petuntur, & non abſque ſcrupulo conceduntur, & diſpenſatus non manet tutus.&c. Et tandem ex eo conſtat concluſio, quia medium hoc, ſcilicet contractus ſub conditione, bonitatem oportet ſortiatur a fine, ſcilicet a diſpenſatione habentis poteſtatem, Sed talis non poteſt ſanctæ ſtare, vt ſupponimus. Ergo, neque medium licitum erit; imo fruſtra, vt dictum eſt. Dixi videtur, quia probabile eſt, poſſe celebrari contractum,cum tali conditione:quāuis in tali caſu, pro certo tenendum, promittentem non obligari,& poſſe recedere a promiſsis abſque peccato, & in hoc caſu optime Soto in 4. diſtinct.

3.cōcluſio

Couar.in 4.decre.p. p.2 c.6. S.Tho. 12 q.97.ar.4.. Bernard. epi.271. Caiet. 22 q.78.ar.4 Et Bern-li. 3. de conſi deratio.ad euge. 4.conclu.

¶ Quarta concluſio. Iuxta prædicta in ſecunda concluſione, qui ſic promitteret adueniente diſpenſatione, ſiue fuerit promiſsio clam, ſiue publice, ſub mortali adimplere tenetur. Patet, quia vt probatum eſt licita fuit promiſsio,& ſponſalitiū, & cum omne promiſſum, ſit debitum,tenetur adimplere, ſi poteſt: ſed facta diſpenſatione poteſt adimplere. ergo, & debet, & cum ſit res grauis, mortale erit frangere fidem.
¶ Secundo probari poteſt, quia ſi non teneretur facta diſpenſatione adimplere,eo eſſet quia tūc erat impedimētū,non poterat adimplere, quia ei interdictū erat, ſed hoc non obſtat, quia promiſsio tūc tēporis facta, fuit licita,& nō fuit facta pro illo tūc, ſed qñ ablatū eſſet impedimentū. Ergo vere fuit promiſsio ex illo,quod præſtare poterat,& in tempore in quo potuit adimplere, quod eſt quando facta eſt diſpenſatio. Et nulla lege eſt irrita,talis promiſsio,ſuo tempore in futurum adimplenda.Sequitur ergo, quod talis ſub mortali tenetur ſtare promiſsis.
¶ Dixi ſiue clam, ſiue coram teſtibus, fuerit promiſsio facta.Quia teſtes non ſunt, qui eum obligant, ſed conſcientia de re iuſte promiſſa, & ab alio acceptata.
¶ Et confirmari poteſt hoc ex ſupadictis,quod ſi quis promiſsit in ſecreto, poſt concilium Trident. matrimonium, tenetur ſub mortali adimplere,

plere, vt supra probatum est, quia licet irritum, & nullum sit matrimonium de præsenti, quando sit sine testibus, & ministro, tamen promissio non est irrita: & manet in iure naturæ, vt ante concilium. Et quia qui promisit, adimplere potest publice contrahendo, vt disponit sanctum concilium obligatur adimplere. Sic in proposito, qui promisit, adueniente dispensatione, cum adimplere possit, & nullum sit impedimentum, potest & debet adimplere, & stare promissis.

QVomodo licite, & quando possit fieri dispensatio in his quæ sunt de iure humano, & quando dispensatus erit tutus, in conscientia, late disputat Episcopus Segobiensis Couarruuias, in suo 4. decretalium. 2.p.c.6.nu.8. & vide Caie. 1.2.q.97. & alibi, & Soto. lib. 1. de Iustitia & iure, q.7.ar.3. de quibus alias suo loco latius. In aliquo casu licita est ergo sponsio, sub conditione, si Papa dispenset, & tunc necessario adimplenda est promissio, facta dispensatione: quia hoc non est contra determinata in concilio Tridentino, si in illis sit, in quibus contingit dispensatio, secus in alijs, vt dictum est: nam quod possit esse casus, in quo talis dispensatio, & tale matrimonium sit necessarium, est manifestum, & non potest celebrari, nisi talis promissio sit obligatoria: ergo obligat in tali casu.

¶ Et adhuc probari potest, quia si quis extreme laboraret, & a medicis destitutus voueret religionem, si Deus ei conferat sanitatem, quam naturaliter acquirere non potest: tali manet obligatur voto, si sanitatem recipiat.

¶ Quamuis per potentiam supernaturalem, conditio sit adimplenda. Ergo etiam in præsentiarum, quamuis per Papam, sit conditio adimplenda dispensando, manebit talis obligatus. Similiter, si fidelis cum infideli contrahat, sub hac conditione, si ad fidem conuertatur, quamuis erāt illegitime personæ, si conditio superueniat, quod infidelis conuertatur, fidelis tenetur adimplere promissum.

Couar. in 4 decre. p. 2. c. 3. n. 7. ¶ Hanc opinionem sequitur Adrianus, in 4.q.10. de matrimonio contra communem opinionem iuris Peritorū. c. super eo, de conditionibus oppositis, vt in casu posito illud pactum sub conditione, si Papa dispensat, habere vicem sponsaliorum, & adueniente conditione obligari ad promissum adimplendum. Et quod contractus fuit licitus patet l. in tempus. ff. de hære. insti. Magister Soto, in 4.d.29.q.2.arti.1. latissime disputat, & probabiliorem reputat opinionem contrariam; Scilicet ex pacto illo sub conditione in futurum, si sit inter personas illegitimas, & alias inhabiles ad contrahendum, nullam oriri obligationem per aduentum conditionis, & absque peccato quemlibet posse recedere à promissio, licite. Non solum ante aduentum dispensationis, sed etiam post dispensationem. Sed tamen ne videamur damnare huiusmodi pacta, quæ frequenter inter magnates, & alios nobiles fiunt, etiam cum intentione, vt vicē

Soto.

habe-

habeant sponsaliorũ: diximus esse probabilẽ. Quod certe sequeretur, si vera esset contraria opinio. Videtur ergo tenendum, quod licite fiant huiusmodi stipulationes, quamuis consensus necessarius sit post adeptam dispensationem. Et interim dum non adimpleta est conditio: oscula, & cætera alia (quæ possent esse sine peccato inter sponsos: qui alias legitime contrahere possunt) peccata esse affirmamus. Innoc. & Abba. c. super eo. Syluestr. verbo. mãtrimoniũ. 3. q. 3. Loazes tracta. de matri. 12. dubi.

¶ At si post dispensationẽ siue ignorent, siue sciant, Huiusmodi cognati, carnaliter misceantur affectu cõiugali dubiũ nõ est, in quacunq; opinione matrimonium fieri validum & indissolubile, id quod fatetur ibidem magister Soto, quia copula consummata, post sponsalia matrimonium facit, non solum quia sponsalia præcesserunt, sed eo quod sponsalia testimonium præstant, quod affectu coniugali conuenerint. Et quia in casu posito, pactum seu stipulatio, quodo præcessit inter habentes impedimentum, manifestat eos conuenisse tali intentione, Cum nullum sit impedimentum, matrimonium est validum. Et a fortiori tenentes, vt probabile reputamus, vicem habere sponsalium, & teneri ad promissum adimplendum: per copulam subsecutam matrimoniũm, legitimum est pactum, & in casu ille affectus habet locum consensus. Sed hæc olim vera, modo tamen post concilium Tridentinum ad essentiam matrimonij, requisitum est, quod sit præsens minister, & testes, & consensus intelligatur. Soto.

AD argumentum in principio positum, ex dictis patet solutio. Nõ enim est contra conc. Trid. stipulatione fieri inter cognatos de contrahendo matrimonium, si Papa dispenset, in illis gradibus in quibus contingat dispẽsatio. Ob id, & clã, & corã testibus iniri potest pãctum, & posita conditione, obligatio manet. Ac si essent sponsalia inter personas alias legitimas, ad sensum in cõclusionibus explicatũ. Esset promissio nulla, & recedere possent a promisso, si fieret inter cognatos, in primo gradu aut inter personas plebeas, quia id difficulter haberi potest vt in sancta Synodo Tridentina est declaratum. Et similiter, si quis sacris initiatus, matrimoniũ promitteret, si Papa dispenset. Quia, & si aliquando sit dispensatum, vt in nostris diebus vidimus, Id tamen raro, & tam rarum, vt fere nunquam fieri dicatur. Et vt diximus in tertia conclusione, ab huiusmodi pactis abstinendũ omnino est. Atque in istis magister Soto est audiendus. &c. Ad argumentum. Soto.

¶ Quod si forte quis contra prædicta obijciat illos, qui sic stipularentur, & adinuicem fidem darent de matrimonio futuro, si Papa dispenset, in excommunicationem incidere latam contra eos, qui scienter in gradibus prohibitis contrahunt. &c. ex Clem. vnica de consangui. & affin. Solutio est tales non incidere, quia solum est contra eos, qui contractum celebrant simpliciter, & absolute in gradibus prohibitis; Secus quando sub conditione, vt in casu disputamus, & Instantia.

sic intellexit Adrianus, in loco citato, & Couarru. in dicto nu. 7. & Soto in loco supradicto.

Appendix ad art. 15. in 1. par.

CIrca illa, quæ in articulo 15. dicta sunt, quod ille qui contraxit post votum simplex mortaliter peccat consumando matrimonium, ea ratione, quia se ipsum impossibilitat ad implendum votum, quia posset post contractum matrimonium, ante consummationem ad implere, religionem ingrediendo, & profitendo, & esset matrimonium dissolutum. cap. presbyteris. d. 27. & c. insinuante qui clerici, vel vouentes. Verum, & si conclusio, simpliciter ab omnibus concedatur, quantum ad hoc, quod ille qui post votum contrahit, mortaliter peccet, quo ad consummationē tamen sunt qui distinctionem faciant. Nam si votum simplex religionis sit, videtur quod non solum, qui post huiusmodi votum religionis contraxit, mortaliter peccet contrahendo, sed etiam mortale sit consummare, at si solum votum sit simplex castitatis, vel votum sit initiandi sacris, quamuis mortale sit contrahere post huiusmodi votum, non tamen videtur mortale consummare. Et ratio discriminis, hæc est. Quia iste qui vouit solum castitatem post contractum matrimonium consummando, ideo peccaret mortaliter: quia potest adhuc votum adimplere, ingrediendo religionem, & profitendo: & quia ponit obstaculum consummando peccat mortaliter, sed non videtur, quod talem & tam grauem, teneatur subire pœnam ingrediendi religionem contra voluntatem, quia licet sit Deo seruire (& consequenter regnare) quo ad seculum grauis seruitus existimatur. Et similiter, ꝙ non teneatur sacris initiari, qui vouit ordinari, Sed sat sit pœnitere de contracto matrimonio.

Soto in 4. d. 38. q. 2. art. 1.

Quãdo nõ est mortale cõsumare matrimonium post votũ simplex.

¶ Et quidem rationabilis satis hæc consideratio videtur, & nõ tã absolute, Verum in vniuersum existimandum consummare matrimonium post simplex votum, mortale esse, vt communiter doctores affirmant, & adducit Syluester, in verbo matrimonium. 7. q. 5. Et ob id quæ nos diximus de consummatione matrimonij post votum simplex, de voto simplici religionis, intelligi volumus, quia talis post contractum matrimonium potest ingredi, antequam consummet, sed qui solum castitatem vouit, non videtur, sic obligatus ad ingrediendum religionē, & profitendum, quia nimis graue esset.

¶ Ex istis summi potest argumentum ad opinionem propositum fulciendam, vt posito quis consummat matrimonium post simplex votum, non solum reddere debitum possit, vt in cap. quidam, & cap. placet de conuersione coniugatorum, sed etiam possit exigere, vt ex iuris peritis Hostien. & Cardinali, & glo. in c. si quis post votum. 27. q. 1. Nam & si theologorum opinio communis in contrarium sit, Iurisperitis in interpretatione sacrorum canon. maxime fides adibenda est, & pie amplecti hanc opinionem decet, & vt alias dictum, est etiã

si opinio

si opinio communis (quæ Theologorum est) vera sit, vt petere non possit, qui obnoxius voto simplici est, Per Episcopum dipensari potest, vt petere valeat, sicut & reddere, & quod qui post votum simplex religionis, vxorem ducit possit exigere sicut, & petere omnes fatentur etiam Theologi, quia ad castitatem, solum tenebatur in statu religionis, & non alias, vt dictum ex supra. Sot. vbi supra.

VNum tamen leue dubium sese effert, posito quod vera esset contraria opinio, quæ tenet post confirmationem matrimonij non posse petere, absque mortali; dubium inquam est, an in tali casu si exigat, an alter sciens, huiusmodi votum, & putans in exigendo mortaliter peccare, teneatur, ei reddere. Dubium.

¶ Videtur, quod non possit, neque debeat reddere, quia cuilibet mandauit Deus de proximo suo, & quilibet tenetur non cooperari alteri ad peccatum, quia digni sunt morte non solum qui mala faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientibus, sed qui redderet iniuste petenti, cooperatur ad id, ergo non debet reddere. Ad Ro. 1.

REspondetur nihilominus in casu, dato, quod Petrus, post simplex votum religionis contraxit, & consummaui, & peccauit contrahendo, & consummando, & peccat exigendo, licet reddere teneatur, tamen Maria eius legitima coniux, reddendo debitum huic petenti non peccat, quamuis ipse Petrus peccet petendo, probatur. Ad dubiū.

Quia per matrimonium ratum, & firmum, & consummatum, translatio corporum, ad inuicem facta est. Vt teste Paulo vir non habeat potestatem sui corporis, sed fœmina, & econtra fœmina, non habeat potestatem, sed vir. 1. Cor. 7. & ad Ro. 7

Quia sunt iam duo in carne vna. Si ergo translatio facta est, Maria denegare non potest Petro petenti. Nam si denegare posset, ergo sui iuris est, & suum corpus in potestate: habet, & vera translatio corporum facta non est.

Quod est contra veritatem: sequitur ergo, quod ei negare non potest.

¶ Secundo, si ab aliquo depositum, quod apud se habet petatur, reddere tenetur iure naturæ, quia petit, quod suum est, sed Petrus petens ab vxore debitum, quod suum est, & apud Mariam depositum, petit. Ergo sequitur, quod non potest ei denegare: & tenetur reddere.

¶ Tertio, si vxor, sic iniuste exigenti posset denegare, eo esset, quia & si petat, quod suum est iniuste petit: & ad malum petit, Sed hoc non obstat, patet si quis depositam pecuniam apud alium peteret ad prodige consumendum, vel cum meretricibus, vel alias male expendendo, teneretur depositarius ei pecuniam reddere, etiam si male vsurum certo sciret, ergo etiam in præsentiarum. Minor manifeste probatur, quia liberi arbitrij est, & in manu consilij sui relictus est, & si hæc ratione prælationis, vel alia peculiari obedientia ei commissum

non est, non spectat ad depositariũ ea ratione negare, quia malum vsum scit certo, quia vitare id non tenetur ex officio. &c. Secus si depositum peteret ad interficiendum se vel alium. &c.

Obiectio. VErum contra prędicta posset, quis obiecere si sciret vir quod redditio debiti esset in detrimentum salutis corporalis, posset vxori petẽti debitum denegare: ergo poterit a fortiori quando certo scit, id esse in detrimentum salutis spiritualis cum maiori vinculo teneatur, quis ad illa, quæ animam concernunt, quam id illa, quæ solum corpus. Maior est nota, & communiter tenent doctores, vt est quando est timor lepræ, vel alterius infectionis. &c.

Solutio. ¶ Huius argumentationis consecutio neganda est, quia in casu quãdo nocumentum corporale est, non tenetur, quis cum tali iactura debitum reddere. Quia sic copiam sui fecit per matrimonium, salua salute proprij corporis in carne vna, & id medium est proportionatũ, scilicet debitum denegare in casu, illi fini, scilicet ad sanitatem proprij corporis conseruandam. Sed ad detrimentum spirituale quod interuenit ex eo, quod quis iniuste petit, non est debitum medium, denegare debitum. Imo esset aliorum malorum causa, & incentiuum. Ob id quãtumuis peccet in exigendo alter coniugum post simplex votum, qui reddit petenti, non peccat; sed dat, quod apud se depositũ fuerat, & sibi imputet, qui male agit exigendo. Et hoc est verum supposito etiam sit votum castitatis emissum, ex vtriusque consensu.

Ad argu. AD id, quod in principio adductum est, solutio constat ex dictis, quia etiam si cooperari peccato, ex apostolo non licet, In casu, qui reddit debitum petenti, non cooperatur. Quia est exigens, quod apud alium depositum erat, & suum petit, neque volens cesserat iuri suo, neque incumbit alteri coniugum, cura vitandi peccanti in alio, quia non est medium ordinatum ad id, denegare debitum. &c.

Appendix ad art. 53. de publica honestate.

¶ *Circa illa quæ in cap. 3. Huius. 24. sessionis de impedimento iustitiæ publicæ honestatis, occurrit dubium graue quidem.*

AN publica honestas oriatur ex matrimonio rato non consummato, sicut oritur ex sponsalibus, an tale impedimentum dicendum sit affinitas, vel non.

¶ Videtur impedimentum, quod ex matrimonio rato oritur non consumato, affinitas dicenda non sit, patet quia affinitas est, quædam amicitia naturalis ortum habens a carnali copula, se in matrimonio rato, non consummato carnalis copula, non est ergo neque affinitas erit, maior est manifesta, ex Aristo. 8. Ethicorum. c. 12. & ibidem S. Tho. lectione 12. Et probatur ex Paulo. 1. Corinth. 6. Et ex. c. nec ea. 35. q. 1. & c. discretionem de eo, qui cognouit consang. vxoris. &c.

Prima

PRima conclusio. Per matrimonium ratum non consummatum, impedimentum causari, est certissimum. 1. cõclusio

Patet, quia in iure diffinitum, vt late in Speculo probatũ est. Et ratio ad conclusionem est: quia si ex sponsalibus vbi solum futuri matrimonij promissio vinculum, quod publica honestas dicitur, oritur, a fortiori ex coniunctione rata, & firma, ortum habebit. Hæc conclu. apud nullum dubia est, quapropter immorandum non est in probatione.

¶ Secunda conclusio. Impedimentum, quod ex matrimonio rato non consummato oritur, affinitas vocari potest, sicut & vocatur quando consummatum est. Probatur, quia in tali matrimonio est quædam amicitia naturalis, vt diximus ex Arist. & affinitas id importat, vt docet. S. Tho. & alij, sequitur ergo, quod & nomen poterit retinere. 2. cõclusio

¶ Secundo, maior coniunctio, & amicitia est, per matrimonium ratum non consummatum: quam sit illa, quæ solum ex sponsalibus de futuro: Ergo & maius vinculum erit. Et consequentur maius erit impedimentum. Et non videtur, quod aliud, nisi affinitas, cum medium locum teneat inter consanguinitatem, & iustitiam publicæ honestatis. Sequitur ergo quod sic vocari potest. Discursus manifestus est, & maior, & minor veræ sunt, ergo & conclusio.

¶ Et hac ratione morti graues authores, huiusmodi impedimentum, quod surgit ex matrimonio rato non consummato, affinitatem vocauerunt. Doctor Sanct. in additio. q. 55. art. 4. in solutione ad secundum dicit matrimonium affinitatem causat, non solum ratione carnalis copulæ, sed etiam ratione societatis coniugalis, secundum quam etiam matrimonium naturale est. Vnde affinitas contrahitur ex ipso contractu matrimonij per verba de præsenti ante carnalem copulam. Et similiter ex sponsalibus in quibus fit quædam pactio coniugalis societatis: contrahitur aliquid affinitati simile; vt publice honestatis iustitia. Hæc S. Thom. Idem Abulen. Matth. 18. q. 90. S. Thom.

¶ Tertia conclusio. Impedimentum quod ex matrimonio rato non consummato oritur, Iustitia publicæ honestatis vocari potest. Hæc conclusio probatur nam: ex sponsalibus de futuro, tale impedimentum ortum sic vocatur. Vbi consideratur honestas, & decentia, vt eo modo videatur inter consanguineos sponsi, & sponsæ cum altero ipsorum, ac si essent consanguinitate coniuncti. Ergo a fortiori, & hæc eadem iustitia honestatis considerabitur in matrimonio rato, etiam non consummato. Nam propter vnumquodque tale, & illud maius; Sed sponsaliorum honestas ob ipsum matrimonium contrahendum pensatur, & hoc modo vocatur a doctore sub. in 4. d. 41. & consentit Palude ibidem, & Panor. Et Iurisperiti communiter, sic impedimentum ex matrimonio rato nõ consummato, iustitiã publicæ honestatis vocant. 3. cõclusio

¶ Quar-

4.cõclusio ¶ Quarta conclusio. & si quæstio de nomine videatur, quo pacto vocari debet impedimentum ex matrimonio rato non consummato ortum, cum omnes in re conueniant proprius tamen affinitas dicetur, quam publica honestas. Hæc probatur ea ratione, qua certum est oriri maius vinculum in matrimonio rato non consummato, quam in sponsalibus de futuro, cum hoc via sit ad illud, & minus, quam sit vinculum, quod ex matrimonio consummato oritur, quod dicitur affinitas; sed inter publicam honestatem, & affinitatem, nullum datur impedimentum medium, sequitur vocandum proprius affinitatis impedimentum: quam publicæ honestatis. Quia magis propinquat affinitati propriæ. Et auctoritas. S. Tho. multum nos mouere debet in hac parte, cum ipse Theologorũ Scholasticorum princeps merito sit. Subscribit etiam Abulen. in 18. cap. Matthæ. quæst. 90.

S. Tho. in 4. d. 41. q. 1. art. 1.

Armilla in matrimoniũ. §. 46.

Soto in 4. d. 41. q vnica art. 2. in fine.

Abulen.

Ad argu. AD argumentum in contrarium ex dictis patet solutio: nam & si verum sit affinitatem ortũ habere ex coniugali copula, vt in iure definitum est, & vt doctores loquuntur, cũ potestas ad copulã in matrimonio rato non cõsummato sit: & maior cõtracta sit amicita naturalis, quam in sponsalibus de futuro, ex hac parte habet, quod cum mediũ teneat impedimentum, quod in rato non consummato oritur. Quia talis magis accedit ad veram rationem affinitatis: & magis distet ab impedimento, quod solum sponsalibus oritur, quod publica honestas dicitur. Retineant nomen affinitatis proprius, quam publicæ honestatis. Et secundum hanc considerationem diuersæ opiniones, quoad nomen differentes, concordari possunt, cum medium, nomen extremorum retinere potest.

Appendix ad illaquę & de publica honestate, & de affinitate dicta sunt. prima par. VErum nunc est magna difficultas in intelligentia capituli. 3. Sessionis. 24. concilij Tridentini, dubium in quam est, an restrictio ibidem facta de gradibus publicæ honestatis ad primum gradum, sit etiam in illo impedimento, quod ortum habet ex matrimonio rato nõ consumato.

¶ Videtur quod sic: patet, ibidem de impedimento publicæ honestatis diffinitum est quod vltra primum gradum non se extendat, sed impedimentum quod oritur ex matrimonio rato non consummato, in veritate publica honestas est, vt in præcedenti dubio est diffinitum, sequitur ergo, quod solum in primo gradu tenet. Hoc dubium, ita est dubium, vt merito sit à doctis dubitatum, & in difinitum relictum. Qua propter rationibus, & coniecturis agendum est in dubij resolutione.

1.cõclusio PRima conclusio. Probabile apparet in impedimento, quod oritur ex matrimonio rato non consummato (ꝙ publica honestas est) restrictionem factam in concilio Tridentino, vt vltra primum gradũ non se extendat. Quia ibi dicitur in hæc verba, Iustitiæ publicæ honestatis

nestatis impedimentum, vbi sponsalia quacunque ratione valida non erunt. Sancta Synodus prorsus tollit: Vbi autem valida fuerint, primum gradum non excedant. Tunc est argumentum, restrictio ad primum gradum in impedimento publicæ honestatis facta est, & non in affinitate, neque in consanguinitate; Sed impedimentum quod ex matrimonio rata non consummato oritur, consanguinitas non est, neque affinitas proprie, Sed publica honestas vocatur, ergo in tali impedimento est facta restrictio, ita vt si dissoluatur matrimonium ratum, per religionis ingressum, possit relicta, ducere in virum consanguineum proprij viri, in secundo gradu, & econtra, si fœmina profiteatur religionem, vir relictus possit consanguineam vxoris ducere.

¶ Secunda conclusio. Probabilius apparet, & merito tenendũ impedimentũ ortum ex matrimonio rato non consummato, restrictũ nõ esse ad primũ gradum: sed manere in illo statu in quo erat ante conc. Trid. determinationẽ. Probatur, si restrictio facta est esset in hoc impedimẽto ad primum gradum, solum eo esset, quia cõciliũ determinauit, Sed ex concilij verbis non probatur. Patet, quia ibi dicitur, quòd publica honestas ex sponsalibus orta, restringitur ad matrimonium ratum, non consummatum, sponsalia non sunt neque dicuntur. Ergo de eis, non determinat sancta Synodus. Maior est nota, & probatur minor: quia sponsatio, futuram dicit coniunctionem: & non actu traditionem, quæ traditio in matrimonio rato non consummato intelligitur. 2. cõclusio.

¶ Secundo, sic potest firmari ratio, vbi sponsalia non sunt restrictio non est facta: sed in matrimonio rato non consummato, sponsalicium non est: patet quia nihil de futuro, sed est traditio vera realis in præsenti, Vt iam vir non habeat potestatem sui corporis, sed fœmina: neque fœmina sui sed vir. Vt docet Paulus ad Roma. 7. & 1. Corin. 7.

¶ Tertio odia sunt restringenda, & fauores ampliandi iuxta iuris regulam, sed odiosissimum est ad primum gradum restringere hoc impedimentum: cum ergo solum in sponsalibus loquatur restrictio, ad matrimonium ratum extendi non debet.

¶ Quarto probatur ex ratione posita in concilio sic, vbicunque ratio legis cessat, videtur & lex cessare, cum ratio legis sit anima legis; Sed ratio legis cessat in matrimonio rato non consummato, patet quia ibi datur ratio restrictionis factæ in concilio, quoniam in vlterioribus gradibus iam non potest huiusmodi prohibitio absque dispendio obseruari, Sed in matrimonio rato in facie ecclesiæ contracto, constare potest, & gradus facile cognosci possunt, quod non sic in sponsalibus de futuro, Sequitur ergo quod cum ratio legis in matrimonio rato cesset, & non sit in sponsalibus, quod restrictio facta in sancta Synodo intelligenda est de sponsalibus de futuro: & non in matrimonio de præsenti non consummato per copulam carnalem. C. de legatus, l. non dubium & l. cũ patet & c. generaliter. 16 q. 1. & cap. post translationem de renunciationib⁹

¶ Quinto,

¶ Quinto, quia si in sancto Concilio talis restrictio posita, de matrimonio rato, intelligenda esset, absque dubio magna facta esset in ecclesia relaxatio, quod indignum tanto concilio videtur, cum ad ædificationem, & constructionem à Deo data sit, Sed quod sequeretur patet, quia posset quis vxorem patruelis sui absque dispensatione ducere quod in lege veteri non permittebatur, vt patet, Leui. 18.

3. cõclusio ¶ Tertia conclusio. & si hoc impedimentum, quod in matrimonio rato, non consummato oritur publica honestas dici posset, cum proprius affinitas vocatur, vt supra probatum est, Manet gradus prohibiti, sicut in affinitate propria, vbi copula carnalis præcessit. In hac conclusione volumus supradicta clarius explicare, vt intelligamus doctorem. S. & ei subscribentes, sapienter satis loquutos, quando hoc impedimentum (in matrimonio rato, non consummato ortum est) affinitatem vocarunt: & non publicam honestatem, vt restrictio facta circa publicam honestatem, manente integra lege affinitatis (ex copula licita sequuta) non de impedimento hoc intelligatur: sed solum de sponsalibus, quæ mere sponsalia sũt: & per verba de futuro celebrãtur.

¶ Et rationes factæ ad secundam conclusionem probant eam.

4. cõclusio ¶ Quarta cõclusio. Ex istis sequitur intra quartum gradum, inter consanguineos coniugatorum, in matrimonio rato non consummato, cum nullo coniugum stare posse matrimonium absq; summi Pontificis dispensatione. Hæc patet ex dictis: nam si verum est restrictionem in hoc impedimento in concilio Tridentino non factam fuisse: sed solum in sponsalibus de futuro, manent gradus prohibiti, sicut erant ante concilium, sed ante celebrationem concilij Tridentini non poterant tales intra quartum gradum copulari absque dispensatione, ergo neq; modo possunt: Et sic posito quod Petrus cum Maria contraxit matrimonium per verba de præsenti, & dissolueretur matrimonium, Nullus consanguineus Petri intra quartum gradum posset Mariam ducere sine dispensatione. Neq; consanguineus Mariæ intra quartum gradum posset Petro coniungi similiter. Secus esset si solum essent sponsalia de futuro. Hæc dicta sint vsque dum per ecclesiam, aliud sit diffinitum, aut declaratum.

Ad argumentum. ¶ Ad argumentum in contrarium ex dictis solutio constat: nam & si impedimentum ortum ex matrimonio rato non consummato, stricte, & proprie affinitas non sit maxime tamen ad eam accedit. Ex qua parte habet, quod sicut in affinitate contracta ex copula licita, non est, in sancta Synodo Tridentina restrictio facta similiter non sit facta in contracta ex matrimonio rato non consummato. Et quia sancta Synodus solum restringit, vt ex verbis expressis apparet, impedimentum ortum ex sponsalibus: & matrimonium ratum sponsalia proprie non sunt: neq; vocantur (cum sponsalia futuram promissionem dicant)

ſequitur inquam hoc impedimentum in matrimonio rato non conſumato manere eo modo, quo ante erat.

FINIS.

SEquuntur priuilegia ad literam, de quibus mentio expreſſa facta eſt in hoc opere, conceſſa a Leone decimo & Adriano ſexto, pro conuerſione Incolarum noui orbis, & manutenentia in fide Catholica,& vltimo ponitur confirmatio facta per ſanctiſsimum Papam Pium quintum ad inſtantiam potentiſsimi Regis Hiſpa. Philip. 2.

LEO Decimus, dilectis filijs Ioanni Glapio, & Franciſco de Angelis, Ordinis Minorum de Obſeruantia profeſſoribus.

LEO Papa decimus. Dilecti filij ſalutem, & Apoſtolicam benedictiouem. Alias Fe. re. Nicolaus 4. & Ioannes 22. & Vrbanus 5. & Eugenius 4. & alij R. Pontifices prædeceſſores noſtri, debita meditatione conſiderantes, quo veſtri ordinis munda religio, a Chriſto Domino exemplis ac verbis Apoſtolicis a ſuis tradita, ac B. Franciſco eum ſequentibus inſpirata fuerit, ac quod nonnullos eiuſdem ordinis profeſſores in Chriſti fidei propagatione ad infidelium partes, cum iam apoſtoli in orbe non exiſtant deſtinare, opus eſſe prout, & B. Franciſcus ſuo tempore actualem fecit mentionem, vt in vinea domini fructuoſos palmites producerent, nonnulli veſtri ordinis, tunc expreſsis fratibus, vt in infidelium terris, tunc deſignatis, exiſterent, quod Dei verbum proponere, & conſtitutis, ibidem non obſtante, ſi eorum alij excommunicationis cenſura ligati eſſent, quoſcunque ad vnitatem fidei Chriſtianæ conuertere cupientes, recipere, baptizare & eccleſiæ filijs aggregare, & hi ex dictis fratribus, qui in ſacerdotio conſtituti eſſent, pœnitentiæ, Euchariſtiæ, extremæ vnctionis, aliaq; eccleſiaſtica ſacramenta perſonis præmiſsis miniſtrare, & exercere, necnon, & in caſu neceſsitatis, Epiſcopis in prouintia non exiſtentibus confirmationis ſacramentum & ordinationem, vſq; ad minores ordines fidelibus miniſtrare, capellas, & altaria, calices, & paramenta eccleſiaſtica benedicere, & eccleſias reconciliandas, vel cimenteria reconciliare, & eiſdem de idoneis miniſtris prouidere, eisque indulgentias, quas Epiſcopi, in ſuis diœceſis, concedere ſolent, impartire, & alia quæcunq; facere, quæ ad augmentum diuini nominis, & ad

Leo X. priuilegium.

conuerſionem ipſorum infidelium populorum, & amplificationem fidei orthodoxæ, & reprobationem, & irritationem illorum, qui ſacris traditionibus contradicunt, ſicuti pro loco, & tempore viderint expedire valeant, & poſsint, necnon vti oleo ſancto, & Chriſmatæ antiquis, vſque ad tres annos, cum in eiſdem partibus nouum oleum, & balſamum, ſine difficultate magna haberi non poſsit, libere, & licite valeant, nec non aggregatos eoſdem, vbi Epiſcopi non habentur clericali inſignire caractere, & ipſos ad minores ordines promouere liceret, & ſedis apoſtolicæ ſententia excommunicationis irretitis, abſolutionis beneficium, iuxta formam eccleſiæ impartire, & qui de gentibus ſchiſmaticis, vel alias nouiter, eſſent conuerſi dandi licentiã, vt vxores ſuas cum quibuſuis gradibus à lege diuina non prohibitis contraxerunt, retinere valeant, & de cauſis matrimonialibus, quas in partibus illis ad audientiam noſtram deferre deberent, legitime cognoſcendi, & diſcordantes inter ſe concordare, ac etiam eiſdem fratribus, licitum eſſe omnium fidelium in terris prædictis, confeſsiones audire, Ipſis iniungere pœnitentias ſalutares, & vota commutare, & excommunicatos à canone, vel alio modo iuxta eccleſiæ formam abſoluere, dummodo iniuriam, aut damna partis, iuxta poſsibilitatem ſatisfacerent, vbi eos hoſpitari contigerit miſſas & diuina officia, cum ſolita ſolemnitate celebrare, & ſi in eiſdem locis vitæ neceſſaria ieiuniorum tempore commode haberi non poſſent, ad prædicta ieiunia, eoſdem fratres minime teneri declarare, cum eiſdem miſericorditer diſpenſantes, vt de ſuis laboribus fructum reportarent, Fratribus prædictis vere pœnitentibus, & confeſsis, illam indulgentiam conceſſerunt, quam proficiſcentibus in ſubſidium terræ ſanctæ ſedes apoſtolica concedere conſueuit, ac etiam omnibus, vtriuſque ſexus fidelibus vere pœnitentibus, & confeſsis, qui eccleſias, & loca fratrum veſtri ordinis, in partibus præmiſsis conſtituta, & in poſterum conſtituenda, ſingulis diebus, quibus viſitarent cauſa deuotionis, ſeu eleemoſynas faciendi, ipſis de iniunctis, ſibi pœnitentijs centum dies miſericorditer relaxarent, quique eiſdem fratribus auctoritate Apoſtolica conceſſerunt, vt in Ciuitatibus, & Caſtris, Villis, ſeu locis, quibuſcunque ad habitandum domos, & loca quæcunque recipere, ſeu hactenus recepta mutare, ſeu venditionis permutationis, aut cuiuſcunque donationis titulo, in alios transferre valerent, ac inſuper, vt omnes, & ſinguli veſtri ordines profeſſores, qui eodem ſuccenſi zelo, ad ea loca cum fratribus prædictis tranſire voluiſſent, omnibus, & ſingulis præmiſsis gratijs, & mandatis gaudere licite & libere poſsint, prout eiſdem fratribus, & eorum cuilibet coniunctim, vel diuiſim pro prædictorum vita, tunc pro tempore indultum eſſe, vel conceſſum, nec non fugientes à ſæculo in ordinem prædictum recipere, ac omnia,

omnia, & ſingula facere, quo ad ea quæ dicti ordinis concernerent profeſsionem, & religionem, ac miniſtri generalis, & prouincialis, & officia, & indultis Apoſtolicis facere poſsint, prout in eorum præ deceſſorum deſuper confectis literis latinis enarretur. cum autem ſic accepimus, vos, quorum zelus, Deo animas lucrum facere, & pro veſtræ operationis induſtriam, & ſolicitudinem, diuina opitulante gratia adulterinas plantationes diuellere, ac in meſſe domini virtutes inſerere, ac vitia radicitus extirpare, & humanum genus, ad cognitionis, & ſalutis remitam reducere, ac Indianas inſulas, aliasq; prouintias Chariſsimi in Chriſto filij noſtri Caroli Hiſpaniarum, & Roman. Regis Catholici Imperatoris electi, dictioni ſubiectis, & illis propinquis terras, vbi homines veritatis fidei cognitionis carent cõſideratis, & viſis verbum fidei ſeminando huiuſmodi ſanctis actionibus vos exercere de ſuperiorum veſtrorum licentia intendatis. Nos tam ſancto, & hominibus, huiuſmodi pro eorum ſalute animarum neceſſario opere deſiderio laudabiliter annuere volentes, motu proprio, & certa ſcientia, ac poteſtatis plenitudine vobis, & veſtrum cuilibet, & ad vitam veſtram, a vobis quatuor deputatis, vti potiri, & gaudere, prout ſuperius explicatur libere, & licite valeatis concedimus, & indulgemus. Volumus aũt, quod ea quæ ad Epiſcopalem ordinem, ad dignitatẽ duntaxat pertinent vigore præſentium, nullus veſtrum exercere poſsit niſi in prouincia, vbi catholicus antiſtes non fuerit in illis locis Pontificalia, ſolum per Epiſcopos exercere valebunt. Quo circa vniuerſis, & ſingulis, Patriarchis, Epiſcopis, Archiepiſcopis, cæterisq; prælatis in dignitate conſtitutis, nec non omnibus, & ſingulis, tam clericis, quam laicis ordinum quorumcunq; profeſſoribus, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, maledictionis æternæ, a qua non niſi per nos, ſeu de noſtro, ſed dicti miniſtri conſenſu poſsint abſoluti, firmiter inhibemus, ne vos, aut verum aliquem ad vitã veſtrã, ſeu, deputandos fratres prædictos a vobis, vel a miniſtro ordinis prędicti in præmiſsis ſeu prędmiſſorũ, aliquid directe, vel indirecte per ſe, vel per aliũ quouis quæſito colore impedire pſumat, quocunq; a quouis aliter attẽtatũ fuerit, etiã prætextu quarumcunq; literarum apoſtolicarũ, a ſede apoſtolica conceſſarum, ſeu ad futurũ concedendarum, niſi in eiſdem literis præſentes de verbo ad verbũ inſertæ fuerint ſpecialiter, vobis reuocari, irritum ſit pœnitus, & inane, declaramus, & nunc pro ex tunc non eſſe noſtræ intentionis, nec in futurum fore in præmiſsis, dum illis ſanctæ, pro tẽpore intenderetis vobis impedimentum, ſeu detrimentum afferre. Non obſtante prohibitione. F. R. Bonifatij. P. prædeceſſoris noſtri, quo cauetur, ne aliquis, vel aliqui de fratribus prædicatoribus, & minoribus, & alijs mendicantibus quibuſcunque ſuper hoc priuilegijs muniti exiſterent, præ

dicta præſumant abſque ſedis Apoſtolicæ licentia ſpeciali, quæ plenã expreſſam facerent de huiuſmodi prohibitione mentionem, necnon conſtitutionibus, & ordinationibus, ac decretis, tam a ſede Apoſtolica, quam a concilijs generalibus, quam ſpecialibus & ſi in eis caueretur, quod ipſis derogari non poſsit, niſi ſpecialis, & expreſſa mentio de illis haberetur. Datis Romæ, apud S. Petrum, ſub annullo piſcatoris die 25. Aprilis. 1521. Pontificatus noſtri, Anno nono.

Adriani 6. priuilegium.

Adriani 6. priuilegium.

ADRIANVS SEXTVS. Chariſsimo in Chriſto filio noſtro Karolo Romanorum Regi, &c. Hiſpaniarum Regi Catholico Imperatori electo.

Chariſsime in Chriſto fili noſter ſalutem, & apoſtolicam benedictionem. Exponi nobis feciſti tuum flagrans, deſiderium, ad augmentum Chriſtianæ religionis, conuerſionisque fidelium illorum præſertim, qui Chriſto duce, tuæ ditioni ſunt ſubiecti in partibus Indiarum: a nobis, quam inſtanter petiſti, vt ad effectum huiuſmodi augmenti, & conuerſionis, & debitæ gubernationis animarum, quas Redemptor noſter, ſui pretioſi ſanguinis commertio redemit, prouideremus, quatenus ex omnibus religionibus fratrum medicantium, fratrum minorum præſertim regularis obſeruantiæ aliqui ad præfatas partes Indorum authoritate noſtra tranſmitterentur, aliaſque in præmiſsis prouiderentur, ſicut in petitione nobis deſuper oblata, plenius contineretur.

§ Nos autem, qui ex iniuncta nobis cura paſtorali, ad ea quæ attinent ad ſalutem animarum intendere, ſuper omnia tenemur, quique feruentiſsimum zelum tuæ Cæſareæ maieſtatis, ad augendam Rẽpublicam Chriſtianam, a teneris annis pleniſsime cognouimus: tam ſanctum, ac laudabile opus in domino commendantes, & deſuper prouidere volentes, huiuſmodi ſupplicationis inclinati, tenore præſentium ordinis minorum regularis obſeruantiæ, a ſuis prælatis nominatis, qui diuino ſpiritu ducti vltro, ac ſponte voluerint ad partes Indiarum præfatarum, cauſa conuertendorum, & inſtruendorum in fide prædictorum Indorum, ſe transferre, & libere poſsint, & valeant, dum tamen ſint talis ſufficientiæ in vita, & doctrina, quod tuæ Cæſareæ maieſtati, aut tuo regali conſilio ſint grati, ac tanto operi idonei. Superque conſcientias ſuorum ſuperiorum, qui nominare, ac licentiare habent oneramus; ac vt ita in ſancto opere meritum obedientiæ non deſit, omnibus qui vt præfertur, nominati fuerint, & ſe ſponte obtulerint ad meritum obedientiæ præcipimus, vt

præ-

præfatum iter, & opus, ad exemplum discipulorum Christi domini nostri exequuti, pro certo sperantes, vt sicut in labore eos imitati fuerint, ita,& in præmio eis sociabuntur,præfatisq; fratribus nostram apostolicam benedictionem libentissime impartimur, ex nunc. Sed ne forte numerus fratrum, huiusmodi sit tantus, vt pariat confusionem, volumus, vt tua sacra maiestas, aut tuum regale Consilium assignet, & præfigat numerum fratrum mittendorum: tales autē fratres nominatos, seu licentiatos ab eorum superioribus stricte præcipimus sub excōicationis pœna ipso facto incurrenda, ne aliquis inferior audeat,aliqualiter impedire,& si pro tunc essent in officij cōfessionis, prædicationis,lectionis,guardianatus costodiatus,ministeriatus,prouintialatus,aut cōmissariatus generalis,quibus nō obstātibus transire possint, & debent eligere duos, vel tres aut plures, qui in dictis terris eis præsint, eo modo, quo eidem, seu maiori eorum parti melius visum fuerit, qui sic electi per triennium, aut aliud maius, aut minus tempus, iuxta suas constitutiones prout in Hispania fieri consueuit, prælationis huiusmodi habeant, & non vltra, nec alias obtineant. Qui omnes semper in obedientia generalis ministri, & & capituli generalis, sint dummodo nil eis imponat in præiudicium dicti transitus, & conuersionis infidelium: decernens quicquid absque nostro mandato expresso, & assensu super his attentatum, fuerit nullius esse momenti. Et quia præfata terra Indorum valde distat a partibus,vbi minister generalis degere, & incedere consueuit, ac propterea difficile foret ad eum recurere in casibus ad eum pertinentibns, volumus ac tenore præsentium concedimus, vt fratres qui pro tempore assumentur ad regimen aliorum fratrum in prædictis terris Indiarum, habeant in vtroq; foro super fratres sibi commissos, omnem authoritatem, & facultatem: quam generalis minister, sub cuius obedientia semper manere debent, possit præfatam authoritatem limitare,ac arctare, prout ei visum fuerit,& insuper, vt melius præfata conuersio fieri valeat, & saluti animarum in præfatis terris Indorum, pro tempore degentium prouideatur, volumus, vt tenore præsentium de plenitudine potestatis concedimus, ut præfati prælati fratrum, & alij quibus, ipsi de fratribus suis, in dictis Indijs commorantibus duxerint committendum in partibus,in quibus nondum fuerint Episcopi creati, vel fuerint, tamen infra duarum dietarum spatium, ipsi vel officiales eorum, inuenire minime possint, tam quo ad fratres suos, & alios cuiuscunque ordinis, ibidem fuerint, ad hoc opus deputati, ac super Indos ad fidem Christi conuersos, & alios Christicolas ad dictum opus eosdem commitantes. omnimodam authoritatem nostram in vtroq; foro habeant, tantam quantam ipsi, & per eos deputati de fratribus suis, vt dictum est iudicauerint

dicauerint oportunam, & expedientem pro conuerſione dictorum Indorum, & manutentione, ac profectu illorum, & aliorum præfatorum, in fide Catholica, & obedientia ſanctæ Romanæ eccleſiæ: & quod præfata authoritas extendatur etiam, quo ad omnes actus ſpirituales exercendos, qui non requirunt ordinem Epiſcopalem, donec per ſedem apoſtolicam aliud fuerit ordinatum, & quia vt accepimus, per præfatos prædeceſſores noſtros Romanos Pontifices, aliqua indulta conceſſa fuerunt fratribus exiſtentibus, euntibus, aut ire procurantibus, in dictis, & ad dictas Indiarum partes, nos omnia illa confirmando, ac quatenus opus eſſet, de nouo concedendo, volumus, vt præfati prælati fratrum pro tempore exiſtentes, & quibus ipſi de ſuis fratribus duxerint concedendum; Omnibus prædictis indultis in genere, aut in ſpetie hactenus conceſsis, & in poſterum concedendis uti, potiri, & gaudere libere, & licite poſsint, & valeant. Habentes omnia pro ſufficienter expreſsis, tanquam ſi de verbo ad verbum inſererentur, non obſtantibus conſtitutionibus, & inſtitutionibus apoſtolicis præſertim Sixti quarti incipienti, & ſi dominici gregis. &c. Ac bulla cęnæ domini, cæterisq; contrarium facientibus quibuſcunq;. Datis Cæſarauguſtæ ſub annulo piſcatoris, die nono Maij. 1522. Suſcepti a nobis apoſtolatus officij, anno primo. &c.

Priuilegium Pij Quinti Pontificis.

In fauorem Ordinum habitantium in nouo Orbe.

ATERGO; CHARISSIMO IN CHRISTO Filio noſtro Philip. Hiſpa. Regi Catholico.

Intus vero.

Priuilegium Pij Quinti.

PIVS PAPA QVINTVS. Chariſsime in Chriſto filii noſter, ſalutem, & apoſtolicam benedictionem. Exponi nobis nuper fecit tua Maieſtas Regia, quod iuxta ſacri œcumenici concilij Tridentini decreta, nullla matrimonia, niſi præſente Parocho, aut de illius licentia contrahi, nullusq; religioſus, abſque Epiſcopi licentia verbum Dei prædicare, ac ſecularium perſonarum confeſsiones audire, Epiſcopi vero nouas parochias, in locis ab inuicem longe diſtantibus conſtituere poſsint. Quia tamen in partibus Indiarum maris Oceani religioſi, propter presbyterorum defectum, hactenus officio parochi functi fuerunt, & id quod ad conuerſionem Indorum attinet exercuerunt, & exercent. Ex

quo

quo non modicos, sed maximos fructus, etiam verbum Dei eisdem Indis prædicando, & explicando, ac confessiones audiendo, ad fidei catholicæ propagationem fecerunt: dicta Maiestas tua nobis humiliter supplicari fecit quatenus ipsis Religiosis, vt illi, ad vberiores fructus in dicta conuersione Indorum, reportandum, incitentur, in locis eis assignatis, & assignandis: officium Parochi, matrimonia celebrando, & sacramenta ecclesiastica ministrando prout hactenus consueuerunt; exercendi, & ab eorum superioribus in capitulis prouincialibus obtenta licentia; verbum Dei prædicandi, & secularium confessiones, de suorum superiorum licentia audiendi, facultatem concedere, aliasq; in præmissis, opportune prouidere de benignitate apostolica dignaremur.

NOS igitur, qui singulorum præsertim catholicorum Regum votis, ad diuini cultus augmentum, & animarum salutem tendentibus libenter annuimus. Huiusmodi supplicationibus inclinati. Omnibus, & singulis religiosis, quorumcunq;, etiã mendicantiũ ordinum in dictis Indiarũ partibus, & in eorundẽ ordinũ monasterijs, vel de illorum superiorum licentia, extra illa commorantibus. Vt in locis ipsarum partium eis, de simili licentia assignatis, & assignandis, officium Parochi, huiusmodi matrimonia celebrando: & ecclesiastica Sacramenta ministrando: pro vt hactenus consueuerũt: (dummodo ipsi in reliquis solemnitatibus, dicti concilij formam obseruent) exercere. Et verbum Dei, vt præfertur, quatenus ipsi religiosi Indorum illarum partium idioma intelligant: De suorum superiorum licentia, vt præfertur, in eorum capitulis prouincialibus obtenta: prædicare ac confessiones audire: Ordinariorum locorum, & aliorum quorumcunque licentia minime requisita, libere, & licite valeant: licentiam & facultatem autoritate Apostolica, tenore præsentium, concedimus, & indulgemus; & insuper, ne in locis illarum partium, in quibus sunt monasteria religiosum, qui animarum curam exercent: aliquid per prædictos Episcopos innouetur, eadem authoritate, & tenore statuimus, & ordinamus. Sic per quoscunq; Iudices, & Cõmissarios, quauis authoritate fungentes, sublata eis, & eorũ cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, iudicari, & diffiniri debere. Ac quidquid secus super his, a quocunque quauis autoritate, scienter, vel ignoranter atenttari contingerit: irritum & innane decernimus. Mandantes nihilominus, dilectis filijs curiæ causarum cameræ Apostolicæ Generali auditori, & beatæ Mariæ de Mercede, ac del Carmen, extra & intra muros Hispalensis, monasteriorum, per Priores gubernari solidorum, Prioribus: quatenus ipsi, vel duo, aut vnus eorum per se, vel alium seu alios: eisdem religiosis in præmissis, efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant: eis, & eorum quemlibet, conces-

sionis

sione, indulto statuto, & ordinatione, ac alijs præmissis, pacifice frui & gaudere. Non permitentes eos per locorum ordinarios, & alios quoscunque contra præsentium tenorem quomodolibet molestari; perturbari, aut inquietari. Contradictores quoslibet, & rebelles, per cẽsuras ecclesiasticas, ac etiã pecuniarias pęnas, eorũ arbitrio moderãdas, & applicandas; appellatione posposita compescendo. Ac censuras ipsas, etiam iteratis vicibus aggrauando: interdictum ponendo, inuocato ad hoc, si opus fuerit auxilio brachij secularis. Non obstantibus præmissis ac quibusuis apostolicis, ac in prouincialibus, ac Synodalibus concilijs editis generalibus, vel specialibus constitutionibus, & ordinationibus, ac monasteriorum, & ordinum prædictorum, iuramento confirmatione apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, statutis, & consuetudinibus priuilegijs, quoque indultis, & literis apostolicis monasterijs, & ordinibus prædictis eorumq; superioribus, & personis, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis, in contrarium quomodolibet concessis approbatis, & innouatis. Quibus omnibus etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumq; totis tenoribus, specialis specifica, & expressa mentio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret: Tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum nihil penitus omisso, & forma in eis tradita obseruata: inserti forent præsentibus pro sufficienter expressis habentes: illis alias in suo robore permansuris, hac vice duntaxat, specialiter, & expresse derogamus. Contrarijs, quibuscunque aut si aliquibus communiter, uel diuisim ab eadem sit sede indultum, quod interdici suspendi, vel excommunicari non possint, per literas apostolicas, non facientibus plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto, huiusmodi mentionem. Et quia difficile foret præsentes literas ad singula quæque loca in quibus de eis fides forsam facienda foret, deferre: etiã volumus, & eadem authoritate apostolica decernimus: quod illarum transumptis, manu notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, in iudicio & extra, vbi opus fuerit: eadem prorsus fides adhibeatur: quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ, Dat. Romæ, apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, die vigesimaquarta Martij. Anno millesimo, quingentesimo, sexagesimo septimo. Pontificatus nostri. Anno secundo.

F. de Torres.

92-05

BA 594
A 454s

Coll. 27/VI/91
*6 A-Z4 Aa-Cc4 Dd-Oo6 Pp6
+4 A-L4; ≡63 f, 372 p.
≡123 f, ≡43 f, 88 p.